

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

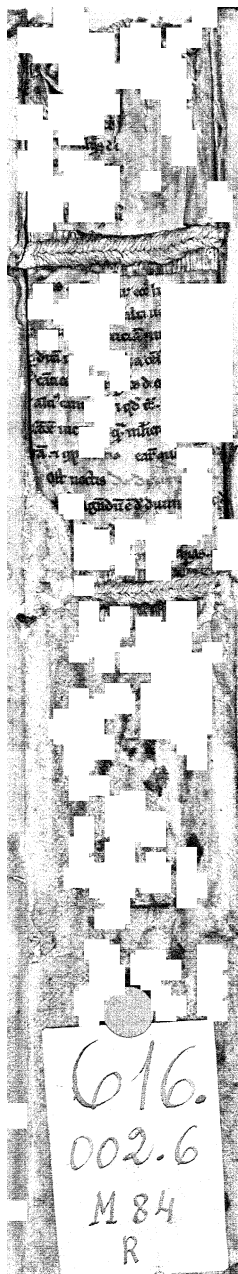
Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

616.
002.6
M84
R

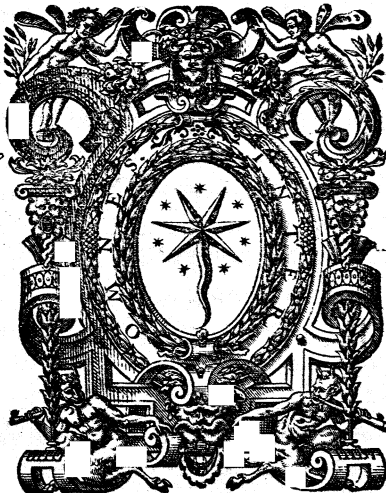
D E
MORBO GALLICO.
TOMVS POSTERIOR,

IN QVO MEDICORVM OMNIVM CELEBRIVM VNIVERSA
*monumenta, ad huius morbi cognitionem, & curationem
attinentia, quæ hucusque haberi potuerunt, nun-
quam alias impressa, nunc primum
coniecta sunt.*

Cum INDICE LOCVPLETISSIMO Rerum omnium scitu dignarum;
quæ in hoc uolumine continentur.

Catalogum scriptorum quarta pagina comperies.

CVM PRIVILEGIO.

VENETIIS, M D LXVII.

EX OFFICINA IORDANI ZILETTI.

BERNARDINO TOMITANO,
PATAVINO CIVI,
PHILOSOPHO EXIMIO,
MEDICOQ. OPTIMO,

Aloysius Luifinus Vtinenfis Medicus.

ULTVM sanè contulit semper Patavina Vrbs
tua Tomitane clarissime, primasq. adeo tenuit
in alendis optimis studijs, liber alibusq. artibus
prouehendis. tulit enim ea omnibus saculis qui
floruerunt in arte oratoria, in poetica, in histo-
ria, dialectica, philosophia, mathematica, me-
dicina, theologia, & ceteris omnibus facultati-
bus, quibus celebres uiri sunt, quicumque uel unam ex his mo-
do sibi comparant. At longè hac tempestate magis quàm prioribus
saculis illius splendor effulsit, aliàs enim aliquem produxit orato-
rem, historicum aliquem, hunc poetam, illum dialecticum, &
philosophum, alium mathematicum, medicum alium, theologum
alium, aut singulis duntaxat ornatum reliquis scientijs. Hoc au-
tem auro te non sine magno hominum stupore, excitauit, in quem
unum cumulatissimè omnia simul congesta sunt, perpetuis tibi
lucubrationum tuarum arumnis comparata. Nemo enim est qui
nesciat, summum te esse Oratorem, celebrem Historicum, illu-
strem Poetam, argutum Dialecticum, singularem Philosophum,
profundum Mathematicum, optimum Medicum, orthodoxum
Theologum, & alijs multis, quas libens prætereo, dotatum præcla-
ris facultatibus, ita ut & ingenij felicitate, & iudicij certitudi-
ne, & doctrina soliditate, Patavini nominis Phœnix, omnium cal-
culis, hodie sis. Nec me profecto pigeret in presentia huiusce rei
demonstrationem suscipere, nisi iam lippis notum esset, & tonsori-
bus quantus in cathedra sis, quantus in colloquijs, quantus in scri-
bendo, quantus in exercenda medicina. Audierunt te totius or-
bis nationes, publicè per multos annos illic legentem, in quo legen-
di munere talis habitus es Dialecticus, talis Philosophus, talis Ma-

thematicus, ut admirationi omnibus penitus fueris. Dum inter
amicos qui te adeunt, domi tuæ es, quis te Historicus memora-
tior? quis te eminentior Theologus? Dum scribis, quis te poeta
cultior? quis te orator facundior? Dum mederis, nonne ita egro-
tos sanas, ut eorum ^{idiotum paratium} (cuius cognitionem tantopere Gale-
nus exoptabat) adeptus videaris? Sed ut alias omnes tuas mede-
las dimittam, certe in curatione morbi Gallici eiusmodi es, ut qui
alia medendi methodo, quam quæ tua est, incedat, iure illis com-
parandus sit, qui nocte intempesta per loca difficilia iter haben-
tes, sæpenumero in lapides impingunt. Quod igitur opus hoc tuum,
sanè aureum, ad nos miseris, gratias tibi cumulatifsimas agi-
mus, agent eas tibi pariter impostherum Italus, Gallus, Hispanus,
Germanus, ceteraq; omnes gentes, apud quas literæ coluntur, et mor-
bi Gallici vis peruasit, atque adeo fore spero, ut quemadmodum ex
Polycleti Canone artifices lineamenta artis petuerunt, uelut à le-
ge quadam, solum hominum ipsum artem fecisse artis opere iudi-
cantes, sic ex opere hoc tuo præcipuè, reliqui Medici, documenta
curando morbo Gallico maxime opportuna, petituri sint. Cete-
rum dum hæc tecum ago familiariter Tomitane præstantissime.
laudum tuarum studiosus, minimè equidem aduenteram, in la-
byrinthum me Creticum imprudenter illapsus esse, pedem igitur
inde subtraham, ne Minotauri impetu hoc est difficultatis magnitu-
dine, temerè illuc, sine claua, ac pice ingressus, Ariadnæq; filo desti-
tutus, collidar. Vale, & Lusiunum iampridem tuum, qui te pluri-
mum colit, et obseruat, ut facis, dilige. Venetijs. M D L X V I I.

AVCTORVM OMNIVM INDEX,
QVI IN HOC SECUNDO TOMO
de Morbo Gallico continentur.

Alexandri Traiani Petronij	pag. 1
Bartholomæi Maggi Bononienfis	186
Bartholomæi Montagnanæ Iunioris	1
Benedicti Rinij Veneti	14
Bernardini Tomitani Patauini	58
Francisci Frizigelicæ Patauini	28
Ioannis Syluij Insulensis	140
Marini Brocardi Veneti	9
Michaelis Ioannis Paschalij Valentini	146
Petri Trapolini Patauini	44
Prosperi Borgarutij	151

INDEX
LOCUPLETISSIMVS
RERVM OMNIVM
MEMORABILIVM,
QVAE IN TOMO SECVNDO
DE MORBO GALLICO CONTINENTVR.

A B EXCELL BORGARVIO A BORGARVTIIS
 CONSRIPTVS, ET IN ALPHABETICAM SERIEM REDACTVS.

Abscessum, & pustularum colores, qui. 142. e. & infra.
 Abundantia, quovulplex fit. 110. g
 Accidētia morbi Gallici, quae. 68. e. 157. b. c. d
 Accidētia ex inunctione causata, q̄ 37. b
 Accidētibus, causa suffumigiorum prodētibus, quō succurrendū. 33. c. 34. b
 Accetaria, in regimine morbi Gallici conferentia, quae. 6. g
 Accetaria, in reg. Gallico, ex quibus herbis fieri debeant. 98. g
 Accerum; quae corporibus, & praesertim Gallicis, mala afferat. 99. b
 Acreta, siue omphaciam, Gallicis ualde nocua. 99. c
 Actia omnia Naturę aduersantur, & quare. 101. d
 Acrimoniam ferula praesertentia, morbi Gallici patietibus, fugienda. 166. e
 Actio, quid nobis ostendat. 63. b
 Actioes, quot modis laedantur. 152. b. & deinceps.
 Actioes naturalis facultatis, quae sint. 74. g
 Actioſū symptomata, quor, & quae. 60. h
 Aegritudines aliquae non accidunt nisi longo temporis intervallo. 4. g. 18. h. 47. a
 Aegritudinum diuisio Hippoc. quae. 45. c
 Aegritudo uermis generati inter carnem, & cutim, Auic. incognita. 47. d
 Aegritudinem nullam penitus curandā, nisi prius agnoscat. 9. a
 Aegritudines, quando mortales, & quando faciles, quo nocetur nomine apud Hippocratem. 45. a
 Aegritudines insolubiles, quae. 66. b
 Aegritudinis cuiusq; causa, quae fit. 10. e
 Aegritudo, quae ratione cibandi. 165. c
 Aegrotantes, quot horas debent protrahere cenam à prandio. 96. b
 Aegrotans, qualia praesitare debeat, ut impune accedat ad decocti cibationem, morbo Gallico affectis eligendus, qui. 21. h
 Aet frigidiior causat dolores, calidior autem tollit eos. 21. e
 Aet, in curatione morbi Gallici eligendus, qui. 5. d. 95. d. & infra.

Aetis frigidi detrimenta, quae. 35. b
 Aetis electionem, in reg. Gallico non curantes, errant grauiter. 165. c
 Aet, morbo Gallico oppressa, conferens, qui. 165. d
 Aetis putrefactionis, quae possunt esse causa. 50. e. f
 Aetis corruptio unde, ut plurimum. 9. a
 Aetis loci cognitio, quot modis colligi queat. 62. c
 Aetis, cum sit in hepate, quae uena incidenda. 29. c
 Aetis locorum indicatio, unde desumitur. 63. a
 Aetis locum inueniendi prima ratio, unde sumenda. 74. h
 Aetis quotuplex, & qui. 74. b
 Aetis, quot modis possimus dimouere. 63. d
 Aetis aegritudo Hippoc. q̄ fit. 45. i. g
 Aetis, Gallico morbo affectis denegandum. 99. d
 Alimentum, cum ratione congrua, & oportuna sumantur, quas afferant corpori utilitates. 97. a
 Alopecia, apud ueteres, quod genus affectus sit. 134. e
 Altheae facultas, quae. 32. g
 Aluus, quibus subducenda, cū ex decoctis iaci ebibitione nimis restricta est. 27. a
 Ambulationum differentia, quae. 106. g
 Amigdalaru dulcium facultas, quae. 130. e
 Amigdala; in regi. morbi Gallici superiecte. 35. d
 Amoris uis, quibus rebus comparatur a Platone. 83. d
 Anatomiae utilitas, in medicina, quae. 62. e
 Anatomiae scientia, quantum Medico necessaria. 60. f
 Animalia eussim generatia, quae. 5. c. 18. h
 Animi passiones, quid sint in causa. 6. g
 Animi accidentia, quae sint. 368. i
 Animi merores, morbo Gallico affectis uicandi. 143. d
 Animus, quare cum corpore excedendus. 107. a
 Anodina medicamenta, quae sint. 37. c
 Apoptemata raro sunt ab uno solo. 49. a
 Apoptemata, quae sunt, ab uno solo. 49. a
 Apoptemata nulla intrinseca, morbo Gallico affectis, adesse, probatur. 51. b
 Aqua metallica, quibuscumq; morbi Gal-

lici accidētibus, conferens. 21. c
 Aquam compositam ex guaiaco, conficiendi ratio. 184. e
 Aque ligni guaiaci, quomodo parandae, & exhibendae. 147. c
 Aque similacis asperae parandae, rō. 147. a
 Argentum sublimatum, quo pacto a Chymistis fiat. 123. b. & quae eius noxae, ubi Argenti uiti noxae, quae. 123. a
 Argentum uiuum effodientes, quō sibi caueant, ne eius sentiant noxam. 123. b
 Argentum uiuum, quo pacto homines interdum enecat. 123. c
 Aromatum usus, Gallico morbo affectis, quando fugiendus, & quando nō. 98. f
 Aromata super ferculis ponenda, in curatione Gallica, quae. 6. g
 Ars medica, quare longa. 63. a
 Ars medica, quibus instrumentis uigetur, & consistat. 59. b
 Ars omnis, unde constituitur. 59. c
 Ars medica, quare inuenta. 52. e
 Arsenicum, & atramentum in suffumigiis fugienda. 33. a
 Articulorum dolores, quibus medicamentis tolli possint. 135. c. d
 Articulorum affectus, qui. 131. d
 Articulorum doloris cura quotuplex, & quae. 37. b
 Asta, & elixae carnis effectus, & operatio nes, quae. 102. h
 Asta, nobis minimē aduersari, probatur firmis rationibus. 157. c
 Astrologia, utrum Medico necessaria. 54. h. & infra.
 Astrologi, quo pacto possint futura praedecere. 56. e
 Atram bilem, quae ducant. 114. f
 Auicenna fuit interpret, & recitator Galen. & Hippocratis. 56. e

B

Balneum sudatorium in cura morbi Gallici, quomodo agendum. 13. a
 Balnea spontanea, licet humores inueniant, tamen uitanda, & quare. 29. a
 Balnei partes quot, & quae. 119. c. 120. g
 Balnea, cur sic uocata. 120. f
 Bile flaua, & atra coccoquertia, q̄. 113. a. b
 Bubones, qui affectus sunt, quae partes corporis occupent, eorumque differentiae. 133. b. c
 Bubones curandi ratio. 133. b. & infra.

a Bubones

I N D E X.

Bubones emollientia, & resolutentia me-
dicamenta, quæ. 133.d
Bubonum dolori, quomodo succurren-
dum. 133.a
Bubones, quid utilius, caustico, an sectio-
ne aperire. 133.a.b
Bubonum curatio, non in longum pro-
trahenda. 133.c
Butiri commoditates a Medicis celebra-
tæ, quæ. 99.b

Caliditas fortius operatur in membro
denso, quam in raro. 49.d
Calidi, & humiditatem temperamenti, signa.
187.c
Callis, & duritie manuum, & pedum, qui-
bus medicaminibus subueniendum.
40.h
Calutium, unde fiat. 134.e
Canceri, quo tempore pingues. 55.c
Canis pinguedo, pro inungendis corpori-
bus gallica lue affectis, quomodo ex-
trahatur. 34.c
Capillorum defluuium, quor modis sili-
positi. 134.f
Capitis temperaturam calidam, & siccã
moderate, quæ denotent. 187.b
Caries è morbo Gallico, quibus medica-
minibus curari queat. 131.c
Caries, cum suppuretur, quib. utendum
medicaminibus. 132.g
Caries, & pudendori affectio, inter quos
morbos ab Hippoc. & Galeno repona-
tur. 66.e
Carnes, in gallico affectu fugienda, quæ.
166.g
Carnes uolucrum, quæ maius afferant
nutrimentum. 97.b
Carnes, morbo Gallico affectis, fugien-
dæ, quæ. 97.c
Carnis uicium, noxæ, quæ. 97.a
Carnes salubres, quæ sint. 97.d
Carnes in curatione ueneri affectus, co-
ferentes, quæ. 6.c. 143.a
Carnes in curatione morbi Gallici exhi-
benda, quæ. 22.f
Carnis elixir, ab assa, differentia, quæ.
102.h
Caseus, gallicè affectis, obnoxius. 166.g
Caseus annis uitandus, gallicè affectis,
& quare. 99.c
Caseus sanus, & admittendus, qui. 99.d
Causa remota, remouetur effectus.
28.f
Causa coniuncta, antecedens, & primiti-
ua morbi Gallici. 16.f. & deinceps.
Causæ, omnes constituntur definitionem.
72.f
Causæ morbi Gallici, quor esse possint.
60.h
Causæ morborum, quæ sint. 60.e
Causæ prophylactice, quæ uocentur a Ga-
leno. 60.f
Causa roborata, effecti uis fit ualidior.
129.b
Causæ ueneri affectus, quæ sint.
146.e
Causæ pestilentiam producentes, unde.
9.a

Causticum ex Dioscoride, ad tumores
contumaces, & duros, efficax, quomo-
do paratur. 38.h
Cautæ, cur pustule, ulcera, & id genus ma-
la morbo Gallico affectis infertent,
quæ. 17.c. & infra.
Cepe, Gallicosis tanquam uenenum pro-
hibenda. 99.d
Ceratam ad morbi Gallici tumores iudu-
ratos ualde conferens, quod. 37.d
Cerebrum firmum non habet, qui ratio-
cinationes sensui uidetur antepone-
re. 66.g
Cessatio diuturna, & assidua, quæ produ-
cat mala. 106.f
Cibaria biliosa, quibus uitanda. 103.c
Cibaria pituitam augentia, quæ. 103.d
Cibaria melancholiam inducentia, quæ
sint. 104.e
Cibaria concoctu difficilia, quæ. 104.f
Cibaria, in uniuersum Gallicis auferen-
da, quæ. 104.g.h
de Cibo, & potu præcepta obseruanda,
quæ. 96.e
Cibariorum bonitatem, & malitiam, quo-
modo possumus agnoscere. 96.f
Cibariorum mensuram, quo pacto affe-
qui possumus. 96.f.g
Cibaria, in regimine morbi Gallici, de-
berent conditi modico sale. 101.b
Cibariorum dulcium noxæ, quæ.
101.c
Cibaria austeri, acidi & acerbi saporis, in
regimine Gallico fugienda, & quare.
102.e
Cibaria amari saporis, in curatione Gal-
lica concedi possunt. 102.f
Cibaria salita, quæ nocumenta afferant
nostro corpori. 101.b
Ciborum acruatio, & uarietas, fugien-
da. 98.e
Cibi ex pasta, a Gallicorum mensis ar-
tenda, & quare. 98.e
Cibus, & potus, quor complectatur regu-
las, & quam ex sint. 22.e
Cibus, in regimine affectus Gallici exhi-
bendus, qui. 22.f. 28.g
Cibus, in curatione Gallica eligendus,
qui. 97.b
Ciborum amarorum utilitates, quæ.
102.f
Cibi inordinata susceptio sanitatem per-
turbat, & quare. 23.a
Cibi deteriores, quare utilioribus quan-
doque præferendi. 102.g
Cibi, in regimine morbi Gallici fugien-
di, qui. 22.h. 28.g
Cicatrices, ex ulceribus causata, quomo-
do curanda. 40.f
Chirurgicum opus in Gallico regimine,
quo pacto adhibendum. 111.d
Clystere lenitium ad abstergendas reli-
quias materierum, quas dimisit medi-
cina solutua. 20.h
Clystere, utrum iniiciendum ante uene-
sectionem, an post. 170.g.h
Clystere ad reddendam aluum lubricam,
morbo Gallico affectis. 6.f
Clystere semper iniiciendum ante san-
guinis missionem, afferentes, errant.
170.f
Coagulationis crebre locorum detri-
menta, quæ. 58.g

Cognitionem loci affecti, quæ præsent.
74.h
Coitus quandoque bonus, & quandoque
malus. 23.c
Colicam esse morbum epidemiale, pro-
bat Gentilis. 15.b
Colicam, & ileos fuisse aliquando epide-
miales, & contagiosas, ex Auicene. uer-
bis detur. 44.e
Complexio corporis, semper inhaeret affe-
ctui animi. 169.b
Complexio dignior, quæ. 16.h
Compositam aquam, ex guaiaco, con-
ficiendi ratio. 184.e
Confectio Amech, ad cutis affectiones,
ulcera corrosiua, & pustulas præstantif-
sima. 31.a
Confectio ex Maggio, in curatione Gal-
lica, ualde conferens. 194.g
Confortatiuum pro debilitatis ab alium
pæ priuatiua medicina. 172.f
Congeries multorum medicamentorum
fugienda, & quare. 129.b
Contagium proprie & simpliciter, quod.
82.g
Contagium a corruptione, in quo disse-
rat. 82.h
Contagione, quor modis afficiamur.
82.e
Continui solutio, in morbo Gallico, quã
do fiat. 153.b.c.d
Contraria, contrariis curantur. 29. b.
179.c
Contrariorum, contrarij sunt effectus.
167.c
Cor est uitæ fons. 7.c
Cor confortantia medicamenta, quæ
sint. 7.d
Corpora, quor modis exinaniantur.
110.f
Corpora non pura, seu malis succis refer-
ta, eò magis læduntur, quò magis nu-
triantur. 111.b
Corpora celestia sunt ut plurimum cau-
sa generationis. 16.e
Corpora humorum referta, quò magis
nutriuntur, eò magis læduntur. 28.e
Corpora gallica lue affecta, quando ple-
nius, aut tenuius nutrienda. 28.f
Corpora celestia sunt causa generatio-
nis, & corruptionis. 2.h
Corpora, & ipsorum singulas partes, quã
do rite dignoscamus. 60.e
Corpora exercitationi idonea, qua.
117.b
Corpora, quæ debet euacuari, sunt prius
fluida facienda. 112.f
Corpus totum prius purgandum, ante-
quam pars aliqua remedijs suppona-
tur. 20.f
Corpus, qua ratione purgandum in reg-
imine morbi Gallici. 36.e
Corpus, priusquam linimentum assumat,
quid agendum. 121.c
Cruditatem cruditati iniunges, quæ ma-
la sibi ipsi pariat. 96.g
Cubiculum, & cubile pro morbo Gal-
lico affectis, qualia esse debeant.
105
Curatio uniuscuiusque morbi, quibus
compleatur. 164.g
Curatio morbi Gallici, in uniuersali.
quæ. 165.a

I N D E X.

Curatio morbi Gallici per uictum. 146.
 g. per sanguinis missionem. ibi. e. per
 concoctionem. ibi. f. per purgationem.
 ibi. d. g. per exercitationem, & balnea.
 ibi. h.
 Curatio morbi Gallici, quotuplex.
 117. c
 Curatio maior, in morbo Gallico, quæ ap-
 pelletur. 112. e
 Curatio morborum unde a Medicis au-
 spicanda. 61. d
 Curatio, est malæ qualitatis remotio
 32. f
 Curationibus omnibus, in morbo præfer-
 tim Gallico, expeditior, & tutior, quæ.
 181. e
 Curationis omnis, scopus, qui. 169. c
 Cursus, quæ apparet detrimenta. 107. c
 Cursus definitio. 106. g
 Cutis symptomata, quæ. 131. a
 Cynæ radices descriptio, & unde ad nos
 delata. 125. d
 Cynæ radice, qui utantur populi. 126. e
 Cynæ radix, quo pacto proberur. 126. e
 Cynæ, omnium potentissima, ad sudorem
 prouocandum. 126. f
 Cynæ deficiente, quid possit subitum,
 pro sudore eliciendo. 126. g
 Cynam superare guaiacum, in re galli-
 ca, afferentes, errant. 126. f
 D
 Decocta ad coleram digerendam, con-
 ferentia, quæ sint. 30. f
 Decoctum ad fortes articularum dolo-
 res, quod. 32. e
 Decoctum ex ligno sancto, quomodo co-
 nciendum. 183. a
 Decocti ex guaiaco, exhibendi ratio.
 183. c. d
 Decoctio ad emundandum corpus post
 actam inunctionem. 13. b
 Decoctum guaiaci, quot diebus sumen-
 dum, & quo tempore. 130. e. f
 Decoctio ad articularum dolores, ualde
 conferens. 37. d
 Decoctum ad præseruandum a morbo
 Gallico, conferens, quomodo fiat.
 42. h
 Decubitus proni, effectus, qui. 105. c
 Descriptio morbi Gallici. 15. b. 28. e. 140.
 f. 155. c
 Descriptionis effectus, qui. 68. e
 Descriptionis partes nullæ occultæ esse
 debent. 71. d
 Desinuo capillorum, cur aliquando resi-
 sti nequeat. 41. c
 Demosthenis, Laidi meretrici, respon-
 sum. 145. a
 Dentium laxitatis, & casus, causæ, quæ.
 137. a
 Dentium casus, seu titubationis, quæ con-
 ferant. 137. a. b
 Descriptio Gallicæ luis. 146. e
 Difficile est cito, & tuto curare morbos.
 33. d
 Digerentia coleram præstantiora, quæ.
 30. e
 Digestionem ferula prohibentia, quæ.
 6. f
 Digestiua, in regimine gallicæ insidiosa

tionis conferentia, quæ. 7. a. & infra.
 19. b
 Digestio materiam in urina, quomodo
 d'gnosatur. 7. c
 Digestium in morbo Gallico præben-
 dum, si adustio fuerit in colerico hu-
 more, quod. 11. d
 Digestium in humore phlegmatico adu-
 lto, conueniens, quod. 11. d
 Digestium, in melancholia fecali pec-
 cante exhibendum, quod. 12. f
 Diuisio ad quid conferat. 68. f
 Diuisio morborum, quæ. 69. a
 Doctrina ordinata, quotuplex sit. 59. d
 Dolores, & cruciatus a morbo Gallico,
 quomodo sedandi. 172. f. & deinceps.
 Dolores Gallici, unde ortum ducant.
 153. b
 Dolores Gallici signa. 4. g
 Dormire super dorsum, lue uenerea affe-
 ctis, periculosum. 6. e
 Dulcia, sunt naturæ amica. 101. c

E

Ebenus, quanti olim a Principibus esti-
 mata. 182. h
 Ebeni genera quot, & quæ. 182. h
 Ebeni descriptio. 182. e
 Ebenus, an cum guaiaco conueniat. 182. f
 Ebibitionis decocti ex guaiaco terminus
 non unus est. 26. h
 Effectus particulares debent habere cau-
 sam particularem: & uniuersales uni-
 uersalem. 54
 Effectus semper causas insequitur. 67. a
 Electuarium Montagnanæ, ad remouen-
 das malas impressiones qualitatum
 melancholicarum, ad confortandum
 cor, cerebrum, & rectificandum sangui-
 nem, ualde conferens. 24. h
 Electuarium, in curatione Gallica, ualde
 conferens. 194. e
 Electuarium præseruatiuum a morbo
 Gallico, quomodo paratur. 40. h
 Electuarium ad præseruandum a morbo
 Gallico, & ad ipsum curandum, quo-
 modo paratur. 42. f
 Electuarium lenitiuum in regimine mor-
 bi Gallici, conferens, quod. 7. a
 Elementa possunt ab aëre immutari.
 76. g
 Elephantiasis, Aegyptiis est propria affe-
 ctio. 69. d
 Ellebori, ad melancholiam soluendam
 in morbo Gallico, uis. 31. b
 Ellebori preparandi modus, qui. 31. b
 Empirica curatio, cur præualuerit, in pri-
 mo gallici affectus ortu. 151. d
 Empiricorum fraudes, & deliramenta,
 quæ. 152. e. & infra.
 Empirici, qua de causa quandoque me-
 lius curent ægritudines, & præsertim
 morbum Gallicum, quam doctissimi
 uiri. 48. g
 Emplastrum ad tumores duros, & conu-
 maces resoluendos, quod. 38. h
 Endimici, & epidimici morbi, qui sint.
 44. h
 Endimiorum morborum determinatio,
 ad quem Hippoc. librum pertineat.
 45. d

Endimialium morborum cause, Hippoc.
 quæ. 69. c
 Endimici morbi, qui. 2. f. 15. c
 Enemata ad dolores morbi Gallici con-
 ferentia, quæ. 12. f
 Epidemia quando dicatur. 1. a. 15. c
 Epidimialis morbus, qui sit. 44. f. 75. c
 Epidimia quando fiat. 44. g. 56. a
 Epidemialis morbus, quotuplex. 69. d
 Epidimici morbi, qui uocentur. 2. g
 Equitatio, quot modis fiat. 106. g
 Equitatio celerrima, quæ mala adferat.
 107. b
 Ethimologiam morbi Gallici, nemo sibi
 ascribi patitur. 141. d
 Euacuatio in cura morbi Gallici agen-
 da, quæ. 20. g
 Euacuatio eradicatiua in humore colerico
 coaduito, quæ. 11. d
 Euacuationes fortes duplices, & quæ.
 11. b
 Euacuatio eradicatiua in humore phleg-
 matico aduito, quæ. 12. e
 Euacuatio eradicatiua in melancholia
 fecali peccante, quæ. 12. f
 Excedentia, omnia mala. 143. c
 Exercitia, morbo Gallico affectis, quo pa-
 cto suscipienda. 143. d
 Exercitium temperatè susceptum, quæ
 afferat commoda, & præsertim Galli-
 ca peste correptis. 168. h
 Exercitium, quantum morbo Gallico af-
 fectis conferat. 108. f
 Exercitatio, quot modis fieri possit.
 117. c
 Exercitatio iugis, & incessabilis, quid sit
 in causa. 106. f
 Exercitationis moderatæ, commoda, quæ.
 106. f. item immoderatæ incommoda.
 106. g
 Exercitium, morbo Gallico affectis, qua-
 le esse debeat. 6. e. 28. h
 Exercitium immoderatè damnæ, quæ. 6. e
 Exercitationum differentiæ, quæ. 106. f
 Extremis morbis, extrema requiruntur
 remedia. 149. a

F

Fameicenti, quæ damna adferat la-
 bor. 107. b
 Farcimina, cur Gallicosis obnoxia.
 98. e
 Feniculum oculis prodesse, quomodo Me-
 dicis cognitum. 48. f
 Febre, cur interdum corripiantur, ligni
 Indi decoctum suscipientes. 37. a
 Febris septena, & nouena, Galeno, &
 Auicennæ incognita. 47. b. c
 Febrem conuulsiuam superuenire, longè
 præstat, quam conuulsiuam febri.
 179. b
 Febrem curare impossibile est, nisi prius
 eius natura dignoscatur. 188. e
 Febris definitio secundum Auicennam.
 670. f. 71. d
 Ferula ex lacte, Gallicosis prohiberi de-
 bent. 98. e
 Ferula, in reg. morbi Gallici conceden-
 da, quæ. 98. h
 Ferula,

I N D E X.

Percula, lue gallica affectus, conferentia, quæ. 6.f.22.g
Figura, quid in affectis locis enunciet. 63.b
Finis medicinz, qualis. 164.f
Forma morbi Gallici, secundum Borgarutii opinionem, quæ uerè sit. 159.b. & infra.
Forma omnis in actu continetur in primo motore, & in potentia prima materia. 50.f
Friccionis differentie, quæ. 106.f
Fructus, cur Gallico morbo affectis, Medici prohibeant. 97.c
Fructus, morbo Gallico affectis fugiendi, qui. 166.f.g
Fructus in regimine morbi Gallici laudabiles, qui. 6.h.22.g

G

Galenus fuit Medicinz expolitor, & infauror. 64.g
Galenus irridet quàm maximè, de nominib. morborum altercantes. 64.h
Galenus nunquam agnouit ægritudinè morbi Gallicis, neq; febrem septenam, aut nouenam. 4.g
Gallica infectio, an morbus proprie dici debeat. 67.d. & deinde.
Gallica affectio est morbus in intemperie. 68.g
Gallica lue affecti, curent habere alium lubricam. 144.e
Gallicam luem, qui facilius, & qui difficilius incurant. 144.e
Gallica lues, quo pacto præcaueri possit. 144.h
Gallica affectio, est intemperies noxia, & deprauata. 70.f
Gallica affectio, quando simplex, quando composita, quando complicata, quando diuturna, & quando peregrina nuncupanda. 70.c
Gallica lues, unde ad nos delata, & quo tempore. 70.e
Gallica lues, quæ intemperies sit. 71.b.
Gallici affectus ab elephantiasi discrimen, quod. 77.a
Gallica lues, quor modis contrahi possit. 77.a. 89.d. & infra. 157.d
Gallica lues, non est in ueteres morbos referenda. 77.c
Gallici affectus causam, qui astris referunt, errant. 156.g.h
Gallicus affectus, aliquibus cito, nonnullis uerò tardius detegitur. 162.g
Gallica luis defordationes, accidunt, secundum complexionem, dispositionem que patientis. 162.e
Gallicam luem, qui facilius, qui ægrius contrahant. 162.g.h
Gallicus Morbus, quor modis ex contagione contrahatur. 82.f. 83.c. 89.d. & infra.
Gallicæ luis cause externæ, & internæ, quæ. 156.h. & deinceps.
Gallicus affectus, quor anni excesserint,

quod mortales primùm inuaserit. 90.e
Gallicus morbus remissius in præsens vires suas exercet. 90.f
Gallica contagies, quanto terrori fuerit, tempore, quo primum cepit apparere. 90.g
Gallicus morbus, quibus in regionibus primum apparuit. 91.b
Gallica lue affecti, cur tor diebus, aere a Medicis ueteribus interdicti. 95.c
Gallico morbo affecti, qua parte corporis decumbere debeant. 105.b
Gallicus affectus, cur nocte magis quam in die, molestiam exhibeat. 153.c
Gallici affectus species quor, & quæ. 154.e. & infra.
Gallica lues Indis familiaris. 125.a
in Gallicæ luis curatione, quæ principalis intentio Medici, esse debeat. 169.a
Gargarismata ad ulcera in ore ut bethor apparentia, quæ conferant. 13.c
Gaudii uis in animis nostris, quæ. 6.h.
Generaciones, & corrupciones, unde. 51.c
Glans membri, quando præ œdematibus, & duris tumoribus non potest discooperiri, quibus succurrendum. 39.d
Gonorrhœam, quæ indicent. 136.g
Gonorrhœæ, quæ remedia adhibenda. 136.h
Gonorrhœæ affectus, quo pacto curandus. 173.a. & deinceps.
Gonorrhœæ gallicæ a non gallica, discrimen. 154.g
Gonorrhœæ gallicæ signa. 154.h
Gonorrhœæ definitio. 154.g
Guaiaci ligni natura. 25.d
Guaiaci electio. 25.a
Guaiaci ligni operationes, ac proprietates, quæ. 25.b. & infra.
Guaiaco, quæ substituantur a nonnullis. 26.f
Guaiaci decoctum non semper uno, eodemq; modo paratur. 26.h
Guaiaco, quæ possint admisceri. 26.c
Guaiaci contexturæ uariæ. 128.f
Guaiaci decoctum, in quor genera distinguitur secundum aliquos, & quæ eadem sint. 128.g
Guaiaci sectionis formæ uariæ, & quæ prior sit. 128.h. & infra.
Guaiaci preparatio, qualis esse debeat. 128.e. & infra.
Guaiaci coctura, non uno modo, sed pluribus fieri potest, & quibus. 128.f
Guaiaci decoctum, calidum epotandum. 130.g
Guaiaci lignum, unde ad nos deferatur. 127.b. 181.d
Guaiaci ligni descriptio, & cui arbori cõparetur. 127.b.c
Guaiacus, & lignum sanctum, eadem sunt uires. 127.d
Guaiaci, & ligni sancti, notæ, quæ. 127.d
Guaiacum, non esse Auicem. Karon, non Ebenam, non Eganum probatur. 127.d

H

Habitatio, in qua commoraturus est morbo Gallico affectus, qualis esse debeat. 95.b
Hæmorrhoidum prouocatio utilissima in morbi Gallici regimine. 7.a. 11.c
Hæmorrhoides in natæ, quibus utilissimæ. 11.c
Hepar esse membrum, quod præcipuè laborat in morbo Gallico affectis. 74.h
Hepar confortantia, quæ. 36.f
Hepar Gallicè affecti, quibus medicaminibus treri possit. 115.h
Hepatis temperati, notæ, quæ. 187.d
Herbæ, ad concoquendos humores morbi Gallici, præstantiores, quæ. 30.g
Herbæ, morbo Gallico affectis, conferentes, quæ. 6.g
Hispani callidissimi, & sagacissimi. 65.c
Hispanorum in Gallos stratagemata. 65.c
Homo intemperatus, in quæ mala incurrat. 96.f
Horripilationis cause, quæ esse soleant. 187.d
Humanarum rerum communis conditio, quæ. 89.b
Humida, & calida temperies, est mater omnium putredinem. 9.d
Humiditas est putrefactionis mater. 55.b
Humorem solum peccare, raro accidit. 5.a. 19.b
Humores in morbo Gallico latitantes, qui. 19.b
Humorem melancholicum præparantia, quæ. 30.f
Humores, quo tempore augmentantur. 55.d
Humoribus diuersis peccantibus, quomodo procedendum. 31.e
Humores in morbo Gallico dominantiores, qui. 49.a
Hydrargyrus, in uenenorum censu collocata, Plin. Act. & Paulo. 179.c
Hydrargyrus, quæ Argentariis nocumenta præbeant. 179.d
Hydrargyri facultas in ulcerando, unde proueniat. 121.a

I N D E X.

de Hydrargyri natura, ac facultate, inter scriptores controuersie. 122. g. & infra.
Hydrargyrus, quando correctus, quantum prester in curatione gallica. 179. a. & b
Hydrargyrus, quo pacto melius asseritur. 179. c

I

I Acinthus, liberat a fulgore, oculata quadam proprietate. 49. b
Iecur est officina nostrum sanguinis, & organum naturalis facultatis. 77. c
Ignis non agit in quantum ignis, sed in quantum calidus. 2. c. 16. f. 50. e
Ignis, morbo Gallico affectus, cauendus, & quare. 165. b
Imperigo quando expanditur, & multiplicatur, qua curatione sananda sit. 52. h
Impressiones morbi Galliciquomodo tollende. 24. g. & deinceps.
Inediam, que mala sequantur. 103. d
Indi patiuntur scabiem quandam ex toto correspondentem gallicæ sui. 65. b
Indicatio generalis, in curatione Gallica, eligenda, que. 63. c
Indicationes curatiuæ, unde eliciende. 28. e
Indicandi ratio, quatenus Medico necessaria. 63. c
Indicatio, quo pacto a Galeno definitur. 63. c
Indigestio est mater omnium ægritudinum. 6. f
Inedia, que corpora ledantur magis, & que minus. 103. d
Infectio, quo pacto fiat, & maior, & minor. 82. h
Infinium est comprehensibile, in quantum infinitum. 55. b
Intellectus noster potest omnia cognoscere. 56. f
Intemperie differentia, quot, & que. 71. b
Intemperie tam æqualis, quam inæqualis, definitio apud Galenum. 81. d. a
Instrumenta, quomodo agnoscantur. 62. c
Instrumenta, quibus Medici ad morborum curationes utuntur, que, & quot sint. 29. b
Instrumenta, quibus utebatur Montagnanus Iunior, ad confortandum cor. 8. e
Instrumenta eiusdem Montagnanæ ad præferendum a recidiua morbi Gallici. 8. e
Instrumentum nobilius in curatione gallica, quale. 165. a
Iaugendorum corporum ratio, unde orta. 121. a
Inundationibus non confidendum, morbo Gallico affectis, & quare. 122. c
Inundationes Tibridis, & aliorum fluminum, magne, tempore, quo morbus Gallicus cepit apparere. 9. d
Inundatio maxima, anno, quo Gothi belliciam aliam infestauerunt. 10. e

Iracundia quendam occubuisse. 109. a
Iunctura in morbo Gallico dolent sine tumore. 4. b

L

L Abores debent cibos antecedere. 143. d
Lac, in curatione morbi Gallici conferens, quod. 22. g
Lacte abstinendum, a capite dolentibus, monet Hippocrates. 99. a
Lactis differentia, que. 97. b
Lacticia, morbum Gallicum patientibus fugienda. 6. g
Lapidem a stomacho agressum per uomitum asserit Gentilis. 4. h. 18. e. 47. b
Lapidem ab intestinis egredientem, nunquam uidit Galenus. 18. e
Lasitudinis sensus quatuorplex, & qui. 81. d
Legumina, morbo Gallico affectis, obnoxia. 4. f
Leguminum usus, gallicosis, fugiendus. 97. b
Legumina, que adferant, nobis detrimenda. 97. c. 166. g
Lenitium in curatione morbi Gallici exhibendum, quod. 19. b
Lenientia in curatione gallica exhibenda, que. 112. f. & infra.
Læritia nimia gestire, aut immodico angidolore, quid sint in causa. 108. h
Lichenum expositio, que. 56. c
Ligna, quo tempore incidenda, ne putrescant. 55. b
Ligni sancti descriptio, secundum Fracastorium. 127. a
Ligni sancti decocti, quantitas exhibenda, secundum ægrotorum ætatem, & complexionem suscipientis. 184. f. g
Ligni decoctum, non in omni loco, & quo tempore anni possumus admistrare. 184. h
Ligni sancti decoctum, quo in loco admistrandum. 184. h
Ligni sancti exhibendi tempus magis oportunum, quod. 185. a
Ligni sancti decoctum, quot diebus propinandum. 185. a
Lignum Indum eligendum, quod. 35. b
Ligni Indi decoquendi, uarii modi. 35. c
Lignum Indum, cur sola aqua decoquatur a Frizimelica. 35. c
Ligni Indi præparandi, modus, qui. 35. d
Lignum Indum, quomodo exhibendum. 35. a
Ligno Indo desiciente, quid substitui possit. 36. f
Ligni Guaiaci nomina, & ortus. 182. g
Lignum guaiacum, an iure Hebenus dicatur post. 182. h. & infra.
Ligni guaiaci a sancto differentia, que. 182. h. & infra.
Lignum guaiacum, quibus qualitatibus

debeat esse præditum. 183. b
Ligni sancti macerationis modus, qui. 183. d.
Ligni sancti, facultas, que. 184. g. h
Ligno sancto, aliquid permiscentes, pesime faciunt. 184. c
Lignum sanctum, quare Indicium appellatum. 182
Ligni decoctum rarissime assumendum. 191. b
Linimentum ad membri putrefactionem remouendam, efficax. 39. c
Linimenta ad oris ulcera, conferentia, que. 39. d
Linimentum ad pustulas, & tubercula in toto corpore, conferens, quod. 40. e
Lententia benigna, que sint. 170
Locus ægritudinis agnoscendus ex Hipp. dogmate. 188. h
Locus Auic. expositus a Simeone Pitto-riensi. 55. a
Logica est Medico necessaria. 55. c
Logica non est medicine pars. 56. e
Lotio ad ulcera, & erosiones in ore apparatus, conferens. 21. d
Lotio pro pustulis mortificandis, que in ore, uel membro genitali apparent. 21. b
Lotio, pro ulceribus calidis ex inunctione causatis. 148. e
Lues Gallica, quos uehementius, quos minor negotio infestet. 159. c. & deinceps.
Luis gallicæ confirmata, signa, que. 160. b. & deinceps.
Lues gallica est contagiosa. 163. b
a Luis Gallicæ suspitione quo pacto possimus nos ipsos tueri. 163. b
Lui gallicæ iam contractæ, & ulceni apparenti, ab initio quibus resistendum medicaminibus. 164. e. f
Luis gallicæ definitiones uariæ, iuxta authorum diuersas opiniones. 77. d. & deinceps.
Luis gallicæ cum Protheo, & Cameleonte comparatio. 77. d
Luem Gallicam esse intemperiem frigidam, & humidam, quo argumento nitantur nonnulli. 78. e. quibus rationibus conuictetur eorundem opinio. 78. f. & infra.
Luem gallicam esse intemperiem calidam, & humidam, quibus rationibus adducuntur alii. 78. e. eorumque argumenta conuictata. 78. f. & deinceps.
Lumbicorum oleum, quomodo fiat. 34. c
Lupi hepatis, ad quid conferat. 194. f

M

M Aculus è morbo Gallico, in facie, & toto corpore, caulatas, que conferant medicamenta. 40. h
Materia morbi Gallici, cum diuersa sit, diuersis indiget coacquoquentibus. 29. b
Materie gallicæ sanguineæ, quo pacto succurrendum. 169. a
Marthioli, Nicolai Massæ, & quam plurium

I N D E X.

- plurium medicorum, de argenti uini natura, ac facultatib. opinio. 173. e. & infra.
- Medicus aggredi cupiens morborum curationem, & loci affectu cognitionem in quibus potissimum se exercere debeat. 74. h
- Medicorum commune refugium, quod. 71. c
- Medicus tenetur diligenter agnoscere constitutionem & temperamentum affectu partis. 72. h
- Medicina, est ars. quam necesse est finem habere. 59. c
- Medici munus est morbos adimere, si affuerint. 60. g
- Medici munus, & consilium, quod nam sit, in recta cuiuslibet morbi curatione. 59. d
- Medicina humoris alicuius euacuaria semper habet uirtutem illam, existentem in eclipsis, uel Luna in coniunctione, uel non. 56. f
- Medicina, cur in regionib. calidis, non conueniat. 55. c
- Medicus est adiutor Naturæ. 56. g
- Medicus prudens, quor potissimum considerare debeat, in quocunque actu curationis. 5. b
- Medicina laxatiua, humectatiua, et cordialis. 7. a
- Medicus non debet exhibere medicamentum in coniunctione, uel oppositione Lune cum Sole, & quare. 55. a
- Medici cupientes mulieribus pronocare mensura per phlebotomiam, quod tempus obseruent. 55. d
- Medicus facit, quod uirtus super naturam potentior fiat. 49. c
- Medicamenta fortiora moderata, & composita moderata, ad articulum dolores applicanda, que. 38. e
- Medicine simplices, sepe per aliquod mistum corumpuntur. 35. d
- Medicus est artifex sensitiuus. 9. b
- Medici omnes, Auenzoar excepto ignoraerunt egritudinem causatam ab animalibus genitum in canna pulmonis. 5. c
- Medicorum ueterum error, in ligno gua iaco exhibendo. 182. c
- Medicamenta dolores sedantia, & nodos emollientia, que. 176. g. h
- Medici sollicitudo, circa que debeat uersari. 170. g
- Medicorum opiniones uariæ, circa morbi Gallici formam. 158. e. & infra.
- Medicina hac nostra temperate, quam uilis euaserit. 152. f. g.
- Medicamenti componendi indicatio, que 63. a
- Medicamento purgante euacuaturus, que obseruare debeant. 64. e
- Medicamenta roborantia, que sunt. 105. d
- Medicamenta ratione comperta, que 117. d
- Medicamenta experientia comparata, in curatione gallica, que. 117. d
- Medicus cupiens in re Medica præcellere, que debeat obseruare. 62. e
- Medicus, in egroribus, que præuidere debeat. 62. h
- Mediocritas in omnibus casibus deligen-
- da. 95. d
- Melancholica complexio, quotuplex, & que. 163. a
- Mel, tam crudum, quam coctum, gallicosis prohibendum. 99. a
- Melicris gallica, que affectio sit. 153. a
- Membro duntaxat in uno, quare multa mala quandoque reperiuntur. 19. e
- Metallicorum genera apud veteres, quot, & que. 177. a
- Mentruorum in suppressionibus, que uena secunda. 29. d
- Mercurii inunctio quare inuenta. 32. f
- Mercurius, quibus corrigatur. 34. a
- Mercurii natura, & facultas, que. 34. a
- Methodo omnes veteres Medici, uel sunt. 59. a
- Methodus, quare inuenta. 59. c
- Methodi definitio. 59. b
- Methodus conficiendi electuaria à morbo Gallico præferantia. 4. c
- Methodus præuisiua morbi Gallici. 2. i. d. 160. g. & infra.
- Methodus præuisiua curatiua quor terminis claudatur, & qui sint. 22. e
- Minera morbi Gallici, que. 71. d
- Minorarium in curatione morbi Gallici exhibendum, cum fuerit aduultio in humore colerico. 11. c
- Minorarium in morbo Gallico phlegmatico aduultio. 11. d
- Minorarium in melancholia fecali exhibendum, quod. 12. f
- Morbi, que passionis sint. 71. c
- Morbi acuti, diuturni, & peracuti qui sint. 69. c
- Morbi magnitudinem, que indicat. 62. e
- Morbi omnis, natura, que 151. c
- Morbis extremis, extrema requiruntur remedia. 179. b
- Morbis curandis oportet nedum corporis temperamentum noscere, sed & partis affectu ratione assignare. 187. c
- Morbi curari nequeunt, nisi dignoscatur natura & temperamentum uniuersum corporis. 187. b
- Morbi particulares, & morbi communes, qui. 2. f. 15. d
- Morbi, qui proprii, & qui communes. 15. c
- Morbi Gallici occulta proprietates. 16. g
- Morbi Gallici, ab epidemiali morbo differunt. 76. c
- Morbi antiqui, cur in uere, magis quam in aliis temporibus efflorescant. 79. d
- de Morbi Gallici subiecto, duodecim afferuntur opiniones, que & confutantur. 72. g. & deinceps.
- Morbi Gallici pars prima, que. 48. h
- Morbi Gallici definitiones uariæ. 71. c. & infra.
- in Morbi Gallici regimine, quot uicibus in die cibum infundendus. 35. d
- Morbi Gallici symptomata, que & quomodo curanda. 36. g. & infra.
- Morbi Gallici, proprio nomine, cauemus. 47. a
- Morbi Gallici dolores, non sunt de doloribus iuncturam, de quibus agit Aui. 22. tertio, cap. 5. 47. b
- Morbi Gallici cause, quomodo remouende. 28. h
- Morbi Gallici signa, que. 19. a. b. 141. b. & deinceps.
- Morbi Gallici dolores sunt quam citissime remouendi. 11. a
- Morbi Gallici egritudo, cur cognitu difficillima. 9. c
- Morbi Gallici affectus in astra ab aliquibus relati. 9. c. 76. e
- Morbi Gallici principalis causa, que. 10. c. g
- Morbi Gallici egritudo a quibus causis dependeat. 9. d
- Morbi Gallici dolorum uarietates. 9. c
- Morbi Gallici humor nullus purus, sed omnes permixti. 9. c
- Morbi Gallici accidentia, que. 9. b. 83. f. 89. d. & infra. 141. b
- Morbi Gallici proprium nomen aduultio ignotum. 9. b. 18. h. 47. a
- Morbi Gallici nomina uaria. 9. b. 44. e. 65. a. 151. a. 155. c. d
- Morbi Gallici dolores ueteribus Medicis incogniti fuerunt. 4. e
- Morbi Gallici cause primitiue, que. 3. a. 10. g. 16. f. 49. a
- Morbi Gallici cause antecedentes, que. 3. b. 10. g. 16. g. 49. b
- Morbi Gallici cause coniunctæ, que. 3. d. 10. g. 17. a. 49. a. 51. a
- Morbi Gallici contagium uitare, qua ratione possumus, per pulchre describitur a Borgarutio. 163. b
- Morbi Gallici incommoda, que. 74. h
- Morbi Gallici natura, & cum ceteris morbis coniunctio, que. 152. h
- Morbi Gallici species quot, & que. 152. f. & infra.
- Morbi Gallici plenitudini, quomodo succurrendum. 62. f. g
- Morbi Gallici origo, secundum plurimos. 65. b. c. 75. a. 89. b.
- Morbi Gallici fomes, que fuerit. 64. f
- Morbi Gallici ortus, & opiniones, que. 65. d
- Montani laudes. 59. a
- Morborum qui particulares, & qui communes. 44. g
- Morborum causa quandoque referenda ad corpora superiora, & qua ratione. 91. b
- Morborum differentia, que. 68. h. & deinceps.
- Morborum alii particulares, alii uniuersales, & qui idem sint. 69. b
- Morborum alii simplices, alii compositi, & qui. 69. b
- Morborum alii peregrini, & inuesti; alii proprii & germani. 69. d
- Morborum alius nouus, alius antiquus, & qui idem proprie sint. 69. d
- Morborum profigandorum indicatio, per fitur ex contrariorum usu. 62. g
- Morborum prius cause exactius dignoscende, antequam ad curationem accedant. 152. h
- Morbo Gallico, qui magis obnoxii sint. 162. h
- Morbo inueterato, & sanguini indurato, uenæ sectio suspecta, præsertim copiosa. 169. d
- Morbo Gallico affectu, cur de nocte magis doleant, quam de die. 3. a
- Morbo Gallico affectu semper totius corporis immundities adest. & quare. 28. g.

I N D E X

Morbo Gallico affecti, cur magis in nocte, quam in die laborent. 51.c
 Morbum Gallicum non esse saepiatis, probatur. 3.d.17.h
 Morbum Gallicum esse intemperiam calidam, & ficcam, quibus rationibus adducebatur Montanus. 79.b. & infra.
 Morbum Gallicum esse epidemiale, sed non lateralem, probatur. 56.b
 Morbum Gallicum esse peregrinum conragem, refellitur a Fracastorio. 65.c
 Morbum Gallicum esse morbum nouum probatur. 67.a. & infra.
 Morbum Gallicum esse contagiosum, asseritur exemplo cuiusdam iuuenis. 67.b
 Morbum Gallicum differre ab agri tudinibus, quae possunt Gal. Auic. & alii uereres Medici, imò eisdem fuisse incognitum, probatur. 46.e. & infra. 47.a
 Morbum Gallicum ab Hippocrate cognitum, saluntur, qui asserunt. 45.c
 Morbum Gallicum accidisse constat etiam superioribus, etatis. 64.f
 Morbum quemlibet curaturus, quibus in rebus potissimum uersari debeat. 61.b
 Morbum Gallicum esse morbum in compositione, probatur. 451.a
 Morbum Gallicum non esse epidemiale, probatur. 9.b
 Morbus complicatus appellandus, qui. 69.c
 Morbus communis, Hippocrati, quis dicatur. 69.b
 Morbus epidemialis nuncupandus, qui. 69.b
 Morbus sporadicus, quando dicatur. 69.b
 Morbus Gallicus, utrum morbus sit, an non 66.f. & infra.
 Morbus Gallicus, inter morbos reponendus. 68.g
 Morbus omnis affectus est in corpore naturalis. 68.h
 Morbus Gallicus, quo tempore primum apparuerit in Italia. 64.h
 Morbus Gallicus quare sic dicitur. 64.c
 Morbus Gallicus, cur a Gallis uocatus Neapolitanus. 64.e
 Morbus Gallicus deberet appellari Europaeus, & quare. 64.g
 Morbus Gallicus quibus in regionibus magis sequatur. 64.g
 Morbus Gallicus dici debet communis infectio, & quare. 64.h
 Morbus Gallicus, in quo morborum genere sit recensendus. 151.c
 Morbus Gallicus, cum sit in declinatione, qua ratione curandus. 171.e. & infra.
 Morbus Gallicus est mala dispositio epidemialis. 1.e. 15.b. 44.f. 56.a
 Morbus Gallicus, & Pandimon, & epidemialis uocandus, & cur. 1.a. 15.d
 Morbus Gallicus quando proprie fit epidemialis. 1.a. 2.e. h. 15.d
 Morbus Gallicus quando particularis, & quando endemicus. 2.h. 15.d
 Morbus Gallicus, unde sumat initium. 4.c
 Morbus Gallicus, cur ueteribus incognitus. 4.f. 47.a
 Morbus Gallicus non fuit Gal. temporis. 5.a

Morbus Gallicus est egritudo totum corpus obfidens. 3.d
 Morbus Gallicus sub nullo aliquo capitulo capitulari potest. 9.d. 10.g
 Morbus Gallicus non potest curari unica tantum medicina, nec comprehenditur potest unico capitulo. 10.g
 Morbus Gallicus uocatur egritudo epidemialis. 9.a
 Morbus Gallicus, cur difficillime curatur. 10.h
 Morbus Gallicus indiget potione, & manuum operatione. 11.a
 Morbus Gallicus indiget minoratiuis, digestiuis, & euacuatuiis. 11.c
 Morbus Gallicus, cum sit fortissimus, ualidissimis indiget remediis. 30.c
 Morbus Gallicus, cur in pudendis primus initiatur. 18.f
 Morbus Gallicus, in quo membro sedem suam teneat. 15.b
 Morbus Gallicus, apud Io. Alexandrinum, quae egritudo sit. 45.c
 Morbus Gallicus, non est aliquod de apostematibus enumeratis ab Auic. in tertio sen. quarti. 46.h
 Morbus Gallicus est apostema sanguineum. 46.g
 Morbus Gallicus, an ab Hipp. comprehensus tertio aph. particula. 52.g
 Morbus Gallicus, est morbus in forma. 75.a
 Morbus Gallicus cum quibus morbis conueniat, & cum quibus differat. 75.d. & infra.
 Morbus Gallicus potest appellari scabies magna. 49.b
 Morbus Gallicus, quomodo a Trapolino Patano diuisus. 48.g
 Morbus, & cantu, natura homines delectat, qua ratione nobis inspectum sit. 105.d
 Morbus ad rei conseruationem, status uero ad putrefactionem facit. 106.e
 Morbus animorum immodicos, quae mala subsequantur. 109.a
 Morbus, & exercitium mirum in modum faciunt ad sanitatem, si moderatè fiat. 23.b
 Morbus, gallica lue correptis, qui conueniat. 168.g
 Mulieres facilius sibi precauere possunt a morbi Gallici infectione, quam uiri & quare. 160.e
 Mulieribus Gallica lue correptis, si mensis non fluant quae uena incidenda. 170.h
 Mundus est externus, & de nobis factus. 47.c
 Mundus inferior superioribus, latioribus, est contiguus. 2.h. 56.h. 75.d. 10.h. 16.e.
 Mundus de nouo factus. 5.a
 Mustum, laborantibus gallica lue, denequandum quale. 101.b
 Mutatio in substantia, apud Auicem, quae 50.h

N

Natura mediocritate, & temperantia letatur. 204.g
 Nauigatio, quot modis fieri possit. 106.h
 Natura egrè tolerat subitam ad contra-

ra mutationem. 107.b. 112.f
 Natura est operatrix, Medicus uerò minister. 49.h
 Natura, quibus perficiatur. 60.e
 Nicolai Masse error. 182.f
 Nihil solet euenire absque causa. 60.h
 Nominum controuersia Galeno semper displicuit. 65.b
 Non quodlibet igitur in quodlibet, sed de terminatum in determinatum. 4.f. 18.h

O

Ocium prorsus uitandum. 108.g
 Olea resoluentia, quae sint. 132.g
 Olei detrimenda, quae sint. 9.b
 Olearum, ad pilorum, & capillorum desuam, ualde conferens, quod. 41.d
 Olera, gallica lue laborantibus utilia, quae. 166.e. quae item obnoxia, ibid.
 Olera, cur gallica lue affectis fugienda 97.c
 Omnia orta, semel intereunt. 91.a
 Ophiasis, quae sit affectio. 134.e
 Odo in cibariis exhibendis seruandus, qui. 96.g
 Ori ulcerato ab inunctione, quibus sic currendum. 121.d. 148.e. 181.d. & infra.
 Origo morbi Gallici, quae. 140.f. & h. 151.b
 Oris tortura, & spasmo ex inunctione, quomodo subueniendum. 37.d
 Oris fetorem ex inunctione, quae medica mina expellant. 37.a
 Ostium cariei, & corruptioni, quae consistant medicamenta. 136.f
 Ostium corruptionis causa, quae. 136.e
 Oua, in regimine morbi Gallici exhibenda, quae, & quomodo. 6.g. 22.g
 Oua, gallicosis concedenda, quae. 98.g. h
 Oua, ut salubriora fiant, quo pacto decoqui debeant. 98.h
 Ouorum frequens usus, senibus prohibuit Galenus, & quare. 99.a
 Oues curant pulmonum suorum ulcera, cum quodam herba nobis ignota. 48.g
 Ozene, quomodo succuratur. 136.f

P

Pandimon Graecis quid denotet. 1.c. 15.b. 44.f
 Pagonis herba epilepsiam curat, a proprietate quadam occulta. 48.h. 49.b
 Panis, in regimine Gallico exhibendus qui. 99.d. 143.a. 165.c.d
 Panis, qui melior, & qui deterior. 100.c. f. g.
 Panis, quae pars exhibenda gallicosis, id est medulla, an truita. 100.g
 Panis calidioris, antiquioris, & azimi, noxae, quae. 100.g
 Panis biscoctus, quando Gallico morbo affectis concedendus. 100.f
 Panis biscoctus, qui improbant usum, quibus rationibus confutentur. 100.g
 Panis quantitas in curatione gallica exhibenda, quae. 35.d
 Panis, & amigdala, in regimine Gallico, quae

I N D E X.

qua mensura sumende. 130.h
Panis biscoctus, minus alit, quam semel
 coctus. 100.h
Panis in curatione gallicæ luis exhiben-
 dus, qui. 6.e. 35.c. 143.a
Panni lincii, quando in lixiuo non ponē
 di. 55.a
Pasiones, & tristitiæ animi detrimenta,
 quæ. 23.b
Passulæ in regimine morbi Gallici præ-
 bendæ, quæ. 35.d
Passularum facultas, quæ. 130.h
Patognomica signa, quæ. 84.e
Patognomicorum symptomatum effectus,
 qui. 61.a
Patronis caro, cur damnata a Paulo. 97.c
Pharmacorum differentia, in curatione
 gallicæ, quæ. 111.c
Philosophiæ imperitia est Medicis non
 mediocri detrimento. 59.c
Philosophia est Medico necessaria. 55.d
Phlebotomia nihil tutius in euacuando
 corpore, aut iecore refrigerando, &
 in Gallico præsertim affectu. 29.c
Phlebotomia in curatione morbi Galli-
 ci, an competat. 11.b
Phlebotomia damna, quæ. 11.c
Phlegma, & melancholiam euacuanti-
 a, quæ. 32.e
Phlegma si sit in pectore, quæ accipienda.
 29.d
Phlegma, quæ educant. 30.f
Phrenicum post 52. dies interiturū, quod
 nam signum indicet. 57.a
Pilorum, & capillorum defluxui, quomo-
 do succurrendum. 40.f. g. 41.c.
Pilorum, & capillorum defluxum, unde
 eueniat. 41.a
Pilorum defluxum, & capillorum, quot
 modis accidat. 133.d
Pilorum defluxum, quæ fiant. 134.g
Pilorum casus cause, quæ. 154.e
Pilula morbo Gallico affectis conferen-
 tes, præsertim si acciderit simul capi-
 tis dolor. 20.e
Pilula cochix melancholiam educentes,
 quomodo præparandæ. 31.b
Pilule solutivæ, in cura morbi Gallici ex-
 hibendæ, quæ. 20.e
Pilula, ad dolores morbi Gallici conferē
 tes, quæ. 12.e
Pinei nuclei, quibus facultatibus præditi
 sint. 130.f
Pisces, morbo Gallico affectis, conferen-
 tes, qui. 6.f. 22.g. 143.a
Pisces, a morbo Gallico affectis, euitan-
 di, qui. 97.c
Pisces probati, & præsertim in regim. mor-
 bi Gallici. 97. c. item improbat, qui.
 98.e
Piscium condimenta in lue gallica, omit-
 teada, quæ. 98.e
Pisces omnium pessimi, gallica lue affec-
 tis, qui. 98.f
Pistaciorum uirtus, quæ. 130.f
Pituitam, quæ concoquant. 114.f. & de-
 inceps. f
Planctarum formæ, quæ apud Gentilem.
 50.e
Plantarum arefcentiæ causa, quæ. 154.
Plenitudinis, & inanitionis noxæ, quæ
 143.b
Podagrici cur non spasmentur. 47.c

Polipodium, quibus corrigatur. 114.h
Porri, gallicam luem patientibus fugien-
 di, quæ ac uenenum. 99.d
Porro & puluis ad aluum subducendam
 conferentes. 23.a
Potus in cura gallica infumendus, qui cō-
 ueniat. 35.d. 167.b
Prandii, ac cœnæ quantitas, gallicolis ex-
 hibenda, quæ. 102.h. & qua hora. ibi.
Præcipitarum, in curatione gallica, omni-
 mode fugiendum. 122.f
Præstigia, quantum referant. 192.e
Prisci cenam uocabant, quod nos pran-
 dium, uespertinam uero, quæ nobis ce-
 na dicitur. 103.a
Prognostica morbi Gallici, unde fumen-
 da. 162.f
Pudenda, quodnam cœleste signum respici-
 a. 18.g
Pudenda, quo præsertim tempore facilis
 putrefactioni obnoxia sint. 75.d
Pudendorum affectus, qui. 131.d
Pulueres, ad cariem interficiendam con-
 ferentes, qui. 132.e.f
Puluis ad purgandum, & roborandum ure-
 rum conferens. 175.c
Pulueris Io. de Vigo, emendatio. 148.h
Puluis, pro morbo Gallico affectis ualde
 conserens, præsertim in fistulis adhi-
 bitus. 148.h
Puluis Io. de Vigo, in curatione Gallica,
 improbat. 148.f. quomodo ille fiat.
 ibidem. ad quos affectus conferre pos-
 sit. ibid.
Pustulæ, quibus signis dignoscantur. 5.c
Pustulæ, quas corporis partes occupent
 ut plurimum. 134.h
Pustulæ, quo medicamenti genere tolli
 possint. 134.h. 135.a
Pustulæ recentes in morbo Gallico, quo
 pacto extirpandæ. 171.b. & infra.
Putulurium diuisio secundum Celsum,
 quæ. 134.g
Pustulæ a morbo Gallico, quot modis ac-
 cidere possint, & quas corporis partes,
 ut plurimum occupent. 48.h
Putredinem, quæ ut plurimum causentur,
 secundum Acutoretium. 107.a

Q

Qualia commisceri possint in primo
 quaiaci decocto. 27.c
Quæ a Philosophis traduntur, non sem-
 per medicorum placitis aduersantur.
 59.c
Quæ summopere corpus repleant. 100.h
Quies, & motus, quomodo ab Arist. defi-
 niti. 105.d
Quies, & motus sunt adinuicem contra-
 rii. 105.d
Quies, & motus, quibus a Poetis asimi-
 lentur. 105.d
Quies nimia, immodiciq; otii, opera-
 tiones, quæ. 106.h
Quies temperata, & intemperatæ effec-
 tus, qui. 23.c
Quor modis deueniamus in cognitio-
 nem uirtutum medicamentorum. 48.f

R

Rabies facit homines minus ratione
 compotes. 108.h
Ratio, est casti omnino contraria. 59.b
Rectificatio, & corroboratio, qualis. 24.c
Regimen, in curatione morbi Gallici præ-
 scribendum, quod. 5. d. & deinceps.
 21.h
Regimen uitæ in morbo Gallico, ad quæ
 habeat declinare. 11.b
Regio salubrior, quæ. 95.a
Regula uera conueniendi, ac propinandi
 quaiaci decoctum egrotis ipsi. 26.g
Repletionis, & inanitionis nimix, effec-
 tus, qui. 23.a
Repletionis gallicæ, contingenti a con-
 iuncta causa quo pacto auspicanda cu-
 ratio. 169.d
Res non naturales, Medicis obseruandæ,
 quot, & quæ. 143.c
Res, quot modis moueantur. 106.e
Res non naturales quot, & quæ. 21.h
Res præternaturam, quot, & quæ. 192.h
Res benignæ, quibus utuntur empirici in
 fumandis patientibus, quæ sint. 118.g.
 item & malignæ, ibi. h
Rhagades, quibus in membris oriri soli-
 tat. 136.g
Rhagadam cause, quæ. 136.h
Rhagades, cuiuscunque generis sint, qui-
 bus remediis tolli possint. 136.e.f

S

Saphati, quæ egritudo sit. 3.d. 17.b
Saphati differre a morbo Gallico, pro-
 barur. 4.e. 17.b
Saphati, cur ab Auic. inter corporis egrit-
 tudines minimè posita. 17.c
Saphati, pro qua passione a ueterib. Med-
 icis accepta. 52.f
Salsa, omnia fugienda, gallicam luem pa-
 tientibus. 98.f
Sapæ effectus, qui. 99.a
Salsæ perillig conditiones. unde ad nos
 delata, quo nascatur solo. 126.f.g
Salsæ perillig uis, aduersus uenena. 126.g
Salsæ perillig temperamentum, secundum
 nonnullos. 126.h. & infra.
Saltationis differentia, quæ. 106.e
Sani, quot horas debent protrahere a cœ-
 na ad prandium. 96.h
Sanitatis studium, quodnam sit, secundum
 Hippocratem. 107.a
Sanguis, unde ortum habeat. 74.g
Sanguinem, quæ depurent. 113.c.d
Sanguifugarum applicatio, quæ a Frizi-
 melica improbat. 29.d
Sanguis uiriatas, semper indiget uenæ se-
 ctione. 169.b
Sanguini crasso, qui ægè per cutim dei-
 citur, quibus medicaminibus succurrē
 dum. 172.g. & infra.
Sanguinis extractio est potissimum reme-
 dium melancholicis. 20.f
Sapores, in regimine morbi Gallici, confē-
 rentes, qui. b.g
Saporum omnium, conditiones, & facul-
 tates, quæ. 101.b. usque ad 102.g
Scabies, in quas egritudines aliquando
 permutetur. 49.b

I N D E X.

Scammonium,quam bilium przcipue edu-
cat. 31.a
Scemna aduersus Gallico morbo labora-
tes,prolatum. 75.a
Scopus curandi przcipuus in quacunq;
ægritudine,qui fit. 19.d
Scortum, fuit in causa, ut generosa lues
gallica, Europam totam inuaserit. 141.
a. 158.e
Seminis profluuiu affectus Gallicofus,
qua ratione curandus. 173. a. & infra.
Sedes propria gallicæ affectionis, quæ.
74.g
Sensus in morbo Gallico, quid indicet.
63.e
Sensum negans, sensus penam dare tene-
tur. 66.g
Sextana, & nouena febres non acciderit
Galeni tempore. & ideo ab eo non co-
gnite. 5.a
Signa morbi Gallici, quæ, & quo pacto di-
uidantur. 83. d. & infra.
Signa, ab immutata affectione corporis
assumpta, quæ. 84.f
Signa, a læsis actionibus orta, quæ sint.
83.f
Signa per quæ inuestigantur ægritudi-
num causas, quæ sint. 9.b
Signa morbi Gallici. 146.f
Signum omne, uel declarat præsens, uel
pronunciat futurum, uel reuocat in
memoriam præteritum. 161.d
Situs, in partibus affectis, quid præmon-
strer. 63.b
Sol, & homo generant hominem. 2. h.
16.c
Sol, quomodo est causa generationis, &
corruptionis. 3.a
Solis motus, & ceterorum planetarum in
orbe declinui est principium generatio-
nis, & corruptionis. 16.c
Sol est uitæ dator, & caloris pater. 17.c
Somnus meridianus, quæ mala causetur.
6.e. 23.b
Somni, ac uigilæ definitio. 104.e
Somni longioris, & uigiliarum nocumen-
ta, quæ sint. 143.c
Somnus, cur animantibus datus. 167.c
Somni immodici noxæ, quæ. 167.d
Somni, quo tempore longiores fiant.
105.d
Somnus nocturnus quot horarum esse de-
beat. 105.a
Somnus, in regimine morbi Gallici con-
cedendus, quot horarum esse debeat.
6.h. 23.d
Somni temperati, effectus, qui. 6.h. 23.d
Somnus meridianus, quando conferat,
gallicam luem subitinentibus. 6.h
Somnum circa, quæ obseruanda sint.
167.a
Somnum suscipiendi, tempus oportunu,
quod. 167.a
Somno, quo tempore indulgendum.
167.b
Somni diurni damna, quæ. 167.b
Somnus quot horarum esse debeat. 167.
b.c
Somni moderati commoda, quæ. 104.g
Somnus impeditus, aut interruptus, mi-
rifice lædit uniuersam animalem.
104.h

Somni immoderati incommoda, quæ sint.
104.h
Somni definitio. 105.a
in Somno, quæ a Medicis obseruata.
104.a
Somnus diurnus, cur improbat.
105.b
Somnus nocturnus, & uigilia marutina,
ad quid conferant. 105.b
Somnus meridianus, quibus interdum
prodesse solet. 105.b
Somni duratio, quanta esse debeat.
105.c
Somnus, quibus concluditur. 105.d
Sordities Romæ orta ex aquarum inun-
datione, homines maximopere defor-
mans. 10.g
Sperma retentum id agit, quod uenenu.
23.d
Splene existente tumido, in Gallico affe-
ctu, quæ uena secanda. 29.d
Spuma ligni Indi, ad quid conferat.
3.e.f
Sputa, in gallicæ affectis, non sunt atten-
denda, pro ut in ceteris morbis fieri
soler. 161.b
Substantia omnis non lædit immediatè,
sed mediante qualitate aliqua. 50.e
Substantia non lædit immediatè, sed me-
diatè. 2.e. 51.b
Suffusus, quot modis fieri possunt.
117.c
Suffusum facultates, quæ sint. 117.c
Suffusus, cur ferè ad omnibus improbat.
117.d
Suffusum effectus mali, qui. 117.d
Suffumigia adhibentes, quæ obseruare te-
neantur. 118.g
Suffumigia, quibus ex rebus parabantur
apud przicos. 118.g
Suffumigia, quæ præcedere debeant.
33.d
Suffumigiù Frizimelicè, pro gallica lue
affectis, ualde conferens. 33.a.b
Stomachum curandi modus, qui. 36.h
Symptomata morbi Gallici, quæ. 74.e.f
Symptomata internas partes respicien-
tia, quot sint, externas item. 131.c.d
Symptomata, quot modis sumantur.
60.g
Symptomatibus ab inuaditione causatis,
quo pacto succurrendum. 181. b. &
infra.
Symptoma sequitur morbum, uelut um-
bra corpus. 60.g
Symptomatis definitio. 60.g
Sympathia, & idiothia quid denotent.
61.d
Syrupus loco epozematis in cura morbi
Gallici inseruiens, qui. 12.g
Syrupus & rotula pro membrorum do-
lentium confortatione. 12.g
Syrupus, ad materiam morbi Gallici con-
coquendam, conferentes, qui. 29. b. &
deinceps.
Syrupus, in materia Gallica, concoquen-
da, quomodo temperandi. 30.e
Syrupus ex decocto guaiaci, quando co-
piofior epotandus a prandio, an a ce-
na. 130.g
Syrupus ex decocto guaiaci, quomodo
concoquendus. 147.a

T

Temperaturam corporis exactè digno-
scere, cur difficillimum. 187.d
Temperamenti calidi, & humidu indicu.
187.c
Temperamentum, quid nobis indicet.
63.b
Tempori, etari, ac consuetudini condonā-
dum aliquid. 103.a
Tempus ad exhibitionem guaiaci oportu-
num, quod. 35.b
Tempus curandi morbum Gallicum, op-
portunus, quod. 147.b
Tempus, ad menstrua prouocanda magis
idoneum, quod. 55.d
Tepida uentriculum exoluunt, secundum
Galeni sententiam. 194.h
Therapeutice, in quibus consistat. 62.g
Thermarum uasa, apud ueteres, quæ fue-
re. 120.g
Timoris noxiæ, quæ. 109.d
Torce, gallicos, quæ concedendæ a Medi-
cis, & quæ non. 98.f
Tripudii partes, quæ. 106.e
Tranquillitas est media inter uolupta-
tem, & dolorem. 109.a
Tristitia, & animi moror, quantum galli-
cæ affectis noceat. 168.g
Tristitia, & pigritia, quos effectus pariāt.
168.h
Tubercula, nisi matura sint, non secanda,
133.c
Tubera terre, morbo Gallico laboranti-
bus fugienda omnia. 166.f
Tusis epidemialis & contagiosa, nostra
ætate, quibus in locis apparuit.
91.c
Tumores, in articulis, & brachiis, quibus
medicaminibus curandi. 38.f
Tumoru durities loco infixæ, quibus me-
dicaminibus remouenda. 38.f
Tumor splenis, & elephantiasis, quomo-
do curari possint. 40.g
Tusis unde causata. f. 18.h. 48.e

V

Variolæ, quo magis multiplicantur,
eò deteriores sunt. 49.c
Variolarum pustule, quando sint magis,
& minus curatiuæ. 49.d
Vasa Thermarum, apud antiquos, quæ
fuer. 120.g
Vasa, quibus decoquendum est lignum
sanctum, qualia esse debeant. 183.d
Vectio, quæ fit uehiculo, quot modis fie-
ri possit. 106.h
Vena medene apud Auenzoar quod ge-
nus mali sit. 5.b
Venæ sectio, quando fugienda. 170.f
Venæ gallicæ affectis secanda, uiris præ-
fertim, quæ. 170.f
Veneris congressus, suscipientibus, ligni
sancti decoctum apprimè fugiendus.
185.b
Venam medeni, & febrem septenam, uel
nouenam a Galeno numquam uisam.
18.h
Ventriculorum diuersæ uires. 103.c
Venter,

I N D E X.

- Venter, quo tempore ualidior. 105.d
 Ventosa, quando apponendæ. 55.b
 Venus, gallica lue affectis, fugienda. 144.e
 Venereus affectus, quot modis contrahi possit. 144.f
 Veritas, quando inueniatur. 59.c
 Verminum inter carnem & curim genitorum ægritudinem ignorarunt præfici Medici excepto Auenzoare, qui eam uidit, cognouit, & curandi modum reliquit. 18.g
 Verruca, quibus tollantur medicaminaibus. 132.g.h
 Verrucarum genera, quos, & quæ. 132.e
 Victus moderati utilitates, quæ. 96.h
 Victus ratio, quid proprie. 165.b
 Victus ratio in curatione morbi Gallici præscribenda, quæ. 19.a
 Victus ratio, in reg. morbi Gallici, quæ esse debeat. 111.a
 Victus ratio in quanto. 23. a. & deinceps.
 Victus ratio, cum ebibitur guaiaci decoctum, non semper eadem. 27.a
 Vigiliæ immodicæ, & intempestiuæ, noticumenta, quæ. 167.d
 Vigiliæ uis, quæ sit. 105.a
 Vigiliæ moderatæ, effectus, qui. 105.a
 Vina, quæ bona, quæ item mala, in regimine morbi Gallici. 101.a. & infra.
 Vinorum differentia, quæ. 101.a
 Vinosi, de facili incidunt in morbum Gallicum, & quare. 28.h
 Vini loco, quæ potanda in regimine morbi Gallici. 28.h
 Vinum in curatione morbi Gallici omnino negandum. 35.d
 Vinum, in morbi Gallici curatione proponendum, quale. 6. e. 22. g. 166. f
 Vini sancti coniungendi, ratio, quæ. 147. c
 Vinum nimium dulce, parit in corpore opilaciones. 143. b
 Vini noui noxæ, quæ. 143. b
 Vinum, morbo Gallico affectis, cur deneandum. 166. e
 Viperinas carnes lepram curare, quo pacto Medicis notum fuerit. 48. e
 Virium robur custodire, est primus curati medici scopus. 61. b
 Vires, quo pacto seruari possint. 61. c
 Virtutis constantia, ut tueatur, quæ seruanda. 61. d
 Vires laborantis, unde potissimum dignoscantur. 62. h
 Virtus, curat ægrum, non Medicus. 170. g
 Vita humana minimè eger legum præscriptis, nec medicinarum dogmatibus, si eam recta ratione regamus. 96. f
 Vlcera, quod genus affectus sint, & unde fiant. 137. d
 Vlcera Gallicorum accidentia, quæ. 137. a. b
 Vlcera cacoethe, quæ sint, & unde ortum ducant. 137. c
 Vlcera cacoethum, siue dyspepulericorum, cause. 137. c
 Vlcera Gallica, quibus medicaminibus sanentur. 138. f. & deinceps.
 Vlcera gallica, quemodo curentur a recentioribus chirurgis. 138. g. h
 Vlcera gallica, licet egrè sanabilia, curandi ratio. 137. b. & infra.
 Vnctio mirabilis ad crustas, bothor, & apostemata. 13. a
 Vnctio Frizimelicæ, ad inungenda corpora morbo Gallico affecta, quemodo paratur. 34. a. b
 Vnctiones indebitæ, & nimio hydrargyro compositæ, quæ mala inferant. 180. e
 Vnctio, quot generum sit, & quot modis adhiberi possit. 117. d
 Vnctiosa uentriculum debilitant, ac relaxant. 193. c
 Vngendi modus, & ratio, quæ. 180. f. & deinceps.
 Vnguenta lenitiua ad expurgandas materias, quæ post alias purgationes remanere. 20. g. h
 Vnguentum pro affectibus, qui genitali membro accidere solent. 21. a
 Vnguenta uaria, ad integram morbi Gallici curationem, conducentia. 180. g. & infra.
 Vnguenta ad dolores mitigandos, & nodos emolliendos, conferentia. 176. g. & infra.
 Vnguenta, ad pustulas conferentia, quæ. 176. h
 Vnguentum album ad pudenda ulcerata conferens, quemodo paratur. 39. b
 Vnguentum ad crustas, & dolores præstissimum. 13. b
 Vnguentum ad morbum Gallicum antiquum, & curatu difficilem conferens. 148. f
 Vnumquodque dotatum est duplici uirtute. 50. g
 Vomitus superfluenti, quibus resistendum. 36. g
 Vomitus utilitates, quæ. 6. g
 Vrine gallica lue laborantium, quales. 161. a

F I N I S I N D I C I S
 T O M I S E C V N D I.

I N D E X

C O P I O S I S S I M V S
I N O M N E S D E M O R -
B O G A L L I C O ,

ALEXANDRI TRAIANI PETRONII, LIBROS.

A B E X C E L L . B O R G A R V T I O A B O R G A R V T I I S
E L E M E N T A R I O O R D I N E C O N S C R I P T Y S .

Absinthii decoctum, præterquam quòd morbum Gallicum summouere possit, ad quæ item mala conferat. 143.d
Absinthium confert ad membra nuper percussa, & fluxionem adhuc patientia. 188.g

Aconitum, argentum uiuum, argenti spuma, & marinus lepus, in corpus accepta, nullam nobis opem ferunt, secundum Gal. sententiam. 109.b

Actia omnia, morbo Gallico affectis fugienda, & quare. 92.h

Adstringentia medicamina, quid operentur. 87.d

Adstringentia medicamenta, quæ sint. 187.a. & infra.

Aer, in curatione Gallica eligendus, qualis. 95.b. & infra.

Aer, vapores corporis secum trahit, & purgat. 95.c

Aeris effectus uarii, unde. 95.d. & infra.

Aeger, si inter fumendum medicamenta debilius fiat, potest aliquid fumere in media purgatione. 66.e

Aegritudinibus, quæ unctiorem argenti uiui sequi solent, quomodo occurrerint. 126.h. & deinceps.

Aegrorum curam gerere sanitatis causa, sanorum uero curam suscipere, ut sine morbis degant, laudabile est. 214.f

Aegroti locus, in quo degit, quas conditiones habere debeat. 95.b

Alimentum, quomodo in hominis corpore necessario minimum fiat. 11.c

Alimentum animantium a plantis, in quo differat. 12.g

Alimentum in utero uitiatum, quorum malorum sit causa. 26.a

Alimentum omne a principio contrarium est. 67.d

Aloë, unde fortiatum facultatem sedandi dolores. 188.h. & infra.

Alius, si nimis adstricta fuerit, in morbo Gallico affectis, qua ratione mollienda. 94.h. & infra.

Alium molliere cupienti, expedit aloem a cibo præbere, minima tamen quantitate. 64.h

Alius, cum adstricta fuerit, ab unctiōne ex hydrargyro, quo pacto mollienda.

127.b. & infra.
Alii fluori immodico, ab inunctiōne causato, quomodo succurrendum. 134.f. & infra.

Amara, & fetida, quo pacto dolorem summouere apta sint. 189.a. & infra.
Amara, uindicanæ corpus a putredine, & quare. 87.c

Animalibus, cur natura duplicem dederit appetitum. 13.a

Animalia omnia nutriuntur dulci, aut commixto. 21.b

Animum quæ perturbent, & quomodo eiusdem accidentia propelli possint. 94.h. 95.a

Anodina simplicia medicamenta, quæ leuiter resoluunt, digerunt, aut discutunt, quæ sint. 187.a. & infra.

Anodina medicamenta, quo pacto adhibenda. 189.c

Apophlegmatismus ad sistendam aluum ab inunctiōne nimis fluentem. 134.g. h.

Appetitus, tam in nobis, quam in animalibus brutis, & auib. quandiu durer. 13.c

Aqua, quæ exicat ulcera, prohibet ea serpere, & fluxionem reprimat, quomodo fiat. 195.b

Aqua conferens ulceribus antiquis morbi Gallici, scabiei faciei, & furunculis, quomodo componatur. 195.c

Aqua ad ulcera gallica siccanda, & consolidanda, item ad extrahendum ossa putrida, & aggenerandum carnem, confertur, quomodo conficiatur. 195.a

Aqua calcis extinctæ, tollit maculas pustularum, etiam si pruritibus adit. 215.b

Aqua ex lichargyro, & aceto excepta, non solum confert ad pustularum maculas, sed etiam ad faciei pannos. 215.c

Aquæ sublimati noxæ, quæ. 141.h. & infra.

Aquæ sublimati conficiendæ, modus communis, qui. 141.e

Aqua salis facitæ, quomodo paratur, ite ad quid cõferat. 142.h. & deinceps.

Aqua insigniter frigida, podagricis confert, & quare. 189.c

Aqua ad abluendas pustulas morbi Gallici, quomodo paratur. 170.e

Argentum uiuum, uocatur a Gal. delereturium, & nunquam proficuum. 109.a

Argentum uiuum, utrum ex accidenti, an sua natura ulceret. 139.b

Argentum uiuum unde fortiatum facultatem sedandi morbum Gallicum. 139.c

Argentum uiuum post unctiōnem in corpus retentum, quo pacto elici possit. 135.b

Argentum uiuum est mortiferum uenenum, & exustum colicis, ac ileosis est remedium, porui darum, iuxta Pauli sententiam.

Argenti uiui uires secundum Aetium. 109.c

Argentum uiuum, quas habeat facultates secundum Auicennam. 109.a

Argenti uiui unguento inungendis, quæ uictus ratio præscribenda. 122.f

Alius, si ex inunctiōne hydrargyri attritatur, quib. medic. soluenda. 122.e

Argenti uiui inunctiō, quo tempore, & quibus administranda. 122.h. 123.c

Argenti uiui inunctiō nunquam nõ periculosa. 123.b

Argenti uiui inunctiō, quibus in regionibus, tutius fiat. 123.d

Argenti uiui curatio in morbum Gallicum, cur inuenta. 107.g

Argenti uiui notæ, & qualitates. 108.f. & quare uiuum uocatum. ibid.

Argentum uiuum, quare Græcis uocatum hydrargyrum. 108.g

Argentum uiuum esse calidæ facultatis, afferentes, qua ratione id astruatur. 108.g

Argentum uiuum qui afferunt esse frigidum, & humidum, qua ratione fundantur. 108.g

Argentum uiuum epotum, quid operentur. 109.a

Argenti uiui cum igne inimicitia, quæ. 110.e

Argenti uiui uires, quod. 110.e

Argenti uiui natura uaria. 110.e

Argentum uiuum, ubi repagulum sentit, ad se redit, post inunctiōnem, sepe relinquatur, in nostro corpore. & cum urina effunditur, & uomitu reicitur. 110.f. & infra.

Argentum uiuum, supra natura densatur, & coagmentatur, ex accidenti uero dissoluitur, & in uaporem uertitur. 110.g

Argentum uiuum, quandiu dissoluitur est.

I N D E X

est, tandem oberrat, usatur, & nunquam
quiescit, ubi uero ad se rediit, & coactum
est, nisi extrinsecus agatur, in se ipso
manet, nec mouetur. 110.g
Argentum uiuum, est medicamentum
contra pediculos, & lendes, & etiam
ualer contra scabiem, & mala ulcera.
109.a
Argenti uiui uapor & fumus, quæ dam-
na afferant. 109.a
Argentum uiuum, compositum cum re
aliqua lentorem, aut densitatem præ-
ferente, quid operetur. 109.b
Argenti uiui proprietates multe, & quæ.
109.a. & deinceps.
Argentum uiuum uermes interficit,
109.d
Argenti uiui scrup. i. parturientibus da-
tus, facit eas facilius parere. 109.d
Argentum uiuum, apud Coros, ualeat cõ-
tra uermes, & uentris dolores. 109.d
ex Argento uiuo inunctio, quos effectus
interdum pariat. 111.a
Argentum uiuum, quo pacto sudorem
moueat, quo pacto liquet. 112. e. &
infra.
Argentum uiuum, quæ liquet, quæ dissi-
per. 112.c
Argentum uiuum ut natura sua est quasi
insuperabile, ita & eius exhalatio.
112.g
Argentum uiuum, cum natura sua semper
ad se ipsum redeat, & in se con-
sistat, cur quæ liqueat, aut dissi-
pat, non magis coaduat. 112.g.h
Argentum uiuum, quando non fit ad pe-
netrandum æque efficax. 114.e
Argentum uiuum, si post unctioes, in
humano corpore inuis relinquitur,
ubi ad se redierit, & alicubi firmum re-
manerit, non magis obest, quam plum-
bum, ubi forte in aliquo hominis aë-
bro retineatur. 114.f
Argentum uiuum, cur inaurantibus uasa
ænea, uel argentea, obstitit uero, qui
ex eo inunguntur, tremorem, paraly-
siamue non afferat. 114.h. & infra.
Argentum uiuum maximè refugit calo-
rem, & præsertim ignis. 114.e
Argentum uiuum, quo pacto rodar cor-
pus nostrum, si intro sumatur. 115.c
Argentum uiuum, quomodo habeat ui-
res interrimendi arbores. 115.b
Arsenicum, hydrargyrum, lythargyrum,
calchithis, myris, & piori, quare sint me-
dicamenta per erosionem interrimen-
tia. 109.b
Arsenicum crystallinum, quo pacto præ-
paretur. 159.c
Artis ab experientia discrimen, quod.
89.b
Ars soli sensui innotitur. 89.b
Artis ob inuentum, quibus egeat. 90.c
& infra.
Asa caro, quibus utilis, & quibus dam-
nosa. 92.h
Atræ bilis sedes, quæ sit. 9.c
Auxilia morbum Gallicum summouen-
tia, unde perenda. 60.g. & infra.

Balnea, an conueniant hic in Europa,
Gallicæ lue affectis, prout conueniunt
in Indis occiduis. 146.f
Balneum factitium, aduersum morbum
Gallicum conferens, quomodo pare-
tur. 146.h. & infra.
Balneorum, quale melius sit. 146.g
Balnea omnia, cum sulphure æquum fassa,
ab initio, urenti, molesta fieri solent:
post uero perseveranti, sunt ualde pro-
ficua. 147.c
Balnea non sunt inuenta, neque artis, ue
que experientie, sed partim opinio-
nis, partim coniectura. 147.c
Balnea ex brutorum sanguine, cõferunt
etiam aduersus morbum Gallicum.
147.a
in Balneis temperabantur olim Solia hu-
mano sanguine, & præsertim pro Regi-
bus, qui inciderant in elephantiæsim.
147.a
Balneum ad pruritus sedandos conferens,
quomodo paratur. 182.e
Balneum, ad urinam prouocandam, con-
ferens, quomodo fiat. 201.d
Balneum inter naturalia omnibus ante
ponendum, quibus, pollere debeat uiri-
bus. 146.g
Biliofa intemperies ob ortum nature
tracta, plerumque perleuat per torã
uitam. 111.b
Boli, cholerici, gallicè affectis, conferen-
tes, qui. 77.b
Boli, pituitosis, morbo Gallico laboran-
tibus, utiles, quomodo fiant. 77. d. &
deinceps.
Bruta, cur non afficiantur morbo Galli-
co, morbillis uariolifue. 11.a
Brutus, cur natura sensum dedit, & uen-
trem. 12.f
Brutus appetitus duplex, & qui. 22.g
Brutus, quo tempore pili desuuant.
16.g
Bruta, quo tempore magis in mensuris
sint. 16.f
Bruta, cum uentres & appetitum ha-
beant, pro ut homines, cur non isdem
malis, prout ipsi corripiantur. 31.b. &
infra.
Bubonum, curatio, si Gallicæ labis suspi-
cio fuerit, quo pacto agenda. 164.f. &
infra.
Bubones, quomodo secandi, & quandiu
sustinendi aperti. 169.a
Bubo in inguine, quando soleat morbum
Gallicum præcedere. 163.b
Bubo in inguine, quibus medicamentis
indigeat. 163.b
Bubonum uehementi imperu fluxus il-
labitur, quid agendum. 163.c
Bubonem in inguine patienti, quæ ui-
tus ratio præscribenda. 163.b
Bubones, quando requirant uenæ sectio-
nem, & purgationem. 163.c. & infra.
Bubones non sunt aperiendi, nisi ad opti-
mam peruenerint maturitatem. 164.g
Buxi decoctum quomodo paratur, &
quibus polleat facultatibus. 143.d. &
infra.

valde obnoxii. 51.c.d
Calor foris adueniens, quo pacto calo-
rem innate putredinis excitet. 28.h. &
infra.
Calor æstiuus æquet magis frigus in cel-
lis uinariis. 46.c
Calor, qui uicium primi alimenti exci-
tat, in morbo Gallico, quomodo pro-
hibeatur. 58.h
Candela ex minio naturalis, et cera quo-
modo fiat, & quomodo adhibeatur, in cura-
tione Gallica. 140.a.b.c
Candela, in canali uirgæ immittenda, ad
urinæ difficultatem, quomodo fieri de-
beat. 201.d. 202.e. 204.f. usque ad fine
capitis.
Canes masculi, cur foeminarum uuluas
adeo frequenter lambant. 17.c
Canicula, & columba domestica, cur ce-
teris animalibus siluestribus sæpius
conspiciant. 16.g
Canis rabidi lues, quos effectus pariat.
2.h
Cariosis ulceris in pene diuisio, & signa,
quæ. 152.f
Cariosum ulcus in pene, quibus medica-
minibus ab illius sede foras pellatur.
153.a. & infra.
in Cariosis ulceribus, non debent adhibe-
ri medicamina sicca, nec debent
statim ad cicatricem induci, & quare.
153.c
Carnes, gustui falsæ apparentes, quid in-
dicent. 22.g
Carnes, quæ bonæ, quæ item malæ, ut re-
gim. Gallico. 92.h. & deinceps.
Caro asæ, quæ siccior quam elixa, & qua-
re. 92.f.g
Caro asæ, quibus utilis, & quibus noxia,
92.g
Carnes in regimine morbi Gallici exhi-
benda, quæ, & utrum asæ, an elixa.
91.a
Carnosa, ferro exurenda sunt: ossa uero
& neurosa, fungis. 214.h
Caruncula, urinam impediens, quomodo
remouenda sit. 202.c.f
Caleus cruditate parit, & concoctioni
resistit, item decoctum guaiaci fumen-
tibus, non est cibus nocentior. 93.b
Cassia mollis alium, si a cæna sumatur,
parua quantitate. 65.a
Castam susceprurum, non debet cibum
insuper assumere. 66.f
Catapotia ex helleboro nigro, a cibo dis-
da esse, post desumpta pharaca, præ-
cipit Trallianus. 68.f
Catapotia, pro morbo Gallico affectis,
præsertim melancholicis, quomodo
fiant. 73.a
Catapotia ex precipitato, quomodo fiat,
quæ sit eorum uirtus. 141.f. & infra.
Causæ morborum, & symptomatum, quæ
argenti uiui inunctionem sequuntur.
113.a. & deinde.
Causa morborum communium, cum una
sit, cur non unum morbum, sed tot, ua-
rioseque pariat. 30.a
Causæ, cur morbus Gallicus tota uita
permaneat. 43.a
Cauteria potentialia, adhibenda in bu-
bonibus, qui difficulter aperiuntur,
quomodo fiant, quantum relinqui de-
beant.

B
Alnea, in curatione Gallicæ, quæ ma-
gis eligenda. 146.g

C
Alida, & humidæ temperaturæ homi-
nes, cur morbis a putredine, sunt

I N D E X.

bean. 167. c. & infra per totum caput.
 Cerata, in curatione Gallica valde confere-
 rentia, quomodo paritur. 140. d. & deinceps per totum caput.
 Ceratum ad unguis decedentes, scabie
 perfractos, scilicet, quomodo paritur.
 178. h.
 Ceratum ad pudendorum pruritum con-
 ferens, quomodo fiat. 183. d.
 Ceratum, ad rimas, & callos, manuum, pe-
 dum, labiorum, papillarum, præputii,
 & uulvæ conferens, quod. 208. h. &
 infra.
 Ceratum, in urinæ suppressione ualde cō-
 ferens, quomodo fiat. 203. d.
 Ceratum, ad ossa corrupta, ualde efficacis,
 quomodo paritur. 213. c.
 Ceratum, ad carnem in palato decrescē-
 rem, augendum, quomodo fiat. 214. f.
 Cholericis morbo Gallico affectis, quæ
 serapia exhibenda. 69. c. & infra.
 Chymitarum frustratio, quæ. 86. g.
 Chynæ radix, unde ad nos deferatur.
 99. d.
 Chynæ radice nore, quæ. 99. d.
 Chynæ radice sapor, qui. 99. d. & infra.
 Chynæ radice facultas, quæ. 100. g.
 Chynæ radice odor, qui. 100. g.
 Chynæ radix eligenda, quæ. 100. h.
 Chynæ radice decoctum, quomodo pare-
 tur. 100. f. & deinceps, per totum caput.
 Chynæ radice decocto, quid admisceat-
 ur a nonnullis. 100. e.
 Chynæ radice decoctum, quod genus mor-
 bi Gallici curet. 101. b.
 Chynæ decoctum, quanto præstantius
 decocto farzæ parilla. 101. b.
 Chynæ decoctum, quibus agritudinibus
 opitulerur, præter morbum Gallicum. 101. c.
 Chynæ radix, an ab oculis, an a manife-
 sta pueritate agat. 101. d. & deinceps.
 Chynæ decoctum, qua ratione per totum
 corpus distribuatur. 102. e.
 Chynæ decoctum, qua ratione alienam
 calorem in morbo Gallico excitatum,
 temperare queat. 102. f.
 Chynæ decoctum, quo pacto liquationem
 morbi Gallici firmet, & ipsam pu-
 tredinem tollat. 102. h.
 Chynæ radix, eius modica sicandi uis, ab
 sumit omnem materiam Gallicæ pu-
 tredinis. 102. e.
 Chynæ radix aquæ commixta, quam po-
 tens sit, ad morbum Gallicum profi-
 gandum. 103. a.
 Chynæ decocti exhibendi, occasio, quan-
 do sumenda. 103. c.
 Chynæ radice decoctum, an sit artis in-
 uentum, quod lucem Gallicam curet,
 an experientia. 103. d.
 Cibi comoditas, ubi maior datur, ubi ma-
 ior plerumque, repletio relinquatur. 14. f.
 Cibum, & potum in regimine morbi Gal-
 lici, non conuenit metiri, quemadmo-
 dum, neque una, aut altera uice. 91. a.
 Cibum, potum, sobrietatem nempe sæpius of-
 ferre, morbo Gallico affectis, quando
 expediat. 91. c.
 Cicuta, cum semine, emplastri mote appo-
 sita rembus gonorrhæam cohercet.
 198. g.
 Cinnabaris species, quot, & quæ. 107. h.
 Cinnabaris, quæ damna astat. 136. e. f.

Cinnabaris, ex quibus mineralibus con-
 ficiatur, cuius item facultatis sit. 135. a.
 Clysteres, uel lenitiui in curatione galli-
 ca, ante uenæ sectionem adhibendi. 62. f. & infra.
 Clyster, ad sistendam aluum nimis fluen-
 tem quomodo paritur. 134. g.
 Collyria ad mitigandum & repellendum
 oculorum dolorem, a sumptione gua-
 iaci, chynæ, & farzæ parilla, quomodo
 parentur. 180. e.
 Collyrium, pro patietibus urinæ difficul-
 tatem, quomodo paritur. 201. b.
 Conceptus in mulieribus signa. 15. b.
 Conceptionis signum in brutis, quod.
 15. b.
 Coniectura, quid sit, & unde nascatur.
 89. b.
 Consensum non leuem esse inter caput,
 & penem probatur. 49. b. & infra.
 Contagio nulla, quod ad ipsam attinet,
 locum peculiarem exigit, quo sustineat-
 ur. 34. c.
 Corporis nostri partes aliquæ inficiuntur
 antequam Gallicus morbus obfideat
 corpus totum, aliquæ postquam peni-
 tus obfedit. 152. f.
 Corruptio omnis, de contrario, in contra-
 rium fit. 21. a.
 Corruptio omnis substantiæ, quæ corru-
 pitur, abolitio est. 23. d.
 Cothurnicum carnes, in curatione galli-
 ca, cur ab aliquibus prohibeatur. 92. e.
 Creticum uinum, aliqui uoluerunt esse,
 quod Arusiū dicitur. 84. h.
 Cuniculi animalis pinguedo, conferat ad
 urinam prouocandam. 201. b.
 Cur in quibusdam locis hic morbus est
 peculiaris, in quibusdam ille. 30. f. &
 infra.
 Curationes morbi Gallici uariæ, & quæ.
 48. g.
 Curatio morbi Gallici, quot modis fieri
 possit. 71. a.
 Cure, corpus exiccant, & morbo Gallico
 affectus admodum noxæ. 95. a.

D.

Decoctum ex guaiaco, uel farzæ paril-
 læ, uel radice chynarum, quæ præce-
 dere debeant, antequam adhibeatur.
 71. b.
 Decoctum guaiaci, quando non conue-
 niat. 82. h.
 Decocti guaiaci parandi modus, ab Il-
 lusi. uiris experimento comprobatus,
 qui. 84. f. & deinceps, & quas tale deco-
 tum habeat uires. ibid.
 Decoctum guaiaci cum uino, quomodo
 fiat. 91. a. & infra.
 Decoctum, ad dentes firmandos. 128. h.
 Decoctum radicum tamaricis cum passu-
 lis, ad quid conferre possit. 143. d.
 Decoctum ad somnum conciliandum,
 quomodo paritur. 132. h. 133. a.
 Decoctum ad sistendam aluum, ab inun-
 ctione, nimis fluentem, quibus pare-
 tur. 134. g.
 Decoctiones, in pilorum defluuio appri-
 me conferentes, quæ sint. 175. e.
 Decoctiones, ad fomentandum præpu-

tium glande contactum. 158. g. usque
 ad finem capituli.
 Decoctiones, ad uirgæ ulcera, & cariem
 ualde conferentes, quæ. 154. h. usque ad
 155. d.
 Decoctum ad unguis perfractos, siue ca-
 dentes, siue scillos, conferens, quod.
 178. g.
 Decocta ad abluendos dentes uacillan-
 tes, conferentia, quæ. 178. h. & deinceps.
 Decoctis farzæ parilla, radice chynæ, &
 guaiaci, quando abstinentium. 179. a.
 Decocta ad uescicæ ulcera conglutinanda,
 quomodo paritur. 206. e. &
 infra.
 Decocta, ad rimas, seu desquamationes
 manuum, pedum, mamillarum, labio-
 rum, & præputii conferentia, quæ. 207. a. & infra.
 Defectionem animi, in morbo Gallico
 instaurant. 132. h.
 Delectera medicamenta, quæ Medicis uo-
 cata. 109. a.
 Dentes, & unguis, cur magis promptè ca-
 dant, quam reliquæ corporis partes.
 177. d.
 Dentes, & unguis, qua de causa cadant.
 177. d.
 Dentium, motus, & nigredini, quibus suc-
 curatur medicaminibus. 128. g. & in-
 fra per totum caput.
 Dentes, numquam ferè augeri desinunt.
 178. e.
 Dentes uacillantes, quæ medicamina ro-
 borare ualeant. 198. h. & infra.
 Diphtheriam perpetuo præbere in regimine
 Gallico, suspectum est, & quare. 91. d.
 Desillatitium ex theriaca, ad quid con-
 ferat, qua mensura potetur, qua hora,
 & quando. 148. h.
 Dolor a dysenteria, quibus medicaminibus
 remoueri possit. 135. a.
 Dolores morbi Gallici, cur requiratur pro-
 priam curationem. 169. b.
 Dropaces ad gonorrhæam sistendam con-
 ferentes, quomodo parentur. 197. a. b.
 Dulce, quò magis, minusue humidum con-
 iungitur, eo magis, minusue ad amarum
 accedit. 21. c.
 Dulcis, facultates, quæ. 98. g.

E.

Efficacis, quid sit, secundum Medicos.
 4. f.
 Electuarium dicitur Alexandrinum, quo-
 modo fiat, & quibus conferat. 79. c. &
 infra.
 Electuarium, quod morbum Gallicum
 summouere potest, quomodo confici-
 tur. 142. h. & infra.
 Electuarium, in sincopi, & uirium imbecilli-
 tate, quæ ex inunctione hydragryi ac-
 cidere solet conferentia, quæ. 131. a. &
 infra.
 Elephantiasis Aegyptiis familiaris. 3. a.
 Elephantiasis, unde ad nos delata. 36. d.
 Elixæ, an asie carnis usus, rucios, qui. 92. h.
 Emplastra, ad bubones mitigandos, & ma-
 turandos, quomodo parentur. 164. f. &
 deinceps, usque ad 167. c.

I N D E X.

Emplastra ad dolores gallicos conferentia, quomodo preparantur. 190. e. & infra.

Emplastra varia, dolores morbi Gallici sedantia, & materiam resoluentia, quomodo conficiantur. 193. a. & infra.

Emplastra pudendis apponenda, in gonorrhœa, quomodo conficiantur. 198. f. & infra. 3. a

Emplastrum, ad urinam ciendam præstantissimum, quomodo fiat. 201. c

Emplastrum, in quo candela inuoluitur, ad urinam summouendam, quomodo fiat. 202. g

Emplastrum aliud, in quo candela pars inuoluitur, ad carunculam in uesica summouendam conferens, quomodo fiat. 204. f

Emplastrum ad gummitiones contumaces, conferens, quod. 211. c

Emplastrum ad ossa corrupta efficax, quod. 212. a

Emplastrum ad dolores Gallicos, & podagram conferens, quomodo paratur. 192. f

Epilogatio, unde morbus Gallicus originem trahat, & quomodo natura sua potissimum putrefaciat. 87. a. & deinceps.

Epithema, ad impetigines antiquas ualde conferens, quod. 185. c

Epithemata, in syncope, & uirium imbecillitate ex hydrargyri inuisione causata, quæ conferantur. 131. d. & infra.

Euacuatio, si fiat, ut fieri debet, conferat, & bene toleratur. 115. c

Exercitatio multa, non parum utilis morbo Gallico affectis, & quando eadem suscipienda. 94. f. g

Exercitatio, in curatione Gallicæ, quo loco, quo tempore, quandiu, & circa quæ fieri debeat. 145. d. usq; ad finem capituli.

Experientia, est eius rei, quæ re uera, & non adumbrata, neque fide iuuenitur. 89. b

Exustionum non esse symptoma semper comitans morbum Gallicum, quo pacto probetur. 47. c. & infra.

F

Faciei ruborem, quod tollat medicamentum. 215. a

Faucium ardori, palati, gingiuarum, linguæ tumori, & colli, faciei que rubori tumefacto, quomodo succurrendum. 127. a. & infra.

Faucium, & oris ulcera, quomodo curanda. 161. e. & infra per totum caput.

Febbris tertiana qua de causa summouetur rhabarbaro. 9. c

Febres putridæ, interdum insciuntur, interdum uerò non. 32. g

Febbris tertiana, non omnem putredinem, sed terminatam apta est uel irritare, uel augere. 33. b

Febbris tertiana, quot modis curari queat. 87. d

Ferrum rubiginem contrahere, partim est a natura, & partim non. & quomodo id intelligatur. 8. e.

Ficus, cutim insciunt, & oculis ualde obfunt. 93. a

Fistulas, aliquando non curantur, cur magis præferat. 195.

Femine plus habent menstrui, quæ plus comedunt, & e contra. 17. b

Fœtus humanus, cur non æq; perfectus prodit, ac bubulus, & equinus. 19. a

Fœtus in utero, quo alimento nutriatur. 23. d

Fœtus nutritur alimento putri. 25. f

Fœtus in utero plantæ uitam uiuit. 26. d

Fomentum ad oculorum dolores a sumptione guaiaci, chynæ, & sarzæ parillæ, quomodo paratur. 180. f

Frigida medicameta, quid operentur. 87. d

Fructus, dum in arbore sunt, non minus, quam arbor ipsa nutritur. 14. e

Fructus, morbo Gallico affectis fugiendi, horarii præferunt. 93. d

G

Gallica labe contracta, cur nonnulli longo post tempore affecti cernuntur, aliqui uerò non affecti uidentur, sed afficiunt alios. 40. e. & infra.

Gallica lues, cum sit affectio putris, in omnibus corporis partibus existens, indiget medicamento, quod in omnes corporis partes conueniat. 78. e

Gallici affectus omnes, qui sunt. 152.

Gargarismata, ad ulcera gingiuarum, & faucium, ex argenti uiri, unguento ulceratarum. 130. f. g. & infra.

Gargarismata, ad faucium, & oris ulcera, quo parentur. 161. c. usq; ad 162. h

Gargarismata, ad faucium ulcera inuenerata, quæ. 194. g. & infra.

Gargarismata ad faucium ulcera conferentia, quo parentur. 194. g. & infra.

Genita tuent, non minor est uirtus, quæ generare. 131. b

Glans uirgæ, si ex uerrucis, nimum intrumescat, quid agendum. 159. b. c

Gonorrhæa gallicæ, ab alia discrimen. 159. c

Gonorrhæa Gallicæ, notæ, quæ. 159. d

Gonorrhææ gallicæ curatio, quæ. 160. e. f

Gonorrhæam sanandam, quæ medicamina conferant. 160. e. & infra.

Gonorrhæam patientes, a quibus se abstinerere debent. 160. g

Gonorrhæam multoties prouocat coeum di cogitatio tantum. 160. e

Gonorrhæa, quando curanda, & quando non. 195. d

Gonorrhæa, quot modis contingat, & quibus item, quæ eius signa. 196. e

Gonorrhææ contumacis curatione, qui modus seruandus. 196. h. 197. c

Gonorrhææ calorem, quæ tæperet. 196. e

Gonorrhææ liquefactione, quæ sistat. 196. f

Gonorrhææ curatione, quæ uictus ratio seruanda. 197. c

Gonorrhæa, quæ uitanda. 197. d

Grauidæ, cur citra, & uomitibus infestantur. 20. f

Grauidæ incognatæ dormitum eunti, cur data nullâ circumtorqueri faciat uterum. 24. g

Guaiacum, quo pacto morbum Gallicum tollat. 9. b

Guaiaci decoctum senibus prohibentes, erant. 60. h

Guaiaci decoctum prorsusquam offeratur, quid agendum. 78. g. h

Guaiacum lignum, qui dicunt non esse lignum sanctum, quo pacto illud describat. 80. g

Guaiacum a ligno sancto, in quo differat secundum aliquos. 80. g. h

Guaiacum ex quot ligni generibus sit, secundum nonnullos, quæ eadem sint. 80. g. h

Guaiacum eligendi, quale. 80. f. & infra.

Guaiaci ueteris a recenti, discrimen. 80. g

Guaiaci descriptio secundum scriptores nouarum Hispaniarum. 80. g

Guaiaci descriptio secundum Fracastorium Veronensem. 80. h. 81. a

Guaiaci facultates, quæ. 81. b. & deinceps.

Guaiacum asserunt aliqui non sanare morbum Gallicum, sed dieram. 81. c

Guaiacum, aliquando nocet thoraci, & pulmone. 81. d

Guaiaci ligni parandi modus. 81. c. quomodo propinetur. ibid.

Guaiaci decocti propinatione, quæ uictus ratio præscribenda. 81. d. & deinceps.

Guaiaci decocti effectus, qui. 82. e

Guaiaci decoquendi modus simplicior, commodior, & communior, qui. 81. c. usque ad 82. g

Guaiaci decocti usus, quando suspectus. 82. g

Guaiaci decocto, quæ incoquantur a non nullis. 82. h. & infra.

Guaiaci secunda decoctio, ad usum referretur, & quibus proficit. 82. e

Guaiacum, non educit, quod peccat, sed liquæ quod est sanum. 82. g

Guaiaci decoctio, quibus perniciosissima. 82. g

Guaiaci decocto, in uino, improbat. 83. a

Guaiaci decoctio quid addant nonnulli. 83. d. & deinceps.

Guaiaci parandi uarii modi, & qui. 83. d. & infra. & ad quos morbos ea omnia decocta conferant. ibid. & inferius, per totum caput.

Guaiaci decoctum, debet semper calidum preparari, quocunque capiatur tempore. 86. e

Guaiaci lignum, an ualeat in morbum Gallicum ab occulta proprietate. 86. g. & deinceps.

Guaiacum morbo Gallico posse auxilia, unde cognosci possit. 87. c

Guaiacum ualeat aduersus morbum Gallicum, non occultat, sed manifesta equidem qualitate. 88. h

Guaiaci ferè uirtutem habentia, in morbo Gallico curando, quæ sint. 88. h

Guaiaci decocti exhibendi, occasio, quæ. 88. f. & deinceps.

Guaiaci decocti exhibitionem, quæ impediatur. 89. a

Guaiaci decoctum, quot modis euacuare possit. 89. a

Guaiaci decoctum, quo tempore præferat exhibere. 89. c

Guaiaci decoctum in regionibus frigidis nihil, aut sero admodum iuuat. 89. d

Guaiaci decoctum an artis, an coniecturæ.

I N D E X.

I

an neutrius, id est an experientie, an opinionis inuentum sit. 89. b. & infra.

Guaiaci simplex decoctum, quo pacto morbum Gallicum re uera sanet. 90. h. & infra.

Guaiaci condiendi modi secundum aliquos. 90. h.

Guaiaci decoctum fumentes, quo pacto nutriendi. 91. d. & deinceps, per totum caput.

Guaiaci decocto miscentes esculenta, & poculenta omnia, panem cum hoc efficientes, carnes elixantes, ferula constrictures, & subinde agroris præbentes recte faciunt. 93. c.

in Guaiaci decocto maior calor sentitur, quam in decocto farzæ parillæ, aut chynæ. 103. d.

Guaiaco, cur minus aquæ, quam farzæ parillæ, & chynæ radici soleat admisceri. 104. h. & infra.

Guaiaci, farzæ parillæ, & radicis chynæ decoctum, quando morbo Gallico affectis, sint causa surditatis, & cæcitatibus. 179. c.

Gula plures occidit, quam gladius. 12. e.

Gummitiones, quando incurabiles, quid agendum. 211. a.

Gummitiones, si necessitas urgeat, ut curantur, quo pacto in eorum curatione procedendum. 211. a. & infra.

Gummositates contumaces, quibus remediis curari possint. 211. c. & infra.

Gutturis, & lingue, dolor faciei & colli rubedo, calorque, quibus tollantur medicaminibus. 127. d.

H

Hepar, qui uolunt esse primam morbi Gallici sedem, errant. 34. b.

Hepar, in morbo Gallico, an sit prima sedes affecta. 46. g. & infra. item, qui afferunt id utique esse, quibus rationibus probare nitantur. 46. h.

Hepar affectum a Gallica lue, quo syr. purgandum. 72. f.

Homo unusquisque, dum in utero est, si mili nutritur alimento. 10. h.

Homo, cur alimentis redundancia sepe laborat. 14. g.

Homines, cur menstrua non sortiuntur. 17. d.

Homines ociose uiuentes, quibus malis subiciantur. 18. e.

Homo, qui parce uiuit, nulli malo est obnoxius. 18. e.

Homines omnes ex naturæ necessitate morbis aliquibus obnoxii sunt. 6. c.

Homines plurimi, aliquo morborum commanum corripuntur. 30. g. h.

Homines, cur magis obnoxii putridis febribus, quam bruta. 33. d. & infra.

Humorum, unus alio tempore, alius uero alio excellit. 9. d.

Humidum, est subiectum putredinis. 102. e.

Humoris mixtura, & putredo qualis fuerit, talis etiam sapor producitur. 22. e.

Hyoctiami succus, testibus, lumbisque illitus, est gonorrhææ remedium. 198. g.

I Ecce esse morbi Gallici principalem sedem, quomodo probetur. 46. h. & infra. quomodo item negatur. 47. a. & deinceps.

Ignis è silice, quo pacto nascatur. 7. f.

Indi, morbi Gallico affecti, nulla alia euacuatione præmissa, statim deueniunt ad guaiaci decoctum, & cur id ab ipsis hoc modo fiat. 70. a.

Infectiones morborum, quo pacto maiores, aut minores fieri possint. 29. b.

Inunctio ex hydrargyro, quot dies continuanda. 122. g.

Iuane animalis Indiæ occidua, carnes comeditibus, facit repouare morbum Gallicum. 92. e.

Iucunda, aut molesta, que proprie dici debeant. 41. a.

Inglâdis interior cortex, qui figuram crucis emulatur, cum quo 20. aut 40. diebus sumptus, confert ad gonorrhæam. 198. e.

Iuniperi decoctum, idem ferè operatur in curatione gallica, quod guaiaci. 88. h.

Iuniperi decoctum, quomodo paretur, & ad que mala conseruat. 143. a. & infra.

L

L Abes canis rabidi, aliqui annum later in homine antequam sese prodeat. 27. f.

Labes gallica, cur indifferenter inficit tam calidos, quam frigidos. 51. b.

Labe gallica affecti, cur præter solitum pinguescere uidentur, postmodum in pilorum desuuium incidunt, & eorum oculi nigri, in albidam permutantur. 51. c. & infra.

Labes Gallica, cum per se extenuet, cur extenuante uitæ indigeat. 52. g. h.

Lac mulieris grauide, cur balsam primo sentitur. 22. g.

Lac caprinum, gonorrhææ confert. 197. a.

Lac, facile uertitur in putredinem, quæ reperit, & quibus caput dolet, maxime aduersatur. 93. a.

Lac, calens, & lacticia omnia, cur morbo Gallico affectis fugienda. 93. a.

Lachrimæ puerorum, cur falsæ. 22. f.

Lactimina, quo pacto contagiosa. 28. g.

Lacrimen unde causetur. 18. g.

Lapathi rubei folia, & radices, ad quid conferant. 182. e.

Lauatio, ad pruricum sedandum efficax, quomodo paretur. 182. g.

Legumines, morbo Gallico affectis fugiendæ, & quare. 93. b.

Lenitium, & solutium, ubi nauicam mouerint, aluum ducunt. 66. g.

Lenitium, melancholicis, morbo Gallico affectis, conferentia, que. 73. b. & infra.

Lenta medicameta, quid operentur. 87. d.

Lepra, petigo, & pruritus in Gallico affectu, quando gigni soleant. 180. h.

Lepra, petiginum, & pruritus curatio compositiosè pertractata, 181. c. & infra.

Lepra, que curent medicamenta. 186. e.

Lien a morbo Gall. affectus, quo syr. purgandus. 72. g.

Limonis succus, est optimè gonorrhææ remedium. 198. f.

Linimenta ad callos & rimas manuum, pedum, laborum, papillarum, præputii & uulue conferentia, que. 209. a. & deinceps.

Linimenta ad ulcera, & pustulas morbi Gallici conferentia, que. 170. f. & infra.

Linimentum ad ungues cadentes, corrosos, scissos, perfractosue, confectis, quod 178. h.

Lithargyrus, cum aceto, unguenti modo, maculas pustularum tollit. 215. b.

Lotiones, & balnea, ad ulcera faucium, gingiuarum, & palati, prout gignuntur ab unctioe ex argento uiuo. 128. g. & deinceps per totum caput.

Lues gallica quomodo debilitata, & mitis reddita. 46. c.

Lue gallica infecti, qui difficilius curentur. 55. c. & infra.

Luis Gallicæ mos, qui fit. 56. e. & deinceps.

Lues Gallica, quo pacto euitari possit. 58. g. & infra.

Lue Gallica infecti, per exercitium plene purgantur. 59. a.

Lues gallica est statim ab initio deradicanda, neque cunctandū. 59. b. & infra.

Luem gallicam, que cito expellere possunt. 59. c. & deinceps.

Luis gallicæ auxilia, utrum ab ipsa ratione, an ab experientia desumenda. 60. f. & infra.

Luem Gallicam sanari a morbo Gallico, est artis inuentum. & quare. 90. e.

Luem Gallicam, ad curam repere, quando dignoscatur. 90. f. & nullam intrus relinqui partem, particulariter testam. ibidem.

Lues Gallica, est affectus putris in omnibus corporis partibus. 90. h.

Luem gallicam patientibus, an semper mittendus sanguis. 79. d. & infra.

Lues gallica, est affectio putris, que potissimum ulcerat, liquat, & calorem accendit in omnibus corporis partibus. 99. b.

Lupi intestinum, cui egritudine consecrat. 50. h.

M

M Ari mortuo, quare nullum animal uiuit. 23. a.

Medici, que adhibebat olim remedia, in morbo Gallico. 1. a. b.

Medicus, qui naturam, & curam morbi Gallici, recte assequi cupiat, quid prenosse debeat. 4. g. & infra.

Medicamentum purgans, qua hora exhibendum. 64. e.

Medicamentum sumere uolentis, que uena sedanda. 65. d.

Medicamentum cum alimento, nunc probat, nunc improbat Hippocrates. 65. d.

Medicamento sumpto, statim sortitionem, aut cibum aliquem offerre, non expedit secundum aliquos. & quare. 67. a.

Medicamenta aluum ducencia, sortitionibus mixta, conducunt, secundum Hippocratem. 67. b.

Medicamina quam plura a Galeno recensita.

I N D E X.

opstra, aduersus ulcera in pudendis, valde conferentia, quæ sint. 157. d. & usque ad sinem capitis.

Medicina certitudo, quæ. 48. f

Medicamenta, ut sua modice frigida, quæ dolorem auferunt, siue summouens, quæ sint. 187. d. & infra.

Medicamenta, naturæ contrarietate reprimenda, quæ. 188. f

Medicamenta, quæ tunc in doloribus Gallicis adhiberi possunt, quæ sint. 189. a. & infra.

Medicamenta uaria, dolores sedantia, tã ex causa frigida, quam ex calida productos, quæ sint. 189. c. & infra.

Melancholicis, quæ serapia exhiberi solita, in morbo Gallico. 68. h

Melancholicis ex aduisione, quæ serapia exhibenda. 69. a. & infra.

Menstrua in brutis, quo pacto dignoscantur. 15. b. quo item tempore illis accidunt. ibid.

Menstrua, quæ generatim uocentur. 14. h. quæ item spectantur. ibid.

Menstrua, quæ mulieribus cum brutis communia, quæ non. 15. a

Menstrua, cur sic uocata. 15. a

Menstrua, cur diuerso cursu Lunæ contingant. 15. a

Menstrua, unde causata. & cur mulieribus à natura data. 15. b. d

Menstrua, cur mulieribus, quam brutis crebrius contingant. 15. d. & infra.

Menstrua, cur quando effluunt mulieribus, copiosiora sunt, quam cum effluunt brutis. 16. h. 17. d

Menstrua, quando cohibere uolunt Medicis, quomodo curæ aptari mulieres. 17. a

Mentagra, quod genus morbi fuerit, quæ inuadere solita, & quo tempore originem traxerit. 2. h

Menta uiridis cum aceto comesta, in gonorrhæa curatione est efficax, secundum nonnullos. 192. a

Mesepilorum officinalis, renum calculis profunt. 50. h

Mixtura ex quatuor serpentibus longis, & nigris, & ex quatuor uiperis comesta, est remedium aduersus morbum Gallicum, iuxta nonnullos. 148. e

Mixtura, quæ carnem consumit, ulcera mundat, & pustulas uerucosas ex gallica lue amouet, quæ pareret. 195. a

Mixtura in gonorrhæa curatione conferens, quæ sint. 199. b. c

Morbi spontanei, quando redire possint. 29. a

Morbi contagiosi, cur sepius reuertantur. 29. a

Morbi ex naturæ necessitate contagiosi, non magis unam, quam aliam partem priuatim affectam exigunt. 34. d

Morbi communes interdum in alios, atque alios mutantur. 32. h. & infra.

Morbi spontanei quouique ad summum nos infestare soleant. 29. c

Morbi communes, cum non creantur ex contagione, dicuntur creati sua natura. 29. a

Morbi omnes præter naturam sunt. 6. c

Morbis quidam ex accidenti, quidam uero ex necessitate generantur. 5. c. &

infra.

Morbi, qui ex nimia alimenti copia oriiri solent, qui sint. 28. f

Morbilli, & uariolæ, cur sepius suapte natura contingant citra iuuentutem, ultra uerò rarius. 29. a

Morbilli, & uariolæ, cur sepius in Europæpennis accedat, quam senibus. 29. b

Morbilli, & uariolæ, cur raro ex contagione fiant. 29. d

Morbilli, & uariolæ, quo tempore magis gignantur. 30. h

Morbillos, aut uarielas passis, cur amplioribus membris aucti uideantur. 29. d

Morbus obstandum est a principio. 59. a

Morbi Gallici ortus, quor modis fieri solebat. 1. b. & quæ membra inuadebat. ibid. c. 2. e

Morbi Gallici primæ accidentia, quæ. 1. c. d

Morbi Gallici causam non esse reponendam in omnibus aequaliter sibi inuicem mixtis humoribus, nec in aliquo seorsum aucto, qua ratione probetur. 9. b

Morbi Gallici causam, non esse aerem, nec coelestem influxum, probatur. 7. g. & infra.

Morbi Gallici causa efficiens, quæ. 8. g

Morbi Gallici causam non esse spiritum, neque meatum calorem, neque semen, neque menstruum, neque excrementum aliquod, probatur. 1. o. f. & infra.

Morbi Gallici causa, & aliorum morborum communi, quæ sit. 10. g. & infra.

in Morbi Gallici initio, quæ appareant signa. 46. h

Morbi Gallici signa, quando naturæ sponte gigni possit, & quando gignantur ex contagione. 52. e. & infra.

Morbi Gallici curandi indicationes, quæ: 60. e. f

Morbus cutaneus, cum exire prohibeantur, quæ subsquantur mala. 28. f

Morbo Gallico, possunt infici etiam bruta animalia. 32. e

Morbo Gallico magis infestantur, qui intemperanter coeunt, quam continent. 43.

Morbo Gallico affecti, quando debeant curare decocta guaiaci, radicis chynæ, & sarsæ parilla. 179. c. d

Morbum Gallicum, qua ratione dici possit, omnes ferè mortales inuadere. 2. g

Morbum Gallicum non esse ortum ex si derum coniunctione, quibus rationibus probetur. 8. e

Morbum Gallicum, quare nonnulli in oculis tantum, alii in auribus, tantummodo experientur, aliqui in destitu uium pilorum decidunt, multi gonorrhæa laborant, multi liquefactione, & articulorum dolore afficiuntur. 37. b

Morbum Gallicum, non esse naturam nohira potentiorum, qua ratione pateat. 41. d

Morbum Gallicum summouere, quæ dicantur. 142. b

Morbus Gallicus, quo primùm tempore in Italia apparuerit. 1. a

Morbus Gallicus, quos grauius, quos leuius affligat. 2. f

Morbus Gallicus, quor modis olim con-

trahebatur. 1. b. c

Morbus Gallicus, quando cepit mitior reddi, & quo remedio. 1. d

Morbus Gallicus per se, sui suam, quem quæ non interficit. 2. f

Morbus Gallicus facultatem habet in omnes transeundi. 2. f

Morbus Gallicus, qua ratione nouus nuncupandus. 2. g

Morbus Gallicus est similis illi, qui tota Italiam grassabatur, Tiberii tempore, & forte est is idem. 2. h

Morbus Gallicus, apud Indos, quomodo uocatus. 6. c. 30. g

Morbus Gallicus, utrum per se, an ex accidenti oriatur. 7. g. h

Morbus Gallicus, æque infestat partes corporis sanguine repletas, ac non repletas. 9. d

Morbus Gallicus non magis uere, quam autumno, nec minus ætate, quam hieme inficit. 9. d

Morbus Gallicus quomodo & inuitabilis, & ex naturæ necessitate a nobis uocetur. 33. c. & infra.

Morbus Gallicus, quo pacto partim euitabilis, & partim inuitabilis sit. 34. b

Morbus Gallicus, partim ex accidenti, partim ex necessitate creatur. 34. c

Morbus Gallicus, non unam certam habet sedem, sed aliam, atque aliam. 34. d

Morbus Gallicus si aliquando penitus cesset, & rursum incipiat, non ex cõtagione, sed sponte incipiat oportet. 36. d

Morbus Gallicus, an sponte sua gigni possit. 36. d. & infra.

Morbus Gallicus, cur singulos homines promiscuè inficiat, tam ætate, quam hieme. 37. a

Morbus Gallicus, cur in morbos immutari solet, qui putredinem sequi solet. 37. b

Morbus Gallicus, cum grassari incipit, non aliam speciem, quam cuius est impulsor, accipit. 39. d. & infra.

Morbus Gallicus, apud Indos ubique ferè sua sponte oriri solet. 40. e

Morbus Gallicus, quanto magis a natura recedit, tanto magis a natura recedit, tanto fauori gignitur. 40. f

Morbus Gallicus, cur non amplius uolenter accipiatur. 41. d

Morbus Gallicus, cur nonnullos citius, nonnullos serius inquietet, & cur magna ex parte citius. 41. d. & infra.

Morbus Gallicus, cur difficulter expellatur. 42. g

Morbus Gallicus, cur in nobis breuior, quam in Indis. 42. e

Morbus Gallicus, cur suapte natura quæquam non interimat, imò interdum exercet toto uitæ tempore. 43. d. & infra.

Morbus Gallicus, cur ubi primùm desisse fauere cepit asserit pustulas, circa caput, & uniuersum corpus. 40. h. & infra.

Morbus Gallicus, cur tam facile contrahatur. 40. f

Morbus Gallicus si propter contrarii exuperationem cito recipitur, quid accideret. 41. h

Morbus Gallicus, cur in nostris oris ex contagione oriatur. 44. f

I N D E X.

Morbus Gallicus, cur ab initio tam maligne se uicit. 40. h. & infra.
 Morbus Gallicus, cur hac nostra ætate aliquando sit mitis, interdum uero asper. 46. d. & infra.
 Morbus Gallicus, cur cepit afferre pustulas, aut rubores circa caput, uniuersumque corpus, ubi primū descendit se uire. 40. h.
 Morbus Gallicus, cur tam facile contrahatur. 40. f. & deinceps.
 Morbus Gallicus in Europa plerumque foris aduenit. 48. g.
 Morbus Gallicus, quid sit, & unde ortum habeat. 50. e.
 Morbus Gallicus, potest appellari uitiū, in omnibus corporis partibus, & quare. 50. f.
 Morbus Gallicus, quis leuior, quis grauior, & quinam ipso grauius, & qui leuius afficiantur. 55. b. & deinceps.
 Morbus Gallicus, quo pacto minui possit, & mitior reddi, ac ferè penitus aboleri. 58. h.
 Morbus Gallicus, sua sponte ad eum defertur, & cum huius causa aures hebetantur, aut oculi obtunduntur, quid mali accidat. 179. b.
 Mulieres, cur impubertatis tempore in se necesse, & cum uterum gerunt, nihil menstruum fortiantur. 15. b. c.
 Mulieribus, cum mēstrua cessant, pilii crescant. 16. g.
 Mulieres nonnullæ concipiunt, nullis mēstruorum uicibus. 15. d.
 Mulieribus quanto tempore soleant mēstrua perdurare, & iteni bratis. 17. b.
 Mulieres, cur citius, quam uiri senescunt. 57. b.
 Mulieres, cur uiris minus pilosæ. 17. b.
 Mulieres, podagra non laborant, nisi mēstrua deserint. 18. e.
 Mutatio omnis a contrario, in contrariū abire uidetur. 40. f.
 Mulier affecta à lue Gall. licet uterum gerat, quo syr. purganda. 72. h.

N

Narcotica medicamenta, quæ dicantur. 186. g.
 Narcotica remedia non debent applicari, nisi maxima urgente necessitate. 186. h.
 Narcotica medicamenta, quæ proprie sint. 189. d. & infra.
 Natura appetit bonum, & fugit malum. 8. h.
 Natura nihil patitur ociosum. 8. g.
 Natura, omnibus rebus, nisi exsariate iā sint, perpetuum desiderium iniecit congnatæ rei. 11. c.
 Naturam tantum concoquere, quantum appetat, negatur. 14. h.
 Natura, cum adest tempus concipiendi, mittit alimentum in utero, pro alendo foetu. 15. d.
 Natura magis anxia est de eo, quod iam est, quam de eo, quod futurum est. 19. c.
 Natura non fert repetitam mutationem. 41. b.
 Natura semper in uentrem ingesta primum attrahere, coquere, retinere, &

permutare solet. 67.
 Naturam posse alimentum expellere, retinere, & concoquere, unde patet. 67. b.
 Natura humana agit in internis partibus, plantæ ritu. 67. d.
 inter Neros, expectanda est ultima martitas. 164. g.
 Nullus morbus humanum genus perpetua afficit. 36. d.

Oculorum aciei obscuritas, & aurium hebetudo, in morbo Gallico, quando apparere soleat. 179. d.
 Odorini effectus, qui. 132. f.
 Odores, gallica lue affectis, tum cum sine febre sunt, tum cum febre uexantur, qui conueniant. 132. f.
 Odore panis calidi triquo Democritum uitā duxisse, testatur Laertius. 132. g.
 Odore, & halitu, quem naribus trahunt, tantum uinere, quæ gentes tradantur. 132. g.
 Olera, quare morbo Gallico laborantibus fugienda. 92. h.
 Olera, quæ potiora, & quomodo incoquenda & condienda. 93. a.
 Oleum ex arbore corni, ad quæ mala cōferat. 163. a.
 Oleum uitrioli, quomodo paratur. 169. a. & b.
 Oleum uiperarum, quomodo fiat, 169. d. & infra.
 Olei uiperarum uires, quæ. 179. c.
 Olea ad pustulas morbi Gallici conferentia, quæ. 172. b.
 Oleum iuniperi, est ualde conferens ad dentium dolores, tum articularum, tum musculorum, & etiam ad paralysim. 187. c.
 Oleum ex guaiaco, quibus polleat uiribus. 187. b.
 Oleum, ex sulphure per plures menses, usque ad tres, uel quatuor drachmas epotum, quotidie, habet prepollentem uim aduersus morbum Gallicū. 147. b. 148. g.
 Oleum abietinum, & resina terebentina deuorata, consequuntur morbo Gallico laborantibus, secundum nonnullos. 147. c.
 Olei ex sulphure uires, & facultates, quæ. 148. g. h.
 Olea, ad extripandas uerrucas, & carunculas a morbo Gallico affectis. 159. c.
 Opinio semper uerifatur circa res dubias, ratione citra sensum affirmatas, aut negatas. 89. b.
 Olla corrupta, quam curationem requirunt. 212. e. & infra.
 Olla extrahere, quæ simplicia facultate possideant. 212. h.
 Olla, ubi corrupta sunt, quo remedio facilius remoueantur. 213. b.
 Oua, an morbum Gallicum patientibus præbenda sint. 93. c.
 Oua quæ facultates fortiantur, & quando non temere dari possint. 93. c.

P

Palati os amotum, uel amonendum, peculiarem quandam diligentiam requirit, & quare. 213. e.
 Palati os, quibus recessit, his medius nasus subfidet. 213. e.
 Palati os si ceciderit, deformitatem ars recuperare nequit: sermōnis uero impedimentum potest, & quomodo. 213. d.
 Palati foramen, si carne subnascente repletur, quibus medicaminibus remouenda. 213. d.
 Palatum, si à naturali forma recesserit, mutillumque fuerit, quale medicamentum adhibendum. 214. c.
 Palato amouendo, ne cadat, quod remedium præstantius. 214. g.
 Palpebrarum pilis defluentibus, quæ peculiariter subueniant. 174. h. & deinceps.
 Panis biscoctus, quibus noxius. 91. d.
 Pannus laneus, pestifero halitu infectus, nō afficitur peste, sed afficit eos, quos terigerit. 40. g.
 Panis ex filigine, uel simila est cæteris fictior, & ideo in curatione Gallica, magis conuenit. 91. d.
 Panis, in curatione Gallica qualis esse debeat, & qua mensura exhibendus. 91. d. & infra.
 Pastilli, picuinosi, morbo Gallico laborantibus inferentes, qui 77. d. & infra.
 Pastilli, ad gonorrhæam conferentes, quomodo fiant. 199. b.
 Pediculis, & uermiculis pueros infestantibus, quæ præstant medicamenta. 182. f. & deinceps.
 ad Pediculos, pruritus, & scabiem pariter, quod medicamen conferat. 182. h.
 Pests, an fortasse ideo minus infestet Europam, & Italiam præcipue, quia morbus Gallicus pro ea grauat. & an fortasse morbo Gallico profigato, ipsa haud amplius redibit. 45. a. & deinceps.
 Pests seminarium, interdū multo prius, quam sese prodatur, corpus nostrum occupat. 27. d.
 Pests, quibus ex causis oriatur. 45. b. eiusque differentia. ibid.
 Pests, genus esse, quod Indos tantum intrerit, nostros autem Italos, ne intrerit, quidem. 46. a.
 Petigo, qui affectus sit, & an dici debeat petigo, seu impetigo. 180. h.
 Petigum color, accidentia, & natura, quæ. 181. a.
 Petigines, lepraque, morbo Gallico affectis, innalesci debere, quomodo agnosci possint. 181. b. c.
 Petiginum, & lepræ curatio, quibus periciatur. 181. c. & infra.
 Regines summouere, quæ medicamentis idonea sint. 184. e. & infra.
 Petigini puerorum, quæ conferant medicamenta. 185. b. c.
 Petiginem inueteratam, quæ curent medicamina. 185. a. b.
 Pilorum defluuium in morbo Gallico unde gignatur. 172. e.
 Pilorum defluuium, quomodo succurratur. 172. e.

I N D E X.

a nonnullis. 172. h. & infra.
 Pilorum regenerandorum spes, quando esse possit. 172. f.
 Pilorum defluuium patiens, sibi que pudoris causa grauisimè timens, & celeserem cupiens curationem, quibus remediis uti possit. 177. d.
 Pili, qua de causa cadant. 172. e.
 Pili, ne cadant, in morbo Gallico, quæ medicamina adhibenda. 178. f.
 Pilorum casum, in morbo Gallico, quæ medicamina prohibeant. 178. f.
 Pilorum casus, cum pruritu, tum sine, quæ remedia applicari possint. 173. b. & infra.
 Pilleporis usui, & diligenter puluerizati, multum ualeat in gonorrhæa. 198. f.
 Pili, ex quo nascantur. 172. h.
 Pilorum defluuium, cur egent alterius cura. 169. b.
 Pillulæ ad purgandos melancholicos, gallica lue laborantes, quomodo fiant. 76. h. & infra.
 Pillulæ melancholicis morbo Gallico affectis, conferentes, quæ. 71. b.
 Pillulæ, pituitosis, gallica lue affectis, conferentes, quæ. 78. h. & deinceps.
 Pillulæ, sanguineis, gallicè laborantibus, conferentes, quæ. 78. h. & deinceps.
 Pillula, ex præcipitato, deglutita, solet morbi Gallicii ex toto tollere. 140. b.
 Pini decoctum, quomodo fiat, & ad quæ mala conferat. 143. e.
 Pises, cur ferè ab omnibus improben- tur, in curatione morbi Gallici. 93. d.
 Picuitosis morbo Gallico affectis, quæ se- rapia exhibenda. 70. h. & infra.
 Plantæ, cum nimium luxuriant, quid ab Agricolis fieri solitum. 11. d.
 Plantis, nimium lasciuientibus quid agendum. 25. f.
 Pomum ad somnum conciliandum, quomodo conficiatur. 132. g.
 Pociones, sanguineis, Gallica lue laborantibus, exhibenda, quæ. 78. f. & infra.
 Potus, in regimine Gallico, quis esse debeat. 93. b.
 Potus, in defecitibus uiribus a morbo Gallico, qui conueniat. 132. e.
 Potio aduersus morbum Gallicum conferens quomodo paratur. 147. c.
 an Præcipitatum sit statim post sumptum solutiuum medicamentum. 67. c.
 Præcipitatum, quo magis differatur, eo minor sit euacuatio. 67. d.
 Præcipitati noxæ, quæ. 142. e. f.
 Præcipitati conficiendi formæ uariæ, & quæ. 202. h. & infra.
 Præcipitatum efficere sine aliqua mistura, adhuc nemo nouit. 202. g.
 Præcipitatum commune, quomodo fiat. 203. b.
 Præcipitatum, quod parum doloris affert, quale sit. 203. c.
 Præcipitatum ferè doloris expers, quomodo paratur. 203. d.
 Præcipitatum est præcipuum auxilium ad urinæ suppressionem ex auctis calculis. 202. h.
 Prædictio rerum quarundam, quæ Gallicum morbum huius alterius modi, consequuntur. 56. e. & infra.
 Pruriginem sedantia medicamenta, quæ

ant. 182. f. & infra.
 Præputium, ubi intumuerit, adeo ut glâdem clausit, quibus medicaminibus occurrendum. 158. e. & infra.
 Præsanam post medicamentum statim forbendam præcepit Hippocrates. 65. d. & infra.
 Præsanam, quando prætermittenda, secundum Hippocratem. 66. g. & quando exhibenda. ibid. h.
 Præsanam statim epota post sumptum medicamentum, nutrit. 67. d.
 Pulsis quidam ab Alexandro Petronio descriptus, ad innumeras egritudines utilis. 75. d.
 Pulsis ex guaiaco, ad aluum leniendam quomodo paratur. 94. e.
 Pulsis, ad firmandos dentes, & a nigredine, & lentore uindicandos. 128. e. f.
 Pulueres ad gonorrhæam conferentes, quomodo conficiantur. 197. c. d.
 Pulsis ad extinguendam iam contractam labem morbi Gallici, quomodo fiat. 149. c. d.
 Pulueres, ad faucium, & oris ulcera, ualde conferentes, quomodo parantur. 162. h. & deinceps per totum caput.
 Pulsis ad urinæ suppressionem conferens, quomodo conficiatur, & quibus polleat uiribus. 204. g.
 Pulueres, ad ossa corrupta, conferentes, quomodo conficiantur. 213. a.
 Purgans medicamentum, pro affectione Gallica, qua hora exhiberi debeat. 64. h. & deinceps. 65. h. 66. g.
 Purgantia medicamenta, quam præbeant suscipiensibus, noxam. 64. h.
 Purgatio, quibus, & quando fieri debeat. 66. f. & infra.
 Purgantia medicamenta, cholericis, morbo Gallico laborantibus, conferentia, quæ. 77. d. & deinceps.
 Purgantia, sanguineis, gallicè affectis conferentia, quæ. 78. f. & infra.
 Pustulæ, aut pruritus molesti, cur iterum excitentur, a sumptis guaiaci decocto, aut farzæ parillæ, aut chynæ, si ex his ulterius poterit. 103. c.
 Pustulis ualde fectis, & præduris, quæ pro sint. 171. c.
 Pustularum maculæ, aut sunt cum calore, rubedine, & mordicatione quadam, aut sine his. 214. f.
 Pustularum maculas, quæ remedia idonea sint remouere. 214. g. & infra.
 Pustularum maculis sine calore, pruritu, & rubore, quod remediis adhiberi possit. 215. d.
 Putredo morbi Gallici quomodo ideo- que expanditur. & ubinam magis residet. 26. c.
 Putredinis innatæ impulsor, in morbo Gallico, qui sit. 28. h.
 Putredinis fomes, ex quibus rebus in nobis præparetur. 44. e.
 Putrefactionis effectus, qui. 21. c.
 Putria omnia, in concocta sunt. 24. f.

Quando quiescendum, & quando exercendum, morbo Gallico laborantibus. 94. f. g.
 Quare aliqui morbo Gallico affecti, fo-

lis sudoribus, atque laboribus sanantur. 70. d.
 Qui cum inquinatis consuecentes, tarde, aut nix in morbum incidit, & qui cito. 54. d. & deinceps.
 Quibus consistit quicquam, his etiâ nutritur. 24. f.
 Quod paulatim fit, tutum est præsertim ubi sit transitus ab extremo ad extremum. 70. d.
 Quodlibet non fit a quolibet, sed terminatum a terminato. 33. b.

R

Rasura, non facit pilos renasci, sed red- dit eos crassiores, & duriores. 172. g.
 Ratio ante sensum, & experimentum inuenta, cui rei comparetur. 60. f.
 Ratio, alia est artis, alia professoris. 60. g.
 in Regimine morbi Gallici quæ magis referant, & quæ magis consideranda sint. 91. a. b.
 Remedia biliosis, quibus pili decidunt, adhibenda, quæ. 176. e. & infra. item pi- tuitosis. ibid. g. h. item melancholicis. 177. a. b.
 Remedia quamplura ad gonorrhæam conferentia, quæ sint. 197. a. & infra.
 Remedia quamplura ad maculas è pustu- lis relictiis quæ sint. 215. a. & infra.
 Renes affecti a gallica lue, quo fyr. pur- gandi. 72. g.
 Repletio nimia, quomodo arcenda. 58. g.
 Retinenda, cur cruda appareant, in die- tionibus ipsius cibi, post medicamen- tum, sumpto statim cibo. 67. b.
 Rhagades sine fissuræ manuum, pedum, labiorum, papillarum, præputii, & uul- uæ, si curationem requirant, quomodo procedendum. 206. f.
 Rosmarini decoctum, prodest quæque mor- bo Gallico, æque atq; guaiacum. 88. h.
 Rosmarini decocti præparatio, & facul- tas, quæ. 143. b. c.
 Rubiginis ferri facultas, secundum quod dam, quæ. 154. f.
 Rumicis syluestris radix trita, & illita, quibus polleat facultatibus. 215. b.

S

Sæpius olim, successus, qui. 3. a.
 Sal ubi nascitur, solum sterile reddit, nihilque signi definit. 23. d.
 Sal liberat hominem a scabie. 22. h.
 Sale penitus abstinere in morbo Gallico, nihil conducibilis. 22. h.
 Sal, quibus polleat facultatibus. 142. h. 146. h. 147. a.
 Sale, cur pueri, & senes magnopere dele- ctentur. 22. f.
 Sale, & salitis omnibus abstinere debent morbo Gallico affecti. 92. f. g.
 Salsum potest etiam ex putredine fieri, & postquam factum est, putredinem arcere. 23. b.
 Salsæ facultates, quæ sint. 23. b.
 Salsum foris adhibitum, liberat a putre- dine, intro uerò assumptum, si modus albit, putredinem parit. 23. b.
 Salsa, salitaque omnia, cur scabiosis ueri- ta. 23. c.
 Salsum,

I. N. D. E. X.

Salsum, unde gignatur. 12.g
 Salua puerorum, cur salta, & cur sic di-
 ca. 22.f
 Salua syluestris decoctum, ad quid con-
 ferat. 182.f
 Sanguinis euacuationem quandoque in
 morbo Gallico prodesse, unde accidat.
 9.a
 Sanguis, in curatione Gallica, non omni-
 bus mittendus. 70.c. quando tuto mit-
 tatur. ibid. b. c
 Sanguinis sputum, ab unctione hydrargy-
 ri, quomodo sistendum. 135.d. & infra.
 Sanosum cura habenda est gratia boni,
 ac decori ornatus, ut inquit Hippoc.
 214.f
 Sarza parilla, unde ad nos delata. 96.g
 Sarza parilla, decoctum, qua substantia
 praeditum, quo item colore, quo saporis.
 96.h
 Sarza parilla conditiones, & cui plantae
 comparatur. 96.h
 Sarza parilla, quid differat a simillace aspe-
 ra. 96.h
 Sarza parille, facultates, quae. 96.f. g
 Sarza parilla eligenda, quae. 96.g
 Sarza parilla decoquenda, modus simpli-
 cior, qui. 96.h. & deinceps.
 Sarza parilla decoctum, quot diebus ca-
 piatur. 97.a
 Sarza parille decoctum secundum, quo-
 modo fiat, & ad quos feruat usus. 97.a
 Sarza parille decocti, communiores pre-
 sertim uires, & quibus conferat, qui-
 bus non. 97. b. & infra.
 Sarza parille auxilium, utrum, ab occul-
 ta, an a manifesta causa veniat. 98. f.
 & infra.
 Sarza parille decoctum, sanare gallicam
 luem, utrum artis inuentum sit, an ex-
 perientia. 98. h. & deinceps.
 Sarza parilla pollet aduersus morbum
 Gallicum, sed no aduersus omne. 98. h
 Sarza parille decoctum, quod gallicae luis
 genus, euertere potens sit. 99.c
 Sarza parille decoctum, si sudorem non
 mouet, parum iuuat, sed si mouet, mul-
 tum confert. 97.a
 Sarza parille decoctum, praeter gallicam
 luem, quibus etiam egritudinib. conse-
 rat. 97. b
 Sarza parille decocti conficiendi alii mo-
 di. 97. c. d
 Sarzam parillam. propinandi occasio,
 quae. 98.f
 Scabiosa salita comedetes, longè grauius
 scabie infestantur. 22.g
 Scopum curationis singularum affectio-
 num, quid nos doceat, quidque demon-
 stre materię facultates. 60. h
 Sedes affecta in morbo Gallico, est pars
 lesta, quae nisi celeriter curatur, ceteras
 ledit, & infect. 48. h
 Seminarij morbi Gallici, quomodo per
 totu corpus dispergatur. 26. d. & infra.
 Serapia, purgationem pro morbo Galli-
 co antecedentia, quo tempore adhibe-
 da. 64. e. & infra.
 Serapia sunt mitiora, quam medicamen-
 ta purgantia. 64. h
 Serapia, in curatione gallica, exhiberi so-
 lita, quae. 68. h. & deinceps.
 Simile a simili pati, probatur. 40. f

Solanum, ut asserit quidam, non permit-
 rit effundere semen, tum in somno, tum
 in uigilia. 199. a
 Solares maculas, quid tollat. 215. b
 Somnus, morbo Gallico affectis, qua ho-
 ra, & qua occasione suscipiendus. 94. g
 Sorbitionem, aut cibum dare post medi-
 camentum, quando prohibeamur. 66. e
 Sorbitiones medicamentis miscere, quan-
 do utile. 66. g
 Spongia, ac sponse, cur ultra primum an-
 num, ubi coniungantur, scabie afficiu-
 tur frequenti. 43. a
 Spuma ex decocto guaiaci, ad quos usus
 referenda. 82. g
 Scirpes, nullum superuacui excrementi
 locum habent, cibum enim concoctum
 ex terra trahunt. 14. f
 Suffimenta, in curatione Gallica, cur in-
 uent. 107. g
 Suffimentum ex cinnabari, ardet morbum
 Gallicum, eque atque unguentum ex
 hydrargyro. 136. g
 Suffimentum ex cinnabari, quid differat
 ab unguento ex hydrargyro. 136. g
 Suffimentorum ex cinnabari, modi plu-
 res, & qui. 136. h. & deinceps.
 Suffimenta ex cinnabari, quomodo adhi-
 benda. 136. e. & deinceps.
 Suffimentum ex cinnabari, utrum ieiun-
 no, aut ei, qui ante aliquod sumpserit,
 adhiberi debeat. 136. e. & infra.
 Suffimentum ex cinnabari, antequam ad-
 hibetur, quae preparanda. 136. h. & de-
 inceps.
 Suffimenta ex cinnabari exhibendi, alius
 modus. 136. f
 Suffimentum ex cinnabari, quodnam ma-
 gis improbandum. 136. g
 Suffimentum ex cinnabari, quando, &
 quibus administrand. 136. h. & infra.
 Suffimentum ex cinnabari, utrum a cau-
 sis manifestis, & utrum sit artis inuen-
 tum. 139. a. & infra.
 Suffimeta, ad rimas, seu desquamationes
 & callos manuum, pedum, papillarum,
 labiorum, preputij, & ungue, confere-
 tia, quomodo paratur. 207. a. & infra.
 Sulphuris uini facultates, quae. 135. d. &
 infra.
 Sulphur, quando in cinnabarum mure-
 tur. 136. e
 Summa quaedam de uictus ratione ad eos,
 qui guaiaco utuntur. 93. d. & infra per
 totum caput.
 Symptoma, morbum Gallicum assidue co-
 mitans, quodnam sit. 46. e
 Syrupi, sanguineis luem Gallicam paci-
 ribus, conferentes, qui. 71. c
 Syrupi qui omnibus gallicis affectis, pas-
 sim solent exhiberi. 71. b
 Syrupus, ad pustulas Gallicas cum humo-
 ribus tenuis, conferens, qui. 72. f
 Syrupi aduersus morbum Gallicum cum
 magna putredine, qui conferant. 72. h.
 & infra.
 Syrupi ad purgandum melancholicos, gal-
 lica peste afflictos, qui conferant. 76. f.
 & infra.
 Syrupus conferens ad dolores articula-
 res, & podagricos. 77. a
 Syrupi, cholericis, huc Gallica affectis, uti-
 les, qui. 77. d

Syrupi exhibendi antequam decoctum
 guaiaci propinetur, qui sint. 78. c. &
 infra.
 Syrupus de agno casto, ad gonorrhoeam
 ualde conferens, quomodo fiat. 160. h
 T
 Ela linea, ad precauendum ne quis per
 coitum in luem gallicam incidat: tum
 postquam coierit, si inquinamenti
 suspicio est, ad prohibendum ne in qui
 nametum sequatur: quo imbutur me-
 dicamento. 149. a. & infra.
 Telam lineam, medicamento imbutam,
 ualere aduersus morbum Gallicum, ne-
 gatur ab Alexandro Traiano. 149. a
 Temperamentum hominis cur fieri ne-
 quit, ut aliquid proprii primi sit. 9. a
 Tempus inungendi ex unguento argenti
 uiui, quale melius. 122. f
 Terebinthina cum aqua rosiflora, multu
 ualer ad gonorrhoeam sistendam. 198. f
 Testa recens, perpetuo seruat odorem, quo
 semel imbuta est. 11. b
 Torpor modicus, dolorem soluit. 189. c
 Tubercula inaequaliter se habentia ex-
 equare oportet, neque finire debemus,
 ut sponte rumpantur. 164. h
 Tumor in palato, debet exuri, iuxta Hip-
 poc. sententiam. 214. g
 V
 Vacuationi nimie, & importune, qui-
 bus occurrédum medicaminibus. 133. e
 Vapores ad inquinandum idonei, in Euro-
 pe partibus, crassiores sunt, & robu-
 stiores, Aegypti uerò contra. 30. e
 Vapores decocti guaiaci, ad quid confere-
 rant. 82. f
 Vaporaciones absque cinnabari, in cura-
 tione gallica conferentes, quae. 144. f.
 & deinceps per totum caput.
 Variolis, & morbillis, licet semel, arque
 iterum quis afficiatur, seminarium tam-
 en uictiosum, quod intus est, nunquam
 tollitur. 25. h
 Variolae, & morbilli, cur non semper occi-
 dunt. 25. h
 Variolae, & morbilli per se non afferunt
 mortem. 25. h
 Variolae, & morbilli, quando magis, aut
 minus contagiosae. 28. h
 Variolarum, morbillorum morbi Gallici,
 & elephantiasis, cum unum idemque
 principium, cur non una, eademque cu-
 ratio his omnibus conueniat. 31. b
 Variolarum fruitia in Indiis occidunt,
 quae. 40. g
 Variolae, & morbilli, cur non adeo difficul-
 ter, ut morbus Gallicus, expellantur.
 42. g
 Variolae, & morbilli, cur non eque frequen-
 ter reuertantur, atque morbus Galli-
 cus: cur tam breui discedant, & ex coi-
 tu non tam saepe procreentur. 44. e
 Vas ex guaiaco factum, in quo gallicae
 affecti, cibum, & porum sumant, item
 puluis ex eadem ligno factus & loco
 aromatum sumptus, & nimum aliquod
 facturum, ex eodẽ guaiaco, egritis ad
 potandum datur, non parũ profuit. 90. h
 Venam, quando secare conueniet post in-
 unctionem ex hydrargyro. 127. a. b
 Venetus color, qui proprie sit. 80. h
 Ventriculus affectus a morbo Gall. quo
 fit.

I N D E X.

Syr. purgandus. 72. f
 Venus gonorrhæa laborantibus damno
 sissima. 160. h
 Vernicis liquidæ vires, quæ. 189. b
 Verrucæ, & caruncula, quibus medicami
 nib. extirpentur. 159. a
 Vesica lesa, excitat distentione nervio
 rum, cum uitæ discrimine. 199. d
 Vesica, cum ulcerata sit, quare urina egrè
 redditur. 199. d
 Vesicæ dolores, ualidam necandi uim ob
 tinent. 199. c
 Vesicæ ulcera, quomodo curanda. 205. c.
 & deinceps per totum caput.
 Vesicatorium, quomodo fiat. 211. a
 Vicius ratio, quæ præscribenda, sumptu
 ris ligni guarici decoctum. 81. d
 Vicius ratio, quot modis pficiatur. 91. d
 Vicius ratio, extenuans, nisi impedimen
 to sit imbecillitas aliqua, semper necel
 saria est in curatione morbi Gallici.
 91. d
 Vicius ratio tenuis sola, aut freques pur
 gatio in longum tempus protracta,
 sunt remedia periculosa aduersus mor
 bum Gallicum, & quare. 147. b
 Vigilia, unde causentur. 132. e
 Vigilia, quomodo curari possint. 132. e
 Vigilia cum magna siccitate, aut cū ma
 gna caliditate, quo pacto succurrendū.
 133.
 Vinum, in curatione gallica potandum,
 quale. 93. b. c
 Vinum saccharum, quomodo paratur, &
 quas vires habeat. 142. g. & infra.
 Vipera ex uniuersum, cum acero uinofa tri
 tum, & illitum, impetigines extrahit.
 215. b.
 Virgæ canali intersepto, quibus medica
 minibus succurrant nonnulli. 200. f
 Vlcerà omnia debent esse sicca, sed mode
 rate. 186. g
 Vlcer, quādo ortum est in pene propter
 fedum coitum, quomodo dignoscatur.
 49. a
 in Vlcerum capitis, & faciei, ex morbi
 Gallici curatione, quomodo procedē
 dum. 169. c. d
 Vlcerululum in pene, quod cariosum uo
 cant, in quot diuidatur secundum non
 nullos, & quæ eorum signa. 152. f
 Vntio ex hydrargyro, quæ dāna pariat.
 114. g
 Vntio ex argento uiuo, quæ bona affe
 rat, quæ item mala. 116. f. g
 Vntionem ex hydrargyro, quæ mala com
 mitentur. 126. h
 Vntio ab hydrargyro, cum deuorare ne
 queant, quo succurrendum. 133. d. e
 Vnguentum ex hydrargyro conficiendi ua
 ni modi, & qui. 115. a. & infra.
 Vnguentum apponenda in bubonibus, an
 tequam ualidiora medicamenta adhi
 beantur, quomodo parentur. 167. d. &
 infra.
 Vnguentum ad penis ulcera, ex morbo Gal
 lico, apprimè cōferentia, quæ sint. 155.
 c. u. quæ ad finem capitis.

Vnguentum, in pilorum destituitio ualde cō
 ferentia, quæ sint. 174. g. usque ad 175. d
 Vnguentum ad ulcera, & pustulas morbi
 Gallici conferentia, quomodo paren
 tur. 170. g. &
 Vnguentum, dolores gallicos sedantia, & re
 mouentia, quæ sint. 190. f. & infra.
 Vnguentum, ad gonorrhæam sitendam effi
 cacia, quomodo conficiantur. 198. h. &
 infra.
 Vnguentum, ad fissuras, desquamationes, &
 callos manuum, pedum, papillarum, la
 biorum, præputii, & uulue, conferentia,
 quæ. 07. a. & deinceps.
 Vnguentum præcipue conferentia ad rimas
 labiorum, & papillarum, quæ. 210. e. &
 deinceps per totum caput.
 Vnguentum, ad pruritus oculorum confe
 rentia, quæ. 184. g. h
 Vnguentum ad petigines inueteratas, con
 ferentia, quæ sint. 185. a. b
 Vnguentum ex argento uiuo, in curatio
 ne gallica, cur inuentum. 107. g
 Vnguentum ex hydrargyro urrum cuset
 gallicam luem a qualitate occulta, an
 manifesta. 111. b. & deinceps.
 Vnguentum calcis, est præcipuum lepro
 remedium. 186. e
 Vnguentum pruritus testiculorum se
 dans, quod. 184. e
 Vnguentum ad niuias uigilias remoue
 das, quomodo paratur. 132. e. g
 Vnguentum, ad lepram, impetigines, pru
 riginis, & unguis scabros conferens,
 quomodo conficiatur. 182. e
 Vnguentum, ad dolentes hæmorrhoidas
 subueniens, quomodo paratur. 190. g
 Vnguentum ad dolores gallicos, etiam
 si scythi, aut cruce adint. 191. b
 Vnguentum, omnia fere doloribus mor
 bi Gallici conueniens. 191. c
 Vnguentum sedans antiquum dolorem,
 & præcipue podagricum, articulare,
 & dorsalem. 192. f
 Vnguentum conuulsoribus doloribus ualde
 conferens, quod. 192. g
 Vnguentum ex argento uiuo mensura, in
 unctioibus adhibenda, quæ. 121. d. &
 infra.
 Vnguentum ex hydrargyro administrandi
 occasio, quæ. 122. h. & infra.
 Vnguentum ex hydrargyro, quo tempo
 re, & quib. tutius adhibeatur. 123. d. &
 infra.
 Vnguentum ex hydrargyro, luem gallica
 sanare, urrum artis inuentum sit. 124.
 f. & infra.
 Vnguentum ex hydrargyro, quibus minus
 periculosè adhibeatur. 123. d. & infra.
 Vnguentum ex argento uiuo ualde effi
 cax, quod. 116. f. quomodo conficiatur.
 ibid. g
 Vnguentum ex hydrargyro conficiendi, alii
 modi. 116. h. usque ad finem capitis.
 Vnguentum ex argento uiuo usus, qui.
 121. b. & deinceps.
 Vnguentum ani, & uulue pruritus pecu
 liariter conferens, quomodo paratur.

184. e. f
 Vnguentum ad articularum dolores præ
 cipue conferens, quomodo paratur.
 193. c
 Vnguentum conferens doloribus matrici
 s, & locis hætuosis, quomodo paratur.
 193. a
 Vnguentum ad stupefaciendum leuissim
 um, & turisimum. item ad dolores
 cum ulceribus conferens, quomodo pa
 retur. 193. d. & 194. e. f
 Vnguentum, ad pruriginis, & scabiem con
 ferentia, quæ. 182. f. & deinceps.
 Vnguentum ad urine suppressionem re
 mouendam, ualde conferens, quomodo pa
 retur. 203. c
 Vnguentum, ad pustularum maculas con
 ferens, quomodo fiat. 214. g
 Vnguis beitiæ magnæ, uirtus, in epilep
 sia, quæ. 50. h
 Vnguis leprosis, siue casum minanti
 bus, quæ conferant medicamēta. 179. a
 Vrine difficultati ex gonorrhæa, quibus
 subueniendum medicamentibus. 196. h
 Vrine suppressioni, ex ulcerata vesica,
 quæ curatio adhibenda. 200. e
 Vrina, dum retinetur, non debent propi
 nari ea, quæ urinā elicit, & quare. 200. e
 Vrine difficultas, quot modis accidat.
 199. c
 in Vrine suppressionis curatione, quæ
 medicamenta maxime fugienda. 199. c
 Vrine affectus, quando est acutus, quæ
 remedia applicanda. 201. d. & infra.
 Vrine ardor, in gonorrhæa, quæ de causa
 gigni solet. 205. a
 Vrine ardoris in gonorrhæa indicatio,
 quæ sit. 205. a
 Vrine ardoris in gonorrhæa, quibus reme
 diis summoueri possit. 205. b. & infra.
 ad Vrinam prouocandam, & lapidem ar
 terendum, remedium efficacissimum,
 quale sit. 200. f
 Vrine dolores, quæ medicamenta miti
 gent. 200. g. & infra.
 Vitionem, raris, uel perexiguæ inflamma
 tiones sequuntur. 189. a
 Vtrum ante usum decocti ex guaiaco,
 aut farza parilla, aut chynæ radice, præ
 mitrenda sit uene sectio, aut alui leni
 tio. 71. c. & infra.
 Vtrum in regimine gallico sit melius
 epotare, simplex guaiaci decoctum, an
 uinum. 93. b
 Vt passè, in regimine morbi Gallici,
 quæ mensura exhibenda. 91. a
 Y
 Ydrargyrum, quare sic uocatum. eiusque
 nore, & qualitates. 107. f. g
 Ydrargyri facultates, quæ. 107. g
 Ydrargyri unguentum, quando suffusio
 nibus oculorum prodelt. 111. b
 Ydrargyri natura uaria. 111. a. & infra.
 ex Ydrargyri unctio, quæ ut plurimum
 mala eueniant. 111. a
 Z
 Zophita animalia, unde alimentum
 fumant. 12. g

DE MORBO GALLICO TOMVS SECVNDVS

NVNQVAM ANTE HAC IMPRESSVS
QVI MANVSRIPTOS SELECTORVM
AVTHORVM COMMENTARIOS
DE HOC IP SO AFFECTV CONTINET.

BARTHOLOMAEI MONTAGNANA E IVNIO
Philosophi, ac medici praestantissimi pro Illustrissimo & Reuerendiss.
Episcopo, & Vngariz Vicerege

CONSILIVM.

SPERABAM vir praclarissime Petre Zene cum paratio praegate pestilentia Venetias me huc contulisset, aliquantulum posse animi & corporis vacare otio, quod tamen mihi nime fieri potuit, tum ex nimia Venetorum nobilitum aegrorantium me molestantium multitudine, qui non solum a scribendis consiliis, verum etiam a cogitandis me distrahunt plurimum, tum quoniam mihi grandem admodum prouinciam attulisti, subtili & laboriosa consideratione dignam. Non aliunde porro grandem existimo prouinciam, nisi quod de dispositione Gallica illustriss. utram molestante, me uoluisse uerba facere, de qua ab antiquis illustriss. Doctoribus nostris conscriptum non reperio, & si quamplurimorum uolumina, quae ad nostras manus peruenere, diligenter peruoluerim, atramen si mihi uel maiorem imposuisses prouinciam, ut tu uolucati, & illustrissimo huic Vito satisfacere, omnino mihi subeundam putauis. Molestatur enim illustrissimus dominus (ut mihi retulisti) dispositione, quae dicitur morbus gallicus, quae apud me est mala dispositio epidimialis, teste Simone Iauuense in littera p. doctrina pandimon. auctoritate Oribasij. Pandimon uero graeci dicunt, quando communis aegritudo in pluribus hominibus occurrit, cuius species est pestilentia, scilicet cum sunt aegritudines maxime mortiferae. Idem asserit Auctor pandemon. dictione epidimia. Cum ergo morbus di-

Agnus gallicus plurimos homines simul inuadat, & pandimon & epidimialis appellari debet. gentilis etiam, qui merito nomen speculatoris sibi uendicauit, quarto con. fen. 1. cap. de febre pestilentiali ad principium inquit. Dicitur epidimia quando ex aeris mutatione fit in hominibus pluribus determinatum genus morbi, ut quasi omnes fiant phrenetici, uel pleuritici, aut tertianarii, aut aliter affecti. Ex quibus dictis habetur primo eundem morbum esse quandoque epidimiale, scilicet quando ab aeris mutatione causatur, & multos inuadit, secundo quod quandoque non, scilicet quando ex causa propria alicui accidit, & ideo propter hoc non oportet morbum epidimiale a non epidimiali specie differre, sed solum in ordine ad aliquas causas ab eis extrinsecas. Quod etiam confirmatur auctoritate principis 16. tertii, cap. de cura colicae ex retentione fecum dicentis, quod quandoque accidit colica & ileos secundum semitam accidentium egritudine pestilentialium, & perueniunt de regione ad regionem, & de homine ad hominem. & paucis interpositis uerbis subdit, & erat plurimum eius ileos, & laedebatur colon secundum semitam permutacionis similis in crisi. In quibus ultimis uerbis uoluit princeps passionem istam principaliter fuisse iliacam, & fieri colicam, quia materia permutabatur ab ileo intestino ad colon, ut fit in crisi, supple imperfecta, in qua materia non euacuat ab extra corpus, sed permutatur de membro ad membrum, ex sententia principis secunda quarti. Nicolaus quoque Florentinus in amplissima scientiae sermone quinto, capit. de colica, declarans sententiam

tiam principis allegatam dicit colicam illam fuisse contagiosam, merito dispositionis aeris, nunc istud corpus, nunc illud ad colicam perducens, non tamen quod unum corpus aliud inficeret, ut uoluit ipse colicam posse multos simul inuadere, ex aeris dispositione ad illud disponentis, & ex consequenti colicam esse morbum epidimicum, quæ colica causa ex causa propria alicui hōi, & non ex aeris dispositione non erit epidimialis. Quare secundu in quod habetur ex uerbis Gētilis, morbus Gallicus est epidimialis, cum multos simul inundat ex aeris mutatione. Si enim morbus Gallicus non fieret ex mutatione aeris, sed ex causa propria alicui hōi, utique esset morbus a se consuetus accidere, sicut morbi particulares. Cōfirmatur id auctoritate Alexandrini comentatoris in prohemio libri epidemiorum, ubi hanc facit morborum diuisionem. Morborum nanque hi quidem sunt particularēs, id est particulariter sparsi, alii uero munes. Communium uero hi sunt consueti, & cogniti, & dicuntur endemici, qui secundum Galenum appellantur regionales. Alii uero superuenientes & inconsueti, & nuncupantur epidimici. Particulares quidem sunt quando in eadem ciuitate differentibus hominibus differentes morbi superueniant, quemadmodum huic tertiana febris, alteri uero quartana, alteri uero squinantia. Endimici autem sunt, sicut qui in aliqua ciuitate, aut propter aquas consuetas, aut propter aliquid tale consuetum commune morbi contingunt, ut nephresis, endimia, quæ passio nephretica potest esse etiam non endemicia, ut si alicui soli accideret ex causa speciali, & illi propria, & propterea morbus endemicus, a non endemicis, non differt specie necessario, sicut supra dictū est de epidimico postea subdit. Epidimici autem sunt qui fiunt ex mutatione aeris, secundum substantiam, aut secundum qualitatem. Ex quibus omnibus concludo, quod morbus Gallicus non sit particularis, ex quo simul plures inuadit; neque epidimicus, cum non merito alicuius rei propriæ alicui ciuitati, multis inuadat. Sed merito dispositionis aeris, ex quo epidimicus est, & appellari debet. Cum enim diuisio illa posita a Comentatore Alexandrino sit sufficiens, omnes simul morbos complectens, ut intelligenti manifestum est, (quæ etiam confirmari potest auctoritate Galeni primo reg. a cutorum c. quarto) cumque morbus Gallicus non contineatur, nec sub primo membro illius diuisionis, nec sub secundo, ut dictum est, ergo continebitur sub tertio, & sic erit epidimialis morbus, cum ex aeris mutatione causetur. Quæ aeris mutatio apud me, non est secundum qualitatem, sed secundum substantiam, quia non uideo aerem magis esse mutatum in qualitate

bus manifestis (saltem mutatione de qua fit curandum) tempore euentus istius morbi Gallici, quam in aliis temporibus, sed antea non fuit hic morbus, ergo nec hoc tempore debuisset apparere, quod etiam potest ratione probari, quia malitia ista non est substantia, quia tunc esset transmutatio substantialis, & etiam substantia non lædit immediate, sed mediante aliqua qualitate (unde Arist. inde sensu & sensato, ignis, inquit, non agit in quantum ignis, sed in quantum calidus. Sin autem malitia ista est in aere, aut occulta existit, aut manifesta, non utique manifesta, quia uel calida esset, uel humida, &c. & sic de aliis dicendum foret, qualitatibus manifestis sensibilibus, quod tamen non datur, tum quia non apparuit diuersitas, & mutatio aeris in temporibus eruptionis huius morbi, magis quam in aliis temporibus, ut supra dictum fuit. tum etiam quia aer humidior & calidior (& sic de aliis qualitatibus) esset magis nocuus, & putridus, & pestilentialis, quod tamen est contra principem, & ueritatem, ergo qualitas erit occulta, & hoc est quod dicebat Princeps 1. quarti capitulo de febre pestilentiali, loquens de aere & aqua putridis, (accidit aeri mala qualitas,) quæ mala qualitas non potest esse manifesta, ut deductum est, ergo occulta, mala, uenenosa, & propterea appellatur mutatio in substantia, mutatio autem ad qualitatem manifestam, appellatur alio modo, scilicet uel ad calidum &c. Verum non negamus, quod ad talem qualitatem occultam scilicet causandam requiratur certa proportio caliditatis & humiditatis præter naturam, sicut est de aliis qualitatibus occultis, quæ requirunt certam proportionem qualitatum primarum, ut uoluit Aui. 2. primi, diceas quod ex complexionibus aeris parata magis ad putredinem est calida & humida complexio. Et ista qualitas occulta cum est ualde maligna causat dispositiones malas, quas enumerat Auenzoar 3. Theisr cap. 1. Et secundum quod ista putredo aeris cū proprietate est malignior, uel minus mala, potest gignere ægritudines deteriores, uel minus malas. Et eo usque quandoque procedit putredo, & mala qualitas uenenosa, ut non solum homines moriantur, sed animalia bruta & plantæ, ut inquit Haliabas, theorices cap. 11. Et licet corpora cœlestia, ut in pluribus sint cæ generationis & corruptionis hominis, & reliquorum animalium (iuxta illud philosophi secundo phisicorum, sol & homo generat hominem. & 1. meteororum, necesse est hunc mundum inferiorem superioribus lationibus esse contiguum, ut omnis uirtus gubernetur inde,) tamen aliqua stellarum coniunctiones & influxus possunt esse causa corruptionis. imo idemmet planeta quantum ad diuersa loca, iuxta illud philosophi

2. de generatione propter motum solis in obliquo circulo fiunt generationes, & corruptiones accedens enim est causa generationis, recedes uero est causa corruptionis. Concludendum est igitur corpora cœlestia, non tantum generationis, imo etiam corruptiones esse causas per se, non tamen immediate. neque est inconueniens, idem esse causam diuersorum, mediare tamen, & secundum dispositiones diuersas, ut est sententia philosophi, & commentatoris 2. de generatione circa finem. Ex quibus omnibus manifestum est, quid sit morbus Gallicus, & quæ sint eius causæ primitiua. Inter causas enim primitiuas, est intemperies aeris in calido & humido, cum qualitate occulta mala, ut supra dictum est, quæ forte magis est debilitans neruos, & panniculos, quam alias partes, & magis partes ossibus propinquas, quam alias, propter ossium frigiditatem. Et forte propter hanc causam morbus Gallicus non absoluitur a doloribus, siue intensis, siue remisissis, ut patet intelligenti. Antecedentes uero morbi Gallici, causæ sunt humores melancholici, multiplicati in epate, & uenis, propter malam complexionem in eis impressam, ab aere murato secundum substantiã, ut prius dictum est. Nô tamen nego, quin cû istis humoribus possit aliquis alius humor permisceri non adustus, ut flegma salsum, siue non salsum, cum materia huius morbi non elongetur a materia asaphati. Et sicut tempore febrium epidemialium, mala qualitas occulta existens in aere, respicit ipsum cor, spiritus & sanguinem corrumpeudo. Ita ista mala qualitas occulta, respicit omnia membra corporis humani, & præcipue epat, & uenas, & disponit eas ad generationem humorum melancholicorum, quare causæ antecedentes prædictæ huius morbi Gallici, dolorum & pustularum, ueluti accidentium ipsum morbum consequentium, sunt quatuor humores, in materiam huius morbi transire parati, propter eorum dispositiones. coniunctæ porrò causæ sunt humores iam prædicti, conuersi in materiam huius morbi, propter impressionem factam ab aere, in uenis & epate, & ipsi humoribus propulsis ad musculos & panniculos ipsos inuoluentes, & neruos, & ad partes cutaneas, qui quia a uirtute debili non possunt expelli ad superficiem corporis, uel quia humores non sunt apti, ut expellantur ad superficiem corporis, uel propter oppilationem pororum tunc mouentium ad prædicta membra, scilicet musculos & eorum panniculos, & ad neruos etiã. Neque tamen ita partes istas afficiunt, ut transitum impediunt spirituum, & inducant paralytum, neque usque ideo ipsas contrahunt secundum longitudinem ut generent spasmodum, sed eatenus quidem, ut causent malam complexio-

nem diuersam, uel soluant continuum, uel faciant utrunque, & quia materia illa mouetur ad panniculos inuoluentes musculos qui ossibus sunt propinqui, propterea uidetur, quod dolor fit in ossibus, cum tamen ossa non sentiant, uel forte cum ossa uel pannunculi & nerui nutriantur sanguine melancholico, qui cum infectus sit a mala qualitate, non conuenienter transmutatur in substantiam nutriti, hinc fit, ut superfluitates plurimæ multiplicentur, quæ ibi stantes, sunt causa dolorum prædictorum. Nec est mirabile, si magis doleant morbo Gallico affecti de nocte, quam de die, propterea, quia de nocte propter eius frigiditatem & pororum clausuram, materia illa minus transpirat, uel quia deficiente sole, uirtus pannunculorum debilitata, facilius recipit materiã dolorem facientem, & forte ambæ concurrunt causæ. Materia uero faciens pustulas, quia magis subtilis est, pellitur ad superficiem corporis, magis autem grossa remanens intus, causat dolorem, uel forte econuerso subtilior cû non sit apta expelli ad cutem pellitur ad superficiem corporis, & forte hoc fit a natura symptomaticè operante, sicut materia colicæ quandoque ad neruos expellitur, & facit paralytum, & dolores iuncturarum, ut colligitur a Principe 22. tertii, & 16. & fortasse materiæ illæ non multum differunt, & natura symptomaticè operas illius materiæ partem pellit ad neruos & panniculos, & non ad superficiem corporis. Et hinc est quod quandoque apparent dolores, & non pustulae, & quandoque utrunque. Qui quidem morbus apud me capitulari (ut dici solet) neutiquam potest, quis enim morbus est de quo facta sit mentio apud illustres auctores, quem sequatur accidentia prædicta? quique ut in pluribus incipiat in uirga? profecto anxius licet multa peruoluerim uolumina, ab auctoribus de hoc morbo, scriptum nihil inuenio. Quauis enim discurramus per omnes ægrotudines cutem defedantes, perque omnes dolores positos a Principe, nô tamen uidetur adhuc morbum hunc, aut eius accidentia posse in aliquo cap. collocari. Ex quibus corrolarie concludo errare illos, qui dicunt hunc morbum esse asaphati, cum ex sententia Serapionis primo Breviarii, & Rasis non ad Almansorem, & in libro diuisionum, similiter ex sententia Mesue, & Auenzoar, asaphati sit ægrotudo appropriata capiti & faciei, & non toti corpori, sicut est morbus Gallicus. Nec obstat quod Princeps non collocauerit capitulum de asaphati in numero capitulorum ægrotudinum capiti & faciei, quoniam recte considerans quod asaphati est ægrotudo appropriata capiti & faciei, & quod ob id debuisse eã collocare in ægrotudinũ capitis, &

Si uis scire an materia aque pellitur ad cutem sic materia grossa, uel subtilis uide genitem 7. quartæ de scabie et pruritu dubio quinto ubi queris ante materia que facit pruritum sit grassa materiam que facit scabiem.

faciei, se excusauit dicens, quod propter consuetudinem, quæ iam currit in pluribus libris, ut dicatur de saaphati in cap. decorationis, collocauit in septima sen. de decoratione, & hoc propterea, quia Rasis in diuisionibus commemorauit, multas capitis ægritudines in rubrica de decoratione, ex qua excusatione principis uolentis insequi cursum consuetudinis apparet ipsum tacite conserui, saaphati esse ægritudinem appropriatam capiti & faciei, licet quandoque saaphati large sumptum possit communicari aliis partibus, ut apparet in cap. de cura saaphati, Rursum remedia quæ cõferunt saaphati non conferunt pustulis morbi Gallici, ut manifeste cõpertum est, neque in saaphati apparent dolores, quemadmodum apparent in morbo Gallico ex sententia Doctorum omnium scribentium de saaphati. præterea dolores qui accidunt in tali morbo, non sunt de numero dolorum iuncturarum de quibus determinauit Auic. 2. 2. tertii, cum illi dolores causentur a materia recepta in concauitate iuncturarum, quæ augmentata extendendo iuncturas, & neruos, & musculos, ipsas continentes, causat dolores, non quod materia recipiatur in neruis, & hinc fit, ut podagricus non spasmet, quia materia illa in neruis non retinetur, neque nerui tument, licet iuncturæ intumescant propter causam dictam, quam sententiam accepit Auicenna, 2 Gal. 6. apho. com. 49; ut quodam loco testatur, licet de spasmo aliter uideatur dicere Gal. sed in morbo Gallico iuncturæ sine tumore dolent, & ita iste dolor non causatur sicut dolor iuncturarum, dolent enim alia partes a iuncturis sine tumore, & aliqui cum tumore magno, & adeo duro, ut uideatur lapis, cum remisso tamen dolore & cum colore liuido, siue ad nigredinem tendente, ut puta si fuerit materia melancolica grossa. Et aliquando dolor Gallicus urget cum colore non uariato a colore particulæ sanæ, quod arguit materiam flegmaticam grossam permixtam cum humore melancolico remittentem nigredinem humoris melancolici, ut bene declarauit princeps 3. quarti cap. de apostematibus duris, inquit, quod quando melancolia mixta est cum flegmate, tunc color est decliuus ad colorem corporis. De quo dolore neque Auic. neque Gal. neque alii fecerunt mentionem, neque modum dederunt secundum quem causatur iste dolor, et tamen fecerunt mentionem de doloribus aliorum membrorum .s. capitis, aurium, oculorum, pectoris, stomachi, epatis, splenis, intestinorum, renum, dorfi, & matricis, testicularum, & osium iuncturarum, Hic enim dolor qui accidit in morbo Gallico non est inter illos recensendus: neque uidetur causari, sicut causatur illi, & maxime sicut dolores iuncturarum, & propterea uidetur, quod

istiusmodi dolores ueteribus medicis fuisse incognitos; ex quo de eis nihil profus loquuti sunt. Præterea hic morbus secundum plurimum incipit in partibus pudendis, deinde expanditur per uniuersum corpus, Quis est quæso morbus, qui isto modo incipiat, de quo ab Auctoribus habeamus capitulum? incipit autem iudicio meo in pudendis propter maximam proportionem currentem inter pudenda, & talem morbum, merito in fluxu celestis, ut dicunt Astrologi, ex coniunctione Saturni in capite arietis cum scorpione dominante pudibundis, aut forte dicendum, quod quemadmodum de natura saaphati est, primo occurre re capiti, licet quandoque aliqua species eius expadatur ex aliqua causa particulari ad alias partes corporis, ut uisus est Princeps uelle 7. quarti cap. proprio. Ita hæc ægritudo quæ dicitur nuper morbus Gallicus, de sui natura primo occurrit pudibundis, non enim quodlibet agit in quodlibet, sed determinatum in determinatum. Ex quibus probabiliter concludi potest hunc morbum Hipp. Gal. Auic. & aliis medicis antiquis incognitum fuisse, & propterea eius nomine proprio caremus, si enim Auic. ipsum cognouisset, utique aliquod de eo capitulum fecisset, & ipsum nomine proprio appellasset sicut in cæteris multis fecit. Neque propter hoc nostri Illustres Auctores sunt de insufficientia criminandi. Sunt enim aliquæ ægritudines quæ non accidunt, nisi longis temporum interuallis & forte sequuntur stellarum coniunctiones, quæ non sunt nisi raræ; & in magno temporis decursu, & forte etiam alias causas rarò contingentes, & cum diuturno annorum interuallo. Galenus enim ut. refert Auic. 3. quarti cap. de uena medene. nunquam uidit illam ægritudinem, neque uidit febrem septenam, aut nouenam, & propterea negat eas dari, ut inquit Auic. 1. quarti cap. de febre sexta & septena, & similibus illis, ut inquit ibi Auic. Et non oportet, ut negentur ægritudines quas non contingit uidere in tempore quodam, & quadam regione. Aliquando enim pertranfit magna annorum reuolutio, in qua non uidentur fieri aliquæ ægritudines, sicut non uidetur lapis egrediens ab intestinis, sicut ipse recitat in libro de interioribus, & tamen Gentilis uidit cum bis, neque fuisset conueniens Galenum negare hoc. Affirmat etiam Gentilis se uidisse lapidem a stomacho egressum per uomitum post uehementes stomachi dolores, quod a præcessoribus nostris non fuit uisum, & tamē non debet hoc negari, sed concedi sicut monstruosum rarò eueniens. Sicut ergo ægritudo ista. flapis in stomacho fuit incognita Galeno, Hippocrati & Auicennæ, quia illis temporibus, non apparuit. Et similiter sicut febris

DE MORBO GALLICO CONSILIVM.

sextana & nouena tempore Galeni, nō accide-
runt, eo quia non fiunt nisi ex longis temporū
reuerſionibus. Ita pariter non uidetur incon-
ueniens quōd morbus Gallicus appareat tem-
poribus nostris, qui tamē temporibus Hippo-
Galeni & Principis non fuit. Non tamē dico
quōd nunquā fuerit, immo necesse est ipsū
alias fuisse, si mundus est æternus, ut uoluit
Arist. 8. phisicorum & primo celi. Eadem. n. re-
uolutiones, & stellarū cōiunctiones & causā ip-
sā productiua infinities fuere, & eędem
dispositiones ex parte passi, ergo idem affe-
ctus, & ex consequenti idem morbus. Si uerō
mundus est factus de nouo (ut est rei ueritas)
credendum est, etiā talem morbum aliās fuif-
se, non tamen tempore illustrium Auctorum
prædictorum, quorum opera temporibus nos-
tris uigent. sunt enim aliqua ægri-
tudinē nō apparentes, nisi ex diu reuoluentibus
Zodiaci curricula, ut toties dixi. Auenzoar enim dragū
culū græcorū, uena medene Aui. posuit ægri-
tudinē causatā a uerme genito inter car-
nem & cutē, neque ista ægri-
tudo est uena me-
dene, ut apparet per ipsum Auenzoar, quia
de utrisque distincta facit capitula, & diuersa
applicat remedia, hanc tamē ægri-
tudinē nō cognouit Aui. ut patet intelligenti, nam de-
terminat de uermibus in intestinis genitis 1. 6.
3. & de uermibus in capite genitis facientibus
sodam 1. 3. de uerme autē generato inter car-
nem & cutem, nullibi fecit mentionem, & ex
consequenti talem ægri-
tudinē ignorauit: proinde & Galenus & Hip. quorum Aui. in-
terpres & recitator fuit. Ignorauerunt etiam
omnes medici excepto Auēzoar ægri-
tudinē causatā ab animalibus genitis in canna pul-
monis, & locis uacuis, quæ animalia minima
sunt musculionibus, quæ animalia cum transfe-
runtur de loco suæ originis, resultat tussis ex
illorum motu, & quando quiescunt in loco
suo, quæ tussis, ut uoluit Gentilis 10. 3. cap.
de tussi, neque est hoc mirum propter causas
prædictas. Cognoscuntur autem pustularum
materiæ per pruritum, colorem, figuram, do-
lorem, & his similia, nam si pustulæ fuerint ru-
beę, dolor non multus est, & pustulæ non mul-
tæ magnitudinis, sunt enim ex aduſione san-
guinis. Si uero dolor acutus fuerit, & subi-
to eueniens, & pustulæ sint paruę, ad citrinita-
tem tendentes & ulcerantes, & in cute asperi-
tas appareat, a colera aduſta proueniunt, si ue-
ro dolor fuerit extensius aut grauius, pau-
latim eueniens, & pustulæ fuerint late ad albe-
dinem tendentes a phlegmate sūt aduſto, & si
cū insignis notabilis fuerit pruritus, & aliqua-
lis ardor, indicandum est a phlegmate falso cō-
mixto cum sanguine melancholico. eas proue-
nire, uerum si tendant ad ingredinē & par-
uę etiam existant, dolore maxime existente

A paruo, sunt a melancholia. Attamen quia raro
accidit ut solus humor peccet, ut testis est Ga-
lenus primo regiminis acutorū, & Princeps. 3.
4. cap. primo, ideo signa ista quandoque con-
funduntur propter permixtionem diuersorū
humorum. Quare oportet signa in mente col-
ligere, & comparando ea adinuicem compre-
hendere quę magis dominantur, & tunc com-
prehendere per cognitionem quinam sit hu-
mor dominans & subdominans. Idem faciun-
dum erit in cognitione materierum dolorē gi-
gnentium, nempe discurrendum per colorem
particulæ dolorosę, & per cognitionem spec-
ierum dolorum in intensione & remissione
eorum, & in ueloci uel tardo aduentu eorun-
dem, ut supra dictum fuit de pustulis. Verum
quia nihil scriptum fuit de qualitate doloris
molestantis illustrissimam Dom. Reueren-
dissimi D. Episcopi Viceregis Vngarię, neque
de cōplexione eius naturali, ex quibus deueni-
re potuissem in notitiā causę coniuſtæ doloris
molestantis Reuerendissimam ac illustrissimā
Domi. suam, hinc fit ut localia particula-
ria cōuenienter minime applicari possint. Nā
scđm sententiam Gal. 9. de ingenio sanitatis,
Sciētificus medicus in quocunque actu curati-
uo, tria potissima considerare debet, comple-
xionem, s. naturalem, causam ægri-
tudinē si cau-
sam habuerit, & aeris dispositionē. De quibus
duobus, s. cōplexione naturali, & causā doloris,
D. S. molestantis & de accidentibus, cum icri-
ptum non fuerit, ex consequenti instrumenta
particularia curatiua minime applicari pos-
sunt. Quare necesse est in uniuersali instrumē-
ta curatiua hic in scriptis redigere, ex quibus
non solum. D. S. a deteriori lapsu præseruabi-
tur, uerum fortasse etiam a præſenti dolorosa
dispositione curabitur, sed si habebimus lite-
ras illustrissimæ D. S. declarantes colorem par-
ticulæ lesę, speciem doloris, intensiōem ac re-
missionem eiusdem, & ipsius doloris tardum
aut uelocem euentum, ad particularia tunc
remedia descendendo, saluberrima & infalli-
bilia curatiua instrumenta nostris literis con-
scribimus. Nūc uero circa uniuersalia præcedē-
do, ad regimē sex rerū naturalium deueniemus.
Eligatur aer igitur temperatus, aut ab æqua-
litate per caliditatem & humiditatem pa-
rum eleuatus, temperari. n. habet naturam me-
dii, medium uero respectu unius extremi sapit
naturam alterius. Et ideo si temperatus fuerit
quęcunque materia fuerit peccans, conueni-
re poterit, ut apud intelligentē facile conſtat.
Eligatur itaque aer boni odoris & bene euentus
qui tempore ætatis poterit artificialiter
preparari, sternendo folia salicis, uitis, rosas:
uiolas, & eis admiscenda parum lauui, & res
boni odoris in loco suæ habitationis, & in esta-
te eligat loca montana. In hytone uero loca
te eligat loca montana. In hytone uero loca

plana, ut habeat aerē tēperamento magis pro
 pinquū. Circa cibum & potum, panis sit de fi
 mila. i. de purissima farina, non calidus, neq;
 pluris ætatis trium dierum, bene coctus & fer
 mentatus. Vinum sit gaurum, medii saporis,
 non dulce, neque ponticum cum aqua cocta
 debite permixtū, aut cum aqua buglossæ & bo
 raginis. Carnes sint ex pullis gallinaceis, ca
 ponibus iuuenibus non pinguibus, ex hædis
 etiam, & uitalis lactantibus. Carnes phasiano
 rum & perdicum, & auicularum paruorum
 præter passeris, nec multum distantium a prin
 cipio suæ generationis etiam conueniunt:
 Euitet illustriss. D. S. omnium animalium in
 teriora, & proprie pulmones, cor epar,
 splenem, intestina, renes, etiam testiculos, ex
 ceptis testiculis pullorum & eparibus; caueat il
 lustrissima D. S. assumere diuersa cibaria in ea
 dem mensa, & apponere indigestum supra in
 digestum, & non assumat cibum in hora non
 consueta, nam hæc sunt quæ digestionem fieri
 prohibent. Digestio autem læta est mater &
 fundamentum fere omnium egrotidinum, ut
 recitat princeps. 13. 3. De piscibus proban
 tur perrosi, squammosi; & uiuentes alii in bo
 nis aquis & laudabilibus. De ferculis laudatur
 iusculū factum ex ouis & brodio pulli, & mo
 dico agrestē, & far proprie dictum: pan
 nicum uero cum lacte amigdarum conueni
 re potest, legumina omnia, & proprie lentesc, &
 fabæ ab illustrissima D. S. uitari debent.
 De saporibus uerò, uinum granatorum muzo
 rum: uinum citoniorum, sapor amigdarum,
 quem saporem album appellant, conuenire
 possunt. Herbz uero conueniunt, spinachia,
 berg, abiecta tamen prima aqua earum deco
 ctionis, quæ in brodio laudabiliū carniū impo
 nantur & decoquantur. De salutiis autem,
 cicorea, lactuca, buglossa, cum modico aceto
 passulato. f. in quo decoctæ sint pasulæ illust.
 D. S. conueniunt, lacticia omnia, & caseus,
 & lac fugienda sunt, licet quandoque (sed ra
 rō) concedi possunt. Oua conueniunt forbilia
 & recentia in aqua decocta. De aromatibus cō
 uenientibus super ferculis ponendis, est cinam
 momum electissimum, non tamē in multa quā
 titate. De fructibus laudari possunt poma apia
 bene matura, & quandoq; melones cōueniunt,
 irē amygdalæ auellanz, pruna damascena, &
 pfica desiccata. Somnus sit nocturnus ad mi
 nus septē horarū, nō sup̄flus, nā Auic. 3. primi
 de regimine somni & uigiliæ, inquit q̄ som
 nus temperatus uirtutem naturalem potentē
 efficit in perficiendis suis operationibus, & ani
 malem uirtutē quiescere facit, & in eius substā
 tia augmentum præbet, & prohibet spiritus
 resolutionē, & propter hoc concoctionem ad
 iuuat & reliqua, quæ tu ibi uide, quia pulchra
 sanē sunt, meridianus autē somnus non com

petit, nisi præ nimio dolore, si non potuit
 fer in nocte dormire. Vnde Princeps fen &
 cap. præallegatis inquit. In die dormire malū,
 etenim ad malas præparat. egrotidines reuma
 tismos generat & corrumpit colorem, & la
 xat neruos & efficit pigriritiam, & debilitat de
 siderium, & generat apostemata: fugiat etiā
 in dormitione recubitū super dorsū, tāquā in
 micū mortale. Motus uero sit tēperatus & ante
 cibum factus, expulsis tamē prius superfluitati
 bus primæ & secūde digestionis, exercitiū. n. im
 moderatum subtrahat humores, & ponit eos in
 motu, quo fit ut præcipitentur ad neruos iam
 ex dolore debilitatos, quare euitet illustrissi
 ma D. S. omne exercitium immoderatum, &
 uenationes, & equitationes cum equis forti
 bus & superbis male uentibus homines.
 Caueat illustrissima D. S. a nimia repletionē
 cibi, & potus, imo surgat a mensa cum reli
 quis famis, & assumat potum cibo proportio
 natum, ita quod cibis non nater, neque flu
 ctuet in stomacho. Ventrem habeat lubricā,
 & si nō natura, saltem arte, diebus interpositis
 faciendo tale clistere. R. sicla, maluz, uiolarū
 ana man. i. mercurialis man. ff. bulliant in s. q.
 aquæ, & fiat decoctio, & de supra dicta deco
 ctione R. l. i. ff. olei uiolari unc. iii. zuccati rub.
 unc. i. uitellū oui nu. i. salis cōmūnis drac. i. ff.
 & quandoque unc. i. castiaz, & unc. i. electuarii
 lenitiui, uel leniatu uenter D. S. illustriss. cum
 unc. i. floris castig & unc. ff. electuarii leniri
 ui, quæ misceantur, & fiat bolus, assumendo ip
 sum per horam ante prandium. Vtatur etiam
 uomitu bis in mense una die post aliam, nisi sit
 ex parte stricte pectoris aliquid q̄ phibeat,
 & proprie post cibū & ante cibū, si uomitus ei
 fuerit facilis, est enim thesaurus in præserua
 do a doloribus, ut colligitur 22. 3. expellit e
 nim superfluitates grossas per uiam con
 trariam niaz, cui motus est ad neruos.
 Vitandę sunt tristes animi passionēs, sicut,
 ira, furor, tristitia, timor, sollicitudo, ista
 enim exsiccant & exterminant & remouent
 homines ab ea quæ est secundum naturam
 consentientia, ut uoluit Gal. 3. tengi. Verum
 confert letari, gaudere, bene sperare de salu
 te sua, & conuersari cum amicis delectabili
 bus, iuxta illud Gal. in libello de ludo paruę pi
 læ ad Epigenem, dicentis quod tanta est uis
 motionis & regulationis humorum in gaudio,
 quod multi ex perniciosissimis agritudinibus
 liberati fuere, gausi solū. Coitus uerò sit tē
 peratus, & in edus celebrata iā 1. & 2. dige
 stione cum mediatur dispositio in digestionē
 tertia iuxta doctrinā Principis 2. 3. cap. de ho
 ris coitus. Reliqua oīa dimittantur tāquā cōtra
 ria. Reliquum est ut ueniamus ad regimē me
 dicinale dispositionis Gallicæ. Quare im
 primis minoretur materia cum electuario
 leniti-

lenitio fortificato cum electuario de psilio Montagnanæ. Aui mei paterni clarissimi faciendo sic. R. electuarii lenituij unc. i. de psilio Montagnanæ ʒ. ii. zuccari fini. q. f. & fiat bolus, & alimatur per duas horas ante prandium. Diuertatur postea materia cum prouocatione hæmorrhoidarum, erit enim diuinum & singulare remedium huic dispositioni, ut intelligenti patet. Digeratur deinde materia cum infra scriptis digestiuis, uel eorum altero materię peccanti magis proportionato. R. syr. de buglosa: de endiuia. f. geleniabim de Zuccaro ana unc. ff. aquarum cicoriz, lupulorum famiterræ ana unc. i. misce, uel sic. R. syr. de fumoterræ unc. i. misce, uel sic. R. syr. de fumoterræ unc. i. de endiuia unc. f. geleniabim de zuccaro ʒ. ii. aquarū buglosę, lupulorū ana unc. i. misce. Verū si materia faciens dolorē R. D. S. esset ualde subtilis i & morū, derur syr. iste. R. syr. de fumoterræ unc. i. rosati unc. ff. Aquarū endiuiz, acetosę, buglosę ana unc. i. misce. Vel sic. R. syr. de pomis descriptione laborat in practica habetur mesuz cap. de melancolia) unc. i. de endiuia unc. ff. geleniabim de zuccaro ʒ. ii. In materia uero grosiori uror ego pro digestiuis syr. de epi hymo permixto cum syr. uiolato sic faciendo. R. syr. de epithymo unc. i. uiolati unc. ff. Aquarum fumiterræ, lupulorum, buglosę ana unc. i. misce. Et quandoq; exhibeo unc. ii. decoctionis epithymi de scriptione Mesuz in antidotario cum unc. ii. aquę cicoreę, uel buglosę. Facta uero materierū digestionē, quę cognoscitur per colorē, & subitantiā urinz, cum acquisita iam hypostasi alba et æquali, inferus descendente, secū dum tamen figuram pyramidalem similem hypostasi aquę rosatę, ut colligitur a principe 2. primi. suma de urinis c. de significationibus specierum hypostasis, quę tamen ante nō aderant, tūc euacuetur materia digesta cum infra scripta medicina sumendo ipsam summo mane, & tardando cibum ad minus per quinque horas. Deinde si bene operata fuerit, ad alimatur lauatium, quod erit brodum pulli in quo sit decoctum hordeum excorticatum. Deponit enim medicinam, & minuit uigorem eius, ut colligi potest a Principe 16. 3. cap. de cura fluxus facti a medicina, & licet loquatur de aqua calida, tamen brodium pulli iuuenis & macri non multum in nutrimento discrepat ab aqua, nam præterea habet proprietatem temperandi humores, ut est sententia Principis 3. primi. ca. de regimine cibi & potus. Verum sciendum est quod in huiusmodi dispositionibus melancolicis medicina solutiua debet esse commensurata, non excedens, aut modicum saltem recedens a gradu medicinarum incolumium, ita quod natura possit eam regulare, & non ipsa regulet naturam. Neque dimittat medicinas lætificatiuas hu-

meitatiuas & cordiales, hoc enim est quod medicinam beatificat, & ideo detur medicina talis. R. thymi, epithymi, florum buglosę, boraginis, uiolarum ana scrup. ff. mirabolanorum citrinorum, indorum, senę ana drach. ii. polipodii quercini drach. ff. granorum sebesten numero x. prunorum damascenorum numero iiiii. passularum drach. ii. liquiritiz rasę drach. i. aquarum endiuiz, lupulorum, fumiterrę, ana q. f. misce, & fiat decoctio secundum artem. R. decoctionis supra scriptę unc. iii. renbarbari electi drach. i. agaticitrochiscati scrup. ii. spicę g. 3. uini maluatici coclear unum, misce & nar infusio, & facta diligenti expressione addantur infra scripta. R. electuarii de sebesten, lenituij ana unc. ff. mannę orientalis unc. i. electuarii de psilio Montagnanę drach. ii. succi rosarum puri, syrui uiolati ana unc. ff. misce, & fiat potio. Ego quandoq; solitus sum addere in materia grosiori electuarium de epithymo descriptione Montagnanę aui, et quandoque diascene secundum exigentiam materierum, & uirtutis tenorem. In die uero sequenti dentur unc. iiiii. brodii summo mane, & desuper dormiat. Deinde cū a somno expergefactus fuerit, fiat sibi enema lauatium cum unc. i. ff. zuccari rubei, aut unc. ii. mellis rosati cum brodio pulli, sale, uittello oui, & oleo uiolato ad abstergendum reliquias materierum, & eas extrapellendum, quas medicina solutiua reliquit iuxta doctrinā Principis 4. primi. cap. de enematibus. Verū quia materia hæc depēdet a melancolia, & ex sententia Principis 1. 3. cap. de melancolia thesaurus curę, & apud me non solum melancolię, de qua ibi loquitur, sed cuiuscunque dispositionis melancolicę, principis uirę cōtrarię, est confortare cor, quod est uirę fons, in quo altera elaboratur sanguis, sine cuius influxu cætera membra in operationes exire nunquam possunt, ut colligitur a cōciliatore differētia 136. in 3. dicēdorum, & ab æuroe. 3. colliget. ideo merito confortandum erit cor. Ex confortantibus autem cor laudatur lætificans Guilielmi, lætificans Mesuz descriptione filii Zacharię. Et electuarium de gemmis, & electuarium chermes, ut in antidotario Mesuz. Videtur etiam mirabile lætificans Rafis 9. ad Almanforē cap. de melancolia, assumendo de altero eorum, ut libet, unc. i. Zuccari uiolati, buglosati ana unc. i. ff. sem. citri, boli armeni ana ʒ. ff. iacynthi scrup. i. & cum syr. de acerositate citri fiat mixtura, de qua sumat per quatuor horas ante prandium coclear unum, supra bibēdo nō nihil uini clari albi odoriferi limphati cum aqua buglosę, aut rosata. Verum tribus mirabilibus instrumentis solitus sum confortare cor in similibus passionibus, quorum primum descripūt conciliator nostrę Urbis Patavinę

decus eximium, differentia 196. licet enim uideatur ad caliditatem declinare, mirum in modum tamen cordiale, & delectabile existit, & uirtuti celeriter subueniens, usque adeo ut in risum cum alacritate inducat hominem etiam recedente uita. Aliud uero instrumentum est ellectuarium Gentilis, descriptum in secunda particula sui tractatus de corde, quod parum dixit ab equalitate recedere, & posse dari in omni etate, & tempore, praterquam quod enim confortat, clarificat etiam spiritum & sanguinem, & instaurat, confortando omnia membra nutritiua. Tertium & ultimum instrumentum est ellectuarium Montagnanæ aui mei in suo consilio de melancholia, in quo uirtus latet mirabilis confortandicor & cerebrû, & purificandi sanguinem, & defendendi spiritus ab impressionibus qualitatuum melancholicarum, quorum alterum, ut magis placent, permisceatur cum zucçaro buglosato, & reliquis. Et eodem modo, ut supra scriptum est, administratur. Verum quia ægritudines cum aliquo tempore perdurant, permutat complexionem in membris, ita ut acquiratur dispositio malorum humorum generatiua, ut uoluit Auerroes 3. colliget, ideo oportet corrumpere malam dispositionem in epate, & uenis impressam, & mundificare ipsum ab omni uirtutentia in ipso existente, & adeo confortari, ut generet laudabiles humores, quo facto, in morbum Gallicum illustrissima D. S. non redi-

bit amplius. Ad quam intentionem completam potenter concurrunt duo instrumenta infra scripta. Quorum ex quotidiana experientia mirabilem uidi effectum, primum est hoc ellectuarium.

R. cas fia lignæ	} ana	drac. ii.
Cinnamomi electi		scrup. i.
Croci		scrup. iiii.
Rosarum rubeorum		unc. ff.
Sandalorum rubeorum		unc. ff.
Passularum cum arillis, non bene maturarum.		unc. ii.
Sem. citri	} ana	scrup. ii.
Boli armeni		

F Et cum miua citoniorum fiat mixtura. Secundum instrumentum est hoc.

R. ellectuarii Regum unc. i. in cuius descriptione ponantur auelanæ loco pinearum.	
Mitridati ellectissimi.	drac. ff.
Boli armeni	drac. i.
Sem. citri.	ana drac. i.
Conseruæ citoniorum	unc. i. ff.

Et cum miua citoniorum & syrupo de endiua fiat mixtura, de quibus accipiat 3. ii. uel cocleare unum per duas horas, uel tres ante prandium. et hæc sunt Clarissimæ petre Zene, quæ celeri calamo tabellario instanti sub breuitate conscripsi, quæ omnia sumus ille omnium opifex, qui omnes languores infallibiliter sanat, suæ diuina miseratione benedicat, & in sanitatem illustrissimæ D. suæ dirigat.

F I N I S

[The following text is extremely faint and largely illegible, appearing to be bleed-through or a second page of text. It contains various lines of Latin script, including the word 'FINIS' at the top.]

DE MORBO GALLICO

MARINI BROCARDI VENETI

PHILOSOPHI ET MEDICI CLARISSIMI

TRACTATUS.

SCRIBUNT omnes medicinæ auctores nullâ penitus egritudine curandam, nisi prius cognoscatur, hoc uolunt princeps prima quarti hoc Gal. primo regiminis acutorum. com. ter-

tio, ac etiam primo de febribus ad glauconem idcirco sapius mecum cogitavi, nunquid noua hæc egritudo, quæ eo tempore, quo galli italiam armis infestarunt humanum genus uexare cepit, possit a nobis aliquo pacto cognosci. Ad partem negatiuam sunt hæc rationes, quarum prima est talis, præcognitio quid nominis præcedit præcognitionem quid rei, sed præcognitio quid nominis, non est nobis nota, ergo tenet consequentia, minor probatur, quoniam nomen est adhuc ignotum, alii nanque eam dicunt elephantiasim, lichenas nonnulli; plerique asahaphati, aliqui prunâ, multi igne perficum, multi dispositionem mediam inter scabiem, & leprâ, uulgares morbum gallicum, nec adhuc aliquod nomen certum ei impostum uidetur; præterea cum medicus sit artifex sentitius a posteriori per signa & effectus uenatur essentiam egritudinis, sed nullum est signum, nec accidens, nec affectus in hac dispositione, quod ducat in eius cognitionem causæ, igitur minor probatur; in subiecto patiente talis egritudinem uidemus primo dolores uarios & diuersos, nunc pungitiuos, nunc extensiuos, nunc grauios, nunc ulceratiuos, nunc frangitiuos, ac fere omnes doloris species quas enumerat princeps secunda primi, ergo hæc tales, tantæque dolorum uarietates in unicam, ac determinatam causam resolui nequeunt, uidemus secunda tot pustulas, tot apostemata, tubercula, crustas, ut nemo quantumuis optimi iudicii & perfecti, omnia hæc possit perfecte cognoscere, ac in sua referre principia, nanque in eadê fere brachii particulam, aut alterius membri, ad sunt apostemata sanguinea, colerica, stigmatica, melancholica. dixero a prædominio, raro n. dantur hæc singularia, ut uoluit princeps tertia quarti, nullus etiam humor est purus, sed omnes sunt permixti, dixit Gal. secundo prognosticorum com. 38. auctoritate Hippocratis, patet igitur ex hac tanta accideutium uarietate, quod egritudo hæc ignoratur, nec aliquo determinato capitulo capitalari possit, tertio hæc egritudo non solum dependet a causis inferioribus, sed etiam superioribus, & est

A dicta epidimialis, ergo non potest nobis esse ex toto nota, consequentia patet ex Auic. prima quarti cap. de pestilentia, quæ dicitur dispositio epidemialis, ubi enumerat aliquas eius causas, & tandem concludit quod sunt formæ, ex cælestibus pestilentiam producetes, quarum cognitionem hic inferius ignoramus; idem habetur tertia primi doctrina quinta capitulo de regimine temporum cum rectificatione aeris, ubi innuit quod multotiens accidit corruptio aeris propter rem cælestem, cuius qualitas non est hominibus nota; antecedens probatur, quoniam hæc dispositio non est per uniuersum disseminata, ut sunt epidimiales; præterea apparuit post triam luminarium coniunctionem pessimam, quam tot bella, tot strages, tot incendia, tot regnorum mutationes sequuntur, igitur, quarto signa per quæ inuestigantur causæ egritudinum, sunt signa humores peccantes declarantia, sed ista non sufficiunt ad declarandum causam huius egritudinis, ergo, nam præter humores alia etiam causa concurrunt, ut cælestis influxus, ut dictum est unde pulcherrime dubitauit conciliator in consilio 94. utrum febris pestilentialis esset de numero humoralium cum non sit ab uno humore tantum, sed ambiat omnes humores, cum etiâ non dependeat ab humoribus solâ, sed & a formis superioribus, quare ex his satis constat, egritudinem hanc esse difficillimam, cum eius cognitio nec a priori propter causæ ignorantiam, nec a posteriori, propter cõmunitatem assidentium cognitionem, & uarietatem haberi ullo modo queat, dicam tamen quod sentio theoretice, & practice, teneo igitur egritudinem istam debere dici epidemialem, quæ nec uno nomine, nec eadem quidditate, nec eodem capite, comprehendi potest quauis nonnulli ex netoricis effectus istos in astra reulerint, aliqui ex medicis recetioribus in illâ aquarum inundatione, quæ eo anno quo morbus gallicus, cepit pullulare, per uniuersam italiam apparuit, ut testis est Roma, in qua tybris ita intumuit, ut tota facta sit nauigabilis, in agro etiam bononien si renus, in ferrariensi & matuano padus, in Veneto atthesis extra solitos limites ex undarunt, tantis, ut dicunt, imbrisbus annus ille maduit, ut terris inde humentibus, atque stagnantibus minime mirandum sit ipsas ad illam uenisse in temperiem calidam & humidâ, quam medici & philosophi omnium putredinum matrem confitentur

rentur esse quæ talis morbi principalis causa fuit. Eandem aquarum inundationem uel forte maiorem eo tempore fuisse quo Gothi Italiâ bellis infestarunt, author est historiarum scriptor diligentissimus, cuius hæc sunt uerba: Imbribus nanque multos dies continuantibus diluuiâ ferre apparuit tybris, tunc mense octobris, prope exacto adeo aquis intumuit ut Romæ mensura alicubi superauerit, unde regiones urbis, proxime flumini, maxima acciperunt incommoda, per Italiam ubique late re campi, & ex montibus, collibusue, omnibus aratri gleba in cœnâ liquefacta, simul cum aquis in imum delapsa est, ut fluminibus profusa intra ripas coactis, campi aqua destituti, limo nihilominus manserunt obrecti, & fata quæ tunc primas iecerant radices putrefacta sint, nec eo autumno, obtinere omnia luto, aliud semel terræ potuerit madari, unde fames maxima sequuta est, sed non solum famem ea attulit inundatio aquarum, uerum etiam aerem, sicuti & terram corrumpes, pestilentiam oriri fecit, adeo ingentem ut maximam populorum partem ubique per Italiam absumpserit: hæc ille. Dicunt alii ex huiusmodi inundatione aquarum, nedum fame & peste fuisse Romæ laboratum, sed et quadam sordicie, quæ ita tendebat ad elephantiam, ut deformitate cognoscere homines non possent: hæc igitur causas, uel cõsimiles istiusmodi ægritudinis assignare conatur, sed ego nec rationes istas, nec exempla concludere arbitror ad causam concludendam gallice dispositionis, quoniam causæ, & effectus correlatiue dicuntur, & posita se ponunt, & perempte se perimunt, teste philosopho in capite de relatione, sed ablata aquarum inundatione, & aeris intemperie, adhuc durat hæc ægritudo, ergo oportet itaque aliam assignare causam, nec meliorem asserere possumus, quam illam trium luminarium coniunctionem, quæ adhuc durat, ac etiam per aliquot annos perseverabit, & fortasse aliæ sunt formæ ex formis superioribus, quæ ad hoc idem coniurarunt quæ nobis adhuc sunt incompete, ex hoc itaque superiori pessimo influxu humana disponuntur corpora (mundus nanque inferior superioribus lacionibus est continuus, ut omnis inde uirtus gubernetur, primo methæorum) alterantur, & ad uarias, diuersasque preparantur ægritudines, quatenus uarii, diuersi, ac omnino etherogeni multiplicentur humores, quod derelicti a regimine nature foras truditur, si uirtus habet proportionem maioris in æqualitatis ad expellendum res a cætro ad circumferentiam, & ad partes exirinfecas corporis secundum eorum grossitatem aut subtilitatem, secundum distemperantiam in qualitatibus actiuis & passiuis, secundum maiorem & minorem putredinem, secundum maiorem aut

minorem passiuam dispositionem, cum causa uniuscuiusque ægritudinis sit passuri corporis dispositio, primo de differentibus febrium causa de febre pestilentiali, ubi inquit Galenus, oportet in hoc toto sermone memoria repetere, quod nulla earum sine patientis aptitudine agere potest, sic uariæ pustule, aut boror uaria apostemata, uariæ infectiones cutaneæ, ac tandem uaria morborum genera in partibus corporis extrinsecis causantur, ex quibus colorarie inferunt responso ad illud quaesitum, propter quid in uno dumtaxat membro tot uaria apostemata, tot ulcera diuersa, pruriginis tot, ac malignæ serpigines, & innumerabiles fere infectiones reperiuntur, hoc enim non aliunde dependet, nisi ab humorum putridorum etherogeneitate, qui tum a causis supercelestibus ita indispuntur, tum etiam propter passiuam dispositionem ut diximus, uerum si propter humorum malignitatem, aut uirtutis debilitatem, uel uariam cluasionem, aut pororum densitatem hæmate rige ad corporis extrema pelli nequeunt, sed circa articulos, iuncturas ac nervos retinentur, tunc uarii & diuersi eodem modo causantur dolores quandoque externi, quandoque ulceratiui, quandoque perforatiui, & aliarum materierum, secundum humorum, ac materierum diuersitatem, & hæc sunt causæ, quæ quoquo pacto possunt assignari istius ægritudinis, primitiuæ enim imprimis sunt influxus supercelestes, concurrente etiam fortasse indebito regimine uitæ in omnibus sex rebus non naturalibus, preparante corpus ad talem lapsum, antecedentes sunt infectiones in tota fere humoralis massa, ac humorum maxima permixtio, a quibus tot diuersæ emerferunt ægritudines, ut dictum est, cõiunctæ causæ sunt hinc humores actu huiusmodi ægritudinem causantes, ex quibus primo correlarie sequitur, hanc ægritudinem nec uno comprehendere capitulo, nec in unam determinatam causam posse resolui, secundo quod non unica medicina, nec unico etiam uitæ ordine potest curari, sed uariis ac diuersis medicaminibus, sicut in ægritudinibus dependentibus ab humorum mixtione docet princeps curare prima quartâ. Tertio ægritudinem esse difficillimam curationis, cum & apostemata, & dolores a diuersis, ac penitus oppositis fiant humoribus, diuersas, ac uarias intentiones, imo contrarias exigentibus, in his enim oportet subtile adhibere studium, ut in fine primi capitis quarta primi ponit princeps, ac penultimo capite eiusdem, in exemplo quando complicatur colica cum febre, aut cum dolore intensissimo narcoticis indigente, quæ sui frigiditate nocet materiam facienti colicam, ut pariter habetur a Galeno prima aphorismorum in com. aphorismi, humidæ dietæ, quando febris coniungitur cum hydrope asclite

afelire, hænanque ægritudines ideo sunt difficiles, quia quod uni opitulatur, alteri nocet, eodē igitur modo in hoc Gallico morbo, quare &c. quarto dolores quant. possibile est & quā citius sunt remouendi, quoniam de maxime proflernētibus est fator, & dolor tertio tegni, nūc ad curā accedendum, his theorice tractatis. Porro indiget hæc ægritudo omni instrumento, quo res medicinis completur quarta primi cap. primo, diætā. s. potionē, & manuali operatione, & quāuis hæc ægritudo ex prædicta humorum mixtione dependeat, ut diximus, tamen quia omnes fere hi humores sapiunt quandam aduersionem propter celestem influxum, qui humana corpora, præsertim colerica, ad lepram, cancerum, maligna ulcera, ceteraque id. genus adeo disponit, ut corpus feretotum inhonesta specie deturpet, nec aliqua quandoque arte medica possit curari, idcirco teneo quod oē regimē uitæ in omnibus sex rebus non naturalibus habeat declinare per calidum & humidum, quæ tamen calida & humida moderentur habito respectu ad ætatem, complexionem, tempus anni, & impri- mis ad humores qui aduruntur, nam humores calidi cum per uiam aduersionis efficiuntur, melancolici, non indigent tot calefacientibus sicut frigidi, ut docet princeps tertia quart. c. de cura quartanæ, idem canon seruari deper quantum ad qualitates passiuas, sit igitur aer declinans per iam dictas qualitates, similiter cibis, & reliquæ etiam res non naturales eo ad ministrantur ordine, ut corpus saliter disponatur, nec ad particularia deuenio, quoniam & nimia uterer scribendi prolixitate, & hæc dicta doctorum satis facilia uidentur. Quantum ad potiones (& est secundum instrumentum) dico hanc ægritudinem indigere minoratiuis, digestiuis, & euacuariuis, si aduersionis est in humore colerico, exhibeatur hoc minoratiuum in forma boli. R. electuarii lenitiui, floris casia nouiter tractæ ana drac. vi. zuecari. q. i. misce, & fiat dactilus, qui exhibeatur per horas duas ad minus ante prandium in forma liquida, dissolutus cum aqua uiolearum, fumiteræ ana q. l. sy. uiolati unc. i. digestiuum in tali humore sit hoc. R. syr. uiolati unc. i. de fumo terræ unc. si. aquarum. florum uiolarum, buglossæ endiuia ana unc. i. detur tale digestiuum ad minus per octo dies, deinde sic fiat euacuatio eradicatiua. R. florum uiolearum, boraginis, buglossæ, fumiteræ ana drac. i. prunorum damaſcenorum nu. iiii. granorū sebesten nu. vi. passularum drac. ii. liquiritiæ rafæ drac. i. capillorū uen. drac. ii. aquarum uiolearum, buglossæ, fumiteræ, endiuie, capillorum uen. ana q. i. misce, & fiat decoctio scdm artē. R. dact. decoctionis unc. iiii. reubarbari electi drac. i. spicæ gr. ii. uini albidioriferi drac.

A i. ff. misce omnia per tempus debitum & facta expressione. R. electuarii lenitiui, de sebesten compleri ana drac. vi. syr. de buglossa, succi rosarum puri ana unc. ff. misce, & fiat potio quæ mane exhibeatur per horam ante lucem, dein de dormiat p horā cibis uero p horas quinque differatur, die uero sequenti uel capiat cyathū aquæ ordeī calidæ, cum modico zuecari optimi, uel tantundem brodii pulli macri, deinde fiat clistere, lauatiuum, nam in enematibus fit iuuamentum in expellendo reliquias, quas inuenientia reliquerunt, quarta primi capitulo de cimose primo, & quoniam euacuationes quæ fiunt fortes, sunt duplices (ut patet secundo regiminis acutorum com. primo, altera fit per pharmaciā, altera uero per phlebotomiā) dubium est, utrum præter eradicatiuā euacuationem in hac ægritudine competat phlebotomia, licet ad utranque partem aliqua ratio nes fieri possent, dicam tamen breuiter, quod nisi corpus fuerit ualde sanguineum (in quo licet ex parte ægritudinis phlebotomia non sit necessaria, attamē eam fieri iubet Auic. quarta primi cap. uigesimo, ut uirtus reddatur fortior supra residuum) aut sanguis esset ualde multus, ita quod peccet in quanto, aut quali, non auderem, nec ratione dolorum, nec ratione ulcerum, nec ratione humorum peccantiū, facere phlebotomiā quia ubi non est eius intentio phlebotomiā, humores subtiliat, & eos per corpus fluere facit, & sano sanguini admiscet, quarta primi capitulo, ut supra, præterea phlebotomiā accrescere facit humores, & facit eos currere in corpus, & non extrahit illud quod necesse est ut extrahatur 22. tertii ca. septimo de curatiuibus dolorum iuncturarum, igitur non existente eius intentione ex causis iam dictis, ipsam omnino prætermitterem, ueruntamen in hoc casu omnino, præcipue tempore ueris, facerem hemorrhoidarum prouocationem, quoniam earum cursus plurimum opitulat multas dispositionibus, quæ in hac ægritudine contingunt, ut scribitur ab Auic. 17. tertii, textu primo, cap. tertio, præterea melancolicis, & phreneticis hemorrhoides inatæ bonæ, sexta aphorismorum, ubi Galenus in breui commēto declarat pulcherrime aphorismi ueritatem, sed ægritudo ista est de numero melancolicarum, saltem per uiam aduersionis, igitur. Et hæc pro responsione ad dubium, si uero humor fuerit phlegmaticus adustus, cōpetit hoc minoratiuum. R. electuarii lenitiui, unc. i. agarici præparati drac. i. zuecari q. i. misce, & fiat bolus, uel cum aqua feniculi, saluie, & fumiteræ fiat potio, in forma uero solida. R. pillularum de tribus, de hiera cum agarico, alexiphanginarum ana scrup. i. formentur pillule iiii. cum aqua buglossæ, materia uero sic digeratur, R. sy. de fumo terræ, oximellis. f. sy. de buglossa

buglofa ana unc. ff. aquarum betonicę, buglofe, feniculi ana unc. i. misce. Eradicatiua postea euacuatio fit talis. R. radicū feniculi, petroselinī ana drac. ii. feminū feniculi, anisi ana drac. i. radicū acori drac. i. ff. capillorū ueneris drac. i. fumiterre drac. ff. mirobalanorū chebulorū drac. ii. aquarū feniculi, acori, buglofe ana q. f. misce & fiat decoctio secundū artem. R. dictę decoctionis unc. iii. agarici præparati, & in oximellite. f. per sex horas infusi drac. i. ff. ellectuarii lenitiui unc. ff. indi, de dactylis ana dra. i. ff. syr. rosati, oximellis. f. ana unc. ff. misce & fiat potio. In die uero sequenti reges infirmum regimine pharmacati, ut supra diximus, scum propriatis ad humorem iam dictum, uerū peccante melancolia fecali exhibetur minoratiuum tale. R. diacatoliconis unc. i. ellectuarii hamech dra. i. ff. zaccari. q. f. misce & fiat daçtilus, uel cū aqua fumiterre, lupulorum, capillorū ueneris fiat potio, digestio fiat præterea. R. syr. de fumoterre, de buglofa uiolati ana unc. ff. aquarū casei descriptione mesurę unc. iii. uel lupullorū fumiterre, capillorū ueneris ana unc. i. misce, celebrata digestionē per octo aut decē dies, & amplius, quoniā materia existēs inepta digestionē, indiget multa digestiorū copia, ad hoc ut absolute digeratur, & ideo in hoc casu non solum dant medici x. syr. sed xx. & xxx. & adhuc amplius, quanto .n. melior, perfectiorque digestio fit, eo facilius humores expurgantur, deueniendo postea ad euacuationem eradicatiuā. R. florū buglofe, boraginis, uiolarū ana drac. i. epithimi dra. i. ff. fol. culorum fenę drac. i. polipodii drac. ff. passularū drac. iii. fumiterre capillorū. uē. ana drac. ii. granorū sebesten nu. x. mirobalanorū indorū drac. i. aquarū fumiterre, buglofe, capillorū ueneris ana q. f. misce, & fiat decoctio secundum artem, deinde. R. dictę decoctionis unc. iii. ellectuarii lenitiui, diacatoliconis ana drac. iii. hamech drac. ii. syr. uiolati, bifantini ana dra. iii. misce & fiat potio, quę sumatur cū iam supradictis canonicibus, uerū si magis in forma pillularū placeret, exhibeatur hoc modo. R. pillularū indarū, de fumoterre an. dra. ff. de lapide lazuli scrup. ff. misce & fiant pillulę. v. cū syr. uiolato, & aurentur, post istas pillulas immediate sumatur hic syr. loco apozimatis. R. syr. de bifantiis, uiolati, geaceliabin ana unc. ff. syr. de fumoterre drac. iii. aquarū buglofe, melifse boraginis ana unc. i. misce, seruetur ordo in ea sumptione pillularum sicut, in aliis euacuationibus dictum est, & hæc quantum ad ordinarias purgationes dicta sufficiat, infra scripta præterea sunt minorantia, digerentia, & euacuantia, que possunt in hoc casu administrari, quę oia prætermitto causa breuitatis, apud .n. auctores tam illustres antiquos, præsertim serapionem, diuum Ioannem mesicę, & recetio-

res plurimos, copiosa istorum omnium fit merito, ad eos igitur recurrendum est, si uero uolumus ad dolores intentionem habere, particularem in hoc casu, placet multum si sepius exhibeatur drac. i. agarici, cum unc. i. syr. uiolati, uel oximellis simplicis, placet si frequenter infirmus assumpserit saltem semel in ebdomada has pillulas. R. pillularum fetidarum scr. ii. de hermodactilis scrup. i. de fumoterre scr. ff. formentur pillulę. v. cū aqua uiolarū, & aurentur pro delicatis, istę pillulę in hoc casu stantibus doloribus, plurimum conueniunt si sumantur in mane, & deferatur cibus per horas. v. placet et si syr. suprascriptus loco apozematis sumeretur post pillulas, præterea si post cenā una ex infra scriptis pillulis sumatur erit ualde præstans. Recipe pillularū cochiarum, de fumoterre, fetidarum ana scrup. i. formetur pillulę iii. cum aqua betonica, sunt enim conuenientes, nam peccantes humores crassi non possunt unica euacuatione purgari, sed paulatim euacuandi sunt, & paulatim digerendi, & licet syr. suprascriptus loco apozimatis sit conueniens, tamen reitribus doloribus, plus laudo istum. R. syr. rosati, sticados ana unc. ff. de fumoterre drac. ii. aquarum iugę, acori, altheę, uel saluie, aut betonicę ana unc. i. misce, imo si ter, in mese cū iā dicto apozimate istas pillulas fumeret, prodesset multum, fiat ergo secundū emergentem necessitatem, & quanto frequentius, tanto melius. Enemata et sunt inuamenti cum decoctione blitis, maluz, uiolarum, fursuris, & cum seminibus lini, altheę ana unc. i. cum lenitio, benedicta, casia mellis, oleo uiolato, amigdarum dulcium, sale, butiro, uitellis ouorū, fiat ergo ubi erit expediens, & singulo die procurret omnino habere uentris beneficium, aut artificialiter cum iam dictis, aut naturaliter, & hic omnino seruetur canon. Pro membrorum confortatione placet syr. de corticibus citri, syr. de pomis, rosatus, aut geleniabin, si quādoque per duas, aut iii. dies accipiat cochlear unū in mane, & post ipsum dormiatur, etiam per duas horas post cenam accipiat rotula istius decoctionis. R. specierū diambre, diamusci dulcis ana drac. i. ff. corallorum rubeorum drac. i. zaccari optimi q. f. misce, & cū aqua buglofe fiat confectio in rotulis, placeret insuper triaca, & mitridatum usque ad drac. i. cum cochleari uini aromatici, si stomachus, si cor, epar, & alia membra læsa fuerint, consulo ut eis, prout opus fuerit succurratur, laudo ulterius ut uinū in hoc casu lymphetur cum aqua decoctionis acori, aut saluie, uel utatur aqua mellis cum uino acori etiā conditi summe præstent, & hæc de particulariter conuenientibus in hoc casu, nec unquam desistendum est, nunc digerendo, nunc paulatim euacuando, nunc confortando membra, sic enim sepius ego pro-

DE MORBO GALLICO TRACTATVS.

13

cesſi in multis patientibus talem morbum, quos ſola diæta, & potionibus proculdubio ſanaui, at his non coferentibus, neceſſe eſt deuenire ad extrinſecus applicanda, & ad manuaſem operatione, & eſt ſecundũ instrumentũ, factis igitur purgationibus iam dictis, & uniuerſalibus, & particularibus, fiat infraſcripta, unctio, quæ & cruſtas & botor & apoſtemata, ac imprimis dolores omnino aufert, eſt. n. mirabilis. R. aſſangia porcina mundę unc. vi. pinguedinis gallinæ, anſeri, ſanatiſ, taſſi, urſi ana unc. i. oleorum laurini, hypericonis, camomillæ, roſati ana unc. i. ſ. gentianę, iuæ, ana drac. i. ſ. maſticis, turis ana unc. ii. ſ. ſalis niri drac. ſ. tartari drac. i. ceruſſę unc. iii. uitellorũ oui nu. iiii. mitridati unc. ii. ſ. ellectuarii* unc. i. mercurii unc. iiii. miſce, & fiat unguentum ſecundum artem. Cum quo unguento calido ungarur infirmus apud ignem, & in camera benecluſa ungarur iuncturę oēs brachiorum, & crurum, præterea optime ſcietur, & lectum ingrediatur, & ſic fiat ſingula die, leſus ſit bene calefactus, ſi uoluerit dormire dormiat, & ſi ſudabit abſtegetur ſudor in omnibus locis, prætequã in iuncturis unctis, ſter. n. ſaſciatus uſque ad ſequentem unctiõnem, & perfeueret in tali unctiõne, quo tẽpore utatur cibariis uirtutem confortantibus, & uiuificantibus quãtũ poſſibile eſt, & præſertim ouis forbilibus, uinis optimis & brodis, carnibus caponum, & faſianorum, uel perdicum, epatibus gallinarum, uel ſimilium, traxæis, confectionibus inſtauratiis, & aliis uirtutem optime fouentibus, ſi uero tempore inunctiõnis ex uaporibus eileuatis ad os apparent ulcera ut botor in ore, ſiunt talia gargarifmata. R. aquę hordei unc. vi. mellis roſati colati un. ii. miſce, & ipſi os ſuum ſæpius colluũt, ſecundo. R. aquę plantaginis, ſolatri, roſarum ana unc. iiii. oximelitis ſimplicis, ſy. roſati ana unc. ſ. diamoronis drac. iiii. miſce, & fiat gargarifma: tertio fiat cum lacte uaccino tepido, & eſt mirabile, non aſcendo ad ulteriora, quoniam iſta ſaſtis ſufficiunt, iuuat ad hæc ſæpius tenere in o-

re mel roſati, lac etiam emulſionis. ſemi melonis, aut hordei mirifice præſtat hoc in caſu, cõpleta inunctiõne, ſiat balneum ſiccum, in quo ſudet, Acipiatur ergo uas magnum, in quo ſedeat ſuper nudus penitus, & ſit totus cooper tus cum tectorio & culcitra, præter faciem, poſtea ponãtur trẽs aut quatuor lateres ad ignẽ, qui ardentẽ caleſiant & accipiantur duo ſic ſuper calefacti, & ponantur infra pedes ſeden tis, & aſpergantur infraſcripta decoctiõne, poſt ſudorem uero copioſum cum ſpongia in ſufa decoctiõne totum corpus abſtergitur: ea porro talis eſt. R. iuæ, roſarum rubearum ana mau. i. ſaiuig, roriſmarini, betonica, ſtica dos ana m. i. ſ. fiorum camomilli, melilori ana m. ſ. ſ. foliorum lauri, rutę, hypericonis ana m. i. ra dicum acori unc. i. & contuenda contundã tur, & bulliãt in uino albo boni ſaporis, & odoris pro medietate, & a lia medietas ſit aqua & ſint utriuſq; ſitali, & bulliant bullitiõne conuenienti addendo flores poſtremo cum hac decoctiõne calida aſpergendo ſuper lateres recipiat infirmus uaporem, bene ſudet cum eo, & ſiant omnia ſernata uirtutis incolumitate, unde etiam in balneo exhibeantur uitelli ouorũ, uel uinum aromaticum, uel traze ſi fuerit expediens, poſt ſudorem cum tali decoctiõne mundificatur totum corpus ab unctiõne facta, mox intret lectum calidum, & bene coopertus dormiat, & ſi ſudauerit abſtergatur, iaceat poſtea per duos dies cum cibariis optimis: ſed addo Aliud unguentum ad dolores, & cruſtas ualde conueniens. R. pinguedinis porcina unc. iiii. gallinæ, anſeris, anatis ana unc. i. ſ. urſi, crurũ uituli ana unc. i. mucilaginis althę unc. iiii. maſticis, thuris ana unc. i. croci drac. iiii. oleorũ laurini, de coſto, amigdalorum dul. camomilli nã ana q. ſ. uitelli ouorum nu. iiii. camphorę drac. ii. mitridati unc. ſ. mercurii unc. iiii. miſce & fiat unguentum quod erit mirabile. Et cum talibus remediis æger euadet incolumis, deo tamẽ optimo præſtante, qui ſolus langores ſanat, cuius nomen benedicatur in ſecula ſeculorum amen.

F I N I S

Bb

DE MORBO GALLICO
 BENEDICTI RINII VENETI
 PHILOSOPHI ET MEDICI
 CLARISSIMI
 TRACTATUS.

ILLVSTRISSIMO, AC REVERENDISSIMO ANTONIO CAVCO
 ARCHIEPISCOPO CORCYRENSI DIGNISSIMO.

FABRITIUS RINIUS MEDICVS S. P. D.

TRACTATVM de Morbo Gallico, olim a patre meo consultationis causa in gratiam Illustrissimi cuiusdam Antistitis conscriptum, ad te mitto Vir Amplif-
 sime quem, ut precibus Jordani Ziletti, celeberrimi Viti, omnium qui hac tempestate florent in consecrandis immortalitati studiosorum uirorum laboribus, satisfacerem, qui uolumen Scriptorum omnium hac de re agentium est complexus, in publicum proferre non recusavi, et tibi eaque ratione inscribendum putavi, ut eum patrocinio tuo foueres, atque a male-
 ledicis hominibus, & obrectatorum calumniis tua autoritate defenderes. Cum itaque tibi erit otium, & a studiis tuis longe grauioribus uacabis, libellum hunc leges, fortasse non injucundum, perueteris in te mea obseruantia pignus, & testimonium, te nanque omni bonarum artium, & studiorum genere semper esse delectatum cognoui. Munusculum hoc meum Amplitudini tuae impar, tibi gratum fore confido, si animum offerentis inspereris. Quod si ita, ut spero, acceperis, me ad alia multa, quae in animo habeo, perficienda incitabis, quae omnia tua erunt, & nomini tuo dicabuntur. Vale.

T R A C T A T V S.

SPERABAM Vir nobilissime E dignitate ocium natum, ut in studiis conquescerem meis, & aliquid pro uelle meo conscriberem. Quod minime fieri potuit, ob continuam meorum aegrotantium Venetorum uocationem, quibus refragari haud possum, nec debeo.
 Verum

Verum, ut Domino, illi notisque tuis, aliqua in parte satisfacere uidear, uti potero per nocturnas excubias insudabo aliquid conscribere. Rem quippe arduam, & difficilem quæris, subtili, & laboriosa, diuturna; consideratione dignam, nec aliunde scitu difficile existimo, nisi quia de dispositione hac, qua Illustrissimus ille affligitur uirgo (Morbus Gallicus) dicta sententiam quoque meam desideras. Quæ, qualis uel sit, qualiterque curari possit, cum de ea nihil conscriptum reliquerit antiquitas, etiam si quamplurima ueterum Authorum uolumina, quæ ad manus nostras aliquando peruenere, studiose perlegerim, mea tamen fert opinio (sicut ex grauisimorum uirorum lectione conuicere potui) quod dispositio hæc præternaturalis, seu morbus hic Gallicus dictus, dicatur esse mala quedam dispositio Epidemialis, in membris humani corporis sedem suam tenens, præsertim in Hepate, & in uenis, ex quo sua hæc uelut: accidentia consequuntur dolores uidelicet, tumores, & pustulæ, aliaque huiusmodi generis uicia per uniuersum corpus. Est utique morbus epidemialis. Teste Simone Ianuense in litera: P. in sua synonymis, in dictione Pandimion authoritate oribassii, Pandimion Græci dicunt, quando communis ægrotudo in pluribus hominibus concurrat, cuius species est pestilentia, & est cum contingunt ægrotudines, ut plurimum mortiferæ. Idem asserit anthothor Pandemiarum, dictione Epidimia. Cum ergo morbus dictus Gallicus, plurimos simul inuadat uiros, rectè debet dici Pandimion, & Epidemialis; Gentilis quoque qui meritò Speculatoris nomen sibi uendicauit, capite de Febre Pestilenti ad initium, inquit. Dicitur Epidimia, quando ex aeris mutatione fit in hominibus pluribus determinatum genus morbi, ut quasi omnes fiant, uel phrenitici, uel pleuritici, aut Tertianarii, aut aliter. Ex quibus uerbis documentum hoc haberi potest uidelicet. Quandoq; unum, eundemq; morbum dici posse epidemiale, cum ob aeris immutatam qualitatem causatur, simulque multos inuadat, tunc sic ex uniuersali causa pendere necesse est. Cum uerò ex causa propria morbus idem acciderit alicui, & non multitudini, morbus proprius, ac particularis, non autem epidemialis dicitur. Quare nec etiam morbum epidemiale a non epidemiali specie differre oportet. Sed solum in ordine ad causas aliquas ab eis extrinsecas. Quod adhuc authoritate Principis cap. de cura colicæ ex retentione facis, confirmatur, ubi inquit, Et quâdoque accidit ægrotudinum pestilentialium, aduenientium, Colicæ, & Ileos secundum semitam accidentiæ & perueniunt de Regione ad Regionem,

A & de homine ad hominem. Et paucis interpositis subinfert. Et erat plurimum eius Ileos, & lædebat color secundum semitam permutationis, similis crisi. In quibus uerbis ultimis, uoluit passionem Iliacam fieri et colicam, Quia materia permutabatur ab ileo intestino ad colon, ut fit in crisi uidelicet imperfecta, in qua materia non euacuat extra, sed permutatur de membro in membrum, & hæc quoque est sententia principis. Nicolaus Florentinus & ipse amplissimæ scientiæ Vir, sermone Quinto, cap. de colica, declarans sententiam Principis supra scriptæ, asserit colicam illam fuisse contagiosam merito dispositionis aeris, nunc istud corpus, nunc illud ad colicam perducentis, non tamen quod corpus unum aliud inficeret. Et uoluit ipse, colicam simul multos inuadere ex aeris dispositione, ad illam perducentis, & ex consequenti colicam esse morbum Epidemiale. Quæ uero colica hæc propria causa alicui acciderit homini, & non ex aeris dispositione, Epidemialis haudquaquam erit. Quare ex Gentilitiis uerbis concludi potest, quod Morbus Gallicus Epidemialis sit, cum multos simul inuadat ex aeris mutata qualitate, seu ex uniuersali causa. Si quidem fieret morbus Gallicus non ex uniuersali influxu, sed ex causa alicui homini propria, morbus utique esset sæpe consuetus accidere, sicuti & morbi alii particulares. Cõfirmatur & hoc auctoritate Alexandrini comætatoris ubi morborum diuisionem construit. Nam alii inquit, sunt particulares. i. particulariter dispersi. Alii uero communes. Comuniũ autè alii quidem sunt consueti, & cogniti, iique dicuntur Endimici, at secundum Galenum regionales appellantur. Alii deinde superuenientes, & in consueti Epidimici nuncupantur. Particulares, a. sunt, quando in eadem ciuitate differribus hominibus diuersi itidem morbi superueniunt, uerbi gratia. Tertiana febris huic, & illi febris quartana, alii squinantia, Endimici utique sunt, cum tales morbi soliti accidere, publice crassantur in aliqua regione, uel ciuitate ex aliquo consueto assumi immutato, ut propter aquas, uel aliquid tale consuetum, sic que morbi communes accidunt, ut Nephritis Endimica, quæ & non Endimica potest esse, si quando alicui accideret ex spetiali, seu propria causa. Quare Morbus itidem Endimicus a non Endimico, specie nequaquam differret, sicut superius quoque de Epidimico dictum fuit. Postea subdit idem Grauisissimus Author. Epidimici uero sunt, qui fiunt ex mutatione aeris, aut secundum qualitatem, aut aliter. Ex quibus omnibus confirmo quòd morbus Gallicus non sit particularis morbus, ex quo plures simul, inuadit neq;

Lib. 4. F. 2.

In præmio lib. Epidi. Galen p. de morb. uul.

In p. de morbo uul. c. p.

Definitio Morbi Gallic.

Quod Epidemialis dicitur.

Aut. lib. 4. Sen. prima.

Gal. in 3. de morb. uul. c. 24.

F. 16. 3. Paul. L. 3. cap. 43.

Endemicus, nō. n. merito rei alicuius, propriae civitati alicui, multos infectantur. Sed merito uniuersalis aeris influxus, talisue constitutionis epidemialis euadit, ac denominari debet. Cum ergo diuisio illa ab Alexandrino posita, sufficiens sit, eo quia simul omnes morbos complectatur, ut cuius sanæ mētis est manifestum, (quæ etiam autoritate Galeni confirmari potest) cumque talis affectio, de qua fit sermo noster, non sit sub primo diuisionis membro, nec sub altero, de necessitate utique erit sub extrema diuisionis particula, sicque Epidemialis affectio diceretur, pendens ex aeris permutatione influxu. Quæ aeris permutatio non fuit facta secundum qualitates eius manifestas. Sed iudicio meo pendet ex eius immutata natura secundum eius essentiam, seu secundum eius qualitates specificas, ac occultas. Non enim est asserendum hoc accidere ex mutatione aliqua in qualitatibus manifestis, cum nullus fuerit uisus qualitatum suarum excessus aliquis insolitus ab eo tunc temporis, quo pestis hæc ortum habuit in hunc usque diem, nec itidem dicendum pendere tantum ex eius immutata substantia, quoniam facta tunc esset substantialis transmutatio. Et substantia cum nō lædat, nec imprimat aliquid, nisi aliqua qualitate mediante, (unde ignis non agit in quantum ignis, sed in quantum calidus), Quare cōtactus iste aeris morbosus erit a qualitate, nō quidem manifesta propter rationem iam dictam, sed innominata, & occulta, & hoc illud est, quod assererat Auicenna loquens de aere, & aqua putrefactis. Accidit, inquit, aeri mala qualitas, quæ mala quidem qualitas non potest esse manifesta, ut asserunt, ergo occulta, mala, & uenensosa, & propterea dicitur quoquo modo mutatio in substantia, sed quæ est ad qualitatem manifestam, alio modo dicitur mutatio ad calidum, ad frigidum &c. Verum tamen non inficiam ad talem qualitatem occultam causandam requiri quandam caliditatis, & humiditatis portionem præter naturalem, sicut et in omnium proprietatum occultarum operibus requiruntur nonnullæ qualitatium primarum dispositiones. Vnde uoluit Auicenna, quod ex complexionibus dignior, ut quæ conuertatur ad putredinem sit calida, & humida communio. Hęcque occulta qualitas cum ualde maligna fuerit, causabit eas dispositiones malas quas enumerat Auenzoar non obscuri nominis inter Arabes author. Quod si, inquit, putredo illa aeris simul cum proprietate occulta fuerit maligna, uel etiam deterior, potest egritudines mitiores, tum uel deteriores causare, & adeo aliquando progreditur putredo, & mala qualitas uenensosa, quod non solâ homines moriuntur, uerum etiam animalia bruta, & plâte quoque ut asserit Halya

bas. Et licet corpora cælestia ut in pluribus sint causa generationis, & conseruationis hominis, tum reliquorum animalium (iuxta illud Philosophi, Sol, & homo generant hominem, tum etiam illius uerbi, necesse est Mundum hunc inferiorem superioribus rationibus esse contiguum, ut omnis uirtus inde gubernetur) Aliquæ tamen stellarum coniunctiones, & influxus esse possunt origo, & causa corruptionis. Imo planeta idem secundum diuersos suos situs, & loca uaria, potest esse in causa generationis, tum corruptionis iuxta dictum Philosophi, quod motus Solis, tum aliorum planetarum in orbe decliui, est principium generationis, & corruptionis. Quare corpora cælestia non tantum generationis, sed & corruptionis esse per se causas comprobatum est, non tamē immediate. Inconueniens quippe esset idem esse immediate contrariorum causam, prout est sententia philosophi, & cōmentatoris uersus finem 2. de generatione. Ex quibus iam dictis omnibus patere potest quid sit morbus Morbus Gallicus. Quæ sint itidem causæ primitiue ipsius. Causa si quidem eius primitiua talis cōcludatur. Intēperies scilicet aeris in calido, & humido cum qualitate occulta ex cœli statu, seu influxu pēdens, debilitans forte magis, neruos, & panniculos, quam alias corporis partes, tum etiam partes ossibus maxime propinquas quamque alias partes, propter ossium frigiditatem, & fortasse propter hæc causam non est a ratione alienum, quod morbus Gallicus, a doloribus siue remissis, siue intensis non absoluitur. Antecedens uero causa sunt humores melancolici multiplicati in Hepate, & uenis propter malam complexionem in ipsis impressam ab aere immutato secundum substantiam, eo quo diximus modo. Nec inficiam cum his humoribus posse complicari, seu admisceri phlegma salsum, siue non salsum aliquando, sed & bilem flauam, maxime cum admittitur. Quoniã materiam morbi huius haud teneo ualde distat a materia Saphati. Et sicut tempore febrium Epidemialium mala qualitas occulta immittitur in cor, spiritus, & sanguinem ipsam corrumpendo, in corde ipso etiam existentes humores. Ita mala hæc qualitas occulta morbi huius respicit membra omnia corporis humani, & præsertim Hepar, & uenas, unde ea disponit ad melancholicorum humorum generationem. Quare colligendo fragmenta ne pereant, tales erunt causæ antecedentes morbi huius Gallici dicti, tum dolorum, & pustularum, ueluti illius accidentium, quatuor uidelicet humores in materiam huius morbi trāsire parati, propter humorum, tum membrorum dispositiones. Hęc de antecedentibus talis affectus causis dicta sufficiant. T ranseamusque ad alias quæ cōiunctæ dicuntur. Cōiunctæ siquidem causæ

Secundo
Theor. cap.
2.

Ari. 2. Dby
lex. 26. eb
12. p. philoso
13.
Primo Me
theo. p.

Ari. 2. de
generat. 1. c.
56. 12. Me
12. p. 39.
40.

Causa Pro
carica. Gal
lici morbi
Qualis.

Causa ante
cedens qua
lis.

Gal. ibidem.

Primo Re
gimini in
aeris 04.

Ari. lib.
de sensu, &
sensu.

Prima 4. c.
de Feb. & pe
stenti.

Secunda pri
mi Doct. 2.
cap. 4.

Tertio The
se. cap. 4.

*Causa com
iunctio mor
bi Gallici
quales sum
Sivorum acci
demina*

*Gal. de uti
litate resp.
Gal. 6. Me
tho. es de na
tura sfer.*

*Gal. de mor.
Auer. 12.
Meta. c. 18.
et Home
rus lli. 12.*

*Gal. om. 6.
Apho. 13.*

Fov. 16. 3.

causæ erunt prædicti humores iam connerfi in materiam morbi huius, propter impresionē iam susceptam in hepate, & uenis, & in humoribus ipsis iam dudum propulsis ad musculos, & panniculos ipsos inuolentes, & ad neruos, & ad partes cutaneas. Et quia a uirtute debili non possunt omnes expelli ad corporis superficiem, uel quia humores non sunt apti, ut expellantur ad eam, uel propter oppilationem pororum remittentium, ad prædicta membra, sed masculos, & eorum panniculos, & ad neruos quoque, non tamen, ut oppilent transitum spirituum, & causent paralyisum, nec eos contrahant secundum longitudinem, uel latitudinem distendat, ut inferant spasmodum, sed in tali dyscrasia existant, ut malam complexionem, ac diuersam causent, uel quod soluat continuum, uel quod faciant utrunque. Et quoniam materia illa mouetur ad panniculos inuolentes musculos, qui ossibus propinqui sunt, & propterea uidetur quod dolor in ossibus, cum tamen ossa nequaquam sentiant. Vel forte eueniat, quod ossa, & panniculi, & nerui sanguine melancholico nutriantur, qui infectus cum mala qualitate, non recte transitur in nutriti substantiā, ita quod superfluitates plurimæ multiplicantur, quæ ibi morantes causa existit ipsorum dolorum, nec mirum est, quod de nocte magis, quam die affligat morbus hic, eo quia frigiditas nocturnæ obstitit, tum etiam obstruat transpirationis meatus, Sole quoque ipso, qui uitæ dator est, tum pater caloris dicitur, deficiente, seu absente, insurgit debilitas uirtutis neruorum, unde proniores redduntur ad susceptionem materierum dolorem facientium. Quare partes illæ destitutz calore, omnia sibi nocua admittunt, unde dolores dicti insurgunt eo tunc præsertim tempore. Et hæc de causis dolorem efficientibus cōiunctis scilicet sufficiant. Nunc ad easdē causas efficientes pustulas, ulcera, & cætera huiusmodi per uniuersum corpus, transeamus. Materia quidem faciens pustulas, & ulcera per ambitum corporis, est subtilis, quæ sui tenuitate facile expellitur ad extima corporis. Quæ autem sui crassitie, ac tenuitate expelli non potest detrusa interius, causat dolores, uel forte aliquando subtilior materia non satis apta expelli ad cutim, ad neruos, & ad panniculos propellitur. Crassior uero ad superficiem. Hocque fortasse fit a natura symptomatice operante, sicut diximus de materia colicæ. Quandoque enim propellitur ad neruos, & paralyisum causat, ac dolorem incuraturum, ut ex Principe colligitur. Et fortasse etiam aliquando contingere potest, quod materiz illæ, non multū inter se differat, sed natura potius symptomatice operas, illius materiz portionē unā ad corporis superficiem, alte

A ram ad neruos, & panniculos modo transmittit, sic quandoque dolores, modo pustula, nonnunquam utraque apparent. Talis itaque morbus sic constitutus per talia accidentia, in qua particula, seu quo capite medicinz reponi debet, malle alios audire. Quale item morbi genus sit secundū ueterū sententiā, nullibi reperio. Et si percurramus singulas egritudines cum deturpantes, ac oēs dolores posuiros, seu de scriptos a authoribus, præsertim a Principe, non uideo in qua libri parte Morbus hic cum talibus accidentibus reponi debeat. Quare illi maxime errant, qui collocari dicunt sub specie saphati, cum ex sententia Serapionis, tum Rafis, tum de mente omnium pene Arabum, Saphati sit ægritudo capiti, & faciei contingens, non autem toti corpori, sicut Morbus hic Gallicus. Nec enim obitat quod Princeps nequaquam posuerit tractationem de Saphati in ordine egritudinum ipsius capitis, & faciei, eo quod ipse se ipsum excusat, causam reddens, quare in serie ægritudinum capitis, non dispositus fuerit. Inquiens, quod propter consuetudines, quæ currunt in pluribus libris, hinc est, quod de Saphati agitur in capite Decorationis, & ob hoc Rafis in Diuisionibus connumerat tot capitis ægritudines in serie capitum de Decoratione. Ex qua Principis expurgatione, uolentis insequi consuetudinis cursum, tacite conicere nobis datur, Saphati egritudinē capitis, & faciei, licet aliquando Saphati improprie, seu communiter sumptum, aliis humani corporis partibus communicari possit: Sicut ex capite de Saphati curatione satis apparet: Rursus remedi a Saphati cōuenientia, minimè conferunt pustulis morbi Gallici, ut experientia manifestè compertum est. Nec præterea in Saphati dolores apparent, sicut ex doctrina eorum, qui de Saphati conscripserunt: insuper, qui accidunt in tali morbo dolores, non exiunt de numero eorum, de quibus Auicenna in tertio sui Voluminis libro conscripsit. Cum dolores hi efficiantur a materia imbibita, seu cōtenta in cauitatibus iuncturarum, unde ipsa aucta, & ipsæ iuncturæ, & nerui, & ipsæ continentes partes extenduntur, unde dolores causantur molestissimi, Non quod materia ipsa in neruis excipiatur, Quoniam Podagricus non spasmat, quare nec nerui tument, licet lūturæ intumescat, propter iā dictā causā. Hæcque sententiā testatur Aui. se accipisse ab ipso Gal. Quanquā Galenus aliter uideatur de spasmo sentire. In morbi autem Gallici doloribus, tumores nequaquam apparet, quare similes haud existunt doloribus iuncturarum. Dolent utriusque partes aliz a iuncturis in affectibus Gallicis, siueq; tumore, & si quādo cū tumore a deo magno apparet, adeoq; duro, ut lapis uideatur cum remisso tñ dolore, ac colore liuido ad nr-

*Primo ue
uariat 3. ad
Almans. es
L. Diuifio.*

*Lib. 4. F. 7.
et 3.*

Fen. 2. 2. 2.

*Auic. lib. 3
Fen. 2. 2. 2.*

*Com. 49 in
6. Apho.*

gredinem tendente, ut puta, si fuerit materia melancholica crassa, & nonnunquam cum colore minime immutato a colore partis sanæ, cuius siquidem rei causam arguit materia superabundans phlegmatica, & crassa remittens humoris melancholici nigredinem, sicut Auicenna cap. de Apoplematibus duris manifestum fecit, inquit. Quando materia melancholica fuerit plurimum commixta phlegmati, tunc color eius est declivus ad colorem corporis. Quare cum dolores in morbo Gallico contingentes adeo varii, tum multiplices, tumque insoliti sint priscis illis temporibus, non habeo unde referam, aliquid conscriptum ab antiquis authoribus, sicut Galenus, Auic. & reliqui huius generis uiri. Præterea, affectus hic secundum plurimum initium sumit in pudendis, indeque expanditur per uniuersum corpus, neque alius reperitur morbus, qui sic initiatur. Sed existimo ego hoc contingere propter Analogiam quandam inter pudenda, & morbum hunc, merito celestis influxus, ut affirmant Astronomi, ex conjunctione Saturni, & Iouis in tertia scorpionis facie, in 23. gradu transacta 1484. tumque aliarum stellarum fixarum configuratione tunc temporis simul concurrentium, unde in legibus temporum spatium multi uisuntur morbi insurgere, simulque ueteres deperire, ut infra clare ostendemus. Cumque merito Stellarum cursus morbus hic originem traxerit, tumque ab eodem foueatur, præsertim a scorpionis signo, quod pudenda respicit, & in quo Mars suum tenet domicilium, ut hinc eorum caliditate, tum siccitate humorum adustio inducatur. Sicque melancholicas affectiones per semitam quandam adustionis in membro pro natura signi subiecto, conspiciamus. Unde & eandem de saphati rationem assignare non esset a ueritate alienum. Cur uidelicet caput primo inficiat, licet aliquando eius aliqua species per uniuersum expandatur, non nisi ex aliqua particulari causa, uti uideretur uoluisse Auic. in proprio capite. Quare morbus hic Gallicus dictus pro natura sui occurrit primo pudendis ex ratione dicta, non quodlibet, non agit quodlibet sed determinatum in determinatum. Ex quibus necessario inferri potest, morbum hunc ueteribus illis fuisse incognitum, unde & nos nomine eius proprio caremus, nec ob id tot illustres authores de insufficientia criminari debemus. Sunt enim, sicut dixi, aliquæ ægri tudines, quæ non accidunt, nisi diuturnis temporum intervallis, quoniam consequuntur Stellarum cursus, qui non sunt, nisi raro, & magno temporis de cursu. Et forte et alias insequuntur causas raro contingentes, Gal. n. ut refert Auic. cap. de uena Medeni, nunquam uidit ægri tudinem illam, nec uidit febres septenas, nec nouenas, nec ob id negat eas dari, uti etiam refert Auicenna

cap. de febrium illarum genere. Neque enim oportet eas negare ægri tudines, quas nunquam uidemus accidisse temporibus nostris, uel in nostra regione. Aliquando enim pertranseunt uariæ annorum reuolutiones, in quibus tunc non apparent ægri tudines aliquæ, quæ deinde emergunt. Sicut tempore Galeni, nunquam ab eo uisus est lapis ab intestinis egrediens, quem tamen se bis uidisse affirmat Gentilis, imo etiam asserit se lapidem uidisse a stomacho egressum post diuturnos, ac uehementes stomachi dolores, quod nunquam a primis nostris perspectum fuit, nec ob id negari hæc ab aliquo debet, licet inuisa sint temporibus suis. Sic nullum absurdum sequi debet, quod nostris temporibus Morbus hic Gallicus exortus fuerit, quem priora sæcula non uiderint, aut cognouerint, unde de eo nihil conscriptum reperiamus, si cuti quoque de ægri tudine illa ex uerme genito inter carnem, & cutim, quam refert Auenzoar lib. suo, minime cognitam ab Hippocrate, Galeno, nec ab ipso Auic. Neque temere asserendum est eam esse, quæ uena Medeni inscribitur, cum ab eodem authore duobus distinctis capitibus, distinctisque remediis percurrantur. Quod illam nec Auic. maximus rerum inquisitor cognouerit, cuique eum perlegenti innotescet, dum agit de uermibus in intestinis obortis, tum de illis in capite genitis sodam facientibus, nullam tamen facit mentionem de illis genitis inter carnem, & cutim. Quare talem ignorauit ægri tudinem Auicenna, tum etiam antiquiores, sicut fuit Hippocrates, Galenus, & ceteri illius ætatis uiri hanc ignorarunt, cum inter tot eorum monumenta mentio nulla, nec uerbum quidem de illa conspiciatur. Vnus solus Auenzoar eam cognouit, eam uidit, ac curandam illius rationem nobis dereliquit. Nec præteribo recensere admirandam tussis causam relatam ab Alzarabio libro suo, quam nec Auicenna, nec Alexander, nec Paulus, nec Galenus unquam uiderunt, sicut affirmat Gentilis commento suo libri tertii. Inquit enim Alzarabius, uel tussis ex animalibus generatis in cæna pulmonis, & locis uacuis, quæ animalia sunt minora satis Muscilionibus ipsis, & ubi transeruntur de loco suæ originis, resultat tussis ex illorum motu, & quando quiescunt in suo loco, quiescit tussis. Hæc ille. Neque de his mirari debemus propter iam dictas causas, nec mirum utique est, quod aliqui morbos quosdam uiderint, quos nec ætas prior, uel posterior cognouerit. Et hæc cõtingit, uti dixi, de mente quoque Auic. propter configurationes cælestes, tum propter terrestres propinquas dispositiones uarias in legibus temporum intervallis cõtingentes, unde affectiones de nouo quosdam accidere, quosdam deperire uidemus, & legimus. Hactenus parum digressum reuertamur ad cognitionem ceterorum

Gal. primo de diff. feb. c. 5. et com. 3. in p. Hep. de morb. uul. Lib. 4. f. 7. 2.

Gal. li. 2. de inter. c. 5.

Lib. 3. f. 1. 6. 1. f. 2. e. 2. 2. f. 1. 2.

Alzarabius cap. de Tussis

Lib. 4. f. 3. Gal. 2. art. cur. ad Glau. c. 4.

Quare Morbus hic pudenda primus in ueteribus.

Lib. 4. f. 7. 2.

6. de loc. aff. c. 3. Lib. 4. f. 2. 3. f. 2.

BENEDICTI RENII VENERI CONSILIVM.

rum accidentiū, morbi Gallici naturā, seu effectū consequentium, ueluti sunt Pustule, vicera, pruritus, scabies, & reliquæ huius generis impetigines, Quorum omnium natura, & malignitas diiudicatur ex illorum situ, loco, figura, colore, mordacitate, magnitudine, uel paucitate, tum multitudine, uel paucitate Si itaque hæc omnia, uel quædam primo inuaserint pudenda, deinde caput, & cæteras corporis partes exteriores, earum malignam naturam, ac Gallicam affectionem præferent. Quæ si aliquoties inueterascunt, intimas corporis partes permeant, ubi, uti diximus, articulos, neruos, iuncturas, & panniculos contegentes, & ossa quoque capitis occupabunt: Hinc dolores, hinc ulcera pessima, & osium uiria infurgunt, quæ omnia morbi Gallici diffinitioni recte conueniunt. Pro igitur natura humoris excedentis, uaria infurgunt pustularum, seu impetiginum, consimiliumque accidentiū genera, & persepe horum signa confunduntur propter uariorum humorum ad inuicem miscellam, eò quia unus solus humor raro continet, ut peccet, pro ut libris suis. Galenus, & Auicēna attestantur. Sed quales humores in morbo hoc, eiusque consequentibus latent, seu dominantur ii prorsus sunt ueluti humores cholericis, tum melancholicis, tum phlegmaticis, & ut plurimum salis: Quales etiā a Gale no, ab Auicēna, a cæterisque authoribus de talium affectuum curationibus enumerantur. Si quis igitur morbum hunc cum suis consequentibus recte curare uoluerit, omnia antedicta inspicere, sigillatimque hominū humorum dominium perferuari, indicationibus sumptis ex natura molestantis morbi, tum ex patientis complexionē maximē conducit. Porro, & iecore infecto, & naturalibus membris, prout a morbo Gallico infici continuo solent, ad extimas (uti diximus) partes, ueluti ad inguina ipsa, per sæpe inter initia demandantur humores uarie inficientes, ac deturpantes corpus nostrum, quos per proprias indicationes depræhenso, priusque paratos, euacua bis per loca conuenientia, uti inferius clare ostendam, tum quoque quomodo singula accidentia localibus remediis, ac auxiliis parare, tollereque simul debeas, sigillatim per capita propria tradam.

Quoniam igitur curandi primus, & præcipuus scopus in omni ægritudine est exacta uis ratio, sine qua nulla curatio ad perfectum traducitur finem. Ideo ab ea exordientes, breuiter quædam tangamus, cum de eadem, in cura præuisua longiorem sermonem sumus facturi. Sit itaque uictus talis per dies illos, quibus medicatio celebratur, & eousque quo absoluta fuerit omnium remediorum collatio, perduret. Contentus enim sit ille rebus his

A. nidelicet pullis junioribus elixis, hædibus affatis, uel auibus, præsertim montanis, quæ cæteris præstantiores sunt. Utatur aliquando amygdalis, & passulis inter cibi initia, ut alius facilius reddatur, sicque modo hæc, modo illa assumat, ne sibi fastidium apportent. Vinum, & aer, somnus, & quies, sint tales, sicut infra in de cura præuisua longius enarrabo.

His ergo constitutis curam ipsam aggrediamur medicatiuam, præmissis indicationibus, præsertim illis, quæ ex natura morbi, seu ex magnitudine ipsius desumuntur, cæteris etiam non neglectis, & omnia auxilia maiora, ac præstantiora exhibeto, qualia describam, præfixis temporibus, seu horis conuenientibus, iubeto hoc assumi primo pro uentris lenitione. uidelicet

R. ellectuarii lenitiui
Floris castiæ nuper extractæ } ana unc. ss.
confectionis Hamech } drac. iiii.
Cum saccharo albisimo fiant Boli.

Digeri deinde incipiatur materia syrupis his mitioribus prius, ut ad minorationem peccantium humorum deuenire tuto possis.

R. Syrupi de Bugloss. ʒ. unc. i.
Endiuia ʒ. }
Fumoterræ ʒ. ana unc. ss.
Aquam Buglossi
Lupulorum }
Cicorii } ana unc. i.
Fumiterræ

Misce & fiat syrupus.
Tribus igitur ex iis assumptis, sanguinem secunda uena communi, ad uncias sex, uel septem, uel nouem etiam fluere permitto, pro iudicio Medici assistentis. Tandem aliis tribus, uel quatuor ebibitis, materia ad expulsionem aliquoties parata, minoratiuum hoc fortius exhibeto. uid.

R. Diacatholiconis drac. vii.
Ellectuarii Hamech } ana ʒ. ii. ss. uel iiii.
de Psilio }
De succo rosarum drac. ii.

Syrupi ros. sol. unc. iiii.
D. Aquæ florum, & fructuum, additis folliculorum Senæ ʒ. iiii. q. s. & fiat potio. uel si malueris in forma solida, ita præcipies.
R. Diacatholiconis, uel lenitiui. ʒ. x.
Ellectuarii Hamech. ʒ. iiii.

de Psilio }
de sacco rosarum } ana ʒ. ii.
Cum saccharo albisimo fiant Boli.
uel etiam si malueris in forma pillulari, ita iubeto.

R. pillularum de fumoterræ ana scrup. i. ss.
de Hermodactili } scrup. i. uel ss.
Foetidaram } scrup. i. uel ss.
Diagridii } gr. iiii.
Reformentur pillule quinque, uel tres cum syrupo de pomis sapor.

Gal. 1. de differ. morb. cap. 12. & 1. regim. acur. li. 4. Fen. ter. sia. cap. 1. Lib. de Tum. præternat. et ʒ. de acciden. si. et morb. et ʒ. de comp. med. secundū loca. Lib. 4. Fen. y. p. 3. Morb. et acciden. si. et morb. et ʒ. de comp. med. secundū loca. Qualia m. b. in morbo si. et infician. etc.

Gal. de re. me. parat. fa. uel. s. 10.

nel has, si acciderit simul capitis dolor iubeto accipi.

R. pillularum de Fumoterræ 3.i
Cochiarum scrup.i.
Diagridii gr.iii. uel v.

Cum syrupo de fumoterræ formentur pillulæ quinque, & inaurantur, capiat hora quarta ante auroram. Peracta hac purgatione, sic materiam de nouo parabis pro ipsius morbi eradicatione.

R. syrups de epithymo }
de Fumoterræ } ana unc. ff.
de pomis labor } unc. i. uel. ff.
Decoctionis fenugreci } unc. iiii. uel. v.
Misce, & fiat syrupus, quem similiter ieiuno stomacho ebibat.

Tribusque ebibitis, iubeto quarto die hirudines ano adnoueri, sanguinemque extrahi pro iudicio prudentis Medici. Sanguis enim, qui inde extrahitur crassus est, ac mixtus humori melancholico; Immo eius extractio potissimum est remedium melancholiæ, quare & morbis omnibus ab ea pendentibus, & præcipue morbo huic nostro, & multis quoque eius accidentibus maxime proderit, deinde tres, uel quatuor itidem ebibeat syrpos, quibus expletis, paratam iam materiam sic omnino euacuabis sequenti medicina.

R. polypodii quercini unc. ff.
Foliculorum lenæ 3. iiii.
Passularum mundatarum 3. 5.
Liquiritiæ bene rasæ emundæ 3. iiii.
Myrabolanorum nigrorum 3. ii. ff.
Kebulorum }
Citrinorum } ana 3. ii.

Thymi }
Epithymi } ana 3. i. ff.
Hellebori nigri 3. ff.
Florum cordialisum 3. i. ff.
Misce, omniaque contundito, seu incidito, de coctioque fiat secundum artem, deinde.

R. dictæ decoctionis unc. iiii.
Rhabarbari electi scrup. iiii.
spicæ gr. iiii.
Vini maluatæ parum,
Agarici præparati 3. i.
Electuarii lenitini. 3. vii.
Hamech 3. iiii.
de Psillio Montagnanæ. 3. i. ff.
Succi rosarum puri unc. i.

Misce & fiat potus.

In aurora sequentis dici assumat brodii pulli cutellam unam, & sacchari buglosati, & uiolati coclear unum; & sic desuper dormiat quam uoluerit, deinde a somno solutus cum fuerit, iubeto sibi fieri clysterium hoc lauiatum, uidelicet ex unc. i. ff. Sacchari rubri, uel etiam ex duabus unc. mellis rosati, & brodio pulli, salis pauco, uitello oui, & oleo uiolato:

Hoc utique ualeat ad abstergendas reliquias materierum, quas medicina solutua dimisit circa parietes intestinorum, iuxta doctrinam Principis. Si quis autem medicinam iam dictam abaueret, pro ea iubeto assumi pillulas has hora sexta noctis, & ad libitum dormire permittito, quibus optime alius secedet.

R. pillularum de fumoterræ 3. i.
de Nitro Alexandri. scrup. i. uel i. ff.
Misce, & formentur pillulæ v. cum succo rosarum, uel cum electuario de succo rosarum.

Hucusque uniuersalem totius purgationem præmissimus. Qualiter eam scilicet admittare possimus, ac debeamus, Nā recta methodo progredientes, dictum Galeni obseruabimus, quod purgandum sit prius totum corpus, antequam pars aliqua remediis subiiciatur:

Nec particularem aliquem affectum aggredi oportet, nisi prius toto euacuato. Ideo utrumque in sequentibus tractabimus, tum localia auxilia, tum particularium affectuum curam, post uniuersalem doctrinam de totius corporis purgatione trademus: Topica siquidem remedia aliter adhibenda non sunt. Id enim est commune præceptum in omnibus morbis, quod obseruare debemus, uolentes sanè, totum corpus rarefacere, tum per cutim, tum per os, quod reliquum est materiæ expurgare per linimenta, seu unguenta, oportuit prius uniuersum uacuare. Quo expleto, ac interposito die uno, uel duobus, imperato hoc unguento illini partes extremas, sicut brachia, pedes, & iuncturas quoque, stomacho ieiuno, per tresque horas ad minus sudare consulito. Unguentum hæc habet.

R. Thuris }
Masticis } ana 3. ii.
Myrtæ }
Dinnamomi }
Gingiberis }
Piperis longi } ana. 3. i.
Cubebæ }

H Sandarachæ Græcorum }
Minii } ana 3. ff.
Cineris Tamarisci unc. iiii.
Butyri recentis unc. iiii.
pinguedinis suillæ lib. ff.
Succi plantaginis }
Argenti uiui extincti } ana unc. iiii.
Cum succo limonis }

Misce, & in mortario lapideo fiat unguentum, quo illiniatur, uti dictum est. Vel si maluerit, sequenti uti poterit, eo quod magis loca dolentia respiciat, ac ab omni molestia ipsa liberare omnino queat; Quare eo sic utatur per sex dies, manè, & sero inungendo brachia, spatulas, crura, nucham, ac dorsum uniuersum, ieiuno stomacho, deinde in lecto cubando bene calido, ut sudoris haberi beneficium

4. Merb. me:
cap. 4.

Gal. 6. de
comp. med.
secund. loc.
cap. 1.

Gal. 3. de loco
aff. cap. 3.

Gal. 6. a.
pho. 12.
Gal. 4. 4.
pho. 25.

f. Auic. lib
en. quarta c.
de clyst.

cum possit ad minus per horas tres, sic enim materia plurimum per sudorem, tum per os, emittetur; Quare hoc tanquam magis sedat uo dolorum, & in ætate calidiori, ac anni tempore calidiori tutius uti possumus. Priori autē utitor pro complexione frigidiore, & pro morbi natura frigidiori, ubi uidelicet maiori rarefactione opus fuerit, ualentius enim sudorem euocabit, quam hoc, quod sequitur, & tale est.

R. Adipis leonis }
 Humani } ana unc. ii.
 Vulturis }
 Auatis }
 Anseris }

Et ponantur in olla uitreata, & hæc addas.

R. resina pini unc. iiii.
 Mastice } ana unc. ii.
 Turis }
 Cerusæ unc. iiii.
 Succo arantii num. vi.
 Argenti uiui unc. iiii.
 Terebinthine unc. i. ss.

Extinguatur argentum uiuum cum therebinthina mortario marmoreo per mediam horam illud agitando.

cinnabrii unc. ss.
 Olei chamæmelini unc. iiii.

misc, ut supra omnia in mortario in formam unguenti redigendo.

Per hæc utique unguenta uariis succurrit morbi huius accidentibus, sicut sunt dolores, tumores, scabies, seu pruritus, casus capillorum, seu pilorum etiam; Quoniam plurimum (uti dixi) materiei morbum facientis, tum per os, tum per sudorem expurgabitur.

Quare interim prouidus existas, si oportuerit gargarismum, seu lauacrum parare, ex medicinis abstergentibus, exsiccantibus, & constringentibus, ac ulceribus conuenientibus, qualia solent accidere propter morbum hunc, tum etiam propter dictorum inunctionem, solent siquidem ulcera, pustulae, corrosiones in ore apparere, quare talibus utere, qualia sunt Rosa, Balauitium, mirrus, plantago, polygonum uidelicet centummodia, lentes, hordæum, Alumen crudum, uel ustum, unguentum Aegyptiacum, & similia.

Itali siquidem lotionem tuto uti poteris, quæ sic habet.

R. Aquarum Rosarum unc. iiii.
 plantaginis } ana unc. iiii.
 Solatri }
 Inlep uiolati unc. i. ss.
 Dyamoronis unc. i.
 misc.

Prudens autem medicus alia consimilia parare ex dictis poterit, prout necessitas exposcet.

Vnguentum optimum pro affectibus, qui solent membro genitali accidere in consimili morbo, quod habet.

R. Axungia porcina unc. iiii.
 Argenti uiui unc. i. ss.

Diu hæc agitabis in mortario, ac deinde addes.

R. minii }
 cerusæ lotæ in aqua rosarum } ana unc. ss.
 cinnabrii drac. ii.
 rharis electi dra. i.
 aloes optimi. scru. ii.

misc, secundum artem fiat unguentum.

Ad idem sequitur lotio optima pro pustulis mortificandis, quales solent in ore, uel in membro genitali apparere.

R. aquæ rosarum unc. iiii.
 Argenti sublimati finissimi unc. ss.
 misc, & parum bulliant simul in ampulla uitrea, ac ea utere pro pustulis mortificandis, bis in die eas tangendo cum dicta aqua.

Pro conclusione dictorum referabo mirabile, & optimum quoddam inuentum cuiusdam non obscuræ anthoritatis uiri, magnique experimentatoris, sed a nobis sepe comprobatum, contra uaria huiusce morbi accidentia, scilicet scabiem, pruritum, pustulas, & reliquas impetigines, & mirabiliter ualet ad confortationem, ut etiam dixerim ad renouationem omnium membrorum nostri corporis quasi iam perditorum, omnemque morbum ex solutione continuationis pendente tollit, seu curat, & aqua metallorum dicitur, quæ hæc recipit.

R. limature ferre }
 chalybis }
 auri } ana. q. uolueris
 Argenti }
 æris }
 Stanni }
 Plumbi }
 mirbal. }
 rloes } ana ad pondus omnium.

Derantur omnia in simul, & misc, & ponantur omnia in olla uitreata, uel alchimica, quæ uas distillationis supra se habeat, & supra ignem fornacis apponatur, & aqua, quæ per alembicum distillat in uase uitreo colligas, & usui reserua, quoniam mirabilis est ad supradicta, & ad maiora etiam.

hucusque satis me dixisse duxi de Methodo curatiua morbi huius, nunc prout ab initio tetigimus Methodum eiusdem præuisuam agrediamur; Si quando enim contingeret enumerata auxilia (a nobis iam sepe non sine laude comprobata) optato sine frustrari, quod ad huc scilicet aliquis propter nouum huius pestis genus, & prioribus seculis inuisum (uti exordio tractatus nostri narrauimus) se non sine

Arnaldus de
 Villa noua
 Brestarii li-
 bro.

Methodo, præ-
 uisua morbi
 Gallii.

Lib. de san. g.
missione, &
lib. de mor. mu-
di.

Refs. suo cō-
tinentis, lib.
Gal. lib. de
Dynamidiis.

8. comm. in
Aph. Hipp.

Gal. 10. de
comp. med. se-
cundum loc.
c. 12.

Gal. com. 2.
Aph. 9.
Gal. 8. de fa-
nimen.

Gal. 8. de fa-
nimen.

Gal. lib. de
eis medic. c.
85.

fine eius molestia posse uiuere sentiret. huic expediet ex præcepto Galeni recurrere ad Methodum morbi huius præuisionem, sine qua morbi rebelles, ac auxiliis contumaces nec de bellari, nec conuinci possunt. Præuisiua autem Methodus curatiua, quatuor clauditur terminis, pro ut attestatur nobis maximus Experimentator Rasis. Primus, bis in anno, ueris præsertim initio, ac alterius Solstitii tempore uacuationem adiuuere. secundus erit, Regimini uitæ in sex rebus non naturalibus uti. Tertius, membra morbum fouentia corroborare. Quartus denique consistet in totius, ac principium membrorum confortatione.

Purgari siquidem ueris initio maxime proderit, sicut ex Galeni doctrina habetur, diuturnas siquidem passiones, ac melancholicas tali uacuatione sepius tum sublatas uidimus, ex plenitudine enim mala hæc dispositio tollitur uenæ sectione. Ex humorum autem corruptione purgatione sanabitur, sin autem utraque causa aderit, tuto uenæ sectionem prius aggredere, quoniam purgationem præcedere debet ex Galeni, & Auicennæ, omniumque authorum doctrina, illaque peracta, peccantes humores digerere secundum doctrinam iam traditam in arte medendi curatiua, aliter enim nisi preparaueris materiam uacuandam, multa sequentur incommoda, qualia narrantur a Galeno in libris suis. Iis demum paratis medicamine aliquo purgante ex iam præparatis utere, nam hic illa repetere iustum non uidetur, cum tu quoque si prudens fueris, quod magis iudicaueris expediens, ex dictis imperare poteris, ulterius si indicationes ex natura morbi cum iis, quæ ex natura patientis desumantur, simul concurrerint pro altera purgatione fienda, consulo ego ex Galeni, tum Auicennæ autoritatibus, prædictis, eam debere fieri autumnalis solstitii tempore, Quoniam aliqui sunt, quibus non satis sit purgatio una, sed altera etiam indiget pro sanitatis uitio ne. Sicque uenaberis modum ex Methodo medendi curatiua iam præscripta pro ratione prudentis Medici. neque de priori parte Methodi præuisiue.

Secunda autem, utique est regimen uitæ in sex rebus non naturalibus, uidelicet in aere, cibo, & potu, Metu, & Quietate; Somno, & Vigilia, inanitione, & Repletione; Animique passionibus. neque enim uario modo a nobis administrata, seu assumpta dicuntur salubria, tum insalubria. Aer siquidem salubris, ac maxime conueniens tali iam passo morbum hunc pro sui sanitate est Aer temperatus, ad aliquam caliditatem leuem uergens potius, quam ad frigiditatem, ne meatus claudantur, ac insensibilis transpiratio prohibeatur acrim scilicet, seu saliorum uaporum, qui detenti inte-

rius, sunt in causa, ut morbus hic molestiam inferat. Aer nunquam frigidior dolores causat, calidioris autem aduentu tolluntur, dolores autem in morbo hoc maxime cauere debemus. Aer insuper purus sit, hic enim omni ætati conuenit. Cibus autem, & potus, in quibus ratio uictus consistit, quatuor complectitur regulas, pro sui recta administratione, ut omnino obesse non possit. Prima erit, ut cibus assumendus sit boni succi, & secundum illam qualitatem peccet pro naturæ humorum excessu si bi contrariam. Quoniam in iis, quæ præter naturam sunt, indicatio uictus sumi debet a contrariis qualitatibus, ita tamen quod qualitatum actiuarum excessus maximus uitetur, natura quippe ab eis ualde læderetur, ob id parum declinet in contrariam qualitatem. Cibus itaque debet esse boni succi, eo quia talis uim detergendi habet, nec glutinosus, nec crassus succus inde efficitur, nec etiam ualde nutrit, sic enim talis uictus ratio in morbo hoc maxime expeditur. Comedat itaque recentes, ac laudatas carnes, quales sunt pullorum, hædulorum, uitulorum parnorum, castratorum annualium, perdicum, & omnis generis auium montanarum, sed ceteras syluestres carnes dimittat, cum etiã salitas, ac crassas, sicut anserum, porcorum, bouum, & aliorum, quæ succum impurum, crassum, uel falsum generent. Tutò etiam uti potest ouis recentibus forbilibus, uel elixis, non duris, La-

te quoque caprarum aliquando, iei uno siquidem stomacho. Pro ferculis suis assumat far, hordeum, lactucam, endiuia, buglossam, acetosam, dimittat tamen omne genus caulium, naues, risum. Pisces aliquos etiam comedere potest, sed naturæ ralis existant, uidelicet parui potius, quam magni, squamosi, degentes in aquis puris, non paludosis. Edan turque assati, uel elixi, sed assatura in hyeme sit potius quàm in æstate. Ex fructibus, moderate eis utatur, sicut sunt poma Appia, pyra bene cocta, pruna bene matura, & similia, fugaces etenim fructus euitet omnino. Vino mediocriter utatur, sit bonum, ac æquale inter uetustum, & nouum, clarumque sit, boni odoris, æqualis saporis, seu mixti, nec acre, nec acutum, nec dulce sit, sitque pauciferum, non fumosum. Cibos denique omnes nimium dulces caueat, sicut sunt ficus, dactyli, confectiones ex melle, amara iridem omnia, & acuta fugiat, sicut allium, cepas, raphanos, erucam, & sinapi, omneque falsum, si possibile est dimittat. Hæcque de ratione uictus in quali. Secunda uictus ratio consistit in quanto, pro mensura uidelicet uirtutis digestiue assumatur. Quoniam licet cibus esset in seipso bonus, & corpori conueniens, uirtutis tamen digestiue si uim superaret, tunc ex eo nutrimentum malum generaretur. Hæc igitur uictus ratio prudentiæ Medici relin-

quitur.

Gal. 3. de lo-
affer.

Gal. 1. de sa-
ni. uic. 12.

quitur. Tertia uictus ratio stat in ordine affumendorum, quid uidelicet priori, quidue secundo sumi debeat loco: Inordinata siquidem cibi acceptio sanitatem ualde perturbat, eo quia digestio impediatur, corrumpuntur potius cibi sic assumpti, quam quod nutriant, Ideo quæ fluxibilia, quæ lenitua, quæ corruptibilia magis, & quæ uelocioris digestionis sunt, præmittantur, hæc sit uniuersalis regula: Quæ uero opposito modo se habent secunda mensa accipiantur. Quarta denique uictus ratio, tempus, seu horam respiciet; Assumat quæ assumenda sunt hora cõsuetæ, ni aliquid aliud impederit. Post prioris cibi descensionem, ubi motus, uel aliquid huic simile, uel etiam somnus secutus fuerit, secundus assumatur cibus.

Morus autem, & Quies, cum sint homini necessaria, dicuntur quandoque salubria, & insalubria quandoque, prout administrantur, uel non. Morus siquidem, seu exercitatio homini est necessaria, eo quia mirum in modum faciat ad sanitatem, & præsertim cum moderatum fuerit exercitium, insuper naturalem calorem commouet, & ualidas reddit, quæ in membris sunt uirtutes natura les, animales, et uirtales. Purgat enim quandoque humores, qui sunt in profundo corporis. Exiguos insuper meatus mundificat, ac excrementa per eisdem expellit. Verum in eo tria hæc sunt maxime consideranda, uidelicet tempus, quantitas, & Modus utendi. Tempus siquidem eius sit ante cibum, sicut libro de parua pilæ exercitio Galenus docuit. Quantitas temperata, seu moderata sit pro uirtum ratione, sicut idem Galenus de salubri dieta, Modus denique, non fit morus uolentus, uel uehemens. Quies autem cum sui contrarii sit remedium, soluit lassitudinem uiresque reparat, sed nisi temperata fuerit, sanitati maxime obest, aggregat enim extremæ, ex quibus inde sunt incommoda uaria, præsertim in morbo hoc, ubi excrementorum omnis generis expurgatio desideratur. Somnus, & Vigilia, cum sit unum ex rebus non naturalibus, necessario nos eo indigemus. Somnus siquidem nocturnus sit ad minus septem, uel octo horarum, non superfluus, unde Auicenna in eo de Regimie somni, inquit. Somnus temperatus uirtutem naturalem potentem efficit perficiendi suas operationes: Er est animale uirtutem quiescere faciès, & in eius substantia augmentum præbens, prohibetque spirituum resolutionem, & ob id digerere facit, multique nocui uapores expelluntur. Somnus autem meridianus minime competit, nisi assueris, uel his, qui ob dolores, uel ob aliquam aliam causam noctu dormire non poterint, aliter in die dormire malum est, ad multas enim, & maximas ægritudines corpus dispo-

nit. Repletio autem, & euacuatio, seu inanitio præter modum facta, noxia ualde est repletis, siquidem nimia dolorum facit, multaque alia incommoda. Euacuatio autem sit moderata, non uolentia, temporibus congruis, singulo fere die habeat beneficium corporis, & si natura obediens non sit, iuuat eam clysteri aliquo, uel supposito, uel etiam potionem hac singulis, uel alternis diebus utatur. uidelicet R. aquæ casei unc. iiii. Epithymi unc. i. ff.

Exprimatur in mane, & bibat, uel si malueris puluerem hunc, quo ego in consimilibus morbis uti soleo, & hæc habet.

R. Turbit alb. Zingiberis boni } ana unc. i. S. anisi } Feniculi } Masticis } scrup. i. Dragaganti } drach. ff. Hermodactylorum } Sacchari finissimi } ana drac. i.

Misce, & fiat puluis subtilissimus, cuius drachmam pro uice cum uino assumat.

Cauere tamen opus est passionem animi omnes excedentes, iram præferim, & tristitiam, solitudinem, & animi marorem, quæ sanè excruciant, ac exterminant corpus nostrum, resoluunt etenim uires, retinent insuper multa excrementa, unde morbus hic ex talibus uires sæpe assumit. Quare maxime fugienda tibi sunt: Verum summe confert, latari, gaudere, & bene sperare de salute, cum amicis conuersari, iuxta illud Galeni, quod anima nostra tam potentis motionis est, ut ex ipsius gaudio permulti ex grauissimis morbis euaserint.

Coitus, seu ipsa uenus licet sub quinto non naturali tractari potuisset, hic tamen seorsum egisse de uenere uolui, eo quia Galenus post sex rerum non naturalium enumerationem, capite proprio de ea conscripsit, inueniens eam conferre, & obesse posse, ubi nullam, uel aliquam reuolutionem senseris, ubi tẽpus opportunum, uel incongruum seruaueris. Vbi denique moderatam, uel immoderatam exercueris: sic modo uno calorem excitabis, adenes testiculorum purgabis, a uariis passionibus eos liberando. Præter id quod retentum sperma id agit quod uenenum, ex eoque retento talia suboriuntur incommoda, qualia in uirginibus, & uiduis sæpe conspici solent, & plurimæ ante tempus commoriuntur. Quare ea aliquando uti bonum est, non autem semper malum, uti epicurus sensit. Modo altero, uentos lades, cerebrum debilitabis, stomachum deiciēs, hinc tremores, hinc dolores podagrici, hinc comitialēs morbi, hinc corporis excrucatio, ac omnimoda consumptio, & mors tum ipsa consequitur. Hęcque de uite regimine in

Auic. ibid.
Gal. in sexum de mor. uulg. cõ. 3.

Lib. de ludo pile ad Epigram.

Lib. Art. Medic. 86.

Gal. lib. de sper. masc.

Gal. lib. art. Medic. 86.

Gal. in sexum de mor. uulg. cõ. 1. cõ. 5. hoc est.

Gal. art. Medic. 85.

Gal. 1. A. p. 48.

Gal. 2. A. p. 48.

Lib. 1. Pen. 3. doct. 2. c. 9.

sex rebus non naturalibus sufficiant.

Nunc præuisiua Methodi postremas duas particulas simul aggrediamur, ac prosequamur, & eo magis uno sermone complectamur utramque particulam, cum finis unus, & idem in iis desideretur. Instauratio uidelicet, ac rectificatio, tum ipsa corroboratio. Iecur siquidem, cerebrum, & cor, cum sint præcipuæ nostri corporis partes, in quibus uita nostra præsertim consistit, diligenti indigent consideratione prudentis Medici. Quod si nonnulla, uel omnes ex dictis partibus in aliquo defecerint, statim captanda est præfidiorum opportunitas, ut ipsis succurratur, eadem rectificentur, & corroborentur. Cumque ante a dixerimus Gallicam hanc affectionem primarias nostri corporis occupare partes, Iecur præsertim ipsum, & naturalia membra omnia, Iustum nunc uidetur tradere doctrinam, & rationem, seu modum instaurandi, corrigendi, tum fouendi iecur ipsum, cæteraque naturalia membra (præmissis tamen iam omnibus enumeratis purgationibus pro ipsius morbi propugnacione) aliter enim frustra quereremus partium rectificationem, Atque non tantum nostra intentio ad hepar ipsum dirigatur. Quoniam naturalis ipsa uis ab eodem in omnia membra diffunditur, ut non mirum sit, si in hoc præsertim morbo cætera quoque membra, primaria præsertim, compatiantur, simul atque inficiantur. Quare non solum ipsum, sed & alia instaurare, corrigere, ac munire opus est. Per hæc utique præsidia, reliquæ morbi omnes, ac eiusdem impresiones in omnibus fere membris factæ tollentur, sicque a nouo hoc pestis genere libera persæpe dependere a plurima materia melancholica, tum a falsa pituita. Ideo sic sequentibus præsidia impresiones illarum, tum morbi reliquias auferre soleo, ac uniuersum corroborare. Inter cætera Theriacam Andromachi accipio, ac ea sepiissime utor in affectibus huiusmodi diurnis, ac ab humore melancholico pendentibus, quales Galenus affirmat eam corrigere posse uita melancholicæ. Et aliquando utor etiam lætificante iohannis Mesue, tum electuario de gemmis, tum lætificante Rafis in diuisionibus cap. de tremore cordis. Item eiusdem 9. ad Almansorem, c. præcipiendo.

R. cuiusuis illorum unci.i.
Sacchari uolati }
Buglossati. } ana unci. i. ff.
Hiacynthi }
seminis citri } ana unci. ff.
Boli Armeni }
Cum syrupo de acetositate citri fiat mixtura, de qua assumat coclear unum ante prandium per quatuor horas, desuper bibendo uini pa-

rum albi, clari, & odoriferi cum aqua buglossæ, uel rosarum commixti, sic pariter de theriaca assumat ad quætitatem fabæ cum uino eiusdem generis. Alia plurima sunt electuaria confectionesque uaria, quæ habet uim instaurandi, corrigendi, tum corroborandi membra nostri corporis primaria, tum uirtutes animales, tum uitales, tum naturales præcipuæ, quæ sepe corrumpuntur ex maligna natura morbi huius. et hæc sunt. Mithridatum. Aurea Alexandrina. Dyarhodon iulii. Diaboraginum, Diamargariton. Rosata nouella. Dianenupharinum. Triasandali. Conferua acetositatis citri. Triphera Galeni, sicut Mesues eam nobis commendat. Aromaticum rosatum ex descriptione Gabrielis. Aromaticum muschatum, & consimilia magnopere commendantur, quorum tamen electio, ac discreto iudicio prudentis Medici relinquatur.

Verum maxime aduertendum, quod cum hæc affectio Gallica sit egritudo ex genere eorum, quæ diurno perdurant tempore, uti diximus, Vnde ex hac permanentia diurna permutantur complexionibus membrorum, atque ipsa acquirunt dispositionem illam malorum humorum generatiuam, hæcque Aueroes suo colliget affirmat, ualde aliquando egritudines existimantur curatæ, cum tamen adhuc lateant. Ideo debemus esse multum solliciti in talibus impresionibus tollendis, & in reparandis uirtutibus membrorum, quare non erubescam quædam approbatissima præsidia in medium afferre, ut omnino possimus malam illam impresionem, præsertim in hepate factam tollere, tum etiam in aliis membris. et hæc sunt. Valde proderit sepe uti electuario illo Montagnæ, cuius est ampla, & mirabilis uis in confortando cor, & cerebrum, tum in rectificando sanguinem, tum etiam in seruandis spiritibus a malis impresionibus qualitatum melancholicarum, cuius est hæc descriptio.

R. florum boraginis
Buglossæ
seminis acetosæ
Scariole
indiuæ
Violarum
Adianthi
Polytrici
Capil. ven.
Granorum fistulorum infusorum
in succo buglossæ per duos dies unci. iiii.
Corticis myrobalanorum indorū unci. i.
Hyacinthi
smaragdi } ana unci. i.
Saphyri }
Osris de corde Cerui }
Doronici } ana unci. i. ff.
Zedoariæ }
Lapi-

Impresiones morbi Gallici qualiter tollendæ.

Auer. 3. col. liges.

Montagna nam cosilio de melancholia.

Partium reificatio, tum corroboratio qualis.

Gal. libr. de uis. mor. c. 7.

Gal. de prælag. ex puls. c. 12.

Lib. de Theriaca ad Pisonem.

Lapidis Armeni, }
 & Lazuli preparatorum } ana scr. ii.
 Sacchari secundę decoctionis. lib. i. ff.
 Foliorum Auri nu. x.
 Margaritarum electarum 3. i. ff.
 Misce, & fiat secundum artem.

Scias, quod saccharum lento igne debet concoqui cum libra una succi pomorum Appiorum usque ad succi consumptionem, deinde cum electuarii hoc tepere fieri inceperit, adde

Muschi gr. ii.
 Ambre gr. iiii.

scias, quod maxime uellem, ut ueretur electuario hoc cum Buglossę, & uiolarum consuetudine, & similibus, sic enim permixtum cum talibus melius administrabitur. Nō occulto aliud electuarium experientia quotidiana maxime comprobatum, & tale est, quod recipit.

R. cassię lignę
 Cinnamomi electi ana drac. ii.
 Croci scrup. i.
 Rosarum rubearum scrup. i. ff.
 Sandalorum rubeorum unc. ff.
 Passularū nō bene maturarū cū arillis. unc. ii.
 Seminis citri ana scrup. i.

Misce, & fiat in forma electuarii cum Miua citroniorum optima, & mirabilia ex his iuuamēta apparebunt, sumi enim debet coclear unū per horas duas, uel tres ante prandium.

Hęc ergo de Methodo morbi huius, suorumque accidentium curatiua, tum p̄griuiua, factis superque dictum existimo. Quamplures & enim p̄griuidis his tantum enumeratis, uel aliquando omnibus, uel saltem aliquibus p̄griuitis, pro ipsius nature morbi sequite, persanatos, ad pristinamque naturam restitutos uidi, ac ego sæpe felicissimę curui. Ita reliquum est Deum summum opificem, sanitatis uerę largitorem exorare, ut auxiliis iam p̄scriptis omnibus suam p̄stare dignetur gratiã, sine qua omnis homo in uanum laborabit.

Sermonem nostrum claudare, mens erat, si nobis se se exhibuisset nouum quoddam posteriori hoc nostro seculo inuentum, ac tanquam per Deorum manus traditum auxilium pro morbi Gallici expugnatione, ac omnimoda illius euictione, quale est decoctum quoddam ligni Guaiaci dicti, cum uictus quadam institutionis ratione satis exili. Vnde priusquam dicti ligni usum, seu utendi modum aggrediamur, uires, ac utilitates eius omnes sub compendio enarrare intendimus per suas Areolas, Auicennam nostrum imitati, de simplicium naturis pertra&antem.

Lignum Guaiacum quid est? Est arbor semper uiuens, alta ad xii. cubitos, frondosa, folia habens non dissimilia foliis plantaginis, ramosa, luteos flores, nucęque gignens acris

A saporis. Perdnra, & ponderosa, odore non insuauis. cum utitur, auensa gumi emittit, corticem habens nigrū, & subcineritiū, resinorosū, Interitus colore buxco, sed in medio nigrescēti, asportaturq; ex Indiã regionibus, ex America Peru, infulisque aliis nouiter repertis.

ELECTIO. Quod nigri, & unctuositaris plurimū habet, & sit corticis multã resinã habentis, maximi ponderis. lenitas. n. seneciã, & macredinē ostendit. Quod & in minutissimas partes incisum, uel rasū, in aqua grauitat, ac subfider. Quod ēt est radicibus propinquius, illud & melius. NATVRA. Calidum in tertio, & sicum inter initia secundi esse censetur a nonnullis. OPERATIONES, ET PROPRIETATES. Subtiliat, & exficcat, sua caliditate, tū siccitate, resoluit, & abstergit, exasperatiuã uim habet, ut utentibus notū est, ob id corrigitur saccharo, & similibus. Adæquat, uim habet aperitiuã, & diureticã. Dirumpit uentositates stomachi, & hypochondriorū. Mundificat sanguinē, ac eius uicia emendat. Dolores uarios, p̄sertim morbi huius, sedat, est rectificatiuū putredinis, ac cōfortatiuū mēbrorū ex sua stypticitate. Digerit, nocumenta aquarū expellit. Est multi nutrimenti, aliter. n. ipsum assumens tanã inediã haud toleraret, nisi ēt ualde nutriret. Confert maxime agridudinibus melancholicis. Pituitã extenuat, eiusq; nocumenta expellit. Fluxiones iustit, uel auertit, earūq; ortū eradicat, ac tollit. DECORATIO. Mundificat, ac uarios morbos corpus defadantes aufert. Malos odores corporis rectificat. Bonū anhelitum facit. Dentes, & capillos decidētes p̄sertim ex morbo hoc cōfirmat, ortumque accelerat, si deciderint. Impinguat. Vidimus n. multos a morbo Gallico persanatos per lignū hoc obefulos factos, ac ualde pingues, bonūque colorē habētes. Mēbra insuper extenuata, & imminuta auget, ac complet. APOSTEMATA, ET BOTHOR. Tumores uarios, collectiōnes, ac durities, sinus, & tubera, seu & paruas pustulas soluit, dissipat, ac omnino curat, sed ēt si qua in intimis latent, eruit, curandiq; ansam, & commodū p̄bet. VVLNERA, ET VLCERA. Vlceribus malignis, & antiquis, & sordidis medetur, ac auxiliatur, ossaque usque ipsa ex hoc morbo ulcerata rectificat, carnēq; bonã i vlceribus suboriri facit, si stulas aliqui uidi dimus ex eo persanatas. fertur ēt emēdare uulnēra prius male curata. scabiētiaque, p̄sertim ulcerosa, & melancholica, & ex morbo gallico p̄dēti, tū ēt p̄ritui medetur ex tali p̄cipue cã. INSTRVMENTA INCVTRARVM. Doloribus iuncturatum p̄sertim frigidis, tum etiam ex morbo hoc pendentibus confert exsiccando, ac corroborado, sciaticę, Paralyū ex frigida causã in primis, tremori, neruisq; laxis, seu mollificatis auxiliatur mēbraq;

Guaiaci ligni ex natura, et uires omnes.

ex hoc morbo stupida confirmat, ac ad motum reuocat, sicut multi multos perfanatos attestantur. **MEMBRA CAPITIS.** Sordæ præsertim frigidæ, seu melancholicæ, & antiquæ, uel ex hoc morbo pendenti mirum in modum auxiliatur. Cerebrum, ac uniuersum caput corroborat, uirtutesque eius eius animales excirat. Resoluit uentositates, ex humore melancholico factas, aperit eius oppilationes, quare ad Epilepsiam, seu ad comitiales morbum parato, uel iam passo succurrit. Confert uertigini, melancholiz. Memoriam corroborat. Dolori aurium antiquo, tinnitui, & surditati ex flatulenti, & melancholicis humoribus pendentibus auxiliatur. Catarrho, seu catharrhali fluxioni antiquæ, & frigidæ cõfert fluxionemque sistit. Purulentis gingiuarum, earundemque fœtori, & dentium ualde prodest. **MEMBRA OCULI.** Fluxiones frigidas oculorum, fistulas eorundem, & ulcera curat antiqua, uisumque acuit. **MEMBRA PECTORIS, ET ANHELITVS.** Corroborat membra anhelitus, medetur enim suspiciosi, & anhelantibus, si fuerit præsertim contrarium uitium ex morbo hoc, uel ex unguentorum inunctione. Asthmaticos & aliquando perfanatos ex eo uiderunt aliqui. Cor confortat, eiusque complexionis malitiæ, & præsertim melancholicæ mirifice auxiliatur, tremorque eiusdem frigido. **Apoftematibus, ulceribus mamillarum, melancholicis humoribus, uel etiam ex Morbo Gallico pendentibus, sanitatem præstat.** **MEMBRA NVTRIMENTI.** Stomachum confortat, He parque frigidum mirabiliter corroborat. Bonam efficit digestionem, ut in perfanatis ex hac curatione uidere licet. Oppilationes stomachi, & Hepatis aperit, Apoftematibus frigidis, eorundemque durities confert. Omne genus Hydropis, cunctaque uitia Hepatis a causâ frigida præsertim pendentia curat, & emendat. Splenis durities, uariasque eius ægritudines tollit. Refrigeratos, ac frigoris molestias emendat, ac prohibet, bonam denique uniuersi corporis constitutionem condonat, eam seruat, tuetur, ac confirmat, sicuti uidere licet in perfanatis curatione hac ex morbi Gallici lue, qui meliorem sortiti sunt naturam, quam unquam habuerint. **MEMBRA EXPLVSIONIS.** Soluit ac digerit humiditates, humoresque crassos, melancholicamque ipsam præsertim extrahit, ut hylariores reddat assumentes. Quare humores dictos per loca uaria deriuat, ac extrahit, uel per sudores, uel per urinas, uel per sedis excrementa, sicut fertur quoque curasse colicam antiquam ex frigida, uel flatulenta causâ pendentem. Et quoniam urinam maxime prouocat, creditur, posse inuare calculosos. Mirachiales passiones,

uariæque Matricis accidentia ex melancholica materia, tum frigida quæque alia, curasse non ulli attestantur, & impregnationem prohibet res aliquas causas tollit. Ani, & ueretri ulceribus, pustulis, sed ani præsertim rhagadiis, morbo ex hoc pendentibus, auxiliatur, illasque omnes partes ad ualentinem posse reduci disponit. **FEBRES.** Antiquas, diurnasque febres, ac promiscuas. Quotidianas, Quartanasque præcipue posse ipsum curare, abtulisque plurimas nonnulli affirmant. **VENENA.** Venenosas, putridasque materias, eas maxime uermium productrices, hosque tollere, ac necare fertur, calorem rectificando, materias illasque expellendo, locaque talium generatiua in meliorem naturam reducendo. **PERMVTATIO.** Loco eius nonnulli assumi posse afferunt Buxum, asserentes hæc duo nisi Soli natura differre, sed maxime falluntur. Alii cyprèsium eadem præstare affirmant, quod mihi a ueritate alienum non uideatur. Alii chynæra dicem eadem, ac maiora præstare posse cõfirmant. Sed & alii salsam perillam posse supponi dicunt, sed hæc debilis, & obscure est impressionis ad ea præstanda, quæ cupimus, nisi peraddita quædam alia, uirtus eius corroboretur. Hæcque de ligni Guaiaci facultatibus factis me dixisse puto, ad eiusque usum accedamus.

Iam nunc tempus erit, ut aggrediamur Methodum decocti ligni huius conficiendi, ac ægrotis exhibendi. Et si quamplurimi de eius usu conscripserint, ita dilucide ramentum, ita plane, ac compendiose magis, nullus forsitan ante nos rem totam exhibuit. Veram igitur regulam, seu methodum agredientes, dicamus Inprimis, quicumque prædicti ligni decoctum assumere constituerit, multis ante diebus, Optimo uictus genere, quale nos ab initio instituiimus, utatur. Et a Venere quam maxime abstineat eo curationis tempore, & post ipsam peractam, per mensem unum, & duos etiam. Locum, & tempus opportunum eligat ad hoc opus, sicut nos supra constituiimus in cura præuisua, aliaque ibidem tradita obseruet. Medicum etiam consulens expertum, purgetur syrupis, aut decoctis, & medicinis talibus, quales antea conscripsimus. Sanguinemque minuat, si expedierit, ab ea regione eum extrahendo, qualem fidelis Medicus pro rei necessitate elegerit, uel sectionem uenæ, uel incisas cucurbitulas, uel ani uenis hirudinum appositionem. Corporeque sic parato, ad Decocti exhibitionem impune accedat, ubi uictus rationem parcissimam imperare opus est, perfecta patientis uirtute, ne ad purgationis, seu ebibitionis terminum uires consistere ualeant. Qui terminus aliquando xx. & xxx. sæpe xl. et plures erit dies complectitur, prout indicationes ex natura morbi, tum assumentis assumptæ ostenderint

Regula uera conficiendi ac propinandi decocti agro suis ipsis.

Ægrotans qualia præstare debet, ut impune accedat ad Decocti ebibitionem.

Ebibitionis terminus non unus est.

derint: Sic igitur uictus parcissimus, qui sum-
me comendatur in regimine hoc. Na quanto
quis magis a uictu abstinuerit, eo melius sibi
erit, sic parcus sit ager, paucisq; ceteris, uideli-
cet unc. vj. bis cocti panis absq; sale, sed uice
eius, saccharo parati, tu et uis pafsis pro uen-
tris lenitione presertim, absq; alio obfonio, eo
usq; curatio, seu ebibitio protrahitur, modo ui-
res suffecerint, uti diximus, uel saltem per xv. &
plures etiam dies, deinde largior in dies singu-
los instituat uictus ex rebus iisdem, tum ex
quibus, quales sunt perdicis, phasiani, & reli-
quæ montani generis, aliquando & carne uitu-
lina utatur, quæ omnia astantur, uel potius
elixabuntur in secundo ligni decocto. Amyg-
dala autem in sero, uice carni, sibi satis sint.
Decoctum igitur multipliciter sic paratur. R.
ligni Guaiaci electi, incisi, uel lima parati, unc.
viij. corticu resinoforum, quales conscripsimus
unc. iij. in libris xvj. aquæ infundantur per ho-
ras. xxiiij. in olla nitidissima maioris capacita-
tis, sic lento deinde igne, absque fumo deco-
quatur, spumaque diligenter collecta, & serua-
ta, ad ulcerum, & tumorum abluentionem, donec
ad libras viij. uel x. peruenerit, sic utique ma-
gis, ac minus decoquitur pro maiori, uel mino-
ri rei necessitate. Scire quoq; licet posse uaria
commisceri in dicta decoctione, prout rei op-
portunitas indicauerit. Quæ sunt fenæ folia
seu folliculi, polypodium quercinum, cortices
myrabolanorum, uax pafsa, Liquiritia, femina
& radices uariæ. Facta igitur Decoctione, ac
colatura, saccharum addi potest, quod in hoc

A Decocto uim maximam habet, abstergit. ne &
lubricam reddit aluum. Summeq; attenden-
dum ne per Decocti huius ebibitionem aluus
refringatur, Sed si opus fuerit, singulis qui-
nis, uel denis diebus pilulam aliquam ex dictis
assumat, uel clysteribus ex decoctione paratis
utatur, uel pulueris Guaiaci semiuncia decocta
mane a sumatur in potu. Remanentes deinde
viij. uel x. libræ partiatur in viij. uel x. syrupos,
binos singula die assumendo, alterum quidem
in aurora, & bene lectulo coopertus, & bene ca-
lidus sudorem attendat, ut per duas, uel tres
horas exire permittat, tunc deinde linteolo ca-
lido abstergatur eius sudor, horaque una dein-
ceps, uel altera potius prandium assumat: In-
terpositisque horis quinque a prandio syrupu
alterum bibat, eademque prius oberuet. Cæna
offeratur deinde parciore ipso prandio, ubi ui-
ce uini in utraque mensa secundum decoctum
bibat, Quod ita paratur. Dimisso ligni pulue-
re illo, si uolueris, super addendo uncias iii. uel
iiii. pulueris ligni noui; Quibus lib. xvi. aquæ
superaddantur, ad dimidii ponderis consum-
ptionem dimittantur, sicque de hoc, quantum
uoluerit, ebibat. Peractis igitur diebus omni-
bus sibi ad assistente imperatis, assumat per
xv. & plures et dies de illis electuariis uim ha-
bentibus corroborandi, tum rectificandi, tum
etiam emendandi ipsorum membrorum im-
pressiones, sicque in sex non naturalibus re-
bus per dies multos, ac menses etiam se opti-
me regat, ut curationi beneficium (Motore
primo assentiente) attingat.

*Qualiter al-
ui fridues
debeat.*

*Secundū de
causis, quod
uice uini ju-
matur quali-
ter paratur.*

F I N I S.

Cc 2

*Vitæ va-
rio non ea-
dem semper.*

*Partium de-
coctum non
uno modo
paratur.*

*Qualia com-
misceri pos-
sunt in pri-
mo decocto.*

DE MORBO GALLICO
FRANCISCI FRIZIMELICAE
PATAVINI, DOCTORIS CLARISSIMI

TRACTATUS

In tractatione curæ Gallicæ affectionis, operæpretium est eius essentiam in medium af-
ferre, cū a morbo dicat Gal-
indicationes curatiuas efficiē-
das, nā quantū a recta ipsius
cognitione recedimus, tantū a uera curatione
diſcedimus. Est itaq; morbus Gallicus pestilēs
affectus, & hepatis inditum uenenum primo.
Deinde ab hepate ad corpus uniuersum tranſ-
miſſum. Cum uero plurima ſymptomata comi-
tenur morbos, & ſæpe ad ſe trahant curam,
perpendendum erit, Nunquid iſſis, aut morbis
ſit attendendum, de quibus inferius tractabi-
mus, ut inſequamur naturæ ordinem, a cauſis
ad morbum, a morbo ad ſymptomata. Quo-
tięſcunq; enim affectio eſt cum materia (ut
iſta) indicatio ab ipſa ſumitur, quia remota
cauſa, remouetur effectus. Et quia cauſæ ſunt
plures, de primitiua nihil dicam, cum hæc non
faciat ad curam, ſed potius ad cognitionem
morbi, aut ad eius quantitatē. Antecedens
uero quia poteſt eſſe cauſa morbi, ut pletho-
ria, & cacochimia, huiuſmodi quidem indicat
ſui remotionem. Impoſſibile autem eſt cor-
pus affectum eſſe morbo Gallico, ita ut nō ſint
duę cauſæ, antecedens ſcilicet, & coniuncta,
nam cum hoc morbo ſemper totius corporis
immundities adefſet, & maxime noſtra hac tem-
peſtate ex ingluuie, hepatis enim alteratio re-
dundantiam humorum, aut cacochimiam ſeq-
uitur, & maxime cacochimiam, quæ tollen-
da eſt ante morbi curationem. Symptomata
autem interdum ablato morbo, per ſe tollun-
tur, & ſi non, arte medici tollenda ſunt, etiam
quod non diſtrahant a primo intento, quod
rarō eſt. Incipiendum itaq; eſt a cauſis.
Remouebuntur porro hæc, incipiendo ab eua-
cuatione, quæ cum multifariam fieri poſſit,
ſcilicet pharmaco, uenæ ſectione, inedia, exer-
citijs, balneis, & huiuſmodi, non erit præter ra-
tionem de his omnibus, quantum præſens lo-
cus exigit, uerba facere. Vitur enim his
quantum uires corporis permittunt, ætas, tem-
pus, magnitudo morbi. A uictu igitur &
inedia incipiamus. Cum ergo ſuppoſue-
rimus morbum hunc comitari humorum mul-

Etitudinem, tenuiſſimo ſane uictu eſſet hic uten-
dum. Tamen cum ſit ex longioribus mor-
bis, non puto tenuem admodum in eo uictum
competere, ne aut uirtus forte caderet, aut
intempertue reſciendus eſſet æger. Hoc
autem eſt compenſandum inſallibili iudicio
Medici (ſemper concurrente ætate, uirtute,
conſuetudine) ne ægrum fames cruciet, mul-
titudine repleat. Cæterum cum dictum ſit
huiuſmodi corpora eſſe malorum plerunq;
humorum plena, aduertendum eſt id, quod di-
cit hippocrates, quanto magis talia nutries, tā-
to magis lædes. Si igitur cibatione eguerint, eli-
gas alimenta magis aliena a corruptione, & ſu-
perfluitatibus, ne a malitia corporis corrupā-
tur, aut augeant ſuperfluitatem. Sed quo
tempore plenius, aut tenuius eſt nutriendum,
in huiuſmodi morbis, qui materiam ad uiam
criticam expulſionem ſeruant? Sane in prin-
cipio pleniori uictu utendum eſt, poſtea pau-
lulum diminuendum. Debet autem eſſe ui-
ctus ex attenuantibus ſecundi gradus in om-
nibus, & maxime in phlegmaticis, & craſſo-
rum humorum plenis, (clarioris uerō doctri-
næ cauſa tabeliam inferius ponam.) Sint ita-
que cibaria facilioris concoctionis, paucarū
ſuperfluitatum, quæque ſymptomatibus hunc
morbum ſequentibus non noceant, ut neruo-
rum, & articularum doloribus, qualia ſunt
acria, & acetofa, & frigida, ut olera fere om-
nia, & cibaria craſſæ ſubſtantię, ut carnes craſ-
ſi chymi, ut porcina, bouina omnes, piſces, le-
gumina, cateus, lac, butirum, paſta, & om-
nia quæ ex paſta ſunt, oia dura, & ſimilia,
huiuſmodi nanque omnia uitanda. Potus
autem uini perpendendus eſt, an in hoc af-
fectu conueniat: ſane niſum eſt uinum huic
ipſi affectui contrarium eſſe, uinoſi enim ma-
xime in huac morbum incidunt, unde quo
parcius uinum ſumitur, eo melius eſt, quam-
uis conſuetudo aut ſtomachus non indicent
omnino, id tollendum eſſe, uſque adeo ta-
men auferatur. Cōuenientior enim potus mul-
ſæ parari poſſet, aut zuccari, aut cinnamomi,
aut ſeminum habentium uim concoquendi.

Exercitio minuuntur humores, & euacuatur,
ideo moderato eſt utendum. Neq; enim forte
exerc-

exercitium ante euacuationem per pharmacum, aut purgationem decet, ut plerique putarunt, dicentes hunc morbum solo exercitio posse curari, conueniunt enim iam euacuato corpore exercitia interdum mediocria, interdum uehementia, ut ambulatio, paruus iustus pilæ, equitatio, ita ut nullo modo in otio Gallicosi uiuant, ex his enim habebimus humorum attenuationem, & resolutionem, pororum aperitionem, quam tentare oportet pensitata uirtute, quousque ueniamus ad solutionem corporis. Siquis modo negat uti exercitio, institutur huic sunt frictions uentre uacuo, ne indigesta attrahantur.

Quia tamen, uelimus nolimus, utimur aere, itaque prezelendus est salubrior quantum fieri potest, qualis autem huiusmodi aer fit, agemus loco opportuno. Spontanea balnea licet humores minuant, penitus uidentur, experientia enim uidemus ipsa huic morbo multum nocere, & forte quia iecori in quo morbus uiget cum aduisione aliqua nocent. Tria uero cum sint instrumenta, quibus medicus ad morbi curationem utitur, diæta, chirurgia, & pharmacia, deque diæta dixerimus hucusque, restat modo de aliis pertractare. Cum itaque sit morbus cum materia, indiget euacuatione iuxta illam regulam (contraria contrariis curantur) euacuatur autem corpus maxime uentris subductione, aut sectione uenæ, forte utrunque, aut alterum saltem a nobis erit administrandum. In primis itaque uirtute, ætateque consentientibus uenæ secanda. Nihil enim est quod tutius corpus euacuet, quam phlebotomia, nec quod magis iecur refrigeret, aut affectum curet in hac Gallica affectione, modo pro uirium quantitate, & aliarum mensura fiat. Aduertat autem medicus, ut quando humorum malitia est superinducta, & affectus est ualde nenosus, paulatim & iteratis uicibus phlebotomiam iubeat, quia hoc pacto poterit malignitatem humorum tollere, & uirtutis robori consulere; sed primo basilica secetur cum sit affectus in epate. Sin autem affectus complicaretur, ita ut alterius uenæ sectionem ex

posceret (ut menstruorum suppressio, quæ sapientiam tantum exigit) prius tunc basilica est secanda, deinde saphena. Quod si splenitumidus existeret, sinistra esset secanda, in capitis affectu cephalica prius secta, basilica aperienda foret dextra. Interdum stante affectu in capite secatur communis, quæque ex basilica componitur. Nūquid autem per alias partes sit extrahendus sanguis? pereret quis, ut per hemorrhoidas (de cucurbitulis suo loco dicemus); sanguis figuram sane applicatio a me non laudatur, plurimum enim subtilioris sanguinis exauriunt, & parum crassioris.

A Scarificatio autem quantum conferat ubi in sectio cutis sit, & necessaria sit menstruorum apertio, non est quod referam, sed quia sectio uenæ penitus corpus non euacuat, sed quando que supersunt humores per pharmacum educendi, ideo purgatio ita molienda est, ut uirtutem non destruat, sed humorem educat, & non semel, aut bis, sed sepius, cum non una uice, sed pluribus educantur isti humores. Sed nõ est facienda purgatio, nisi prius concocta materia optime sit. sunt enim ita contumaces, & in partes nostri corporis ita impasti, ut ad ipsos educendos egeamus robustioribus medicamentis. Verum quia huiusmodi cura a nobis non tantum ratione & methodo molienda est, sed etiam experimento, ideo ad magis particularia descendam. Dicebam prius concoctam esse materiam, cum autem diuersa materia sit, sunt etiam diuersa concoquentia, nam si pituita peccat, concoquentia calida, & sicca sunt eligenda, & subtilium partium, Ad hanc rem sunt syrapi plurimi, & decocta multarum herbarum, simplicium radicum, seminum, fructuum, & huiusmodi. Hæc autem enumeramus ponentes gradum & ordinem inter ipsa. Imprimis sunt syrapi simplices, & compositi: syrupus de betonica simplex, de hisopo, de calamento, de prasio, oximel simplex. Syrupus acetosus, de duabus radicibus, mel rosaceum, & melior syrupus est geleniabim cum zucaro, fortiores essent oximel squiliticum, & plurimi alii syrapi, ut syrupus de iua, quo utimur, de hiperico, & fierent decocta ex betonica, saluia, hisopo, calamento, pulegio, origano, thymo, diptamo, & huiusmodi, ex granis, fructibusque comparari, etiam possunt, præstantissima sunt ex chartamo, feniculo, aniso, sese li, & aliis similibus odoratis. sunt autem & radices bonæ in hunc usum ut illa, quæ radicem aromaticam calamum dicunt, brionia, serpentina, & similia. potest autem esse interdum, ut flegma sit adeo crassum, ut non sufficiant hæc, unde etiam aromaticum aliud miscendum præstantissimum semper putauit, ut aliquid addendo cinnamomi, digerit enim, & malignitati materiam aduersatur. sic inter tot & tanta semper ego modum hunc omnium præstantissimum reperi, & pro flegmatis quantitate, & qualitate eligo simplicia, & decoquo in hydro

C melite sic, R. hidromelitis unc. vi.
 Betonica
 Saluia } ana m. ff.

Fuit autem apud me semper commodissimo in usu, peccate flegmate, prædictam aquam accipere ad unc. iiii. cum scrup. i. cinnamomi integri, & decoquere, & exhibere percolatam: Sed si in pectore sit phlegma, sunt accipienda quæ pectus respiciunt, ut iris præstantissimum, ilopus, & huiusmodi, quæ tamen et alius

membris profunt. Nota idem de oximelite, nisi aut dysenteria, aut matticis affectus urgeat, oximel solum non est dimittendum, maxime uerò quod est temperatum.

Quæ autem coleram digerunt plura sunt, sed rarò colera cõtionem quærimus, nisi sit adusta, licet quoque sint etiam commiscenda quæ coleram digerant ob hepatis adustionem, & caliditatem. Summe frigida tamen uitanda sunt, quia ingrossant materiam, & im mobiliorem reddunt. Præstantiora autem in digerendo ipsam sunt syrupus de endiuia, de buglossa, de foncho, quem nos constitui mus, de cicorea simplex, oximel, syrupus de succo acetosæ, sed syrupus de foncho est præ stantior. Decocta plurima fieri possunt, ut endiuia, cucurbitæ, cicoreæ, buglossæ, bo ruginis, lupulorum, radices etiam omnium istarum rerum conueniunt, petroselinæ scilicet, fœniculi, asparagi, quia coleram cras sam digerunt, sed potissimum phlegma. In super radices bitis, & parietariæ; sed in di gerendo phlegmate præstantissimæ sunt ra dices tœniculi syluestris. Eorum uero, quæ melancholicum humorem præparant potis simum est polipodium, epithymum, fumus terre, ut dictum est de colera, & phlegmate adustis, ad hoc utile sunt syrupus de bu glossa, de pomis compositus & simplex, de epithymo. Nota quod nos arbitranter ma teriam concoquere, sæpe cum fortioribus sy rupis concoquimus, quod minime oportet facere in principio, tunc enim cum mitiori bus decoquenda est materia, postea ad forti ora deueniendum est, ut est syrupus de fumo terræ, epithymi. Simplicia autem sunt quam plurimæ herba, radices, semina, & flo res, ut buglossa, & flores eius, fumiterræ, boraginis, epithymi, folliculi fenæ, came dris, radices pospodii. Nota autem quod sunt quedam herba indifferenter humores concoquentes attenuando, incidendo, ab stergendo, siue ille, siue iste humor fuerit, & in hoc morbo præstantissimæ esse solent, ut scordeon, radices penthaphili, tormentil læ, bistortæ, radix aristolochiæ quamuis amara ualde sit, radix enulæ, ireos iam ex siccatæ, miscendo aliquam harum radicum secundum exigentiam huius peccantis corpo ris, sed caue respicias unicum tantum humo rem peccantem, quia plures, aut omnes com miltos respicere debes. Verum est autem, quod unus prædominatur, & secundum ne cessitatem eligenda sunt digerentia mate rias prædominantes, & subdominantes. Nun quid autem syrupi sunt temperandi cum a quis destillatis aut aliis? Video certè hu iusmodi aquas parum in se uirtutis suarum herbarum continere? morbus autem iste cum

E sit fortissimus, etiam remediis fortissimis e get, & non aquis destillatis. Plerique enim morbi, qui ex adustione fiunt, adeo magni sunt, ut medicamento non uiuantur, ut est de elephantia. Temperantur itaque syrupi cum decoctionibus, scilicet iuæ, betonicæ, fumiterræ, saluæ, & si intemperata sint in caliditate, adde pauillum cicorii, fonchi, & huiusmodi; & si eger abhorreat has deco ctiones, temperentur cum seminibus aniso rum, & huiusmodi. In iis autem decoctio nibus miscero aliquid mellis, & zuchari, ut res exiget, ut gratæ sint patientibus, nec at tendes numerum syruporum, ut aliqui faci unt, sed materiæ concoctionem, qua con cocta, purgatio facienda est; humorem au tem peccantem cognosces, eiusque qualita tem ex uiribus temperaturæ, colore, urinis, fecibus, & aliis. Licet autem ista uniuersalia possent satisfacere, tamen in par ticularibus uersari uolo; concocta materia, uenter euacuandus pharmaco sibi propor tionato, nanque phlegma educenda sunt aga ricus, turbith, colocynthis, & euphorbium. Quod si est animus utendi fortioribus, exi stente uirtute forti, morbo magno, & multi tudine phlegmatis, talis erit modus. Acci pio euphorbii quantitatem quam uolo, & lenio ipsum oleo amygdalino dulci, & re uoluo in pasta, & in clibano decoquo, de quo postea accipio gr. vi. aut vii. usque ad x. cum pillularum alephanginarum drach. i. & mire educit. Si uolo uti turbith, & fortius euacuare, infundo ipsum in succo cucumeris afinini per aliquod dies, deinde lauo cum uino albo, & in puluerem do utrum que ad granos xii. & robustioribus usque ad scrup. i. cum drach. i. alephanginarum; similiter si adhibere colocyntidem mihi præparo: hoc modo uolo, accipio trõchisorum aloes, colocyntidis præparatæ drach. i. aut drach. ss. hieræ simp. drach. ii. misce, & da. Habes radices esulæ, quam puto a Dioscoride cibarissum uocari, exhibere potes hanc usque ad drach. i. cum mastice, & rosis. Sunt etiam florum titimalorum radices, quæ hoc modo possunt præparari, sed quo potissimum utror est hic. Accipio herbam, quam selamoides Dioscorides ap pellat, in puluerem redigo, miua cidoniorum spargo, cumque decocto, & cum aceto quo usque acefcatur exicari permitto, postea hu iusmodi pulueris drach. ss. exhibeo, usque ad scrup. ii. cum cinnamomi scrup. i. adhi bet autem diacarthamum, siue diaciminum Galenus tertio de tuenda sanitate, sed leue est. Quæ autem commode possunt admini strari sunt plurima uulgata, ut cochiz Ra sis pilulæ paratæ a Galeno tertio miamir, & quinto

quarto Therapeutices. Sunt enim & ellectua-
ria hic conferentia, ut ellectuarium indum,
de dactylis. Prodest etiam agaricus prepara-
tus, pilula de agarico. Mesue de sarcocolla, de
hiera cum agarico. Adde tu elefantinas, que
etiam si flegma educant, tamen aliquid cole-
ræ etiam extrahunt, hiera turisime, & pillu-
lis elephantinis in phlegmate utor.

Si autem flava bilis dominatur, quod co-
gnosces ex colore urine, & huiusmodi, habes
imprimis scamoneum, quod est egregium in
bile educenda, quod optimum elige cum ci-
donio coctum, & huiusmodi, sed caueat medi-
cus a scamoneatis, ac eorum usum, nisi necessitas
urgeat ualde. Est & aloes, quæ est danda ad
bonam quantitatem aut lora, aut non lora, se-
cundum necessitatem subducendæ alui, aut
confortandi. Cetera si materia est lenissima,
syr. rosatus solutius, & uiolatus, pillulæ au-
ræ, aggregatiuæ, ellectuarium diaprunis so-
lutiū, ellectuariū rosatū, de pilulo cōueniūt.
præstantissimū est reubarbarū quocunque mo-
do administratum, quod commiscendum est
sicut agaricus. Inter ea autem, quæ soluunt
melancoliam in hoc morbo est elleborus, qui
non datur nisi concocta materia, & eligentur
ueri ellebori, & optime præparentur, nisi n.
optime præparentur, maximam afferunt mole-
stiam. Modus autem præparandi elleborum
multiplex est, in primis decoquo radicem elle-
bori cum feminibus odoratis, ut cōsuevit Hip-
po. & addo modicum mellis rosati, & scamone-
næ. Verbi gratia.

R. ellebori drac. ii. ff.

feminum anisorum

feniculi

carui

} ana unc. ff.

Aquæ q. l. bulliant ad tertias, deinde adde
Mellis rosati unc. ff.

Scamoni præparati g. iii. uel iiiii, & exhibe.
si & præparetur cum cidoniis, erit optimum
ut detur cum iis tribus granis scamoneæ, hoc
modo.

R. Poma cidoniorum bene matura, optime
fiat concaurta in ipsis pomis, quæ impleatur
corticibus radicum ellebori, & inuoluta in
pasta, in furno decoquatur, exicceturque, de-
inde.

R. prædictæ pulueris drac. i. aut drac. i. ff.

Scamoni præparati granas iii.

& si uis cum modico cinamomi exhibe, hic n.
modus educendi melancoliam potissimus est
apud me. est autem epithimum præstantissi-
mum, si detur decoctum eius ad unc. ii. semper
addendo grana scamonei. Conferet & poli-
podium eodem modo paratum. est & lapis
Armenus, & lapis lazuli, quauis Alexander
in capite de melancolia præstantissimosuo-

A cat istos lapides (cui consentiunt omnes Ara-
bes) tamen quia difficile est habere hos, aut
saltem optimos, ideo non utor ego lapidibus
his libenter, nec pillulis lazulis. Confectio
pariter Amez, licet sit uiolenta, tamen
præstantissima est, ubi fuerint affectiones cu-
tanæ, ulcera corrosiua, & pustula; sunt ali-
qui qui subtrahunt scamoneam, mitiorem
credentes eam reddere, profecto temerarii, &
imperiti, nescientes constare pharmaca in
quadam certa proportione, quam si immu-
tant, corrumpunt operationem pharmaci.
Leuiores ellectuaria sunt lenitium, diacatoli-
con, pillulæ item de fumo terræ, & inde
uiolentæ autem sunt cochix mistæ cum ellebo-
ro ad quantitatem drac. i. accipio enim partes
duas cochiarum, & unam ellebori, istæ enim
pillulæ sunt ualentes apud me, si iuxta etiam
accipiantur duæ partes sperum hieræ, ut puta.
R. specierum hieræ drac. ii.
ellebori drac. i.

Scamoni præparati scrup. i. & facio pillulas,
& dosis constituitur a drac. i. usque ad scrup.
iiii. Hic itaque modus est euacuandi, quo ego
frequenter utor, & cum debiro uictu in prin-
cipio morbi Gallici multos sane liberavi, ita
ut ulterius non laborarint. Adhibeo autem
phebotomiam, & decoctionem fumiterræ
cum epithymo. Sed ne iuniores errent, po-
nemus formulam unam horum decoctionum,
ubi cum aduisione fuerit multitudo coleræ, &
& flegmatis, ita enim facio.

R. foliorum fonchi

endiuæ

} ana drac. ii. uel iii.

Seminum anisorum

feniculi

} ana drac. ff.

cum aqua fiat decoctio, cuius decoctionis
dentur unc. vi. uel vii. uel viii. cum mellis
rosati unc. ff. Vbi autem sunt diuersi humores
peccantes, secundum illorum diuersitatem
ellige simplicia, & quia ut plurimum in hepa-
te uiget superfluous calor, ideo recte horde-
um uerbi gratia ad unc. ii. decoquetur cum
syrupo, aut feminibus frigidis diureticis, ut
melonum, & huiusmodi, aut cum herbis iam
enarratis. Ad leniendum sunt qui pronunt
passulas, & pruna, leniunt autem pruna ma-
gis, passulæ magis constringunt, & corrob-
rant hepar, quantitas horum sit uti libet me
dico, ut uerbi gratia ad v. aut vi. pruna & ad
unc. i. passularum. Præterea his decoctis ad-
dunt quosdam flores dictos cordiales, & pro-
fecto sunt nullius usus, euanciscit enim illo-
rum uirtus, ut buglossa, boraginis, uiolarum.
Nam si aspiciamus antiquiores, non colli-
gunt flores, nisi cum conueniunt ad semen,
ut dicit Dioscorides capite de came dreos.
Sed si uolo aliquid miscere, quod cordi pro-

fit,libenter admisceo scordeum ad quantitatem drac.i.nel ii. sed si timeo scordei caliditatem, amaritudinemque addo boraginem, quæ sanguini puritatem reddit, aut buglossam, & ita facta decoctione, exhibeo ad unc. vi. nel vii. cum proportionatis syrupis, ut buglossæ, mellis rosati. In melancholia, & phlegmate, & ita in aliis, & si esset aliquod symptoma uehemens eo tempore, quo materiam digero, ad ipsam etiam respicio, inspicendo locum symptomatis, & causas, & si esset fortis dolor articularum, facio decoctum cum respicientibus hoc, ut cum herba hipericone, si capitis dolor, cum betonica, si cutis infectio, & ulcerum corrosio, cum herba fumi terræ, & slyupo. Sed quia plerunque euenit, ut interna pars oris inflammetur, & rodatur, simul commisceo aliqua slyptica, & infrigidantia, sed in pauca quantitate, ut plantaginem, solatrum, & huiusmodi, sed hoc existente symptomate libenter commisceo pentaphilon, quæ omnia fusius tractabuntur in cura symptomatum. Sed nota, quod non est statim ueniendum ad fortes decoctiones, sed post leuiore; aliquando in robustis corporibus, ubi materia phlegmatica, & rebellis pituitosa est, ad radicem brioniæ deuenio, fumendo drac. ii. est enim fortis radix, addo scrup. i. scamoneæ, & in fundo in uino odorato per diem & noctem, eodem modo radices ellebori præparatæ ualent. Sunt plane istæ ualentes medicinæ, non nisi ualentibus corporibus maxime urgente morbo, & aliquantulum materia concocta, sunt dandæ. Commisceo & radices enulæ cum his digestiuis, ubi fierit multum phlegmatis, & digestio plurima præcesserit, at ubi ad sunt fortissimi dolores, commisceo aliquid centaureæ, sed in pauca quantitate, & cum magna animaduersione, puta a drac. i. usque asque ad scrup. iiii. ascendendo in decoctione. Et nisi quis sit ualde paratus ad uomitum, libere commisceo altheam, quæ lenit quæcunque asperitatem, & præcipue cum quis renibus, aut uesica laborauerit, & si in faucibus asperitas, aut accidens aliquod esset liquiritiam miscerem. Vbi materiam esset ualde frigida, adderem aliquod calami aromatici, aliquando & saluiz, & fatureiz, & decoctum facerem, & exhiberem. Consideramus autem corporis habitudinem, locum, tempus, ne faciamus Gallicos in febrem incidere. His igitur materia dum apparet concocta, est euacuanda secundum mensuram diuersitatis materiæ, uirtutis, ætatis & aliorum. Sed si iustat humor euacuandus phlegmaticus, non est admissendum in principio ali quod educituum aduersionis, sed accipien-

da erunt euacuantia phlegma, deinde melancholiam, hoc modo;

R. Pillularum cochiarum scrup. ii.
ellebori præparati scrup. i.

Et ita in electuariis, fumendo electuarium de dactylis ad tres partes cum una parte indi, aut hamech. Sunt eius rationis, & pillulæ, ut si accipiatur agaricus ad scrup. iiii. & quarta pars pillularum de fumo terræ, & melior sit proportio medicinarum soluentium secundum proportionem humorum peccantium, commixtionem eorum facile notabit diligens medicus. Illis ita peractis deueniendum est ad corporis alerationem, & ad mali affectus impresi remotionem.

Curatio cum sit malæ qualitatis remotio, non uideo quomodo per inunctionem mercurii, additis & aliis mineralibus fieri possit, cum potius ex iis mala qualitas si non sit, inducatur, aut sæpius augeatur. Hæc inunctio propter duo inuenta est. primo propter materiæ euacuationem, secundo propter quorundam accidentium correctionem, quæ sequuntur euacuationem materiæ, euacuatur materia ita, quia compingitur ad os, & extruditur ab argento uiuo, & aliis metallis. expuitur autem cum oris erosionem propter materias acutas. Unde qui non patiuntur huiusmodi erosiones, non sananter, uerum non solum ex compingentibus materiam constat inunctio, sed etiam ex resolutiuis, lenitiuis, emollientibus, & dolorem lenientibus. Metallica præcipue sunt argentum uiuum. Sunt qui attramentum sutorium, siue uitriolum commiscunt, & plurima alia usque ad arsenicum. Resoluentia alia plurima, sunt ut oleum de iunipero, de costo, de nardo, oleum philosophorum, mastichinum. lenientia & dolorem mitigantia sunt, ut pinguedo anserum, anatis, canis, & aliorum de quibus dicemus. Sed ad metallica omnia, reuertamur, ut argentum uiuum, quod in uobis inducit malam qualitatem & metallica ea omnia ex quibus scilicet fit inunctio, quæ corrigi optime deberent. Hoc idem de sustumigiis, quæ sunt ex eisdem materibus dicendum, materia enim quauis expurgatur, remanet tamè mala qualitas in membris, quæ materiam congregat, & facile recidiuum suffumigia antem fortasse plus lædunt, quam inunctiones, purgatio corporis & phlebotomia materiæ a corpore educit, quæ educitio materiæ, & si non sit nocua, tamen sola non sufficit, eo quod remanet mala qualitas, quæ accidentia peiora prioribus operatur, & per euacuationem non tollitur, id est nec per pharmacum nec per phlebotomiam, nisi pharmaco uehementissimo, ex quo membra afficiuntur, unde aliteratione postea indigent, nec etiam facta euacu-

euacuatione potest mala qualitas superari, nisi modicus sit affectus, ut in tertiana pura, sed cum magni sint affectus, sicut presens, non potest. Sūt præterea hæc ipsa symptomata adeo magna, ut nullis auxiliis queant superari, ut cancer, & elephantiæsis. At in principio plurimos solis purgationibus cum bono uictu conualuisse uidi, non confido tamē in processu, nisi & malignitati obstitam cum his, ex quibus hunc morbum posse leniri arbitror. Si quis autem solis purgationibus curam sibi spondeat, sic faciat, in primis phlebotomiam instituat si opus erit secundo basilicā, nisi aliquid obster, deinde digerat, & euacuet materiam diligentissime bis in anno, uere scilicet & autumno, frequentissime autem post has purgationes uratur iis, quæ malum affectum hepatis tollunt, ut chleriaca, & mitridato, & aliis descriptis in secundo de antidotis Gal. & Athanasii, & huiusmodi, de quibus inferius. Sed quo semper felicissime sum usus est scordeū cum zaccaro rosato, aut alio modo, ut si ex decocto ipsius fieret syrupus aut ex succo in sole desato herent pillulæ. Est optimum pentaphilon, & tormentilla, radices aristolochiæ rotundæ, marrubium, & huiusmodi. Sed quia hæc calida sunt, ideo ne augeatur adustio humorum, utor his caute, potius tamen eligenda essent, quæ resistunt malignitati, & frigida sunt, quorum longus est catalogus (nisi si quid crassiorum humorum remanserit, quod obstructionem operetur) ut esset camphora, syrupus de acetositate citri, de succo acetosæ, de berberis, & huiusmodi. Sed ego syrupo de soncho, & endiuia utor, hæc enim duo hepar refrigerant, malam qualitatem tollunt, & nullam obstructionem causant, & hæc accipiuntur aut in ferculis, aut decocta, aut puluerizata, aut succi, ut condensati in catapocis cum aloe darentur: caucant acria in uictu, uiscola, frigidaque cibaria, uina potentia, aromaticum quodcumque, utantur uictu attenuate primi gradus ut in loco de attenuante uictu dictū est, uictet omnia, quæ facere possunt malignitatem & debilitatem corporis, & plurimum alterantibus insistant, & malignitati humorum resistentibus. Notet medicus, ut sciat prognosticari hanc curam plurimum temporis exposulare, difficile enim est magnos morbos huiusmodi auxiliis curare cito. Vnde Gal. 4. Terap. Difficile est, inquit, cito & tuto curare. Sed nullus putet morbum hunc solis purgationibus posse curari.

Si autem suffumigiis curā tētere uellet quis, quantum delectanda & periculosa sint, ita tamē potest fieri, facta phlebotomia, & pharmaco prout corpus exigit, & instituto moderato uictu, eligi debent metalla, quibus fiant suffumi-

gia, per quæ fit euacuatio materiæ, quæ compingendo, & constringendo transmissa ad os expuitur. Compingitur autem materia cum iis metallis, & maxime cum argento uiuo, ego tamen magis utor cinaprio, quam sublimate. Mirum est de iis, qui utuntur atramento, arsenico rubro & albo, quæ mere uenena sunt, & omnino omittenda. Accipitur igitur certa quantitas cinaprii puta unc. i. deinde rectificetur, addendo sulfuris citrini drac. ii. ego libenter adhibeo belzoinum, addo & cinamum, gariofilos, rosas ad certam quantitatem puta drac. i. uniuscuiusque, & cum oleis odoratis facio globulos, aut suffumigia, postea mane, aut uespere ieiuno corpore egrū suffumigiora pannis coopertum, ut fumum suffumigii recipiat. Stet autem ibi per dimidium horæ, aut per tres, aut per quatuor horas, deinde lectū ingrediatur, ut querat sudare, & dormiat, postea de reseris, & mauidus edat, & quiescat. Sed quia hæc suffumigia nocēt, æger aliquid in ore teneat, ut syrupū rosarum, subinde expuendo, & accipiendo suffumigium semel tantum in die suffumigetur, & debiōra tamē corpora hoc minime ferunt. Aliqui suffumigium septimo & octauo die ferunt. Notandum quoque quod his oris corrosio, ulceraque ab expuitione ita eueniunt, ut humores corruptos mordicantes expuant, quæ expuitio minime combenda est, intermissis aliquando suffumigiis per diem poterimus pillulis cochiis corpus purgare, aut de hiera cum agarico, aut de hiera sola, prout exigit ægri uirtus, & dispositio, sic enim cauebimus periculum epilepsiæ, apoplexiæ, syncopis, & huiusmodi, quæ ex suffumigiis facile fiunt; queratur singulis diebus collutio dentium, & oris ex decoctione rosarum, mirtilorum, sumach, balauftiarum, modici aluminis, & id generis in uino stiptico, aut ex cornu cerni combusto & melle dentes liniat. Sed caue, ne uim dicaminum incurrat febrem aut pleuresim. Aduertas, quod autumno, & uere minuēda est materia per phlebotomiam, & pharmacum congruum, & debitus uictus est seruandus, maxime a uino est abstinendum, intentio autem curandi huiusmodi morbum per immunctiones, & linimenta, est eadem cum ea, quæ per suffumigia. Primò tamen faciēda est euacuatio per suffumigium, quæ fit per repercussionem, ita ut compingatur materia per expuitionem, uel per secessum. Vnde aliquando superfluus uentris fluxus accidit, & dysenteria. Sed ut plurimum per sputum fit, ad quod faciendum nihil est argento uiuo prestantius, & quia quandam habet malignitatem, insurgit intentio ut corrigatur, & quia aliquando etiam sunt itua accidentia, tollere hæc oportet, ut duritiem

duriciem emollire, ulcera exicare, crustas removere. sed prius ad percutientia ueniendū, corrigunt aliqui mercurium cum omphacio, alii cum succo limonum, alii cum camphora, alii cum theriaca, sed nihil melius inuenio quam pinguedines anatis, canis, lupi, & olea calida, quæ tria sunt præstantissima, masticinum, maidinum, & de iunipero, & tortasie nihil melius iis corrigit, quia argentum uiuum est frigidissimum, & humidissimum, est crassum forte partium, unde & membris nocet, & neruis, & aliquando paralyfim inducit. Hæc autem cum sint subtilium partium & calida, e regione aduersatur mercurii qualitibus. Accidentia autem ita corriguntur, si enim sint durities, quæ uulgo gomæ dicuntur, egemus mollioribus, quorū leuioribus sunt radices enula, smirna, liliorum alborum, minus leuia radices aristolochiæ, ireos, serpentariæ, utriusque brioniæ, caulorum, ciclamini, uitis nigræ, quæ appellant famiam uam, cucumeris asinini. Eligantur autem hæc medicina secundum quantitatem morbi, uirtutis, ætatis, & id generis. Modus est, ut extracta parte intrinseca, decoquantur in tanta olei quantitate, ut cum apparuerint coctæ, sit consumptum oleum, deinde aliis misceantur, ut posterius dicitur, emolliant. n. hæc, & abstergant ulcera, & malignitati mercurii aduersantur. sūt & gummi, seu lacrimæ, ut mastiche, terebinthina, thus, lacrima abietina, quam oleum dicunt abietis, resina pini, & olea tria, ut irinum, sesamium, liliorum alborum, rosaceum autem raro accipimus, aut nunquam, hæc enim doloribus succurrunt. Est & oleū de cucumere asinino, sed potissimæ sunt radices altheæ, oleum de lumbicis, quod ita describitur.

R. lumbicorum terrestrium lib. i. lauentur cū uino optimo albo bis, aut ter, & in uino per horas duodecim infundantur, deinde

R. olei sativi. l. i.
Olei optimi. l. iiii.
Vini odorati l. i. f. & si magis mitigatiuū uolueris.

Fœnu Græci ana unc. ii. decoquā Seminaum lini contusi tur in duplici uase ad consumptionem uini, & colentur omnia, & feruetur hoc oleum, est enim præstantissimū. Si autem fuerint ulcera, addemus metallica, inter quæ lithargirium, & sulfureo lando, nisi maxime corporis exiccatio timeatur. Vt etiam oleo de sulfure, ubi habet fortissima corpora, & materiam frigidam, & crassam, & in tempore frigidiore uxor oleo de terebinthina, excicat enim, emollit, & resouit, & confortat. eger autem si posset maximo sumptū medicinas sibi comparare, hæc esset optima, ut si distillando fieret oleum mastice, uel ex terebinthina, aut pice liquida. Cætera autem, quæ solent mi-

sceri ab aliis his inunctionibus, ut tiriacha, & mitridatum, facile enanescent, nec scæmoniū est admiscendum, quia plerunque inducit ad difenteriam, & mortem, formula autem inunctionum talis est,

R. argenti uiui optimi. unc. vi.
Olei de iunipero } ana unc. iiii.
Pinguedinis anatis }
Olei de mastice unc. ii. agitentur forti agitatione, quouique non appareat argentum uiuum.

R. radices liliorum alborum } ana unc. ii. ff.
Aristolochiæ }
Serpentariæ }
Olei mastechini }
B Irini } ana unc. ii.
Lithargirii } unc. i. ff.
Misturæ prioris } unc. v.
misce & fiat unguentum.

Vt ego unguento hoc, ut inferius dicemus alia formula.

R. pinguedinis porci unc. xii.
Argenti uiui unc. vi.
misce, & fiat, ut prius.

Sunt qui hominis pinguedinem in his unguentis adhibent, sed modicam differentiam uideo inter eam, & porcina, nec memini me uidisse apud aliquem authorem aut antiquum, aut modernum, qui hanc magni faciat. Viperæ pinguedo, & canis est optima, si ita paratur. capiatur canis pinguis, extractis omnibus uisceribus, uenter seminibus lini, fenugræci, radice altheæ perforato dorso impleatur, & in furno imponatur, colligaturque pinguedo, quæ ad alia etiam ualet, præparata inunctione talis erit utendi modus. Prius corpus sit mundum per phlebotomiam, & pharma cum, postea mane expurgatis fecibus, nudetur corpus prope ignem, & inungatur, primò incipiendo a pedibus calefactis, & manibus fricando inunctione usque ad genu, & a genu usque ad coxam, & a iunctura coxæ usque ad suram, canebimus inguina, uentrem, spinam dorsæ, & totum os sacrum. Sunt enim loca nobilia, in quibus resident membra interna, & ubi est principium membrorum, quæ sunt principalia motus, quæ afficerentur a frigiditate, & malitia argenti uiui. Postea incipiamus ab altera manu fricando, & inungendo totum brachium usque ad humerum, uirtada sunt ea, quæ sunt sub axillis, pariter dorsū, & pectus, deinde fasciis, & pannis hæc membra ligentur, maxime cum lino, aut cannabe, post in lecto posito egro, euocandus est sudor, saltem artificialiter, ut cum decocto anisorum, fœniculi, & similium, & inter sudandum non detur cibus, sed absterfo sudore sunt modeste cibandi, semel tantum in die inungantur ea membra, quæ dicta sunt.

Si corpus repletum uidetur, intermissa inunctione

crione per diē dabis leuē medicinā, ut syrupū A uiolarū solutiuum, cassiam, & similia, & hoc quousque oris exulceratio appareat, & si os exulceratur, stipticis non debet exputio sup primi, & sic modus curandi, per inunctionem si diligenter fiet, optime succedet.

Quatuor iam modos posuimus curandi istam affectionem Gallicam cum pharmaco, phlebotomia, cum suffumigijs cum inunctionibus. Sequitur quintus, qui est cum decocto ligni indi, quod his, in quibus ulcera apparuerint, tuto dabitur. Corpora uero non tolerantia decoctum hoc sunt febricitantia extenuata, in quibus non apparuerunt ulcera. In assumptione pro iis, quibus exhibendum est, aduertendum, ut si prima assumptione non iuuat, sumatur secunda, & tertia, & quarta, quousque iuuet, sed antequam sumatur fiat diligens corporis mundificatio cum phlebotomia, & pharmaco, prout res exiget, deinde eligatur optimum lignum, & optime præparetur. Creditum est a plerisque lignum hoc esse hebenum, & sane plurimę conditiones hebeno attributę, in hanc sententiam eos deduxere, bonus odor scilicet, & pondus, eligatur autem hoc lignum non antiqum, quia uires perdidit, non tenuē, non superflue crassum, sed mediocriter, ponderosum admodum, rugoso cortice non corrupto, maxime pars intrinseca nigra sit, & minime alba etiam cunctuosum sit naturaliter, non artificialiter, sit tale, ut ex gustu dum est redactum in frustula percipiatur amaritudo, & ex odoratu, odor delectabilis. Modus decoquendi est multiplex, quidam cum uino decoquant, quidam cum aquis iugę, beronica, & similibus, quidam cum aquis, additis cinamomo, mirabolanis indis, citrinis, & huiusmodi, sed nullus istorum mihi placet, sed sola aqua lignum decoquo, & id hac ratione, quia cum aqua sit materia omnium medicinarum, facile uirtutem ligni recipit, est enim in potentia, reliqua autem cum sint mista, non facile suscipiunt uirtutem, dicebat enim Galenus primo catageni a principio, & secundo reg. acutorum xi. Sępe simplicis medicinz a tota substantia operatio per aliquod mistum corrumpitur. Idem habetur etiam primo de simpli. med. secundo, sic igitur lignum præparetur lectis interioribus partibus, optima aqua electa.

R. aquę l. x.

ligni minimi incisī l. i. aliquando accipiuntur aquę l. xii. Infunde per horas xv. post infusionem decoctio faciendā est in uasē purissimo terreo, lapideoue, non metallico, lento igne, si emittat spumam remoueat paulatim, & seruetur, ualeat enim in ulceribus exit

candis, decoquatur usq; ad medietatem, non ulterius, quia amarior fit, deinde coletur, & seruetur aqua in nitreis uasīs angustis oris, ac stricti, ne uirtus aquę dissoluatur. Facta excolatione lignum illud iterum infundatur in xiii. aut xiiii. l. aquę, & ibi stet per septem, aut octo horas, & decoquatur ad tertiam, deinde, coletur, & seruetur, non amplius autem debet coqui lignum illud, nisi forte pro lotura pedum.

Exhibitionis autem modus talis est, primò eligatur cubile ad orientem uergens in superiori parte domus, clausis fenestris, & hostio, ne aer frigidus ingrediatur, non tamen lumen omnino prohibearur, aer enim frigidus poros constipat, euacuationemque prohibet, calido autem per sudorem, & in sensibilem euacuationem multę materię distantur. Prohibeantur quęcunque aerem impuriorem, male olentem reddunt. Autumno aut uere commode administratur, hieme autem non nisi difficulter, oportet enim sibi parere cubile calidam a quo nunquam recedat. Aestas autem molesta est, distantur enim tunc corpora, & relaxatur uirtus. Sed si medicus prudens est, & æger ualidus, optimam tempus est æstas, facile enim causantur sudores, superfluitates facile resoluantur. Symptomata grauiā tollantur, nullus est qui hoc tempore non liberetur si uicium potest sufferre. In primis ægri hoc tempore in cubili non superflue calido committendi sunt, cibaria, nec in ampliori copia, nec ita omnino sicca administranda sunt, nec ita ciendus est sudor, ut in alijs temporibus, sponte enim, & facile exit. Vnde si quis magis uellet sudorem elicere, facile dissolueret egrum. Parato egro cubili, cibaria tendant ad aliquam siccitatem, ideo panis sit biscocrus, fermentatus, & salitus, nec ego conficio panem seminum, aut cum Saccaro, nisi forte ad delicias ægrotantium. Interbibendum autem aquā plenior sit uictus in principio, deinde tanto subtilior, quanto magis statui appropinquamus, & pro quantitate uirtutis damus interdum passulas, & fisticos, qui duo fructus iecori profunt, quantitas panis mediocris est ad unc. ii. usque ad iii. minima ii. passularum ad unc. ii. uel paulo plus, ita & fisticorum. Carnes secundum uirtutis quantitatem, & opportunitatem: bis in die cibetur, & 4. aut 5. horis post syrupum ex aqua, potus autem non sit aliud præter eam aquam ad libitum. Spectant amigdale, oliuę tamen possent dari, ubi corpus esset superflue humidum. Vinum omnino negandum, faciat exercitium, in cubili deambulando, & si non potest, fiant fricciones, post assumptam aquam, & sudores prouocentur,

prouocentur, stet latus, in bona spe, fugiat tristantia, uirtutemque dissoluentia, adhibeat quascunque euacuationis species, & si aliquando non obediunt, modo assumat unc. i. cassiæ (purgandum enim est corpus octauo aut decimo quoque die) modo pillulas cochias, modo alias, prout res exigit: in die purgationis abstineat mane a syrupo, bene cooperiatur, dormiat, sudoremque quarat post quatuor, uel quinque horas. Sudor detergatur, deinde assumpto cibo quiescat saltem per quinque, aut sex horas, & iterum ingrediatur lectum calidum, eandem quantitatem aquæ ut prius bibens, quiescens, & comedens. Continuetur autem talis potus per dies 24. saltem, in tot enim diebus luna cursum unum cum dimidio peragit, in dimidio enim cursus huius paratur corpus ad suscipiendam impressionem, quæ reliquo dimidio perficitur. His peractis sensim in naturalem consuetudinem ad usum solitum paulatim reuertatur. Abstineat primo a uino, bibens per aliquod dies syrupum. Nec desperet quis, si his peractis integre sanus non uideatur, cum post tempus assumptionis maiores operationes decoctum huius ligni Indi faciat. Sudor autem si non adueniat enocetur cum applicatione rerum calidarum, non autem potionum exhibitio-nem, ne potus aquæ impediatur. Si lignum indum non adest, accipiat lignum Iuniperi, & eodem præcisemodo bonum putolignum ex fraxino meridionali, aut orientali.

Cura symptomatum morbi Gallici.

Symptomata alia ad morbi curationem tolluntur, alia uirtutem extringuentia, mortis quæ periculum minantia sunt, de quibus a nobis agendum est; forsam, & de his quæ reddunt corpus deforme, ob cutis infectionem, & cicatrizationis deformitatem: sed cum symptomata alia uirtutem naturalem, alia animalem, alia uitalē labefactatam consequantur, primo de naturali agemus, ut si quis non nutriatur bene, ita ut hoc eueniat, uel uitio stomachi, uel lecoris, uel splenis. Modus autem curandi stomachum, est ut leuiusculè mundetur corpus. Deinde roboretur, uerbi gratia dando syrupum de cicorio, pillulas de hiera, masticinas, confectionem aromatici rosati, aut Zuccarum rosatum. Confirmetur cum inunctione, ut cum oleo de spica, masticino, de absinthio, bona semper cibaria exhibeantur, nunquam curam morbi tentes, stomacho male se habente, sed prius uitium stomachi corrigatur, poterit & hoc fieri, ut si altera die aqua ligni, altera stomachum confirmantia propinetur, fortassis melius est aquam ligni exhibere,

E quam inungere, aut aliquid aliud operari. Quoniam eius decoctum, stomachum roborat, redditque forriorem, utputa abstergentis aliquid habens, & partes subtiles, sin autem in stomacho sit superflua caliditas, mitigetur cum leuibus frigidis, ut syrupo rosato, de endiuia, aqua hordei, si uero hepar imbecillū sit per aliquem fluxum materiæ (ita tamen ut non immineat periculum hydropis) corroborandum est aliquantisper stipticis, ut cum syrupo de cicoreo, mundato. n. corpore ab opilationibus, mala tēperatura tolletur, pariter si caliditate affectum sit, cum frigidis rectificetur, ut cum syrupo de endiuia, si autem ex aqua potione sit aliquis magnus fluxus, confortantia hepar hoc modo fient.

R. cinamomi unc. i.

Cum zuccaro fiat electuarium, Dosis eius sit singulo mane drac. i. syr. & iste potest dari.

R. syrapi de soncho } ana unc. i.
rosati }

Sine aquis detur, præterea pro tenuiori diæta instituatur plenior uictus, non detur autem uinum, sed quæ corroboret stomachum, ut mel rosatum, syrupus rosatus, de cicorea simplex, & cōpositus, si autem fuerit maximum periculum ex debilitate corporis, tumore, & cæteris id generis, tunc cura est intermittenda, & corpus ad contrarium alterandum. Si uomitus superfluat, tum relaxantibus, tum confirmantibus locus est fouendus, & amigdalino, sed præcipuū putauit semper rosatū cōpletum, oleum fabinum, in quo aliquid aromatum decoquatur, ut spica, cinamomum, syr. autem stipticus exhibeatur si maxime superfluat, ut de menta, uinum granatorum, agresta, si autem ita fluat, ut non contineatur cibus, facias cataplasma ex rebus frigidis, ut cidoniis, ex plātaginet, masticæ, & balauftiis, hipochristide, oleo cidoniorum, & farina ordeï. Et si materia mala a toto ad stomachum transmissa fuerit, non sistatur uomitus, nisi in quantum impedit retentionem ciborum. Accidit autem sæpenumero fluxus uentris innumeris. Et hoc quia aut materia trāsmittitur ad stomachum,

H & intestina, aut quod pertranseunt ad eas partes inunctiones factæ. Qui si materia a toto ad stomachum, & intestina deteratur, non sistes fluxum, nisi fiat molesta dynteria, sed leuibus remediis sedando, corroborandus est stomachus, & intestina, nec super ipsum stiptica imponantur fierent sæua accidentia. Prudenter ergo facito, faciendo in unctionem cū oleo fabino. In quo concoquatur herbe, ut ruta, scordenm, marathrum, pentaphilon cum modico rosarum, si autem fluxus superueniat dyntericus, munias intestina pinguedinibus, cauendo stiptica, quia plerumque desluit ma-

teria ducens fecū, aut argētum niuū, aut aliud A
 corrosionē faciens, & mala ulcera, & forte mor-
 tem, sudor aut si superfluat, uirtutē dissoluat.
 Vnde aliquoties sistendū, nō tñ corpus ita di-
 scooperiatur, ut pori claudantur, & materię p-
 hibeatur euacuari. Et si putrida febris supue-
 niat, tunc Gallici morbi cura dimittenda, & fe-
 bri attendendū. Febres. n. ueniunt, qā nō bene
 purgata sunt corpora, uel inediis, uel purga-
 tioib⁹, ubicunq; uirtutis defectus timēdus nō
 est. Præterea si fames sit magna, caueat ni-
 miam repletionē. Accedet & ulcus oris, ple-
 runq; tendens ad gulā, cū quo strangulatio, &
 anhelitus difficultas cōiungitur, maxime in un-
 ctionibus, cū nō est purgata corpus, aut qā ma-
 terie calidę, dissolutę ortopneā, & Althma in-
 ducunt, & quia multitudine materię nō debito
 modo expuitur. collocetur ergo eger ut bene
 possit expuere materiā, si multitudine sit mate-
 riei, queratur expuitio multa, si in stomacho,
 est, p uomitū educenda, aut p cisternę, si in pe-
 ctore, aut pulmone, lambitius, & sputū facili-
 tantibus, & partē mūdiācantib⁹, ut si decoque-
 rentur radices serpentarię, & cū pailulis fieret
 mixtura, eodē modo, & radices Enulę, pecto-
 ralia decocta, ut folia, & femina urticę decocta
 parāda, inungatur uictus tenuissimus, si aut u-
 tio corporis, constant uirtute, facta phleboto-
 mia, purgetur cū cochiis, fiat diuersio cum uē-
 tosis, & trictionib⁹, in cibariis, p̄isana est pitā-
 tissima, aut sola, aut si res urgeat cū decocto fe-
 niculi, & petroselinū. Fiant præterea tumores in
 gutturu, & collo minātes suffocationē, quos de-
 uertēdo, & euacuādo curabis, interdū cū phle-
 botomia. Et si interdū ad sanie deducātur, ape-
 riātur uel intus, uel extra. Gargarismata cōue-
 niunt plura, sunt in primis loch, decoctiones li-
 qritiz, & passularū. Et si crasior sit mā ꝑceda-
 tur cū caricarū inunctione, cū oleo amigdali-
 no, sesamino, pinguedine gallinę, & hmōi rela-
 xantib⁹. Resoluentia sunt liliaceū, camomelinū,
 irinū, indigebitis interdū emollientib⁹, & atte-
 nuantib⁹, ut est radix Altheę, maluę, camomille,
 iridis, fatinę hordei, fabarū, pinguedines, olea.
 Si aut sit tumor induratus, applicetur diachylō
 cū Amigdalino liliaceoq; dissolutū, uel oleū re-
 solutiū Gal. 14. Terapēticę, oleū de cucumere
 asinino, diapyrites Gal. lib. catag. Et est tale.
 R. Combuitę Marchesitę unc. i.

Resinę Pini }
 Terebinthine } ana q. s. cum oleo liliaceo.

Fiat ceratū, & durū nō apponatur, qā dolorē &
 attractionē materię faceret ideo melius est dis-
 solutū cū irino, aut liliaceo, caue apponere ex-
 trinsecus stiptica, aut frigida, aut reptutiētia.
 Accidit & sēpe spasms orisq; torturę, ex inun-
 ctione. Quare neruofę partes inungatur, & cō-
 forantibus, ut irino, cortino, nardino. Et quia
 materię multudo fluit ad os, et caput, tunc di-
 uerte, & euacua fortibus clysteribus. Et si ferat

uirtus, & res urgeat phlebotomia, aut utere me-
 dicinā postea. conforta cum extrinsecus adhi-
 bitis, cum pharmacis aduersantibus, & cum
 Mitridato, & Theriaca, p̄cipuum est scordium
 cum rosaceo. Accedit & tremor corporis, &
 nisi curetur, plerunq; in paralysin transit. Ac-
 cidit & oris fātor, qui fit uel stomachi affectū
 uitio, uel humorum malitia ad ipsam fluentē,
 & cura euacuando, & cōfortando stomachum
 maxime cum Hiera, pillulis elephanginis, ma-
 sticinis, uel ratione catarrhi a capite ad stoma-
 chum fluentis. Quare primo caput, deinde sto-
 machus curetur, ratione infectionis dentium
 propter malā cōplexionē corporis aquisitā
 uitio medicamenti, tunc ēt curetur caput pri-
 mo, deinde dentes mundentur, respiciendo sē-
 per ad affectionē gallicā malignā. Hęc sunt cō-
 muniōra accidētia, sunt & alia accidentia nō
 negligenda, ut dolores articulorum, tumores,
 ulcera, osium corrosiones, serpigines, crustę p-
 cipue in uola manus, pustulę cutaneę infectio-
 nes, cicatrices, & uestigia ulcerum, quę faciūt
 inunctiones. Cura doloris articulorum duplex
 est, una respiciendo morbum morbi. i. causam,
 ideo tunc cum euacuationibus per pharmaca,
 & per phlebotomiā interdum cum diuersioni-
 bus procedemus, & in euacuando materiā eri-
 mus audaciores, respicientes mēbra dolentia
 raro aut uirtute forti, & dolore uehementi exi-
 stente p̄termittitur colochintis. i. trocisci de
 Alendal. In digerendo ēt digerētia fortia da-
 mus, uictus tenuior conuenit doloribus uigen-
 tibus si autē sūt inunctiones, semper addendę
 sunt, quę articulos respiciunt, pinguedines, o-
 lea, ut mastichinum, irinum, sunt conuenientif-
 simę decoctiones Iuę, Hipericonis. p̄stantissi-
 ma sunt ad tollēdos dolores, euphorbiū aut el-
 eborū. Si uero respiciamus ad locum doloris, an-
 odinis qñq; utimur, qñq; cogimur ad narcoti-
 ca uenire, sed facta aliquali corporis mundi-
 catione, aut p̄ pharmacū aut p̄ phlebotomiā, a-
 nodina aut sunt ut camomelinū, anethinū am-
 gdalinū lac cū panis medulla, uitellis oui, cū ro-
 sato. Est p̄stantissimū a pud me si foueatur locus
 cū oleo rosato cōpleto solo, aut cū oleo de se-
 mine lini. s. si decoquatur semē lini, & senugrę-
 ci in sabino, & hoc mō foueatur locus, aut si de-
 coquatur in sabino sola radix altheę, post ad-
 datur sexta pars adipis galine, aut anatis, uel
 canis p̄parari, ut dictū est cū quarta parte rosa-
 cei, aut modico cerę citrinę. p̄terea decoctio-
 nes factę ex resoluentibus, & camomilla, anetho,
 aut rapo decocto in oleo sabino, aut cōdito cū
 melle, uino dulci & farina hordei, p̄stantissi-
 ma sunt oīa quibus foueatur locus, hoc modo.
 R. Olei sabini lib. i. ss. Vini lib. ii.
 Vermiu terrestriū cū uino p̄paratorū unc. iiii.

Abinthii }
 Camomille } ana man. i.
 Meliloti }
 Dd Radicum

Radicum Althææ }
 Maluæ } ana unc.ii.
 Branchæ urfinæ }
 Decoquantur omnia simul secūm artē usq;
 ad cōsumptionē uini, Nec transeas ad narco
 tica, nisi res urgeat, Et primo ad moderata.
 Quæ si nō sufficiant, tētabis fortiora modera
 ta, sicut oleum uiolatum, Nenufarinum cum
 nitello olei, succus plantaginis, solatri, Nenu
 pharis, solatri, quæ bella dōna uulgo, dicitur,
 & cum farina hordei fiat emplastrum, Compo
 sita moderata essent hæc, unguentum rosatum
 Mesuæ, infrigidans Galeni, populeon, Et si con
 iungeretur aliquid opii esset potissimū, Cera
 ta facta ex oleo uiolato, rosa ceo, lactuce, syr:
 uiolatus, potissimū oīum est Philonium, & secu
 rissimum est si in suo tempore detur per os, re
 urgēte. Alii in clisteriis imponunt ipsū mixtū
 cū oleo nardino, costino, opio caueas uti, nisi
 necessitas urgeat, p̄sertim in membris nobili
 bus, dolores sedātur ut plurimum per phlebotō
 miā, nisi quid repugnet, aut p̄ pharmacū, p̄stan
 tissimū aut omnīū est uti uictu tenui, & a uino
 penitus abstinere. Quandoq; tumores in arti
 culis, et brachiis, quādoque in capite, in fron
 te maxime, et alii duri, alii molles apparent,
 & facile tolluntur aqua calida ligni, maxime
 si liniantur cū spuma ligni, aut lineo pāno, aut
 canapino in aqua ligni calida madesāto, Ca
 neat oīno. inungere caput cum argento uiuo,
 si aut duri tumores fuerint, & cōtumaces, pri
 mo tentetur eorum resolutio cum oleo camo
 melino, irino, masticino, liliaceo, adipe anatis
 canis cū emplastro diachilon. Sunt et Empla
 stra a Galeno descripta, ut diapirites, qd̄ est
 Apostolicon Nicolai, Emplastrū de Betonica
 uulgatū, si nō poterunt hæc tumore dissoluere
 chirurgia utaris sed primū fortissimis utaris
 cataplasmatib' maturatibus, ut ex malua, porci
 asūgia, farina tritici, Adde mollēria, incidē
 tia, liniēria, ut passula, ficus, fermentū, coagu
 lum, cepas sub cineribus decoctas, sic faciēdo
 R. Maluę m.i. Ceparū coctarū sub cinerib' n.ii.
 Caricarum }
 Passularum } ana unc.i.
 Fermenti } unc.i.
 Mlungiæ porcine }
 Anatis } ana. unc.ii.
 Olei liliorum alborum } unc.ii.
 Fiat emplastrū cū farina triticea, Effet etiā
 Diachilon cōueniens cū adipe, Galeni Tetra
 pharmacū, et Macedonicū Gal. et Ammonia
 cū, et multę inunctiones maturates. Sunt et cau
 sica, et potissimū est, qd̄ Dioscorides descrip
 sit in cap. de lixiuio, sic paratum.
 R. cineris ficus }
 fabarum } ana. lib.iii.
 Calcis uiuæ lib.i. ff. } Aquę lib.iiii.
 Ita uero facias. Accipe istos cineres pulueri
 zatos in canistro (ut aiunt) ex paleis, deinde

E aquā superinfunde, & cū descenderit, collige,
 & iterū atq; iterū superinfunde p̄ duos dies, aut
 tres cōtinuos, Deinde coq; in uase æneo, quo
 usq; dirigatur ad sal, post serua in uase uitreo
 bene obturato, Mox apponatur sup̄ tumore, &
 stet p̄ duas, aut tres horas, quousq; facta sit e
 schara, q̄ incisa foueatur relaxatib', si autem re
 mora eschara, mā apparet dura, apponatur ite
 rū hoc cauteriū, sed in minori copia, aut cū ui
 triolo tēperatū (qd̄ uocāt magistrale) aut cū un
 gueto de lithargirio, Et si nō obediāt, ferro, ui
 olēriaq; utatur, Aliqñ cū iūde tēpato, uel nō tē
 pato, ut locus corporis, et sensus pmittit, item
 tēperato cū squamis aris, ex gre uito, et alijs me
 allicis. Qñ autē ista parentur dictū est a Di
 oscoride, et Gal. sunt et leuora ut Trochisci
 Phasionis. Quidā tñ utitur fece uini cōbusta
 cum melle, ut remoueantur materiæ crassiores
 utuntur at corticib' ostrearū crassarū cōbustis
 cū melle, sedm̄ rei tñ exigētia sp̄, ne inducatur
 inflamatio. Si aut durities sup̄ ossa diu morata
 sit, tūc uel in pāniculis efficitur uel in tota sub
 stantia ossis, si pāniculis appositis fortibus ac
 cidit cōuulsio, & maxima febris, si ferro tanga
 tur, si putruerint, apponatur q̄ squāmas aris, &
 pāniculū putrefactū remoueat, ut est Aristolo
 chia, Iris, māna, tus si erit in capite, magis attē
 dedū est, post ad cephalicā deueniendum est,
 ut ad Emplastrum diapalma, ad sacrum Dipta
 mum, plerunque mista cum diachiloue, ubi fue
 rit durities loco infixā, mundificando exicca
 cum unguento diapalma, cum pulueribus exic
 cantibus, ut est squāma cum uitriolo tēperatis,
 cum pulueribus cephalicis, ut aristolochia, iri
 de, panace, sarcocolla, mirrha, aloë, bolo ar
 meo, ut natura corporis, et alia permittunt. De
 mum assumendum Triapharmacum, diapipe
 reum, si in membro neruoso sint, caueat om
 nia acria, dolorem facientia, & sursum adducē
 tia, sed Cephalicis au xillis utendū, & dictis pul
 ueribus; si mundificatione egemus, iūde
 utendum est, quamuis cum aqua ablutis. si ossa
 sint affecta, primo detergantur, deinde aspiciē
 dum an omnino sunt corrupta, uel in super
 ficie tātum, si hoc, exquamāda cum dictis pul
 ueribus, si illud, remouenda sunt ossa paulatim,
 ne dolor incidat, sin autē sint ulcera quę frequē
 ter fiunt, inspiciendum est an apostemata suc
 cesserint a principio, an ex aliqua manuali o
 peratione, ut remotione duritiei, & nunquid
 malignitatem habeant. si in corpore sunt
 mundo, aut plethorico, aut cachochimo,
 & an fuerint irritata acrioribus medicamēris,
 si successu apostematū, aut ex operatione ma
 nuali, difficilis est curatio, p̄cipue adhibitis a
 crioribus medicinis, & primo uideūm erit q̄
 sint tales operationes factæ, ut nunquid bibe
 rit aquam, uel inunctum sit, si nil ex his adhibi
 tum sit, tunc ex aliqua harū operationum po
 terunt ulcera curari, & tunc leuioribus medi
 camentis

cameris erimus cōtēti, exiccātibz qdē, & mū
 dīficantibus, exiccātia dīctā sunt, diapalme, p
 fūfio aquae ligni, & spūmā; si magna ulcera, for
 rioribus utēdum erit, ut iſide ſqāmīs, si fuerint
 maligna, dīficilis erit cura, & tunc ad fortio
 ra exiccantia, & mundificantia erit recurren
 dum, & ad ſquāmas, & uſtum eruginē lotā cum
 aceto; ſunt q ad argētum uiuam, pōcipitatum,
 irim, & hmōi frequenter accedunt, uel in capi
 te, uel in pudēdo curādīs. In capite qdē ſunt
 dīficilia cōtumacia, corrodētia, ſed pudendī
 ulcera nō curātur, quāuis forti curatōne, niſi
 corpore mandato, & niſi facta fuerint alia. Fu
 giār medicamēta corrodētia, & inimica, ut a
 qua excalcātho, & nitro, & ſublimato cum albu
 mine oui, & relaxantia, ut panace cum utello
 oui, & rofaceo, qm mēbricorruptiōnē faciunt,
 ſed ſi dolor adēt, apponēda ſunt mitigātia cū
 certa ſiccitate, ut eſſet album unguentum.
 R. infrigidātis Gal. recētīs } partes utriuſque
 Unguenti de Lithargirio } aequales.
 In mortario plumbeo cum rofaceo dedu
 cātur, ſi autem plus uis exiccāre, maiorem quā
 titatem lithargirii apponas; ubi ſit maxima in
 flāmatio, & tñ egemus exiccatione faciās ſic.
 R. succi ſolatri
 uel Plantaginis
 uel Endiuæ
 uel Laſtuce
 uel Sanguinariæ } partes.ii.
 Ceruſſæ lotę
 aut Lithargirii loti } partem.i.
 Olei roſati } partem.i.
 Ducas in mortario plumbeo, uſque ad ſpīſi
 tudinē unguenti, & appone, ſedato dolore, &
 inflāmatione redeas ad exiccationē, & mundi
 ficationē, ſi ad eſt putrefactio, cā phibeas cum
 fortioribus exiccantibus, ut ſi fieret hoc linimētū.
 R. mellis deſpumati } partes.ii.
 Farinā hordei, aut fabę } partem.i.
 Hypochiſtidis } partem.i.
 Miſce, & appone, aut oximel cū hypochiſti
 de. Aliquando ēſt ſacriſicatione indigemus, ali
 quando ēſt actuali cauterio, raro tñ, licet acci
 dat aliquando ex corroſione arterię, aut uenę
 maximus ſāguinis fluxus, potiſſimū uero ſunt
 apponēda balaufſtia, hypochiſtis, bolus arme
 nus, & hmōi alia, ut calam. gipſum, aqua frigida
 cū aceto, ligaturę fortes, ignis, ferramēta, phle
 botomia, potiſſimę ſunt radices cōſolidę exhi
 bite, hmōi. n. fluxus ſepe pducit ad corruptiōnē
 & interitū. Accidit, & haſ mēbris œdemata, &
 duri tumores, ita ut glās diſcoopiri nō poſſit,
 & tunc remanēt nō potētes coire, tunc primo
 egemus balneis emolliētibus, ut ex althęa, mal
 ua, camomilla, & ſupius dīctīs oleis reſolutiuis
 molliētibus, ut extracto cum aceto,
 ſi autē durities ſupuenit, ſemp miſcētur ſti
 ptica, ne qd maturatiōne pducatur, & accidat
 ex pudendo corruptio talis, ut neceſſarium ſit

ipſum abſcindere, uel eius partē. Emortua, pu
 tridaue pars eſt abſcindenda, poſtea exiccātia
 ſunt apponēda, ut balaufſtię, ſuccus plātaginis
 exiccatus, ulcera capitis ſi ex mala cura, & ex
 inunſtione argenti uiui facta ſint; deteriora,
 ut pote corroſiua, hiſ eſt diligentius attenden
 dum, & animaduertendum, ulcera. n. ex morbo
 Gallico diligentiori, & maiori cura egent, ſi in
 cute facta fuerint, fortioribus abſtergētibus in
 digent; ſi ad os, aut picranii deueneriat, mitio
 ribus, ut iſide tēpato, ſed hoc ſit poſt corpus
 mundatum, aquā ēſt ligni exhibemus, ſi mate
 ria retrocedens ingentes dolores facit, euacuā
 da eſt ſanies, & apienda ulcera, ſed prohibe pu
 tredinem, aut picranei, aut cum emolliētibus
 & abſtergentibus, ut ſi fiat lixiuium ex hordeo,
 beta, malua, & ſugaribus, itē leuiora exiccātia
 apponantur, ut ſimplex linimentum amoris ca
 pillis diſſolutum cum rofaceo, aut ſiccetur ul
 cus leuioribus medicamentis, ut ex decocto li
 gni, & uſq; ad picranium. Emplaſtris res tractā
 da eſt, ſicut in aſtiſto oſſe. Si autē uicera fuerint
 mala curę ſucceſſu in unſtione, remouenda eſt
 ex uiceribus impoſta malicia attrahendo, & alte
 rando, & potiſſimum eſſet emplaſtrum diadi
 pratum diſſolutum cum roſato, maxime in aſ
 feſtibus capitis, ſi autem ſucceſſa tuberculo
 rum ulcera plura fuerint, ſolis abſtergentibus
 eſt utēdum, ut lixiuium dīctō. Cætera autē ſcđm
 partium diuerſitatem tractentur, q aut ſepe cō
 tingunt in palato, gularē ulcera, diſſicilia
 ſunt, q ſpōte ſiūt, ſunt aliqñ indicia morbi Gal
 lici q ad eius curā curātur, tñ hiſ interim ſunt
 exhibēda ea q a Gal. ſtomachica dicuntur, &
 exiccātium, mundificantiumq; herbarum deco
 ctiones, ut plātaginis, ſolatri, ſanguinalis, an
 triquorum potiſſima ſunt ſuccus, aut decoctum
 extremitatum rubi cum melle, aut ſuccus pen
 taphili, & decoctio, relinquo diamorō, & ſimī
 lia; ſi res urgeat, ſuccus granatorum cum alu
 mine multū exiccāt ulcera palati. Cane ne cor
 roſiua ſiāt, nāq; corrodunt plerunq; os ita ut
 male loqueates homines ſiāt, ſi. n. ad nares ulce
 ra ſerpāt, & cōcauz nares ſint, phubebitur cor
 roſio, ſi corpus, & caput mundificetur cū pillu
 liſ, ne materia ſiuar ad locum læſum, ut exicce
 tur loc⁹ cū gargarifmatib⁹, ſumēdo hypochiſti
 dis uerbi gra p.ii. Aluminis ptē mediā, ita ut d
 coquantur in uino ſtiptico, uel ſiat hoc lini
 mentum.
 R. Hypochiſtidis } drac.ii.
 Aluminis } drac.ſſ.
 Mellis } q.ſ.
 Aliud.
 R. pulueris caudę equinę drac.ii. fac linimētū
 cū melle, & applica. Valēt ſyr. ex ſacco plātag.
 Hoc autem eſt optimum linimentum.
 R. pulueris Ariſtolochię } drac.ſſ.
 Pulueris folionū plātaginis } ana drac.ſſ.
 Hypochiſtidis } ana drac.ſſ.
 Confice

Confice cum melle, Deinde R. aquam, uel lixiuium supradictum, quo fiebat cauterium, & intinge bomicem, & tange locum, sed caue ne pars istius aqua descendat. Accidunt pustulae, & tubercula in toto corpore, maxime circa frontem, & facie, quae curato morbo euanesunt, si quis ante curam morbi uellet ea remanere, primo mudet corpus, deinde foueat rare facietibus, ut cum decoctione camomillae, betonicae, maluae, postea apponendum est linimentum huiusmodi.

R. ceruissae lotae, uel lithargirii unc. ss.

Olei mirrhini, uel rosati incompleti q. s.

Fiat linimentum, & ponatur modicum.

Aluminis combusti, aut storacis, farinae, lupinorum cum melle, & modico storacis, si in capite sint, saepe decoctio lupinorum, & bletae imponatur, si in facie una, aut altera pustula fieret, possemus aliquantisper purgato corpore in loco non periculoso fortiter conuassare cum aqua rosata gra. v. Argenti sublimati ad ultimam tenuitatis redacti, & linire locum, crustae, n. de cideat, possit item conuassari cum rosaceo, & decocto farfarum, si locus fuerit cum magnis pustulis, abscessibusque, sufficit mihi accipere pinguedinem hirci lotae cum aqua farfarum usque; ad unc. i. sublimati drac. i. uel gr. iiii. si autem aduerit multitudo pustularum, non audeas fortiter exsiccare. Accidit et casus capillorum, & maxime barbae in uiris, & capillorum, & superciliorum in mulieribus, aliquibus ubique. Munda

to igitur corpore, & sublata cacochymia partis patientis, oportet procedere cum euaporantibus, & fortiter emollientibus, ut est camomilla, brionia, malua, & lauare caput cum lixiuio, in quo ebullierunt iam dicta. Porissimum est arbitror, si quis inuenerit locum cum resoluentibus, & alterantibus, ut brionia, abrotano, dragunculo, hyssopo, modico euphorbia, Attrahentia cum aliquali siccitate iuuant, ut oleum hircinum, in quo decoctum sit laudanum, si hoc ex siccitate accidit, corpus optime nutriatur, deinde locus foueatur linimentis, ut pinguedine gallinae, oleo sabino, si liber addo aliquid attrahentis, ut radices ireos, & inungo. Accidit et impedimentum in cursu propter durities, quae sub pedibus sunt, quae ut remoueantur, prius in aqua pedes imponantur, in qua decocta sint malua, aut althea, aut bracia ursina, deinde extremitatibus castratorum, uitulorum, & lardo, & asungia porcina emolliendus, leniendusque est locus aut amigdalino oleo, aut porci pinguedine. Accidit & durities, & squamae in manibus difficiles curantur, tamen ut prius mundato corpore, postea tutissimum est accipere oleum ex amigdalibus amaribus ad unc. i. & addere modicos aluminis, calamitae, & cum cera facere linimentum. Omittit multa abstergentia domestica ut radicem draculi, & huiusmodi redacta in puluerem, & mista cum melle, & farinae, ut fabaceae, & huiusmodi, & locus inungatur. Accidunt & maculae cor

pora ualde infestantes, quae corpore purgato tolluntur, si fuerint rubrae sanguifugae applicentur, quae materiae nigrae, si nigrae fortiter abstergentibus utendum est, si cum his fuerint tubercula, difficiliter remouentur, si solae, amigdalino oleum cum modico aluminis mire iuuat, amigdalae amarum cum oleo de tartaro iuuat, secundum dispositionem corporis. Farina utriusque serpentariae cum melle iuuat, ite utris alba, & nigra, solent quaedam uti aqua destillationis fraxinellae cum alumine, simagis uis abstergere, adde aliquid calcanti hoc modo.

R. radicum polygonati lib. ii.

Aluminis combusti unc. i. ss.

Zuccari optimi unc. ii.

Destilla, & si ista aqua esset molesta, ut contineret in mulieribus, temperetur cum aqua plantaginis, aut solatri, ut res exigit, soleo ego uti aqua destillationis portulacae cum butiro, si quis possit pati laborem destillandi, miro modo has maculas tollit, si cum his contingant tubercula, uehementiora exsiccantia sunt adhibenda, & abstergentia fortia, ut radices usque; ad metallica, cauentes tamen inflammationem. Si autem cicatrices ex ulceribus superueniant, & essent magna, & eminentes, cum ferro remouende sunt. Si non cum exsiccantibus, ut est emplastrum diadipamum, mistum cum modico aluminis, redactum cum oleo mirrhino. Si autem non eminentes fuerint, nil inde praestantius, quam laudanum in uino dissolutum, saepe applicatum. Contingunt plerumque morbo Gallico affectus plurimi difficiles, ut est tumor splenis, & elephantiasis, quos uideendum, est si possibile est sanare, sanantur quaedam aliquid ad curam morbi Gallici, aliquid autem trahunt ad se curam. Si autem sit elephantiasis, oportet in eius cura uti frequenter phlebotomia, fortibus purgationibus, & fortioribus adhaerentibus, ut trochiscis de carne uiperorum, quae dandi tamen sunt cum animum ductione ne nimiam siccitatem inducant, mundato corpore. si autem haec dispositio sit cum interuentu febribus, semper minus exsiccare oportet.

Haec de cura morbi Gallici satis sunt. Restat modo ut describamus electuarium praeseruatium a morbo Gallico, quod in huiusmodi affectus suspectu adhiberi poterit.

R. Zuccari rosati unc. vi.

Scordei unc. ss.

Specierum triasandalorum drac. ii.

Ligni subtiliter puluerizati drac. vi.

Cum syrupo rosato fiat electuarium. Dosis

drac. iii. uel unc. ss. singulo mane per quatuor

horas ante cibum.

Aliud.

R. Zuccari rosati unc. ii.

Pulueris scordei drac. iii.

Specierum Diarodonis abb. drac. i.

Com syrupo rosato fiat electuarium.

Aliud.

R. Zuccari rosati unc. iii.

Specierum triasandalorum drac. ii.

Caphorae drac. ss. Misce cum electuario.

EIVSDEM FRANCISCI FRIZIMELICAE, LVCVBRATIVNCVLA ADVERSVS DEFLVVIVM P ILORVM.

REQVENS symptoma hac A tēpestate solet euenire his q̄ patiuntur morbū Gallicum, incurrunn. n. alopeciam, & de fluxum pilorū superciliorum, & palpebrarum, quod quidē solet esse molestū, & calus ēt ipsius barbę, solet aut̄ illud euenire ratione malorum humorum corruptorū, qui expulsi a natura ad cutim, corrodunt radices pilorū, & pilos corrūpunt, ita ut cadant omnino, & est sicuti de herba, quæ nascitur in aliqua terra fassuginosa, siue q̄ sit abluta aliqua fassuginosa aqua, radices. n. ipsarum herbarum corrūpuntur, & ita arefcit herba, sicuti docebat Gal. secundo de temperamētis cap. 4. uel 5. & primo de medic. secundum loca, ubi loquitur de Alopecia. Nunquid possimus sistere desflentes pilos, inquirendum est a nobis, scio. n. quosdam studere huic desfluxui, & inaniter interdum studere, ita quod pilos non retinent. Interdum uero retinent, sed cum maximo incōmodo ægrotantium, nō retinent. n. quia apponunt solum stiptica, quę cum nō possunt penetrare ad radices pilorum, imprimit humores malos trāsmiffos ad cutim, & expressi, repulsi a cuti, transeunt ad radices ipsorum pilorū, & tunc causant maiorem desfluxum. Sunt quidā q̄ cum stipticis apponunt calida, & quę sunt subitium partium, & faciūt quidem penetrare stiptica ad intimas partes, & tunc prohibent materiam transmiffam, siue quæ transmittitur ad cutim, & tranfit ad intimas partes corporis, & maxime capitis, & sunt maxima incōmoda, sicuti uidemus quosdam incidisse in uehementem dolorem capitis, in uertiginem, Epilepsiam, aut saltem in catharrum, & ideo oportet animaduertere ad prohibendos hos desfluxus, ut prohibeantur, infimulque ne fiant incōmoda, qđ hoc modo fiet, in primis eligantur quidem stiptica, quę roborēt pilos, & radices pilorū. Cum hoc, & apponatur quæ faciūt puenire ista stiptica medicamēta ad intimas partes corporis, & radices pilorū. Tertio cōmiscēatur quę obtundūt, tollūtq; malitiā humorū, qui sunt ad radices pilorum, proposita prius euacuatione, purgationeq; corporis, per pharmacū, & per uenę sectionē, in istuta recta ratione uictus, sicuti in libello nostro de morbo Gallico dictum est, sed ut exerceamus hanc propositam methodum, demus unum uel alterum exemplum, possunt enim fieri olea, & aquę sit tale oleum.

R. olei amigdalārū amararū } ana lib. i. Dulcium

Ladani dissoluti cum uino nigro unc. ii. Foliorum mirthi } ana man. i. Balauftiarum } Hipochiftidos } Sint hipochiftidos uel folia, uel integra, & non succus. Masticeis unc. ii. Lapatii } Boraginis } ana man. ff. Sonchi } Fumiterrę } scordei } Cinamomi } Macis } ana unc. ff. Nucis muscate }

Vini nigri austeri unc. viii. Bulliant in duplici uase, & colētur, Habes hic astringentia, mirthū, balauftias, hipochiftim, & pro parte laudanum, & pro parte mastice, quæ roborāt: habes quę deducant laudanū, pro parte aromata, Habes quæ resstant, & abstergunt lapatiū, scordeū, & alia istius generis, habes materiā oleū ex amigdalīs dulcibus, & ex amigdalīs amaris abstergit, lenit ex amigdalīs dulcibus, si alia uolueris habere olea ad typum, & formulā istius exēpli alia facere poteris iuxta quę sunt lupini, ciceres, & alia quæ poteris decoquere in aqua, & facere lixiuum, unde oia hęc habes, inter quę est betonica, rose radices ireos exiccate, ut si hoc modo facias.

R. foliorum betonice Rosarum } ana man. ii. Calamenti } Pulegii }

Folia mirti recētia si possunt haberi, sin minus folia rubi, aut extremitates, foliis, salicis decoques in aqua, cōmiscendo aliquod aromati cū, ut cinamomū, macerem, nucis muschatas, & ita facito hic de ipso lixiuo.

Oleum uehementissimum ad hoc.

R. laudani } ana drac. iiii. Stiracis calamitę } drac. ii. Succi hipochiftidos. } drac. i. Mirrhę } drac. ff. Nucis muschatę } Olei amigdalārū amararū lib. i. Vini austeri unc. iiii. Euphorbii drac. i.

Bulliant in duplici uase, sed caue oculos ab huiusmodi oleo propter euphorbium.

Caput de p̄seruatione a morbo Gallico.

Q Via quęsitum fuit a nobis inuenire metho dū, & uia componendi aliqua ellectuaria quæ facerent ad p̄seruationē morbi Gallici

ideo deccruimus prius tradere methodū, quæ talia ellectuarua cōficiant. Porro Methodus, & ars cōponēdi huiusmodi ellectuarua. Et ista de cocta, quæ partim seruant a morbo gallico, & partim seruant, & curant talis est, sumpta indicatione a morbo Gallico, qui quia est affectio quadam uenenosa, & pestilens, ideo primo habeamus quæ curant pestilentem affectum, & præseruant ab ipso, sunt autem ea quæ exiccant, & roborant, & sunt subtilium partium, sicuti scordeum, habet enim amaritudinem, unde acuta est herba, calida, & sicca, leuem quandam astrictionem habens, & est uehement in hoc. Sunt & aliæ herbæ, quæ hoc præstant, & non sunt ita calidæ sicuti citoreum, sonchus, & huiusmodi, sunt frigidiores herbæ, & magis humidæ sicut borago, buglossa, acetosa, oxiphilon, quam isti appellat, sunt & aliæ quæ ueneno aduersantur, ut bolus armeniaca, & mitridatica compositio. Ista medicamina sunt quæ sunt præcipua ad illam intentionem, merito cuius talia medicamenta sumimus, & ideo debet esse ista consideratio eligenda a medico pro fortitudine, & robore utriusque ægrotantis, pro quantitate morbi, pro anni tempore, pro regione, & consimilibus. Secundo sunt ea quæ corrigunt caliditatem, & uehementiam, possunt esse quæ solum corrigunt, & simul corrigunt, & resistunt uenenis, quæ solum corrigunt essent istæ species, trium sandalorum, diarodonis, laetia, & interdum nenuphar, siue nimphea. Neutrum quæ faciunt essent ut acetosa, bolus armeniaca, borago, eligatur genus, & species istorum medicaminum corrigentium pro qualitate corporis calidi uel frigidi, uehementis, uel imbecillis, aeris, regionis, cōstitutionis, symptomatum conuenientia cū morbo Gallico, & ita animaduertito, ut si cum morbo Gallico ad esset febris, corrigas quæ sunt calidiora, tēpore pro qualitate gustus elige amara, uel dulcia. Aliud medicamentum quod ingreditur compositionē hæc, est materia istius medicaminis, & in ellectuario zaccarū, uel mel, in decocto, uel aqua, uel serū lactis elige materiā quæ sit penitus in potentia, sicuti aqua, uel quod abstergat, & aperiat, sicuti serū lactis. Etiam pro diuersitate qualitatum eligatur materia. Nā in calidiori affectu, & non in calidiori tēpore eligimus frigidiora, ueluti facimus eligēdo saccarū rosatū, boraginātū, mediam est rosaceum, ubi uolumus calefacere magis accipiamus saccarum roris marini, siue de melle, siue de saccaro. Animaduerte tamen quod semper cōsulat ipsi gustui quantum fieri potest, quia quod est in ore, est et in uentriculo. Aliud medicamentū est huiusmodi. Nā nos plerumque cū istis cōmisceramus, quæ soluunt, sicuti elleborū, polipodiū, epuriam, fenā, mirobalanos, eligenda aut sunt hæc ubi est opus euacua-

re, & educere. Vnde ubi corpus non indiget purgatione, dimittito hæc solutiua, nec soluas indifferenter, sicuti plerique faciunt. Item nec ista solutiua sunt administranda in principio, nisi fuerit concocta materia, cum uolueris cōmiscere ista solutiua, etiā quod non indigeant corrigentibus, nihilominus quæ uenenis resistunt, addes, nā corrigunt ista solutiua, sicuti sonchus, borago, acetosa. Corrigunt elleborū, saccarū rosatū pariter corrigit ista soluentia, & hoc modo animaduertendo facies ista ellectuarua, & portiones infra scriptas.

Ellectuarium ad præseruandū a morbo Gallico, & ad ipsum curandum, præcipue cum inciperit uires assumere aliquantisper, tunc. n. eger euacuato corpore, & per sanguinis missionem, & per pharmacum, recta instituta uictus ratione, singulo mane saltē per tres horas ante cibū utatur hoc ellectuario ad quāritatē magne uicis, in hyeme cum modico uino, in estate cum modico uino dilutissimo, aut cum decocto boraginis, & sonchi. Ellectuarium hoc modo fiat.

R. sacchari rosacei unc. iii.
scordei drac. ii.
specierū triū sandalorū drac. i.

Cum syrupo rosato fiat ellectuarium.

Aliud ellectuarium efficacius, & maxime in hyeme.

G R. sacchari rosacei unc. ii.
scordei drac. ii.
mitridati optimi drac. i.
boli armeni } ana drac. i.
specierū diarodonis } ana drac. i.

Cum syr. rosato fiat ellectuarium.

Aliud omnibus efficacius, cuius debet usus esse in summo hyeme.

R. sacchari rosacei } ana unc. i.
conferuæ anthos } ana drac. i.
mitridati optimi } ana drac. i.
boli armeni } ana drac. i.
diarodonis abb. } ana drac. i.

Cum syr. rosato fiat ellectuarium.

H Accipiat summo mane, sicut dictum est, uel cum aqua mellis potentissima, uel cum modico uini aromatici. i. quod post assumptum ellectuarium duos haustus alicuius istorum barbar, ellectuarium in summa estate, & pro pueris, & imbecillioribus est tale.

R. sacchari rosacei } ana unc. i.
boraginati } ana drac. i.
uiolati } ana drac. i.
scordei } ana drac. i.
boli armeni } ana drac. i.
specierū triū sandalorū } ana scrup. ii.

Cum syr. uiolato fiat ellectuarium.

Decoctum ad hoc præstantissimum, quod habet fere easdem uires cū ellectuario, quod potest exhibere post assumptū ellectuariū est hoc.

R. foliorum

FRAN. FRIZIMELICAE LVCVBRATIVNCVLA

43

R. foliorum sonchi man. i.
 scordei man. ff.

Foliorum Betonicae } ana m. ff.
 Florum fumiterræ }
 Foliorum acetosæ } ana m. ff.
 Boraginis }

Aquæ quantum sufficit, fiat decoctum secundum artem.

R. prædicti decocti. lib. i. ff.
 Mellis despumati optimi. unc. iiii.

Bulliat ad quasdam ebullitiones, & dosis fit ad uncias quinque.

Aliud decoctum vehementius.

R. foliorum scordei }
 Sonchi } ana m. i. ff.
 Foliorum Boraginis m. i.

Bulliant, & cola: Adde unicuique lib. decocti unc. iiii. mellis, & coque, & serua.

Aliud decoctum uehementissimum.

R. scordei m. i.
 Sonchi m. ii.
 Florum fumiterræ } ana m. ff.
 Epirhyni }

Mirobalanorum omnium unc. iiii.

Seri lactis uaccini quantum sufficit, fiat decoctum, & serua, addendo saccharum, aut mel

A quantum sufficit, dosis fit ad unc. iiii.

Aliud uehementissimum.

R. scordei }
 Seachi } ana m. ff.
 Acetosæ }
 Ellebori nigri 3. ff.
 Mirobalanorum omnium. 3. iiii

Bulliant in sero caprino, & cola, Adde pro singulis quatuor uncias, sacchari rosacei 3. vi. & da singula quarta, aut quinta die.

Leuisimum decoctum in ætare est hoc.

R. foliorum Boraginis }
 sonchi }
 Acetosæ } ana m. i.
 Polipodii }

Bulliant, Adde boli Armeni 3. i.

Dosis fit usque ad uncias sex.

Aliud decoctum odoriferum, & optimū.

R. feminum citri .i. iiii. }
 Polipodii 3. ii. }
 Ellebori 3. iiii. }

Foliorum acetosæ }
 Cicoreæ } ana m. i.
 Sonchi }

fiat decoctum secundum artem in aqua, fit dosis unc. v. cū duabus uncias. syr. rotati recentis.

F I N I S.

Dd 4

D E M O R B O G A L L I C O
P E T R I T R A P O L I N I O R D I N A R I I
T H E O R I C I P A T A V I N I
T R A C T A T V S

DEBITATVM est a uiris illu-
stribus circa morbum qui uul-
gariter Gallicus dicitur, &
primo utrum sit epidimialis,
secundo, quo nomine a uete-
ribus medicis fuerit nomina-
tus, utrum scilicet anthemata, saphac, palfume-
ra, pustula epidimiales, uel male morigeratus
morbus, tertio utrum talis morbus comprehē-
datur, ac numerari debeat inter morbos nomi-
natos ab Hipp. 3. Aphorif. ubi æstiuales mor-
bos enumerat, quarto a qua materia causetur,
utrum scilicet solum ab humore melancholi-
co, an etiam ab aliis possit causari humoribus.
De quo primo dico, saluo semper meliori iu-
dicio, morbum istum esse epidimialē, est enim
morbus epidimialis, teste Simeone Ianuense
morbus superueniens, nā epidimon adueniēs,
significat & uidetur esse generatus ad pandi-
mon, & pestilentiam. Idem ponit in litera
P. dicens, Pandimon Græci dicunt, quando
communis ægritudo in pluribus hominibus
concurrit, cuius species est pestilentia, scilicet
cum sunt ægritudines maxime mortiferæ,
quod asserit auctor pandectarum in dictione
epidimia. Cum igitur morbus dicitur Galli-
cus, plurimos homines simul inuadat, & Pan-
dimon, & epidimialis appellari debet. Gen-
tilis etiam, merito nomen habens speculato-
ris, prima quarti capitulo de febre pestilentia
li, ad principium dicit, quod epidimia fit
quando ex aeris mutatione, in hominibus plu-
ribus, genus morbi determinatum populatur,
ut quando essent, fierentque phrenetici, pleu-
ritici, aut tertianarii, aut aliter ex quibus di-
ctis tandem colligitur, eundem morbum esse
quandoque epidimialiter, scilicet quando ex
aeris mutatione causatur, & simul multos in-
uadit, & quandoque non, scilicet quando ex
causa propria alteri accidit, & non multipli-
catur, nec oportet morbum epidimialem a
non epidimiali specie differre. Sed solum or-
dine, ad causas aliquas ab eis extrinsecas,
quod etiam confirmatur auctoritate Auicennæ,
lib. 3. cap. de colica, ex retentione fecis, di-
centis, & quandoq; accidunt colica, & ileos se-
cundum semitam, accidentium, ægritudinum
pestilentium, aduenientium, & perueniunt de
regione ad regionem, & de homine ad homi-

nem, & paucis interpositis, dicit, & erat pluri-
mum eius ileos, & lædebat colon secundum
semitam permutationis, similis crisi; in qui-
bus ultimis uerbis, uoluit Auicennas passionē
illam, prius fuisse iliacam, & demum fieri co-
licam; quia materia permutabatur ab illo
inreftino ad colon, ut fit in crisi, & supplē-
dum, imperfecta, in qua materia non euacua-
tur ad extra corpus, sed permutatur de mem-
bro ad membrum, ut est sententia Principis,
secunda 4. cap. 2. Nicolus quoque florentinus
uir magnæ famæ, sermone quinto cap. de coli-
ca declarans sententiam Principis allegatam
dicit, colicam illā fuisse contagiosam, merito
dispositionis aeris, nunc istud corpus ad coli-
cam perducens, nunc illud, non quod unum
corpus, alteri communicat, & uoluit ipsam co-
licam simul posse multos inuadere, ex aeris di-
spositione, ad illud disponens, & ex conse-
quenti esse morbum epidimialem, & pestilen-
tialē, differunt enim apud Simonem Ianuen-
sicut superius, & inferius, licet apud Alexan-
dram & Galenum a liter esset dicendum, ut su-
pra dictum est; colica uero causata ex causa
propria alicui homini, & non ex aeris dispo-
sitione, non erit epidimialis, secundum quod
habetur ex dictis Gentilis, est quod morbus
Gallicus, est epidimialis, cum multos simul in-
uadat ex aeris mutatione, quod confirmatur
auctoritate Alexandrini Commentatoris li-
bro epidimiarum in prohemio, ubi hanc fecit
morborum diuisionem. Namque alii qui-
dem sunt particulares, id est particulariter
sparsi, alii uero communes, & communes, hi
quidem consueti, & cogniti, & dicuntur endi-
mii. Alii uero superuenientes, & inconsue-
ti, nuncupanturque epidimici, & particulares
quidem sunt, quando in eadem ciuitate diffe-
rentibus hominibus, differentes morbi super-
ueniunt (uerbi gratia) huic quidem tertiana
febris, alii uero quartana &c. endimi autem
sunt, sicut quando in aliqua ciuitate, aut pro-
pter aquas consuetas, aut propter aliquid ta-
le consuetum, communes morbi hominibus
cōtingūt, ut nephretis endimia, quæ passio ne-
phretica potest esse non endimia, ut si uni soli
accideret ex causa speciali, & illi propria, &
propterea morbus endimialis a non endimia
li non differt specie, sicut non differt epidi-
micus,

micus, a non epidimico specie. Imo ut diximus postea subdit, epidimici autem sunt, sicut quando mutatur aer secundum substantiam, siue secundum essentiam, aut secundum qualitatem, sicut dicit præcipue Hippo. Si enim hiems sicca, & borealis fuerit, veruero pluuosum, & austrinum, &c. si autem secundum essentiam corrumpatur, generat morbos pestiferos, & paucis interpositis uerbis dicit, nunc igitur non intendit Hipp. determinare de particularibus morbis, hoc enim facit in Aphorif. neque de endimis, quia de his determinat in libro, qui dicitur de aere locis, & aquis, sed de epidimicis determinat, & paucis interpositis, facit unam diuisionem morborum inquitens, hii quidem sunt particulares, hi quidem endimici, alii uero epidimici, & paucis interpositis, & ad ea que sunt extra naturam deuenire, & determinare in his particularia, & uniuersaliter dicta, sicut habent aphorismi, ibi enim, sicut a diuina quadam uirtute uniuersaliter morbos compilauit, postea oportet determinare endimicos morbos, sicut fecit in hoc, qui est de aere, locis, & aquis, post autem epidimios &c. ex quibus duo concludo, primo quod morbus Gallicus, cum non sit particularis, ex quo plures affirmant, nec endimicus, cum non merito alicuius rei, proprie alicui ciuitati multos inuadat, sed merito dispositionis aeris, qui epidimialis conuenienter appellari debeat. Cum enim diuisio illa posita a Io. Alexandrino sit sufficiens, omnes morbos amplectens, hic autem morbus non continetur sub primo membro illius diuisionis, nec secundo, uti dictum est, ergo continebitur sub tertio, & erit morbus epidimialis ex aeris dispositione causatus, ut omnes concedunt, & infra declarabitur. Secundum quod infero est, quod frustra laborant, qui morbum Gallicum ab Hipp. 3. Aphorif. in illo Aphorif. ubi morbos æstiuos enumerat, uolunt esse comprehensum, non enim Hipp. in hoc Apho. ut dicit Ioan. Alexandrinus determinat de morbis epidimicis, sed de particularibus uniuersaliter, tamen quia scientia de uniuersalibus existit, ut habetur primo posteriorum, & metaphisicæ, morbus et Gallicus uniuersalis, & epidimicus est, & ideo determinatio, & enumeratio, non ad librum Aphorif. inorum, sed epidimiarum pertinet, sicut quoque endimiorum morborum determinatio non ad librum Aphorif. sed ad librum Hipp. qui de aere, aquis, & locis inscribitur, pertinet, neque propter hoc de insufficientia in hoc Aphor. redarguendus est notat Hipp. ut intelligenti manifestum est, ac confirmatur auctoritate Gal. primo regiminis acutorum, commentario decimo, ad principium dicentis, significatur Hipp. per sermonem suum illum, quæ ex

A ægritudinibus est ægritudo, quæ communicat multis hominibus in hora una, & quando ægritudines sunt perniciose, nominatur ægritudo illa mortalis, & quando sunt faciles, nominantur nomine alio, quod ipsam significat, nominatur itaque ægritudo Alguessed, ita ut sit ægritudo Alguessed, hæc ægritudo quæ multiplicatur in una regione, & sit mortalis ipsa ægritudo Alguessed perniciofa, & hoc forte melius est, & est generans aliud ex generantibus ægritudinum aliarum communicans multis, & nominatur ægritudo diuersa, & proprie coram omnibus istis ægritudinibus, sicut illæ quæ accidunt ex regione, & læduntur per eas homines, secundum modos diuersos, multosque, & non est earum generatio communis, & quibusdam interpositis dicit. Nam ægritudines Alguessed, & ægritudines perniciose partium accidunt, de euentu autem harum quas Hipp. diuersa nominant, cucurrit consuetudo, & sunt illæ in quibus est sermo eius in hoc libro, in ægritudinibus autem, quæ nominantur Alguessed, loquitur in libro suo, qui nominatur epidimios, & loquitur de ægritudinibus regionalibus in libro suo, de aere, aqua, & locis, & non singulariter de ægritudine uocata, mortalis facit librum proprium, quoniam narrat in libris suis, quoniam est una ægritudo Alguessed, ubi aduertendum, quod ubi textus Hipp. ex arabico translatus habet Alguessed, textus ex Græco dicit epidimios, uel epidimialis morbus, & ex consequenti Alguessed ægritudo est epidimialis, ex quibus dictis Gal. habetur diuisio quadruplicis ægritudinis, scilicet quædam ægritudines dicuntur consuetæ, de quibus loquitur Hipp. in libro regiminis acutorum, quædam ægritudines inconseque sunt, de quibus loquitur in libro de aere, & aqua, quædam Alguessed, de quibus loquitur in libro epidimiarum, quædam mortalis Alguessed, de quibus loquitur in libro proprio, quem de illis composuit, ex quibus omnibus concludenda illa duo, quæ fuerant conclusa ex dictis Ioan. Alexandrini, primo quod morbus Gallicus sit ægritudo communis inconseque, non perniciofa, nam continetur nisi sub tertio membro illius diuisionis, & ex consequenti, quod sit ægritudo epidimialis, ut inconseque pertinet. Secundum quod si de tali ægritudine Hippo. non fecerit mentionem, non est mirum, cuius determinatio, non ad librum epidimiarum, uirum ad librum apho. pertineat.

D De secundo questione, lice tunc de nomine solum, de quo medicus artifex realis non debet esse sollicitus, tamen bonum est uidere, utrum ueteres medici, scilicet Hipp. Gal. Auicena, & reliqui istam ægritudinem cognouerint, & quoniam nomine ipsam nominauerunt, constat enim quod hoc nomen male mortigeratum nomen est

est cōmune ad occulta ulcera, & tumores cau-
 fatos a melancholia, ut uoluit Gal. in libro de
 tumoribus causatis præter naturam, capitulo
 de rheumaticis melancholicis, & ex confe-
 quenti non est nomen proprium morbi Galli-
 ci, nec Galenus per illud uerbum intellexit,
 alumera, qđ est agere de uariolis, & morbillis
 teste Auicē. prima quarti, ca. de morbillis, &
 exponitur ab auctore pandectarum.

* uariola etiam non est nomen pro-
 prium morbi Gallici, nec Auicē. per alumera
 morbum gallicum intellexit. exanthema etiā
 non est nomen proprium morbi gallici, est
 enim in summitate cutis ulceratio subrubra, &
 aspera, cum his pustulis, quæ ex urtica, & colo-
 re nascuntur, ut Simon Ian. refert in dictione
 exanthemata auctoritate alexandri, uel sca-
 bies ulceroſa, & maxime faciei, ut idem dicit
 auctoritate Theodori Prisciani, pustula rubra
 auctoritate li. de doctrina graeca, idem dicit
 ex auctoritate Pandectarum, dictione ex-
 anthemata, Ioan. etiam aliter. secundo epidē-
 miorum, alia sunt phymata, & alia exanthe-
 mata, phymata quidem sunt a profundo carnis
 egredientia, & carnem erodentia, exanthe-
 mata uerò sunt quæ cutem solum lædunt, mul-
 toties autem phymata exanthemata, & exan-
 themata uocant abusiue phymata, ex quibus
 concluditur tale nomen exanthema, non esse
 proprium morbi gallici. Sed secundum ali-
 quam eius interpretationem, posset esse no-
 men commune sibi, & aliis morbis. Nec sa-
 phati nomen est proprium morbi Gallici; quo-
 niam ab auctore Pandectarum, in nomine sa-
 phati exponit, id est pustula faciei, morbus au-
 tem iste non tantum est in facie, sed totum oc-
 cupat corpus cum capite. Serapio uero pri-
 mo Brenarii, cap. de saphac, inquit, saphac est
 tumor, qui accidit in cute, quæ est supra caput,
 & est de genere apostematum, carnem aggre-
 dientium.

Proprietate sequentium ea, quod est quan-
 do cum ea accidunt quædam foramina parua
 tenuia ualde, ex quibus refudat aqua, & hu-
 mor subtilis. Rasis ad Alman. cap. 16. in-
 quit, saphac sunt ulcera habentia crustas, quæ
 in capite nascuntur, uel facie. Idem Rasis cap.
 diuisionum cap. 110. de paruis pustulis in capi-
 te, ex quibus concluditur, quod saphac est pas-
 sio capitis, & totius corporis, sicut morbus
 Gallicus, & ex consequenti non est sibi nomē
 proprium semper conueniens. Prædicti enim
 auctores, & Mes. & Auenzoar, loquentes de sa-
 phac, simul ponunt capitulum de saphac, cum
 aliis capitibus, in quibus loquuntur de passio-
 nibus capitis, & faciei, quod non esset si effet
 ægritudo communis toti, sicut morbus Galli-
 cus, unde Auenzoar, inquit, saphac, est ægritu-
 do, quæ accidit in carne, coloris puknonis,

cu paruis pustulis, & accidit i cute capitis hæc
 ægritudo, siue in facie, tamen uerū est quod sy-
 nonima Auicē. faciunt differentiam inter sa-
 phac, & saphati. Primum enim sunt maculæ
 rubeæ, quæ fiunt cum pustulis paruis, secundū
 uero est Botor humida, quæ emittit uirus, & uī
 detur esse species saphati, de quo loquitur 7.
 fen. quarti. tract. 3. cap. 1. & ibidem, etiam ap-
 pellatur cefferugi, & proprerea Auicē. quasi
 se excusando, quod determinet de saphac in
 fen. de decoratione, cum reliqui doctores alle-
 gati, de ipsa determinantes in tractatu de di-
 spositionibus capitis, & cōtentorū, uolunt esse
 passionem capitis, dixit, & currit consuetudo
 in pluribus libris, ut dicatur in cap. decoratio-
 nis, quia Rasis ait in li. diuifio. qđ passiones ca-
 pitis appa rentes, sunt dispositiones capillo-
 rum, de surfure capitis, & pustulis paruis, capi-
 tis, quorum tractatus in rubrica de decoratio-
 ne habetur, & ægritudinibus quæ sunt in ma-
 nifesto corporis. Credimus ergo Auicē. acce-
 pisse saphac, sicut fecerunt Serapio, Rasis, &
 alii Arabes, tum propter excusationem, tum
 quia remedijs quibus ipsi utuntur in saphac, &
 ipse utitur, itaque apud ipsam erit passio capi-
 tis, & non totius corporis, sicut morbus Galli-
 cus, & ex consequenti saphati non erit nomen
 proprium morbi Gallici, etiam secundum Aui-
 cē. Quod etiam morbus Gallicus non sit ali-
 quod apostematum calidorum enumeratorū
 ab auicēna, 3. fen. quarti, in qua agit de om-
 nibus apostematibus calidis, & frigidis, pater
 discurrendo per omnia illa apostemata, nam
 non est phlegmon, cum sit solum apostema
 sanguineum, nec erisipelas, ut satis est clarum,
 si legatur capitulum eius. Similiter nec for-
 mica absolute, nec formica miliaris, nec ignis
 per ficus nec pruna, nec inflatio, nec efflue, uti
 satis, pater legenti illa capita, & multo minus
 non est crangrena, nec Aschachilos, nec estio-
 menon, nec altoin, id est anthrax, nec est de nu-
 mero apostematum.

in glandulis ut patet per se, nec est morum
 cum plurimum accidat in ano, aut uulua, &
 ideo non continetur sub aliquo capitulo apo-
 stematum calidorum, enumeratorum a prin-
 cipe ibidem, & non est etiam aliquod frigido-
 rum, primo non est endimia, nec de numero
 nodorum, aut glandularum, uti satis constat,
 nec scrophularum, non est etiam almanus;
 id est nodus * ut patet, non cancer,
 nec est de numero apostematum uentosorum,
 & * uet non est, non uena; nec al-
 toin, non lepra, & si ei satis assimiletur, non igt-
 tur est aliquod de apostematibus enumeratis
 in tertia fen. quarti. Non est etiam de aposte-
 matibus dictis bochor, ut non uariola, aut mor-
 billi, aut efflere, aut defudationes, nec formi-
 ca, aut clauus, aut uerruca, aut scabies, nec am-
 pulla

pala dependentes ab aquositate, nec inflatiue dependentes a uentositate. Non est etiam de numero bochor iuncturarum, de quibus Auicenna. 2. tertii capitu. 28. non est etiam uarix aut elephantia, & ideo uidetur, quod Auicenna, nec in tertio, nec in quarto, de huiusmodi morbo determinauerit, & ex consequenti nec Hippo, nec Gal. eius interpret, ut refert Auicenna prima primi cap. de aratibus, ex quibus probabiliter concludi potest, huiusmodi morbum Hipp. Gal. Auic. fuisse incognitum, & aliis medicis antiquis, ac propterea eius nomine proprio caremus. Si enim Auic. ipsum cognouisset, utique de eo capitulum aliquod ipse fecisset, ac nomine proprio appellauisset, licet in ceteris morbis fecit, quibus propria dicuntur capitula, licet ex multis humoribus possint generari, sicut pleuritis, squinantia, quæ licet a quolibet humore possint causari, tamen Auicenna eas proprio nomine appellauit, & de eis propria fecit capitula, ipse etiam Bothor nomina dedit propria, & de eis propria capitula fecit, ut de uariolis, morbillis, ecteris, erisipilatis, uerrucis, defudationibus, de morbo uero dicto Gallico, nec ab ipso fuit nominatus, nec de ipso capitulum aliquod fecit, præterea dolores qui accidunt in tali morbo, non sunt de numero dolorum iuncturarum, de quibus determinat Auicenna uigesimo secunda tertii cap. 5. cum illi dolores causantur a materia recepta in concacitate iuncturarum, quæ augmentata extendit iuncturas, & neruos, & musculos ipsam continentes, causat dolorem, non quod materia illa recipiatur in neruis, & propterea podagrici non spasmodantur, quia materia illa in neruis non recipitur, nec nerui tumescunt, licet iunctura intumescat, propter causam dictam, quam sententiam accepit Auic. (ipso referente) a Gal. 6. Aphor. com. 49. licet de spasmo uideatur dicere Gal. sed in morbo Gallico iuncturæ sine tumore dolent, & uidetur dolor ille non causari sicut dolor iuncturarum, cum in morbo Gallico iuncturæ non intumescant, dolent etiam alia partes a iuncturis, de quo nec Auic. nec Gal. nec alii aliquam fecerunt mentionem, neque modum dederunt sciendum quem causetur dolor, & tamen mentionem fecerunt de doloribus aliorum membrorum, sicut capitis, aurium, oculorum, pectoris, stomachi, epatis, splenis, intestinorum, dorsi, renum, matricis, testicularum, & omnium iuncturarum, hic autem dolor, qui accidit in morbo Gallico, non est aliquis illorum, nec uis causari sicut illi, & maximè dolor iuncturarum, & propterea uidetur quod isti dolores ueteribus medicis fuerint incogniti, & ideo de eis minime loquuti sunt, nec propter hoc de infusificientia sunt redarguendi, sunt enim aliquæ ægritudines, quæ non accidunt, nisi longis tē-

A porum interuallis, & fortes stellarum coniunctiones, non fiunt, nisi in magno temporis decursu, & forte sequitur alias causas, raro contingentes & in magno temporis interuallo, ut refert Auicenna, tertii quarti cap. de uena medena, nunquam enim inquit se uidisse talæ ægritudinem, nunquam uidit febrem septenā, aut nouenam, & ideo negat eas dari ut inquit Auicenna 1. 4. cap. de febre sextana, & septena, & similibus eis, ac ibi inquit, non debemus negare ægritudines, quas non contingit uide re in tempore quodam, & quadam regione, nam hoc genus comprehenditur per multitudinem gentium, & eodem cap. dicit, & aliquando pertransit magna annorum reuolutio, in qua non uidentur fieri aliquæ ægritudines, sicut Gal. non uidit lapidem egredientem ab intestinis (ita ipso referente libro de interioribus) & tamen Gentilis uidit ipsum bis, non tamen fuisse conueniens Gal. negare hoc, affirmat etiam Gentilis, uidisse lapidem se a stomacho per stomachum egressum, post uehementis stomachi dolores, a præcessoribus nostris non uisum, & tamen non debet hoc negari, sed concedi sicut monstruosum, raro eueniens, sicut ergo ægritudo ista, scilicet lapis in stomacho fuit incognita Gal. Hipp. & Auic. quia suis temporibus non apparuit, quæ tamen apparuit tempore Gentilis, & sicut uena medena apparuit tempore medicorum præcessorum Gal. & sicut febris septena, & nouena, quæ tamen ægritudines temporibus Gal. non acciderunt, eo quia non fuit nisi cum magnis temporum periodis, ideo non reputatur in conueniens, quod morbus Gallicus apparuerit temporibus nostris, qui tamen temporibus Hipp. Gal. & Auic. non fuit, non tamen dico, quod nunquam fuerit, imo necesse est, ipsum fuisse, si mundus est æternus, ut uoluit Arist. 8. phys. & primo cœli: & enim oppositiones infinitæ reuersæ sunt ad nos, ut primo cœli; & idem iudicium de omnibus aliis erit rebus propter easdē factas stellarum coniunctiones, & causas ipsarum productiuas, si autem mundus est factus de nouo, ut rei ueritas est, credimus etiam talæ morbum alias fuisse, non tamen tempore Hipp. Gal. & Auic. Auenzoar etiam secundo tractatu, sui thesist cap. uigesimo secundo, posuit ægritudinem causatam a uerme generato inter carnem, & cutem, quem si medicus occideret neglexerit, potest inde magnum sequi nocuum, nec illa ægritudo est uena medena, ut patet per ipsam Auenzoar, qui de eis distincta fecit capitula, & diuersa applicat remedia, hanc tamen Auic. non cognouit, uti patet legenti libros suos, nam determinauit de uermibus generatis in intestinis, decima sexta tertii tract. quinto cap. primo, & de uermibus generatis in capite, & facie, eadem prima tē-

tii tract. secundo cap. tertio, de uerme autem generato inter cutim et carnem nullibi mentionem fecit, & ex consequenti talem egritudinem ignorauit, & ex consequenti Galenus & Hipp. quorum ipse est interpres, & ignorauerunt autem omnes medici excepto Azarauio tuisim causatam ab animalibus generatis in canna pulmonis, et locis que animalia minora sunt multillionibus, & transeant de loco suę originis, & concitatur tussis ex illorum motu, & quando quiescunt in loco suo, quiescit tussis ipsa, ut uoluit Gentilis de prima secundi ca. de tussi, ideo si curatur propter causam superius dictam * nec omnium egritudinum cognitarum temporibus suis Hipp. Gal. & Auic. causas curatuas perfecte enumerant, ut expresse Hipp. in suo iusiurando arte extra hedi lapide ex uesica perfecte se ignorare falsus est, quam tamen perfectam habet his temporibus Iacobus, quem ego uidi extraere lapidem magnifice, & mire ex uesica, & postea locum consolidare, & quasi omnes euadunt, Cõciliator differentia 193. inquit, et fortassis est medicina, nobis tamen occulta, que curare possit presertim iuxta illud Hermetis, mineralibus, & uegetabilibus insunt uirtutes miranda, que si noscerentur eis homines operarentur que arte magica conficiuntur, talia autem magis brutis quam nobis nota sunt unde Zoar, sunt medicinae ulcerationis pulmonis, & eius infirmitatis existentes in mundo, nobis tamen ignorata, quoniam quando in pulmonibus ouium alteratio existit; exeunt tunc a communitate gregis querentes aliquid auxilii, & dicunt nobis pastores, quod comedunt illas oues herbas, quibus comestis mox reuiscunt, & perfecte sanantur ex suis ulceribus, & ego (inquit) uidi pulmones ouium, in quibus iam inceperat fieri uestigium solutionis continuitatis, & apparebat tale uestigium in ipsis in aliqua parte, in alia uero parte apparebat opus sanationis, & consolidationis carnis pulmonis manifestum. Nunc autem non est aliquis sciat illam herbam, nec credo ante nos fuisse qui sciuerit illam, quod etiam potest confirmari quando medicinae sunt qualitate operantes uel manifesta, uel occulta, si manifesta calefaciendo, infrigidando, humectando, & eccicando, quod maxime uia experimenti cognoscitur, ut inquit Auicena secundo canonis capitulo secundo, nam contingit quod aliqua erit medicina calida ad corpus hominis comparata, que comparata ad corpus equi uel leonis, erit medicina frigida, ut Renbarbarum. Si uero a qualitate occulta operatur, ut Peonia, ab Epilepsia liberat, hoc nisi experimento sciri poterit, & ab effectu, ad hoc autem experimentum faciendum, & medicinam exhibendam mori fuerunt medici, ut inquit Conciliator disse-

rentia prima aut a casu, ut septima quarti, capitulo de lepra, ubi recitatur historia de leproso sanato ex potu uini, in quo uiperas erat suffocata, uel casu quo quis eo uino uolebat homines interficere, & sanatus est ille, ex quo postea medici cognouerunt carnes uiperinas in curatione leprae plurimum conferre, uel ex somnio sicut secundo can. cap. de urina, ubi refertur de splenetico curato, & etiam sexta tertii capite 15. de apostemate linguę curato ex succo lactuca, uel exemplo, sicut dicit cognitum fuisse feniculum oculis conferre exemplo serpentis egredientis cauernas, & oculos feniculo fricantis, uel Dæmonem reuelatione in somno, uel in uigilia, quod etiam Angelorum reuelatione fieri poterit, ut Arist. & Auerr. in de somno & uigilia, & nomen Dæmonis etiam ad Angelos referas, cum ergo possint esse multa animalia, mineralia, plantæ, ægritudinibus proficua, nobis tamen ignota ex defectu casus, uel somniorum, uel exemplorum, uel ex Demonum reuelatione nobis illa notificantium; non uidetur a ueritate alienum Hippocratem, Galenum, Auicennam, & alios medicos clarissimos illa latuisse, quia ad eorum cognitionem per Dæmonem, & a priori, aut certitudinaliter, & scientificè perueniri non potest, sed solum modis istis casualibus, & contingentibus, & propter hoc uidemus Auicenam in parte curatiua mulierum medicinam recitare & in prima tertii 38. cap. de cura Hemicranę, & in aliis locis, & ideo non est mirandum, si quandoque aliqui empirici aliquas ægritudines melius curant, quam doctissimi uiri, & id de facto in morbo Gallico contingit, qui ut in pluribus non nisi a barbitorforibus, & empiricis curantur. Cum medicina illius morbi curatiua, magis ipsis quam doctissimis uiris nota sit. Sed ut negotium hoc perficiatur, opus est declarare, quid sit iste morbus Gallicus, & que sint eius causę primitiue, antecedentes, & coniunctę. Ego saluo semper meliori iudicio, credo morbum istum non unum, sed plures, uidelicet tres; duo quorum possunt simplices appellari, tertius uero compositus ex illis duobus, primus est pustule diuersorum colorum, & que * quandoque enim maiores, quandoque minores, a quibus quandoque emanat uirus, & sanies, & quandoque non, ut plurimum sine pruritu, forte propter materię grossitiam, totum corpus quandoque a capite usque ad pedes occupantes, quandoque non totum corpus, sed magis eam partem superiorem, uel inferiorem, ut plurimum tamen magis superiores partes, ut caput, faciem, & collum, manus, & brachia infestat, quam inferiores, uidelicet uentrem, coxas, tibias, pedes, pudibunda tamē ut in pluribus occupant, in quibus quandoque, immo fre-

frequentissime incipiunt, nonnunquam tamen a capite, uel facie, raro autem, uel nunquam caput & facies ab his pustulis absoluntur. Causa coniuncta istarum pustularum, ut opinor, humor est in quali peccans, uel in quali, & quanto, non unus, sed plures, raro enim apostema ab uno solo humore fit, teste principe tertii quarti, capitulo primo ad finem; forte aliquando isti humores sunt æquales, ut impluribus tamē sunt alii, uel aliis dominantur, hic dominās ut impluribus uidetur esse melancholia, cum huiusmodi apostemata semper fere dura sint, & ad nigredinem trahentia, uel fuscadinem, uel etiam phlegma: salum, atq̃e ista sua materia, faciens pustulas in morbo Gallico non est longinqua a materia faciente scabiem, unde morbus iste scabies magna potest appellari, & forte est illa scabies magna de qua loquitur Auenzoar tertio tractatu Theyfit, capitulo primo. Materie enim istarum trium dispositionum scilicet saphati, impetiginis, & scabiei, non sunt multum differentes, & uidentur coniunctæ, ut patet ab Auicenna, in propriis capitibus egritudinum istarum, immo scabies quandoque ad saphati, & ad impetiginem permutatur. Causa antecedens sunt humores mali, in quali peccantes, nam sunt in uia expulsiōnis a partibus interioribus, & profundo corporis ad exteriores, & uirtus expellens, uolens mūdicare membra principalia, & partes interiores ab huiusmodi malis humoribus, (quæ sunt nobiliores partibus exterioribus, & forte ex multitudine superfluitatum, ipsarum quandoque aggregantur in corpore) expellit eas ad cutis exteriora, & corrumpit, ut inquit serapio quinto sui breuiarii, capitulo primo, & secundo, ex quibus infero non esse unum uniuersaliter, quod quanto pustulæ istæ multiplicentur, morbus sit minor, imo est maior cū significant maiorem quantitatem humorum peccantium, sicuti & in scabie, & uariolis maxime uidemus egritudines illas esse deteriores, quanto magis pustulæ illæ multiplicentur, ut est sententia principis prima quarti capitulo de uariolis, uerum tamen est si sunt a uirtute uolente mundificare partes interiores, & nobiliores ab illis malis humoribus quod quanto huiusmodi mali humores magis pelluntur ad extra, tanto magis egritudo est salubris, quod si huiusmodi materia remanet in partibus interioribus, & nobilioribus tunc causaret egritudinem deteriolem, sicut uniuersaliter egritudines membrorum intrinsecorum, & principalium, sunt deteriores ceteris partibus membrorum exteriorum egritudinibus, & uilius, tamen comparando

pustulas exteriores inter se, quanto sunt plures, tanto deterior est egritudo, licet sit minus mala, quam si materia remansisset ad intra. Causa autem primitiua est mutatio noui naturalis aeris ad calidum, & humidum, deterior inter omnes mutationes ad qualitates manifestas, ut inquit Auenzoar tract. 3. They cap. primo, & Auic. 2. primi, cap. 4. mala ergo qualitas illa debilitans uirtutē, est causa quod humores nō bene regulentur a uirtute debili ab aere calido, & humido, præternaturaliter alterato putrescente, ac quandoque ad qualitatem uenenosam permutato, ut in febre peffluentiali, medici enim habent proprietatē occultam, conceduntque eam proprietatem, ut Auic. in tract. de uiribus cordis, cap. 10. de proprietate, & Mesue de consolatione medicinarum cap. primo, ubi dicit quosdam medicinas conferre a qualitate occulta, ut patet ab Auic. 2. primi, cap. 2. dicit. n. medicinā curare aliquando a proprietate occulta, sicut psonia epilepsia 2. can. cap. proprio de cura epilepsie similiter iacynthus liberat a fulgure, ut 5. de simplicibus cap. de iacyntho habemus, & hoc nō est a qualitate manifesta, ergo præter qualitates manifestas, est ponere occultas, licet Arist. prima problē, particula uideatur eas negare, sicut ergo Psonia cōfortando uirtutē, q̃ est illa quæ uniuersaliter curat, ut 3. teg. oium natura operatrix, medicus uero minister, & Auic. de cura putridarū in generali, ait quod medicus facit quod uirtus super naturā reddatur potētior, & sic morbus curatur, igitur per oppositū qualitas illa occulta mala in aere, debilitado facit ut humores facilius uincantur, & superentur a calore & humiditate aeris, & uniuersaliter a caliditate præter naturā, uel a quolibet agēte, ipsos præter naturaliter disponente, quodcunq; sit illud, sed tunc esset locus speculationis quid sit illa fortificatio, & debilitatio uirtutis, & utrū uirtus intendatur, uel remittatur, & quid sit illud quod ipsa requirit uel deperdit, ratione cuius efficitur fortior, uel debilior ad agendū, uel patiendū, ex quo nō est aliqua ex qualitatibus manifesta, & forte est qualitas occulta mēbro impressa, cum qua membrum, uel uirtus redditur fortior, uel debilior ad agendum, uel patiendum, sed non quod uirtus in se fit facta debilior uel fortior, intensior uel remissior, sicut appropinquatio agētis ad passum, uel eius distantia facit quod agens redditur fortius, uel debilius ad agendū, & non propter hoc redditur intensius, uel remissius, sicut cū caliditas in mēbro densa redditur fortior ad agendū, quā in subiecto raro, licet non intendatur, aut remittatur, & si cui ista difficilia sunt, & propter hoc forte Arist. non posuit istas

qualitates occultas, causæ, dicent, huius malæ dispositionis aeris, sunt formæ cæli; facientes esse nunc illud, nunc aliud, cuius aduentus ignoratur, per formam autem planetarum, constellationes, & stellarum constitutiones exponit Gentilis, & licet causæ terrestres possint esse causa huius aeris dispositionis, quæ dicitur quedam aeris putrefactio, similiter sunt uenti deferentes ad locum bonum malos uapores, uel fumum ex locis fatididis, in quibus sunt ualles profundæ, corpora extincta occisa, non tumulata, & fortasse etiam propinqua loco in quo uicimus, & quandoque accidunt putredines in interioribus terræ, propter causas quorum euentus ignoratur, id est constellationes respicientes sinus terræ, ut exponit Gentilis, quia huiusmodi mala qualitas occulta, & quandoque uenenosa, ut in feb. pestilentiali, plurimum uidetur causari a corporibus cælestibus, & stellarum coniunctionibus determinatis, quia omnis forma in actu continetur in primo motore, & in potentia in prima materia, ut Auerr. ait duodecimo metaph. licet ergo in uisceribus terræ, & uaporibus eleuatis a corporibus mortuis sit huiusmodi qualitas occulta, quia tamen non potest reduci in qualitatem manifestam tanquam in causam, sicut in cæteris proprietatibus, ideo * & * horum sunt formæ ex formis cæli; & hoc est quod dicebat Mesues dotatum esse unum quodque duplici uirtute, elementalī scilicet, & cælesti, aer enim putridus causat febrem pestilentialē, mortalem, quod non facit principaliter propter calidum & humidum, ut ait Auicenna secunda primi, capitulo, de impressionibus aerearum mutationum, quod uero in eius existit substantia, est ut eius substantia ad malitiam conuertatur, non ideo quod aliqua suarum qualitatum ualde fortior facta fuerit secundum augmentum, & diminutionem, & hoc est pestilentia, in quibus uerbis uoluit Auicenna, istum aerem habere magnam rationem qualitatis occultæ, quam mutationem in substantia appellauit, sicut medici uniuersaliter dicunt operationem prouenientem a qualitate occulta, prouenire a tota sui substantia, quæ non est aliqua qualitatum manifestarum, calidarum, frigidarum, humidarum, aut siccarum, & hoc est quod subdit: huiusmodi uero aer putrescit quandoque, & conuertitur eius substantia ad malitiam, per huiusmodi malitiam in aere, & aqua, intellexit qualitatem istam occultam malam, uenenosam, quod potest ratione probari, quia malitia ista non est substantia, quoniam tantum esset transmutatio

E substantialis, & omnis substantia non lædit immediate, sed mediante aliqua qualitate, ut habetur ab Aristotele in de sensu & sensato, ignis enim, inquit ipse, non agit in quantum ignis, sed in quantum calidus, si autem est a qualitate, tunc, aut ob occulta, aut a manifesta non a manifesta, quia uel calida, uel humida, & sic de aliis qualitatibus manifestis, & scibilibus, & tantum aer calidus & humidus esset magis noxius, & putridus, & pestilentialis, quod est contra ipsum, & ueritatem, ergo qualitas erit occulta, & hoc est quod dicebat princeps prima quarti, capitulo de feb. pestilentiali, loquens de aere, & aqua putridis, accidit aeri, inquit, mala qualitas, quæ mala qualitas non potest esse manifesta, ut deductum iam est, erit ergo occulta, uenenosa, mala, & propterea appellatur mutari in substantia, mutatio autem quoad qualitatem manifestam uocatur alio modo, scilicet ad calidum. Verumtamen ad ralem qualitatem occultam, calidum requiritur in certa proportione caliditatis, & humiditatis præter naturam, sicut est de aliis proportionibus occultis, quæ requiruntur cum certa proportione qualitatum primarum, sicut formæ substantiales & illam requirunt, & hoc uoluit Auicenna secunda primi, doctrina secunda, capitulo quarto, dicens ex complexionibus aeris dignior ut conuertatur ad putrefactionem est calida & humida complexio, & ista qualitas occulta * * * maligna, quæ causat dispositiones malas, quas enumerat Auenzoar tertio Theyfir, capitulo primo, uidelicet quod si peruenit hominibus incendium magnum, ita quod uidebantur esse ab igne adusti, & in principio habebant pruritus magnum, & multis hominibus ceciderunt crura, & coxæ, & musculi, & ossa in magna quantitate, & paucis interpositis dixit quod febres, quæ tunc temporis ueniebant, non erant fortes, nec uiolente, sed erant lentæ, & quietæ, in tantum quod quasi occultæ esse reperiabantur, & paucis interpositis, & febres deteriores sunt ualde cæteris febribus, & longiores a salute, quod credo esse ratione malæ qualitatis occultæ, & uenenosæ, & non ratione caliditatis, quia erant lentæ, & quod a tempore Hippocratis hucusque non fuit epidemia illa pessima, ex quo sequitur, ut supra dicebatur, quod sunt aliquæ egritudines, quæ non accidunt nisi in longissimis temporum interuallis, & subdit, sed bene uidimus pruritus ualidos, & scabies magnas, & uariolas, & morbillos, & putridas febres, & apostemata perniciofa ex quibus patet aerem ad calidum & humidum alteratum cum illa dispositione occulta

occulta, causare & febres pestilenciales, & morbum Gallicum, quem, ut puto, intellexit Auenzoar per scabiem magnam, & secundum quod illa putredo aeris cum proprietate occulta, est malignior, uel minus mala, potest causare ægritudines deteriores, uel minus malas, & in tantum quantoque procedit putredo, uel mala qualitas uenensosa, quod non solum homines moriuntur, sed animalia bruta, & plantæ, ut inquit Haliabas quinto Theoricæ capitulo undecimo. Vtrum autem illa qualitas occulta interficiens homines, & bruta, & quandoque homines, & non bruta, & aliquando bruta, & non homines, ut aliqui dicunt, sit una diuersificata ex maiori malitia uel minori, uel sint plures, erit dignum speculatione, & licet corpora cœlestia, ut in pluribus sint causa generationis, & conseruationis hominum, & reliquorum animalium (iuxta illud philosophi, & aliorum philosophorum sol & homo generant hominem, quod inrum, intelligendum est uniuersaliter de corporibus cœlestibus omnibus, & uniuersalibus, quia non est maior ratio de uno quam de alio, unde Aristoteles, primo Meth. Necessesse est hunc mundum inferiorem superioribus esse contiguum, ut inde omnis uirtus gubernatur) tamen aliquæ stellarum coniunctiones, & influxus possunt esse causa corruptionis. Immo idem Planeta quantum ad diuersa loca, iuxta illud philosophi secundo de generatione, propter motum Solis in obliquo circulo sunt generationes, & corruptiones, accedens enim est causa corruptionis, mortalitates enim magnæ, & prælia, in quibus multi homines moriuntur, ut innuere uidetur Auicenna in sua sufficientia, sunt ex intentione naturæ uniuersalis, ut præsentia cedant futuris, non enim est dignum, ut ea quæ sunt, semper sint, & ea quæ sunt non-entia semper sint non-entia, & nisi essent istæ mortalitates, terra non sufficeret ad alendam tantam multitudinem hominum: concludendum ergo, corpora cœlestia non tantum generationis, imo corruptionis esse causas per se, non tamen immediate, nec est inconueniens idem esse causam contrarium effectuum secundum dispositiones diuersas atque ista est sententia philosophi, & commentatoris secundo de generatione ad finem, ex quibus omnibus patet quid sit morbus Gallicus, sumptus pro pustulis solum, & quæ sint eius causæ primitiue, antecedentes, ac etiam coniunctæ. Secundus autem morbus Gallicus, sumptus pro dolore, uel ægritudine, ad quam sequitur

A dolor, qui est mala complexio, uel solutio continuitatis, uel utrumque, existens in musculis, & panniculis ipsos inuoluentibus, & neruis, causa autem coniuncta sunt humores mali, expulsi ad illa loca a uirtute debili, non potente illos malos humores expellere ad corporis superficiem, uel propter oppilationem pororum, non tamen taliter mouentur ad neruos, ut oppilent transitum spirituum, & causent paralytim, nec taliter, ut eos contrahant secundum obliquitudinem, & dilatentur secundum latitudinem, quia tantum causarent spasmus, & taliter quod causarent in eis malam complexionem diuersam, uel solutionem continui, uel faciunt utrumque, & forte materia illa solum mouetur ad panniculos inuoluentes musculos, qui ossibus sunt propinqui, & propterea uidetur quod dolor eis sit in ossibus, cum tamen ossa non sentiant, nec credo uerum esse quod dolor ille sit accidens apostematis intrinseci, cum nulla ibi sint apostemata, nullus tumor in membris appareat, quæ tamen membra sunt ualde extenuata, ut experientia docet, & facta Anatomia, nulla intrinseca apostemata apparuerunt, præterea semper dolerent, cum tamen uideamus eos magis laborare nocte quam die, cuius causa forte est, quod de nocte propter eius frigus, & pororum clausonem materia illa minus transpirat, potest etiam esse, quoniam quando deficit Sol, uirtus panniculorum debilitata, facilius recipit materiam dolorem facientem, & forte ambæ concurrunt causæ. Causa autem antecedens sunt humores illi in uia ad aeruos, & panniculos, causa autem primitiua est aeris intemperies in calido & humido, una cum qualitate occulta mala ut supra, forte magis debilitans neruos quam alias partes, & magis partes ossibus propinquas, quam alias, propter ossium frigiditatem, & ideo iuncturæ magis recipiunt, ac dolent, quia sunt frigidiores, & debiliores, ut inquit Auicenna uigesimasecunda, tertiis capitulo quinto. licet alias etiam assignet causas. Tertius morbus est aggregatum ex pustulis & doloribus, & forte materia faciens pustulas, quia magis subtilis pellitur ad superficiem corporis, magis autem grossa remanens intus causat dolores, uel forte subtilis non satis apta expelli ad cutim, pellitur ad neruos, & panniculos, grossior uero pellitur ad superficiem corporis, forte hoc fit a natura symptomatice operante, sicut materia colicæ quandoque pellitur ad neruos, & panni-

culos partim ad superficiem corporis, hæc ta-
men probabilia sunt; necessaria fortioribus
relinquantur. Hæc sunt de morbo Gallico,
quæ mihi uisa sunt probabilia. Si uero has
egritudines Auicenna, Galenus, & alii cogno-
uissent, de illis aliquid tradidissent, sicut apud
me satis est uerisimile, tantumque dicendum,
quod pustulæ saltem confuse, & uniuersaliter
comprehensæ sunt a principe in capitulo
de saphati, tractatu tertio de his quæ accidunt
in cute, non in colore, uel saphati, ceferugi, &
balmiati, & aluatus, fecalbotus, ut nonnulli uo-
lunt, & sunt ulcera melancholica, quæ appa-
rēt in cute, & sunt ex eadem materia, ex qua
sunt uarices, ex quibus colligo Rafim, Sera-
pionem, Mesuem, Auenzoa, & alios, saphati
solum accepisse pro curis passione: Auicenna
tamen largius usus est hoc nomine, ut etiam
se extendit ad passionem cruris, nisi enim no-
men saphati extenderetur ad Alguesex, incō-
uenienter Auicenna de ipsis determinasset in
cap. de saphati, idque cum aliis speciebus sa-
phac, nec uideretur conueniens, quia nascitur
aluatum in cute, sicut saphac, ideo de ipso de-
terminauit in cap. de saphac, quia eadem ra-
tione debuisset determinare in cap. de saphac
de omnibus, de quibus determinat in illo tracta-
tu tertio, ex quo omnia illa nascuntur in cute,
ut inquit rubrica & ideo de uerrucis & delu-
dationibus debuisset facere capitulum, nec mi-
rum quod Auicenna aliter fumpserit saphac,
quoniam nomina sunt ad placitum, iux-
ta illud doct. ad placitum poni propria
multa notauit, & ipse est de illis, qui uolunt
nominibus ad placitum uti, ut de ipso affir-
mat libro naturalium capitulo de uirtutibus
interioribus, ubi uirtutem * nomi-
ne alio a nomine consueto appellat, & ita fa-
cit Auicenna de nomine Saphac, quod confir-
matur ex uerbis suis in capitulo de cura sa-
phac, & si fuerit in membris inferioribus phle-
botomentur duæ saphac, & ita saphac apud
ipsum non solum reperitur in capite, & mem-
bris superioribus, sed etiam in membris infe-
rioribus, & ita in toto corpore reperiri po-
test, præterea impetigo uideretur esse species
saphac, ut patet per ipsum Auicennam in cap.
de impetigine, sed ipsa non est tantum capi-
tis, immo potest esse in toto corpore, ut ait
in cap. de cura eius, & quando expanditur in
petigo, & multiplicatur, tunc cura eius est eu-
ra lepræ. præterea etiam saphac sunt propin-
que causis lepræ, scabiei, impetiginis, & eis
approximantur in curatione, ut inquit Aui-
cenna capitulo de scabie, sed scabies est pas-
sio totius, ergo & saphac apud ipsum potest
toti communicari, & apud me est illa scabies
magna, de qua loquitur Auenzoar tertio

Theyfir. capitulo primo de epidimia. & in fi-
ne capituli de scabie ait Auicenna, & scabies
fæda permutatur ad impetigines, & alfaphac,
quid clarius, saphati ergo apud Auicennam
est bothor non tantum in capite, sed & in to-
to corpore, & sic morbus Gallicus pustularis
conuenienter a clarissimo doctore magistro
Simeone dictus est Saphac & non absolute,
sed epidimialis, potest etiam large exten-
dendo nomen pustulæ exanthemata epidimia-
lia appellare, ut patet ab expositionibus su-
pradiçtis. Quo autem ad secundum mor-
bum, qui sunt dolores illi, potest reduci ad
secundi tractatus sen uigesimæ secundæ, tertii,
unde Auicenna, capitulo de dolore dorsi ad
principium ait, dolor dorsi fit in lacertis, &
cordis intrinsecis, & extrinsecis quasi cum
dorso, & in capitulo de dolore iuncturarum,
paragrapho de sciatica, loquens de loco ubi ma-
teria continetur, inquit, & quandoque acci-
dit, ut non sit in iunctura, immo in neruo

* ut supra dixerat, & materia
quidem sciaticæ quandoque est in iunctura,
& procedit ex ea in neruo lato: ex quibus pa-
tet Auicennam uelle non solum dolorem causa-
ri ex eo, quod materia recipiatur in iunctu-
ris, & extra neruos, sed etiam quia in ner-
uis cordis, & musculis recipitur secundum
modum superius dictum. Tertius morbus
reducitur ad duo capitula, scilicet saphac,
& de doloribus iuncturarum, cum ipse etiam
non sit unus morbus, sed duo. Tertium
est dubium, utrum morbus iste comprehen-
datur ab Hippocrate, tertia aphorismorum par-
ticula, necne, & primo uidetur quod non;
quia temporibus suis non fuit cognitus, ut
supra dictum est, uel dicendum secundo, da-
to quod fuisset cognitus, ex quo est morbus
epidimialis, eius determinatio non per-
tinet ad lib. aphorismorum, sed ad lib.
epid. & propterea bene dicebat claris-
simus doctor dominus Simeon de Pistorio,
quod male inter eos morbos enumeratur,
cum ibi loquatur Hippocrates, de morbis cau-
satis ex mutatione aeris solum in qualitati-
bus manifestis, & mutatione temporum, non
autem de morbis causatis ex mutatione æ-
ris in substantia, & ad qualitatem occultam,
ut superius dictum est, ergo uidetur dato
quod in aph. comprehendatur, non tamen
ubi loquitur de morbis æstiuis, & putredini-
bus pudendorū: nā dicit Marfilius de Sancta
Sophia, ubi illā partē exponit, quod per pu-
tredines habemus intelligere multas, & fæ-
das illarum partium superfluitates, aut etiam
possumus intelligere per uarias putredines, pu-
stulas putridas, aut alias putredines, quæ cau-
santur in æstate, maxime uersa ad humidum,
licet

licet enim pudenda neruea sint satis, quia tamen sunt loca expulsiōum, quia etiam fortiter confricantur, & deliciose, multæ decurrunt superfluitates, plures tamen ad pudenda cum est; ægrotudo ergo illa est propria pudendis membris, & communis toto corpori, sicut causa iam ibi assignata est propria ipsis pudendis, & non toto corpori: & ideo per illa uerba morbum Gallicum minime intelligere possumus, licet ipsa etiam pudenda infellet, sicut & reliquas partes corporis, a quibus etiam difficiliter remouetur, ut experientia docet, quia sanies in pudendis remanet, pustulæ uero illæ in aliis partibus remanent, & maxime in capite: idem uoluit Galenus in commento ad finem, ubi inquit quosdam quæsiuisse medicos, cur putrescunt partes circa anum, & pudenda, cum tamen hæc membra non humida, immo neruosa potius sint, & dicit defluxum humiditatis ad illa membra, esse causam putrefactionis, non quia illa membra sint humida secundum naturam, & maxime pudendorum, hæc Gal. ex quibus patet Hipp. & Gal. per putrefactiones pudendorum non intellexisse morbum Gallicum, sed morbum illorum membrorum eis contingentem ex causa appropriata illis membris, scilicet continuo defluxu ad illa membra: præterea dolor qui accidit in morbo Gallico omnium fere membrorum, nullo modo continetur in aph. in quo Hipp. enumerat morbos æstiuos, ut patet legenti ipsam, & totam Gal. expositionem. Si ergo in hac aphorismorum particula continetur iste morbus, uidetur quod contineatur sub morbo, in quo enumerat morbos in uere accidentes, in quo enumerantur lichenes, & alphi & dolores arterici, & exponitur ab excellentissimo doctore de sancta Sophia, lichenes, id est defædationes cutis cum excoriatione, procedentes a phlegmate salso. Alphi uero sunt consimiles defædationes prouenientes magis a colerica materia, de quibus omnibus defædationibus tractatio diffusa habetur septima quarti cap. de saphac, & iste morbus Gallicus quantum ad pustulas potest comprehendi per lichenas & alphos, quantum uero ad dolores, per artheticos.

Quartum dubium est utrum a solo humore melancholico, uel et ab aliis possit fieri & causari, ex dictis patet responsio, quod non solum ab uno humore, sed diuersis potest causari, & maxime a phlegmate, & melancholia, & quod eius materia non longinqua est a materia scabiei, ut ex dictis patet. Dubium principale, in quo a prædictis clarissimis doctoribus fuit dubitatum, an aer per solas qualitates manifestas agendo in corpus humanum sit causa huius morbi gallici, an etiam cum qualitate occulta, ad quod

A dicitur (saluo semper meliori iudicio) quod mihi uidetur esse dicendum, quod aer in qualitatibus manifestis, scilicet caliditate, humiditate occurrit, & qualitate etiam occulta ad talem morbum causandum, cum aer in calido & humido non sit multum distans ab aere aliorum temporum, in quibus dicitur morbus non apparuit, præterea iste morbus est epidimialis epidimialis aut morbus causatur ex aeris putrefactione, uel corruptione ob mutationem in substantia, quæ mutatio, ut ex dictis patet, est ad qualitatem occultam, & ista uidetur sententia Auenzoar 5. theysir, tract. tertio, cap. primo, ubi uult epidimiam ex corruptione aeris prouenire. Idem tradit Haliabas. v. theoricæ, capitulo 11.

B quod potest confirmari ratione, quam inquit Haliabas allegato cap. ad finem, ubi inquit * morborum quidam sunt regulares, quidam epidimiales, epidimiales quidam letales qui morte terminantur, quidam autem qui salubres sunt, pestilenciales sunt * harum regionum proprii sunt, siue alii regionibus regionales appellentur, cum ergo morbus gallicus sit communis, & regionalis, cum in pluribus regionibus reperitur, & in tota Italia, & Gallia, & Germania ergo erit epidimialis, & non letalis, siue pestilencialis, ubi aduertendum quod per morbum pestilencialem intellexit morbum ex corruptione aeris prouenientem, communem pluribus regionibus, & salubrem, & ita aliud intellexit per morbum pestilencialem ab eo quod gallicus est, tamen in re conueniunt, quod doctores usi sunt nominibus ad placitum. Nihilominus in hoc conueniunt, quod dicitur morbus gallicus ex putrefactione aeris, & eius mutatione in substantia facta proueniat, quod erat propositum, est ergo morbus gallicus pestilencialis secundum modum loquendi Haliabatis, non autem secundum modum loquendi Gal. & hoc uoluit Simeon pistoriensis ac bene, & est notandum quod putrefactio aeris, seu huiusmodi qualitas occulta aliquando est multum maligna, & causat ægrotudines mortales, & accidit faua uniuersaliter, & febres mortales, quæ apud Gal. & Hipp. appellatur pestilenciales, ideo aliquando est tanta malignitas, ut quasi subito interficiat, ut patet in fontibus cooperitis, & puteis longo tempore, ad quos si homo accedat, quasi subito moritur, ut ait Auēzoar 3. theysir, tract. 3. cap. 2. propter corruptionem illius aeris, & eius conuersionem ad qualitatem malam uenenosam, quandoque autem non est multum maligna, & tunc causat ægrotudines salubres, & non mortales, & accidentia non multum difficiilia, quæ ægrotudines sunt diuersarum specierum, sicut pruritus, scabies magna, uariole, morbilli, dolores interius, fluxus, uomitus, quæ omnia colliguntur ab Haliabate loco allegato. f. 5. suæ theoricæ, c. 11. & ab Auēzoar 3. theysir tract. 3.

C

E e 3 cap.

cap. primo & intelligo quod illæ diuersæ agri-
tudinines causantur in diuersis temporibus, &
non simul secundum diuersum modum putre-
factionis, & diuersam malitiã illius qualitatis
occultæ, ex quibus cõclado, pustulas in morbo
Gallico apparẽtes, & dolores, esse agritudines
ex corruptione aeris, non multa, & qualitate
occulta, non multum maligna prouenientes,
qui ex Haliabbatis sententia epidimialis appel-
lari potest, & est uerum quod licet mala qua-
litas sit causa morborum, non tamen est cau-
sa adæquata, sed ad ipsos morbos, cauſandos
concurrat & dispositio ex parte corporis pa-
tientis, si enim omnia corpora essent, eodẽ mo-
do disposita, omnia quidẽ in magnis mortali-
tatibus morerẽtur, ut inquit Haliabas, 5. theo-
riæ suæ cap. 11. autoritate Gal. in lib. de feb.
differẽtiis, & mali humores q. aliquãdo sunt in
festi huiusmodi mala qualitate, ut in febre pe-
stilentiali, licet forte non semper in aliis egre-
tudinibus epidimialibus corpora cœlestia etiã
quæ sunt causa istarũ agritudinũ non sunt cau-
sa totalis, cum cõcurrant & alia, ut Auic. primã
4. cap. de feb. pestilentiali, & quandoq. ait, ne-
cessario cõcurrunt uirtutes agentes cœlestes
& uirtutes patietes terrestres, & mali humores
ut dictum est: & hoc uoluit Simeon pistoriẽsis,
& bene, in aliquo tñ cauſando non esset incon-
ueniens q. causa primitiua esset immediata ca-
usa alicuius agritudinis, atq. ista uideatur sen-
tentia principis 2. primi, cap. de causis. Quod
autẽ dicitur q. effectus particulares debent ha-
bere particulare causam, & uniuersales uniuersa-
les 2. phy. & 5. metaphisicæ, uerum est, referẽ-
do singula singulis particulis in prædicãdo ad
particularia in prædicãdo, ut hæc domus ab
hoc domificatore, & domus a domificatore, ef-
fectus autẽ particularis in prædicãdo uniuersa-
les uero in cauſando possunt causari a causa
particulari in prædicãdo, uniuersali, tamen
in cauſando, ut ab ista mala qualitate in aere
causata ab hac tali coniunãtione stellarum,
quæ mala qualitas licet sit particularis in præ-
dicãdo, est tamẽ uniuersalis in cauſando egri-
tudinines multas in multis hominibus, nec in-
conuenit aliquando causam uniuersalem in
cauſando, producere aliquem effectum par-
ticularem in passio magis disposito ad receptio-
nem illius effectus quam alterius, sicut sol li-
quescit glaciẽm, & lutum condensat, atque
ita auctõritates allegatẽ intelliguntur de uni-
uersalitate prædicationis, non autem de causa-
litate. Tertio a prædictis doctoribus du-
bitatum fuit, utrum astrologia medico sit ne-
cessaria: ad quod (saluo semper meliori iu-
dicio) respondendum est, ut mihi uideatur,
quod sit necessaria, nam satis constat per Ga-
lenum, Hippocratem, Rasim, Auicennam, &
alios clarissimos doctores, per eximium quo-

que magistrum Simeonem pistoriensem hoc
ita attestantes, quibus auctõritatibus non de-
sunt rationes. Medicus enim uideatur confi-
derare tempora anni, & colligere quæ illa-
rum sint magis conuenientia ad pharmaca ex-
hibenda ipsis agrotantibus, et quæ minus, &
regiones quibus medicinẽ conuenienter dari
possunt, & in quibus non, ut est sententia prin-
cipis quãrta primi capitulo quarto ad finem,
temporibus fortibus medicinas fortes dare
non debemus, & capitulo tertio eiusdem, ho-
ra multum calida, & multum frigida ab ea scĩ
licet medicamenta prohibent, & regio meri-
dionalis calida, & septentrionalis frigida ab
ea quoque prohibent, sed distinctiones tem-
porum anni, & regionum ignorato motu so-
lis non satis comprehendĩ possunt, ut liquide
constat, motum autem solis in circulo Zodia-
co, & de tropico ad tropicum, secundum quos
motus & tempora anni, & regiones distingun-
tur hæc omnia astrologus docet, est ergo astro-
logia medico etiam necessaria, item hipp. 4.
aphorismorum ait, sub cane & ante canem
molestæ sunt pharmaciẽ, qui aphorismus sine
altrorum cognitione non potest intelligi, qua
re astrologia medico est necessaria, præterea.
Medicus habet considerare de naturis tempo-
rum, de quibus Auicenna secunda. primi fa-
cit longa capitula, & est certum quod sine a-
strologia intelligi non possunt, atque hoc ip-
somet Auicenna attestatur in eodem capitulo
dicens, istus uero longinquitatis, & propinqui-
tatis comparatio in parte astronomica parte
difficili prophetiã declarat. Item medicus
habet considerare de impressiõibus aeris,
quæ non ualde cursui nature contrariæ exi-
stunt, de quibus Auicenna facit unum capita-
lum, & tractatum secunda sen. quod sine astro-
logia intelligi non potest, cum ibi loquatur
de propinquitate, & distantia solis a nobis, &
a rectitudine, & obliquitate radiorum, & de
eius oppositione ad capita nostra, & declina-
tione, & de signis in Zodiaco, per quẽ discur-
rit sol, & de tropicis, quæ omnia sine astro-
logia minime comprehendĩ possunt, sicut Auic-
enna in eadem secunda primi loquitur de uẽ-
tis septentrionalibus, & occidentalibus, simi-
liter & de locis habitabilibus meridionali-
bus, septentrionalibus, occidentalibus,
ac etiam de regionibus distemperatis: 1-
tem prima primi capitulo de complexionibus
loquitur de climatibus, & quod sit tempe-
ratum clima, & de numero climatum, quæ
ignorans astrologiam minime intelligit, item
eclipsim solis, & lunæ medicus uolens me-
dicinam exhibere, debet considerare, quia
tali tempore medicina dari non debet, ne
uires hominis defectu solis & lunæ multum
debilitẽtur, medicina ẽc data amplius debilitat,

tat, & ideo debet expectare tempus, in quo A
 uirtus sit fortior, sicut & per istam rationem
 non debet medicus dare medicinam in regio-
 nibus calidis, teste Auicenna quarta primi, ca-
 pitulo tertio. Item non debet medicus exhibe-
 re medicameta in coniunctione lunæ cum sole,
 vel oppositione, regulariter operando, in con-
 iunctione quidem, quia uirtus humana mul-
 ti debilitatur, & diminuitur influxus lunæ ad
 hunc mundum inferiorem, cuius rei signum
 est, quia si panni linei eo tempore ponantur
 in lixiuo, & mundenur, & abitergatur a for-
 dibus, ut fieri solet, putrescunt, & dilaceran-
 tur, & Mulieres pannos lineos lauare uolentes
 tale tempus maxime obseruant, ligna etiam
 debent tali tempore esse incisa, & etiam lu-
 na crescente breui tempore, & Architec-
 ti domos construere uolentes obseruant ne li-
 gna ex quibus construere debent domum, sint
 incisa in coniunctione lunæ, vel oppositione,
 uel etiam luna crescente, quoniam crescit in
 eis humiditas, quæ postea est causa citæ putre-
 factiõnis, ut uoluit Arist. 4. meteororum, nam
 dicebat humiditatem esse matrem putrefac-
 tiõnis, sed hæc sine astrologia cognosci non
 possunt. Item Auicenna quarta primi cap. 21.
 de uentolis, dicit uentosas debemus apponere
 in medio mensis, scilicet in plenilunio, quando
 humores sunt abundantes, & in sui augmento
 huiusmodi in corpore lingue augmentum sequē-
 tas, & augmentatur cerebrum in eorum craneis,
 & aqua in fluminibus accessionem nõ recipi-
 tibus, nec recessionem, & Cancri eo tempore pin-
 gues sunt, sicut Arist. 4. de part. animali. cap. 11.
 restatur, non quia copiosius pascuntur, sed quia
 caliditas, ac humiditas maxime in eis abundat
 propter lucem pleniorum. at omnia hæc nota
 sunt in astrologia tantum per illud ergo ut-
 tur astrologia medicus, & ei necessaria est.
 Sed tantum esset difficultas quando uentosa
 conueniant in plenilunio, & non pharmaciæ,
 & ratio apud me est, quod humores augmenta-
 tur in tempore plenilunii, & de cætro ad circũ-
 terentiaferuntur, & moti de centro ad circũ-
 ferentiam, a caliditate lunæ magis resistunt
 medicamento traheati a circũterentia ad
 centrum, & propter hanc causam in regionibus
 calidis, medicinæ non conueniunt, ut uoluit
 Auicenna quarta primi, capitulo tertio.
 Sed tunc uentosa trahunt a centro ad circũ-
 ferentiam, & tunc humores sunt magis aug-
 mentati ebullicant, & magis uersus circũ-
 ferentiam, ideo conuenit & uisum phlebotomia,
 & propterea Medici uolentes mulieri-
 bus menstrua prouocare per phlebotomiam
 sapheur, illud tempus expectant, ut ad hoc
 magis idoneum. Ratio tamen in oppositum
 adducit, & primo dicit Auicenna prima primi
 in prohemio dicit, quod non superadditum

est incomprehensibile est, bene soluitur per
 Clarissimum Symeonem Pistoriensem, hoc re-
 ferendo ad doses, & genera medicamentorum,
 & tempus determinatum, & loca deter-
 minata, quæ circumstantiæ nec calamo scri-
 bi, nec lingua proferri possunt, & est expo-
 sitio Iacobi Foroliuensis uiri Clarissimi, uel
 potest exponi, quod non superadditum est,
 incomprehensibile est, quia illud est habitus
 experimentalis, qui a Trufiano primo regni
 dicitur ars medicatiua, & hoc non per de-
 monstrationem, sed per operationem manua-
 lem acquiritur, & assuetudine, & ideo per de-
 monstrationem non est acquisibilis, nec com-
 prehensibilis, & est expositio Gentilis de ful-
 gineo, uel quod superadditum est, sunt opera-
 tiones particulares, & causæ particulares,
 quæ sunt infinitæ, infinitum autem est in-
 comprehensibile ex primo physic. Infinitum
 secundum quod infinitum, est ignotum, & est
 expositio Bartholamæi Varrigiana. Vel potest
 quarto exponi, quod superadditum est, & cæte-
 ra, quia si quæ conclusiones possunt addi, illæ
 non sunt necessariæ, uel uirtualiter in isto li-
 bro, & ideo superadditum, non tamen com-
 prehensum, uel comprehensibile est, uel in-
 comprehensibile, quia potest addi quod non
 sit incomprehensibile, & est expositio Mar-
 tii de sancta Sophia, est ergo intelligendum
 dictum Auicennæ de his quæ pertinent ad me-
 dicum, quia non potest addi libro suo quod
 non sit comprehensum, uel comprehensibile,
 ut dictum est a Clarissimo Symeone Pisto-
 riense, cum quo tamen stat multa esse necessa-
 ria ad finem medici, quæ non in hoc libro sunt
 scripta, qui dubitat logicam esse necessa-
 riã, ne dum ad medicinam, imo ad alias scien-
 tias, ut inquit Aristot. & Auerr. secundo meta-
 ph. absurdum est simul querere scientiam, &
 modum sciendi, & intellexit Auerr. qui mo-
 dus est scientiæ, simili-
 ter philosophia est necessaria medicinæ, cum
 medicina philosophiæ subalternetur, ut patet
 in de sensu & sensato, quæ tamen non continetur
 in libro canonis, Auicenna ergo uult quod
 logica & philosophia medico sit necessaria, ut
 patet etiam per Auerr. primo colliget, ubi ad-
 monet, ne quis librum suum aggrediatur, nisi
 instructus fuerit in logica, et cognouerit tres
 modos demonstrationum, de quibus loquitur
 in prohemio physicorum, & sunt demon-
 strationes signi uel causæ, & demonstratio sim-
 pliciter similiter nisi fuerit introductus in radi-
 cibus naturalium scientiarum, non tamen cre-
 dendum est Auicennam uoluisse logicam, aut
 philosophiam esse partem medicinæ. Idem
 uoluit Halyabb. primo reg. qui com. 2. di-
 uidit doctrinas, ut inuitaret nos ad dicien-
 dum dialecticam artem, & dicit, & faciet nos

scire quod impossibile est apprehendere artem medicinae sine arte logicae facultatis, non tamen uoluit dialecticam esse partem medicinae, similiter dicendum de astrologia, sine qua medicus perfectus esse non potest, non tamen est pars medicinae, nec comprehensa in lib. canon. Auicennae. Quod uero dicitur, si astrologia non est pars medicinae quomodo est necessaria? & quod intellectus non comprehendat quod aliquid tale sit necessarium, nisi sit pars eius, imò principalissimarum partium, iam id solutum est, quia logica non est pars alicuius scientiae realis, nec medicinae, & tamen omnibus iis est necessaria, ut deductum est, complexio, & uirtutes huiusmodi sunt necessariae, non tamen partes, quia nihil est pars substantiae, nisi substantia, ut homo in praedicamentis, capitulo de substantia, & primo physicorum, nec omne alterum necessarium esse eius partem; Aer. n. respiratus & inspiratus, cibi & potus, huiusmodi sunt necessaria, ut ait Galenus tertio reg. nae que in continenti morari, comedere, bibere, uigilare, dormire, homini sunt necessaria, non tamen ista sunt partes hominis animati, ut pater. Quod uero tertio additur, quod medicina alicuius humoris euacuatiua semper habet illam uirtutem, siue eclipsi existente, siue non, siue luna coniuncta soli, siue non, uerum est, plus tamen uel minus debilitat uno tempore, quam alio facilius etiam uno tempore humores, quam alio euacuatur, & hoc est medico necessarium cognoscere est enim Medicus adiutor naturae, non impediens eam, prima quarti, capitulo de cura putridarum in generali auctoritate Hippocratis, Astrologus etiam potest pariter ex astris futura praedicare, omnes inferiores effectus ab astris, tamquam a causis, uirtualiter dependant, & in eis contineantur, ex quo fit ut causas cognoscens possit effectum futurum ab illis causis prognosticare, uerum tamen tale iudicare non est omnino certum propter numerum istarum mutationum, & propterea dicebat Ptolomaeus in centiloquio, iudicia quae tibi trado sunt media inter necessarium, & contingens, sunt etiam maximè fallentia huiusmodi iudicia, de his loquor, quae a uoluntate nostra dependent, quae libera est, & astris minimè subiecta, in aliis autem effectibus, seu mutationibus habet ueritatem, si ex toto corporibus caelestibus subiiciantur, teste philosopho primo metaph. necessarium est hunc mundum inferiorem superioribus latioribus esse continguum, ut omnis uirtus inde gubernetur. & Auicenna in sua metaphysica ob huiusmodi dependentiam inferiorum a superioribus corporibus necessario agentibus concludit omnia de necessitate euenire, & Ioannes Scotus posuit primum agens libere agere, ut hoc euitaret, & ideo non est mirum si astrologus bene

E cognoscens dispositiones astrorum, & corporum caelestium futura praedicere possit, cum omnis inde uirtus, & effectus necessario & inuitabiliter causentur a corporibus caelestibus, ut Auicenna, & Albucasis uoluerunt, ut ait Beatus Thomas, tertio contra Gentiles, loco allegato, & in prima parte 9, 25. ait & loquor de his effectibus qui uoluntati nostrae minimè subiiciuntur, nec fidei nostrae repugnant, ut dicit Beatus Thomas, declarat quoque bene Clarissimus Doctor Magister Symeon Pistoriensis quod sicut medici possunt ex aegritudinibus futura prognosticari, similiter astrologi ex astris futura praedicant, his duntaxat exceptis quae uoluntati nostrae subiiciuntur. Quod uero obicitur; dispositiones corporum caelestium omnes cognosci non possunt, ergo astrologus non potest futura praedicere. Ad hoc multipliciter responsio dari potest, primo negando antecedens, omnia enim cognosci possunt ab intellectu nostro, ut uoluit Auerr. tertio de anima, & primo de generatione, apud ipsum est

***** incognitum, & maximè de rebus naturalibus, est tamen intellectus possibilis omnia potens fieri modo uniuersali, ut est sententia Arist. tertio de anima, & suorum expositorum, secundum quod aliquis Astrologus melius alio cognoscit astrorum dispositiones, & corporum caelestium, etiam melius prognosticatur futura, qui si Astrologi nostri temporis in iudicando falluntur, causa est eorum ignorantia, non autem scientiae defectus, sicut accidit medicis extemporaneis, qui in curandis morbis deficiunt ex eorum ignorantia, non autem scientiae imperfectione. Accedit ad hoc, ut dictum est, quod iudicia astrologorum sunt media inter necessarium & contingens, ut allegatum est supra ex sententia Ptolomaei in centiloquio, & ideo effectus interiores dependent a superioribus corporibus non necessario, sed contingenter, & ut in pluribus, & propterea quandoque etiam perfectissimus Astrologus fallitur, sed potest responderi, quod licet non omnes dispositiones corporum caelestium cognoscantur tamen quia plures cognoscuntur, istae sufficiunt ad iudicium proferendum de futuris, quod ut in pluribus uerificatur, sicut multotiens medicus curat agrum, licet eius causas non ex toto diffinitae cognoscant, ut intelligi potest, tertio potest dici, quod non omnes huiusmodi dispositiones corporum caelestium, sunt necessariae cognitionis ad tale iudicium ferendum, contingens ut in pluribus de rebus futuris, sicut uidemus rusticos, & Nautas ferre iudicium de pluuia, aut uentis futuris, aut serenitatis futurae ex cognitione alicuius dispositionis in aere, uel stellarum, licet non omnes causas illius effectus cognoscant, nec omnium corporum caelestium dispositio-

H nes,

nes, similiter Medicus in phthisico uidens granū super spatulas sicut fabam, debet prognosticari, quod morietur infirmus post quinquaginta duos dies, ut est sententia Auicennæ decima tertii capitulo de signis phthisis ad finem. in isto casu medicus prædicet effectum futurum, cuius tamen non omnes causas cognoscit, non enim cognoscit causam illius grani, nec quare illud granū sit signum futuræ mortis, nec quare morietur magis in 52. die, & nō ante, uel post. idem contingit in multis aliis signis significantibus mortem positis a principe in multis cap. auctoritate Hippocratis in libro de secretis, & quia mors accidat magis in illo tempore quam alio, difficile est intelligere, quibus tamē ignoratis, medicus ex tali signo affirmatiuè potest futuram mortem prognosticari. Præterea Astrologi ponentes excentricos epicyclos teste Aristot. 12. meta. pronosticantur futura

A eclypsis solis, similiter coniunctiones, & oppositiones * tamen altera illarum scientiarum non omnes dispositiones corporum cælestium cognoscet. & ego cognoui Astrologiæ ignarum medicum, qui ex quibusdam suis experimentis, futuras lunæ coniunctiones & oppositiones se dicebat cognoscere, & prognosticari, non ergo debemus prognosticari effectū futurum omnium corporum cælestium, dispositiones, omnes causas illius effectus, licet ad habendam simpliciter perfectā notitiā & scientiam de aliquo causato; oportet omnes causas eius cognoscere, ut patet primo posteriorum, & primo physicorum ad principium, licet ad habendam scientiam perfectam in genere non requiratur cognitio omnium principiorum, & omnium causarum, ut declarant Doctores primo physicorum. Reliqua desiderantur.

F I N I S.

DE MORBO GALLICO
BERNARDINI TOMITANI PATAVINI
PHILOSOPHI, AC MEDICI
CLARISSIMI,
LIBRI DVO.

PRO O E M I V M O P E R I S.

QVINTVS supra vigesimum nunc annus agitur, ex quo ego Dialecticam, publico munere mihi demandato, professus sum; domestice uero, & illam, & Aristotelicam Philosophiã sapißimè interpretatus, cum Illustrum uiro- rum, tum aliorum nobilium multorum precibus, quæ mihi iussa fuere, obtemperans. Verum, cum disserendi rationem, & magistratam, inuito animo potius, quàm infeliciter tractauerim, nihil tamen, aut naturæ meæ ratio- ni magis consentaneum, aut dignitati meæ opportunius fore arbitrabar, quàm, quod mihi dabatur ocii, post ipsam explicandæ ratio- nem, in Medicæ artis exercitatione consume- re. Cum uero factum sit, ut hoc tempore, respirandi mihi spatium aliquod concessum fuerit, ineunda mihi ratio est, ut medicæ nostræ huius exercitationis, aliquod specimen præ- beam, demque operam, ne turpiter uitam cum silentio transeam, pecorum more. Atque id eo libentius faciam, quo plurimi bonarum ar- tium studiosi, qui me summa beneuolentia, incredibilique studio prosequuntur, mirificè hortati sunt, ut quàm breuissimè, de re medi- ca non nihil conscriberem. Ita enim fore ai- ebant, ut minus molestè, laborum meorum ces- sationem, atque ipsam silentii mei rationem, æquo animo perferrent. Ego uerò, cum me amicis, amice rogantibus, honesteque peten- tibus, nihil pro naturæ meæ instinctu, negare posse intelligerem, statim me ad hanc ipsam scribendi exercitationem contuli. Ac pri- mum illud, quod mihi ob oculos uersabatur, fuit de lue Gallicæ pertractatio, quam deinde sequentur libri tres de Pestilentia, ac duo de ægri- tudinibus, quæ magis ætatis nostræ prop- riæ esse uidentur. Quo genere laboris, præ- stabam me duplicem utilitatem, commodita- temque consecuturum, & ut amicorum uo- luntati, ac desyderio, aliqua ex parte satisfacere- t, & ut eorum sanitati, diuturnæque uitæ, non tam ad eorum salutem, quàm nostræ usum, ac delectationem, consulerem. In hoc autem

E commonefaciendi sunt studiosi, ne in his, quæ a nobis in toto hoc opere tradentur, querant sili candorem, excogitatamque orationis sa- riem, atque structuram; quando de rebus ipsis rationem tantum persequi consilium fuit, non autem Latini Sermonis puritatem, atque ele- gantiam, aut etiam eloquentiam, summumque dicendi studium, in re medica profiteri. Præ- fertim, cum id alii, partim superioris ætatis, partim nostrorum temporum homines exi- mii, feciliter, & accurate sint persecuti. Ne que etiam uolumus, eorum nomina recense- re, hoc est nigro carbone notare, quorum opi- niones, uel minus placere nobis poterunt, uel etiam confutabuntur. Nihil enim est, quod uel impium magis, uel ab ipsa humanitate re- motum esse existimem, quàm eos taxare, qui uiuunt. Id enim sæpenumero non ueritatis disquirendæ causa fit, sed ut alios insectemur, quæ sane conditio ferarum potius est, quàm ho- minum. Cum his etiam, danda est nobis o- pera, ut à superstitiosa illa locorum Hippocra- tis, & Galeni, & aliorum scriptorum illustri- u, testificatione, hoc est librorum, sectionum, ca- pitum, & paginarum congerie, abstineamus. Hæc enim interlegendum uiua uoce magis commoda esse uidentur, quàm in scribendo. Nam locorum crebra coagmentatio, præter quam quod orationis filum interruptit, seriè etiam rerum peruertit, rationes, quas adduci- mus, perturbat, & lectoris animum ab intelli- gentia, & comprehensione defleat. Quid, n. est tot numeris libros explere, quàm tractare Arithmeticam, aut supputationes de familiæ expensis perscribere? Accedit quod ratio, non locus aut autoritas hominum est, quæ Philosophorū, ac Medicorum moueat animū. Quoniam uerò sine certa ratione ac uia, quæ Græcis est μέθοδος, in unaquaque disciplina tra- denda, procedendum non est, aliter perfimiles essemus his, qui noctu absque lumine incedūt, quo fit ut multa subeant pericula, & manifesta patiantur incommoda, idcirco, in re nobis proposita, semper Methodo, hoc est uia & ra- tione adhibita, progrediemur. Etenim Hip- pocrate,

procrates, quàmquam breuitatis, & compendii causa, non adeo methodum seruasse uisus est, uisus est tamen latenter quodam modo, ordine ac methodo: quem postea Galenus eleganti, ac copiosa magis oratione, patefecit. Vfus est & Aristoteles, immo scientias, methodos appellat. Plato uero ipse, suam methodum profertur. Eam autem quasi ab inferis reuocauit, & in nostra Montanus, uir eloquentissimus, & in medica facultate ita insignis, ut cum ueteribus iure quodam magis sit, quàm cum ullo ætatis nostræ conferendus. Verum de Methodo fortasse alius erit dicendi locus, Tempus. n. est, ut rem ipsam aggrediamur.

Quis ordo seruandus nobis sit. Cap. 1.

In recta ratione ordinis seruanda ab illis, qui Rationalis medici nomen profitentur, incipere oportet ab his, quæ ex natura rei principè locum tenent, seruato inquam ordine a rebus uniuersalibus ad ea quæ magis singularia sunt, quod agendum esse in disciplinarum traditione, Galenus & Aristoteles frequenter asseruerunt. Cum uero omne quod nostræ cognitioni subicitur, in primis queratur a Dialecticis ei, hoc est an sit, deinde τί ἐστίν, hoc est quid sit, interim uero argentes magis proprietates eius contemplantur, postremo causam eorum ab soluant, non ab re facturus sum, si de Gallica affectione pertractans, eundem mihi ordinem proposuero, ad eorum presertim institutionem, facilemque comprehensionem, in quorum gratiam ausus sum, post tot, tamque celebres scriptores, meam quoque subscribere sententiam, quàmquam in indaganda morbi huius uis, essentia, atque natura, propria ratio petenda erit, à medicis fontibus, qui paulò post nobis patefaciendi erunt. Non enim ea, quæ a Philosophis traduntur, semper Medicorum placitis aduersantur, ut imperitiores putant, immo se leuicissim plurima confirmant, cum de ratione ueri sermonis, sit sibi semper congruere. Quocirca, ob Philosophiæ imperitiã, plurimi à recta ratione medendi adeo deflexere, ut innumeris, medicis remediis, ceu D. gladio furiosi faciunt, enecauerunt. Verum priusquam proposita ἡρώματα, hoc est questiones, attingam, dicendum erit, quod nam sit rationalis medici munus, atque officium.

Quod nam sit Rationalis medici munus, atque officium in recta cuiuslibet morbi curandi ratione, ex Galeni sententia, locis eiusdem adhibitis. Cap. 2.

EX opera, studioque nostro percipient literarum, & medicinæ studiosi, quantum illos iuuare consilium nobis fuerat, dum hæc con-

A scriberemus. Nam, quæ Galenus in tanta librorum suorum mole, ut ita dicam, copiosissime, atque elegantissime complexus est, ea ad studiorum commoditatem breuissimo ueluti compendio, perstringemus. Si quis uero uerbosius hæc ipsa explicari desideret, ad fontem mittendus ueniet, unde illa consideratius, ac copiosius deprimat, Galenum nempe, qui medicam artem, ab Empiricis, & Methodicis, ad unum rationalem Hippocratem transtulit, quasi Augeræ stibulum repurgans. Verum tunc ad propositi nostri rationem assequendam, directæ, atque expedita nobis uia patebit, cum generalem profligandorum morborum cognitionem, ei de quo acturi sumus, propriæ explanationi inseruerimus. Id autem ut commodè fieri possit, nullatenus despicienda erunt, duo illa ὄργανα, hoc est instrumenta, quibus tota ars medica consistit, & viget, Ratio nempe, & experientia, auctore Galeno, primo & secundo artis Therapeuticæ, atque aliis in locis plerisque. Sunt enim illæ, ceu duo crura, quorum altero neglecto, artem claudicare necesse est uniuersam. Tunc aut ratione procedimus, cum methodo utimur, methodus uero contraria ratio est his, quæ nobis fortuito occurrunt, quoniam ratio casui omnino contraria est, eo sane modo, quo necessarium, ei quod ex accidente sit, opponitur. Atque hanc definit Gal. libro quarto methodi, quòd sit certa quædam, & ge-

Ceneralis uia omnium particularium communis. Nam illam esse rerum uniuersalium, uti exercitationem particularium, constat ex libro nono Therapeuticæ. Inuenta autem est methodus, ea ratione, ut certo quodam artificio, ueritas nobis comperta pateat. Porro tunc ueritas inuenitur, cum initium uis, quæ ad res cognoscendas ducit, recte nobis suppeditauerimus, ut legentibus librum nonum de Placitis, liquido constat. Accedit quod uti omnis ars, a finis ratione constituitur, ita & methodo traditur, exponiturque uniuersa. Itaque, quoniam medicina ars est, ex libro de artis constitutione, necesse est ut finem habeat, a cuius ratione constitutatur tota, necnon methodo tradatur, efficietur enim hoc modo ars omnibus numeris absoluta. Post hæc ordinatæ doctrinæ manum dabimus, quæ licet triplex sit, ex lib. artis medicæ, potissimum tamè utemur definitiua, quoniam ad compendium totius artis, & ad memoriæ summam confirmationem, ualde est accommodata. In diuidendis autem rebus, nõ recedemus a Platonis doctrina in Philebo, ac aliis in locis tradita, quæque ab Aristotele explicabatur in resolutoris, tum ad medici usum adhibita fuit a Galeno lib. primo artis curatiuæ. Tunc autem recte principium me affecturum fuisse nostræ tractationis existimauero, ubi quæ sit rei essentia, qua semper ordien-

dum est, investigauero, quod eodem in loco E. diligenter Gal. animaduertit. Caterum quia medica ars ad humani corporis usum, & curationem tradita est, idcirco humani corporis natura, & dispositio, quam maxime est pensanda, ex libro primo artis curatrici, his qui morbum profligaturi sunt: Natura autem corporis, spiritu, solidis particulis, necnon & carnosa substantia perficitur. Hæc autem, quam licet accurate, erit nobis cognita, atque perspecta, si humani corporis partes similes, atque organicas omnes, per ipsam sectionem nouerimus, quæ cognitio curatrici medicinæ parti, quæ maxime est dicata. Næ corpora, atque eorum singulas partes, tunc recte cognoscimus, cum earum substantiâ, magnitudinem, formationem, positum, facultatē, officium, actionem, numerumque cõprehendimus, id autem cognitionis ratio suggerit, humani corporis incidendæ. Scrutanda est etiã ad eundem modum temperaturæ ratio, quæ alter scopus est, curationem aggredientis, quod legitibus librum undecimũ methodi liquido cõstabit. Certe, hæc una tæperies mensurã contrarietatis, cetera ratione definit, lib. xi. Therapeuticæ, tum & recessibus a naturali cõstitutione docet prescripto ordine occurrere, exiguis, & exigua alteratione adhibita, & maximis maxima, quod norunt intuentes lib. 7. methodi. Neque rursus medicarices indicationes commo de sumi poterunt, hæc una despecta, ex primo lib. artis curatiuæ. Et hæc arti contraria uicinis ratione mutabitur, ita simili custodietur, lib. sexto de tuenda ualet. interim libet hic commemorare morbi essentiam, quem uti alteram scopum curationis rimabimur. Est enim mædici munus morbos adinere si astringit, ex 2. & 3. artis curatiuæ. Supposita uero affectuum præter naturam in morbum, causam, & symptoma eã quidẽm ratione, ut morbus sit qui proxime lædit actiones, causa quæ morbum gignit, symptoma quod morbum, ut umbra corpus, insequitur, eius naturam doctrina definitiua complectar, additis quibusdam differentiis, quibus illud omnino constabit, num Gallica affectio, quæ uere morbosa est, in interuentiã sit collocanda, siue potius in soluto continuo, an organicus morbus, sit uocanda. Morbi quoque partitione multiplici excogitata, ex Hippocratis, Galenique testimonio, illud constabit, quis ille morbus sit dicendus, quo uel nomine notandus, rursus nũ morbus sit magnus, an paruus, & si magnus, affectus magnitudinem tribus rationibus partiẽmur, quas Gal. accuratissime complexus est lib. 7. Therapeuticæ. Quia uero nihil sine causa euenire solet ex primo lib. methodi, morbi causæ erunt sine curatrici, siue præteruatrices siue morbosæ explicandæ, adde & quæ Procacitæ, seu præincipientes, externæ uel appellentur, tum etiã, quæ interne, & antec-

edentes dici nostris hominibus consueuerunt. Cause autem sunt, quibus præsentibus afficiuntur, ablati uerò, quibus morbi sedantur, lib. 1. de locis affectis. Hæc ubi diuersæ fuerint, corpora immutantes, alia atque alia ratione tollentur uti eadem, cum eadem fuerint, ex lib. de optima secta. Quamquã uero innumerabiles extare causas dicit Gal. in introductione in pulsus, nihilominus earum numerum cõpendiaria ratione ita colligemus, ut in re nimis longa, breuissimi uideamur. Ad has referentur cause illæ quibus immutatur, & alteratur corpora, nempe quæ uocantur admodum, educendæ, faciendæ, & incidendæ, ex lib. de tu. ual. Adde & naturales, præter naturales, & non naturales, lib. 3. de causis pulsus. Tum salubres, insalubres, & neutras, ex lib. artis paruæ. Cumque aliam extare causam dicitur fuerit, quæ interna est, aliam externã, obseruabimus haud externam lædere corpus, nisi præsentia interioris, hoc est antecedentis, quæ externæ uim, atque impetum foueat, ex lib. de optima secta. Subiungã & illas quas Gal. appellat in lib. Artis medicæ προφλακτικα; hoc est præcautiones, quæ in ipsis consistunt humoribus, quæ occasione exhibent, ut uenturis morbis prospiciamus. Verũ cum de morbo acturi simus, quæ multi, uel timore, uel infamie causa, uel uerecundia, uel alia quauis ratione dissimulat, cause nõ tantum expositæ, atque perspicuæ erunt dignoscendæ, sed & occultæ, modis adhibitis artificiosis, & quasi extra artem medicam positis, uti ample docet Galen. in lib. de simulantibus morbos, & lib. 1. de præcognitione ex pulsibus. Diximus extare tertium genus rerum præternaturam, hoc est symptomata, idcirco in eunda ratio est, ut de his quicquam agamus. Antea omnia uero hæc differre ab accidentibus superponemus, ex his quæ scribit Gal. lib. 1. Therapeut. Hornm. n. nomẽ interdum generatim sumitur interdum speciatim, & proprie, ex lib. de Symptomatum differentiis. Generatim. n. symptoma est omnis a naturali statu mutatio. Proprie uero est, nostri corporis affectus, uel actionis oblatio, uel utrumque simul. A deo uero hæc ipsa interdum Symptomata urgere constabit, ut despecti morbo, primum dimouenda sint, quinimmo & morbos desumpsisse nomen interdum a Symptomatis constat lib. 2. artis curatiuæ, quamquam ex se curationem non indicat, quod aperte monstrat lib. 12. methodi. Ex quo etiã loco grauiores eorum differentiæ liquido constabunt, hoc est ubi uel actiones uitiant, aut in immodico excessu uacuatorum, & retentorum consistunt, aut in ipsorum corporum affectu. Actionum symptomata triplicia statuentur, nempe actionis abolitæ, diminutæ, deprauatæ, lib. 3. de Sympt. causis. Ex his autem morbos cognosci, atque eorum species constabit ex lib. 3. de crisi, ea ratione adhibita, quod hæc

hec a morbis efficiuntur, quod patet legentibus lib. de constitutione artis, & de symptomatum differentiis, nam similis fere ratio com rationis est, causæ ad affectum, uti affectionis ad symptoma. Referuntur & symptomata quædam, quæ pathognomica dicuntur, hoc est passionem indicantia: quæ necessario morbos sequuntur, eodemque tempore innadunt, ac fere affectuum essentiam attingunt, neque ab illis manentibus dimoueri possunt, quod abunde cognoscere quilibet poterit ex Galeno lib. iii. de morbis vulgaribus, & ex eo qui de artis constitutione est inscriptus. Extabunt, & alia, quæ separari possunt, ex quibus aut morborum discrimina suscipiuntur, aut mores, aut magnitudo. Ad vires demum nostri corporis gubernatrices me conferam, in quibus maxima, atque præcipua medici versatur industria. Harum etenim robor semper est custodiendum, neque enim alia est virium indicatio, ex lib. viiii. methodi, quinimo maximus, hoc unum est, ac primus curatiui medici scopus, quod aperte ostendit Gal. lib. xi. Therapeuticæ, quoniam ad uirtutem fouendam omnes medici actiones, & commenta diriguntur. Neque propterea inde efficitur, ut uirtus nos doceat: curationem moliri, ex quo illud sequitur, eius considerationem non simpliciter, sed mediocri quadam ratione, medico esse necessariam, si Galeno fidem adhibemus, in his, quæ nono libro Therapeuticæ, scripta reliquit. Seruabuntur autem nobis vires, primum si quod ex illis detractum fuerit, uel immutatam correxerimus, deinde si quod eas, uel immiauerit, uel immutare possunt, ne id faciant, prohibuerimus, doctrinam secuti, quæ est in lib. xiiii. artis curaticis. Ex libro autem xii. eiusdem tractationis, vires consistere ponemus tum in spiritibus, tum in solidorum corporum temperamento. Addenda quin etiam erit illa animaduersionum morbus Gallicus ex eorum genere sit, in quibus ipsa sola uirium tutela, sit salus, necne, quod in quibusdam morbis aliquando usu uenire assererat Gal. libro x. methodi. Nam Gallica affectio pro symptomatum uarietate, ac magnitudine, inedia sola sanari posse creditur, contra uero ob morbi longitudinem haud tenui uirtu uendū esse uidetur. Ad tuendam autem uirtutis constantiam, non modo ea seruabuntur, quæ in cibi, & potus exquisita ratione exhibendi, consistunt, sed & cætera illa, quæ diligentè & copiose enumerat Gal. lib. xii. Artis curatiuæ. Sed enim quæ ad ipsam morbi curationem pertineant, quæue methodo incedendum nobis sit, quæ nostræ indutria altera pars est, tum qualis tradendorum ordo sit futurus, in sequenti capite quam potero diligentissime explicabo. Nolo enim legendo quemquam defatiga-

Ari, quod ad officium pertinet, præsertim cum hec omnia passim constent apud Galeni monumenta, sintque a nostræ ætatis uiris eximiiis semel, atque iterum aucta, atque explicata diligenter, nam multi præter ueterum instituta, de suo largiuntur quotidie, largienturque in posterum ni fallor, cum rerum dicendarum copia, aut saltem recens earum ordo nunquam humanarum mentium indaginem deficiant. Quod si in aliis prodesse rebus studii & contentionis nostræ ratio non poterit, poterit tamè excogitatus nobis ordo, feliciora ingenia, ad illustres magis, ac magis, excitare conatus. Quod si fato aliquo dabitur, laborum nostrorum haud exiguum me tulisse fructum, quinimo cumulatisimum, atque uberrimum existimaui. Quo ordine, quæue methodo procedendum sit in curatione Gallici affectus, ex ueterum auctorum monumentis, qui de re medica scripserunt luculentè, additis locis Galeni.

Cap.

3.

Haud inepte, & a Galeni præceptis aliena ratione, sensisse mihi uidentur, qui morbum quemlibet curaturum, dixerunt oportere, in maximis atque præcipuis hisce rebus uersari, nempe affectus sedis cognitione, deinde affectuum præter naturam, & eorum causis, necnō futurorum præfatio, ac demum curatione ipsa, si spes sanandi medicum non deserat. Atque hæc ad tria genera retulerunt, dignotionem, prognosticum, & curationem. Porro ex his duo prima genera, cognitio inquam, atque prædictio, habitudines sunt ad aliud, hoc est curationis causa, si Galeno credimus lib. i. de ratione uictus in acutis. Curatione uero perfecte consistere uidetur, quoniam ad sanitatis possessionem, & morbi propulsationem statim dirigitur. In Gallico itaque morbo nobis constituendo, ab hoc ordine minime recedendum erit. Ut autem in uniuersalibus primum theorematibus uersum, deinde ad particularium exercitacionem descendamus, curationem uariari pro locorum differentia, & affectuum præter naturam ostendemus. Nam primū inspiciemus, in egris quæ pars corporis sit affecta, rursum num ex se, an consensione cum alia afficiatur, ex i. ac iiii. lib. de patientibus locis. Habent & græci uoces illas peruulgatas, quibus utramque rationem referant, nam sympathia est ipsa consensio, uti idiopathia, passio perfecte & propria dicitur. Sed, unde digressi sumus, reuertamur. Medici itaque consideratio ab instrumento contaminatæ actionis ordietur, deinde ab ipsa, quæ iam lædit affectione, ex lib. i. de locis affectus, quando ex utriusque rota curandi indicatio suscipiatur, quod tertius eiusdem tractationis liber demonstrat. Noscuntur autem instrumenta, siue partes ipsæ (neque enim interest, si altero, aut altero nomine appelles, quando de

nominiibus nulla apud philosophos, ac Medicos agitur cōtrouersia) ex earū natura, actio ne, facultate, compositione, connexionequē cū aliis, tum ex lib. i. de locis affectis, tum in eo de constitutione artis. Horum cognitio humani corporis sectioni, quę gręcis est anatome, accepta referri debet, quod antea dictum fuerat. Docet enim hæc præcipua medicinæ pars curare, & prædicere, ut uere asseruit Gal. lib. ii. de anatomicis administrationibus. Cæterum affecti loci cognitionem triplici genere exercitationis colligemus, hoc est, ex locis ipsis, ex causis, ex differentiis symptomatum, quod ueteres medici ante Galeni tempora, ac Galenus ipse tãdem obseruat, ut traditum est ab eo lib. ii. de locis patientibus. Eadem quoque cognitio confert ad curationem, & præfagium, ex lib. i. eiusdem explicationis. Sunt & affectæ partis propriæ quædam notæ, quibus deprehenditur actio læsa, excrementorum forma, loci positio, diuersa doloris ratio, & propria symptomata. spectant ad hanc enumerationem sexcenta loca. Verum, ne quis diligentia nostrâ fructum ullum desideret, ad ea festinet quę scribit Galenus lib. i. & iii. de locis affectis, sexta parte Aphorismorum aph. v. & Hippocrates lib. vi. de morbis uulgaribus. Dixi de instrumentis, siue partibus affectis, sed & affectum ipsum ex corporis dispositione, natura, ætate, & consuetudine, noscimus. Insuper & ex symptomatis, quod constat ex lib. de differentiis sympt. de constitutione artis, & iii. libro de iudiciis. Item excrementis si morbus fuerit internus, ex primo de locis affectis. Necnon ex his quæ præ fuerunt, ex eodem loco, ac tandem ex proprietate accidentiū, ex doloris modo, & natura partis læsæ. De his aut sigillatim, & copiose differere, ad eos pertinet, qui de arte tota præcepta tractare aggrediuntur. Sub his uero, quæ dicta sunt, præfagationem ad demum quę ad medicinæ partem spectat, quę σμειωτική, gręcis uocatur. Hęc a morbo, & affecta parte, sumenda erit, ut triplicem illum usum adipsamur, proprię dignitatis tuendæ aduersus infamiam, ægroti in nos obedientiæ, in morbum imminet, occursum, quod Galenus asserbat lib. i. præfagiorum, & de consuetudine artis. Præuidere autem debet medicus salutem & mortem, salutis, & mortis tempus, ac demum utriusque modum, ex lib. iii. de crisiibus, primo ad Glauconem, & lib. iii. de præfagiis ex pulsibus. Vires autem laborantis erunt ueluti huius industrię scopus, ex prognosticorum lib. ii. Vires autem quamquã ex multis ceu fontibus depromuntur, potissimum tamen ex pulsibus dignoscuntur, authore Gal. in lib. de curatione per sanguinis missionem. Et ad præuidendum salutem, aut mor-

tem, cæteraque antedicta, morbi magnitudo ualde accommodata, non aliter quam si de ba iulo, onus suscipiente, num cōportaturus sit illud necne, an potius mole, & pondere pressus casurus sit, iudicium statuere uelimus. Quod exemplum Galeni est lib. iii. de crisiibus. Magnitudinem autem morbi indicabunt partis laborantis præcellentia, Affectus magnitudo, atque eiusdem malignitas ex iii. & vii. methodi. Qui autem in hoc genere laudis, qua si stadio quodam sese exercere uoluerit, primum teneat oportet, quid ac quotuplex xρισίς sit, hoc est iudicium, ex lib. i. epidemiorum, & præfagiorum lib. iii. atque aliis in locis. Item morborum tempora quatuor, cruditatis & coctionis signa, salutis & mortis, & quę iudicatoria uocantur. Ad hanc partem pertinet maxime putandum est, inspectiones urinarum, egestionum, sputorum, & pulsus, adhibitis eorum omnibus differentiis, quæ passim uniuersos Galeni libros, & aliorum quoque scriptorum, multiplici cognitione, refererunt. Quia uero Gallica læs, uel iam factam plenitudinem, ut plurimum, in humanis corporibus sequitur, uel aliqua mox illum comitatur, quę morbi uim fouet, & suscipit, hyeme præsertim, ac uere, ob id, utriusque plenitudinis notas, nempe quæ ad uasa, uel uiribus comparatæ, atque earum differentias supponemus ad Galeni sententiam in libro de plenitudine, & eo qui de sectione uenæ inscribitur. Vtramque autem, euacuatione egere, in confesso sit, ex lib. de curandi ratione per sang. miss. plethoram nempe sanguinis detractioe, uti cacochymiam medicamento purgante, ex lib. xiii. Therapeutices. Iam uero de indicationibus curatricibus agendum ueniet, in quibus tota medicinæ pars consistit, quæ a Gręcis θεραπευτική uocatur, hoc est curandi rationem instituens. Prius uero generalis illa occurret indicatio profligandorum morborum, quæ ex Hippocratis sententia, ex contrariorum usu perficitur. Hęc enim ueluti curationis prima, & umbratilis dici potest configuratio. Nam quamquam priuatorum morborum priuata quoque sit curandi cognitio, attamen, ut methodo agamus, anticipanda perpetuo est uniuersalium indicationum ratio. Post id, auspicabimur ab ea quæ præter naturam facta est affectio, ut Galeni præceptum obseruemus lib. iii. methodi, ab ea enim maxima, atque præcipua suscipitur indicatio, in qua diligentis industriæ ratione, morborum illas differentias non ignorabimus, nempe simplicium, aut organicarum partium, aut utriusque communium, qui dicuntur in intemperie positi, organici, & continui diuortium, horumque indicationes sumemus, ex lib. oibus de methodo, & lib. artis medicæ, &

ex hisque ad Glauconem perscripfit Galenus. Nec minorem eam existimabimus, quæ sumitur a laborante particula. Hæc enim tam magna est, tanque late patens, ut ars medica ex ea tantum longa cum Hippocrate merito dici possit. Nam partium affectuum cognitione adempta, ac penitus sublatâ, medicina adeo breuis fieret, ut sex diebus, cuilibet disci posset, si Galeno assentimur lib. xiii. Therapeutices. Affectuum uero locorum indicatio ea partitione eommode suscipietur, quæ ait, aliâ sumi ab affectu partis temperamento, aliâ ab eius actione, aliâ a figura, quartam a situ, quintam a sensu acumine, uel hebetudine, lib. vii. artis curatiue, & ii. ad Glauconem. Quæ omnia suas præstare uidentur indicationes proprias. Siquidem temperamentum, nobis indicat, quam ratione sint corrigendi, atque emendandi lapsus, siue recessus iam facti in corporibus, tantundem alterantibus nobis per contrarium. Actio autem ostendit, an spectet ad omnium animantis partium usum, an quartam, an uisus duntaxat. Figura enunciat quo pacto uacuandum sit, quod officit, ut uentrem uomitu, aut deiectione, uel sicam per urinam, cerebrum per nares, aque alia simili modo. Situs præmonstrat, quo modo auferenda sit nobis intemperies solidarum partium, rursus malorum succorum uitium, siue per summa corporis fuerit intemperies, siue in profundum coacta. Sensus acumen, facile indicat, patientem particulam dissolui uel medicamenti, uel ægre, quæ retuli est sensus. Præter autem has indicationes, non item eas asperrabimur, quæ summe ab ambiente nos aere, ætate, uicæ studiis, consuetudine, regione, anni parte, & constitutione, tum ipso affectus tempore. Sed generalis, atque una fuerit horum omnium indicatio, ut ea deligamus, quæ animantis nature maxime sint accommodata, siue ea cibaria sint, siue medicamenta, si ea omittentes, quæ his omnino aduersantur. Addendæ etiam illæ fuerint indicationes, quæ a facultatibus partium desumuntur, nam hæc plerumque curationem certam statuunt, aliam atque aliam sibi uendicantes, lib. ii. ad Glauconem. Quia uero ociosa est omnino, atque inutilis partium corporis indicatio, si per se sola suscipiatur, citra medicamentorum cognitionem, cum haud sufficiat ad morbos tollendos, ob id summopere est amplectenda, atque omnibus numeris absoluta, prædicanda, ubi eam cum methodo medicamentorum coniunxerimus, auctore Gal. lib. xiii. Therapeut. Porro neque remedia, uel conferentium indicationem solimorbo referemus acceptam, quando idem affectus eorum rationem curat, ubi in diuersis partibus suscipiatur, ex lib. de opt. secta. Quinimo a natura partium affectus multiplicem de quibus auxiliorum ia-

dicationem docet eleganter Gal. lib. vii. method. Medicamenti uero componendi interdum unica fuerit indicatio, ubi unus erit morbus, interdum uero contrariæ coibunt, pugnantibus inter se scopis, & affectibus, quod Gal. ostendebat lib. xi. & xiii. artis curatrici. Nostris quoque fuerit instituti, affectus causam accurate pensitare, num illa adhuc permanens morbum efficiat, aut augeat, an omnino desierit, etenim ut alterutro modo se habeat, permagni interest. Nam quæ a causa iam abolita sumitur indicatio, inutilis omnino est nobis existimanda lib. iiii. methodi, quæ uero a permanente & uere effectrice, maxime medico peruestiganda est, ex lib. de opt. secta. Ad quæ pertinere uidentur illa quæ Gal. conscripsit in arte parua, ubi sublatâ causa, morbo relinqui unicum indicationem protulit, uti duas, si causa affuerit. Sed nolim quemquam putare, me nimis multa attulisse de indicationibus, cum etiam in re summe necessaria breuisissimus fuerim, ne propositam compendii rationem peruertam. Id norant, qui artem medendi profitentur, præsertim eam sectantes, quæ a purissimis Græcorum fontibus emanauit. Etenim nihil in tota arte præstabilius, ac omni laudis genere dignius excogitare possumus, hac una de indicationibus disputatione, si sexcenta Galeni loca perlustrauerimus. Sufficiat autem locus ille, pro innumeris, lib. ii. methodi, qui habet, eatenus fore medico necessariam indicandi rationem, quatenus medendi methodo finem artis operatum assequimur, per ipsam rite progredientes. Conabatur & Galenus eam definiens, appellare consecutionis imaginem, ubi a natura rei ordinatur, in lib. de opt. secta. Quo in loco, & eandem dirimit ab experientia, ostendens quam uim, & dignitatem obrineat. Accedit, quod ab illa generali indicatione, quæ semper sumenda est a uiribus, de illarum instauracione, aut custodia, alia quoque suboritur de alimento exhibendo laborantibus. Hæc enim a summo uigore morbi, & uiribus egrotantium comode suscipitur, ex lib. x. methodi: quamquam nutrimenti quantitas a uiribus indicatur, qualitas uero non tam ab affectu, quam ipsa quoque corporis nostri reperit. His ita se habentibus, ad propositi morbi Gallici curationem properantes, rationem cum experientia coniungere, ut per nos licuerit, adnitentur, hoc est, quæ de eo genere morbi indicationes, prælagia, & auxilia, ex ueteribus, recentioribusque scriptoribus desumi possint, curatiuis intentionibus deprehensis (ut aiunt) afferemus. Affectum ex sublatione causæ dimouebimus, sublatâ plenitudine, si qua fuerit, aut uicæ sectione, aut medicamento purgatorio, aut utroque genere auxilii simul, ad longinqua reuellentes; ad uicina deriuantes, si opus fuerit, perpetuo

tamen supposita morbi magnitudine, una cum ualentibus uiribus, ceu scopo mittendi sanguinis, ex lib. 4. & 12. methodi. Medicamento autem purgante uacuant, alium primum leniter subducemus, fluidum corpus reddetur, concocta educemus soluentes, partium imbecillitates, cōtraria, alteratione dimouebimus, addētur & sex rerum non naturalium leges, in quibus non tam profligandorum morborum iudicium, quam sanitatis tuendæ ratio consistit, ex lib. artis medicinalis. Quo autem pacto qui Gallica huc laborant, sint reficiendi, præsertim ubi conualuerint, quoue usu sit eorum naturalis temperies custodienda, explicabimus ad Galeni præscriptum lib. 7. methodi, & in arte parua, ex qua tractatione facile colligemus omnia genera præseruatricium causarum, ut eas quæ ad propositi nostri rationem fuerint accommodata, deligamus. Absolui opus sane quam longum, & ab aliis tentatum, quod forte minus probabunt alii, sed ut spero, haud studiois inutile futurum, præsertim, cum in re omniau longissima, compendii rationem, recentique ordine explicatam, excogitauerimus. Ut autem sit, placuit Galeni sententias suis locis inserere hoc in loco, ne postea in toto opere essent nobis proferendæ, quando non ad pueros scribimus, sed ad medicinæ studiosos, quibus hæc ipsa tum utilia, tum grata in primis fore sperabam. Hæc autem non admodum peruulgata sunt, uti neque ualde recondita, apud eos qui Galenum manibus uersant non tam diuinis quam nocturnis, cuius industria, summi que studium totam artem expoliuit, atque ornauit in posterum, præceptionum egregia atque illustri copia comparata. Interim dum ad specialia magis ac propria, mea festinat oratio, nobis faueat, ac bene præcentur Philosophia, ac Medicinæ studiosi, quorum præclara exultatione nihil mihi siue iucundius, siue etiam gloriosius, accidere potest.

Nomen morbi in primis supponendum esse.

Cap.

4.

Superfluū, ac perambitosum fore existimaui, uelle, morbi nomēdi, atque multum recensere, cum id ab aliis fuerit plenè agiatum. Præsertim cum Galenus eos irrideat, qui nomen religionem tantopere conseruantur, quando de rebus, rerumque natura Philosophi, ac medici peritiones disserant. Supponatur itaque nobis hanc luem ortam, & quasi e tenebris ad auras rauocatam fuisse, quod Historiæ ferunt, anno salutaris nostræ 1494. eo sane tempore, quo Galli numerosissimo exercitu, duce Charolo eorum Rege, Neapolim obsederunt. Inde enim factum est, ut Gallicus morbus di-

Etus sit, ab exercitu Gallorū, qui passim hoc genere morbi periclitabatur. Quod cū Galli perciperent, conuitioque sibi, atque ignominie quodam modo uerti id sibi nominis existimarent, morbum Neapolitanum eum magis appellabant. Id uero satis ample testatus est peruenustus, atq; elegans ætatis nostræ poeta, Hieronymus Fracastorius, hunc in modum.

*Qui casus rerum nauis, que sidera morbum
Iniunctum, nec longa ulli per secula usum
Attulerint, nostra qui tempestare per omnem
Europam, partimque Asia, Libiaque per urbes
Seuiri, in latium uero per tristia bella*

Callorum irrupit, nomenque a gente recepit.

Cepit autem hæc infectio, eo quidē tempore emergere, noua sane, inueta, atq; auribus hominū, Italiæ præsertim, inaudita. Quod etiā superioribus ætatibus, accidisse constat, aliis morborū generibus. Nā Elephas, & Λεπξυ hoc est Lichē Itolorū urbibus atq; oppidis ignoti fuere morbi per eorū initia, cū tamen Aegiptiū populis notissimū, & familiares ualde semper extiterint, cuius causa alio in loco disquirenda est. Foemur uero huiusce morbi, fuit inordinatū regimē uictus militū, necnon crebri Veneris complexus, cū meretrices quā plurimæ eo loci confluxissent, siue quæritus gratia, siue ab Hispanis depulsa, ob annonæ charitatē, ut nonnullis magis placet. Id. n. ad nos, morbi que cognitionē parū spectare uidetur. Sane tamen est, tunc temporis, primū in lucē Italis prodiiisse, deinde Hispaniā, Galliā, Angliā, Germaniam, Vngariā, Sarmatiā, ac cæteras orbis partes, peragrasse, posseque iam non Gallicum amplius, sed Europæum morbum appellari. Inditio est, quod nō modo occidentalem plaga inuasit, sed & orientis partes nunc fere omnes hoc genere cōtagii infectæ sunt, quando Veneti mercatores illud expresse referant, nullibi hanc pestē se uire magis, quam in plerisque orientis ciuitatibus. Quibus eo magis fidem adhibeo, quo ego superiore anno, uirum allocutus sum, qui ueneta quinqueremi uentus, syriam petierat, aromatum cōportandorū causa. Quo in loco, hac lue correptus est, cū meretricis infectæ, inibi cōmerciū habuisset. Dicebat autem, post factum, audiuisset se nullā eo in loco extare fœminam, quæ pernicie illa non laboraret, esseque ibi morbū fere incurabilem. Quod miser ille, summo suo cum periculo est expertus, nam sequitū tandem huiusce affectionis, post multas cōsultationes, & auxilia extinctus est. Siue ergo hic morbus gallicus sit nocēdus, siue Hispanus, siue Italus, siue Neapolitanus, ego nunc communem infectionem dixerim: cum iam orbem pene totū peruagarit. Id quod elegantissime poeta expressit, hæc carmini bus.

*Præterea & tantum terrarum tempore paruo
Contages non una sumi potuisset obire*

Aspice

Aspice per la tii populos, quique herba Sagra
 Passera & Ausonios saltus, & iapigis ora
 Arua colunt, spectata Tyberis qua labitur, & qua
 Eridamus centum fluminis comitatur in a puor.
 Centum urbes rigat, & placidis interfuit nodis.
 Vno nonne uides ut tempore pestis in omnes
 Senit, & ut sortem pariter translegimus unam
 Quin etiam externos eadem per tempora primam
 Excepisse ferunt. & reliqua.

Neque etiam magnam uim in eo facerem, ut morbum, uel Pestem, uel contagium, uel mentagram, uel scabiem, uel Variolam Gallicam ap-
 peilemus, uel etiam Pudeadagram, uel alio quo-
 uis nomine eum uocemus, ut syphilidis, aut
 xxxca. q. d. r. v. hoc est mala ueneris, nam con-
 trouerentia a nominibus petita, uti Galeno me-
 dicorum przstantissimo semper displicuit,
 ita parum, uel potius nihil, ad propositum no-
 strum institutum, pertinere uidetur.

Primaria morbi origo. Cap. 5.

INCERTO est, an hec perniciosa, Gallos inua-
 derit primum, & ante alios, an potius per con-
 tagem, fuerit ab aliis attracta. Nam non desunt
 scriptores, qui ferant, tunc temporis habuisse
 suæ generationis puimordia, hoc est bello Nea-
 politano, adduntque ex humorum malitia, ual-
 de noxia, irrupisse primum, qui humores, malo
 uicâ militum congesti fuere, partim ex ciba-
 riis insalubribus, & aq. u. & quidem cano-
 sa plurimum, partim armorum calefactione &
 pondere, nec non manitione sub celo, inordi-
 nato motu, & quiete, aere indebitè attracto, &
 eo quidem cadauerum putrescentium fetore,
 maloque habitu contaminato. Addunt etiam,
 Hispanos cæterorum hominum maxime calli-
 dos, atque sagaces, iure belli, hoc est superandi
 studio, siue etiam propria defensionis, & pre-
 dii causa, cum se longe numero impares Gal-
 lis esse intellexissent, Gallorum ministros pre-
 tio corrupisse, quo illis paem gipso, & calce
 permixtum exhiberent, & fontium aquas, ue-
 nenatis rebus adhibitis inturbarent, unde
 mali succi, & noxi humores, originem du-
 xerunt, atque ex eo factum est, ut ferme om-
 nis exercitus laborari, commotioque mili-
 tium inter se multi periere, potissimum uerò
 concubitu scortorum, sique sensum ad alios,
 atque rursus alios delata est infectio. Ver-
 rum, quod me minus in hanc sententiam ducit,
 ea ratio est, non sufficere noui huius in-
 fectionis causam attulisse militum inordina-
 tum regimen, & coeundi licentiam, aut etiam
 uenenorum usum, militariæque incommoda,
 quando hæc in castris perpetuè spectari pos-
 sunt. Quis enim est, qui non intelligat, bel-
 lum, & castrametationem, hæc, & maiora in-

A commoda perferre? nihilominus intudium
 est hoc genus morbi, a consimilibus causis, in
 lucem prodire. Aliis itaque uidetur hunc af-
 fectum fevor, hoc est peregrinum esse, & ab
 Hispanis inuectum ex insulis occidentilibus,
 quæ indiçæ appellantur, eo quidem tempore,
 quo italia penè omnis, Gallorum bello, exar-
 debat. Referunt enim, eos ex indis perlu-
 stratis, hanc perniciem in latium pertulisse,
 qui Christophorum columbum ducem, non
 tam hoc nomine, quam & ipso cognomine,
 maxime dignum, secuti sunt, nonarum re-
 rum, & cellaris cupidi milites. Nam eo qui-
 dem in loco aiunt, scriptores, regnare sca-
 biem, quæ gallico, omni ex parte responder.
 Præterquam quòd inibi mitior paulò, & tracta-
 bilior longe uidetur, apud nos uerò seuior, &
 curationis quàm difficillime. Hæc eandem opi-
 nionem uidetur feliciter admodum expressit
 se poeta ipse, hoc modo.

Dic Dea, quæ causæ nobis post secula tanta
 Insolitam peperere luem? num tempore ab illo
 Vecta mari occiduo, nostrum peruenit in orbem,
 Ex quo læta manus soluens de littore Ibero
 Ausa fretum tentare, uagique incognita ponti est
 Aequora, & orbe alio postas perquirere terras?
 Illic namque serunt, æterna labe per omnes
 Id morbi regnare urbes, passimque uagari
 Perpetuo cæli uitio, atque ignoscere paucis.
 C Commerci ne igitur causa accessisse putandum est
 Delatam contagem ad nos, quæ parua sub ipsa
 Principis, mox & uires, & pabula sensus
 Suscipiens, se se in terras diffuderit omnes?
 Sed enim opinio hæc ex eo maxime diffici-
 lis, aut saltem minus probabilis redditur, quòd
 fieri non posse Fracastorius existimat, ut rotæ
 simul infecerit prouincias, tot orbis partes, &
 populos inuaferit, quod ille hisce uerbis te-
 ritatur.

At uerò si ritè fidem obseruata merentur
 Non ita censendum, nec certè credere par est
 Esse peregrinam nobis, transque æquora uectam
 Contagem, quoniam in primis offendere multos
 D Possumus, aut acti qui nullius hanc tamen ipsam
 Sponte sua inserere luem, primique tulere,
 Præterea & tantum terrarum tempore paruo
 Contages non una simul potuisset obire.
 Eleganter quidem, & uenuste Fracastorius, sed
 ad ueritatis scopum, parum hæc ratio specta-
 re uisa est illis, qui Gallicum fuisse italiam per
 contagium communicatum defendunt. Nam
 iaquiunt, negandum esse quempiam extitisse
 in Italia, qui sponte Gallicum fuerit perpes-
 sus. Potuisse tamen ab Hispanis ex indis defer-
 ri, qui Gallorum exercitum infecere, ab illo uero
 & cæterè rationes, comercio, centum presertim
 annorum spatio, contaminatæ fuerunt. Ego ne-
 ro putarim Fracastorium ita uoluisse, ut in Aet-
 & Altrorum inspectiones, causam referret;

sive auctoritatem eorum secutus, qui Gallicū *επιδημια*, hoc est popularem morbum extare defendunt, sive potius Astronomicæ disciplinæ studio, atque amore, quam illę uehementer callebat, & profitebatur. Quod eius Syphilides liber primus indicat apertissime. Verū nō esse gallicū Epidemicā affectionē, suo dicemus. An uero in Neapolitano bello spē ortus sit, an potius delatus, illud cōstater affirmo, nō esse certā causā, quod hic morbus, ipsa sola humorum per se malorū ratione, portuerit excitari, magis tamen rationi consentaneū uideri, ut potuerit ab Hispanis, contagio deferri Neapolim, cepisseque in Gallico exercitu sequi, utpote maiore, ac numerosiore, Hispano, forte etiam licentię, delictisq; maiori bus dedito, quod iure & consuetudine belli accidere solet, his præferim, qui hostes primi inuadunt, atque eos omni animorum studio, & impetu aggrediuntur.

An Gallicus morbus sit, necne. Cap. 6.

Nominum & originis ratioe exposita, nō inuicilis quaestio est, qua quaeritur, an morbus, quem Gallicum uocant, reuera sit, an potius commentum aliquod sit Medicorum recentium. Non certe hanc quaestionem tractamus, ut in controuersiam ponamus ea, quæ luce sui perspicua sunt, cum nemo sollicitus, anxiusq; esse debeat, aliis semper ueritati aduersantibus, quod Aristoteles ipse in Topicis dicere solebat. Etenim qui sensum negat, sensus poenam dare tenetur, neque firmum habet cerebrum; quæ ratiocinationes sensui uidentur anteponere. Id autem proponitur, ut dementia eorum noscatur, qui rebus quantumuis manifestis, & notis ita aduersantur, ut Paradoxis magis, quam proloquiiis oblectentur. Dicunt itaque nonnulli haud extare Gallicum morbum, sed esse nostrorum hominum illusionem quandam. Nam quod Gallicum dicimus aiunt esse diuersas affectiones, quibus ætate nostra, corpora corripuntur, forte ob deprauatam uiuendi normā, & rationem nostræ tempestatis. Quasi quod superiorum ætatum homines, nihil aduersus tuendæ sanitatis præcepta commississent, imo omnia ad unguem seruassent, nihil uoluptatis, aut sensus percepissent, sed continenter, & moderate semper uixissent. Quod si dicere uoluerint, ridiculi erunt putandi, cum Galenus affirmet sæpius in libris Therapeutices homines sui temporis corruptissimam habuisse uiuendi rationem, detesteturq; romanas sætatis canas, comestiones assiduas, compositiones crebras, Venereos congressus innumeros, balneorum frequentiam, atque alia quæ Satyricis scriptoribus laborem iniunxerunt, male dicendi, atque obliuiscendi. Verum eorū

rationes audiamus. Si quis inquit, capillorum patiatur defluuium, Gallico laborare creditur, cum tamen *Αλωπιαια*, aut *Οπιασις*, hoc est Vulpinam, aut anguineam patiatur, aliam capitis affectionem. Si gummata uocata, hoc est tumores prænaturā habeat, pfecto themata ipsa pati aut steatomata, aut Melicerides, uel aliud his simile necesse est. Si pudendorū erosionem & carie infestetur, iam morbo laborat, Hippocrati, et Galeno perquam noto, cū Hippocrates pudendorum affectionem, inter eas reponat, quæ æstiuo tempore sunt. Si doloribus excrucietur patiens, qui ad articulos pertinent, cur articularis affectio dici illa non possit. Est itaque de Gallica lue contentio, de omnibus egritudinibus instrumentalibus, et in intemperie positis, & in continuo soluto, consistentibus, communis controuersia. Nihil enim accidere asserunt, affectis hoc genere niali, quod apud ueteres non fuerit & cognitum, & auxiliis interdum curatum. Qui si non facile succedat eorum quæ dicta sunt, curatio, ut euenire solebat antiquis, id fieri contendunt ex mala uictus norma, temporibus nostris obseruata. Addunt et terribile, atque horrendum hoc Gallici morbi nomen fuisse nōtam imperitiæ Medicorum, quam astu, & caliditate repertum, quoniam cum egritudinem ueterem aut illis ignoratam curare nesciunt, statim Gallici asserunt argumenta, dicentes, ægrotum ipsum Alpes transgisse, cum rege Gallo confederatum esse, militiam transalpina exercere, atq; aliis, nugis sexcentis, sa excogitatis satis eorū dignitati & iudicio cōsultū esse existimant, si propriam ignorantiam, aliorū culpa, tanquam uelo operiant, aut in aliorum crimen transferant, quod illi medicæ artis auxiliis, consequi minime possunt. Quod si forte obiciatur affectio in puero, aut puella, aut uirgine intacta, illi inquit, Medicos statim miseratione quadam excitata, proferre id morbi uel a parentum procreatione fluxisse, uel nutritis lacte, uel commercio infecti, uel alia quauis commentatione adhibita. Neque obstare contendunt, quod hic morbus, in multis curari non possit, sed eos ad rogum usq; insequatur, cum dicant, et alias extare ægritudines impressas, & insolubiles, quales sunt, Podagra, Hæctica febris, Asthma, Comitialis morbus, Articulorum dolor, infania. Infania eorum profecto est, cum ita dicunt. Nam omniamus omnino uerū esse, cuncta huiusce morbi symptomata fuisse ueteribus, Hippocrate, Galeno, Paulo, Aetio, oribasio, Rasi, Auicenna, & aliis, plene cognita, hoc est eos nouisse. Dolores, Pustulas, Casum pilorum, Capillorum defluxum, Tumores, Caries, Bubones, Carbos, Exanthemata, erosiones, redines, Accites, & reliquos huius Principis satellites, quis tamen

tamen est, qui non uideat hunc morbum contagio, & commercio ortum habuisse? immo & in præsentia eadem de causa fieri, atque foueri, præsertim ex concubitu, Venereisque complexibus? Hoc autem, cum antiquis ignotum fuerit, putandum est omnino, horum symptomatum causam nouam esse. Si noua est, (quia nunquam audiri potuit ex concubitu passionibus illas fieri, ut ipsi etiam fatentur) nouus erit qui inde prouenit effectus, cum effectus semper causas insequatur, noui nouas, uti antiqui antiquas. Effectus autem qui a causa fit morbifica, necesse est ut sit morbus, præsertim cum proximæ actiones lædatur ac uitentur, igitur Gallicus erit morbus nouus, quem in Medicorum inscitiam, aut etiam sagacitatem transferunt. **B** Quod uero hæc infectio contagiosa sit, præter rationes alio loco dicendas, præter communem omnium testificationem, qui de hac ipsa re copiose, præter innumera exempla, quæ passim usurpari possunt, hoc unum quod dicitur sum iuuenes meos, studiosos præsertim, accipere uolo, ac frequentem memoria repeterem, ut illis studendi potius occasionem præbeat, quam cum scortis diuertendi. Res autem sic se habet, iuuenis erat, ætatis 22. annorum, temperaturæ sanguineæ, corporis dexteritate, & uiribus ualidioribus præditus, qui studiorum causa Pataviu uenerat, ut philosophiam profiteretur. Iam instabat Ascensionis festum, quod Venetiis omni genere pulcherrimarum rerum celebratur. Ab amicis inuitatur, studio uisunda solemnitate. Ille pecunia congesta, Venetias ita, accersitur a socio, ut puellam mirifice formosam & elegantem secum adeat. Recusat illæ, ut erat omni uitæ candore & probitate præditus, alter uero recusatem in crepat, quod Gallus non est, sed capo, dicitque eum indignum esse, ut inter scotares numerari debeat. Ille se uirginitatem adhuc seruare assererat, contra alius irridere cepit talia proferentem. Iuuenis uero, ut erat ingenuus, ac pudibundus, ueritus ne a socio illaderetur, ad scortillum accessit. Erat meretrix perpulchra, & omni genere deliciarum referta, czpitque illi blandiri, & crebris osculorum repetitionibus, iuuenem ad lasciuiam, & concubitum excitare. Ille nature stimulis agitatus incenditur, & puellam tandem comprimit. Verum ut erat inexperuus, & uerecundia persusus, semel tantum Meretriculam agnouit, uixque illa tacta opus absoluit, confestim inde recedens. Sequenti die præputio dolere coepit, ille nil cogitat. Alia uero die indoluit magis, tandem ad adipicem uidet leuem, quandam erosionem, in altera glandulæ parte cum rubore, inde caries adnata est. Diebus 14. trā factis Bubo in femore superuenit, operam medicam implorat. Medicus cariem sanat, Bubo

nem præparat ad, incisionem, inciditur tandem, subinde exquisita ratione expurgatur leniente pharmaco, præparante et soluentē, facta quoque uenæ iecorarię sectione, sanus denique et saluus iudicatur. Ille istudis operam nauabat, de Minerua potius quam Venere sollicitus. Vbi uero menses tres præterissent, coepit dolere totus secundum articulos, & depilari, ex quo supercilia, capilli, & mentilano tota concidit, factusque est deformis, macer, liuens, piger, ad motiones ineptus, mœstus, gemebundus, & ad omnes actiones impotens, cum tamen ætatis, ac iuuentę flore potiretur. Ille uero falsam periliam, cuiusdam Medici consilio accepit, mense februario, quo genere auxilii mitigatus est dolor, non sublatus. Cumque morbi radices altius cerneret infixas, alterius Medici consilio decoctum Guaiaci assumpsit, circa ueris diuidium, quo plene curatus, & iudicatus euasit. Dicat modo Paradoxorum defensores, an hic morbus, ab hac causa emanans, si ex antiquis affectionibus, an nouus, & inauditus? Si nouus, cur in falsis eorum deliramentis persistunt? & medicos damnant? si antiquus, cur Galenus, & Hippocrates, qui minima quæque, ceu egregii morborum pictores consuectantur, atque exprimunt, non hanc causam tetigere? Nam si uiderimus, libros Galeni de symptomatum & morborum causis, deque horum differentiis, de locis patientibus, de iudiciis, de temperamentis, de facultatibus naturalibus, de semine, de medicamentis secundum loca, necnon & secundum genera, nihil profecto cognoscemus, quod ad hanc infectionem spectare possit. Idem dico & in commentariis Aphorismorum, acutorum, prognosticorum, & epidimiorum. Quod si aduersarii casum negauerint, & sensum, iam indigni erunt, ut cum illis congre diamur, imo puniendi erunt potius supplicio sensus. Nam cogendi essent, ut cum meretrice, & impura agētes, tandem sero saperent, & ab eorum ignorantia aliquando desisterent.

An Gallica infectio, Morbus proprie dici debeat.
Cap. 7.

Proxima præcedenti insania est, eorum qui hanc ipsam affectionem negant esse de genere morborum. Eorum maior ratio est, si morbus est, uel in intemperie, uel in soluto continuo, uel in organicis partibus consistit, nullo ex his modo consistit, iecirco morbus non est. Assumptio ex his constat, quæ a Galeno in libris Therapeuticæ artis confertur, nō. n. morbus est, qui sub ea partitione nō continetur. Quæ uero Gallicus morbus nō fit ex illis alter, ea persuasione confirmant, quod nullā habet consistentiā determinatā, ac præmitā,

in aliquo horum triū generum, quod omnibus E
 allis affectionibus contingit. Nam si tempera-
 menti vitio emanaret, cutumores, & caries, &
 bubones et deflumiā pilorū induceret: si solutio
 esset continui, quo modo, in quibusdā, absque
 ulcere, & dolore fieret, sola intemperie?
 Quod uero non sit morbus in indecenti confor-
 matione partium, numero, magnitudine, aut
 compositione, id omnium consensu ex se cō-
 stat, neque disquirenti ullum negocium facef-
 fit. Oppositum uero dicendum uult rei ue-
 ritas: Nam si ledit actiones, non modo illas
 principes, quę sunt uitalis, Animalis, Natura-
 lis, sed etiam membrorum proprias, sequitur
 ut morbus sit dicendus, si uera sunt quę a Gale-
 no traduntur libro secundo Artis curatiuę. E
 Neq; eorū audienda est opinio, qui dicūt, Gal-
 licū esse morbū cōpositū ex omnibus his, quō-
 niā si dicāt, necessario fieri, ut lædat omnes di-
 ctas actiones simul, id falsū est, & experientię
 contrarium, cum non semper id uideri possit:
 Si uero cōpositum, & communem esse enim
 uelint, ea de causa, quod potest tā in partibus
 similibus, quam dissimilibus reperiri, iam
 non magis eum cōpositum facient, quam sit
 ipsa deflillatio, quę ob uarias actionum le-
 siones, & loca nostri corporis, potest diuersas
 fortiri appellationes, quod tamen ipsi non ad-
 mittunt. Nos uero dicimus, Gallicum esse mor-
 bum in intemperie, (quę uero hæc sit, suo loco
 tradetur) constituendum, ad quam postea se-
 qui possunt læsiones multę partium nostri cor-
 poris simularium & dissimularium, siue ob intē-
 periei modum, & rationem, siue ob suscipien-
 tium membrorum præparationem, molliorem
 uicinitatem, & ipsam etiam imbecillitatem.
 Est itaque Gallicus inter morbos non solum
 reponendus, uerum etiam in Arce ipsa, & sum-
 mo ueluti fastigio collocandus, cum regalis af-
 fectio sit *βασιλική*; etenim & crudeliter a-
 git, cum omnes actiones ledere possit, cum ho-
 mogeneas, arque eterogeneas partes uexet, cū
 tam multis accidat, ac demum cum tot, tāque
 uaria symptomata illum consequantur, habe-
 atque causam unde fiat, quę alibi disquirenda
 erit. Itaque ad Galeni imitationem, hoc mo-
 do methodum exerceamus, Hęc infectio ma-
 nifeste, ac proximē lædit humani corporis a-
 ctiones, igitur necesse est, eam esse morbosam
 affectionem, ac uere morbum appellari. Quia
 uero morbus omnis, affectus est in corpore na-
 turali, ob id causam habeat omnino est neces-
 sarium, cum omne quod fit, unde fiat causam,
 & originem quandam teneat Galeni decreto
 libro primo Therapeutica. Rursus cum experie-
 tia, ministroque sensu uideamus, Gallicam in-
 fectionem, plurima consequi accidentia, neces-
 se est, ut dicamus, eam sua habere symptomata
 quę illam uti umbrę, & comites insequantur.

Sunt autem inter accidentia, potissimum eme-
 meranda hæc omnia, Dolores, Acrores, Gum-
 mata, Vredines, Verrucę, Calli, Crustulę, Den-
 tium casus, Profluium pilorum, & cāpillorū,
 lichenes, Rhagades, ulcera, Tophi, ossium car-
 ries, Pustulę, Papulę, Bubones, Gonorrhœa, pu-
 dendi erosio, atque alia de quibus uberius tra-
 ctandum erit, cum res, atque usus postulabit.
 omnia autem hæc a medico primę classis, hoc
 est rationali, sunt diligenter tractanda, præfer-
 tim uis, & natura morbi, quod per eius conue-
 nientem definitionem, facile consequemur,
 cum definitio ea res sit, quę esse uniusque rei
 explicat, si Aristoteli in resolutoriis, & Gale-
 no in arte parua, fidem adhibemus. Id. n. perti-
 net maxime ad eam quęstionis partem, quam
 ratiōsi id est quod quid est, appellant.

*Qua ratione, & methodo, tenenda sit nobis de
 definitio Morbi Gallici. Cap. 3.*

Q Vamquam Aristoteles assererat in postre-
 mis resolutoriis, uiam diuisiuam nihil con-
 eludere ex necessitate, idem tamen platonem
 assentiens constantissime affirmauit, eam sum-
 mo uisui, incredibilique utilitati esse, in colli-
 gendis partibus definitionis. Nā genera cōgrue
 diuidentes per differentias, ea omittimus, quę
 aliena sunt nostro proposito, & ea tantum as-
 sumimus, quę opportuna sunt, sicque certis
 gradibus procedimus, usque ad *ἀτομον* hoc
 est indiuiduam speciem. Quod si constituenda
 sit Gallici morbi definitio, primum sub quo
 genere sit collocandus, disquirendum est, dein
 de ad alia procedendum. Cum autem Gallicus
 sit res præter naturam, quę uero huiusmo-
 di sunt, uel sunt morbi, uel causę, uel Sympto-
 mata, morbi autem sunt, qui deprauant primū
 actiones, igitur cū Gallicus primum uitiet a-
 ctiones, necesse est ipsum sub morbo contineri
 tanquam sub communi genere. Priusquam au-
 tem ad cętera pergamus, Ex Hipp. & Galeno,
 scriptoribus summa fide dignissimis, nōnullę
 morborū differentię sūt tenendę ut cognoscamus
 ad quā illarum potius sit Gallica lues referenda,

*Morborum quędam differentia, huic proposito
 apprime uiles. Cap. 9.*

M Orborum plurimas extare differentias,
 apertissime docuit Galenus, cum in com-
 mentariis Hippocratis, tum in his, quę ex
 professo de hac re conscripsit. Quę ue-
 ro ad institutum præsens faciunt, hæc &
 tot sunt. Alii enim organici, siue
 instrumentales uocantur, & uulgo offi-
 ciales

ficiales dicti, quoniam instrumenta naturalia magnitudine, forma, compositione, & numero uariant, quibus partes nostri corporis, quæ Græcis dicuntur ὀργανικά μέρη, seu dissimilares, afficiuntur. Alii extant morbi, qui in intèrperie consistunt, & partes deprauant similes, sic dicti quod a morboſa intemperie ortū habeant. Præter hoc sunt illi, qui in soluto cōtinuo esse dicuntur, quos partes τὰ ὁμοιομερές, hoc est similes, quam ἑτερογενεῖς uocatę, seu dissimilares suscipiunt, & ob id communes etiam morbi a nonnullis uocantur. Atque hæc uetus est, & trita eorum particio. Rursus neque illa prætermittenda est diuisio, qua habemus morbum alium esse uniuersalem, alium particularem. Vniuersalis est, qui omnes corporis partes afficit, ut febris, quamquam determinatum ac certum habet membrum, in quo residet, & est cor. Alii sunt particulares, qui duplices sunt, uel enim uni tantum parti congruant, non autem alii, ut ophthalmia, quę oculi est, ozena narium, tinnitus aurium, podagra pedum. Vel partem occupant indifferenter corporis, ut abscessus, ulcus, uel alia huiusmodi. Sunt & ex morbis simplices alii, qui unicam causam habeant, alii compositi qui plures. Simplex est, ex quibus tertia, quæ a pura, simplici que bile efficitur. Compositus uero non pura tertiana, quæ causam habet bilem cum pituita permixtam. Cum uero plures morbi in unum coeant, ut febris quartana, cū fluxu sanguinis per alium, complicatus morbus dicitur magis, quam compositus; quamquam hæc nomina interdum uicissim confunduntur. Rursus ex morbis sunt qui acuti, & qui diuturni uocentur, item qui peracuti. Peracuti sunt qui post quartū diem, uel paulo ultra, non protendantur. Diuturni uero, qui terminum acutorum excedunt, mensurantur & solis motu, hoc est annorū numero. Acuti duplices sunt, uel simpliciter acuti, uel intercidentes uocati. Priores sunt, qui xiiii. diebus terminant, intercidentes uero, qui usq; ad xxx. producantur. Iuxta circuitus sequentes, si Galeno credimus, in libris quos de iudiciis, & iudicatoriis diebus conscripsit. Morborum etiam differentię esse possunt, qđ alii peregrini sunt, & innecti, alii germani & proprii, ut elephantiasis, quæ Egipciis propria est affectio, nobis autem cōmunicata, peregrina dici potest. Accedit quod morbus alius est nouus ac recens, antiquus alius. Est enim antiquus omnis, qui a ueteribus cognitus fuit scriptoribus artis medicę, ut phthisis, siue tabes, costalis dolor, calculus renū. Nouus uero, a ueteribus ignoratus, cuius causa ab eisdē discussa nō fuit, neq; attentata curatio: ut macule illę nostri seculi, quę pestilentes febres cōcomitantur, papulę & peticulę uulgo dictę, quāquā ego hoc sympto-

ma, in ueterem causam referam, in libello de ægri tudinibus nostrę gratis propriis. Verum nunc de exemplis uolumus esse ualde anxii. Aliis item uidetur morbos ex eius ætate trifariam diuidi posse, quoniam alius est nouus, alius nouissimus, alius antiquus. Nouum uocant qui annorum centum spacio continetur, nouissimum qui infra terminum hunc in lucem prodit. Antiquum qui sæculi spatium pertransit, ex quo ortus est, aut ad auras reuocatus uidetur, cum antea latuisset. Addebat Galenus in lib. Epidemiorum, extare morbum communem (communem autem nolumus hic illum, qui partium corporis relatu uniuersalis est, ut febris, nam de hoc genere satis actū est in præcedentibus) qui pluribus communi cari solet, ut cum multis hominibus eandem ciuitatem, uel regionem incolentibus eodem tempore aduenit (quinantia, uel costalis passio, uel articularum dolor, uel item aliud. Vocatur autem hic morbus ab Hippocrate communis, a Galeno uero popularis, quoniam cū multitis habet communionem, & uulgo passim crassatur, nam & epidemialis affectio est, quæ sequitur in populum. Est & morbus alius, qui ex eo quod στρογγύλιον efficitur, ob id etiam sporadicus dicitur, cum eadem regio, alio, atq; alio genere morborum laborat, V. G. hic pleuritide, ille angina, alius fluore alui. Ex communibus quidam sunt, qui ingiter, ac perpetuo regionem infestant, ut Memphisicos pestilentia, contra alii desinētes sunt, ut si æstatis tempore, alui profluuio laboret hæc regio, quod appetente autumno, uel hyeme soluatur. Alterius uero generis communes morbi, endimici & endimiales uocantur. Quorum causas Hippocrates uult esse aerem, locum & aquam. Atque hi sunt, qui perpetuo regiones, infestant ob aeris, & aquę deprauatam constitutionem, quæ semper eodem modo mala se habet. Qui uero non semper regionem uexant causas habent desinētes, hoc est aerem, aquam, & locum, quæ non semper noxiam habent constitutionem, & modum, sed ex accidenti alterata sunt, atque hi sunt, quos Hippocrates & Galenus epidemiales uocant. Qui ad anni tempora relati, quadrifariam postea diuiduntur, nam uel æstiuū sunt, uel uernū, uel autumnales, uel brumales. Epidemialis morbus, duplex est reperitur. Quidam mitior est, quidam sauior. Mitior, ut si tussis, uel scabies, uel lippitudo, uel aliud simile, populum inuadat. Sauior autē cum maior pars laborantium extinguitur, ut in pestilentia cōtingit, in quo malignitas quędam conspicitur, & contagio. Atque hæc sunt morborum differentię supponendę nobis, de ligendę modo sunt illę, quę ad oppositū nostrū spectare omnino uidentur. Ita. n. fiet ut quę sitę affectiois uim, & naturā cōmode teneamus.

Sub quo genere morbi contineatur Gallica infectio. Cap. 10

Quoniam Gallicus morbus non semper efficiat solutionem cōtinuam, profecto dici nō potest ut sit affectio in dissoluta unitate consistens. Assumptio experientia apertissime cōfirmatur. Quod uero neque conformationem, magnitudinemue, neque numerū, aut cōpositionem necessario uicinet, id per se manifestum est, quo circa neque morbus organicus dici potest. Quia uero Gallicus morbus habet symptomatica, quæ perpetuo intemperiem consequuntur, ut paulo post ostendemus, hinc ex suppositione concludamus, esse morbū qui intemperies noxia est, & deprauata. Atque hoc est proximum genus Gallici, intemperies scilicet. Neque hoc dixerim, ut uelim definiētes uti duplici genere, nam proximum genus accipiendum est, remotum autem solum cognosci debet, ut sub illo proprium magis designamus. Qui. n. definit ternariū, dicebat Arist. in resolutoriis, nō ignorat genus remotū, hoc est quantum: illud tñ in definitione nō assumit, sed proximum, hoc est Numerum. Item Auicenna febrem definiens aiebat, febris est calor accensus in corde &c. pro genere calorem usurpans, cum proximum sit, non autem dicebat, febrem esse morbum, qui calor est accensus in corde. Nam genus remotum supponitur, & potestate in genere proximo continetur. Quod si actu ueniat in usu, debet rectius in definito assumi, quam in definitione collocari. Nam poterat dicere Auicenna, febrilis morbus est calor accensus in corde &c. Sic definimus morbum articulare, morbum costalem, & morbum Gallicum. Nam omnes scriptores ita appellant, & definiunt, usurpantes partem illam morbum, cum re definita. Concludamus igitur, proximæ rei nostre genus esse intemperiem, quæ prior erit definitionis pars, atque hæc sufficiant de prima morborum diuisione. Si autem queratur an sit morbus corporis partibus comparatus, uniuersalis, uel particularis, dicendum est, eum esse particularem, cum determinatum membrum occupet, quod epar esse suo loco demonstrabitur: licet eius symptomatica uariis communicari partibus possint nostri corporis, atque ea ratione fieri quodammodo uniuersalem. Eodem modo satis constat hunc simplicem esse, non compositum, quoniam unicam habeat causam internam, intemperiem scilicet solam, aut etiam externam, contactū. Ex se autem nullam rursus habet complicationem, cum simplex sit affectio. Quod si adueniat casu quodam alium, morbum patienti, ut fluorem alui, uel podagram, iam complicatus, & connexus dici poterit. Quia uero neque in quarta die necessario terminatur, neque xii.

neque etiam xxx. sed longe amplius protenditur, hinc est, ut diuturnus sit morbus uocandus, non autem de genere acutorum, neque minus ex peracuris. Nunquid uero ξένοσ, i. peregrinus sit, & nobis inuectus, an potius sponte ortus in Italia, profecto dubitatio est discussionis digna. Inclino tamen in eam partem ut ex indis sit delatus communicatusque, eo quidem tempore, quo Hispani illum detulerunt, & Gallicum exercitum, Neapolim obfidem, infecerunt. Constat enim indis hunc esse communem morbum, atque illis natium. Si uero ambigat quis, nunquid sit nouus, an nouissimus, an antiquus, profecto dicendum est, eum non esse nouissimum, cum iam seculum repleat, non item antiquum, cum Hipp. & Galeno fuerit ignotus. Erit itaque nouus, quia annorum centum spacium non pertransit. Pro stremo cum neque aeris uitio, neque loci, aut aquæ malignitate noxia producat, necesse est, ut neque ille endemicus morbus sit, neque epidemicus, (ut nonnullis uisum est) neque etiam sporadicus, siue disseminatus. Quocirca inter morbos illos communissimos uocatos non est reponendus: cum determinatum uiscus habeat in quo resideat, iecur scilicet & uenas, neque ab elementis, sed a sola contagione tum habeat. Per communionem tamen afferendum omnino est, Gallicum diuersas partes nostri corporis respicere, nam ossa, cutim, & iuncturas impetit, item caput, thoracem, pudentia, os, linguam, & palatum uexat, interdum pulmones, & uentriculum, quarum partium communis affectio ab epate emanat, seu fonte primo, & præcipuo infectionis. Neque eorum sequor opinionem, qui dicunt Gallicum esse ξένοσ morbum, hoc est incerti generis, quoniam supra natura occultus est, & ambiguus, cum modo solutio continui, modo intemperies esse uideretur. Itaque ob hanc causam, uagum, & errantem morbum eum appellant, diuersis eius accidentibus, & noxis adducti, quas humano corpori afferre uideretur. Quinimo posthabita rei natura, ad fabulas uergunt Poetarum, cum tamen in re maxime seria loqui debuissent, eum quasi Protheum, uel Cameleōta describentes, quoniam uarias formas, atque figuras, quasi pro suo arbitrio, suscipere solet. Nam & ipsa quoque destillatio ob uarias eius laciones & loca, communis morbus esset dicendus, quod tamen illi negant, cum certum membrum habeat, unde emanat. Conferentes itaque manum, dicimus Gallicum esse intemperiem, non organicum morbum, aut continui dissolutionem, particularem partium, partim etiam uniuersalem, ex se simplicem, non compositum, diuturnum, non acutum, aut peracutum, peregrinum, non natium, nouū nō antiquum, item non endemicum, non epidemiale

mialem, neque disseminatum, sed contagio corporum, & perfricatione productum, quo quidem modo communis quodam modo dici potest.

Inuento genere Gallici, querendas esse differentias. Cap. 11.

Supposito itaque genere huiusce affectionis quod intemperies est, colligendæ sunt quoque eius differentie, secundum quas uniuersa morbi natura, atque substantia cognoscitur. Præsertim cum differentia eîdus, hoc est forma locum teneat, uti dicitur, siue materiei, genus, si Aristoteli & Porphyrio credimus, imo & Galeno, qui suas definitiones, eodem artificii genere constituit, necnon & Auicenna, & medicarum definitionum collectori. Differentie autem intemperiei quatuor sunt (omitto enim simplices, & solas compositas intelligo) calida & humida, calida & sicca, frigida & humida, frigida & sicca. Verum cum Gallicus neque calida & humida sit, neque frigida & humida, neque frigida & sicca intemperies, relinquitur eum esse calidam & siccam. Assumptio hoc constat argumento, nam omnia quæ in Gallico uisuntur, siue signa, siue symptomata, exultionem indicant aperitissime, exultio calidi est, non frigidi, iccirco Gallicus erit intemperies calida, non frigida, deinde sicca, non humida, cum exultio illa insignis sit admodum, quæ non nisi a certo gradu caloris fieri potest cum siccitate coniuncto, quoniam humidum, imbecillum atque hebetem semper reddit calorem. Constat igitur, morbum hunc esse intemperiem calidam & siccam. Quia uero morbi sunt passionem præter naturam corporis naturalis, passionem uero accidentia sunt, in definitione autem accidentis, præsertim proprii, conuenit adhibere *ὑποκειμένη*, hoc est subiectum, cum subiectum accidenti collatum, uicem sortiatur differentie & formæ, ut auctor est Aristoteles lib. vii. rerum post naturalium, ac primo *ἀναλυτικῶν* posteriorum, & hoc ipsum obseruat Auicenna, dū febrem definiens, subiectum cor adhibuit, hoc modo, febris est calor præter naturam accensus in corde &c. iccirco & nos Gallici membrum, pattemque præcipuam (mineram nostri uocant) dicimus esse iecur, ac uenas, cum per illas, ab epate trāsmittatur noxia qualitas ad reliquas corporis partes. Erit igitur intemperies calida & sicca epatis, & uenarum. Quamquam non adhuc integra, atque absoluta est definitio, quoniam neque reciproca, siquidem non omnis calida & sicca intemperies, gallica dici debet infectio, ob hanc causam, addendum aliquid est, quod eam absoluat, ducaturque ad aromam, hoc est indiuiduam speciem.

Que nam sit ultima differentia, qua Gallica infectionis definitionem reddat unæquaque reciprocam. Cap. 12.

Qui huius morbi uim, & naturam conati sunt explicare, ac ueluti commēdare posteritati, uario quidem modo, eius definitionem proferre contendunt. Cuius rei causa est, morbus tam reconditus, tamque obstrusus, ac sensum nostrum effugiens, unde excusandi potius quā inculcandi sunt illi, qui a scopo aberrarunt nec quod maxime cupiebant, assequuti sunt. Horum autem, pro uarietate opinionum, diuersæ quoque adductæ fuere definitiones, ut infra ostendemus. Qui uero morbum hunc consistere in intemperie, (quancunque posuerint intemperiem, hoc est, calidam uel frigidam, humidam uel siccam) dixere: hi pro extrema differentia aliquid excogitare aggressi sunt, quod repleat definitionem, ac reciprocum faciat. Primum uero sunt illi, qui certum *ὄργον*, hoc est terminum, quem uulgo gradum uocant, huius intemperiei calidæ, & siccæ constituunt, quem dicunt esse nobis incognitum, & a quo lues gallica accipit esse formale uocabulum, gradum uero illum (sic enim & nos appellabimus uti a communi usu non abhorrentes) temperamenti proprietatem esse dicunt, quæ ratione specificam facit, & ob id necesse est, ut dicamus, definitionem sic esse proferendam, Gallicus morbus est intemperies calida & sicca iecoris, secundum quendam gradum nobis occultum. Quam definitionem primum uoluisse Montanum constat, uirum omni genere uirtutum præcellentē, deinde & alios qui adhuc super sunt, probatissimos, ac ad medica arte professores eximios, quos etiam plurimum colimus. Hæc autem additio, mihi summo opere probatur; quamquam bifariam possent eam reprehendere, qui in re medica subtilitate oblectantur. Primum enim, quod illa definitio uidetur ad commune refugium tendere, hoc est proprietatem occultam. Sic, nunquodque definiiri posset, ad ea quæ occulta sunt, recurrentibus nobis. Galenus proprietatibus ignotis, quantum potest sapius abstinere, deridetque earum occultationem. Alia quoque ratio est, quo minus placere possit, quod partes definitionis nullæ occultæ esse debent, quoniam definitio debet explicare definitum, atque illud distincta ratione proponere, si ergo ignotum gradum dixeris in definitione gallici, iam rem ignotam per aliam ignotiorem patefacies. Neque obstat, quod dicunt, ultimas rerum differentias ignotas esse, quoniam ex illis non conduntur definitiones, sed ex his quæ illas circumscribunt, ut si definias hominem, quod sit animal rationis compos, mortale, circumscribis ignotam differentiam, ex illis uerbis, rationis

tionis compos, & mortale, quæ ignota nobis non sunt, Verum adhuc defendi potest proposita definitio, neque obstant quæ dicta sunt. Nam dicimus unum esse ad proprietates occultas confugere, ubi excogitari potest res manifesta. Neque item Galenus irrideret proprietatem specificam, quæ in magnete est, dū ferrum trahit. Rursum secundæ obiectioni dicimus, haud tenere argumentum, quod in definitione ponatur particula ignota, hoc est gradus temperamenti, nam ille tacite sub intelligitur, non autem expresse profertur in proposita definitione. Quod si etiam expresse id fieret, dicendum quoque esset, gradum illum esse nobis ignotum, naturæ uero perspicuum. Verum quæ definitionem constituunt, debent esse secundum naturam manifesta, non autem qua ad nos: imo definitum circulum, dicebat Aristoteles, notius esse nobis, quam eius partes definiens. Sit ergo hunc in modum firmata, & constituta Gallici definitio. Neque etiam displiceret nobis, ut hoc modo proponeretur, Gallicus morbus est intemperies calida & sicca iecoris, a tali contagio producta. Sic enim per propriam contagii rationem commode definitur, ceu ex modo proprio, quo gignitur. Nam quid ueritat, ut etiam ab externis causis, ne dum a modo quo efficitur, non possit res ipsa definiri? Etenim cause omnes definitionem constituunt, modique ipsi differentiarum locum obtinent, auctoribus Aristotele, Platone, & Galeno. Id propterea dico, quod alibi constabit Gallici modum, quo fit, esse contagium, sed hæc, & tot nobis, de ipsa rei quæ sit definitio, dicta esse uolumus,

Subiecta materia Gallici quenam sit, hoc est pars affecta, secundum aliorum opiniones, quæ XII. sunt, et confutanda. Cap. 13.

Cum diuersæ extiterint opinionum auctorum de morbi huius uis, & natura, necesse etiam fuit aliam, atque aliam extare sententiam, de subiecta illius parte, quæ pars est nostri corporis, subiectum uero morbi, ob id itaque non inutilis quæstio est, quæ de hac ipsa re proponitur. Etenim dicebat Galenus, medicum teneri, diligenter noscere affectæ partis constitutionem, ac temperamentum, si uelit suas excusare, & considerationes curatiuas probe elicere. Quocirca, pauca quædam, de hac ipsa re, in medium afferemus. Nam qui Gallicum esse Auicennæ Albotim, seu Græcorum Τελευβοῦ, quem surunculum uocant, credidere, hi curam dicunt esse membrum, quod per se & primum inficitur. Quæ opinio ex eo confutanda est, quod interdum hic morbus superiores nostri corporis partes occupat, cruribus illeis.

E Qui uero uoluerit, eum esse scabiem illam, quæ II Sahaphatum apud Arabas est, materiam subiectam, caput esse defendunt. Improbandi uero sunt ea ratione, quoniam Gallicus interdum sedes corporis infernas occupat, integris & sanis manentibus superioribus partibus omnibus. Qui ἀρθρωῶν, id est articulem esse morbum dicunt, iuncturas, articulos, & periostia, afferunt subiectum esse. Falluntur autem, quoniam citra dolores articularum fieri potest, præsertim tunc cum solas pustulas inducit, & cariem. Quibus uisum est Gallicum III idem esse cum Psora, his quoque uidetur subiectum esse cutim. Ex eo uero decipiuntur, quod Gallicus intacta cuti plerumque contingit, & quidem læuissimus, ut accidit his, quorum contagies in profundum sese recipit. Qui uero V epidemiale morbum esse uoluerit, subiectum dicunt esse pudenda, saltem plurimi. Horum reiecta fuit sententia cum diceretur Gallicum non esse endemicum, neque epidemicum morbum. Item ex eo falsum id esse constat, quod homines sæpenumero inficiuntur, pudendis bene se habentibus. Rursus qui ἐλεφάντιασιν δεικνὺν, contendunt, subiectum statuant esse cutim uniuersi corporis. Redarguunt uero ex his, quæ paulo post nobis dicentur, quod hæc lues non ita horribilem reddit aspectum hominis, nec tota eius cutis crustis obregitur, interdum & citra omnem cutis infectionem accidere solet. Minus uero eorum VII satisfacit opinio, qui dicunt, morbum hunc esse τῆς οὐσίας, hoc est in uniuersa corporis nostri substantia, quam modo formam nostri corporis appellant, modo substantialem essentiam, modo etiam formalem habitum. Eorum ratio est, quod hic morbus uniuersam corporis substantiam lædit, hoc est partes omnes similes, atque dissimiles. Cōfirmant ex eo, quod non sanatur hæc lues nisi rebus formali substantia, siue specifica proprietate conferentibus; ut est guaiacum lignum, falsa perilia, & cætera huius generis. Verum interrogandi essent quid per ipsam hanc οὐσίαν, siue substantiam intelligant? uel enim χυμῶν, hoc est temperamentum totius corporis accipiunt, uel substantiam, quæ ab accidentibus separatur, uel cum accidentibus coniunctam? Si temperamentum, iam sibi aduersabuntur, cum hi nolint hunc esse morbum in intemperie. Si substantiam accidentibus denudatam, hæc quidem pati non potest, cum omnis substantia afficiatur ratione qualitatuum tertiæ speciei, quæ sunt passio & passiuæ qualitas, ab Aristotele in chategoriis appellatæ. Quod si substantia fuerit qualitatibus prædita, hæc autem est congeries ex humoribus & elementis, quæ cum nihil aliud sit quam corporis, inde efficitur, ut necessario hunc morbum statuant, in ipsa intemperie, quod

quod illi magnopere cōtendunt non esse dicen- A
 dum. Alijs uisum est, caput esse morbi sedem p̄g
 cipuam, & ut illi dicunt, ad æquatum subiectum,
 ratione hac adhibita, quod caput est quod pri-
 mum depile apparet: quod maxime dolet: quod
 pustulis integritur: quod tumoribus afficitur: de-
 mum, quod maxime pulsantibus arteriis, spiri-
 tuum inflātionem indicat: cuius itē uitio oca-
 li caligāt, aures tinniunt, nares obstruuntur, & al-
 ias, & erosiones subeunt, fauces exulcerantur, os,
 & palatum perforantur, lingua carie intabescit.
 Verum nullius ponderis hæc ratio erit apud eos,
 qui multoties intellexerunt, hæc non primum, in
 terdum capiti accidere, sed post Bubones, & già
 dis cariem. Accedit, quod oēs huius artis scripto-
 res dicunt, plerosque Gallico laborare, citra om- B
 nem capitis lētionem: non itaq; hoc erit ppria,
 & determinata pars laborans. Nonnulli autem
 hanc in esse soluta cōtinuitatis affectum. Qui
 Si interrogarentur, quodnam sit mēbrum nottri
 corporis, quod primum, & necessario afficitur,
 puto eos responsuros uniuersum continuum. Ea
 uero ratione id asserere uisi sunt, qđ in Gallico
 pustule, ulcera, crustulae, caries, erosiones, putre-
 dines, marcores, sanies, uerruce, atheronata, do-
 lores etiam clamosi, Foramina palati, & linguæ,
 ac cætera apparentia cum solutione continui fi-
 unt, uel ipsæ et sunt solutiones. Puto tñ, eos etiā
 qui parum in hac arte exercitati sunt, facile pos-
 se illorum rationes euertere. Nā demus hæc que
 dicta sunt, ut reuera est, fieri in Gallico affectis, C
 quis tñ est, qui nesciat et sine his Gallica perni-
 ciam accidere posse? Hominem noui, qui cum
 infectam compressisset pluribus, reiteratisque
 uicibus, absque dolore, tumore, ulcere, carie, aut
 bubone, cepit ad omnia piger & segnissimè eua-
 re. Accessit & illi maror animi diuturnus, & ui-
 rium labefactorio. Quarto nondum mense per-
 acto, depilatus est totus. Ille uero cum nollet
 pharmaco, nec uenę sectione curari, neque cō-
 silijs auxilijs uti, quasi irridens puerilem Galli-
 cum, deuenit in malum quandam habitum, im-
 becillitatemque uniuersam uirium, præsertim
 uentriculi labefactionem, quam diu passus est:
 guaiaci uero potu Venetijs a præstantiss. Medi-
 co liber factus est. Sed ratione agamus, non ef-
 se tuendam horum opinionem. Si uniuersum
 continuum laborat, uel causa propria laborat,
 uel ratione intemperiei, uel uitio membri de-
 mandantis. Si ratione propria, assignanda erat
 causa ab his, cur id fieri possit, quod tamen non
 aut sunt fecisse. Si causa intemperiei, non erat
 id ad continuum referendum. Si uitio membri
 demandantis, illud profecto erat primum subie-
 ctum Gallici, non aliud. Existimant alii non
 inferioris clasissis authores, Gallicum consistere
 in soluta unione epatis: quod falsum esse cogno-
 uerunt peritiores Anatomici: qui epate infecto-
 rum marium, & fæminarum diligentissime scene
 re: neque tamen ullam continui solutionem co-

gnouerunt, in eorum uisceribus. Quamquam
 alii testantur, se ex anatome percipisse, iecur ui-
 ri infecti, scabie & pustulis ueluti quibusdam af-
 fectum. Atque ego memini uidisse cum 18. æta-
 tis meæ annum agerem, meretricis insignis fe-
 ctionem Patauii, cuius epar altera ex parte, sca-
 biosum pene totum erat, cum tamen nil aliud
 incidentibus magistris, aut intrinsecus, aut ex-
 trinsecus appareret, quod præter naturam exta-
 ret. Fæmina erat pinguisculi habitus, candore
 corporis eximio prædita, cui amator zelotipia
 causa, gulam fregerat. Quia uero satis consta-
 bat eam meretriciam artem exercuisse, forte 30.
 annorum spatio, (agebat autem illa annum 46.
 ut ferebatur) omnes eam suspicabantur non se-
 mel tantum, sed pluries morbo gallico labora-
 se: & ut erat benefica, & rerum suarum liberalis,
 eam putabant sua plurimis poscentibus, atque
 requirentibus, bona distribuisse. Iterea secatur
 mulier, extruditur iecur, rei exitus summa cum
 attentione expectatur, factum autem est, ut in-
 tuētibus nobis, nulla in uisceribus noxa uisa fue-
 rit, præter scabiem, in conuexa iecoris parte.
 Hæc autem etiā uera sunt, raro tamen id euenire
 testatur Anatome, ex experientia: ad quam trā-
 smittēdi sunt illi, qui de hac re ancipites esse nō
 desinunt. Dixere alii, Gallicum esse malorū om-
 nium ueluti *συνεργειαν*, hoc est copulationem, ac ue-
 luti congeriem quandam: quoniam cum hac il-
 luie oēs ægri tudines complicantur: immo om-
 nia accidentium, & symptomatū genera: suntq;
 illi, quibus placet hunc morbum communē esse;
 dicendū, habereque pro subiecto singulas nostris
 corporis partes, & particulas. Ut autem intelli-
 gatur magis, uerbum commune usurpant, com-
 munē morbū distinguunt, in eum qui totum cor-
 pus occupat, ut febris, uel lepra: quæ communes
 sunt ad corporis partes oēs simul relata. Est &
 communis morbus ad totā speciē collatus, qui
 eodem tempore potest diuersos homines, diuer-
 sæ ætatis, & sexus simul corripere: sub quo gene-
 re Gallicū reponunt. Sed recentiores hæc dānt
 opinionē, ex eo quod sæpius una & sola pars cor-
 poris laborat: item si ita cōmunis esset, oibus me-
 dicamentis simul adhibitis sanari oporteret: qđ
 profecto non est, cum sua habeat propria auxi-
 lia, sibique maxime accommodata. Nos autē dici-
 mus actū hunc morbum ppriū esse, cū sedē unā
 ac præcipuā teneat, quæ epar est, potestate uero
 cōmunis est, cū multos simul afficere possit, nec-
 non & multas, imò & omnes corporis partes. Po-
 stremo fuere alii, qui Gallicū dicunt esse morbū
πληντόν, uagū, incipitē, & errone, neq; sub de-
 terminato genere esse collocandū, ea persuasio-
 ne adducti, quod modo unam partem corporis,
 modo aliā affigit, atq; impetit. Quæ opinio, si
 certū mēbrū neget, in quo morbus resideat, falsa
 oīno dicenda est, ut paulo infra cōstabit. Si uero
 ob symptomatum eius uarietate, & multiplicita-
 tē, ambiguus dicatur, id potestate quadā affirmā

re possumus, & p quādā ueluti similitudinē: proprie at̄ eū habere determinatā sedē, & uiscus di-
cimos, q̄ at̄ sit illud, p̄xima indicabit p̄ractatio
*Vera opinio de parte nostri corporis, quę precipue lesa
est in lue Gallica,* Cap. 14

Queramus modo nos, quodnam sit membrū
propriū, & perpetuū affectū. Hic autem
oportet meminisse, atque animo repetere eam
distingtionem de his, quę sub certa scientia ca-
dūt, quę & Aristotelis est, libro primo de postre-
mis resolutoris, quadrat tamen & consentit, om-
ni ex parte sui, proposito nostro. Quę a nobis
noscentur, ea quidem uel semper, atq; uno mo-
do sunt, uel ut plurimum, aut etiam perraro exi-
stunt. Atqui perraro existunt, neq; definitio-
nem suscipiunt, neque demonstrationem, unde
efficitur, ea neque sciri posse, neque arte ulla cō-
prehēdi: cum artium principia uniuersalia sint
theoremata, quę certum finem respiciunt, atque
opus. Sciuntur uero, atque artis iudicium sub-
eunt, quęcunque uel semper, uel sepius sunt, qm̄
& definiuntur & demonstrantur. Idem quoque
in Gallici morbi cognitione, quę ad medicam
artem pertinet, usu venire solet. Nam si huius af-
fectionis sedem, locumue proprium, artificiosa
ratione deprehendere uolueris, non ad ea quę
raro in eo contingunt, uel modo sunt, modo nō
sunt, te ipsum conferas necesse est, sed quę uel
semper, uel ut plurimum fiunt, obseruanda sunt.
Quamobrem, si caput languere dixeris in eo ge-
nere morbi, uel corium, uel etiam pudenda, hal-
lucinabere: ut pote, qui rem contingentem, atq;
interdum factam, pro necessaria, uel frequenti
usurpas. Quod si in huiusce morbi constitutio-
ne, perpetuo obseruaueris extinctionis signa, quę
uniuersum morbum sequuntur, atque eius sym-
ptomata quot quot extant, uerbi gratia, bubo-
nes, caries, gummata, pustulas, ac cętera huius
ordinis, iam artificiosa ratione colligere poteris
id uitii ad sanguinis naturam, & formam om-
nino spectare. Sanguis uero ab hepate, ceu a pro-
prio fonte, ortum habet, estque naturalis illius
facultatis opus, itaque necesse est, hepar una cū
uniuerso sanguine, esse gallicę affectionis, pro-
prium sedem. Atque hęc physica ratione dicta
sunt. Docebat autem Galenus, Erasistratū sequen-
tis lib. iii. de locis patient, qui loci affecti cog-
nitionem, & morborum curationem aggredi uult,
eum omnino debere in tribus potissimum exer-
ceri, quę sunt, nature partium cognitio, causa-
rum & dispositionum inspectio, symptomatum
atq; eorum differentiarum opportuna collectio.
Cęterum, partium cognitionem præstant earū
substantia, situs, formatio, quod Gal. in lib. de cō-
stitutione artis asseruit. Prima autem ratio inue-
niendi locum affectum, sumitur ab actione lesa:
deinde sunt excrementorum species: quam se-
quitur partium positus: subinde doloris modus:
postremo propria, quę illis accidunt symptoma-
ta. Hęc autem e Galeni fontibus perenda sunt.

F Neque item illud uenit dissimulandum, affectū
esse interdum proprium, idiopathiam Gręci uo-
cant, interdum uero non proprium, ob commu-
nem sympathiam, consensionemue. Nam si coa-
tinens fuerit affectio, propria dicetur, uti con-
sensione facta, quę hoc modo minime se habet.
Age uero ad propositi nostri rationem, eadem
methodo utamur, Nam si partes non unę cor-
poris nostri gallicę infecti, laborant, sed alia, at
que alia, uerbi causa, cutis ulceribus corripitur,
aut pustulis, articuli doloribus infestantur, pala-
to, & lingua, erosiones, atque ulcera contingūt,
caput atque eius ossa, dolorem & solutionem pa-
tiuntur, Capilli concidunt, pudenda ficis & car-
riebus læduntur, Dentes extirpantur, manus ac
pedes lichenis & rhagadibus lædantur, tophi
præduri, ac lapidosi innascuntur, ossa carie mar-
cescunt, bubones & feminis fluor patientes ui-
ros inuadunt, iidem quoque uerrucis torquen-
tur, tum sexcentis aliis symptomatis, quorum ca-
rhalogum, presentis non est recensere instituti,
necessario efficitur, hunc morbum, si multiplex
non est, sed a propria substantia suę ratione &
forma unitatem recipit, ut tot tantęque disposi-
tiones ab aliquo principum membrorum, cuius
uitio, unus est morbus, producantur. Hęc autē
in cordis lapsum referri nō possunt, quia hęc af-
fectio citra uitalis facultatis noxam, prouenire
potest. Potest & præter animalis functionis cul-
pam accidere, nunquam uero absque naturalis
facultatis uitio, igitur Hepatis causa efficitur.
G Atque una hęc ratio, ex lesę actionis uitio desu-
mitur: cum argumentatio omnis, quę partium
naturam & substantiam considerat, ad affectus
huius cognitionem parum, uel nihil pertinere ui-
deatur. Kurfus ex symptomatum uarietate, & eo-
rum ratione, libet hunc in modum ratiocinari.
Etenim si naturalis facultatis actiones sunt attra-
ctrix, retentrix, concoctrix, asimilatrix, expul-
trix, atque hęc ab hepate, ceu communi fonte,
corruantur, quę gallicę passionis uitio deprau-
antur, aut imbecilles redduntur, opus est, iecur
esse affectionis sedem precipuam, ac maxime
primam. Facultates uero illas hepatis labefacta-
ri, hoc genere morbi, iudicant apertissime hęc
symptomata, membrorum torpor, grauitas, co-
lor deprauatus, dolores, ulcera, pustule, uerrucę,
rhagades, caries, bubones, laxitudines sponta-
neę, dentium castus, capillorum defluuium, gum-
mata, tophi, gonorrhęa, ossium corruptio, ac cę-
tera huiusmodi, atque hęc naturalis facultatis
culpa efficiuntur, iccirco necesse est, hepar, mem-
brum esse, quod precipue laborat. Adde si libet,
enumerare huiusce morbi incommoda: qui ita
laborat segnes, & inualidi ad omnia redduntur,
noctes agūt insōnes, aut insonnia patiuntur hor-
renda, tristes & cogitabundi uitā ducunt, pallen-
tes fiunt, & iuui a naturali statu immutatur, san-
guis a bono ad malū & p̄ternaturalē habitū cō-
uertitur, plurimis redundat excrementis, ac de-
mum

num tanta sit naturalium facultatum labefactio, ut uis attractrix alimēti copiā respuat, & gregetrix cōtineat, cōcoctrix non cōficiat, simi-
latrix abunde non apponat, expultrix quæ noxia sunt, minime propellat. Si itaque humorum generatio, atq; immutatio, hepatis opus est, hæc aut quæ in gallica lue fiunt, ad humores immutatos referuntur, oportet, iecur esse huiusce affectionis originem. Læditur etenim forma, hoc est hepatis temperamētum: quā Galenus partium formationē & substantiā, ad temperamenti genus tantummodo referre soleat: quāquā illud minime ignoro, formā alia considerari ratione a Dialesico, & post naturali Philosopho; Sed a Medico nō nisi, uti proxime dictum est, cognoscitur. Hæc itaq; cæteris aliis tutior ratio, inueniēdi sedem affectus gallici, mihi uidetur, quæ a læsis actionibus (cæteris præmissis minime cōferentibus) & symptomatis colligitur. Quod uero exultio, oīa gallici symptomata, consequatur, tuus alias, ac copiosius ostēdemus. Sat sit tā, quā sequimur opinionem leuiter attingisse, ne studiosos in re necessaria remoremur. Verum ut nunquā aliena mihi propria adscribere uolui (id. n. inopis, atq; infelicis est ingenii) ita libere fateor, nolle me hanc unam opinionem meæ soli diligentæ acceptā referre, quā ab aliis discussa fuerit & tractata diligenter: profertur tamen, meam pro uiribus defendere: præsertim, cum rationes circumferantur multæ, quibus nonnulli nituntur eā peruertere, ac funditus de medio, tollere. Vt ut autem sit, rem iudicabunt studiosi, qui nulla animi perturbatione affecti, incorruptam iudicii formam & rationem sequuntur.

In quibus conueniat Gallica infectio cum quibusdā alijs morbis, & in quibus differat. Cap. 15.

Similitudinis ratio, sæpenumero deceptionis causā extitisse uidetur. Iccirco nemini mirum esse debet, si scriptores uarii, uarias quoque sequuti sunt opiniones de lue gallica. Id. n. magna ex parte accidisse puto, ob huius morbi cum alijs conformitatem, parilemq; conditionem: scruioribus præsertim, & a quibus magis hoīes abhorrent. In primis, n. conuenit cum Alboti Aui-cennæ, siue Termintho Pauli, & Aetii, in qua quidē Alboti, pustulæ conspiciuntur crustulosæ, atq; subrubræ, estq; affectio cruribus familiaris. Quia similitudine decepti sunt, qui uoluerē, Gallicum non esse nouum morbum, sed antiquum, uidentes illum scruissime tractare crura, imo ad unguem Albotim imitari. Verum quāmaxime inter se differunt, quod Alboti crurum tantum affectus est, Gallicus uero & crura, & caput, & medias corporis partes, interdum simul, interdum seorsum attingit. Conuenit item cum Sahafato Auicennæ, quod scabies altera est: in quo crustulæ capiti innaesunt plurimæ: Succeditq; illis dolor & grauitas capitis una cum defluuio capillorum, & contagiosus est omnino. Differt autem,

A quod altera species sahafati, quæ solum caput occupat, Gallicus dici nō potest, cum ille & crura, & partes corporis medias, petere ualeat. Ab eo uero sahafato, (est. n. altera species, sicuti Græcis) quod uniuersum corpus occupat, ex eo separatur, quod pili qui hmoi affectione concidunt, nō amplius resflorescunt in cuti, aut egre, parceq; renascuntur, in gallico uero resurgunt collapsi. Vñ ridiculum illud, & in aliorum periculum, facere dictum emanauit, gallico laborantes ad insularum Phoenicis, renouari. Magis uero constabit horum differentia, si sahafatum, Tinea est, hoc est, Græcorum ἀχρεῖς; ut recentiores aserunt chirurgi: quibus ut assentiā, me mouet eorum cum ratione cōiuncta autoritas. Cōsonat item cum dolore articulari, quoniā in gallico iuncturæ dolent, & clamosi excitantur cruciatus, quo adducti sunt nonnulli, ut credant hunc esse morbum articulare, qui a Græcis ἀρθρίτις appellatur. Differt uero quod articulares dolores remedijs tolluntur quatuordecim manifestis agentibus, calidis præsertim, & siccis, cum humor fuerit crassus, & lentus, gallicus uero his curatur, quæ a specifi- ca proprietate illi aduersantur, ut guaiaco, falsa, china, atq; alijs. Rursum & hic morbus, citra omnem articulum dolorem, accidere solet in terdum. Accedit quod in chiragra, & podagra, topi gipsei sunt, in gallico ossæam habent duri- tiem. Consentit cum Psora, in qua pustulæ tere- res, & subrubræ excitantur, squamæ decidunt, & crustulæ plurimæ, ac insignis sequitur pruritus. Longe tamen inter se distant, ex eo quod in gallico sunt atheromata, ossium putredo, dolores, caries, atq; permulta alia, quæ in psora nō uisuntur. In ea quoque adsunt pustulæ, subiectā carnem corrumpentes, dum cadunt, gallicæ nō adeo subiectā carnem uitiant. Postremo remedia hu- ius, non sunt illius salutaria auxilia. Similis etiā uidetur epidemialibus morbis: Nā cum epide- mica affectio sit quæ passim uulgo crassatur, hoc est quæ laborant cuiuscunq; ætatis, sexus, atq; or- dinis hoīes, cā adhibita ex elementis, Aere præ- sertim, & Aqua, item & sole, pari quoq; rōne gallico corripuntur, cuiuscunq; generis hoīes, absq; sexus, ætatis, ordinis & fortunæ discrimine. Quā-
D quidem sententiā, primi huiusce morbi scripto- res, & magistri sequuti sunt. Quia uero epide- miales affectus, ab Hippocrate distincti sunt, se- cundum quatuor anni tpa, iccirco addunt hi, non esse hunc, epidemiale hyemale, non uer- num, nō autumnale, atq; hoc indicis & passio- nibus, quæ horum tpm præxi sunt, ex Hippocra- te deducunt, igitur dicunt, erit æstiuus: maxime uero cum æstiuo tpe accidat putrefactiones pu- dendarum partium. Quod uero hic morbus pos- sit in cōes causas epidemialium referri, ex eo cō- stat, quod hic uidetur ortus, ex aeris putrefactione, ob inundationes, quæ eo tempore, non tam plu- rimæ, quam etiam maxime, in Italia contige- re. Amplius, si mundus hic interior, superioribus

lationibus attigunt, ut ab illis regatur, immo cæli motus, cæu inferiorum uita quædã esse solet, ut author est Aristoteles, putandum omnino esse ut, ut hic epidemialis morbus dici debeat, cum ab elementorum alteratione, & noxia qualitate originem duxerit: cõspiratibus p̄sertim iniquis astrorũ inspectionib; & motionib; superiorũ orbis. Quãquidem ferunt, inchoate hac p̄nicie, cæli facte totã, ac pene omnem syderũ, stellarumq; cõgeriem uisã esse id mali indixisse terris, mortali busq; m̄fuitasse. Nã Mathematici omnes, eo tpe obseruauerunt, astra, noxias habuisse inter sese cõsp̄ctiones, atq; cæli infelices m̄siones. Quod, quia a recentioribus scriptoribus, diligenter relatum fuisse intelligo, ob id, ne trita, & uulgata passim recenseã, prudens p̄tereã, necesse est. Sufficiat at̄ unius Poetę testimoniũ, quã ita se habet.

*Cuius forte suo si cunctis ordine causas
Nosse cupis, magni primum circumspecte mundi,
Quantum hoc infectis uitium, quot aduerit urbes.
Cumque animaduertas tam uasta semina labis
Esse nec in terra gremio, nec in aquore posse,
Haud dubie tecum statuas, reputeq; necesse est
Principium, sed emque mali consistere in ipso
Aere, qui terras circum diffunditur omnes,
Qui nobis se se insinuat per corpora ubique,
Suetus & has generi uiuentum immittere pestes:
Aer quippe pater rerum est, & originis author,
Idem sepe graues morbos mortalibus affert,
Multimo de natus tabescere corpore molli,
Et facile afflicti capere, utque inferre receptos.*

Poste uero elementa ab aëtris immutari, paulo post hunc in modum, ostendit.

*In primis tum sol rutilus, tum hydera cuncta
Tellurem, liquidaque auras, atque aquora ponti
Immutant, agitantque: utque ipso sydera cælo
Mutauere uicem, & sedes liqueere priores
Sic elementa modis uariis se grandia uertunt.*

Quã uero Gallicus, originem duxerit primã, ab aëtrorum defluxu, sine potius eorundem lumine, ac motu, id expresse testatur his uerbis.

*Concussus olympus
Intremuit, tactusque nouis defluxibus æther
Paulatim aeris tractus, & inania lata
Accepere lucem, uacuasque insuetus in auras
Marecor uis, calumque tulit contagia in omne
Sicut quod ardenti tot concurrentibus astris
Cum sole, è pelago multos, terraque uapores
Traxerit ignea uis, qui m̄sisti tenuibus auris
Correptique nouo uitio, contagia uisus
Perrara attulerint: aliud siue a: here ab alto
Demissum late aerias corruerit oras.*

Ego uero tãti non sum, ut astronomorum placita irridere audeã, eorum p̄sertim qui rōnibus physicis, & mathematicis adhibitis, nihil casu, aut temere pronunciat. P̄sertim uero, cum Galenus ex solis, luneque motionibus, totã dierum crifimorum rōnẽ colligat (quicquid Mirãdulanus comes, Italica phœnix, uocatus, de hac re cõscripserit) uelutq; morbos, luminum horum cir-

cuuolutione, terminari uniuersos, acutos. s. l. u. n. g. & diurnos solis motione, quod nõ fieret, si horum inferiorum euentus, superioribus; corporibus non referantur accepti. Dicã tñ medicis rōnibus excogitatis, ex eo Gallicum differre ab epidemialibus morbis, quod ille p̄petuus est, ac toti orbi commo; hoc est cõis, hi uero, neque p̄petui sunt, neq; orbẽ replēt: cum natura pati nequeat uniuersalem elementorum *δυσλασιν*, aut etiã putredinem, pro uniuersi harmonia, tempatione, ac cõseruatione tuenda. Nã quãquã elementa uices patiuntur, scdm eorum ptes, ex toto at̄ imitari nequeunt, cum uniuersi partes, & membra esse Phyfici affirmant. Quod nos, interdum, cum iuniores essemus, ac iucundissimum mularum ocium nacti, ausi sumus exprimere hũce numeris, quos referã, ad physicã rōnis cõfirmationem potius, quam nostri ingenii ostentationem.

*Adspice ut immenso labantur sydera cælo,
Utque sibi uarios peragant errantia cursus
Legibus æternis, spaciofa in secula, miro
Ordine, sic Diis, & Fatis poscentibus ipsis.
Utque suo semper libretur pondere Tellus,
Aluit Oceanus, liquidus quam circuit æther,
Occultisque fouet cæli uis ignea flammis.
Quæ nec tempus edax, nec iam longa uetustas
Immutare queunt, sacris labentibus, aut hæc
Officijs uariare suis: quorum ordine pulchro
Alma parens natura, suas producit in auras*

*Tot rerum facies, gremio quas concipit alto,
Semimibus uariis, arcana & mente recondit.
His ergo æternis, rerum moderatur habenas
Principiis, late & uisum contemperat orbem.
Cum tamen adspicias, rutili modo lumina solis
Næbe regi densa, tenebrosa & nocte recondi,
Et modo tellurem siccis squalescere glebis,
Ingemere & longum pelago freta lata sonante:
Necnon aerios tractus, per inania, uentis
Misceri, & crebris collidi nubila flammis,
Non tamen ex toto soliumur, sed sibi certo
Tempore, restituumt uiolata sedera pacis:
Utque adeo rerum causas & semina prima
Omnipotens genitor ualidis firmauerat olim
Legibus, atque operi longum prospexit amato.*

H Differt etiã Gallicus, ab eo morbo qui *επιφοβος*, i. est uisus d̄i, quoniam hic uniuersas anni partes, æqua fere rōne, isequitur, ille uero, astatem diu taxat. Quod si ætate corrumpantur, exulcerenturq; pudenda, id fit a sola, & simplici qualitate caloris, æstiuu temporis, citra omnem cõtagem, Gallic. uero una fit cum cõtagio, & i quocunque anni tpe. lōge itaq; alia est horum cã, signa, modus, & symptomata. Accedit q; Gallic. neri p̄t̄ citra putredinem pudendorum, nõ itaq; par rō est eorum, neque idem generationis modus. Expresse hoc ipsum indicant lactentes pueri, q; sola ac simplici lactis, insectæ nutriticis, suctione, hoc morbo sepiissime, citra omnem pudendi offensionem, corripuntur. Plurimi ex eorundem communium uestium usu, infecti sunt,

nel etiã cū socio dormientes, præsertim exsudã **A** telã retexere. Qui uoluerẽ hũc esse sabafatũ, sic
 re. Alii uero solis ofcolorũ suauis, lingua pfer-
 tim utrinq; micante, morbũ tulerũt, saluq; aur
 saniei facta inter eos cõicatione, absq; pudẽdi
 noxa. Consonat itẽ lues hęc cum elephantiasĩ,
 quoniã cū utroq; hoc morbo pustule fiunt hor-
 ridę, quę cutim inęqualę, & asperã reddunt. Pi-
 li & capilli defluunt, efficiturq; homo, utriusq;
 aduentu, deformis, aspectusq; horribilis. Quiq;
 a parẽtibus alterutro infectis procreantur filii,
 morbofi sunt, egręq; curãtur ambo, & cõtagio-
 sa sunt ægritudines. Mira profecto ac magna
 est hęc accidẽtũ consensus, ingenue fateor: ue-
 rũ, ex eo fallax est similitudinis ratio, q̄ multa
 sunt, in quibus differãt Gallieus, & elephãtiãsis. **B**
 Etenĩ hęc coituro nõ attrahitur, ut ille; neq; in ea
 accidunt articulorũ dolores, gũmata, bubones,
 caries, atque alia huius ordiis plurima. Gallicus
 itẽ cõtingere põt citra oẽm cutis deformitatẽ,
 & corii crustas, ac pustulas. Medicamẽtis, qbus
 alterũ tollitur, nõ sanatur alterũ. Infanabilis est
 elephãtiãsis, Gallicus ut plurimum curatur. Illa
 horribilẽ reddit humanũ aspectũ, hic nõ adeo,
 quinimo, cũ depilatur, quis gallico affectus iu-
 nior euadit: cutis huic mollis, illi aspera: color
 hũc sequitur uariis in multis, p̄ humoris exulti
 rõne, illũ sp̄ idẽ, & equalis, hoc est cineritiũ, ac
 liuidũ. Postremo in elephãtiãsi torũ coriũ infi-
 citur, in gallico uero, pars illius duraxat. Ex his
 itaq; cõcludẽdũ est, hũc nõ esse in ueteres mor-
 bos referẽdũ. Nã quãuis simia ē aliarũ affectio-
 nũ, ab illis tũ cõmode distinguitur, si rõnis, & in-
 telligẽtię opẽ exercemus, cũ diuersã hęc cãm,
 modũ, gñonẽ, & symptomata. Qua uero rõne fa-
 ctũ sit, ut hic sit aliorũ morborũ emulor, & si-
 mia, nõ admodũ cognoscere, difficilis est, nã cã
 est similitudo accidẽtũ: ob innumerabilẽ quasi
 cõgeriẽ gallici, accidẽtũ. Nã cũ ille sit morbus
 magnus, ac seũus, occupetque mẽbrũ, ac uiscus
 nostri corpiis p̄cipuũ, qđ iecur est, naturalis fa-
 cultatis organũ, & officina sanguis, q̄ uniuersas
 alit corpiis pres, cũq; ex malis in eo humoribus
 ingenitis, ac cęteris p̄tibus cõicatis, lędi possit
 cor, uẽtricularis, pulmones, nerui, articuli, caro,
 ossã, cerebrũ, & cutis, nil mirũ si innumera sunt
 symptomata, q̄ illũ insequũtur, quorũ plurima
 & aliis cõueniũt affectioibus, unde similitudis
 rõ defumitur. Ex quo recte eos dixisse puto, qđ
 gallicũ poetice describẽtes, hũc esse ueluti pro-
 theũ, aut cameleõntã dixere, qđ uariis formis, &
 coloribus imutatur. Sed de poeticiis cõparatio-
 nibus alias: qñ medicus rẽ totã serio p̄lequatur
Diuersa Gallici descriptiones adducuntur, pro diuer-
sitate auctorum. Cap. 16.
Differẽtię opinionũ, diuersas quoq; descri-
 ptiones morbi huius attulere, studiosis iu-
 dicãdas. Etenĩ, qđ putãt hunc esse terminũ, sic
 definiũt. Gallicus Morb. est, qđ crura fãdat, atq;
 exulcerat, cõtagiosus affectus, cõfaturata est hęc
 descriptio in p̄cedẽtib; neq; opus est de nouo
 telã retexere. Qui uoluerẽ hũc esse sabafatũ, sic
 dicit. Gallic. Morb. est scabies contagiosa, ca
 put ulcerã, ac depile faciẽs. Resecta autẽ & hęc
 fuit in superioribus, nobis. Quibus placet, ut arti-
 cularis morbus dicatur, hi hoc mō describẽdũ
 putãt. Gallic. Morb. est cõtagiosa affectio arti-
 colorũ, dolorosa atq; excrucias, quę itẽ dãnã-
 ta fuit. Qui uero *ἰσχυρὰ* Pforã esse cõcedũt, sic
 putãt esse p̄ferẽdũ. Morb. Gallic. est passio cõ-
 tagiosa cutis, qđ eã fãdat, depilat, & crustis infi-
 cit. Hęc quoq; descriptionem fallacẽ esse satis
 ostẽsum est in p̄cedẽtib;. Qui epidemiale, & est
 unum morbũ esse diiudicãt, eum sic determinãt.
 Gallic. Morb. est affectio aestiua, qđ uulgo crassa-
 tur, aeris infectione, ab foundationibus aquarũ
 nouissime p̄ducta, pudẽda maxime lædẽs. Hęc
 autẽ sublata est, cũ epidemiale morbũ hunc dici
 nullo mō posse, rõcinati sumus. Qui esse elephã-
 tiãsiũ uoluerẽ, describũt hoc pacto. Gallicus **V**
 Morb. est infectio uniuersã cutim corpiis uiritiã,
 quę hois formã fãdat, atq; eius aspectũ reddit
 horribilẽ. Hoc at quã falsũ sit ipsi uiderũt. Qui
 bus uĩ, hũc esse morbũ in substantia tota, siue for-
 ma, ea rõne illũ explicãt. Gallic. Morb. est affe-
 ctio lædẽs uniuersã corpiis substantiã, initio, cõta-
 gione acq̄sita. Minus placere hęc diximus cum
 aduersus hoc substantię nomẽ rõcinaremur. Qui
 capitis eẽ ægritudine aiũt, sic p̄ponũt. Gallic. **V**
 Morb. ē affectio, singulas capitis actiõnes lædẽs,
 cõtagio inuecta. Qui solã cõtinui solutionẽ ma-
 lunt, sic definiũt. Gallic. Morb. est affectio, uni-
 uersũ lædẽs nrĩ corpiis cõtinuũ, inepã hęc esse
 adeo cõstat, ut demẽtia sit, eã cõfuratione p̄se-
 qui. Qui uero, solã hepatis solutionẽ continui
 esse uoluerẽ, hoc more describunt. Galli. morb. **X**
 est affectio hepatis cõtagiosa, eius unitatẽ sol-
 uẽs, hęc itẽ reuiciebatur i p̄cedentibus. Qui cõ-
 geriem oĩum malorum esse putãt, sic eius defini-
 tionem colligunt. Morb. Gallic. est congeries **X**
 oĩum malorum, cõtagiosa, uniuersas corpiis pres
 lædens, hęc item culpãda est, ut a scopo aliena.
 Qui incertũ morbum eũ appellãt, sic statunnt,
 Gallic. Morb. affectio est, in nullo determinato **XII**
D genere morborum reponenda, sed uaga, & am-
 bigua, pres similes & dissimiles lædens, con-
 tagio p̄ducta. Hęc cur nõ placuerit, satis osten-
 sum est alibi. Qui uero, illum esse intemperie
 frigidã, atq; humidã uoluerẽ, sic definiunt. Gal-
 lic. Morb. est intemperies frigida & humidã iẽ
 coris, i tali gradu cõstituta. Qui uero calidã eẽ
 & humidã uolunt, hoc pacto p̄nunciãt. Gallic. **XIIII**
 Morb. est itempies calidã & humidã hepatis, i ta-
 li termino, seu gradu cõstituta. Quas descriptio-
 nes haud esse ueras ostendemus in sequentibus.
 Postrema at definitio est, quã unã cum aliis seq̄-
 mur, quę sic se habet. Gallic. Morb. est itempies **XV**
 calidã & sicca hepatis, in tanto & tali gradu, si-
 ue termino cõsistens, contagiosa. Atque hęc
 satis dicta sunt de gallici morbi uĩ, natura, atq;
 essentia. Nunc ad alia pergendum.

Galicum morbum apud quosdam esse intemperiem E frigidam atque humidam, quo argumento concludatur. Cap. 17.

Tanta quoque est huius affectionis fallacia, multiplexque uarietas, ut etiã inuenta parte affecta, quæ in iecore siue iecur est, dubium faceret de illius qualitatibus intemperatis. Etenim uidentes quidam in Gallico labefactari uentriculum, concoctionem ægræ, tardeque fieri, pituitæ copiam incredibilem excerni, tumores albos, & frigidos ingenerari, articulos lentis, crasisque humoribus impediri, atque obstrui, dixere intemperiem esse epatis frigidam, atque humidam. Postremo ex eo confirmant, quod guaiaco sanatur, hoc esse remedio calfaciente atque exsiccante, igitur morbus erit frigidus humidusque.

Solutiones prædictæ rationis. Cap. 18.

Sunt qui tollant iam dictum argumentum, dicentes non esse conferendam pituitam, quæ in uentriculo fit, & quæ uera, atque exquisita est pituita, cum illa quæ in iecore conficitur; quoniam potest esse pituitæ excretio in patiente, uentriculi uitio, non autem ex epate. Ex quo inferunt posse accedere, ut laborantes Gallico, pituitam plurimam expuant, culpa uentriculi, non iecoris. Verum hæc improbatio non plene satisfacit, cum in hoc genere affectionis, etiam lædi possit uentriculus, epatis communione, atque cõsensu, quo circa educentibus pituitam a uentriculo, uidetur communionem illã ab epate productam, testari similem humorem, & ob id etiam intemperiem frigidam, atque humidam epatis. Longe autem euidentius tolleretur eorũ ratio, si ad ea deuenierimus, quæ experientia passim comprobantur, quæ medicinæ alterũ est ægyptiorum, hoc autem est, non uerum esse, omnes laborantes emittere pituitam per os, & si plurius id faciunt. Qui uero eam excernunt, ob id faciunt, quod uentriculus iecoris noxia intemperie affectus, uim contrahit inualidam, atque imbecillam, adeo ut labefactetur concoctio, plurimaque in eo redundent excrementa. Item in lue gallica, magna fit spirituum resolutio, ex qua frigescere corpus necesse est, unde uentriculus calore natiuo immutato, nõ perficit opus suum, uti naturæ conuenit, atque inde plurima efficiuntur recrementa, pituitosa præsertim, & quæ frigida apparent, & humecta, cum uero postremo rationem afferunt ex calidis, ac siccis remediis, quæ morbi causam tollunt, dicendum, ea quidem auxilia, non conuenire uti calida & sicca tantum, sed uti eorũ qualitates perspectæ cõ proprietate specificata sunt cõiunctæ, siue guaiaci, siue salsa, siue chynæ, uel aliorũ. Quæ autem fit hæc proprietates alibi copiosius persequemur.

Quibus rationibus adducuntur alii, ut dicant, Gallicum intemperiem esse calidam atque humidam. Cap. 19.

Alii inquit, hunc morbum, intemperamentũ calidũ, atque humidũ, cũ putredine. Id pro-

bant ex eo, quod contagiosus est: cõtages putredinẽ indicat, putredo autem fit a calido & humido ex Aristotele lib. 4. Meteorologicorũ, & Gal. lib. 4. 15. & 11. methodi. Igitur gallicus erit in temperies calida & humida. Confirmant quoque ea ratione, quod mēbra calida & humida maxime, hoc genere morbi corripuntur, ut lingua, glans, & reliqua pudenda omnia. Itẽ symptomata illa caries, & ulcera humecta sunt. Accedit, quod ille tollitur exsiccantibus medicamentis, quocirca humidus erit affectus. Rursus cibis, & ratione uictus attenuate eliditur, hæc autem exsiccandi facultatẽ habent, igitur morbus erit humidũ intemperamentũ. Præterea uere appetente, maxime hic morbus, uel acquiritur, uel in ueteratus, efflorescit, cũ illa anni pars sit calida & humida. Postremo aiunt experientia confirmari, eos qui humidam habent temperiem, facile hoc morbo infestari.

Consultantur argumenta adducta in præcedentibus.

Cap. 20.

Quidam, de hac ipsa cognitione medica benemeriti, ob eorũ doctrinam, ac experientiã præstantiam, dixere ad rationes superius adductas, suã quã sequuntur, opinionem: supponentes primũ, gallicã lue esse morbum unũ, non plures, deinde putredinem esse morbum diuersum, a calido & humido intemperamento, ob idque dant eos, qui hanc intemperie calidam & humidam, complicant cum putredine. Verum hoc non assequuntur, ut hanc tam facile cõplicitationem tollant. Nam quãquã hæc diuersa in aliis esse possunt, dicerent huiusce opinionis authores, in Gallico tamen unitatem constituunt, cũ inter se substantiali ordine inhæreant. Etenim cum constet morbum hunc habere occasionẽ per contagiũ, a quo excitatur putredo, hinc conitatur fieri intemperie. Nã hæc ex accidenti non constantur simul, sed substantiali ordine, ac nexu connectuntur. Per simile. n. hoc est, ei quod Dialectici dicunt, quod ex pluribus differentiis circũscribitur ultima forma, quæ cum tota specie reciproca est: nã & gallica affectio, apud eos tribus uerbis, uim & naturã morbi explicatibus definitur, quæ sũt intemperies, epatis, calida & humida, cũ putredine tali, hoc est usque ad talẽ terminũ. Itaque puto aliter his esse respondendũ, ad mittẽtes gallicũ fieri ex cõtagio, atque et illis, dicendi causã, concessio hoc uno, cũ putredine cõiunctũ esse, seruata unitate morbi, quãquã negari debet sepe ex cõtagio suboriri putredinẽ, ut in Tabæ, & ophthalmia, immo & in gallico, præsertim illius initio, & aliis cõtingere solet) cum uero aiunt, putredinẽ fieri in calido & humido, et id concedamus, non tamẽ sequitur, ut morbus ipse sit calidus & humidus. Quod nõ sequatur, exemplo tertianæ exquisitæ manifestissime dignoscitur. Hęc. n. fit ex putredine bilis tantũ: bilis autem humor est actu humidus, siue fluidus, potestate tamẽ siccus, in quo nihilominus putredo

redo recipitur. Tertia ergo, morbus est calidus, & siccus, licet in humore consistat putrescente, qui actu humidus est: quod ad putredinem sufficit suscipiendâ, cõcurrentibus cæteris, quæ putrescere faciant. Rursus melancolicus humor, & si frigidus, & siccus potestate est, cû actu fuerit calidus, & humidus, putrescere omnino potest, non itaq; necesse est, ut a qualitatibus, quæ putredinẽ efficiunt, denominetur morbus. Quare neq; admittere oportet, gallici itẽperie, esse calidã, atq; humidã, licet ex cõtagio fiat, & putrefactione, quæ in calido, & humido consistit. Rursus animaduertendũ est, terminũ putredinis (& si hæc in humido sit, tanquã in mã p̄pria, & substrata) non esse humidũ: qm̄ cum in ignis est putredo, terminat ad eã resolutionem, quæ a nostris in cineratio dicitur, hoc est ad siccũ. Quod uero in altera ratione dicunt, partes nostri corporis humidiores infici magis, non aliquid concludere uidetur: nã partes illę ut lingua, palatũ, glans, & cætera pudenda, nõ ratione, qua humidæ sunt, afficiuntur, sed quia earũ substantia laxior est, mollior, apertior, & ad suscipiẽdum qd̄ piã, paratior. Verũ nonne uidemus, ossa alioqui siccissima, contagiosa hac illuue laborare? itẽ neruos, membranas, perioestia, cutim, & similia? Præterea quid prohibet, partẽ nostri corporis humidã, sicco morbo torqueri? cû egritudines accidant, quæ toti corpori, ac et illius partibus repugnent, præsertim cû ualidiores habeãt causas. Adde & eorũ solutionẽ, qui postremo ordine, de hoc morbo scripsere doctissime. Hi etenim, qd̄ ratio supponit, eũt inficias, nẽpe pudẽda esse inẽbra humidã, nã cum neruea sint, indicant potius, hæc sicca esse uocanda, quã alio nomine. Qui et ad tertiã rationẽ dicunt, cariẽ, & ulcera, haudquaquã esse humidas affectiones, dicenda, nã cû in illis exustio plurima, atq; perpetua sit, dicendẽ erunt potius sicca, quã humidã. Nos quoq; et dicimus, affectiones illas, humidas apparere, humore actuali, extremetoso, atq; ascititio, cû ad ea loca cõfluãt, qui in toto corpore resident, & redundãt succi: præsertim cû partes nostri corporis, sint sensibiles ualde, & ad doloris sensum excitandũ, magnopere accommodatæ. Cum uero aiunt, hunc morbũ, uere magis sequi, ac gigni, quã aliis tẽporibus, profecto id possumus inficiari, cum ætatis tẽpore, frequentius hæc se se nobis offerat curanda illuies, nã plurimi eo tempore, ob attritionẽ, & perfrictũ pudendorũ, & ob solis, atq; agitatio nis feruore, in yoyõg wvy. i. feminis fluore, atque pudendi erosionem incidunt. Quod uero antiqus morbus magis in uere, quã aliis eslorescat, causam habet, quæ a Gal. in cõmentariis Aph. assertur, est aut illa, q̄ eo tempore humores, qui hæme resident pacati, & in profundũ coacti, ueris calore excitantur, trahunturq; ab intimis ad extrimas corporis partes, quocirca & in cuti maxime eslorescant, Quod uero ultimo loco re-

ferebatur, sanguineis, magis usu uenire, ut inficiantur, quã biliosis, uel aliis, id forte pernegari posset, cum experientiẽ testimonio pateat, hũc morbum nemini fere parcere, ob eius quæ in cunctos seuisime exercet (ut ita dicã) tirãnidem, ueruntamen hoc admisso, dicimus, sanguineum priore loco lędi posse, ob raritatem substantiẽ partiu, quibus noxiũ uirus attrahitur, quæ sanguineã maxime tẽperaturã sequi uidetur.

Concluditur hunc gallicum esse intemperamentum calidum & siccum. Cap. 21.

Montanus Veronensis, uir acerrimi iudicii, singularisque eruditionis, quiq; non tam doctrinæ ratione, quã eloquentia, pere cunctis admirabilis uisus est, cum Patuino Gymnasio medicam artem profiteretur, ac primas omni sibi iure uendicaret, ut erat nobis summa necessitudine coniunctus, dicere solebat, irridendos esse eos, qui rem oculis subiectã ac sensibus maxime perspicuam, in controuersiam adducunt, cum sensus rationi in omnibus præferendus sit, præsertim in re medica, ubi coniecturæ sensuum rerum summopere pquirantur. Gallicum uero sensui parere, ex suis symptomatibus aiebat (quod & uiuentibus aliis, præclare uirtutis hominibus, quorum nomina prætereo, ut uerbo desit inuidia, uisum est esse dicẽdum) quibus osibus non modo adhibita est adustio, sed et illis substantialiter annexa, perpetuoq; cõiuncta. Quocirca ille hoc modo ratiocinari solebat, morbum hunc, esse omnino intemperamentum calidum & siccum, primum ratione sumpta ab origine morbi, quæ in patiente fit: deinde ex eius desinentia: postremo ex omnibus accidentibus, atq; exeuntibus mutatis. Ex origine sic. Morbus hic incipit cum ulcere, igitur a calida & sicca intemperie pendet. Assumptio sensui nota est, illationis autẽ uis ex eo liquet, quod & uox, siue ulcus, maxime erodens & depascens, ut in gallico laborantibus contingit, fieri nequit ab alio intemperamẽto, quã calido & sicco. Ex desinentia rursus eodem modo, argumentabatur. Hic morbus definit in ulcus, itaque causam habet internam, epatis uirium calidum & siccum, cuius rationis assumptum, & illatio, per se seque manifesta sunt: cum hæc ulcera cognoscantur sensu pendere a mã acri, erodente, uirtio iecoris ingenita, qua sanguis inficitur, fitq; alimentum noxium, neq; aptum in substantiam nostri corporis cõverti, aut corrigi a calore natiuo. Ex recrementis uero, & accidentibus, sic ratiocinabatur ille. Egestiones, urinae sudores, sanies, ulcerum liuores, & nigredines, dolores acuti & uellicates, callosę particulae pudendis adnatae, pustulae, bubones, uerrucae, & cætera oia quæ gallicum morbum cõsequuntur, perpetuam habent sociam & dicatam exustionem, ac exustio fit a calido insigni, cum quo humiditas consistere non potest, igitur a calido & sicco. Erit itaq; morbus hic sub calido & sicco epatis intem-

peramento constituendus.

Quo modo contendant nonnulli superiores rationes euertere. Cap. 22.

Soluuntur prædictæ rationes a quibusdã, oppositam partem tuentibus, hoc more. Quandoquidem aiunt, in priore argumento negandum esse, Gallicum fieri semper ab ulcere; item in secundo, semper in ulcus desinere. Dicunt, n. id fieri interdum, nõ perpetuo, hoc est ubi epar biliosus humoribus incaluerit, aut alia quavis causã. Ad illud uero quod de excrementis affertur, dicunt non semper illa habere exustionis signa, sed aliquãdo hæc accidere ob cõcitatum epatis feruorem, uel ex imbecillitate suarum actionum, uel aliam ob causam, quæ in indies magis apparet. Si quidem per initia morbi, dicunt non insigniter iecur calefieri, & exsiccare, paulo post id sensum irrepere: adeo ut calor sit de consequentibus Gallicum non subtiliter inhærentibus.

Inprobationes prædictarum solutionum. Cap. 23.

Prior solutio nihil assequitur, licet enim hic morbus non semper exordiat ab ulcere, tñ utcumq; incæperit, semper ab eo inchoat, qđ exustionis signa subostendit. Mõtanus uero, cũ ita argumẽtabatur, ab eo rationis uim colligebat, quod ut plurimum contingit: memor illius præcepti Aristotelis in *Physicis*, ac resolutoriis libris, scientiam, & præsertim naturalem, esse de his, quæ semper, uel frequenter fieri solent. Sic quoque, secundæ solutionis uis, repellenda est. Tertia quoq; eorum responsio, nullius pöderis existimanda est, ex eo quod experientiæ aduersatur: nam cum morbus inchoat, profecto si in pudẽdis appareat ulcus, aut pustula, aut caries, semper cum illis uel erosio emergit, uel liuor, uel inflammatio, uel durities, uel alia, quæ exustionem attestantur: nõ autem (ut illi fingunt) tractu temporis hæc adueniunt. Forte illud ad mitti poterit tractu temporis fieri in pariente corpore putredinem, quæ profecto p̄ initia nõ exit in lucem, cum uis morbi, sensum incrementa suscipiat, atq; indies magis gliscat, quo tempore sequi possunt perspicuæ putredinis notæ, sed ab eius ortu semper exustionis signa sunt manifesta, quæ si quis negarit, sensum se omnia nõ negare fateatur, necesse est.

Argumenta quibus falso nonnulli putant euertere hæc dicta, sunt de Gallici morbi intemperie calida & sicca. Cap. 24.

In uero audiamus, aduersus ueram opinionem reclamantes. Aiunt, n. si morbus Gallicus est intemperamentum calidum & siccum, igitur biliosum: quo posito, materia illius non erit indifferenter omnis humor, quod absurdũ est, cũ in omni humore possit gallica infectio suscipi, atq; foueri. Item si biliosus est intemperies, reuẽmẽta omnia in omnibus erunt huiusmodi, quod experientiæ aduersatur. Rursus Gallico affecti sanarentur omnes per contrarium frigi-

Edis atque humidis medicamentis, quod tamen uerum non est, cum tollatur hisce auxiliis, quæ potius facultate exaltatoria, atque exsiccante sunt prædita: ut sunt guaiacus, fallaperillia, chyna, exercitatio, uictus attenuas, aer calidior &c. Præterea qui pituitosi sunt, uel melancolici, hoc genere morbi, uel ægre, uel nunquam inficerentur, quod falsum esse experientia docet. Postremo est illa ratio, quæ ait, si in Gallico epar intemperie afficitur, illa quidem uel equalis est, uel inæqualis intemperies, non æqualis, quia hæc (sic, n. putant) non est a medico tollenda, sed ueluti natura altera fouenda, ac conseruanda, non item inæqualis, quia hæc dolorosa est semper, ut in libris de symptomatum causis auctor est Galenus (quod illi confingunt) uerum epar Gallico morbo affecti minime quidem dolet, igitur nulla erit intemperies, qua eos laborare dicamus, qui hoc morbo corripiuntur.

Refelluntur argumenta, in præcedenti capite adducta. Cap. 25.

Adeorum primum argumentum, facile dici potest, non inde sequi, biliosam esse infectionem gallicam, tamen si calida, & sicca sit intemperies, cum infectio ipsa, in frigidis etiam humoribus consistere possit, eos aduentitia intemperie immutans. Ad secundam pariter eorum rationem dicimus, Gallico laborantium excrementa omnia, exustionem præse ferre, atq; apertissime indicare, neque ex eo sequi, necessarium fore, ut hæc biliosa sint penitus, cum exustio, nõ solius sit bilis. Tertiã rationem tollunt recentiores, hoc modo. Exhibentur (inquunt) in Gallico medicamenta calfacientia, non uti calfacientia, sed quia exhibita unã cum euacuationibus, & aliis exustionem corrigentibus & humorem peccantem moderantibus, immo & minuentibus, tollunt morbum. Concidit uero quarta ratiocinatio, ex eo quod pituitosi, & melancolici, uexari possunt Gallica pernicie, quoniam introducta intemperie ex contagio, eorum etiam sanguis exuri potest, quamquam minus parati sunt ad contagem suscipiendam, frigida corpora quam calida, & ex calidis sicca magis, quam humida. Erit itaque uir intemperamenti biliosi, qui facilius hoc morbo corripi potest: secundo loco languinei, tertio qui melancolicam habet constitutionem, postremo qui habitu pituitoso præditus est. Sic iuuenis, magis aptus erit ad hauriendam hanc luem, quam puer, puer quam uir, uir quam senex. Ex anni pariter temporibus, in eam propensiores sumus ætate, quam uere: uere quam autumno, autumno magis quam hyeme. Caueant tamen homines, omnibus uitæ suæ, atque anni temporibus, ne Galli regis fiant milites, cum id contagii nemini parcar, siue forti, siue inualido, siue iuueni siue seni, absque sexus, ætatis, ordinis, & temporis ullo discrimine. Extreme autem rationi, quæ concluderat, nullum esse intemperamentum

iecoris, in patiente morbum dictum, plerique **A** manum dant, uolentes eam iustam esse demōstrationem, ut inde colligant, luem gallicam, ni mirum esse morbum, in quodcunque aliud genus, quam in intemperiem, referendum. Quorum opinionem alias ostendimus audiendam non esse, nempe in præcedentibus, ubi morbum hunc haud consistere dicebamus in uitio totius substantiæ, ut illi asseruisse uisi sunt. Sed ad eorum argumentum, sunt qui dicant, affectionē hanc esse intemperie inæqualem, cū autē aiunt illi, igitur erit dolorosa, quod tamen falsum esse constat, cum epar Gallico laborantis minime quidem doleat. Soluunt, uerum esse, inæqualem intemperiem fieri cum dolore, cū id apertissime uoluisse ferant Galenum in lib. de inæquali intemperie, & secundo de causis symptomatum, sed tunc cum pars affecta de genere eorum est, quæ aptæ sunt dolere. Minime autem epar carnem habet dolori obnoxiam, cum illa ex toto fere expers sensus esse uideatur. Nam quamquam innumerabiles fere neruorum propagines in carne iecoris disseminatas, atque dispersas, obseruarint recentiores Anatomici, eos tamen non adeo sensibiles esse dicimus, ut dolorosum sensum excitare ualeant. Exiles enim sunt, & parenchymam carnem iecoris imitantes: præter quod, multi etiam inficiantur, eos uere neruos esse appellandos. Quæ sane responsio, cum in controuersiam adducat, quæstionē de neruis in substantia epatis dispersis, in aliud tempus iudicanda differtur. Aliis in usum est, morbum gallicum, non fieri ex iecoris intemperamento calido, & sicco, sed hoc modo, ut epar paulatim, ac sensim hoc intemperamentum contrahat tractu temporis, sitque æquale, non inæquale: quoniam citra dolorem fit, item consequatur morbum ipsum, non autem morbus fit. Quæ quidem eorum sententia ex eo falsa deprehenditur, quod per initia morbo iam inchoante, exustionis signa apparēt in urinis, cariebus, uerruculis, bubonibus, lingua, ac cæteris locis affectis. Itaque si æquale est hoc temperamentum, ueniet conferuandum, non ope medicæ repellendum, quod ridiculum puto esse, si dicere iur. Nos itaque aliter dicimus, Gallicum affectum omnino esse intemperiem inæqualem, & ob id arte dimouendam, atque propellendam, non autem conferuandam: quandoquidem quis est adeo infelicitis prouidentie, qui de hoc ipso thesauro custodiendo, ac retinendo, uelit esse sollicitus? Quæ responsio, ut clarus constet, pauca quædam nobis ex Galeno constituenda sunt: quæ ad propositæ rationis nodum dissoluenendum, sunt quammaxime accommodata, hæc autem sunt, ex lib. de inæquali intemperamento de sumpta. Aequalis intemperies est qualitas quædam totius corporis, uel eius partícula, quæ ad naturæ modum propius accedit. Hæc autem indies, ac sensim, contrahitur: neque me

dico artificio uenit corrigenda (una excepta febre hectica) cum in naturalem ueluti habitum commigrauerit, atque ex eo fit, ut hæc morbus minime dici debeat. Talis autem intemperies est, quæ ætatis mutationem consequitur, uel loci, uel exercitationis. Aetatis, ut si quis calidum habuerit in iuuentute epar, senescente uero, illud ipsum frigidum consequatur. Loci, ut si quis frigidioriserat habitus, septentrionalem habitans regionem, postea calidior efficiatur, lybiam frequentans. Exercitationis, ut si quis calidior ac siccior, piscatoria diu arte delectatus, temperiem frigidiorē, atque humidiorē contrahat. Inæqualis autem intemperies, (auctore Galeno) est partis, uel totius corporis, præternaturalis quædam immutatio, quæ illis non æqualiter aduenit. Totius autem, ut hydrops illa, quæ *Ἀνατομία* dicitur: partis uero dupliciter, uel affluxione affecta, ut tumor: uel qualitate alteratione, ut febris quælibet, excepta hectica. Atque hæc est intemperies, quæ morbus iam est, quæque a medico omnino tollenda, ac propulsanda uenit. Hæc autē, si Galeno credimus unā cū dolore fit cū sit uehemens immutatio partis a naturali constitutione ad præternaturalem statum. Unde lib. ii. de symptomatum causis asserbat ille, æqualem intemperiem nullo dolore affligere, cū ueluti acquisita quædam natura particula mirum affecta adueniat. Vbi uero in corpore quopiam, ni sentiendi prædico, suboritur inæqualis intemperantia, quanta fuerit uis, & magnitudo intemperies, tantum quoque erit afflictionis, & molestiæ sensus. partes uero, quæ inæqualem suscipiunt intemperantiam quæ sint, declarat copiose Galenus in lib. de inæquali intemperie, diuiso corpore in partes maximas, & minores, ac demum in similes, quæ breuitatis causa a me consulto prætermittuntur. Non dissimulandum tamen est, tunc dolorem gigni, cū pars mutatur, aut corrumpitur, ubi uero iam immutata est, atque corrupta, dolor amplius non affligit. Ad doloris uero sensum acutiorem eadem, pertinet mutationis magnitudo, & partis corruptæ sensibilitas summa, quemadmodum ut longus sit dolor, mutationis diuturnitas requiritur. Verbi gratia in costali passione dolor eximius est, ob eius magnitudinem, quæ fit ab eius causa & humoribus maxime aptis mutare, ac corrumpere: item ob membrana costas succingentis sensibilitatem magnam. Diuturnus autem fit ex longa humorum affluxione, quæ sensibilem partem, inuadit. Quod si inæqualis intemperies, partibus adueniat minus sensibilibus, minor percipitur dolor, immo interdum percipitur pro dolore lassitudo, dicit Galenus lib. ii. de causis symptomatum. Lassitudinis uero sensus triplex est, contundens, tenens, uel ulcerosus. Quibus constitutis, dicere ad propositum iam argumentum, Gallicam affectionē cū sit de genere morborum, esse inæqualem intemperantiam.

temperatiã. Cũ aut̃ aiunt, eã non fieri sine dolore, id concedendũ est (quãquã de ea quã sensim fit pleriq; negant) ubi pars laborã sensibilis sit: itẽ ubi intrinsecus sit immutatio, & corruptio, ex affluxu humorum, uel qualitate ingenita. In Gallico mutatio ortũ habet ab externo contagio, recipiturque in carne parenchima epatis, de cuius sensibilitate non ualde cõstat. Idcirco, nil mirum, si statim inchoante morbo non percipitur dolor epatis: percipitur tñ paulo post, id quod dicebat Galenus sequi in aequalẽ intẽperie, lassitudo uirũ cõfusio, qm̃ Gallica lue infecti, pandiculantur, omnesq; partes distendũt, suntq; hebetes, & inepti ad munia exercenda: nonnulli horrescunt, mœstia & languore affecti: pleriq; spontaneã lassitudines inuadunt: oestñ se se mutari percipiunt, plus, minusue, p̃ rata portione infectionis. Atq; hæc, tot nobis dicta sint, pro diluendis rationibus, quã ueritas lumen offuscare posse uidebantur. Quã non studio cõtradicẽdi dicta esse uolumus, sed ueritatis inẽdẽ causa, ut ingenuos decet uiros, quibus amicis omnibus, amicior ueritas esse solet.

Natura Gallicã reassumitur, ac modus quo generatur. Cap. 26.

HA ctenus abũde, copioseq; tradidimus, per definitionẽ, Gallicã affectionis uim totã, & naturã, cũ dicebamus eã non esse inter morbos ueterũ reponendam, neq; referendã in endemics, sporadicos, aut et epidemiales affectus: sed esse morbum, in intemperatiã calida, ac sicca iecoris constitutũ, appellandã, usq; ad talẽ terminũ, contage productũ, ex quibus factũ latis est, quæstioni quid est, a Diaceticis uocatur. Nunc, quo nã modo ille, prima sui fundamenta faciat, quã sue radices altius epati infigere soleat, diligenter, & accurate percurramus: sermo nis initio sumpto ab eo, in quo uel oes, uel pluri mi saltẽ scriptores conueniunt. Conueniunt, n. in hoc, ut contagio per cõtractũ suboritur: ita que supponendũ nobis est, contage esse ab uno, in aliud, cõmunicatã infectionẽ. Nã proprie, at que simpliciter, contage accipio, quã duarũ diuersarũ rerũ, relatione mutua perficitur: nã cũ pars partẽ inficit, sub eodem toto, ea quidẽ, nõ absoluta contages dici potest. Dixi aut̃ cõmunicatã infectionẽ, ob id quod contagiũ, similitudinis rationẽ significat, cũ eadẽ sit qualitas secundũ specie, quã ab uno ad aliud pertransit. Differt aut̃ contagiũ a corruptione, quod corruptio, quẽ patienti aduenit, non necesse est, ut agentẽ causã inficiat. Nã sol, & elemẽta possunt inferiora corrũpere, neq; tñ illa uicissim corũpi necesse est. Quẽ uero contagionẽ in aliis pariunt, & ipsã infectã dicuntur, retinentq; cõmunẽ qualitatẽ. Ex quo sequitur contage haud posse citra putredinẽ fieri, nõ quidẽ ex toto, sed se cũdũ partes minimas, ac sensiles: posse tñ corruptionẽ accidere absq; contagione. Nunquid uero contages actio sit, & passio in accidentibus,

an potius in substantiis, & an rerum sit materia liũ tantũ, an et se se diffundat ad ea quã sensilia non sunt, rursus si mitorũ passio est, an ea afficiat per aduentũ cõtrarii, an per ipsã misti dissolutionem, quã fit per minima, hæc quidẽ oĩa, quãquã cognitu pulcherrima sunt, & ut sciãtur dignissima, tñ quia longiorẽ sibi possunt expliationem, ad aliud tẽpus differantur, & ad propositũ institutũ reuertẽtes, dicimus trifariã affici cõtagione, quicquid hoc modo afficitur, uel, n. solo contactũ corporũ se se tangentiũ afficitur, quo modo fructus fructum inficit: uel foemite relicto, ut cũ quis scabiẽ contrahit, aliudue quidpiã, ex usu uestiũ infecti; uel ubi contages transfertur ad distans, quo modo lippitudĩne oculorũ laborans, spectãtes alios inficit. Porro Gallicus morbus & contactũ corporũ, & per fomitẽ contagiosus est. Contactũ, hoc modo. In uenis mundus, cũ puella infecta concumbit, in congressu uehemens fit agitatio, perfrictio, & attritio, quibus feruidus calor excitatur, pluri maq; spiritũ hinc inde fit emissio, atque sulceptio, qui uicissim emissi, atq; recepti, in causa sunt, ut iuuenis inquinatus recedat, atq; eodem modo, mulier munda, ab impuro uiro cõpressa, ex feruida illa agitatione, & concussionẽ, per susceptũ spiritũ infecti maris, uitiũ, inquinata reportat. Docebat aut̃ Hip. in his quã de natura fetus conscripserat, sic posse per spiritũ intro missionẽ, & cõmunicatã agitationẽ, inquinari homines uicissim. Cõsimilis autẽ infectio est, si mundus cũ immũda, eodẽ in lectulo dormierit. Nã cõmunicatur utriq; idẽ calor, & ludor, & cũ his spiritus incalescentes & feruidi euaporant, uir, meatibus iã calore ad apertis, uenenũ hoc est fuliginẽ haurit, quod statim uim naturalem inficit, ac iecur. Eadẽ quoq; fit cõmunicatio si maris, aut puellẽ pendendum fuerit inquinatum: nã præter hæc quã dicta sunt, saniei quoq; participatio cõcurrit, quẽ uicissim cõtagiũ infert. Iterdum et solis suauis, atque linguarum icibus, ob cõicatã siue saliuã, siue saniei substantiã. Pueri quoq; cum ubera siccant infectã nutricis lac inquinatum excipiunt, qd̃ cum eorum sanguis sit futurus, puerile iecur immutat, & in idẽ periculum ducit. Fit autẽ infectio maior, minor ue, pluribus de causis. Primum, n. ob maiorem, minoremue agitationem, uenereamq; concussionẽ, ex qua feruor plus, minusue sequitur, nec nõ & spirituum receptio, substantiãq; cõtagiosã cõmunicatio. Accedit & delectationis modus, rei q; possessã dilectio, longaq; concubitus mora, nec nõ & inquinati maior, aut minor infectio, tum & uiarum dispositio, hoc est ductuum & meatuum corporis apertio, partium mollitudo, uiscerum infirmitas, habitus haud probe at temperatus, corpus excrementis plurimis repletum. Hęc, n. oĩa occasionem faciliorem, difficilioremue præstare solent, acquirẽdã plus, minusue, huius affectionis: qd̃ tunc apertissime cõstabit,

stabit, cū morbū hūc, in ei' cās retulerimus. Hæc A
 at quo mō se hēant, sequēs tractatio subdīcābit.

Qua causa sint Morbi Gallici, Cap. 27.

I Am saris constat, morbū hūc esse affectū, rēq;
 præter naturā, a cōtione primū uitians, nec esse
 ergo est, ut causā habeat: hoc est suę generatio-
 nis initiū. Causarū aut tractatio duplicē partē
 habebit, nā & de causis morbi, & suorū sympto-
 matū agēdū est, cū nihil sit in rationali medico
 pstantius, aut laudabilius, quā morbi, & acciden-
 tiū rationē facile & cōmode, referre posse. Id. n.
 nō solū mirabilē reddidit posteritati Gal. sed et
 Hip. Gal. testimonio, qui in lib. de Elemētis, ob
 id se plurimū colere hunc uirū pdicat, q̄ solidas
 de his quę dicit, demonstraciones afferat: empiri-
 cos uero dānat & irridet, q̄ ineptissimi sint alio-
 rū, cum solis remediis inq̄bāt, nulla adhibita ra-
 tione, uel demonstracione rei q̄nta. Neq; ab hoc
 genere pceptionis abhorruit Arist. cū ille lib. 4.
 phisicę auscultationis, sermonis uiridici, ac de-
 monstratiui opus esse dixit, ut eorū quę dicun-
 tur causā adhibeat: immo ut oēs soluat ppositas
 quęstiones, & ambiguitates, q̄ in eo rei genere
 suboriri possunt. De causis igitur dicendum est,
 Quāquā scio extare cōtroversiā inter Mēdicinā
 scriptores, an causę triplices sint constituendę,
 p̄ncipiantes, antecēdentes, & cōiunctę, an
 duplices tantū, quę grecis procatartica dicun-
 tur, & q̄ internā a noītra etatis scriptoribus uo-
 cantur. Ad hunc uero locū, haud sane pertinet
 hæc subtilis discussio, quare cōsulto uenit omit-
 tendā: fumus. n. in p̄sentia ea sola partitione con-
 tenti, q̄ causas dicit esse duas, extērnā, atq; inter-
 nā. Extērnā aut Gallici causā dicunt omnes esse
 contactum, per sanie uel uaporū cōmunionem,
 siue participationē, quod prima morbi origo,
 & modus acquirendę affectionis, nempe conta-
 ges ipsa, testantur. Contagiū autē id fieri dixi-
 mus participatione spiritū, fuliginis, calorū,
 sudoris, salis, faniei &c. Cuius siue cōcausę, siue
 auxiliatrices causę erant preparationes partiū,
 quę magis aptę sunt infici, quales sunt, mollitu-
 do, feruor, rarefactio, coeundi delectatio uehe-
 mens, concubitus diuturnitas, amara rei cupidi-
 tas, ueluti cōmuniō, oscula, cōplexus, linguę mor-
 sus, mamillarum succio, ualorū comedēdi, ac cō-
 bibēdi cōmuniō usus. Internę uero causę enu-
 merantur ab auctoribus cōsensio tēperamenti,
 spiritū imbecillitas, p̄ferim naturalium, am-
 plitudo uenarū, arteriarū, uiarū, & ductū: necnō
 mollities partiū, cutis raritas, excrementorū re-
 dundantia, sanguinis, atq; humorū ad feruorem
 concipiendum expedita facilitas, lenitas mem-
 brorū. Sunt qui addant amorē, mutūq; beniuo-
 lētiā esse inter causas internas reponendā. Quę
 sane opinio mihi uideatur Platonica potius, quā
 medica. Plato. n. in symposio, & eius interpretes
 uideatur asserere, amoris uim, esse ueluti,
 uenenum, oculis imbibitum, aut præstigiū, fasci-
 nationisq; speciem. medici uero ex his quę sen-
 sibilis magis sunt, iudicant. Nam qui se murtuo
 amant, frequentius se exofculantur, simulque

sepius cōcūbunt, & ardentius quodā modo se cō-
 plectuntur, ex quibus sequitur infectio, sit itaq;
 amor, & dilectio de genere præparantiū causas
 potius quā uera causa morbi huius. Ad quod re-
 spiciens lepidissimus poeta Petrus Bizarius, sin-
 gularis doctrinę uir, & in pangendis carminibus
 ingenio amabili, amorem & uenerem, uenustissi-
 mo carmine increpat, q̄ se Gallica pestilētia tā
 fæde, tāq; infelicitate polluerint, cū potius cōiun-
 gēdi esēt, ubi coitus uolētiōr est, uel citra amo-
 ris, ac mutū beneuolētię, cōem participationē.
 Apponam carmina ad musarum cultores oble-
 ctandos.

Quis furor hanc pestē in miseros trās fundit amātes?

Dulcia quis tanto pocula felle replet?

Sunt hi seque puer, sunt hi Cythera laborum

Fructus: hæc uestris præmia militibus?

Non equidem irati sed uos immititis aram

Perniciem nobis prouenit ista lues.

Parte iam precor, at si mens irascitur, hoc sit

In quibus est dispar, uel uolentus amor.

Idem quoque aliter hunc in modum.

Immendū e gremio prorupit gallica pestis,

Et Cypric infectis regna beata Dea.

Tunc & delicia, tunc & lasciuia uoluptas,

Tunc charites magno delituerunt metu.

Non hoc alme puer, non hoc Cythera ferendum est,

Ne uestrum prorsus corruat imperium.

Ille sit hoc tantum mprobo torquendus acerbo,

Cui nulla est cordi dulci in amore fides.

Sit itaque prima, atq; p̄ncipiēs causa mor-
 bi, extrinsecus alterans contactus. Interna autē,
 agitatio spiritū naturalium, efferuescentiū, cō-
 cussione, attritu, & perfricatione murtua. Cæte-
 ra uero oia, ad hæc referentur, uel ut concausę,
 uel ut præparationes auxiliantes.

*Signa Gallici morbi obseruanda a medico pro illius cer-
 ta, atque exacta cognitione. Cap. 28.*

Q Vi de hoc affectu scripsere recentius, dili-
 genti, & accurata ratione, signa partiti sūt
 in quatuor morbi totius tēpora. Qm̄ alia morbi
 initiū significant, alia incrementū sūmū, alia cō-
 sistentiā, alia desinentiā ipsā. Prius tū supponit,
 signa quadritaria spargi, qm̄ alia sumuntur a natu-
 ra, & essentia (ut ipsi dicunt) morbi; alia ab af-
 fectionis causis: alia ab his quę affectionē conse-
 quuntur, alia uero ab proportione. Quibus con-
 stitutis, dicunt non esse quærēnda signa a natu-
 ra morbi, qm̄ hepar cum pars sit latens, eius ui-
 tiū quoq; occultū est. Hæc ratio p̄ uera minime
 est audienda, cū dictū sit, maxime hepatis uitiū
 patere in affectis lue gallica, ex ipsis exustionis
 notis, hæ. n. statim indicant hepar laborare cali-
 da & sicca intēperie. Itaq; tantū abest, ut hæc si-
 gna, a natura morbi desumpta, dicamus sēsum
 esugere, ut ab hoc fonte potius, quicquid certū,
 est, pronunciarī debeat. Verū hæc testificatio a
 posteriori est, & coniecturalis, cū exustio sit in-
 tēperamēti calidi & sicci effectus: quia uero no-
 tior est, intēperamento iecoris, ob id ex illo ra-
 tiocinamus. An uero Gallicū præsentē esse deno-
 tent signa quę a causa desumuntur, dicendū est,

hec parce admodum ac diminute id facere cum necessaria signa non sint ut concubitus, aut cum infecto dormiisse. Itaque rectius ponendum est, signa esse capienda ab ipsis consequentibus. Quorum quaedam ita leuiores sunt, ut dici soleant, accidentia tantum, uti animi maeror, lassitudo, uirium depressio leuis dolor in sterno, aut capite, pruritus, paruus pustulae, pilorum & capillorum defluuium. Quaedam acriora sunt, atque uehementiora consequentia symptomata, quae morbose et affectiones appellatur, uti gumata, ulcera, caries, bubones, pustulae magnae, uerrucae, &c. Quae uero a proportione signa ducuntur, ea quae parum ad hoc institutum pertinent. Alii signa distinguunt ex Gal. in *zaboyrap. xca.* & asidertia. Pathognomica sunt Gallici morbi, lotia, quae tenuia apparent, flaua, pellucida, contentis sabulosis referta, necnon harenulis, & frustulis inaequalibus, & scabris. Haec. n. indicant temperamentum hepatis calidius, ac siccus. Post haec succedunt signa, quae assumuntur ab affectione corporis immutata, ut sunt durities, calli, liuor, nigredo, erosio, ulcus, pustula, &c. Sub his ea colligunt signa, quae a laesis actionibus oriuntur, ut extenuatio, lassior, lassitudo, uitiosa alitio, uigilantia, timor, maeritia &c. Quibus iecoris uitium subesse cognoscimus. Praefertim uero haec certissima fidem de morbo iam imbibito faciunt, si coniunxerimus illa cum dormitione, uel concubitu habito, una cum gallico laborante: animaduertentes non bubones ingenti ex eo fuerint, non caries, & huiusmodi. Signa uero postremo a differentiis petita, quaedam uocantur essentialia, quae uim & naturam morbi indicant, atque haec sunt, quae a symptomatis capiuntur, quae si magna ac saeva fuerint, magnitudinem, & feritatem intemperantiae subindicant: contra uero paruitate & maiuetudine, si parua fuerint, ac mitia. Quaedam uero huius generis signa dicuntur, esse proxima, ut essentialia nocentur, quae sumuntur a tempore, uel a maiore peccante, hoc est humoribus redundantibus, quorum illa sunt propria: haec ab eorum fontibus hauriuntur, nepe a symptomatis, a causis, a rebus cum naturalibus, tum praeter naturam. Exratur & signa, quae accidentalia omnino dicuntur, quaeque complicatione sunt diuersorum accidentium, atque morborum, quae cum gallico coniunguntur, de quibus solliciti non sunt, cum per se perspicua dicantur. Ut utrum sit, inter omnia siue gallici signa, siue accidentia siue symptomata, nullum aliud extare dicimus, quod maxime morbum necessario ac perpetuo consequatur, quae exustio, haec inseparabilis ab illo est omnino. Ex ea siquidem hepatis statum, & conditionem facile diudicamus est uiscus illud sensum nostrum effugere solet. Nam qua ratione cor laborare percipimus ubi corpus febre pati cognoscimus: cerebrum ubi delirium, aut sensum imbecillitatem, motionis deprauatam notas uidemus: uentriculum ubi deiectionem, appetitum, uel nauseam cernimus: pulmones, cum spirandi difficultas adest, sic in Gal. iue, laborare dicimus iecur, & uenas, ubi uisionis ratio, ac praesentia, mammae liquet. Liquet autem ex recrementis, egestionibus nepe, lotio, cariei, & bubonum sanie, coloreque: simili humoribus in cute efflorescente, aliisque re-

bus, igneam uim sanguinis indicantibus. Signa uero, quae a causa morbi assumuntur, eatenus dicebamus obscura esse, ac per se exigua afferre testificationem, quatenus coragium ratio, minus patens est, quae caetera, quae sensilia magis sunt. Videmus. n. ex coeuntibus, cum eadem puella inquinata, infici quosdam magis, minus alios: contra nonnullos citra omnem noxam sanos abire. Quae uero et consequuntur morbum, tanquam symptomata, apertissime indicant morbum, non quidem per se sola, ac separata, sed cum aliis coniuncta. ut defluuium pilorum, per se non est Gallici signum: sed cum dolore capitis, uel carie, uel bubone, uel alia re consimili, illum ipsum indicat. Raro. n. admodum contingit, ut unicum sit symptoma: praefertim cum tam ferus hostis, glomerata manu incedat, habeatque secum suorum militum cateruam, qua corporis sanitatem perturbet, ac funditus interdum euertat. Haec autem, numero extra rem permagno, dixerunt curiosi scriptores, cum ea trecenta atque amplius colligant, de quibus perambitosum fuerit, nomina & rationem singulorum recenserunt. Quae autem maxime in usu apud patientes uidentur, quaeque a Medicis tractari solent copiosius, ea sunt. Dolor excrucians, dentium casus, pilorum defluxus, Lichenes facta, Tophi praeduri, os suum erosio, ulcera depascentia, morbosa pustulae, bubones mali, seminis, psilium, Verrucae, glandis caries, spora lassitudines, articularum dolor, coloris immutatio, liuor, calor manuum, & pedum, membrorum grauitas & torpor, somnus fere aspiduus, maeror, metus, diffidentia, languor, melancholia, uigilantia, pectoris, ac sterni sensus dolorosus, pudendi callus, Vuae mollities, fauces humectae, uocis raucedo, glandularum tumores in faucibus, palati perforatio, dentium & gingivarum corruptio, Atheromata hoc est tumores gummosi, rimae manuum, difficultas anhelitus interdum, interdum & aurium tinnitus, ac denique exeuntia mutata, urinae praefertim, quae subsiluae, & pellucidae cernuntur, sabulosis particulis, harenulisque angulosis, & scabris refertae. Ab his autem, quae dicta sunt, omnia genera signorum assumuntur, siue Pathognomica fuerint, siue asidertia, siue essentialia, siue essentialibus proxima, siue accidentalia. Adde & quae inchoatis sunt morbi, quaeque crescentis, ac consistetis, necnon & definitis. Rursus & quae a natura morbi assumuntur a causis, a consequentibus: quaeque simpliciter sunt accidentia, aut et morbi nominantur. Postremo, quae separabilia sunt, & quae separari minime possunt: de quibus paulo ante disseruimus.

De causis symptomatum gallici morbi, deque his quae multifariam, quaeque nobis possent, problematum moue. Cap. 19.

Ex dictis partim, partim et ex sequentibus dicendis, poterunt ea omnia dissolui, quae in dubiis cadunt, de gallica affectione, atque eius symptomatis, haec autem, maioris, lucidiorisque doctrinae causa, sub problematum forma, nobis proponuntur, ad Aristotelis imitationem, ut facilius singula pateant quaestiones, sintque studiosis maxime expeditae, atque inuentu commodiores.

1 Cur est, ut mulier affecta, sanum uirū, uene
reo complexu, inficere potest? item infectus
uir, mulierem mundam, pariter inquinare
ualet?

An quia contagii ratio hæc est, præsertim cum
per contactum, uel fomitem efficitur, ut ab
uno ad aliud procedat, maxime uero ubi simi
litudō est iuxta eandem speciem.

2 Cur gallica lues, per uenerem maxime con
trahitur?

An quod in ea, fit uniuersi corporis concussio,
agitatio, attritio, & perfricatio, quibus effe
ret calor natiuus, fitque uicissim coeuntibus
spirituum emissio, atque susceptio, exhalatq;
ultra citroque fuligo, uel etiam fit saniei parti
cipatio, saluæ, sudoris, et similibus, unde con
tagium oritur, & uenosa ueluti qualitas, ab
uno corpore in aliud trās lata.

3 Cur partes simplices, & organica, hoc gene
re morbi laborant, adeo ut possit dici morbus
omnis, siue in intemperie, siue organicus, siue
continui diuortium?

An quod intemperies sola est hepatis calida &
sicca, potens tamē diuersis eius symptomatis,
diuersi corporis partes affligere, præcipue ue
ro ubi corpus excrementosum fuerit, malisque
succis refertum. Hi etenim noxia qualitate af
fecti, rebelles naturæ efficiuntur, qui si propelli
nequeant, extra corporis ambitum, peruagan
tur a partibus ualidioribus ad imbecilliores
transmissi. Indeque excitatur tumor, qui orga
nica affectio est, cum quo intemperies iuncta,
partes tam similes, quam & dissimiles affi
cere potest, particularum actionibus sensibili
ter lesis. Cum uero & uehemens acrimonia,
cum humoribus illis coniungatur, interdum,
ex eo fit, ut erosio conciteretur cutis, ac cætera
rum partium, quales præsertim sunt, carnes,
nerui, membrana, cartilagine, & ossa. Sicq;
fit continuus dissolutio, quæ pro diuersitate hu
morum, ac locorum patientium, uel sola cum
intemperie, uel cum tumore efficitur. Sed ta
mē tam solutio continui, quam tumor sympto
ma est, calidæ atque siccæ intemperantiæ he
patis, estque morbus ipse unus, & simplex, non
autem compositus, aut multiplex existiman
dus.

4 Cur morbus gallicus facile ad se, uel ὄγκον,
siue tumorem trahit, uel ὕλκον, i. ulcus, uel pu
stulas, uel omnia simul?

An quod calida intemperies, ob eius uim id
facere possit, hinc est, ut tumores ipsi qui hoc
genere mali sunt, per eius initia, de genere
Phlegmones esse conspiciuntur, tractu uero tē
poris etiam in tumores præduros, & abscessus
desinunt interdum.

5 Cur Atheromata, ac cæteri tumores consi
miles præternaturam, generantur?

An quod humores, a modo recedentes, in par
te intumescere gignuntur, uel ab aliis parti
culis ualidioribus eo propellantur, uel attra
cti inibi coaceruantur. Gignuntur autem, ubi
partis uitium est, hoc est ubi eius facultas con
coctrix laborauerit, atque ipsa expultrix im
becillitatis causa, eos continuerit. Propellun
tur uero, ubi uel multitudine corpus affligunt,
uel qualitate noxia, naturam infestant, uel utro
que modo. Attrahuntur autem, naturali illa le
ge, quæ prohibet, locum inanem & uacuum cō
sistere posse.

6 Cur humores gallico laborantis, continui
diuortium facere possunt?

An quod humores noxi & inquinati, ob eorū
prauas qualitates uim habent sciendendi, con
tundendi, distendendi, erodendi, & exurendi.
Sciendunt, qui tenuem habent calorem, & frigi
ditatem. Contundunt, qui duri sunt, & graues.
Distendunt, qui copiosi sunt, atque immodici.
Erodunt, quos acrimonia, & feruor in signis cō
sequitur. Exurunt, qui igneo calore præditi
sunt.

7 Cur est, quod affecti Gallico dolore plurimi
laborant iuncturarum & articularum?

An quia ad ea loca, plurima pituita demāda
datur, quæ quidem ex caloribus imbecillitate, ni
tioque concoctricis facultatis efficitur, affe
cto præsertim hepate. Pituita uero, nervosas
partes, uel duritie, & grauitate contundit, uel
multitudine distrahit, uel etiam cum bilis fla
uæ parte associata uellicat; hinc dolor & ge
mitus.

8 Cur nonnullis, iuncturarum cruciatus habē
tibus, dolores sunt fixi, ac diuturni, nonnullis
uagi, & instabiles?

An quod firmos habentes dolores, imbecillio
res habent articulos, qui semper suscipiunt,
nec susceptum humorem pellere possunt, uel
quia materia crassa admodum est, & contu
max, quæ non facile cedit, uel ob humorum
copiam qui a facultate expultrice pelli ne
queunt, postremo quia pituita simplex ualde,
& purior existens, inepta fit, ut depellatur a
loco. Contra his accidit, quibus articuli sunt
ualidiores, neque materia tam lenta, tamque
multa, atque ea cum aliqua bile permixta, a
qua suscipit agitationem, & motum. Rursus
dolores uagi, possunt ex uaporibus tantum, at
que fuliginosis exhalationibus generari.

9 Cur dolores fere in omnibus magis noctu,
quam interdiu patientes affligunt?

An quod nox frigidior & humidior est, iccir
co humores eo tempore aut crescunt magis,
aut saltem ualidiores facti, minus a calore
natiuo corrigi possunt. Item noctu calor
naturalis ad interiora reuocatur, quocirca ar
ticuli frigescent magis, ac magis dolent. Vel
quod

quod corpus (ut aliis placet) noctis frigiditate denferur, digestionemque acrium uaporū aliorum ille inhibeat, unde membranę, & perihofia uim maiore erodantur.

10 Cur illis dentes concidunt ?

An, quod capite non probe affecto uitiatu alimentum, a communicata affectione hepatis. Hinc uaporibus malis, per loca lata, & cōmunia, sublati, & sanguine per uenas noxio, ad caput delato, gingiuarum aut eroduntur, aut laxiores fiunt, uel acrimonia, uel humore nimio, quibus dentes concidunt necesse est.

11 Cur cilia, supercilia, pili, atque capilli, defluunt ?

An quia radix pilorum, & capillorum enecatur a materia falſa, acris, & nitroſa, eo loci tranſmiſſa, que uim habet erodendi. Vel etiā, quia eius uenenoſa qualitate, & maligna infectione id poſſit humor ille producere.

12 Cur Lichenes, & Rhagades illis contingunt, præſertim in plantis pedum, & uolis manuum ?

An quod maligni humores, & erodentes ad ea loca mittantur, uel ſymptomatiſe, uel natura prouidentię lumine exercente, ut nobiliora membra, atque interna magis, ab illa pernicioſa ſubleuet, exoneretque commodius.

13 Cur fiunt in eorum corpore gummatæ, hoc eſt tumores præduri, tophoſi, & contumaces ualde ?

An quod alimentum eo tranſmiſſum, hepatis uitio infectum eſt, unde a calore natiuo, nõ poeſt in membri ſubſtantiam, commode conuerſi, remanetque ſub excrementi forma, alitio ni penitus ineptum : ſit autem contumax ex pituitæ copia, & lentore.

14 Cur oſſa carie afficiuntur, præſertim uero quæ in palato ſunt, item naſi oſ, & chartilago ?

An quod tunc extrema, ac deperdita uiget morbi pernicietas, hoc eſt ſumme noxiæ, & mali humores, erodendi facultate præditi, in ſummo eorum uigore cõſiſtunt. Palati uero, & naſi, cum hæ partium facile ſint eroſioni, ac putrefactioni obnoxia.

15 Cur ulcera tam ſæua, tamque membra deſcendentia fiunt, ut uſque ad oſſa carnes excedant ?

An quod materia non minus eſt multa, quam etiã maligna, & iugi affluſione tranſmiſſa.

16 Cur circa caput, puſtula uidentur plurimę, item circa anum, & alias partes corporis ?

An quia aduſti humores, & bilioli, ab hepate tranſmiſſi ad cutim, eas partes inſiciunt, ſuſcipientes, uel nature conatu, uel partium illarum imbecillitate.

17 Cur *βοι βοις* fiunt in coxis ? hoc eſt tumo

res denſi, qui ad femora pertinent.

An quia muliebri pudendo infecto, noxia contagies communicatur inguinibus, tanquã partibus peni proxime adiacentibus. Vel quia in guina ab hepate emulgent, trahuntque humorum ab eodem, uim ſua, depulſum.

18 Cur in altero femore interdum, interdum in utroque efficitur bubo ?

An quod tanta eſt copia materie demãdata, ut utrumque latus ſubeat, uel id ſit a ſummo iecoris conatu, cum eodem tempore bubones duplicati ſunt. Cum uero unicum latus inuadunt, ut plurimum ob minorem redundantiã humoris peccantis efficiuntur, uel exiguam expulſtricis facultatis uim.

19 Cur in illis fit Gonorrhœa ?

An quia contagies illa, teſtibus cõmunicata ſui acrimonia eos una cum ſeminariis meatibus adeo extimulat, ut hi ſemen continere nequeant, interdum & ob ſpirituum labefactionem id accidit, quia redditi teſtes & ductus ſeminarii imbecilliores, nequeunt continere ſemen, proinde humor ille liqueſcit.

20 Cur fiunt Verrucę, ſicis uinigo appellatę, & *μυρμηκία, καὶ ἀκροχρόνια*, modo in pene, modo in ano ?

An quod partes illæ molliores ſunt, & rarę ad modum ſubſtantię, quocirca & ad ſuſcipiendũ ualde idoneę. ad quas plurimę ſiue uenę, ſiue arterię, ac nerui cõfluunt, iccirco maxima cõtagione, ubi ſumma eſt putredo, & inſignis exultio, partes illę, hoc genere affectus, maxime laborant.

21 Cur *εὐνοίς*, ſiue caries gignitur in pudendis ?

An quia pudenda, partes ſunt ſenſibiles, ac molles, iccirco facile peregrinas impreſiones ſuſcipiunt, præſertim, cum aliis pudendis infectis occurrant, hoc eſt ſanie, & ulcuſculi cuiuſpiã humore madefactis. Qui humor uti acris, & uiroſus eſt ualde, ita aptus eſt afficere ſimile in ſpecie, maxime uero contagione interueniente, quæ communicationis cauſa eſt proxima.

22 Cur initio morbi fiunt *κόποι αὐτόμυτοι*, hoc eſt laſitudines ſpontaneę : ut Hippocratis uerbo utar.

An quia id perpetuum eſt, ut in magnis morbis futuris, ſpontanei ſiant labores, ueluti eorum diſpoſitiones prænuncię, auctore Hippocrate.

23 Cur colorem immutant ?

An quia necesse eſt, ut humores, niſi in profundũ coacti, ac detenti fuerint, tales eſloreſcãt in cute, quales ab hepate emanant, & in uenis abundant.

25 Cur *πυλιδός* color, hoc eſt liuidus, illis efficitur

An quod hoc, summa exultationis in iecore, & A
 uenis indicium est.

25 Cur uolę manu, & pedu plęte, incallescunt?

An quod uapores, ab hepate ureate exhalant,
 terminantque ad partes maxime distantes,
 Natura suam exercente providentiam, ut
 noxia, quantum potest, longius propellat. Vel
 quod resolutio aliqua ex parte, calore nativo,
 in illarum partium efficitur imbecillior, & ad
 suscipiendum paratior.

26 Cur post cariem sublatam, sequitur in glande
 de plerumque durus quidam $\tau\upsilon\lambda\lambda\omicron\varsigma$ callusue,
 qui longo tempore perdurat?

An quod eger non plene curatus est, sed extat
 adhuc morbi reliquia, hoc est hepatitis intępe-
 ries, quę in parte prius laborante, assueta est B
 transmittere.

27 Cur per os, linguam, & pudenda maxime
 communicatur infectio?

An quod partes sunt maxime spiritibus mirtę
 diis atque suscipiendis idoneę: item quę morio-
 ne, attritione, & perfricatione maxime inca-
 lescent. Rursus quia partes sunt molliores, &
 rarioris substantię, item quia maxime sensibi-
 les, quoniam neruę sunt, & humiditate, ad eas
 labente, summe referę.

28 Cur tinnitus aurium in illis fere insolubili-
 bus efficitur?

An quod iugi, & perpetua transmissione uapo-
 rum ad caput, uitiatur aer ille, qui auditui pro-
 bet occasionem, quo fit, ut perturbatus toties, C
 atque affectus, habitum concipiat malum, quę
 postea tinnitus sequitur, qui contumax, atque
 insolubilis qualitas euadit. Vel quę flatus, uel de-
 trusus, sonitū ciere pōt, presertim sui crassitie.

29 Cur grauitatem percipiunt in uniuerso cor-
 pore, præcipue somno experrecti?

An quod spiritus naturalis patitur, qui uires to-
 ti corpori subministrat, a somno uero, quod mę-
 bra ex contractione caloris natui, ad interio-
 ra, fuerit magis infectis humoribus, uaporibus
 que exposita.

30 Cur moesti, tristes, atque cogitabundi fiunt?

An quod hepar sua intemperantia calida, &
 sicca, humores exurit, a quibus fuligines exci-
 zantur, quę capiti sublatę, uaporem noxium im-
 pertiuntur, quo animi uires, & animales spi-
 ritus, qui in sano corpore, clari atque perlu-
 cidi erant, perturbantur, turbulenti que agi-
 tatione, & feruore, uel morbi contractio, osu-
 scantur, inde autem tristitia & maror.

31 Cur febris in illis interdum accenditur?

An quod ab infectis humoribus, ubi maxime
 patiens multitudine laborauerit, & malis succis
 refertus fuerit, concurrente hepatitis feruore,
 atolluntur fuligines, quę cordi communicatę,
 ipsum excalfaciunt.

32 Cur in eisde sit uueę, siue gurgulionis mol-
 litudo, uociq; uel asperitas, uel raucedo?

An quod nimia humiditate pars illa laxior, &

mollior efficitur, quę facultatis naturalis ui-
 tio, & labefactione suboritur. Vel quod uni-
 uersum caput, prauę affectu eo trāsmittat. Vel
 quod uentriculus imbecillior factus non ualen-
 ter concoquit, & pituitę copiam gignit, quę ad
 superiora regurgitat. Vocis aut asperitas, &
 raucedo, uel instrumentorū lesione fit, hoc est
 aliqua solutione continui, uel leni, ac crassi
 humoris participatione.

33 Cur in faucibus fiunt ulcera?

An quod humores, nimio colore aduruntur, fit
 que in illis acrimonia insignis, aut falsus, nitro-
 susq; sęsus, q; erodit, exedit, & cōtinuū dissolut

34 Cur tumores, & glandule faucibus inharēt?

An quod caput manifeste laborat, iccirco emū-
 scorta infectos humores excipiunt. Excipiunt
 autem uel imbecillitate sui, uel substantię ra-
 ritate, uel natura pellente.

35 Cur in quibusdam, tertius mensis, uel quar-
 tus agitur, in aliis etiam quintus, uel sextus ad
 summum, antequam morbus expresse pateat,
 affligatque uehementius?

An quod hepatitis infectio, sensim communica-
 tur singulis partibus corporis. Cum uero cor-
 porū quedā sint calidiora, frigidiora alia, itę
 magis minusue excrementosa, aut et spiritibus
 ualidiorib; imbecillioribus pđita hinc est, ut ci-
 tius alii, alii uero tardi; se infectos eę ostēdāt.

36 Cur plures uiri, cum eodem scorto male af-
 fecto, concumbentes, non omnes inficiuntur,
 sed quidam morbo corripuntur, quidam im-
 pune, & citra noxam recedunt?

An quod non omnium corporum, est æquabi-
 lis dispositio. Non.n. æque omnes in coitu cal-
 sunt, uel sudant, uel feruent, uel spiritum infe-
 ctum hauriunt. Nō itę oēs eodę modo aut pu-
 ri sunt, aut extremis redundant, aut uires ha-
 bent ualidas, atque imbecillas. Rursus neque
 par ratio est concumbendi, agitandi, atque
 oblectandi se se. Confert et ad morbum siue
 fugiendum, siue recipiendum, penis forma, ma-
 gnitudo, paruitas, durities, mollities, raritas,
 densitudo, dormitio nocturna, uel post concu-
 bitum discessus: postremo a puella, scortie cō-
 pressionem penem abluere, aut non abluere. Nā
 lotio, aut uino, aut aqua abluti minus hoc ma-
 li incurere cōsueuerunt, magis uero quos nul-
 la sui cura, uel studium sollicitos reddit.

37 Cur illis interdum accidit $\epsilon\pi\epsilon\tau\epsilon\lambda\omicron\varsigma$; ignis
 inquā sacer, atque $\epsilon\pi\eta\epsilon$, i. Herpes?

An q; hepatitis calida & sicca intęperie, bilis fla-
 uę copia excitatur, feruetq; sanguis plurimū,
 ex qbus erispelas fit, ex sanguine. Inimū inca-
 lescto, & flaua bile pmixtis. Hinc color san-
 guineus, & stans efflorescit in cute una cū loci
 paciēris calore haud exiguo, ad tactū effugiete
 mox repetēte locū. Quod si bilem tantū tran-
 smittat facultas expultrix, atque eā paulo cras-
 siorę, inflāmatio illa cutē depascitur, & aliqd
 subiectę carnis, fitq; Herpes depascendi facul-
 tate

tate præditus. Vbi uero tenuior est bilis, miliaris Herpes generatur, qui solam curim inurit. Cæterum ad hæc inflammationes referri possunt, quæ penis glandem affligunt, & muliebria pudenda, necnò labra, os, palatū, fauces, frōtē, pubē, & alias quoq; corporis particulas.

38 Cur putant (sed longe rarius) recentiores, in illis excitari nonnunquam Phlegmonem omnium teterrimum, quæ Carbo dicitur ab eisdem authoribus?

An quod experientia comprobatum est, fieri in Gallica lue laborantibus inflammationem, quæ ulcus parit, cum crustis, partibusque adiacentibus sublatis, ac turgidis: in qua feruor plurimus inest, plurimus & dolor. Interdum uero ferofus quidam, ac tenuis humor emanat, qui bullas turgidiusculas cute tenus excitat. His uero adaperitis, ulcus & crustas subesse, p spicuo cernitur. Causa uero est sanguis ab uide feruēs & crassus, q uenenoſa qualitate infectus hepatisq; intēperie adauctus, potest cōsimiles inflammationes gignere. Quarū symptomata, sūt dolor uehemens, feruor exurens, corii asperitas, & inæqualitas.

39 Cur illis accidunt tumores, & Oedema?

An quod humorum congeries, & excrementa partium nostri corporis id facere possunt, præsertim uero, ubi uis naturalis languidior reddita est, & a proprio munere desistit, infectione illa labefactata, ob quā nitioſe decoquit, male decoctum apponit, noxia detinet, excrementoſa non depellit. Hinc congeſtis humoribus laborant articuli, oſa, & perihostia. Eſſe autē naturales functiones, & facultates, atrahere, retinere, cōquere, apponere, aſſimilare, & expellere alibi proditū est. Oedema uero cum sit molliſ quidam tumor, causam habet flatuosum spiritum interdum, interdum uero pituitę affluxionem. Cui associantur color albicans, & cutaneus, mollitudo, fouearum impressio, sensus doloris expers. Porro hæc omnia gallicam infectionem facile sequuntur. Nam et spiritus flatuosus, & pituitosi humores, æque a caloris imbecillitate natiui ortum habent, quę ob hepatis uitium & naturalis facultatis detrimentum, in Gallicum morbum patiente, efficitur. Nonnunquam accidit, ob humorum frigidorū affluxum, qui in articulis decumbunt, uel circumiacentibus partibus, ob earum partium dorem, qui attrahit ex aliis regionibus corporis. Nam oedema maxime articularum loca inuadere solet.

E 40 Cur Gallico morbo affectis, accidit aliquādo exiguus, hoc est scirrhus, siue exquisitus, siue non exquisitus?

An quod aliqua corporis infecti particula, potest ob naturalis facultatis labem, & imbecillitatem, male concoquere, incocta apponere, & nihil crudi, atque excrementosi excernere, iccirco tumor effici potest scirrhosus & prædurus, qui si sensus omnino expers sit, iam exquisitus erit, nō exquisitus autem, si difficilem sensum habuerit. Vterque autem fieri tumor potest, in morbo gallico affectis, ubi humores affluerint glutinosi, ac lenti, particula imbecilliore nihil boni attrahente, male concoquente, noxia apponente, recrementa haud propellente. Quo fit ut impactus humor, & contumax, ab infectione, & contagio fatus, natiui caloris actione respuat, atq; inde lapidescat.

41 Cur in illis fiunt abscessus?

An quod humores, succique uitiosi, gallicum patientis, ab hepate, & uenis ad alia loca trāsmittuntur, ut membra præstantiora liberentur, nisi id multitudine fiat, quod alia causam habet. Ex his autē abscessus, sūt qui affluxio est mali cuiuspiam humoris, in aliquam partem corporis, apti in purulentam, & saniosam substantiā immutari. Fit autē necessario in abscessu caliditas in his partibus, quæ sese tangebāt, ex alieni humoris interpositione, quę quoniam præternaturam eo transmissa est, iccirco putrescere apta, & in pus conuertitur.

Morbus itaque gallicus, cum hepar & sanguinem inquinari, facile materiam suggerit abscessibus producendis, ut & cæteris affectionibus, ac symptomatis, quæ continui solutionem inducit.

42 Cur in glande penis ulcera interdum contingunt callosa & dura, quę impedimento sunt ut glans e præputio detrudatur, tollaturque eundem usus?

An quod ulcera illa, cum fuerint in interna, præputii circumtegentis glandem, particula, & Medici siue incititia, siue focordia, male facta, factum est impedimentū illud, quod contrarium penitus solutioni continui esse dicunt recentiores scriptores, nam unitatem solubilium id uocant, neque inepte, cum in eo casu, continua facta sint ea, quę solui debuerāt. Vel etiam id mali accidit, ob adurentium humorū acrimoniam, & uim, qui callos præputio intulerunt, unde concreta, atque indurata, uel etiā contracta est particula illa, & iccirco inepta ad cooperiendā, detegendāque penis glandē.

LIBER SECVNDVS

DE MVTAIONIBVS GALLICI MORBI,
QVO AD EIVS SYMPTOMATA
QVAE LABENTIBVS ANNIŠ,
ALIO ATQVE ALIO TEMPORE,
DIVERSA RATIONE HVMANA
CORPORA INFESTAVNT CAP. I.

On inuicendam, atque inu-
tilem, eam fore studiosis tra-
ctationem existimamus,
quæ mutationem symptoma-
tum Gallicæ infectionis ex-
plicauerit. Nam ex ea
quidem cognitione, facile cuius patere po-
terit, quæ seua, quamque atrox, & ut ita di-
camus, Tyrannica sit huius principis potestas,
cum tot symptomatis, ceu satellitibus stipatus
incedat, imo tot tormentorum generibus,
humana corpora affligere sit aggressus.
Quamquam, rerum omnium humanarum cõ-
munis conditio est, imo præternaturalium
omnium certa atque inuiolata lex, ut ortum
habeant initio magnum atque uehementem,
deinde uero remissius agentes, tractu tempo-
ris imbecilliores sensim efficiantur, donec
tandem, residentes quiescant, ac desinant,
certum atque exploratum habemus, hunc iã
morbum sæuius, ac truculentius capisse, extare
uero nunc longe mitiorem, & hisce nostris
temporibus tractabiliorem. Nulli etenim
non perspicuum est, cum primum cæpit mor-
talibus in Italia apparere, signa illum conta-
gii intulisse, omnibus manifesta. Conta-
gii ratio, ex eo constat, quod corpora sa-
na, robusta, ualidis uiribus prædita, formosa,
oprime habitu constantia, absque ulla causa,
uel præcedente affectione, & morbo, com-
mercio infectorum, breui temporis spatio,
ægra, imbecilla, inualida, & deformia, malo-
que corporis habitu affecta reddebantur.
Id autem non tam nouum, quam miserum,
& horribile uidebatur. Contagionis ita-
que cognitione habita tanquam eius præinci-
piente occasione, cæperunt homines suo peri-
culo experiri, non a quacumque contagione
id mali accidere, sed ab ea, quæ per contra-
ctum, occasione sumit. Nam cognoue-
re illi, ex dormitione & confudatione, infici
multos, alios uero ex usu indumentorũ, corã ma-
xime, quæ sanie sedã, & conspurcata erãt, rur-
sus ex lactu lactis puerorum, qui ulceribus, ac

A pustulis miserabiliter prius, sensere huius Tyrã-
ni supplicia, quã peccare cepissent, potissimã
uero ex osculis, suauis, cõplexibus, Venereoque
conubitu, nouerunt contagionẽ corporibus
nostris cõmunicari, Ex quibus qui tunc rēporis
perspicacioris erant ingenii, diligenter obser-
uarũt, id ueneni maxime hauriri, per motum,
concalesfactionem, attritionem, friccionem
que corporũ simul humanorum, ac tãdẽ, ut in
cæteris rebus fieri solet, multorũ particulariũ
experientia, uniuersalẽ notionẽ acceperunt,
de sũma morbi origine, causaque cõstituẽda,
B signa aut manifesta afferẽbat, duorũ, triumue,
aut et quatuor mensium spacio. In quibusdam
ferius producebatur tã feri hostis aduentus, in
aliis citius. Nam sic, ille uidebatur quasi deli-
tescere, & de futuris aliorũ calamitatibus, &
suppliciiis meditari. Sed qualenã intus uirus
concluderet, extrinsecus, certis quibusdã cõie-
cturis indicabat. Etenim, conceprã infectionẽ
& labẽ subostendebant hæc omnia, corporis
inertia, & segnities, præter laborem, atq; ex-
ercitationẽ ullã, spontaneæ lassitudines, graui-
tas mēbrorũ, lentor & tarditas actionum, sũm-
uolentia fere assidua, macies corporis, uirium
C sublatio, perturbatio animi, meror, diffidẽtia,
metus, pallor faciei, sũo ocalis nigror, uultus
nouitas, manuũ & plantarũ calor, atq; alia plu-
rima. Præterea in plurimis suborta uideatur ca-
ries pudendis enata, quæ ulcuscula afferẽbat
erodentia una cũ colore rubro, qui inflãmata
particulã indicii afferẽbat. Quæ ad phoenicis
exẽplũ, emortua, reuiuiscere uidebatur, inter-
diũ etiam uelut hydra quẽdã btruncata, in plu-
ra capita regerminabat. Interea crustis iniqua-
libus, & scabris, corium inficiebatur, sædis pu-
stulis laborabat, satyriasmũ diceres modo, mo-
do Elephãtiasim adesse, interdum lichenẽ, aut
et Terminthũ, uel Pforã, cutis aspera, ac fere
obstracosa reddebatur, erũpentibus humori-
bus, qui miserabilẽ, et horrendũ corporis habi-
tũ reddebant. Verũ primũ pustulæ, parũ ad-
modum, initio prorũmpẽbant, mox sensim a-
dauãt, ad uicũque magnitudinẽ, pduceban-
tur.

tur. Quāquam & harū differentiæ plurimæ uidebantur. Nā alix maiores, minores inerant alie. Rurſus aridiōres quēdā, quādā aut̄ humectę magis, uifebantur. Interdū liuido, & cineritio colore affectę, interdū pallido, & ſubrubi, prodibāt. Cū uero dehiſcerent, mucore praeuolente madidę conſpiciebantur, qui ſordidus ac fatens, perenni inſtillatione manabat, mucilagineū humorē efluxiſſe diceret, non tā uifū iniucundū, quā ſui copia & effluſione immodica, admirabilem. Succedebāt puſtulis ulcera, quę mēbra atq; artus, uſq; ad oſſa miſerabiliter deſaſcebātur, Phagedenas exitimafes ipſas, hoc eſt exedētia ulcera ſubeſſe. Neq; oſſa, utcūq; dura, ab illa perniciē, tuta eſſe uidebātur, cum illa etiam taſta atq; eroſa excernerentur. Illuſie aut̄ caput petente, & ſuperiores corporis particulas inquinante, ſtatim deſtillationibus ſaliſis, & nitroſis corripiebantur homines, quę linguā modo acredine perforabāt, modo palatū, & fauces exulcerabāt, modo & Gurgulionē & tōſillas exedebant. Nonnullis labia erodebātur, quibusdā naſus, uel aures, uel oculi plurimis uirilīa mēbra funditus eripiebātur, gummoſi tumores in aliis cōcreſcebāt, glādis, oui, & mali magnitudine, qui uel Atheromata, uel ſimiles his tumores eſſe cōſpiciebantur, his guttis proxima, quę ex arborū corticibus emanant, hęc aut̄ adaperſa, mucorē ſubalbidū eſfundebant, nō admodum fatentem. Tophis articuli moleſtabātur, moleſtabātur & callis tenacioribus, atq; indureſcentibus, potiffimū brachia, genua, dolebantq; uehemēter ſcapula, ſternon, & tibię. Dolores uero aliquando ppetuū, inceſſabilēq; cruciatū aſſerebāt, intermittebāt in aliis, in utriſq; uero nox luce gravior accedebat. Qui nōnūquā cū puſtulis, ulceribꝫ & tumoribꝫ cōiūcti crudeliter aſſigebāt aſfectos, interdū & ſoli, atq; ab aliis diſiūcti ſequiſime eos traſtabant. Hinc fatietas oriebarur, & cibariōrū ſaſtidii, hinc inſtatię uigiliarū tū ſomni interruptio, ſomniorūq; horror, ac terribiles uifiones, excā deſcētia fere aſi dua, dolor capitis, ac poſtremo oīa malorū affectuū animi genera, quę maxime perturbadi uim habent, ſummū uigorē capiebant, ac quaſi ab inferis, excitatiſis furiiſis, eorum mens aſtuabat, cruciabatq; ſupplicio ueluti iugi atq; immortalī. Quę expuebātur craſſa erāt, & ſpumofa, ſudores olidi, egeſtiones aridę, mucore aliquo reſerte, lotia ſubruba, oleaginofa, craſſa, ſubſidētia eorū inazqualia, perturbata, atque diuulſa. Cū aut̄ morbus trigēſimū quaſi atatis ſuę annū attigiffet cepit nonnihil immutare naturę ſuę cōditionē, uariatis inquā ſymptomatis, aut eorū ordīne. Nā ferunt ſcriptores, puſtulas ceppiſſe minus uideri, crebrius aut̄ gummata, & dolores quaſi ſeniores fieri. Rurſus urinx, q̄ prius craſſa & ſubruba uifebantur, effectę ſunt te-

Eniōres, pellucidę, nubecula pauca & diuulſa ac ſanguis qui primū detrahebat, perturbatus, & mucosus, minus qualitatibus huiusmodi affectus, uiſus eſt emanare. Atque hunc tenore, & modū ſeruafſe uiſus eſt hic morbus, quo uſq; puſtularū magna pars extincta eſt, item & ulcera illa exedentia euauere, rotq; tumores, tāque ſani dolores, rarius ac mitius corpora inuadebant. Tēporis autē lapſu, uſque ad noſtrā atarē, quę morbi centēſimū fere annū, aut circiter, exple e uidetur, puſtule fere nullę cōſpiciuntur, dolores perpauci, & hi quidem uagi & inſtabiles, gummata uero permulta, atq; incredibilis copia pilorum, & capilōrū deſluuiū. Accedit prima contagionis ſemina, extare in pręſentia bubones, cariem, uerrucas, & gonorrhęam. Nam quotaiquiſque eſt, qui lue gallica inſiciatur auſpicio. gonorrhęa? profecto quū hoc tempore laboreſcitra hoc ſeminis profluuiū, uix unus, aut alter extat. Vidit etas proxime acta, in multis fieri dentifluuium, parcius nunc id uidemus, ac multo ſæpius cadere ſupercilia, capillos, & barbam experimur, quę utcumque ſe habeant, aperte indicant, remiſſius morbum uires ſuas exercere, manſueſcereque quodam modo, necnon patientis infamiam reddi ſolito minorem. Nam ſuperioribus annis, qui hoc genere mali uexabantur, aut etiam ab eo curatos fuiſſe aliquando conſtabat, ſuę ciuitatis, aut oppidi toto populo cogniti erant, atq; infames adeo, ut cuncti eorum commercium ſubterfugerent, ueluti ſi peſtilentia ſumma correpti eſſent. Horum non modo concubitu oderunt puella, nō modo amici oſcula, atq; complexus, ſed ab habitu quoque abſtinebant, dabaturque in conuiuiis (ſi eos intereſſe opus erat) pprius locus, & uia ciborū atq; uini, ab aliis ſeparata, ne inſicerentur, illis utent es. Hunc aut̄ exuiſſe timorem, homines atatis noſtrę, ex eo cōſtat, quod in conuiuiis nullum eſt fere diſcrimen, nullus metus. Quinimo in contrahendis nuptiis hac tēpeſtate pauci admodum ſunt, qui a lue gallica abſtineant, controuerſi autem inter ſpōſi ac ſponſę aſſines, ſunt de doris ſumma, deque ære numerando, de gallica uero contrage, aut nihil, aut parum admodum. Cauſa autem huius eſt, mitior morbi conditio, ac faciliōr conſuetudine medicamenta, curatio.

Quod nam præſagium fieri poſſe de generali, ac ſpeciali ſtatu huius morbi. Cap. 2.

Qui Morbum Gallicum dixere eſſe Elephantiaſim, uel Pſoram, uel Alborim, uel ſahafatum, uel lichenem, uel aliud ſimile, conuenere in hoc omnes, ut dicant præſagientes, labentibus annis, aſſore tempus, ut occaſum patiatur

patiatur. atque adeo deleatur, ut nomen illius obmaneat, apud feros duntaxat nepotes Rationem autem probabilem, aut etiam oratoriam solum, adhibere uidentur, quod omnia orta, semel intereunt. Cum autem ortus sit morbus, necesse est ut aliquando desinat. At non bene hi mihi ratiocinari uidentur ex eo, quod hi uidetur acriter defendere Gallicum, esse ad morbos antiquos referendum, non autem nouum esse appellandum. Quod si antiquus est, nulla uidetur afferri causa, cur aliquando sit cessaturus, etenim hæc eorum renouatio uideatur potius attestari quandã immortalitatem. Præclarior uero, ac longe melius dixisse mihi uidentur illi (quãuis eorum opinionem haud sequimur) qui hanc affectionem in aerem, & stellarum conuersiones retulerunt. Non enim simplici contagione contenti fuere, sed lóge maiora principia excogitantes, dixerunt morbum hunc non fuisse ex una in aliam regionem delatum, sed cum primum irrupisset, apparuisse in Indis, Hispanis, Gallis, Lusitanis, Germanis, Scythis, atque orientalibus populis, tanquã a communi causa, hoc est aere ipso dependens. Sepe numero uero uis uenire dicunt, ut quædam sint morborum genera, quæ raro emergunt, quorum causa in superiora corpora est referenda. Commodissima autem sumunt exempla, a Mentagra, quæ ueteres afflixit, cuius tamen uix nomen nostro sæculo superest, item a lichene, & Elephantiasi, quæ pãssim in uulgu

C

crassabantur apud Egyptios, & Afsyrios. Postremo noua cum ueteribus exemplis conferretes, eodẽ modo aiunt, in lucẽ exiisse febres illas exitiales, quæ maculis apparebant, & quæ Peti culæ uulgato nomine uocantur. Quinimo contingere sæpius affirmant lippitudines contagiosas, difficultates anhelitus, marcorem uiscerum, dolores costales, nostris quoque temporibus, æonus iam septimus elapsus est, ex quo Patuui, Vincentiæ, Venetiæ, atque aliis ciuitatibus Epidemialis tussis superuenit, quæ contagiosa erat, cum febricula leuiter incensa, qua pauci emortui sunt, plurimi uero correpti. Cum itaque aeris constitutio sit in hoc casu principium & causa afferenda, & morbum esse, de his que raro in lucem prodeunt, hinc patere dicunt, potuisse tot orbis partes quasi simul ac semel eodem morbo laborare. Ad dunt & hunc morbum iam cõtagogium analogiã habere cũ pituita crassa ac sordida, quæ ex symptomatis facile colligitur, quocirca et feminaria ipsa, quæ contagionis cause sunt, lenta quoque & mucosa pituita analogã extriuisse arbitrantur. Quid autem aerem, atque eius seminaria potuerit ita afficere, ut putrefactionem sordidam et mucilagineam, adde & acedentem exedentem contraxerint, commode contemplantur, ad calis conuersiones, & stel

larum motus recurrentes. Nam referunt Astrologos eo quidem tempore obseruasse trium superiorum conuentum, ac ueluti cõiurationem Iouis, saturni, & Martis, quæ res uti noua & monstrofa uidebatur, ita in causa fuit, ut morbos seuos & inauditos prænunderet mortalibus. Nam astra hæc, potestate incredibili prædita sunt, rursus eorum conspiratio, ac conuinctio diuturna est, ob tarditatem agitationis saturni et Iouis, ex ea uero conuinctio factũ est ut plurimæ exhalationes attractæ, aerẽ petierint, petitum agitauerint, agitatum corruerint, corruptum sordidum effecerint, una cum seminariis, atque inde contagium emerferit. Annorum autem decursu factum est, ut mitior morbus euaserit, tum ex eo quod aeris putrefactio benignis astrorum aspectibus corrigitur, tum natura bonum a malo exerceate pro uniuersi conseruatione, tum etiam materia, ac seminariis, & ui caloris solis resolutis. Hinc aere ipso iam putrefactione absoluto, non amplius corpora uexabat Achoribus humidioribus, neque pinguioribus pustulis, neque mucilaginea, mucosaque pituita, uti pinitia affluerant, quoniam sola erat per contactum unius ad alium, infectio superficies, cumq; contagies a proprio principio recederet, sicior, ac resoluta magis facta est, ob id que siciores pustulæ, & ulcera uisa sunt. Quod autem terrestre magis supererat, in gummata conuertebatur. Nunc autem fere ad incinerationem (ut ita dicamus) deuenisse contagiũ patet, ex defluuio capillorum, & colore cutis, pilis decidentibus, prodeunte. Ex quibus prænunciant Morbum Gallicum iam ad extremũ senium peruensse, hoc est ad occasum, & declinationem tendere, properareque celerrime; breuique tempore fore, ut non amplius per contactum, uenerosque complexus propagationem suscipiat, materia indies frigescente, & seminariis imbecillioribus factis. Hæc autem affectio post multos annorum decursus, forte redire etiam tum poterit, redeuntibus euisdẽ causis, quæ potuerit eam in lucem emittere.

D

Extare autem hanc ipsam luem, in Indis quibusdam infulis familiarem satis, constat scriptorũ testimonio, quoniam perpetuum inibi aeris uitium uigcat, ob peculiarem causam, alio tempore disquirendam. Quæ opinio auctorem habuit, de re medica mirifice benemeritum, Leonicum, uirum omni genere litterarum præcellentem, cui Fracastorius subscripsisse uideatur, non solum in his que de morbis contagiosis grauitè scripsit, sed & in syphilide, ait n. de morborum differentiis, sub quibus Gallicus continetur, hunc in modum.

Ergo & morborum quoniam non omnibus una
Nascendi est ratio, facilis pars maxima uisu est,
Et faciles ortus habet, & primordis præsto.

Rarius emergunt alii, & post tempore longo
 Difficiles causas, & inextricabile fatum;
 Es sero potuerit altis superare tenebras.
 Exempla autem morborum, qui raro in lu-
 cem emergunt statim affert.
 Sic elephas sacer Ausonius incognitus oris,
 Sic Lichen lanere diu, quibus incolæ Nili
 Gens tantum, regioque omnis vicina laborat.
 Sub his autem contineri Gallicam luem, te
 statur subiungens.
 De genere hoc est dira lues, quæ nuper in aures
 Exiit, & tandem sese caligine ab atra
 Exemit, duosque ortus, & uincula rupit.
 Continua nero cæli reuolutione, infectio-
 nem gallicam, alio seculo fuisse, ac multoties
 contigisse ostendit, hisce uerbis.
 Quam tamen æternam quoniam dilabitur auum)
 Non semel in terris uisam, sed sepe fuisse
 Ducendum est: quamquam nobis nec nomine nota
 Hactenus illa fuit, quoniam longæ uæ ueritas
 Cuncta situ inuolens, & res, & nomina delet.
 Vitiari autem aerem, ac uitiatum, causam ef-
 se morborum, & si huiusce poetæ testimonio,
 alias confirmatum fuerit, ut tamen, Leonice-
 ni opinionem magis expressam ob oculos ponam-
 us, placet & pauca illa subiungere, quæ sic se
 habent.
 Quæ cum perspicias, nihil est, cur tempore certo
 Amuere nouis magnum marcescere morbis
 Aera, contagiosa: nouas uiuentibus ægris
 Sydere sub certo fieri, & per secula longa.
 Verum aerem fuisse aliorum, igniumque cõ-
 lestium conuersionibus, atque malis cõiunctio-
 nibus inquinatum, per hæc ostendit.
 Hinc dira facies hinc se diuersa malorum
 Ostendunt portenta una hac sub parte uidebis
 Magna cõsse simul radiis ardentibus astra,
 Et coniuuatas soarisse per aera flammæ.
 Quæ uero sydera extiterint, quarum connẽ-
 tu infectus sit aer, subindicat dicens fuisse Io-
 uem, Martem, & Saturnum.
 Iupiter acciri socios in rebus agendis
 Saturnum, Martemque iubet, bipatentia cancer
 Limina portarum referat, diisque arua pandit.
 Infecto aere communicari contagium mul-
 tis quidem modis significat, hoc est stirpibus
 animantibus, & hominibus. Stirpibus sic.
 Solis nam sepe arboribus sit noxius aer,
 Et tenerum germen, florumque inficit honorem,
 Animantibus
 Interdum pennis animalia sola dedere.
 Humano generi
 Illa quidem non muta maris, turbamque natantum
 Non uolucres, non bruta altis errantia syluis,
 Non armenta bouum, pecudesque, armentane equorum
 Infecti, sed mente ingens ex omnibus unum
 Humanum genus, & nostris est pasta sub artus.
 Præfagium autem de futura morbi termi-
 natione, paucis hinc describit.

E Namque iterum cum fata dabunt, labentibus annis
 Tempus erit, cum nocte atra sopita iacebit
 Interitu data: mox iterum post secula longa
 Illa eadem exurget, cælumque aurasque reuifit,
 Atque iterum uentura illam mirabitur ætas.

Nolebam tot aliorum congerere, neque itẽ
 studiosos in re parum necessaria remorari, præ-
 fertim cum hæc elegantissime scripta ex sy-
 philide pateat, uerum ista hæc recensuimus, ut
 uideremus Leonice-
 ni mentem, a grauissimo
 poeta, adeo egregie & luculenter expressam,
 ut ne quidem facilius, pennicillo fingi, atque
 exprimi potuisset. Quam certe opinionem ue-
 ritati proximius accessisse cæteris aliis, quæ
 de morbo gallico auditæ sunt, arbitramur, quã
 quam nec illam attingisse scopum, unde quaque
 diximus in præcedentibus, quæ repetenda nõ
 sunt. Ad extremum, hoc dixisse sufficiat, nos
 una cum aliis conuenire scriptoribus, de mor-
 bi terminatione. Qui utcumque originem
 duxerit, cum contagiosus sit, & omnis conta-
 gio res sit præter naturam, ac uiolenta, neces-
 se est ut desinentem causam habeat. Nam quæ
 ui sunt, & præter naturæ propositum, ea qui-
 dem in perpetuas causas referenda non sunt,
 quocirca necesse est, ut finiant, ac conquiescãt
 femel. Ex mitigata autem morbi natura, &
 placatis symptomatis, pro certo asserere pos-
 sumus, eum iam proximum esse terminationi,
 quod maxime patet ex his quæ dicebantur.

Cum enim unius ad alium contagio commu-
 nicata, nouam semper caloris uim, atque inta-
 ctas nires membrorum naturalium reperiat sibi
 obtatæ, atque occurrentes, necesse est ut se-
 minaria hepatis infecti, imbecilliora, assiduo-
 que haustu exilia, ac pauciora reddantur, ma-
 xime uero cum attenuentur ab ea resolutione
 quæ fit a natiuo calore, noxia digerente, aut
 propellente, quo fit ut terminante affectionis
 huius causa, affectio quoque fit aliquando ter-
 minatura. Cæterum cum ea sit præfagendi ra-
 tio, ut uires metiamur ipsas, atque eas cum mor-
 bi uiribus cõferamus, ut Hippocraticum nos
 oraculum monuit, in his quæ de præfagiis scri-
 pta fuere, ob id dicimus, in hoc genere morbi
 posse nos partem hanc exercere prognosticã,
 quicquid alii uoluerint, qui ob morbi nouita-
 tẽ, suspicati sunt fore prædicendi opus, re peni-
 tas inutilem, & superuacaneam. Nos autem eo-
 rum potius sententiam sequimur, qui morbi
 nouitatem ad causam referunt, quæ est conta-
 gium contactu, aut fomite acquisitum, non au-
 tem ad modum symptomatum. Etenim nihil
 est in gallica lue, tam uel rarum, uel admirabi-
 le, quod Galenus, Hippocrates, Dioscorides,
 Auicennas, Aetius, Paulus, & alii non plene ut
 disse potuerint. Erant enim illis temporibus
 bubones, caries, uerruce, lichenes, Rhagades,
 Tophi, Gummata, dolores peruorum, et articu-
 lorum

lorum, casus dentium, profluuium capillorum, gonorrhœa, pustulæ, ulcera, inflammationes. Erant & horum omnium cōsequētia, rubor, pallor, flauities, nigredo, liuor, mollities, duri- ties, mucor, ariditas, tensio, remissio, dolor, in- sensibilitas, purulētia, contumacia; benigni- tas, malignitas, intemperies calida, frigida; sic- ca, hūmida, ac cætera alia sexcenta. His itaque constitutis, dicimus posse Medicū natura pru- dentem, & optima ratione præditum, suas ad- hibere prædictiones in morbi Gallici curadi, uel non curandi, ratione. Nam si morbum uide- rit inueteratum, patientem uero cōtumacem, uires languentes, curationem frustra ab aliis attentatam, atque alia huius ordinis, insanabi- lem affectionem, quid prohibet, Medicum præ- dicere posse, immo etiam eundem interiturū? Contra uero si morbum nouerit recentem, æ- grum parentem mandatis, uires ualidas, & re- media exquisite parata, immo alsidētia, & ex- teriora recte se habere, quid uetat Medicum, haud posse infirmo corpori salutem prædici- re? Adde et morbi diuturnitatem, longitudi- nem & breuitatem, facilem, & difficilem cura- tionem. Præterea nonne in hoc morbo præsa- gium constituunt ea que ex patientis corpore emanant? qualia sunt Egestiones, loria, sudo- res, sputa, sanies, Vomitiones, narium ex cre- menta, eruſationes, uentris crepitus, uentri- culi flatus, sternutamenta, atque alia. Etenim cum horum corporum, que gallicam affectio- nem suscipiant, natura et constitutio par cate- ris se habeat, cumque facultatem habeant, uri reliqua, naturalem, animale, uitalem, natura- listque facultatis opus sit attrahere, conti- nere, & propellere, animalis rationem, sensum & motum impartiri, uti uitalis pullam et spira- tionem moderari, necesse profecto est ut dica- mus ex harum uirium actionibus, uel bene se habentibus, uel lesis, uel ablatiis, posse interdū nos certum constituere iudicium, de magnitu- dine, & paruitate infectionis, deque salute, & morte ægotantis. Horum autem certam ratio- nem, ex quibusque cognitionem, sibi rationa- lis medicus adscribere potest, consideratis om- nibus rebus, que per occasionem, sibi conside- randa diligenter, offerentur. Nam ad particu- laria descendere, uti opus immensum est, ita nec calamo scribi posse uideatur, quod Galenus etiam scripserat ad Glauconem. Sed de prædi- ctione, atque præsa- gio, hæc que dicta sunt, sufficiant.

*Intentiones curatiue eliciende in Gallici mor-
bi curatione. Cap. 3.*

Cum medicus rationalis in quolibet mor-
bo, auctore Galeno, elicere teneatur pro-
posita sua, que curatiue intentiones dicuntur,

A operæpretium est, & in enarrata affectione, hanc ipsam iudicii, & rationis partem, exerce- re. Quia ergo gallica lues est intemperies, hæc primum uenit ex contrario tollende, ut ad tē peramenti statum, & formam conducatur. Tā- tundem autem opus est corpus elanguens ad temperationem ducere, quantum a sua natura li constitutione deflexit, id autē fit, contrariis alterando, debita ratione, & cōsideratione ad- hibitis. Quia uero intemperies illa calida est & sicca, indicatur corpus esse refrigerandum atque humectandum, hepar præsertim, quod primum est affectionis subiectum, & subinde uenz, & sanguis uniuersus. Cum uero infectio reddiderit naturalem facultatem imbecilliorē, propositi ratio erit, eam resouere, & roborare ut recte & ualēter naturalia munera obire pos- sit. Rarus cum tractu temporis effici possit putredo humorum, cum illa intemperie, hæc quoque auferenda est. Et hæc, cum contagione uenensiam qualitatem sibi iniunxerit, illa qui- dem submouenda est, hisce auxiliis que spe- ciatim noxæ illi qualitati aduersantur. Ceterū quia morbus non tollitur nisi causa a qua pen- det, rescindatur, propositum erit, causam au- ferre, hoc est contagiosam illam qualitatem hepatis inuectam communicatamque. Quia ue- ro, contagies communicata hepatis, ac toti lan- guini, alimentum uitiavit, ac spiritus feruore multo inflammanit, ex quo uaria sequuntur symptomata, ideo contemperandum est ali- mentum uniuersum, spiritus corrigendi, & ac- cidentia profliganda, bubones uel resoluendi, uel aperiendi, item tumores & gummata, Ca- rics, atque omnis continui dissolutio, remouen- da, atque coniungenda. Dolores sedandi, ac prohibendi, capilli uel fistendi, uel instauran- di, pustulæ obliterandæ, uerruca succidendæ, ac cætera omnia depellenda, que præter natu- ram acciderunt, uel actiones ipsas uitiare pos- sunt. Cum uero contagione suscepta, sanguis inquinatus sit, & uis naturalis labefactata, ne- cesse est, ut plurima congerantur excrementa in uniuerso corpore, que sepe numero ex æquo redundare uidentur, cum in una parte corpo- ris erumpant gummata, que pituita referta es- se uidentur, in alia pustulæ, que biliosam præ- se ferunt speciem, in alia uero, que melanco- licæ copiam indicant, interdum autem in partiē- tibus corporibus uidetur magis ille, quam al- ter humor efflorescere, pro naturalis tempera- menti ratione, proque tenore humoris qua- cumque causa redundantis. Primum itaque, ac præcipuus scopus est, ut uim & naturam affe- ctionis tollamus, ex eius causæ ablatione. Alius uero, (quod iam dictum est) ut spirituum, san- guinis, acque hepatis uires, resciamus. Verum quia nullum horum commode præstari potest, ut monet Galenus in libris artis Therapeutice si redian-

si reddat in mali succi, atque recrementa, ob id hæc minuenda sunt, ne occasionem salutis eripiant, quamquam ego excrementorum euacuationem, non inter principes indicationes enumero, quod alii uoluerunt, cum in hoc casu præparantia quædam sint ad ea consequenda, a quibus ipsa sumitur indicatio. Hinc scopi duo principes, & uulgati oriuntur, qui sunt Materia uacuatio, & membrorum alteratio, Quibus in temperantia omnis uel profligatur, ex toto, uel magna ex parte corrigitur. Tollitur autem materia siue totius corporis, siue particulae tribus illis modis, qui fontes ab aliis, ab aliis instrumeta inanitionis appellantur, Pharmacope nempè, sanguinis detractione, & ratione uictus. Membra uero alterantur, his quæ contraria qualitate in temperantia prædita sunt. In uniuersum autem, & quæ euacuant, humorum multitudinem, et quæ eorum qualitates immutant, quæque nostri corporis partes alterant, sunt a rebus non naturalibus petenda, quæ ob eam causam non naturales uocantur, quod eorum partes non sunt, sed probe atque opportune adhibita, corpus sanum conferuat, & ægrum a malo ad bonum statim reuocant, uti indebite atque insalubriter assumpta corpus sanam uel destruant, uel ad malam constitutionem perducunt. A Galeno autem conferuatrices causæ uocabantur, in his quæ de arte curatiua conscripsit, quoniam certa ratione, modo, atque mensura propositæ, nimirum corpora salubriter alterant, tum etiam eorum constitutionem integram atque incolumem tuerentur, & sunt Aer, cibus & Porus, somnus & uigilia, inanitio & Repletio, Motus & Quies, Animalis passionis. De quibus sigillatim pauca quædam nobis dicenda sunt, quæ ad præsentem usum maxime necessaria fore arbitramur, ab Aere omnium primo, initio accepto.

De Aere Cap. 4.

Aer principem facultatem agendi in corpora nostra, auctore Hippocrate, obtinere uidetur. Afferunt enim nullo non tempore perpetuam pulmonibus exercitationem, idemque ab illis agitur. Quandoquidem præstantissimum membrum, cui uitæ ratio accepta refertur, hoc est cor, pulmone expirationem, atque inspirationem efficiens aerem inde concipit, & refundit, fitque eius feruoris temperatio quædam ad animalis uitam tuendam. Atque eo maxime nomine aer est a medico considerandus, quod sine eo nec morbi profligari possunt, nec sanitas foueri, est enim cordis refrigerium, ac totius sanguinis & spirituum contentum peratio. Cum uero hoc uno elemento uicque adeo egeamus, ut sine eo (quod Aristoteles

ait) uita nostra, ne quidem tantillum temporis perdurare ualeat, tantum abest, ut longiore spatio huius usura carere possimus, ob id semper nobis hauritur, estque de maxime alterantibus, atque afficientibus corpus nostrum. Huius probatur puritas & libertas. Libertatem tollunt montium iuga, loca circumquaque obfita, atque cohercitas, Cavitates, Angustie, Quæque hunc ipsum præsepunt & occludunt, aut alio quo uis modo coarctantia, restringunt. Piritati aduersantur loca palustria, Cænoza, uada stagnantia, cloacæ immunda, speluncæ graueolentes, cauernæ iniquum halitum spirantes, caligines, ac Nebulæ crassiores, diu illi insident, Flumina niuium destillatione crescentia. Aquæ diu immotæ, Agrister corati, ac plurimis fimi aceruis referti, (quod maxime probat Hæsiodus,) Macellaria, Piscariaque tabernæ, Animalia putrescentia, afferente Galeno, olera, atque legumina. Verum utcumque aerem uident res ipsæ, duo sunt quæ potissimum eundem inquinare possunt, quies æterum, humidarum, & superuentus calor. Etenim res humectæ sunt ueluti pabulum putrefactionis, calor aut efficiens causa ut putrescant, quod Aristoteles nouit libro quarto Meteorologicorum. Quies uero est ueluti præparans, ac putredini facilitatem tribuens, ut in problematis, idem author scriptum reliquit. Cauernofus itaque aer, quiete putrescit, marcescit autem, humore nimio, palustris, uti nebulosus qualitate aduentitia afficitur. Quocirca a Medicis & Philosophis probatur aer ille, pro tuenda ualitudinis ratione, qui sincerus est, apertus, serenus, afflatus spiritu agitur, qui que in his locis est, quos aquæ plurimæ, nitidæ, ac celerrimi cursus præterfluunt. Ex eo fit, ut regio climosa, ac parum montana præferatur imæ planitie, præsertim si ea sensim in sublime confurgat. Ut autem ab aere commoda plurima oriuntur, salubri præsertim, & opportuno, sic ab eodem impuro & male affecto, corpora nostra, detrimenta patiuntur. Præcipue uero id euenit corporibus, quæ transitus illos, quos Greci *ωροί* siue meatus uocant, apertiores habent, ac maxime permeabiles, quod Galenus in his libris monuisse uidetur, qui de uenda sanitate inscribitur. Temperatus autem aer, temperatis quoque corporibus prodest, ea lege, quæ ait, similia similibus conferuari, uti intemperatus, intemperatis. Nam frigidam habentes intemperiam calido aere sanantur, calidam uero frigido. hinc est, ut prudenter consulant Medici, arte parandum esse aerem interdum, ad morbos propulsandos. Accedit & illud, in morbis diuturnis prodest, immutare loca, ac terrarum regiones, ut author est Hippocrates lib. Sexto Epidemiorum: quod profecto fieri non posset, nisi huius elementi

elementi haustu corpora ipsa languentia, incūda quadam qualitate, quæ uarietatem sequitur, recte earentur. Cum autem ab aeris constitutione, regionis conditio oriatur, siue salubris, siue insalubris, hinc est, ut Hippocrates primum, deinde, & Galenus libro secundo de rueda ualetudine, regionem soli obuersam orienti, salubriorem existimarint. Minus autem, quæ septentrionem spectat, uel in facibus montium pobtr est, uel ad angustias scopulorum protēditur, uel ubi uolentior aufert inspirat. Damnatur quoque regio lapidosa, quod æstate, calore nimio torrida sit, hyeme uero frigore immodico affligat. Postremo, & argillosa quæ sicca atque arida existit, si Hippocrati credimus, rursus ubi metallicæ sunt officinæ. Aerē tamen, & regionem plurimum commendant, incolarum color floridus, optimi mores, præclara ingenia, & habitus corporis per quam elegans, & laudabilis. Verum nolēbam hic de aere præcepta conscribere, cum hæc ab Hippocrate diligēter, & grauius tractata fuerint in lib. de Aere, Aquis, & Locis, at tamē ut hæc nobis, ceu elementa, proposito nostro inferuerent, libuit hæc pauca, ueluti summos flores, excerpisse, ad præsens institutum summe necessaria. Dicimus itaque ex his, fieri non posse ut Gallico laborantes eadem lege non teneantur, aut bonum eligere aerem, aut insalubrem effugere. Etenim qui post curationem, imbecillio rem habitum contraxere, salubrem aerem diligant, insalubrem euitēt, necesse est. Quo fit, ut inepte dixerint, qui docuere, Gallico infectis non esse magis calidum quam frigidum aerem proponendum, aut siccum quā humidum, aut sincerum quam turbidum, aut crasum quam tenuem, uel quomodocumque alium. Hi enim uidentur huiusce morbi nouitate, fere corporum formas, & nature leges et renouare, ac si gallica lue correpti, sub sanitate & morbi præceptis non reponantur, ueluti nouum quoddam genus hominum. Placet autem nonnullis recentioribus aerem maritimum, saluberrimum, atque præstantissimum esse, hoc contagio laborantibus, quod quæ ratione ducti, defendant, plane uideo. Forte ideo experientia edocti ausi sunt dixisse. Ego uero experientiam fallacem appello una cum Galeno, quæ ratione conformari non potest. At experientia didicimus & nos, innumeros esse Venetiis infectos, rursus & aliis Italiæ ciuitatibus supero, atque infero mari adiacentibus, tum demum exterarum gentium locis, ac regionibus, quæ alio, atque alio mari aluntur. Quia uero mediocritas in omnibus fere casibus diligenda est, ob id aeris mediocritatem in hoc genere morbi laudamus magis, quam excessum. Quod si a temperatione, & mediocritate

A fit recedendum, forte minus erit incommodi, aerem deligere paulo frigidiorē quam calidiorē, cum hepatis uitium sit calida intemperies. Qui autem ualde calidus existit, morbi naturā auget omnino, insigniter autem frigidus humores constitpat atque restringit, quominus per insensibilem distensionem transpirent, aut arte uacuari posse uideantur. Cæterū hæc dicta nobis esse uolumus de aere generatim quodam modo, nunc autem de eo dicendum est. speciatim, hoc est de loco & statione, quam patienti proponere debet Medicus, dū curatur infectio, bibiturque decoctum, seu Guaiaci, seu salis, seu chinæ, seu cuiusuis alterius auxilii. Esto itaque locus, & statio infirmi salubris in primis, nullo fæctore olens, nulli spiritui exposita, in contignatione potius quam in pede plano collocata, ubi commode ignis accendi possit, mensa parari, luculus sterni, & quo infirmus molliter ambulare possit, si uelit, Orientem solem spectet, aut meridiem, sitque cubiculum sordibus, atque omni immunditia carens, rursus ab omni tumultu & perturbatione remotum, & si fieri potest, tranquillum, & silens. Mane fenestræ orto iam sole aperiantur (nolumus .n. cocyti tenebras ilias, quæ uelutioribus huius morbi magistris mirinice laudabantur) ea tamen lege, ut aer non ingrediat libere, hoc est specularibus clausis, præsertim hyeme, & autumnii postrema parte, & ueris initio: ob eam aeris iniuriam, quæ a frigida constitutione fit, hanc autem diximus esse meatuum contractionem, quæ in hoc affectu summe uitanda est. Cælo autem sereno, ac lucido, tum solis uel calefacto, ne quidem aer prohibendus est, certo diei spatio, dummodo sub uesperis aduentum, fenestræ glandantur. Aestate uero minus ab aere abstineendum. Ut ut autem sit, cauendum est ab extremis: hoc est ne xxx. dierum spatio patientes concludamus, atque alamus in tenebris, ut primi illi Medici facere consueuerunt, cur autem id facerent, causam puto extitisse, summam illam inedia, ac reperitas uacuationes, quas aduersus primam illam, ac ueterem morbi sequitiam, proponebant, ueriti, ne uires ægrotantis imbecilliores redderentur, luminis uisu, aut animalis facultatis, defatigatione. Cauendum item est, ne tantum aeris usuram patientibus concedamus, ut uel frigiditate densentur meatus uel uento, aut caligine lædantur. sit itaque mediocritatis ratio, medici iudicio, seruanda: ne nimia libertate patiens oberret, ne immo dica seruitute frangatur, aut animi mærore obruatur. Atque hæc de aere, loco, & statione dicta sufficiant.

De cibo & potu.

Cap. 5.

Asfumendorum usus cibariorum, magna quidem medico in omnibus ratio habenda est. Nam his alimur, conseruamur, & corumpimur. Quocirca non leuis cura nobis ponenda est, ut in proposita affectione sciamus debitam qualitatem, quantitatem, ac modum cibadi, recte instituire. In primis autem generalia illa de cibo, & potu, præcepta obseruanda constituo, de quibus Hippoc. Galenus, ac omnis tãdem medicorum turba, longa tractatione scripsere. Ea autem sunt bonitas, mensura, qualitas, consuetudo, delectatio, ordo, tempus, horæ, & ætas. Cibi enim, qui laudabilis succi sunt, εὐχρηστὰς pariunt, uti qui mali & uitio si esse dicuntur, κακοχρηστὰς. Nam utraque corporis nostri ratio, atque habitus laudabili, aut uitioso cõciliatur alimento, quod Galenus copiose persecutus est in lib. de cibus boni, & mali succi. Vt autem bonitatem & malitiam cognoscamus cibariorum, egemus primum præceptione generali, deinde & specialibus. Lex autem, & præceptio generalis esto, ut ea sint leuia, tenuium partium, coctũ & concoctũ facilia, minime excrementosa, laudabilis alimonie. Specialia uero præcepta sunt, quæ ex his libris colligere possumus, qui a Galeno de alimentorum facultatibus editi fuere copiosius. Mensuram cognoscimus, cum certam cibi quantitatem animo perpendimus, quam natura exigit, hoc est quæ modum non excedit. Id autem assequitur quis, ubi nihil supra uires, aut natiui caloris gradum ingesserit. De hac uero mensura plurimos reperies Aphorismos, ab Hippocrate pronunciatos, in priore sectio ne præsertim. Qualitas est in sanis similis, in ægris contraria adhibenda. Consuetudo est, ut assueta cibaria proponamus, quo consuetudinem, quasi alteram naturam conseruemus, monente id Hippocrate. Delectatio quoque est unice cõsideranda, quoniam hæc parũ deteriora cibaria, potest nonnunquam utilibus præferre, si eidem Hippocrati credimus. Ordo autem seruetur, cum priores cibi ingeruntur, qui ob eorum qualitatum, uim & naturam primum locum sibi uendicant, posteriores uero qui postremum. De quo ordine, pauca quædam extant apud Galenum in consilio pro puero epileptico, ubi ad ciendam aluum monet, olera primum esse illi ingerenda, deinde reliqua. Tempus autem est, quod unice præcauet, ne intempestiue cibi assumantur, ut sani uerbi causa, ante exercitationem, aut ægri in accessionibus. Horæ autem dici possunt temporis determinata pars, qua commode sanis, atque ægris corporibus cibi sunt ingerendi. Vt si dicamus sani cenam a prædio horis octo distare, uti nouem egrotantis. Sub quo capite

E colligunt recentiores Medici partitionem ciborum, qui secundum quatuor anni tempora sunt distribuendi. Aetati uero accommodatur uictus, ubi puerorum naturam, adolefcentium, iuuenum, & senum ob oculos ponimus, distinguẽtes, quid, quale, & quantum singulis conueniat. De his autem copiosius, alio in loco differemus, nunc uero pauca quædam de uictus temperatione, hoc est sobrietate ipsa, dicenda sunt, quando nihil sit præstantius in hoc genere mali, de quo modo agimus, quam hæc una uirtus, & moderatio, quæ abstinentia dicitur. Nam præter id, quod diuina lex monet, ut parce moderateque sit uiuendum, non autem uitrem ipsum nobis deum constituamus, in-gluuiciei, ac temulentie operam dantes, extat & naturæ præceptum, paucis ac modicis rebus naturam egere ad sui conseruationem. Hinc est, ut sobrietate duce recte eos sensisse existimẽ, qui dicunt minus egere sobrietate utentes homines medicorum consiliis. Plato etiam dice re solebat, uitam humanam, haud egere legũ præscriptis, medicinæque dogmatibus, si eam recta ratione regamus, hoc est temperantia, atque sobrietate. Quæ autem intemperatum hominem sequuntur, ea sunt, diuina legis contemptus, moralium præceptionum præuaticatio, nominis dedecus, atque ignominia, in Venere propensio, corruptæ cogitationes, deprauata consilia, mala facinora, inopie, ac demum caloris natiui imbecillitas, uirium hebetudo, labefactio spirituum, membrorum grauitas, sanguinis inconstantia, humorum noxiorum copia, corporum frigiditas, cruditas, exultio, suffocatio, conuulsio, tremor, dolor, languor, lassitudo, tẽsio, obstructio, inflammatio, febris, senectus præpropere, ac mortis celeritas. Nam ubi quis cruditatem cruditati iniunxerit, exangue eius corpus redditur, ac pallẽs, guttur graue spirat, os pituita scatet, dentes luridi atque inconstantes uisuntur, oculi caligant, aures rinniunt, ingenium fit habes atque retusum, memoria labilis, somni profundiores, sensus omnes hebetiores, ad motiones tarditas, & pigritia subinde excitatur, quæ hominem se-gnem, & ad omnia reddit inuadit. Contra uero uictus moderatio, diuina mandata perficit, moralia præcepta confirmat, famam ac decus comparat, castiorem uitam proponit, cogitationes incorruptas facit, consilii atque iudicii rationem exercet, prudentiæ uim roborat, moderationẽ, in oibus p̄stat, laudãdos mores suggerit, ab egestate præseruat, tũ demũ calorem ingentũ fouet, uires tuetur, spiritus recreat, mēbra cõmunit, sanguinem sincerum reddit, humores temperat, facultatem uitalem, animalem, & naturalem instaurat, morbos atque intemperies demolitur, senectutem uiridẽ

dem & robustâ præbet, mortè deniq; ipsam ló A
giore spatio retardat. Cū. n. corpus, alimēti ra
tione, cōgrua, atq; opportuna fouetur, nec ca
loris mēsurā, aut uirū robur excellit, iā color
in cute laudabilis efflorescit, pulmones, suauē
spirāt, sensus sua munera ualētèr obeūt, memo
ria efficitur tenax, ingeniū acre & pclarū eua
dit, ant nus uigilat motiones celeres, atq; expe
ditq; cernuntur, ac tādē homo ad oīa redditur
facilis, & paratus. Nil mirū itaq; si abinentiæ
usu, medici oēs testati sunt, tā ferū, tāq; immi
rem hostem, hoc est Gallicum morbum, profli
gari: ali uero, atque foueri epularum copia, &
uarietate plurima. Quo circa hæc euitāda, illa
deligenda magis est. Cibis itaque deligatur
cōcoctū facilis, ob uentriculi imbecillitatem, B
quæ gallicam luem domestico usu insequitur.
Tum et qui laudabilis succi sit, ob hepatis intrē
perantiā corrigendā, & sanguinis puritatē cō
ciliādā. Sit autem & tenuis, quoniam huic ma
xime morbo, qui talis est uictus aduersari uj
detur. Tum et attenuandi uires exerceat, ubi
crassi, ac lenti humores affuerint. Refrigeret
non nihil, atque humectet, ob feruorem & adu
stionem temperandam, putredini si qua fuerit
demū resistat, quæ qualitate cōragi tractū tē
poris indita est. Et ut generatim rem persequa
mur (nam singula quæque seorsum, ex Galeno
& aliis petēda sunt) leguminum uis in primis
est dānāda, cum eorum uis & natura magnā
flatuum copiā excitet, immo & dolores pedū, C
ac genuum, adde & crurum imbecillitatem af
ferat, Hipp. testimonio. Oleribus quoque absti
nendum, cum laxiorem reddat uentriculum, at
que intestina, sintq; ualde pituitosa, & spiritū
fiatuosum progignant. Fructus uitari medicis
omnibus scio, quia crudiores sunt, uiq; calorīs
plurima egere solent, tum et ex eo qd humidio
rē succum cōgerunt, atq; aquosum, flatūs ciēt,
spiritus naturales, & sanguinem retrigerāt ma
gis, quā sit opus, unde sequitur feruor & ebulli
tio, quæ morbi qualitates augere noxiæ uide
tur. Vitandę & carnes, quę uel humidioris sunt
succo, uel quomodocūq; nali, quales p̄sertim
sunt, agnig, atq; sunllę, tum & earum auū, quę
stagna, & paludes incolunt, adde pecoris, hir
ci, & caprę, adde & columborum, quos dome
stica cura educat, bouilla quoque, ac omnis ue
tus caro dānandę, tum & animalium particule
minus laudandę, uti inueteratorū testes. Quer
quedule, cerebra, uulnæ, caudę, hepar, renes, au
res, cor, dorsū medulla, ac demū interanea quę
que. Eodem argumento anserum, atque anatū
carnes effugiendę sunt, paunonum, cuniculorum,
ceruorumque, qd illæ crudioris sint, atque hu
midioris alimentī, hæc autem densioris, maxi
meque inepti. Cum. n. ex carnibus multum suc
ci congeratur, inde efficitur si malus sit, ut plu
rima paretur materia, apta cōtinere, atque fo

uere morbum. Etenim si ipsa sola carniū co
pia nobis ingesta laudabiliū, πλεονεξία pare
te solet, authoribus Plutarcho, & Celsō, quid il
laudabilis carnis uis efficere poterit? Vetus
autē caro omnino laborem adhibet, & molestiā
uētriculo, succumq; gignit melancolicum. Sed
eā, ad salubritatem, sale biduo, aut triduo, in
spersit Gal. quo humiditas omnis tolli, ac dif
fipari queat. In uniuersum ualentius alit caro
domestici, quā feri animalis, tum subhumido
cœlo alti quā sicco, in ocio degentis quā labo
rantis, domestico uictu saginati, quā per se se
pastum quærentis, obz si quā macilenti, maris
quā fœminæ, nigri quā candidi, pilosi quā gla
bri, iuuenis quā ueteris, recenter maçtati, quā
sale cōditi, sæpius id attestatibus Hipp. in lib.
de ratione uictus, & Gal. in his quæ scripsit de
patientibus locis. Hæc autem a propriis fontibus
petenda sunt. Verum, ne in re opportuna,
apprimeque utili, dormitasse uideamur, pauca
quædā de auium carnibus, hoc in loco referemus.
Nam quæquā uolucrum caro, non adeo ut
quadrupedum animalium ualenter alit, ex his
tamen uberius nutriunt quę grandiores sunt,
quam quæ minores, quæ pede feruntur, quā quę
alis sæpius utuntur. Rursus enutriunt magis
pinguiore aridioribus, domestica syluestri
bus, tardiores celerrimis, iuniores uetustis. Præ
ferenda autē oībus est caro Gallinaceorum,
quæ laudabilem succum magnopere submini
strat. Dānat pauonē Paulus, qd difficilis sit cō
coctū, sanguinēq; ad supercalefactionē priori
ret: quocirca & Gallicum patientibus euitan
dus erit. Vitentur & pisces, qui humidiorē
asserunt alimoniā, ac quasi pabulum morbo cō
ciliant. Excipiuntur tñ a Galeno qui saxatiles
sunt, uti bonos succos proferentes. Horum au
tē nonnullæ differentia minus improbantur,
præsertim Perca, carpio, lampetra, trota, Au
rata, murena, carpius, dentix, triiia, gobius,
mullus, lupus, scarus, mena, atq; alij huius ordi
nis. Probantur pisces qui in puro mari natant,
& uentorum ui, atq; aestu creberrime cōcuti
tur, quiq; in dulcibus aquis, glareæ, & faxis, ire
quētius agitatis, degunt. Qui colore albi sunt,
carne iucunda, substantia friabili, pinguedine
mediocri, corruptioni haud obnoxii, odore sua
ui, etate uirilī, nitido ac puro humore natātes,
cursu celerrimo, asperis arenosisq; locis degen
tes, squamis & spinis referti, exercitatiōis atq;
agitatiōis cupidi, ac tādē qui minus excremē
tosi sunt, minimeq; carnē habēt mucosā, & cō
coctū difficilē. Cōtra uero improbādi penitus
sunt, qui in cænois, ac sordidis locis uersantur,
nec nō stagnātibus aquis, aut lēti cursus flumi
nibus, aut pacato mari degentes, quo plurimæ
ferantur sordēs, aut purgamenta corriuen
tur, aut noxiæ innascantur herbæ. Qui co
lore distēt ab albo, carne iniucunda, substantia

uiscida, pinguedine permulta, corruptioni facile obnoxii, odore graui, ætate uel tenella, uel admodum uetusta, impuris aquis natantes, cursu cunctantes, mollibus locis se se recipientes, squamis ac spinis uel nullis uel paucioribus præditi, oculi & moræ cupidi, demum qui maxime excrementis redundât, minimeq; carnē habent friabilem, afferuntq; uentriculo, dū cōcoquuntur, molestiā. Cæteri si parandi sint pisces, mittenda sunt in lue gallica lautiora illa cōdimenta, quæ forte in aliis casibus prodesse poterunt, ex zingibere, caryophyllo, cinnamomo, croco, pipere, cæpe, porro, saluia, roremarino, siliquastro, hyssopo, amaraco, atq; aliis. Eā autē coquendi formā potius deligamus, quæ uti simplicior est, ita salubrior uisa est Gal. lib. tertio de Alimentorū facultatibus. Ad extremū eos pisces reiciito, qui testis ocluduntur, tales sunt cochleæ, testudines, cancri, astaci, adde & ostrea, atq; cōchilia oīa, quæ carnē habent duriorē, ægreg; cōcoquuntur. Omnium pessimi sunt, qui fumo exsiccati afferuntur. Nā succū deterrimū præbent, tardeque a natiuo calore superantur. Iā uero in hoc genere morbi falsa fere oīa sunt profliganda: qđ hepatis uitium augeat, calidiorēque intēperatiā foueat. Incurandus & aromatum usus, quāquā caryophylli, aut cinnamomi pars in decocto guaiaci nō improbat a Mōtana, & aliis scriptoribus: præsertim uero auferenda sunt aromata, ubi palmæ & plantæ pedū incaluerint, & uirga carie laborarit, aut pustulæ coriū sedarint, aut ulcera carnē inuaserint, aut sanguis quocunq; modo feruorem attraxerit. Acetaria, milii qđā nō improbā ex sōco, lactuca, serio, intubo, lupulo, seu salicario lupo, cicerbita, buglossio, atque aliis similibus: dānanda uero, quæ uentriculo ualde obfunt, uel sanguinis feruorē conciliant, uel ēt immoderate refrigerant. Iraque spinachię tollātur, quæ humore nimio stomacho aduersantur, & cum his feniculus, & petroselinū, ac mentha, quæ feruoris materiā suggerunt, tū & acetosa ualde, qm̄ quæ sic se habent constipant, atque obstruunt. Asparagus hortorū cōmendatur a Fracastorio, damnantur bulbi, tū ab aliis scriptoribus reiciuntur fungi, boleti, cardui, rauani, cariota, napi, mala arancia, mala citria, limones, pastinaca, oliuæ, caricæ, cæteraque alia huiusmodi, uel quia laborem afferunt uentriculo, uel quia mali succi sunt, uel quod ex his nulla obstruunt, ac ductus, & uias interaneorū confringunt. Admittimus fercula ex borpeo, oriza, & farre uulgo uocato, tū boragine, blito, beta, cicerbita, interdum & cucurbita, uel etiam iure cicerum, pane contrito, ouo recenti, ac modico cinnamomi. Quod si parum alere cupio, panicū, ppono, cui modica nutrie di facultas iniūgitur, si paulo magis miliū. Ab stineo ab omni farciminū genere, uel quia illa

ut plurimū salita sunt, uel quia rerū uarietate obfunt. Etenim, quæ falsa sunt, uellicant uentriculum, sanguinem exacuant, hepar intemperāter calfaciunt. Varietas uero, & aceruatio ciborū pernicioſa existimatur a Plinio, & legineta aliisque, qui ueluti rē perniciosam, ne dū parū salubrē, insectantur. Garum amoueo, ob eandem causam, quæque in sartagine coquuntur, hæc. n. cerebro uapores conciliant, & pectori aduersantur, plurima item obstruunt. Ex pasta uero quæ parantur (sic. n. uocant) condimenta, omnia ab Gallicorū mensis arceto, quod crassum nimis ac lēti humorē procreet, tum ex lacte fercula, cū Hipp. Scriptū reliquerit, lac dare caput dolentibus malū. Quæ uero tortę uocantur nostra tempeſtate obſonia, hoc est ex bellariorum genere, quia lac, caseū, butirū, & aromata plurima recipiunt, ob id minus probantur. Ex saccharo condita minus damnāt Medici quam melle. Qualia sunt marzapanes, ac cætera alia. Verū si de salubri uictu agimus generatim, laudandi erunt coriandri saccharo obuoluti, amygdalæ, pineæ, pistacia, melonum femina, lactuca, cucurbita. Quia uero in gallici curatione uitanda sunt & quæ ualenter nutriunt, ob id de hac condimentorum uarietate solliciti esse non tenemur. Tenemur autem ubi uel consternato appetitui, uel deiectis uiribus patientis, consulendū esset. Palmarū fructus nō despicio, neque ēt passularū usum, aut uicē creticæ, smirniacęque, præsertim ubi modica, aut nulla uis affuerit adstringendi. Verum ne diu suspensos teneam studiosos, cætera quæ super sunt edulia, summam & cōpēdiaria ratione perstringā, ab ouis exordiens. Hęc. n. forbilia, atque recentia, opportune, ac celerrime alunt. Quocirca & tantundē sanguinis ad pōdus reddere existimabat Auerrois. Salubrem succū gignit plus, minusue, pro rata portione cocturæ, ac condimenti. Mollia citius nutriūt, sed celerrime deiiciuntur, dura diutius cōtinētur, ac ægre cōcoquuntur. Cōmēdatur autē mediocritas. Deligenda magis sunt recentia quā uetusta, candidiora quā aliarum auium, ex galinis domestico usu altis, optimoque farre, quā ruri, aut herbis sordibus, uermiculisque enutritā. Ex uetustis aut minus improbantur sale obruta, aut paleis, surfuribusue, quā quæ arena affernantur, uel millio, quod alii faciunt. Coctura cōmendatur duplex, uel quæ ea forbilia reddit, uel quæ in æstuantem ahenum iniicit perfracto cortice, oua dispersa uocant italorum plurimi, damnantur uero quæ utcumque in sartagine perfrixeris, Galeno auctore, quoniam insaluberrimum succum progignunt, hoc est crassum, lentum, atque excrementosum. Veneno irē proximū fieri ouū arbitrantur nonnulli recentiores, si sub cineribus effert uescētibus assum coquatur, Ficino, atque aliis

uiris probatissimis, id unū attestantibus. Ad extremū nitanda est uonū copia, quę facile in stomacho marcescit, succūq; præbet crassiorē, atq; ob id Galenus frequentē eorū esum se nibus prohibet. Lactis uero usum, in hoc genere morbi, minus admittimus, ex eo maxime, quod patientes ut plurimū, per initia saltem, dolore capitis afficiuntur. His uero qui ita dolent, lacte abstinendum esse, atebat Hippocrates. Rursus a causis calidioribus in fuliginem, & uaporē uerti, in acetū uero a frigidis, asserere bat Galenus. Accedit quod casei, Butirique permixtione, excrementis plurimis redundat, ac distillationem parit, suggeritque pituitā. Quamquam non mē latent huius commoditates a medicis decantata, quod primū sit humanę uitę pabulū, & alimentū a natura institutū, aliu moderate deiciat, humorē laudabilē gignat, mordaces ac uellicantes succos repurget carnē reddat salubriorem, tuorē uentris acrimonia quacūque excitatū, compescat, lotii stillicidio ac difficultate affectis unice proficit, erodentes fluxiones corrigat, acrimoniā sanguinis tēperet, mēbra serosis particulis abtergat, humores aliquo confluentes suo lentore sistat, ac cætera huius ordinis auxilia plurima suppeditet humano corpori. Rursus neque dissimulē sunt lactis discretiōe. Nam probatur, quod herbis montanis magis suggeritur, quam humidis & palustribus, iunioris quam ueteris animalis, Bouilli, quam Caprini, uel Ouium, Afini quā Bouis, Humani quā Asinę. Verū de uario lactis usu, si quis est qui copiosius perlegere cupiat, Galenum adeat libro quinto de tuenda ualitudine, Aetium quoque & Pliniū, atque alios posteriores. Caseus plane omnis uitandus est Galicis. Is n. si recens fuerit, lentos ac uiscidos succos adhibet, uetus prauros, in cidentes, atque æruantes, quod Galenus & Aetius obseruant. Huius esu excitari Gallicos dolores plurimū cōperitū est; Gummata augeri, pustulas sanire, articulos impediri, quo circa neque his ostendendus. Verum non hunc semper improbat Hippocrates, parcius assumptū non omnino damnat Plutarchus, plurimo pane ingestum admittit Aetius, senibus tandem uidetur duntaxat eum prohibuisse Galenus, in libris de sanitate tuenda, quid ad nos istud? Gallica lues non admittit, experientia id comprobat. Hinc minus ineptam fuisse ineptissimi carminis sententiam existimē, si modo id carmen est, quod cum risu circūfertur, ait enim.

Caseus est sanus quem dat auara manus,

Salitus uero caseus, qualis Creticus, Liburnus atque Epirota, ammouendus est in lue gallica ob rationes de salitis cibariis alias nobis dictas. Secundo loco, qui uicissitior est aliis, cū feruorē conciliet, paruūq; succū, ac residē præbeat, postremo qui nuperrime pressus est, quod tenacem humorē cōciliet. Deligendus autē ma-

gis caprinus quam ouillus, oniu quā bouillus, mollis quā durus, suavis potius, quā mali odoris, cui magna pars butyri admixta est, quā exiguā, ac demū qui ex lacte laudabiliore, quam prano cōficatur. Butyri quoq; usus abnegādus, quā uiscidū, atq; residē humorē subministrat, in ter. n. pinguia edulia reponēdū, iccirco uenit quā famē cōpescit, si Plinio credimus. Sapā abigo, quia obstructions affert, flatus producit, aluum restringit. Palsū nō adeo improbo. Mellis crudi acrimoniā timeo, uentrē parū cōmode proritantē: cocti alimentū reicio, cui plurimę obstructions iunguntur. Ad do & hepatis feruore, uitari oportere, tū uentriculi nauſea, ac uētris perturbationibus. Oleo lentor inest haud exiguus. Quod in Problematis ait Aristoteles. Tuſsim excitat, gulāq; exasperat, oculos lædit, ac uellicat, horūq; lachrymas ciet, calfaciēdi uim possidet, lubricā aliu reddit. Nō illud in cuso, qđ ex dulcibus amygdalis exprimitur, cui succedit ex olea. Nam quod ex lini seminibus educitur, tū nucibus, raparūq; semine noxiū est, & ad alendā lucernā potius quā corpus, ac cōmodatū. Omne uero oleū aerea quadā partiu tenuitate refertū esse, testatur medicorū cōsensus. Ex eo nō inepte coniciūt alii causam, cur facile odorū qualitates suscipiat, Plutarchi atq; Plinii testimonio. Acetū oībus numeris in Gallico reicio: quod ille frigiditate constringente ductus ardet, neruus ac partes nerveas uellicet, siccitate alterā morbi qualitate augēat, acrimonia, erodat. Hoc. n. Mulieribus uentru torquet. Robur corporis imminuit. Sanguinē melancolicū cōciliat, ut Hipp. uisū, libro tertio de uictu in acutis. Salis quoq; immodicum usū amoueo, quā oēs morbi qualitates, & intēperatiā ex æquo adaugeat. Quod uero uulgo Acrestā, siue Omphaciū dicimus, unice prohibeto. Id. n. uentriculo summe obest, remoraturq; calor, & cōcoctionis officiu. Idē quoque, sed alia ex causa prestāt res oleaginosę, pinguedines, adipēs, atq; sinilia, nā egra superatur a calore, crassūq; & glutinosū humorē gignūt. Saccharū tenuitate partiu, in bilē flauā facile conuertitur, atq; ob id omittēdum. Cape, Allium,

Porri, ac cætera huius ordinis ob insignē acrimoniā, ac fere nitrosū sensū, uirosūq; succū, nō minus quā uenena sunt Gallicis auferēda, neq; .n. in hoc diligētia ulla est adhibēda ut cauriores reddātur medicę artis studiosi, cū id suapte natura satis cuilibet minimeq; erudito, partere possit. Panis (ut ad oīa fatis acurati simus) diligēter & ipse uenit cōsiderādus. Quid, n. magis puitē tuēde, ac retinendæ rōne, nobis est necessariū, quā Panis & Aer? Triticeus ceteris est præferendus. Sed siligineus probatur magis Plinio, & Celso, quod delicatior sit, ac firmior. In quam sententiam pedibus omnibus uehisse constat Senecam in Epistolis, ac Iuuenalem Satira sexta. Quamquam columel-

le contrariam partem sustinuisse uideretur, qui triticum siligineo anteponit, uti præfatiore, melioremque. Ego autem tritici ac siliginis nomina puto uerultate transposita, indeque factum esse, ut omonimia ratione, in scirpos, & meandros incidamus. Sed neque is locus est de hac re differendi, plura autem & erudite excogitata de hac ipsa re petent studiosi ex nostræ ætatis scriptoribus, Hermolao, atque aliis. deligendus est magis qui bene, quam male fermentatus, probe coctus, quam uel crudus, uel torrefactus, rursus pondere leuior, quam grauior, magnitudine mediocris, quam exigua, uel liberalis, substantiæ spongiosæ, quam densioris, parum furfuraceus quam sincerus ex farre nouo, quæ uetusto, ex tritico sublimi horreo condito, orienti soli, aut septentrioni exposito, quam alio quouis modo, atque ex eo tandem, quod a putredine, & humore præseruatum est, tum messe felici collectum, tum nulla rubigine attractum, quodque mûdum est, & loco sublimi, salubriorique ortum, quam quod contraria ratione se habet. Ex Millio panis confectus, longe minoris est alimonix, minus quoque ex Panico factus, suggerit nutrimenti, deterrimus qui ex uitia paratur. Fabaceus flatulens est, uti qui ex caitaneis mali succi. Ex zea salubrior est, quam hordeaceus. Veteribus autem nonnullæ ex his, panis confecturæ uisæ fuissent horribiles, ac portentosæ. Nam apud præricos, hæc maxime differentiæ in usu extiterunt. panis triticeus, Siligineus, Similagineus, Hordeaceus, Furfuraceus, ex Amylo, panico, & Millio. probatur magis medulla, quam crusta, quod hæc minoris sint alimenti, difficiliusque concoctionis, in Gallico uero uideo crustas antefetri interiori parti, ubi minus sit alendum, uictus tenuis causa. Vitandus est qui ex clibano calidior adhuc educitur, natuum enim calorem labefactur, capiti exhalationem noxiam impellit, lentum quoque humorem gignit. Antiquior, atram bilem excitat, Azimus ægre concoquitur, glutinosumque succum gignit, estque putrefactioni obnoxius. panis etiam repletionem deterrimam uisus est Auicenna asseruisse, forte ex eo quod ille sanguinem residem, ac segnem procreat, qui difficile uenas permeat, facileque obstruit. Aliis autem uisum est extrare huius rei causam, quod ille diutissime in uentre moratur, ita enim fieri uideretur, ut plus iusto detentus, magnopere corruptatur. Verum hisce constantibus, non inepta questio uidebitur illa, num Gallico laborantibus, conueniat panis triticeus, an ex alio genere, rursus an semel, an potius biscotus? Verum prior questionis pars dilucide explicatur, nam triticeus panis conuenit, qui ex eo frumenti genere conficitur, quod hodie pistrinæ usurpant. siligineum etiam addimus, si liceat præscam uocem, in re dubia proferre.

Hic enim delicatior est, & probe nutrit. Biscoctum uero improbant multi, quod natuum humorem absorbit, quod ægre concoquitur, quod laudabilis succi minus existat, quod obstruat, pigrumque sanguinem, ad instar crustarum præbeat, sitque alimenti perpauci. Contra communis medicorum usus tempestate nostra, hunc panem instituit, quia superfluitates corporis tollit, humores exæquat, sanguinem minime glutinosum producit, ac sui tenuitate hepatis uitium compescit, putrefactionique resistit. Nos uero in re ambigua, uariisque tractata rationibus, certum asserere iudicium, ueremur, dicemus tamen probabilem sententiam, hoc modo. Si in Gallica luc occurrat uir, aut mulier, quibus ætas habitus & corporis constitutio imbecilla sit, ac uires infirmiores, delicatæque fuerit educationis, & mollis, pane uteretur probe fermentato, diutius subactio, in clibano insigniter cocto, atque eo spongiosæ leuiorisque substantiæ, triticeo, exiguae magnitudinis. Si uero iuuenis appareat, robusto corpore, uiribus ualidioribus, & insigniter affecto, iam uictu tenui egere uideretur, ut morbi causa tollatur, iccirco etiam per ipsa curationis initia, biscotum alerem. Neque uero dicendum ob id natuum calorem absorbi, cum malorum humorum attenuatione, resolutioneque; potius uires assumat, tantum abest, ut minus possit. Minus dixeris difficile concoqui, nam bene mansum conficit uentriculus, humore præsertim oris mædefactum. Ipsam uero quid prohibet bonum succum producere posse? Si ex præstantiore materia conditum est, coctura duplex, (dixeris) est illi aduersa. Quid istud? immo hæc interne medullæ lætorem corrigit. Non enim in carbones est reducendum, sed igne moderato, & suaui percoquendum. pro stremo neque admittendum sit, Biscoctum obstruere, sanguinem segnem & impermeabilem suggerere, cum lentore uacet, crudo & incocto qui medullæ sequitur, ubi ignea uis minus iusto ad interna panis penetrarit. Minus uero alere, quæ faciat panis semel coctus, citra oem cõtrouersiam, admittimus, at hoc ipsu uolumus in gallici curatione, hoc est tenui dicta, morbi causam, funditus euertere, cum ad eum pfligadum nulla uis aut maior, aut efficacior excogitari possit, tenuitate uictus. Vinorum autem natura, uim, differentiæ, atque eorum locorum, substantiæ cõficiendique; modi discrimina, nomina ite Italix Grecis, ac cæteris nationibus familiaria, adeo accurate a præciscis nostrisque; tẽporis scriptoribus fuisse tractata, præsertim Dioscoride, Galeno, Aetio, plinio, Barbaro, sicino, Fracastorio, Rhodigino, atque aliis, ut pudor atque demerita sit, horum siue industria, siue diligentia, partem operis, addere tẽtare. Nos uero quãtũ Gallici curatio postulat, de uino differemus quã breuissime. Huius quæ a colore differentiæ suscipiuntur sunt.

Nigra,

Nigrum, Rutilum siue Rubrum, Flauum, pal-
lidum, Candidum. Quę a loco sumuntur, sunt
cum dicimus Lesbium, Rhodium, Creticum,
Canipanū, Sabinum. Quę ab ætate, ut Mustū,
Nouū, Vetus, Bimū, Trimū, Quadrimū. Quę a
uiribus, ut potens, Debile, Mediocre. Quę a
sapore, uti Dulce, Austerum, Acerbum. Quę
ex substantiæ tenore, uti Crassum, Tenue, Me-
diocre. Quę ex ipsa permixtione, uti Sincerū,
Dilutum. Quę ex odore, uti Odoratum, non
Odoratum. Quę ex sui conseruatione desu-
muntur differentię quoque sunt, Firmum, &
Infirrum. Itaque in Gallico affectu uinū pro-
hibeo nigrum, giluumque, quod segnem san-
guinem, ac residem faciat, multumque repleat
uasa, capiti noxa communicata. Quod uero
album ui, & studio paratur, adeo ut aque colo-
rem amuletur reiciendum est, quia caput nō
tam impetit quam ferit, & sanguini mirifice
feruorem conciliat. Flauo uis inest, ut liberius
penetret, facile extrudatur, & flatus interdum
excitet. Pallidi eadem ferme ratio est. Rubrū
saluberrimum esse existimatur, nisi ex permix-
tione aliarum qualitatum uitietur. Quę uero
a loco sumuntur differentiæ, non sunt in præ-
sentia attingendę, nam hæc iustum uolumen
exposcunt, itaque de aliis carptim sermo est
habendus. Improbatur multum, quod incoctū
sit, atque obstruit, quodque flatus excitet plu-
rimos, uentrisque fluorem prouocet. Tum etiā
tameñ minus, nouum. Laudatur quod quartū
mensẽ excedit, damnatur uetustum ualde,
quod insigniter repleat, & calfaciat: quorum
neutrum in Gallicis est affectandum. Quod
potens & forte est, ægerrime superatur a calo-
re, uim impetit animale, hepar calfacit, inge-
nii uires hebetat, atque obtundit, caput lædit
uniuersum. Debile magis conuenit, mediocri-
ter quod mediocre est. Generosi uis eadẽ est
cum facultate potentis. Vilẽ quod ita fuerit
sui tenuitate eligendum, ac quod inter utriq;
mediū est. Dulce obstruit, quamquam Aetius
illud ipsum cum luteo colore iniunctum, salu-
berrimum esse dicit. Austerum diu residet, ca-
piti obest. Acerbo facultas inest refrigerandi,
ac constringendi, uentriculoque aduersatur.
Crassum tollendum, quod plus iusto repleat.
Tenue ac mediocre deligenda. Sinceri calidi-
tas maior, diluti moderatio, pro dilutionis ra-
tione. Odoratum caput replet, si & potēs & ge-
nerosum fuerit: odoris experts minus id facit,
nisi alię qualitates obstitierint. Firmū quia a pu-
resactione conseruatur magis, magis quoque
salubre est, minus infirrum. Probatum itaque
uinū colore rutilum siue rubellum, tenue, sub-
acerbum, aut etiam luteum, splendidum, cui
grata & lenis iungatur acrimonia, adde & exi-
guum quandam sensum dulcedinis, si libeat.
Fæcem uini fugio, quod nitrosa sit, & persla-

A grationi obnoxia: item & quod in summa do-
lii parte enatat, id namque flatuosum magis.
Mediam dolii partem occupans, commendat
Macrobius, non inepte uti sincerum atque præ-
stantius magis. Detestarer ebrietatem, quę
eos quos Græci βεβηγαίους, uocant, nisi ui-
dissem Hippocratem in Aphorismorum libris
id uitii, fuisse acerrime insectatum, nec nō co-
piofus Platonem libro secundo de legibus.
De temulentię autem morbis, de quę peri-
culis quę hanc unam sequuntur, legendi sunt,
Galenus & Plinius, qui plurimos uini immode-
rate, aut inopportune etiam hausti causā, mor-
tis incurſu poenas dedisse testantur. Nam ne-
que Historiam scribimus, neque de uini abso-
luta explicatione, sed de potu eorum, qui gal-
lico morbo afficiuntur.

SAPOR SALSVS.

Nunc qui sapores conueniant, quiq; minus
idonei sint, Gallico laborantibus, dicendum.
Profunt cibaria, quę modico sale condiuntur,
obſunt insigniter, quę salita fuerint. Hęc enim
sanguinem irritant, hepar incendunt, conco-
ctionẽ remorātur, stomachū uellicant, Venerẽ
ciēt, oculos lædūt, macilētis corporibus aduer-
ſantur, dolores acuum, puſtulas proritat, ulce-
ra inflammant. Illa uero (authore Celſo) uen-
triculum oblectant, natureque amica esse ui-
dentur. Humidiores cibi salis inſperſione cor-
riguntur, ſicciores uero exareſcunt magis. Ad
de nullum salis genus hic afferre momentum.
Nam marinus caliditate, Fosſilis autẽ densit-
ate partiū obest, neq; id uidere est perdifficile

SAPOR DVLCIS.

Dulcia esse nature amica, uulgato prouer-
bio dici solet. Id ab Aristotele emanasse ui-
derur in libro de longa ac breui uita. sunt. n.
sanguini perquam similia. Verum, quia ualde,
& copiose enutriunt, ut Plinius & Aetius asser-
uere, ob id relinquenda: nam tenuem uicium
querimus, non pleniorẽ. Noxę dulcium ci-
bariorum sunt, facile corrumpi, ualenter ob-
struere, flauam bilem gignere, spleni atque hæ-
pati aduersari, dentes interdum lædere, si Ga-
leno, Aetio, Oribaſio, & aliis assentimur.

SAPOR ACRIS.

Acridia omnia nature aduersantur, quod eā
proritent, stimulantiaque affligant. Rurſus he-
par feruore nimio exurunt, acrimonia sangui-
nem uellicant, cariem & ulcera ad malignita-
tem usque perducunt. Itaque compertum est
in Gallico, Allium, Cępe, Porrum, Nasturtiū,
Critamm, Eruculam, Piper, atque alia huius
ordinis sæpius ingesta augere mirifice morbū,
excitareque omnia symptomata, ad patientis
cruciatum, doloremque clamofum.

SAPORES AVSTERSVS, ACIDVS, E
ACERBVS.

Conferre possent saporés austerus, acidus, & acerbus, ob eorum frigiditatem hepatis, nisi in aliis Gallico laboranti officerent. Etenim frigiditate, uentriculo non arident, densitudine autem & constrictione, ductus arctant, angustioresque reddunt, quo minus spiritus libere ferantur, aut etiam noxia morbi qualitas transpirat. Ad extremum natium caloris uim obtundunt, atque hebetant.

SAPOR AMARVS.

Amara et si calidiora sunt dulcibus, ex eoque minus hepatis opportuni uidentur, quia uero aut uentrem soluunt, aut uentriculum roborant, aut iecur fouent, aut ob aliam specifi- cam qualitatem permixta, corpori beneficiu adhibent, iccirco in hoc genere morbi, utilia esse uidentur. Hic est ut in Gallicis Hiera, colocynthide, uerratro, agarico, aloë, catapotii- que amarum utamur. Guaiacum item amarum est, ac cetera plurima. Amari notę sunt praestantiores, stomachum stabilem reddere, me- saricas ac iecur exobstruere, bilem educere, spiritus puriores gignere, putrefactionem tol- lere. Atque hæc de saporum differentiis, quantum ad praesentem usum sufficit, sat sit di- xisse. Nam qui plura uelit, se se transferat ad Platonem in Timæo, necnon Aristotelem in lib. de sensu ac sensili, Galenum in his quæ de placitis Hippocratis, & Platonis conscri- psit, ac Plinium tandem, & alios. Hi enim ut accurate, ita exquisitè omnia, ac diligenter, complexi sunt.

CIBI ASSI ET ELIXI.

A dducor ut credam, operæpretium me fa- cturum, si pauca de cibi condendi ratione, co- sturaue, his quæ dicta sunt hæcenus, inserue- ro. Praesertim cum nostrę tempestatis medici, in huius affectionis curatione disparem sequa- tur consuetudinem, alii probantes carnes as- sas, quod exsiccant magis, alii contra elixas, quod laudabilius nutriant. Veru si Aristotelis sententiã sequimur, satis exploratū habebimus, quantum coquendi discrimina illa inter se dif- ferant. Elixas caro inquit externe humecta est, interne arida. Contra assa intus humecta est, extra uero sicca. Addit Galenus assam carnem calcare atque exsiccare: elixam autem refri- gerandi facultatem quãdam obtinere, author est Cornelius Celsus. Præterea medici consen- tiunt omnes, assam alium sistere, elixam, cien- da conferre potius, quam restringendę. Rur- sus assa concoctu difficilis, atque impedita ma-

gis est, atque ob id capiti facile uapores impro- bos concitat, elixas non item. Ex quibus facile cuiilibet patere potest, Gallicis proferendam esse carnem elixam potius quam assam. Neque obstat, quod ferebatur, assam exsiccare magis, & iccirco conferre: nam morbi qualitates sunt calidum & siccum, quorum neutrum est augẽ- dum. Dixeris forte ipsum exsiccare pituitam quę in uentriculo est, non epar, atque iccirco prodesse, praesertim cum laborantes pituitę co- piam habeant. At nil moliris, dum hæc refers, quia ea conferentia non sunt adhibenda, quæ in alio lædant magis. Exsiccatur certe assam, sed hepatis obest, & uentriculo laborem iniungit, quæ in Gallicis sunt uicē euitanda, ob natu- ralis facultatis imbecillitatem. Neque obstat, quod Hippocrates scripsit, & Polybus, atque alii, per hyemem conuenire assam magis, quã elixam, nam hi de sanis corporibus loquuti sunt, quorum epar a siccis rebus non est arce- dum, neque uis naturalis est agitata, quique per noctem multum dormire possunt. Gallici autem neque sani sunt, neque uim habent na- turalem ualidam, & peruigiles iacent, aut cer- te impeditos habent somnos. Illud tamen non negarim his interdum assam particulam exhibe- ri posse, ubi uentriculus ualentior fuerit tum exustio moderata ac consuetudo huiusce cocturæ, quod Gallis, atque Germanis usu uenire solet, hi .n. creberrime asso utuntur, sed Germani elegantius hoc ipsum parant, Galli uero longe minus coctum assumunt. Ex- hiberi item potest, ad uentriculi blandimenta ubi appetatur insigniter, nam & Hippocrates asserbat, cibum interdum paulo deteriorem, utiliori esse praesertim, cuius causam redde- bat Galenus, id appetentiæ, delectationisque ratione contingere.

PRANDII COENAEQUE PORTIO.

Periculum alieni iudicii subire me satis ui- deo, si difficilem atque impeditam quaestionẽ tractauero, a præclaris scriptoribus agitaram de cœnæ, & prandii portione, in qua nõ modo conciliator Aponensis, cunctique Auicennæ in- terpretes, & Galenus dissentire uidentur, sed recentioribus quoque plurimum laboris, & ne- gocii iniunxisse uideretur. Conciliatori uisum cœnam fore prandio parciorem, uberiorem autem Curio Ticinensi primum, deinde Odo Parauino, & utriusque præceptoris meo, ac proximi- mis temporibus, uiris eximiiis. Me uero quasi per fugium recreat, quod de hac ipsa re, quan- talibet sit aliorum controuersia, dicendũ cate- nus solum est, quatenus ad praesentem usum sufficiat. Prandium intelligo, meridianum ci- bi apparatus, sic enim tempestate nostra usur- pamus. Cœnam, uespertinum. Quãquã haud ignoro

ignoro nomina tranſumpta fuiſſe, ætatis uiti-
tio. Præſci etenim cenam uocabant, quod
nos prædium, Veſpernâ q̄ nobis cœna dicitur.
Vtra igitur uberior, cœnæ an prandii por-
tio fit Gallicis exhibeda, forte quis ambigat.
Sedenim uideo medicorum turbam in eo
omnem conuenire, ut dum curatione aggre-
diuntur, æquale prandium cœnæ præcipiant,
immo ad pondus æquale. Nam tot panis
uncias mane, paſſularumque & Guaiaci potus,
eundemq; amygdalarum numerum inſtituit,
quot ueſpere. Qui ſane uſus neque conciliato-
ri, neque Galeno fatis conuenire uidetur. Cæ-
terum quod ſentio, inuat libere proferre. Nam
que ubi patiens curationem ſubit, & ſe ſe me-
dici imperio ſubmittit, bibitque aut falſæ, aut
china, aut Guaiaci decoctum, eo quidem tem-
pore putatim poſſe prandium inſtitui cum cœ-
na, æqualis menſuræ, cum nihil ſuperflui, eo
tempore exhibeatur, neque domum extra fe-
ratur laborans. Vbi uero deſerit curatio
patiens pro tuenda ualeitudinis cauſa, proque
firmanda uirium, ac membrorum imbecillita-
te, poterit ad conſuetam uiuendi rationem re-
dire, aut ſenſim, tractuque temporis natura
ſuæ tenorem ſingere ad Galeni præſcriptum,
quod ille inſtituit, in conſilio pro puero Epi-
leptico, ubi cœnam uberiores prandio præ-
ſcribit. Semper tamen excipio, qui deſtilla-
tione laborant, aut ſuſſuſione, aut alia qua-
uis oculorum affectione, ac cæteros, qui ab hac ui-
uendi norma ſequeſtrantur.

VENTRICVLORVM VIS DIVERſA.

Gallica lue correpti, ſi ſtomachû habuerint
calidiorem, poterunt paulo largiorem cibi
menſuram aſſumere, uerbi gratia panis, aut bi-
ſcocti unciam unam plus aliis. Hi enim ualen-
tius concoquant, quam appetant, Galeno teſte.
Qui uero frigidiors ſunt uentriculi, panis, aut
biſcocti, unciam minus ingerant, cum paulo
aridiores ſint, minus autem ualidi ad conco-
quendum.

QVAE SEQVANTVR INEDIAM.

Animi impetus, cibo molliri, teſtatur Pli-
nius. Macies enim exaſperat uias, & ductus in-
ternos corporis, ſpiritus hebetat, atque diſſol-
uit, membra elaſticia reddit, uiresque pro-
ſternit. Quæ autem corpora maxime inedia læ-
duntur, ſunt calida & ſicca, quæ minus frigi-
da, atque humida. Læduntur item magis, qui
conſuetudine diuturna, multum cibi aſſumere
conſueuerunt, qui labore deſatigantur, qui que
calida regione, celo que utuntur. Poſtremo pue-
ri, ac iuuenes, tum hi qui extremum ſenium at-
tingunt, qui que cruditate nulla, reſerti ſunt,

A aut modica. Sequuntur autem & inedia oris
uentriculi labefactatio, furor, bilis fluxus redun-
dantia, ſyncopis, & caloris extinctio. Nã quod
accidit lucernæ, ob olei defectionem, ut lu-
men extingatur, aut extinctioni proximum
ſit, ſi parum admodum ſuffeceris, & noſtris
quoque corporibus uſu uenire dicebat Gale-
nus, ſi aut alimentum ſubtraxeris, aut ni-
mis modico, ea reſeceris. Ex his itaque minus
approbo eorum conſilium, qui aut omnia cor-
pora gallica æqua cibi portione enutrient, aut
ad extremam maciem perducunt, hoc enim
crudelè, & tyrannicum eſt, illud uero imperi-
ti ingenii. Itaque ob oculos tibi ponito Hp-
pocratis præceptum, condonandum eſſe ali-
quid, Tempori, ætati, conſuetudini, ac cæteris,
quorum ratio ſemper eſt habenda, a rationa-
li medico, in hac arte probe exercitato, ac pe-
ne trito.

CIBI BILIOSI.

Hoc loco, nolebam plura inferere, de ratio-
ne uictus, cum medici, in morbi gallici cura-
tione, tot, tantaque minus obſeruent. Verum
quia laborantia corpora alia bilioſa magis
ſunt, alia pituitam magis referunt, melancoli-
co ſucco redundant alia, hinc eſt, ut pauca que-
dam, pro horum uarietate, ſcire ſtudioſos ueli-
mus. Iuat etiam hæc recensere, ob eos, quibus
poſt morbi curationem, imbecillitas corporis,
& eius membrorum facultatum, læſio relinqui-
tur. Item eorum, quibus curationem per ali-
quod tempus differre neceſſe eſt, conſilium ha-
bendum, quo ita uictent, ut non magis lænem
proſitèr. Vitanda itaque cibaria bilioſa erunt
in his quibus bilis ſuccus redudare uidebitur,
tum & in cæteris ad euitandas puſtulas, caries,
erodentia ulcera, hoc eſt, ne plus iuſto exaſpe-
rentur. Quæ ratio eſt, quare minus uelim Aro-
mata, cæpe, Allium, Porrum, Mel, Sinapim,
Siliquas, Cinnaræ ſuccum, Naſturtium, Vina
fortia, dulciciaque, ac cætera huiuſce ordinis,
quæ quoniam medicis tradita ſunt diligèter,
inutile fuerit ſigillatim præſcribere.

CIBI PITUITOSI.

Quæ pituitam augent, omittenda ſunt, in
talem habitum obtinentibus, ne Gummata,
articuli, doloresue, ac neruorum diſtenſiones
ſæuiant magis. Qualia ſunt ſere omnia fru-
ctuum genera, præſertim incocta, uti Poma,
Pyra, Ceraſa, Poma perſica, Cucumeres, Rapæ.
Rufus cum his una cõnumerari poſſunt, Lac,
Aqua, Caſeus recens, Piſces, Iuris plurimus
uſus, Caro agnina, Auës la cufres, Animalium
neruoſe partícula. Quadrupedum alui, inteſ-
tinaque, Pelles, Cerebra. Pulmones, Omenta

Medullę, spinę præfertim, Testacea, tum de-
mum immodica saturitas, immoderata quies,
glutinofarum rerum usus.

E sunt. Verum ne longius iusto sermonem pro-
trahamus, ad cętera non naturalia explicanda
properandum est.

CIBI MELANCOLICI.

Melancolicum habitum præferentes, aut
etiam hi, quibus symptomata sunt huiusmo-
di, cibis abstineant qui similem succum gi-
gnant. Huiusmodi sunt caro bubula, Hircina,
Taurina, Caprina, Ceruina, Aprina, Leporina,
Salicę carnes quoque, ac uetultę uitandę sunt,
& pisces salsi. Legumina item, & ex his maxi-
me Lentescę, Caseus uetus, Panis surfuraceus,
Vina atra, Brasicę, Millii usus.

CIBI CONCOCTV DIFFICILES.

Non me piget in eo studiosos commonefa-
cere, ut uim naturalem tueantur, uentriculi
præfertim, qui ut plurimum labefactari solet.
Id fiet, si ægre concoctiles cibos amoueamus.
Tales sunt carnes omnes enumeratę, Anseres,
Anates, sues uetultę, Animalium internę par-
tes omnes, oua duriora, Aues asperiores, oxy-
gala, Cancri, Caseus uetus, Farinę obsonia quę
que, ac quicquid citra fermentum pinsum est,
tum Legumina & Fructus, tum Napi & Bulbi.
In quam legem ueniunt Cochleę, Oliuę, Ori-
za, Millium, Olera, Mustum, Panis incoctus. Vi-
num crassum.

CIBI MALI IN VNIVERSVM.

Ne uidear, me uelle, sub compendii forma,
totam rationem uictus perstringere, aut absq;
certa ratione, arbitri honorarii officio fungi,
quam breuissime negotii huius rationem ab-
soluam. Etenim per transennam, (ut dici so-
let) ciborum quorundam nomina attigimus,
quasi exempla rerum dictarum. Esto itaque ge-
nerale præceptum, cibaria illa auferenda Gal-
licis, quę crudos humores gignant, aut tenacę
succum, aut crassum. Quęque uolenter calfa-
ciant, & refrigerent, aut etiam insigniter hu-
meſcent, exciccant, sed ea instituantur quę tē-
perata ratione, tenuique modo enutriant, præ-
fertim ubi curationem morbi aggredimur. Vi-
tãdã & quę spiritus exasperant, uias obstruunt,
flatu excitant, immoderate alunt, concoctio-
nem remorantur, uentriculum, caput, ac iecur
ledunt, excrementa coaceruant, facile putre-
ſcunt, aluum sistunt. Distillationem cohibent,
ac modo quocunque malum succum per-
ferunt. In quo negotio absolueno ne media
in luce oberres, ad Galenum te transferas, atq;
alios necesse est, qui doctrina, atque experien-
tia ualuerunt, qui que summa diligentia rem
totam de salubris uictus ratione, persequuti

De somno & Vigilia.

Cap. 6.

Vicissitudinem Somni, Vigilięque, esse ca-
loris natiui, modo ad internas, modo ad
externas corporis partes, reuocationem quan-
dam, explicat non tam Aristoteles in propria
tractatione de somno & uigilia, quã Hippo-
crates lib. sexto Epidemiorum. Rursus somnũ
ad uigilię esse quandam, hoc est impotentiam
sensuum, monet idẽ Aristoteles, qui utili, pro-
ficuoque humore cerebrum aggrauat. Ceterum

hic a labore pene contrarium agit. Labor
enim ad carnes & articulos corruat, somnus
ad uiscera, author est Hippocrates in Epide-
miis. Somnum esse primi sensitiui refrigera-
tionem, asserbat Galenus, in Aphorismorum
interpretatione, hoc est cerebri, quę uaporum
communicatione excitatur, cibi mansi, atque
ingesti occasione. Quamquam autem nocere
naturę somnus uideatur, quod reuocet materiã
ad uiscera, & in profandum cogat, emendat
tamen uitium, ea quam molitur, humorum cõ-
coctione, si Galeno assentimur. Quod si labo-
rem præstet ægrotantibus, lætale indicium ef-
ſe dicebat Hippocrates, cum animalis faculta-
tis uis male se habeat, quę somni causa con-
quiescere, non laborare, debuerat. At somni,

uigilięque modum prætereuntis æque damna-
ri, Hippocratis uerbis significatũ facis uideo,
cum ait, malum omnino esse, cum utraque mo-
dum exceſſerint. Gaudet enim natura medio-
critate & temperatione eadem alterationem
patitur, quo uis immodico. Moderati somni
commoda feruntur huiusmodi. Corpus reficit,
distributionem molitur, sanguinem elaborat,
humores æquat, dolorem sedat, uires recreat,
interna fouet, curas abigit, animum instaurat,
uim animalem conquiescere facit, insaniam
temperat, cerebrum refrigerat, nervos mada-
facit, uigilias digerit, corpora calore excicca-
ta, suauis quadam temperatione humoris irro-

rat, authores sunt Hippocrates & Galenus.
sed commedationem somni quare ex Aristotele,
Plinio, atque Aegineta. Hic si debite, rite
que peragatur, naturę necessitati satisfacit,
inopportune uero, eam peruerit. Quocirca
interruptus, aut impeditus, mirifice animalem
uim lædit uniuersam. Rursus in causa est, ne
defatigati, cibisque multigenis referti, mor-
bos incurrant, Galeno id monente lib. primo
de facultatibus alimentorum. Ceterum & so-
mnus sua ponit incommoda, ubi modum exceſ-
ſerit. Nam, excrementa ne suo tempore expel-
lantur, prohibet, corpus plus iusto refrigerat,
sealus hebetat, membra torpore afficit, spiri-

rius segnes reddit, & inualidos, cerebrum of-
fuscat, artuculos impedit, animum ad omnia fa-
cit ineptum, & elanguidum, pinguedinem cor-
poris adducit, uitam denique morti afimilē
facit, quod Poetæ uifum fuit, cum hoc modo
diceret.

Stulte quid est somnus, gelida nifi mortis imago?

Longa quiescendi tempora fata dabunt.

In fomno obferuant Medici, Tempus, Du-
rationem, Formam decubitus, Infomnia, Lo-
cum, Cubile. A Tempore laudatur nocturnus,
non interdiu, Hippocratis testimonio in præ-
fagiis, necnon Actio, & aliis. Eo uero nomine
commendatur, quod naturę monitu fiat, atq;
fua fu, ut pote humiditatem excitant, quæ som-
ni pabulum est, tenebris & silentio interue-
nientibus cen Somni mñistris. Diurnus, hoc
est meridianus improbat, ex eo, quod uigi-
lia fomni contraria excitetur potius diei sicci-
tate, lumine, & perftrepitu. Addit Aristoc-
les nocturnum fomnum, uigiliamque matuti-
namque conferre ad ingenii conseruationem,
& bonitatem, quod & Ficinus unice cõfirmat.
Humore autem excitari, aliq; fomnũ, præter
phyficam rationem, Maro quoque poetarum
grauiffimus, his uerbis significauit.

Et iam nox humida cõla

Præcipitat, suadent que cadentia fydera fomnum.

Meridianus fomnus prodesse interdum solet
his qui peruigilium nocturnum patiuntur, cru-
ditate laborantibus, aut felsis, item dolētibus
caput, meroreque animi correptis, denique &
affuetis, in quibus maior noxa, ex immutata cõ-
fuetudine, excitatur, quam fit ipsum quod ex
fomno contingere potest, detrimentum. Dũ-
ratio fomni esse debet, quouique uentriculus
bene coxerit, productior autem factus, lædit,
quod urine, aluique deiectionum ratione iudi-
catur. Itaque minus apte sentire puto, qui cer-
tum spatium dormitionis præscribunt. Freque-
tius tamen corpora egero octo horarum spa-
tio arbitrantur nonnulli; alii septem maluit,
sex alii. Nam æque omnes, non eodem tempo-
re cibum conficere possunt. Produendus autem,
aut forte repetendus his uenit, quibus
impedita est cõcoctio ex aliqua causa, quibus
minime id factum, mane fergendum erit, ac ui-
gilandum, author est Cornelius Celsus. Si bre-
uiorem fomnum, cogimur, necessitate quadã,
inire, prodest parciozem cibum aflumere, id af-
serente Galeno, argumento et contrario sum-
pto, quod diutius dormitari, longiorem quo-
que cibum ingerere possumus, dicente Hippo-
crate uentrem Hyeme, & Vere, natura calidif-
simum esse, quo tempore, & fomni longiores
sunt, & alimenta copiosiora assumuntur. Por-
ro illud non omitendum, conciliari fomnum
humidis quibusque rebus & frigidis, tum ma-
xime, Nimpheæ, Lactuca, Piscium esu, Labore,

Lassitudine, Balneis, Frictione plantarum mol-
li, Lotionibus, Animi quiete & securitate, Si-
lento, Tenebris, Lenioribus fufurris, Voce rau-
ca proferente, Recitatione diutina, neque ad-
modum grata. Tollitur autem horum contra-
riis, prout sua cuique natura est. Vigilia uis
est, ut calfaciat atque exsiccet. Hęc moderata
uires corpori conciliat, calorem excitat nati-
uum, immoderata dissoluit. Rursus morbos pa-
rit, concoctionem subruit, calorem resoluit, ce-
rebri bonam temperiem euertit, uires deiicit,
cruditates & furorem adducit. Verum ut hęc
in Gallicorum usum transferamus, eos ceteris
feruatis, quæ seruanda sunt, a meridiano som-
no arceamus: fomnumque adhibeamus noctur-
num, horarum septem, uel octo, hora post cenę
refectionem transacta, qua subsidat cibus. De-
cumbant inflexa potius quam recta corporis
figura, ad caloris incundam insinuationem, cu-
biculo temperato, minusq; uibrato solis lumi-
ne, quod orientem solem, aut meridiem reflexũ
capiat potius, quam cœli faciem aliam, in con-
tignatione positum, nõ in pede plano, aut sub
tegulis. Cubilis probatur mollitudo, ex lana,
tõdicene, improbat, ex plumis. Puluiui mol-
lis & alti ratio commendatur, ab authoribus.
Sit autem decubitus in latus sinistrum, deinde
in dextrum, sic enim fiet ut hæpar minus cõ-
primatur, adiuuetque uentriculum per initia
concoctionis. pronus enim decubitus fauet sto-
macho, sed obest thoraci atque pulmonibus, su-
pinus Venerem proritat, spinam lædit, Renes
calfacit, Apoplexiam, & incubonem prouocat,
item & neruorum resolutionem.

De Motu, & Quiete.

Cap. 7.

VT in sanis, atque egris corporibus, salubri-
tatis causa, habenda ratio est, de Motu
ac statu, ita obseruatione, studioque Medico-
rum factum est, ut qui Gallica pernicie labo-
rant, maxime operam dent, ut congrue dimo-
ueantur, riteque conquiescant. Plurimi et-
enim refert, ut diligenter, accurateque horum
utrumque pensitemus, quod statim fiet, præ-
missa breui quadam, ut nostri moris est anti-
cipatione. Atque illud in primis occurrit, Mo-
tũ & Quietem effectus esse Naturæ rerum, sic
Aristotele in phycis definiente. Quæ sane
contraria uicissim sunt, perinde atque habitus
& priuatio. Quocirca neque omnino inepte
poetę existimant, qui motum uitæ, quietē mor-
ti assimilant, quamquam metaphoræ uitiofæ
ab Aristotele in doctrinis reprehendi solent.
Platonici Motum magis animę referunt, uti
quietem corpori, & materiei. plato quoque
motu, cãtuque delectari natura nos homines,
ex eo significabat, quod uagientes pueruli, plo-
raturum remittunt, si cãntu permulceantur, &
cunnę

cunæ agitatione, concutiantur. Mouentur autem res aut ex toto, aut secundum partem, quarum differentiarum uim, accurate disquirunt medici, ad corporis salubritatem fouendam. Etenim hi non corporum motionem contemplantur, uti natura illi principium est, cum id Philosophorum labor, & cura esse uideatur, sed uti exercitatio est, uim habens alterandi, siue corpus uniuersum, siue eius partes. Nam magnum obtinere momentum, motum, & statum in uenda, ac uitanda ualitudine, uel maxime ex eo constare potest, quod Aristoteles in problematis comminiscitur, ubi motum facere ad rei conseruationem, uti statum ad putrefactionem, ostendit. Hæc autem in nostris corporibus, mutua quadam, & incunda uicissitudine, temperanda sunt, atque alternanda. Iugis enim incessabilisque exercitatio corpus frangit, eneruatque, uti assidua, diuturna que cessatio, ipsum emarcescere facit, affertque uitia illa, ignauiam, pigritiam, torporem, desidiam, grauitatem, fœcordiam, quæ non tam corporis statum, quam animi uires demoliuntur. Exercitationi igitur, (ut primum de hac ipsa loquamur) annectuntur præci, recentisque scriptores, eas differentias, maxime uulgatas, quæ ab ipsa mouendi uarietate oriuntur. Hæc autem sunt, Ambulatio, Cursus, Equitatio, Curruuectatio, Nauigatio, Saltatio, Lucta, Disci iactus, Palæstritarum exercitatio, Pila ludus, Perfrictio, Labor denique utriusque. Ambulationis differentiæ sunt, Longa, Breuis, Modica, Immodica: Cita, Quæta, Matutina, Vespertina, Meridiana, Nocturna, Recta, Flexuosa, Ascendens, Descendens, sub Diuo, sub Porticu, plocæ Aprica, per Opaca, sub Sole, in Umbra, per loca Calida, uel Frigida, Arida uel Molliâ. In quibus maiorem, minoremue consistere aut sanitatis aut morbi causam copiose explicant Aristoteles, Hippocrates, Galenus, Plutarchus, & Aetius, tum apud nostros Ficinus & alii. Hæc quoque plurimè differentiæ Cursui adhibentur, cum Cursus sit intenta, ac summe cita ambulatio, hoc est celerissima facultatis motricis, exercitatio. Equitationis genera plura sunt, quædam enim præter superiores differentias, sit mutatis iumentis, ad itineris celeritatè, quædam eodem equo. Hæc autem uel molliter equitando, uel succussando, uel cursitando fieri solet. Vectio, quæ uehiculo fit, multiplex est, uti alia atque alia sunt uehiculorum genera. Nam hæc fieri potest (si libeat uersta nomina uehiculorum asserre) Carpentio, Carruca, Rheda, plaustrum, Curru, Cistio, Baftrina, Artera, Effedo, Vehia, Pileto, Saraco, Liburno, Petorito, Lectica, aut quo uis alio carri genere, seu biroci, seu quadriroci. Nauigatio rursum scinditur, in breuem, longamue. Naui, Scaffa, Phafelo, Triremi, Lytriculo, Crate, aut

E aliis consimilibus, adde lacu, flumine, mari, eoque uel tranquillo & pacato, uel perturbato, ac fluctibus estuante. Saltationis sunt differentiæ Ante, Retro, Dextrum Sinistrum, sursum, atque Deorsum, Recta, in Gyrum, Tripudium, cuius sunt partes, Accursus, Retrocessus, Accessio, Depressio, Eleuatio, Circumlatio, numerosa pedum Modulatio. Luctæ uero, Discique iactus, ac cæterarum gymnasticarum exercitationum differentias, non colligo, ne re parum commodam persequar, aut nostri faculi hominibus, parum usitatam. De Pila ludo, extant plurima apud Galenum, in libello de hac ipsa re cõscripto, uti de superioribus exercitationibus quædam in consilio pro Epileptico, tum & libro secundo de tuenda sanitate, cõmode legi possunt. Quibus etiam locis Frictionis differentias sex colligas licet, quæ sunt Dura, Mollis, Multa, Mediocris, Aspera, Leuis. Laboris differentiæ plurimæ sunt, uti sunt, Molam uertere, Pinsare, Fodere, Obtundere, Onus ferre, Naniim trahere, ac cætera id genus; quæ unico canone singula explicabuntur. Iam uero exercitationis comoda referam generatim, tum eiusdem incommoda. Hæc enim instrumentorum duritiem, & constantiam molitur, ob mutuum ipsorum attritum, calorem ingenitum auget, spiritus citatiores reddit, actiones roborat, deducenda in corpus ualidius attrahit, immutationem expeditam facit, nutritionemque feliciorè, quam Græci ἀναδωσιν uocant, probamque aimoniam conciliat, quæ eisdem ast, ἐντομία, solidarum partium firmitudinem, humidarum attenuationem, meatuum laxitatem, excrementorum repurgationem, membrorum uegetationem, tollitque prohibitam transpirationem quæ malorum multorum, ac putredinis causa existit. Immodicæ exercitationis noxæ sunt, aut etiã inopportuna, huiusmodi. Corpora siquidè cruditatibus referta subruit, distributionem cum ciborum in uentre, tum humorum in uasis uiciat, incoctos humores priusquam mature concocti fuerint, in membra, uitiosa distributione corruat, a cibo nuper ingesto meatus obstruit, calorem ad extimas partes reuocat, easque excrementis & cruditatibus replet, roridum corporis humorem absorbit, unde citius senescimus, Aristotelis testimonio. Nunc age & quietis rationem accurate pensitemus. Quies nimia, immodicumque ocium cruditates parit, calorem segnem, ac residem facit, spiritus hebetiores suggerit, corpus pene elanguidum, & morolam præstat, pinguem plus iusto hominè reddit, uitiosos succos coaceruat, si Galeno credimus in lib. de cibis boni, malique succi: Quietem autem & desidiam plurimam facere membrorum torporem & ignauiam, ostendunt animantia. Hæc enim robustiora, ac salubriora

labrora sunt, quęcunque in syluis, & saltibus A
pastum queritant, quam quę ocio domestico,
inter priuatos lares, aut in stabulis aluntur.
Hippocrates quoque lib. sexto Epidemiorum
sanitatis studium esse testatur, ad labores non
esse impigrum. Profert causam Plato in Ti
mæo, cur exercendus sit animus, una cum cor
pore, ad sanitatem tuendam, uitaque felici
ter peragendam. Quę ne opus nostrum remo
retur, prætereunda nobis est. Monet Hippocra
tes, in Epidemiis, exercitationem præmitten
dam omnino esse cibi assumptioni. Aristo
teles magnam partem occasionis putredinis,
nimis quieti, ocioque adscribit. Gallica ergo
lue correptis, horum utramque, motu & quie
tem, temperata quadam uicissitudine, propo
no, haud despectis uiribus, ætate, consuetudi
ne, & loco. Vereque enim mutatione repenti
na, ac subitanea eos lædere cum natura uiolen
ter, ægreque toleret omnem ad contraria, su
bitariam alterationem. Equitationem celerri
mam prohibeo, ne oculis iniuriam faciat, ex
Aristotelis præscripto in problématis, tum re
nibus, atque uesciq̃, quod monet Aetius, tum
ne in uenerem soluantur, auctore Arist. in Po
lyticis. Demum ne tumores, doloresque coxę
dicum incurrant, quod monet Hippocrates,
in lib. de Aere, Aqua, & Locis. Quamquã
autem (Actio auctore) uescatio, gestatione
magis perturbare uidetur humores, hoc exer
citationis genus non improbo, moderatis ex
cessibus. Lenius tamen exercet placida nau
gatio, & lætica quam currus, ut uidetur Ascle
piadi. Equitationem laudat Aetius, & Cel
sius. Nauigationem plinius, quibusdam ani
maduersis. Omnes tamen ambulationem cõ
mendant, quę moderata sit, ascendendo & de
scendendo, matutina, meridiana, stomacho ne
que famefcente, neque mox repleto. Cur
sum amoueo, capiti nocentem, & crura intu
mescere facientem, Aristotelis sententia. Exer
citationem etiam demo, quę partem magis
quam totum dimouet, opinione Galeni, qui
ob id, sullonem atque aliorum artem impro
bat, paruz autem pilę ludum magis laudat
Ex cipro tamen senes, quorum debiliores partes,
ob earum imbecillitatem, agitandę non sunt.
A prandio labor nullus patientibus esto, sed
longa mora interiecta, mollem, ac breuem am
bulationem præcipio. A cæna item leniter am
bulent, ob futuram, per noctis quietem, morã.
Corporibus excrementosis, ad exercantur ma
gis tutiusque, prædicimus, ad distillationem per
agendam, quod aristoteles edocet in Proble
matis. Potro qui laborantes sunt, alii præ
sentem curationem exposcunt, alii instaura
tionem, & uiriam, membrorumque refecionem.
Qui reficiendi sunt, leni, mollique motione
utantur oportet, ne exsiccentur magis, ac sub

inde resoluantur. Conferet tamen, loca, uarie
rate quadam eundo, ac redeundo, immutare,
hoc est modo urbem repetere, modo oppida
adire, modo ruri agere, tum hortulis uirenti
bus, obstreptibus riuis, amgnissimis recess
ibus, syluisque comantibus oblectari. Firmio
ris uero ætatis, uitiumque maiorum negocia
sunt, expiscari, aucupari, uenari, agellum cole
re, quę felicioribus illis sæculis, præsci Romani,
obseruare solebant, non tam ad fecunditatem
soli, quam corporis salubritatem comparan
dam. Atque hæc maxime peragenda sunt
his, qui humido corpore præditi sunt, uel ex
crementa ex alimento colligunt, uel morbi re
liquis non omni ex parte liberi esse uidentur,
uel animi mgrore, ob morbi seuitiam, diu con
fecti, proximi fuerunt ut melancholici efficerē
tur. Verum ut moderata exercitatio spiritus
collapsos roborat, sensus repurgat, acutioref
que reddit, stomacho prodest, ac tandem cra
sim ipsam intemperat, quod Aetius profert,
ita ineunda ratio est, ut hos præcedentibus u
a
cuationibus, atque inedia confectos acri, ue
hementique exercitacione nõ torqueamus, ne
in maioris periculi dilcimen, eos reuocemus.
Generatim omnibus famefcentibu. laborem
omnem amoueo, Hippocratis iussu. Nam in
de excitatur macies, colliquatio membrorum
humidi resolutio, insensilisque distillatio, plus
iusto excernit, tũ cibis qui post assumptionem
diu attrahitur, quo fit ut incoctũ alimētũ exsu
gant uenę, ui naturali uitiatã. minus autem la
borare impero biliosos quam humidos. Cete
rum qui ualde pituitosi, sunt uehementi labore
strangulantur, uel anhelitus difficultate corri
piuntur, uel animo delinquant, mediocri in
uantur. Ludicrę uero exercitaciones, quales
sunt, uoce modulari, scæchis præliari, ac cæ
ra huius ordinis, si modo honestę fuerint, hoc
est ingenuo, ac libero homine dignę, facient
potius ad animi affectiones temperandas, quã
ad ipsam ualitudinis rationem comparandã.
Despectũ autem genus est exercitii, quod ho
nestatem, nominis surripit, & bonos mores de
molitur. Cum uero laborantes se domi cõ
tinent, bibuntque decoctum falsę, aut Guaiaci,
paucissimo illo contenti alimento, corporis
exercitacionem unicam adhibeo non quidem
palestricam, aut laboriosam, sed mitem, ac
lenem ambulationem, per horam, morulis qui
busdam interiectis, & quidem cum mane surre
xerint, idem quoque post meridiem, ubi cibis
absolute fuerit confectus. Sic enim puto cõ
ringere, ut corpus uegetum magis, ac præguali
dum conduectur, membra integra, atque cõ
posita ~~conseruentur~~ conseruentur, animum uegetum, alacrę
que reddamus, quod ait Galenus in his, quę
de parua sphaerula conscripsit. Diuinum au
tem fuerit, si nouerimus animum honestis re
bus

bus, ac corpus salutaribus motionibus, non tam simul quam temperata ratione exercere, quod maxime agendum esse dicebat Plato in Timæo. Id quo modo fiat, breuitatis studio prætermittam: unumque aliud, præsentis negotio magis consentaneum, paucis expediam. Intellego observatione, studioque maiorum factum esse, ut luem gallicam sola uehementi motione, & labore curare tentauerint, quod distillationi, transpirationi, sudorisque perfusioni acceptum referebant, præter illius atque obsoletae gratias medicæ. Ita efficiebatur ut corpora bene compacta, & robusta, cum primum lue tacta fuissent, sese exercerent laboribus immodicis, agros pastinando, feras uenando, ligna cuneis scindendo, luctam, pilæque ludum acriter repetendo. In quam sententiâ pedibus omnibus uenisse Fracastorium constat, dum ille, hisce uerbis rem explicat uniuersam.

- „ Hic inbeo tibi nulla quies, nulla otia sumo,
 „ Rumpere moras, agita assiduis uenatibus apros
 „ Impiger, assiduis agita uenatibus ufos,
 „ Nec tibi sit labor, aerij cursu ardua montis
 „ Vincenti, rapidum in ualles desistere ceruicem,
 „ Et longa lustrare altos indagine saltus.
 „ Profuisse multis hoc genus exercitii, & laboris, experiētia testimonio statim confirmat. Vidi ego sæpe malum, qui iam sudoribus omne finisset, syluis se luem liquisset in altis.
 „ Colligit subinde alia laborum genera, quibus sanatos fuisse plurimos affirmat, eleganter, ac poetice persuadens, uitandum omnino esse otium.
 „ Sed nec turpe puta dextram summittere aratro,
 „ Et longum trahere incuruo sub uomere sulcum:
 „ Ne ue bidente solum, & duras proficendere glebas,
 „ Et ualida aeriam quercum exturbare bipenni,
 „ Atque imis altam eruere ab radicibus ornum.
 „ Quin etiam, exercere domi quo te quoque possis
 „ Paruam mane pilam uersa mihi, uesperæ uersa,
 „ Et saltu, & dura potes exsultare palestra.
 „ Vince malum: nec te fallat, quod desideris otii
 „ Assidue desiderium, lætæque sequetur,
 „ Tu lecto ne crede, graui ne crede sapor.

Quæ curatio, cum fallax sit, ex eo quod paucissimis contulit, euitanda est. Accedit, eâ esse periculosa ualde. Cum enim corpora plethorica sunt, labore nimio intendi, atque urgeri, non debent, athletarum, palestrarum que more. Tum enim nescio quid aliud, ex eo labore, sperare possimus, quam ea incommoda, quæ Athletas sequuntur, auctore Galeno, libro quo ad bonas artes capescendas hortatur, si modo Galeni liber sit legitimus: & in de ludo paruæ pilæ. Nam præter suffocationem, difficultatem anhelitum, atque animi deliquium, facile etiam incurtere possunt apoplexiam, comitiales morbum, aut uasis in poplione eruptionem. Sit tamen, ubi quis hoc genere exer-

citii ueniat curandus, iuuenis in primis, robustus, bene musculosus, neque corpulenti, neque gracilioris habitus, minimeque plethoricus, exercitationi assuetus, morbo non ualde, hoc est crudeliter affectus, ac per initia morbi, hoc est ubi radices non ualde firmas atque altas iecerit in uiscera. Qui hæc non habuerint, ad communem curationem, quasi ad salutare, certumque perfugium, se se transferant.

De Affectibus animi.

Cap. 8.

Quo animus corpore præstantior est, eo quoque animi mores, motus, & affectiones uim habent maiorem ad ualitudinem firmandam, aut demoliendam, si Galeno Medicorum sapientissimo, credimus. Quocirca permagni interest, ut in callica lue detentis, animi motus perpendamus, cum eos pensandos esse medicis monuerit libro sexto Epidemiarum Hippocrates. Horum siquidem cognitio, eo pertinet, ut noxios euitemus, utiles & conferentes deligamus. Inter animi motiones, studia quoque literarum, & cõtemplationem, quæ per liberales disciplinas efficitur, connumerant Medici omnes, forte Galenum sequuti, qui in medendi Methodo non modo ea cõsiderat, quæ in parte animæ concupiscibili, atque irascibili παθητα resident, sed etiam in rationali.

Rursus partem hanc maxime spectare medicis constat ex libris illis a Galeno editis, quod animi mores corporis temperiæ sequantur, tum, de uitiorum animi cognitione, & auxiliis. Ab his enim pendere sanitatem, & morbos, demolitionem aut conseruationem ualitudinis, perspicuè colligit Galenus, in libro τέχνης, & in his, quæ de methodo perscripserat. Hinc poetæ apposite, atque per pulchre fixere nomina Furiarum, habitum & tormenta, pro malis affectibus detestandis, tum Orestem & Pentheum eisdem agitaros, tum Tytium uisceribus uulturem alentem suis, atque alios poenas alias dantes, ad superandos animi æstus, & perturbationes. Nec modo, ex eo tantum, improbandi sunt affectus, quod corporis formam, & statum uitient, sed quod hominem, minus sibi similem, reddunt. Etenim uir diuinus Plato in Timæo, inquit, inania gestire lætitia, aut immodico dolore angere, causam esse, ut neque intueri, neque audire quicquam probe, recteque ualeamus. quoniam rabies excitatur in nobis, quæ minus rationis compotes, reddit homines. Sed ad Galenum reuertamur, qui libro primo de tuenda ualitudine, monet temperandos esse affectus ad salubritatem corpori conciliandam, quot quot fuerint, hoc est siue in parte animæ rationali, siue irascibili, siue concupiscibili, reliderint. Plato uero ad uitæ usum humanæ formandam, consulit,

consultit, in omnibus seruari oportere, tranquillitatem animi, quæ ut ille scribit, libro septimo de Rep. mediâ est inter uoluptatem, & dolorê. Quo forte referri potest, Illud Homeri, cum Circeni inducit, imperantem Vlysi, ut mediâ seruetur uiam, nauigetque inter fumum, & ignem. Vetere autem, communi que sapientum uocê, atque præscripto cautum est, ut non ignoremus, motibus animorum immodicis naturalem statum corrumpi, temperiem uitari, calorem resolui, spiritus modo suffocari, modo dissipari, mêtē perueri, sensus hebetari, firmam ualitudinem labefactari, febrē subacendi, atram bilem excitari, solitudinem præualere, frugalem uitam concidere, opinionem uacillare, excelsum, infractumque animum tolli, cor irrequietum stimulis curarum agitari, pusillanimitatem prodire, puritatem morum, uitæ candorem, innocentiamque funditus eueri, ac tandē fluctuare hominem, uitæ molestia, spinosisque cogitationibus agitatum. Sed enim animi perturbationes & passiones nil aliud sunt, quam mentis ætus, & agitationes. Fiunt autem hæc quoties animorum motus turbidi, & concitati redduntur. Concitantur enim uel boni, uel mali cuiuspiam causa: Vnde illa nomina uulgo effluxere, ira, odium, metus, furor, læticia, mæror, & alia. Prisca atque obsoleta uetustas, quæ Platonici sequuti sunt, breui quadam partitione, cuncta genera affectuum in quatuor ordines distribuit. Hoc est in affectum boni, malique presentis, aut futuri. Est enim dolor presentis mali, uti futuri spes: presentis uero boni gaudium, uti metus expectati, uel imminentes. Cicero autem in Tusculanis longe maiorem tradidit, ad quam per legendam in citandi sunt, qui rem ipsam totam, accurate, diligenterque tenere desiderant. Gallico itaque morbo correpti, cum malam, & uitiosam attraxerint intemperantiam hepatis, ac sanguinis, cumque in illis labefactari uideatur calor & spiritus, læsa non nihil facultate animali, & naturali, ceu scopulos uident affectus, præcipue uero, modum excedentes. In primis autem timorem. Hoc enim sanguis in seipsum cogitur, introrsum euocatus: spiritus quoque ad interna contrahuntur, uti ad eorum scatebram, & per fugium, extimæ partes inhorrent, gelidè reddite, ceu uitali calore destitute. Nam & plurimi præ timore mortui sunt reperti: quod imbecillis animulæ quidam contigisse iuueni, testatur Iacobus Forolouienfis. Ira autem fugienda est, uti pestilentia, qua sanguis excandescit ebulliens, fususque circa præcordia, cum Gallici feruore nimio, & exultatione laborent, sic enim inflammabuntur magis, ac arteriarum motus maiores, & concitatiores efficiuntur. Iraquidiam (quicquid alii uo-

luerint, negantes, quempiam hoc affectu, ullo unquam tempore perisse) uidimus hominem enecatam Patavii, cui Petrucius nomen erat, ubi per iniuriam, quidam illi in faciem (putu iniecerat: etenim subitanea affectus uel oppressus, confestim occubuit. Verecundiam omitto, quod lenius uim animalem perturbet, nam primum sanguinem leuiter cogit, mox eundem affatim extrorsum reuocans, facit in cute, & genis efflorescere. Mæstitiam autem præcipue abigant, tristitiamque rerum aut cogitationes, aut recordationem. In qua non confertim sanguis, & spiritus, uti in pauore cogitur, sed sensim, & quasi occulte cohibetur. Horum affectuum noxas, uisus est significasse Maro, cum eos in Tartari limine constituisset cubantes, hoc modo.

*Vestibulum ante ipsum, primisque in faucibus orci
Luctus, & ulixices posuere cubilia cura.*

Quod si cum magnis & præclaris rebus, tenues, atque exiguæ sint conferendæ, nos quoque in poeticis nostris lufibus, malorum affectuum iniurias, & detrimenta sumus complexi, tranquillitatem etiam animorum, sub Elysi nomine ex platonici fontibus, poetico more exprimentes. Recitabo carmina, non equidem ad ostentationem ingenii (quod scio quam perexiguum in me fuerit semper) sed ad laboris, in legendo, relaxationem. Sic enim res ipsa se habet.

*Adspice quos adeo uulgus putat esse beatos
Corporis aut forma, congesto aut æris aceruo,
Fascibus, aut populi plausu, luxuue potenti:
Quos, ubi deseruere auræ, & lumina uitæ,
Aeterna Letbes tandem caligine condit
Atra dies, que facta illis & nomina delet,
Nec meritis potuere graues superare tenebras,
Nec monumenta horum seri uidere nepotes.
Contra, qui ingenium claras coluere per artes
Semideumque lares, fulgentia sydera cæli,
Heroumque animas inter, sedesque beatas,
Producunt semper Diis cum immortalibus ætium.
Hic dulcem Elysiū spectant, camposque uirentes,
Sanctorumque patrum felicia litora, nulli
Visa homini ignauo, aut infecto labe prophana.
Stat nemora & myrteta inter per rosida ludens
Gramina, turba frequens, choreas ducere parata,
Pars folijs, apioque comas circumdat amaro,
Pars tuscis, latijque modis, & pectine graio
Intentam pascit dulci modulamine turbam.
Hic sol perpetua collustrat lampade cælum
Aureus, & nulla nubis caligine reclusus
Purpureos torquet radios. Non Hesperus illum,
Humida non unquam densæ uelamina noctis,
Noctiuaga aut Phæbe, summo depellit olympo,
Tetebidis aut uasto laxum lauit æquore currum.
Non hic ærumque, non uicæ incommoda mille,
Non liuor, non æris amor, non dira Cupido,*

Aut regni uesana stis: non anxius hares
 » *Incusat tardo uenientia funera gressu.*
 » *Barbaries non ipsa grauis, non horrida Martis*
 » *Prelia, non saeua miscent aconita Quercae,*
 » *Nec simulata artes, nec uirtus: luuida erymnis*
 » *Viperum torquet, aris armata colubris.*
 » *Sed procul ignotis circumerrant sedibus ira,*
 » *Iurgiaque, infidiaeque, dolis & amica libido*
 » *Lethalisque odii lacitantia semina corde.*
 » *Denique non luctus, ultrix, non litorea, cura*
 » *Sancta tenet, longeque absunt a limine primo*
 » *Et dolor & maror, nec non genitusque, metusque,*
 » *Dura fames, tabesque urens, & tristis egestas,*
 » *Tum labor & furor, & suspiria longa trahentes*
 » *Cura hominum, in somnes cura, quæ turbine denso*
 » *Exagitant animum, & sensim prae cordia mandant,*
 » *Non minus ac Tyrii depascat uiscera uultur.*

Quod si nostrorum lusuum licentia, nimia que libertate defatigatus sit lector, libet ad gaudium explicandum deuenire, id enim molestiam pene omnem leuabit. Moderate itaque hoc ipso utantur affectu laborantes nostri. Nam & hoc ipsum causa est multoties, ut corpora, uitæque humane periclitentur: tot sunt mortis uitæ, tot lethi facies. Immodica enim lætitia facultatem animatam ad exteriora propellit, eam prius laxans, atque extendens, spiritusque ob meatum amplificationem, dilatationemque foras euocat. Hæc sunt illæ affectiones, quæ immodicæ fuerint, ut rationis imperio nequeant obtemperare, non modo agritudines parere possunt, sed & mortem subitariam, quam plurimis perulerunt, ualido affectus congressu prosternatis, uel extinctione superueniente: quorum ex Historia petenda sunt exempla, apud Liuium, Plinium, Aristotelem, Gellium, & Valerium: qui plurimos testantur præmortuos fuisse, aut immodico merore, aut ingenti gaudio, nonnunquam & pudore ipso, repente illis occurrantibus. Alii uero qui forte minus lidæ pathomate corripuntur, iugi tamen, atque intentata perturbatione uexantur, sæuioribus morbis laborant, quod in Aphorismis scribit Hippocrates, dicens, qui timore assiduo, diuturna que mæstitia torquentur, necesse est, ut melancholici fiant. Cæterum & nimiam illam uoluptatem damnare soleo, quam iocus iagens, & profusior risus insequitur, quod ingentium calorem foras deducat, cumque refrigeret, atque illis generatim maxime obest qui picuitiosi sunt, & excrementosissimi, quique aut plethoriam habent, aut paulo pinguiores sunt cæteris.

De inanitione, ac repletione. Cap. 9.

Ad inanitionem, & repletionem recte cognoscendam, conferunt res omnes non

naturales, superius explicate. Nam in cibo, & potu, somno, & uigilia, exercitatione, & quiete, magna pars inanitionis, & repletionis posita esse uidetur. Conferunt & ea quæ Hippocrates in Aphorismis, & in libris de ratione uictus conscripsit: tum illa quæ, quæ a Galeno edita fuere, in omnibus fere eius operibus, præsertim in commentariis Aphorismorum libro de plenitudine, libro quos, quando, & quomodo purgare oportet, atque aliis locis permultis. Cæterum uri inanitio multiplex esse potest, ita & repletio potest: nam contraria inter se, totidem modis uicissim dici necesse est: Nam si corpus exinanitur fluore alui, urinis, sudoribus, uenere, uomitione, inedia, pharmaco, sputo, exercitatione immodica, insensibili distillatione, fructuionibus, mensibus, mariscis, sanguinisque detractio, ac cæteris huiusmodi, par ratio est, ut ex eorum oppositis repleatur, hoc est, alui adstrictione, urinae paucitate, sudoris inopia, castitate, uentriculi contumacia, ciborum assumptione, euacuationis intermissione, sputi prohibitione, quiete nimia, transpiratione detenta, cutis densitate, mensium, mariscarumque suppressione. Est autem repletio, quod Græci *πλεονεξία* uocant, nostri uero, modo plenitudinem, modo abundantiam: non autem idem sunt *πλεονεξία* cum eo quod a Græcis dicitur *πλησιονία*.

Nam hæc species est, illa genus. Est enim *πλησιονία* satietas cibariorum, quæ repletionis altera species est, proinde ex toto incusandus non est Leoniceus: cum hoc modo Hippocratis Aphorismum transtulit, quicumque morbi ex repletionem fiant, curat euacuatione. Nam repletionem pro satietate posuit, quæ generalis repletionis species est altera, quicquid alii aduersus doctissimum uirum commenti sint. Abundantiam extare duplicem, author est Galenus, in quali scilicet, & quanto. Prior est citra omnem humorem, alia uero aut cibi, aut humoris copia. Est & plenitudinis partitio alia, uirium nempe, aut uisum: quod Galenus, & in Aphorismorum commentariis, & in libro de plenitudine testatur. Rursum humorum copia duplex esse potest, uel unius, uel omnium, utraque autem repletio dici potest, quamquam secundam, alii multitudinem dici malint. Quæ autem est humorum multitudo, Græcis *πληθώρα* uocatur, uti quæ unius duntaxat est, ut uitiiosi, *κακοχυμία*. Summopere replent, authore Celso, quies immodica, perexigua exercitatio, frequens unctio, balneum a cibo, alius adstricta, hyems tepida, somnus profundior, mollis thorax, animi tranquillitas, cibaria dulcia,

dulcia, pinguique, dulces potus, cibus frequens, ac plenior, ita tamen ut commode concoquatur. Ferent autem exinanitionem opposita horum, hoc est exercitatio permulta, rara inunctio, balneum stomacho teinno, aliud lubrica, hyems frigidior, fomnus breuis, asperum cubile, animi perturbationes, cibaria falsa, acria, acida & austera, potus modici atque perpauci, cibi abstinentia, uictus tenuis, & attenuans, aqua calida, si quis in eam se iniecerit, calor, curfus, cita ambulatio, uomitus. In Gallico uero experientia docet, repletionem quancumque ciborum, pestem esse. Contra uictum tenuem (tenuem autem pro parciore semper intelligo) unice prodesse, cum ad humores digerendos, tum ob uirtutis naturalis imbecillitatem.

Nam si quis paulo copiosius aliat egrum, impedit naturæ opus, ne ualide exerceatur, quod Galenus assererat in Aphorismorum commentariis, & libro primo de iudiciis: quoniam duabus rebus nequit uentriculus simul obeundis, ualenterque conficiendis satis esse. Ad de & abstinentiam conuenire ob malorum humorum redundantiã, monente Hippocrate, corpora non pura, hoc est uitiosis succis referta, eo magis lædi, quo plus nutriuntur. Et est ratio, quod aduenientis alimentum copia, nequit exacte confici a calore ingenito, quinimo infectis succis deprauabitur totum, reddeturque una cum illis noxium, & impurum. Minus autem his congruere laborantibus constat, qui pituitosi, pinguiorifque habitus esse perspicuntur, cum in illis minor sit refectio, & instaurationis occasio, quo cæteris magis referti esse uidentur. Neque item probarim morem illorum, qui cum Gallico affectis exhibent Guaiaci potum, tantam in ediam institunt, ut fere patiens exanimetur. Id enim est uires prostrernere, non curare morbum. Damnat eos Hippocrates, ubi inquit, in tenui uictu ægros delinquentes: deinde & Galenus libro decimo artis curatiuz: in quo loco eorum explodit sententiam, qui plenitudinem putant opportune omnem tollere, instituta triduana illa inedia, qua uictum adimunt uniuersum. Quia uero sub inanitionis nomine tota morbi huius curatio continetur, danda opera nobis est, ut de curationis ordine, modoque diligenter agamus. Ordo autem sic se habet. Cum tres dictum sit, ad omnem morborum curationem perficiendam extare rationes, & uias, nempe uictus rationem, Pharmaceuticam, & Chirurgicam opus, unde medicinæ partium tria illa nomina effluxere, quas Græci, διατροφικὴν φαρμακευτικὴν & χειρουργικὴν uocant, adhibenda in singulis hiic diligentia est, ut par-

tes hæ probe, exacteque instituantur uniuersæ.

VICTVS RATIO.

Victum parciorem conuenire prædiximus, non tam ratione adhibita, quam testimonio omnium, qui duce experientia, morbum, hunc ipsum curare, attentarunt. Is autem maxime ex communi usu perficiter panis bilcocti exhibitione, amigdalarum, passularumque, necnon guaiaci potus haustu. Cum autem ab hoc ordine, ob alienam causam illis superuenientem, discedendum sit, ad plenorem paulo properare solent, hoc est ad oua forbilia recenter edita, carnisque particulam, & panem probe fermentatum, & bene coctum. Nos autem pane probe cocto, carnisque particula utimur, sublatis amygdalis, quæ non ualde sunt probati succi: idque in toto guaiaci haustu fere semper obseruamus.

PHARMACORVM DIFFERENTIAE.

Pharmacorum differentię, in gallica lætendæ, sunt primum leniens ad communes materias excernendas. Preparans, ad fluidum corpus efficiendum, hoc est ad humores qui peccant, concoquendos. Soluens ad ea euacuanda, quæ purgari oportet, hoc est quæ morbum gignunt, aut fouent. Roborans, ad confirmandas particulas euacuatione labefactatas. Formosum faciens, ad fatiditatem amouendam, procurandumque ortum siue pilorum, siue capillorum, siue etiam simul omnium. Adde & quæ uim habent tuendi hepatis, quod præsertim in morbo ob læditur membrum. Rursus quæ attenuandi facultatem nascita, sunt pro discussione, in cisioneque crassorum humorum, quamquam hæc in concoquentia redigi possunt. Postremo quæ decocta roborant, actionemque adaugent in decoctis, singulis humoribus, pro rata eorum portione, congruentibus.

OPVS CHIRVRGICVM.

Sanguinis missio maxime opportuna erit, seruatis seruandis, ob causas a Galeno relatas, in libro de curandi ratione per sanguinis missionem. Id autem maxime efficietur iccorariæ uenę solutione, interdum uero Hirudinibus, cucurbitulisque, prout casus nobis oblatus tulerit. Sunt, & chirurgicam opem poscentia, ulcera, pustulæ, acres, tu-

mores, inflammationes, uerruce, caries, bubo-
nes, atque alia, de quibus cum de symptomati-
tis agemus, abunde dicturi sumus.

CURATIO MAIOR VOCATA.

Curatio maior uulgo appellata ea est, que
uel extrema exercitatione perficitur, uel suf-
fumigio, uel inunctione, uel decocto xl. die-
bus assumpto. Quæ omnia sigillatim tunc
patent, cum primam curationem, quam
alii regiam, alii ordinariam, alii rationalem
uocant, absoluerimus: a leniente pharmaco,
initio assumpto.

LENIENTIA.

Decet, ut in aliis morbis efficitur, gallici
quoque laborantis alium prius leniter subdu-
cere, his quæ neque uolenter agunt, neque
(ut dicant) electiue humores educunt, hoc
est quæ facile, & leniter soluunt. Nam ex-
tat præceptum, uiolentas, ac repentinas quas
libet immutationes, naturam ægre perferre.
Iccirco prudenter consulit Hippocrates, o-
portere corpora euacuanda, primum fluida
facere, hoc est humores concoquere, ac uias,
ductusque reddere habiliores, ac maxime ex-
peditos: id autem efficitur, ex communium
materierum, quæ in ambitu intestinorum con-
cluduntur, expurgatione opportuna adhibi-
ta. Id operæ præstabit castia fistula, cuius
temperatura æqualis est, pauloque humidior,
quam calido: aniso, aut cinnamomo castiga-
ta. Conueniet & thamarindorum pulpa,
& huius temporibus præsertim, aut in delicato bi-
liosq; corporis habitu, quorum uis est usq; ad se-
cundum ordinem refrigerare. Manna quo-
que non improbat, cuius satis est æqualis
temperies, usque ad calidum ordinem incli-
nans: præsertim ubi uiscera supra modum in-
caluerint. Diacatholicum ubi robur est ad-
dendum, proderit, maxime uero aut iecino-
re, aut liene nitato. Proderit & diaphæ-
niens uocatum ubi melancholicus fit factus
æger, aut morbi impetu tristes & cogitaban-
dus appareat. Quod autem diaphæstem
non completum uocant seplasiarii, hoc est, si-
ne diacrydio, quodque ex prunis damascenis
pari modo conficitur, placebit ille ubi habi-
tus corporis urinæ ardore, aut alio consimili
uitio laborarit, hic ubi paulo biliosior patiens
extiterit. Eandem ob causam non damna-
tur Rosacea illa solutiuæ compositio, officinis
frequens, quæ rosarum fit infusione ubi fitis
infestari patientem fueritque uentriculus la-
xior, & labefactatus, solent & nonnulli, horum

E uim interdum modice ac leniter augere si
opus fuerit particulæ adiectione, confectionis
hamech, ubi pustulæ, aut crustæ, aut im-
petigines irruerint, aut melancholici succi
quæuis alia signa constauerint. Quam-
quam expectandam esse concoctionem magis
consulo: sed hæc in communem medicorum
usum dicta sint.

CONCOQUENTIA PITUITAM.

Cum nefarium sit, purgamenta corpori ad-
hibere, absque præcedenti concoctione, una
excepta materia turgescente, Hippocratis te-
stimonio, ob causam Galeno in commenta-
riis Aphorismorum relatas, ob id concoquen-
di sunt gallici humores, ante omnem euacua-
tionem. Primum autem, pituitosi occur-
runt, qui assuetis auxiliis præparari possunt,
nempe melle rosaceo colo trasufo, oxymeli-
te simplici, serapiis ex betonica, lupo salicta-
rio, floribus sambuci, genista, stachados, ex
duabus radicibus, mentha, absinthio, eupa-
torio, artemisia, prasio, calamintho, hysopo,
glycyrrhiza, acetofo composito, byzantino ex
pomis, thymo, borragine, buglofo, acetofo
ex prima radice, ex matricaria. Stillatiuæ au-
tem aquæ, aut decocto quibus temperan-
tur serapia poterunt esse ex adianto, betoni-
ca, hysopo, prasio, buglofo, pulegio, ru-
ta, mentha, artemisia, matricaria, alparago,
agrimonia, Eupathorio, saluia, feniculo, sam-
psuco, rore marino, scabiosa, absinthio, a-
quamellis. Neque hoc dixerim, ut confer-
tim his omnibus utamur, refugit enim natu-
ra multitudinem, paucisque lætatur rebus:
sed tot congestimus, ut discant studiosi, pi-
tuitam preparantia pro uarietate partium
corporis distribui oportere. Nam ex his,
alia cerebro conueniunt, alia uentriculo, non
nulla hepatis, cordique, quædam pectori, &
matrici. Quæ quoniam a recentioribus scri-
ptoribus certo ordine complexa fuere dili-
genter, ad eorum fontes transmittendi sunt
studiosi.

CONCOQUENTIA BILEM FLAVAM.

Ex serapiis, bilem flauam concoquentibus
bus, probantur qui maxime ex feri & intubo
parantur, item ex cicerbita, acido citri suc-
co, nymphæa, rosis recentibus, succo buglof-
si, andrachne, hoc est portulacæ. Rursus
ex serapio uiolaceo, acido simplici, oxo-
faccharo, & ex iuibis uocato. Stillati-
uæ aquæ commendantur ex feri, intubo,
cucurbita.

cucurbita, folatro, tussilagine, bugloſſo, borragine, roſis, uiolis, nimphaea, lactuca, papauere, feminibus frigidis, oxalide. Atque hæc ſunt, quibus pro uarietate partium corporis, & affectionis, humorisque peccantis modo, alia, atque alia ratione, uti ſolemus. Si quis autem plura in hoc genere rerum ſcire deſideret, adeat eorum commentaria, qui de hiſce ſigillatim ſcripſere, noſtræ ætatis uiri quamplurimi, ſolertes in primis, atque induſtrii, tum etiam de medica arte benemeriti.

CONCOQVENTIA BILEM ATRAM.

Preparant melancolicum ſuccum, ex ſerapiis, quod ex lupulo conficitur, ex ſtæchade, ex betonica. Rurſus ex biſantiis uocato, epithymo, fumaria, borragine, bugloſſo, oximellitæ, ſcyllitico, e pomis, ethymo, e mentha, e ſapa. Ex ſtillatiis uero humoribus ad hunc uſum ſpectantibus hi ſunt, liquorex lupulis, boragine, bugloſſo, thymo, epithymo, fumariaque expreſſus, aut deſtillatus.

SANGVINEM DEVRANTIA.

Notum eſt quantopere alijs in locis, nobis laborem intulerit quaſtio illa ſane quam difficilis, de febre ſanguinis uocata. Nunc autem, cum a preſenti explicatione, res omnino diſtracta uideatur ſat, fuerit monuiſſe ſtudioſos, ut conſtanter exiſtiment, ſanguinem carere rebus concoquentibus, ob eam ſane cauſam, quod ille non putridus efficitur uti ceteri humores, ſed ubi corrumpitur, deſinit eſſe ſanguis, & mox bilis atra, aut flaua, pro putreſcentis partis qualitate, tenuis inquam, aut craſſæ eius particula, efficitur. Sed careat licet ipſe concoquentibus, eget tamen interdum depurantibus auxilijs, quoniam citra omnem putredinem, compertum eſt, cum turbari ſæpius, atque inſci poſſe. Neque hoc, ualde alienum eſſe conſtat, in his, qui Gallico malo laborant, quando per eius morbi initia, ſanguis commaculetur contagione adhibita, abſque putredinis, minima quidem nota. Conuenit itaque puriorrem reddere ſanguinis ſubſtantiam ſerapiis, & liquoribus ex borragine paratis, nec non bugloſſo, fumaria, abſinthio, lactuca, ſonco, lupulo, ſucco roſarum, cichoreo, adianto, ſero lactis.

BILEM FLAVAM EVACVANTIA.

Non inepte dicunt, qui purgantia medi-

camenta aiunt eſſe in duplici genere. conſtituenda, nempe, ſub mediocriter, aut ualenter purgantibus pharmacis. Primi generis ſunt, lenientia uocata, hoc eſt que leni et alium ſubducunt: que tamen ad aucto pondere, in uehementer euacuantia facile abire poſſunt: quando, & caſſiam ſitularem, compertum fuerit, interdum uſque ad ſanguinem ſoluſſe. Hæc autem mollia medicamenta, uel ſimplicia, erunt uti quæ nunc diſta eſt caſſia, manna, ſuccus roſarum, pulpa prunorum damafcenorum, necnon thamarindorum poluis qui ſenæ dicitur: uel erunt ex pluribus condita, uti diacaſſia cum manna, aut quæ cum folijs, uel ſine folijs ſenæ paratur: tum etiam lenitiuum ſimpliciter acceptum, & lenitiuum emanna. Eſt & ſub hoc genere, quod uocant diaſcebeſtem non ſoluens, ac diaprimum compositum, non laxans, rurſus & quod officinæ diacatholicon appellant. Hæc autem omnia que diſta ſunt, ad leniendam aluum, aut molliter uacuandam, inuenta ab eorum auctoribus fuere: exſtillantur, & ualere in omni delincente humore: atque ob id communes, indifferateſque medicinæ uocantur. Ego autem malim coctionem morari, atque aluum ſoluere, ſi opus eſt, aut caſſia, aut manna, aut etiam clyſteri. Aliud quoque eſt medicamentorum genus, quod ualenter ſoluit: quod item rurſus duplex dicitur, hoc eſt ſimplex aliud, aliud compositum. Vtrumque autem horum, ſingulis humoribus, pro rata portione diſtinguendum eſt, hoc modo. Nam quæ ſimplicia bilem flauam educunt, uſu, atque obſeruatione diuturna adhibita, hæc ſunt, rhabarbarum, in ſecundo ordine calidum, & ſic cum, eius uicia corrigunt, croci, ſpicæ, ſcinanti, ac uini odorati permixtio. Manna (neque miretur quiſpiam, quod lenientia medicamina inter ſoluentia connumerentur, cum hæc pro meſura alia, atque alia, poſſint utramque ſuſcipere facultatem) quæ æqualis eſt temperamenti, ad calidum tantillum uergentis, & ſecundum humidi participatio-

nem, primi ordinis eſſe dicitur que etiam corrigitur ſuis emendantibus, nempe cinnamomo, aniſo, caryophyllo, ſeniculo, interdum & maſtiche. Bilem quoque ſoluunt ſcammonium, tertio ordine caſſificans & ſiccans, quod diacaſſia ſit, cotoneo malo emendatum. Item & thamarindi, ſero lactis madefaſti: tū aloë, cuius item in tertio ordine excaſſificandi, atque exſiccandi facultatem extare compertum eſt. Compoſita medicamenta, flauam bilem purgantia, ſunt Diaprimum ſoluens, roſatum, e ſucco roſarum, e pſyllio, diacartamum, roſatum cum rhabarbaro, ro-

fatum cum turbitih, hoc est thapsia, e dactylis, solidæ, & mollis substantiæ, confectio hammech maior uocata, Elefscoph siue Episcopi medicamentum, diaturbith, cum rhabarbaro, diacatonem. Carapotia, (uulgo pilulæ) aggregatiua, de assaieret, de eupatorio maiora, de fumaria, ex Hiera simplici, ex aloë, & mastiche, sine quibus dicta, stomachica mesuq, ex quinque myrabolanis, aurea. Nemo aut putet, me tam multa congestisse, ut liber excreseat: sed hæc desiderio iuuandi incitatus, ac ne tãdem seruati ordinis filum, quod in aliis factum est, interrumpam, tot & tanta in medium adducere non recusauimus: quod & in cæteris humoribus, nos facturos esse, omnino pollicemur. Quo modo uero, hæc in lue gallica fiat adhibenda, paulo infra, cum de hac re agetur, latius, apertiusque legentibus constabit.

PITUITAM SOLVENTIA.

Mollia medicamenta, quæ pituitam pellunt, ea sunt, quæ cum utraque bile communia habentur: de quibus paulo ante dictum fuerat. Quæ autem ualentius, ac magis pituitosum humorem attrahunt, quamquam nonnulla ex his cum bile flaua, communia esse possunt, ea quoque uel simplicem, uel compositam habent consistentiam. Ex simplicibus sunt, agaricum, quod primo ordine calcificat, secundo exsiccat. Emendatur, si quod in eo uitium residet, zingibere, & sale, cui gemmæ cognomen est inditum. Turbitih, cui facultas est calidioria in tertio ordine. Reprimuntur zingibere. Colocynthis succedit, in tertio itidem ordine, calidæ & siccæ facultatis, cuius uis infrenatur mastiche. Caicus siue cartamus, cuius semine utimur ad aluum soluendâ. Tithymali, qui rebus odoratis commode parantur. Emblica mirabolana, tantillum frigida, & in primo ordine sicca: nec non & berieria nocata. Euphorbium, secundo ordine calcificans, & exiccans, cuius uitium castigant, anisum, spica, mastix. Hermodactyli, primo ordine calidi & sicci: corrigitur eorum impetus, spica, mastiche, laetis fero. Eleterium, hoc est succus concretus ex syluestri cucumere, asinino uocato, quod tertio ordine calcificat, & siccat. dragaganto addendum, quod noxiam eius uim retundit. Serapinum, cuius rutæ liquor acrimoniam habet. Mezereon, quod myrobalana, & portulacæ succus moderantur, item & fatiui intybi liquor. Lathyrus, quem uulgo cataputiam maiorem, aut mirasolem uocant: cuius grana, ad sciendam pituitam numero vii. aut viii. comeduntur, authoribus a cuario, ac Dio

scoride. Horum quoque granorum uim noxiam, odorato aliquo semine mitiga rem. Opopanacum tandem his addo. Ex compositis medicamentis, eundem usum præstantibus, sunt hæc, quibus officinæ pene omnes; in Italia præsertim, refertæ sunt, diaphenicum, puluis turbitih ab Auicenna confectus, catharticum imperiale, Hiera pachij, Hieralogodion, Hiera picra composita, Hiera picra cum agarico, Hiera picra simplex, diacartamum, diaturbith minus, maifusæ, Diaturbith cum rhabarbaro, elefscoph, Benedicta laxans, compositiones, quæ dicuntur Indum maius, & minus. Præter hæc sunt catapotia alephagina, assaieret, arthritica, aggregatiua, bene dicta, cochica, fetida, lucis, masticina, imperialia, stomachica, sine quibus, de mezereo. Quæ item sequuntur, eadê facultate, prædita, de Octo rebus uocata, ex quinque myrabolanis, ex aloë, & mastiche, e serapino, e sarco colla, e colocynthide, ex euphorbio, ex agarico, ex hermodactylis, ex hiera simplici Gale ni, ex hiera cum agarico.

ATRAM BILEM DVCENTIA.

Quæ leuiter admodum succum melâcolicū attrahunt, sunt lenientia illa, cum bile flaua, & pituita, communia: neque id, ceu male orsum retexere, necesse est. At quibus acriter soluendæ atræ bilis facultas indita est, si simplicia fuerint, hæc numerantur, myrobalana inda primo ordine frigida, ac secundo sicca. Sena officinis, quam alii Theophrasti coluteam esse suspicantur, calida aliquantisper, & sicca in primo ordine, lætatur zingiberis societate, & sale fossili, cui gemmæ nomen extat, item caryophilorum. Interdum roboretur, aniso, dauco, feniculo, cinnamomo, passulis, aqua mullâ, macere, cardamomo, palmarum fructibus, floribus buglossi, prout cuique, ex opportunitate, occasioneque obiter oblata, sibi agendum uidebitur. Præter hæc, ad eundem scopum pertinere uidetur Epithymum tertio loco calcificans, & secundo siccans. Corrigitur sale uel indo, uel gemmæ. Comertium patitur, olei amygdalarum dulcium, myrobalanorum, ac mellis. Lapis lazuli, calidus in secundo, siccus in tertio ordine, rosacea abluitur. Armenius lapis, cuius temperamentum, in primo ordine calidum est: paraturque liquore stillatitio rosaceo, cui grata omnino est, suavis, odoratique uini permixtio. Polypodium, cuius uires moderatur anisum, zingiber, cinnamomum, caryophyllum, atque alia odorata. Elleborus niger, cuius uitium reprimunt quæ nuperrime dicebatur, adde & succum mali cotonei, quo maxi-

me his utuntur temporibus officing. Ex compositorum uero genere pharmacorum sunt, puluis senæ preparatæ, confectio hamech, diafeae, diacatholicon, calsia cum foliis senæ, lenicium de manna uocatum, diaturbith cū rhabarbaro, hiera pachii, catharticum imperiale, tragea laxatiua. Ex hac etiam classe, obseruatum est, non tam ratione, quã experientia, extare catapotia, e colocythide, e fumaria, inda, e lapide ciano, officinis, lazuli uocato, e lapide Armenio, lucis minora, si ne quibus, e quinque myrobalanorum generibus. Non desuerint, fat scio, qui cauillantes, hanc nobis propositam enumerationem improbarint. At sciant studiosi, me non hæc scripsisse, eo sane consilio, ac spe, ut omnibus placerem, tum quia id ἀδύνατος est, tū quia ingenui est animi, quibusdam capere ut displiceat, uulgaribus præsertim, atque his, quorum, nec sana mens, nec rectum esse iudicium solet. Quæ tamen ratio, meam in hanc mentem, ut ita scriberem, impulit, ea potissimum fuerat, ut quisque paratis copiis, ac ueluti classibus medicamentorum, quibus passim ac populatim utuntur, facile posset ea deligere, quæ ad omnem laborantium habitum naturamque, pertinere uidebantur. Nam Gallicus morbus, quod sæpe dictum est, nullam refugit intemperiem, nullam corporis constitutionem, ac nullam tandem humorum qualitatem: quoniam passim uidemus hæc lue, sanguineos & biliosos periclitari, uti melancolicos, atque pituitosos. Item morbum illum se se, (uti medulla singulis ossibus inserta, atque intrusa conspicitur) cunctis humoribus, pro modo, & ratione cuiuscumque redundantis succi, coniungere, trahereque in suum consensum plenitudinem qualemcumque, hostiliter cum ea conspirans, ad sanitatis profligationem parandam. Quamobrem in euacuationis corporibus ea labe affectis, plurimum operæ impendere oportuerit, in miscendis medicamentis, quæ non solum gallicam exustionem tollant, sed fouentes humores excernant. Quia uero, in usu positum est, ut alui solutio ne adhibita, inuersi corporis uires roboremus, nosque secundum eandem uiam, ac rationem, ut in cæteris obseruatum est, progredientes, quam breuissimè hæc eandem partem absoluemus.

ROBORANTIA MEDICAMENTA.

In habitu pituitoso, ex simplicibus, congruere compertum est, assarum, betoniam, saluiam, stæcadem, myrobalana, præsertim emblica, belerica, & chebula: uulgatis enim nominibus utor, ad usum prospiciens. Aromata autem illa, quæ insigniter calfaciunt, uitanda

omnino sunt, ob causas alio in loco adhibitas. Quamquam non desunt, qui compositis medicamentis audacter utantur, cuiusmodi sunt confectioes aromaticæ permultæ, theriaca, mitridatum, conditura anthos, quæque ex betonica, aut saluia, aut stæcade paratur confectio, officinis conserua appellata. In biliosis commendantur ex simplicibus rosa, uiola, myrobalana citrina, coralia, ebur, santali, femina frigida, citrii mali, & oxalidis. Ex compositis, saccharum Rosaceum, e buglosso, e borragine, uiolaceum. Melancolico uero humore imperante, simplicia medicamina erunt lapis lazuli, armenius, margaritæ, fragmenta gemmarum, citrium malum, citria, hoc est melissa. Composita saccharum buglosso, aut boragine confectum, tum aromata, quæ condituram illam diarhodon uocatum, constituunt.

PRO TVENDO HEPATE IN QUOCVNQUE GALLICE LABORANTE.

Speciatim remedia adhibenda, ad robur uirium, ex communi fere usu dicta sunt: quæ uero generatim, in quocumque gallice affecto sunt obseruanda, ea erunt, quæ pro tuendo hepate, contemperando sanguine, sunt exhibenda. Porro ex simplicibus, quæ ad eam facultatem pertinent, sunt scordion, cichoreum, cicerbita, malum citrium, melissa, buglosus, filix, borrago, rosa, uiola, santali, lupus salictarius, uulgo lupulus. Ex compositis deligunt confectioem, paratam ex saccharo rosaceo, uiolaceo, ex boragine & buglosso confecto, bolo armenia, succo concreto scordei, cicerbitæ, & cichorei, succo glycyrrhizæ, adduntque ligni guaiaci scobes, atque eius corticis contusi ramenta. Præter autem hepatis fouendi, contemperandique rationem, non improbarim consuetudinem, quæ nobis in hoc genere mali superioribus annis semper obseruata fuit in huius curatione morbi. Nam qui eo infestantur, tractu temporis crassos humores cibi conciliant, atque obstruentes, siue caloris natiui imbecillitate quadam, siue crudorum succorum multitudinem. Ob id itaque illud sibi auxilium uideatur exposcere, ut attenuandi, incidendi que sint, quo eo genere uitii delinquant humores. Talem usum præstabant oximel simplex, scylliticum, serapiu ex hyssopo, & acidum compositum, atque diarhodon. Sunt & roboranda omnium laborantium decocta quæ ore assumentur, modico aromatum usu, ob causas ante explicatas parce uero hæc admixta, gratum in primis potum reddent, deinde & salutarem. Proderit itaque, in aquis decoctis, quibus serapia conficiuntur, addere exiguum aut piperis, aut cinnamomi, aut caryophylli particulam, adde

& corallorum, & citrii mali cum semina, tum corticem: muliere item affecta, nucis moscata modicum quiddam adhibeo. Commendare solent alii (atque id non iniuria) cordia- lia uocata medicamina: ad quæ usum ea specta- re assererat Ficinus, superioris ætatis uir do- ctrina singulari, amabilique rerum uarietate ornatus. Is enim in his libris, quos de tripli- ci uita conscripsit, mirifice probat, in cordis- tuendi ratione, prodesse mirobalana, aurum, argentum, ebur, corallum, pretiosos lapillos, radices beenias, succinum, rosas, citrii semi- na, santalos, coriandrum, myrrum, zedoariam, lignum aloes, citrii corticem, caryophyllum, nucem moscatam, macerem, olibanum, masti- chem, doricum, saluiam, zingiberem, cin- namomum, crocum, moscum, ambram, & ma- rathrum. Verum hisce temporibus, tanta habetur reconditarum rerum copia, nostrorum hominû industria illustratarum, quæ alios pau- lo ante latuerant, ut deridendus sit, qui riuu- los adeat, ubi fontes perpetuo scaturientes ema- nant. Si itaque uis cordis, siue tuenda fue- rit, siue rescillanda, non deerunt ad hunc usum confectioes permixta aromatica, fome- ta, linitiones, pastilli, pulueres, rotulæ, siue trageæ, succi, liquores, odorama, condita, sacchara, atque antidota, ex ueterum, atque nouorum hominum fontibus petenda. Mon- tanus, singularis, atq; excellentis doctrine uir, cû quo sæpius diu uideret, publicas habui tû de lue gallica, tum de aliis affectibus consultatio- nes, serapium condidit in hac re magnopere commendatum, quod nonnulli iuniores medi- ci, post deprauatam illam formam, qua cir- cumserebatur, (quasi montani manes paren- tantes) ad germanam lætionem, candoremq; suscipiendum restituerunt. Hoc autem, non tam pie, quam humaniter eos fecisse existimo, cum eorum, qui de præclaris artibus beneme- riti fuere, laudis studiosi esse teneamur, sintq; rerum bonarum, atque usui excogitararum, le- gitimi authores recognoscendi. Verum, qui huic medicamentum compositionem restituere contendunt, diligenter animaduertant, Mô- tanum haud illam adhibuisse in foliis atræ bi- lis succo redundantibus, ut forte illi sunt arbi- trati, sed in omni gallice laborante. Cum enim unumquemque hoc genere morbi affe- ctum indicaret (uti & nos facimus) exustis sca- tere succis, fierique melancolicum, ob id Mon- tanus illam serapii formam edidit, quæ recipit myrobalana omnia, in aqua fumaris madefa- cta integro diei spatio, quibus addit polypo- dium, folia sene, epithymum, glycyrrhizam, ca- ryophylos, citrii semina, ellebori atrî cortices, efficacique ex his decoctum, ad artis normâ: demum illi adiungit serapium ex fumaris, & corticibus citri. Horum autem pondera, qui-

libet suo arbitrio adductus, poterit e recen- tiorum libris desumere: quando etiam uix me- dicinæ professores eos esse iudicem, qui pon- dera, & rationes, doses uocatas, non plene no- uerint, tantum abest, ut eruditi sint dicendi. Vini quoque excellentis confecturam edidit Antonius Musa Ferrariensis, uir præstantis do- ctrine, summæque eruditionis, qua per aliquot dies, in gallice affectis utitur, post actam, at- que etiam si opus est, repetitam purgatione. Hæc uini confectio accipit folia senæ, atque eius follicula, polypodium, myrobalana om- nia, agaricum, rhabarbarum, macerem, ma- stichem, gummi arabicû. Lignum aloes, fuma- riam, epithymum, ellebori atrî cortices, zin- giberem, atque hæc omnia per bene contrita, in uino odorato, uel etiam cretico, sinit per totum diem, noctemque madescere: quibus addit borraginem, buglossum, rosas, uiolarû, ac citrii mali flores. Fracastorius Veronen- sis, qui in poetica dicendi felicitate, studio- que cœlestium rerum, causam præbuit, ut no- stra ætas, parum maiorum æuo nostrorum in- uideret, cum de contagiosis morbis dissereret, fatetur plerosque iam peractis uacuationibus solo uel theriacæ, uel myrthridati usu, saluti fuisse restitutos, cum hæc medicamina præcel- lentem teneant facultatem, in curanda conta- ge, initio morbi præsertim. Quod sane di- ctum, uti non improbo, ob eximiam huic uiri testificationem, ita cum nunquam gallice la- borantem sanari eo genere præsidii uiderim, uehementer asserere non audeo. Si uero len- tos ac crassos humores redundare forte uidis- set Fracastorius, statim peccantem materiam concoquebat, rebus calfacientibus, atque at- tenuantibus: ob idque asserere solitus est sera- pium ex oxymellite, melle rosaceo, e prassio, e betonica, e calamentho, e lupulis, ex epithy- mo, ex hysso, atque aliis huius ordinis. Aquas addebat, iridis, enulæ, epithymi, agri- moniæ: parabatque decoctum, ex feniculo, apio, pulegio, origano, pimpinella, cardo be- nedictus, cicerbita, camedryos, scordeo, di- ctamnio, thymo, betonica, schinanto, uerbe- na, syderite heraclea, amomo, & agalocho. An- uero usus calidorum adeo medicaminum con- ueniat in eo morbo, qui summam sibi epatis & sanguinis exustionem consociat, uiderint alij. Sed mirari quoque non desino, cum uir tantus esum quoque calidiorum ciborum commen- darit in Syphilide, ait etenim ille.

At tibi si ex borto uictus, mensæque Deorum
Sunt animo, atq; olerum simplex & inæpta uoluptas,
Non mentha uirides, non læta si symbria desunt,
Intybaque & toto florentes frigore sonchi.
Et sia fontanis semper gaudentia riuis,
Et thymbra suaues, & odorifera calaminthe.
Læta meliphylla, & riguo buglossus ab borto
Carpantur:

25 *Carpantur i plenisque serax erucula palmis,*
 26 *Atque olus, atque rui rex, & salsi gravina criubmi.*
 27 *Ipsa lupum dumeta ferent. hinc collige primos*
 28 *Asparagos: alihæ asparagos hinc collige uiris.*

Fortè, ea ratione defendi poteit hæc medendi ratio, quod calfacientium rerum vsus, frigidorum temperatur accessu. Nam quis non videt, hinc carminibus, quasi tesselarum opus, quibus calida cum frigidis semper immiscetur. Vt inde suspicari possimus, id non temere, sed data opera uirum hunc, ita insulse, forte ubi resides, ac lenti, coaceruati fuerint succi. Id quam sæpe accidat, perspicuum magis est, quam ut comprobari desyderet. Parant alii confecturam ex saccharo rosaceo, niolaceo, buglosiaceo, borraginaceo, bolo armenia, succo scordii, cichorii, aromatibus trium fantalorum, diarhodonis, corallis, mithridato, ligni guaiaci cortice, in pollinem redactò, ac terapio e corticibus citri, siue rosato recenti, uel alio consimili, his debita, opportunaq; ratione adhibito.

De curatione morbi Gallici, partim ratione, partim experientia, inuenta. Cap. 10.

EXercenda quoque methodus est, in curatione Gallici affectus, ea ratione, quæ cum a communibus fontibus medicæ artis haeritur, tum ab his quæ usu, atque experientia comperitæ sunt, præceptionibus. Quocirca absoluta rerum omnium partitione inchoata, sic dicendum, est, singula capita diuidentes. Curatio huiusce morbi, in uniuersum quadruplex est: exercitatio corporis, suffumigio, vnctione, aut his quæ per os ingeruntur. Exercitatio rursus diuiditur, in violentam & moderatam. In eam quæ insensibilem distensionem prouocat, aut etiam sensibilem, per sudorem. Rursus, quæ totum, uel pars exercetur. Ante uel post cibum, corpore uel uacuato, uel repleto. Suffimenti uero partes sunt, particularæ, uniuersalæ. Totius corporis inquam, aut partis cuiuspiam. Moderatam, immoderatam. Ex materia benigna, aut maligna, quam nonnulli uenenoiam etiam uocant. Rursus suffitus, aut per pulueres, aut per solidiorem formam, quæ pilulas dicunt, efficitur. Vnctio iudem duam generum erit, e rebus leuioribus, hoc est quæ tolerari facillime possint, aut ualidioribus. Per os uero assumenda, duplicia uocabuntur, uel medicinarum, uel cibi. Medicinarum uero, alix erunt ratione, alix empirica experientia inuenta. Ratione comperitæ sunt, lenientia, concoquentia, soluentia, roborantia, formosum facientia, adde & opus omne chirurgicû. Experientia comparatæ sunt, lignum quod coquitur, quod multiplex est, sanctum siue guaiacum, hetecheu, domesticum. Item radix chi-

Ana. Salsa perilia. Præcipitatum. Tot enim sunt horum genera. Ceterum ratio uictus erit duplex (quantum ad præsens facit institutum) parciore, aut mediocriore.

De exercitacione laborantium. Cap. 11.

QUO nã modo salubris exercitatio sit Gallice laboranti proponenda, abunde in ea parte disseruimus, ubi de motu & quiete fermonem feceramus. Nunc autem sufficiat dixisse multos sanitati fuisse restitutos, sola hac exercitacione, perpetuis motionibus comparata. Quamquam eam periculo non uacare, medici omnes, constanti asseueratione dixerunt. Sed & illas sibi conditiones requirit, ut corpus patientis sit iuuenile, robustum, exerceri assuetum, musculosum potius quam pingue, carnosum magis, quam macilentum, purum, non malis succis refertum, uacuatum, non purgandum, per initia morbi, non autem eo iam altius infixò, & progressum agente. Qui aliter agendum permiserit, se uel imprudentem extare, aut etiam artis imperitum, intelligat: nam tenuissima euenire symptomata miseris laborantibus solent, quibus nec tuto, neque facile, cum uoluerit, opem terre possit.

De suffumigandi ratione, per digressionem quandam. Cap. 12.

SUFFITUM diximus secundum locum tenere in curatione gallica. Porro, qui hoc genere auxilii utuntur, exsiccationem procurant totius corporis, si uniuersalem suffumigationem adhibeant, uti partis, si particularem moliantur. Item benigna, faciliq; ratione id præstant, ubi leuis sit exsiccatio tractanda, contra ex uenenosis rebus parabitur, ubi altius hærentem morbum propellere uoluerint. Huius medicamenti facultates sunt, corporis ductus, ac transitus aperire, aperiendo penetrare, penetrando alterare, alterando contagium sistere. uiscera detergere, per neruos qualitatem cerebro & spinali medullæ impartiri, cordi per pulmones & arterias salubrem uim ferre, uti per uenas iocinori. Interdum uim habet, ut uentrem soluat, sæpius uero ut plurimam per pulmones materiam, necnon per os, fauces, & linguam, excernat. Vtunque uero ipsa hæc curatio se habeat, animaduertere oportet eam passim damnari, uti incertam primum, deinde & grauem, periculosamque. Nam & ulcera doloris plena in ore, faucibus, palato, & lingua parere sæpius assueuit, est que capiti, ac pectori permolesta. Quod suo maximo periculo experti sunt, qui uel difficulter spirant, uel destillatione corripuntur. Sunt qui uelint bifariam, hanc ipsam tutius exhibendam esse curationem,

rationem, uel ubi sœua ad sit oculorum lippitudo, quæ Græcis est *ὀφθαλμία*, uel ubi periculum infamiae imminet, hoc est ubi defluuium capillorum & barbæ ueremur, quod fit in uiris sanequam illustribus, aut excellentem quempiam ordinem, ac dignitatem adeptis. Verum hæc mihi rationes parum constare uidentur. Nam si damnandus est suffitus, quia capiti obest, cur lippitudini conuenit? Quod si huic symptomati auxilium certum præbet, cur non item aliis affectibus capitis? Accedit, quod hæc quæ per suffumigium fit expurgatio, ad caput, excrementa conducit, quo fit, ut humores, eò corruer, quò affectio ipsa suos attrahit humores, unde augetur lippitudinis causam necesse est.

Postremo quis non uidet in omni immodica uacuatione spiritus animales uim pati, fierique sensuum omnium imbecillitatem? quamobrem & uisum pati uidemus in his qui hoc genus auxilii susceperunt: itaque minus in lippitudine par est, ut suffumigemus. Quod uero additum est, ad euitandam aliorum infamiam, certe id artis medicæ non est, sed ad civilem pertinet considerationem: aliud enim est medico officio uti, aliud aliorum cultum, dignitatemque tueri. Neque etiã in eo imorabor, ut in dubium reuocem, an fumigandi ratio fuerit ab antiquis authoribus, an nostri sæculi hominibus, tradita. Etenim hanc ipsam fumigationem, fuisse in usu ueterum, constat Hippocratis testimonio, qui fumigia iubet esse paranda, ex odoratis rebus, ad pestilentiam fugandam. Hinc illa apud priscos emanarunt, pro fumigij alimento, laurus, iuni perus, rosmarinus, saluia, thus, myrrha, mastix, terebinthina, myrtus, rosa, santali, camphora, cortices pomorum, mala granata, aqua rosacea, acetum, uinum odoratum, cupressus, cedrus, lignum aloes, atque alia sexcenta. Hinc illud, de Circe, Virgilianum,

„ Dives inaccessos ubi solis filia lucos
„ Assiduo resonat cantu, testisque superbis
„ Vrit odoratam nocturna in lumina cedrum.

Id autem ab Homero sumptissime constat Maronem ex eo loco, qui libro *Odyssæ* v. Calypsus Nymphæ, specum describit, his uerbis.

„ Illa foco incendit flammæ, olet insula longe
„ Ardenti cedro, & Thyrispirat odorem
„ Ardentis: nec non iucunda uoce canebat
„ Hæc eadem, aurato percurrens pectine telas.

Fumigationem extitisse in usu apud eos, qui magicis incantationibus operam dare cõsueverant, præter Theocriti testimonium, ex il-

lis Virgilio uerbis constare potest, quæ leguntur in Pharmaceutria, hoc modo
„ Effer aquam, & molli cinge hæc altaria uitta,
„ Verbenasque adole pingues, & mascula thura.
Rursus ex illis.

„ Sparge molam, et fragilis incende bitumine lauros.

Sed & Apes suffitu curare docet Maro lib. 4 Georgic. Nec miretur quis, quod ab hominibus ipsis, ad Apum curatione progrediamur, quando hoc genus animantium, æmulari uideatur quasunque hominum actiones, quod Poeta, graui atque eleganti complexus est carminum contextu. Ait ille.

„ Hic iam Galbano suo deo incendere odores,
„ Mellaque arundinis inferre canalibus ulvro.

Sed ad medicorum suffimenta reuertentes (cum & alia pro luxu, atque delitiis inuenerint Prisci illi Romani, quibus cubicula, mira quadam suauitate odoris, replebant, tantaque iucunditate fragrantia reddebant, ut Sabæis, Arabibusque minus inuiderent, si Plinio credimus) dicimus hæc esse quæ a Græcis *βυρλιαματᾶ*, uocantur: Suntque exhalationes ab igni factæ occasione præstita a rebus, quæ sensim ac paulatim in halitum & uaporem resoluuntur, qui corporum meatibus concipiuntur, atque illa salubriter afficiunt, si moderata ratione adhibeantur. Verum cum lues gallica magis morbus esse dicatur, constat suffitus leuiore, haud illi opem tribuere, uehementiores autem, obesse plurimum. Quod si peragendi sint, obseruanda omnino erunt illa, ne corpus sit elanguidum, neue Cacochymum, item non senile, aut macilentum, neque fluori alui, destillationi, difficultati anhelitus, peripneumoniæ, tussi, aut alii thoracis uitio, obnoxium: quicquid libro vii. scripserit Aegineta. Res autem, quibus Empirici utuntur, in fumandis patientibus, ab eisdem in duo genera diuiduntur, benignas scilicet & uenenosas. Benignas uocant, quæ non ualde corpus exsiccat, aut immutare possunt. Hæc autem sunt odoramenta fere omnia, uti castorium, ladanum, calamentum, ityrax, thus, mastix, erysimum, tussilago, saluia, sampsuccus, gallia moschata, rosmarinus, macer, myrrha, caryophyllum, cinamonum, lauri folia, lignum aloes, moschû, ambræ, puluis cyprius, cortex mali citrii, spica nardi. Proxima sunt dictis nux muschata, carybæ, santali omnes, scinantum, camphora, assarum, cortices mali odorati, belzuinum, gummi hederæ, Ex quibus modo puluis, carbonibus inspergendus conficitur, uel cum resina terebinthina pastillos conficiunt, ad euadendum. Qui uero ex re maligna, ac uenosa suffimenta componunt, hi utuntur cinnabare, myrrha, thure, mastice, aloë hepatico, sandaraca Arabum, ityrace sicca, belzuino. Interdum uero cum cinnabare commiscent sandaracæ Græcorum

corum, myrrham, thus, lignum aloes, ladanum, ammoniacum. Sæpius uero prædictis addunt auripigmentum, præcipitatum, mastichem: ex quibus uel pastillos, uel pollinem conficiunt igni cremandum, aut carbonibus inspergendum. Horum suffituum ualidiorum si quid est, quod uenenosam habeat facultatem, (ut certe obtinere satis constat) id tribus rebus duntaxat acceptum uenit referendum, nempe cinnabari; sandaracæ græcorum, auripigmento. Quocirca Fracaforius lib. III. de contagiosis aëne sibus, cum Syphilidis, hoc est gallici morbi curationem aggredieretur, remerarios usus Empiricorum reiecit, idque non iniuria. Etenim hi uiri sunt audaces, & ad omnia aliorum pericula parati, sic suffituum auxilia facile præconant, miserabiliter corpora torquentes, eorum præsertim qui uelutudinis recuperandæ studio flagrantes, quicquid est periculi, hylari animo perterritare, atque aggredi: magno opere cupiunt. Neque unquam scribit ille, rali se genere medicamenti usâ fuisse, quâquâ in Syphilide certis in casibus admittat id auxilii posse tentari, his uerbis.

» *Hinc alia inuenta expeditam: que tristia quanto*

» *Sunt magis, hoc tanto citius finire labores,*

» *Eruntque mali poterunt.*

Paulo uero post, medicaminis adicit compositionem, cum inquit,

» *Sunt igitur styrcem in primis qui, cinnabarimque*

» *Et minimum, & fixam agglomerant, et ibura minuta:*

» *Quorum suffitus perstringit corpus acerbis,*

» *Absumuntque luem miseram, et contagia dira.*

Fallax autem & permolesit esse hoc ipsum medicamenti genus, ex his, quæ sequuntur, ostendit.

» *As uero & partim durum est medicamen, & acre:*

» *Partim etiam fallax: quo faucibus angit in ipsis*

» *Spiritus, eluctantque animam uix continet ægram.*

» *Quocirca totum ad corpus nemo audeat uti*

Iudice me.

Excipit autem nonnullos casus, in quibus si non tutius, minus tamen periculose fumigio utimur,

» *Certis fortasse erit utile membris*

» *Que Papula informes, chironiaque ulcera pascunt.*

Cæterum, qui uelit formam cubiculi cognoscere, pro suffitus parandi ratione, item quæ linreamina ad illud opus agendum requirantur, quis situs, modusue manendi in his qui halitum suscipiunt, quæ eorum esse debeat respirandi ratio, quis ignis, quine carbones, quæ clausura uelorum aut papilionū, rursus quanto illis tempore sit fumigatio exhibenda, quotne diebus fumandi sint, quæque cibaria eo tempore conueniant, quis porus, qualis exercitatio, ac demum quæ restaurare laborantes ualeant medicamenta, eorum commentaria adeant, qui de Empirico uti soliti, fuere, quique curiosi dum

A sunt, optant diligentes uideri. Hæc autem nos consulto omitemus, cum rationali, optimoque medico, sit hæc medendi ratio, perpetuo tugienda.

*De modo inungendi eos, qui Gallica lue de-
umentur. Cap. 13.*

V Ngendi ratio uti uetustissima, ita quoque in nostræ gratiæ usum recepta est, licet alia, atque alia ratione adhibita. Etenim corpus inunxisse oleo, constat ueteres, ex eo quod in certaminibus, palæstricisque exercitationibus, ac lucta, oleo deliniri congreidentes assueuerant. Romani deinde non tam rerum, quâ deliciarum domini, thermas publicas & balnea construxerunt, quibus homines lauarerentur, inungerenturque. Id autem in sanitatis tuendæ partem a præcis medicis positum fuit, cum per sudorem uacuatio, ac post illam quæ per oleum fit refectio, magnum habeat, ad sanitatis custodiam, momentum. Quo autem pacto balnea in uarias diuiderentur cellas, calidariam inquam, frigidariam, tepidariam, ex Vitruuio quilibet cognoscere potest, item quomodo fornicatis rectis, concameratisque locis uterentur ueteres ad denudanda primum corpora, deinde ad sudorem large educendum, lauandisque homines in labro, rursus ad sudorem detergendum frigidibus, ad eum usum paratis, ac tandem ad ipsam inunctionem adhibendam, oleo e gutto peruso, partim ex Galeno lib. X. Therapeutices, partim ex aliis scriptoribus constabit, qui de partibus siue Therमारum, siue balneorum tractauere copiosius.

Quantum autem ad præsens attinet institutum, illud non ignorandum est, Balnei partes III. extare, si Galeno credimus, quorum primam *ἐξὸν βόλον*, uocat, hoc est siccam testudinem. Secundum constat fuisse piscinam, in qua lauantur, quam lauacrum latini uocant, & Cicero in familiaribus, labrum. Tertia pars frigidum folium appellabatur, eo quod frigida in ea laurentur. Quarta, erat locus, in quo dertgeretur sudor, atque etiam inungerentur.

D Quintus autem Cecilius, maioris Plinti nepos, ubi suarum ædium delicias cõmemorat, aliam partem præter has Galeni quatuor, addit, quæ ordine cæteras anteit, in qua exuebantur homines, ac uestimenta reponebant, quamque tepidarium Romani uocauerunt: Græci uero *ἀπαδύρμιον*, quod illic expoliarentur adeuntes.

De hac uero parte, quia ad sanitatis rationem nihil attinebat, ne quidem uerbum Galenus fecit in decimo libro artis curatrici: cum alias diligenter, & accurate fuisset persequutus.

Cæterum pars illa, quæ sicca dicta fuit testudo, a Vitruuio calidarium nominatur, ab aliis sudatorium, a Græcis *ὕπεραυρον*, Martialis eam quoque

quoque Laconicum uocat. Lauacrum uero; quod Piscinam Plinius iunior interdum appellat, ab aliis calidum solum, Vas balnei, Cisterna, Alueus & Lacus dictum est; id autem a Romanis modo ligneum extrui, modo ex ære, nonnunquam etiam ex pretiosis, marmore, factis constat ex uetustissimis Romæ ruinis; quæ publice uiuantur hodie, tum etiam de loco in locum posse illud ipsum transferri, facile ea Ciceronis uerba testantur, in quibus ad Terentiâ uxorem scribens, eam admonet, ut labrum si in balneo non fuerit, det operam, ut sit. Quam partem Galenus *ἐμβασίη*, uocare asuevit, hoc est introitum. Verum balneorum ueterum figuram, ac uerissimam imaginem restituit nostro æuo Gulielmus Choulius, atque alii antiquitatis studiosissimi, quibus curæ fuit, ut collapsæ uetustatis monumenta, in lucem reuocarentur. Licet & illud addere his quæ dicta sunt, ad aliorum usum, præsertim qui rerum antiquarum studio oblectantur, Balneum fuisse a quibusdam, hoc nomine uocatum; quod curas abigat, & animi propellat affectus, idque Homeri testificatione adductis, qui hoc ipsum uoluisse uisus est, cum diceret, *Οδισσεῖ lib. X. λουεῖ δ' ἐκ τριπόδος μεγάλαο.*

Ὀφθαλμοὶ ἐκκαμάτων θυμοφόρον εἶλετο γυναι.
Quia uero ueteres in more posuerunt, ut Balneum incenderet, ob id uolunt alii Balnea fuisse dicta ἀπὸ τῶν βαλαγῶν. Partes Balneorum geminas extitisse, ait Julius Pollux lib. vii. hoc est *ἐσχάρα*, καὶ *ἀλεπτήριον*, Escharam, & Alipterium. Est autem Alipterium idem quod unguarium; ubi post sudationem inungebantur corpora. Vasa autem Thermarum eodem autore, fuisse Aryballus, Arigena, Pyelus, siue theca. Maior autem lacus, piscinaue, in qua natæ res plurimæ aestuabant, quadam ueluti similitudinis ratione, Oceanus uocabatur Lampridii testimonio. Labri uero pars, a Vitruuio scholasticè dicta fuit, quæ ab illis occupabatur, qui circumstantes præstolabantur, hoc est qui lauacrum ingresses, cum priorem locum pro tempore, usurpassent, commode circumspectabant, extreme labri oræ inhaerentes. Ceterum balnea ea ratione constructa reperio, ut interdum per fenestras totius diei solem amplissime exciperent, quadam autem, quæ Blattaria dicebatur, non item. Res autem eo deuenit, ut illis obsecris, ac perangustis Romani uterentur, inquit Seneca, cum ea, nisi tenebrosa essent, calida minus extate existimarent. Hinc balneator dictus, qui ex eo loco, questum captaret cui qui lauarentur, pro mercede quadrante soluere, author est Seneca, & Horatius

„ Dum tu quadrante lauacrum
„ Rex ibis.

Detestatur autem Seneca tantam balneandi licentiam, non solum ob incredibilem therma-

rum sumptum, sed etiam ob corporum detrimenta, quæ illa miserabiliter consequerentur. Nam decoquebantur nimio calore adeutes, immoderateque sudatione exinaniebantur, mox in aquâ mergebantur, quasi tartareis penis, & suppliciis affecti. Hinc Martialis, ridiculose balneatorem elixum uocat, ubi de quadrantibus loquitur, hoc est de illius mercede.

Quos diuidebas balneator elixus.

Romanos autem, post ablutionem, deliniri consueuisse, ostendit Plutarchus, quod passim etiam testatur Galenus, qui ad corporum curationem, sanitatēque tuendam, id genus exercitationis quam sapissime proponit: ac post illum Cornelius Celsus, atque alii memorie prodiderunt. Quia uero ea est humanarum rerum conditio, ut soluto rationis freno, eo loci perueniant, ut ab exiguis initiis ad mediocritatem tollantur, mox ab illa ad supremam, perditamque licentiam rapiantur, sic ueterum quoque luxuria a minimis orta principiis, mox sensim adaucta, ad prodigiosum quandam excessum sublatâ uidetur. Nam pro oleo, quo inungerentur membra ad salubritatem comparandam, tot unguenta pretiose extimationis reperta fuere, ut regum opes tato uix sumptui uiderentur posse sufficere. Item a priuatis, angustisque balneis, ad tantam publicarum thermarum magnitudinem deueniunt, (quod Ammianus testatus est lib. xvi.) ut illæ provinciis pares uiderentur. Nam earum parietes magnis, pretiosisque orbibus radiantes effulgebant, Alexandrinis marmoribus, & Numidicis crustis distincti. Cameræ uero inungebantur abscondite. Loca omnia circumquaque operosis tessellis, uermiculato ordine, & circumlitione uaria, ad picturæ æmulationem intextæ, suspiciebantur. Piscinæ Thasio lapide, quo uix minima templi pars decorari consueuerat, circumdatæ, corpora excipiebant, diuturna sudatione decocta, & elanguida, sæpius etiam fere exanimata. Aqua (ut inquit Seneca) argenteis epistomiis effundebatur. Statuè innumere, ingentesque columnæ solas delicias sustinebant, & ad ornatum, luxumque merum collocatæ uisebantur. Solum, quod pedibus calcarent, ex gemmis constructum spectabatur. Quod si quis extremam, ac perditam illorum temporum luxuriam, qua Romani in extruendis thermarum edificiis abusi sunt, copiosius intelligere cupiat, Seneca in primis lectitet, mox utrumque Plinium, atque alios plurimos. Sed ueniam dabit nobis studiosi, si paulo digressi fuerimus, cum de inunctione tractaturi, de balneis tam multa dixisse uoluerimus, ut fere antiquitatis memoriam scribere, uel ipsam Historiam texere uideremur. Id autem factum est eo consilio, ut intelligant legentes, hanc quoque uetustatis partem ad medicum usum quam maxime pertinere.

pertinere. Balneo itaque, corporis inunctione praeferat, quo diximus modo utebatur. Hæc autem uti satis constant legentibus Galeni librū decimū Methodi, ita quoniam pacto corporis unctio sit administranda, ostendit libro secundo de tuenda valetudine. Neque illud aspernari debere existimo, inungendi corporis occasionem, a meatibus nostræ cutis, quos etiam græco nomine poros dicimus, ortam fuisse. Nam si cutis continua extiterit atque uniformis, nihil sane sanus præstare posset, adhibiti linimenti præparatio, præsertim ubi corporis infernas partes alterare contendimus. Medici itaque cupientes hepar corrigere, sanguinem castigare uniuersum, ac totam contagii galli-
B maculam delere, & morbum ab radicibus funditus extirpare, linimentum ex hydrargyro excogitauerunt, quod chymistæ Mercurium, populari autem uoce argentum uinum, appellant medici. Cæterum ut hydrargyrum facilius unguenti formam suscipiat, admiscunt suillam axungiam, buryrum, terebinthinam, styracem liquidam, thus, myrrham, mastichem, iridem, aristolochiam, gentianam, ac cætera huius ordinis. Quod si uelint mitem esse unctiōnem, contenti sunt his quæ diximus. Si uero uolentius, ualidiusque deliniri uoluerint, addunt nigrum ueratrum, sulfurem, nitrum, succum enulæ, opiique, adhibita particula acetii, item oleo laurino, & Rosaceo. Ne autem laborantium uitæ, ex hoc medicamentum genere periclitentur, præcepta illa in animo custodienda subscribunt, corpus priusquam linimentum assumpserit, exactissime uacuari debere, neque tantum sanguinis de-
C tractione, uerum etiam pharmaco purgante, idque non semel tantum, sed bis, aut ter, atque amplius, si opus fuerit. Rursus & illa iubent obseruanda, ut inungendus, stationem, aut locum calidum habeat, sit robustus, uires sufficiant, etatem agat floridam, non ualde macilentus, inungaturque semel in die, & mane horis v. ante prandium, secundum singulas partes, excepto capite, & pectore, uoluntque id fieri continuatis diebus decem. Neque putant patientem abstinere debere ab usu ouorum recentium, iusculorum, & carnium laudandarum, item a potu uini meraci, atque odorati. Quod si eos morum intabescat, exulceratione correptum, mandant statim adhiberi lac, aquam hordei, decoctum malte, glycyrrhizæ, lactucæ, folatri, portulacæ, ruscilaginis, diamorum, serapium rosatum recens, & mel rosaceum. Cur autem hydrargyrum talem ac tantam uim, potestatemque obtineat, eas causas referunt, quod facul-

tatem habet causticam & exurentem, ut potest, quod igneis, tenuissimisque particulis consistet, quæ ubi a calore nativo nostrorum corporum ad actum prouocata fuerint, aptæ efficiuntur, ut plurimum calefactæ uel ex propria uim, uel caloris ope natui, exurunt contagionis feminaria, proprietatemque illam causticam intro perferunt, qua densiores materiæ molliuntur, subtiliores uero resoluntur omnes. Hanc uoluisse curandi rationem Fracastorum, satis in eius Syphilide constat. Quod ne temere dixisse uideamur, aut falsam alicui opinionem adscripsisse, quo nihil ineptius, aut turpius excogitari potest, referam loca ex secundo libro Syphilidis. Primum enim illum uoluisse, tutiorem, ac magis in usu positam esse curationem, quæ fit unctiōne, quam suffitu, constat ex illis uerbis, quæ statim summigationem absoluta, & ab eodem damnata, sic leguntur.

Argento melius persoluant omnia uino “

Pars maior. “

Hactenus hydrargyri usum, suffitui anteposuit. Mox hunc ipsum laudibus extollit.

Miranda etenim uis instat in illo est. “

Uini autem argenti efficaciam physica ratione comprobatur his uerbis.

Sine quod id natum est subito frigusque, caloremque “

Excipere, unde in se nostrum cito contrahit ignem. “

Paulo post ad occultas rerum proprietates subterfugit, ceu ad sacram anchoram.

Sive aliam uim fata illi, & Natura dedere. “

Compositionem uero hydrargyri cum aliis rebus ostendit, cum ait.

Haud fallax medicamen, ceptaque primum “

Misceri argento fluitanti axungia porca “

Mox etiam oricia simul adiuncta est terebinthi, “

Et laticis resina aeria, & sequentia. “

Hortatur laborantes, ut eorum corpora inungant, dicens.

His igitur totum oblinere, atque obducere corpus “

Ne obscenum, ne turpe puta, per talia morbus “

Tollitur, & nihil esse potest obscenius ipso. “

Excipit autem caput & pectus, cum inquit.

Parce tamen capiti, & præcordia mollia uita. “

Non esse inungendum ultra decimum diem, per id significat.

Hæc tibi bisquibus satis est iterasse diebus. “

Auxilii huius difficultatem & duritiã explicat hunc in modum.

Durum erit: at quicquid tulerit res ipsa, serendum est. “

Salutem autem certam inde laboranti pollicetur.

Aude animis, tibi certa salus stans limine in ipso “

Signa dabit, liquefacta mali excrementa uidebis “

Affidue spato immundo fluitare per ora. “

Cæterum, per easdem rationes damnari potest inunctio, quibus etiam improbari fere sufficit. Accedit, quod nemo uisus est exacte sanatus hoc genere auxilii, aut saltem diuturno tempore. Nam aliis tertio fere anno transacto, aliis quinto ad summum, rursus ferus illi hostis bellum indixit, cepitque truculentius gliscere, ac seuius uexare patientem: præter illud quoque detrimenti, quod permultis attulit hoc quod iam institutum fuerat medicamentum. Ut iam liceat hoc modo ratiocinari. Inunctiones in lue gallica administrandæ uel erunt mites, uel uio lentæ. Mitioribus non, æ ferri morbum omnes consentiunt, uehementioribus periclitari multos, experientia testatur, itaque nullis inunctionum generibus est confidendum.

De his, quæ in gallica affectione per os assumuntur
Cap. 14.

Diuimus in his quæ præcesserunt, assumpta per os diu esse generum, medicamenta, & cibos. At medicamina, uel erant a ratione profecta, uel ab ipsa inuenta experientia: Quæ autem ratione ducantur, ea omnia diligenter complexi sumus, in ea parte, quæ de inanitione, & repletione disseruit. Nam eo loco dicebatur, quo ordine, quaque methodo sint gallice laborantes uacuandi, habita ad humoris peccantis qualitatem, consideratione, qui cum lue consentit. Nunc autem de his medicamentis sermo habendus est, quæ ex ipso experientie sinu effluxere, quæ longo usu comperta sunt, ad huiusce morbi profligationem consequendam. Ex quibus alia erunt certa, & opportuna, alia autem incerta & periculosa, quædam autem ueluti media. Voco autem certa medicamenta ligni guaiaci primum, deinde falsæ periliæ potus. Incerta autem, nec periculo uacantia, uti præcipitatum uulgo appellatum. Media autem sunt, uti haustus decocti, quod ex ligno Hetechen (si modo id haberi possit) conficitur, aut radice china, aut oliuastro, & iniipero, uel alio domestico ligno, ad hunc usum adhibito. Sed initium capiamus ab hydrargyro præcipitato.

De uiuo argento præcipitato, quod per os assumuntur
Cap. 15.

Argentam uiuum, hoc est hydrargyrum, è fluido ære, in ociosum ac residuum puluerem uerti humanæ, solentis atque indaginis

opus extitit. Cum autem hoc modo paratum est, iam non amplius hydrargyrum, sed præcipitatum chymistica uoce, a Medicis nunc cupatur. Paratur autem multis modis, hoc est alia atque alia ratione: quod nonnulli copiose sunt persecuti. Nos autem consulto hanc partem præteribimus, cum de re uenosa, parumque utili, quinimo periculi ac detrimenti plena, parum solliciti esse teneamur. Accedit quod hæc tractatio chymistica est magis quam medica: itaque chymistarum scripnia non sunt referenda, sed potius rei uim & facultatem pensitemus, ut inde studiosi intelligant, recte ne, an perperam, hoc medicamentum, salutem possit languentibus polliceri.

Ego autem sic reor a præcipitato abstinendum non minus esse, quam a quacumque alia uenena assumptione. Quod si quis casu, aut forte sanatus fuerit, hunc ipsum unam cum mille aliis conferamus, qui eo genere remedii, exulceratione intestinorum correpti sunt, uel uasis in pulmone eruptione laborarunt, uel in hydropem prolapsi sunt, aut alias exitiales ægritudines subiere. Quamobrem siue ex eo pastilli formentur, siue catapotia, siue etiã tenuissimus puluis conficiatur, rectius extare iudico, ut illius usum omnino euitemus. Verum de hydrargyri temperamento, ueritateque non modicas extare controuersias inter scriptores reperio. Quorum plurimi arbitrati sunt inter illa medicamenta esse reponendum, quæ antidota uocantur. Contra alii uenenum esse uerius dicendum. Item calfaciendi, salutate prædium esse alii, alii frigidam uim obtinere contendunt: Res autem eo loci deuenit, ut quilibet ex ea quam sequitur opinione, illius usum uel laudet, uel improbet. Nam qui illud antidotum esse uoluere, maxime exhiberi posse contendunt siue extra adhibitum, siue per os ingestum. Qui uenenum dici malunt, hortantur homines ad illius abstinentiam. Qui calidum esse fateatur, nolunt id inunctione acceptum posse contagi gallici seminaria exurere: uti hepatis exultionem auferre, qui frigidum illi temperamentum iniungunt. Qui partes tenues habere recipiunt, hi calidam obtinere uim, ac facile permeare corpora diiudicant.

Contra, quibus uidetur crassioribus esse partibus præditum. Iure autem dubitatum fuit, de omnibus his quæ dicta sunt, cum probabiles hinc, atque illinc rationes scriptorum adducantur. Etenim, asserentes eius temperamentum indicare, antidotum esse, ad experientiam confugiunt, quando illud constare apertissime fateantur, non modo corpus non interimere, uerum etiam multas tollere affectiones, non modo uirilem ætatem

tem agentium, sed & puerorum. Iccirco tantum abesse uolunt, ut inter uenena connumeretur, quod etiam minus efficaciter agit, quam mithridatica confectio, cuius usum pueruli ferre non possunt, cum tamen Hydrargyrum ferre possint, lumbricis, ascharidibusque uexati. Tum etiam his qui ileo laborant, teste ægineta, optimum aiunt extare medicamentum. Contra autem dicentes id esse omnino uenenum, ea ratione utuntur, quod hoc fequissima pariat symptomata: quod interdum enecet: quod eiusdem sit efficaciz cum mysi, sory, & calchanto: quod hoc ipsum uoluerit Dioscorides: quod denique comburatur interanea, erodarque tactas ab eo particulas. Addimus & nos non luen illam coniecturam, quod quæ ex eo artificiosa conficiuntur, uenena sunt lethalia. Etenim quis nescit ex hoc uno, & sale ammoniaco a chimistis, fieri argentum sublimatum? quod haustum uentriculo adhæret statim, ac paulo post eius tunicas ad interitum usque corrodit & lacerat. Item ex eo cinnabaris artificiosus, una cum sulphure permixto, conficitur: qui rursus enecat assumentem. Dixi autem artificiosum, factitiumque cinnabarem, quoniam & mineralis alter reperitur, qui naturæ opera producit, de quo paulo post sermonem habebimus. Accedit quod, qui hydrargyri caueas exercent artifices, illud ipsum effodientes assueri sunt hincetolo, aut consimili re alia os, nareque occludere, ne frequenti anhelitu uapores illius attrahant, quoniam eo maxime ladi comperitum est. Quinimo ferunt tractu temporis eorum membra fieri trementia, & imbecilla; sapius etiam ad omnia inualida ac segnia, interdum, & dentes illis concidere uniuersos, quod certe haud in alia causam referri potest, quàm in uenenosum halitum, a maligna illius substantia perspirantem. Quo autem pacto hominem enecet, ostendit Dioscorides lib. v. rei medicinalis. Etenim suarum partium pondere (inquit ille) interanea frangere, ac dissipare comperitum est. Nec obstat quod dicitur, aliud esse hydrargyrum naturale, aliud factitium, quoniam utrumque genus uenenosum, atque exitiale esse, idem author testatur. Indicat & noxiam eius, mortiferamque qualitatem cinnabaris naturalis societas. Nam qui caueas, unde illud educitur, diligenter obseruant, argenti niui mineram aiunt esse non leuiter rubram, ac permagni ponderis, quæ mox eruta, tenuissime teritur, deinde ignisui, atque impetu exprimitur. In quibus item caueis, una cum niui argenti minera, permixtus est lapis, grauioris ponderis, coloris rubri, non admodum durus, qui

totus sermone hydrargyro scatere uideatur, atque hunc, cinnabarem natium, & mineralem uocât: cuius item desoffores halitum, & uaporem nequeunt ultra quadriennium sustinere: nam ægi pariter fiunt, ac tremebundi. Itaque ex his omnibus facile colligunt, uenenosam huius mixti substantiam, noxiameque temperamentum. Galenus autem in huius essentia peruestiganda, anceps, breuisque admodum fuerat, quod aperte constat legentibus lib. viii. de simplicium medic. facult. Nam primum se ignorare ostendit naturalis hydrargyri productionem, cum dicat id parari tantummodo, uti ærgo, lithargiros, psoricum, & similia: deinde an interimat deuoratum, an exterius adhibitum, se nondum periculum fecisse subiungit. Nisi hæc uerba uelimus hunc habere sensum, ut uelit Galenus id omnino interficere sed ambigat an deuoratum, an externe exhibitum, interimat. Id autem alii uiderint. Acrius uero sermone xiiii. constanter asserit enecare, eodem sane modo, quo argenti spuma: quinimo & consimilem curationem expetere, ubi absorptum. Lac item asininum, recens multum, haustum, uomitioneque reiectum, illi prodesse testatur, uti & in aliis quibusdam uenenis, sæpe obseruare consueuimus. Quod etiam ægineta uisum est esse dicendum, si quæ ab eo scribuntur lib. v. legerimus, tum etiam quæ lib. vii. apud eundem authorem scripta reperiuntur. Nam argentum uiuum, ægre in medicinz usum accomodari ostendit, quod ueneni speciem referat: quamquam extitisse quosdam ait, qui hoc ipsum in cinerem concrematum, ac cum aliis rebus immixtum, colicis atque iliois, epotum propinauerunt. Quod uti non improbat, ita nec laudat ægineta. Adducor itaque ut credam uenenis potius, quam aliis esse connumerandum. Neque obstant, quæ in aduersum ferebantur. Etenim id sanare homines, gallicamque perniciem tollere constanti animo pernegandum est. Illud certe contingere potest, uti permixtionem aliarum rerum, minus noxiam uim exercere possit: nam & alia extant uenena, quæ uel in modica quantitate exhibita, uel frequentibus eorum uim castigata, nihil inferant detrimenti, ac citra omnem lesionem, expultricitis uirtutis impetu propellantur, nec quæ exiguum illorum morulam, qua in interaneis resident, suas exercere uires possint. Eoqueque spectare uidentur Pauli uerba, qui iliois & colicis prodesse ipsum retulit, sed concrematum inquit, & aliis rebus, speciebus, permixtum. Quamquàm neque hoc dixisse ægineta ex proprio sensu satis constat: neque huc usum omnino probare uideatur. Nec minor ea est existi-

manda difficultas, quæ Hydrargysii temperamentum quærit, num calidum, an frigidum sit. Nam frigidum extare purantes, urgent primum, his rationibus confisi, quod pondere, grauitateque sui non exigua frigidum sit dicendum. Item ex ea quam actu perpetuo obtinet frigiditate inseparabili, hoc ipsum colligere non desinunt: tum ex aquo illo fluore, quem incessabili agitatione diffuere conspicimus. Accedit quod argentum uiuum est materia unâ cum aliis omnibus metallorum generibus sociabilis, habetque cum illis ueluti *συμπάθεια* quandam, hoc est consensionem: atque ob id a Physicis, & Chymicis modo radix, modo origo ceterorum metallorum dici solet. Id autem non fieret, inquit, si actum haberet, & caliditatem insignem, nam quæ calore excedunt, aliorum commercium respuunt, contra quæ frigida sunt, ad resistendum aliis ineptæ uidentur, unde & magis miscentur, quod in aqua aperte quilibet intueri potest. Sed & Auicennæ uisum fuit, ipsum frigiditas parere ægrotudines, tremorem, lethargum, resolutionem, conuulsionem, & similia: quo fit, ut omnino frigidum habeat temperamentum. Postremo & Dioscoridem idem sensisse adscripulantur, cum solo pondere & grauitate uoluerit intestina dilacerare: erosione autem, & aliis caloris actionibus enecare dixisset, si uenenum est calidioris consistentiæ. E diuerso stant alii, dicentes illud calidum esse putandum, quia exulcerat, & erodit, quibus in hæret, corporis particulas. Tum etiam eodem modo obesse aiunt, quo & argenti spuma, immo & eisdem auxiliis subleuari eos, qui illud deuorauerint, perinde atque illi qui spumam argenti potauerint, authoribus Dioscoride in primis, deinde Aetio, & Aegineta. Ad extremum Physicæ rationes addunt, quod argentum uiuum ab indefinente motu nunquam uacat: quo fit ut inguis ille & incessabilis motus, non alia fieri ratione possit, quàm negati cuiusdâ caloris requiescere necesse, ratione. Rursus id calidum extare confirmant, ex eo, quod coagulari non potest, quæ autem sic se habent, calida dici debere necesse est, quod ipsi Aristotelis testimonio comprobant lib. iiii. *Metheorologicorum*. Hactenus eorum sectam secutus sum, qui calidam facultatem illi adscripserunt. In quam sententiam, constat præstantis doctrinæ uiros, quamplurimos uenisse, qui uiuunt, quorum nomina ex eorum monumentis, præclarisque lacubrationibus, satis illustria sunt. Fuit & huius eximius opinionis cultor. Fracastorius, cum de hydrargyro sermonem haberet, in his libris quos de morbis contagiosis conscripsit. Sed

E & in Syphilide eandem hoc modo tueri partem uisus est, cum de eo loqueretur.

Miranda etenim uis insita in illo est.

Sive quod id natum est subito frigusue caloremque

Excipere: unde in se nostrum cito contrahit ignem,

Quodque est condensum humores dissoluit, agitque

Fortius, ut candens ferrum flamma acrius urit.

Sive acres, unde id constat compagine mira

Particula nexuque suo, uinclisque soluta

Introrsum, ut potuerit seorsum in corpora ferri

Colligant concreta: & semina pestis inuunt.

Contrariis autem rationibus occurrere

non admodum, difficile est. Etenim huius grauitas non frigido elemento accepta referenda est, sed partium densitudini.

F Deinde ea quæ actu frigida sunt, necesse est potestate talia iudicare. Rursus neque huius fluor aqueus dicendus est, nisi in referia, poetis translationibus uti uelimus. Erit itaque motio & agitatio quædam, naturæ & substantiæ illius adhibita, quæ formam argenti uiui, specificam uocatam, consequitur. Quod uero consensionem habeat, cum aliis metallis, id profecto non efficit, ut frigidum ex eo sit dicendum, sed quod cum illis naturalem habeat amicitiam, qualem & plurima alia obtinent in natura, quæ nihilominus frigiditatis sunt expertia. Forte id conuincerent aduersarii, si cum misceret Hydrargyrum cum auro, argento, ac cæteris metallis facile in eorum substantiam conuerteretur. Contrarium autem euenire docent Chymistarum perpetui, miserabilesque conatus, nam hi pertinaciter suo inherentes proposito, totum æuum conterunt, ac tandem, oleum, & operam (quod dici solet) amittentes, & ad instar Sisyphi, saxum uolentes, aut cæcæbri ægrotudine aliqua corripiantur, aut summa egestate, uitam miseram agunt. Quod item Auicenna dixerit frigiditas parere hoc ipsum ægrotudines, certe id uerum esse pronunciamus, testimonio etiam adhibito eorum, qui foveis metallicis operam dare consueuerunt, quod etiam in superioribus satis demonstratum fuerat: uerum illud efficere potest ex diuturna illa inspiratione noxii uaporis, qui cerebrum repleat, atque ipso calefacto, in causa sit, ut a toto corpore etiam attrahantur materiæ, quæ multitudinis ratione obstruant, ac nervos afficiant, quibus animalis functio uires suas exercet: indeque affectiones illæ emergant. Cum autem aiunt Dioscoridem dixisse, sui grauitate & pondere enecare, cum frangere, & dissipare interanea uideatur, id profecto admittendum est, nam ab eodem ueneno, uaria possunt contingere symptomata. Quocirca & hoc ipsum, ponderis impetu, hoc est partium densitate

poterit

poterit id molestiæ parere: poterit & corro- A
dere, ut causticæ facultatis. Quod autem
hoc Dioscoridi non aduerfetur, indicat quod
subdit auxilium, nam lac iuber plurimum ef-
se potandum assumpto Hydrargyro, cuius
causam uidentur asserre Paulus, & Aetius,
quia eadem cum argenti spuma, parere sym-
ptomata uidentur, quæ exulcerando, inurendo
que interimit. Sed hæsitabit quispiam, ex
eo quod a nobis dicebatur, huius partes den-
siores esse, crassiorisque substantiæ, cum po-
tius tenuissimis uideatur constare particulis.
Nam qui caueis metallorum incumbunt, tellu-
ris uiscera contrectantes, aiunt hydrargyrum
commode recondi marsupis, e corio confe-
ctis, cum ex aliis loculis, uasisque facillime di- B
labatur, effugiatque continentem materiam.
Id autem indicio esse uideretur, minimas ha-
bere, atque exiguas partes. Hic uero dicen-
dum est, illud habere diuersas partes, quorū
aliæ densiores sunt, ac magis crassæ: aliæ faci-
lius sui tenuitate dilabuntur. Atque hæc cau-
sa sunt, ut una cum uapore, halituque dislan-
tes, metallorum artifices lædant, uti antea præ-
diximus. Hinc etiam liquet Auicennam mi-
nus recte damnaſſe Galenum, ac Dioscoridē,
qui libro rei medicinalis, v. asserbat: Argen-
tum uiuum suarum partium pondere exitium
parere, intestinorum fractura producta. Nam
de eius grauitate sensus indicat, quæ ex parti-
bus oritur sulphureis, atque terreis. C
tem uti densiores sunt, ita a ui caloris natui
nequeant confici, neque expultricis uirtutis
impetu propelli, quo fit ut erodat, laceretque
intestina. Aliis uisum est dicendum argen-
tum uiuum sui pondere detineri diutius, & cū
cari: mox calore concipi, indeque exitium
asserre. Postremo illud non nesciendum est,
ex hydrargyri diuersis partibus densioribus
aliis, aliis tenuioribus, & uaporosis halitibus,
posse medicum asserre causas, de his quæ ab
eo contraria ratione efficiuntur, symptomati-
ca, qualia sunt cerebri affectus illi, apoplexia,
uertigo, lethargus: item oris ulcera, & uen-
triculi erosio, necnon penitiorum corporis
partium laceratio, quod Dioscorides asser-
bat. D

De lignis, quorum decoctis utimur in re gallica.
Caput 16.

Q Misis his, quæ aspera admodum, & per-
acerba remedia sunt, ad ea deueniamus,
quæ uti sunt mitiora, ita & certa magis putan-
tur auxilia. Sunt autem hæc decocta alicuius li-
gni, quibus præca ætas, indorum hominum
imitatione, qui hoc genere medicamenti op-

portunum, salutareque remedium asserre so-
lent, gallico affectui, qui familiaris est illis, &
germanus, ac fere endimicus. Nam alii ce-
perunt iuniperum incoquere, alii oleam, alii
pinum, plerique delegere quercum, uel buxū:
probarunt & nonnulli ebenum, guaiaci emu-
lum, & quod ridiculum est, fagum. Qui-
bus testantur, plurimos fuisse sanatos: quod
ego, ut credam, uix audeo pronunciare. Et-
enim hinc illustrium auctorum me nouet au-
thoritas, illinc nil certi habeo quod proferā.
Ut ut autem res fuerit, puto si quis unquam
sanatus eo uenerit auxilio, id accidisse ob præ-
cedentes uacuationes, & tædem uicis ratio-
nem, iuuante etiam quicquam ligno, ubi fa-
cultatem, exsiccandi natum fuerit. Quod
forte respiciens Fracastorius lib. iiii. de conta-
giosis morbis, ausus est dixisse, deficiente gua-
iaco posse nos tuto uti iunipero, citro, cupres-
so, teda, terebintho; cedro, ebena, calamo
aromatico, & radice gentiana. Ex his au-
tem si interrogaretur, quod nam cæteris præ-
stabilis sit, puto eum responsurum, iunipe-
rum, non quidem ob uim, aut facultatem oc-
cultam illi inditam, sed ex siccitate, quæ sa-
tis auxilio solet esse putredini, & contagii se-
minariis, cum sui præsertim acredine humores
digerat, ac dissipet, auctore Dioscoride lib. i.
& Plinio, naturalis historiæ lib. xvi. Atque hæc
de domesticis lignis dicta sint obiter. Experi-
entia uero, maiore, lateque patet usum secuta, no-
ui huiusce morbi, ex nouo orbe noua quoque
comperiit medicamenta. Nam alii contenti
sunt partitione illa, quod ligna gallico morbo
opportuna sunt, Hetechen, china, falsa perilia,
guaiacum. Qui maiorem asserunt partiti-
onem, addunt lignum gallicum appellatum.
Sed horum uim & naturam breuiter attinga-
mus. Hetechen lignum uocant eximii quidam
medicinæ professores, quod populis Lybicis,
atque Afris est notissimum, senticosum, spinis
munitum, crassum, coloris subrubri, palmarū
fructus instar. Hoc autem Italiæ uolunt esse
ignotum, ac cæteris prouinciis nostratibus,
quocirca cum Afris maneat, quo ad uideri no-
bis patietur. Cina uero, siue china uocata ra-
dix est, mediocris longitudinis, nodosa, fungo-
sa, leuis, coloris subrufi, saporis, odorisque ex-
pers, radicum cannarum nostratium æmula,
quam etiam herbarum professores egregii, ra-
dici Rhodiæ perfimilem esse, testantur. De-
ferri uolunt nonnulli e regione sinarum, ab
his qui ultra Calicut, & Taprobanem, ad nau-
gant: alii inquit a Lusitanis, Hispanisque e
meridionalibus regionibus: alii malunt ex In-
dia Occidua transferri. Plerique arbitrantur
ignorari prorsus, unde delata ad nos perue-
niat. Ac si necessariū omnino sit, patriā exactis
sine cognoscere medicamentorū ad eorū uires
L1 3 metiendas.

metiendas. Sit tamen ex quo uis loco delata, certum est eam nasci in arenosis littoribus, & ab incolis extirpari. Utuntur hac una radice in morbo gallico, ac ceteris affectibus plurimis tollendis Galli, Lusitani, Flandri, ex Italia autem Lygures, Ethrusci, & Veneti. Probatum ruffa, ponderosa, haud carie exesa, inter ne albicans, substantia fungo persimilis. Cuius temperamentum frigidum & siccum esse creditur, estque tenuium partium. Quo modo autem sanet, Fracastorius ostendit in his quæ de contagiosis morbis conscripsit. Sudore etenim multo concitato, laborâtes restituit. Quod ne anxium remoretur auditorem, scire licet, ueterum nostrorum fuisse studium, ut gallicam laem extirparent, prodiga consideratione prouocata. Sudorem autem copiosissimum educebant sublimatis medicamentis, longa indagine, ac riqe cogitatione, repertis. Atque hæc Elixir uitæ appellabant, uti etiam nostra tempestate utuntur plurimi. Verum nihil est, quo sudor copiosius emanet, quam sit hæc, qua de agitur, China. Quocirca ex hac non tam insensibili, quam sensibili distillatione concitata, fertur plurimos fuisse sanatos. Præsertim Carolum V. omnium mortalium inuicissimum, qui hoc genere prædidit a podagra, articularumque cruciatu, tum etiam lue gallica, liber factus esse existimatur, uno omnium scriptorum consensu. De curatione autem per sudorem, uidetur intellexisse poeta, cū ait.

Destillant aqua cyarum sub lumina prima

Luciferi potare iubent, stratisque parare

Sudorem: nec certe abre. nis utilis ulli est

Reliquias morbi tenues dispergere in auras.

Sed ad Chinam reuertentes dicimus, eius decoctum assumi dierum 25, uel etiam 30, si opus est, spatio. Curatio hæc inter mitiores est reponenda, & ad mediocritatem accedens. Quod si hac una destituamur, sunt qui sudationem cient decocto Dictamni, scordii, casij lignæ, iridis, aristolochiæ, costi, bistortæ, & gentianæ. Fracastorius Arundines nostrates, hoc est earum radices decoquit, addito calamo aromatico, Scinanto: pluribus tamen diebus continuato haustu, quam de Chinæ potu dictū fuerat. Ceterum huius nobilis radiceis (quando Cæsaris salute reddita sit illustris) uim, & potestatem daminat acerrime Vessalius, nigrissimus, & ab ineunte ætate, summa mihi familiaritate coniunctus, eo præsertim tempore, quo Patavii eosdem una audiuius præceptores, ac paulo post, uterque nostrum in eo Gymnasio, publico interpretandi munere fungebatur. Verum uti ille amarulentior uisus est extitisse, radicem unam aduersus, ita eius successores, plus iusto, uidetur huius laudes de-

cantasse, ac ueluti in cœlum tulisse. Nam aiunt in Hydrope mirifice eam prodesse: quod quæ ratione dixerint, minime uideo. Erenim Chinæ decoctum insipidum est, cum suspicione frigidi temperamenti, quoniam saporis, atque odoris penitus est expers. Accedit quod hi referunt, eam mirabiliter cōferre intemperiei oculorum calidissimæ, & hepatis nimio feruore uexato. Hæc autem quo modo facile una conspirare, conslarique possint, alii uiderint. Huius itaque uim uti non improbo, ita nec magno opere laudo: mediocritate seruata: nā mitiorem curationem facere, experientia docet, ualidiorem facere non posse, testatur eius mediocri temperamētum, cum nullo suarum qualitatum excessu. Hinc constat toto cœlo aberrasse, qui dicunt, chinam in re gallica, uti & potestate superare guaiacum: quod certe uti sine ratione dictum est, ita experientia minus consonare uidetur. Sed iam pergamus ad reliqua. Succedit planta, quæ populari uoce dicitur Salsa perilia. Hæc uti minus certam affert curationem morbi, quam guaiacus, sic effiacius radice China, sanare posse, creditur.

Defertur, ut multi opinantur, ex hispanis, occiduisque insulis, nostro quo repertis. In solo nascitur arenoso. Radix est longa, tenuis, tuberculis distincta, quibus fibræ, capillarum instar, erumpunt, satis prolixa, interne canacet, externe cortice satis duro, ac fere nigro tegitur, odore caret, sapore ad amaritatem tantulum inclinat, & facillime hęcitur. Quibusdam uisum est hanc esse radicem Ebuli, similitudinis rationem sequentes. Præsertim cum eam habere constet radices, quibus haud leuis iudicata est facultas exsiccandi, colligendi, ac digerendi, ut author est Galen. lib. vi. de simplic. facultatibus: tum etiam uenenis auxilio esse, atque ob id viperarum moribus occurrere scribit Dioscorides lib. iiii. Verum singula singulis conferentes, reperient falsam magis esse dicendam (quod maior pars herbariorum casset) radicem smilacis asperæ, quæ diuersis Italicis locis plurima nascitur, præcipue uero in

Ethruia, agro piceno, umbria, & ut alii etiam referunt, campania. Huius historiam explicat Dioscorides lib. iiii. & post illum Galenus lib. vii. de simpl. facult. Nam eius frondes acrem inferre sensum testatur, atque ob id exciliatere. Ex quo ego minus probare soleo, smilacis, siue milacis dixeris, uim. Primum, quia, nūquam hæc sit falsa perilia, minime certū est: deinde, da ut eadem radix sit milacis cū illa, uerēdum est, ne minoris sit efficacitæ, quam eius, quæ ex India defertur, cum ea uantur occidui, in gallici morbi sanatione. Ceterum falsæ temperamentum alii uolunt esse calidum, quoniam gummata, & articularum topoh discunt. Alii, quod odoris, & saporis expers omnino sit, malunt

malunt frigidum appellari. Certe immoderatum excessum nullum in ea iudicamus, nõ quidem calidum, cum omnium consensu, & experientia comite constet eam frigido, atque imbecillo uentriculo temper obesse. Non ite frigidum, cum qualitate discussoria, & attenuante sit prædita. Paratur huius decoctum, cum iure pulli interdum, imbecillitatis & atrophiz: causa. Sæpius in aqua decoquitur, interdum in uino. At de uino paulopost dicemus. Adderem confecturas saltæ diuersas, atque usitatam nostris temporibus, nisi uiderem eas diligenter, atque accurate fuisse a præclaris scriptoribus complexas, tum etiam omnibus peruulgatas. Quocirca ad guaiacum, atque eius explicationem, properandum est. Guaiaci nomen, indum esse, testatur Fracastorius his uerbis.

*Tractu iacet insula longo,
Hispaniam gens inuentrix cognomine dixit:
Auri terra ferax: sed longe ditior una
Arbore, uoce uocant patrii sermonis Hyacum.*

Diferri hanc arborem ex insula hispaniola satis ex his constat: quam ex insula Beata etiã uoluerint alii. Sunt qui guaiacum dicant a ligno sancto distare plurimum. Nam hoc positremum ex insula D. Ioannis uolunt ad nos perferre Hispanos. Huic proceritatem, & magnitudinem adscribunt, mediocri Fraxini, folia arnoglousi, flores luteos, corticem cineritium. Iidem fatentur, interne lignum extra re pullum, odoratum, oleaginosum, acre, minus guaiaco amarum, substantiæ flauæ, citra ullam nigredinem internam. Addunt postremo, non amplius ad nos hoc ipsum deferri ut solebat. Contra peritiores alii eandem esse plantam ad stipulantur: dicuntque earum discrimina, in cœli faciem, soli uarietatem, aut etiam aliam, atque aliam colendi ratione esse referenda. Ego aurem existimo, in hac re, diligentiam, minime ad nostrum attinere negotium. Inanis enim est de re, quæ non amplius extat, ut illi dicunt, controuersia: neque enim medicis usum ullum suppetant, quæ sunt aboita, aut pernegata. Deinde subtilis illa diuulsio, plantarum locum, & natiuam sedem exposcere, & uicissim collatas facilius iudicare possemus. Postremo, quid ad nos pertinet hæc differentia, cum eadem uires, facultates habeant, lignum sanctum, & guaiacus: Huius notæ sunt, si Hispanis negociatoribus, & Historicis credimus partim, partim etiam conspectui nostro. Arbor est guaiacus, altissima, iuglandis proceritate, cortice pullo, & uiridi colore maculata. Folia habet arbuti, fructus luteos, iunctos, uti gemini essent lupini. Ligno inest durities insignis: quod item ponderosum est, in media parte nigrum, & circumquaque subalbidum, amarum, acre, pin-

guedine aliqua refertum. Notæ huius a parte adeo apposite describuntur, ut ne quidem pennicillo expressus.

*Ipsa teres, ingensque ingentem uertice ab alto
Diffundit semper uiridem, semperque comantem
Arbuteis sylvam foliis. nux parua, sed acris,
Dependet ramis: & plurima frondibus hæret.
Materia indomita est: duro & pene enula ferro
Robora: quæ resnam sudant incensa tenacem.
Dissecta color haud simplex, in cortice, lauri
Exteriore uires lenor: pars altera pallet
Buxea: at interior nigro suffusa colore est,
Iuglandæque, ebenumque, inter, quod si inde ruberet:
Iam poterat uariis æquare coloribus irim.*

Hinc damnari merito eorum opinio debet, qui cum diuersas plantas extare cõmenti sint guaiacum, & lignum sanctum, mox addunt lignum sanctum efficacius, ualidiusque morbo gallico opè ferre. Quod qua ratione dictum fuerit, sane non uideo. Si uero excellentis doctrinæ uiri authoritati hæc edum sit, malo cum Fracastorio esse, qui unicam, eandemque arborem modo guaiacum, modo sanctam appellat. Nam de guaiaco loquens, sic ait.

*Mibi nunc magna Deorum
Munera, & ignoto denecia ex orbe tanenda
Sanctæ arbor.*

Rurfus & illud.
*Age diua beatum
Vranæ uenerare nemus.*

Tum paulo post.
Et sanctos populus ostendere ramos.

Quod si quispiam quærat, num huius sit calidum, uel frigidum, siccum uel humidum temperamentum, soluendum, calidum & siccum esse in fine secundi ordinis, attestantibus hoc, sapore amaro, acredine, partium tenuitate: linguam enim & palatum stimulat, ulcera nellicat, uentriculum calfacit & roborat, gummata digerit, tophos discutit, neruosisque partibus omnibus uim & robur conciliat. Cortex uero ualidius hæc eadem præstat, & citius, quo fit, ut ligno magis calfaciat, ac siccet. Nunquid uero guaiacus, aliis conueniat egritudinibus, necne, dicendum ex eius manifestis qualitatibus duntaxat conuenire morbis, quorum curatio calfactione, exiccatione, & attenuatione perficitur: uti sunt frigidi omnes morbi, in quibus uicis tenuis & attenuans requiritur, uel uini usus prohibendus est, aut dilutissimus conuenit. Sum & eorum uestigia se cutus usque ad hæc tempota, qui dixere, non esse guaiacum, Auicennæ Karon, non Ebenû, non Eganum. Etenim quis ignorat Auicennâ scripsisse medicos canones, supra quingentos annos, ante perustrationem insularum occidentalium? Ebenum item qui non uident nigredine superare guaiacum: ac tandem eganum nec cortice, nec ligno, nec fo-

liis, nec fructibus conuenire cum guaiaco. Sed ad eius electionem deueniamus. Probat-
 tur id quod fuerit ponderosum, non rimis hiul-
 cum, odoratum, resinofum, ex uetusta arbore,
 multa nigritie repletum, pingue, quod uelli-
 cet, amarum, album uiridibus lineis distinctum
 habens, cortice crasso intestum, & ligno tena-
 citer inherente, ac demum quod incoctum, tur-
 bidum, ac fere lutulentum reddat. Cortex
 fit crassus, durus, interne cineritius, & ater, cō-
 cavitare ampla, carie non exesus, neque item
 rimosis. Neque etiam sit nobis neglectui,
 quod prudenti ratione peritioribus obseruant,
 ut conferamus lignum cum uiribus morbi, et
 tē quoque cū ætate ægritudinis; & patientis,
 ac etiā cum partibus anni: nam morbus quo
 maior est, aut altiores radices intulit, uult effi-
 caciorem Guaiacum, minus uero qui non itē.
 Quæ omnia recentiorum auctorum monumē-
 tis satis constat. Confecturæ huius uarian-
 tur. Alii in pollinem uersum exhibent tenuis-
 simum. Alii catapotia, & pastillos condunt.
 Alii electuarii formam commendant. Non
 pauci flores conditos subministrant. Sera-
 pium quidam propinant ex succo expresso fo-
 liorum. Vinum guaiaci præferunt alii non
 ultimæ clasissis auctores. Lusitani serapium
 exhibent. Succum laudant nonnulli ex tenuio-
 ribus ramis expressum. Plurimi (quod ma-
 xime nos sequimur) decoctum ex aqua confi-
 ciunt purissimum, contra alii uini partem mi-
 scere non desinant. Verum nulla ratio, de-
 coctum superat, cum id suo fluore uniuersum
 corpus penetret, amaritie digerat, & aperiat,
 potūque cibum primum alteret, deinde & he-
 par contemperet. Sunt qui guaiaci decoctum
 in duo genera distinguant, nempe simplex &
 compositum. Primum illud uocant, quod
 ex sola aqua, ligno & cortice conficitur. Secū-
 dam est, cui uel ius, uel uini particula iniungi-
 tur pro imbecillis, mulieribus, gracilioribus,
 morbo iam inchoante, aut aliam ob causam.
 Sub composito collocare possumus decoctum
 quod fit præter lignum & corticem ex rebus
 soluentibus uentrem, rhabarbaro nimirum,
 agarico, thapsia, elleboro, fena, & similibus.
 Item quod antidotis, aut quauis alia planta, si
 mal incoquitur. Sed priusquam de decocto
 agamus, siue id simplex sit, siue compositum,
 sectionis modum agamus: secatur lignum
 a quibusdam in minimas tessellas, ab aliis tor-
 no abraderit. Sunt qui ferra dissipent minu-
 tissime. Sed hi modi quamquam a nonnul-
 lis referuntur, sunt tamen deridendi. Nam
 in scobes minimas, ac fere sensum fugientes se-
 catur lima ampliore ad hunc usum fabricata.
 Id itaque obseruandum. Qui radicibus utun-
 tur, eas primū cōtrahunt, mox in particulas se-
 cant. Quem usum nemo sane meatibus acci-

peret, cum radices excrementis scateant, cā-
 pianturque ubi cætera desierunt. Maceran-
 tur ligni scobes in humore quem uolumus (si-
 ue in uino, siue iure, siue aqua stillatitia, siue
 aqua fontis purissimi) spatio horarum 24. Hu-
 mor ad corticem, & lignum comparatus, uaria-
 tur pondere, pro modo affectionis, ætatis, tem-
 peramenti, uirium, consuetudinis, partis anni,
 sexus, uitæ studiis. Cum maceratur, alia aqua
 frigida utuntur, alii feruenti, deinde occlu-
 so uase, fursibus regunt, pannis intestum.
 ualētius decoctum habebimus in antiquo mor-
 bo, uti ex aqua frigida minus est efficax, ubi ta-
 le haberi opus erit. Coctura non una est.
 Nam in duplici uase decoctum ligni effici
 potest pro Regibus, ac Principibus, siue etiā
 delicatioribus corpusculis. Passim uero in
 uase conficitur testaceo uitreato, aut æneo,
 stamno intesto, aut lebethe lapideo, ad ignem
 posito, suauis flamma subiecta, seruata tamen
 quæ inde colligitur spuma. Consumitur au-
 tem humor ille, pro ut scopus ipse curatius
 poposcerit. Nam decoctum uolumus, aut
 uehemens, aut imbecillum, aut mediocre.
 Si uehemens, duas tertias partes absumemus:
 si imbecillum unam: si mediocre, dimidium.
 Colo transfunditur decoctum siue frigidum,
 siue calidum, siue tepidum, linteolo per quā
 nitido, ac denso. Coctura duplex esto: pri-
 ma & secunda uocata: quādo ex priore serapia
 propinant, uti ex alia, potum cænx & prædii.
 Nec desunt, qui ad abluendas manus patien-
 tis, uel pedes, uel ulcera, tertiam faciunt,
 ex eodem semper ligno, & cortice. Quod
 ne obscuritatem pariat, discamus hoc modo.
 Prima ebullitio & maceratio si fuerit librarū
 12. aquæ fontanæ, addita lib. i. ligni, & un-
 ciis 3. corticis, decoquemus usque ad dimidii
 consumptionem, deinde colo citra expressio-
 nem transfundetur decoctum. Mox eisdem
 scobibus in lebethem rursus iniectis, adden-
 tur totidem aquæ libræ, & igni absumetur ter-
 tia pars humoris, rursus & colo diffuat. Pri-
 mum itaque decoctum pro medicamento bis
 in die assumetur, hoc est uice syruporum. Se-
 cundum pro potu referuandum est, cum æger
 cibos assumet. Quod si pro ablutione ali-
 qua, ad tertiam decoctionem sit deuenien-
 dum, utemur eodem ordine, plus, minusue de
 aqua, prout libuerit, adhibentes. In æsta-
 te uero, aut habitu calidiore corporis, aut pro
 consuetudine, in homine large bibente, auge-
 mus secundæ decoctionis humorem, ut satis il-
 li esse possit. Quod si ualenter fuerit exsic-
 candum, fiet maior consumptio, si mediocri-
 ter, quæ dicta est, contulerit. Si autem in-
 fra mediocritatem, dilutius erit decoctum, aut
 etiam cum iure pulli contemperandum, quod
 maxime probo. Nam sæpe hoc unum sibi
 arrogat.

arrogat, uel tenera ætas, uel uires inualidæ, uel symptomata quæ inde sequuntur, mulieres præsertim, & delicatos, aut eos qui paræ sunt animulæ. Dixi de simplici decocto, nunc ad cõpositum descendamus. Compositi huiuscõ medicameti, differentie binæ sunt, uel etenim compositio ad humorem, in quo lignum incoquimus, refertur, uel ad ligni, cum aliis rebus, permutationem. Ad humorem, triplex est, comparatio: uel ubi cum aqua ius pulli adiungimus, quod fit imbecillorum causa, ut dictum est. Vel ubi cum aqua uinum, aut totum uinum apponitur, aut cum pro uino, aquaue, stillatitios humores herbarum accipimus. Compositio autem, quæ ad lignum, ac cætera cum eo permixta, refertur, quadruplex est, quarum prior illa dicitur, quæ fit ex permutatione eorum, quæ uentrem soluunt. Secunda est, in qua roborantia decoctum ponimus, uti cinnamomum, uel caryophyllum, uel aliud simile. Tertia est, ubi Antidota commiscentur. Quarta ubi simplicia quædam alterantia adhibentur. At singulas has differentias breuiter attingamus. Primum autem dictum est, pro delicato, aut imbecillo corporis habitu, licere uel iuris partem addere decocto, uel etiam totum decoctum in isto iure conficere. Quod iudicio medici omnino relinquitur. Interdum stillatitiis aquis uti possumus, non enim qui ita faciunt errare paucos, cum sublimata medicamenta in usum uisisse per omnia tempora satis constet, sed longe rectius, eos facere purandum est, qui pro stillatitiis aquis, simplicium herbarum decoctis utuntur. De uini autem permutatione, soleo interdum quartam illius partem, aquæ adhibere, ubi uel uentriculi, uel cordis imbecillitas ratio habenda est. Raro tamen id facio, ne aut plus iusto repleam, aut hepatis exustionem augeam. Scio extare uiros, sane quam eruditos, qui uino meracior utuntur; uti Antonius Musa Ferrariensis, atque alii posteriores de simplicium plantarum cognitione benemeriti, quorum ea est consuetudo, ut uacuat patientibus, uinum hoc potui propinent. Quod uti non improbo, ita in æstiuo tempore, habitum calidiore, & exustione plurima, exhibere non auderem. Hoc conficiunt recentiores ex ligno, cortice, carduo benedicto, adiantho, asplenio, floribus cordialibus, sene foliis, saccharo, & uino albo, odoratoque. Confecturæ pondera & mensuræ, apud eos petere poterit, qui uti uoluerit. Iam uero qui medicamentum componunt, ex soluentibus pharmacis, damnari ab aliis solent, quod ligni indicium uniuersam impediunt, atque reundant, nam cum maior sit medicamenti uis soluentis, quam decocti digerentis, hebetatur illius facultas. Accedit quod contraria simularione pugnare uidentur decoctum, & solu-

entis medicaminis opus: si quidem decocto aperimus, digerimus, transpirationem molimur, ad corporis ueluti circumferentiam trahimus: contra pharmaci impetu, humores alio ducimus, ad centrum protrahentes. Quæ uti uiolenta sunt, & præter rationem, ita naturæ quæ maxime aduersantur, læduntque magnopere laborantem. Quibus rationibus adducuntur nonnulli, ut credant non esse in toto dierum spatio, quibus bibitur decoctum guaiaci, aliquo genere soluentis pharmaci uacuandû. Verû decoctum roborari (quod secunda erat permixtio) aromaticis rebus, ubi opus fuerit, in habitu delicatiori, aut ualde frigido, utile futurum esse existimo, nempe cinnamomo, aut caryophyllo, aut nuce moschata, aut alio consimili. Tertiam quoque compositionem non improbo, quæ fit, ubi antidota miscentur, præsertim quæ uenenis, & cõtagiis aduersantur. Qualia sunt carduus benedictus, scordium, ac cætera huius ordinis: cum naturalis Philosophiæ uerissimû sit dogma, quod ait, causa roborata, effectum fieri ualidiorem. Fatendum tamen est, ut in miscendis his, ea utantur, quæ ligni uires obtundere ualeant, rursus & multitudinem eorum quæ miscentur: quando Galenus illud constantissime proferat, fugiendam esse multorum medicamentorum congeriem, quæ quoniam ad unum actum redigia calore natiuo difficile potest, ob id ea naturæ fastidium concitant, minimeque illi opem conciliant. Minus item damnare soleorum alterantium usum, quod quartam facit compositionem. Quod maxime efficitur, ut habitus corporis frigidior incalescat, aut calidior temperetur. Hinc illa effluxere, quæ cum ligno guaiaco miscentur, dum decoquitur: quorum alia miscentur ad calorem ligni remittendum, alia ad frigiditatem corporis laxandam, alia autem ob alias causas, pro modo & ratione opportunitatis. Sunt autem hæc soncus, borrago, buglossus, endiua, cichoreum, sium, sifymbrium, rumex, olus, lupulus. Quæ quoniam uim habent refrigerandi, hinc & alia colligunt, quæ facultatem contrariam præstent, ubi his uti posse ratio dictauerit. Sumunt itaque mentam, thymum, epithymum, thymbam, calamintham, meliphyllum, eruculam, crithmum, asparagum, feniculum, fumariam, filiculam, adiantum, asplenium, phyllitum, chamedryon, betonicam, pentaphyllum, rosmarinum, saluiam, sampucum, steccados, anisum. Alii etiam addunt, ubi opus fuerit, flores cordiales, cortices & semina citri, glycyrrhizam, radices enulæ campanæ, althææ, iridis. Nunc cætera percurramus, quæ ad huius usum maxime spectare uidentur. Hæc autem sunt plurima. Quorum in primis occurrit anni tempus, quo tutius exhibetur. Communi autem scriptorum consensu Ver ceteris antefertur

tur temporibus, secundo loco probatur Autumnus: quæ duo moderata sunt tempora. Tercio loco hyemem collocat, Quarto Aestatem. Nec desunt qui Aestatem Hyemi anteponant. In more autem nobis positum est, ut in ueteri morbo opportunissimum tempus eligamus, nisi aliud obstauerit, id autem erit Ver. Quod si laborans iam iam morbo fuerit, hoc est nuper rime correptus, quocumque tempore ad curationem ducendus est, posthabitis canicularibus diebus tantummodo. Quantitas potus uariari poterit, pro mensura ætatis, uentriculi, morbi uigoris, habitus corporis, cõsuetudinis in bibendo, sexus, temperamenti, uirium. Cũ autem potum dico, eum intelligo qui dum comedit æger assumit, & qui bis in die sub syrapi nomine bibitur. Dierum numerus huic assumptioni dicatus, non unus est, sed uariabilis, pro diuersa ratione temporis anni, ac cæterorum, quæ pridem enumerabantur. Hinc est ut in leuissimo affectu, xxv. dies sufficiant. In paulo ualidiore triginta. Comuni autem consuetudine iam cõfirmata quadraginta dies numerantur. Quod si morbus fuerit peruersus ac contumax, quinquaginta, ac etiam plures, illi destinamus. Aeger itaque singulis diebus, duo ex guaiaco, serapia capiat: primum, sole oriente: secundum, hora sexta, aut septima a prandio, tertia tamen ante cœnam. Martino assumpto, dormiat si potest: ac serus estratis consurgat. Manus abluat, tertia si uelit ex guaiaci decoctione parata: molliter ambulat, interdum etiam requiescat. Vespertino syrupo degustato, per horam in lectulo decumbat, uestimentis indutus, atque uigil. Mox ubi surrexerit, aliquantisper se se inambulando exerceat. Sit tamen meridianus syrupus parcius aliquanto, matutino: uerbi causa, quarta parte minor. Nam si mane octo uncias biberit, uesperis sex sufficient. Vtrunque tamen calidum accipiat. Frigidum enim si biberit, laborem afferet uentriculo, uti subuersionem si tepidum, quod animaduertit Galenus, ac nobis obseruandum est. Victus esto tenuis, & si opus sit attenuans. Panis biscocius communi usu adhibetur, ad tres uncias usque, & passularum uncie duæ, additis Amygdalis depilatis sex, aut octo. Verum nos pane ut plurimum utimur probe subacto, & cocto, carnibus interdum laudabilibus, uel ouis receribus, additis. Passulas non improbo, aut aliud his simile, ad ciendam aluum. Hæc autẽ leniter calfaciunt, humectantque, si Auertroy credimus. Detegunt, quia dulces sunt, quando hæc sit dulcium rerum facultas auctore Galeno lib. ii. de facultatibus aliment. Crudos humores coccoquit, maligna coercent, neque guaiaco aduersantur, satrosfum se se recipientes, cum nim obtineat edacendi, quod Dioscorides asserbat. Demum

E stomacho robur conciliant, eius uellicationes hebetant, probe enutriunt, iecinoris affectibus mirifice conueniunt. Amygdalas prohibent nonnulli, earum succum damnantes, uti inepti, ac uitiosum, maluntque exhiberi nuceis, aut pinearum nucleis. Verum dulces amygdalas reperio temperato calore præditas, ex Galeno lib. vi. de simplic. medic. facult. necnon Aegineta, lib. vii. Hæc item obstructions hepatis & lienis tollunt, uim attenuandi, atque incidendi possident, quo circa eas probat Galenus, ubi attenuare uolumus, in lib. de attenuante uictu. Rursus aluum emolliunt auctoribus Dioscoride, & Plinio. Damnantur autem ab his, quod ægre concoquantur, quod caput repleat, quod oleaginosam habent substantiam, atque ob id in uentriculo astuantes, bilem moueant. Sed Galeno tutius adhærendum puto, nisi in contrarium ratio magis urgeat. Sunt qui pineos nucleos dant, quoniam exsiccant, leniant, digerant, bilemque propellant. Adde quod corruptos humores emendant, uentriculi acrimoniam, & erosionem sedant, probe & ualenter nutriunt, auctore Galeno lib. ii. de facultatibus aliment. Hoc tantum illis uitæ tribuitur, quod ægre concoquantur, humorisque crassioris copiam gignant. Quod si libeat minus alere, minimèque in concoquendo labore uentriculo iniungere, utemur pistaciis, quibus fouetur hepar, mirificeque tolluntur obstructions: quod Galenus comprobat. Atque hæc de uictu. Ceterum eum morem laudo, qui initio potus guaiaci, illud obseruant, ut sentim, a paulo plenius ad minus plenum uictum progrediantur, mox, si opus fuerit, ad tenuiorem: ea lege edocet, ut ab uno ad aliud extremum per media procedamus: quando natura, quascumque mutationes, quæ de repente fiunt, ægre perferre ualeat. Non antea tamen hæc proponantur laborantibus, quam illi fuerint exactissime curati cum his quæ multo antea dicta fuere, tum digerentibus, tum soluentibus medicamentis, item sectione uenæ parata, & regali uena, si scopi illi affuerint, quos in extractione sanguinis seruandos esse docuit Galenus in lib. de curatione, per sanguinis missionem. Nunquid uero condonandum sit bibenti iam decoctum, ut domum egrediatur, profecto nideo extrare controuersiam inter medicam artem exercentes. Alii enim cubiculo oclusos tenent aëcios, uti noctuas: alii licentiæ finem nullam dantes, committunt eos exire, & negociari. Horum utrunque extremorum usum magnopere damnauerim. Nam semiseptuaginta illis atque obstructis, materiam dabimus, ut humor melancholicus augetur, qui patietibus molestissimus est, & quo maxime illi reddendare uidentur. Qui uero, libere egrediuntur domum, aeri plurimose se exponunt, nubilo interdum, aut pluuiis,

quo fit ut maxime lædantur, accedente etiam A detrimento, quod consequitur imbecillos, & attenuatos, ubi plus iusto agitantur. Mediocri tatem amplector: ut patiens luminosum habat cubiculum, & salubrem stationem, moderate amplam, quam a prandio egrediatur ætate, ac uere per totam domum inambulans, cælum frigidum, staruosum ue, aut humidum uiter: sese autem domi cõtineat, si fieri potest, sin minus, haud procul eat, neque item concitato gressu. Quamquam medicus, nisi assentator esse uelit, suum exercere imperium debet, ut laborantes obtèperet illis præcipiens, q̄ ad eorū salutem, pertinere cognouerit. Quod si eo tẽpore, quo guaiaci potus assumitur, strigior quam par est efficiatur alius, ea quidem lenienda uenit, siue B pharmaco, quod leuissime id præstet, siue clystere, aut etiam Sena; Epithymoque in eodem guaiaci decocto madefactis, incoctisq; ad tertias. Ab aliis autem pharmacis ualentioribus abstinendum, quouque finem imposueris ligni porui. Quo tempore si ualentius uacua re oportuerit, libere purgandum erit corpus medicamento fortiore. Tale est confectio hamech uocata, carapotia fætida, e fumaris, aut cochica uulgo præparata. Rursus epithymo, sena, atq; elleboro, posis etiam malos succos, si qui supererint, congrua & opportuna ratione, subducere.

♦ De morbi Gallici symptomatis. Caput ultimum. C

I Am me uocant symptomata: quorum multi plex est differentia. Contenti autem erimus illa partitione, quæ ait, omnem symptomatum gallicorum congeriem, duum extare generum maxime communium. Vel enim hæc ad partes nostri corporis internas referantur, uel externas, hoc est oculis subiacentes atque editas. Priora sunt, uel quæ ad ossa pertinent, uti eorum Caries: uel ad iuncturas & periholia referuntur, quales præsertim sunt interni dolores; uel uasa feminaria concernūt; cuiusmodi est seminis profluuium, siue gonorrhœa. Externarum partium symptomata, quatuor dicuntur modis: quoniam uel capitis sunt, uel articularum, uel pudendi, uel quomodo docunque cutis. Porro quæ capitis sunt, rursus biuiuo feceruntur: hoc est intus, uel foris consistunt. Intus sunt, oris ulcera, linguæ caries. Foris dentium casus, pilorum; superciliorum, ac capillorum defluuium. Articularum autem affectus sunt tophi, eorumque impediens infarctique tumores. Pudendorum uero affectus erunt in maribus, uel glâdis, uel canalis urinarii: glandis, uti caries, tumor, inflammatio, præputii durities, uerrucæ. Canalis, erunt uel occulta caries, uel erosio, in feminis autem hæc eadem, exceptis his, quæ sexui

repugnant. Cæterum cutis symptomata fuerint, ulcera, bubones, pustula, rhagades, gummata, atque alia corium inficientes quomodocunque passionis. Vt itaque certa serie, atque ordine in his explicandis utamur, singulas hæc affectiones, ut poterimus breuiter, attingemus, initio sumpto, a carie, quæ ut plurimum tempore, atque ordine prior extare, gigni que consueuit.

C A R I E S.

Caries putredinem, uulgo nomine, lignorum significat, auctore Aetio sermone primo: cui & Paulus succenset. Græcis *εὐρά;* dicitur, & *σάπρωτις;* lignorum, hoc est eorum putrilago ac sordēs. De his locutus est Gal. lib. de simplicium medicamēt. facultatibus octauo. ossis affectus etiam dicitur interdū, ex lib. de artis constitutione. Fir autem id humoris cuiuspiam erodētis causa, si Galeno assentimur, in lib. de causis morborum. Quia uero id mali, hoc est erosio pudendis obuenit, occasione gallicæ infectionis, hinc est, ut hoc ipsum Symptoma cariei nomine fuerit appellatum: quod glandem, & partēs penis exedat: quodq; etiam sæpenumero durities callosa concomitatur liuore sordescente; aut corrodeute inflammatione. Vt plurimum accidit hæc temporibus, per initia morbi, occasione desumpta, ab ea quæ per coitum fit, pudendorum perfrictio ne, & saniei communicatione. Plurimi, cariei genera tria constituunt, mitis, seu, mediocris. Curantur omnes, exquisita corporis uacuatione primum: deinde exsiccatione adhibita, cū refrigerantibus etiam leuissima caries tollatur. Præinde in mittiore, utuntur tonsores & alii, ablutione ex Rosacea, & his item liquoribus stillatitiis, qui parantur ex portulaca, plantagine, solano. Mediocri auxiliantur hæc eadem, addito alumine rochæ. Malignam, seuioremque tollimus puluere insperso e colocynthide, pompholyge, aneti cineribus. In quem usum etiam ueniunt aloë, molybdena, scoria æris, & ex unguentis, rosatum, ægyptiacum, diaponopholygis, diapalmæ. Addunt empirici, atque tonsores, quæ exurentem, & causticam uim possident, uti est aqua aurifici, quæ metalla dissociat. Cæterum tuto utimur ablutione, quæ per guaiaci, ac eius corticis decoctum efficitur, cui additur tussilago. Item uino, in quo ebullierint lignum, cortex, rosa, portulaca, & thus: inspersis in pollinem, exsiccantibus. Vbi in extremo sit exsiccandum, utuntur Precipitato, uel cum unguentis miscetis, uel solum inspergentes bis, aut ter ad summum. Adhibito statim madefaciente aliquo, uti rosacea, uel portulacæ, uel plantaginis liquore. Si detergendi scopus fuerit, hanc assequimur

sequimur Iſidis compoſitione. Nec deſunt, qui in extrema, ac perdita cariei malignitate, ad argentum uiuum conſugiant, cum thure & ſuilla aſſungia permixtum. Cæterum ſiquis ablueret ſedem affectam maxime ſtudeat, præter illam quæ ex Guaiaco conſici dictum fuit, poterit, & has aliquando, pro affectionis modo, proponere, quæ ſunt ex uino, lacte, granatorum liquore, aqua calibe alterata, & ſtillatiſſimis acquis iam dictis. Pulueres, qui in hac curatione ſunt in uſu, & quorum copia abundare noſ oportet, cõficiuntur ex metallis, offibus uitis, corallio, bolo armenia, lapide hæmatite, maſtiche, thure, tormentilla, ſcabiola, ebore exuſto, aloe, roſa, atque ſimilibus. Quorum catalogum ſiquis eſt qui noſce deſyderet, ad eos Galeni libros mittendus eſt, qui de medicamentis κατὰ γέννη, inſcripti fuere: unde illa omnia apud noſtros homines emanarunt, quæ hæcenus dicta ſunt, quæque etiam ſunt referenda. Nam præter enarrata addunt, cornu cerui uſum, cortices granatorum, lentes, oſtrea combuſta, rubum, uitis folia, atque oleæ, præſium, polygonum, lolium, ordeum, pêtaphilum, acrimoniã, eupatorium uetus, ariſtolochia, betonicã, radices cucumeris aſſinini, citrulorumque, dracunculos ambos, alumen, calchantum, æris florem, æris ac ferri ſquamam. Cum uero ſuppuratur caries, detergunt chirurgi locum decocto e ſeminibus lupinorum, ordeo, lolio, apii ſucco, oximelite, & aqua cauſtica ex Arſenico probe conſecta. Sunt & ſerapia huic negotio opportuna, ex roſis ficcis, myrto, & melle roſaceo. Malignitate nondum ceſſante, ad ignem propterandum: uti ad fiſtulam plumbeam, ſi præputium, exeri nequeat, quia plus iuto intumuerit. Ferro item ſecabitur interdum præputium, ubi callus durior & contumax i cauſa fuerit, ut glans deregi nequeat: cæteris prius tentatis auxiliis. Quod ſi inuerſum recurrere nequeat, ad plumbeum inſtrumentum conſugiendum, quo peritiores Chirurgi noſtrorum temporum utuntur: uti ad exiguum clyſter, ſi eroſio fuerit in uirgæ canali, iniectis rebus ante dictis. Peſſaria quoque ex cogitantur ad mulierum uſum ex terebinthina lota cum aqua ſcabiola, uel plantaginis, uel roſacea, addito melle roſaceo, & pulnere tormentilla, boli armenia, roſarum, ſcabiola, thuris, eboris uſti, cornu ceruini, aloe, farina lolii, ſine ordeï. Atque hæc de carie.

V E R R U C A E.

Et gallicæ Verrucæ ſunt. Has grece δερματίζοντες uocant: & per quandam ſimilitudinem a loco eminentiori, & educto acceptam, eas carnis accretiones ſignificant, quæ præter naturam in corporibus accidunt: quæque alio nomine

tubercula uocitantur. Hæc gallicæ contagio nis cauſa, ſordidæ ſæpenuero uiſuntur, ſicus ueluti, cum dolore, & rimofis ſciſſuris, ubi inſignis fuerit exuſtio. Referuntur in eadẽ cauſas, quas lib. i. copioſe narrauimus. Ex his maiores aliq, aliq minores apparent. Quædam etiam magis aliis, quædam minus dolent. Rurſus ficciores aliq, aliq ſunt humidiores. Græci uero, & Galenus in duo genera diuidunt: hoc eſt in habentes latioreſ bafim, aut tenuẽ appendiculum; quibus adhærent cuti. Priores μύγκη uocant, uti poſteriores ακροχορδονιας. Sunt etiam fere eiudẽ nature, adnatæ caruncule, quæ non adeo in ſublime attolluntur, atque editæ ſunt, quæſque uulgo critas appellat, pudẽdis adnatas, & ab eiſdem pene cauſis pendentes, cum Verrucis. Has uolunt nonnulli, eſſe Græcorũ, & Aetii Thymos. Hic etenim ſermone xiiii. ſub eodẽ capite tractationem de Thymo ſedis Ficus, Verrucis, & clauis complexus eſt. Et Paulus lib. iiii. agens de aniſectibus, eiſdem docet auxiliari. Galenus uero in his quæ de tumoribus præter naturam edidit, thymos, epulidas, & parulidas ceter eſſe carneas excreſcentias, his proſecto ſimillimas, quas morbi gallici occaſione, ſepiſſime ſuboriri uidemus. Has Aetius in albas & ſanguineas ſecat: item mites & malignas: quæ etiam poſtremæ differentiæ cognoscuntur in Myrmecis, & acrochordonibus. Ceterum Verrucæ omnes, atque carniũ ſuppullulaciones gallicæ non tollentur, niſi exquisita fuerit parata corporis uacuatio. Quæ uero appendiculo hærent cuti, interdum ſectiõne tollitur, ſepius autem ligamento. Quæ lata baſi reſident, molliuntur primum, deinde erodente medicamento ſubmoentur. Cõferunt ad hunc uſum ſquamã æris, ammoniacum cum aceto paratum, calchantum uſum, aſſa fetida, & ſimilia. Utimur & cauſticis, ut aqua aluminofa, oleo ſulfureo, arſenico chriſtallino, auripigmento parato, præcipitato. In quibus maxime modus eſt ſeruandus. Aetius uero multis ſane auxiliis docet Verrucas, & caruncularũ accretiones ſanare, quæ ſingula recenſere inutile, & tædioſum eſſet: cum late patere cuiuſlibet poſſint, ſermõnem eius xiiii. legenti. Hoc tantum dixerim, illum in hiſce proſligãdis tuberculis, ualentioribus cauſticis uti ſolere, interdum etiam candenti ferro: quorum uſum periculofum eſt, uti aliud horrendum. Modus tamen commendatur.

B U B O N E S.

Bubones de genere ſunt tumorum, Galeno teſte in lib. de tumoribus præter naturam. A Græcis, ſimili uoce, βουβωνες dicuntur. Eos Galenus, ſimul cum his coniungit, quæ phyma, & phveethlon,

& Phygethlon, dieb' solent: quod glandularum affectiones existant, una cum illis. Differre autem ostendit ex eo, quod bubo inflammatio est: Phyma statim ad suppuracionem properat: Phygethlon erysipelas inflammationis, uel inflammatio erysipelatis particeps, existit, Galeni testificatione, in libro secundo, argis curatricis ad Glaucnem. Ab eodem uero desumens Paulus, hoc ipsum testatur libro quarto. Sunt itaque & Gallici bubones tumores preedari, circa femora, atque inguines provenientes, hoc est circa partes glandulosas. Horum differentia: sunt, quoniam alii in concantate oriuntur, alii in ipsa glandula intumescente. Rursum quidam magni sunt, B quidam parui. Quidam dolorem & molestiam afferunt, quidam doloris expertes existunt. Causam diximus in priore libro. Primum autem considerandum est, num materia illorum crassa admodum sit, & frigida, hoc est, quæ ad suppuracionem duci nequeat, an ex ea, cui magna portio humoris tenuioris sit permixta, quæ maturari queat. Quod si crassa fuerit, & inepta maturationi, inane profecto opus erit, cutis ruptionem morari: aut suppuracionem tentare, cum potius sit ponendus labor in uacuatione corporis: ne dum cunctaris, morbi uis gliscat, atque altiores radices infigat. Purgatione, itaque adhibita, ad resolutentia, & quæ discutiant. Siquidem tali existente materia, nil de eius repulsa timendum erit. Cum uero permixtionem cognoris ex humore crasso cum tenui, scopus est, ut a repellentibus sit abstinendum: ne materia intorsum euocata squiorem motum efficiat. Itaque in eo casu, ut maturantibus rite utamur, consulo: quolque opus erit uel sectione, uel caustico medicamento aperite bubonem. Vbi uero fuerit reseratum, statim purgatio, & exquisita ratio uictus paranda erunt. Quod si maligna existente materia, inflammationem repperis, Gallici morbi aduentum, statim expectare necesse est, tum etiam pilorum, & capillorum defluuium. Resoluentia sunt, oleum amygdalarum amararum, chamamelinum, liliorum alborum, atque alia huius ordinis. Pauperibus, & uulgaribus mos est, ut urina humana locum madefaciant, lana adiecta. Emolliunt bubones, oleum amygdalarum dulcium, resina, butyrum, adipēs omnes, medullæ, oleum uetas, Galeni cataplasma ex oleo, farina, & aqua, atque alia sexcenta. Spesiatiim uero in lucem prouo-

cant: cape, fermentum, carica. Suppurant item radices altheæ, farina e feminibus lini, diachilon ex gummis, diachilon magnum. Dolor, si quis excitatur, chamamelino mitigabitur, & rosaceo. Incisione adhibita communi curatione chirurgica utemur. Habes & Galeni curationem bubonum, neglecti non tenendam libro duodecimo artis curatricis: ac multa tibi in hunc usum supperent, ex Aegineta libro quarto, quæ hoc loco minime sunt referenda. Neque inutilem questionem illam putauerim, quæ ait, nunquid in bubone curando, magis opportunum dicatur, caustico aperire, an sectione, quæ ferro efficitur. Etenim utiliore esse sectionem putauerim, si ampla fuerit, & patens, quo crassiora educantur. Nam causticum medicamen potest facilius ulcus producere. Accedit quod foramen caustico inducendum rotundum est: atque ex eo fit ut maxima humorum copia eo loci corriuet, unde difficilis plerumque sequitur consolidatio. Neque enim uulgi, tonforumque opinioni assentior, qui profuturum existimant, si per annos bubonis consolidationem differamus: quando perpetua humorum affluxio, apta sit malignum ulcus efficere, quo laborantes interdum male se habeant. Alii censent, expectari oportere extremam tumoris maturationem. Id qua ratione adducti uoluerint, coniectura satis assequi non queo. Contrarium autem ex eo potius affirmauerim, quod longior mora, uacuationem remoratur. Quæ cum plus iusto differtur, maioris incommodi causa est, hoc est ut morbus altius hæreat, fiatque ualidior, & maior. Hoc autem maius est incommodum, quam quod sequitur, paulo acerbioris bubonis, sectionem. Neque obstat quod scribit Hippocrates libro secundo de medici officio, cum inquit non esse tubercula im matura secanda. Nam id uerissimum esse pronunciamus, ubi cunctando, non maius incommodum, periculumque subimus.

PILORVM ET CAPILORVM DE ELVVIYM.

Accidit interdum in capite, supercilis, & mento, necnon in ceteris aliquando corporis particulis, ut pili concidant, & capilli uniuersi. Nonnunquam areæ duntaxat concidunt, M m ipiciuntur,

spiciuntur, adeo ut non omnino glabra sequatur depilatio, sed spatiis quibusdam; interiectoque tempore aliquo, id mali obueniat, gallicam luempatientibus. Veteres capitis deciduique, capilli florem, soliti sunt uocare *αλωπεκία*; ubi uero serpens malum, non uniuersum caput, sed quasdam huius partes depiles reddidisset, *επιλασόν*, appellabant. Caluiritium autem latini deformitatem uocant, quæ ex capillorum naturalium quadam inopia, ablationeque oriri consuevit, quamque iniquissime plurimi ferunt. Ceterum ubi a causa gallica efficitur capilli defluxus, quam in primo libro sumus copiose persecuti, eum sic diuidimus, quod uel ex toto fit, uel secundum partem. Rursus uel sensim, uel confertim fit depilatio: siue per interualla, aut confestim. Scopus itaque fuerit, ut quibus ipse immineret casus, occurrerent, ne cadant. His uero quibus iam ceciderat, restauratiorem, ac regenerationem præproperam adhibeamus. In sistendis autem capillis, bifariam procedimus, empirice, & rationali Methodo. Empirice firmantur lotionibus, & suffumigiis: interdum & linimentis. Ratione uero sistimus, solius euacuationis præsidio. Quamquam certa non omnino est hæc firmandi ratio: cum illud aperte constat, multos post exquisitas purgationes, ac sanguinis missionem, tum & guaiaci potum, non potuisse fluorem, ulla ex parte, continere. Vacuatio, huic negotio salutaris, commendatur a nonnullis, per *αποφλεγματισμούς*, siue masticatoria. Hæc fiunt ex staphagria, mastiche, caryophyllo, picro. Quibus materia a cute introrsum reuocatur. In eundem usum faciunt cataractia capitalia uocata, elleborum, thapsia, siue turbit, sudario plurima, lotiones ex abrotano, betonica, assaro, absinthio, roremarino, calamintho, pulegio, rosis, nucibus cupressi, agarico. Sapone pauco, & quidem damasceno, uocato Venetis, utimur. Damnatur sapo artificiosus, quem alii condunt e rebus stipticis, & laudantibus corium: quoniam materia intrusa, potest seiora perferre symptomata. Omittenda quoque sunt, facultate adstringentia, ob eandem causam: qualia sunt Hypochistis, acacia, thus, fantali, corallia, myrrha, cortices granatorum, balauitia, gallæ, succus ladani, oleum myrtinum, & omphacinum. Minus item admittimus quæ aliis placere, cinnabarim, auripigmentum, camphoram, galliam moschatam. Improbandi etiam ue-

niunt suffitus, non ob eas modo rationes, quas diximus in præcedentibus, uerum etiam ex ea quam dicturi sumus. Etenim querendum est, num suffitus parandi sint, ubi casum ueremur lanuginis, uel ubi iam adest. Cum adest suffimen nihil prodesse certum est, materia iam cuti transmissa, & radicibus capillorum affectis. Cum autem suffpicamur eos casuros, tutius tentanda est uacuatio per sanguinis missionem, & purgatorium pharmacum. Si cadant omnes capilli, statim ad ea properandum est remedia, quæ in alopecia, & aliis similibus affectibus adhibentur ex Galeno, libro primo *κατατόπου*. Item ex Aegineta libro tertio, necnon Aetio sermone sexto. Cautius item in pilorum prouocatione animaduertendum, ne aliam materiam trahamus ad cutim, quæ caput, uel faciem ulcerosam efficiat. Verum ut summatim agam, huiusce curatiuæ partis scopus fuerit, cutem ficcare, repurgare, detergere, meatus recludere, materiam pilorum citius irritare.

PVSTVLAE.

Pustulæ nomine, generatim quæcunque tubercula in cute efflorescentia, erumpentia comprehendunt. Has in quatuor genera deducit Cornelius Celsus liber quintus hoc est in phlyctenas, exanthemata, ptydracia, & epinyctidas. Neque ullam uocem, quod sciam, habent graeci, quæ harum communi generi plene respondeat. De his autem pustulis, siue papulis, copiose scribit Aetius sermone, quartodecimo. tum etiam Aegineta liber quartus Extant & pauca quædam de capitis pustulis apud Galenum liber primus de medicamentis secundum loca, uti in quinto de eruptionibus menti, quædam obiter scribit. Pustularum nomine in præsentia, eas omnes siue ficas, siue sordidas eruptiones cutis comprehendimus, quæ gallicæ infectionis causa, hoc est sanguinis diuersa ratione affecti, uitio contingunt. Hæc maxime infestant capitis corium, faciem, anum: suntque occipiti familiares: interdum etiam inguinibus. Sunt autem hæc aliquando crustis obstitæ, aliquando non item. Earum sanies pro humoris redundantis qualitate uariatur. Quocumque autem loco per cutem eruperint, tolluntur (facta uacuatione) decocto guaiaci, madefactis primum crustis, & emollita earum asperitate. Si contumaces fuerint

fuertint, aqua aluminis utuntur, uel simplici, A uel cum rosacea permixta, aut alio liquore: qualis est humor illatitius solani, portulacæ, plantaginis, & similia. In hunc usum maxime recipiuntur lac, aqua ordei, decoctum foliorum rabi, spuma ligni indici & eius corticis, seuum hircinum, gallinacæus adeps, oleum scorpionum, unguentum rosatum, isidis compositio, dyapopholyx, oleum e uiperis, præcipitatum, sublimatum. Quæ partim cum iam dictis oleis adperungendum, partim cum unguentis artificiosa, congruaque ratione miscentur,

ARTICVLORVM DOLOR.

Dolent item, hoc morbo affectis, interdum caput, articuli, & internodia: noctu magis, quàm interdiu: cuius sane rei causam, primus liber copiose explicauit. Dolor acutior sæpius, aliquando obtusior inuadit. Nam ubi materia dolorem concilians attingit perihostia, eum reddit acutiorem, & punctiois sensu præditum. Contrario huic existente humore, dolor hebes, & modicus efficitur: hoc est ubi ea non pertingit. Potest & acutus dolor a tenui materia suboriri, uti a crassa, distendens. Cum uero ubi simul conuenerint, qui sequitur dolor, iam læset, ac uellicet, necesse est. Tollitur dolor guaiaci potu, ac ualidioribus medicamentis soluetibus. Huiusmodi sunt, confectio hamech, hiera diacolocynthidis, turbitum. Nec parum profuerint catapotia fetida, cocchica, ex hermodactylis, elleborum. Fomentorum usum non recipio. Nam calidiora plus attrahunt, quam discutiant: frigida omnino sunt inepta, aut etiam noxia: adstringentia impediunt excrementi propulsionem: laxantia, cum aditus patefaciant, occasionem præbent humoribus, ut eo ferantur. Oleis utuntur nonnulli calidioribus, aut cataplasmatibus, & emplastris, quæ parantur ex saluia, rore marino, ruta, pulegio, anetho, calamintho, chamemelo, sale, millio, aceto, rosaceo ex oliuis immaturis, oleo uiperino, laurino, scorpionum. Hæc autem uolumus suspicionem quadam, & non sine diligenti consideratione, in usum uenire, ob causas in superioribus relatas. Tutiora ac certa magis afferret auxilia frequens madefactio, que fit per decoctum guaiaci & eius corticis una cum tertia parte salis perilia. Vitanda quoque tibi sint hyporem inducentia, ne excrementa reddant crassiora, & contumacia ualde. Veteris tamè, ubi summa urgeat necessitas: hoc est ubi dolor uires prosterit, arteritque laborantem. anodina probarem, nisi illud obstarer, quod dolor perpetua humoris affluxione totus, quod dammodo aspernatur, despicitque hoc ipsum

auxilii genus. Etenim cum hæc sint moderate calida, moderateque digerant, & discutiant, inutilis fere eorum usus uideretur, & doloris uiribus minime respondens. Itaque solius causæ ablationi studendum uenier.

GUMMATA.

Succedunt Gummata. Hæc autem sunt tumores præter naturam, gallicæ passionis causa, oborti. Est autem tumor latinis, qui ὄγκος Græcis dicitur. Huius omnes differentias complexus est Galenus unico libro, qui de tumoribus inscriptus est. Inter ceteros uero qui gallicis simillimi sunt, enumerat galenus in eo libro tres illos, qui dicti sunt atheroma, steatoma, meliceris: quos ita distinguit. Nam in atheromate, quid pulti simile continetur: in steatomate seuo: uti in meliceride melli. Causa horum alibi relata. Sed, in differentiæ dictæ omnes a recentioribus in gallicos tumores referuntur: quos in molles & tophaceos diuidunt. Affecta sedes, cui tenaciter hærent, sunt caput, articulum ligamenta, ossa & perihostia in tophis. In tophis materia omnium crassissima est. In steatomate minus crassa, atque etiam melæcolica. Minus adhuc, quæ in atheromate: uti in Meliceride pituita una cum bile flaua permixta conspicitur. Curationis scopus est duriora emolliere & discutere; molliora dissipare atque resolueri. Ad quem usum reperta sunt oleum tenuium partium omne, althææ radix, oleum chamæmelinum, laurinum, ammoniacum, sagapenum, bdellium, terebinthina, olea scorpionum, amygdalarum dulcium & amararum, axungia suilla, pinguedo asferina & gallinacea, seuum hircinum, oleum uiperinum, caseus ætustus, & cætera his similia. Sunt qui audacter utantur aqua ardenti, & ad incisionem festinēt, si opus fuerit. Vtrumque autem horum, non absque diligenti meditatione præstaueris, quando ex ipsa præfertim sectione, acerbiora subsequantur ulcera. Atque ob id minus uti soleo medicamento inurente: cum alia suppetant auxilia. Etenim tophosi tumores, quia crudiores sunt, ac peracerbi semper, aliquando etiam indolentes, incidendi non sunt. Hippocratis lege in ii. lib. de medici officio. Molles uero exficcare tentabis & resolueri, ablatione etiam sæpius adhibita ex decocto ligni indici. Itaque quo ad fieri potest fugienda semper est incisio: ac primum tentanda fuerint cætera remedia, ne maligno cuiquam ulcere occasionem præbeas. Salta est optimum auxilium, bibita: aut guaiacus, cum multo cortice incoctus: cuius etiam decocto, probe calido, ablucenda sæpius in die sunt gummata. Quod si minime maligna, ac

perinatia fuerint, opportune ea curaueris potu falsè periliè: dum per eius haustum, procuratur senilis, atque insensilis distlatio.

OSSIVM CARIES, ET CORRVPTIQ.

Ossibus conuenire putrilaginè interdū, Galenus aperte testatur tum in lib. de constitutio ne artis, tum in iiii. artis curatiua. Idigenus mali, quo nomine a grecis dicatur, ostensum est, tum, cum de carie sermonem haberemus. Corrumpuntur ossa, humoris demandati acrimonia, malignitateque insigni. Siquidem aliis ossa capitis corrumpuntur, aliis ulnæ, tibiar, palati: item & nasi cartilago, ut inde ozena excite tur. Cum id uitii affuerit, aperiendus est locus siue ferro, siue inurente medicamine, ut quod ossis corruptum est, detergatur, atque foras educatur. Inflammatio si qua fuerit, contrariis auxiliis, nempe refrigerantibus, auferenda. Durities mollientibus sedatur. Vlcus ubi probe fuerit alteratum, expurgatumque, sarco ticus opportune consolidabitur. Partes ossium proximæ, ne intabescant, remediis erunt præseruandæ, haud leuiter efficcantibus. Qualia præsertim fuerint, oleum et sulfure, & calchato, ærugo, squama æris usta, aqua aluminosa, hiofciamum, sublimatum, præcipitatum, euphorbiū, thus, myrrha, sagapenum, opoponax, peucedani, & aristolochiæ puluis, iridis succas, unguentum isis, diapalmæ, diapompholygis. Si hisce remediis tolli nequeat affectus, igne os uenit corrigendum.

RHAGADES.

Sedi non tantum rimæ adueniunt, quas greci *ερυθράς* uocant, sed & manibus & plantis. Affectus est, quo cutis diuortium experitur. Nam rimis & scissuris partes ille corripuntur, nec citra dolorem: quales sunt tabularum rimæ, quæ his diuortium ob resolutionem humidi parit, uel quibuscumque causis, de quibus ample Virrius differit Architecturæ lib. 1. Est autem & scissio nerui affectus, hoc est eius unitatis solutio, auctore Gal. in lib. de artis constitutione. Cæterum de plantarum rimis, ubi a causa gallica oriuntur, sermo futurus est, non autem alio modo. quando de his copiose tractauerint ueteres scriptores: quod illis liquido constauerit, qui Aetium legerint sermone xiiii. & Paulum lib. iiii. & vi. Accidunt autem hæc gallica affectus propter humoris acrimoniam, exustionemque plurimam, natura expaltrice illum irritante, ac propellente interdum etiam multitudinis ratione, quæ etiã ut longin quas partes inficiat, sufficere potest. Sunt autè ille non tam uisus sordidæ, sed & laborantibus permoleste. Probe uero tolluntur falsæ periliæ, & guaiaci haustu. Tum etiam ablutione, ex ligno indico, & corticè parata: additis san

alis, rosis, corallis, acacia, bolo armenia, aloè, thure, & similibus. Vbi non admodum malignæ fuerint, comode auxiliantur, unguentum rosatum mesuæ, & uulgata confectio e pomis. Vbi uero contumaces fuerint, hæc medicamenta, uti leuiora, neglectui habebunt: tolerantur tamen præcipitato. Si tamen duræ, & callose extriterint, has primum madefaciunt, & molliunt, decoctis e radicibus altheæ, maluauiolis, lapatho, & similibus. Olea & unguenta adhibent, uti rosaceum, amygdalarum dulcium, aslungia porcina, cerussa. In quem usum neniunt, pro earum curatione, hydrargirum extinctum, aqua aluminis, trochisci andronis uinum granatorum, fructus myrti, terebinthina, butirum recens, succus limonum, ouorum albumen, ammoniacum, galbanum, mastix, sublimatum, pinguedines ursi, taxi, anseris, auripigmentum, calchantum, alumen rochæ. Ad extremum si deuenierint ad supremam deperditamque malignitatem, suffitum parant recentiores, ad manus aut pedes fumandos, ex cinnabare, additis auripigmento, grecorum Sandarce, præcipitato, ligno aloes, gummi iuniperi, styrace sicca, thure, myrrha, belzuino. Probatissimum fuerit hæc parce & meditate adhibere.

GONORRHOEA.

Non alienum fuerit, iam ad feminis fluorè, quem greci *γυναικίαν* uocant, descendere: ut qui temporibus huius, magna ex parte, gallice laborantibus, negocium facessat. Indicant id mali, a contagio illa fieri, subita percoctum infectio, ardor primum mediocris, deinde eximius, præputii erosio, inflammatio partitis, excreti feminis exustio. Scopus curationis, his magnopere conducens est, infrigidare ac lenire tum semen, tum feminaria uasa, netitis adstringentibus. Tunc nimirum lædi, laborantes uidebis, cum ad astringentia medicamenta ducentur. Nam ciuem nostrum superioribus annis uidimus, hoc genere præfidii adhibito, semine non adhuc preparato, in ulcus incidisse, inter anum & testes obortum, quo tandem malo uictus, & extinctus est. Opportuna remedia, quibus ægri tutius ab hoc malo uindicantur, sunt castia, fistula, glycyrrhyza, atq; papaueris seminum expressio, laudatissima quoq; sunt frigidorum quatupersimna, bolus armenia, nymphææ radix, uiticis & lactuce femina. Iam uero ubi adstringendū fuerit, & illa conducent, thus, mastix, corallium, rosa, gummi draganti, aut iure cū aliquo epota, quocunq; modo alio adhibita. Vincit autem, in hoc genere affectus, Guaiaci aut falsæ decocto, addere refrigerantia, quæ semen intemperet, uti sunt sonchus, rosè, santali, ordeū, & similia. Nec propterea despectui sūt habenda, que

que priuatim afferunt gonorrhoeae curatio-
nem: qualia maxime ex Galeno, Paulo, Aetio,
atque alijs petenda erunt.

DENTIVM LAXITAS ET CASVS.

Concidunt alijs dentes: alijs ex eorum ti-
tubantium laxitate, casus imminet. Id vitii, ex
noxio recremento, ad gingiuas, atque earum
rimas, transmissio prouenit, hoc est fluido humo-
re laxante, & gingiuas scalpelli instar circum-
scribente. Qui si iam cõciderint, curationem
ex ea, quæ fieri nequit in auratione, relinqui-
mus. Vbi titubant, scopus est eorum cõfirma-
tionem: his quæ causam primam deiciunt, deinde
quæ fluorem propellunt, materiam exsiccant,
carnem laxiorem desunt, & gingiuas adstric-
tioriam facultatem conciliant. Profuerint itaq; hy-
pochistis, acacia, & rosa siccata. Cibi qui egre
mandi possint, arceudi. Mirifice item opitulã-
tur, balauftia, punici mali cortices, bolus arme-
nia, terra sigillata, corallium. Ex his autem, uti
ex iam dictis uel simul, uel priuatim, cum ligni
ãndi rametis paratur decoctum, quo sæpius de-
tes irrigantur, abluunturq; gingiuæ. Adiuuant
hoc item genus mali portulacæ & plantaginis
succus: rursus limonum probe paratus, tum èr-
aloe, & myrti fructus, uino austero, atq; adstrin-
genti incocta. Sunt qui salutare, ac primæ notæ
exitiment remedium, aquam aluminis, & præ-
cipitatum, parcius magis quam liberaliter ad-
hibent, siue inspersum, siue cum alijs immixtũ.
Verum hæc ipsa, me iudice, exhiberi possunt,
ubi insignis fuerit, dentium inconstantia. No-
stri uero non fuerit instituti, singula recensere
incommoda, quæ dentibus laborantibus eueniunt:
quando de eorum dolore, inflammationibus, ni-
gritie, inconstantia, stupore, attritu, deque gin-
giuarum laxitate, & erosione, copiose, & dili-
genter tractauerit Aegineta lib. iiii. Quod nõ
minus exacte, ac luculenter complexus est Ae-
tius sermone viii. & Galenus in plurimis locis
sparsim, maxime uero lib. v. de cõpositione me-
dic. secundum loca, præter ea quæ Celsus, Pli-
nius, Largus, atque alij perscripserunt. Quæ sin-
gula si referantur, in petum, ac superfluum ne-
gocium facerent.

VLCERA.

Quod græcis ἔλκος dicitur, latinis ulcus, est
carnis solutio, hoc est eius cõtinui diuortium,
auctore Galeno lib. de differentijs morborum,
& de artis constitutione. Fit autem ab internis
humoribus uitiata qualitate affectis, quibus
aliquo confluentibus caro ipsa diuortiu expe-
ritur, perinde atq; ab externo ictu uulnus effi-
citur. Eodem quoque pacto, gallica ulcera, uiti-
tari hepatis, & sanguinis causa, gigni necesse
est, parte etiam sæpius imbecilla, ad suscipien-
dam materiam influentem, opportuna. Quæ
omnia in priore libro explicari copiose, mani-
festo legentibus liquet. De ulceribus itaque,

quæ concubitus occasione suboriuntur, sermo
nobis habendus erit: quando de cæteris cumu-
latissime ueteres tractarint, Hip. in quã, & Gal.
lib. iiii. Methodi, tum etiam in his, quæ de me-
dicamentis edidit secundum genera. Tum Pau-
lus lib. iiii. & Aetius sermone xiiii. præter ea,
quæ Plinius, Largus, & Celsus scripserunt. diligen-
ter. Neque uero illud dissimulandum est, ulce-
ra gallica, superioribus annis contrigisse, lōge
quam in præsentia, sæuora. Quæ uti sanata dif-
ficillima, ita fuerat uisus, atque conspectu pro-
fus horribilia. Erant, n. phagedena, hoc est de-
pascencia, nec minus, cacoethe. Nunc mitiora
nascuntur, nec ualde sæpe accidunt. Exercentur
autem dolore, atque inflammatione: interdũ
difficile suppurantur: aliquando ex humorum
qualitate noxia, caua efficiuntur, plerumq; etiã
fordida. Horũ item caro gliscit interdum, uti
nonnulla putrida redduntur, & serpentina. Fœ-
rent aliã, aliã humiditate plurima flaccescunt.
Duritiẽ plurima cõtrahunt, & callos crustalesq;
eorum oris, ac labijs adnatas: quemadmodum
alia dolosa sunt & maligna, quæ chironia græ-
ci & Paulus uocant. Quædam rursus liuescunt,
sinusque contrahunt, fistulae: quædã post ip-
sam consolidationem, rursus erumpunt, in lu-
cem iterum atque iterum exeuntes. Sed, n. hoc
loco præstat, pauca quædam de malignis ulce-
ribus proferre, ut cætera, collatione cum his fa-
cta, expressius, faciliusque iudicentur. Ulcera
cacoethe ea nimirum extare omnes notunt,
quæ maligna a Galeno, Paulo, Aetio, Celso, Pli-
nio, Oribasio, & alijs dicuntur. Tunc autem hu-
iusmodi fiunt, ubi rite factis, quæ peragenda fue-
rant, sanari nequeunt. Eo nomine uocantur,
quasi contumacia, & rebellia, Gal. auctore lib.
iiii. Methodi. Eadem Dysepsulotica dicuntur,
hoc est ægre ad cicatricem deuenientia. Cau-
sa horũ sunt humores multi, uel èt acres, eo lo-
ci confluentes, ex lib. i. de comp. medic. secun-
dum genera. Quãquã Gal. uult malignitatem
interdum oriri, cum pars affecta, tam uitioso
habitu prædita sit, ut uel ipsum sanguinẽ cor-
rumpat, eò, nutrimenti causa, demandatũ. Por-
ro non sanatur, quæcumque salutaria remedia
nõ agnoscut, quã Gal. copiose persequitur lib.
iiii. artis therapeutices, uel cacoehymia cau-
sa, uel plethora, uel affectu particula imbecilli-
tate, uel ob laborũ paruã affectionem: uel ob
intemperiem loci patientis: addẽ & ob intem-
perantiã cum tumore. Vbi uero callosa, ac fistu-
losa fuerint, id ad alios atq; alios humores, siue
crassiores, siue acriores, est referendũ; gallica
affectione perpetuo adiutos. Recrementa ma-
xime aduicta perspicies, nec omnino liuoris ex-
pertia. Hæc ubi malignitatem cõtraxere, caua
etiã necessario redduntur, ira scribente, Gale-
no lib. iiii. artis curat. Curantur autem, ratio-
ne empirica, & methodo. Nam illa aliquandiu

floruit opinio, ut qui ita laborent, ad inunctiones & suffusos ducerentur. Minus autem mirari soleo Empiricorum audaciam, ubi illa in animum ueniunt, quæ Fracastorius alioqui felicissimi ingenii uir, protulisse uidetur hoc modo, cum de Argenti uiui suffimentis ageret.

*Quocirca totum ad corpus nemo audeat uti
Iudice me certis fortasse erit uile membris:*

Quæ Papula informes, Chironiaque ulcera pascunt.

Quamquam, ex ea uoce, fortasse, dubitare uidetur ille: neque id inepte. Nostris autem temporibus, res contra adeo cecidit, ut multi, eo genere præsidii, malo uicti fuerint. Methodo autem & ratione uententes, primum causa submouenda uenit, deinde localibus auxiliis curationem molitur optimus, probatissimusque Chirurgus. Causæ tollendæ rationi conducet Guaiacus, atque eius cortex liberali modo adhibitus, qui ad aquæ dimidium percoquatur, eamque dierum quinquaginta spatium bibant laborantes. Neque mihi ullo modo dubitandum uidetur, quin & falsa, cum Guaiaci cortice incocta, sit illis profutura. Neque enim multum interesse puto, quod ex his magis recipiatur. His plenior uictus maxime circuncidendus ueniet. Potus ex superioribus decoctis adeo large concedendus, ut bibat quantum quisque maxime concupierit. Eodem humore, sæpius, liberaliterque ulcera abluat. Neque eorum morem improbarim, qui & in potu, et & in ulcere abluendo, simul omnia incoquant Guaiacum, Corticem & falsam, ea ratione adducti, quæ ait, falsam corii affectibus, mirifice prodesse, uti Guaiacus internis humoribus, qui postmodum in cute erumpunt, præsentaneum est remedium. Cæterum ulceris curandi alter scopus est, ut contrariis curetur, uti similibus ulceratum corpus, ex Gal. lib. ii. de medicamentis secundum genera. Nam curatione minime assequimur, nisi subiecta caro pro naturali modo se habuerit, ex artis curatricis lib. iii. Ea omnia arceo, quæ uel exime calfaciunt, uel etiam uehementer refrigerant, licet succandi facultatem naeta fuerint. Quocirca prudenti admodum ratione Gal. iii. Methodi, Hiosciamum, & Mandragoram improbat, ut cumque exsiccantia, quia frigida sunt, uti Picæ, Resinam, & Asphaltum, quia calida, tamen sic care ualeant, prohibet. Excelsibus autem euictatis, summus erit scopus, ut citra uellicationem & morsum medicamen exsiccet. Non item exasperandum est ulcus, prius quam corpus fuerit exquisitè repurgatum, ne ineptissimum Thepsalum, quem Galenus non iniuria damnat lib. iii. Methodi, pari uitio insulsiissime imitatur. Mutare autem curationem oportet, per singulas corporis partes: quem generalem scopum præscribit Galenus lib. v. Methodi. Maxi-

me uero capitalia, ulceris curandi consilia fuerint, Si simplex est, ut solam agglutinationem moliamur lib. iii. artis curatiuæ: deinde, fordidam detergere, profluentia siccare, quæq; in fluxu sunt, repellere, copiosè effluentis causam amputare, inflammationem, si qua fuerit, primum auferre, carnis intemperiem ad temperamentum ducere, sinus implere: simul atq; cum his durities labiorum, ubi mitescere nequit, excidenda, ad sanam carnem usque tumor si quis affuerit, ante omnia tollendus, cavitatem primum refarcienda, mox illi inducenda cicatrix est. Quæ omnia fusius, Galeni libros legentibus patebunt, præsertim tertium, & quartum Methodi, secundum κατὰ γένος, & artem medicinalem. Cæterum ubi ulceri curando uocaberis, post totius uacuationem, illud non nescias præstabit, huic oleosa, & acria omnia plurimum aduertari, nam æquè lædunt. Exsiccantia, adstringentiaq; citra erosionem probè conducunt, in initio præsertim: obsunt humida, lib. iii. de medicamentis secundum genera. Eiecto puere, ulcus est abluendum ex lib. ii. ad Glauconem, Melicrato, oxicroto, Vino, & Mulso. Adde etiã Guaiaci, & Salsæ decocto. Vbi agglutinandum fuerit, medicamenta ualenter exsiccet, oportet: hoc est plus aliquantum quam carnem gignant. Hanc ubi inducere uolumus, uitabimus astringentia: uti eligenda erunt detergentia, atque siccantia, in cavitatibus saturandis. Quæ omnia licet amplissimè cognoscere ex Aetio, & Paulo, qui a communi fonte, hoc est Galeno, desumpserunt, tum in libris de Methodo, tum in his, quæ de medicamentorum compositione inscripti fuerunt. Cæterum recentiores chirurgi, in gallicis ulceribus, quæ nunc Glandulam penis infestant, nunc Anum, & Præputium: interdum ossa latentia, exesis carnibus, corrumpunt, necnon cartilagineas, atque ne uosas partes aliquando, maxime sibi familiaria reddiderunt auxilia, succu iridis atque apii. Mel rosaceum. Suillam asungiam. Butyrum ualdè recens. Therebinthinam elotam. Cera tum ex cerussa, lychargiro et æris squama.

Hæc super tot, tantisque illustrium, ætatis nostræ scriptorum, monumentis, de re Gallica, in lucem exire passus sum: plura daturus, si post Deum opt. Max. fauerint studiosi: meum quos erga perpetuum studium, singularisque propensio facit, ut nostrorum laborum fru-

ctus,

Quis, si non omnino quales uelim, quales tamen
possum, ad eorum commodum, usumque per-
ferre perpetuo cogicem. Absit tamen interea
nostris septris lupus, hoc est Liuor: & precla-
ram in nos uoluntatem conferuent casti, ac bo-
ni laudandarum artium professores: quorum
eximiam opinionem, omnibus semper fortu-
ne bonis atque delitiis, antefendam esse exi-
stimani.

*Sed me digressum cursu, totoq; remenso
Iam pelago errantem, & pendente carbasa uentis;
Dum lassum male tuta secat salis equora rostrum,
Illi saeq; trabem refero spumantibus undis,
Monstraque contorquent squalentia lumina ponto,
Excipiant portus, & amari littoris ora,
At uos etherei radiantia sphaera olympi,*

A *Cuncta quibus reident caelestia templa Deorum,
Emicat & late pulsis nox atra tenebris:
Et uos immensi nitidissima lumina mundi
Que (quoniam rapido labuntur tempora cursu)
Ducitis oceano surgentia plaustra profundo,
Paribus & certis longum distinguitis annum,
Si mihi fallaces fortuna mobilit, auras,
Tentanti, & scopulos, & inospita litorea sylvae,
Velaque iam dudum in noctem male fida legenti,
Fluctibus in mediis toties luxistis, & ultrò
Me quoque seruastis, mestro cum uimine fretus
Harebam clauo immotus, celoque locabam
Lumina, & insigni, stellis fulgentibus, Arctò:
O date post varios casus, duroque laboreis
Iam sinem erumnis, optatam, & tangere metam
B Confessio curis grauibus, senioque propinquo.*

I N I S.

Mm 4

40
D E M O R B O G A L L I C O
IOANNIS SYLVII INSVLENSIS

T R A C T A T V S.

QUONIAM in quibusvis agitionibus magnam emolumentum, magnamque gratiam adfert lumen, & facilitas: quo dilucidiores, & magis perspicui essent, tractatum hunc de morbo Gallico, in partes quatuor distribuere statuimus; in quarum prima morbi originem cum definitione, in secunda notas, seu indicia, in tertia curationem, & in quarta praecautiorem demonstrare sumus conaturi. Definatur itaque malum ipsum hoc modo: Gallicus morbus est soluta continuitas ab exultis humoribus, per contagium fere in concubitu genita a malignis quibusdam pustulis incipiens, pendendaque plerumque, deinde reliquas corporis exteriores partes, & caput praecipue inficiens: dehinc intimas partes ingressa, dolores circa articulos, & ossa, noctu praecipue faciens, atque abscessus duros in pessima adeo ulcera, ut ossa quoque plerumque vitient, post longum tempus desinentes. Est vero haec definitio viri inter neotericos medicos eminentissimi Ioannis Manardi, quam quidem si verbosior, & prolixior, quam definitionis natura fortasse postulet, esse dixerit: quod fatebimur qui dem: sed id uir doctissimus fecit, ut cauillandi occasionem omnem, tanquam Tinedia bipenni amputaret. Non deerat enim eius etate, qui affectum hunc elephantiasin, lepram, mentagram, siphatum, uel lichenem esse morbus defendere uellent, ceterum quam toto caelo aberrauerint, & plusquam *δὲ δὴ παρὰ τὸν* (ut Graecorum fertur prouerbio) ab ipsius morbi sincera cognitione abierint, ex modo audita definitione, & iis, quae deinceps disturi sumus, indicari poterit. Sed iam definitione tradita, morbi originem ut aperiamus, ratio postulare uidetur: quanquam tam uarie, adeo difficile negotium pestis ista medicis facesiuit: a uariis proditam repererim, ut cui opinioni aditipularer. prope anceps nobis relictum fuerit. Quidam enim cum Ioanne Baptista Montano medico sane celebri sentiunt ab Indicis quibusdam gentibus ortum habere, sic autem ille narrat: anno a Christi natiuitate 1492. quidam miles Columbus nomine, & natione Genuensis una cum multis Hispanis accessit in Indias illas nouas, in quibus permulti Hispanorum hoc morbo, cum sit ibi familiarissimus, & non secus, atque apud nos

E scabies, frequentissimus, correpti fuere: qui deinde ad suas regiones, & ad nos reuertentes multos ex nostris infecere. Sunt deinde & in his, qui ad huius opinionis adstructionem addunt, nos ab eo populo hunc morbum curandi rationem, per lignum illud, quod sanctum, siue Indicum nominamus, didicisse. Sed horum sententia nobis non est uisa uero similis, nam & si loca illa a nobis noua nuncupentur, & nostro saeculo, aut fortassis aliquot retroactis non fuerunt nostro orbi cognita: quomodo tamen credibile fuerit, ut illa tam multos cosmographos, medicos Italos, Graecos, Afros, Aegyptios, Arabas, Chaldaeos, qui uniuersum prope orbem peragrantes iursum, deorsum cursum, ut artem suam locupletarent, & confirmarent latere potuissent? sed neque sententiae eorum subscribere potui, qui huius affectus causam eclipsibus, & infortunatorum aspectibus, Saturni uidelicet cum Marte in uigesimo quarto gradu Scorpionis, ad ascendente decimo gradu Leonis, assignandam contendunt, dicentes ex Saturni siccitate, & Martis caliditate in signo frigido, & humido plurimam in humoribus natam esse exultionem, & putrefactionem, ex quibus lues ista emanauerit. Siquidem (ut recte Manardus epistolarum medicinalium septimo colligit) nihil huic morbo cum aeris uel humore, uel qualitate aliqua commune esse potest, & proinde Epidemicus nequaquam dici possit: cum ille dicatur (Galeno in proemio enarrationis in libro Epidemiarum Hippocratis teste) qui pluribus ex inspirato aere communis est. At quaecumque, inquit Manardus, sit aeris constitutio, si uir infectus, aut mulier infecto miscetur, raro accidit, quin uterque polluat. Sanius igitur nobis uidetur eorum sententia, qui annis ab hinc sexagesimo secundo quo tempore Carolus octauus Gallorum rex, cognomine Gibbosus, Neapolim oppugnaturus in Italiam exercitum introduxit, hunc morbum suppullulasse arbitrati sunt. Nam dum quidam ex Gallis dulci fortuna forsitan ebrius (uictores enim Galli per totam Campaniam grassantes luxuriabantur) libidinosa trillatione obsideretur, in meretricem quandam incidit forma admodum uenusta, & plane illice, quae paulo antea (ut auarum genus mulierum pecuniae gratia nihil non subire audet) cum quodam, qui elephantiasin,

Iotepræ simili, laborabat, rem habuisse com-
 perta est. Ex hoc igitur cum ea amplexu mi-
 ser Gallus mirificum illud donum est conse-
 cutus. Porro quia, uti diximus, Harpyia ista
 specie, & uultu esset admodum decoro, & blā-
 do (neque enim adhuc tabes illa eius faciem
 contaminauerat) complures milites illius no-
 ctes incauti redemerunt. qui & ipsi inquinari
 alias mulieres inquinantes tandem contagem
 istam, quam antea nulla ætas fuerat experta,
 quam latissime propagauerunt. Et nunc adeo
 nostræ Europe hominibus familiaris facta est,
 & frequens, ut quidam tam horrendam, tam-
 que exitiale malum experti, tamen cauere nō
 possint, quin subinde idem incurrant; adeo ut
 iam uulgari feratur pro uerbo, illum nobilita-
 tis titulum promeruisse, quem tertio morbus
 repetiuerit. Nimirum isti diui Iobi symmista
 sese in hac tanta afflictione ioculari dicto con-
 uolantur, cum nullus sani cerebri homo non de-
 beat tenuissimæ, & uilissimæ fortæ talium no-
 bilitium conditionem posthabere. Illi tamen si
 diis placet, hac ignobili nobilitate sibi placentes,
 iam aulicorum mores, & ritus sibi imitan-
 dos proponunt. Ocreas ex tenui aluta tibiis
 suis inducunt. Candidulas, & tenellas manus
 chirothecis odoriferis uestiunt. Puellas, ma-
 tronasque domi, in uis, in foro, in templo, nus-
 quam non suauiter basiant, atque molliter me-
 dias amplectuntur, hoc unum nobilitatis exer-
 citium in eis desideres, quod membra trahen-
 tes amplius tripudiare, & lacertos exerere nō
 possint. Sed mirum fortasse quibusdam uide-
 bitur, quod ad mulierum oscula admittantur,
 cum intus corruptis humoribus grauissimam
 ore mephiticam exhalent. Sane habent, habent,
 inquam, isti syncophatæ antidotum, qua puel-
 lis facile imponant; pastillos enim ex sua uolē-
 tibus condimentis confectos assidue manibus
 suis ita rotant, ut ab imprudentibus non faci-
 le ceteri faucium uapor percipiatur. Posthume
 non bene olet, qui bene semper olet. Porro cū
 sit, uti diximus, hic morbus tam multis iam na-
 tionibus prope domesticus, nullam tamen re-
 perias, quæ nominis etymologiam sibi adscri-
 bi patiatur. Gallus morbum Neapolitanum,
 seu Parthenopæum, Italus Gallicum, quem ad-
 modū & Hispanus: ac Germanus Hispanā sca-
 biem appellat. sed cum hæc dira lues non
 Europam modo, uerum & Asiam, & Africam
 inuaserit, non inficito, neque inepto nomine
 Blasius quidam Holerius in libello suo de mor-
 borum curandarum institutione, *κοσμηκόν*,
 hoc est, mundanum mihi nominasse uideatur.
 Quocumque tamen uocetur nomine, postquā
 de re ipsa nulla existat controuersia, hic mul-
 tum mihi laborandum non existimauimus. Quare
 ad secundam nostri instituti partem, quæ hu-
 ius morbi corpus affligentis signa proditura

est, transire consultius nobis uisum est. Præpol-
 ler enim multis modis superiori & ubertate,
 & utilitate: quia nanque malum nisi cognitum,
 declinare nequimus, pedibus, manibusque,
 imo toto corpore nobis admittendum est, ut
 quæ notæ tabem istam aperire possint, non
 omni uo ignari simus, siue ab eo iam inquina-
 ri, siue ab eo adhuc immunes. Quilibet enim
 in urticetum istud corruerit, nisi tempestiue
 deposito omni pudore sese perito medico pa-
 refaciat, periculum est, ne partibus, quas uo-
 cant principes, labefactis, tandem in tabem
 incurabilem incidat, unde præpropere sequa-
 tur mors, aut uita morte calamitosior. Quod
 si qui continentes ita hæcenus uixerint, ut ma-
 lus iste hospes nondum apud eos diuersatus
 sit, quid illis debeat prius esse? quid antiquus?
 (cum sit hic morbus maxime contagiosus) quā
 indicia quædam habere familiaria, quorum
 beneficio tam crudelem belluam aduentantē
 testis suis depellere, atque arcere queant? Ad
 de quod quidam medici, atque chirurgi nomi-
 ne indigni, male affectos ad se uenientes sepe
 mentiantur hac labe correptos, quo numerū
 maiorem copiam emungant, quorum impo-
 sturis facile occurreris, si morbi signa nō igno-
 raueris, quæ sunt huiusmodi. Aegri pudenda
 pustulis quibusdam crustosis, siccis, & interdum
 etiam saniosis inficiuntur. Bubones nunc
 in dextro, nunc in sinistro, sæpe in utroque in
 guine insurgere percipiuntur, quos Galli ca-
 ballos, in re tam seria ludentes, appellitant,
 propterea quod quem bubones inuaserunt, is
 incidere nequeat, nisi ita diuaticatis tibiis,
 ut caballo insidere uideatur. sed ad signa re-
 uertor. In fronte, item & circa capillorum ra-
 dices, papulæ quædam tanquam gemmulæ py-
 ropi, aut tæquam exanthemata, iis similia, quæ
 ab igne excitantur, erumpunt, & quasi efflores-
 cunt. caput uero grauedine molesta affligitur
 dolores præsertim nocturni, cum colli, & sca-
 pularum cruciatibus, qui temporis progressu
 ad brachiorum, & crurum iuncturas dilabun-
 tur, insurgunt. Ad sunt & cum doloribus tumo-
 res præter naturam in ipsis articulis, qui diffi-
 culter admodum resoluuntur, & raro ad sup-
 purationem perueni possunt. Ceterum non
 uidebitur, opinor, omnino *ωσπερ*, si qui co-
 lores in supradictis pustulis, & abscessibus im-
 primantur, hic aperuerimus, quod quidem ut
 debite prestemus, de humorum qualitatibus, &
 quarum corruptione iste morbus originem ac-
 cipiat, prius dicendum nobis fuerit. Constat
 autem apud medicos eum ex quatuor humo-
 rum corruptela, sanguinis uidelicet, pituitæ,
 & utriusque bilis, scaturire posse; sed tamen se-
 re semper est unus aliquis, qui reliquis altius
 caput erigit. Si itaque sanguis principatū
 obtineat, abscessus in inguinibus, quæ Græci
 apostemata

apostematata dicunt, rubentes, & calidi, nonnihilque intumescentes exoriuntur, qui continuam sæpe febrem ægroto pariunt. Pustulæ autem, quæ circa collum potissime, & frontem eminent, subhumidæ, & rubentes erunt, quemadmodum & oculi ipsi. nec ea tantum signa sanguinis exuperantiam indicabunt: sed etiam venarum intensio, deinde ab hora noctis nona, usque in tertiam diei horam ægrorati labores incrudescunt. Si uero bilis flaua dominatrix in corpore existat, ea cum pudenda expugnauerit, ulcere statim uisulento, serpenti carioso, cum summo rubore, & inflammatione debacchatur. Pustulæ autem, quæ se exterius egerent, citrinum colorem referunt: & a tertia potissimum diei hora, usque ad sequentem nonam dolor ingrauescere sentietur. Quod si pituita redundantiæ imperium obtineat, rarius pustulæ per corporis habitum uisuntur, eo quod pituita ea sit natura (Galenus Aphor. testimonio) ut magis ad iuncturas desinat, unde omnium iuncturarum, & articulorum incredibiles exoriuntur cruciatus, qui occupant maxime, tibiaeque infestant, atque a tertia noctis hora usque ad nonam mire egrum excarnificant. Si uero bilis atra imperium exerceat, supercilia, cranium, brachia, pernaeque tuberculis callosis, & apostematibus, quæ Græci τὸν ὀξέου; dicunt, non dissimilibus infestari duriter uidebis. Pustulæ autem liuenter uerrucarum speciem representant. Color laborantis cineritius, & plumbeus existit. Hinc thoracis inflammatio, uentriculi imbecillitas, splenis grauitas, & durities, aciditatus, pedum tumores, crurum uarices, & alia quam plurima mala longo agmine adrepentia miserum ægri corpus aggrauabunt, quia excrementa ipsa tristi nigrore infecta deiciuntur. Atque hæc quidem de ista lue inquinatorum signis sufficere posse uidebantur, nisi & aliud quoddam restare, tametsi nullam necessitatem inferat, quod & ego, & uos sæpe experiti estis. Illud autem est, quod suauis isti Venetis milites hominum sanorum commercia, & propiora colloquia assidue uenentur, & inter colloquendum ita propinque faciem admoquant, ut olidum uirus, quod in ore natum est, in nostras fauces euomere uelle uideantur. Vnde tam iucundum, & amœnum plerumque odorem percipimus, quam si uetula baghutta recens oletum nares nostras oppugnet. Sed iam utrunque, morbi signis a nobis proditis, ad tertiam nostræ declamationis partem, nimirum curationem, ut sese desinat oratio, tempus postulare uideatur. neque tamen uelim, ut minutim singulas antidotas, & pharmacorum temperaturas nos uobis tractaturos expectetis: cum id opus esset longe prolixius, quam temporis mihi concensis ratio

E. pateretur, & inuulter prope tiocabulorum horridulorum congerieme obtusurum uobis persuasum habere. Quapropter summa sequar tantum fastigia rerum contentus ea attingere, quæ nullo negotio intelligatis, & unde emolumenti nonnihil ad uos deriuari possit. Quem igitur huius affectus suspicio inuaserit, signisque nuper rite perpenis admotus fuerit, citra dilationem, aut moram ullam medico non inerti, non obtusæ naris, non analphabeto (cuiusmodi plerumque sunt omnes, qui huius morbi curationem profitentur) sed litteris, & dexteritate prædito, sese perfricta fronte, & facie denudabit, morbi sui circumstantias omnes ei aperiens, nihilque eum celans de iis, quæ ad mali sui cognitionem facere possint. Nam, si uspiam, paranesis ista

Principiis obsta, sero medicina paratur,

Dum mala per longas inualuere moras,

In hoc sane morbi genere locum maxime habitura est. Quoniam si tempore labente altiores in corpore radices eum agere permiseris, tam certo credas, quam si me audias foliū Sybillæ, ita profunde in corporis penetralia sese reconditurum, partibusque internis ita tenaciter hæsurum, ut postea medici industria placari quidem, extirpari haud temere possit, ne si Apollo quidem pharmaca omnia sua attulerit, adeo inueteratum istud malum humanæ naturæ aduersum est, & noxium. Porro adhuc recens, & maxime quod syncerum offēderit laborantis sanguinem, non difficili negotio e corpore omnino profligari a medico nō indocto, atque exterminari poterit. Nam & si morbum hunc nouum esse, nostræ memoriæ prope medici omnes aperte fateantur, & proinde medicos omnes, chirurgosque initio per spectata mali prauitas ualde attonitos reddiderit: industria tamen, & ingenio (Credo equidem auxilium Diuum monstrante supremo) eo tandem penetrarunt, ut quæ esset huius sequentis nostri essentia, penitus cognoscerent: quæ cognita causam amouerent: atque ea amota hominem pristinae sanitati restituerent. Vidimus ipsi, & familiariter nouimus

H in Louaniensi academia chirurgum quendam insulensem Franciscum Stephanum, qui dum olim adhuc adolescens Louanii arti suæ daret operam, morbi huius radicem nescio cuiusmodi aqua (neque enim id quæquam mortalium docere uolebat) in uitrea ampulla inter prietas sine flamma diuile cocta, extirpauerit. Mentior, nisi simile quiddam medicorum excellentissimum Petrus Andr. Matthiolus tractat de potu quodam, quem ipse secretum appellare consueuerat, quo morbum Gallicum nuper contractum se creberrime curauisse grauius affirmat, ex quocunque etiam humore indistinctum constat. Alioqui idem

auſtor aqua, quæ philoſophica nuncupatur, affectum hunc facile poſſe depelli, indubitanter aſſeuerat. Quid uero de ligno illo, quod propter energiam, quam producit, diuinam ἀγιοφυλον, id eſt ſanctum lignum appellatum eſt, dicturi ſumus? certe uno ore præſtantiffimi quique medici huius unius uirtute morbo Gallico correptum in corporis integritatem redire poſſe, modo tamen noxiæ materiæ præparatio, & conueniens purgatio antecēſſerit, profitentur. quo fit, ut non iniuria Hieronymum quondam Fracaſtorium medicum inſignem, poetamque nobilem, poſtquam in huius ligni laudes longe, lateque exſpatiatuſ eſſet, credã entheo quodam furore agitatam in ſua Syphilde exclamaſſe.

Salue magna Deum manibus ſata ſemine ſacro

Pulcra comis, ſpectata nouis uirtutibus arboſ;

Spes hominum, externi decus, et noua gloria mundi.

Sunt tamen apozemata quædam, olea, unguenta, cataplaſmata, & nonnulla alia antidota, quibus omnino fit opus ad iſtius mali, præſertim utcuſque adulti, depulſionem: quorum cũ uberrimam tibi ſuppeditent complurium medicorum libri copiam, abſurdum fore putauim, & tædioſum ſi eis deſcribendis aliquibus aures onerarem; cum pleraque uerbis ſcæteant horridis, & exoticis, neque eorum, niſi præſcribente perito medico, nobis ulluſ uſuſ eſſe poſſit. Familiariora autem ſunt, nec minus tamen neceſſaria, quæ de rerum non naturalium obſeruantia medici tradiderunt. Sunt autem illæ numero ſex: nimirum aer, cibus & potuſ, motuſ & quieteſ, ſomnuſ & uigilia, excretio & retentio, atque animi affectuſ, qui a Galeno, & aliis Græciſ παθηματα ſimpliciter, & cũ adiectione παθηματα τῆς ψυχῆς nominantur, hæc autem medicorum ſcholæ Reſ non naturales appellant (ut hoc obiter dicam) eo quod ad naturam noſtram, ſeu corporis conſtitutionem nihil faciunt: ſiniſtre tamen aut dextre adhibita uel officiunt, uel humanæ naturæ conducunt. In hiſ uero quid obſeruandum cenſuerint medici, breuiter dicemus.

Curando igitur aer, atque anni tempuſ prudenter ſeligenda ſunt. Cum enim anni partes conſtituantur quatuor, in eiſ uer curatio niſi maxime eſt accommododum, propterea quod reliquæ partes plerunque aliqua uehementi qualitate exuperent, qua aerem ipſum afficiunt, quem moderatum in calore, & humore (cuiuſmodi ſine controuerſia uernum aerem omneſ eſſe prædicant) ad hanc curationem eſſe conueniebat, atque ob id habitationeſ, quæ ſunt frigide, & pluuiſ obnoxie, fonteſ limoſi, ſtagna, lacuſ, flumina inundantia, & paludeſ maxime ſunt fugienda: quia iſi inſicitur aer, quo plurimorum aliorum morborum ueheſ nobiſ adducuntur. Cibus autem, & po-

tus non minorem curam, quam ipſe aer requirunt: eo quod (ut inquit Haly) illa corpus noſtrum multis mutationiſ ſpeciebus immutent. Sit ergo panis non caliduſ, nec ueſtatem trium dierum excedens: fit bene coctuſ, & fermentatuſ, modiceque ſalutuſ, & ex optimo grano ſubactiſ. Carnibuſ uero eger utatur paucarum ſuperfluitatum, cuiuſmodi ſunt titulina, hædina, caprilla, quaſ ſequitur gallinarum, caponum, perdicum, turturuſ, phaſianorum, turdorumque carneſ. Sed potiuſ elixæ, quam aſſe eſitari debent, propterea quod faciliuſ concoquantur. Quod ſi occaſio ſeſe offerat, ut piſcibuſ ueſcendum fit, curet ut ſaxatileſ ſint, ſquamoſi, & ſynceriſ aquis degenteſ: potuſ autem utatur uinoſo. Sed cautio eſſe debet, ne uinum nimium ſit dulce, quia tale parit in corpore oppilationeſ: neque etiã nouum, quia id ebullitionem humorum, & dyſenteriam generat: fit igitur medium inter antiquum, & nouum, ſit boni odoris, & ſaporis. Inſuper, ut id uniuerſaliter dicam, cæna prandio ſit ſemper parcioreſ, eniteaturque cum inanitio, tum plenitudo: illa enim corpus ita attenuat, ut morbi doloribuſ æger par eſſe nõ poſſit, hæc uero (ut Galenuſ ſecundo de acci-

dentia, & morbo ſcripſit) morborum frigidorum cauſa exiſtit. Quare optime diuiniſ ille hippocrat. protulit ſectio niſi ſecundæ Aphor. 5. Non ſatietaſ, non fameſ, neque aliud quicquam, quod natureſ modum excedat, bonum. Quod autem ad ſomnum, & uigiliam attinet, nihil aliud dicturi ſumus, niſi ut tanquam ex tripode reſponſo, fidem æger habeat Hippocrati ſectio niſi ſecundæ, Aphor. tertio dicentiſ: Somnuſ, uigilia, utraque ſi immoderate exiſtunt, malum: uigilia enim uehementer exciſcant corpus: ſomnuſ autem equo longior prauis humoribuſ gignendiſ eſt fomentum. ſi tamen in alterutrum peccatum ſit, diuturniore ſomno, quam uigiliſ minus offenderetur. Meridianum tamen ſomnuſ tanquam maximam perniciem fugere oportet, niſi forſitan præcedente nocte omnino eger dormire nequie rit. Motuſ uero, ſi moderatuſ ſit, probari uidetur, modo ante cibum ſuſcipiatur; iuxta Hippocratiſ ſexto Epidimiarum, ſectio niſi quartæ Aphor. ultimum hunc: τῶν ἐπιτηδῶν, hoc eſt, laboreſ ciboſ antecendant. declinare tamen ad ſuperfluam quieteſ quam ad uehementioreſ motuſ ſatiuſ eſt; imo quãdo pharmaca traduntur, omnino exercitiuſ abſtinere conuenit. Vitanda eſt inſuper ira, triſtitia, timor, ſollicitudo, contra letari, bene de ſalute ſua ſperare, & cum amiculiſ conuerſari ſolantibuſ, mire conducit: ſiquidem.

Anxiament non ipſa ſibi, non rebus agendiſ

Conſtat, ab hac uitium corpora ſepe trahunt;

Hinc

Hinc uaria pestes, morborum hinc mille figuræ:

Crede animum nostri corporis esse ducem.

Sæpe graues ista ueniunt ex arce labores,

Sicut ab aeris pestibus aera plagis.

Denique (ut tandem ad ultimam rem non naturalem deueniamus) diligenter curet æger, ut uentrem lubricum habeat, si non natura, certe artificio, & medici industria. Venere autem tanquam pestem in ultimas terras relegare oportet: nihil enim est nocuum magis, si tamen ab ea omnino abstinere non possit, uidentum est, ne ea, nisi ultima concoctione peracta aduocetur. Restat modo ut memores eorum, quæ in frontispicio sumus polliciti, rationes aliquas tradamus, quibus hanc contagem, quia tritius haud ullum monstrum, nec sanior ulla pestis, & ira Deum Stygiis sese extulit undis, deuitare possimus. nam etsi ex concubitu potissimum scaturiginem habeat, cum tamen & continentissimi in istam Scyllam incidere possint, accurata præcautione, quis esse opus inficiabitur? nam adeo præsens uenenum fouet ista pestis, & tam multas reperit uias, quibus, proh dolor, in corpus humanum, & in id solum (cætera enim animalia ab hac lue immunia esse asserunt) irrepit, ut incautos quasi positos insidiis, facile opprimat: per contactum siquidem, etiam sine ullo usu Venere, maxime sudore per aerem ex corpore diffusum ipsius laborantis: per uestimenta, præsertim linea, quæ cutem contegunt: per cibum, in quem affectus habitum enomerit, aut gingiuis putrilagine corruptis contigerit, per potum ex eodem calice sumptum: per osculum in amoris speciem exhibitum, & alia his affinia in hominum præcordia hæc dira pestis illabitur. Quare ea omnia suspecta habere debet, quisquo colloquium, aut consuetudinem cum infecto habere coactus fuerit. siquidem asserit Nicolaus Massa medicorum præcipuus se inter alios amicum quendam suum curasse, qui per solum contactum lintheaminum, in quibus quidam, qui in crure ulcus Neapolitanum habebat, se dormiturus composuerat. Quocirca consultissime mihi facere uidentur mercatores, & niatores nostrates, qui dum foris peregrinantur, diligenti indagine perscrutantur, num munda, recensque lota sint linthea, in quibus iacere debeant, quinimo oculis suis, suorumque diuersorum præfectis diffidentes, allato per seruitia fasci coculario ea diligenter exponunt, & tam diu protendunt, dum uirtute attractoria ipsius ignis, quicquid inesse poterat contagii sudorifici, educatum sibi persuaserit. Euenit tamen ut alius alii facilius, & citius hoc malo contempniantur. melancholici enim, siue per muliebrum amplexum, siue per solam cõtagem, facilius inquinari possunt propter morbi similitudinem, cum ille sit ma-

xime ficcus: deinde qui corpora habent delicata, & rara: sed omnium uelocissime, qui corpus prauis humoribus habent oppletum: cum etenim huius morbi officina, seu ut ipsi uocant, minera, sit hepar, cuius munus est quatuor ipsos humores procreare, si ipsum prius male affectum fuerit, sequitur facillime hac infectione imbui posse. Cæterum ad milites istos Cupidinos, qui pruritu quodam libidinoso ardentes, amplexus meretricios difficulter euitare queunt, priusquam finiamus, deueniendum est: nam & illis quoque præcautionis aliquæ rationes præscribendæ sunt. Cum igitur effrenis ille ardor in præcordia, & medullas sese insinuauerit, subeat mentem illorum iubeo, quam multis calamitatibus hominum tota uita sit obnoxia. misera, & sordida est natura, laboriosa educatio, multis iniuriis. exposita pueritia, plurimis sudoribus onerata iuuentus, grauis senectus, durissima denique, mortis necessitas: taceo multorum morborum ultro irrepitum agmina, taceo infectam pauperatatem, infamiam, pudorem, tormenta, insidias, conuitia, lites, contumelias: quæ sane omnia, etsi mirum in modum grauias, molestaque quilibet sanæ mentis cogatur fateri, si tamen ad amusum perpensa, aut ad trutinam examinata fuerint, ea dubio procul execranda ista lues longe exuperat, quam tamen isti insani, & amentes suo iumeto accersunt, & sæpe magno redimunt: sed ubi eam nacti sunt, quid aliud (ut non inscite dixit quidam) quam uiuum cadauer gerunt: Porro audire mihi iam uideor in hoc cœtu adolescentes quosdam plane Veneris filios obstrepentes, se nonnunquam consodaliu suorum persuasionibus prope inuitabilibus ad fornices pertrahi, interdum etiã, ubi baccus (sine quo frigere Venerem merito dixit Comicus) plusquam dimidium mentis illis abstulerit, eo rapi, & se tum imprudentes in spurcarum luparum baratrum impurum prolabi. age, his quoque medeamur. Imprius igitur edocui a nobis signa supra indicata, uideant, si fieri possit, ut rem cum non infecta habeant, quod si ne id quidem cauere poterunt, simulatque flagitiosam suam libidinem expleuerint, pudenda aqua calida, aut uino (quod melius, sed imparabilius est) candido ab lui sollicito curent: hac enim ablutione pestifer ille humor pudendis insidens consumetur, exterminabiturque. Longe tamen tutior (ut illud tandem coronidis uice addam) & salubrior antidotus foret, ab istis horrendis lathomis pedem referre, meretricum lasciuiam carne peius, & angue odisse, oculorum petulantiam, corporis illecebrosam gestum, sermonum blanditias, crines crispas, labra insidiosè ridetia, mamillas ad alliciendum compositas in tempore discere aspernari: basia, suauia, contactus

Das, oppresſunculas, affriciones, licet, reli-
 quasque omnes captioſas, quibus puella in-
 cantos amatores in ſuam naſſam ſepe pertra-
 hunt, ucluti ſinem deſpicatur habere: demiq;
 ſibi adoleſcentes illos apud Menandrum imi-
 tando proponere, qui, dum inter pocula ſe-
 no quidam impurus illis inſidias, formoſas
 aliquot, & bene cultas meretrices producen-
 do, moliretur, in ſeſe demisſis oculis atrode-
 bant bellaria, ne auſi quidem illos in eas de-
 ſpectere. Iſta ſane, atque eis ſimilia ſi in ani-
 mum non grauatim demittatis, atque radi-
 ces agere permittatis, a damnoſa Veneris ſti-
 gnulo facile nos liberabitis, & aſſeritis; cum
 præſertim breuis illa titillatio aliud ſit nihil
 (ut recte dixit Socrates) quam morbi comi-
 tialis quædam ſpecies, a qua grauiſſime cor-
 pus humanum laſectari experimur. Quo cir-
 ca merito Pithagoram interrogatum a quo-
 dam, quando cum femina eſſet congregien-
 dum, reſpondiſſe ferunt. Cum uoles te ipſo
 fieri debilior, cuius quidem rei non ignarus
 Demoſthenes, Laidem accedens, eius noctem

(ut elegantiffime Gellius in ſuis Atticis nocti-
 bus refert) expetiturus, concubitus penitu-
 dinem appellauit. ſed ipſius egregii ſcripto-
 ris uti uerbis ſibi ſubſtitutum eſt: quia & lepore, & iu-
 cunditate, quibus in narrando uſus eſt, uobis
 gratiſſi ma fore exiſtimauit. Ad ipſam, inquit
 Laidem ille Demoſthenes clanculum adit, &
 ut ſibi ſui copiam faceret, petit: at Laïs de-
 cem millia drachmarum (quæ faciunt noſtra
 monetæ mille coronatos) popoſcit. tali autem
 petulantia mulieris, atque pecuniæ magnitu-
 dine iſtus, expanidusque Demoſthenes, auer-
 tit iter, & diſcedens οὐκ ὄνομα, inquit, μν-
 ρίων δραχμῶν μεταμέλει, hoc eſt, non emo-
 decem millibus drachmarum penitudinem.
 B Poſteaquam igitur, huius horrendi morbi a-
 deo turpem originem, notas ſedas, curatione
 moleſtam, & alex plenam, præcautionem peri-
 culoſam tradidimus moneo, ut procul a uobis
 hæc deformem, & ſanoſam pſoram arceatis,
 hæc in barathrum, in ſterquilinum, in fori-
 cas proiciatis, ac proſcribatis, ne tã exitiali
 ſcabie correpti, toto uitæ curriculo doleatis.

F I N - I S.

Nn

DE MORBO GALLICO

MICHAELIS IOANNIS PASCHALII

VALENTINII

TRACTATUS.

R S t morbus Gallicus, quem & Hispanum, & Neapolitanum nominant, nostro sane malo hisce temporibus affectus notissimus, antiquioribus uero ne per somnium quidem notus: detestandus tamen perpetuo, qui cum a putredine incipiat, in linguam terminatur uario, & dolorum, & pustularum prouentu, ac præcipue noctu corpus discrucians. Fit autem a quatuor humoribus, a naturali temperie per exultionem in malignam quandam naturam degenerantibus a

F randa quoque est sententia Hippocratis lib. Aphorismorum, Quibus semel aut bis &c. in cibandis omnibus agris. Utatur si potest exercitatione præsertim uentriculo uacuo, abstineat a uenere & animi perturbationibus, quæ bilem atram augent, ut sunt ira, tristitia, & similes.

Secundo, sanguinis missione, præsertim si fuerit morbus recens: ubi uires sunt maiores selecta uena iecoraria, aut communi, ut sanguinis copia respondeat plenitudini, fiatque uacuo uentriculo & intestinis nisi timeatur subita suffocatio, aliquando bis aut tertius sanguis est mittendus.

Tertio, concoctione per hæc, uel similia. R. fyrupi fumariz. S. & borraginis ana unc. vi. fyrupi fumariz compos. & de epithyma ana unc. ii. misce. Item, R. aquarum fumariz, borraginis, lupulorum, & quinque radicum ana unc. viii. misce, & facta iam concoctione diebus nouem.

Quarto, uacuatione atræ bilis per hoc, uel simile medicamentum. R. medullæ castis fistulæ recens extractæ drach. vi. confectiois medicaminis quod scripsit Hamech drach. iii. ff. diacarthami drach. ii. ff. fyrupi borraginis unc. i. decocti florum cordialium quod sufficit, misce, & fiat potus. uel R. pilularum de fumo terræ, & hermodactylorum maiorum ana drach. ff. diagridii gran. iiii. cum aqua buglossæ fiant pilulæ vii. Deinde per aliquot dies roboretur uentriculus, & partes principes, sanguisque purior efficiatur electuario diarhodonis Abbatis, uel conserua borraginis aut buglossæ cum aqua aut decocto borraginis, uel buglossæ uel sumi terræ. fiat quoque bis uel tertius in mense corporis purgatio, his, aut similibus pilulis. R. pilularum de fumo terræ, hermodactylorum maiorum, & indarum ana scrup. ii. cum aqua buglossæ fiant pilulæ xv. adde cuilibet earum granum i. optimi Diagridii. Dosis uero sint tres.

Quinto, exercitio forti & balneo, donec sudet copiose, bibat tunc per aliquot dies oleum cœquaritas erit & iiii. cu. & i. optimi sacchari. His oibus solet curari Gallic. morb. si fuerit recens: qui

H ic morbus curatur primo uictu humectante, & in actiuis temperato, uel parum calido. Quæ atram bilem efficiunt, maxime nocent, ut caro leporina, bubula, hircina, & ceruina, caseus antiquus, omnia falsa, & omnia legumina: similiter quæ facile putrescant, ut pisces & lac.

Conferunt quæ bonum succum efficiunt, ut panis optimi tritici, pullus gallinaceus, gallina, caro arietina hispanica, uitulina, hædi, coturnicis, & similibus: de quibus libello de bono & malo succo, libris de tuenda ualitudine, & de facultatibus alimentorum multa a Galeno tradita sunt copiosissime: perpetuo tamen considerandæ sunt uires ægri, & morbi magnitudo. Consideranda quoque est sententia Hippocratis lib. Aphorismorum, Quibus semel aut bis &c. in cibandis omnibus agris. Utatur si potest exercitatione præsertim uentriculo uacuo, abstineat a uenere & animi perturbationibus, quæ bilem atram augent, ut sunt ira, tristitia, & similes.

C ause. Fit autem a quatuor humoribus, a naturali temperie per exultionem in malignam quandam naturam degenerantibus a

F randa quoque est sententia Hippocratis lib. Aphorismorum, Quibus semel aut bis &c. in cibandis omnibus agris. Utatur si potest exercitatione præsertim uentriculo uacuo, abstineat a uenere & animi perturbationibus, quæ bilem atram augent, ut sunt ira, tristitia, & similes.

T ercio, concoctione per hæc, uel similia. R. fyrupi fumariz. S. & borraginis ana unc. vi. fyrupi fumariz compos. & de epithyma ana unc. ii. misce. Item, R. aquarum fumariz, borraginis, lupulorum, & quinque radicum ana unc. viii. misce, & facta iam concoctione diebus nouem.

Q uarto, uacuatione atræ bilis per hoc, uel simile medicamentum. R. medullæ castis fistulæ recens extractæ drach. vi. confectiois medicaminis quod scripsit Hamech

G randa quoque est sententia Hippocratis lib. Aphorismorum, Quibus semel aut bis &c. in cibandis omnibus agris. Utatur si potest exercitatione præsertim uentriculo uacuo, abstineat a uenere & animi perturbationibus, quæ bilem atram augent, ut sunt ira, tristitia, & similes.

Q uinto, exercitio forti & balneo, donec sudet copiose, bibat tunc per aliquot dies oleum cœquaritas erit & iiii. cu. & i. optimi sacchari. His oibus solet curari Gallic. morb. si fuerit recens: qui

Descriptio morbi Gallici.

Cause.

Signa.

Curatio, Primo, Victus.

Secundo Sanguinis missio.

Tertio Concoctio.

Purgatio.

Exercitium & balneum.

qui si habuerit pilorum decidentiam, eget A
 preter iam dicta frequenti capitis rafone, fri-
 ctione, & lotionem frequenti, decocto pulegii,
 stechadis, origani, saluie, rosmarini, & ca-
 momille, & similibus. Si his omnibus mederi
 non possumus huic morbo, adhibebitur syru-
 pus sequens. R. corticis ligni Indici seu Guaiaci
 in minimas partes diuisi unc. viii. Interio-
 res eiusdem similiter incisi unc. iii. fenæ unc.
 ii. epithymi, polipodii ana unc. i. fumariz,
 borraginis, cichoree, rostriporcini, radicum
 buglossæ ana m. ii. florum cordialium ana M.
 i. liquiritiæ, radicum diureticarum ana unc.
 ii. fiat decoctum in libris viginti quatuor aque B
 optime, prius per diem in ea infuso ligno gua-
 iaco ad medietatem secundum artem. Cuius per-
 colati accipe libras decem, & cum quatuor libris
 sacchari fiat syrupus non perfecte decoctus
 ad modum mellis, cui addes pulueris hermo-
 dactylorum unc. ii. pulueris diarhodon- Ab-
 batis drach. ii. cinnamomi electi drach. i.
 Cuius dosis summo mane erunt uncia quin-
 que uel sex. Hic syrupus in omni tempore
 etiam prægnantibus, & febricitantibus exhi-
 bendus est intrepide, & si opus fuerit, dum
 bibit hunc syrupum æger, euacua eum per
 pilulas superius scriptas, uel per medicamen-
 tum hoc si non possit deorare pilulas. Re-
 cipe cassiæ fistulæ præparatæ, & diacartho- C
 licis ana uncia i. confectiois medicaminis
 Hamech, & dialenæ ana drach. vi. diacar-
 rhami, & conseruæ buglossæ ana drach. iii.
 Syrup. borraginis, quod sufficit, misce, & fiat
 confectio ad modum opiatæ. Dosis cochlea-
 ria duo semel in hebdomada.

Si his peractis semper morbus permanferit,
 si forsan curabitur aquis ligni Guaiaci, prima va-
 lentiori, quæ bibitur bis in die, in aurora nimi-
 rum, & nocte a cæna parca per quinque ho-
 ras: & altera clementiori seu debili, quæ sola in
 prandio & cæna, & inter prandium & cænam
 erit potus. quarum formæ sunt hæc, quamuis
 secundum uariam naturam morbi, & ægri, tem-
 poris, & regionis possint fieri ualentiores, uel
 clementiores. R. ligni Guaiaci lima uel torno
 in minimas partes diuisi lib. i. aque optime
 lib. xx. maneat per diem simul, deinde deco-
 quantur ad medietatem, cuius colatura, reie-
 cta parte terrestri, seruetur in uase uitreo, quæ
 erit prima potentior: eius dosis est uncia quin-
 que uel sex. Deinde accipe lignum primæ
 aque, & iterum cum libris xxx. aque decoqua-
 tur donec quinta pars consumatur, & hæc erit
 secunda remissior prima. Quibus iam bibi-
 tis fiant aliæ duæ eiusdem formæ, uel similes,
 mutata aliquantum natura earum, si opus fue-
 rit. Et finitis aquis secundæ libræ ligni Guaiaci,
 fiant ex tertia & quarta libra eodem modo,

donec eger sanetur. Accipiat qualibet hebdo-
 mada tres ex pilulis superius scriptis, uel duo
 coclearia confectiois purgantis.

Fiunt ad idem efficiendum aque ex aspera
 similace nostri temporis, & est Sarza Parilla, Aque simi-
 quæ ex India in Hispaniam aduehitur. for- lacis aspe-
 ma earum est. R. uncias sex dictæ Sarzæ Pa- re.
 rillæ conuassatæ, & per diem naturalem in-
 funde in libris xii. optime aque, deinde de-
 quatur ad medietatem, cuius colatura in ua-
 se uitreo conseruetur fumenda mane, & ue-
 speris quantitate unciarum quinque, & hæc
 est prima ualentior. Deinde accipe ean-
 dem similacem asperam prius decoctam, &
 in lib. xxx. aque decoquito, donec quinta uel
 sexta pars consumatur: & hæc erit secunda uel
 tior ad potum in prandio & cæna, & inter
 prandium & cænam. Quibus finitis paren-
 tur aliæ eiusdem, uel similes formæ quemad-
 modum sunt ex ligno guaiaco. Tempus acci-
 piendis iis commodius est Ver, deinde Au-
 tumnus. Aestas uero est uehementer inepta
 & aduersa. Hyems accommodatior estate,
 nere & Autumno deterior. Nostris quo-
 que temporibus reperta est radix Chyna, cuius
 aqua solet curare morbum Gallicum, &
 articulare. De qua extrat liber scriptus a
 doctissimo Vesalio. Lege etiam Metho-
 dum propinandi doctum huius radice apud
 Amatum Lusitanum Centur. 2. Curat. 31. re-
 ctissime traditam, uisus ratio dum bibuntur
 hæc aque præscripta est iam superius, quamuis
 in cæna nullæ carnes sunt exhibendæ, sed pan-
 nis nauticus, uulgo biscocctus, uel passæ,
 uel radix buglossæ condita, uel cucurbita
 condita, præcipue si fuerint Castellani.
 Semper tamen est sequenda Hippocratica
 ueritas superius dicta, Quibus semel, aut
 bis &c.

Curatur quoque morbus hic usu uini san-
 ti, quamuis biliosis & ad hecticam dispositis,
 minus quam aqua ligni guaiaci conferat.
 Eius forma hæc est. R. corticis ligni indici
 lima uel torno diuisi in partes minimas unc.
 ix. interiores eiusdem unc. iiii. folliculorum
 fenæ, epithymi, polypodii ana unc. i. fiat de-
 coctum in lib. xxiiii. aque ad medietatem, de
 cuius colatura accipe lib. x. quibus probe ca-
 lesactis adde uini generosi lib. xv. & omnia
 simul maneat in uase fictili donec calor ab-
 sumatur, postea conseruetur mixtura in uasis
 uitreis: quibus adde pulueris hermodactyl-
 orum unc. ii. bibat in aurora, & uesperis
 lib. semis huius uini, loco primæ aque po-
 tentioris, & fiat ex ligno, & cortice iam prius
 decoctis aqua pro potu in prandio, & cæ-
 na cum lib. uiginti quatuor aque, donec quar-
 ta pars consumatur, qua bibita, ex uino fiat secu-
 da

do modo eodem, ut dictum est superius, cum de aqua ligni guaiaci agebamus. Hoc tamen brevius, quam aqua sola curare potest etiam antiquum morbum Gallicum.

Si fuerit antiquus, & curatu difficilis, fortio remque poscat curationem, facta iam clementiori medicina, nisi morbi & symptomatum magnitudo solitum ordinem inuerrat: (nam Auctore Cor. Celso, lib. ii. non potest uehementi malo succurrere, nisi aequae uehemens auxilium) potentioribus opus erit. Inter quae a multis expertum est, & a me laudatum medicamentum ex Mercurio, & aliis partibus externis admodum ordine consueto, consentientibus uiribus aegri, quia ubi illae non adsunt, non oportet laborare: neque facultas ipsius argenti uiui est tunc pertimescenda, cum olim saepe morbis multis leuioribus admoueretur, ut scabiei. Galenus tamen nunquam fecit periculum de eo an interius sumptum, uel exterius admodum interficiat.

Expertum a nobis unguentum hoc. R. axungia porcinae sine sale unc. iiii. oleorum laurini, de lilio, & ruta ana unc. i. ff. theriacae magne drach. iiii. rubrae tinctorum drach. iiii. argenti uiui unc. iiii. croci, cinnamomi ana drach. i. moschi, & ambræ ana gr. iiii. misce, & fiat unguentum. Poterit augeri, uel minui, aucto uel imminuto mercurio, habita ratione uirium aegrotantis, & morbi. Certa rei quantitas neque praefiniri potest, neque scribi. Aliquando sufficit prima unguenti admotio, aliquando duae sunt necessariae, aliquando tres, & plures quam sex, quod per sudores, alui excretiones, & oris deprehendes. Partes quibus admouetur, sunt extremae, uidelicet brachia, tibiae, spina, & uenter uersus inferiores partes.

At cor, & uentriculus omnino custodiantur, ne ab illo medicamento ledatur pars nobilis, uel ei, uel toti seruiens. Unguentum cum admouetur, sit actu bene calidum, & habitaculum etiam, & si non sudauerit aegri pedibus apponantur lateres calidi, cum uino: quod si cum his non sudauerit, neque oris excretiones, neque alui deiectiones habuerit: cum iis, uel saltem aliqua ex ipsis euacuationibus soleat hoc medicamentum hunc morbum curare: tunc totius corporis suffitu erit opus dempto capite ne uis uenefica per nares & palatum, cordi & aliis partibus noceat. Quare aeger stans uestiatur Conopeo, Vulgo dicitur Pauellon, capite solo nudo apparente, & inter illius tibias super prunat spargatur sequens puluis. R. Cinnabarii drach. isrubez tinctorum, cinnamomi, & croci ana drach. ff. misce, & fiat puluis ad primum suffitum, & si opus fuerit fiant duo, uel tres. Tunc, immo etiam tempore unguen-

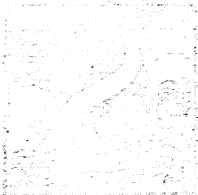
ti ex mercurio, habeat aeger in ore crystallum, uel aliquem liquorem adstringentem, & repellentem, ad defensionem dentium & oris. Si uero fuerint ulcera & caliditas, quemadmodum ferme semper esse solent, lauetur saepe os sequenti mixtione. R. aquae plantaginis unc. iiii. aquae portulacae, rosarum, & lactucæ ana unc. ii. ff. rhodomellis, syrui rosarum, & oxyfaccharæ simpl. ana unc. ii. pulueris aluminis uisti, & mastichis ana drach. ii. misce, hoc uel simili medicamento curantur oris ulcera. Aliarum uero partium ulcera omnia, si fuerint sine ossium corruptione, solent curari sine medicamentis externis facta curatione totius corporis per ea, quae diximus. Ossium tamen corruptio cauterio aegri & propria curatione, quae ab erudito chyruργο administrabitur. Nonnulli in curatione huius morbi antiquissimi, & fortissimi, praeter iam dicta utuntur pilulis addendo grana aliqua pulueris Ioannis de Vigo. ego non auderem uti illo puluere ne in parua quidem quantitate, & correcto, quia est corrodens medicamentum. Fit autem ex argento uiuo, & aqua seu lixiuio forti, & potenti, quo aurifices utuntur. Illius tamen auctor Vigo secunda parte sui operis, in peste dat duo grana huius pulueris, quae (ipso dicente) uomitu, & uentris profluuiog uiolenter purgant. In colica quoque grana duo eiusdem pulueris cum drachma femis Philonii Romani, laudat tanquam utile, & optimum auxilium.

Eius tamen uis corrodens externis partibus clemens est, & sine periculo, & pauci doloris. Aliquando tamen opus est miscere parum unguenti albi, ne dolor magnopere intendatur, & ideo unguento superiori loco argenti uiui indere parum huius pulueris, potentius hoc esset & tutius, quam interius assumere. Qui deuorandum esse hunc puluerem censent, aquis frigidis, & cordialibus, & aliis corrigunt. Huius pulueris emendatio, Auctore Petro Andrea Matthiolo Senensi fit. R. pulueris praecipitati ex Mercurio, (qui fit ut docet idem Matthiolus lib. de ratione curandi morbi Gallici) unc. ii. aquarum plantaginis, & acetosae ana unc. ii. macerentur per noctem, & summo mane prioribus aquis eiectis, de integro alias eiusdem ponderis superinfunde, in uase aeneo, uel testaceo ad ignem collides, & non cesses agitare ferrea, uel lignea spatula, donec in puluerem redigantur. ex quo sic correcto, poteris pilulas quae sequuntur componere, & fiet maior correctio. Recipere electuarii cordialis Conciliatoris scr. ff. margaritarum praeparatarum, hyacinthorum, pulueris pra-

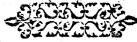
cipitati seu Ioannes de Vigo. ana gran. v. A pulueris diamofcii, & diamargaritonis frigidiana scr. ff. fiat ex his catapotia quinque quæ fumantur ante solis exortum. Hæc enim eodem auctore breui tempore Gallici morbi dolores tollit, educendo uomitu, & eiectione pituitam, & atram bilem. Plurima alio rum morborum genera idem doctor hoc puluere curauit, addendo diuerfa medicamenta, pro ratione diuerforum morborum.

Quod ego quemadmodum dixi, periculofum exiftimo, etiamfi præter auctoritatem Pauli Aeginetæ, & Arabis Auicennæ, tot experimentis fit credendum, & cum Hippocra. extremis morbis, extrema exquisite remedia optima fint. Laudat fimiliter hic auctor in hoc, & aliis morbis qui ex atra bile fiunt, pilulas ex helleboro, quas Mefue capite de eo ex Haly defcribit, earum tamen ufus in uere tantum iunenibus, & robuftis confert.

F I N I S.

ILLVSTRISSIMO, AC
 COLENDISSIMO D.
 D. FRANCISCO MARIAE
 DE MARCHIONIBVS MONTIS,
 ABBATI S. ANGTAE CRVCIS, ETC.
 PROSPERVS BORGARTIVS MEDICVS,
 ET PHILOSOPHVS P. F.

IVERE dici solet, Abbas Illustrissime, quamlibet promissionem debiti loco habendam esse, eumque, qui quid cui promittat, omnino debitor appellari debere. Ego qui proximo superiore anno, dum cum nonnullis acutissimi, & prestantissimi ingenii nobilibus uiris in ædibus tuis de abditis quibusdam naturalium, moraliumq; rerum causis Academicorum more disererem, promissi tibi me breuissima quadam Methodo regulam traditurum, qua dignosci nullo negotio posset, quifnam morbi Gallici (quem uocant) contagione laboraret: quæ nam huic tam derestando, & execrabili malo remedia applicanda essent, & si quæ alia ad hanc rem pertinerent, iure uicissim optimo debitor tuus sum existimandus. Id uero mihi sæpe sæpius animo cogitanti, uisum fuit in præsens tempus idoneum, (ut me bonum nomen iudicares) quo & debitum hoc persoluerem, & simul hoc obligationis uinculo, quo me iam diu astrictum habes, quantum fieri posset, liberarem. Et quamuis paulo diutius expectasse uideri possim (duplex enim tertiana febri continuo sex mensium spatio grauiter in lectulo decumbens) spero tamen pro animi tui generositate, & singulari qua polles humanitate, te hæc nostras lucubratiunculas minime aspurnaturum, quin potius pro innumeris Illustrissimæ familiæ tuæ beneficiis perpetuo tibi fuerim deditissimus, diuturniorem hanc meam moram æqui, bonique consulturum. Illud autem maiorem in modum etiam, atque etiam peto, ut si conceptæ de me opinionæ minus satisfecerem, tu manusculum hoc nostrum leuidentse (ut ille inquit) ex animo potius, quam ex re ipsa meriare. Cæterum opusculum hoc qualecumque tandem sit, tibi uindico, & addico, ut si quid ex hac re (quod uix ausim sperare) emolumentum communi hominum societati accedet, tibi, sub cuius nomine libellus in lucem prodit, omnes acceptum ferant. Non me fugit te longe maiore uolumine donandum fuisse, nisi subiectæ rei natura obstaret: quippe cum omnia, quæ ad hanc rem spectant diligenter a me sint inserta, & pro subiecti ipsius tenuitate, libellus satis superque sibi respondeat. Et sane nihil hoc loco attinet te animo te euoluere grauissima in me collata beneficia, quin potius qua motus sum præsentis temporis oportunitatem considerare. Jam uero nihil opus est a me diffusius commentari quanta dignitas, quantum sit splendor, non dicam Illustrissimi, sed plane Regii stemmatis tui, Colendissime Abbas, cum illud nil aliud foret, quam Solem (quod aiunt) facibus uelle illustrare. Quis enim hac tempestate ignorat Heroicam Marchionum Montis familiam ex regia Borbonum stirpe ortum, originemque habuisse? Constat profecto ex hac uestra nobilissima progenie (quemadmodum ex equo Troiano fortissimi Duces prodierunt) quamplurimos bellicis, pacisque artibus præclarissimos, ac fortissimos uiros descendisse. Hæc tu cum præferas generis ornamenta, unum illud noctes diesque cogitas ut ueram, solidamque gloriam perpetuam uirtutis comitem assequare. Macte uirtute nobilissime Iuuenis, sic ibis ad astra, clarisque maiorum tuorum imaginibus, quibus nihil addi posse uidetur, immortalẽ gloriam, famam, posterisque tuis perfectum quod imitentur exemplar es relicurus. Sed nolo sic ego pluribus laudes tuas attingere, tum quod instituti huius ratio id non patitur, tum quod in aliud tempus eas mihi prædicandas distulerim. Tu uelim hunc nostrum laborem hilari animo accipias, speresque futurum, ut maiora aliquando a me sub tuo nomine in uulgus prodeant.

Vale, Patavii, pridie non. Aprilis.

De origine, & nomine morbi gallici.
Cap. 1.

MORBUS Gallicus, Hispanus, Neapolitanus, Indus, uel. Ca- tholicus; aut. Venerus, siue Meuius, nihil aliud est, iuxta antiquorum nostrorum præce- pta, nisi affectus quidam præter

naturam, sensibiliter actione; lardès, & eo nomi- no nuncupatur, quoniam indubitata omnium fide constat, anno post Christum natum 1493. aut se- quenti, quando Galliarum Rex Carolus Octa- uus in Italiam arma moueret, incepisse. At Galli hanc ignorantiam minime ferentes ex Hispania, aut incolarum eius nauigationibus, ex nouo (ut aiunt) orbe, in quo hæreditaria uindicta, simili labe corripuntur omnes, pes- simum malum in reliquis nationes irrepositæ elamitant. Hispani uero cum huiuscemo- di Gallorum rationes animaduertent, uide- rentque apud Neapolitanos populos luem istam magis regnasse, eam potius Neapolitanam, quam secus, uoluerunt appellari. Verum itali cum præoccupati admodum a Gallorum castris essent, & inter Gallos apparuisset principio pestis ista, ideo morbum gallicum eam maluerunt nuncupari. Ut ut tamen hæc res sit, nouus in Italia morbus est, antiqua carës appellatio- ne, affectusque horribilis extat contra naturæ limites, qui quidem corpori nostro insidet, il- liusque actiones primo, & antiqua carës dicitur, quemadmodum reliqui omnes morbi, hoc habent innatum, ut unicuique constat.

In quo morborum genere sit morbus gallicus
constituimus. Cap. 2.

MORBUM Gallicum inter nouos connume- rari morbos, ac merito, & legitime in morborum serie connumerandum esse ex prædictis nobis abunde demonstratum fuit, cum nulla habeatur eius mentio apud Hippocratem, Ga- lenum, Auicennam, & alios antiquos. Dicitur etiam abunde fuit quot, & quibus in diuersis orbis istius Christiani partibus, denominationi- bus dignosci possit, & quam obrem omnes nationes eodem morbo quodammodo affectæ fuerunt. Nunc igitur relinquatur ut ad rem ip- sam explanandam descendamus, ad genus sci- licet morborum, in quo merito constitui possit, uel praua nempe intemperie, uel mala com- positione, siue continui solutione: idque præci- pue nobis perscrutandum in principio ante oculos accedit, cum præsertim diuersæ actionum ratio- nes hinc inde publice conspiciantur, ex quibus liquido constat nos in hac re medicos huius temporis seniores anxios sæpenumero fuisse. Verum enim uero cum uideamus morbum

A Gallicum multoties cum ulceribus quibusdam, pustulis, ac gummis, quæ actiones corporis cum lædat inter morbos illos idcirco connumera- ri potest, qui continui solutionem præ se ferunt; & quoniam pustulæ, ac ulcera prædicta mini- me fieri possunt absque sanguinis, ac humorum aliorum in corpore mala qualitate, ac si scilli- cet, ac corrodeute, & sæpenumero cum febre coniuncta. igitur iudicio meo, morbus ille cum mala erit etiam qualitate. Patetque præte- rea eum esse morbum in compositione, quoniam affectio in membris organicis continetur, ut omnes propemodum confirmant. Non nul- los siquidem uidemus hæc lue praua affectos, brachia, & tibias ualde extenuatas habere, ac præter naturæ limites, eaque alios tumidiore so- lito, atqui unam caput, scapulas, ac reliquas cor- poris partes. unde constat eos aperte incurere in uariatam partium compositionem, & ideo respectu eiusdem figure, membrorum quantitatis, ac dispositionis, morbum in compositionis gene- re comperiemus. Quæ propter lues ista ge- nus omne malorum generale complectitur, nec ideo nisi satis uidentur experti, qui asse- runt eum non esse calidam intemperiem, non humidam, non siccam, non frigidam, nec con- tinui esse solutionem, non tumorem præter na- turam, non passionem in conformatione, & nu- mero, quoniam ex prædictis facile conficere unusquisque potest, an talis hæc affectio exi- stat.

Constat præterea eum esse morbum (ut dictum ab uide est) & cum omni morbi natu- ra aut sit partium simularium (& hoc consistit in temperamento) aut partium instrumenta- lium, & consistit in conformatione, numero, & situ, aut sit communis ambobus, & consistit in unitate soluta, cum morbus gallicus palam sit existis; ergo erit morbus, atque malorum ge- nus generale complectetur (ut ita iterum dixe- rim) satis aperte. Imo manifestum etiam no- bis conspicitur hunc prauum, atque horrendum morbum esse quoque in tota substantia, atque id ipsum demonstrare commode possumus, cum non cedat medicamentis inuentis ratione, si- cut medici illi, qui aderant in principio mani- feste declararunt. quandoquidem, licet doctis- simi, desperarunt tamen in arte, cum uiderent se methodo non potuisse inuenire optimam rationem curandi, atque in maximo despectu medici tunc temporis apud omnes nationes fuerunt: & nisi Hispani illi superuenissent, edocti quomodo apud Indos morbus sanare- tur, & nisi casu chirurgici audacissimi argen- ti uini medicamen inuenissent, adhuc rebellis esset morbus, & adhuc maxime seiret. Sed quoniam doctissimi etiam recentiores medici multoties de integra morbi gallici resolutio- ne desperarunt, hinc factum sane est ut em- pirica curatio præualeret. Et ideo non

non defunt, his nostris temporibus, carniciferae medici, qui nulla uel generis morbi, aut speciei habita consideratione, statim ad morbum profugandum accedunt. Sed utinam non usque adeo credulum esset uulgus perditissimis istis impostoribus medicos mentientibus, titulo quodam secretorum, quae hic a patre accepta iactabat, ille partim empta, partim copulata gloriatur, alius ex pharmacopoeorum diario confarcinata uendit. Attamen an secreta haec, hoc est efficaciora, ac probatiora sunt remedia, an uerius cacodemonum manus? Nam per se remedia nec salutem efficiunt, nec morbos, sed cum a medico natura prudente, & in rationali methodo probe exercitato exhibentur, Deorum manus & salutaria uocabantur Herophilo: cum a stolido literarum omnium ignaro, uenifica manus quidni appellentur? Quam rem operibus quotidiana aperte testantur, dum purgantia indies egris imperant, quibus tolerandis ne quidem equus fortissimus par fuerit. Vides totius orbis miraculum Italia, quam inique ab aescopis istis corniculis, & purpuratis simis illud datur: sed communis haec arrogancia, atque usurpatio pharmacopoeis, rhopolis, tonforibus, aliptis, reuictoribus, obstericibus, clinicis mulierculis, ac egrorum ministris. Quid? quod anus surdastra, lorditie, annis, pannis obfita, lippa, in medio prostibulo educata, etiam ex lotio morbos, & partes affectas iudicare, apud rudem plebeculam simulat? In quibusdam optimis Ciuitatibus, si quis horum nebulonum se medicum mentiat, mox raptus in asinum strigosum, & si inuenitur, scabidum sublimis tollitur, a uersus urbe tota circumducitur, scommatis undique incessitur, conspuitur, laceratur, pullatur, sordibus omnis generis conspurcatur, postremo expiata urbe eicitur, illuc nunquam rediturus, nisi malo suo maximo. Quam uellem legibus nobis idem ubique licere, non enim omnes ex professo morbos curatu difficillimos, aliorum utique uitae periculo expellere tentaremus. Sed ad rem tandem redeamus, id ipsum omnino concludentes, quod nisi optime morbi cuiusuis naturae perspexeris, eum minime curare tuto poteris. Et idcirco non sat est nobis dixisse, hic laborat morbo gallico, ergo remedia ei exhibeamus, quae alterum ab eodem affectu liberarunt, sed praestet eiusdem generis inter cetera comperire, & alias contemplationes, ante oculos habere, antequam ad remedia precipitemus. Morbus igitur iste tam diram habet naturam, ut merito concludamus omnia morborum genera cum ipso coniuncta quodammodo fuisse, uidelicet quae uel paruam habeant intemperiam, uel malam compositionem, aut continui solutionem. Aut praeterea dici possit esti-

uus, epidimialis, aut communis iudicent obsecro medicinae studiosi, quibus per manus hic noster tractatus peruenerit. Commodè satis enim ex antedictis unusquisque cognoscere poterit, an eodem oriatur modo gallica lues quo ceteri praedicti morbi, & nunquid causas suas habeat communes cum ipsis, necne: atque ita facile rem omnem comperiet dilucidatam, quibus iam breuibz enarratis, commodè satis, ac tempestiue ad praedicti morbi gallici specierum enarrationem deuenire fas erit.

De numero morbi gallici specierum. Cap. 3.

Modo ad particulares morbi istius species ordine peruenire debemus, easque antequam ulterius nostra extendatur oratio, modo quo genus praedictum examinemus, ut inde facilius accidentium omnium cognitio uersa patefiat, morborum enim species, atque naturas in primis considerandas uetustissimus prodidit Hippocrates libro secundo de ratione uictus acutor, tex. 38. tum et symptomatum naturas, quae affectus ipsos uelut umbra corpus sequi solent. Octo igitur nostris praeteritis medicinae scholis simplices primū morbi gallici species connumerantur, quibus optimè eadem perpeccis statim quae compositae & cūcuntur manifeste admodum apparent. Inter primas autem antedictas simplices species ea principio considerata fuit, in qua scabies quaedam satis uenefici ordinis per corpus uersum conspicitur, cum pustulis quibusdam, ulceribus, ac similibus supercutaneis affectibus. Vbi quidem manifesta est continui solutio, ortum habens ab humoribus, qui malam susceperunt qualitatem, acrem inquam & erodentem, & cum ea continui solutione erit etiam deprauata figura. Hanc quam dixi speciem, quidam ex doctoribus medicis existimarunt non esse inter alias, quas infra demonstrabimus species connumerandam, ea tantum ratione commori, quod adeo supercutaneus affectus sit, ut minime a gione membrorum laedat, & per consequens minime morbus, aut morbi species merito dici possit. Attamen color cutis, quia nullam edit certam operam, siue mutetur, siue non, non est morbus reuera, quem admodum de caliditate, & frigiditate & etiam dicendum moderata, quia ex ipsis non dependet opus, sed quia dictum est quod ortum illae superfuitates habent ab humoribus, qui malam susceperunt qualitatem, idcirco necesse est ut musculorum, cutis interae, ac aliarum partium actiones deprauentur, & morbus praeterea consequatur. Quandoquidem sancitum est in particulis ipsis ad quae consequuntur necessario actiones tria reperiri temperatura scilicet manifesta, temperatura formalis, & omnia

nia quæ pertinent ad conformationem. Prima scilicet est caliditas, frigiditas, humiditas, siccitas, quæ res causæ a medicis dicuntur quæ rursus operationum in particulis, siue sint simplices, siue compositæ. Vnde os sua frigiditate, & siccitate agit. Secundum est harmonia resultans ex quatuor qualitatibus. nam quando dicimus os esse frigidum, & siccum, non est formalis illa temperatura ossis, sed proportio, quæ sensibus latet, quæ est forma ossis, ab hac oritur operatio, & hæc est ut os generet os. Tertium genus est numerus, quantitas, conformatio, figura, unio, & dissolutio, quæ quidem hoc loco tatum enarrata nobis sint ut reuocemus in mentem causam cur in natura morbi necessario læsa actio requiritur. Quibus tandem declaratis manifeste conspicimus an merito affectio prædicta inter morbi gallici species simplices (ut aiunt) connumerari debeat, an minus. Secunda præterea morbi istius simplex species illa dicitur, quæ dolores, ac cruciatus maximos affert absque aliqua manifesta tumefactione, siue ulceribus, uel pustulis. Prædictam autem secundam speciem uulgius nostrorum medicorum dolores gallicos uocare consuevit, quos quidem ortum habere dicunt a mala ac uenefica morbi huius qualitate, ab excremento scilicet in partibus cogenito, & ex uentriculo, & hepate transmissio, est enim materia (ut plerique uolunt) pituitosa, & melancholica facta per aduersionem, quod quidem symptoma primum capitis uniuersi, uel dimidii, deinde articularum superiorum, & inferiorum, & præcipue internodiorum peculiare existit, atque die quiescit, noctu uero, uel ante cenam, uel post solet excruciare, & insomnes reddere homines, cum doloribus pungentibus, & quasi distendentibus. Noctem autem excruciat tum quia humor frigidus est, & nox frigida, tum propter naturæ similitudinem, uel cum tota die, & ob motus, & solem corpus habeat meatus apertos, siue diffusiones: ac nocte stipantur pori, & ideo dolor accedit: pungunt autem dolores isti, quia sunt circa membranulam illam, quæ ossa undequaque cingit, uade nomen adepta est, Græcis enim perihostion dicitur, ut melius demonstratum est iam antea in nostris Anatomicis contemplationibus. Altera deinde huius morbi gallici simplex species illa dicitur in qua accidit ut cum doloribus prædictis inflatæ quoque fuerint particulæ affectæ, uel tumores, aut gummæ apparuerint aliq̄ue doloribus omnino expertes. Verum accidit ut post dolores etiam tumores infestent circa articulos, internodia, in medio cubito, in media fibula, & circa caput. Qui quidem tumores cum contineant materiam crassam: quæ est ueluti gummi eliquatæ, ideo gummata gallica medice nuncupantur.

A Duorum autem sunt generum, alter scilicet thophaceus est, alter autem minime: thophaceus est constans ex materia penitus lapidosa, ut ego multoties animaduerti, tanquam ossi tophi, uel materia illa, qua ligantur ossa fracta: alter uero quando materia est mollis, quæ tripliciter apparet, nam aliquando est ueluti laridum, aliquando est minus crassa, & est similis polentæ: tertia postea species est sicut mel ipsum, sed nequaquam dulcis, & melicris gallica dicitur. in capite ut plurimum sunt substantia, uel laridi, uel mellis, uel polentæ: circa pedes sunt maiori ex parte lapidosi, & thophacei, quemadmodum idem euenit in tibiis, in intermediis nunc thophacei, nunc molles existunt: loca sunt ligamenta articularum, corpora ossium perihostia, in quibus tumores dolorosissimi sunt: aliquando in superficie ossis conuenit affectus iste. Materia est, ut plurimum pituitosa, tenax, & melancholica, quæ natura bene concoquere non potest: aliquando miscetur bilis, & ita fit melicris: aliquando est pituita minus crassa, & fit atheroma: aliquando crassa est, & melancholica, & fit tophus, uel steatoma. Vbi autem istæ euenierint, nemo quidem inficias ibit morbum tunc esse in continui solutione, ut antedicta maioribus adhuc uinculis corroborentur, mala qualitate, ac prauo compositionis ministerio: tumores etenim deformem introducunt figuram, malamque simul compositionem in membris, in quibus consistunt. Quartam deinceps morbi istius speciem, quæ inter simplices connumeratur, eam dixerunt esse in qua oculorum uisus deprauatus est, uel cæcitas tandem consequitur: non enim quamprimum ipsos oculos amittit egrotus, sed potius pedetentim affectio quædam obthalmiæ consequi uidetur, rubentesque eos oculos prospexeris, ac uenulas eorum tumentes: unde manifeste concluditur talem esse malam qualitatem, continui solutionem, & malam etiam partium structuram. Similiter cum dentes dolent, & cadunt in morbo gallico ultra deprauatam qualitatem ad eorum usque gingiuas permeantem, ipsæ etiam gingiue exulcerantur, fitque statim continui solutio: sed si præter ista dentium casus omnino sequetur, statim hominum deformatio (ut sic dixerim) appareret. labia siquidem os, ac genæ plus ferme solito stringuntur, & inde fit tandem ut hoc modo morbus in mala sit qualitate, compositione, & continui prædicti solutione. Id idem in unguium casu perspiciemus, ac modo eodem iudiciū proferemus, ac res quandoquidem humores hoc ipsum facere omnes medici confirmant, in radicem unguium tali erosione, ut similiter dixeris adesse continui solutionem (ut antea sancitum est) qualitatis deprauationem, & malam quoque compositionem. Altera deinde

de eisdem morbi gallici simplex species, ea dicitur, quando capillorum, superciliarum, & barbæ defluuium succedit. Antiqui caluicem, alopeciam, ac ophiasim cognouerunt, quæ genera defluuii distant longe a nostro, de quorum iam agimus, nouerunt etiam pilorum casum in lepra, cum itaque solet incipere morbus iste, ita afficit aliquando partes capitæ, ut pili cadant: cadant, inquam, ea de causa, qua dixit Galeus primo de compositione medicamentorum per genera cap. secun. quod cito Italica lingua cõuersum cum aliis eiusdem generis publice trademus; qua scilicet arborum plantæ: nam pili sunt ueluti arbores corio inferti, & sicuti arescunt arbores, ita et arescunt pili. Plantæ aut arescant, aut quia deest alimentum, aut quia suffocantur a malo, & ita pili. In gallica deinde affectione cadunt pili ob malum alimentum, non autem ob siccitatem. nam surgent genæ, incraissantur palpebræ, & lucidæ fiunt, & perlucet sicut bombices illi sericini, quando habent sericum maturum: hoc autem prouenire arbitramur, quia uapor, & humiditas multa infecta colligitur ibi, quæ cum tenuis sit, facit splendorem: hoc ita posito, incipit defluuium pilorum. Altera præterea, quæ medicis nostris præceptoribus assignata fuit simplex morbi huius species, ea fuerit in qua gonorrhæa quædam conspicitur per inditia ualde conspicua ab altera gonorrhæa nõ gallica, quæ uariis rationibus aliquando accidere solet. Est autem gonorrhæa autore Gaenio libro sexto de locis affectis, instrumentorum feminis affectio, feminisque excretio inuita, quam inuoluntaria quoque nominare licet. In ea gonorrhæa gallica idem color feminis apparer, ut in altera usu euenire solet, & uti ex coitu una prouenit, ita & altera: habemus tamen coniecturas, & multas, quarum prima apud me est quando incipit gonorrhæa gallica, non est ardor, uel pruritus ingens, qui est illa gonorrhæa non gallica dicta, in qua quidem canalis exulceratur urinarius, & tunc succedit stranguria, qui est appetitus semper mingendi, secundum inditium est a diuturnitate, quia gallica longa est, altera uero citius cædit, nisi fuerit ex catharro, tertium quod in gonorrhæa non gallica (si copiosa fuerit) consequitur corporis consumptio; gallica etiam diuturnissima non ita corpus absumit: præterea gonorrhæa gallica breui temporis spatio sine molestia, & semel coeundum concipitur. deinceps gonorrhæa gallica non potest cedere medica mentis locatibus, at reliquæ per inunctionem testium, renum, & assumptionem medicamento rum per os facilius cædit. Atque istæ erunt octo simplices species morbi gallici a nostris prædecessoribus diligentissime iam enarratæ; & quamquam mihi in ordine minime sa-

tisfaciant, eas tamen proponere uolui, ut iudicium a posterioribus experiam. Ego enim hoc altero potius modo totam breuius species prædictarum obseruationem tradam, præpositam non penitus reiiciendo. Tres, inquam primum reperio huius affectionis species quæ recte admodum nuncupari simpliciores possunt, quibus optime perspectis, ad reliquas deinde obseruandas accedemus, illam, quæ pustulas tantum habet, siue bullas dixerimus, quæ uulgus gallicam scabiem nominauit, alteram uero, quæ cum doloribus tantum permanet, quam dolores morbi gallici dicimus, tertiam deinde cum doloribus solummodo obturatis, quam gallicos tumores, siue gallicas durities appellare idem uulgus consueuit. Istæ igitur erunt species huius morbi simplices dictæ, ex quibus præterea tres itidem resultant compositæ species: ea uidelicet, in qua pustulæ cum doloribus una comprehenduntur, quam quidem gallicam cum doloribus scabiem appellare nobis licebit, eo nomine pustularum utentes, uice ulcerum, bullarum, ac similibus apparentium in superficie morborum: secunda uero ex compositis speciebus illa esse poterit, in qua pustulæ cum tumoribus, ac tuberculis com-plicantur, quam nempe gallicam scabiem cum tumoribus durissimis uocare omnes consueuerunt, atque altera deinde species illa erit, quæ dolores tumoresque secum habet coniunctos, ea inquam, quæ dolores cum tumoribus gallicis nobis dici solet. His tribus constitutis, ac præsignatis speciebus, alteram possumus nos quoque modo cum aliis constituere, in qua tandem tres simplices prædictæ species complicantur, hoc est dolores, tumores uel duri, uel molles, ac pustula: atqui huiusmodi speciæ, scabiem gallicam cum tumoribus, & doloribus appellabimus. Aliæ quædam adhuc surrexerunt nostris temporibus species, sed tamē non omnino simplices sicut præcedentes nobis uidentur, & præsertim illæ (quas enarrauimus) quinque species, in quarum una erat casus pilorum, de tunc resolutio, unguum deperditio, uisus amissio, & gonorrhæa quædam: quamquam de hac ultima specie multi hodie ualde decipiantur, nec ullo modo consentiant inter morbi uel gallici, uel cuiusuis species esse ascribendam, atque hoc ipsum inepto, si diu placet, argumento eorum opinionem corroborare uidentur: quod scilicet nullas manifeste lædit corporis actiones, mingunt enim qui gallica gonorrhæa laborant, modo quo antea mingebant dum sani essent, semen in actu uenero eadem dulcedine expuunt, tumefactionem nullam percipiunt, caliditatem superfluam minime, nec aliud, nisi cuiusdam albæ materiæ fluxum, quare concludunt, isti quod neque actiones lædit, neque morbus erit,

Atinus morbi alicuius species. Sed utinam A legitimam gallicam gonorrhæam isti tales experirentur semel, scirent enim quam haberet in concludendo uim eorum egregia argutaque syllogizatio. Tot igitur morbi gallici species simplices esse dicimus quot enarrauimus, & cum ipsis multæ postea complicantur, quas quidem nos consulto silentio prætermittemus, ne maxime uideamur laborem e manibus abripuisse Brasauoli Ferrariensis tum doctissimi, tum medici excellentissimi, a quo egregiè satis qui cupiat specierum morbi huius per cognoscere commode poterit complicationes multas. Multæ inquam ab ipso auctore enarrantur, & ab aliis adhuc aliæ subiunguntur, ita ut hoc tempore non nulli satis argute, ac doctè dicant morbi gallici tot esse manifestas species, quot sunt modi licentiandi (ut utar uerbo) alicuique e domo: quemadmodum si dicas infinitas pene disti morbi species esse sicuti infinitæ reperiuntur uia, quibus nos uti possumus, cū quemquam amplius nolumus ad eas nostras accedere, atque, inquit istis, quo modo uis istæ absolutam ostendunt licentiam si clare dixeris ab eas ex hac domo in prauam crucem non ulterius reuersurus, ita etiam gallica lue ea est species, quæ dolores, ac cruciatus membrorum hominibus generat maxime uni cuique manifesta, atque ipsam confirmare quodammodo uidentur, qui dicunt morbi in gallici tot sunt species, quot sunt dies in anno, quænis ex prædicti uiri peritissimi Brasauoli auctoritate non recusanda satis clare cognoscamus eas numero 374. reperiri, sed de his hæcenus. Vnde conitare manifestum est tandem morbum gallicū hoc modo legitime posse nobis definiri, ut scilicet sit passio ab uniuersali oriens infectione non in massa sanguinea uel in hepate tantum, ut paulo post dicemus, siue dicamus morbum gallicum esse egritudinem nobis nouam, in qua sæpissime apparent pustulæ diuersæ ac aliæ infectiones cutaneæ, doloresq; membrorū, dura apostemata, & ulcera omnino maligna, & in quibusdam sunt omnia, ac in aliquibus nequaquam comperies, sed sunt pustulæ tantum, aut infectiones, uel dolores tantum, siue apostemata tantum, siue una cum doloribus pustulæ siue dolores cum apostematibus, uel cum ulceribus, quæ a pustulis fiunt, aut apostematibus. Quare si quis dixerit affectum huiusmodi nihil aliud esse, nisi pustulas a partibus obscenis incipientes, mox totum corpus, atque ipsam præcipuo faciem occupantes, præter fœditatem, magnum insuper cruciatum plerunque afferentes, manifeste quidem inueniet nequaquam omnia complecti posse, quæ ad prædicti nostri temporis morbi gallici faciunt definitionem. Quæquædoquidem si dicamus esse pustulas tantum, quæ

ortum a partibus obscenis habent, ac corpus mox uniuersum, & faciem occupant, indubitato omnium iudicio talem affectionem hoc uero comperiemus sine pustulis, & cum doloribus ac cruciatibus tantum, uel cum tumoribus per corpus uniuersum apparentibus pustulis uerò minime, quæ quidem ratio longe differt a Leonicensi doctissimi definitione, ut melius alias demonstrabimus ab aliis recentioribus computatam esse. At postquam de speciebus ac de generibus abundè satis pertractauimus, tempus iam esse idoneum existimamus orationem nostram ad causarum contemplationem totam omnino conuertere.

De origine, & Causis morbi gallici, eius natura, ac symptomatibus. Cap. 4.

CAeterum quando hucusque de speciebus generalibus morbi gallici ratiocinando peruenerimus, atque ordinem earum pro necessaria rei medicæ, atque utili cognitione, breuiter demonstrauerimus, operæ pretium est huic sermone morbi originem, causas, naturam, diuersa, & multiplicia symptomata obiter adiungere, ut multorum hominum opiniones, ac sententias genuina doctrina cognoscamus, atqui una consideremus nunquid inter morborum species illas morbus iste connumeretur, quæ ab aliis antiquis medicæ auctoribus declarata fuerunt. Itaque principio mali huius cuiusdam Diuo nimirū Iobo, aut Euagrio, aut Rocco appellationem hanc tribuebant plerique. Inde mox alia nomina commiscebantur. Postea latius crudelissima peste, calamitosaque egritudine, se se diffundente, imo uniuersam Europam deuastante, Itali gallicum morbum (ut principio retulimus) Galli, Hispani, Germani scabiem hispanam, & Meuium, alii Indicum malum, alii Neapolitanum, quidam luem Veneream dicere acceperunt: cuiusmodi nomen Fracastorius tertio Syphillidos usus est, dū eleganter sane eius exordia canit. At in primis testatum uolumus, nullam gentem qualicumque appellatione hic notari, sed nos ex uulgari tantum hominum consuetudine, uocabula usurpare. Definitionem uero quæ huic morbo attribuebat Leonicensis euidenter, ac ciuilliter Manardus Ferrariensis medicus libro septimo, epistola secunda ut minus perfectam confutat, similiter Antonius Gallus ut insufficiens improbat, libro de ligno sancto non permiscendo. Sunt qui Saphatum, siue Græcorum Achoras, sunt qui elephantiasim, qui Lichenem siue impetiginem, qui Variolas, Carbonem, Persicum ignem, Epiniçtidias, & Cornelii Celsi Phigethlon uocauerunt, quos omnes tum Manardus conuellit, loco citato, ac epistola prima libri secundi, tum etiam Fallopius

pious doctissimus in tractatu de morbo gallico. Sunt qui lepram, quos etiam maniteifisimis scripturæ testimoniis uicacit. Fracastorius lib. secundo contagiosorum morborum capitulo decimotertio. sicut adhuc qui Mentagræ, ac Pudentagram existimarunt, atque hi suos correctores habeat, ut mihi non sit necesse operæ quicquam hic insumere. Haud tamen negarim istos affectus singulos, & complures sibi inuicem superuenire, & alium ex alio gigni posse. At tamen propriis appellationibus utentes nemo supradictorum ullum, uerè gallicum siue Hispanicum dixerit, aut ueterem morbum putauerit. Nam ut Plinii ætate, noui accidere antiquis prorsus incogniti (uelut ipse scribit 26. cap. primo) ita nostra memoria, & Indies etiam, noua morborum genera accedunt priscis ignota, & cum arte medica, & in fidiis belligerantia. Nescio autem cur Nicolaus Massa Venetus, uir tantæ auctoritatis, doctrinæ, ac experientie, libro tertio cap. secundo de morbo Neapolitano, hunc antiquum probare uoluerit, Auicennæ auctoritate lib. secundo cap. 33. de Olibano, cum ne uerbum quidem isthic ad hanc sententiam legatur: sed solum transfert Dioscoridis scripturam primo cap. 70. de thure; cum ait formicantes uerrucas ininitia, impetigineque ex aceto, & pice illitum tollit. Unde manifestum omnino apparet quætu male oculis cristallinis auxilio, & nobilis hic uir perlegisse crediderit, quæ Aut. excogitauit nunquam. At qui optime omnibus constat quo anno post Christi natiuitatem inceperit, & rades suas altas fecerit. ceterum causas diuersas diuersi assignant huic morbo, quas legere uolentes, possunt apud diuersos scriptores. Ego conitueram eas breuiter hoc loco contrahere, sed uideo dictionem uberiorem fieri, quam putaram, itaque desino, & ad cætera examinanda percurro. Sed quis me clanculum ut eum laborem subeam stimulat? Certe genius meus, totius alicuius auctor, qui reuocantem impellit, ut hoc quoque officio, Apollinis studiosos demeream cui nunc obsequendum est. Celeberrimus Ambiamus lib. secundo cap. 14. de abditis rerum causis, pituitosam materiam ueneni maleficio persusam acrimoniæ participem, fædissimæ huius luis occasionem præcipuam monstrat. Doctissimus Fracastorius de morbo contagioso libro secundo cap. 12. originem, principiaque eius, ad crassam lordidumque phlegma referri iubet, in quo seminaria productiua acris de litescunt, & conuincta herent. Talia autem initio fuisse in aere, ac per potentes, pluresque syderum constitutiones, lordidam quandam putrefactionem raro contingentem habuisse, quæ mox ad eiusmodi materiam, in nobis analogiam, siue consensum agendi sortita, efficitur

ces omnis fœdis huius causæ extiterunt. Atque hæc doctrinam constanti equidem fide tueretur. Quidam præterea eius sectatores acutissimi, uolunt quod morbus iste ueneres ex praua aeris qualitate oriatur, quæ quidem (ut ipsi argute ostendunt) peior longe in corruptione existit si humiditatem, & caliditatem sequatur, quam siccitatem; quamuis unicuique constet morbos a siccitate ortos maiorem temperari inquirere in curationibus obseruationem. et ideo cum morbus nouus aliquis nobis appareat (sequuntur præterea ægregij sectatores isti) ut plurimum subsequitur maxima humiditas, atque subsequuta fuit, humiditas ergo erit nouorum morborum causa, et præcipue luis istius. Sed si quis dixerit unde humiditas prouenit iam dicta; optime tunc satisfaciunt cum dicatur eam a multis pluuiis, ac fluminum inundationibus. Deinde si queramus unde pluuiæ istæ oriuntur, necessum fuerit tandem calitatem peruenire, atque cum Astronomiæ sectatoribus una considerari, ut totius uidelicet rei in causa necessario sint cælestes influxus, quoniam eodem semper modo se se haberent inferiora hæc, nisi a causa superiori gubernarentur. Hæc itaque erunt prædictorum hominum argumenta, quæ antequam ulterius nostra procedat oratio, tanquam inepta repellere conemur, ne tam praua hominum hæresis continuo magis efflorescat. Reperiunt enim causam fatis communem doctores isti cum dicunt inundationes aquarum aerem corrumpere. Ad eos igitur, qui morbum gallicum ab astrorum motu deprauato ortum habuisse dixerunt, hoc est causam morbi istius ad abditum celorum, siderumque influxum, certumque eorum cursum assignare sophistici argumentis, ac enarrationibus penitus uoluerunt accedentes, falsam quidem, siue inuicem eos opinionem præposuisse, eodem modo, quo iam antea diximus in nostro de peste tractatu, nunc nobis demonstrabitur. Non esse ullum cæli, ac syderum concursum talem, aut configurationem, unde morbus iste nascatur, ea breuiter adferam, quæ dicto fidem asserere possint, & Hæc fati nunc esse scio si summorum auctorum non dilute auctoritatis citatis tantum locis id expurgem, a quorum testimonio prouocari nullo pacto fas sit. Quapropter legant obsecro, qui rem totam dilucidatam desiderant, ea omnia, quæ doctissime a Platone illo diuino in Epinomide conscripta fuerunt, quando uult eam astrorum esse naturam, ut & uisum pulcherrima sit, & progressu choreaque insignis, animalibus cunctis commoda præbeat. Quod si absque perniciæ sint astra, & sydera omnia, suntque diuina, & sempiterna, quo nam pacto morbum gallicum his inferioribus largietur? cum sint purissima ipsa, ætherea, & ab omni prorsus la-

be, & morbo alienissima. Rurſus legant præcor ea omnia quæ ab eodem diuino auctore deſcribuntur ulterius in epinomide dum cælorum uirtutes, recenſet, Solis, & Lunæ, ac quinque reliquorum planetarum, ac ſtellarum omnium poteſtatem, atque naturam admirans, ſortes omnes appellat: neſasque cuiquæ eſſe putat, exiſtimare horum ſiderum legitima alia, alia illegitima eſſe, taliaque qualia neſas eſt pronunciare: quaſi uelit impium eſſe ſentire aſtrum alia eſſe bona, alia illegitima, hoc eſt mala. Deſinant itaque nobis iſti aſtrorum obſeruatores prædictionibus ſuis imponere, at quod ſuorum artis ſcientiſſimi ſe neſcire arbitratu ſunt, ne ipſi ſcire ſe arbitrentur: poſtquam non Plato ſolum, ſed Ariſtoteles quoque Chalcidius, Auerrorus, Plotinus, Marſilius, Ficinus, Picus Mirandula eos omnino aberrat ſe fuſiſſime, maximifque demonſtrationibus non tam confirmarunt, quam certe demonſtrant. Sed iam cum auctorum non dilute auctoritatis citationibus noſtrum paradoxon abunde firmauerimus, rationibus nunc ualidiſſimis roboremus: quo nullum præugii locum aduerſum ſentientibus relinquamus. Quod conſeruat, ac continet, cæteriſque omnibus eſt ueluti forma id morbo gallico afficere que conſeruat, ac continet minime poteſt. cælum autem, & aſtra huiusmodi ſunt, ut Auerr. pri. de cælo comm. 24. teſtatur. Si enim aduerſaria nobis cæleſtia corpora eſſent corrumpi ſtatim uniuerſum conſequeſ plane eſſet, ut idem auctor comm. 28. libro de cælo pri. conceptis uerbis confirmat. Quin quod uitam uegetabilem, ſenſibilem, & animale præſtat, id gallicam luem inferre minime poteſt, ut cuius ſit natura, atque uis uitam perdeat, eque antipatia quadam aduerſari. Quamobrem ſi a ſiderum certo congreſſu affectio gallica oriatur, eodem morbo affecta ipſa eſſe omnino oportet. Quod cum impium ſit dicere, atque neſas, diuiniſſimis utrique, ac puriſſimis exiſtentibus corporibus, corruptionis ac paſſionis expertibus fateri omnino neceſſe eſt, nec a cælo nec ſideribus tantum mali in mortalium perniciem deriuari. Ego autem aliorum pæne dixerim, cauſam præſentis affectus ſanguinis quædam eſſe infectionem ex uitiatu ſucco per contagium ex ueneris præcipue congreſſibus contractam eſſe arbitror; quæ tam nephanda luxuria, quam muliebris libidine poteſt adipiſci, & lactis ſuctione, oſculis, longo, uel frequenti corporum infecto rum contactu (uelut euenit obſtetricibus imquinatæ mulieris partum ſuſcipientibus, ac condormientibus, qui iſſdem ſtragulis, & linteis ad ſudorem uſque conreguntur) & quibusdam inſuper, cum infectis, ex eodem poculo

potantibus, ſed omnium promptiſſime (inquam, ex contagioſo concubitu, atque impura uenerea miſtione. Quare obſcenæ partes fere plerunque primo putredine inficiuntur ſi ad ſcoriationem, ſiue nephandam luxuriam ſequatur, hoc eſt uirga, glans, præputium, coles, cunnus, anus primos aggreſſus patiuntur, deinde ſenſim in omne corpus uirus perreptat, ſæuitque: & ex leui ſcioqui occaſione, grauiſſa inſidia, & uires immanes ſuſcipiens, in multa hominum milia, in multa oppida, in multa caſtra acerbiffime graſſatur. Fauces, labia, gingiuarum a primordiis afficiuntur ſi diuturno corporis contactu uel ueſtium communi, aſſiduoque uſu, non dorſi uel artuum cutis, quod hæc dura ſit, nec niſi longo temporis tractu uincatur. At germina prima indicant in puerulis fauces, labia, anus, & ſcrotum, ſed ſtatim minime hæc a contactu apparent, quemadmodum in iis, qui ſcoriatione captantur, uel lactis ſuctione, uel oſculis, eo quod uirtus facilius in partibus tenellis, ac tenui cute munitis uires ſuas imprimat, quam in iis, quas dura (ut dictum eſt) cutis obtegit. Quam itaque cerebrum uitriatur, caluariam, frontem, tempora, faciem abhominabili aſpectu ſædat: cum grauius ſerpit, eroſionibus ſæpe, palatum, gargareonem, fauces, tonſillaſque infeſtat, ut prorſus exedentium ulcerum naturam imitetur: quibusdam naſus, quibusdam oculi, quibusdam genæ, ac labia depaſcuntur: aliis capilli e capite, mento, palpebris deſluunt, aliis dentes labuntur, plerifque labefaſtantur, quod non ex medicamini bus tantum, ſed morbi malignitate fieri omnino cenſendum eſt. Cum adhuc amplius dilatatur malum, in toto corpore, uirulentæ puſtule aduerſorum generum exurgunt: maligna ulcera, immenſo dolore, & pernicioſa contagia ſerpunt, que oſſa nudant, neruos deſtrunt, uenas corrumpunt, pleraſque corporis partes horribili tabe maculant, & intolerabili cruciatu miſerrime affiigunt, moleſtiſſimeque deuaſtant tam exitiali perniciæ, tam putrida ſeditate, ut nec tolerari, nec uideri, niſi cum horrore ab intuentibus queant, atque ipſi ægroto uite odium optabili morte gignant. Hæc (inquam) luem ſemper foeta uberrimam diramque prolem indies producit, cutaneos uidelicet morbos, & intimos, ut pilorum effluuium, impetiginem, ſcabieam, herpes, eryſipelata, exanthemata uaria, uerrucas, ulcera, uomicas, & id genus innumera: intimos uero ut dolores in penitioribus muſculis, in articularis, in oſium medullis, in cerebro, in huiusque inuolucris, quos oſis caries, in teſtibusque aliæ roſiones, colleftiones ac putrilagineſ ſequuntur. Voluit quidam inextricabile hoc fatum Valentii in Hiſpania

Taracoenſi primo ortum, ubi elephantioſus unius noctis libidinem, a nobili meretrice quinquaginta aureis impetrauit: qua cū mox alii ſalaces gregatim ſe ſe miſcentes, paucis diebus atrociffimum contagium in quamplurimos diſſipatum fuit. Equidem experimentis ſexcentis conſtat, quo quis eſt in qualemcumque uenere præcipitantiſ, & immoderatio: eo celerius calamitoſuſque horrenda iſta labe apprehenditur. Et hæc hæctenus nobis dicta ſufficiant de noſtra morbi gallici cauſarum origiſis, & ſymptomatum opinione, quæ ſatis manifeſte unicuique oſtendit per quas partes per contagiū lues iſta recipiatur, & nunquid per molliora membra, uel duriora, nunquid per omnia eodem omnino tempore, uel potius pederentim, æqui tandem ea omnia nobis demonſtrata hæctenus fuerunt, quæ neceſſaria eſſe uidebantur ad prædictarum cauſarum, origiſis, ſymptomatum, & rerum aliarum declarationem. Quapropter relinquatur modo ut de forma huius affectionis breuiter uerba faciamus, nam minime ſeri poteſt hac non exquiſite explicita ut ratione ulla morbum proſigilare poſſis.

De morbi gallici forma.

Cap. 5.

Nemo quidem penes ſe eſt, qui humanum intellectum plerumque errare non approbet, quum iſ per gradus uniuerſas extremaſque rerum naturalium cauſas aſſignare nititur. Hac igitur de cauſa opere præcium me feciſſe putabo ſi præſentis affectus formæ tantum imaginem expreſſero, quæ ſe ſe medicis tanquam totius curationis ducem præbeat. Frater igitur ſapientum modeſtia, curioſam plus nimio quam ſit æquam diſputationem omittens, ad utiliora me totum conuertam. Non eſt (ut arbitror) ſatis difficile autores connumerare, quibus huiusmodi pateat exacti morbi gallici forma, neque illam qui exactiſſimam patientem reddere ſuis monumentis ualeant, quamquam multis circa hanc rationibus ultra citroque ferantur ſcriptores narii. Oportet itaque medicum hæc omnino cognouiſſe, antequam ulterius noſtra procederet breuiſſima methodus, ſcilicet morbum gallicum in corpora noſtra agere, principio humoris uirians, & poſtea ſolidiores partes, quod uirtutum cauere, uel imminuere, uel prorsus corradere rationaliſque diligens exercitatio uariis præſidiis inſinuat (abituſa tamen ſpeciali ſua forma) & ideo iam demonſtrare quid de hæc tam graui contemplatione medici recentiores opinantur, alienum minime erit, cum plerique nihil de forma ſolliciti fuerint, ſed ſubiectum ſolummodo in quo hic morbus fo-

ueri uidetur oſtendere conati ſunt. Quorum aliqui pituitam propoſuiſſe uolunt, quoniam morbo gallico affectos copioſe per alium pituitam deicere, uel per os excernere multoties obſerauerit, qui uel medicamentorum purgantium munere, uel argenti uiui operatione morbum ſuperariſſe affirmant.

Aliqui uero ſlauam bilem potius proponunt, quum depaſcentia, ac liuida ulcera, heriſpela, & alia eius generis morbo prædicto affectos animaduertunt uexare quotidie. Quidam deinde atrum humorem eſſe contendunt hoc tantum commoti argumento, quod illos obſeſos ſeyrtholos tumores, calloſa depaſcentiaque ulcera, oſium tubera carieſque demòſtraſſe principio uideant. Aliqui præterea neque hanc bilem, aut illam potius, ſiue pituitam eſſe argumentis quibuſdam proponunt, ſed uincem in affecto corpore humorem, eo quod uaria, ac quidem ferme contraria ſymptomata, nec in corporibus tantum diuerſis manifeſtantur, ſed in eodem patiente, eodem que membro, ac tempore eodem, heriſpelas nimirum, uel ſimile quippiam aliud, huic proximæ. Plerique poſtmodum ſeſtinantes nihil de hac re pertractant, ſed ſilentio conſulto prætermittunt, & potius ad curationem ſtatim, & ieiune fortaiſſe demigrantur, quæ que ſtionem proculdubio neceſſariam nugatoriis eorum uerbis attingant: dummodo ſatis curioſe mulieribus, ac ineptæ plebiculæ ſatiſfaciant.

Aliqui præterea acutiſſimi ingenii non deſunt, qui formam huic morbo potius intellectualem aſſignant, quam in re ipſa, & illam dicunt caliditatem cum ſiccitate materiæ expertem fuiſſe, quæ quidem in hepate impreſſa temporis proceſſu materiam ſibi comparat. Sed nemo iudicio uel modice ſanus horum tam ſubtilem, argutamque obſeruationem reuera poterit nobis demonſtrare, quandoquidem nulla eſt (quod ſciam) uel antiquorum philoſophorum doctrina, qua quidem in temperiem ex contagio ſine materia comparare aliquis unquam poſſit, nec rationem quilibet oſtendet quo pacto ſcilicet ad hepatis ſubiecto uacua peruadet quandoquidem ſi uenenum id eſſe affirmamus, quomodo deinceps inueniemus in quod hæc inſigatur: neque puram eſſe qualitatem oſtendemus, quoniam antiquis ſancitum iam eſt, ut ſublunaria omnia uel corpora ſint, uel corporibus annexa eſſe neceſſum ſit. Quapropter (eorum iam pace dixerim) neque etiam morbi gallici formam dicemus caliditatem ſicca cum materia, nam affectus, ac ſymptomata omnia unius eſſent generis, nihilo inter ſe diſcreparent, ſed ſecundum magis & minus tantum diuerſitas eſſet, eo quod agens

agens unum naturam minime habeat essentia
liter largiendi, nisi unum. flammea igitur
erunt symptomata omnia, sicca arida,
que sicut membra ubi hæc intemperies præua
laerit. Sed omnia pene putredinem quan-
dam præ se ferre ostendunt, resellunt hanc
opinionem licet ualde argutam cerebri tumo-
res laxi, diuicurni, obtusique dolores, qui
hoc morbo laborantes affligere cõsueverunt,
que quidem non sane sicca caliditatis, sed ico-
ris, uel pituitæ prædominantis sunt potissima
superiorum argumenta. At nos hoc loco
postquam multorum prædictas egregias opi-
niones præposuerimus, eorumque diuersa ar-
gumenta demonstrauerimus, nostram quo-
que causam posteriorum constituemus mas-
sam scilicet sanguineam, hoc est miscellam in
uenis receptam formam huiusce luis uenereæ
peculiarem esse concedimus, mox corpora so-
lidiora, non autem particularem aliquem hu-
morẽ, uel caliditatem cum siccitate materiæ ex-
partem confirmamus. Vade elicere merito
poterimus humanum corpus esse huiuspræua,
ac detestabilis ægritudinis non secus, atque ce-
terorum morborum subiectum: formam uero
humores, & eos primum, qui minus utiles ef-
se possunt. Perinde ut utile corpus ignis
est legitimum subiectum, uerum cum hoc he-
terogeneum, sit non æque cito agit in unum
que in aliud: hoc penitus modo morbus gal-
licus in humanum corpus (ut plerique expe-
riencia cognouerunt) agit. Quamobrem si
unum tantum humorem huius perniciosæ luis
& subiectum, & formam esse confirmaremus, in
quod agat, hæc sane corruet sententia, ubi
obiecta fuerint & corpora solidiora exesa, ce-
terorumque humorum corruptela, & aduer-
sa contrariaque symptomata, quæ his corpori-
bus frequenter maxime obseruantur. Vnde
neque tota sanguinis massa, uel miscella san-
guinis in uenis recepta corrupta apparet; ne-
que hepar ille est in quo huius morbi semina-
ria conseruantur, & insiguntur, quemadmodum
superiores aliqui falso opinati fuerunt. id ip-
sum (ut opinor) tantum cogitantes, quod
nihil fieri possit in nostris corporibus calidius
uel frigidius, uel alia intemperie immodera-
tius, nisi id ab aliquo membro principali tan-
quam agente, in quo talis excessus uigeat, fue-
rit impartitum. Sed aliter & rationibus, &
experientia reari se habere intelligemus, si sin-
gula legitime explorabimus. Si quidem si-
calidam siccamque intemperiem obduxerit
hepar in morbo gallico, exarscet perinde ac
que membra, quæ tabescunt: quod si eueniat,
non modo salutis, sed etiam morbi remissio-
nis penitus exempta ægrotis omnimoda spes
erit: ostendit autem id aliorum membrorum;

quæ tabe exercentur sanatio: hæc autem raro
sine multo labore contingit: at morbo prædi-
cto laborantes non modo in meliorem statum
sed in sanitatem plerumque restituiimus.
Præterea si tale hepar in ægrotantibus asigna-
tis fieret dum uiuunt, post eorum mortem ta-
le etiam reperiremus, uel saltem manifesta ad-
modum uestigia apparerent, nec tamen huius-
modi memini unquam me perspexisse, licet
multa corpora publice Parauii, Lutetiæ, &
quamplurimis Ciuitatibus diligentia qua po-
tui secuerim, quæ indubitata omnium fide hæc
aduersa lue usque ad ultimam diem laborasse
cognouimus, nec quemquam esse opinor, qui
tale secur in iis, qui hoc morbo intereunt uidi-
disse fateatur. Atque hæc nobis de forma
morbi gallici hoc loco dicta penitus suffi-
ciant.

Quos uehementius morbus gallicus exagitet.
Cap. 6.

Orbi gallici originem talem iam esse os-
tendimus ut uenereis præcipue congres-
sibus contrahatur, lacris suctione, osculis,
longo uel frequenti corporum affectuorum cõ-
tactu, uestium communi usu, eodem pocu-
lo potando, & huiusmodi rebus exercendo.
Vnde satis manifeste constat & mares, & fo-
eminas hanc luem inire posse, & puerum, & iu-
uenem, adolescentem, & senem, & hominem
integrum, & castratum (ut ita dicam) & eu-
nachum, & nobilem, ignobilem, harum, at-
seruum, patritium, & rusticum, & ex quoli-
bet uis hominum, ac mulierum ordine. Nam
sancta omnibus data est, sed non æque omnes
eodem modo suppeditat, imo diuites inter-
dum ob eorum innumeras, quas habent com-
moditates, minori affectionis fastidio rem ip-
sam ferunt: interdum uero contra hoc eueni-
re prospexeris, quandoquidem uel pauper,
uel rusticus, uel seruus, uel famula ob con-
stitutum corporis exercitium uirus morbi huius
resoluere aliquando melius accommodatus
erit quæ diæ, uel nobilis, uel hærus, aut patri-
tius, & huiusmodi, ut in coquis uidere est he-
roum, fornacariis, pisto-ribus, & similibus
aliis, qui consue-ri laboribus nulla causa par-
centes, iugi exercitio, hos noxios humores
plerumque absunt. Mulieres etiam ead-
dem ratione nec tam sæuis diuexantur affec-
tibus, si rem medicis statim patefacere aude-
rent, pleraque siquidem mēstruis purgationi-
bus tutas statim euasisse memini, imo omnes
procul dubio enadere mulieres uidebis, si æ
congressu septem, uel octo dierum interual-
lo mēstruz superueniant purgationes, tutius
etiam si ante prædictos dies id eueniat. Ho-

mines uero, Infantes, nutrices nullos natura reintegrat sola, sed medici artificio indigent, cum non habeant unde morbus acquisitus commode eiciatur, nisi superuenerit dysenteria, aut alia quælibet alni colliquatio, uel crebra hæmorrhoidarum effusio, uel diuturnum seminis profluuium, uel pingues benignique bubones, uel asiduus sudor. Mulieres autem plerumque exagitat, licet adhuc harum nonnullæ euadant, si menstrua purgationes præuenterint non integro mense peracto. quod enim infectum iam erat una cum reliquo sanguine deturbatur, quem iam a natura propellendum esse considero, & eo fortasse modo integrum, atque purum residet corpus: sed ubi parce, uel post aliquod longum tempus menses prædicti non fluunt, inhiis firmatisque interea radicibus, uix sine artis auxilio decruditur. Constat igitur mulieres commodius tutari posse quam homines, dummodo menses (uti dictum est) in tempore succurrant, sed si per contrarium contingat, & quocumque uis modo sua hæc lues eas infectas reddat, asperior quidem erit sepe mulieribus, quam uiris, quoniam ille uerendo pudore uirus in sinu occultantes, medicos ad secretiora mala conficiose esse nolunt. Atque hinc forte fortuna factum esse poterit ut nostra hac tempestate non desint furdastræ quædam mulierculæ, quæ postquam ulterius in caram officina merces non habeant quas uendant, statim medicam artem, nemine penitus medicorum discrepante, aut dissentiente penitus, exercent, & mulieres hoc morbo tam diro excruciatas ex professo curant: id ipsum fortasse concludentes, ut si ægrotantem mori contingat, uirus humorum eas potius strangulasse, quam prauum delirantem artificium. at si euaserit calitus maximi clamores de eius doctrina statim extolluntur: sed missas eas nunc faciamus, & ad reliqua huius methodi redeamus. In summa, apud omnes confessum esse debet, infinitos intemperantes, solo uenereo turpi complexu, fera nimis penitentia contaminari. Cauent igitur huiusmodi spurca uinaria, qui calamitatem istam euadere cupiunt: cauent inquam, tam & si ipsa uultu, oreque Cyprinam mentiam meretriculæ, quia multis locis deformem tabem, ueluti occultum uenenum circumferunt: quod magno preio, celerique uoluptate emittitur. Et hæc hæcæus dicta sint de nostra morbi gallici ad eos qui scire cupiunt, quos hæc lues uehementius, uel minore negotio exagitat, breuissima quidem opinione, licet omnis inutilis futura sit, alicuius tamen occasionis optime philosophandi; nam multæ hinc hauriuntur quodam modo ægregiæ dubi

E tatiunculæ, quæ quidem cum parul admodum momenti nobis hoc loco uisæ fuerint, nos penitus constringerunt ut silentio eas potius prætermiserimus, quam longiori oratione lectori offendisse. Quare ad signorum inquisitionem tandem accedamus.

De morbi gallici signis.

Cap. 7.

AD eam nunc morbi gallici partem oratio admonere uidetur, quæ de signis ipsius contagiosi affectus breuiter pertractet, postquam satis hæcenus nobis cognita est ea morbi gallici natura, quæ ex consequentibus affectibus cognosci potest, atque patefacta causa, forma, & reliquis, superest (inquam) ut de signis sermo aliquis habeatur, quibus facile cognoscamus talem morbum adesse corpori humano: quanto enim sunt huius affectus germina curatu faciliora, tanto cognita sunt obscuriora, at ubi pedem (ut ita dicam) firmatum habuerint, secus euenire conspiciunt, nam morbum tunc uniuersa iam plebs discernit. At ramen cum morbus gallicus sit affectio utique diuturna (sicut manifestum erit ex prædictis obseruationibus nostris) & semper in diuturnis morbis a nostris medicina scholis dentur tempora, principium scilicet, incrementum, status, & declinatio, merito **G** ergo cum distinguemus in sua quælibet tempora, atque hoc modo in duas resoluemus partes omnia eius symptomata, quarum prima affectus morbi gallici iam incepti continebit, & omni ingenio nauare in hac re conuenerit, ut is dum pullulat dignoscatur: altera uero affectus eiusdem morbi iam inueterati demonstrabit. Apparent autem tanquam præludia ulcuscula quædam statim in affecta parte deflorato circumpositæ cutis colore, mox duritie aliqua circumuenta in labiis, uel papillis si suctu morbus contractus fuerit, si scoriatio ne in glande, uel præputio, uel cole, scrotoque, in ora matricis, uel huiusmodi. In hac itaque prima hæc signa manifesta concluduntur, ut statim cum infectus fuerit puer, leuena percipiat lassitudinem omnium corporis membrorum, morbum gallicum pronunciantem, cum prius tamen robustissimus fuisset. Adest grauitas per uniuersum corpus, & præsertim a somno, adest quoque gnauitas, torpor, segnitie in omnibus partibus, adest dolor paruus, uagus, atque post membrorum lassitudines nunc dolet caput, modo cessat, & humerum modo dextrum, modo sinistrum accedit, quos quidæ cruciatibus maximis linquit, & sic facit de oibus corporis membris. Deinde in principio huius affectus, color, siue habitus fa

ciei manifeste immutatur, & loco vultus hominis splendi dæq; faciei, statim apparet inter quatuor, uel quinque dies mutatio in deterius. Suonitur etiã calor insignis in uestiglis manuum; & pedum, somnolentia sæpe interrupta, & quasi corporis inertia, inertitia, caries moderata, bubones moderati, febricula quædam & gonorrhœa. Quæ quidem signa omnia morbi gallici incipientis non in pueris tantummodo (ut principio dictum fuit) sed in qualibet ætate manifesta nobis occurrunt. Cynædus etiã hæc eadem patitur, & cristas insuper, uel etiã uertucas. Hæc tamen sui sceleris conscius tantum dum cogit dolor, patetacere aude, quo tempore & alia cum iis symptomata coniunguntur primam de re fidem præsentia, qui solè concubitu, uel infectis uestibus, uel oculis, uel poculis inficiuntur. Progreffe uero, & confirmata luis istius ueneræ signa hæc facili ratione, percipere licebit, ut scilicet pustulas animaduertamus, quæ in aniuerso sunt corpore iam affecto, duræ quidem, & graues in capite, & barba aliquando cum crusta (ut hæc ditione utar) aliquando sine ipsa, aliquando cum saniosa quadã materia, aliquando sine sanie, sicut prædicantibus uidere sæpe capius occurret; quæ quidem signa, ut plurimum nobis ostendit morbum gallicum habuisse antea quatuor, quinque, uel sex mensibus hominem captiuum. Quoties uidemus quod caries in membris ubi sica erat sanata iam sit, & remaneant tamen adhuc calli quidam minime spurii, sed admodum circa cicatricem legitimi, certum erit nobis hoc signum confirmatam illuam gallicam esse. Vna etiam mollificatio, unde facta est uocis rauedo, tumores glândularum in faucibus, corruptio palati, & dentium dolores firmi, & clamosi, corruptio capitulosum, & brachiorum tumores (ut græce loquar) ateromatici, ulcera maligna in uniuersum corpus obfidentia, quæ cutim totam, caput & reliquas omnes partes exulcerant, crustæ, uel calli, rhagades dicti, uel impetigines, & præcipue in uola manuum, & planta pedum affectiones quedam ueluti asthma, uel id genus omnia morbum gallicum iam esse confirmant penitus ostendunt unicuique. Unde constat uerum admodum esse quod præfatisissimi medici ante nos dixerunt, & præsertim doctissimus ille Antonius Musa Brasauolus Ferrariensis in libro de morbo gallico, & cum ipso plerique alii, quod licet in cæteris morbis, & plurimum signa ex urina capi medico soleant, sputibus, excrementisque aliis similibus, in hoc tamen contagioso morbo neque certum faciendum est ex urina iudicium, neque ex sputo, & huiusmodi tuta habentur morbi gallici signa, quia urina humorum ratione uaria sunt, & præterea dolores, ac reli-

qua, quæ dicimus symptomata urinarum uariatione faciunt: si quæ tñ urinae sunt, ac lue affectis propriæ, sunt urinae crudæ, albæ, uel cum modica hypostasi, uel sine ea: quia materia, quæ per urinam exire deberet, & hypostasin prædictam facere ad iuncturas potius tendit, ad pustulas, ad caput, & reliquas corporis partes. Neque etiam peculiaria, & propria signa ex sputis percunctari tuto poterimus (ut iam uberrime enarratum fuit) nisi intelligamus quod sputa de affectu quidem in faucibus iudicare quodammodo possunt, quoniam quædoque crustæ aliqua exiuntur, quibus digno scimus statim faucium exulcerationem diuturnam iam factam esse. Non igitur in sputis morbo gallico affectis ea quidem attendenda esse arbitror, cuiusmodi sunt substantia, color, screandi modus, & similia, quæ cæteris in morbis locum habere comprehendere non sputum modo consideramus an tenue sit, uel crassum, aut aquosum: non cruentum potius, an flauum, rufum, uiride, liuens, uel nigrum expectamus: non facilitatem, aut difficultatem in screando huic morbo attendimus, uel promptitudinem, doloris carentiam, aut illius incrementum; uel morbi ex screatu alienatio; aut in deterius lapsus; nos enim hæc in gallicæ lue attendentes ut plurimum sputa deciperent. Ex pulsibus quoque difficulter cognoscitur hic præfens morbus, quia uariat semper secundum humorum variationem; & ut dolores intensi sunt, ac remissi. Sed pulcherrima modo nobis insurgit quædam questio animaduersione non indigna, quæ talis quidem existit, an nobis huic morbo signa constituere cum nouus esse dicatur, secundum eas regulas Galeno, & aliis nobis uniuersales præpositas: & quidam ex recentioribus hoc fieri omnino posse minime consentiunt, atque hoc argumento partes eorum defendere conantur; quod scilicet quemadmodum talis morbus non habet nisi apud recentiores medicos partikularem obseruationem, sic etiam non potest perfecte signa habere secundum antiquorum doctrinam. Quorum syllogismus, uel ratio curiosa quantum claudicat, quantumque insipida appareat, peritis omnibus est iudicare. Quoniam unicuique satis constat quod signum omne, uel id quod præfens est declarat, uel quod futurum est pronunciat, uel quod præterit in memoriam reuocat. Et si sanitatem, & morbos omnes ad hæc corporis, partiumque eius temperaturam signis propriis dignoscamus, quam dignoscendi ratione exacte Galenus cum libro de sanitate tuenda, tum libro de affectorum locorum notitia, tum in arte medicinali præcipue complexus est, cur igitur cum ea ratione non possumus gallici morbi signa optima reperire?

quid tandem obstat? Constat autem, sine morborum exacta dignotione curari eos minime posse, ut idem præcitur Galenus lib. 2. method. meden., & item lib. 27. de rat. uict. in acut. mor. comm. 38. & Princeps Arabum Auicenna fen. pri. quarti consuevit. Quamobrem cū signorum consideratio tanti sit momenti, ut per ea affectus corporis noxam inferentes cognosci commode possint, subindeque curari, efficitur, ut in signorum indagacione medico sit non minimum, nec leuiter insistendum ut prauī morbi iūta fundamenta iactata libere possit funditus euellere. Quæ quidem res quanti sit momenti, ita a senioribus, ac primariis nostris medicis excogitata fuit, ut multis in locis apud eos talis de signis tractatio habeatur, ut omnes per eosdem gradus posimus etiam nouis, & incognitis antea morbis, & præcipue morbo gallico, signa optima reperire. Et ideo non erit mirabile si apud recentiores prædictæ gallicæ luis tam facili negotio signa inueniri possint duce tantum antiquorum optima doctrina. Quapropter incumbant iuniores medici huic maxime commoditati auctorum scripta assidue perlegant, atque ea diligenter considerent, quoniam hoc modo haud difficulter præsentia indicare, & futura prædicere, & præterita in memoriam reuocare probe scient. sed ad reliquorum signorum, si quæ adhuc fuerint, indagacionem nostra se conuertat oratio, atque missa tandem hæc faciamus. Euenit itaque in hoc morbo quod in morfu canis rabidi, in aliquibus enim cito apparet quid noceat, in aliquibus uero occultatur ad menses, & annos, atque propterea facilis colligitur lapsus, eorum qui morbo acutissimo aliquando laborant, sine aliquo uel uenereo concubitu, uel quouis alio commercio per sex, septem, & decem menses suscepto. Vnde multis modis licet extorqueantur, nequaquam tamen morbo gallico egrotare credunt, & illa cum hæresi acerrime uitam per mille mortes perpetuo tonducent. Signa uero complexionum, & dispositionum hanc luem contrahentium, siue patientum enarrare superfluum uisum est, cum hæc copiose a medicis præstantissimis prioribus, & posterioribus scripta reperiantur. Nobis autem hoc loco memorare sufficiat quod si complexio patientis fuerit frigida, & humida, & repletio phlegmatica, deſedationes prædictæ cholericæ erunt, & dolores ex eadem materia surgentes aderunt. Si uero calida, & sicca fuerit, & repletio biliosa, cutis deſedationes prædictæ cholericæ erunt, & dolores ex eadem materia excitati aderunt. nec ab re dicitur repletio biliosa. Quis enim biliosæ complexionis existens repletionem pati poreſt pituitosam, & hoc in usu ciborum immodico, qui

pituitam generandi uim habent, & sic de æteris complexionibus dicendum est. & propter hoc diximus antea quod secundum uariam complexionem, dispositionemque, & secundum dominium in sanguine peccantis humoris, varia genera infectionum cutis in hoc morbo eueniunt, ac etiam secundum quod morbus nouus, uel uetus fuerit.

De morbi gallici prognosticis. Cap. 8.

MOx ad prognostica accedere debemus, cum uenientium præſagia, seu futurorū prognostica ex præsentibus lumantur, inuenito scilicet affectu, ac parte affecta, qui præsentia sunt quidem. Quicumque igitur calidum uenenum morbi gallici assumpserit, cito infectio apparet, & cito curatur æteris paribus, & ideo hoc statim post causarum & signorum indagacionem acuratus debet medicus suo munere prælagire, tum ut facilius sit æger ad singulorum accidentium declaracionem, tum etiam ut melius medici mandatis sit obediens. Qui uero post coitum cum infecta frigidum potius, non calidum uirus suscipiat, tardius in eo infectio apparebit, & tardius quoque curabitur æteris paribus, & hæc quoque inquirere debet prædictus excellens medicus non solum propter remediorum applicationem, uerum ut quoque hæc rationes assignet egroti ut quiescat: quamplurimos enim reperies medicos, qui statim octo primis diebus saluum facere pollicitationibus uanis uolunt hominem, & cum ægrotus deceptus fuerit non facile deinde credunt quæ libere futura prædicuntur. Si uero morbus hic recens fuerit, & remedia opportuna adhibeantur & æger obediens sit, prognosticum tale fiat meis quidem sumptibus, quod facilius, & breui quidem tempore curatus euadat, cum autem inueterascit, tardioris, & difficilioris est curationis, & quandoque curationem non admittit præsertim in senibus, & debilibus nature. At iuuenum prognosticatio ea diuersis rationibus erit, ut facilius curentur, æteris paribus quæ senes, qui talis ualidæ nature sunt, ut curari aliquando contingat. Lenones uero, & adulteri, & quicumque in uenere sunt proni, huic morbo magis obnoxii sunt, & quibus cerebrum humidum, & frigidum naturaliter habent, & hepar calidum & siccum. Quod autem nonnulli dixerint quod huic morbo magis obnoxii sint qui melancholici dicuntur, & maxime per aduſtionem, quam omnes alii propter similitudinem, secundum Aristotelem secundo de generatione & corruptione, in habentibus symbolum facilius est transitus. Ego autem non ita sentio, sed diuersam ab eiusmodi auctoribus sententiam præpono. quæ

doquidem melancholicâ cõplexionē non simplicem, sed duplicem esse icio, una scilicet a generatione contracta, altera acquisita per calidam, & sicca apud transitum ætatis decadentiam status, ad eam quæ senectutis existit: & talis cõplexio est alia ab ea, quæ adipiscitur ex temporis aliquo decursu, siue ætatis in quocunque homine. Facilitas deinde compassionis, siue alterationis, infrigidationis uel calesfactionis ex duobus dependet; ex parte scilicet complexionis, & ex parte compositionis, & primo ex compositione, ut si corpus sit rare texture, & habeat poros largos, dico illud facile pati a calido, & a frigido; ex complexionem deinde, nam membrum naturaliter calidum, citius calefit, & naturaliter frigidum citius frigescit, contra si corpus sit durum, & densa texture, tunc ipsum difficilius pari confirmo. Quibus præpositis dico quod morbus Gallicus contagiosus existit, & ab extrinseco, ut puta, coitu cum infecta, uel cum infecto corpore occupat, & quamuis corpus melancholicum respectu affinitatis, uel similitudinis, & complexionis, sed etiam ex parte compositionis, uerum cum corpora melancholica natura sint dura propter exsiccatam siccitatem, & inspissantem frigiditatem, & inde poris priuatum non pilosum, sequitur quod talia corpora difficilius patiantur a causis extrinsecis, & per consequens ad hunc morbum non erunt magis parata. De corporibus deinceps melancholicis per decadentiam talibus, dicendum quoque quod dura existunt, & duriora etiam respectu eorum quando erant in statu, & per consequens difficilius patibilia a causis extrinsecis. Quare merito confunduntur prædictorum autorum argumenta, quod huic morbo magis obnoxii sint melancholici, quam omnes alii, & si eueniat ut eiusmodi corpus tali aliquando occupetur maligno morbo, uehementius re uera excrucietur, ad ulcera enim maligna morbus Gallicus, & nodositates ut plurimum tale corpus deducit, quibus maxima cum difficultate curatio adhibetur. Et hæc sint fati de morbida huius luis prognosticis.

De morbi Gallici remediis, & primo de præseruatione. Cap. 9.

EX quinque partibus tres hæcenus absolui mus, hoc est de natura huius affectionis, de ipso morbo, causis, signis, & symptomatibus pertractauimus. Super sunt reliquæ duæ tractandæ, sanitatis conseruatorix, & morbi prædicti depultrix. De his nobis agendum ordine est, a sanitatis præseruatione exortii, quoniam suauissimum esse scimus immanes dolores rescindere, & morbos confectos rescicere, & in

A cundum etiam nuper irresites solvere, sed forte nec minus ut, se, quam non pro humano generi futurum censens, si hæc lateorem sagæ penam diuertere nouerit, præcipue cum nec sumptu, nec longa disciplina, uel labore magno id consequatur. Si quis igitur cupiat ab hoc morbo præseruari, uideat causas productiuas eiusmodi, & eas quantum potest effugiat, quas diffuse superius memorauimus, & quia morbus hic non solum ex concubitu cum infecta contrahitur, sed quam plurimis antecedentis modis comparatur, idcirco cauedum erit ab earum occasionum commertio quantum fieri possit, ab eorum uel habitibus, uel potu, uel deosulationibus, uel lactis suctione, uel frequenti corporum affectorum contactu; & quoniam genus nostrum, ut plurimum ad luxuriam, & libidinem desinatam pronum esse constat, ideo maximo studio hac ratione cauendum esse arbitror. Videlicet ut statim a coitu aqua calida totum abluamus penem, una & scrotum, uirgamque præputio denudatâ in aliquo uasculo, ac calida prædicta aqua repleto per octauam, uel dimidiam horæ partem foueamus, tutissimi siquidem procul dubio erimus omni morbi gallici suspicionem, si fecerimus repente. Aqua autem talis esse debet, qualem ferre possumus calidam, quæ cum breui frigescat licebit aliæ calidam paratam habere, ut pro arbitrio contemperemus. Præstabit hæc mane, & sero fecisse bidui tantum spatium: & idem facere possunt mulieres etiam, penicillos ex gossipio in eadem aqua abunde madidos, uulæ imponentes: quod si hæc perpetuo præsto non habeamus, protinus saltem uirna rotum penè lauabimus, & præcipue glandem quod facile id faciemus si mingendo quam primum ora præputii digitis perstrinxerimus, subinde in proprio hospitio recepti, quantum citius poterimus præscripto more lauabimus, fouebimusque eadem die, uel nocte, mox sequenti. Hac etiam arte fouenda tum labia infantium lactentium, tum nutricum papilla, si suctione afficiantur: balneum etiam uniuersum corpori adhibendum, idem efficiet, si cum infecto quauis occasione cubueris. Conferet etiam si uino hæc feceris, uel etiâ fere quouis liquore, modo calidum sit: uerû aqua simplex ceteris omnibus præfertur, dissoluit enim quantum satis fuerit, nec plus æquo exiccet, uel a fortu restringit. Nam scopus hic est, ut leniter fouendo dissoluamus, nec ullam cuti qualitatem, excepta naturali relinquamus: quod quidem nihil aqua melius efficere potest. Quod si contigerit cum talibus coire, & post coitum ardorem quandam in uirga statim præsentire, uel inde in ea ulcus apparere, non superueniendum est, ut incepti faciunt empirici, qui uolentes curare, maximo pere nocent, propinantes medicamenta

dicamur exiccantia, frigida, stiptica, quorū natura est impingere, & figere materiam, eāque ad interiora propellere; sed potius ingenio elaborandum est, ne uirus tale ad partes internas aliquo modo impingatur; sed ad exteriores sentim educatur, & eductum tandem resoluatur. Confestim itaque accipiatur lizurum armenum (si legitimum habere possis) & sanguis draconis, & dissoluantur cum succo arnoglossæ, uel aqua eius cum modico aceto nigro, acri; & fiat mixtura, ex qua linea fascia operi accommodata liniatur, & ex ea uirga circumdigeretur in radice eius prope pectinem cū decenti stricūra, & hoc ne materia illa uelenaosa libere per corpus spargi possit, imo uis clausis, ac constipatis retrocedat, & cum sicca fuerit iterum madesiat, & applicetur. Dein de talis conficiatur aqua. Recipe salis communis drachmam unam, & semis, argenti sublimati scrupulum unum, aqua plantaginis, & sumiterra, singularum uncias quatuor, bulliat omnia ad ignem in uas vitro ad consumptionem decimæ partis; & ex hac uelcus contraciū madesiat, & continuo supra illud tale ponatur unguentum. Radicum aristolochiæ rotundæ, lili, uiridis aris, armoniaci temperati in aceto, myrrhæ ana drach. duas, terebinthinæ optimæ, picis, olei communis, ana drach. quinque, conficiatur unguentum ad ignem. Hæc si feceris in principio tantum abest ut polluaris, quin potius iam pollutus, & ulcere penis affectus, in pristinum statum restituaris, modo intra paucos dies id fuerit diligenter præstitum. Post dies autem aliquot talis non expedit curatio. Subsequenter pullum gallinaceum, uel columbam habeas, & cum per medium statim secinde, uirgamque ulceratam in carnem illam calescentem immittas, & tam diu contineas, donec caro actū calida percipiatur, iterando sæpius priorem abiciendo. Hoc enim est de melioribus auxiliis in tali casu, uenenum enim ipsi membro uirili affixum, mouetur, asficitur, dispergitur, habetur, & consumitur in carne illa sanguinolenta; & adiuuat ad hoc caliditas actualis cum uirtute sua attractiua: ab ipso deinde principio singulo mane ieiuno stomacho capiat perturbatus drach. unam optimæ theriacæ Andromachi, cum unc. quatuor aqua sumiterra; senibus tamen, & debilibus in minori mensura, & alternis diebus est propinanda; cauendo etiam ne æstiuo tempore præbeatur, & præsertim cholericis, sed potius eius loco troscicos de tyro, & carnes uiperinas exhibebis. Expediunt etiam est peruenæ fectionem sanguinem mittere, dummodo ætas, complexio, uirtus, & reliquæ sumende indicationes permittant, sed non modo quocæteri quamplurimi huius ætatis medicifuerunt, immisso scilicet prius clystere, quo

Eniani morbum potius confirmares, quam boni aliquid perfecteris, ut rationibus, & auctoritate inferius maxime demonstrabo. Syrupis etiam; & castia fist. stuphaque (ut ita dicam) quæ uapore aquæ in qua lapatium acutum, firmiterra, & scabiosa ebullierint, calescit, sanguinem purgare necessarium probamus. Diætari uero in cibo & potu obseruet, prout inferius dicemus. Si uero interea in corpore perterrefacti oriri uideas pustulas, & eundem doloribus torqueri, in hac curatione non amplius laborandum, imò ab hoc opere quiescendum, iam enim diffusum esse uenenum scias per corpus, per actus est morbus, tunc præseruatiua cogimur disserere, & curatiua partem completi, quod nos quoque opportuno iam tempore hoc loco faciemus.

De morbi Gallici curatione in generali.

Cap. 10.

Medendi methodum partium medicinarum omnium, ut ordine postremarum, sic certe sine, & effectu longe utilissimam esse ac ueluti reliquarum omnium finem, & Galeni, & omnium medicinarum autorum constanti assertionem arbitror. Finem namque medicinarum sanitatis adaptionem esse Galenus merito est arbitratus. Ea uero, cum medendi methodi prædii opportunis paretur, sequitur profecto, partem hanc, quæ curare morbos docet, reliquarum medicinarum partium finem esse. Quare cum uniuscuiusque morbi curatio in triplici compleatur, in debita scilicet rerum non naturalium adhibicione, siue medicamento-rum applicatione, siue chirurgico munere, ut testatur Iohannitius in fine sui introductorii; idcirco nobis hoc loco operæ precium erit per eisdem gradus procedere h. morbi Gallici curationem perfectam præscribere uoluerimus; id ipsam primum præponentes, quod de ea morbi Gallici affectione curatio isthac delucidetur, quæ eam recipere ualeat, non autem de illis eiusdem ægritudinis radicibus, quæ quidem euelli, atque minime eradicari possunt. Diverfa igitur erunt prædii, quæ huic ineunda, perficiendaque curæ existit, ut morbus, aeris temperies, patientis ætas, habitus, mores, officium, resque repræsentabunt. hæc etenim tria postrema ceteris ex animo tanquam in quamplurimis necessario indicantia addere uisum fuit; ubi præcipue affectus diurnus egenum, uel immorigerum patientem sollicitat, quos alia ratione tractare quidem debemus, quam eos qui temperati sint, ac bonorum fortunæ, scilicet diuitiarum commodi sint, & qui sumptibus resistere possunt, & dierum plurium, siue mensium diætam ferre possunt, nulla contentione, quæ præcipiant assstens, prudentque medicus præstare parati.

Causa

Causa igitur morbi huius multis, diuersisque ingeniiuini, euellique & potest, & solet, instrumentis uidelicet, quibus medicus morbos alios curationem molitur, uictus discrimine, medicinarum oblatione, atque manuum operatione, cuiusmodi sunt sanguinis detractio, purgationes, lotiones, fomenta, balnea, linimenta, liquantia, siue urentia medicamenta, ac caetera localia auxilia, quae omnia in multipli habentur differentia, ut suo loco singula patebunt. Cumque nobiliora a rota medicorum schola in hoc morbo expellendo instrumentum sit ratio uictus, ut perbelle ostendit Galenus Aphorif. pri. & pri. de ratione uictus in morbis acutis, operae precium ob id esse dixi primo morbi Gallici curationem per ipsam dietam moliri; postea per medicinarum oblationes, deinde per manuum opera, quae chirurgica perficit, ut doctae ait diuinus Hippocrates in libro de medicorum officina, & Galenus cum ipso sexcentis in locis, quos quidem accuratus sectator perquirere poterit.

De uniuersali uictus ratione in morbo Gallico. Cap. 11.

Modo sciendum est quod uictus ratio nihil aliud est, quam lex rerum non naturalium approximatio in debita scilicet qualitate. Et cum instrumenta haec in morbi Gallici curatione habeant primas partes, ab eis idcirco curationem incipiemus. Sed inter ea a quibus necessario contingit corpus humanum alterari, in quibus etiam tota uictus ratio consistit, primum est continens nos aer, ob hanc igitur causam ad ueram huiusce morbi profligationem in primis aeris electio est necessaria. In qua quidem diuersis maximifque rationibus non satis mehercule probare possum eorum opinioniones, qui dixerunt quod circa aeris electionem in morbo Gallico nihil sit notandum, quoniam ab ipsa quotidiana experientia edocemur, ut ea lue praua laborantes non prohibeantur ab hoc, uel ab illo aere. Imo ego eos confulerem ut habitatio eorum esset in aere utique sereno, lucido, subtili, ac puro, siue ita fuerit per naturam, seu artem, quia talis aer sanguinem mundificat, spiritus clarificat, cor laetificat, mentem serenat, digestionem in omnibus membris procurat, ex quibus omnibus natura fortificatur ad expellendum nocua, & retinendum iuuantia, & eidem conuenientia. Quapropter ego laudo, ut morbo Gallico detentus, moram ducat in aere calido, & sicco, calido siquidem tum ut materiae uictiosorum humorum propensiores efficiantur ad perspirationem, poris caliditate aperitis, tum ut nervosa membra, quae in hoc morbo plurimum patiuntur, caliditate uigore

A comprehendant, ut perbelle nos docet diuinus Hippocrates, & Galenus quinto Aphorif. rex. & commento 18. Non sit ramen aer electus nimis calidus, quoniam tunc facile gallici putrescentes humores adurerentur, unde morbus acutior redderetur. Aerem etiam humidum nequaquam ego laudo, uti qui stagni, & paludis halitu est infectus, & qui ex cloacis malam spirat auram; neque etiam mihi satis placet aer crassus, aut nubilosus, qui talis fiat ob flumen uel stagnum uicinum. Habitent igitur patientes hoc incommodum in aere calido: sintque satis bene cooperti bonis uestimentis, & circa illorum habitationes incendatur suo tempore ignis ex bonis lignis: non putridis, uel male proprietatis; caueant quoque igni se se appropinquare, quia ex fumo ignis intenditur dolor, ut sepiissime uisum est mihi, atque aliis medicinae quamplurimis auctoribus. Eligatur ergo aer boni odoris, & bene tuentatus, quem poteris aestiuo tempore artificialiter preparare sternendo res boni odoris in loco suae habitationis. In aestate eligat etiam montana, in hieme autem plana loca, ut habeat aerem temperamento magis propinquum. Nam licet eligi (ut modo dictum est) debeat aer, qui sicus, & calidus sit, non ideo debet excedere, sed parum ad siccitatem, & caliditatem equalitate tendere debet, ex quo temperatum naturam possidet medii medii autem respectu unius extremi suscipit naturam alterius: & ideo si fuerit temperatus: conuenire poterit cuiusque naturae materiae peccantis. Atque haec de aeris electione satis nobis dicta sufficiant. Nunc properandum est ad secundam rem non naturalem, quae cibum & potum complectitur, cuius quidem ratio est habenda, ut taliter cibetur eger quod uirtus nutriatur, & non morbus, ut inquit Galenus. Resistant illi cibi semper putredini, & feruorem etiam impediunt. In curatione igitur mali huius debemus inquirere panem optimum, qui parum nutriat, non calidus, nec plurius trium dierum, bene coctus, & fermentatus, aluum reddat mollem cum fursuris aliqua

B semper portiucula, & semper bene ab aegrotantibus perfricetur, ut facilius concoqui possit. In istis. n. facultas concoctiua imbecillis redditur, & ideo oportet ut optime ipsi praeparetur in ore ea omnia, quae ab eis comeduntur. Sed quoniam non semper iidem cibi in hac curatione requiruntur, ut inferius declarabitur, ideo cauere debet accuratus medicus, ut omnia suo tempore praecipiat, quoniam si respectum habuerit specialis aegrotantis considerationis, ac etiam complexionis & dispositionis eiusdem, non eadem semper dietam conuenire animaduertet, imo eam uariare oportet, secundum ipsius rei diuersam specificationem.

& secundum uariam patietis complexionem, dispositionemque. Vinum autem uix ego concedere, quoniam talis potus damnus non mediocre infert morbo Gallico laborantibus, & quo ad animum, & ad corpus etiam, cum ergo eorum corpori maxime sit noxium, tum quoniam ipso suo halitu caput offendit, ac replet, tum etiam quia irruit ad partes inferas, in iisque grauedines, & mortuum earum impotentias, & dolores excitat: quibus corpus totum ocysime, uehementerque cruciatur: igitur nullo errore adductus conuenienter crediderim uinum non esse exhibendum. Sed si tamen ager talis fuerit naturæ confectus, ut absque hoc potu curationem non possit admittere, concedam saltem (idque non sine aliquo timore) uinum album, impotens, & imbecillum cum aqua cocta debite permixtum, siue cum aqua boraginis, uel buglossi, & hoc præcipue cum morbus fuerit in declinatione, quoniam in aliis temporibus possent plures materiz conduci ad loca dolorum, & tanto magis cruciatum augere: & idcirco si plures adfuerint dolores, bibatur potius uinum colore rubrum eodem modo dilutum. Fructus uero, qui sua frigida, atque humida natura morbi Gallici temperaturam adaugent sunt omnino fugiendi, quales sunt cucurbitæ, melones, citrulli, cucumeres, & huiusmodi humidæ consistentiæ, atque larga humiditate præditi. Alios uero fructus, quos arboreos medicis appellant, quia corporibus nostris tenuè & humidam alimoniam afferunt, atque flatuosam, quæ quidem extensione, & doloribus gallicis ægrotantibus non mediocre præbent noxumentum, idcirco eos ex tota eorum natura prohibendos existimamus, quales erunt pira, poma, ficus, perlica, mora, pruna, cerasa, armeniaca, & similia, quorum mollis, atque humida est consistentia. At si tamen ex his, quæ diximus fructibus Gallicis aliquis comedere aliquando desideret, possumus saltem ei concedere sic exiccatos, poma, & pira etiam sub feruentibus cineribus decocta, quoniam eiusmodi generis fructus ab ipso ignis calore ita præparantur, ut nedum humidum eorum minuit nocuum, uerum etiam flatuosum spiritum sensim excernit, ac soluit. Nuces uero uel lanas, atque inglandes, quoniam facultate quadam adstrictoria polent, ea de causa minime exhiberem, quemadmodum etiam cidonia, mespila, punica, forba, & huiusmodi, qui quidem solide sunt consistentiæ, atque non solum in transitu inceleres sunt, uerum & crassum, & glutinosum, astringentemque succum producant: perspirationi uitiosorum humorum obnoxiū, & ideo tales prædictos fructus sic affectis ingratos esse penitus pronuntiamus. Olera uero, quæ gallica lue laboran-

tibus sunt apprime utilia, ea quidem erunt, quæ siccandi, & calefaciendi naturam habent, quemadmodum hyssopus, calamentum, feniculus, saluia, betonica, & similia, quorum obseruationes subtilissime iam antea demonstrauimus in nostra Fabrica Pharmacopoliterion suis propriis capit. ut quilibet uidere poterit, atque per contrarium ea olera, quæ humidam, & frigidam habent facultatem, uti erunt lactuca, endiuia, blitis, malua, & similia omnino uitare debent morbo Gallico laborantes, quandoquidem eorum frigida natura uitiosos in corpore humores compingunt, & eorum perspirationem impediunt. Cæpæ deinde communes, cæpæ alcalonitides, allia, & porri, atque huiusmodi terræ tubera, uitanda omnino erunt, nec quidem olfaciēdo, aut oculis aspiciendo, quoniam licet facultatem quandam alendi corporis obscurissimam habeant, nihilominus tamen ob eorum mordacem acrimoniam plus corpori obnoxia sunt, quam profint, & ideo nihil magis fugiendum est. Eadem quoque ratione fugienda maxime erunt, quædam alia terræ tubera, quæ quidem quo uis modo condiendi parata fuerint, semper tamen obnoxia esse apparent, cuiusmodi sunt fungi, & id genus, qui non mali succi solum sunt, atque alimoniam ex his prognata, pituitosa, ac gelida, uerum & omnibus accidentibus ex hac lue procedentibus obnoxia euadunt. Carnes humidas omnino fugiant, atque præsertim agninas, arietinas, caprinas, bouinas, & huiusmodi alias, quæ pessimè huic rationi uiuendi admodum sunt. si uellēt erūt fugiendæ, uel recentes fuerint, uel siccæ, & salitæ, & in summa tantum carnes istas, quantum pilces multos consonum est uetare his, qui hac gallica affectione laborant, atque maxime si pisces quoque fuerint saliti, a quibus in uniuersum caueri debet. Caseum etiā, & lac quodcumque multis rationibus his, qui hac lue praua fatigantur, erit consonum, pernegare, atque cum ipsis leguminum esum, quædoquidem legumina flatibus uentrem implent. Inter aromata deinde, poterunt incibus, ut delicatius uiuant, & utilitatem ex eis maiorem recipiant nucem muscata, caryophilis, cinnamomo, & similibus uti, quæ quidem uim roborandi uiscera habent, atque hæc omnia de cibo & potu nobis dicta satis erunt rationem aliquā adhuc instituiamus, qua ægrotantem nutrire debeas in unctionibus applicandis, & post illationes etiam, quoniam differt tunc necessario illa uictus ratio, ab ea, quæ cum antedictis ordinari potest. Quo igitur tempore peruenieris ad eas unctiones, quas uertius demonstrabimus non debes (ut quidam existimauerunt empirici) uictum liberalem ægrotanti reuera concedere, nec uinum generosum ei præparare, quandoquidem tali uictum necessum

cessum est ut corpus pituitosum refarciatur, & A tanto impetu ad fauces irrupit pituita, uel ad aluum detruditur, ut negotium plerunque formidabile faceffet, & cum hoc uolueris præcauere temperate potius nutriri iubeas, & uino uel abstineri, uel saltem modo, quo diximus concesseris. Conceduntur eo temporis interuallo carnes boni succi, dum mādere possint, uel confusæ dum os pituita ulceribus, & inflammatione scateret, & epulæ ex pane tritæ in optimo carniū iure concoctæ, uel offæ ex pane tenuiter inciso in eodem iure paratæ, quæ omnia cum facile deglutiri possint sine masticatione admodum conducibilia esse cognoscet. Aluntur etiam quibusdam sobitionibus amygdalatis, hordeatis, gelatinis & simili B bus. Potus autem commodus satis is erit, si uino abstinere ager possit, ut aquā præbeas, in qua mel, hordeū, & liquiritia fuerint decoctæ, addita cinnamomi in sine aliqua portiuncula qua decenter aromatizetur, uel si mel ægro nō satisfaciat, saccharum loco eius imponatur, uel etiam, si libeat, sine hordeo aquam parabis, & solam concedes. Bistantum in die ægrotos comedere sat esse opinor, & horis consuētis. Sed quoniam tēperate modo diximus, potius quam liberaliter cibandos esse prædictos ægrotantes, idcirco non debemus hoc loco uberiores curam habere de ciborum particulari quantitate; satis enim id esse scimus quod accuratus, ac diligens medicus de uirtute aliquā C do sollicitus, & anxius sit, ut nos esse docet Hippocrates in ægrotudinibus chronicis, & post ipsum Galenus. Et quoniam eadem sequitur cibandi penitus ratio post satis applicatas conditiones, ne bis aliqua recenscamus in causa tan de esse poterit ut de cibo, & potu nihil aliud quicquam hoc loco sit constituendum. Modo ad somni, & uigiliæ considerationem oportune accedamus, & ad ea ulterius, quæ facient ad rerum non naturalium exactum tractatum. Dicemus itaque somnum animantibus ad quietem datum esse, siquidem cū diurnis, assiduisque laboribus, atque motionibus defatigata animalium corpora uirtum resolutionem sentiant; admirabili Dei prouidentia factum est, ut somno ceu salutari laborum remedio lassitudini, ac uirium dissolutioni sibi consulant. Vnde constat quantum somnus commoditatis, ac beneficii hoc Gallico morbo affectis afferre possit, si modum præsertim non excefferit iuxta Hippocratis decretum, nam qui immodicus est membra omnia laxat, excrementa detinet, colorem habitumque corporis deteriore non reddit, caput grauat, multo que uapore implet, calorem natium hebetiorum, partes omnes ad motum pigriores facit, & crudos succos concoqui prohibet, & uiscera grauiora reddit. Quamobrem cum multa

nobis a somno immodico, & intempestiuo dāna accedant, curare id omnes debemus ut somno naturali, & temperato utatur qui morbo Gallico correptus fuerit, quia perfectior (ut iam diximus) digestio celebratur. Ut autem somni ratio constet plurima in eo obseruanda erunt, tempus scilicet, mensura, seu duratio, decubitus, insomnia, & acceptorum copia, uel defectus. Aptissimum somno tempus nocturnum est, quod per alta silentia noctis, commodius, prolixiusque dormiat ægrotus, & ab eius frigiditate facilius innatus calor intro tradatur, ac ab extremis partibus in intimas reuocetur, qua reuocatione mox concitatur somnus, qui commoda multa præstat, uti diurnus maxima detrimenta adfert, non solum hac praua lue laborantibus, sed plerunq; omnibus; quod est ab Hippocrate secun. præfag. lib. in hæc uerba notatum. In terdiu (inquit) uigilandum, noctu dormiendum est. Si contra commutetur, pessimum est. Od id potissimum diurnum somnum damnat, quod cerebrum humore nimio, uaporibusque plurimis imbuat, quos uigilia potius abstumi oporteret, præcipue in Gallico morbo affectis, tum quod id tempus, quo interdiu somno indulgemus breuissimum cum sit, concoctioni explendæ minus sufficiat. Mensura porro ea somni sit, atque duratio, ut probe confecisse nos, robustioresque inde effectos intelligamus.

Quæ mensura & si non eadem in omnibus est, sed pro natui caloris, in quoque aut copia, aut penuria, & temperamenti bonitate, aut in felicitate, sic & ipsa uariatur: tamen commune id omnibus fere esse solet, ut septem ad summum horarum spatio, & recte consistant, & somno commode indulisse sibi uideantur. De uigilia deinde pauca sunt omnino ea, quæ nobis hoc loco dicenda ueniunt: ea enim cum somno contraria sit, contrariorum autem contraria sunt effectiones, ex his quæ de somno iā dicta sunt, quod uigiliæ corporibus lue uenera affectis præstare possint, elicere facile fuerit. Temperata ergo uigilia concedatur, quia nullum nocumentum in corpore efficit: ea enim si modum excefferit, magnam infert corpori noxam, ac proinde magnopere cauendam ne mini non exploratissimum esse puro. Vigiliæ enim si immodicæ, & intempestiue fuerint, uires corporis labefactant, ac perdunt, cruditates pariunt, cerebri, & functiones sensuum debilitant, naturales eneruant potentias, pallorem, maciem, prauumque omnino habitum producant, corpora resoluunt, & siccant: denique menti plurimum nocent, & alienationem sepe, ac mortem adferunt. Intenti igitur in id esse omnes debemus ne nos uigiliis conficiamus, neue aut studiorum amore, aut rei agendæ nimia cupiditate plus equo nimium uigilantes

uigilantes, una cum uigilia uitam perdamus. Propterea in patientibus hanc enarratam ueneream propter fortes dolores in membris corporis eorum multæ uigiliæ superfluae fiunt, & corpora eorum quando longo tempore durant, desiccantur, & marasinantur, & ut plurimum ad ethicam senectutis perueniunt. & hoc præcipue in habentibus complexionem calidam, & siccam. Atque hæc de aeris, cibi & potus, somni & uigiliæ declaratione tandem nobis sint satis. Quamobrem ad repletionis, & inanitionis obseruationem nostra conuertatur oratio, quoniam certum est quod omnino cauere anuquique prudens medicus debet sapenunero ne in corpore humano uel aliquo membrorum morbo Gallico patiente repletio fiat. De repletionem autem non solum dico cibi & potus, sed etiam de humorum naturalium, & non naturalium repletionem, & congectionem eorum paulatina, quæ sæpe contingit ex mala membrorum complexione, quantumcunque deficientia in se laudabilia existant, ut faciel percognoscere possumus in cholericissimo (ut ita dicamus) homine temperata diæta enutrito, in quo non parua cholerae quantitas multiplicatur, quemadmodum de sanguineo, phlegmatico, & melancholico id ipsum quoque euenire concipimus. Hi igitur morbo Gallico laborantes attenuante uictu utantur, licet non immoderate (sicut antea dilucidatum est) quod is comitialem morbum facile progignere possit: præsertim ubi uentriculus immoderate inanitus fuerit. De motu autem, & quiete in præsentia iam agamus, quoniam ad morbum Gallicum expellendum haud minimum momentum eos habere non auctorum tantum constanti assertionem, sed & ipsa experientia fide, exploratissimum omnibus semper habitum est. Motus igitur sit temperatus, factus ante cibum, superfluitatibus primæ, atque secundæ digestionis expulsi. Exercitiorum enim quoddam non solum corpus, sed animam lætam reddere potest, tam enim in ipso exercitio potens motionis fit anima, quod multi quidem liberati ab ægritudinibus perniciosissimis, ut perbelle nos docet Galenus in eo libello, quem de exercitio nuncupauit, & idem confirmat tertio Aphorism. comment. 20. & Rasis quarto Almanfo. capite. Hip. in libello & aere, & Auerr. septi. collig. Vrile quidem est exercitium, nam commouet calorem naturalem, & ualidas facit quæ sunt in membris uirtutes naturales, & animales, & uirtuales fortificando, auctore Galeno secun. Aph. comm. 48. & lib. secun. de sanita. tuend. & lib. de boni, & mali succi cibis. Quamobrem quantum adferat utilitatem gallicis affectibus unicuique exercitium tale constet, in eis siquidem necessario propter symptomata antea

enarrata calor naturalis perterrefactus est, & uirtutes prædictæ etiam ægent aliqua fortificatione, auxilio scilicet exercitii. Quare ego tanti esse in omni uitæ cursu exercitationem moderatam existimo, ut primas omnino illi partes in uita seruanda iure attribui debere censeam: ut ex illius commodis manifestum omnino apparet. Vnde tanti etiam facio exercitium in omni morbo Gallico homine affecto, cum scilicet moderata aliqua mensura, ut multos hac tantum ratione liberos euasisse prospexerim: quæ admodum ex quamplurimis militiam exercentibus uidere licet: qui quanquam facillime hanc prauam ueneream læcipiant, eam nihilominus exercitio quodam expellunt omnino, uel saltem ita humiliant ut uis actiones eorum lædat. His omnibus tamen constitutis non semper exercitium præuolare gallicis ægrotantibus consideramus, nam quo tempore medicamenta eis exhibemus, factius esse existimo ad superfluum quietem, quæ motum declinare, quia tunc uirtus totaliter attentata est ad morbi profligationem. Modo ad accidentia animi nosser merito transeat sermo, uidelicet iram, furorem, tristitiam, gaudium, timorem, inuidiam, & id genus: quoniam manifestum est quod medicus de his animi accidentibus maximam curam habere debet in gallica præsentia occasione, quæ enim molesta sunt animum implent, ac deprimit, motuque suo auersum a recta ratione uexant, lacerant, stimulos admovent, ac præ angustia respirare ægrotum aliquando non sinunt. Abstinendum ergo est ab ira, tristitia, & similibus animi accidentibus in corporibus habentibus aptitudinem ad incurrendum morbum Gallicum, quemadmodum obseruare licet ex Rasis lib. quar. cap. non. Alman. Idcirco omnia animi accidentia, quæ nocumenta, & indispositionem in his affectis corporibus inducunt sunt fugienda cum patientia, & bona tolerantia: & quam citius possibile fuerit expellenda, ac propulsanda: cum multa nocumenta talia, & consimilia accidentia inducunt. Firmatur enim morbus Gallicus in corporibus uexatis dictis animi accidentibus: maxime quæ tristitia erunt: quoniam corpora eorum replentur humoribus melancholicis. Si autem immoderata fuerit tristitia in frigidarum complexionum hominibus, corpus eorum refrigeratur: calorque extinguitur naturali sua in corporis interiora conuersione. Propterea tristitia omnibus est nocens corporibus, & maxime ea læ laborantibus. Hæc omnia Haly abbas quinto theoric. cap. ult. scripsit. Hoc idem uoluit Auicenna tert. prim. cap. quar. dicens. Tristitia multum exicat: & pigritia uirtutes laxat animales. Quid autem in corpore unaquaque perturbationum animi pa-

riat non ipsa modo experientia, plenaque sensuum fides, sed & omnis tum philosophorum, tum medicorum schola, omnis historicorum plenissima bonæ frugis lectio docet. Perturbatio porro animi ad confirmandam corpori gallico luem omnium promptissima, timor, mæstia, paucor, tum ira, effusumque gaudium haberi solent. Nam cum ad hæc repentina animi motiones, celeresque ac fortes natui caloris alterationes consequantur, fit omnino ut dissolutis quæ in nativo calore consistunt animi viribus, iisdemue nimia refrigeratione extinctis, mors consequatur. ab ipsis cauere oportet animi affectibus, quod corpus alterent, & a naturali statu evertant. Cum itaque (ut plene patet) & metus, & læticia si immodica sint, mortem adferre queant, cauendum id primum prudenti medico erit, ne uel rebus aduersis, ac tristibus animo ægrotantis cadat, seque morori conficiendum det: uel secundis nimium lateatur, atque efferatur. conuenit autem lætari, gaudere, & expellere penitus graues omnes curas, sed ad extremum nequaquam. Bene etiam de salute sua speret ægrotus, uerseturque cum amicis delectabilibus suis, & medicus eidem semper salutem promittat, licet ipse desperet, complexio enim corporis animi affectui semper inhæret: ut Damascenus in Aphorism. & Commentator Alexandrinus commen. trigesi mo octauo lib. Epidemiarum. Atque de omni animi perturbationum natura tantisper dixisse sit satis.

De morbi gallici curatione per uaria medicamentis instrumenta, uidelicet euacuationes, phlebotomiam, pharmaca, syrpos, lotiones, balnea, suffumigia, & alia quæ plurima remedia. Cap. 12.

Curationis omnis, uniuersæque, medendi methodi scopus unus, atque præcipuus est, ut ægrota corpora in sanitatem uindicemus. Id uero est, naturalis partium actiones, si quæ uitatae sint corrigere. Quare si prudens aliquis medicus causam huius prauæ egreditur remouere, & abscondere uoluerit, eo prædicto obseruato ordine satis commode fecerit: atque omnino debet secundum Galeni sententiam dicentis. Vnum commune oportet præceptum habere, efficienti unamquamque causam abscondere. Postea uero ad eam, quæ facta est, discessum peruenire, quod quidem affirmasse est uisus Princeps etiam Auicenna pri. quart. capit. ult. Et sic breuiter dicimus quod si in iue ista uenerit antecedentis, ut coniunctæ materiam repletio contigerit: cum euacuatione curatio auspicanda erit, per pharmaca scilicet,

uel uenæ sectionem; secundum quod signa demonstrabant, quæ quidem maxime opere medicis perscrutanda ueniunt, cum principaliter intentio in huiusmodi morbi curatione sit digerere, euacuare, diuertere, siue extra adducere. In principio igitur morbi Gallici si materia fuerit sanguinea, hoc est grossus utique sanguis, uel si fuerint reliqui humores, ut puta phlegma uisum, uel cholera uisum, uel melancholicus humor, & fuerint permixti, scilicet cum ipso sanguine, tunc primo incipiendum erit a uenæ sectione, nisi sponte ex naribus, hemorrhoidibus, siue mensuris sanguis effluxerit satis copiosus.

Talis autem uenæ sectio debet utique fieri in principio antequam incipiant apparere pustulae in cutis exterioris superficie corporis partium, cum enim ea morbi Gallici materia externas petierit partes in multa præsertim quantitate, nullo modo fieri debet uenæ sectio autore Auicenna. Fortasse phlebotomia mala fuerit: quoniam conuertit scilicet, & repellit illud ad partes corporis internas, quod ad externas procedere uideretur, & sic ad motus oppositum naturæ operatur. Sed indicationes contrarium nobis ostendunt, ut semper scilicet, & in omni morbo cum uisum est in sanguine a uenæ sectione inchoandum est. hæc enim tritisima est in medicina propositio, & ab omnibus tam antiquis, quam neotericis medicis comprobata, experientia quoque ipsa nos idem asserimus, & ideo nullatenus hac indicatione a phlebotomia est dubitandum. Imo quotidie experientia nos docet quod illæ mulieres, quæ tali morbo infectæ fuerunt, quia singulo mense consueta menstrua fluiebant, citius liberatæ fuerunt, nec ita acriter ab eodem molestabantur, nisi illæ, quæ ex aliquo impedimento mensuris ipsis carebant, tunc & ipsæ acriter affligebantur, cum morbi longiore mora. Hæc igitur uenæ sectio satis conueniet, & proderit propter causam antecedentem: quoniam est uehementis necessitatis in principio (ut dictum est) & maxime in pletoricis, cum uideantur signa exuberantis sanguinis, & robur, & ætas ipsa consentiant, antequam indurescat sanguis. Quare cum tanti commodi, ac utilitatis in prædictis principiis phlebotomia sit, considerare omnibus modis debemus, ea omnia quæ huic rei consideranda apparent, uidelicet quod melius sit infra subsistere, quam exquisitissime euacuare, ut inquit Anicen. prim. quart. capitu. de phlebotomia. In ueterato autem morbo, & sanguine indurato, uenæ sectio suspecta est, maxime copiosa, per quam dolores augentur, & ulcera malignitatem acquirunt: suspecta est etiam propter

uirijum imbecillitatem, hi enim necessario debiles sunt propter morbi etiam longitudinem, deinde ex malignitate sanguinis, quam sequitur defectus nutrimenti. Sanguinis igitur detractio non debet fieri in iis, in quibus fienda est per sanguificas, uel scarificationes, ut quidam male existimati sunt, sed potius per phlebothomiam, neque prius immittendus est clyster, ut omnes uulgares medici non solum in morbo Gallico, sed in omni fere morborum genere nulla ratione uel experientia commoti facere consueverunt, seducti fortasse Auicennæ auctoritate quart. prim. capit. de phlebotom. ubi inquit non faciendam uenæ sectionem sece existente sicca, existimant semper ante sanguinis missionem clysterem esse iniciendum, quod quantum habeat erroris ex eo probari potest, quod eodem Auicenna auctore multis in locis clysterem præcedat phlebothomia, quos legant apud illum omnes neoterici medici, ut sui erroris conscii fiant, qui tantopere illum colunt, ac uenerantur. Adde etiam quod ipse Auicennas canonem illum uniuersalem loco citato de clysteris exhibitione ante uenæ sectionem sumpsit ex Galeno in lib. de præfatio experimento confirmato, ubi semel in uno particulari solum casu, quando scilicet alius constipata est fecibus, alibi uero semper debere præcedere, imo subsequi Hippocrat. & Galen. docent. Nec etiam credendum est de Auicennæ, ut tam libere repugnare uelit Galen. cuius se interpretem esse fateatur, qui nunquam excepto illo casu, cum uide licet intestina fecibus constipata sunt, iubet ante uenæ sectionem inicere clysterem, imo semper ut subsequatur, non solum ille, uerum & Hippocrat. qui lib. quarto de uictus ratione in morbis acut. commen. septuagesimo secundo post factam uenæ sectionem, inquit clysterem postea exhibebis, ubi Galen. in commento quasi generalem regulam ponit dicens, quod Hip. post sanguinis missionem clysterem adhibere iubet, nisi spontanea excrementa bene exierint. Sed ne lectorem fastidio legedo nouas regulas sancitas offendam, satis est ut pro hac heresi eradicaanda locos tantum Hip. & Galeni ostendam. Videat ergo quæ scripta fuerunt ab optimo fene in eodem lib. 4. comm. decimo, quarto, & paulo post in textu decimo nono, & Galen. lib. secundo de compos. med. secund. locos capitu. 10. lib. 1. artis carat. ad Glauco. aem. cap. de cura quartana. & cum ipsorum auctorum præcæritatis locis, rationibus multis rem quoque examinet. Quod si adteritur aliorum Auenzoar. Auicennæ, & Auerrois auctoritates, quibus iubent ante uenæ sectionem clysterem esse exhibendum, dicimus illorum esse sententiam interpretandam de cura non qui-

dem præsentis morbi, sed illius præseruandi & cauendi gratia. Quare meminerint posthac, qui prauis seccis tantopere dediti sunt, hanc nostram sententiam meliorem profiteri, ut errorem execrandum hunc de usu clysteris ante phlebothomiam omnino obliuiscantur tum in aliis quamplurimis morbis (ut principio paradoxi diximus) tum maxime in gallica lne, in qua quidem hæc erunt nobis post ea, quæ iam enarrauimus consideranda. Et primum ut ex tantum in hominibus fiat per uenam illam hæparicam, quam olim in nostris Anatomicis Cõtemplationibus. cap. 12. lib. tertii cum Græcis, & aliis basilicam nuncupauimus, atque sectio talis potius fieri debet a dextro brachio, quam sinistro, uel si non licet eam secare basilicam dextram secare, secemus nos medianam saltem, siue communem dicamus, ex eodem prædicto latere: quandoquidem licet ipsam deprauatam materiam diuertat ab exterioribus ad internas partes, non tamen talis dicta materia sic ueneno quodam est prædita, ut est illa & morbillorum, & uariolarum, ob quam causam inepta quidem ratione non nulli eam prohibent sectionem. At nos communiter magnam inde utilitatem perspicientes ita præcipere solemus, ut dictum est, dummodo ægrotantis uirtutem correspondere satis inueniamus, quam quidem merito una cum Galeno semper diligentia qua possumus maxima obseruamus, ut ipse dixisse est uisus lib. pri. de regi. morb. acut. hoc modo. Sublimior intentionum omnium est intentio ab ipsa uirtute desumpta, quoniã curas est uirtus, & non medicus, siquidem cum fortis non fuerit, non prodest curatio quomodo cumque fiat: ut Auicennæ etiam in prima quartæ dixisse est uisus. Propterea sollicitudo medici esse debet circa corporis uirtutem integritatem, uirtutem scilicet, animalem; & naturalem. atque hæc nobis sint satis de rationibus, & obseruationibus in uenæ sectione prodiligenti præcepto a morbi Gallici natura selecto, si hoc unum adhuc adiunxerimus, quod in mulieribus affectis, utile est uena malleoli secta ciere menses si retineantur, quo tempore fluere solebant. Nunc ad alia medendi instrumenta consuero ordine præueniendo dicimus quod ægrotus debet ab omni penitus laxatio elongari, donec infirmitas eius declinauerit, tunc enim commode, & sine aliquo periculo materia poterit euacuari, sed minime tamẽ cum illis uehementissimis medicamentis, quibus hodie quamplurimi Empiricæ medicinæ sectatores uti consueverunt: imo benigna, ac sancta illa lenientia medicamenta eligemus, quæ omni remota iactura, opus nostrum ad pfectu sine cõducere poterunt, cuiusmodi sunt castia histula, manna, myrabolani, rhabarbarum, agaricus, aloë, & alia id genus purgantia,

ac benedicta medicorum simplicia pharmaca, cum decocto florum cordialium, prunorū da mascenorum, passularum, fenæ, epithymi, thymi, polipodii, & liquiritiæ, cum quibus fieri poterit euacuatio. Et si compositis medicamentis uti nos res ipsa constringat, tuto etiam id fieri euacuando cum electuario lenicivo, diafenæ Rasis, diacatholiconæ, electuario Indo, confectione Hamech, diapheniconæ, & similibus. Et quoniam præceptum satis enucleatum ab Hippocrate habemus primo Aphorismo, quod ea, quæ oportet ducere undecumque reperit natura, inde ducere opus est per conuenientes regiones, ideo nos cum in morbo Gallico inceperint pustulæ, naturam summo studio iuuare debemus ad expellendum materiam ad cutis externæ superficiem cum iis nempe medicamentis, quæ porositates omnium membrorum aperire valent: & maxime neurofororum, ubi recondita, & reclusa esse dicitur materia luis istius. Ideo ægrotantibus hoc potissimum morbi tempore exhibere quidem commode poterimus appii succum depuratum, & feniculi cum melle rosaceo optime præparato, præcipue hiemali, & frigido tempore, nam calido, & æstiuo præstat dare cum hordei optimo decocto, & si uolumus succum etiam pulegii addere tuto poterimus, uel et aquâ feniculi cum oxifacchara composita exhibebimus, ex quibus scilicet medicamentis id totum, quod quarimus, indubitata fide contrahamus. Nos autem in huiusmodi intentione nõ solum eo modo procedere conuenimus, sed quibusdam etiam aliis medicamentorum compositionibus, quæ adeo quidem a naturali simplicium ingredientium facultate prædita esse apparent, ut perbelle pustulas extra cutim expellere possint, & quoniam eorum experientiam multo- ties ratione obseruauimus indubitata, ideo hoc loco recensere non ægre feremus. Solemus igitur quibusdam, pro eiusmodi intentione præfens hoc medicamentum ordinare, uidelicet. Recipe ficuum siccarum, passula- rum communium, uel earum legitimarum, len- tium excorricatarum, seminis feniculi, lac- cæ, santhalorum rubeorum, ana unciam semis, pistentur pistanda, & postea decoquantur in li- bris duabus aquæ feniculi, & libra una, cum dimid. aquæ appii ad medietatis consum- ptionem, & percoletur: in cuius colatura dis- soluatur drachma una optimi croci, & usui referuetur in uase aliquo uitreo, uel lactem ui- treato. Huiusmodi namque decoctum satis commode, ac liberaliter prouocat materiam, ex qua scilicet multæ pustulæ generantur, & exiccantur, & tandem cadunt, & a dolori- bus ægrotantes delibentur. Quibusdam nero hoc alio modo medicamentum aliud or-

dinamus, scilicet. Recipe ficuum albarum exiccatarum numero uiginti, passularum enu- cleatarum, unciam unam, croci scrupulos quatuor, tragachanti drachmas sex, fiat deco- ctio in libris tribus aquæ appii, & tantumdem feniculi, & deinde secundum artem diligen- ter formentur syrupi cum saccharo optimo albo, uel melle delicato, & selecto. Aliqui bus deinde hoc alio diuerso modo medica- mentum huiusmodi iubeo parari. Recipe ficuum citrinarum siccarum numero uiginti- quatuor, lentium excorricatarum, & lac- cæ, ana drachm. sex, tragachanti, maratri, ana dra- chmas quatuor, aquæ feniculi, & buglosi, uel boraginis quantum sit satis, misceantur, & fiat decoctum ad medias, percoletur, & ut decet exhibeatur. Aliis autem eiusmodi pharmacum ordinamus, id est. Recipe aquæ feniculi, asparagi, & brusci ana uncias tres, aquæ appii, unciam unam, anisorum, carui, feminum melonum ana drachmas duas, sac- chari uncias tres, fiat portio secundum artem, & de ea detur mane, & uesperis. Alia ad- huc quamplurima reperiuntur apud periti- simos recentiores autores medicamenta, quæ huiusmodi quidem prædictas intentiones ha- bent, sed nobis tamen hoc loco satis sit ist- hæc tantum enarrasse ad nostrum integrum institutum. reliqua siquidem ex prædictis alio- rum monumentis quisque pro arbitrio perci- piat, atque interim nos ulterius curationem nostram contexamus. Et quoniam in præ- cedentibus demonstratum abunde fuit mor- bum Gallicum diuersas habere intentiones, pro diuersis eiusmodi temporibus, idcirco operæ pretium esse duxi, antequam ulterius nostra procedat oratio, curationem etiam talem constituere, ut optime prædictis re- spondeat. Et ideo cum morbus Gallicus fuerit in declinatione, talem tunc curatio- nem ordinabimus, scilicet primo ordinando decoctum, quod loco syrupi accipere æger poterit satis opportunum, atque utile post præcedentes alii lenitiones, quod quidem hoc modo pareretur diligentissime. Accipe florum boraginis, buglosi, sulularum, her- barum fumiterreæ, cicoreæ, melissæ, cuscuta- ræ, scabiosæ, scolopendrii, eupatorii, ser- pilli ana manipulum ss. corticum myrabola- norum citrinorum, & chebulorum ana unc. ss. feminis anisi, feniculi, ana drach. duas, li- quiritiæ rasæ, uuarum passularum ana un- ciam unam, polipodii unc. ss. thymi, epithy- mi ana drach. ii. ficuum pinguium siccarum numero viii. folliculorum fenæ sine stipulis unc. ii. agarici incisi unc. ss. auari ponderis, cin- namomi, zinziberis, ana scrup. ii. spicæ ser- pu. ss. fiat omnium decoctio in aquis bora- giniæ, buglosiæ ana libr. ii. secundam ar-

te ad medietatis consumptionē, deinde colorur, & clarificetur, & addatur oximellis simplicis § i. fiat potus pro quatuor uicibus, ex quo quidē quantum utilitatis poterit suscipere egrotus, unicuique; uel parum in compositionibus medicamentorum uersato, manifestum maxime erit. Post usum præterea quatuor istarum portionū, statim altera die capiat æger hoc aliud compositum medicamentum, nempe. Recipe floris cassiæ non deprauatæ nouiter extractę drach. v. diaphanæ Rasis drach. ii. ff. confectiois Hamech drach. i. reubarbari electi scrup. ii. spicę. gr. ii. syrupi superius descripti unc. i. aquarum lapuli, & fumiterre ana unc. i. fumat mane in aurora actuali caliditate, & postea ieiunet horas quinque, uel circa. Suscepto tandem hoc præscripto medicamento, quiescat æger in lecto per integrum illum diem, nec curet omnino lucidum quemuis perspicere aerem, ne aliquo pacto impediretur euacuatio futura: & quoniam euenire solet ut illi, qui purgatiuam medicinam accipiunt, debilitentur, & membra eorum languescant; idcirco nos die altero sequenti ordinare istis solemus membrorum confortatiuum hoc præsentem modo, scilicet. Recipe lactificantis Galeni drach. iii. diamusci dulcis drach. vi. aromatici gariophyllati drach. i. electuarii regum script. iiii. electuarii de gemmis script. ii. conferuę boraginis, & buglosi, & citoneorum ana unc. i. syrupi de pomis quantum sufficit. fiat secundum artem electuarium, de quo accipiat æger mane cocleare unum uel drach. ii. & sic membra percipient mirabilem utilitatem. At ubi eueniat, ut sanguis in ægro corpore paulo crassior existat, & non æquę per cutem deiciatur, quod in illo uiciatum esse constat, & hoc modo per partes paulo profundiores uagans appareat, musculos tum eorum inuolucra grauando, tendendo, & tandem erodendo tunc secta uena affectę parti maxime proxima, mox statim alia alterius membri dolentis, siue cruris, siue brachium fuerit, purgantia tunc medicamenta huiusmodi conferre pro comperto milites habemus. Recipe agarici optimi non troscicati drach. unam, aloes electi drach. ff. diaphaniconis drach. iiii. misce. fiat bolus, capiat cum inuolucro, & iuleppe rosato, ne amaritudo stomachum subuertat: quamquam hos iuuat quam maxime uomitus. quod si bolus auerteretur potionis cupientior, eiusmodi accipiat potionem, hoc modo ordinatam. Recipe folliculorum lenę unc. ff. turbit electi drach. i. ff. cinnamomi usualis drach. i. aquę cichorii unc. iiii. macerentur per noctem, & mane expressis adde oximellis simplicis unc. iiii. misce, fiat portio, quam capiat summo mane, & reliquis aliquot diebus utatur hoc infra scripto. Recipe

hissopi, hiperici, origani, pulegii, cichoreę ana manipul. i. polipodii quercini unc. ii. feminis chartami unc. i. ff. fiat decoctio ad libras duas, & circa finem decoctionis adde turbit electi contusi unc. ff. & iterum parum ferueat, & mox ab igne remotis adde ilico cinnamomi drach. ii. carui unc. ff. feminis feniculi drach. ii. contusa crasso modo: quę macerabis horis quatuor, inde excolabis, & de colatura capiat æger omni mane sub diluculum unc. v. cum unc. ii. oximell. simp. & decoctione hac epota, resumat iterum primam purgationem, uel si magis placuerit secundam, quę recipit folliculos lenę, & cętera. Si uero dolores infestant, & cruciatus membrorum non desierint, tunc ego ad agaricum optimum deuenio, uel ad pillulas de hermodactylis, eis super addendo aliquantulum reubarbari, ut puta ordinando in hunc modum. R. pillularum de hermodactylis scr. ii. reubarbari optimi sc. i. formentar pillulę nouem cinnamomo inuolutę. At si æger magis desideret loco pillularum accipere porionculam, quos sæpius inuenisse memini, turbit iubeo accipi, agaricum, folliculos uel folia senę, & eiusmodi, ita scilicet ordinando. R. agarici optimi dra. i. turbit electi. 3. ff. pulueris foliorum senę drach. iiii. zinziberis scrup. ff. cinnamomi drach. ff. aquę melissę uel absinthii unc. iiii. macerentur omnia per horas xii. mox optime expressis colaturę adde oximellis compositi unc. iiii. uel oxymell. scillitici unc. ii. misce, fiat portio, quam exhibebis hora matutina, & nitatur patiens eam non euomere per horam si fieri potest; deinde hora una elapsa si nausea premat, regeat liberius, nam pituitas multas, quibus similibus patientium uiscera sunt referta, una euomet: sic duplicem ex hoc medicamento contrahet utilitatem, uel (ut clarius dicamus) duplex hoc medicamentum præstabit officium, utrumque ad rem maxime conferens, nimirum quod in inferioribus intestinis erat collectum, per aluum deturbabit, & quod nentriculo inhaeret per os reiciet. Quod si contingat ut repente æger eiciat, paululum quiescere concedatur, mox statim poterit decoctum drach. vi. folio. senę cū unc. iiii. oximell. simp. uel § ii. oximell. scillitici, & sequentibus diebus utatur infra scripto a pozemate, donec perdurauerit. R. pulegii, origani, serpilli, uę arthetica ana m. i. mēta, melissę, absinthii ana m. ff. polipodii quercini unc. i. ff. fiat decoctio ad lib. ii. soluta ferme decoctione adde turbit electi unc. ff. aristolochiæ rotundę drach. iiii. & leuiter, paruoque tempore subferueant. deinde ab igne remotis adde foliorum senę unc. i. feminis anisi, carui, cinnamomi ana drach. duas. macerentur per horas decem. mox colatis, & expressis liciter, colatura seruetur in uitreo, uel pica-

ro uafe: vtaturque eiusmodi colatura per octo, aut decem dies, si uires ferant, illam denuo conficiendo cum prima ante id tempus fuerit absumpta, ex qua capiant singulo mane unc. v. cum unc. ii. oximell. comp. uel unc. una cum dimidia oximel. scillitici. Interim dolentes partes aqua utiq; exquisita lauentur, & eadem foueantur semel, uel bis in die, donec dolores instant, lanaque succida abundanti panno insuta circumducantur. Attamen si ex istis quouis modo leuari dolor uideatur, sæpius luce, noctuque lana optime calefacienda, & reponenda; hæc enim frequens repetitio hos dolores plerumque mulcet, unde robur partes suscipiunt, requiescentibus sic quandoque uiribus. Quod si ulcera corpus egrotantis gallica offendant, atque ea egre sanabilia esse conspicias, statim ab egro sciscitandum erit num talia sponte apparuerint, uel potius post usum rodentis alicuius medicamenti. quod si inmediate post medicamentum rodens euenerit, per duos, uel tres dies ab iis cessandum est, tantum parti ulceratæ medicamentum appones, quod mellis recipiat partem unam, & semissem, succi rosarum, & terebinthine singulorum partem unam, unguenti egyptiaci partem semissem, ad ignem omnibus belle permixtis, nam hoc medicamentum leuiter abstergit, ac concoquit, sic ut si durities, uel patredo ex medicamentis antea forte irrationabiliter adhibitis peruenerit, tum huius medicamenti auxilio, tum nature munere corrigi conspicias. Si uero interea nihil in iis uideatur remissi, augeantur uel ea etiam ex se ad hunc statum peruenerint, statim post basilice uenæ sectionem dextri brachii ad uersum corporis purgationem deueniendum cæseo, prout egrotantis natura medico demonstrauerit. inserere autem hic purgationem pro inuicioribus non extra negotium fore credimus. Finge igitur amaræ bilis hominem esse, & in tempore non extremè calido, nam eadem constat esse uel iuuenilem, uel uirilem: impuberes, uel lenes non facile coeunt. Recipe igitur acetosæ, cicorii, origani ana manip. i. graminis, liquiritiæ rasæ ana unc. ss. radicis lapatii acuti, & feniculi mundatarum ana unc. i. polipodii quercini unc. ii. ss. fiat decoctio ad libras duas, quæ aromatizetur cum semine petroselinii ad drach. i. ss. cinnamomi ad drach. ii. de qua sumptis unc. iiii. adde syr. rosa. laxatiui unc. iiii. electuarii rosa. Mesue drach. ii. mixta albente celo, potet, & de reliqua decoctione sumat singulo mane unc. v. addita unicuique dosi syrui ros. laxat. & syr. de fumoterr. compof. ana unc. i. nam huiusmodi pharmacum biliosos humores, & crassos, uel etiam serofos, qui reperiantur in uenis, quæ proximiores sunt intestinis, reuocat, id quod

A in corporibus paulatim solet acernari deturbans, ulcus postea commodius sanabis, uel cum medicamentis chirurgis aptatis, uel cum remediis, quæ ulterius adnotabimus, et puta si nimentis ex hydrargiro, uel ligni Indici decocto. Si uero contingat ut feminis profluuio grauetur morbo Gallico affectus, principio mediocri negotio curabitur, primum uirgam abluendo, & scrotum, & coles ea aqua calida superius adnotata, & corpus leuiter purgando, cum portiuncula lotæ terebinthine, aloë, reubarbaro, & eiusmodi, bolum ordinando, ut puta hoc modo. Recipe terebinthine claræ lotæ primo in aqua plantaginis, mox in uino albo unc. ss. reubarbari optimi drach. i. aloës electi scrup. i. cum puluere liquiritiæ, & saccharo fiat bolus, capiat matutino tempore, & superpotet decoctum canthium uiridium, & parietariæ, ex carniuum iure factum, uel cum butyro, sale, & aqua. Hac purgatione utatur bis interpositis duobus, uel tribus diebus, si prima libere eduxerit, interea exiguo clysteri in uirgam iniice lauacrum istud, scilicet. Recipe aquæ lactis, lixiuii, aquæ ros. ana unc. iiii. rosarum rubearum siccarum drach. ii. turtiæ opt. preparatæ, litargirii ana drach. iiii. bulliat, parū colentur, & utere bis in die, blâde iniectando, ne exulceres, & tepide: quod si ad sextum diem molestus adhuc affectus sit, uenam in istuo secari basilicam dextram, & deinde sequentem portionem ordinari committo. Recipe maluarum, mercurialis, parietariæ, borraginis ana m. i. polip. unc. ss. fiat decoctio pro una dosi, in qua infunde turbid electi dr. i. ss. foliorum fenæ dr. ii. cinnamomi dra. ss. omnibus contusis macerentur per noctem, mox expressuræ adde syrui rosati laxat. unc. ii. & potet mane die sequenti. Si uero pharmacum copiose aluum non eduxerit, capiat egerius calidum canthium uiridium, & parietariæ ad unc. quinque cum unc. ii. syrui rosati solut. & si potione prima nauiter deiecerit, secundum omittes, & per dies sex uel septem præsens diureticum matutino tempore potet. Recipe parietariæ, capillorum ueneris, carduum siluestrium ana manip. i. radicis apii, eringii, & feniculi mundatarum, liquiritiæ rasæ, ligni indici ana unc. ss. ciperi drach. iiii. mellis despumati, unc. iiii. fiat decoctio secundum artem ad lib. it: quæ aromatizetur cum drach. iiii. cinnamomi, & tantundem seminis petroselinii, de quo capiat matutino tempore unc. viii. calide, & stragulis mediocriter cooperatus, modeste sudare tentet, & postea iterum altero die post exactam decoctionem sumat purgationem præscriptam. & si aluus non libere exierit, deuoret alternis diebus per horas duas ante cœnam, uel matutino tempore, quod mihi

magis aridet, pillulam unam aggregatiam
 dosis unius scropuli, quod si nihil moueat die
 sequenti sumat drach. ss. in duabus pillulis di-
 spositam, nec aliquo modo eorum argumen-
 ta curet, qui maximam in morbis profligandis
 fidem imponunt in exhibitione pillularum per
 numerum impar, ut puta per tres, quinque, septem
 & huiusmodi: quoniam incepta admodum sunt ta-
 les observationes. Interim uero hanc nouam inie-
 ctionem in usu ponet. R. aquæ ros. succi plantagi-
 nis depurati, ana unc. vi. mirabol. citrin. dr. iiii.
 tertia dr. ii. bulliant parum, mox percolatis,
 tepide bis in die uirga infundes, sed manu le-
 ui sine impetu, ne uirga fistulam, quæ iam ali-
 qua excoaratione tetratur, plus exulceres. At si
 pustula ledant membra ipsius ægrotantis, ego
 eo tempore post uenæ sectionem toties repe-
 tam, uel præbeo fætidas pillulas, uel alias de fu-
 moterræ, sine potius ei ordine certo liniri in-
 stro uentrem cum manna, cassia, confectio-
 ne hamach, electuario lenitiuo, indo, & similibus,
 ut puta. Recipe manne granatæ electæ, floris
 cassiæ recentis, ana drach. v. confectio-
 nis hamach, scrup. iiii. cum saccharo fiat bolus, uel
 potius hoc alio modo, & præsertim pro paupe-
 ribus, quibus non licet magnas expensas admo-
 dum sustinere. R. electuarii lenitiui, dracastæ
 ana drach. v. electuarii indi drach. i. ss. distem-
 pera cum aqua fumiterræ; deinde sequenti sy-
 rupo digeratur præua illa materia, scilicet.
 Recipe syrui de buglossa, de fumoterræ ana
 drach. vi. aquæ lupulorum, endiuia, cichoreæ
 ana unc. unam, misc fiat syrui pro una uice,
 & sic pro aliis, donec percipiat optimus, ac di-
 ligens medicus signa materiæ prædictæ dige-
 stæ, tunc enim non refert ulterius secus proce-
 dere cum istis digestiuis syrui, sed itatim se-
 quenti die deueniendū esse censeo ad medica-
 mēta illa, in quibus facultas optima sit eradicā-
 di quod deprauat, & lædit, semper tñ ea oia consi-
 derādo, quæ ab autoribus decreta sunt in tali
 tempore, nec statim ad fortia medicamenta
 debemus accedere, sed graduatim a leuiori-
 bus inchoandum esse putamus, sicuti exemplis
 infra positis quisque percipiet. R. Igitur floris
 cassiæ nouiter extractæ, diasenæ Rafis ana ꝑ.
 ss. confectio-
 nis hamach, electuarii Indi ana
 drach. i. decoctionis communis, unc. iiii. in qua
 bulliant sticados, florum fumiterræ ana m. ss.
 Quo autem pacto fieri debeat decoctio illa
 communis, cum uniuersis eiusmodi intentioni-
 bus, locus eiusdem declarationis satis diffusus
 antea fuit in nostra Fabrica Pharmacopolite-
 rion, & ideo nō refert hoc loco aliud ulterius
 pertractare, nec cura præfens id ipsum requi-
 rit, ut pharmacopolam instituiamus medicum.
 Si præterea contingat (ut per sepe uidisse me-
 mini) quod temporis progressu nullam forte
 humani corporis particulam hæc fordes exci-

piat, caput tamen præ cæteris principibus ex-
 pugnare conatur, illud perennibus, asiduisq;
 ac lætiferis doloribus exagitans, tunc habita
 nobilitatis membri consideratione, secta ue-
 na cephalica dextri lateris, talia statim medi-
 camenta instituo, ut uim habeant primum ex-
 purgandi, cuiusmodi iam diximus esse reubar-
 barum, agaricum, diaphinicon, & similia, hoc
 modo sciitæ ordinando. Recipe diaphinico-
 nis drach. iiii. agarici optimi, drach. ss. reubar-
 bari electi scrup. ii. cum saccharo, & puluere
 de stæchade, fiat bolus deuorandus hora op-
 portuna cum inuolucro, & iulep. ros. inperfo,
 quo amaritudo non percipiatur, nec uomitu
 tentetur. At si potionem patiens magis quam
 bolum expetat, eam præbeas infra posita post
 hanc decoctionem uel aliam eiusdem generis
 ex arbitrio prudentis medici, qui parienti
 præsit. Recipe origani, betonicæ, serpilli, ce-
 trach, & acetosæ ana manip. i. rad. eringii, fœ-
 niculi, petroselinii, polipodii, & acetosæ ana
 unc. i. graminis, liquiritiæ, pass. ana unc. ss. se-
 minis carui, petroselinii, coriandri ana drach.
 i. ss. fiat decoctio ad lib. ii. in qua dissolue sy-
 rui de stæcade comp. unc. iiii. syrui de ca-
 pillis ueneris unc. ii. capiat ægrotus in quatuor
 dosibus singulo mane unam, incipiendo die
 postero ab assumpto prædicto pharmaco, ut
 puta. Recipe stæchad. pug. i. betonicæ mani.
 ss. foliorum fenug. drach. iiii. coriandri, anisi ana
 drach. i. fiat decoctio pro una dosi tantum, in
 colatura infundendo reubarbari electi drach.
 i. ss. cinnamomi scrup. i. maceretur horis octo,
 uel decem, & expressuræ adde syrui ros. solut.
 unc. i. diaphiniconis drach. ii. ss. dissolue & præ-
 be hora electa. Utatur postea præscripta deco-
 ctione ad septem, uel octo dies calide, mox lo-
 dicibus contactus afflictiis sudores promoueat
 alternis diebus, quod si estas fuerit loco syru-
 pi de stæcade sume oxifaccharum, uel aceto-
 sum simp. Post autem sudores exiccatos, uoret
 pillulam unam cochiam ponderis unius scro-
 puli, & postmodum ab assumpto medicamento
 caput lauet ex lixiuio parato sarmentitiis cine-
 ribus, uel ficulneis, in quo serpillus fuerit inco-
 ctæ, repetatque quarto quoque die, nec sit lo-
 tio longa, nec exiccatio abundantior, quo plus
 non trahas quam dissoluas, uel nimia cutis
 exiccatione plus constipes quam sit equum.
 Si uero hoc medendi modo dolor adhuc mini-
 me cedat, tunc nos iubemus secari uenam, quæ
 patentior fiet in capitis ex parte dolenti fron-
 te, siue secetur media, si utraque pars conside-
 tur, & die eodem a secta uena exhibeo phar-
 macū aliquod, quo uentrē soluerē, cū agarico,
 reubarbaro, diaphinicone, & eiusmodi, quæ
 quidem maximas in hoc morbo partes obrinet
 si probe, & debito tempore exhibeantur, at-
 que hoc modo compono. Recipe agarici opt.
 drach.

drach. i. reubarbari drach. ff. diaphiniconis drach. iii. & in bolis fiat, & uoret ut supra, uel in aqua cicorii dissoluat, & potet, aut cochias pillulas sumat ad drachmam. postea diebus sequentibus, utatur decocto cum origano, betonica, & similibus, ut puta. Recipe origani, betonica, serpilli, acetosa, endiuia, ana manip. i. radicis lapatii acuti, eringii, buglossa ana drac. ff. polipodii unc. i. ff. feminis carthami unc. i. bulliant in aq̄ fontanæ lib. iii. ad tertiam partis consumptionem, sub finem coctionis, adde foliorum fenæ unc. i. carui drach. iii. & tãtillum ferueant, mox ab igne dictis frige factis ac per colum liquore transfuso, huic adde syr. ros. sol. unc. iiii. oximellis scilitici unc. ii. misce & in utreo uase reconde pro quatuor dosis, quas capiat diebus continuis singulo die unam. Quod si agrotus ob assumptiones tot medicamentorum, & cruciatus ab affectibus malignis fuerit uiribus collapsus, tunc ego ab ea curandi ratione desisto, ordinando ei opiata ex conferuis radicis acori, elenii, florum saluia, anthos, cicorii, buglossi, roris marini, borraginis, cortice citri condito, theriaca, diamargar. frig. elect. lectif. Gal. diarhodon Abb. triasant. & similibus, quæ quidem opiata sumat confictus mane, & uesper, ad cerebrum, uentriculum, cor, & hepar roborandum. Si uero mulier affecta curatur, non debemus quidem omittere in medicamentis, quæ uterum iuuat, cuiusmodi sunt matricaria, uerbena, fabina, syrpus de artemisa, & de radicibus. Atque per sepe maxime utile fuerit aperire, purgare, & roborare uterum prædictum hoc nostro præsertim puluere, scilicet. Recipe feminis feniculi unc. ii. melissa man. ii. florum arthemisa man. iii. polipodii unc. i. macis unc. ff. pim pinella unc. i. fiat puluis, de quo deuoret mulier in omni cibo. Si præterea res ipsa postulet ut ad fortiora medicamenta in curatione, & profligatione morbi gallici, percurramus, prætermisso antimonii puluere diligenter præparato, ex quo mehercule quotidie Venetiis miracula conspiciuntur, & quamplurimis in ciuitatibus hoc modo gradus eorum constituemus, & primo. Recipe decoctionis com munis (cui adde polipodii quercini, & fenæ ana unc. ff. hermodactylorum drac. ii.) quantum sufficit, in qua dissolue diacatholiconis drac. vi. cõfectionis hamech, & diaphiniconis singulorum drac. ii. misce, fiat potio, uel hoc sequenti modo. Recipe electuarii de psillio, & de succo rosarum ana drach. i. ff. catholico. & tripharæ persicæ ana drac. iii. reubarbari electi, in sero caprino infusi, scrup. iiii. cinnamomi grana quinque, (syrupi uiolacei unc. i. aquarum lupuli, & fumiterræ ana unc. i. ff. misce, fiat potio, quam exhibere tepide debes summo mane, uel altero modo, ut puta. Re-

A cipe electuarii indi maioris, & diaphiniconis ana drach. iii. diachartami drach. ii. aquarum betonica, & buglossa ana unc. ii. syr. ros. solut. unc. i. misce, & fiat potio. uel Recipe conferuæ rad. buglossi, & florum stacados ana drach. i. ff. theriacæ ueteris scrup. iiii. sacchari modicum, & fiat bolus. Loco autem potionis hiberno præsertim tempore nos multoties purgare solemus humores agrotum maxime infestates cum diuersa pillularum massa, pro ut signa apparuerint huius, uel alterius peccatis humoris, quos quidẽ ex prædictis facile dignoscet, ut puta pill. de agar. cochiis, fetid. lucis, de hermo. artritico pro pituitosis, & aureis, aggregat. assaiaret, sine quibus, de reub. quinq; gen. mirabol. pro biliosis postea ordino syr. hoc modo. Recipe syr. de lith. unc. i. syrapi de fumoterræ unc. ff. aquarum buglossa, boraginis, lupulorum ana unc. i. misce, fiat syrpus pro una uice, & sic pro aliis, donec peruenire possimus ad medicinæ eradicatis exhibitionẽ, quæ quidem hæc erit. Recipe prunorum damascenorum numero, v. liquiritiæ rasæ, uuaru passularum ana drach. iii. fumiterræ, capillorum ueneris, ana manip. ff. florum uiolarum, borraginis, buglossa ana manip. ff. sebesten. vii. tarindorum unc. ff. bulliant in aqua cõmuni, deinde coletur, & huius colaturæ accipe unc. iii. ff. in qua dissolue diacatholiconis, electuarii de dactylis ana unc. ff. syrapi de stichados drach. vi. misce fiat potio. Deinde si opus fuerit accipiantur syrapi fortiores, quales sunt de epithymo, cum aquis feniculi, petroselini, & eiusmodi. Facta itaque quantam licuit materiæ diligenti euacuatione, tempus satis tunc oportunum fuerit, ut ulterius practica actio progrediatur, quod commodè omnino fiet ordinando egro balneum quoddam, siue (ut uulgo ait) stustam cum aqua dulci, in qua bulliant malua, bismalua, melilotum, chama melum, rosa, lapacium, fumiterræ, & huiusmodi, in quo statim sequenti die a purgatione prædicta intret ille, qui morbo gallico fuerit affectus, quandoquidem eo pacto conueniens fit alteratio, & humectatio, quæ maxime requiritur, sed hoc tamen animaduertendum medico fuerit, ut statim inter sudandum agrotum hanc præbeat egregiam aquam, quæ hoc modo præparetur. Recipe radicum altheæ, fumiterræ, lapatii, enule, ana lib. ff. & minutim incidantur, & ponantur in quatuor libris uini optimi, & legitimi maluatici, aut aromatici, ad remouendum per integrum diem, & noctẽ, postea addatur theriacæ ætatis decem annorum, unc. i. ff. & omnia simul ponantur in alembico destillatorio, & igne temperato extrahatur aqua, de qua (inquam) exhibeat medicus unc. iii. cum unc. ii. aquæ buglossa quum incipit æger sudare, ut iam demonstrauimus,

& balneum istud reiteretur omnibus sex diebus, aut semel fiat in hebdomada, aquam prædictam potando, quam optimam quidem, & singulare multoties ego inueni, ne dum ad uersus eiusmodi deprauatam temperiem, sed alias adhuc quamplurimas. At si ulterius res ipsa postulet, ut membra nostri patientis confortemus, & præcipue post balnei prædicti reiteratum usum, tunc tuto ordinare poterimus præfens hoc medicamentum. Recipe theriacæ Andromachi senioris decem ad minus annorum, unc. i. mitridati optimi unc. ss. seminis citri, boli armeni, ana drach. i. incorporentur omnia ultimata contritione, & cum aqua rosa. muscata fiat electuarium, de quo accipiat ad drachmam unam ægrotus. Item potest fieri hoc aliud medicamentum. Recipe lactificantis Galeni unc. iii. diamufci dulcis drach. vi. aromatici gariophylli drach. ss. elect. regum drach. i. conferæ buglossæ, citoniorum, boraginis, ana unc. i. syrupi de pomis q. l. fiat secundum artem electuarium, de quo accipiat mane drach. ii. uel coclear unum. Verum si dolores adhuc nimium intolerabiliter infestauerint, & requies nulla, uel pauca propterea infirmo aduenierint, tunc tuto deuenire poterimus ad unctiones illas blandiores, cuiusmodi est si accipiamus radicis liuium, seminis hiosciam, ana drach. iii. cerussæ unc. i. medullæ cerui, & uituli, ana unc. ii. olei antiqui, & ceræ. q. l. & fiat unguentum, quo linatur locus doloris, & si tandem ultima necessitas urgeat, tunc opii modicum omnino imponemus. Sed antequam ad narcotica ista deueniamus, consulo ut omnes alias tentemus vias, quoniam semper in narcoticis timor aliquis existit, si Auic. credendum est. Quare huiusmodi dimittantur pro posse, & prius a nodina tententur, & uere sedantia, cuiusmodi erit si inungantur membra patientis hoc præfenti unguento, uidelicet. Recipe olei amygdalarum dulcium, unc. unam, & ss. pinguedinis anatis, & gallinæ, ana unc. ss. mucillaginis fenugræci cum aceto extractæ, drach. vi. ceræ albe parum, fiat unguentum, quo uti possumus ad dolores sedandos, & mollificandos nodos, siue tumores in lapideitatem (ut ita dicam) conuersos. Aliud etiam unguentum poterimus ad dolores ordinare, & ubi præsertim materia grossa imbibita fuerit, quod fit accipiendo castorei, mirrhæ, costi ana partes æquales, puluerizentur, & fiat unguentum molle cum oleo rosaceo. Vel hoc aliud potius ordinabimus nobilissimum quidem unguentum, quod recipit uulpem pinguem excoriatam, intestinis etiam euulsis, & imponitur armoniaci, galbani, bdellii, thuris, masticis, ana uncias quinq. fenugræci, seminis lini, radicis althææ ana unc. i. pinguedinis ursi, pinguedinis gallinæ, &

anferis, ana drach. ii. affetur in ueru rebus prius ingestis, & afluto uulpis corpore, totum quod inde distillatur, usui referuetur, quia certissimum est auxilium. Si uero omnibus prædictis factis dolor nequaquam cessauerit, & æger ad uirtutis destructionem timet peruenire, tunc tandem non sine maxima diligentia ad opium prædictum, & cætera etiam narcotica poterimus prouenire, quæ stupefaciendo sensum mæbri auferunt, & hoc modo dolorem sedare possunt, quamuis eorum auxilium non sine maximo periculo concedere ualeamus, sicuti manifeste totum confirmatur a Galeno, Auicenna, & plerisque aliis medicinarum doctoribus, in quibus quod talium usus non sit nisi instare ad symptomata, augent enim hæc dispositionem istam, & eam difficile solubilem reddunt, uirtutem debilitando, calorem, & spiritum obtundendo, & suffocando. Quare cum ad remedia hæc cogamur tandem peruenire, habita prius diligenti uirtutis obseruatione, ea exhibebimus, atqui non per se simpliciter (ut quidam empirici hoc tempore inanimes faciunt) sed permiscendo ipsa cum aliis medicamentis, quæ facultatem habere possint rectificandi eorum malignitatem, cuiusmodi esse poterit hoc præfens unguentum. Recipe opii, croci, ana drach. i. ceræ albe, drach. i. olei rosacei unc. i. fiat unguentum. Aliud adhuc fortius. Recipe opii thebaici, corticis mandragoræ, radicis iusquiami, ana drach. ii. spicæ, croci ana drach. ss. olei nenupharini, olei rosarum ana unciam. ss. fiat unguentum. Atque hæc sint iam satis de narcoticis unguentis, quibus nullo pacto utetur accuratus medicus nisi prius a leuioribus inceperit in unctionibus sicuti erit oleum nenupharinum, iusquiami, uiolarum, & huiusmodi, a quibus postea discedat, & paulatim ad fortiora sese conuertat. Atque hoc semper animo referuet, ut partes corporis cum illis præscriptis narcoticis inunctæ, post horum spatium aceto irrorentur, & suauiter fricentur cum panno aliquo calido. Cumque ita laborauerit peritissimus medicus ut dolores omnino subleuentur, ac pustulæ cum supra scriptis medicamentis fuerint extra cutim redactæ, & patiens nihil hominis curatus non sit, & gnum erit quod materia illa nimis esse debet furiosa, & uix curabilis. Quare opere peritium erit ut ilico curationem conuertamus ad unguenta illa saluberrima, cum quibus multos me recte admodum curasse, & sanos reduxisse memini, unguendo quotidie bis iuncturas in parte domestica, & hoc modo paucis diebus pustulæ omnes cadebant, & membra omnia sanæ euadebant continuo, ex quibus unguentis ego primum hoc ipsum experientia comprobauim multoties. Recipe cerussæ unc. i. thuris, masticis, litargirii ana unc. ss. olei rosacei

facei loti cum pluribus aquis, & diu ducti in mortario plumbeo cum pistillo etiā plumbeo, quantum sufficit ad incorporandum. Item recipe butiri recentis, terebintine, assungie gallinæ, olei uiolarum, ana unc. ii. litargirii, plumbi nstri, ceruse, aloes hepatici, ana unc. ss. misce, & secundum artem fiat unguentum. Hoc autem unguentum efficax est ualde in cru stosis, & pessimis pustulis, sed aliud quod sequitur plagas egregie sanat, & uestigia etiam, quæ remanserunt, resoluit. Recipe osium adustorum, lupinorum, costi, aristolochiæ rotundæ ana partes equales, fiat unguentum cū assungia porcina. Fricatio etiam cutis cum fursure triticco multum ualet in hac intentione, ut ego sepe sepius expertus fui. Ad sunt præterea diuersorum unguentorum compositiones, quas quidem plerique doctissimorum uirorum renunciant, reprehendunt, & damnant. plerique uero comprobant, sequuntur, & laudant. cuiusmodi sunt ea omnia unguenta, quibus argentum uiuum permixtum fuerit, aut alia metallica medicamenta, quæ prudentes medici prosequi haudquaquam debent, nisi cum timore, & cautela, ut quisque certificari poterit ex his, quæ a Galeno scribuntur lib. nono de simplicium medicamentorum facultatibus. Sed quando huc oratio nostra deflexit, operæpretium esse duxi ea omnino adscribere, quæ probabiliter de qualitate, & usu huius prædicti medicamenti, Græcis hydrargyri uocati, dici, ac disputari queant. Interim industriis candidisque ingeniis, calculum, atque iudicium suum defero, atque ita commo dius omnino unguenta tandem prædicta proponam, quæ nobis probabiliora uisa fuerit.

De argenti uiui consideratione. Cap. 13.

Postquam gallici morbi curationem illam aggressi sumus, quæ non minoris contumacia, & periculi est humane naturæ quam proxima præcedens, cum medicinis (ut dictū fuit) utatur metallicis, quæ medicus prosequi mihi me debet nisi cum timore. Atque postquam clare nobis demonstratum est, quod topica medicamenta purgato egent corpore, nihil aliud relictum nobis fuisse uidetur, nisi ea tantum recensere, quæ de hydrargyro dicenda ueniunt. Initio igitur originem, ac discrimē: mox ambiguas & differentes scriptorum sententias proponam: deinde incolumitatē eius, postremo quatenus noceat, ostendam. Dioscorides libro quinto, cap. 60. factitium genus unum, naturale duplex constituit. Alterum huius uomicam liquoris æterni. Plinius alterum argentum uiuum appellauit: quod uero arte ex minio paratur, hydrargyrou dixit. Et ideo a Leoniceo reprehenditur, cum tam

A natium, quam factitium Græci, ac Latini postrema uoce ex aqua & argēto inscribant, quoniam huic colore, illi æquositate est simile: quod non neglexit Ludouicus Cælius lib. 26. cap. 30. Antiq. Lestionum. Indabitatum haberi debet, in minii (quod cinnabaris fossicia hodie appellatur) olim uenis, sicut etiam nunc, reperiri, cuius tria apud ueteres metalla leguntur. Primum in Hispania, unde Romam afferebatur, secundum in regione Attica, tertium in Ionia, ex Theophrasti, ac Plinii testimonio. De argento uiuo naturali, pauca ueteres literis mandarunt, hoc æuo in Germania aliquot locis exudar, quod ostendit Georgius Agricola libro de Natura fossilium. B Quinque differentias manifestat Antonius Gallus libro de Ligno sancto non permiscendo. Atque hæc de ortu, & differentia sufficiant. Nunc autorum placita audiamus, ubi in primis necessarium est, Pauli Aegine tæ scripturam libro septimo, capite simplicium tertio, examinare, ubi medicorum plerisque concrematum hydrargyri cinerem aliis speciebus mixtum, colicis, & iliosis propinasse dicit. Auicenna lib. 2. cap. 47. & 4. Fen. 6. Tract. 1. cap. 2. plurimos sine læsione bibisse scribit. Egreditur enim integrum per intestina: quod de impermixto intelligendū prorsus arbitror, cuiusmodi exemplum refert de Natura fossilium lib. 8. Georgius Agricola. C Cæterum priusquam latius progrediar, Pauli dictionem, ut mancā, curtatam, ac deprauatam corrigere, restituereque per Serapionem, statui, qui cap. simplicium suorum 385. ad sequentem modum scripsit. Quidam sumplerunt argērum uiuum mortificatum, & mortui fuerunt ex iliaca passione. Mihi equidem postrema hæc orationis series apud illum neglecta uidetur. Hæc est cur Paulum excusemus, dicentes, eum de extincto, ac quibusdam speciebus mixto, utpurē innocuo, uerba facere: nam & Serapion disertè mortificatum scripsit, quod est extinctum: nihilo tamen minus eo usos, dixit mortuos. Et manifestum est, intra corpus utentibus, deleterium omnino ac mortiferum esse, quocunque modo adumbretur, quod non præterit Dioscorides noster. Qui uero mihi parum credunt, malo suo experiantur. Moneo certe quocunque, ne quis nitam temere periculo exponat. Moneo quoque in primis refractarios aliquot chyrurgos, ut a confidente scelere desistant, dum sæpe pulueratum argentum uiuum: quod sub inde aquam fortem, & chalcantem, siue utriolam Romanam, subinde sulphur, ac argentum uiuum admixta habet (præcipitatu uiugo uocant) exitiali pernicie offerunt. Ne que audiendus est Matthiolus, eundem puluerem, ceu ueram argenti uiui extrinsectionem, linimentis

linimentis tuto admisceri posse existimans, ad finem curationis morbi gallici, ex melancholico humore: neque item Massa, in pulvere suo angelico, libro sexto, capite quinto, sicut ostendit Antonius Gallus, libro superscripto. In sermonis progressu, temperamentum, & incolumiter foris hydrargyron usurpari posse, monstrare incipiam. Nicolaus Massa libro quarto, capite primo, & tertio, de morbo Neapolitano, dum tacus in eo studio uersatur, Gentilis testimonio fretus, medicinam quarti ordinis, ad secundum reduci aliarum missione autor est, quoniam hæc illius uehementiam, siue malignitatem contemperaui. Constat autem ex Auicenna lib. 2. cap. 47. argentum uiuum, frigidum ac humidum esse in secundo; cui Guilhelmus Placentinus lib. 4. sub scribit. Ex recentioribus Ioannes Ambianus in Illustissimo Opere suo, de abditis rerum causis secundo, cap. 14. adeo frigidum, humidumque asserit, ut uia narcotica, dolores omnes sopiat & leniat, præduros tumores molliat, concretosque dissoluat. Aduersum hos Isaac secundo Praxeos calidissimum pariter ac humidissimum excessus quarti constituit. Similiter Constantinus de medic. uirtutibus, & Pandectarum autor cap. 22. & Platearius cap. simplicium quinto. His acquiescunt Massa cap. supra citato, atque Almenar Hispanus cap. sexto. Matthiolus autem, per Aristotelem, atque Arnoldum de Villanoua, calidum, siccum quemox per alios summe frigidum humidumque decernit. Similiter quoque Commen. suo in lib. 6. Dioscor. Deinde per Geberum in signum metallorum scriptorem, a calore temperatissimo cum sulphure sic per minima unito, ut siccum humido, & humidum sicco equaliter in eo temperatur, probat. Amatus Lusitanus frigidum, siccumque firmiter credit enarr. 70. in 5. Dioscoridis lib. In summa ex his colligitur, argenti uiui naturam medicis haud satis exploratam fore, dum tam repugnantes de eo sententias proferunt. Sed ut ut est, illud uelut duabus ancoris fultum, ex Gentilis doctrina, firmum manere debet hydrargyron ad temperatam qualitatem, ex conuenienti mixtura, reduci. Fit autem hæc, longa nanc consuetudine, & confirmata experientia, quæ fidem rebus conciliare solet, per ieiunium hominis saluam, adipem porcinam, & ursinam, oleum terebinthinæ, iuniperi, butyrum recens, styracem liquidam, theriacam, stæcadem, castorium, myrrham, thus, iridem, & id genus, correctoria, pro diuersis medicandi scopis. quæ quidem artis peritignauiter utiliterque coniungunt, ut nullam aut ualde exiguam malitiam illud de se præbeat, nisi omnino usurpantis inscitia, aut magna morbi ipsius sanctia. Item si quis

instet, urgeat, accuset, exuperantem adhuc malignitatem, unde crudelia symptomata (quæ in autorum libris promptum est reperire) ceu semina quædam enascuntur; dicimus constantem ac uere, eadem arrogantium ungentium imperitia & crudelitate fieri, & magna ex parte diligenti probi artificis præ meditatione caueri posse, quod nemo in arte exercitatus diffitebitur. Adde his, neque Auicennam, neque Serapionem, neque Mésuen, neque Alzaharaium, neque Arabum quemquam, neque eorum sequacium, consuetudinem eius formidasse, sicut capitibus de Scabie, ac titulis unguentorum ex Cerusa probari potest. Et hic quid dicam igitur calamitosam luem Veneream tam contumacem, tam malignam, tam horribilem esse, ut non facile ullis aliis remediis cedat aut expugnetur, quam hoc fluxilli mercurio? Quapropter iure abditam eius uim, nec satis rationi adhuc exploratam, siue uanam experientiam hoc loco prædicare uerisimile est. Cum itaque nulla alia uia salutis sit accommodatio, necessariam arbitror, cum quodam periculo aliquid agere, quam omnino sine eo, interitum quandam experiri, uelut Galeus 10. methodi, ex Thucydide retere. Ecquis autem non malit pauculas molestias breuiter tolerare, quam per omnem ætatem sædis cruciatibus miserè torqueri? Ecquis non eximiam utilitatem, propter inuitabilem necessitatem paruo malo præferat? Ecquis non pauculis diebus grauissimam eius usum admittat, & patiatur potius, quam longo tempore amarorum medicamentorum assumptione excarnificari, ac tandem difficulter, aut profusus ambigua fide curari? præsertim quando celebratissima sit omnium sententia, e duobus malis, minus eligi tutissimum esse. Quidam fetus mirabili parturientiam nixu, periculo summo eduntur, interdum deploranda opera euelluntur. Sed quid fieri potest, in irremedicabili calamitate? Cogimur sepe magno discrimine in aliquam salutis spem, atque pungere, urere, siccare, diuidere: cogimur torturas, truncationes, supplicia uite extrema per enses, perque ignem, ancipiti medicatio nis ratione subire: & tam nobilem, tamque multis nominibus utilem, ac necessarium mercurium damnauimus. Offerimus quotidie haud leuiter suspecta pharmaca, ab ultimis Carumatis, atque Indis perita, ut sunt colocynthis, scammonium, euphorbium, turbit, & id genus quamplurima. nec est qui magno opere calumnietur, cum tamen frequenter formidanda atque horrenda mala inferant, nisi medicus prudentia sua occurrat: & argentum a quosum bene castigatum, foris cum iudicio usurpare non licebit? At quid non dicemus aduersus eorum medicorum opinioniones, qui nostrum usum

lem doronycum minime damnant, cum mani
festis experimentis canes, gallinas, mures, por-
cos, lupos, & quæuis bruta animalia ita morti
ferum, & formidabile sit uenenum, ut uix ob-
latis drachmis quatuor unica uix ex eorum
substantia, spatio sex, aut septem horarum hæc
prædicta animalia suffocando destruat, quem
admodum multoties maxima astantium admi-
ratione experientia non inuerti nobilissimus
patritius Patauinus Iacobus antonius Cortu-
sius doctissime demonstrauit, fretus eo solum
desiderio ut illustriissimi Principes hoc adeo
usitatum medicamentum inter cordialia re-
media connumeratum in homines experirent,
atque nos medicos certiores facerent, utrum
sine mortalijsu detrimento administrari liceat, B
nec ne, quemadmodum antea latius de re ea-
dem uerba fecimus in nostra Fabricæ pharma-
copoliterion, uti cuilibet uidere licet, sed ad-
uiuum argentum iam redeat oratio nostra.
O præpoiteras hominum opiniones. Diui-
nus Hippocrates Couis extremis morbis, ex-
trema exquisitè remedia optima adstruit; &
nos in acerbissimo malo, quod multis uitæ
odium gignit, medicamen mediocriter tutum
auerfamur? Idem, febrem conuulsioni super-
uenire melius esse, quam conuulsionem febrilem
testatum reliquit. Et Auicenna omni spas-
mo materiali, febrem conferre scripsit libro
tertio. fen. pri. tract. quin. cap. oct. Amplius
quarto, fen. sept. c. 7. ueterè scabiem medica-
mentis, ad excoriationem usque uehementi-
bus curat: Eiusmodi testimonijs pleni sunt
autorum libri. Quid igitur dicemus? Non
ne fatius, moderatum argenti uiui usum admit-
tere, cum qualicumque corporis difficultate,
quam intolerabili diuturnoque animi simul
ac uitæ marore perire? Præterea si quæ ex
illo metuendæ esse possunt afflictiones, non
ne conuenienti antidoto tempestiue corrigem-
us? præcipuaque corporis membra alexi-
pharmacis, induitria nostra tutabimur? His
addere possumus, quod nocere aptum est, nun-
quam agris iuxta, ac sanis afficere, quoniam
contrariorum contraria sunt remedia. Ita-
que hi similia, illi dissimilia de necessitate re-
quirunt. Proinde statuendum, & si forte
integra salubritate degentes queat lædere, nõ
tamen atroci gallico correptos, aut uerius
possessos: quod alia sit horum, quam illorum
habenda ratio. Imo quando ad unum om-
nes, cathartica siue euacuantia omnino neces-
saria hic decernant, quis quælo medicandi mo-
dus tolerabilior, tutior, atque emendabilior
censebitur, per hydrargiron ne, an per enor-
mes ac prorsus dubias purgationes (quæ tan-
tis per humores mouent, donec aut nimis im-
becilliter, aut nimis uolenter, ad septem aut
octo tantum horas educat) quod optimum est,

A moliri? Ut autem sciam, hæc mica est sen-
tentia, & sic animum induco meum, hydrargi-
ri correcti usum, post factas concoctiones, &
humorum præparatum necessarias medicatio-
nes (præcipue quando alia remedia frustra ex-
plorantur) quam cuiuscunque alterius phar-
maci, in effera Veneris labe, in columiorem exi-
stere. In summa, Amuletum libidinosæ uis
plane credi oportet, quod ego, præter quæ ex
medicorum libris, experientia rerum omnium
magistra, in deploratissimis ex hoc morbo ho-
minibus, sum edoctus. Hæc igitur cum ue-
ra credantur, quis perniciem eius nunc uelut
letalem accusare, aut uelit, aut possit? quam-
quæ nõ ignoret singulari prudentia cautione, &
exquisitissima arte id fieri oportere, atque homi-
nes imperite temerarios cane peius, & angue
fugiendos esse: siquidem humiditate suæ mo-
dum excedentem, insitum cordi naturæ humi-
dum sæpe corrumpit, & uniuerso sanguini pu-
tredinem infert. Hactenus hydrargyri inuen-
tionem, differentias, repugnantes autorum scri-
pturas, & usum cum iudicio incolumem expli-
cauimus, consequenter quatenus noxia habea-
tur eius qualitas, recensabo. Dioscorides
lib. 5. cap. 60. omnem materiam, præter uitrum,
plumbum, stagnum, & argentum exedere te-
statur, quod sepiissime sum demiratus. siquidẽ
in eiusmodi uasis repositum, pauco tempo-
re ea corrodit, ac depascitur. Vnde melius
in ligneis pixidibus, inperso furture, & pipe-
re seruabitur, aut coriaceis sacculis, ut nunc
plerumque fieri solet. Plinius 33. cap. 6. ue-
nenum rerum omnium, uasque perumpere,
dira tabe, dixit. Aetius 13. cap. 79. & Paulus. 5.
cap. 67. in censu uenenorum collocant. Ga-
lenus alias Dioscoridè sequutus lib. 4. simpli.
cap. 18. ac. 5. cap. 18. tota sua substantia siue ef-
sentia lædere scripsit: nemo autem simpli. lib.
cognouisse factitium tantum uideri potest, cu-
ius periculũ se se intro aut foris fecisse negat.
Sed & horum uerba, de pondere, non de nuda
qualitate, intelligo; quam & si solo odore cru-
delem, experiuntur, dum bractæas aureas argẽ-
teis uasculis superinducere laborant Argenta-
rii (quoniam in alios immedicabili tremore,
alios molesta paralyti, malignis oculorum uir-
tibus alios, graui auditu, oris fætere, & frigidis
cerebri intemperiebus corripui uidemus) non
propterea eandem uenicam uim corporibus
ex illinitione, dumque probe castigata fuerit,
inferri existimabimus: quoniam aliam absque
dubio facultatem retinet, atque imprimis, ue-
hementi ignis calore, diutinaque eius assidua
rate, & intra os, ac nares, auz attractu: aliam
sane moderata, supra artuum internodia, pla-
cidaque ex interuallo unctiõne, iuxta cuiuscũ-
que naturæ commensurationem, affeiusque
magnitudinem. Quare nihil uideo obstarẽ
cur

cur inunctionibus ex hydrargyro minime uti debeamus in morbo gallico, tum precipue, cum reliqua medicamentorum auxilia prodesse non possunt. Sed tamen hæc ulterius ab aliis omnibus autoribus non perspecta consideranda veniunt, quod si nos immodice lue gallica laborantes inuixerimus præter maxima, quæ succedunt, accidentia, ita testes & reliquæ omnes partes, per quas sagax natura semen humanum administrat subleuantur, ut ulterius non generent amplius, ut ego innumeros penè noui & homines, & mulieres, qui post indubitatas inunctiones filios nunquam habuerunt. Et ideo cauendum maxime erit ne nimium inungamus, non autem ne argento uiuo utamur, quoniam si ipsum debito quodam modo correxerimus & quantitatem aliquam idoneam susceperimus, utile procul dubio erit ægrotantibus, & sanus euadet omnino, qui morbo gallico erit correptus hac prædicta medicandi ratione. Quamobrem si hydrargyro unguenta perficere uelimus, quæ innocua nobis euadant, operæpretium utique fuerit cum simplicibus iam enarratis eam diligenter corrigere: & licet satis egregie correptus appareat, nihilominus tutius semper erit cætera omnia medicamenta probasse, & tandem ad ipsam peruenire. Si autem cum exquisita consideratione, non impetuose hanc curandi rationem quilibet accipere uelit, nequaquam eam existimet uel fallacem uel periculosam, ut quidam comprobauerunt. Describam igitur aliqua unguenta, quibus ego multoties, post alias omnes rationes curauit gallicum morbum, & egrum sanitati restituisse memini, & primo. Recipe salis armoniaci drach. i. baccarum lauri unc. i. aquæ uitæ unc. ii. thuris, lythargirii ana drach. ii. argenti uiui optime extincti drach. iii. assungia porcina recentis quantum sufficit. Vt etiam hoc modo scilicet. Recipe argenti uiui extincti, sulphuris uiui, thuris, lythargirii, ana partes æquales: terantur, & ponantur oia in forti aceto, & iterum exticcetur, postea terantur super lapidem cum oleo rosæ quantum sufficit. Aliud. Recipe cinaprii, picis græcæ ana drach. ii. succi alii unc. i. assungia porcine unc. ii. argenti uiui extincti, salis communis ana unc. ii. terantur super lapidem, & fiat unguentum. Item recipe radicem calamitæ aromaticæ, rad. mentæ, rad. zedoariæ ana unc. ii. baccarum lauri unc. ii. argenti uiui drach. iii. olei laurini, olei rosacei ana quantum sufficit. Item recipe cerulæ, lythargirii ana unc. ii. sanguinis draconis, myrrhæ, masticeis, olibani ana drach. ii. camphoræ drach. i. argenti uiui drach. iii. assungia porcina, olei laurini, olei communis ana unc. ii. fiat unguentum. Item recipe argenti uiui, medullæ urinae, assungia porcinae ueteris, salis commu-

nis, floris calcis, ana partes æquales, simul omnia incorporentur & fiat unguentum. Item recipe assungia porcina masculi unc. viii. assungia anatis unc. i. aquæ uitæ unc. ii. argenti uiui mortificati unc. iii. cerusæ un. ii. lythargirii drach. vii. thuris masticeis, ana unc. ii. aluminis adusti, unc. ii. misce fiat unguentum in mortario diligenter incorporando sine igne, & utere. Hæc itaque sunt quædam unguentorum formulæ, in quibus semper commixtum, & mortificatum apponimus argentum uiuum, ex quorum tandem exemplo facile unusquisque poterit alia adhuc unguenta reperire. Quapropter relinquitur modo ut rationem integram demonstremus inungendi corpora gallica lue correpta, qua scilicet hora, quo modo, quandiu, qua uictus ratione, quo loco, & quibus necessariis conditionibus, atqui hoc modo integram de hydrargyro tractationem, & contemplationem expediemus. Antequam igitur ad eiusmodi unguenta perueniamus, semper debemus ad regiam omnia auxilia diligenter accurrere, & si tandem rebellis fuerit morbus iste (ut multoties euenit) ipsis hac conditione uti poterimus, uidelicet optime prius expurgando corpus, cum medicamentorum assumptione illa, quam superius patefactam reliquimus. Post uero uniuersalem pranorum hamorum expurgationem, statim deueniendum putamus ad guaiaci ligni decoctionem, de qua inferius pertractabimus subtiliter, & acriter omnino. Dabimus autem tale decoctum ad uiscerum robur, capitis, cerebri, & hepatis, tunc argenti uiui (si qua est uenefica) facultas non ita ostendit sed potius coniuncta cum supradictis aduersus eiusmodi morbi malignitatem fortius operatur. Deuenimus deinde ad tales argenteas inunctiones non ordine eodem cum antiquis quibusdam, qui a prandio & a cæna statim ungere ægrotantes consueuerunt ut uires robustiores essent, sed statim expergefacto agro iubemus ei imponi clyster nisi solutam habuerit aluum, postea acceptis carbonibus, & clausis undique fenestris, ostiis, & omnibus cubicali spiraculis, statim inungimus pedes per transversum ubi est tarsus, postea tibiarum internodia, deinde media femora, media uulnas, & media brachia, postea torum dorsum semper fricando ad partes interiores: dum autem internodia inungimus, id per transversum agimus, fricando, ut melius penetret, postea stuppam ex lino, siue canabe calidam super imponimus, & fascis præparatis membrum ita contextum alligamus, atque strato interim optime lecto, & ubique calefacto hoc modo imponimus ægrum, caput eius, & torum corpus ita regentes, ut si uideret si potest, uel saltem ad horas duas, uel circa dormiat. Hoc autem factum surgit æger ita perunctus,

perunctus, & lintheis obuolatus, & comedit bonos cibos. s. facile concoquibiles, cū præstantissimo uino, leui, suauissimo, & dulcissimo. Atque ita solemus ægros inungere, per tres dies primos, per tres adhuc secundos, & si interim superueniant symptomata, statim ab unctione cessamus, sin autem minime, tunc per alios quoque tres dies inungimus, & postea per tres dies expectamus, atque nisi hoc spatio prædicta symptomata appareant, non antea ulterius inungimus, quā iterum corpus totum expurgauerimus, breuiori admodum uia, & per aliquot adhuc dies ligni guaiaci decoctum exhibuerimus, quibus peractis iterū deuenimus ad eandem inungendi rationes, nunquam tamen argenti uiui quantitatem augentes, ut quidam pessime faciunt, sed modo prædicto continuo utentes. Cum autem ea symptomata, quæ expectamus superuenerint, uel primis tribus diebus, uel secundis, uel aliis, statim ab unctione cessamus, & præsertim cum accidit ut palatus inflatur, excorietur, lingua ita crassa ut loqui uix homines possiat, minime deglutire, cum doloribus satis uehementibus, & huiusmodi appareant grauias symptomata, quæ nos (inquam) inuitant ad aliam auxiliorum præparationem. Adhuc succedit tanta copia sarniei, ut uix tantum expuare possit ægrotus, dentes omnes laborant, uacillant, suo dimouentur loco, & sordes tanta colligitur, circa os, ut non appareant, & sæpe, ac læpius condecidant. Institimus autem in hoc tempore, ut æger cibos tales comedat, quales substantiam habeant facilem, concoquibilem, unum subdulce, & fercula ex iure, & similibus, atque si interim præter modum intumuerit lingua, & fauces ægrotantis iam inuncti, ad reuellentia statim deueniendum arbitramur, & ita uel cucurbitulas imponimus, uel uenam secamus cephalicam, prout præfens nos urgeat necessitas. Sed quoniam argenti uiui materia haud difficulter imbibitur in palato, & dentibus, exitum semper sua natura inquirendo ad superiores partes: illas, ideo corrigere procul dubio debemus omnia symptomata quæ superueniunt, & aliquibus idoneis instrumentis efficere, ut hydrargyrum deueniat sine corporis detrimento. Quapropter si magnus in ore adfuerit dolor, & intorabilis molestia, primo concedemus, ut egri os lacte abluatur, & si nullus adfuerit dolor, uel permittemus cursum suum, uel ad summam os detergemus cum mellis rosacei modica quantitate. Et si reprimere aliquando cogamur, aquam tunc ordeaceam accipimus, cui superaddimus syrupum myrtinum, uel diamoron, uel nenufarinum, &

A similibus utimur medicamentis, quæ uim habeant reprimentem, & si dentes fortiter labant, & timeamus eorum deperditionem, tunc ad medicamenta ipsi idonea deuenimus, cuiusmodi est oleum de sulphure, uel puum, uel mixtum cum aqua plantaginis, in qua uirtus quidem existit detergendi sordem, deficcandi, & gingiuas corruptas exedendi. Cum autem fuerint optime hoc modo mundati, tunc accipimus plantaginis aliquot folia, oliuæ, & saluæ, & in uino albo austero decoquimus, & huiusmodi decocto colluimus, & dentes firmantur. Anulum præterea aureum debet eger inunctus ore retinere, ut uiuum argentum, quantum fieri possit extrahamus imbibitum in palato, & dentibus, atque hoc modo bis, & ter anulum prædictum extrahemus argento uiuo contextum. Atque hæc de hydrargyro, in unctionibus, & integra morbi gallici uniuersa curatione dicta sufficiant. Et quoniam satis patuit huc usque quod omni modo semper ligni guaiaci decocto cogimur uti, idcirco ordine præscripto ad eiuusmodi ligni considerationem, præparationem, decoctionem, exhibitionem & reliquas eius intentiones deueniemus.

De ligno Guaiaco, eius decocto, & eis quæ ipsi conuocantur. Cap. 14.

Cum medicus naturæ opera sequi debeat, & natura in suis functionibus cum recte operatur, semper id, quod melius est, intendit. Pariter quoque, & medicus in humano corpore operans, semper quod melius, & minus periculosum est, operari habet. Igitur cum omnibus morbi gallici curatiuis intentionibus expeditior sit, atque securior, & minus periculosa illa, quæ potu decocti ligni guaiaci efficitur: ideo in hoc sermone aggredi proposui ad maiorem utilitatem, & perfectionem salubritatis hominis. Quod satis quidem commode faciemus, ubi de ligni huius conditionibus tractationem absoluerimus. Sciendum itaque recens hoc lignum inuentū esse, quod ex incognita patribus nostris orbis parte, ad perniciosi morbi huius, ac nouæ pestis curationem, ante annos plus minus septuaginta, ex India, per Hispanorum atque Lusitanorum navigationes, transferri ad nos cepit: cuius & si pretium amplissimum, attramen ob eximias naturæ suæ dotes nemo tunc retugiebat: quoniam eo solo, ceu alexipharmaco, & diuites, & passim omnes, qui contra gioso hoc morbo torquerentur, utebantur. Mox quia singulari efficacia, aut uerius diuina beneuolentia,

neulentia, morbitum graſſantis malignitatem ac impetum reprimere, aut ſi commode in uſum uerteretur, extinguebat. Lignum ſanctum quamplurimum eſt appellatum: aliis poſt Indicum, quoniam ab Oceani interioris inſulis aduehebatur. Deinde experientia compertum, aliud alio generoſius eſſe, pro locorum natura. Cæterum quando ut medicamento nouo, in nouo morbo, medici uti cæperunt, fieri non potuit, quin graues errores contingerent, aliis aliter diſcrimine magno uſurpantibus. Proinde in magnam quoque controuerſiam agi occipit, dum nemo ueram eius noticiam indicare potuit. Fuerunt ea ætate, qui pares cum Hebeno facultates obtinere, quin ipſum Hebeno fore contenderent, idque ſane haud leuius argumentis: que opinio etiamnum firmiter multorum animis inſedit, quam paulo poſt aperiemus. Atqui cum promiſſe pars hominum ingens, immani horrendaque luce corripitur, unaque miſerrime nobereis quidam eques Germanus Viricus Huttenus, ac præter totius pene orbis fidem, atque omnium medicorum ſpem, ſolo hoc ligno, Dei clementia reſtitutus eſſet, nolens hanc falicitatem ſolas cognoscere, auſpicatus eſt ipſe, ut omnium opinor primus, ita etiam doctiſſimus idẽ lignum peculiare calamo illuſtrare, quod Guaiacum, alias Guaiacum ueriſſimo nomine, ab Hiſpanis pronunciatu ſcribit cap. Voluminis ſexto. Et ortum eius in Spagnola, inſula iuxta Americam, ubi longitudine in ſe præteritionem deſinit, aſſignat. Quidam præterea Hyacum, Huyacum, & arborem ſanctam dixerunt: nec deſunt qui Guaiacum, aut Guayacanum ſonent. Scripſerunt deinde diligenter de eodem ligno, & morbo diuerſi, ex quibus aliqui ex inſulis ultramarinis Calecuti uocatis teſtatum reliquerunt. Quamquam non nulli alii celeberrimi ſcriptores diſtinctius tres inſulas, a Santo Ioanne, Dominico, & Cruce, denominatas, patriam eius, ac ſolis propinquitate diſtantiaque, lignum commendari, atque inter illas, principem loco habere oram. D. Ioannis, decernant. Atqui hæc breuiter de nomine, & loco. Nunc quod fieri poteſt breuiſſime attingam, an iure Hebenus dici mereatur, mox an ueteribus cognitum lignum, & declaratum ſit. Hebenus celebratiſſima olim arbor, quam unice Poeta Virgilius decantauit, uelut Indiæ propriam, regibus fuit Perſidis tributaria, ac Pompeio Magno, deuictio Mithridate, Romanis facta triumphalis. Eius duo genera Theophraſtus Plantarum quarto, capitulo quinto oſtendit: alterum laudabili materia pulchrum, uile uitiatumque alterum: illud rarum, hoc

multiplax habetur. Huic ſubſcribit Plinius duodecimo, cap. quar. ſpiciſſima omnis materia, & grauiſſima, natura perpetua, Theophraſto autore, primo Plantarum capit. octauo, cuius lignum colore Buxo ſimile, ſed decorticatam redditur nigerrimum. In aquis non fluitat, ac tota mergitur, nec cariem, nec uittatam ſuſcipit, eodem teſte, nono, cap. uigeſimo ſecundo, & Plinio 16. cap. 41. Dioſcorides optimam pronunciauit Aethiopicam nigram, deinde Indicam, lib. pri. cap. iii. dixitque Plinius ſexto cap. 30. in meridie Aethiopiæ ſyluas eius exiſtere. Iulius Solinus capit. 55. exigua ſui parte tantum crefcere autumat. Nunc an hæc nota cum uulgari Indico ſiue Guaiaco, doctiſſimorum uirorum teſtimonio, conueniant, expediam. Ioannes Marnardus libro decimo quinto, epiftola 5. Ruellius lib. ſtirpium primo, ca. 45. Hebeni genus credunt. Aliquorum autem nonnulli ueriffime utriuſque faciem pingentes, negant, & ſi in plerique notis non diſtare conſiteantur. Amatus Luſitanus ſecundam Hebeni ſpeciem pronunciat. Matthiolus, Guaiacum nigritia ſola ab Hebeno diſſidere, auror eſt, Commen. in Dioſc. Malui hic ſolum loca adſcribere, ne Lectorem ſermone longo fatigem: & promptum & iucundum alioqui eſt, ipſos autores uerſare. Fallitur ſenex Nicolaus Maſſa lib. ter. cap. ſecundo, dum proclinis eſt, in Karon Aucennæ ſcriptum lib. ſec. cap. 386. ubi ait, Eſt lignum quod aſſertur ex India, ad terram noſtram, &c. Falluntur quoque qui euſdem capit. 337. Heſtedeen ſuſpicati ſunt, quod etiam malim lectorem, ex Alphonſo li. primo, capite ſecundo, ac plenius ex Antonio Gallo, & Matthiolo, quam me intelligere, ſicut & totam Guaiaci, ſiue Indici arboris hiftoriam. Ne tamen nihil dixiſſe, omnemque operam ſubterſuſſe uidear, primo breuiter ex uno, aut altero, qui cæteris rem acutius inſpexerint, eius ligni genera, mox delectum diſtingentiſſime, deinde præparandi rationem, ac facultatem ſumma fide oſtendam: poſtremum de reliquis morbum proſtigantibus medicamentis uerba faciam. Marnardus lib. decimo ſeptimo, epift. tertia, tria diſtincta genera numerat. Primum eſt denſum, graue, craſſum, interna parte nigricans, externa ſubpallida, lineis quibuſdam in ſuſcum uergetibus, per longum æque diſtantibus inter ſectum. Alterius pars exterior magis albet, cum minore nigredine media. Tertium genus præcipue ſanctum uocatum, totum ſere albet, cuius longitudo exilibus ualde lineis diſtinguitur. Hoc ualentiffimum aſſerit, quia acriter, & odoratiſſimum. Reliqua duo in Hebeni ceſſu plane collocat. Certe ab hac ſententiã non

non est alienus Antonius Gallus libro de li-
gno sancto non permiscendo, ubi duas præ-
cipuas eius differentias demonstrat. Etenim
quod plurimum in medio nigri repræsen-
tat, cum cortice firmiter adhærente, leui, du-
ro, Guaiacam proprie: alterum colore fu-
sco, siue flauo; aut potius plurimum albican-
te, cortice laxiori, cinericio, pustuloso, Bu-
xum eminentente, Palum ac lignum sanctum
appellatum, præstantissimum semper animad-
uertit. Sed omnia uitiantes, ac fraude cor-
rumpentes, impostores, propter uicinum u-
triusque colorem, Buxum sæpe pro Sancto
in Italia præsertim exponunt. Est & ejus-
modi discrimen: Guaiacum accensum pin-
guescit, & resinam fundit, Sanctum contra
est macrum, nec resinaceum spirat, adeo ut
ne ab inflammato quidem quicquam de-
fluat. Plerique radices tota arbore poten-
tiores aiunt, sed nos arborem laudamus æ-
tatis integræ, succi bonitate turgescentem,
fructu maturo uigentem, uiribus firmam, ex
qua neque caules ampli, neque surculi exi-
les, neque truncus arboris radicibus prox-
imus eligi debent, sed quæ inter hæc sunt
media, ex temperatiore ora, qualis D. Ioan-
nis censetur. Qui igitur cum utilitate san-
ctum lignum tractare uolet, ei suaferim, ut
ex isto Palo recens aduecto, nihil graue spi-
rante, nec situ obducto, nec carie arroso,
aut euanido: sed halitu odoro nares uibran-
te, sternutamentumque mouente, gustu acri
& subamaro aromatico, pondere graui, den-
so, duro, cortice exuberante, colore tam
exterius, quam interius albescente, ætate me-
dia (quia nimis tenella arbor crudo aq̄uo
que humore plena est: uetustior uero exu-
ca, aridaque, ac ideo iners & ignaua) ex ta-
li inquam, Palo sancto, scobem serra con-
tumaci ematam, & tenuissime dissectam,
& si necesse sit, subtiliter tufam cribratam-
que (quod non est in minimo ponendum,
ut efficaciam suam potentius exerat, quia
durum seligat, atque ea recenti utatur: alias
expirat, et uim uetustate deponit. Porro
maceratur die uno, breuius, ac diutius, ut
uel acrius, uel clementius pharmacum defi-
deratur, aqua pluuia, nequaquam frigida,
ut quidam solent pharmacopolæ, sed in a-
qua calida potius, ita ut ferueat; optime
uas obturando, ut fiat maceratio perfecta,
& decoctio utilis. Vasa autem, in quibus
possumus decoctum parare uel sint lapidea,
qualia ex lacu Lario, uel Comensi deferuntur,
uel saltem ollæ testaceæ uitro obductæ,
quoniam si essent ærea, cum decoctum pin-
gue sit, & omne oleum alteret æs, acquire-
ret malam qualitatem, & malum saporem.
Fit autem decoctum istud igne potius len-

A ro, quam uehementi, excitando lignis in
principio feruorem, & cum incipit ferue-
re parua flammula carbonibus uti possumus,
lignis ereptis. Deinde coquitur ad me-
dias, siue ad tertias, aut ad dimidias, uel
plus, minusue, pro morbi constitutione, &
medicorum consilio (etenim quo contra-
ctius coquitur, eo uehementius agit) idque
uase ad quartam partem inani, seu uacuo,
ut sursum, ac deorsum efferuere queat, sem-
per operculum nisi quando spumam aufer-
re uolemus, quæ circa cocturæ initium col-
ligitur, supra ignem purum, ut dixi, mode-
ratum, sumi expertem, magna cura, atten-
taque diligentia. Aqua sit sextupla, octu-
pla, decupla, duodecupla, sedecupla, aut
uigecupla. Nam in mensuris, multiplex,
ac controuersa opinio est, secundum mul-
tam uariamque eius coctionem, ex ligni &
aque proportione: similiter iuxta morbi, &
ultrapantium diuersitatem, & potionum quan-
tatem. Sed hæc absolute intelliget qui-
cunque remedia uitis, corporibus, ætati, se-
xui, membris, aeri, atque iis propinquis re-
bus, secundum rationem accommodare no-
uit. Igitur suam quisque uoluntatem, ad
egrotum salutem, sequatur; nec alienam ca-
lumnietur, nisi euidenter falsam. Nos ue-
ro rationibus, ac experientis quampluri-
bus edocti; & una præceptorum nostrorum
non mediocri autoritate confirmati, si nego-
cium curarium habeamus cum tenero ad-
modum adolescente, calido habitu, & ætate,
tunc solemus pro qualibet uncia ligni acci-
pere libram unam, cum dimidia aque: cum
ceteris uero ætatibus, ut plurimum ista no-
bis est consuetudo, ut pro qualibet uncia lib-
aque accipiamus, ita ut in conficiendo de-
cocto adsit libra una prædicti ligni, & duo-
decim libæ aque, nisi æstas impediuerit, in
qua quidem propter uehementem calorem
syrupus diutius non perduraret, & ideo tunc
accipimus sex uncias ligni, & sex libras aque;
hieme autem contra capimus libram unam
cum dimidia ligni, aque uero libras xviii. &
sic habita temporum ratione decoctum hoc
modo simplex paramus, ne corrumpatur.
Hoc itaque ordine solemus ligni guaiaci pri-
mam decoctionem preparare; sed si ulterius
uolumus procedere ad secundam eius deco-
ctionem, quæ omnino necessaria esse dicitur,
idem accipimus lignum, neque amplius mace-
ramus, & in eadem aque quantitate deco-
quimus, eadem prorsus in consumptione habi-
to respectu, ut supra iam dictum fuit. So-
lemus quoque pro manuum, & faciei ablu-
tione parare aliquando tertium decoctum,
nouam addendo eidem ligno puram a-
quam, quod quidem optimum inueni-

mus. Atqui hæc erit simplex ligni guaiaci decoctio, prope quam non alienum esse dicimus imponere alias rationes faciendi quoque compositam, quemadmodum hodie est in usu. Fit igitur decoctionis species quadam composita accipiendo ligni libram unam, corticis eius lib. semis, aque lib. xviii. macerantur hæc secundum artem, deinde bulliunt ad confumptionem tertiæ partis, postea imponitur cardui benedicti, chamedrys, betonica, pentaphylli, ana manipulum unum, iterum bulliunt ad medias, & tandem adduntur uini lib. iii. & post unicam ebullitionem colatur, exprimitur, & utitur. Que quidem decocti ratio est factis quidem composita, & fortior præcedenti, sed fortior adhuc erit si accipiamus idem lignum, eundem corticem, & eandem quantitatem aquæ, macerando, bulliendo eodem modo, & addendo sticados, feniculi, betonica, rosmarinum, ana manip. unum, semi. anisi unc. unam, iterum ad medias bulliendo, & tres uini lib. super addendo. Fortius etiam decoctum erit si capiamus eandem ligni quantitatem, & corticis, & addamus post macerationem, & ebullitionem rad. siccaturæ ireos, rad. enula, rad. altheæ, ana unc. unam, sticados, capilli ueneris, liquiritiæ, ana unc. ss. bulliunt simul ad medias, & in fine imponamus tres uini lib. eodem quo diximus modo faciendo. Habemus præterea decoctionum diuersas alias compositiones, sed quoniam in morbo gallico simplex decoctio præstantissima nobis perspecta est, igitur reliquas omnes, nisi necessitate quadam cogamur relinquimus aliis medicis, & empiricis. Atqui nunc postquam genera delectum, parandi ritum edocimus, reliquum est, ut facultatem ligni recenseamus. Anxie hanc, nec una omnes scatera pendunt: siquidem non nulli caliditatis secundum ordinem, non autem siccitatis transcendere autores sunt, cum humiditate temperata, quamuis alii quidam calere dicant, sed impetius exiccare, alii in secundo gradu calidum, & siccum asserunt, alii subtilissimarum partium: & calidarum, siccarumque circa gradum tertium magis uoluerunt. Sed si quis uero iudicio, quam habeat naturam, cognoscere uolet, actiones suas omnes expendat: nam incidit, terget, tenuat, calfacit, sudores mouet, uehementer nutrit, roborat, mollit, laxat, stringit, anodynum est, aliasque præclaras dotes, ac cõtrarias edit, admiranda æquitate, citra ullam iniuriam. Quis igitur ista bene uersans, inter calida temperamenta quam temperatissimæ naturæ non decernat? Ac quamuis ex primarum qualitatum conditionibus agere probari queat, artamen indubitatim infinitis exemplis est, frigidis articulorum doloribus, quibuscunque neruorum affectibus auxiliari: tumoribus, col-

lectionibus, sinibus, tophis, & similibus malis mederi: ad hæc uentriculi, iocinoris, lienis, capitisque morbis pituita genitis mirifice succurrere. Et quod incredibili iure quis miretur, in abigenda, uincendaque hac lue praua, tam efficaciter, tam celeriter, tam familiariter, tam tuto calidos iuxta ac frigidos, humidos perinde ut siccos humores discutit, ut omnium ore in ultimis orbis finibus celebretur. Quapropter constanter credo, omnem hanc uim ex substantiali proprietate, atque abdita naturæ causa fieri. Ac ideo pessime faciunt, qui tam celebre donum, ineptis miscellaneis uitiant, & diuinam eius uirtutem turbant. Et ideo hoc loco mirari subit inscios aliquot sycophantas, qui confidenti temeritate, ac temeraria confidentia, ubique & apud quosuis tam torquatos nobiles, quam mediocri fortunæ homines, se se in morborum curationes ingerunt, plenisque buccis aureos montes pollicentes, dum nihil aliud, quam lignum lignum crepitant, aut ungendum ungendum clamitant. Ignauum pecus, tortores potius quam unctores, & carnifices uerius, quam medici: quia nihil horum eiusmodi, quibus frequenter hic opus sit, dum alia, atque alia, pro uirium collabentium necessitate, ac morbi discrimine interueniunt accidentia. At nimis frustra hæc quiritur, quoniam pars populi maxima falli gaudet. Hos itaque propellamus, & ad decocti quantitatem exhibendam deueniamus, in qua semper considerare debemus affectuum magnitudines, quia nisi magni sint & rebelles, non egemus magna quantitate, sicuti in puero minorem exhibemus portionem, quam in adulto: in habitu calido parum, in frigido multum, æstate minus, hieme magis, in debili uentriculo paruam damus quantitatem, in robusto immensam. Atqui hisce optimis considerationibus a quatuor uncis ad decem usque distendimur & duodecim, sed raro, exhibemusque continuo maiorem decocti quantitatem hora matutina quam uespertina, quoniam matutinus uentriculus euacuatus extat, & ob somnum adest maior uis, neque omittendus est ordo egregius illorum qui in primis tribus aut quatuor diebus non exhibent nisi quotidie syrupum unum, idem faciendo in extremis quatuor diebus in fine, at in reliquis duos propinant mane scilicet, & uespere. Verum non in omni loco decoctum possumus administrare, nec omnibus anni temporibus, & idcirco prætermissa antiquorum ultra 40. annos medicorum strictissima carcere, egrum exponimus in aliquo commodo, & sicco admodum cubiculo, uentis non exposito, & si uenti ipsi quiescant, tunc si ne noxa concedimus quoque domum exire, dummodo cum ipsis pluiæ, & nebulæ hoc permittant,

mittant, tum præsertim si ipse ægrotus mæro
reafficiatur. Quæ autem tempora huic rei
opportuna magis in anno esse dicantur sunt
principium æstatis, & ueris medium, ac autum-
nus: hiems uero, & æstas inopportuna sunt
propter frigus inmensum, tum propter ni-
mium calorem. Sed interim non est amit-
tenda hora illa, qua decocti syrupum præbe-
re debemus, quot diebus, & qua etiam obser-
uatione. Vnus igitur obrinuit ut decoctum
ligni Indici exhibeamus matutinum per ho-
ras quatuor antè prandium, & uespertinum,
per tres, uel quatuor horas ante cœnam, eum-
que cõtinuo calidum ualde præparemus, ut su-
dor facilius exeat, & ideo solent nonnulli man-
dare statim post eam portionem cooperien-
dum optime totum egrum, & laterem cali-
dum uino inpersum, panno obuolutum lin-
teo ad pedes ponunt, atque adhuc aliis ratio-

nibus sudorem omnino faciunt. Quapro-
pter istis omnibus consideratis decoctum
propinamus per uiginti quinque dies, per tri-
ginta, per quadraginta, & usque ad sexaginta
ascendimus aliquando: si enim morbus in uete-
ratus fuerit longam requirit curationem, quo-
niam symptomata, a quibus indicationes su-
scipiuntur a decocto desistendo non statim
cessant: immo si in sexagesimo die adhuc resi-
stant instituendo uictum egregium non lin-
quimus, sed usque ad centesimum, & ulterius
progredimur ne morbus magis confirmetur:
at si in uiginti quinque prædicta symptomata
euanescent, statim desistimus. Itaque sympto-
mata nos manu ducunt ad integram decocti
propinationem, & ideo ea perpetuo obser-
uare debemus, uitando interim actum uene-
reum omnibus modis, & animi passiones fa-
ciendo.

F I N I S M E T H O D I
D E M O R B O G A L L I C O.

CONSILIVM
IN MORBVM GALLICVM,
CVM HEPATIS ALIQVALI DVRTIE,
ATQVE HVMORIS MUCOSI PER INTESTINA,
DEPOSITIONEM, VNA' CVM RHAGADIIS,
ET VLCERIBVS IN ANO,
AB EXCELLENTISSIMO MEDICO, AC PHILOSOPHO,
BARTHOLOMAEO MAGGIO BONONIENSI,
CONSCRIPTVM, ANNO M D L.

ILLVSTRISSIMVS Comes Galeotus Picus Mirandulæ, & Concordiæ Dominus, ætatis annorum XLII. variis laborat morbis, symptomatibusque, quorum unus est morbus Gallicus, quo anno MDXL. cum scortum quandam pertractaret, infectus fuit. qui quidem morbus, tunc per varia signa apparuit, cum sibi in pene ulcera satis maligna contigerint. pustulæ quoque per aliquot dies siccæ admodum, in capite, una cum nonnullis aliis patognomonicis signis. quæ tantæ malignitatis, & leuitiæ fuerunt, ut absque pilorum defluuio, & omnium unguium casu, tam manuum, quam pedum curari non posset. a quibus tamen non sine pauculo labore, & per purgantia medicamenta, & per guaiaci ligni decoctum, liberatus fuit. sed cum talia medicis pertractarentur, amantissima, & Illustrissima eius uxor, ob amorem erga maritum suum, hæc minime timens, secum iacebat, cum illo (honeste tamen) uersabatur, ita ut similiter tali labe infecta fuerit. cum uero Illustrissimus iste Dominus ignoraret uxorem suam iam morbo sam esse, quoniam nulla signa in ea apparebant, secum ut uerus maritus iacebat. itaque denuo morbus illi subortus est, quod sibi facile euenit, cum eo iam paulo antea fuisset affectus. ipsa uero sanata ambobus res satis molesta contigit, quoniam uno sanato, alter (ipsis tamen nescientibus) alterum tali morbo inficiebat. sed Illustrissimo Domino semper aliqua stigmata in manibus, pedibusque derelinquebantur. Anno uero MDXLVI. cum Venetiis spatium esset, subortus est illi dolor intensissimus in ano, absque tamen in externa parte tumore, quem medicis, quamuis solliciti essent, nunquam per medicamenta modo ano

Edina utroque genere, modo per discutientia sedare licuit. una tandem die præter omnium medicorum opinionem, natura beneficio ruptus est locus, & illico dolores sedati fuerunt. sed in eruptione materia exiit non pauca pituitosa, cum sanguine aliquo. quapropter aliqui præstantissimi medici iudicauerunt abscessum fuisse a natura ruptum intra anum, quem nonnulli alii hemorrhoidas cæcas eruptas fuisse existimauerunt. sed quomodocunque semper post illud ab eo loco emanauerunt ichores, & ibi adfuerunt ulcera Rhagadiosa, cum notabili exulceratione intra principium ani, quæ singulis diebus adaugeri uidebantur, una cum duritiæ aliqua intra ani foramen. a quibus quandoque ichores tantæ caliditatis descendunt, ut uix pati possit. decem uero mensibus præteritis incidit in febrem putridam una cum morbo arquato, ex quo pessime se habuit. sequenti uero anno absque noua alia infectione (ut referunt) incidit in barbæ pilorum casum, cum maxima totius corporis demacratione, & decoloratione faciei tendente ad rufum, una cum quadam cutis asperitate, in uariis partibus cum maculis rubeis, quæ asimulantur Essiæ Arabum, quas Græci uocant exanthemata, tamen cum maiori depressione apparentes magis quibusdam temporibus. Si militer semper fere cum intestinorum excrementa deiciuntur in egestionibus, quantitas aliqua, modo notabilis, modo pauca humoris pituitosi a natura expellitur, qui pinguedini aut albumini omni assimilatur. quem recentio resuocant mucorem; est quidem cum descendit tantæ mordacitatis, ut ægrum non parum cruciet aliquando, imo sæpius cum aliquibus sanguineis grumis & fæces descendentes, semper duræ sunt admodum, ut sæpius digitis propriis eas cogatur rumpere, quas si libere non deponit aut cum difficultate, a febris quibusdam accessionibus corripitur. Ita etiam in hypochondrio dextro uidetur aliqua durities esse

in inguinibus quoque tumores aliqui duri ap-
parent. unde si illi aliquod ne dum catharti-
cum, sed leniēs medicamentum propinatur,
pro duobus diebus febre corripitur. de qui-
bus Illustrissimus iste Dominus causam, & eo-
rum curationem querit.

De corporis temperamento. Cap. 1.

VT igitur morbis istis ac symptomatibus
facilius succurrere possimus, cū tria sint
inter cætera genera rerum præter naturam, ea
considerabimus, ut inquit Gal. de const. art.
med. primum genus erunt affectus, qui ledunt
naturales functiones. Secundum horum causæ.
Tertium symptomata. uerum antequam ad
hæc transeamus, de temperatura totius corpo-
ris aliquid esse dicendum nobis uideatur. cū
dicat Galenus primo methodi, morbos non
commode posse curari: nisi corporis uniuersi
natura seu temperatura cognoscatur. ratione
reddens, quoniam oportune medicamenta ad-
moueri non possunt, sed cum maxima sit diffi-
cultas propriam corporis temperaturam ex-
acte discernere, ut Gal. dixit primo de temp.
causam ostendens, oportet. n. per multas cor-
poris partes discurrere, tamen per uniuersalia
discurrendo poterimus ad propriam laboran-
tis temperaturam proximè accedere; ut inquit
Galenus primo ad Glauconem, & Auer. 4. Col-
lig. cap. 8. Auic. prima primi cap. primo doc.
3. discurrendo igitur super cordis, hepatisque
temperaturam, a quibus resultat totius corpo-
ris temperamento, ut Galeno placuit 2. tech-
ni, ab actiuis tamen qualitibus incipiendo
dicimus, illustrissimi Domini cordis tempe-
ramento magis ad calidum, & humidum,
quam ad alium lapsum declinare. quoniam
(ut dicit Galenus secundo artis paræ, & secū-
do de temperamento) iis quibus tale inest tē-
peramento, satis commoda est respiratio, &
audaces sunt, ad actiones natura reperiuntur
prompti, pectoris lati (data tamen totius cor-
poris æquali proportione) pulsus eorum ma-
gnus, & mollis, ad iram procliuēs, sed facile se-
dari possunt, maxima cum humanitate, corpus
totum satis molle & humidum, potius reperi-
tur, non hirsuti, quæ omnia in isto Illustrissimo
Domino reperiuntur, attestantia quidem cali-
dam & humidam cordis temperamenti natu-
ram, quam tamen ab istis affectibus, & sym-
ptomatibus adhuc mutatam non percepimus.
de hepatis uero temperamento, quo ad actiones
naturales, ad calidum & humidum potius ten-
dere putamus, cum uenarum latitudo appa-
reat in toto corpore, membra satis masculosa,
sanguinis dominium cum totius corporis mol-
litie, illa glabra sint, facile a morbis capiatur,
qui a putredine generantur. Quantum uero

ad hepatis temperamento accidentale, puta-
mus esse factum temperamenti calidi, & sicci
propter gallicam passionem. infectio enim
gallica sua malignitate uenosa (ut dicemus
alias) omnes affectus, omnia symptomata cali-
ditatis & siccitatis inducit. uidemus quidem
ex isto niccra phagedænica generari, pilorum
omnium casum in capite & in uniuerso corpo-
re, pustulas admodum siccas, in pedibus, mani-
busque, stigmata scabrosa, & arida, osium
denique corruptionem seu sphacelationē ap-
parentem. præterea tempore quo tali morbo
laborauit, uaria & diuersa assumpit medica-
menta calida & sicca, ut mirum non sit si iecur
calidi & sicci temperamenti redditum fuerit.
B Insuper addam capitis temperamento, quod
credidimus ab actiuis qualitibus & passiuis
esse calidum & siccū moderate. est enim opti-
mæ memoriæ, calet ingenii subtilitate, uelox,
proptusque in motu & sensu, cito est caluus fa-
ctus, si capitis uertex manu palpatur, non me-
diocri calor percipitur; pauca, at fere nulla ex-
cremēta per palatū, nares, aures, & oculos egre-
diuntur. His oibus cōsideratis, existimamus Illu-
strissimum istum habere subiectum a tempera-
mento suo naturali, lapsum ad calidum & sic-
cum, ut iam patuit, cum etiam dicat Galenus
de const. art. med. & 3. meth. oportere in mor-
bis curandis non solum totius corporis tempe-
ramento noscere, sed & partis affectæ ratio-
nem assignare: & quoniam docet quantum refri-
gerandum, calefaciendum, humectandum &
exsicandum sit aliquid, ideo de partis exuice-
ratæ temperamento dicemus. est igitur locus
calidi & humidī temperamēti, quoniam anus
ex tribus musculis constat, quorum unus sphin-
cter uocatus in ani foramine existens, qui cir-
cularis quoque dicitur, ani foramen constrin-
gens. duo sunt alii a latere istius, rectum inte-
stinum ad superiora, quando opus est, trahen-
tes. ut inquit Gal. 6. de anat. admin. & recen-
tiores, qui de Anatomica scripserunt. quos
oēs nō modica pinguedo in clunibus, & aliis in
partibus ambientibus recti intestini principiū
circundat, ut merito dicatur illius humidī &
calidi temperamenti, quod etiam affirmatur a
Gal. 14. methodi, cum ostendit locum illum fa-
cile ad putredinem & corruptionem uerti.

De morborum essentia, eorumque loco. Cap. 2.

Quamuis uero corpus a proprio tempera-
mento lapsum sit ad calidum, & siccum,
nihilominus optimis adhibitis remediis, lice-
bit reducere ad pristinam temperiem, consi-
derata tamen prius affectuum natura, seu mor-
borum essentia, ut supra dictum est. quod con-
firmatur ab Auicenna 4. primi, de febribus in
uniuersali. ubi inquit, non est possibile febrē
curare

curare, nisi prius eius naturam noueris. quod E
quidem asequemur coniectura, ut dicit Gal.
2. de can. cap. de uelica 6. de tuenda ualerudi
ne. Discurrendo igitur signa, & symptomata,
ut dicit esse faciendam Gal. 4. de ratione uic.
aetiorum, non longe a medio exiitimus
istius moroi esse causam, inter alios, ut uno uer
bo dicam, morbum Gallicum esse, a quo cete
ri alii affectus & symptomata dependeant,
una cum in aia intemperie calida, & sicca uene
nosa, quem Gallicum iam diximus per propria
& patognomica signa nouem annis elapsis
apparuisse. nunc etiam idem asserimus, cum su
periat aliqua reliqua, quas attestantur stig
mata, quae sepius renouantur, modo in mani
bus, modo in pedibus. depilatio quoque bar
bae, q. anno praeterito suborta est, & ad hanc us
que diem perseverat. quamuis post hac a con
cubitu mulieris infecta non fuerit inquinatus.
Item cutis, faciei, & colli decoloratio ad fu
scam tendens, ac totius corporis demacratio
abique alia causa apparens, maculae subrubae
in remotis & brachiis quae in toto corpore
semper apparuerunt, cum aliqua cutis subaspe
ritate, ut dictum est pater quoque per crebra
generationem nouae exulcerationis, seu, ut me
lius dicam, excoriationis, quae modo in uno
narium foramine, modo in altero excitatur. in
inguinibus etiam ab hac tribus mensibus, non
nulli tumores duri geniti sunt, tum in glandu
lis inguinum, tum etiam in illis, quae diuifio
nes roborat, magis illius uenae ad internam
femoris partem percurrentis, sine tamen colo
ratione ac dolore, qui meo *scilicet* in
glandulis dici possunt. Insuper in hepate
modica durities tactu apparuit, una cum ali
qua obstructione, quae per urinae subtilitatem
apparebat, ac per alicuius pharmaci, non solum
cathartici, sed lenis acis propinationem, quon
iam febre stacum non parca corripieatur.
quae omnia, quamuis pro maiori parte, potius
symptomata dici possent, tamen attestantur
luem gallicam. quod uero iecur intemperiem
calidam & siccam patiatur, a natura rei cogno
scitur, & ex affectibus suis notum est omnibus,
ex Galeni sententia, quomodo iecur morbos
generat suae temperaturae similes, cum ideo
praedicti affectus a caliditate & siccitate uide
antur generari, merito dici potest iecur esse
in temperie calida, & sicca, quam quidem af
firmant urinae tinctae a maxima citrinitate,
maximaque excrementorum siccitate, quae per
intestina deiciuntur, ut plurimum dura ac
subcierea, quemadmodum dicit Gal. de cri
sibus, ac testantur caliditatem & siccitatem
hepatis, quae sunt tantae duritiei, ut rumpere
digitis propriis sit coactus, ut iam narratum
est. Alium quoque patitur morbum minime
coaccommendum, propter peiora, quae sibi con
tingere possent, ut infra declarabitur. est qui
dem in singulis fere egestionibus humoris mu
cosi depositio seu pituitosi, qui assimilatur pia
guedini, quae uel a natura sponte fiat, uel a phar
maco exhibitio, uel ex enemate iniectione pauca
uel multa deponitur, etiam quod faeces non de
ponantur. talis mucosa materia propellitur,
absque tamen dolore aliquo intestinorum, ue
trisque uel ani foramine, solumque aliquando
acredinem, seu caliditatem aliquam in illius
humoris mucosi exitu percipit, sed unum
aliud notatu dignum apparet, quae ut pluri
mum talis mucus cum deponitur inquinatus
sanguineis grumis reperitur, uerum aliquando
alii coloris, uel sanguinis coloratione; pariter
faeces quamuis durae sepius sine grumis langu
ineis, & eius coloratione egeruntur. praeter
istos affectus alium patitur, qui est rhagadiosa
ulcera in podice facis notabilia profundaque,
cum aliquo sinu tamen paruo intra foraminis
ani principium, circa rectum intestinum. quae
tanti fuerunt mali succi, ut portio aliqua mus
culi circularis exesa fuerit, una cum aliqua du
ritie circum circa. quapropter reliqua illius
musculi circularis pars, quodammodo corru
gata est, ut quasi prohibeat libere fecum sicca
rum exitum. quod si contingit, ut earum exi
tus impediatur, febre cum rigore corripitur,
per totum diem perdurante. pariter interposi
tis diebus sine certo periodo, nec ulla praece
dente causa procatartica, superuenit febris
cum horripilatione seu rigore, ut rectius lo
quar, cum pulsus aliquanti alteratione ex calo
re acriori, durans tamen una die, ut uideatur
esse inter diarias reponenda. Nihilominus, cum
dicat Galeus primo de diff. feb. cap. 7. & pri
mo ad Glauconem in ephemeris, calorem esse
suauem, & istius febris calor mordacior uide
tur, dicimus putridam esse eo magis, cum sy
stoies uelocior efficiatur solito. id enim signum
est patognomicum, quod in humoribus ac
cenditur putredo, ut primo de diff. feb. nec
propter hoc extra rem erit, si putridam dice
mus aliquando uno parotismo resolu ab ulce
ribus illis, tamen egreditur ichor calidus &
siccus, qui quasi in exitu cutem excoriat, sunt
igitur morborum istorum essentia praesertim
maioris momenti Gallicus morbus, cum intem
perie calida & sicca, humoris mucosi per alium
excretio, & ulcera rhagadiosa in ano, quae cu
randa ueniunt. Sed cum Hipp. dicat libro de
flatu medicum, debere locum, in quo sit agri
tudo cognoscere; locus, n. in quo est affectus
facit differentia curandi, ut etiam Gal. de con
sti. artis med. ostendit. uidentum est igitur
qua in parte principaliter sit intemperies ista
gallica dicta, cum uariae fuerint opiniones,
quoniam aliqui cum uiderent attriticos dolo
res, principale membrum laesum esse cerebrum,
dicebant

dicebant alii cum tantam impressionem, & malignitatem cognoscerent cor esse, putabatur de febre hectica. exemplificando, quæ summa difficultate remoueri solet. Alii uero cum principaliter infectiones cutis, decolorationemque corporis perciperent, hepar esse affectum fuit. quam nos pro ueritate affirmamus, & dicimus gallicam istam leuem seu intemperiem, calidam & siccam, uenenosam, præcipue imprimi in hepate. deinde ad totum corpus per uenas propelli usque ad membra principalia. uerum istam non adhuc impressam esse in corde, neque in cerebro proferimus. quod uero in hepate sedem habeat, ostendit inter cætera corporis decoloratio, & alteratio a proprio temperamento, unã cum pustularum seu ulcerum depascientium generatione, & mala totius corporis distributio, ut iam diximus ex Galeno, dicente ea uitio iecoris contingere: sed cum mala qualitas calida & sicca esse possit tunc materia uel sine materia, asserimus eam primis diebus, cum Illustrissimus Dominus morbo gallico corripere, absque materia fuisse, sequente uero morbi malignitate cum materia redditam esse, quæ continuum soluebat, maculando suam naturalem intemperiem, & adurendo omnes in eo humores existentes, quos postmodum natura fortis conata est transmittere, modo ad cutim, modo ad pedes, modo ad pilorum originem, donec totum in seculum sit corpus tali materia, qualis in hepate superior reperiatur. in quo cum adesset bilis flaua superabundans, & propter regimen & propriam temperaturam calidam, unã cum morbo calido & sicco, ea super affata, & acrior reddita est, idcirco pustulæ, ulcera, depilatio, unguium casus, & alia genita sunt. Humoris uero illius mucosi generatio, quo in loco reperiatur, & unde ueniat, cum dicat Galenus sexto de locis affectis, secundo, non mediocriter conducere ad curationem noscere, in qua intestinorum parte constat ulcus, seu affectus, idcirco uidentur esse, an aliquod ulcus super muscolum circularem reperiatur, cum excrementa illa mucosa seu pituitosa non pauca egrediantur, quæ statim post illius abscissus eruptionem (de quo diximus) incipit effluere. ex quo uidetur ab aliquo ulcere uel sinu emanare, tam enim rimando quæ dicuntur a Galeno de locis affectis, quando de dysenteria sermonem habet, dicimus nullum extare ulcus supra circularem muscolum in recto intestino, quoniam in egestionibus nullus omnino dolor sentitur, nec in recto, nec in uentre. quapropter si ulcus ibi reperiretur, dolores non pauci interessent, ut Galeni sententia fuit. præterea uidetur arduum, si ulcus adesset, quod aliquando non deciderent crustulæ uel intestinorum ramenta aliqua, ut fie-

ari solet, in huiusmodi ulceribus, quemadmodum, dixit Galenus esse tertio de causis symptomatum, insuper tentaretur a uehementi tensione, & prompta deiciendi cupiditate, si ibi reperiretur ulcus. cum ideo nobis non uideatur aliud ulcus adesse præter rhagadas, quæ reuolunt an a rhagadiis, uel a crasis intestinalis, aut a gracilibus descendat. quamuis nos aliquando similem materiam mucosam a fistulis ani ualde antiquatis stillare uiderimus. Hunc a rhagadiis istis provenire nequaquam asserimus, quoniam semper in omni excrementorum depositione, talis mucus non deicitur, nihilominus ulcera semper permanet. quibus si descenderet, æquum esset, ut semper aliqua portio exiret, uel aliquo modo portio in rhagadiis adhereret. quod adhuc nunquam compertum est. eo magis inde provenire non credimus, longe enim maior est copia humoris mucosi exeuntis, quam sit ulcerum seu rhagadiarum capacitas: nec etiam a gracilibus intestinalis putamus descendere, uerbis Galeni sexto de locis affectis pensatis, cum dicit, si sanguis uel abrasio ualde permixta sit fecibus, illud indicare a gracilibus provenire. quod in nostro casu non euenit, immo statim principio egestionis talis mucus deicitur, demum feces. uerum sapius solus absque fecum expulsio ne talis humor deicitur, uel propellitur, minima portio stercoreis, deinde mucus absque dolore & permixtione illa, quæ omnia secundum Galenum loquens de dysenteria, & Auic. 3. lib. sen. 16. cap. de intestinorum affectibus, attestatur mucum a crasis intestinalis descendere. quod magis confirmatur a Galeno cum loquitur de tenasmo, qui est intestinorum affectus, tamen ab eo inquit quandoque pinguis & pituitosa descendere. sed quæ ab isto Illustrissimo Domino deiciuntur, semper eiusdem coloris & substantiæ non reperiuntur, quoniam modo crassa, modo mollia, modo alba, modo subrubea, modo subnigra, tamen ad pituitam reducuntur. Verum unum aliud uenit mihi discutiendum an materia hæc tota a recto tantum intestino defluat, uel a colico propter prædictam Galeni auctoritatem, de tenasmo uideatur quidem a recto procedere. tamen hoc non tollit, ut etiam a colico non possit provenire, præsertim cum uideam maximam copiam istius humoris mucosi. credo a colico etiam emanare, quoniam uidetur mihi possibile, ut a recto tantum effluat talis humoris mucosi quantitas, & in dies magis excrescere uideatur, nullo adactio symptomate.

De morborum causa.

Cap. 3.

Notis istis, uenit istorum morborum causa querenda, ut iam diximus ex Gal. de R r const.

cōst. art. med. & ex Hippocratis libro de arte, quam nisi amoueamus, morbum ipsum impossibile est tollere, ut clamat Gal. 7. methodi, & ubique, sed cum duplex esse possit morborum omnium causa, scilicet una externa, altera interna, ut dixit Galenus de natura humana, dicimus gallici istius morbi causam procatartem eam fuisse a muliere infecta acquisitam in cubitu, a qua emanauit uirus, quod impressum fuit in pene, cum esset pars laxior, & mollis apta recipere istas qualitates uenenosas paulatim ascendendo per paruas uenas ad maiores, donec hepar contigerit, causando intemperiem calidam & siccam, eo modo, quo diximus, & narium ulcera, propter humorum adustionem, qui in hepate fuerunt super affati, quos quidem natura potēs ad diuersas corporis partes ablegat, ut si ad pilos præ tarta siccitate, & malitia, qua abudat, pilorū alimentū destruit qua ppter cadere coacti sunt, & adhuc cadere non desistunt, ut habemus a Galeno. 14. methodi in fine, & primo de compositione medicum secundum loca, dicit pilos cadere uel ex malo alimento, aut ex eius defectu, cadunt ideo isti ex malo nutrimento ad eorum originem delato, propter gallicas reliquias adhuc morbū fouentes, qui pariter sua siccitate & caliditate causa sunt demacrationis & decolorationis faciei, quæ ad fuscum tendit, cum sua subtilitate ascendat ad caput, & faciem, partesque illas superaffando, nonnulla portio ad cutem manuum & pedum, quæ cum sanguine crasso permixta sint, effecerit infectiones, seu maculas illas subrubras in femoribus, & brachiis cum asperitate, de quibus locuti sumus, ob sanguinem ut dicit Galenus de const. art. med. quoniam inquit rubet caro, & sanguis tantum, illæ cum asperitate sunt propter humorem adustionem. ista autem in re unū quæri possit, cur in annorum septem spatio, nunquam deleri potuerint, in qua duo potissimum assignare possem, uel id fuisse ob cutis densitatem, quæ cæteris aliis membranis densior est, ut inquit Gal. in com. de fracturis, quæ nō permittit ita facile humores crassos sub se inclusos in habitum digeri, aut enim semper adfuit materia fouens illas, quæ morbi gallici reliquias fuerunt. Rhagadiarum itidem an causa fuit altera humoris istius adusti portio, quæ ad illas propulsa fuit, quemadmodum sapius fieri solet in gallico morbo, cum tanta adustione, & humoris melancholici admistione, ueluti contingit per hemoroidas, ad talem locum de ferri, ut profundas exulcerationes excitauerit una cum alicuius partis extensione circum circa, & etiam duricia, duritiei uero causa, quæ nam sit, uideamus enim duritiem fieri duabus de causis, uel a pituita crassa facta, uel a melancholia non a pituita quidem crassa facta, quo

niam non erosisset. dicemus igitur propter humoris melancholici adustionem causatam fuisse, ut Galenus de tumoribus præter naturam, & sexto catageni, cum de phagedana loquitur, inguinum etiam tumores quæ de causa geniti sint, cum a iecoris superfluitatibus demissis ad glandulas prouenire possint, tanquam ad cloacam, ut Auicenna 4. primi. uel ab aliquo ulcere existente prope locum neruosi & insensibilis, sua sensibilitate attrahente humores: qui cum loca illa uacua glandulosaque ac debiliora, inter alias corporis partes adueniant, quemadmodum dixit Galenus de inæquali intemperie, in illis retinent, ut idem dixit Gal. 13. meth. & Auic. 3. 4. crediderim igitur ego tumores istos potius ab ulceribus in ano existentibus per rationes dictas, quam a iecoris sepefluitate, quoniam corpus sapius mundatum fuit, & hi tumores non uere omnes sint in glandulis inguinum, sed in illis prope eas existentibus, quæ ut plurimum propter ulcera pedum solent intumescere, & propter rhagadias factas in ano a causa procatartica. Humoribus mucosi autem generationis causa nunc uenit inuestiganda, quæ uidetur inter alias causas potior, cum non parum posset iecoris coctionem lædere. putamus autem nos super satis ostēdisse mucum illum a rhagadiis non dependere, nec solā a recto, sed in colom colligi, non tamen diximus illis in partibus generari. cum non possit igitur hic generari, nec in iecore etiam dicemus. proprium enim iecoris non est materiam pituitosam procreare, sed sanguineam ad modum loturæ carnis, de quo Gal. 8. de medicamentis secundum genera, & quinto de loc. affect. & præcipue 4. de usu partium, ubi dixit ipse Galenus quo pacto ipsæ uenæ sanguinem generent in uirtute ipsius hepatis, aut biliosam, ut Galenus 6. de loc. affect. & 8. de medic. compositione secundum loca, & Auicenna. 16. 3. de fluxuum genere. Relinquitur igitur ut a capite, aut a debili coactrice uirtute uentriculi proueniat. a capite quidem possumus affirmare, quoniam in eo nullus affectus adhuc perceptus est, de quo sit dubitandum a tali parte defluere, aut in ea generari. necessum est igitur, ut a uentriculo proueniat, cum proprium eius sit officium existente debili uirtute sua concoctiua, materiam pituitosam generare, seu mucosam, quæ tamen ad pituitæ naturam deferuntur. quod facile credi potest, quoniam scimus gallicum morbum omnes uirtutes concoctrices, uentriculi præsertim debilitare, sua mala qualitate, & morbi diuturnitate, ut Gal. sepe dixit, morbos longos uirtutem digestiuam uentriculi imbecillā reddere. quapropter non mirum si tales humores mucosi generantur ab eo præsertim, cū uideamus flatum multi generationem, & fæcē nou

non fatidas, quæ solent indicare uentriculi frigiditatem, ut Gal. 8. miamis, & Auic. loco citato 16. fen. affirmant. pariter hæc obstructio durities in iecore existens, quæ nulla alia de causa fiebat, nisi quod ex debili concoctione uentriculi humores pituitosi generabantur, cuius portio ad iecur demissa sua crassitie obstruebat, si superabatur a iecoris caliditate, & siccitate indurabatur, & duritiem causabat, quemadmodum Gal. 6. de loc. affec. cap. de hepatis affectibus, si illis adiungitur putredo, ob hepatis caliditatem facile accenditur febris, quæ cum modica sit, materia parum durat, & una accessione tota resoluitur: quod patet. nã si sepius euacuetur benignis pharmacis minus febre molestat, quoniam humoris crudi multitudo tollitur. præter dicta quidem uentriculi uirtutem concoctiuam esse debilitatã existimamus, et ex ligni guaiaci decocto quæter assumpto, quod solet pluribus hominibus illud assumentibus (nisi a medicis custodiantur) euenire, ita ut quandoq; incidant in lenteriam, in quam Illustrissimus Dominus incidit; tamen aliquo modo uentionibus quibusdam roborata fuit, sed non usq; ad perfectam restitutionem. præterea ex cibariis & dulcioribus assumptis & unctiuosis, non parum redditus est imbecillis, quod experiẽtia patuit, cum illis ueretur copiosior humoris mucosi quantitatem deponebat. quod nobis attestatur a debilitate uirtutis concoctricis uentriculi provenire. insuper raro contingit, ut habentibus iecur calidum, sit uentriculi uirtus concoctiua ualida, ut Auicenna decimaquarta tertiũ, quod longam esset enarrare. Vnum aliud me mouet ad id confirmandum, ex remediis enim adhibitis a medicis putantibus humorem illum mucosum ab intestinis crassis generari, quæ fuerunt fere innumerabilia, quæ si scribere uellem superuacaneum uideretur, & tandem nunquam ullo modo profuerunt: quæ si ita uentriculo admota fuissent, ut ipse roboraretur optime, non illis forte illud euenisset (nisi fallor seruata hominum peritorum reuerentia) si modo quispiam uellet ex abscessu illo talem humorem generari, quoniam erupto abscessu statim decidit mucus ille. super ramẽ fati ostendimus quibusdam rationibus, illud non posse esse, præterea erupto abscessu non tollitur, quia eo tempore generationis illius mucosi humoris non potuerit esse principiu, aut prius inceperat, quod astantes, ut aiunt, non animaduertunt. postet quoque aliquis dicere, Illustrissimum istum optime appetere, quod uidetur indicare uentriculum bene se habere in omnibus. tamen dicimus nos Galeni sententia tertio Catageni, & Auicennæ decimaesta fen. posse esse ut uentriculus bene appetat, tamen non perfecte totum cibum in chi-

lum uertat, ob suam frigiditatem, a qua fit appetitus ille, ut prædicti affirmant, quemadmodum credimus esse in isto Illustris. Domino. præter dictã confirmatur, cum nullam sitim patiatur. quod signum est frigidæ affectionis uentriculi, ut dicit Galenus octauo de compositione medicamentorum secundum loca, nec quidem chilum intestina perficiant, quoniam rectum et colom iam per consensum ulcerum in ano existentium debilitata sunt, quod efficere possint dicit Gal. in de potentiis naturalibus, uentriculum in chilum mutare cibum primario: intestina uero secundaria, si quid a uentriculo incoctum delabitur, uirtute tamen accepta a uentriculo. quod si etiam uirtutes istas esse debilitatas diceremus, ob continuum sanguinem perfluentem ab ulceribus in crebris egestionibus, quæ aliquando in die naturali perueniunt, pro minori numero, ad sex uel septem uices, quod quidem non parum solet ad uentriculum & iecur refrigerare, ac debilitare, ut Galenus, et Auicenna de fluxu hemorrhoid. & de causis hydropicæ. Sed cur ita perfluat sanguis iste, ego rhagadias, seu ulcera in musculo recto existentia in causam esse crediderim. cum descendant feces, quæ ut plurimum duræ & siccæ sint, sua duritie ulcera atterunt, uel humoris mucosi, qui aliquando mordaces effecti ab ea abradant, eo magis cum pertranseant per foramen anũ angustius factum ex corrugatione, et sepius digitorum impositione renouentur ulcera, ut iam dictum fuit, a quibus facilius in continuis egestionibus aliquid sanguinis non grumosi modo ad loturæ carnis similitudinem egrediatur. quæ, si aliquis diceret a iocinore ortum ducere, aut a uenis mesaraicis, illi dicerem, id non esse posse per ea, quæ dicit Galenus sexto de locis affectis, cum non fecibus sit permixtus, nec a longinquis partibus descendere uideatur, cur nõ depositis facile excrementis febre illa sic cum rigore corripiatur, putarem illum non esse uerum rigorem, sed potius horripilationem, una cum febre ephimera, ex conatu & ira, quæ Auic. quarto Can. uocauit accidentalem, quæ fieri solet, quoniam ex conatu doloris specie, multi uapores acres eleuantur ad superiora, qui sua acredine causant illam horripilationem, ut patet etiam in micu, per Aristotelẽ, in problemate illo, in quo querit horripilationis causam, quæ fieri solet ex uaporibus eleuatis ab aliquo acri humore ad superiora. ultra prædictã febris ephimera excitatur propter accessionem caloris præter naturam in spiritibus ex dolore, & ira in excrementorum depositione.

De promouendo caput 4.

Considerandum igitur est a nobis, an morbi isti sanari possint, uel non, ut facis dum esse dicit Gal. r. de loc. affec. cap. 4. ubi premit morbi cognitionem, secundo prælagitionem, insuper ægri medicis facilius parent, & a calumpniis medicum multum præseruant, ut Gal. de const. artis med. cum ait, præfagia nanque & medicum ab omni mortis culpa reddunt immunem, & ægros ad obtemperandum faciles, occasioneque remediorum præmōstrāt. quantum uero ad principalem affectum, qui est morbus Gallicus, exiitimus sanari posse, optimis adhibitis remediis, non tamen cū facilitate, mala enim intemperies non facile corrigi potest, quæ iam impressa est in membro tam nobili, uidelicet iecore, quæ quidem cum calida sit, & sicca, plurimum de humido radicali assumpsit, per annos nouem, una cum temperatura calida, biliosaque, ex quibus patet, quò non ita facile penitus morbum istum eradicare liceat, ut iam patet, cum quater assumpserit guaiaci ligni decoctum, & nunquā in totum potuerit liberari, quod fortasse fuit, uel quia denuo infectus fuerit, quod facile euenire potuit, cum alias mulieres & Venetiis, & Gallia pertractauerit, ut relatum est, aut quoniam nundum tota illa malignitas per medicamenta penitus discussa fuit; tamen quomodocunque tolli posse dicimus, nempe bono regimine, & aliis oportunis remediis. quo ablato, facilius morbi alii, ac symptomata amouere permiffum erit. sperarem pariter torius corporis demacrationem, & faciei decolorationem, ac narium ulcusula, iecoris quoque obstruccionem, unā cum febris illis erraticis tolli posse; de muco autem, quid sentiam si continuis remediis uirtus concoctiua uentriculi iam debilitata roborabitur, possibile erit ut tollatur, si non totus, saltem maiori ex parte, tamen cū difficultate, cū iam per triennium tali excretionē laborasse perspicuum, et illi uaria ac diuersa Enemata aperitis medicis applicata fuisset, & tandem nunquam calefcere potuisset nihilominus non nobis uidetur esse a remediis desistendum, quoniam periculum imminet, nec usque eo progrediatur ista uentriculi imbecillitas, restāque intestini a colom ut ad iecur perueniat, & illud quidem impense refrigeret: quo facto periculum infat, ne in aquā inter cūtem incidat, (quod Deus auertat) ut dicit Gal. sexto de loc. affec. cap. r. & Auic. 16. tertii, tamen maior extat spes, quod res non tanti periculi sit, cum uiderim sæpius hæc fieri in patientibus Gallicum morbum, qui sua mala & pessima uenenositate solet istas mucositates parere, quæ non tantum affligunt, ut si alio ex morbo descenderent. Sed, ut uerum fa-

tear, non tantam adhuc quantitatem exeuntē in aliis percepī, non tamen desistendum est, cum spes maxima sit in prædictis, & in ægro tante bonæ habitudinis, præsertim cum medico pareat. quid uerò de rhagadiorum consolidatione sentiam, cum ea uideam, quæ dicantur ab Auic. 17. fen. tertio canone, de aniuitiis, & a Paulo tertio libro, ac a Gal. octauo de compositione medicamentorum secundū loca, ubi plures difficultates ostendunt in consolidandis ulceribus istarum partium. locus enim ille pati non potest medicamenta ualida, & crebre deponuntur excrementa. insuper alia suboriuntur, quæ curationem magis difficilem ostendunt cum Galen. & alii auctores dicant ulcera ani, cum tanta malignitate non existentia, esse difficillima curatu, eo magis negotium dabunt hæc cōplicata cum lucgallica satis maligna, quæ iam per triennium ipsum alligunt. Medicamenta præterea retineri non possunt in loco propter assiduam excrementorum depositionem, & ob profundas rhagadias, quibus si applicantur remedia, cū anus constringitur, ea propelluntur, & ita sine remediis permanent, si forte aliqua ulceris portio consolidatur. modo a fecibus exiccatis in suo exitu rumpitur, modo ab humore mucoso disconsolidatur. quandoque enim est adeo acris, ut ardorem in ano, & flegosim efficiat. ex quibus dicimus magnam, atq; adeo maximam difficultatem esse in sanando has rhagadias, seu ulcera, non propter hoc a curatione est abstinendum, quoniam nisi curarentur, & summa diligentia, multa possent sibi mala euenire, præsertim si cum nimis acris remediis locus iste percuraretur, posset quidem abscessus aliquis calidus suboriri, qui ad sphacelos facile conuerteretur, propter locum satis putrescibilem, ut Galenus decimoquarto methodi, aut ad ulceris corrosiui, uel ad carcinomatis naturam tendere posset, eo magis cum genita sint ulcera ex calida & sicca materia, uelati probatum fuit; quomodocunque tamen sperarem medicorum ope hæc posse præcauari.

De morborum curatione caput 5.

Nota igitur morborum & symptomatum essentia una cum præfagio, restat intentiones curatiuas elicere, ut admonet nos Galenus 7. methodi 11. sed cum sint res præter naturam tres, ut dicit Gal. de differentiis symptomatum, morbus nempe, causa morbi, & symptomata, & hæc quidem de sui remotione indicent, ut inquit Gal. de const. artis medicæ, quandoquidem hæc omnia remouere oportet, uidendum est, a quo trium istorum incipere debeamus, an scilicet a causa morbi, uel a mor-

bo ipso, uel a symptomatibus. a morbo quidē
 esset incipiendum. prima enim est occasio, quę
 nobis occurrit. tertio methodi primo. tamen
 cum morbus tolli non possit ab iſque causę re-
 motione, quemadmodum dixit Galen. tertio
 eiusdem, deinde symptomata urgentia non
 adſint, & grauiā, quę possint totam curationē
 ad se trahere: quoniam eo tempore, ut inquit
 Gal. 11. methodi, incipiendum est a symptoma-
 te, ideo incipimus a morbi causā, non tamen
 morbum & symptomata negligendo, ut Gal.
 10. methodi primo, dicit esse faciendum. cum
 igitur morborum istorum causā duplex fue-
 rit, una uidebitur a muliere infecta, altera ue-
 ro ab intemperie calida & sicca, uenenosa cū
 materia, quam gallicam uocauimus, de prima
 nihil loquimur, quoniam iam ablata est: cum
 dicat Galen. tertio methodi esse agendum de
 morbis, de causā procatartica prouenienti-
 bus. de secunda autem dicimus in primis mate-
 riam esse euacuandam, deinde per rationem
 uictus tendentem ad frigidum & humidum, ta-
 men rōne morbi qui curari debet p̄cōtrariū,
 tum ratione tēperaturę, ut iecur restituatur
 ad propriam temperiem naturalem, non pos-
 sumus enim intemperiem reuocare, nisi prius
 educa sit materia superflua in eo existens;
 ideo euacuandum esse, demum alterandum
 cum frigidis, & humidis, ut symptomata alia
 adaugeantur, ut infra patebit. Sed illustris-
 mus ite cum milies euacuatus fuerit humori-
 bus preparatis cum suis syrups a peritis me-
 dicis semper ibi astantibus, & multa alia, quę
 si uellē enarrare sermo noster nimis in lōgū p̄-
 traheretur. descendam igitur ad ea, quę magis
 necessaria uidentur, summopere quidem ex-
 tollerem, cum ex imbecillitate uirtutis conco-
 ctinę uentriculi multę superfluitates aggre-
 gentur in primis uenis & intestinis, ut lapsius
 percipimus, quoniam illi fuerunt aliqua medi-
 camenta propinata, quod multas & uarias ma-
 terias deposuit, non sine omnium adstantium
 admiratione, quantuncunque læuia fuerint,
 ut exhiberentur illi medicamenta aliqua pur-
 gantia, leuia tamen, & absque Turpeto, sca-
 monio, hermodactilis, & aliis similibus; quo-
 niam existente intemperie illa calida & sicca
 in iecore magis incalcesceret, stante pariter
 eius obstructione, maior copia humorum de-
 duceretur ad membrum obstructum, ex qui-
 bus febris & agitatio excitaretur, ut alias tali
 de causā illi euenit, propinarem ergo tantum
 singulis decem uel 12, diebus mannam solam
 uel reubarbarum, cum uuis passis absque nu-
 cleis, aut cassiā simplicē, uel bestem expref-
 sione, aut mixtis prædictis, quibus si opus esset
 addere decoctum aliquod pro uigoratione, &
 pro humoris melancolici educatione ex follicu-
 lis & foliis senę conficerem decoctum, simul

A aliquas radices filiculę decoquendo cum mo-
 dico ueri thymi, loco epithymi quo caremus,
 adderem etiam flores cordiales, & utas pas-
 sas, & hæc similia dummodo humores calidos
 & siccos commode educerent, quę etiam non
 parum conferent difficultati expulſionis ex-
 crementorum, quam sæpe patitur ob hepatis
 caliditatem. Si oporteret syrups aliquos tra-
 dere, sint alterantes, aperientes, & abstergen-
 tes, non negligendo continui uentriculi robo-
 rationem, prout uidebitur medico curā istius
 illust. D. gerenti, a quo est instituetur uictus bo-
 ni succi, facientisq; sanguinē puriorē, tendens
 tamen potius ad frig. & humidum, semper me-
 morię tenendo uentriculum iam debilitatum,
 ne adeo frigida sint ut illi obſint, darem ergo
 omnes intubi species, ut endiuia, cicoream,
 boraginem quoque, lupulos, qui mirum in mo-
 dum sanguinem purificant, oxalidam, quā ace-
 toſam uocant, cucurbitam cum omphacio, uel
 arantiorum succo preparatam, præsertim to-
 ra æstate ista. Superueniente uero autumno,
 poterit calidioribus oleribus uesci, uel saluiā,
 mentam, draconem, quem uulgus uocat dra-
 concellum, timbramque de se in acetariis, aut
 cū frigidis, uel in condimentis. panis qui exhi-
 betur bene fermentatus sit cum suis conditi-
 nibus declaratis a Gal. 1. de facult. alim. carni-
 bus etiam uirulinis, hædinis, hircinis, & pullis
 gallinaceis utatur, qui tamen nō educati sint
 in carceribus, quoniam sunt minoris bonita-
 tis, ut dicit Gal. de enchimia, & cachochimia.
 pariter accipiat aues omnes in pratis, & mon-
 tibus degentes, quę uel affæ fuerint, uel elixę,
 quomodo cunque suo uentriculo placuerint.
 cibaria condiantur cum amigdalis, aliquan-
 do etiam cū pistachiis, quoniam obstructio-
 nibus iecoris profunt, tamen non sint frequen-
 tes in omni mensa, quoniam unctiuosa uentri-
 culum solent relaxare, & debilitare, quibus
 non extra rem erit addere malorum aureorū
 succum. pisces saxatiles marini & sabulosi
 cum aceto conditi non uituperantur. caueat
 modo salſa ualde, acriæque, piperata, & om-
 nia impense calida. pullos quoque columbi-
 nos fugiat, quoniam cum uescia bili defituti
 sint, ualde bilim generant, præsertim in ægro
 temperaturę calidę & siccę, ut iste est, ideo
 non inutile erit ab illis abstinere. fructus ter-
 me omnes fugiat præter pruna damascena,
 uel syminiana pyra, etiam poma decocta cum
 modico zaccari absterſa. Idem non negaue-
 rim cydonia cocta, uel conditum ex cerasis,
 quam marenatam appellant, uel diacitonitē
 assumptum post prandium pro uentriculi ro-
 boratione, & ad effumationem prohibendam
 ne cerebrum patiat, ouis & elixatis uti po-
 test, si stomacho grata sunt. uinum album non
 uinosum, nec aquosum, sed mediocre dum-

modo fit adstringens. Sed quoniam asuetus est nigrum potare, tale assumat, ut consuetudini aliquid concedatur. reliqua medico permittemus. ipsi uero precipiemus, ut quantum possit mœrores, iras, & animi affectiones fugiat, quoniam a Galeno tertio technî, non solum in ægris, sed in sanis maxime delectatur. quæ si uellem enarrare nimis longum esset. de morborum autem curatione, quoniam malignus est, & uenenosus quodammodo, tolli minime potest cum his quæ a qualitatibus manifestis operatur. ideo oportet etiam ad medicamenta bezoartica, seu alexipharmaca, aut antidota descendere. quæ remedia sunt morbo a qualitate multa respicientia, qualia sunt in morbo gallico lignum guaiacum & argentum uiuum. sed de argento uiuo pro illustrissimi Domini curatione, non est loquendum. de ligno decocta sunt, ut omnibus notum est, quod quidem quamuis sæpius assumpserit, & tali morbo non conualerit, nihilominus a tali antidoto: non est desistendum, quoniam tutius est cæteris aliis in hoc morbo qui satis malignus est, & impressus. hac ideo de causa mirum non est si remotus in totum non fuit, quâuis per plures dies assumpserit. tamen item aliquos syrîpos traderem, in diluculo more folito, ut reliquæ penitus eradicarentur, ex ligno guaiaco cum cortice confectos, quoniam cortex magis exiccat, & roborat sua siccitate, quibus non displicet si addatur succi herbæ succus depuratus, cum remittat intemperiem calidam, quamuis sua frigiditate aduersari uideatur uentriculo debili & frigido, ut inquit Dioscorides, tamē cum misceatur ligni & corticis decocto, atque decoquatur, uentriculum roborat, ut Paulus & Gal. de simplici medicina aiunt, intemperiem calidam iecoris remittet, uentriculum roborando sua adstringenti uirtute, nec uereret, immo maxime laudarem, ut singulis aut alternis diebus traderetur seru. i. rhabarbari optimi ante syr. dictam iam sub forma pilulæ, aut cum aliqua conferua, quod equidem mirum in modum uentriculum roboraret, iecoris obstructionem tolleret, ut patet ex uirtutibus ipsius rhabarbari, nec minus intestinis prodesset, quam aliis partibus, ut laudauit Auicenna 16. sen. 3. canone, cum de intestinorum ulceribus loqueretur. quapropter prædictis, & uictus regimine, morbus gallicus tolli poterit. quo adempto successiue alii morbi curabuntur, & symptomata, ueluti siccitas corporis, faciei decoloratio, seu cutis defædatio, iecoris obstructio, sistetur depilatio, febris quoque erratica, quoniam facta humorum multorum diminutione, & aperta obstructione, illa tollitur, ut iam maiori ex parte tactum est. hæc tuto per uiginti dierum spatium mensis Ianii seruari possunt. demum sisterem

ob ingentes calores estiuos usque ad Augustum completum. iterum ad eosdem syrîpos redirem secundum morbi afflictionem, & isto interim quotidie mane perfecta syrîporum assumptione, darem istius electuarii bolū. istud enim membra principalia roborat, morbo gallico medetur, absumendo illas malas qualitates, ut per ingredientia patet, quod solemus tali in casu post guaiaci ligni decoctum tradere, cuius descriptio talis est. Recipe conferuæ buglosæ, boragnis, uiolarum, rosarum ana unc. ii. aromatici rosati unc. i. ff. diarodon abbatiss. unc. i. ligni guaiaci in puluerem subtiliter redacti & cribrati unc. i. ff. corticis optimi admodum farinæ attrite unc. i. rhabarbari cisti unc. i. ff. pulueris hepatis lupi in furno exsiccati & abluti cū aqua endiuicæ unc. i. secundū artē misceantur cum syr. de corticibus citri, & fiat electuarium. de isto nos solemus per mensem integrum bolum usum tradere, ex quo uideamus multas optimas operationes, & in isto casu ualde commodum existimamus præsertim pro uentriculi roboratione, cum inter cætera membra maxime pariat, a quo putamus primario mucum illum peruenire, cui inter alia medicamenta propinentur, pariter illud iecur roborat, ut patet non solum ex compositione, sed etiam ex lupi hepate, quod ad Auic. 16. 3. tam cōmendatur in decoloratione corporis, & eius demacratione, ac pro iecoris roboratione, utatur quandoque aliquo puluere isto machali confectio ex feminibus ameos, ueri macis, cinamomo, uel similibus, aut capiat ante cibum unam rotulam ex ista confectio, uel cōsimili. R. specierum aromatici rosati secundū Gabrielem, specierum dialaccæ ana drach. ff. specierum dialigni aloes ana drac. i. specierum cordialium drac. ii. & cum saccharo puriori fiat confectio in rotulis ad pondus drach. ii. pro rotula, istud enim uentriculum roborat, iecur quoque ut patet per suas operationes, sed assumentia non sunt nisi aeris temperatioris constitutione. extra uero uentriculi regionem inungerem tali uel cōsimili medicamento. R. olei mastiacini, spicati, abintii ana unc. i. macis, mentæ, ana scrup. i. garioflorum scrup. ii. & cum cera quantum sufficit fiat unguentum. de quo inungerem mane antequam è lecto surgeret. quod sit calidum & non tepidum, quoniam dicit Galenus tepida uentriculum exolueret, quo uti uellem, uel tali alio usque ad autumnum. in quo si uellem fortiora habere propter aerem ambientem illis temporibus frigidiorē, sic prepararem. R. mastiacis unc. ff. macis, garioflorum, ameos ueri ana drac. iii. femina in aqua ardente, quam uitæ uocant infundantur, demum in bociā cum mastice ad balneum maris sublimeretur, ultimo oleum colligendo, quo uentriculus modo supra dicto inungatur.

inungatur, quod est maioris roborationis, & penetrationis, præsertim in longioribus morbis, aut ceratum ex similibus conficiatur. omnia hæc pro uentriculi roboratione parentur, quoniam istis uentriculum roborari posse speraremus, & mucus si nō in totū sanaretur saltem maiori ex parte. nec quæ uitupero medicamentum, quæ per inferiora iniiciuntur facta ex aquis terminalibus falsis, aluminosisq; in quibus decoquatur lignum guaiacū, cui addi possunt mellis rofati, nuces cupressi, abrotanum, modo cum uino, modo cum hydromelite, uel cum aquis falsis, quas Auicenna laudauit. 16. fen. 3. canonis, cum de intestinorum affectibus loquitur, quæ sua siccitate intestina roborant, quibus etiam non uererer modicum boli armeni iniicere, quoniam etiam vlceribus ani prodesset. omnia hæc per inferiora commode possunt immitti, cum in crasis, intestinis sit illa imbecillitas, cum Gal. præcipiat existente affectu in illis per inferiora medicamenta iniiciantur, si in superioribus per superiora exhibeantur, lib. de loc. affe. & lib. de cost. art. med. & alibi. De macularū curatione cum asperitate existētia, si prædictis nō tollitur, uteretur lotionē, i qua decoctæ essent laopathi radices, surfur cum modico sulphuris, quoniam abstergeret & discuteret, uel similibus, quæ si tandem nō prodesse, ad hypocaustum ducere, & illi aliquas cucurbitulas cum scarificatione admouerem in brachiis, & femoribus, quibus omnino sperarem ut tolleretur, quod ex Galen. auctoritate elicio, secundo ad Glaucōnē, ubi loquitur de phlegmone inueterato, cui iubet scarificationes esse faciendas, ut materia crassa, quæ per habitum resoluī nō potuit, scarificationibus egredederetur, cum in istis maculis adsit materia uiscida, quæ per habitum non resoluatur, dicerem cōuenire, quod tutum esset, non enim fluunt humores. & corpus peroptime purgatum est, ut præcipit Gal. prædicto loco obseruandum esse. adueniente autem autumno, scarificationem uenæ laudarem usque ad sanguinis euacuationem per unc. viii. considerata consuetudine, ut dicit Galenus de sectione uenæ, quoniam largius mittimus sanguinem iis, quibus sæpius secta fuit uena. post modum præparatis humoribus peccantibus, darem medicamentum aliquod, ut supra diximus, ex quibus crederem Illustrissimum Dominum posse conualescere, si non in totū, maiori saltem ex parte. si adhuc aliud (quod Deus nolit) superesset, uinum ex guaiaco hoc modo conficerem, Dioscoridem imitando cum uinum betonicatum, & absynthiatum docet conficere. Adueniente tempore quo uinæ colliguntur, peroptimas uas albas colligere, & eas contunderem, eo modo quo solent rustici uinum condere. deinde in uas ligneam, quo ipsi ad eas contundendas utuntur

A iniicerem, supra quem duæ libræ ligni guaiacis in pul. redacti cum suo cortice aspergantur, alteram mensuram demum superaddendo cum duabus aliis libris ligni, stratum quodammodo super stratum componendo, usque ad consumptionem 36. librarum ligni, illud permittendo ebullire, & uinum more solito extraheo, & seruado, quod in dolio seruetur. de quo uellem tota hyeme, uel uere adueniente, primum cyatum istius uini in mensa potare. est quidem ad tollendas reliquias morbi Gallici, & ad illum inueteratum sanandum præstantissimum, si longo tempore assumitur, ut alias experti sumus.

De ulcerum scurbagadium curatione
Cap. 6.

Vlcerum modo curatio cum ad operationem manus pertineat, quod est ultimum medicinæ instrumentum, quemadmodum dixit Celsus prohemio primi libri, a nobis seruat est in ultimo. ulcera equidem rhagadiosa, profunda, caua esse diximus, cum sinu, duritie, intemperie calida, & cum laborum callositate. consultandum autem uidetur a quibus sit incipiendum, id est ab ulcerum curatione, id est an a morbis, an ab eo quod magis urget, aut a sine quo non, ut admonet nos Gal. tertio methodi nono. a morbo quidem primus scopus eliciendus, sed propter complicata non licet, quoniam de sui natura indicant consolidationem, quam si uolumus tollere calidis est leuanda, quæ inflationi obsunt, nec propter cauitatem nisi repleantur, quoniam non reperiuntur symptomata, quæ urgeant, ideo non ab eo quod magis urgeat est incipiendum. Relinquitur igitur, ut a sine quo non initium sumamus. non enim amotis impediētib; consolidationem, impossibile est ulcera ipsa consolidare. ulcera quidem ad consolidationem minime reduci possunt, propter callositatem, repleti uero non possunt, nisi abstergantur, nec absterfio stante intemperie calida in ulcere, quoniam calida sunt abstergentia. ab ipsa igitur intemperie, tanquam a sine quo non, id est sine amotione istorum, non posset curatio perfici. tollitur intemperies a medicamento aliquo polycristico, ut nostrum est, quod describetur quo factio ipsam callositatem extirpare licet, ut cum puluere præcipitati loti, quod est in hoc casu præstantissimum, morbum Gallicum respiciens a specifica forma, propter argentum uiuum. sed fit quoque remissus cum tertia parte sandicis, quæ in officinis minimum dicitur, aut illa remoueat cum æris squamma rubra, cum aceto præparata. istis, impositis partibus ulceram penitioribus, ex linteis turunda, ad digitum minimi

crassitudinem efficiatur, & illiniatur nostro medicamento. postmodum in anum mittatur, quæ duobus modis proderit, & ulceribus curâ diis, & ani foramine iam aliquo modo corrugato apertū retinendō, ut inde faeces facilius egrediatur. quæ si ita commode hoc pacto nō exirent, tentā ex gentianæ radicibus commo-
dis construatur, & intromittatur eodem modo illita, sed filo lineo ligetur, ne quandoque ex casu nimis superascenderet. sed talis tenta non semper ex istis radicibus conficiatur, cui superaddetur plagula linea emplastrata prædicto medicamento, quod quidem ultra ulcerū curationem cætera poterit tollere, & præseruare, ut dicemus, præsuppositis lotionibus pro intestinorum roboratione, & pro ulcerum ani absterfione. e quibus euitari debent calida & acria. facile enim possent inflammationem irritare. quæ si ad suppurationē deuenirent, daret maius negotiū, & ad pessima symptomata perducerēt. si forte (quod dens amoueat) ad naturā ulceris depascentis cōmureret, ut facile tali in loco fieri solet, laudarem in primis partilios Andronii, ut diacarta. qui tantū cōuenire uidetur in depascentibus ulceribus, ut dicit Galenus 9. de compositione medicamentorum, secundum loca, non autem alia causa, quoniam nimis acris est, ut patet ex ingredientibus. postmodum ad prædicta declarata, pro callositatis laborum remotione recurrerem, cum sint debitora, & Gal. lib. Catageni in depascentibus ulceribus incipiat a fortioribus ad debitora, rationem reddendo, quoniam fordes in principio resistit acuitati, & cætera. Vnguentum tale est. Recipe unguenti pompholigis, id est ex castiā cōfecti, loco pompholigis un-

guenti albi camphorati ana unc. iii. olei mirrhini, olei rosati omphacini ana unc. i. Thuris, manna, aloes, ana drach. ii. lithargirii drach. ss. succi solani hortensis, flomos id est uerbasci, plantaginis, ana quantum sufficit pro unguento, secundum artem, in plumbeo mortario facto, quod certe operatur ad plcera facta a materia adusta, ut dixit Galenus secundo ad Glauconem, ad duritiem pariter propter unguosa, ad intemperiem propter succos, & prædictorum temperamentum. abstergit quoque ex aloes, & aliorum uirtute, replendo etiā cavitatem, consolidando ulcus. de quo etiam poterit uti in ulceribus nasi cum modico camphoræ pro inguinum modo tumoribus, medicamenta apponentur, quæ emolliant & digerant simul, ut docet Galenus 14. de ingenio sanitatis. quoniam si cum digerentibus tantum, subtiles partes resoluerentur, & crassæ de relinquerentur, iccirco sint talia ut camomillinum oleum, cum pinguedine gallinacea. postremum autem pro istorum ulcerum & morborum curatione, alia quamplurima remedia scribere: sed quoniam scio negotium istud non pertractaturū iri ab empiricis, finem ideo imponam. in quo si nimis prolixus fui, non meæ naturæ attribuendum est, sed & morbis in hac ægritudine existentibus, & ob maximam meam in istum Illustrissimum Dominum obseruantiam, cui Deus gratia sua salutem donet, & eam uoluntatem, qua istis paucis diebus, ad eius salutem, & præseruationem, pro uiribus nostris sumus conati hæc scribere. hac tamen conditione ut a peritioribus res emendaretur, quibus nos in totum committimus. Vale.

DE MORBO GALLICO

ALEXANDRI TRAIANI PETRONII

PHILOSOPHI, AC MEDICI PRAECLARISSIMI,

LIBER PRIMVS.

De prima (pro ut putatur) morbi Gallici origine ac moribus. Cap. 1.

MORBVM Gallicum Anno a Christo nato 1493. quo tempore (ut memoriae proditum est) Carolus viii. Gallorū Rex Alpes superabat, Neapolim petiturus, in Italiā primo irrepsisse constat: militibus scilicet quibusdā, qui ab India Occidua nuper inuenta cum Rege Neapolim ueniebant, hac lue infectis, ob usam uenerereum, cum eius loci mulieribus: & nostrates quibus cum miscebantur passim inficientibus. Hic primo meretrices, & eos qui cum his rem habebant (horribile dictū) mille modis deprauata natura corrumpebat. Multis tum facer ignis, tum inflammatio huius mali occasione, nunc maculis quibusdam rubris per totum corpus expansis, nunc quibusdam paruis ulcusculis figuram mori, tum rubri, tum albi, sed aliquante solidioris imitantibus in toto corpore obortis, precipue circa caput accidebant. Plerisque horum ante omnia obscenae partes inflammabantur, simul ac exulcerabantur: Subinde oculi, nares, Columella Epiglottis magna ex parte exedebatur. Hinc aliis nox rauca, aliis non nisi sibilans nō nullis amissa, gingiuae corrosae, dentes nigricantes, carnes exesae, oīla denudata, decidētia. Multae, ac uariae simul excitabantur fluxiones: dolores item articulorum uehementes. nunc cum tumoribus praeduris, nunc sine, quos si forte premeres: tantum aberat ut dolorem augeres, ut interdum ita se iuuari agro ti fateretur, ut hoc unum haberent in tantis cruciantibus leuamen. Haec omnia per noctē potissimum exacerbabantur, raro admodum sine fluxione, sine ulcere sine corporis extenuatione: Nunquam sine aliqua putredine apparebant, ita ut non saepe morbus hic non putrefacere, liquare, ulcerare, extenuare, cenferi posset: Quāquā affectum ipso corpore plenius factum ad tempus uideretur. Praesertim ubi pilorum defluuium (ut infra dicitur) propinquum esset. His nunc aberat, nunc adiuncta febris erat. Miseri aegrotantes ex his non ita tim quidem interibant: sed longo post tem-

pore acerbissimis doloribus, contumacibus, ulceribus, uigiliisque confecti. Magna pars ipsi curacionibus magis laedebatur: Nempe tū eos magis celeriter, & multum undiq; exercebat facer ignis. Mox gangrana, deinde morbus ille, quem Graeci σφάκελον uocant. Medici eius temporis post uaria praesidia cum nihil proficerent, id malum curare tentabant, alii quidem ex hydrargyro (quod argentum uiuum Latini appellant) unguento administrato, alii uero suffitibus ex minio (quod cinnabarim dicunt) & alii huiusmodi remediis. Interim admirabili copia mucosae, saluosaeque; fedditatis per aegrorum ora manente, magno cum halitus foetore, gingiuarum putrefactione & dentium omnium commotione, & quidem tum hi, tum illi quosdam sanitati, sed magno cum periculo restituebant. Interea temporis tam celeriter, tam prompte in omnes homines id malum transibat, ut eos non solum coitu inquinaret, sed etiam infantes suetu, alios osculo, quosdam contactu cuius uis rei, quam quis hac lue affectus tetigisset: nimirum, cibo, potu, cubitu, supellecili, uestibus, lintheis, & huiusmodi rebus: nullo discrimine, tum aegros, tum sanos, inuadebat, tam qui malo, quam qui bono uictu utebantur, tam qui optimo, quam qui uitiolo erant corporis habitu: Senes, iuuenes, mares, foeminas, graciles, obesos, liberos, seruos, tam aetate, quam hyeme, tam uere, quam autumno. Id enim malum sentiebant magistratus, sentiebat humilis plebs ueloci unius ad alterum transitu, sentiebant & ipsi foetus in utero: Quippe qui ex inquinatis generati, ut oriebantur, ita ita tim pustulis diuersorum colorum, duris, asperis, foedis, infuetis per caput, per reliquum corpus, undequaque pleni inueniebantur. Iamque per Hispanias, Gallias, Italiam, totamque Europam magno mortalium malo, uagabatur, donec ab eo loco, unde primum ad nos irrepsisse putatur, ligni Guayaci decoctū quod multifaria fit, aduectum est. Id, postquam in usum uenit, malum id horrendum, ferum, insanabile, euasit tolerabile, mite, sanabile: Nam huic in dolores duntaxat articulorum uertebatur, illi in tumores per caput, & reliquum corpus cum dolore, & hos quidem

præduros, perseverantes, illos vero molles modo apparentes, modo delitescentes: Alii in ulcera per cutim pullulantia, Alii in defluuium pilorum capitis, & superciliarum, & palpebrarum cum quadam oculorum, totiusque corporis immutatione, ita ut homines ridiculos redderet. Non nullis in multam distillationem, quibusdam in aurium sonitum & oculorum caliginē: Aliis in uertiginē. Aliis in febrem longissimam: Aliis in summam corporis extenuationem: Aliis in feminis profluium, in difficilē respirationem. In empyema porro, ut ante hac, ita etiā nunc uix quemquā ubi semel inuasit nisi longo temporis spatio relinquit: Modo magis, modo minus infectū. Neque unquam ipsum per se uel sua quenquam interficit: sed nulli corporis particulę parcat. Denique nullum ferē est morbi genus: in quod nō illud, ut Protheus in quascumq; uitum esset species, conuertatur retenta tamen semper facultate in omnes homines cuiuscunque ætatis, cuiuscumque habitus quouis anni tempore, tum in utero, tum extra uterum promptē transeundi, quamuis in hos citius in illos tardius migret. Hos grauius illos leuius affligat, ut hac nostra tempestate mulieres, quibus menstrua aut partus frequentes fiunt, multo minus lædit quam ubi hæc defunt, utpote magna huius mali parte per uterum expurgata: Cæterum nec facis scio, nec si sciam dicere animum, nix quemquam hac nostra tempestate (ut quibusdam placet) inueniri qui hanc labem uel omni, uel aliqua ex parte grauius leuiterue non sentiat, propterea quod postquam hoc malum māsuetius apparuit, hi qui mundi sunt non usq; adeo ab eius immanitate sibi timentes & eum immanis magis audacter consuescentes, nunc eos manibus sine discrimine palpare, nūc alio modo liberalius tangere, nunc eorundem uel se induere, nunc supellectilibus uti ceperint, undē factum quoque fuerit ut pauci in Europa præsertim uero in Italia sint qui uel hac labē afflati uel affecti non sint, ut pote qui passim uel ipsum malum Gallicum, uel huius simulachrum aliquod experiatur: simulachrum inquam id quod cum hoc morbo inueniri quidem solet, sed ubi uidelicet sine feritate, sine longa perseverantia, sine pertinaci ad curandū contumacia, aut sine ulla fere molestia cōspicitur, ut pilorum defluuia ex consuetudine cū infectis hac lue orta statim apparentia statim que cessantia, ut pruritus, ut pustule per totum corpus cito & accedentes, & recedentes ut impetiginēs & uiriliginēs, & mille alia huiusmodi: quæ si non aliunde, certe a nutricibus quæ alias lue gallica laborarūt, postea sanitati restituta uidentur, infantibus a primo fere ortu inferuntur: & sicut canis rabidi lues longo tempore hominē quiescere permittit, mox in rabiem furiamq; præcipitat. Ita post arrepta occasio-

ne comparent: hinc forte tricesimo quinto ab hinc anno exanthemata, & rubra, & alterius coloris, & plana, & eleuata, sine febribus, & cum febribus, Tum acutis, tum non acutis, tam frequenter cernuntur, ante tamen quam hic morbus se passim ostenderet, ætate nostra nunquam ferme uisa, quasi quod hæc labes, & si ualde tenuiter, pleraque infecerit corpora, ubi tamen illa morbis afficiuntur, hos eodem in sui similitudinem aliquo modo deducat, sed hæc & hi similia utcumque animaduersa, aut existimata non in magno equidem ponam discrimine, ad illa mihi pro se quisq; acriter intēdat animum, quæ deinceps explicabo.

Morbus Gallicus an morbus nouus sit.
Cap. II.

Medici quia morbus nouus is a multis esse putabatur, ubi primum in nostris oris apparuit, ne illum ignorasse uiderentur, omni studio, cura, & opera nitentur, ut hunc eundem non minus antiquis, quam nobis cognitū fuisse ostenderēt, quo factum est, ut hi iichenas, illi epinyctides, alii Arabum lepra, i. elephātiāsim, alii alium morbum appellariat, prout cuique magis uisum erat: quos contra illud est satis, quod ut antiquorum auxilia eos morbos quibus dedicantur, facile tollunt: hunc uero magis irritant: ita morbus hic, quia nouis duntaxat auxiliis, non autem antiquis hætenus cedit: morbus est si non cognitione, certe curatione nouus, & antiquis incognitus, quemadmodum elephantiq; quoq; morbus fuit: nam (ut Celsus lib. tertio cap. 25. inquit) ignotus pene in Italia, frequentissimus in quibusdam regionibus is morbus est, quem *Elephantiasis* græci uocant. Neque mirum fuerit, tum hunc, tum illum, & alios plerisque antea ignoratos postea uero cognitos fuisse, quam uita breuis sit, omnia enim uidere non potest: ars uero longa, quæ extento quo in se omnia congerere potest, huc accedit, si quis singula eius symptomata speculetur, etenim in omne fere morbi genus ille conuertitur, nullus uero talis morbus apud antiquos legit. Quamquam minime negauerim olim sæpius in nostra oras inuentum esse: quale forte fuit malum illud, quod Plinius lib. 26. Tiberii Cæsaris principatu refert primum in Italiam irrepsisse, omnique æuo priore uniuersæ Europe ne dum Italiæ incognitum. Tanta quidem feritate, ut quæcunque mors hunc preferenda, esset: tanta etiam contagione, ut osculo solo uel loci transitu inficeret, sed principes maxime: hæc lues a mento oriebatur, unde nomen illi factum est, mētagra quale quoq; fuit, quod Hip. (ut quidam arbitrantur) Epidemiorum 3. sectione 3. his uerbis scriptum reliquit. Multis quidem sacer ignis tum occasione ex qui-

buslibet, & admodum paruis ulcusculis in toto corpore accidebat præcipue uerò sexagenarijs secundum caput, si uel minorem paulo quis curam adhiberet magna pars in ipsis etiã curationibus magnis inflàmationibus corripiebantur, facerq; ignis multum celeriter undiq; depascebatur, pleriq; itaq; horum in suppurationes, abscessus contigerunt, atq; carnis multum, & ossium neruorumque decidit. Erat autem illa fluxio, quæ collecta erat non asimilis puri, uerum alia quæpiam putredo, ipsaq; fluxio multa, & uaria, quum ergo caput horum, quid tentaret, is caput totum glabrescebat, & mentum, ossaq; denudabantur, decidebantque, ultaq; extiterunt fluxiones: his aliquando, & aliquando non erat febris; erant autem hæc formidabiliora, quam deteriora, quibus enim ad suppurationes hæc species deuenit, plurimi superstites eorum erant, at uerò quos inflàmatio reliquit, & facer ignis nec talem abscessum effecit ullum: hi frequentes interierunt, & si usquam loci alterius oberaret euenerunt hæc: etenim multis brachium, uel totus cubitus decidit: quibusdam hæc anteriora latera afficiebant, uel posteriora, nonnullis totum femur, & tibia denudabantur, pesque totus: erat omnium id grauissimum. cum pubem, & pudenda urgeret, atque ulcerum, & eorum, quæ occasionem habuerunt, hæc fuit conditio: Hæc ille; & si forte non de tali morbo, sed de ulceribus ex occasione aliqua illatis, mox de præter naturam affectibus, ubi hæc eadem sequebantur, loqui potius ille uideatur. Ceterum tale quæpiam sapius ab antiquis uidere potuisse confiteor, eius uerò curationem ab ijs traditam esse nullam experimentis credo. Potest enim morbus aliquis aliqua ætate existere, ut quondam mulier quædam romana ex naturalibus partibus carne prolapsa, & arente intra paucas horas expirauit: id quod nouum fuit, potest quoque illius curatio prætermissa esse, si uel paucos infestarit, uel multos quidem, sed consequentibus annis, aut non redijt, aut minus perseuerauit.

De his, quæ prenosse debet, qui morbi gallici, & naturam, & curam recte assequi uelit.

Cap. III.

His positis primum oportet non ignorare complures esse morbos cum gallico morbo quadam naturæ cognitione coniunctos, tum quod singulos homines in quibusdam locis nunc sponte naturæ, nunc ex contagione promiscue inficiant, tum quod in alia loca transfati contagione potissimum similiter inquinant, quemadmodum est elephantiasis, mor-

billi, uariolæ, & alij morbi quorum cognitio non dum apud nos certa, ut prædictorum inuenitur; Quippe elephantiasis neminem in Aegypto, aut certe in eius medio non exercet, aut si forsân aliquis id nunc concedere noluerit (quandoquidem propter magnas inundationes, propter nouos ritus nouosque uiuendi modos) ut infra dicetur facîle mutari potest. concedat tamen antiquitas id ita fuisse: hinc Celsus (ut supra quoque citauimus) frequentissimus in quibusdam regionibus is morbus est. hinc plenius lib. 26. de elephantiasi loquens Aegypti (inquit) peculiare id malum. Hinc Lucretius; est Elephas morbus, qui propter flumina Nili gignitur Aegypti in Medio; neque præterea usquam, sed in nostras oras inuecta, ubi contagionis datur occasio, æque inficit. hoc idem de morbillis, uariolisue nuper contigit: nam ubi in Indiam occidentem hinc irrepserunt (ut multi perhibent) homines eius loci, in quem deuenere, non solum præoptissime, sed etiam grauissime afflixerunt, ita ut alicubi singulos homines breuissimo temporis spatio penè consumpserint. De gallico morbo quid opus est dicere quâ illud sit iã lippis, & tōsoribus notum? decet igitur eum qui tum ualitudinem integram ab hoc malo seruare, tum eiusdem curationem recte instituere uoluerit, non ignorare prædictis morbis omnibus hoc esse commune, quod singuli homines (ut iam factis patet) his promiscue obnoxij sunt. Itaque scire oportet, quid nam sit id ipsum, quod omnes homines ad hos morbos accipiendos promiscue paratos facit. At uerò id, ut nemo antehac inquirere tentauit; ita maxime omnium cognitum difficile est, quippe quod nec paucis, nec lenibus controuersijs implicatur. sed quia id bifariam intelligi potest uidelicet, aut tamquã materia ex qua, aut tamquã efficiens à quo promptitudo talis nascitur, scire licet nos materiam per se quidem non inquirere, tum quia hæc sine uiribus existens nihil ferme agit (aduersus quam medicus obnitij non solet) tum quia neminem latet, quod

ex materia his malis, & alijs omnibus obnoxius sit homo. Sed efficientem causam adeo insignem, quæ omnes homines indifferenter his morbis præcipueque labi gallicæ astringit, & obligat. hanc enim contra omnis medicina pugnare conatur, atque hanc eo magis auide scire cupimus, quo maior nos capit admiratio, dum morbi gallici contemplamur originem, naturam, magnitudinem, motum, & morem. Nam intelligere quod in homine, ex materia promptitudo quædam oritur ad hos morbos suscipiendos; nihil aliud est quam nosse quod hos pati possit, id quod & leue ad

DE MORBO GALLICO

modum est, & nulli ferè non manifestum. sed E
perscrutari quid hanc materiam his morbis
aptam reddat, & omnino quid nam sit a,
quo tamquam ab efficiente promptitudo hæc
proficiscitur, & a quo distinguitur, cur ho-
mo his morbis, & non tertianæ, aut quar-
tanæ (exempli gratia) necessario exponatur?
Hoc præcipuum & scitu dignum existit. profe-
cto id non est materia, prout nuda patiendi
potestas consideratur: Hæc namque per se (ut
diximus) nihil efficit, nihil distinguit: sed
aliquid actu sit homini assistens, uel inxi-
stens oportet. Nam homo propter id: quod
non est (ut dicitur) actu: non magis in hunc
morbum, quam in illum procliuus est: alio-
qui, quod non est actu ad id, quod esset actu,
eum mouere posset. sed sicut abundantior bi-
lis, eundem biliosa febris magis quam pitui-
tosa subiicit, & quasi astringit, ita id com-
mune his morbis magis quam alijs homi-
nem deuincit. Atque ut bilis actu est, &
non simplex patiendi potestas, ita id quo-
que actu inueniri, et aliquid efficere neces-
se est. Efficens uoco non simpliciter, sed
lato uocabulo (ut medici) quod non abit,
non relinquit effectum, sed postquam effe-
cit adhuc remanet, & adhuc effectum, fo-
uet. Verum si quis id materiae potius attri-
buere contendat: nihil sanè refert, modo ali-
quid actu esse concedat, a quo homo coactus
incurrat in horum morborum aliquem, aut
similem.

Tale igitur siue materia, siue efficiens uo-
cetur (de nomine enim non sit quaestio, mo-
do res ipsa intelligatur) ut ordine, & uia pro-
cedat eius inquisitio. in primis nosse oportet,
An extrinsecus adueniat; an intus exi-
stat?

*Sin intus, utrum necessariò, an non ne-
cessariò.

Si necessariò, num semper (hoc est per to-
tam uitam) an non semper?

Si semper, utrum ab ortu primo ante par-
tum ipsum ad usq; decrepitam ætatem, an post
partum?

Deinde utrum secundum naturam, an præ-
ter naturam insit?

Mox an sicuti sciens, dum non contem-
platur, aut ut sciens ubi contemplatur, &
agit?

Si ueluti sciens, dum non contemplatur,
utrum interim in corpore usum aliquem
præbeat?

Demum quid id ipsum commune sit.

His cognitis tum inquirendum, an hoc i-
dem per totum hominis corpus (quum se-
cundum omnem corporis partem homo infi-
ci soleat) extendatur, & ubi potissimum re-

sideat?

Rursus, quum semper insit, cur non sem-
per agat.

Cur item in aliquibus nunquam, aut nimis
ferò agere uideatur?

Interea quoque cur horum morborum no-
ua iterum atque iterum orta contagionis oc-
casionem aliqui, ut morbilli, uariolæ, raro
aliqui, ut morbus gallicus sepe nascantur.

Similiter cur tale morborum genus ab hu-
mana natura non nisi rarò uitari possit?

Quare etiam, si una communis causa sit di-
ctorum morborum, non unus tantum mor-
bus ab illa oriatur?

Deinde quamobrem horum unusquisque
certis in locis, ut hic in Europa, ille in In-
dia occidua singulos homines promiscue in-
ficiat, mares, feminas, pueros, senes, gra-
ciles, obesos, sanos, ægros, tam eos qui ma-
lo, quam qui bono uictu utuntur?

Mox cur in alia loca translatus hoc idem
per contagionem similiter efficiat?

Deinde in horum morborum idè est prin-
cipium, cur eisdem una, eademque curatio
non conuenit?

Et utrum hic quidem in Europa, ille in
India occidentali in alium morbum muta-
ri queant: an non necessè sit eundem per-
petuo esse, sed alius alij inuicem succedere
possit?

Demum quæ sedes affecta in his existat,
utrum certa pars aliqua corporis, an quælibet
sine discrimine?

Post ad ea, quæ sunt gallici morbi propria
ueniendum, quaerendumque est, utrum si
morbus quemadmodum ex contagione cre-
bro nascitur in nostris oris, ita etiam sponte
naturæ oriri possit: & si non sæpe, an certe
aliquando?

Deinde cur singulos homines sine delectu
inquinet, tam æstate quam hyeme, tam ue-
re, quam autumno, tam in Hispanijs, ac lo-
cis sanè præcalidis, quam in borealibus pla-
gis, ac frigidissimis?

Cur in omnes morbos indiscriminatim fe-
rè permutetur, non autem elephantiasis, mor-
billi, uariolæque?

Quare modo carnes lædat, ita ut alia cor-
poris partes integræ esse uideantur, modo pi-
los, tum ossa, alias neruos, interdum ocu-
los, aliquando aures?

Utrum illius agens (cum impulsore indi-
geat) morbi speciem, unde impulsor pri-
mum emanat, semper sequatur?

Cur aliquibus accidat, ut longo post tem-
pore, quam inquinari sunt, infectio appa-
reat, aliquibus uero nunquam, sed hoc ip-
so cognoscantur infecti esse, quod sine eius
labris

labris specie alios, quos obnixè tetigerint, A
inquinant?

Quare cum ab initio malignè squirit nunc
uerò mitius agat?

Cur etiam nunc aliquando æque grauis
atque ab initio nascatur?

Cur ubi primum scuire desijt, postulas
aut rubores circa caput, & reliquum cor-
pus efficere cœpit?

Quam ab causam tam promptè accipia-
tur?

Propter quid alios quidem promptius,
alios uerò lentius, magna tamen ex par-
te promptius inficiat?

Cur, & si eam promptam accipitur, dif-
ficulter expellatur?

Quapropter iam, non interimat, sed fe-
rè totam uitam perduret, inducias quidem
cum ægro componens, pacem uerò (ut exi-
stimant) nunquam?

Demum an ut ante non fuit, sed ali-
quando cœpit, ita post non erit, & peni-
tus desinet.

Ad hæc si morbillorum, Variolarumque,
& morbi gallici (ut infra dicetur) eadem
communis est causa sicut ante communi-
ter ita nunc priuatim inquirendum, cur ei-
dem homini morbus gallicus tam sæpe re-
deat tam diu duret, et ex coitu tam frequen-
tes eueniat, Variolæ autem morbillive se-
mel bisve, aut ad summum ter eundem C
corripiant, breuique tempore?

Præterea postquam morbus hic uniuersam
Europam passim exercet, cur pestis
(ut aliquibus uidetur) in quibusdam locis,
ut puta in Italiam, non tam sæpe homi-
nes sollicitet, in quibusdam (si forte nasci-
tur) non tam uehementer (ut ante ipsum
solebat) infestet?

Iam uerò, si ita est, an hoc morbo pe-
nitus profligato, aut ferè deuictò (id quod
facile accidere, ut 2. lib. dicetur) potest,
sicut ante ipsum pestis sæpe oriebatur, ita
post orietur?

Deinde utrum hepar, aut etiam qua cali-
dum, sit morbi gallici sedes.

Et utrum hepatis calida intemperies sit
hic morbus?

An si uel hepar, uel caput in morbo gal-
lico semper afficeretur, potius caput, quam
hepar affici deberet.

Denique quid morbus gallicus sit.

Cur aliqui eodem infecti pinguescere ui-
dentur, deinde in pilorum desuuium in-
cidunt, & in eisdem oculorum nigrum in
albidum permutatur.

Atque cum is maxime extenuet, cur ui-

ctus ratio extenuans illi potissimum con-
ferat?

Deinde quæ signa sint huius mali, quan-
do sponte naturæ gignitur, & quæ quando
ex contagione?

Qui nam eum euitare possint, qui non,
qui citius inficiantur, qui non, ac ex infe-
ctis qui minus periclitentur, & qui non,
qui facilius curentur, qui non?

Quid prospiciendum, illum euitare, cu-
rareque uolenti?

Utrum statim ubi inuasit ad auxilia que
illum extirpare solent, ut puta ad Guayaci
decoctum sit deueniendum?

Utrum guayaci, sarzæ parillæ, & radices
chinarum decoctum à proprietate (ut di-
cunt) occulta (ut omnes opinantur) agat,
an etiam à manifestis causis, & quomodo,
& quando?

Quis item usus, quæ item causa sit au-
xilij, quod tum unguentum ex hydrargy-
ro, tum suffimentum ex cinabari huic mor-
bo præstare solet?

Mox utrum Balnea, & qualia eidem con-
ferant?

Postremo quæ curatio huic malo adhi-
beatur ex arte, quæ item ex coniectura, &
quæ ex horum neutro, sed uel ex sola ra-
tione, uel sola experientia inuenta?

Hæc & alia huiusmodi sunt, quorum
causas inuestigare operæ precium esse du-
cimur.

*Morbus quosdam ex accidenti, quosdam
ex necessitate naturæ generari, &
quid primo inquiren-
dum. Cap.*

IIII.

SE D illud interea positum sit primum,
morbos quosdam ex accidenti, quos-
dam ex naturæ necessitate gigni, morbos
uerò (clarioris doctrinæ causa) nunc ap-
pellari ut antiquioribus quibusdam uisum
est) quæcunque hominem infestant: & il-
los euitabilem causam sequi, hos ineuita-
bilem. Deinde & si morbi omnes præ-
ter naturam sint (siquidem horum nullum
appetit natura) ex his tamen quosdam
(quia illorum causæ uitari non possunt)
ab ortu primo in suis causis contineri, &
aliquibus temporum curriculis necessario
existere, uniuersosque homines (ut multi
putant) ab ortu fatales quasdam, & infen-
sas affectiones in se (exceptis necessarijs ea-

DE MORBO GALLICO

ram principijs) continere. Hinc homini (ubi dentire incipit) gingivas diuidi, nulli non crescere ad fastidium usque tum-ungues, tum pilos. Hinc feminis, ubi primum menses apparent, lumbos, atque inguina, aut uterum dolere, primo uero coitu sanguinem (dirupto (ut aiunt) hymene) eum molestia reddi, deinde in partu dolores non leues accedere. Hinc hominem ubi ad uitæ metam naturaliter peruenit, innato calore propriam humiditatem absumente senescere. Hinc neminem in senectute non decrescere, nullum ætate nostra (ut fertur) uocatos morbillos uariolæ in Europa effugere: nullum in Aegypto elephantiasim, nullum in Indijs occiduis morbum, qui illic bughæ, hic gallicus appellatur. præterea ex his, qui naturæ necessitatem sequuntur, quosdam contagiosos esse, ut Morbillos, Variolas, morbum gallicum, Elephantiasim: Quosdam non contagiosos, ut gingivarum distensionem dentibus primum erumpentibus ut partum cum dolore: Atque hos ut naturæ necessitatem sequuntur, ita licet præter naturam sint, a natura tamen creati. Neque id mirum alicui uideri debere, cum etiam monstra (& si præter naturam sint) a natura tamen gignantur. Contra pleuritidas, Anginas, phthises, uoluulos, atque alios huiusmodi morbos, qui non ineuitabilem, sed euitabilem causam sequuntur, & præter naturam esse: & ab alijs causis, quam a natura oriri. hos quidem a distillatione, illos autem ab ulcere, cæterisque huiusmodi, atque id genus quoque tum contagiosos, tum non contagiosos esse. Contagiosos quidem tabem ex pulmonis ulcere, febrim ex infecto aere: non contagiosos uero tertianam exquisitam, quartanam, & huiusmodi. Denique morbos omnes præter naturam quidem esse, sed aliquos (ut ante diximus) a natura procreari, aliquos ab alijs causis. Atque illos, quia causam habent ineuitabilem, ut nemo ferè possit illorum aliquem, aut similem effugere, ineuitabiles uocari: hos uero, quia causam euitabilem fortiuntur, ut illa ab unoquoque euitari potest, ita euitabiles esse. In his pleuritidas, Anginas, Voluulos, & reliquos huiusmodi morbos numerari, in illis Morbillos, Variolas, Elephantiasim, morbum gallicum, & quem libet generis eiusdem. Non quod nemo illos uitare nequeat, sed quod homines nulli, aut omnino pauci (ut infra quoque dicitur) illorum aliquo, aut simili non afficiantur. Neque illa sanè iusta

A reprehensio est, si Variola, atque Morbilli (ut quibusdam placet) aliquando non fuerunt, eos a naturæ necessitate proficisci non posse, cum semper, & eadem sit ipsa natura, illi uero neque semper, neque ijdem. Nam (ut infra planius explicabitur) morborum ex naturæ necessitate contagiosorum una, et eadem est communis causa, à qua promptitudo quedam in homine semper est ad hos morbos contrahendos ut in ferro ad rubiginem: sed ut ferrum rubigine non semper afficitur, ita neque homo semper his morbis; hæc igitur quod semper hi morbi non sint, quod uero neque semper ijdem, id quidem non ex communi causa contingit: quippe quæ (quantum ad ipsam attinet) non magis in hunc morbum, quam in illum inclinatur: sed à loco, ab aere, à uictu, quæ causam ipsam pro hominum habitudine (ut infra dicitur) ita distinguunt, ut nunc unum, nunc alterum dictorum morborum postea creet. Sicut enim sol pro natura rei nunc liquat, nunc affringit, nunc relaxat, contrariasque edit actiones, ita hæc causa, quamquam una, eademque omnibus est: pro Subiecti tamen natura, quæ loci, aeris, & uictus ratione mutatur, uaria morborum genera efficit. ut in Europa Morbillos, atque Variolas suscitet, in Indijs nouis eum morbum, qui ab illis bughæ, à nobis gallicus nuncupatur: In Aegypto Elephantiasim, adeo, ut mirum non sit, si longe ante morbilli, uariolæque non fuerunt, ac etiam si postea omnino detinent in eorumque uicem morbi alij ex naturæ necessitate contagiosi succedent. Sed de his post explicatius; nunc ad propositum redeamus. Quum enim omnes homines morbis aliquibus, etiam contagiosis (ut proxime diximus) ex naturæ necessitate obnoxij sint. Ut Europæi morbillis, uariolæ: Indi occidui morbo bughæ nuncupato: Aegyptij elephantiasim: atque alij alijs morbis, quos ferè cauere non possunt, iure quis inquirat; quam ob rem omnes homines morbo ineuitabili sint expositi? Ac primum quæ nam ista communis naturæ necessitas sit, quæ hisce malis subiiciuntur? Deinde an aliqua peculiaris reperitur, quæ in Europa morbillos, uariolæ uitari non sinat: in Indijs occiduis morbum gallicum, & in alijs locis morbos alios?

Qualis esse debeat morbi gallici, uariolarum, morbillorum, elephantiasis, & similiarum communis causa, & an foris adueniat, an intus existat. Cap. V.

QUIA ERGO hi morbi omnes homines (ut ante diximus) promiscue tangunt, necesse est communem illorum causam id statuere, quod hominibus omnibus commune est: quodque omnes homines ubique locorum, omni tempore, omni ætate, quocunque habitu, utrovis sexu, & in omni corporis parte (quoniam omnes corporis partes indifferenter inquinant) semper commune habent, quod si foris aduenit, utique aliquid ex his, quæ foris communia sunt, hominibus erit, atque (ut ad præsens negotium attinet) uel aer, quem semper spirita ducimus, uel alimenta, quæ communiter sumimus, uel cælum ipsum prout influxu mouere nos existimatur: Porro aer esse non potest, quum neque ubique locorum, neque omni uel ætatis, uel anni tempore idem, sed maxime uariis sit. Ut omittam, quod naturæ necessitate unum, eundemque aerem attrahere nequaquam cogimur; quinimo si alio migremus, nos illum uitare facile possumus: id uero commune, quum naturæ necessitati referatur acceptum, ut uitari non possit, oportet. Huc etiam spectat, quod sine contactu solidi, firmique corporis ij morbi, præsertim gallicus, in alienis locis euenire non solent: aer uero nullo huiusmodi intercedente corpore ab omnibus semper attrahitur; & subinde inficit. Atque hæc ad docendum quod aer non sit doctorum morborum communis causa, dixisse sufficiat, iam uero alimentum non esse clarius est, quam ut probatione aliqua indigeat; neque enim necessario, neque uno, eodemque alimento singuli homines uescuntur: quinimo ita uarium est; ut maxime differat alterum ab altero tum loco, tum temperamento, tum natura, atque hoc repudiari, & illud eligi hominis arbitratu potest: id uero commune, quod queritur, non potest. Eadem ferè ratio ualet, si cælestem species influxum, influxum inquam planetarum aspectum, non autem peculiarem in

singulis locis totius cæli conditionem. Hic enim neque semper durat, (quoniam, ut incepit, ita quoque desinet, & ut hic ante malus, ita post alter nimium bonus, qui hunc aut moderari, aut sum mouere possit, exoriri solet, neque ubique locorum idem est. Id uero commune cuius causa hi morbi creantur, iam inde a præcis seculis homines exercet: neque ullus locus est, ubi id homo non sentiat. Id autem inde perspicitur, quod ubique locorum dum occasio sese offert, his morbis, & alijs huiusmodi inquinatur homo. Dices ab initio influxum cælestem dedisse causam, & quasi sponte naturæ hos morbos imprimis apparuisse, & subinde suo contagio alijs, atque alijs inquinatis adhæc usque tempora perdurasse, & quauis serpsisse, ac serpere, ut in India occidentali primum ab influxu cælesti morbus gallicus ortus sit, postea per contagium singulos homines ferè occupauerit, & nunc occupet; sed quum ibi tum sponte naturæ, tum ex contagione nunc oritur, minimeque uerisimile sit influxum illum nunc adesse. non uideo quamobrem primum potius, quam nunc ab influxu cælesti ortum duxisse credendum sit. Respondebit aliquis, ut ignis ex silice excussus, plures deinceps signes ex pluribus uisilibus gignit, ipse uero iam extinctus est, ita cælestis hic influxus sese habet, impresit enim in corporibus luem; & uelut ignem effecit, deinde substituit, lues uero, quæ restitit per contagionem, continenter inficit; Verum hic animaduertat, quod, ut ignis è silice non per se quidem, sed ex accidenti nascitur, alioqui ex alio nasci non posset, siquidem unius per se effectus, una est per se causa, ita lues hæc, & si primum à cælo ori ponitur, non per se tamen, sed ex accidenti oritur: nam si per se oriretur nunquam sponte sua sine hoc peculiari influxu, uel nunc in Indijs occiduis, uel alibi gigneretur: sin ex accidenti, cur magis hunc cælestem influxum, quam aliquid aliud, à quo similiter creari posset, in causam ducemus? Idem enim esset, ac si quis influxui cælesti acceptum referre contenderet, quod Gygas Lydius picturam in Aegypto, in Græcia uero Pyrrus Dedali cognatus inuenerint, aut quod Danaus omnium primus nauem in Græciam ex Aegypto aduexerit, & Midacritus plumbum

DE MORBO GALLICO

ex Casiteride insula apportavit. Vnde etiam ridenda uidetur eorum opinio, qui a Saturni & Martis coniunctione, quæ (ut dicunt) anno fuit a CHRISTO nato 1496, morbum gallicum fuisse ortum uolunt, siquidem hic anno, 1493, in nostras horas primum irrupit. Præterea interrogandi sunt hi, si longe pluribus ante annis in Indiam occidentalem nauigatum esset, an putent morbum hunc gallicum etiam illinc ad nos tunc transferri potuisse? si annuat ad cœlestem influxum, quomodo recurrunt? si negent, cum his contendere uanum est: quum quotidie uideamus noua gallicæ luis inquinamenta ex dicta India huc aduehi. Præterea id commune, de quo differitur, quum omnibus hominibus semper, & ubique obuium esse necesse sit, neque omnes in eodem cœli tractu uersentur, sed uarij in uarijs locis degant, quomodo ab eodem influxu omnes ubique affici possunt? Denique hoc concessio, quod influxus cœlestis horum causa sit: quid utilitatis curationi, quam in præsentem querimus, afferret? Quare quum nullum ex his, quæ foris communia sunt homini, uidelicet nec aer, nec alimentum, nec cœlestis influxus huiusmodi morborum causa esse possit, eam internam esse statendum est. Atque hæc aut necessario inerit, aut non necessario, ac etiam uel secundum naturam, uel præter naturam: sed si non necessario, non semper homo aptus erit ad huiusmodi morbos contrahendos, quum tamen per omne tempus, per omnem ætatem, ac etiam in utero (ut antea dictum est) contrahi possint. Vtrum uero secundum naturam, an præter naturam in fit, dubitatione non caret: quomodo enim fiet, ut secundum naturam semper, et necessario in fit in corpore id, quod illi detrimento est, & morbum accersit? natura enim id, quod bonum est, appetit, non autem quod malum; quomodo item continget, ut præter naturam in fit, id, quod per omnem ætatem, etiam usque ad decrepita in corpore semper, & necessario inesse dicimus? nam & si quis sexto digito ab ortu ad extremum usque uite præter naturam redderet, & si quis etiam per totam uitam similiter ualetudinarius sit, non tamen ob id humanum genus uniuersum ualetudinarius naturaliter esse conuenit; alioqui natura non mater, sed inuisa esset nouerca; quo fit, ut hic, aut ille peculiari aliqua causa loci, uel aeris, uel uictus, facile

possit aliquid præter naturam perpetuo pati; homo autem ipse in uniuersum, ut hoc idem patiatur, nequaquam oportet; An sic quidem secundum naturam inest, sic uero præter naturam: secundum naturam quidem per se, præter naturam uero aliunde, quod per accidens uocant, qua scilicet ei accidit, ut morborum sit, id, quod præter naturam propositum euenire necesse est. Quemadmodum enim in ferro quippiam inest, unde ad rubiginem aptitudo in illo nascitur, quod partim naturale est, partim non naturale, naturale quidem, qua ferri naturam sine illius corruptione perpetuo sequitur: non naturale uero, qua cum noxa est, quæ ferrum rubigini paratum facit: ita in homine quiddam inuenire licet, unde promptitudo quædam in eodem ad huiusmodi morbos oritur: quod, prout in eo semper existit, naturale est, prout uero morbum accersit, præter naturam. Et quia non semper id agit, id inquam cuius causa in homine ista promptitudo semper inest, (neque enim semper in ferro rubigo, neque in homine semper ij morbi insunt) intus inerit, uelut sciens, dum non contemplatur, & (ut inquirunt) in actu primo, non in secundo: ita ut non semper hos morbos exciter, sed egeat impulsore quodam qui ipsum ad agendum impellat. Atque (nihil enim ociosum natura patitur) ut aliquem usum in corpore præbeat, tantisper dum hos morbos cunctatur, oportet: Proinde aut temperamentum, aut sanguis, aut alius humor, aut spiritus, aut innatus calor, aut aliqua corporis pars, aut semen, aut menstruum, aut quodpiam excrementum, aut aliquid aliud, quod internum sit, horum morborum causa efficiens erit; efficientem uero non simpliciter, sed lato, ut ab initio diximus, uocabulo.

Quum aliquid, quod internum sit, horum morborum causa statuatur, proprium tamen hominis temperamentum esse non posse, neque item sanguinem neque alios naturales humores. Cap. VI.

Porro fieri non potest, ut temperamentum hominis aliquod proprium sit primum, quia id natu-

naturale est, non autem partim natura-
le partim non naturale, quale id quod quaerimus esse debere probauimus. Nam si temperamentum quandoque præter naturam sit, non semper tamen ita in corpore est, aut non semper ita esse debet. Deinde non omnes idem habent temperamentum sed aliqui frigidum, hi calidum, illi siccum, alij humidum. Præterea si id calidum est (ut quidam opinantur) non promiscue, quocumque tempore, quouis loco, cuiuscunque temperaturæ homines inficeret, nisi supra modum exuperaret, ut calor igneus, qui tum calida, tum frigida, quæ pati possunt, indifferenter urit, licet hæc citius illa tardius. Hæc uero qualitatis exuperatio, tantum abest ut in singulis hominibus communis sit, ut in nullis omnino deprehendatur. Qui contra frigidum esse contendunt, argumento, quod auxilio calido scilicet guayaci decocto tollatur: considerent non simpliciter quidem calidum id esse, sed amarum quoque cum astringente quadam & lentore quodam, neque profecto iuuare quia calefaciat frigidum temperamentum: sed quia uel sudore, uel aliqua alia euacuatione corpus inanit. Neque sequitur ex eo quod calidum præsidium prodest, ideo frigidum esse temperamentum, nam tertiana febris calido medicamento utputa rhabarbaro summouetur, non tamen frigida est intemperies, sed calida. His accedit quod guayaci decoctum à proprietate (ut dicunt) occultæ morbum gallicum sanare arbitrantur, quocirca licet id calidum, sit non tamen calore contrario sed alio (quod occultum uocant) morbo gallico reluctabitur: Proinde morbus gallicus non quatenus temperamentum frigidum, sed quatenus aliquid aliud decocto ligni guayaci opponetur. Denique si frigidum temperamentum esset, non singulos homines cuiuscunque temperaturæ (ut de calido proxime dicebamus) promiscue inficeret, sed frigidos magis, calidos minus, aut contra.

Si uero sanguinem horum malorum causam esse uelimus, tum aut in quantum sanguis, aut in quantum aliud, quod illi accidere solet, erit, sed quum ipse omnino secundum naturam sit: hæc uero causa partim secundum naturam, partim præter existat: profecto non quatenus sanguis, sed quatenus aliquid aliud, quod forsitan eidem præter naturam inest, erit. Huc accedit, quod morbus gallicus partes corporis tam sanguine refertas quam non refertas equaliter infestat, ac homines tam bono, quam malo sanguine præditos similiter inficit. Quo-

circum non sanguis, ut sanguis: si enim bonus, & non malus est, Talis causa erit. Ad hæc copiosissima sanguinis euacuatione ipsum expelleret, quæ tamen uires debilitando sapius eum grauiorem reddit. Quod si nunquam uenæ sectionem huic morbo professe contingat, id certe non ob aliam causam fieri censendum est, quam quod sanguinis quantitate imminuta, aditus, quem copia intercludebat, medicamentis paratur: Id infantes, & plerique alij suadent, qui absque sanguinis missione ab hoc morbo passim uindictantur. Quod item nec in omnibus equaliter sibi inuicem mixtis humoribus, neque in aliquo seorsum aucto causa horum malorum collocanda sit, patet; quod neque ij, qui omnibus his humoribus equaliter præditi sunt, neque item biliosi, aut pituitosi citius, aut grauius quam alij hoc morbo infestentur: neque enim magis sanguineis, aut biliosis, quam pituitosis, aut melancholicis hæc pestis parit; licet interim non negauerim, inter pituitosos, & etiam alios peculiari humore abundantes, aliquos citius, aliquos tardius, alios magis, alios minus affici. Magis quoque afficeret humoris sedem, quam aliquam aliam partem; quia si in bile flaua constitueretur, magis afficeret uesciæ felleæ quam capiti, magis enim affectæ essent ex partes, quæ magis sunt biliosæ: aut si in atra bile poneretur, multo magis obest lieni, (siquidem lien atra bilis sedes est) quorum tamen nullam hucusque distinctæ cognitum est. Recipitur item hæc lues, in ossibus, in carne, & in alijs, quæ nullum habent similem humorem siue equaliter, siue seorsum accipias; nam alius esse carnis humor creditur, alius ossium, alius lienis, & alius pulmonis. Sanos item, ac ægros inficit, pueros, senes, mulieres, uiros; licet hos quandoque serius, illos uero citius, ac modo grauius, modo lenius, quo fit, ut in uno humore, uel in omnibus equaliter consistui nullo modo possit. Huc pertinet, quod, ut lib. de natura humana docet Hippocrates alio tempore unus humor, & alio alius excellit, utputa uere sanguis, hyeme pituita: sed hic morbus non magis uere, quam hyeme, neque minus estate, quam autumnu uiget, siue recentius dicas, inficit: quippe qui, si proprium aliquem humorem uel omnes equaliter sequeretur, tutum esset uiris ipsis per aliquod tempus cum impuris mulieribus consuecere; quod ferè nunquam enenit. In summa quum uicium quouis utentes similiter inquinent, & humorum peculiarium purgationibus uix unquam, aut saltem difficillime obediatur,

obediat, neque in humoribus æqualiter commixtis, neque in alijs seorsum consideratis, ut puta simplici sanguine, aut bile cum flava, tum atra, aut pituita, talis causa colliganda erit: si quando enim sanguinis misio, frequensve purgatio prodest, illa quidem, quia medicamenti locum relinquit, prodest, hæc uerò, quia hominem ad summam extenuationem deducit, & internum horum malorum principium (ut infra dicitur) dum putredinem expurgat, ab opere prohibet: neutra tamen, quia sanguis, aut aliquis humor speciatim causa sit, prodest.

Quod neque spiritus, neque uicatus calor, neque aliqua corporis pars, neque semen, neque menstruum, neque aliquod excrementum sit causa propositorum morborum. Cap.

V I I.

HACTENVS neque in sanguine, neque in alijs humoribus horum morborum, & præcipue morbi gallici causam deprehendi posse docuimus; quæ omnia si quis diligenter consideret, atque huiusmodi rationes sequatur, statim quoque indicabit, neque spiritum, neque innatum calorem, neque aliquam corporis partem hanc causam esse, sed neque etiam semen, neque menstruum neque ullum excrementum, Quippe non id, quod quotidie excernitur, quia id non semper inest, neque illud, quod omnino excerni debet, aliquando enim non inest; his adde, quod excrementum omne præter naturam omnino inesse uidetur, hæc uero causa, sic quidem secundum naturam, sic uerò præter (ut antea diximus) inest. Sed si semen hæc causa est, quæro sit ne causa quatenus semen absolute, an quatenus semen humanum? si prius, animalibus omnibus quæcunque ex semine gignuntur tale quid usi ueniret, ut canibus, bobus, equis, quod quum neque per specuum sit, neque ulla ratio comprobet, semen huiusmodi non erit: si posterius pueri, dum impuberes sunt, & semine carent hoc malo nunquam corripentur, quum tamen frequentissime corripiantur, eadem ratio est, si menstruum esse statuatur; quandoquidem & menstruum expertibus tum uiris, tum mulieribus, & senibus, & puellis hic morbus accidit. Dices in semine, uel in menstruo esse quum homo generatur, atque ideo pueros feminis, & feminas menstruum expertes his morbis obnoxios esse: sed cur non in semine menstruoque brutorum, ut omitam, quod natura iniusta fecisset, si

E semen, aut menstruum siue homo ex illo fiat, siue ex hoc augeatur, necessario per se maleficium fecisset: siquidem ex naturæ necessitate, hi morbi existunt. His etiam adde, quod qui semen habent, & mulieres quibus adsunt menstrua, multo magis his morbis affici deberent, quàm quibus desunt: in illis enim feminis, in his menstrui uis potior esse uideatur, quàm ubi deficit ut in senibus. aut ubi non dum perfecta est, ut in pueris. id quod ut minus uerisimile est, ita contra mulieres quibus menstrua fluunt, si forte inquinentur experientia compertum est minus lædi, quàm quibus non fluunt. Itaque si ex his, & ex alijs proximè dictis communis horum morborum, causa, neque corporis pars, neque excrementum, neque aliquid quod in eo naturaliter inest, esse potest. sequitur ut uel nihil omnino sit, quod absurdissimum est, uel si aliquid est, certè horum aliquid sit, quod antea retulimus.

Difforum morborum causam statuendam esse in alimento: id est in eo quod iam nutrit. Cap. VII.

SI R V R S V M singula perpendamus idem saxum reuoluimus nisi fortè in alimentum ipsum, quo fœtus in utero nutritur, ea causa referatur. nam quamquàm supra probare tentauerimus, hanc nulla ratione alimento attribuendam esse, quod nimirum alimentum omne uarium esse uideatur, ac foris accedere, atque etiam priuatim uitari posse, neque intus perpetuò contineri, neque hoc aut illud ex naturæ necessitate ab homine sumi, tamen quum alimentum aliud sit quod fœtus in utero, aliud, quod extra uterum capit, atque aliud (ut inquit Hippocr.) quod nutrit, aliud quod quasi est nutriendum, aliud quod nutriturum est: allatæ rationes contra id quod extra uterum, non autem intra capitur, & quod apud Hippocratem: tertia significatione dicitur faciunt, non autem contra, id quod prima, & secunda: præsertim quum erit in utero à fœtu sumitur consideratur: id. n. et intus inest, & necessariò, & semper, neque uarium est, sed unum specie uniuersis hominibus commune, quod nullo pacto uitari potest, atque partim naturale est, partim præter naturam. Denique omnes conditiones quas propositæ causæ conuenire diximus, in se continet. Quod ut clarius intelligatur; sciendum est unumquemque hominem, ubi in utero est, simili alimento nutriri, neque fieri posse ut alio quopiam nutriatur. id uero de matre sumi, atque hanc id ipsū illi sæper nimirum suppetitare (quod patet ex naturæ

struorum copia quibus mulier omnium maxi
me redundat; idque in utero, ac in reliquo cor
pore usque ad partum nouem, siue decem me
ses magna ex parte retentum non posse aliquo
modo non corrumpi, immo propter moram
adeo diurnam non nihil putredinis in se co
trahere, cuius rei testimonium præbent purga
menta partus (ut plurimum) foetida, situs mul
tus circa infantem, qui dudum ortus est, for
des, illuuiæ, pedor, foetumque & in illo, & ab
illo, atque cum illo uitam omnem in utero du
cere, sicuti ranas in aqua palustris, quæ iam pu
truit, neque ita fieri putre ut interitum, aut
magnum aliquid ei detrimentum afferat: sed
proprio matris alimento commixtum (ut in
fra dicitur) foetum absque uitæ dispendio nu
trire, & augere, id etiã quia foetum totum
nutrit in omnes corporis partes recipi, eius
que putredinem (qualiscunque tandem illa
sit) a primo ortu ad extremum usque uitæ re
tineri, haud aliter, ac testa recens odorem,
quo semel imbuta est perpetuo seruat, neque
item aliter atque biliosa intemperies ab ortu
naturæ contracta, quæ per totam uitam plerun
que perseverat. huius itaque uitæ alimenti
causa, quod haurire, & in propriam substan
tiam conuertere humanus foetus cogitur, ne
cesse est prædictos morbos contingere, ac ob
id ipsum passim, atque inuicem gigni. quod
quamquam unum atque idem est apud omnes:
uarias tamen morborum species inducit: pro
ut æris, uictus, & loci in quo oriuntur, ratio
postulat. Hinc etiam constat, quum id adeo
commune, adeoque familiare cunctis homini
bus sit, mirum non esse si ubi contagio præsto
est, ii morbi cito recipiantur, ac nemini par
cant. Atque hæc ad probandum quod commu
nis horum morborum causa sit alimentum,
quo foetus in utero nutritur, dicta sufficiant.

*Quomodo alimentum quod in utero fetus haurit
morborum iam dætorum causa esse
possit. Cap. IX.*

VERVM obiicit aliquis si alimentum
quod in utero sumitur horum morbo
rum causa statueretur: necesse esset etiam ani
malia bruta his morbis subire: cum & illa quem
admodum homines menstruo sanguine nu
triantur. ubi enim illorum matres ad coitum
stimulantur: prominet ipsis uulua atque ad eã
non nihil humoris defluit, quod nimirum &
ipsis aliquid mulierum mensuris proportio
ne respondens adit: tamen paucissima si u
num hominem excipias, animalia hæc: mor
bis teneri conspicimus: tum etiam si alimen
tum, hos morbos inducit: fatendum esset u
num ac idem & uitam & morbos procreare.

quod certe quam absurdum sit, nemo est, qui
nesciat. quo enim pacto id quod uitam lar
gitur, eamque fouet, ac sustinet morbos adeo
execrabiles afferet? Huius respondendum,
Bruta quidem his morbis non affici, quoniam
illorum matres & rarius & parcius quam mu
lier sua menstrua habent, neque plus alimen
ti (quemadmodum mulier suo foetui) quam
par sit, eisdem porrigunt: sed ubi dum ute
rum gestant (ut infra dicitur) nimia pabuli fe
cunditate luxuriant. Tunc nihil prohibere
quo minus earundem foetus hæc ac similibus
malis tententur; ut oues, sues & huiusmodi.
Deinde alimentum non parere morbos qua
tenus alimentum, sed quatenus uitiatum, ui
tari uero, quia nimium: quum enim mulieri
uterum gerenti plus sanguinis mensuræ quam
alendo foetui ex usu sit, retineatur fieri non
potest, quin uitium aliquod ceu putredinem
quandam indispicatur: quod succis plerisque
ubi nimii sunt (quia dum retinentur, male tra
spirant) accidere solet.

Sed ut hæc euidentiora sint, ante omnia in
uestigandum quomodo alimentum in homi
nis corpore necessario nimium fiat:

Mox cur mulier frequentius & uberius
quam bruta femina sanguinem menstruum
fortiatur.

Et utrum plus alimenti suo foetui quam eius
natura requirit, suppeditet.

Deinde cur id ipsum, hoc dato quod nimium
sit, uitari oporteat: ex hoc enim morbi huius
modi gigni uidentur.

Scire itaque in primis decet, omne quod
alitur, siue naturaliter ut plantæ, siue cum ele
ctione ut animalia, alatur: ubi alimentum fa
miliare ac iucundum præsto ac plurimum ad
est, id ipsum plus æquo, id est, plusquam quori
diana uiuendi necessitas requirit, capere. Na
tura enim omnibus (nisi exartata sint) perpe
tuum cognatæ rei desiderium iniecit: exem
plo sunt plantæ, ut amygdalæ & puniceæ quas
agricolæ (quoniam per hiemem nimio alimen
to luxuriant) castigare solent. illas enim ut ni
mia alimenti ubertas detrahatur, perforant:
has ut humor diffusus ad mota plaga effluat, in
cidunt: similiter radices uitium summas cum
samentis luxuriant, enellunt; ficorum non
solum radices aniputant, uerum etiam obdu
cto cinere obstruunt, & passim caudicem scin
dunt: pinum etiam obesitate atque pinguedi
ne strangulari apud omnes in confesso est;
idem uidere licet in equis si multum tritici il
lis apponatur. In ouibus si totum diem pasce
re permittantur. In Auiibus si frumenta copio
sa reperiant. hæc enim & similia sepe adeo suos
uentres explent, ut nimio alimenti pondere
grauata, loco se mouere uix queant, & non
nunquam in subitum exitium incidunt: quia et
infantes

infantes fere nunquam sugere cessant, donec uentriculus ad ipsas usque fauces distensus ple- rumque lac uomitu expellat. quid quod & uiri ipsi, ubi pluribus diebus multa tum esculenta, tum poculenta eis apponuntur, quin aqualicu- lum plus æ quo expleant, se continere non pos- sunt: atque utinam infatiabilis hæc uorandi cu- piditas in brutis solum, quæ natura prona uen- trique obedientia finxit, reperiretur: Non enim ita frequenter uulgi istud dictum (plures gula quam gladius occidit) quotidie experi- remur. ex quibus tamquam exemplis non ob- scurum est, alimentum (si iocundum fuerit) ubi paratum est, naturaliter sumi nimium, id quod à natura factum esse uerisimile est ut uideat quantum possunt, semper assumerent tum quoniam uiuentia omnia suum alimen- tum (ut infra dicetur) aliunde capiunt, ne in- terdum illius defectu perirent, tum quia gene- randi causa, præsertim quæcunque perfecta sunt, instituuntur. Hæc enim non solum sibi ip- sis, sed etiam feminalibus, fructibus, foetibus, qui subinde oriuntur ut alimentum abunde suppe- ditarent oportebat.

Verum in animalibus id quoque aliter pro- bari potest, nimirum si tum plantarum, tum animalium, corporum quo ad alimenti usum conuenientia & differentia simulque fabrica, & ornatus cõsiderentur: itaque supponatur ui- uentia omnia nutrimentum quo ad uiuendum egent, sibi aliunde quidem comparare, sed plantas a terra ubi oriuntur, & cui inhærent, animalia, tum a terra, tum a mari, tum ab aliis: differre autem nutrimentum plantarum ab animalium nutrimento, quod illud præsens est, hoc absens, in animalibus quidem, quæ locum mutant, ob loci mutationem, in his uero quæ fixa sunt, ut zoophita (si quidem a loco ubi herent) ut quibusdam placet (uel nihil, uel parum accipiunt) non ob loci mu- tationem, quia locum non mutant, sed quod illa per quæ alimentum ipsis aduehitur, ut pu- ta mare, modo alimentum aduehant, & mo- do nullum suggerant. differre etiam quod il- lud a terra præparatur, & in liquorem uertitur, qui deinde a plantis trahi perque omnes partes diffundi facile potest, hoc in ueteribus animalium reponitur, & in succum permutatur, qui ab internis partibus, illic trahitur, mox in corpus uniuersum distribuitur. plantis igitur quoniam alimentum aliunde para- tum, & in liquorem conuersum capitur (id enim ut in terra semper est, ita semper in præ- pu habetur) non opus fuit instrumento ali- quo in quod ueluti in penum reconderent, ac in liquorem præpararent: & quamquam ha- bent tum alimenti desiderium, tum familia- ris ab eo quod non familiare est distinguendi facultatem, alioqui ab eadem terra suum allia-

nutrimentum, & lactucæ suum nequaquam ca- perent: alimenti tamē sensus contra quam ani- malibus datus non est: quia ex eodem loco, unde primum ortæ sunt, proprium alimen- tum sumunt: si enim ex simili primum ortæ sunt, nihil omnino sentientes: cur simili quoque, nisi illud ante sentiant, non nutriant. Quippe animalia si paratum haberent id cum quo pri- mum orta sunt, & que ac plantæ sensu carere potuissent: itaque cum alimentum præsens na- turaliter habeant, illis non opus fuit, sensu quo irritatæ expergiscerentur ad illud inqui- rendum, & ubi offerretur sentirent, atque uti- le ne esset, an fecus distinguerent. animalia ue- ro quoniam non aliunde præparatum attra- hunt, sed in se ipsis conficiunt, non modo uen- tribus quibus tum reconderent, tum præpa- rarent in terræ uicem indigerunt, uerum etiam quia non præsens, sed absens est, sensu maxime opus habuerunt, quod ad illud inqui- rendum excitaretur, & ubi præsto esset, statim sentirent, cognoscerent, discernent; ne id ubi abesset, abesse uero solet, inquirere negli- gerent, ne ue ubi offerretur contemnerent, alimentique defectu perirent. Hinc nobis uen- triculum, & alios uentre natura largita est, bobus omasum, abomasumque, A uibus inglu- uem, & alia aliis receptacula, quibus uelut penuariis cellis alimenta conduntur, mox in liquorem præparantur. Denique in alimenti usu animalium structura a plantarum fabrica plurimum differt: hæc enim sine sensu, sine ue- a- tribus: illa uentribus ornata, & sensu, qui- cam ad alimentum inquirendum, tum ad id quod iam quæsitum est accipiendum impellit, prædita sunt.

Si quis interim obiiciat nutrimenti appe- titum in plantis sensu non carere, argumen- to quoniam hic idem in animalibus reperit- ur; ut enim in his utile ab inutilli per electio- nem discernitur, ita in illis familiare ab alie- no per cognitionem distinguitur. is sciat non unum, sed duplicem in animali esse nutri- menti appetitum, alterum qui plantis commu- nis est, alterum qui ab hoc maxime distat: illum naturalem, hunc cognitionis appetitum uocari: illum internis animalium partibus in- esse, hunc primis animalium locis in quibus primum alimenta discernunt reconduunt, cõfi- ciunt: quia igitur alimentum sensu suo discer- nuunt, prius quam in suos uentres illud recon- dant, non opus fuit, postquam reconditum est, ut idem ab internis partibus amplius di- scernatur, sed satis fuit si tale ab eis, quales di- stinctum prius est, attrahatur. Ideoque hunc at- trahendi appetitum non cognitionis partici- pem, sed naturalem appellari, non quod sine discrimine quid uis internæ partes appetant (id enim & rationi, & euentui repugnat) illud- namque

namq; precipue appetunt, quod sibi simile, A familiareq; est, hoc ubi præsto est, alienum relinquunt) sed quod ubi propter resolutionem tum ab interno calore, tum ab aere circumfuso, aut propter aliam causam familiare nutrimentum deest, attrahunt quicquid in- tus occurrit, neque attrahere desinunt quan- diu egent. Plantæ igitur quoniam id alimen- tum quod ei a terra vnde primum orta est of- fertur solummodo accipit: (siquidem ex tali quoque ante genita est, quale post suam ge- nerationem ad se tuendam exigit) ut alimen- ti cognitio necessaria non est, ita neq; alio ap- petitu quam naturali opus fuit. animal vero precipue perfectum & loco non fixum, præter hunc qui tam plantis quam interioribus eius partibus inest, appetitu altero qui sensus est, necessario indiget. quia enim in id quod ab- sens, & futurum est, incumbit, atq; contem- dit: nisi id aliquo modo cognoscat, aut sen- tiant, neq; illud appetere, neq; illuc naturali- ter impelli potest. ex his constare arbitror in plantis videlicet unicam alimenti appetitum. Et hunc longe aliter quam obijcitur, cogni- tionis expertem esse: in animalibus vero non hunc solum, qui in plantis, sed & alterum & quidem sensu præditum deprehendi. itaq; cū in his alimentum naturaliter absit, ideoq; au- de naturaliter appetatur, rursumq; appetitus alter qui sensus est datus sit, cui, ope alimen- tum alioqui absens, ne aliquando deesset, in eo- rum ventres satis superq; reconditur, fati- mur necesse est (nisi animal aut male affectum, aut nimis continens sit) ubi iam illud præsto est, suaueq; fuerit, tam diu sumi quam diu du- rat hic appetitus: durat autem, quo ad vñtres, præsertim primi, qualis est in auiibus ingluui- es in nobis uentriculus, repleti possunt: atq; hos ita repleti ut multo plus alimenti recipiant quam quotidiana necessitas requirit: proinde sumpti alimenti copiam in primis uentribus animalium multo maiorem etiam naturaliter fore quam opus sit pro nutrimento quod sin- gulis diebus suppeditari conuenit, ne illud, quoniam (ut diximus) abesse solet internis par- tibus aliquando desit, sed ex his uentribus tā- quā ex penu recōditum succum quotiescun- q; incidat necessitas, sibi depromere possint; hinc boues adeo immodice ubi datur occasio se se semper implent: hinc aues suam ingluuiē ita frumentis onerant, ut uix se se alis attolle- re queant: hinc leones, lupos, aliq; animalia quibus in syluis cibis uenatione queritur: tan- tum cibi nūca hora ubi iucūdi alimenti com- moditas datur, ingurgitare uideas, quantum per tres, quatuorue dies sufficeret. idq; profec- to non sine mirabili naturę instinctu, ne si dū taxat quantum quotidiana requirit necessitas alimentum caperent, postmodum forsitan alimē-

ti defectu (quandoquidem id non semper se se offert) fame interirent. Internæ enim animalis partes (haud aliter quā plantæ) semper sibi præsens alimentum desiderant. Quare opti- mo iure (ne aliquando ipsis quicquam desit). natura animalibus non naturalem solum ut in ternis partibus appetitum in seuit: sed huic et- iam uocatum sensitiuum, seu cognitionis par- ticipem adiecit: quo uidelicet non præsentū so- lum, sed futuræ etiam necessitati prospiceret. unde Vulpes, leones, apes, formicæ aliq; quamplurima non solum uentres suos quan- tuncunq; possunt ubi iucūdi alimenti com- moditas incidit explere, sed etiam in latebras suas quantum per plures menses suffecerit ra- pere, ac recondere sepiissime animaduertere li- ceat. Ergo (ut generatim patet) uiuentia omnia quo plus alimenti præsto habent, si familiare fuerit, eo plus sumere; ita considerata peculia- ri animalium fabrica & alimenti appetitu co- gnitionis particeps: quo plantas superant, spe- ciatim quoq; intelligi potest, animalia omnia plus alimenti (si iucundum id fuerit) ingurgi- tare quam quotidiana indigentia postulet. Ne tamen (cum non minor sit uirtus quam gene- rare, genita tueri) superflua hæc alimenti co- pia subinde uitium aliquod corpori inferret, natura summa industria instrumenta quedam uiuentibus machinata est, per quæ quæcunq; abundantius, quā internæ partes requirāt as- sumpta, usui alicui esse nequeunt, commode excerni possent. Scire itaq; licet plantas qui- dem alimentum duntaxat molle, liquidum, succosum, concoctum, quale esse debet quic- quid in aliti substantiam subire, & eandem au- gere uel instaurare potest, a terra haurire: ani- malia uerò alimentum incoctum assumere multis permixtum, ut puta puluere, nucleis, spi- nis, osibus, lapillis, quæ plerumq; nullo pacto in alēdi corporis substantiā conuerti queunt. Verum ne uocatus chylus quem plāris terra, animalibus sui uentres concipiunt, ab internis partibus attractus, & per uniuersum uiuen- tis corpus ad extimas usq; particulas distribu- tas redundātia sua quandoq; officeret: natura plantis quidem corticem; & extimas partes tanquā superflui chyli copiam excipientia instrumenta instituit; animalibus uerò præter totius corporis meatus, seu poros per quos concocti alimenti abundantia similiter expel- li debeat, etiam alia peculiaria instrumenta: ut intestina, Vesicam, nares addidit per quæ tum ea quæ redundant, tum que cōcoqui om- nino nequeunt expellerentur. Nam plantis, quoniam a terra nil nisi concoctum, & in sui substantiam conuerti aptum attrahunt, huius- modi instrumentis minime opus fuit. Vtrum autem uera expellendi facultate, sicut anima- lia polleant: an potius (ubi alimenti copia la-
B borant,

borant, uelut aquæ currentis impulsu partis post partem, quam, expulsi ad corticem sua superflua mittant aliud tempus postular. Interim non ignorandum fructus (dum in arbore sunt) non minus quam arborem ipsam nutrir, nullas tamen expellendi vias quæ cernantur, habere, ut persica, pira, mala, & huiusmodi. Quomodo enim eorum partes uicissim cõfringuntur, aut dilatantur? (his namq; motibus ad expellendum opus est) quum similiter tensæ, solidæ, firmæ, & immobiles quantum ad hos motus semper excitantur? Eadem ratio ramorum, & caudicis est, his adde, quod expultrix facultas sine molestæ rei sensu (ut uno omnes ore afferunt) ad expellendum non excitatur: alioqui nunc sæpius, nunc rarius, nunc amplius quam opus esset, excerneret: aut quum mouere oporteret, certe quiesceret: plantæ uero cum sine sensu sint, molestæ rei irritatione nequaquam percipiunt. Hinc Arist. 2. de partibus cap. x. inquit stirpium genus locum superuacui excrementi nullum habet: cibum enim concoctum ex terra trahit. Et lib. 4. cap. 5. nulla planta excrementum habet. Ac Theophrastus 6. de plantatum causis cap. 14. quoniam genus plantarum nullam uim excrementorum egerendorum obtinet, nihil attrahat si bi quod minus alere possit uerisimile est: quippe egestionem quoq; illius aliquam subsequi oporteret.

Quod si quis asserat quemadmodum animalibus ubi excrementosum quid in corpus assumitur: necessaria est expultrix facultas, ne intus retentum detrimentum sit; ita plantis, quas nimio alimento subinde luxuriare monstrauimus, ne id parti alicui superflue eidemq; uelut onus incubens molestiam afferat, expultrice opus esse que id aliõ pellat: is animaduertat non quoties aliquod ceu superfluum ab aliquo relinquitur: expultricem statuendam, sed id alias partes tanquam utile sponte sua attrahere, atq; ita ordine quodam partem nimio succo granatam ab alijs exonerari: nisi forsitan aliquid naturaliter incoctile huic promixtũ fuerit: quod plantis, utpote solum id quod alere possit, naturaliter attrahentibus minime usuuenit. Hæc obiter, sed si quis contra neget aëria ab alimenti nimietate toties ledi posse: cum tanta industria abundantium, & incoctilium alimentorum excernendorum instrumenta in illis condita sint. Huic responsũ sit, expulsiõnis instrumenta nõ semper patere: neq; etiam expellendi uim attractrici facultati parem animalibus datam esse. Est enim id imprimis animalibus ut pote cui hoc pacto copix noxa facile uitari possit, optandum uidetur: quoniam tamen animalibus non ita semper alimentum prestõ adest, sed huius sæpe non leuis penuria incidit adeo ut non semper in eius potestate sit pro-

ratione indigentie nutrimentum capere, maluit sagax rerum natura animal repletioni, quam nutrimentũ abunde suppeditatur, uitamq; conseruatur, obnoxium reddere, quam superstitiose, atq; ad amissum quicquid esset superfluum euacuando, subinde in summum uite discrimen adducere. Quo fit ut expultrix facultas tum solum par esse possit attractrici dum modice replet: quod animali cui acerrimum frequenter bellum cum fame gerendum erat, minime expediebat; nisi enim copiosiore alimento contra infantem nutrimenti defectum optime munitum fuisset: sæpissime fame durissima confectum esset. Quare cum abundantioris alimenti repletioni expultrix facultas in animalibus minime respondeat: manifestum est ubi maior accipiendi cibi commoditas datur, ibi maiorem plerumq; repletionem relinquit. Hac uero commoditate quoniam homo reliquis animalibus felicior existit, mirum non est si sæpius quoq; quam illa ab alimentire repletionem noxam patiat, unde eos, qui Cereæ & Baccho studiosius litant, plerumq; cum alimenti cruditate colluctari uideas. Quamuis enim hominibus ratio data sit ut insatiabili huic abundantioris alimenti appetitui frænum iniicerent: paucos tamen reperias, qui non noctes diesq; studium suum omne huc cõferant, ne quidpiam uentri unquã deficiat. Ergo si uiuens unumquodq; ubi familiare alimentum paratum est, naturaliter sumit nimium, si expellendi uis tum in bruto, tum in homine naturaliter imbecillior est, quam ea quæ appetit, atq; attrahit; si animal unum quoq; uentres habet in quos alimenta quo ad potest recondit: si appetitu pollet, quo hos eosdem pariter expleat: deniq; si homo sua industria alimenta, quæ alioqui abesse solent, sibi magis ad manum parat quam brutum: necesse est ut homo (nisi mutus sit, aut nisi uelit abstinere) nimium alimentum sæpius quam brutum in uentres suos congerat, ac proinde alimenti redundantia sæpius laboret. quod enim dicitur optimam naturam quantum appetit, tantum concoquere, si ac corporis uel temperaturam, uel habitudinem (ut auctor uoluisse uidetur) referamus: re ipsa uerum esse nunquam inuenimus.

His positis, non arduum est explicare cur mulieri menstrua contingant, deinde cur crebrius, mox cur secundum hanc crebritatem uerius quam brutis accidant. Sed imprimis non oportet ignorare menstrua generatim quidem nuncupari excrementa humida, quæ statim quodam tempore per uterum, ante quam conceptio fiat naturaliter prodeunt, speciatim uero: cruenta quædam, quæ singulis mensibus ab utero naturaliter excernuntur: illa communia esse tum brutis, tum mulieribus

bus, hæc propria mulieribus. ideoq; menstrui A nomen sortiri, quod per singulos menses mulieribus accidant. sic enim *ερασι* *μαρτυρια* . . . perinde ac si diceret *μαρτα τριβ μαση* idest iuxta mensem vocat; licet aliqui potius *μαρτα τριβ μαση* idest iuxta lunam vocari contendant ac si lunæ motum sequentur: sed quia nunc luna crescente, nunc deficiente, nunc lumine plena, nunc vacua contingunt; non quia lunæ motui subjiciuntur: sed quia intra tantum temporis spacium, quanto luna totum orbem circumcivit qui mensis appellatur, fieri solent, menstrua nuncupari conuenit. cur uero per circuitum quoq; mense reuertantur in ipsum continens, atq; contentum reijcere licet: illud enim humorem ad uteri venas circumuicinaq; loca sensim repentem, intra mensem plus, minusve continere, hoc autem contineri pro natura hominis potest: hinc forte Hip. in libro de septimestri partu peculiarè in corporibus vim mensem habere opinatus est.

Hactenus quid menstruum dicatur, & unde illius nomen deriuetur. Iam cur fiat inuestigemus. Pleriq; omnes id & secundum naturam esse, & a natura pro fetu alendo mulieribus dari putant, quia enim brutæ fœminæ licet singulis mensibus talia excrementa non sortiantur, ubi tamen concipere volunt, his vulua prominat & succus quidam crassus, mucosus hinc profilit, iure aliquis asseret menstruum secundum naturam esse; id mulieres aliquæ palam ostendunt, quippe quæ triennium, quinquennium, septenniumve mensuris carent, deinde concipiunt, ante verò quam concipiant (si non sæpe) saltem semel in mensuris sunt (vt obesæ cuidam Romanæ nunc accidit) & omnino quæ cœcepturæ sunt, plerunq; his menstrua anticipant, & bis terve antea fluunt; adeo vt mensuris præcedentibus magna ex parte conceptio fiat (si enim aliæ vtputa quæ lactant, & nonnullæ quæ non lactant absq; his interdum concipiunt, ad raro contingit) quod autem magna ex parte fit, id maxime secundum naturam est. Sed pro fetu alendo gigni partim verum, partim non verum est; quippe natura nutriendi fœtus ita diuisa (ubi concipiendi tempus adest) alimentum pro fetu alendo in vterum mittit: sed quod ita superet vt foras effluat, necesse non est; quum satis sit (nam aliquæ nullis menstruum uicibus concipiunt) si tantum humoris vtero contineatur, quantum prolificis remanet a purgatione: Vnde ad fetu nutriendum (si eo quod effluit iccirco menstruum dicitur) institui non uidetur? At id quoniam matri superabundat (alioqui ad cœcipiendum non mittetur) nisi postquam in vterum deuenit, conceptio sequatur, foras externi vt pote superuacuum oportet, pro fetu alendo institui

tutum esse (quamquam ab hoc fine defecerit) probare licet. quum igitur constet menstrua secundum naturam esse, & sic quidem pro alendo fœtui, sic vero non, institui, simulque matrem plus alimenti quam sibi soli opus sit, capere, & non tantum id in vterum mittere, sed antequam conceptio incipiat, & postquam incœpit si forte frustretur, extra pellere: menstruum quidè causa gratia cuius vocata: fœtus. vnde verò motus principium: matris nutrimentum, quod eidem in vtero, aut circa vterum redundat, & naturam ipsam ad expulsiuem stimulat, erit. Hæc in brutis aperte conspiciuntur: quippe quibus dū conceptura sunt vuluæ os humescit, vnde crassum quiddam modo subalbidum, modo subruffum, subrubidumve distillat: ubi coire non appetant, concepturaq; non sunt, vteri os siccum est: nihilq; profusum illic effluit: sed hoc illis hyeme ubi pabuli inopia est, accidit: illud vere, ubi quam plurima nutrimenti copia: Hæc eadem in mulieribus uidere licet: quod tum senescentes, tum impuberes, neq; menstrui quicquam sortiantur, neque vterum gestent, quoniam hæc in pueritia, & si multum alimentum conficiunt, tamen propter incrementum alimento multo quod fœtui alendo sufficiat, non abūdant (licet Hip. lib. de genitura non huic quidem rei, sed venarum tenuitati quæ puellis hæc ætate contingit, id ipsum acceptum referat) in senectate vero ætate propter caloris imbecillitatem multum cōficere non possunt: vltra verò pubertatem, & citra senectutem, quia plurimum alimentum concoquunt, eodemq; redundat, & menstrua naturaliter habent, & passim concipiunt: alioqui si parce nutriantur, ieiunet, si seipsas abstinentia premant: & si per ætatem habere menstrua possunt, sæpe tamen neq; habet, neq; concipiunt. Natura. n. magis sollicita est de eo quod iam est, quam de eo quod futurum est: primum si quidem matrem nutrire studet, deinde quicquid nutrimenti superest, id conceptui ad fœtum alendum tribuit: ubi nō superest, pro matre ipsa quicquid alimenti est, seruat.

Itaque quum menstrua concipiendi gratia sint, & ab alimento quod matri superabundat ad vterum missum primum: vnde motus accipiant: perspicuum est qua de causa fiat: Nunc cur mulieribus crebriusquā brutis cōtingat, inquirendum, sanè uidetur aliquibus non minus sæpe in his quam in illis menstrua gigni, sed in brutis latere: quod fœtibus quæ pilosæ sunt, in pilos absumantur: his quæ pennatæ, in pennas: his uerò quæ squamosæ, in squamas. id quod & si ualde durum est, facile tamen recipi posset, si læna pilosior quam leo, si pauo fœmina magis pœnata quam mas, quod de cæteris quoq; brutis dici licet. Hac accedit quod huiusmodi mares: quia semen emittunt con-

traria rōne minus pilosi, minus pēnati, minus squamosi q̄ fœminæ, quæ secundum eos feminis expertes sunt, esse deberent: quum contra ferè semper accidere uideamus. Neq; recte quis ad hæc respondens, asseret brutas fœminas magis quàm mares exiguis pilis, pennisve naturaliter esse: Mox quemadmodum mulieri cui pili uix apparent, si menstrua suppressantur (ut Epid. 6. sectione ult. Hip. innuit) pili crescunt, barbaq; nascitur, ita brutis quum menstrua deficiunt, his quidem in pilos, his autem in pennas abire demum quia masculorum comparatione sine pilis, pennisve naturaliter sunt, non sequi quod magis pilosæ, pennatæve quàm mares esse debeant, eo quod menstrua illis retineantur. Sed sequi si tum fœminæ, tum mares æqualiter pilosi antea essent. sed hæc puerilia sunt. quis. n. equorum, bouumq; fœtus quum mares, tum fœminas, aut trimestres septimestresve, aut annuos, antequam menstruorum, aut concipiendū tempus adsit, eque pilosos esse negauerit? quod si antequam menstrua accedant, & mares, & fœminæ æqualiter pilosi sunt, fœminis verò postq̄ accedere debent, in pilos vertuntur, necesse est brutam fœminam, & seipsa, & mare, qui eque pilosus ante erat pilosior fieri. Sed adhuc eundem sermonem de his quæ pilis ornantur (quo veritas magis elucescat) priuatim persequamur. Itaque si quemadmodum mulieri ubi menstrua cessant, pili crescunt, ita brutis, quæ pilis insigniuntur hoc idem contingeret. contraria ratione quia per hyemen his menstrua supprimuntur per id tempus pili magis apparerent: quum tamen decidere soleant: Præterea si menstrua ubi effluunt, tum pili decidere deberent: his autem vere potissimum effluunt, vere utique brutis pili deciderent: quum tamen per id tempus augeri manifeste cernantur, neq; rectum est respondere quod ubi menstrua fluunt, tum retinetur aliquid, quod idoneam pilis materiam suppeditat: quia sic quoq; non solum vere, sed alijs temporibus brutæ habere menstrua possent, & pilis nihilominus ornari. neque item mulieri licet in mensuris sæpe sit, quo minus tamen pilosa quàm uir esset impediret. Quæ quum ita controuersa sint probabilius est a frequenti alimentorum redundantia qua mulier (ut sæpius a nobis dictum est) animalia omnia antecedit, quam ab aliqua alia causa, ita frequenter menstrua proficisci, atque horum portionem aliquam, ubi aliquantulum retinentur, & exigua effluunt in pilos quidem absumi posse, quemadmodum vere brutis euenire comperimus, quippe quibus per id tempus & menstrua contingunt, & quia pro pabuli copia multo parcius quàm mulieribus (ut infra dicemus) prodeunt, potissi-

imum pili crescunt; Sed non ideo menstrua illis sæpius quam mulieribus deficere, quia in pilos vertuntur, sed quia nutrimenti uertus crebrius deficit, iccirco menstrua crebrius deficere. Hæc enim matribus ad fœtum alendum a natura contingunt ubi plurimum alimenti eidem redundat. Itaque mulier quoniam humana prudentia quotidie paratum habet alimentum, ita ut ferè nunquam id ei deficiat: & quoniam parato expleri (ut proxime diximus) commune est animalibus omnibus. hinc fit ut quotidie hoc eodem repleatur, alimentumque in ea multo sæpius q̄ in brutis redundet. Hoc igitur, quia frequentius euenit, frequentius quoq; in uterū pro cōceptu trāsmittit? At brutis quia minus sæpe præsto sunt alimenta, tum propter temporum iniurias, tum propter illorum socordiam, qua futura negligunt, & non nisi id quod presens est plerumque vident, iccirco minus sæpe in eis superest, quod conceptui futuro satis sit. Hinc eque, asina, vacca in eunte vere in mensuris sunt, quia per id tempus magna pabuli copia suppetit, qua expletur, atque pinguescunt. non quod natura magis hoc tempore, quàm alio conceptum appetat. (semper enim hunc appeti iustum est) sed quia per aliud tempus tantum his alimentum non superest, quantum conceptui simul & matri sufficiat: Quamquàm minime negauerim quod cæteris paribus, multo promptius vere quam alijs anni temporibus conceptus fiant, propter solis, & cæli, & aeris vim, tum existentem in locis, ubi degunt animalia, tum ingenitam alimentis, quæ sumunt. Hinc & caniculæ, quæ nobiscum uescuntur, quia nutrimento frequentius fruuntur, crebrius concipiunt: & domesticæ columbæ fecundiores sunt quam syluestres, his enim maior pabuli commoditas: proinde plus alimentum ad oua concipienda suppetit. quo fit ut syluestria quia minus pabuli reperiunt, minus sæpe concipiant. Vbi uero hæc eadem domestica fiunt, quia parata magis reperiunt alimenta, frequentius concipiunt: fecundioraque euadant.

Ex his patet cur menstrua mulieri frequentius quàm brutis contingunt. cur uerò quoties contingunt, mulieri quoque per id tempus magis abundanter effluant, existimandum non est quod mulier frigidior, aut calidior sit quàm fœmina bruta, neq; item quod ociosorem vitam degat, quoniã & inter bruta fœminæ tum frigidiores, tum calidiores, tum magis ociosæ reperiuntur: neque quod maior alimenti commoditas sit mulieri: quædam enim domesticæ animantes præcipue quadrupedes, ut caniculæ, equæ uacæ, præsertim uere arbitratu suo bibunt, comedunt quantulibet

quantūlibet, & quantum possunt: menstruum tamen eque copiosum atque mulieres per id tempus habere minime conspiciuntur: sane mirum esse videbitur quod tum equabus, tum vaccis minus sit mēstrui dum cōcepturę sunt, quam mulieribus, quę ceteris paribus, ut minore sunt corpore, ita minus comedunt, atque bibunt: nisi id fiat quia tum eę tum alia bruta pronō sunt corpore, mulieres autem erecto, in illis enim succus omnis, qui ad uterum transmittitur, non per locum a summo ad imum ut in muliere, sed per planum illuc deferatur, & subinde foras erumpit: ita ut ille in præceps defluat: hic vero sensim repat: quo fit ut lentius, ac difficilius illinc extra prodeat, ac multo pluribus diebus indigeat: nos vero non turbet quod inter mulieres quę plus comedunt bibuntque, plus habeant mēstrui, quę vero minus, minus: ita ut maiorem minoremve alimenti copiam plus minusve mēstrui sequi uideatur, non autem staturę situm rectum aut planum: nam non inter mulieres comparatio nunc fit, sed inter has & fœminas brutas. quippe in muliere (quia recta est statura) quod fluit: magis confertim fluit, sed in hac multo plus quam in illa quo, plus minusve alimenti accipitur: ac ut plurimum intra tres dies, aut quinque, aut paulo plures naturaliter excernitur, ac maiore est copia quę requiritur: in brutis vero postquam incepit (ut diximus) longiori tempore opus est ut expurgetur: quia licet id quoque copiosum sit: propter staturam tamen eorum pronam paulatim fluit, tantumque abest ut plus iusto illinc defluat, ut propter situm æque planum, semper illius aliquid retineatur. Hinc forte canes masculi fœminarum vulvas tam frequenter lambunt, quia, nisi illæ nisi repurgentur: coitum detrectant, nimis uero diu repurgatio durat: frequentiore linctu repurgandi tempus accelerant: quod si alia bruta idem non faciunt: id quia non eque atque canes lingua utuntur contingit. sed hæc tamquam ridicula omittantur. Itaque causam quam obrem per id tempus quo mēstrua fluunt maiore copia mulieribus quam brutis fluant: statura earum recta est, licet in utriusque æqualis pabuli commoditas atque eadem in corpore alimenti ubertas constituitur, quod enim in brutis per plures dies paulatim excernitur, id in illis propter figurę rectitudinem, per pauciores effluit: multoque plus apparet esse, nisi forte his quoque accedat nutrimentum quō mulier quam quo bruta vescitur oportunitas promptior atque ad copiosum sanguinem gignendum aptitudo maior: sed his omnibus potior est dicta rectitudo statuere. Adde quod hic figurę situs non modo quan-

tum pro corporis ratione satis est: sed etiam aliquanto plus quam opus sit, deorsum irruere succum inuitat, qui naturaliter quia grauis est, eo fertur; contra uero in brutis (ut diximus) eundem potius retineri, quam effluere facit: utrumque perspicuum est considerati quod in mulierum mēstruis sanguis quāmplurimus, in brutorum autem sæpe uel nullus, uel admodum exiguus cernitur; utpote quem natura quanto maxime potest (nisi quid impediatur) perpetuo retineat. Ideoque mulieres (ubi mēstrua cohibere uolumus) non stare quidem sed supinas iacere iubemus. Et quia per hanc aratam quā mēstrua illis contingunt, proprii alimenti aliquid foras effluit (ut ex sanguine prodeunte perspicitur) plerumque plus atque frequentius quā uiri pro corporis habitudine comedere bibereque coguntur: quemadmodum nutrices, utpote quibus magna nutrimenti copia in lac abicit, immodice potant eduntque. Hinc et eadē citius quam uiri senescunt, quoniam ijs plus alimenti quam par est cum his mēstruis excernitur, quod ut uires ipsas minuit, ita uitam efficit breuiorem, id quod brutis fœminis usu uenire non solet. Hinc minus pilosę quam uiri, & sæpe sine pilis sunt, quoniam excrementum, quod pilis gignendis sufficeret, per uterum plus equo delabitur. At si bruta fœminæ magis uere ubi mēstrua sortiuntur, quam hyeme, ubi eisdem carent pilis insigniri uidentur, id quidem non a mēstruis affectum tunc, sed ab eo quod quum in mēstruis sent, & alimenti ubertate luxuriant, & propter suam staturam planam semper aliquid intus retinent, quod quia redundat in pilos prompte conuerti potest. Quod igitur mulier in mēstruis tum crebrioribus, tum pluribus quam bruta sit, satis ostensum arbitror, simulque cur fœminis in uniuersam mēstrua fiant, atque hæc omnia a nimio alimenti usu contingere, eo quod animal unum quodque ubi alimentum familiare sit & plurimum, id naturaliter capiat nimium.

Ceterum dubitanti, quum uir non minus quam mulier alimenti ubertate luxuriet: quomodo se tanta copia uertat: non enim ille, ut mulier, mēstrua sortiuntur. Responderetur, non exiguam eius partem tum in pilos tum in semen abire. Ideoque mulieres quibus mēstrua defunt, pilosas fieri, & uiros proportionē sui corporis quam plurimum semen emittere, atque quum coeunt: multo plus alimenti quam mulieres requirere. Non exiguam etiam consumi exercitatione & labore. Quippe mulier ociosam, uir laboriosam uitam uiuit. proinde mulieres que multum exercentur: multumque laborant, minus mēstrui habent:

uiri autem qui in ocio degunt, sanguinis fluoritum e naribus tum ex alijs locis obnoxij sunt, & nunc podagra, nunc arthritide, nunc calculo, nunc alijs morbis qui alimenti copiam sequuntur, grauius & frequentius quam mulieres per eas etates ubi menstrua fluunt, afficiuntur. unde illud Hippocratis, Mulier podagra non laborat, nisi menstrua defecerint: hinc gentes quedam apud orientem, quia parce uictitant, ferè semper incolumes uiuunt. Hinc quoque Hippocrates de morbis quarto: si homo parum edit (inquit) & parum bibit, nullum morbum hoc ipsi inducit. Atq; id (ut arbitror) quantum attinet ad morbum qui tum a cibi tum potus redundantia creari potest.

Vitium quoddam putredinis in alimento quod intra uterum humano fetui supeditatur et dictorum morborum causa dicitur, in esse.
Cap. X.

Quv m igitur mulier multo plus menstrui, multoque sæpius quam bruta femina foriatur, id uero postquam concepit, nouem decemue menses (ut moris est) suppressum ferat: necesse est id ipsum tum in toto eius corpore tum in utero præcipue, quia factui alendo destinatur, multo maxime redundare. Nam quod singulis mensibus multo plus quam opus est (ut ex dictis patet) ad uterum fluit: si nouem menses (ut uterum gerentibus enenire solet) retineatur, quomodo non erit nimium? Id etiam alicuius brutæ feminae exemplo facile probari potest: Vacca enim & equæ non sæpius quemadmodum mulier sed semel tantum intra decem menses aut paulo plures tale quid habent: neque interea tametsi semel tantum, plus tamen quam mulier pro corporis ratione habent: quin immo (ut ante diximus) aliquanto minus: ambæ uero suis fetibus sufficiens præstant alimentum: & quod mirabilis est, hoc eodem perfectione multo quam mulier pariunt: quæ omnia planè significant alimentum in earum utero neque abundare neque deficere. At mulier quum non modo semel sed nouies intra nouem decemue menses habere menstrua soleat, atque sigillatim maiori copia ferè quam brutæ feminae necesse est ubi concepit quia tunc ista supprimuntur, neque aliqua naturalis euacuatio subinde sequitur, ut alimentum in ea pro fetu plus octies nouiesue quam in brutæ feminae redundet.

E quocirca non exiguum erit quod in corpore prægnantis mulieris ob menstruorum retentionem relinquatur, sed multum atque superfluum. Cuius rei non leue testimonium quoque est partus purgamentum adeo copiosum, tunc enim tanta succorum copia non prodiret, nisi intus superuacanea atq; inutilis fuisset, secus quam in brutis. quum enim in his ferè totum uile sit, quod in utero pro suo fetu retinetur; post partum aut nullum purgamentum aut exiguum & perraro habent. Vtrumque fici arboris exemplo fidem acquirere: si n. maturæ ficus ab eius ramulis auellantur, quia iam alimentum ferè nullum ab arbore ad illas fertur, nihil lactis in eo articulo quo ramulus pediculo iungitur, inuenitur, id quod brutorum partui simile est. Sin immaturæ: lac non exiguum illinc prodit foras: licet enim id ueluti quidam abortus sit: quo ad tamen succum qui post exit, mulieris partui non parum conuenit. adde quod ubi nutrimentum adhuc ad est, aulsa fici lac exit, ubi non adest, nihil exit: adeo ut etiam similitudine rationis quæ a succi redundantia & defectu post auulsum ex arbore fructum sumitur: aliquis non inepte argumentari possit: quoniam succi multiflor, mulieris partum sequitur, alimentum eius fetui non modo sufficere sed affatim abundare. hinc mulieribus uterum gerentibus, non autem brutis tot uomitus tanta cibi fastidia, tot tantique præter naturam affectus, qui expletionem aut plenitudinem siue multitudinem sequi solent. hinc infantibus plerisque post ortum & capita & uultus pustulis replentur, lactem nostrum uocant: hinc aliqui licet id minime animaduertent, tamen tamquam fato quodam ducti morbillos atque uariolas à menstruis; propter grauiditatem retentis creari censuerunt. Id etiam illinc suaderi potest, quod uidere liceat humanum fetum a generationis principio ad partum usque succo quam plurimo semper obductum esse, in eoque totum immersum semper natàre: fetum uero brutum contra, parum admodum eius succi habere, ut tum ex allatis rationibus tum ex anatome ipsa facile intelligi potest: nisi forte mater eius donec uterum gerit, pabulo affatim fruatur, ut aliqua capra, oues, sues; quia enim femina bruta minus habet menstrui, non potest multo alimento fetus in eius utero lactuare, sed necesse est ut a matris quoque uenis accipiat, & ad se trahat. non quod nihil succi in tunicis eius sit, sed quod non æque atque in utero mulieris redundet. His accedit anatome quia fetus in brutis quanto maior

maior fit ut in vaccarum conceptibus uideamus, tanto minus habet succorum tum in alantoide, tum in animo: id quod aperte redarguit lupinam illorum ignorantiam, qui amnio fetus sudorem, allantoide urinam contineri commentantur: non animaduertentes quod quanto maiores sunt fetus, tanto plus sudoris, plusque urinae in tunicis habere cogentur: quum tamen in brutis contrarium anatome ipsa, & passim & palam ostendat. Sed hæc alias: fetus uero humanus nisi quid obftet usque ad partum semper illorum quam plurimum habet: amnios enim tunica succi semper plena: hac undique inuoluitur, contentoque in ea liquore uideaque semper circumfunditur: id quod etiam aliquibus brutis euenire quidem solet, sed neque semper, neque sapius: pleraque enim exiccatis, consumptisque fucis in lucem prodeunt. tanta igitur succi copia tum in utero muliebri, tum in tunicis, quæ fetum ambiunt, existente, supra etiam modum obdicias causas abundantem, diuque propter prægnationem retenta loco undique clausa, calore præfenti, fieri non potest quin corruptionis aliquid contrahat, quale fucis omnibus unâ cum calido alicubi diu clausis usuuenire solet: id autem uerum quia rei dulci contingit, dulcia uero celeriter putrescunt: putredo ipsa est: maior, minorve prout succorum superfluitas, naturaque patitur. mulier hæc non solum antequam grauida fiat, sed etiam post (si menstrua supprimantur) ut ante significauimus, superfluitate laborat: atque utrius tempore, quia illa superuacanea sunt, & retinentur, & male transpirant, putredini sunt obnoxia: quod uero ante conceptum id contingat probare non est necessesse. in conceptu autem id fieri ostendit tum quod dum fetus naturaliter oritur, succus mulieris subinde prodit: sæpe uiridis, sæpius pallidus, sæpissime albidus, interdum suberuentus, non raro foetidus: Adhæc circa alas circaque inguina situs quidam nunc pallidus, nunc subuiridis inuenitur: tum ipsius fetus antequam perfecte absoluitur exitus; is quippe ante perfectionem acceleratur, aut quia locus non late patet, sed angustus est; aut quia deest alimentum, ut in canibus; felibus, atque alijs. huiusmodi autem quia etiam si redundat, uitium tamen est. Primum hoc loco admitti non debet, quia ut gemellis etiam ualde magnis muliebri ueteris latus amplius est; ita uiri soli donec omnino sicut equinus fetus absoluitur, amplissimus esse potest: secundum, & si quidam magni uiri concedant in homine, nemo tamen (ut reor) qui superius

A a nobis scripta perlegerit, asseret. Relinquitur ergo uitiatum esse, & (ut narrauimus) putre. Id enim donec semiputre durat, alere quidem fetum (ut proxime diximus) potest, sed ubi eo putredinis peruenit, ut ualde putre euaserit, tantum abest ut a fetu tunc attrahatur, ut eum ad exitum properare magis cogat. quo fit ut non eque perfectus atque bubulus, & equinus prodeat humanus fetus: nimirum propter alimentum ab initio quidem modice putre: post uero tam longo temporis spacio longe magis putre, atque contrarium.

Sed quoniam id quum nemo hæcenus dixerit, nedum scripserit, authoritatis uel tenuis uel nullius existit: lectior nobis indulgeat: si paulo ulterius digrediamur, ut quod nouitas illi demit, id frequens eiusdem repetitio pluribus dubitationibus & rationibus uicissim adiectis restituat. Dicit enim aliquis ubi mulier uterum gerit, menstrua secundum naturam supprimi, quod secundum naturam supprimitur: si non transpiret si obstruatur, neque ledere neque putrescere debere: putredo enim præter naturam: Ideoque Hippocratem recte docuisse libro de pueri natura grauidam a retentis mensibus non lædi, quando inquit, mulier quum uterum gerit a mensibus proceduntibus propterea non dolet quod sanguis non conturbatur: acruatim abire solitus singulis mensibus: sed procedit sensim & modice citra dolorem quotidie in uterum ipsum & quod inest intus in utero augetur. Sanè si sanguis iste mensruus appellatus qui a natura pro fetus nutrimento (ut ponitur) in uterum mittitur tantus ad unguem esset, quantum nutriendo fetus sufficeret, quem admodum in brutis multis uidemus, uerum utique esset id quod obijcitur: sed cum multo plus ad uterum (ut supra declarauimus) deferatur, quam fetus humanus egeat, neque id prius expelli queat, quam partus ipse absoluitur, alioqui reliquum quod usui est unâ expelleretur; non omnino secundum naturam retinetur sed partim secundum naturam, partim præter naturam, secundum naturam quidem qua fetus alendo seruit, præter naturam uero, qua nimium redundat: natura enim mensruus omnibus uiam claudens propter conceptum, quanquam omnibus nequaquam eget non potest tamen non retinere omnia: quia sic hac distinctione uteretur, ut eorum partem expelleret, partem retineret, aut natura non esset, aut si esset, sæpe numero eluderetur, ut pote quæ dum superfluum uacuare tentaret, plerumque: fetum ipsum uel imbecillior

rem uel morboforem redderet, uel ante tempus expelleret. Itaq; tanta superfluitas non tota secundum naturam (ut ponebatur) in utero retinetur, sed partim secundum naturam partim præter, ex quo sequitur ut neque penitus putrescat, quia partim secundum naturam est, neque omnino non putrescat, quia partim præter naturam diu inclusa manet: sed ut aliquo modo putris fiat, & eam putredinis speciem subeat, quæ quo minus alii fetus possit nequaquam impediat: quem admodum lacustris palustris uel aqua se in terram habere solet, quæ licet putredinis cuiusdam participes sit, in ea tamen ranæ, cancri pisces nascuntur & uiuunt. Ad Hippocratem uero quia quotidie experimur grauidas uentibus infestari & citra & alijs præter naturam affectibus corripi, atq; hæc omnia a reuoluentis mestrui (ut ante probauimus) euenire respondendum comparate non autem simpliciter fuisse locutum: comparat enim grauidas ad non grauidas ut sequentia uerba declarant: atqui uterum non gestantibus ubi menses non prodierint propterea dolor oboritur, & reliqua. Hæc igitur comparatio non prohibet quo minus grauida propter menstrua reuoluentium doloribus tum alijs malis afficiatur, sed prohibet quod magis quam non grauida. Porro melius erat tantam sanguinis redundantiam in grauiditate non retineri sed foras expelli aut infra corpus in aliqua particulam seorsum delegari: & omnino si quemadmodum agricola ubi pinus alimenti copia laborat, hanc eandem multis in locis perforat, ut redundantia foras affluente, strangulatio quæ illinc imminet, auferatur. Ita natura suppressis propter grauiditatem mensibus aliquam uacuandi uiam inueniret: humanus fetus in huius putredinis incommoda nequaquam incideret. Sed quoniam illa ut manifestum est ad foetum nutriendum a natura instituitur, simulq; quo ad hinc in utero naturaliter inest, retinentur, necesse erat hanc redundantiam aut intra uterum in corruptam seruari, aut plane corrupti atq; putrescere, nam per uterum aditu sensim facto, passim euacuari, ut nunc minime contingit, ita fieri ante non poterat: siquidem natura dum expellit, & rationis expert. & bruta est: periculum erat, ne uia patefacta & ueri ore hiante æque foetum eiusq; alimentum totum atq; sanguinem redundantem expelleret. At uero si hæc redundantia in corrupta permansisset, quia sanguis natura dulcis est, dulce autem rapide attrahitur, & quia innatum est uiuentibus omnibus (ut supra docuimus) alimento familiaris, si copiosum & presto fuerit, immodice repleti: tanta nimirum copia fetus obrutus ubi

secundum sua membra distinctus fuisset, qui fieri poterat quin antequam in lucem prodiret alimenti nimietate suffocaretur aut tabesceret atq; periret: quemadmodum arbores, quæ in terram mutæ sunt, (ut Theophrastus & quinto & sexto de plantarum causis & alibi docuit) alimenti nimietate moriuntur: quoniam enim aëram attrahere nequeunt, nec ullo pacto spiritu uti possint, propter obesitatem condensationeq; strangulantur. Sic Hip. quarto de morbis cui plax (inquit) in terra cognatus humor multo uerior est, quam conuenit, ea plaxta egrotat. Quippe sanguis quo ad quidam animantis partes confusa atq; indistincta sunt, quia intro recondi ab attrahente nequit, tantus attrahitur nisi quid accidat, quanto opus est, ut seminibus in terram pinguis simam factis ortu primo antequam eorum particula distillantur, usum uenit, ubi uero loci iam absolutis animantis partibus ad sunt, in quos arripiti contineriq; possit, si multus simul & fixatus est, immodice replet, neq; uinci neq; coqui potest; per uniuersum igitur effusus sicut oleum immoderatum lucernam, & multa lignorum serues igniculum (talis enim in utero fetus est) meatus obturans opprimit, ita foetum sua copia singulas eius partes subiens atque opprensus extingueret. quippe propter copiam repleto atq; obturato chorio & umbilico per quæ uel per radicem uel planta a terra sic ab utero fetus trahit, aut suffocaretur, aut impedita uia noui alimenti tabesceret atq; periret.

Quis contra forte diceret quod simili ratione brutus fetus æque ac humanus pari alimenti copia opprimi posset, quum a nobis ante conceptionem sit, hunc aut nunquam aut raro uitratum alimentum in utero capere, ueriq; simile videatur tanquam humanum foetum multa nutrimenti copia redundare, quum non minus succi in tunicis quæ illum inoluunt quam in his quæ humanum foetum, præsertim in generationis principio (ut anatome ostendit) reperiat. Verum hic scire debet in animalibus omnibus alimentum a matre pro foetu alendo & intra conceptionis initia & postea quotidie prout illa plus minusue nutrimenti capit, in uterum transmitti, neq; solum foetui sed etiam tunicis & alijs quæ cum illo gignuntur & crescunt, sufficere oportere: in brutis uero circa principium longe plus quam in medio & si ne redundare, quoniam exigua neq; satis distincta sunt omnia, quæ augmentum desiderant, postea uero quo magis crescunt magisq; distinctus partibus sunt, eo plus absumi ac eo minus succi in eorum tunicis inueniri: adeo ut circa finem succus omnis penè desit totiq; huiusmodi alimentum utile sit, & minime superfluum:

superfluum: alioqui per partum superfluitas i-
sta excerneretur, quæ tamen nunquam nisi
forfan ex accidenti quum mater (ut diximus)
multo pabulo præter morem luxurauerit, cõ-
tingit. Itaq; licet in brutis purum alimentum
ab initio superfluere uideatur, re tamen uera
nequaquam superfluit succedente enim tem-
pore, antequam fœtus oriatur totum absumi-
tur, & nouum de matre prout illa plus minus-
ue parat per chorium & umbilicum quotidie
atrahitur: quemadmodum in ouo quantum
cubantis calore preparatur, tantum a fœtu quo-
tidie capitur, non enim sicut in homine ubi
uenæ arteriæ & cætera nutrimenti receptacula
distincta atq; ampliata sunt, ita in hoc uel in il-
lo metus est ne alimenti ubertate strangula-
tio tabefce contingat; quippe in homine ali-
monia parata est & superfluit; in bruto post-
quam membra distincta sunt, nisi mater quo-
tidie suppeditet, deficit: in ouo autem nisi cu-
bantis calore aut alterius quod eidem propor-
tione respondeat, paratur; trahi nequit. Non
ergo recta comparatio est ex eo quia nutrime-
tum nimium in utero tum mulieris tum bru-
tæ feminæ circa grauiditatis initia cernitur, id
circo in brutis superfluit & fœtum sua copia
interimere posse. Hic enim omnino circa finem
deest, illic ualde redundat. Quoniam igitur
humani fœtus nutrimentum purum & nimium
esse non poterat. relinquatur ut intus reten-
tum; quia nimium est, iccirco corrumpi & pu-
rescere debeat. Humidum enim caloris par-
ticeps, ubi superfluum est. ibidem inutile quo-
q; sit, oportet: ibi quoq; tanquam onerosum
atq; molestum a natura derelictum, mox a pro-
prio calore qui cõtinebat destitutum, ab hoc
eodem tunc foras profliente atq; in alienum
mutato & circum circa detento, quemadmo-
dum carni uase terreo undiq; obturato exce-
ptæ usui venit, corrumpitur, ex terminato in-
terminatum efficitur atq; putrescit; putrefac-
tio namq; terminatum humidum dissoluit,
effluere cogit, præter naturam calefacit, & ei
quod ante erat, contrarium reddit: nimium
ex dulci aut acidum, ut uino contingit, aut a-
marum ut melli. quamuis igitur non omnino
bonum sit superfluum quod in humani fœtus
nutrimento reperitur, putrescere, minus ta-
men malum est ex causis quas recensuimus,
quam si per uterum expelli aut intus purum
atq; sincerum conseruari contigisset. Hæc ad-
docendum quod fœtus in utero nimium ha-
bet alimentum & id putredine quadam ui-
tium.

*Quodnam & quale humani fœtus alimen-
tum quod in matris utero putrescit &
morborum ex nature necessitate con-
tagioforum causa est.*
Cap. XI.

Seo hinc non leuis oritur questio nempe
quodnam id sit quod putrescit & quale: si
enim sanguis est, hic ubi putrescit: quia natura
dulcis est, in amarum utiq; permutabitur, pu-
tredo namq; corruptio quedam est, omnis ue-
rò corruptio de contrario in contrarium: dul-
ci autem amarum contrarium, unde pleriq;
non ignobiles medici sanguinem ubi putre-
scit, in bilem quæ amara est, permutari censue-
runt. sin alius succus est, ut putris qui parum
abest quin in sanguinem conuertatur, eadem
ratio est, dulcis enim is quoq; sit oportet: Si-
quidem animalia omnia (ut inquit Arist.) nu-
truntur dulci aut commixto. Itaq; uter putre-
scat, si mox in amarum degenerat, quomodo
poterit fœtum nutrire? amara enim animalibus
inimica. Huc pertinet quod post ortum a-
maris potissimum delectaremur, quoniam
hæc nos in memoriam, atq; consuetudinem
alimenti primi redacerent, ut enim id tale, ut
pote quod primum hauserimus, & in nostrâ
substantiam conuerterimus maxime omnium
appetimus: ita quicquid offerretur quod ei si-
mile esset, uidelicet amarum, id omne quocun-
q; alio iucundius esse deberet. An ista putre-
do sanè corruptio est, non in extremum con-
trarium, neq; secundum totum, sed in mediū,
& secundum partem prout eius quod corrup-
tatur, natura patitur. Quippe uidemus dulce
quo magis minusve humido coniunctum est,
eo plus minusve ad extremum, quod est ama-
rum, accedere, humidum appello non simpli-
citer, sed commixtum, ut etiam siccum: lac e-
nim si putrescit parte qua humidum est, aci-
dum sentitur, qua uerò siccum, subamarum: sed quan-
to humidius quam siccum, tanto magis aci-
dum quam subamarum: mel etiam quatenus
Daqueum est, acescit, quatenus siccum, amare-
scit: sed quanto siccius quam lac, tanto magis
amarum ubi putrescit, quam acidum: At ui-
num dulce, quia his omnibus humidius est, si
putrescat, ferè semper acidum est: sed si magis
exiccetur modo liquidum remaneat, ex acido
non in amarum, sed in acre decidit: ut acetum
factum acius. adeo ut si dulce putrescat non
statim in extremum amarum permutetur.
Sed quanto humidius fuerit in acidum, & id
quæto magis exiccatur, modo liquidum res-
suet, in acre; sed si aliquid siccum in sit, in
amarum. sic igitur dulce matris alimen-
tum, quod in eius corpore propter suam
nimietatem

nimietatem sibi transpirationem impedit, & putrescit, non in amarum omnino transibit, sed quia humidius est quam siccum, maiori ex parte in acidum uel subacre, minori autem in amarum aut subamarum. Non igitur recte obijciatur quod si corrumpatur, in amarum penitus abiret. Ideoq; nutrire non posset; quippe quod mixti plus humidi quam ficci existens in acidum aut subacre plurimum, & in amarum aut subamarum exiguum, non autem in amarum simpliciter uertetur. Sed quale ex multo huiusmodi acido aut subacri et exiguo amaro aut subamaro reddatur, et si nemo antehac inquirere tentauerit, nunc tamen non admodum erit difficile, si primum intellexerimus: quod his duobus saporibus nempe amaro, & acri inuicem conuenientibus salus sapor emergere solet: quemadmodum si ipse gustati sese offert: statim enim ubi integrum ore ueratur, & primum acre deinde amarum percipitur, aqua uero solum, primo amarum subinde acre: Unde manifestum satis est saporem salum ex acido iam acri una cum amaro confusi: sicut etiam experiri licet si dulcis aqua putrescat: mixtum enim humidum, quod in ea est in acidum, siccum uero, in marcidum quiddam male olidum, & gustui ualde ingratum primo uertitur, deinde si id per ætatem fetido soli exponatur ac de loco altero in alterum, ut in salinis fieri solet, mutetur, illud in acre, hoc in amarum, & eandem utrumque simul in salum commutatur. Vt igitur ex acido iam acri & sicco amaro salum gignitur, ita si humidum mixtum quod in dulci reperitur non admodum acidum acreue fiat. itemque siccum non admodum amarum, sed alterum subacidum sub acreue, alterum subamarum: uerisimile est id, quod ex utriusque mixtura constabitur et si non salum certe subsalum fieri, si igitur concefferimus quod sanguis sua natura dulcis sit, quod is fetum in utero alat, quod tum in grauidæ corpore tum in utero diuturnæ retentionis causa putrescat; propterea tamen proposita non remanet questio: non enim secundum humidum corrumpetur in extremum acidum, aut acre, neque secundum siccum, in extremum amarum, noua namque materia quam mater pro alimento quotidie sumit, singulis diebus corruptemiscetur: quocirca noui humidum nouique sicci adiectione prohibetur internum siccum ne penitus amarescat, & internum humidum ne in acidum acreue omnino permutetur: sed hoc subacidum subacreue, illud subamarum, aut utrumque paulo remissius redditur; ita tamen ut ex utriusque mixtura non amarum non acre non exquirite acidum noscatur, sed medium, utpote subsalum, aut quid simile: id quod tamquam per suppositionem in re tam noua tam

quod; accipiti dictum esse nunc uelina, apud eos præsertim, quibus forte uidebitur huius communis in omnibus hominibus putredinis saporem certum determinari non posse; argumento quod veteres nature interpretes sapores esse innumeros asseruerunt simulque rerum mixtarum numerum certum nullum: sed sicuti Plato, Aristoteles, & reliqui posteriores saporum genera numero quodam finito complexi sunt. Hisque descriptis mixtorum exinde differentias acceperunt, ita nobis id putre non amarum non acre, non exquisite acidum esse censentibus liceat inter hæc subsalum aut huic proportionem respondens appellare. siquidem qualis mixtura putredoque fuerit humoris talis quoque sapor producat. Itaque huic questionem dicendum id quod putrescit matris alimentum, atque sanguinem esse, qui ad uerum profectum alendo delegatur, taleque euadere quale id quod subsalum aut huic simile sentimus. Hinc puerorum adhuc lactentium lachrimæ licet hæc dulce sit, tamen salæ sunt, & salua salua, atque sic dicta quod ferè salis saporem habeat. Hinc omnes & pueri, & senes, aut sale, aut aliquo huiusmodi ratopere delectamur: quippe quod in similitudine primi alimentum nos ducit: quod quanto prius nos intus afficit: tanto magis auidè post ortum appetimus. Nutrix item si salitis aut sale liberalius utatur, quia præexistens salitudo augetur, & se & Infantem ulcusculis repente inficit; & scabiosi ubi salitis uescuntur, scabie multo grauius infestantur. hinc mulieris grauidæ lac salum primo sentitur, id quod etiam Aristoteles septimo de animalium historia animaduertit. hinc sanus homo illarum uulnusculum aut gingiua exgens si sanguinem extrahat, subsalum sentit, & urina nostra utpote quæ de sanguine manat, naturaliter subsalsa est, sudorque subalsus, ac si totum hominis corpus falsedine quadam scaturiat: hinc forte Hippocrates epid. 6. sectione. 5. si carnes inquit gustanti salæ esse appareant redundantiam indicat. quasi hominis corpus ubi alimento nimio impletur, salum sentitur: Ex quo nuper expertum est, aduersus morbum gallicum nihil æque ualere, atque sale ipso penitus abstinere: utpote quod uniuerso hominis corpore quadam salugine naturaliter affecto, hanc eandem augere & principium huius communis mali propter similitudinem aucto, in falsilaginem nutrimento, geminare irritareque possit.

Quum uero iam constet alimentum in uero putrescere & subsalum saporem acquirere statim aliquis obijciat sal omnis putredine prohibet: uidemus enim carnes putrefactum tri. mox sale aspersas a putredine uindictari. sal item a scabie quæ putredine quedam, est hominem liberat. quomodo igitur quippiam subsalum,

falsum, aut salii simile per putredinem in vtero A
gignetur? quomodo nutritur sale cum cibus v-
rens tum seipsam tum infantē scabiosam red-
det? Præterea si locus omnisi (vt dicunt) in quo
sal reperitur, sterilis est, nihilq; gignit, atq; ob
nimiam saliedinem in mari mortuo (ut Gale.
refert) si nullum animal uiuit. quo pacto con-
tinger, vt foetus in vtero tenerimus alimento
sub falso quod ob redundantiam falso æquale
est, nutriatur, crescat, & viuat? Huic respon-
dendum, quod amara quoq; ex putri fiunt, ni-
hilominus tamen putredinem tollant: sed id
quatenus quidem putrescunt, minime faciunt.
sed quatenus abstergunt purgāt, & siccant. sic
etiam falsa non in quantum putrescendo fiunt,
alia putrescere prohibent, sed in quantum præ
sentem materiam exterunt, repargant, disijci-
unt & similia, quocirca potest falsum ex putre-
dine fieri: deinde postq; factum est putredinē
arcere. sed quia varijs facultatibus pollet, &
stringit enim, exterit, repurgat, disijcit, repri-
mit & extenuat, pro locorum differentia pu-
tredinem quoque mouere potest. foris enim
adhibitum a putredine liberat, intus verò sum-
ptum si modus absit, putredinem parit: illic
enim si humor liquatur aut disijcitur eidem
locus patet alio abeundi. hic verò nempe in-
tus siquid tale contingat, sæpe retinetur de-
inde putrescit: alioqui si succus omnis qui in
corpore est intus salis vti penitus absumere-
tur: omnis quidem putredinis causa cessaret,
sed homo ipse vnā periret. Itaq; sal ex putri-
quidem fieri nihil vetat; sed vt foris applica-
tum putredinem arcet, ita intus assumptum
sæpius commouet. Ideo salita salsaque om-
nia scabiosis cum cibo potiq; interdiciuntur,
cum vnguētis verò salubriter conceduntur.
Hæc ad primum dubium. Ad alterum verò
respondendum quod vbi mare aut terra im-
modice fuerit falsa, nihil ferè pariunt, sed vbi
modice se habent, tum id tum illa, nihil pro-
hibet, quominus ibi plurimè plantæ hic infi-
niti pisces nascantur vt notissimum omnibus
est de magnâ parte inferi superiq; maris.
Salsa enim hæc sunt in eisq; pisces innumeri
nascuntur & uiuunt. hæc satis huic quod sal-
sum ex putredine creati & quod eo animal nu-
triri queat. Rursum aliquis in stabit, si putre-
factio corruptio est, omnis verò corruptio sub
stantiæ que corrumpitur est abolitio, in hoc
autem casu sanguis corrumpitur, foetus igitur
non sanguine sed succo aliquo putri, qui ex
sanguine corrupto manat, in vtero nutritur:
huic dicendam putrefactionē in omnibus pu-
trefactis rei partibus non statim fieri, sed ue-
lut in nutritionem nunc in aliquibus, postea in
alijs: & sicut animal sentit se nutriti, quam-
aliquæ eius partes nutriuntur, ita vnumquod-
que putrescere quoque uocari, quum aliqua

illius partes putrescant: reliquæ verò in pu-
tredinem aliquantum vergant: hoc est est to-
tum non putrescit: certè putredinis qualita-
te quadam afficitur, vt puta vel sapore, quem
illa secum affert in partes putrescentes, vel o-
dore, vel aliquo huiusmodi. quo fit vt totum
magis minusve putre nuncupetur, prout plus
minusve illius saporis odorifve particeps est.
In exemplo aquam optimam amphora exci-
pe. huic aqua putris vtputa falsa vel amara li-
brarum duarum admisceatur, tota quidem
aqua non nihil amari salive præ se feret, non
tamen tota putris re vera erit, verum si hu-
ius putridæ plus iterum addatur, tota multo
quoque magis amara vel falsa erit: sic igitur
cogita partes aliquas totius aque optimæ pu-
trefcere, reliquis adhuc integris existenti-
bus: trahent enim residuum totius aque in
consensum quendam, per quem tota quidem
aqua sapore odoreve nouo inficitur & ad pu-
tredinem apta fiet: nondum tamē tota pu-
trefcet. Id hinc quoque probari potest si pu-
tridam aquam utputa subamaram sabulo ali-
cui masculo aut argilla diligenter commiscea-
mus, mox agitemus & percolemus: prodi-
bit enim hinc aqua dulcis plus minusve. pro-
ut magis minusve erat amara; & quod putri-
dum inerat in sabulo argillave relinquatur.
Hoc certissimum est indicium, quod licet a-
qua illa putrida nuncupetur, non tamen to-
ta putrescat: alioqui dulcis aqua illinc colle-
cta minime fuisset. Hinc etiam (vt quibus-
dam placet) ea que in mari nascuntur non si-
ne dulcedine, aut aliqua cæterorum saporum
suaui qualitate promerentur, vt pisces & res-
quum animalium genus: quod in aqua falsa
veritur. Id enim patet si maris aqua per
agillam per arenam per uas aliquod terreum
coletur: colata enim dulcis inuenitur, illicre-
licta saliedine. quia ergo sanguis qui fortum in
vtero alere ponitur, quibusdam putredinis
notis affectus non omnino putrescit (salus
enim est quo ad affectionis modum sicuti ma-
ris aqua, sed quo ad qualitatis gradum longe
remissior) potest per se sufficere alendo for-
tui absque eo quod alius succus ex eodem præ-
tretracto natus, eundem alat. Sanguis nam-
que totus in hoc casu non corrumpitur, sed
bona eius pars integra manet: hoc differens
a puro, quod alij vitiatò commiscetur: omnis na-
putrefactio, substantiæ que reuera putrescit,
est abolitio, non autem totius cui hæc putre-
scens, mixtura cognatione coniungitur.
Quippe ininum accensens interdum in nini spe-
ciem reuertitur, nõ totū quidem sed aliquatò
minus: quia partibus que reuera putrescant,
consumptis, integrū remanet quod mixtura
cōsensu cum illis acidum ante sentiebatur. Sic
ædica putredo (vt in opere nostro de aqua
Tyberina

Tyberinā docuimus.) ab ea quam Arist. me-
teorum 4. definiuit, minime differt, sed eadē
illī est: bile. n. putrescente, si putredo paucas
eius partes obsideat, has quidē de medio tol-
lere, & foras expurgare conuenit, sed reliquas
alterare & intus relinquere. Hęc quod in san-
guinis putrefactione quæ dum fetus in utero
alitur, fit, sanguis etiam adhuc non putris in-
ueniatur: Simulque ex his patere iam potest,
quali alimento fetus in utero nutriatur, nempe
sanguine tum puro tum impuro, qui uideli-
cet ex putri & non putri ac ex dulci & subfal-
so commixtus resultat. Neque id mirum: ali-
cui esse debet, siquidem ranæ, cancri, pisces &
reliquum animalium genus, quæ in palustri-
bus & corruptis aquis nascuntur, his quoque
putridis nutriuntur, quibus enim quodq; con-
sistit, his etiam nutritur. Nec obstat quod pu-
tria omnia inconcocta sint, quoniam hęc ei
quod illis nutritur cocta sunt, neque itē quod
dicitur sanguine purissimo fetus in utero
ali. Nam id partim, uerum est, partim non
uerum; Verum quidem ratione habita ad eū
qui in matre reperitur, non uerum autem con-
siderata putredine quam sanguis propter im-
portunam sui retentionē effugere nō potuit.
Hęc enim per totum (ut ante docuimus) effusa
reliquus sanguis inquinatur, & ex puro impu-
rus efficitur: ita tamen ut cum impuro purus
quoq; reperitur, & fetus sanguinem quidem
impurum trahat, sed ex hoc impuro eum qui
minus impurus & magis suauis familiaris ac
dulcis existit. Quippe cum proprium in se vi-
tæ principium contineat & attrahēdi uī quam
habet, multo magis quam mater polleat pro-
pter sui corporis incrementum, utero veluti
radici adharēns, quicquid in matris corpore
suauius est (id enim naturaliter appetimus)
quo ad fieri potest, pro se rapit. Hinc grāvida
non cenat, dormitum cuncti (ut quibusdam
placet) data nullā circumtorqueri, utrum fa-
cit, quoniam hęc alimenti egena, ea vesci con-
tendit, ille contra ad attrahendum potentior,
eamdem uolētē ad se arripit, utriq; igitur cō-
tra pugnantibus atque huc illuc vicissim con-
tra trahētibz, utrum ipsum circum circa tor-
queri necesse est. Hinc etiam grāvida quæ
forte pauci sanguinis fuerit, sepe eum uirorē
pallida fit, & alienos cibos appetit, & debilior
enadit, quoniam quotidie semper ac ualide at-
trahente fetus, melior sanguis ex matris cor-
pore aufertur, mox in uterum destillat & in se-
tus augmentum conuertitur, non igitur sim-
pliciter, sed hoc modo uerum est, sanguine pu-
rissimo fetus in utero nutriri: quæ etiam mo-
do nihil prohibet, quin corrupto & putri nu-
triat: siquidem nec uitz nec uicini aduersa-
tur: uelut animalium generi quod in aqua pu-
ri degit, uisuenit. Ita Galenus 1. de sympto-

matum causis cap. 7. Inquit primis duobus
mensibus parum sanguinis in fetum attrahit-
ur utpote adhuc minimum. f. quod in utero
est, hoc tempore nec embryon græce uoce-
tur, sed cyema adhuc id est uteri gestatio: hoc
aut auctius redditum, tum ipsum ampliore nu-
trimento utitur, tum non solum quicquid op-
timum in uenis est, id attrahit (ceu prius di-
xi) sed etiam quia plus indigeat, eius quod uir-
tiosum est, aliquid una trahit: atq; ita totum
matris corpus tum plenitudine laborare de-
finit, tum minus uitioso est succo: Ipse autem
fetus alimenti quod attrahit excremeta in du-
plicibus mēbris reponit, ac fit quidem ma-
gna ex parte ipse quoque et uitiosioris succi &
intemperantior ut pote ex uitioso nutritus
sanguine, nisi si quæ eum gestat in reliquo ge-
stationis tempore salubribus utatur alimentis.
Hęc Galenus. Sanē utilius quidem erat puro
quàm impuro nutriri: Id quod fieri poterat, si
quantum menstrui in sinibus, in uaccis, in
equabus & in alijs brutis feminis est tantum
& non amplius in muliere quoq; reperiretur,
nam præter alias utilitates mulier, neq; pro-
pter prægnationem, in tot morbos incideret,
neq; fetus adeo morbosus adeoq; imper-
fectum naturaliter pareret, sed uti bruta ute-
rum gerens, & à grauiditatis morbis uindica-
retur, & fetus saniores, ac æque ferè per-
fectum ederet. Quia uerò in tanta pabuli co-
pia & uescendi opportunitate replendi appe-
tū ferè perpetuo existente fieri non pote-
rat, quin alimenti nimietate sæpius lasciuiret,
minus malum fuit alimento (ut diximus) im-
puro fetus nutriri, crescere, in lucem prodire
& morbis ex naturæ necessitate contagio-
sis obnoxium reddi quam puro & superabun-
danti, quod si quis diligenter animaduertat (ut
proxime diximus) ante partum ipsum interit-
us periculum afferebat.

His adde quod utilitas quam ex hac putre-
factione fetus acquirit, multo maior existit
noxa p p quā morbis ex naturæ necessitate cō-
tagionis subiicitur. Quippe illi inapte natura
non interimunt, & ubi in locis proprijs sunt,
facile tolerantur. Hęc uero putrefactio in quā,
nisi adesset redundante nimirum alimento,
sæpissime autē redundat, sæpissime alimen-
ti copia fetus humanus ante partū interiret,
id enim superfluum quod ubi putrescit sub-
falsum aut huic proportionem respondens fieri
indicauius, reliquo quod sincerum est (con-
tinua namq; sunt) plus minusve primum per-
misceri, & subinde a fetu trahi oportet, proin-
de hoc idem ad uteri uenas & ad chorion uelut
apud radicem immorari potius quam ali-
bi, probabilius est, ibi autem adeo redundans
simulq; putrescens occupare uiam alimento
quod quotidie nouum & purum a matre ad
fœtum

fœtum delegatur ne libere trahi queat; hoc est ne per eum locum, ubi maior copia huius putris est per chorium inquam, & umbilicū, vtpote p̄ radices sine huius mistura trahatur. Licet enim ab eadē terra suum lactuca nutrimentum & caulis suum, & capā suam hauriat, ubi tamen apud horum radices sale, aut cinerem, aut quid tale insperferis absq̄; huius mistura, quia proximius est, iucundum; & proprium haurire non possunt. Vt igitur id super suum putre iam factum puro alimento commistum eiusdem suauitatem perturbat, & minuit; ita infinitam eiusdem quoq; auiditatem moderatur, & cohibet, factq̄; iam distinctus fœtus particulis, & in seipsas alimenti nimium reponere ualentibus, ne tam auide illud rapiant, & ne adeo copiose ut strangulari metus sit, in seipsas accumulēt; nisi forsan talis quoq; salugo quemadmodū Iacophrastus 4. de plātarum causis cap. 9. scribit ad perficiendū ali- quid aliud conferat, humorem scilicet exiccādo, qui modū excedit, omnino autem quemadmodum bonus agricola plantis, quæ nimio alimento lasciuunt, aut cinerem ut siccō, & ruta; aut sale, ut palma; aspergit, & agrum minus frugalem his quærit: quo superfluam nutrimentū attractionem moderetur: ita natura id sub salsum, aut huic proportionem respondens, tantæ alimenti ubertati committit, ut minus iucundum hāstu factum præsentem nimietate replere fœtum non possit. Hinc fit quoniam genus satium suam alimonie copiam ex coque re nequit, ut rei rustice studiosi Theophrasto autore cinerem alijs congerant, alijs respergant: sic fortasse palma, siquidem his sal aggeratus unice prodest, salia terra melius fructificat, & in olerum genere quædam ab humoribus salis iuuantur, ut brassica, beta, ruta, crucea; hæc enim cum aquis salis rigantur, longe meliora euadunt, quam obrem nonnulli utroque aqua permixto aspergunt brassicam, ut Aegyptij. Itaq; cum fœtus humanus immodicam alimenti ubertatem in utero effugere non poterit, opusq̄; sit tam ad fructuum prouentū, quam ad animalium partum non huius excessu, sed mediocritate, siquidem ubi excedit, aut tabem, aut strangulationem inducit, putredo qua ueluti salugine esse dicimus, huic superfluitati contingens dum alimentum nimium & iucundum, aliqui noxium & inutile sua mistura minus suaue reddit; tantum abest ut noceat, ut huic eidem modum imponat, hoc est ut immoderate attrahi non permittat; & hominem a uite periculis, quæ huius copie causa imminet, liberet: æque sanè ac si quis opinaretur id qualitatis subfalsæ natiuū esse fœtus humani alimentū, ut ille ualeat coferuari, quasi genus istud saporis ei permixtū sui gratiā culto diendi a natura accepterit, quādiu in utero est

E Quod fœtus alimento putri in utero nutriatur, et quod tale nutrimentum causa sit propositorū communium morborum, atq; quomodo in homine talis putredo semper sit. Cap. XII.

Ex quibus iā satis patet in mulieris prægnantis utero menstrua modo quodā putrescere, alimentūq; fœtus humani nō oīno sincerū eē, sed inquinatū, & quodāmodo putre: qđ cū ille utero inclusus non possit nō trahere, si uiuere, si augeri, si absolui, debet, necesse est q̄ferē statim ab initio, ad partū usq; hoc putri nutritur, quia in suā totā substantiā illud sumit, ut propria humani fœtus substantiā putredinē quādā hēat, quæ cū tolli non possit nisi tota subia tollatur, tota uero tolli nequeat, quādiu hō uiuit: quoad hō uiuet huius inquinamēti putris erit particeps. qđ. n. homo ab ortu primo penitus insitū toto corpore contraxit, nō prius ab eo euelletur, quā corpus ipsum oīno dissoluat. exēplo sunt recentia uasa quæ saporē quo primū imbuta sūt, perpetuo retinēt. licet. n. natura q̄a ob materiam (ut dicitur) fluxū quotidie corpus huius, cōsumitur, (dissoluitur) nouū alimentū qđ minime putre est in locū subig, quæ deperditur sufficere possit: id tñ qđ adijcere, unire ut dicūt & asimulare ei qđ deperditū est, dēt; ut illi qđ prius inerat simile faciat oportet. q̄a uero qđ remanet in corpore, id multo plus est qđ qđ sufficit, aliqui nūquā priori simile redderetur, a potētiore, & copiosiore pmutabit, atq; cōuertēt in eius naturā, id qđ debilius, & minus est, quāq̄ utrūq; agēdo inuicē patitur: ueluti biliosa tēperatura quicquid tale immutat, in sui simile immutare studet. quocirca nutrimentū nouū qđ accedit, neq; putrē illā qualitātē in eo qđ sic affectū est, & multo maius, multoq; robustius submouere. quinimo quādiu aīa uiuit, hāc eadē in eodē remanere necesse ē, neq; obstat, qđ aliqui opponūt morbillis, aut uariolis semel, bis, tertie in aliquo hōie apparētibus cōsumi eiusmodi omne seminarium, sicut. n. terq; quaterq; exposito ferro, quin in eo rubiginis fomes restet, fieri non potest; ita licet iterum, atque iterum quis morbillis, uariolisue, afficiatur; seminarium tamen uitiosum quod intus est non tollitur: Non semper autem oriūtur, quia illud (ut infra dicitur) impulsore indiget, qui eum ad agendum excitet. Scireque licet putredinem hanc non eam esse, quæ mortē, aut morbum perse afferat, quinimmo cū hominis uita semper manere, (sicut eam quā cancri, ranæ, pisces ex aqua putri nati, & in ea dem continue degentes perpetuo seruant, & nūquā, sed si magis augeatur, aut irriterur, id quod ab impulsore (ut proxime dicitur) sit: tum sepe morbos, nonnūquā mortē accersere, quippe ipsam ueluti seminarium in esse, quod non semper agit, sed præstita occasione amplificat cre-

scit & in fructus erumpit ac omnino esse ceu rubiginis fomitem in ferro, quod tamen igne politum integrumque est. Atque hæc est communis causa propositorum morborum, & aliorum huiusmodi, nempe uitium primi alimenti a putredine in matris corpore nata contractum. In hoc. n. conditiones omnes, quas tali causæ necessarias esse probamus, manifeste conuenire uidentur. Hæc sunt (quemadmodum supra docuimus) ut intus in homine sit necessario, & partim secundum naturam, partim præter atque ut per totam uitam semper insit, & quantum semper huiusmodi morbos non inducit, in corpore tamē ut minime ocietur. Quia igitur id alimentum est, quo solo fetus in utero nutritur; satis constat quod intus est in homine, simul ac necessario; ex eo. n. illius corpus constituitur; quia item non qua alimentum, sed qua nimium est uitarietur, partim secundum naturam erit, & partim præter, secundum naturam quidem quatenus in utero iam nutrit, & in hominis substantiam ueritur, præter naturam uerò quatenus eidem non per se quidem, sed ex accidenti, hoc est propter copiam putrescere contingit, quia etiam hominis corpus ex illo constat, semper quoque cum homine inuenitur, quia insuper putredine quodam hunc eundem in perpetuum afficit, & si non semper ita crescit, ut in putredinis morbos semper erumpat, agens interim erit non ociosum, Nam præter id quod in hominis corpore immutatur, illud etiam opus efficit, quod similem sibi putredinem quotidie regenerando seipsum fouet, sed tantisper dum hos morbos non agit, ueluti sciens (ut præfati sumus) inerit quum non contemplantur; ita quidem ut quum illi communes morbi gignuntur, id quoque simul minime gignatur, sed ante, & in actu (ut dicunt) primo existens in corpore, tunc postea in actum (ut dicunt) secundum prorumpat, & similes morbos excitet, quemadmodum aliqui nunc primum pestis labe affecti, tum uiginti, trigintaque diebus incolumes uidentur, mox pestifera febre corripuntur, quippe cum hac febre pestis ipsa labe non gignitur, sed multo prius existit: ante uerò non egit, non quod ipsa non inesset, sed quod corpus aut paratum non erat, aut aliquid deerat quod eam impellere, iuuare uel debebat huic homines calidæ & humidæ (ut dicunt) temperaturæ qui hircus oleus, & quibus sudor foetidus, & urina foetens, atque aliquæ gentes, quæ annum unum aut alterum pane ex tritico foetido & patri uescuntur, uniuersam penè corporis substantiam putredine affectam fortiuntur, non semper tamē putredinis morbi corripuntur: sed tum solum, quum noua quedam ad inexistentem putredinem excitandam occasio nascitur. Sic igitur fomes (uerbi causa)

A morbi gallici ab ortu primo in nobis est, sæpius uerò agit longe post, non quod interdum non insit, sed quod sæpius deficit aliquid, quod fomitem quominus agat, impedit. Itaque alimentum in utero uitiatum ex quo fetus ipse componitur causa erit, quæ tum elephantiasis, tum morbillis, uariolis uel, tum morbo gallico singulos homines promiscue obnoxios facit. id quod ab initio inquirebamus. id. n. propter necessitatem iam dictam in corporis humani constitutionem assumptam, & quodammodo simul uitiatum communis putredinis, quæ dicti omnes morbi sequuntur seminarium in homine est, sicut res quædam in ferro communis rubiginis fomes. in quo explicando prolixior quam præfens negocium postulabat nostra fuisse oratio uideri posset, sed quia nemo hæcenus communem causam propositorum morborum (quod sciam) inquisiuit, neque quisquam id ipsum quod nos in eam causam retulimus attentauit, neque item questiones, ac dubitationes quæ inde & multæ, & graues oriebantur explicuit, non nisi longa tractatione absolui potuit.

Quomodo id morbi seminarium per hominis corpus dispergatur, ubi potissimum resideat, & qui ex his morbis leuioribus, magisque curabiles, & qui non. Cap. XIII.

HIS expositis quale sit id, quod dictorum malorum communem causam esse dicimus, intellectum puto. Reliquum est, ut an ita reuera sit (ut esse dicitur) inuestigemus, atque rursus quædam, quæ proxime retulimus, ad maiorem explicationem repetamus. quærenti. n. quomodo ista putredo undequaque expanditur, & ubi nam magis resideat. Respondendum sicut alimentum per uniuersum corpus fertur, eique per omnes partes infunditur, & inseritur, ita quædo uitiatum est tale quoque totum reddit, in quod permutatur, itaque quia totum hominis corpus huiusmodi alimento in utero nutritur, ac augetur. in toto quidem erit dicta putredo, sed in ipsa cuti, & circa ipsam præcipue, fetus. n. in utero (ut dicitur) plantæ uitam uiuit. Hæc ubi propter egestatem non potest non attrahere alimentum, & si uitiatum est, tum postquam id intro rapuit, uiciniores partes ex eo quod minus malum est pertrahunt, quod restat magis uitiatum quam prius sit oportet: ex hoc tamen quod minus prauum est aliæ fugunt, atque ita deinceps donec ad extimas deueniatur: quæ similiter indigentes id quod ab omnibus relictum est, tanquam maxime alienum, ut attrahant necesse est. Atque adeo ut alimentum longe magis corruptum sit, quod ab extimis partibus recipitur, quam quod a primis, & secundis, & reliquis.

Enini uero foras uersus rem huiusmodi excer E
ni contentaneum est, utpote alienam: quem-
admodum salugo ciceri innata (siquidem ubi
cunque ferit, nasciturque, aliquid saluginis
semper capiat) per summa tantum consistere
uidetur, quaedam etiam suis in folijs, ramisque,
talem sortiuntur saporem, qui eisdem ablu-
tis gustatu aquae cognoscitur. Nec in his mo-
do, sed in fructibus quoque ipsis iridem est,
quod sensus late diiudicat, si quis non fructum
manducet, sed linguam ei duntaxat apponat,
quippe non in pulpa, sed in putamine salu-
go magis esse percipitur. nec minus amaritu-
dinem cucumerum per summitatem senti-
mus, genus quoque pirorum Cariae domesti-
cum fertur Ionugine tam salsa obductum, ut
nisi aqua subluatur edi non possit. nihil igitur
mirum si eiusmodi plura creantur, si in-
ternae hominis partes id quod minus habet
corruptionis attrahant, & si quid in eo magis
putre est, ad cutim protrudant. Ex quo fit, ut
quaquam in utero malum quodammodo sit
alimentum partium corporis omnium, ulti-
marum tamen peius existat, eaque putredo
de qua diximus licet omnes corporis partes
occupet, maxime tamen in externis commu-
nes morbos (ubi datur occasio) cieat. quippe
qui ad internas uerti non possunt nisi ui qua-
dam coacti, & contra naturam impetum. Proin-
de hi quidem si ad extrema prorumpunt, læ-
niores, & curatu faciliores sunt. sin ad intima
difficiliter & ferantur, & curantur. Ex quo sa-
tis patet quomodo id morbi seminarium
per hominis corpus dispergatur; ubi magis
insistat, & morborum quos inducit, qui lenio-
res, magisque curabiles, & qui non.

*Cur communium morborum fomes in corpore
semper existens non semper agat, cur item in
aliquibus nunquam agat; aut nimis sero, &
quis sit illius impulsor qui item ex his morbis
spontanei et qui, et contagione uocentur &
quibus Inter se differant conueniantur.*
Cap. XIIII.

RVSVM interroganti quomodo in homi- H
nis corpore ab ortu primo ad senectutem
usque talis putredo insit, ac si inest cur non sem-
per id genus mali homines corripiat. Respon-
dendum non semper in promptu esse quod
illam ad agendum moueat. Eget enim (ut infra
dicetur) impulsore quodam. Nam sicut uidendi
facultate integra, si lumen absit, oculus ui-
dere desinit. Et Architecto praesente ubi cæ-
menta, lapides & ligna desunt, non fit domus,
ita quamquam internum homini, est quod hunc
morbum efficit, eum tamen non semper effi-
cit, quia non semper praesto sunt, quae ad eius
creationem requiruntur, ut agens in actum

suum erumpat. Proinde illud mirabile non est,
quod huiusmodi seminarium proclue sem-
per ad agendum, interdum tamen centum
annos in homine latet, subinde ueluti no-
uum quoddam compareat; interdum uero
nunquam omnino quicquam eius in hoc uel
in illo cernatur, ut in morbillis, & uariolis ex-
perimur. siquidem Interdum in Europa con-
tingit aliquem tota uita naturaliter, & ad cen-
tum fere annos usque protracta, nunquam in
hos morbos incidisse. quum enim ad agen-
dum impulsore indigeat, nisi is aliquando ad
sit, nunquam aget. Sic & maleficae pestis semi-
naria non solum in homine, sed etiam in bru-
to, in ueste, in ligno interdum insunt, & nihil
agunt, aut longe post. sic etiam labes rabidi
canis duos tresue menses & quandoque annum
in homine latet, postea sese prodit.

Atqui huius fomitis impulsor, illi aut simi-
lis, aut contrarius sit, oportet: sed quia contra-
rium, sicut contrarium corrumpit, impulsor
uero illum uel excitat, uel auget, non contra-
rius, sed similis erit. Quum igitur fomes hic
putredo quaedam sit primi alimenti uitio per
totum corpus diffusa: putredo autem nunquam
suum calore aliquid agat, aut moueat; huius
fomitis impulsor, aut calor ex simili putredine
intus in corpore natus, aut aliunde profectus
erit: Aliunde profectus: si ab inquinata
corpore procedat; id quod ubi aliquis ex his
G communibus morbis per contagionem ac-
quiritur, perspicuum fit. Similis uero putre-
do intus gignetur, si pluribus diebus multum
alimenti in omnibus corporis nostri uentri-
bus, uenis, atque caeuernulis coaceruetur, atque
retineatur; deinde putrescat; nisi enim quemad-
modum in matris grauiditate corrumpitur
& a singulis partibus attrahitur, ita putredine-
m quae prius inerat, ueluti salitorum esus
immodicus, fouet & auget: id quod si forte
per communes expulsionum uias non expel-
latur, quia propter copiam in corpore con-
tineri non potest, foras per alias partes ad cu-
tim (ut proxime declarauimus) erumpat, oportet
quippe id copiosius existens atque alere po-
tens, quo magis per uniuersum corpus attra-
hitur (alimentum enim est) eo magis reliquum
quod intus est, ulterius pellit, & non re noua su-
beunte intus quae intus est, impingitur, ce-
dit, locum impingenti relinquit, ipsa uero
impulsa, usque ad corporis extimum, hoc est
ad cutim facile quidem succedit, sed ulterius
progredi non potest, nisi meatibus apertis
prorumpat foras, aut transpirans, aut resudans.
Huc igitur compressa & alia atque alia re noua
subeunte ubi a natura propter copiam quae
sibi ipsi uiam intercludit, uinci nequit, calor
nouus multo amplior exoritur, qui priori
propter putredinis similitudinem (utraq; enim

in toto est) coniunctus, eundem ad agendum excitat. Quia. n. talis putredo ex re dulci quæ mixti multo plus humidi quam sicci obtrinet (quale nostrum alimentum est) nascitur, eiusdem qualitatis nempe subfalsa aut huic proportionem respondentis cum ea quæ a prima generatione contrahitur, erit: & calor ex hac noua ortus atq; per totum corpus perinde ac ille qui ex primigenia oritur, effusus, eisdem ferme similis erit, cui (quemadmodum exposuimus) tum propter nouæ putredinis amplum undi quaq; additamentum tum propter similitudinem summam obnixæ, coniunctus, hunc eundem augebit & unâ cum illo morbum aliquem ex his communibus, qualem subiecti natura pro loci, aeris, & uictus ratione patitur, aget; & morbi illi qui ex nimia alimenti copia oriri solent, emergent. Hi uero sunt (modo plenius quam consueuerit factum sit corpus) furunculi in facie multi, scabies, tuberculis scatens, exanthemata nunc fastigiata nunc lata, ulcera quam plurima, lassitudo grauis, quam siue uicerofam siue tensiuâ siue phlegmonicam dicas nihil refert, prurigo, impetigo, pfora, lepra, elephantiasis, pilorum defluuia, febres inflammationibus similes, qui morbi ut per cutim prodeunt, ita morbose rei quæ ad cutim sponte fertur, naturâ imitantur. Sed ubi hæc eadem foras exire prohibetur & ad interna retrocedere cogitur, dictorum morborum uicæ distillationes fiunt, tussis, gonorrhœa, alui fluores, menstrua plura tum alba tum rubra tum alterius coloris uel aquosa & huiusmodi morbi alij. atq; tum hi tum superius dicti pleniore iam facto corpore primum oriuntur, postea uero quam progressi sunt, corpus ipsi colliquant, extenuant, absumunt, atq; hoc modo à seipsis differunt, ubi propter aliam causam quam propter alimenti redundantiam fiunt. Sed ex his aliqui citius aliqui tardius inquinare uidentur, propter cum inquinatis consuetudo magis minusue intercedit, aut ab his uapor abundans pressusue prodit: quippe infantium lacrimina quæ similiter oriuntur tum nutrices tum eos a qui his obnixæ & sæpe amplectuntur & osculantur, inficiunt: alios uero non item. morbilli quoq; & uariolæ quum uigent (quia uapor copiosior exit) facilius inquinant, quum uero declinant (quia ille deficit) difficilium. Quomodo calor ob redundantiam suscepti alimenti obortus calorem innatæ putredinis augeat, satis diximus. sed quomodo ille qui foras aduenit, eundem excitet, manifestum est: contra enim infectæ rei calor alter alteri coniungitur, & tales morbi contingunt: calor namq; corporis quod deinde inficitur cum tota interna putredine latitans, ab altero qui foris inquitur excitatur & simul cum illa in totum au

getur: hic igitur ubi corpus integrum in quo est, ab inquinato tangitur, siue ob motum uehementem quem inuicem intraque faciunt, siue quia se nimis arcte amplectuntur, siue, quia nimis diu coniuncta manent, siue etiam aliter magnopere quidem augetur, deinde morbum aliquem ex naturæ necessitate contagiosum excitat ac plerumq; talem, quali id ipsum quod inquinat ante affectum est: Calor. n. inquinati corporis quoniam cum ea putredine quæ in nata nunc agit, alterius calori coniunctus ob mutuam similitudinem hunc eundem in eum actum deducit in quem ipse prius deductus est: ut enim antequam inquinaretur, huic similis erat & æq; atq; hic tum ad patiendum tum ad agendum aptus: ita postquam inquinatus est, causæ eiusdem subiens rationem à qua primum infectus est, huic similiter inficit: atq; ita calor ab inquinato corpore manans, calorem innatæ putredinis in corpore sano ad agendum prouocat: & tum hic tum ille qui nouam alimenti redundantiam sequitur, impulsor est, quo prima horum morborum causæ intus in corpore latitans ac ueluti dormiens, ut excitetur, indiget. licet autem in ipso infectu particula quedam integri corporis & non totum corpus tangatur, quia tamen nixus utrinq; insignis intercedit totus calor qui in integro est, commouetur, talisq; fir qualis ab ortu naturæ successit ut fieret, quoties noua putredo magis minusue in toto corpore gigneretur. Quamquam. n. corpus interdum iuxta præputium tantum manifeste inficitur, facile tamen potest (si calor interim uehementer excitetur) non solum tacu præputij sed etiam osculo uel amplexu alterum inficere, tamquam non in præputio solum existente la-be, sed in corpore uniuerso, & si in præputio tantum aperte, in alijs uero partibus occulte uideretur.

Innatæ igitur putredinis quæ adhuc ociatur, impulsor erit tum calor intus ex noua & simili putredine nuper natus, tum calor inquinati corporis, alterum integrum attingens. ille. n. innatam putredinem quæ alioqui ad putrefaciendum procliuus est sed propter exiguitatem ociatur, sua accessione auget, hic uero motu excitat. Aget igitur dicta putredo ab impulsore (ut diximus) ante mota. Non aget uero in eo cuius mater peculiari sua natura multo pauciora menstrua habet quam alia mulieres, mox uterum gerens frugaliter uiuit, deinde filius ab alijs quæ hunc foemitem mouere queunt se continet: hic enim minorem tenuioremq; putredinem sortitus, mox quoad potest ab his quæ illam mouent se temperans, ferè neq; sponte naturæ neq; ex inquinamento in aliquem eorum morborum incurrer. Hinc aliqui licet pauci donec uiuant

uiuunt, nihil horum malorum sentiunt, aliqui in senectute solum: quia forte in ante acta uita magis sobrie se gesserunt: hinc citra iuuentutem uariolæ morbilloe (horum exemplo quia notiores sunt, uti magis decet) sponte natura sæpius contingunt, ultra vero rarius: citra .n. hanc ætatē propter magnū corporis incrementū plus alimenti coaceruatur in singulis nostri corporis locis; quod si forte per expulsionem uias non minuatur, similes morbos accertere solet. ita igitur responsum sit quæstioni, cur si principium semper inest, non tamen semper agit: & quis sit eius impulsor.

Ceterum illud non oportet ignorare quod vbi communes ij morbi non ex contagione creantur, sponte natura creati dicuntur. ex contagione autem quando quis integer alicuius inquinati contactu inficitur: utriusque quia homo nimium alimentum (ut ante narrauimus) & naturaliter et frequenter sumit, ex alimentum redundantiæ sæpius quam ex alia quavis causa proficitur. Ideo morbillo uariolæ in Europa sæpius pueris (ut proxime inuimus) quam senibus contingere solent: illis quidem sæpius, quia nimis crebro replentur: his vero rarius, quia magis temperate uiuunt. Differunt vero præter alia que diximus, quoniam illis qui sponte gignuntur, maior alimentum copia opus est ut gignantur, his autem qui ex contagione, minor: quippe copia maior, uelut arbor fecunda est, que sicut vitro fructus affert: ita hæc sponte sua id generis morbos cum interna putredinem parit: minor autem tamquam arbor sterilis est, quæ non nisi per insitionem fructum reddit, insita vero contagionem huiusmodi morbos prout contagionis natura ferit, efficit. Differunt etiam quod spontanei ubi semel aut iterum & ad summum ter (ut in morbillo uariolæ quando sponte sunt, cernere licet) infestantur: non amplius reuertuntur. At ex contagione multo sæpius: prout alimentum quadam copia subest et contagio sese offert. In spontaneis .n. a nimia nutrimenti copia tum singuli uentres tum uniuersa cutis maxime extenditur: hinc morbillos uariolæ passim amplioribus membris aucti uidentur: proinde propter immensam suarum partium extensionem & cutim magis raram & expulsionem uias magis apertas fortuantur. Postquam igitur tanta totius corporis extensio facta est, repletio uix maior quam quæ præfuit, contingere potest: quippe quæ si contingat, patentioribus iam existētibus expulsionem uias aut non retinetur, aut si retinetur, iterum tertiove ad summum tolerari potest: ultra vero quia membra immodice aucta, tandem rumpuntur aut uires ipsæ succumbunt, non potest.

Hinc fit quod hi morbi non tam sæpe reuertuntur quam qui extrinsecus adueniunt. sed ubi neque cutis, neque uentres ita distenti sunt, ut non amplius extendi queant, tum hi morbi possunt iterum, tertiove sponte redire, donec illi summam naturæ extensionem a maiori copia, quippe quæ in uasis supra dictis amplius coaceruari nequit, extendi magis non possint. Verum ex contagione sæpius reuertuntur: quia non tanta nutrimenti copia ad eos excitandos opus est, sed satis est inesse multam supra naturæ uires, quæ contagione ascita, facile prorumpit in hos morbos, præsertim si calor aliquis accedat. quippe calor inquinati quum se se calori corporis integri coniungit: tum aliquo intercedente inuicem motum præcipue arcto, hunc eundem apprime agit: humida omnia quæ in corpore sunt subinde commouet, rare facit, ampliat, loca; replet. Quam obræ quod repletio ex multo supra modum alimento sæpius sumpto facit: id calor impuri corporis repletionem modicam, quæ in corpore puro est excitans, præstat. Cognoscitur huiusmodi excitatio ubi post coitum uir mundus, aut infans post factum, aut nutrix postquam lactauit calidiore carne sunt, & facie tumidiore quam consueuerunt: Hoc quidem per aliquod tempus, sed calor tamtis per dum morbus inest magis minusve perdurat. Patet igitur qui nã cõmunium morborum spontanei & qui ex contagione uocentur, & quomodo differant, tum præterea constat morbos ex contagione sæpius redire posse, spontaneos uero non item.

Cur morbi aliqui communes ex contagione fieri raro uideantur ut morbillo, uariolæ, & cur uix fieri possit quin singuli homines eorum aliquo afficiantur Cap. XV.

INTERIM petet aliquis cur raro etiam ex contagione tum morbillo, tum uariolæ oriuntur. Hinc respondetur ut in his cõtagio sæpius agat opus esse (quemadmodum dictum est & dicitur) multo, arctioque contactu, qui calore citato copiam ipsam commoueat, & latentē putredinem (ut ita dicam) in actum secū dum promoueat, qualis in hisce morbis ut cõpertū est usuuenit. his adde quod calor iste tãetsi alijs causis maxime tamē coitu quoniam in hoc ualde arctus motus cõtigit, excitatur, qui uerò morbillos, uariolæ patiuntur, plerumque pueri sunt qui non coeunt. qui autem adultiores sunt, et si coire possunt, tamen propter febres, uimque morbi non coeunt. si .n. in his uelut in gallico morbo coire contingeret, profecto non minus frequentes morbillo uariolæ ex contagione quam morbus gallicus eēt, sed dū his malis opprimimur decubim⁹ lasi, tristes, imbecilli, febricitamus, sitimus,

reijcimus alios . qui uerò integri sunt non ita arcte se se coniungunt nobis : ideo fit ut minus sæpe morbilli uariolæve propter contagionem reuertantur . quibus adde uitium quod ab alimento in Europa cõtrahitur non esse ita uerè hemès , sicut id quod in noua India , et in Aegyptõ , neq; hicalimèti iam siccum tamq; solidum quam ibi : proinde uapores ad inquinandum hinc manare tenuiores & imbecilliores , illinc uero crassiores & robustiores : ita ut gallicus debilis ferè potentior sit ad inquinandum quam uariolæ fortes . At si quis id ipsum negauerit , atq; hos morbos minimo contactu ex contagione accidere contenderit . Huic respondendum non minus sæpe hos morbos quam gallicum redire si contagio præsto sit , sed non uideri quia natura sua mites sunt , & primo quidem in morbum ipsum sui similes cadunt , postea uerò præcedente tempore , quemadmodum morbus gallicus iam consueuit , nunc in febres alias , nunc in tussè , nunc in distillationè , & in id genus aliqua degenerat , put eius , qui inquinatur natura patitur . Ex quibus inorescit non solum cur morbi aliqui communes raro ex contagione reuertantur , sed etiam cur morbilli uariolæve non æque frequenter ac morbus gallicus ex contagione generentur . Cæterum multo plures in huiusmodi morbos incidunt : quia uniuersa hominis natura ut nutrimentum sibi perpetuo parare studet , ita eius commoditate semper gaudet : quo fit ut ob alimentum redundantiam matres copiosis mensuris affluentes , alimentum (sicuti diximus) quodam modo uitium suis fœtibus suppeditent . cuius occasione non solum postquam orti sunt , sed etiã antequam oriantur in utero ipso interdum horum aliquo morborum occupantur : ubi mater , aut pater ante infectus est , aut alimentum quod a matre fœtus accipit ob superabundantiam magis quã solet noxium euaserit . post ortum uerò longe quoq; plures afficiuntur , quia longe plures non possunt non peccare alimenti abundantia quæ interdum eò deuenit , ut communis in toto corpore facta , & communiter uitiosa , internam putredinem ad aliquem communium morborum efficiendum suscitet . His accedit quod multi temere admittunt omnia : cum infectis etiam temere uersantur . sed hæc uitari forsitan facile possunt : alimenti uerò redundantia , non facile in hanc . n . hominis natura (ut ante declarauimus) ualde propensa est , non propter quotidianum quidem usum , sed propter totius uitæ necessitatem . Quamobrem non pauci homines , sed plurimi communium morborum aliquo corripuntur .

E Num una communis causa sit dictorum morborum , cur non unus tantum morbus ab illa fiat , & cur in quibusdam locis communis morbus hic est peculiaris , in quibusdam ille . cur etiam horum quilibet in alienas regiones inuectus singulos homines promiscue inficiat . Cap . XVI .

RVRVSM inquiret alius , si una communis causa propositorum morborum , & aliorum similibum est putredo uidelicet quæ in utero a nimio alimento (ut diximus) oritur : quã obrem non unum morbum , sed tot , uariolæq; in nobis parit . una . n . causa unius effectus esse uidetur . An sicuti sol pro subiecti natura nunc dissoluit , nunc adstringit , contrariasq; edit actiones : ita hæc putredo quamquam una , eademq; in omnibus semper est pro subiecti ratione natura in uarias morborum species hominis corpus immutat , atq; omnino unicus secudum genus nose hoc large sumpto effectus est , qui ferè omnes homines eius loci in quo est afficiat , & alterius loci alios si contagionis occasio præbeat facile inquinat . ut igitur tum horum morborum , tum similibum omnium unum idemq; principium est , hoc est una eademq; secundum genus in utero contracta putredo : sic unus idemque effectus est , hoc est dicta communis affectio , in varios deinde modos illa distinguitur quoniam non omnibus priuatim eadem alimenta sunt , non omnibus idem aer , non omnibus eadem regio (quippe quæ si tu uario & aquarum penuria & abundantia ac bonitate & uitio ualde immutatur .) neq; eadè contagionis occasio . Hęc . n . in causa sunt , ut in Aegypto idem principium sit ipsius elephãtiasis quod in Europa uariolarum atq; morbillorum , sicuti in Indijs occiduis morbi gallici quem illic bughe appellant , non quod illic elephãtiasis , morbilli seu uariolæ nasci aliquando nõ possint , sed quod passim , & speciatim morbus gallicus eorum loco gignatur . Hęc tamen putredo in peiorem morbum , & apud Indos , & apud Aegyptios quam apud Europeanos conuertitur : quoniam illic alimenta peiora sunt , & regio , calidius : illa magis uitiatum succum præstant : Hęc celerius atq; cumulatius quam par sit ad cutim trahunt . Ideoq; morbilli ac uariolæ (ut quibusdam uidetur) magis æstate quam uere , & autumnò gignuntur . licet . n . hieme quoq; magis quam per hæc duo tempora : id tamè contraria ratione contingit . Quippe circumfusus aer , nimirum frigidus , cutim constringit quominus ad eam delatus succus pro sui uitij quantitate prout solet , quotidie transpiret . Quocirca ibi uirgoris retentus magis corrumpitur . Et huiusmodi morbos excitat . Sicut igitur nimia succi copia Aestate quidem uirginitatis ad cutim attrahit , Hyeme uerò prohibita transpiratione ibidem

ibidem retinetur: ita quia neutro tempore potest a natura regi, morbilli, varioleque magis hyeme, & æstate (quicquid opinetur Auicenna) quam uere, & autumno secundum illos creantur. Sed ad rem nostram. Sanè ut unum idemque horum omnium est principium, ita ubique indifferenter gigni deberent. sed quia regio, aer, alimentum in mulieris corpore sanguinem, qui deinde foetus in utero est alimentum mutant non solum ad siccum, humidum, calidum, frigidum, sed etiam ad læne, asperum, durum, molle, & similia. Hinc fit ut si a sanguine materno (uerbi causa) id genus morbi contingat, ut qualis in quibusdam regionibus hic est, tales hi morbi priuatim euadant, sed ij præterea in alienas regiones inuecti singulos homines eadè labe afficiunt cuius ipsi sunt, quoniam omnes homines (ut ante diximus) commune dictorum seminarium continent, quod ut in actum priuatim prodit ubi alterum corpus tetigerit simili seminarium præditum, statim illud propter communionem, quam sibi inuicem in eodem ipso acceptam referunt, in suum actum quo tum pollet immutat. qui si gallici morbi actus est, morbum gallicum gignit. si elephantiasis elephantiasim, si morbillorum morbillos, quocirca mirum non est, si nostri in nouam Indiam morbillos, atque uariolas, quemadmodum in Europam uocatum morbum gallicum inuexerunt. Iam igitur constat quo pacto una communi causa existente, plures, uarijque morbi communes oriuntur. mox cur alius sit Indis peculiaris, alius Egyptijs. deinde quamobrem idem in aliena loca translatus singulos homines promiscue irficere possit.

Verum dubitanti, si non eadem alimenta sunt omnibus, quomodo eadem in omnibus putredo in utero a nutrimenti redundantia generetur, alio enim mulier Indica, alio Aegyptia, alio Scitica uitur. Responsum sit quod et si diuersa priuatim alijs alimenta sunt antequam intro sumantur, ubi tamen intus in unum coeunt (uerbi gratia) in sanguinem, eadem in omnibus secundum speciem est putredo: singularitatem igitur differt. speciatim uero in idem coit. idem malum efficere potest: quod tamen postea peculiaris loci germani aeris, & proprii uictus ratione distinguitur. patet itaque quo pacto non eisdem existentibus omnium hominum alimentis, omnibus tamen ab alimentis redundantia emanet una communis causa ut ita dicam morbillica, quam uelut in ferro rubiginis formam esse docuimus.

A Et si principium idem horum communium morborum est, non in iis conuenire curatio- nem eandem, & cur bruta similibus quoque morbis ob naturæ necessitatem a nimia nutrimenti copia aque atque homines non corripitur.

Ca. XVII.

C B I C I E T aliquis si idem principium est morbillorum uariolarum, morbi gallici & elephantiasis, cur non eadem curatio his omnibus conuenit? sed alia elephantiasis adhibetur, alia morbillis, ac uariolis, alia morbo gallico? An licet speciatim idè principium sit: particularitatem tamen (ut proxime diximus) uarium est prout loca quadam peculiaribus quibusdam alimentis donata sunt, & alia alijs. Propterea non difficile est respondere dubitanti cur morbillorum, ac uariolarum curatio tum facilis, tum breuis sit. morbi uero gallici, & elephantiasis tum difficilis, tum diuturna. Vitium enim putredinis quod in Europa ab alimento contrahitur non est tam grande quam in Indijs nouis, & Aegypto, quum alimentum quo nos utimur, & magis fluidum sit, atque salubrius. Ut enim uitium quod hinc oritur: magis quoque fluidum est, ita facilius, atque citius submoueri potest. Nunc oportuum est illam questionem dissoluere, cur bruta similibus quoque morbis ob naturæ necessitatem a nimia nutrimenti copia aque atque homines non afficiuntur, quum & uentres, & appetitum, & reliqua quibus nimia nutrimenti copia congeritur, sicut homines habeat, quod enim (ut de cæteris brutis taceam) fues nimia copia redundent: tam notum est ut nemo sit qui nesciat, quod item communibus quibusdam malis, ubi saginati sunt, corripantur, eque notum est, utputa raucedine, alui profluuio, strumis, & quod nostri fescenini uocant caput ægri. Præterea oues pustulis quibusdam interdum communiter laborant, inuicemque inquinantur, sicuti pueri uariolis. An etiam bruta uitare omnino non possunt quin aliquam etsi leuem ab alimento, quod in utero trahunt putredinis speciem, subeant? Illud enim in utero primis mensibus sæpe redundat: per id tempus inibi clausum male transpirans, atque superfluaens, ut aliquantum putrescat oportet. Quo fit ut ipsa quinetiam bruta malis huiuscemodi communibus subiciantur. sed non aque frequenter, nec aque prompte atque homo in illa incidant. cuius rei causa in prompta est, quoniam in his multo leuior quam in homine est hic putredinis fomes, quia illorum matres paucioribus menstruis quam mulieres abundant: Quocirca ut excitetur, longe maiore indiget impulsore.

Hinc

Hinc canicula quaedam prepinguis quæ in delitiis habebatur, & ex matre quæ nimio alimēto luxuriabat orta, lambens puellulæ inquinatæ spata, sola ex multis alijs in pruriginem, in scabiem, tandem in pitiorum oīum defluuium incidit: quin etiam pallaster unus tantum inter quam plurimos meretricis cuiusdam gallica labe affectæ spata crebro sorbens pennas omnes amisit, & reliquis integris, depiumis factus est. Hinc fetus illi quorum matres vterum gerentes multa pabuli copia luxuriarunt, non minus facile quàm homines huiusmodi malis redduntur obnoxij, vt ouium, & caprarum, & fauni: ubi per totū tempus quo illorum matres vterum gesserunt eadem fortuito se pabulo affatim repleuerunt. Hinc quoque, sæpius fit ut his malis per totam vitam ex foetibus brutis plurimi nunquam infestentur, quia tum illis infita putredo pertenuis est, tum matres eorumdem dum vterum gerunt pabuli redundantiæ raro lasciuiunt. Hinc satis patet cur bruta quamquæ vtrēs, & appetitum, & reliqua quibus nimia nutrimenti copia cōgeritur, sicut homines habent: pleraque tamen similibus morbis ob naturæ necessitatem a nimia nutrimenti copia æque atque homines non afficiuntur, cur item pauca quædam afficiantur.

Communes morbos alicubi peculiaves, interdum mutari in alios, atque alios: neque necesse esse ut idem semper sint: sed aliquos ante nequam contagiosos post in eorum locum succedere, contagiososque fieri: Max quomodo a seipsis differant, denique cur homo magis quam brutum putridæ febri sit obnoxius. C. XXVII.

EX quo mirum alicui non uideatur si forte aliquis ex his morbis in sua regione cui peculiaris est in alium morbum æque cōmunem aliquando abeat, atque hic in alium, & ita deinceps ut regio ipsa nunquam sine cōmuni aliquo morbo, non tamen sub illo semper sit, ut enim communis hæc causa quam in omnibus hominibus ab ortu primo inesse dicimus mutatione locorum, aeris, & uictus priuatim mutatur, ita in eadem regione succedere nouo aliquo uictu, nouo item aliquo cælesti statu facile potest qui ante grassabatur in alium morbum conuerti, quinimo nunc hanc, nunc illam morbi speciem induere: quæ admodum enim in Europa videmus morbum gallicum in omne ferè genus morborum permutari: Ita seminarium hoc in ea ratione ubi morbum aliquem cōmunem peculiariter exercet: potest hunc eundem siue dicas seipsum, in morbum alium, atque alium uertere: mutato videlicet uictu cælestique statu. Hinc quidam non iniuria sunt arbitrati morbillos, atque

uariolas in Europa quingentesimo ab hinc anno, uel circiter, primum extitisse, ante uerò nunquam quod sciatur, quum enim adeo cōmunes essent: priores medici illorum curatum aliquam nobis tradidissent, quum tamē nullam reliquerit: ut ex posteriorum medicorum libris, qui de his scripserunt conijcere licet. Huc accedit quod neque Hip. neque ullus antiquior illo de his eisdem ullibi speciatim locutus sit. nam exantemata, Ecstymata, & id genus alia, quæ apud eum inueniuntur, nō hi morbi quidem erant, sed forte pro illis oriebantur. Probabile namque est ante ortum eorum aliquid simile fuisse in cuius locum ij postea succedere, futurumque esse ut his desinentibus, quidam alij æque communes deinde sequantur. atque interim dum ij penitus non abolentur, ut alij etiam illis substituantur: mox decidant, & illi resurgant. velut interdum in Europa uidemus biennium, trienniumve morbos aliquos communes in omnes homines promiscue ferri: interea uerò tum morbillos tum uariolas desinere, postea repullulare: illos uerò deficere nihilque prohibere quin ij quoque morbi, qui nunquam inficere solent; ut aliquando communes euadant, & contagiosorum speciem induant. vt quinquagesimo ab hinc anno pleuritidas fuisse accepimus. liquet itaque morbum cōmunem, qui alicui regioni nunc proprius est non semper eundem esse oportere, sed in alium atque alium conuerti. Proinde putridas quoque febres, quæ non inficiunt, interdum inficere posse, & cōmuniū morborum ex naturæ necessitate speciem induere, qui similiter ex putredine nascuntur, quando uero non inficiunt scire licet differre a se ipsis, & ab alijs morbis, qui non ex naturæ necessitate, sed ex accidenti tum cōtagiosi, tum non cōtagiosi sunt. nō ipsa quidem putredine. Hæc enim in utriusque eadem est secundum genus, sed peculiari putredinis qualitate, quippe putredo aqua morbi ex necessitate naturæ gignuntur homini innata est: qua uerò morbi ex accidenti creantur aliena. illa ex naturæ necessitate fit, hæc ex accidenti. illa intus inest, hæc foris aduenit. illa per totam vitam durat. hæc non nisi aliquando. illa partim secundum naturam, partim præter, hæc penitus præter naturam, illa per se non interimere solet, hæc solet. illa & si iā est, non tamē malū semper agit, hæc nunquam est quin semper magis minusve infestet. illa omnino aboleri non potest nisi homo pereat, hæc tota potest. Illa per se cōtagiosa, hæc ex accidenti. illa quoniam in toto est propter generis cognationem cuiusque alij putredini suscipienda: promptum hominem facit, hæc contra, quum in parte priuatim sit, non facit, nisi mo-

tus aliquis intercedat, qui totum in confensum trahat, quemadmodum penis pustulas interdum uidemus gallicam luem excitare, interdum uero non; siquidem aliquando motus accedat qualis est huius mali impulsor: aliquando uero nullus: eadem ratio est de oris, papillarum, ani, et laborum ulceribus, adeo ut omnis quoque putredo, si motus cum ea fiat, qui hanc internam putredinem in actum secundum impellat ex naturę necessitate inquinare possit, alioqui nisi hic interueniat, non possit: ex quibus sequitur quod quamque tertiana febris putredo eadem secundum genus est cum illa quę communis morbi ex naturę necessitate contagiosi, non tamen digna putredinē, quam insitam esse statuimus ad actum secundum perpetuo prouocet. siquidē actio ritu naturę in re fiat secundum quod apta est pati, & ab agente secundum quod aptum est agere. tertiana. n. putredo non omnem putredinem, sed terminatam apta est uel irritare, uel augere: quum quodlibet non fiat a quolibet: sed terminatum a terminato. Proinde si quis putri scabie laborans, mox tertiana corripiatur, tantum abest ut scabiei putredo crescat, ut sæpe consumetur tota: alioqui tertiana infestante, cum in aliquibus reliquię menstrui sanguinis insint, cuius causa tū uariolę, tum morbilli existunt, morbillos, uariolę statim oriri oporteret, id quod minime vsuuenire solet. licet. n. in parte cui ea corruptio inest tertiana quoque febris, putredo gignatur: ob hoc tamen ut illa simul ad agendum excitetur non est necesse, nisi partis lationi totum quoque, ex necessitate consentiat. potest. n. ea pars ex peculiari sua natura penitus putrescere, ceteris omnino, incorruptis: potest emori, saluis aliis omnibus; ut in morbo quem *græci* uocant: potest amputari, eo quod reliquum est corporis integro manente: ita ut interdum pars aliqua putrescere tota possit, non possit tamen hanc innatam putredinem ad agendum mouere. quamquam in ea parte ubi hæc inest si putredo altera moriatur, in causa sit propter cognitionem generis, ut illa multo facilius, ac maturius, sæpiusque nascatur, quam si non inesset. quemadmodum. n. ignis citius accenditur in loco ubi calor subest, quam ubi frigus; ita putredo promptius fit in corpore putredine affecto, quam in alio: ideoque putridis febribus magis obnoxij sunt homines quā bruta, quoniam ij ferē omnes (ut ante diximus) ab ortu primo putredine quadam non leuiter affecti sunt. Hęc uero uel perexigua, uel admodum leui, quocirca perenti cur homo magis obnoxius sit putridę febrī quam bruta, respondendum (quod in opere nostro de re medica dialogo 2. ne nimis prolixus esset dicere omisi-

mus & in hunc locum distulimus) id esse quidem non posse quoniam homo animi curis magis affligitur. nam & pueri, & mulieres multę sine curis degunt, nihilominus tamen putridis febribus facilius quam bruta corripiuntur, neque item propter eas causas, quas ibidem recensuimus, sed quoniam homo innatam (ut dictum est) putredinem habet: quę putredini cuius alij faciliorem semper aditum propter similitudinem præbet. Hęcenus quod putridę febres interdum inficiant, interdum non inficiant. Et cur tertiana febris excitare non possit innatam putredinem ad huiusmodi contagiosos morbos efficiendos, cur etiam homines magis quam bruta his febribus sunt obnoxij, satis ostendisse uobis uideatur.

Quomodo morbus gallicus & alij huiusmodi morbi in inuitabiles tum ex naturę necessitate a nobis uocentur: quum extrinsecus impulsore indigeant & magna uictus aeris & loci facta mutatione ut in magnis crebrisque diluuiis in alios morbos atque alios transire possint.
Cap. *de morbo gallico, & de alijs huiusmodi morbis, & de contagione, & de alijs huiusmodi morbis, & de alijs huiusmodi morbis, & de alijs huiusmodi morbis.*

Sed tum ex histum ex alijs antedictis non leuis oritur questio: quippe aliquis aderet morbos, qui a nobis ex naturę necessitate contagiosi atque inuitabiles dicuntur, non ex naturę necessitate neque inuitabiles sed ex accidenti ac enitabiles esse. Si. n. absque impulsore qui extrinsecus aduenit, non creantur, si magna & communi quandoque orta loci aeris & uictus mutatione in alios, quam prius erant, uertitur, illorum causę uitę poterunt & aliunde quam ex naturę necessitate creantur. Nam si quis se a nutrimenti nimietate contineat, si ab inquinatis se custodiat, in hos morbos ferē non incidet: si magna communique aeris loci & uictus facta mutatione tales morbi in alios atque alios permittantur: quo modo hic prior, ille posterior ex naturę necessitate erit, quum natura semper eadem sit.

Huic. Respondetur. ex naturę necessitate dictos morbos oriri, si homines ipsi non abstinenter sed naturaliter uiuant, simulque primi alimenti uitio (quod insitam putredinem appellamus) omnes communiter affecti esse ponantur. Quum enim homo ab ortu primo internam putredinem naturaliter sortitur, necessario cogitur ut putrido alicui morbo communiter obnoxius sit: in quem ubi incidit, non ex aliquo accidenti quod insitam putredinem nunc excitauerit aut quod nouā aliam induxerit, incidit: sed ex naturę necessitate quę in utero coacta fuit hominem putri (ut diximus) alimento nutrire & augere: alioqui

alioqui nisi uetus putredo præ extitisset, hæc noua uel morbū nullam, uel non promiscue communem, omnibus attulisset. Itaq; quod morbus hodie & non hæti gignatur, quod huius in Iuuentute, illi in senectute contingat: quod hunc non capiat, illum capiat, ex accidenti quidem euenit: sed quod quacumq; ætate, quocumq; tempore, quemcumq; hominem: uel hæc uel illa mali specie promiscue afficiat, id non ex aliquo accidenti, sed ex naturæ necessitate fit. quippe quum illa putredinis uitium in utero effugere nequiverit, singulosq; homines in alimentum nimietatem proclues (ut ante docuimus) effecerit: non potuit hominem putrido morbo aliquando non afficere. Impulsor igitur & aer, & locus, & uictus agūt quidem exempli gratia morbum gallicum non necessario, sed hic quatenus accidit integrum corpus ab inquinatō tangi aut nouam putredinem in corpore gigni. illi uero quatenus internam putredinem ad hanc mali speciem & non ad illam preparant. Verum quod nunc singuli homines exceptis paucis hoc morbo promiscue corripantur, non impulsor, non uictus, non aer, non locus in causa sunt; sed necessitas quæ naturam coegit alimento putri humanum foetum in utero nutrire, & extra uterum nimio alimento replere; morbus igitur gallicus partim euitabilis, partim ineuitabilis est: euitabilis quidem quatenus uictum, locum, aerem à quibus interna putredo alioqui putridis morbis omnibus communis, in eum speciatim conuertitur & quatenus contagionem ab eodem emanentem uitare licet: ineuitabilis uero tum quatenus causam hoc est internam putredinem sequitur, quæ uitari non potest, tum quatenus in regione propria neminem ferè non attingit. Partim quoq; ex accidenti, partim ex naturæ necessitate creatur: ex accidenti quidem, quia priuatim uitari potest; ex naturæ uero necessitate, quia generatim uel ipse uel ipsius similis aliquis non potest. Genus enim humanum & propter insitam illam putredinē, & propter ea quia nutrimenti nimietate (si naturæ suæ relinquatur) laborare solet; putrido aliquo morbo quandoq; affici non potest.

Licet una parte tantum affecta morbi ex naturæ necessitate interdum contingant, non tamen unam partem tantum interea mutatum esse sed omnes, neq; in his unam corporis partem magis quam alteram primogenio affectu laborare. Cap. XX.

AD HVC dubitant aliquis si dicta putredo per totum dispersa est, si in uniuersū moueri debet, ubi aliquis propositorum morborum exoritur, cur ulcere unam solam cor-

Aporis partem nimirum pœnem exercente in quinamentum morbi gallici sæpe consequitur: quippe totum corpus infectum non esse facile suaderi potest, quum una pars tantum uideatur infecta. An per totum quoq; contagio ipsa fusa est? quum per id tempus is, qui ulcere circa pœnem afficitur, nō solum si pœne tangat alterum, sed si eum obnixè amplectatur, uel arctè osculetur, inficiat. Affectio itaq; in pœne quidem magis apparet, sed nihil minus in toto existit: siquidem inquinatum corpus quacumq; sui parte corpus integrum arctè tetigerit, illud etiam inquinet. Quum ergo ut inquinamentum sequatur non referat, quæ nam pars in corpore primum ulceretur; ex hoc manifestum fit nullam sedem affecta sibi propriam hos morbos prescribere. Videmus enim infantes ulcere in labris primum orto in luem gallicam incidere, nutrices in papillis, uiros in pene, meretrices in uulua. Proinde hi minus recte censent, quicunq; primam gallici morbi sedem hepar esse uolunt: & si enim in contagiosis ex accidenti pars una certa potissimum affecta reperitur (ut in tabidis quibusdam pulmo) secus tamen in his qui ex naturæ necessitate nascuntur, uisuenit: in his enim non in una tantum parte putredinis innata locus est, sed in toto: ita ut non pulmonē priuatim affici sicut in tabe oporteat, sed singulas corporis partes sine discrimine, id est hanc aut illam affici satis sit. Adde quod nulla contagio quod ad ipsam attinet locum peculiarem quo sustineatur exigit, quippe quæ nō solum in singulis inquinati partibus, sed etiam in uestibus, in supellectilibus conseruatur & residet, ut n. aliquis inquinatus nihil magis una parte quam altera tangens, integrum corpus inficit, ita nō magis una pars, quam alia primum proprieq; affecta sit, ut contagio seruetur necesse est. Sed si in aliquibus morbis secus uidetur, id ex accidenti, nō ex contagionis natura sit. n. experimur tabidorum uestes, supellectilia uel alios inquinare quemadmodum eorundem consuetudinem amplexum, osculum, ac si contagio non aliquam certam sedem requirat, & si requirit morbus: Proinde mirum non sit, si morbi ex naturæ necessitate contagiosi nō magis unam partem, quam aliam priuatim affectam exigant: non. n. à corpore particulatim, sed generatim affecto dependent. licet itaq; tabidi ex pulmone contagio peculiariter lædat pulmonem: & ex cute cutim ut in quibusdam scabiosis morbus tamen gallicus quia modo cutim, modo caput, modo iecur, modo alias particulas lædit, neq; in ulla firmiter persistit, nō unam sedem certam ueluti tabes habebit, sed aliam, atq; aliam. Verum hæc longe clarius infra ubi de morbo gallico separatim loquemur nunc at-

rigisse sufficiat. Patet igitur, qui morbi sint ex accidenti, qui ex necessitate naturæ atq; horum qui contagiosi qui non contagiosi. Et morborum ex naturæ necessitate cōtagiosorum quænam communis causa. Hancq; intus in homine semper, & necessario, neq; in una aliqua corporis parte tantum, sed in singulis indifferenter haberi. Deniq; alimentum esse quod in utero fetus necessario sumit, & omnino ipsum ferè menstruum, id quod pleriq; medici, qui morbillos, uariolasq; a menstruo sanguine existere censuerunt, atq; scripserunt, attingere quidem nisi sunt, sed longe admodum;

E & ueluti per trāsennam aspexerunt: primum quia horum aliqui ab alijs causis sine mēstrui sanguinis occasione contra quam supra declarauerimus hos communes præter naturam affectus, hoc est morbillos, uariolasq; gigni tradiderunt; deinde quia omnes neq; elephantiasim, quem morbum apprimè nouerant; neq; alios huiusmodi morbos, qui naturæ necessitatem sequuntur ad talem causam retulerunt: qua cognita non solum ea quæ dubitata sunt facile dissoluitur sed multa quoq; alia, quæ putredinis speciem aliquam respiciunt, tum cui dentora, tum firmiora reddantur.

FINIS LIBER PRIMVS.

36
DE MORBO GALLICO

ALEXANDRI TRAIANI PETRONII

PHILOSOPHI, AC MEDICI PRAECLARISSIMI,

LIBER SECVNDVS.

Utrum morbus Gallicus in nostris oris sponte ori queat. Cap. I.

QVVM igitur non solum ex dubitationes, quæ tum morbo gallico, tum elephantiasis, tum variolis, atque morbillis communes erant; sed etiam alia multæ, quæ ad id genus morbos pertinebant, iam solutæ sint; ac simul quæ nam horum communis causa sit, iam satis constat: Restat ut ad ea, quæ speciatim de morbo gallico proposuimus, primum accedamus. Dein de ut rectam quoad possumus illius tum euitationem, tum curationem explicare tentemus. Itaq; supposito eo quod proxime probauimus, hoc est elephantiasis morbillorum, uariolarum, morbi gallici, & aliorum huiusmodi morborum causam esse alimentum, quod in matris utero non sine quodam putredine humanus fœtus necessariò trahit. idq; per totum hominis corpus diffundi, perq; totam uitam quia in hominis substantias ab ortu primo conuertitur, tale perdurare: non difficile est respondere querenti utrum morbus gallicus in nostris oris sponte gigni queat. nam quod alicubi sponte sua sine contagione natus aliquando sit, hinc facile suaderi potest, quod omnis ex contagione morbus semper aliquem sui generis, qui ante sponte ortus est, sequitur: licet. n. ab altero (uerbi causa) iue gallica inquinato, alter inquinatus sit: & hic ab illo, atq; ita deinceps præterita oia repetendo: quandoq; tamen sistendum est, tum quia cause in infinitum non abeunt, tum quia nullus morbus humanam genus perpetuò afficit. quum igitur aliquando penitus cesset, tum ubi rursum incipit non ex contagione, sed sponte incipiat oportet. uerum ad propositum nostrum reuertamur. si. n. idem principium tum eius, tum morbillorum, tum uariolarum, & elephantiasis (ut dicebamus) esse statatur; quum ij affectus (ut notum est, in nostris regionibus sponte interdum contingant: nihil prohibere uidetur quo minus similiter gallicus morbus apud nos interdum oriatur, sed statim aliquis obijciat: cur olim antequam illius contagio serperet, non oriatur sponte naturæ? ac si orieba-

Btur: cur non secuta est contagio, antequam ab India occidua huc importaretur? nisi forte hic quidem olim sponte nascebatur, sed tamen horribili specie, ut homines consuetudine eorum, quos corripuisset, uehementer fugientes non facile inquinarentur; quemadmodum elephantiasim aliquando nasci uidemus, quæ solum eum, qui primo affectus est, cæteris contagionem diligenter uitantibus exercet, alium uerò postea neminem: aut certe uelut elephantiasis ex Aegypto huc ante inuecta, iã hic sponte naturæ oritur; ita morbus gallicus postquã huc irrepfit sponte, quoq; sua hic gigni potest: putredine uidelicet, quæ in nobis est nõ solum communiter; sed speciatim ob contagionem multo ante præcedentem ad morbum gallicum apta, & iam parata: quæ licet diu lateat, neq; unquam ante sua sponte apparuerit: potest tamen in aliquod tempus post erumpere, ut in aliqua familia hominum alioqui alborum conspicimus puerum nigro colore nasci atauo suo, qui Aethiops fuerat similem. itaq; priusquã gallici morbi contagio huc migraret: probabile magis est eos neminem expertum fuisse, cùm uictus, aer, & locus, qui apud nos sunt huic maxime opponantur. adeo ut non tolerent siue hunc, siue aliorum aliquem ex naturæ necessitate abiq; contagione in nostris oris haberi, alioqui iamdiu gallicus morbus ut proxime obijciebatur, sponte sua apud nos passim apparuisset: quemadmodum elephantiasis, quam ob locorum commercia ex Aegypto in nostras regiones olim inuectam fuisse facile existimare possumus. ideoq; iam pridem apud nos & sponte, & ex contagione ortam fuisse planum est: sed si uictus non iter, & aer, & locus idem esset ac Indorum, neq; minus frequenter, neq; aliter apud nos, quã apud illos morbus gallicus nasceretur. idem. n. nobis atq; in illis (ut primo libro declarauimus) est huius morbi principium, sed differt uarietate loci, aeris, & uictus, siquidem uarias morborum species in hominibus gignit, prout uariæ a uictu, ab aere, & a loco paratur: utrum igitur morbus gallicus apud nos sponte oris queat, et quod & quod precedente contagione gignat: satis ex quæ diximus, constat.

Cur singulos homines promiscue inficiat, tam aestate quam Hyeme & onc. Cap. 11.

CUR uerò singulos hoies sine delectu inqnet, tā ætate q̄ hyeme, tā vere, q̄ autūno, tā in Hispanijs, ac locis sane calidis, q̄ in Borenlis plagis, ac frigidissimis, hīc scire licet, quū .n. i hoīe sem p̄ in sit dicta putredo ex qua morbus hic nasci p̄t, vbi cunq̄, & q̄ncunq̄; fuerit hō sine delectu inficitur si cōtagionis defocasio, q̄ latentē putredinē excitat. Quippe quæ (ut primo docuimus) nulli parit tēperamēto neq; calido, neq; frigido, neq; humido, neque sicco. Sed nullo discrimine hūc, aut illū inficit, prout contagium sese offert, & qualis humani corporis substantia ratione loci, aeris, & uictus apta reperitur.

Cur omnes putredinis affectus imitari soleat, non autē elephātiāsis, morbilli, uariolæ. Cap. 111.

IN oēs uerò morbos ferē immutatur, in oēs inq̄ q̄ putredinē ipsā, huiusq; calorē seq̄. so lent, qm̄ prima hoīs constitutio in uniuersum ac putri (ut diximus) substantia constat. q̄ nulla corporis pars effugere potuit, q̄ in oēm pene trahit. q̄pe q̄ alimentū est quo primū hō nutritur, & uiuit. itaq; cū id prin. in ipsa hominis substantia sit ubi agendi occasio p̄betur, hō in eū morbū incidet in quē max. p̄clius est, putrōne loci, aeris, uictus & cōtagij ad patiēdū sit aptus. proclius autē est p̄ generis similitudinē putredinis affectū, quū non magis ad hāc, q̄ ad illā putredinis spēm uergat: in oēm igr̄ morbū q̄ putredinē, aut eius calorē comitatur, p̄ hoc prin. gallicus morbus uertetur, sed elephantiāsim, uariolas, morbillos in tot uarios putredinis morbos æque atq; morbū gallicū minus p̄mutari ea ratio esse p̄t, q̄ Elephantiāsis ubi semel inficit, tū in uno, aut altero homine, & vix in tertio (q̄ ferē omnes ab hac sibi cauere quā max. student) regignitur: ita ut, ab ea q̄ per corpora fit transmutatione, nō admodum a sua natura p̄mutetur, q̄nimo intra suā spēm qua primū uita est ferē sem p̄ iuueniat, suāq; formā retinet. At morbus gallicus quū ferē in infinitos homines (ut ita dicā) trāsiuehat, ut is q̄ primū incipit deinceps plūquā mille alios ab uno, ad unū inquinari, uarias morborū a putredinē species induit prout subiecti homines hac parte magis æquā illa, uel uno mō magis quā altero apti sunt pati, uel inq̄ari, siquē in tā multa: crebraq; trāsiuione a prima sua specie immutatur, & aliā putlocus, uictus, aer, & hominis corpus patitur, inducit.

Quomodo nūc carnes solas offendere uidetur, nūc solos oculos, nūc tantum aures, & huiusmodi. Cap. 1111.

QUOMINVS mirari quis debet, quod modo carnes lēdit illatis, quoad sensus notione reliquis corporis partibus, nō pilos, nunc

A ossa, nūc neruos, nūc oculos, nūc aures, & ideo magis hanc q̄ illā partē: subiecti. n. p̄p̄ritudo prout magis, minus uel ob uictū, regionē, & celi p̄paratur, ut ab hoc agēte permutetur, in cā est. Nā qd̄ ad id prin. siue ad hāc innatā putredinē, attinet, æqualiter ferē singulas partes offēdit, nisi quis malit extimas q̄ intimas ob rōnes in primo li. allatas, ubi morbus p̄ sua natura se hēt, offendi. Sed qm̄ interdū euenit ut qs̄ anteq̄ morbo gallico corripiat uel auditu debili sit, uel oculis hmōi. Tunc siue exiguū, siue magnū sit inquinamētū, eas partes, quæ primo lēx̄ sunt, potissimum lēdit. si magnum quidē, omnes: sed ante deprauatas maxi. sin exiguū, uel paucas, uel eas tantū quæ prius male erant affectæ. Hinc qdam in oculis tm̄ experitur hūc morbū, quidam dūtaxat in auribus, quidam solūmodo in pilorum defluuū incidit, quidam summa uitū imbecillitate, quidam gonorrhæa quidam destillatione ex capite, quidā articulari morbo laborat, ut hi qui coitu nimis immoderato utuntur, ut. n. hūc citra morbū gallicū sequi solet pilorū casus, spiritū maxima resolutione, gonorrhæa, liquefactio, articularū dolor si gallicus morbus superueniat, hmōi partes unde hi affectus emergunt, potissimum lēdit. Hinc quosdā ēt magis, quosdā uerò minus offēdit, ut mulieres in ea uidelicet ætate qua mētes sentiunt, minus q̄ uiri hoc malo infestatur, q̄ mēstruorū purgatione illorū corpus minus aptū reddatur, ut ab hoc agente su petur, cōtra uerò his desinentibus siue p̄pter ætatē siue p̄pter aliquē p̄ter naturā affectum, tum sapius, æq; atq; uiri, tum aliq̄ multo magis patiuntur de eo q̄ morbus gallicus quosdā corporis ptes peculiariter aliq̄ lēdat, hæc satis dicta sunt.

Verum huius mali efficiens quom impulsore indigeat, morbi speciei, unde impulsor primum emanat, semper sequatur: Cap. V.

AT uerò qm̄ hoc agens in actu primo (ut dī) autus existit, ac p̄ uictū, regionē, & celiū in his locis in morbum gallicū, in illis in uariolas, morbillosue peculiariter immutatur. qm̄ ē impulsore indiget, ut in opus suum p̄deat, & in actu secō (ut inquit) ponatur: q̄ret aliq̄ intrum (exēpli causa) in India occidua, ubi excitatur ab impulsore, qui non gallicum morbum, sed uariolas p̄ se fert, tum nō in morbū gallicum, sed in uariolas, morbillisue tantum immutaretur, quia. n. illud ex æquo se habet rū ad gallicum morbum, tum ad uariolas, v̄ excitantis speciei, & non alterius sequi debere. si ergo excitans ex uariolarum genere fuerit, uariolas, & nō gallicū, aut quēpiam aliū morbū excitabit. Contra uero quoniam uariolarum impulsor has easdem præter earum morē penē omnes in India occidua (ut audiimus) lēta les facit, longe alium morbum quā ipsas uariolas inibi procreabit. Quippe quæ (ut apud nos omnes notis constat) suapte natura salubres, & mites

& mites esse comperiuntur: quare salubrium variolarū impulsor non semper eas æque salubres: sed ut a propria consuetudine magis recedunt, magisq; letales sunt: ita eadē tamquā alterius morbi speciem inducentes excitabit. An idem impulsor quia eundem actum intra initia perpetuo sequitur: eundem quoq; morbū circa principia (nā circa media, & fines in aliū, atq; aliū uerti nihil uetat) semper creabit sed hunc in alienis regionibus magis fruum, q; in suis, quoniā & si tū in his tum in illis natura lædit, magis tamen in his quā in illis præter naturā existit, quod patet exemplo gallici morbi, qui apud Indos sponte naturæ passim oriri solet, apud nos uerō nunquā ante contagionē ortus fuisse perhibetur: quāto autē a natura magis recedit, tāto fruior gignatur oportet. Quū igitur in homine ea putredo (ut dictū est) partim secundū naturā, partim præter naturā insit: quatenus præter naturā, æqualiter tū in nobis, tū in Indis inuenitur, ut tamē morbo quē hic impulsor inducit consimilis est, ita eundē in se facile, prompteq; contrahit. quatenus uerō hæc eadem magis secundū naturā, quā Indorū naturam speciatim in nobis inest (exemplū ex morbo gallico quando incepit clarioris doctrinæ gratia, sumam) contingit ut postquam hunc Indorum morbū contraxerimus non leuiter hic idē naturā nostram euertat. Quocirca ea putredine multo magis præter nostrā naturā in morbū gallicū quā in uariolas morbillos uē mutaretur abeunte, & oīno naturā nostra propter peculiarē contrarietatem iam deprauari, ac deformari incipientem, necesse est quandiu tanta contrarietas durat, & fruiorē esse morbū, & ægrotos multo grauius affligi, non quia morbus alius inducatur, sed quia naturā, quā nunc exercet, contrarius magis est quā illi: unde per impulsorem ante manauit, proinde mirū non est si in Indijs occiduis (ut quidam phibent) uariolæ alioqui salubres uniuersos homines in quibusdam insulis penitus absumpserunt. nō. n. hic morbus apud nos ita immanis, ut illic existit: sed quoniam propriæ Indorū naturæ ualde aduersat, id ut opinor factū est: quod namq; res aliqua ualde officiat, non solum est illius, sed etiam eius cui officit, naturā, spectāda: quæ ut officienti dissimilis est, ita magis minus uel læditur: nobis. n. rosā rū odor tuauissimus esse solet, n. nostrū tamē aliquis ita eo offenditur, ut statim odore percepto in animi defectionē incidat. Id qd nō solū a rosā, quippe quæ pericunda homini esse putatur. Sed ab illius natura cui tantopere aduersatur, euenire censendū. ex quibus planē intelligitur hoc agens ab impulsore non aliam morbi, quū incipit grassari, speciem, quā cuius est impulsor, accipere. quomodo uerō hi morbi temporis longinquitate misceant, quū eadē sit in hominibus natura, posterius dicetur.

E Cur aliqui cōtracta gallica labe longo post tēpore affici uidentur, aliqui non affici quidē, sed alios afficere. Cap. VI.

ROGANTI uerō quamobrem aliqui multo postq; inquinati sunt, huiusmodi morbo afficiantur, aut si non afficiuntur, cur alios afficiant: quis factū satis esse putabit, eo quod primo libro, ubi quærebatur quō in hominis corpore ab ortu primo ad senectutem usq; latitat huius mali fomes, illud euenire dicebatur quoniā anteq; ille agat, ipullore indiget at nūc impulsor egisse ponitur: quo fit ut alia responsione opus sit, quando quidem mirū est, postq; contagio infecit, hanc eandē in eo qui infectus est, non apparere, nisi longo post tēpore, aut si nūquā apparet, in alio tū quē hic ante infectus tetigerit, conspici. Si. n. hæc iā inest: si iā impulsor excitat eā putredinē de qua tā multa diximus: quid phibet, quominus eadē statim agat? An sicut uidendi facultate integra in seipsa existente & lumine iā præsentē, id qd nūc ceu impulsor esse statuitur, interdū uisio non fit, ubi clausis oculis homo manet, mox uerō fit, ubi illos attollit: ita contagione iam inquinante; & omnino impulsore ipso innatā nobis putredinem excitatē affectus in eodē hoīe, qui inquinatus ē quoniā aliqd impedit, latet, sublato autē impedimento quod paulo aut multo post amoueri pōt, apparet. Atq; ut pānus laneus pestifero uapore infectus peste nō afficitur, sed alios quos tetigerit, afficit: ita mulier aliqua, contagione hmōi inquinata, sana interdū alioqui uir: sed alios quibus cōiungitur facile contaminabit, & morbo alioquo pro inquinante qualitate simul afficiet. Sanē horū omniū causā ē, subiectū ipsum quod patitur prout aptū est inquinari, deinde morbo affici, aut nō affici, & alios afficere, illud ita se habet, ut homo a cane rabido morsus qui longo post rabie afficitur, hoc, tale est, quale id qd suapte natura pōt a calore immutari, & aliquid in se concipere putredine, non tū morbo quē suo cōtactu homini infert, laborat: ut pannus laneus, qui transpirare prohibitus putrescit, & a tineis absumitur: quū. n. calorē alienū in se recipiat, pōt calorē uiuatum qd pestiferū inquinamentū est, admittere, nō tamē in pestem incidere, sed ut homines in illā incidant, efficere, sic sordida supellecilia pestiferum calorem propter sordiditatem seruant, lota uerō & munda non seruant. Iā ex his constat cur aliqui multo postq; contaminati sunt, morbo gallico affecti cernuntur, aliqui uerō non affecti uidentur, sed afficiunt alios.

Cur ab initio tam maligne seuijt. Cap. VII.

IAM cur ab initio tam grauior fruior, explicare tentandum, Id forsā euenisse quibusdā uidebitur, quia tunc aut sine ulla curatione relinquebatur, aut omnino male curabatur: et id quidē ab ignaris factum, ne si ager deficeret, quicquā omisisse uiderentur, illud

Iud uero à bonis medicis, qui quum propter A rei nouitatem neque genus mali, neque remediū inuenirent, nihil tēbant quasi qđ nemo per illud tempus in homine periclitari coniectura sua uoluerit, ne occidisse, nisi seruasset, cēsetur. Sed his obstat, quòd hæc nostra æta te postquam hic morbus euasit mitis, eadem curatione qua olium ex hydrargyro utebantur adhibita, facile cedit: ac etiam nulla prorsus iniuncta quosdam nō grauius, sed leuiter affligit. Quemadmodū contra, priori tempore, quo primū apparuit, eos qui non curabantur non leuiter, sed grauius affligebat: Itaq; si olim & curati, & non curati se grauius habebant: nunc uerò contra leuiter: sequitur neq; malam, neq; omisam curationem in eam causam referri posse: præsertim cū hac quoq; æta te interdū immanis appareat, siue rectè cures, siue omnino non cures. neq; item ob repentiam mutationē, ut puta quam natura non tolleret in ipsum euenisse credibile est quippe natura repentinam mutationem ferre nō potest nō ubi leuiter, sed ubi uehementer alteratur. quam obrem asserere quòd repentina mutatio incipiente morbo gallico causa sit immanitatis in eo, idem est ac dicere quòd iccirco fit, quia homines uehementer infestabat quofit ut adhuc in controuersia sit, cur ab initio tam uehementis tam immanis hic morbus in Europa fuerit, neq; illud prò causa afferendum esse uidetur; quòd cōtrarietas maior quā nunc in subiectis corporibus tunc erat utpote quā dum huic morbo resistebat, hunc eundē magis exasperabat, ut fabri ferrarij, aqua ignē uehementius incēdit: A estiuus calor frigus in cellis uinarijs magis auget: nam si qualis contrarietas est aquæ in ignem, & frigoris in calorem, talis esset subiectōrum hominū, qui nostras incolunt oras, in ipsum morbū gallicū, postlet quidem ex accidenti, horū alterum (ut dicant) antiparitalis rationem augere alterū. Sed nequaquam generare, siue inducere; non. n. frigus calorē, qui nō dū est siue per se, siue ex accidenti unquā producet: Sed iam inexistentē ut crescat, efficiet: alioqui si contrariū a contrario per se fieret, quodlibet a quolibet gigneretur. Non igitur talis contrarietas subiectōrum hominum in morbum gallicum erit qualis dictōrum contrariōrū. Ad hæc id contrariū in subiecto in quo est, non facile admitti sinit suū contrariū: in nostris uerò hominibus ut olim, ita nunc sæpius contingit, ut is morbus facile magis quā non facile contrahatur. Præterea finge natura nostra sit id contrarium: itaq; ab initio aut ualida, aut inualida, erat, si ualida cur hic morbus qui alterum contrarium sed minus potens esse ponitur: per illud tempus semper erā immanis ferus horrendus? cur id non aliquando succumbebat? quemadmodū

postea quā mitior factus est succubuisse fatētur? Sin inualida: ergo statim huic morbo cedere debebat: p inde quia imbecillis erat & breuis & modica contra eum pugna, hunc uel pro patientis debilitate multo maiorem fuisse uel pro agentis robore omnes homines qui infecti tunc erāt, penitus absumpsisse oportebat quod tamen si dictam rationem sequamur, & euentui, & ei quod proxime dicitur aperte aduersatur ea uero ratio est, ideò seuio rem hunc morbum ab initio fuisse, quia maior tunc quā nunc in nobis erat in illum cōtrarietas. Si. n. tunc maior erat, non igitur inualida sin minor nunc est quā ante quomodo morbus hic non maior, non grauior non acerbior sed multo benignior nunc factus est? An inter naturam nostram & gallicum morbum quoad eius seuitiam, & clementiam cōtrarietas quidem est; non qualis dicta, sed qualis in ter aquæ guttas, & lapidem, quem deinde cauunt, ut. n. hæc non singulæ sed simul omnes illum atterunt, sic natura nostra non singulatim sed tota simul, est huic morbo contraria, atq; ut aquæ gutta unaquæque per se quo propior est prin. eo magis à lapide dissipatur, quo autem longius abest, eo magis in illū subit, atq; illum atterit. ita quoq; natura nostra (quia uires suas non nisi temporis longiquitate potest in morbum gallicum exercere) ab hoc eodem magis initio euertebatur, & ille seuio euadebat. Post uero contra hæc illum compefcuit, mitioremq; reddidit, & uictui, & acri, & loco, qui in Europa sunt parere paulatim assuefecit. Id quod quia tēpore, & spacio ad agendum in indigebat, ut ab initio consequi nequirit, ita quin ab eo per illud breue tempus immaniter tractaret, & aliquando uinceretur, atq; succumberet, effugere non potuit. Deinde uerò nostrorū corporum inuicem hac lue inquinautorum ab uno in alterum sæpius facta trāsmutatione lues hæc debilitata est, & ex fera mitis euasit quemadmodum uinum potens quod sacco iterum atq; iterum (ut antiqui solebāt) percolatum, uiribus infirmum redditur ueluti quoq; cultellus acutus, qui cērā permollem frequenter incidēs acie obtusa tandē efficitur. His postitis, iam nemo non intelliget cur morbus gallicus primū asper deinde leuis fuerit.

Cur hac nostra ætate morbus gallicus plerumque sit mitis non nunquam uerò asper. Cap. VIII.

CONTRA quis statim obijciat, si morbus gallicus (ut dictum est) initio seuiebat propterea quod cōtrarius erat nature nostræ, cur etiam nunc non seuit? quum eadem sit nostra natura? cur item nunc & si passim in plerisque omnibus mitis est, in aliquibus tamen interdum grauius seuit? Huic

primò respondendum, naturã nostrã suã ipsius ratione semper eandem esse; huius tamen morbi respectu non semper, nam sicuti femina peregrina ad terrã ubi sunt naturam tandem redeunt, licet eadem terra sit: ita morbus hic ex frequentia huius, & huius corporis in illud atq; illud (ita loqui liceat) transiione, naturã nostrã tandẽ obedit: quod. n. hac eadẽ statim non potest: id progressu tẽporis unã cũ uicũ, aere, & loco potest. Deinde hunc morbũ hac etiã nostrã etate interdũ esse acerbiorẽ quia is (ut dictũ est) nunquã in nobis mite scit, nisi per frequentẽ in uariã, multa; hominũ Europæorum corpora tanfimulationẽ. quippe qui iuxta contagionis uim ab altero in alterũ migrãt, deseruẽ scit, suãq; naturã cogitur in melius immutare. ubi uerò euenit ut uel ex Hispanijs nouis nuper migrarit, uel in paucis nostratibus, & nequaquã in multis sese mutarit, tum hominẽ nostrã nature reperies, qui nunquã hoc morbo siue per se, siue per patrẽ, aut auum affectus uel affectus sit, & omnino qui æque se habeat atq; illi qui ante quam hic morbus huc ferperet, se habebant: in hunc eũ dem (quia nihil obstat) perinde ac in initio asper euadit. Idẽ. n. huic uni est atq; alijs quos a principio torquebat quẽadmodũ Hispanis aliquibus accidit, quando morbus hic ex India occidua inuectus, hos primum inficere sæpe solet; Ideoq; mirũ nõ sit si in his etiam hac etate aliquando se uelut ab initio reperiat: sed si aliquod hoc eodem iã per uariã, multa; corpora transmutato, nunc quoq; grauius laborare uideantur, ut in fantibus, qui ex impuris parentibus gignuntur accidere sæpe solet; ij pro subiecti corporis ratione, & loci, & uicũs, non æque atq; a prin. ubi nouus erat, afficiuntur. ut .n. infantes inquinati nunc uiuũ patiuntur: ita tunc mortui abortiebantur, atq; ut nunc post ortũ pustulis scitent, ita tunc pustulis scitent, exesis natibus, aut costis & huiusmodi nascebantur & nunc postquã nati sunt, tardius pereunt, ita tunc citius & magis misere moriebantur nihil ergo reliquũ est quod quis dubitet cur hac etiam tempestate morbus gallicus aliquando fauus, qualis erat ab initio efficiatur.

Cur ubi primum se uere desit, pustulas, aut rubores circa caput, uniuersũque ue corpus asserre capit. Cap. V I I I I.

POSTQUAM uerò mansuetior euasit tum magna ex parte uel cũ maculis rubris per totum corpus expansis, uel cum tuberculis figuram moti referentibus apparuisse iustũ est: quoniã in Europa morbus qui ex nature necessitate contagiosus est, multis ab hinc annis in uariolas, morbillosq; permutatur: quo fit ubi morbus gallicus nature nostrẽ magis cedit ut

Etum cũ his symptomatibus inueniatur: atq; cũ pustulis circa caput, circaq; uniuersũ corpus, uariolas, aut morbillos imitantibus iam se nobis offerat: quoniã natura nostra parte aliqua superior, illũ in morem, figurãq; morborũ quos ex necessitate in nobis modo gignere solet, conuertere obnixẽ conatur: id quod ubi fit, eo minus noxius est, quo magis nature nostrẽ consentit. Hac quam obrẽ nostra etate circa caput, & reliquũ corpus pustulẽ nũc morbilis nũc uariolis similes cum gallico morbo appareant, & cur ille sub hac ipse minus lædat.

Cur hic morbus tam facillẽ contrahatur Cap. X:

ITAM cur tam facillẽ contrahatur dicendũ est: licet itaq; omnis in re aliqua receptio, eius rei; quã recipit mutatio quaedam esse, atq; omnis mutatio a contrario in contrariũ abire uideatur, hanc tamen omnem a contrario quidẽ in principio sed a simili in fine fieri compertũ est quocirca philosophorũ aliqui ueteres, simile a simili pati scriptũ relinquerunt: sic. n. ignis minor a maiori propter similitudinem raptopabulo statim extinguitur: sic ubi diu circa materiam aliquã elaboratũ est, statim inducitur forma: sic forte sensus ipsi a sensibilibus mouentur, non. n. recipiendo corrumpuntur. quẽad. in contrariũ fit, sed (ut aĩã 2. scibit Arist.) magis perficiuntur: ita ut a contratio, & a simili, tum mutatio, tum receptio fieri possit. A contrario quidem prout maxime distat a, natura rei quã recipit, a simili autem prout propinquissimũ est: At uero prompte citiq; aliquid recipi necesse quidem est propter exiguã, & ferẽ nullam subiecti repugnantiam; Sed id bifariam potissimum inueniri cõtingit, hoc est aut propter contrarij uehementiã, quod & si longissimẽ differt a recipiente: multo tamẽ potẽtius cõtra quã illud existit: aut pp eius quod recipitur, & eius quã recipit, similitudinẽ sũmã. Ut n. in subiectis rebus ubi satis superq; præparatã sunt, receptio propter similitudinem repente contingit; ita in homine ubi eo deuentum est ut parũ absit quin uerbi causa elephantiasis in fit: Tum is morbus si contagium prestò sit, pp similitudinẽ prõpte contrahitur, ita quoq; si phurata statim igne acceduntur. Cõtra uero si caro a nouacula illico inciditur, si in fornacẽ iacta subito exurit, si homo a uipera mortuus statim inficitur, quia in contrarium suã nature cito permutantur non propter similitudinem, sed propter uehementem contrarij exuperationem id patiuntur. Hęc. n. mutatio præter eius rei naturam cui accidit, fit. ideoq; re ipsam quã patitur plerumque & corrumpit, euertit, illa uero secundum aliquid quod in re ipsa naturaliter inest, existit, atque, illud ipsum ad eius finem ducit & perficit, quippe in hac

hac subiectum utpote quod suapte natura nunc ineptum sit, nihilq; sui ipsius ad suscipiendum (ut dicunt) actum conferat, uiolenter patitur. in illa uero tamquam ante paratum & agenti simile factum atque aliquid per se conferens ad recipiendum, naturaliter immutatur. Ergo Gallicum morbum promptè citoq; recipi oportet aut propter nimiam contrarietatis exuperationem, aut propter summam similitudinem; sed ob nimiam contrarii exuperationem recipi non posse, illud ostendit, qd huiusmodi unumquodq; in his que non arte fiunt, rem subiectam plerumq; corrumpit raroq; uidetur (nisi illi occurratur) eandem pro ut subiicitur non ducere ad interitum, aut totius, aut partis, ignis enim carnem in cinerem mutat, nouacula diuidit, uenenu in igne aut partem, aut totum euerit, aut si non euerit, certe uehementer immutat, atque id non raro, sed crebro. Itaq; morbus gallicus si propter contrarii exuperationem cito recipere- tur, aut hominem penè interimeret, aut saltè uehementer infestaret, atque utrum contingeret, id non raro, sed crebro, & non paucis sed plerisq; contingeretur alioqui si paucis, & perraro: cur magis propter uehementem contrarii exuperationem, quam propter defectum, aut aliquam similitudinem euenire cõfere deberemus? sed quis assereret, quod morbus gallicus qui nunc grassatur plures homines quam paucos uehementer affigeret? se uo. n. mitis passim effectus est, & quotidie multior efficitur, ita ut non amplius grauius, sed leuiter plerumq; inficiat: atq; siue recte curetur, siue nulla curatio adhibeatur tantum abest ut interimat, ut (si forte aliqua arte non tollatur) ad senectutè usq; prouehatur & non paucos, sed quam plurimos sine graui noxa teneat: quod si ante hac olim ad mortem traheret, id non ob cõtrarietatis exuperationè, sed ex accidenti, quod natura nostra (ut proxime dicebamus) intra illos primos congressus non modo parè huic morbo reniteretur, sed etiam quod statim cederet, eueniebat. quod n. per se potètius nō sit, quam natura nostra, illinc patet, quia quum olim sanissimus esset, hac tamen atare nō modo auxiliorū, sed etiā naturæ nostræ vi (ut ante docuimus) ferè mitissimus euasit, quod itè nō uiolenter accipiat: illud nobis suadere potest, quod putredo propter alimentum in utero susceptū hominū in nata & p. uniuersum corpus effusa, in illū procliuis est, atque adeo ut huius morbi receptio peculiaris quedā hominū sit putrefactio similis ferè cõteritōrum putrefactioni, quæ admodum. n. illa (ut Meteororum 4. docet Arist.) uiuentibus omnibus secundum naturam est corruptio, ita hæc propria quedam hominū secundum naturam in affectum putrem est transmutatio.

Itaq; quum propter uehementem contrarii exuperationem cito recipi non possit: Relinquitur, ut ob nimiam similitudinē cito recipiatur; sed quum ea que ob ipsam similitudinem prompte recipiuntur, postquam recepta sunt hominū uel molesta, uel iucunda fiāt, (molesta sunt que contingunt timore subsecute, aut mœstitia, aut ira, & alijs huiusmodi animi affectibus, denique ea omnia, quibus ad id quod præter naturam est, itur: iucunda uero, que uoluptatem afferunt, & ad propriam naturam deducunt) Quum etiam in singulis hominibus (ut priori libro declarauimus) putredo quedam semper insit, quam fetus humanus ab utero matris non potuit non cõtrahere, que rubiginis fomiti, quem etiam ferrum effugere nequit, persimilis est atque huius causā morbi omnes, quos ex naturæ necessitate contagiosos appellamus, oriatur: necesse est, ut propter hanc putredinem morbus gallicus promptè, citoq; accipiat. Hæc .n. in singulis hominibus semper existens, ubi impulsor morbi gallici præstō fuerit, hoc eodem propter cõmunem similitudinē, qua in oēs putredinis morbos, qui ex naturæ necessitate contagiosi sunt facile fertur. hōi semipsum subito inficit, que quoniam ad id quod præter naturā est, id est ad morbū ducit, morbus gallicus pp similitudinē, que deinde molestiā affert, promptè, citoq; recipiatur. Quippe hæc putredo in actu (ut ita dicam) posita, ubi alterū corpus tetigerit simili putredine præditū, statim illud in suū actū immutat. Quod si gallicū morbi actus est, morbū gallicum gignit; sin elephantiasis; Elephantiasim; sin morbillorū, morbillos. Quocirca mirū nō est si nostri (ut quidā opinātur) in Indias occidentales morbillos uario lasue, quæ admodū illinc in Europā morbū gallicū inuexerunt, sicuti qui simul infectā aquā biberint, aut infectū panē ederint, multo facilius alter ab altero iā inquinato inficitur, quam ab eo qui neutri horū sumplerit: quoniam unū, idemq; mali prin. illi intus habent, hic non habet. Hactenus quamobrem morbus gallicus promptè citoque recipiatur.

Propter quid aliquos citius, aliquos serius inquinat, & cur magna ex parte citius. Cap. X I.

HINC quoq; perspicuum sit, quamobrem hos promptius, i. magis facile, illos lætius id est, minus facile inficiat. Et cur ut plurimū promptius. etiam coeuntibus unā corporibus, atq; his infectis, illis mundis; ex mundis hæc quidē multo citius, illa uerò serius inquinantur: licet utraq; in sitam putredinem sortita sint: quā hæc plurimā, illa exigua (ut lib. 1. retulimus) ab utero contraxerunt. Hæc item postq̄ orta sunt ualde frugaliter, illa contra ni-

mis luxuriose viuunt: hæc semen cum facilitate statim emittunt, illa tarde, & cum labore non paruo: hæc in coitu nihil ferè incalescunt, illa maxime: atq; hæc cur aliqui promptius aliqui lentius, inficiantur sæpe autem numero euenit ut facilius quàm difficilius inquantur. quoniam dicto putredinis seminario uniuersum corpus occupante, simulq; repletioni (ut dicunt) aut repletionis speciei cuidam se se frequentius coniungente, ubi calor qui impulsoris uicem subit, excitatur, tum illud statim in actum (ut inquantur) secundum prodit: quum nihil impediatur: paratum uero sit utrumq; tum agens, tum patiens effectus ipse sequatur, oportet: quod ut nobis multo sepius accidit, ita magna ex parte morbus gallicus oblata contagione nos magis, quàm minus facile, & promptius, quàm lentius inficiet. Verum hæc infra clarius ubi de signis eorum, qui præptius inquinantur, & qui non: agetur.

Quare morbus gallicus sero, ac difficulter expellatur. Cap. XII.

Hic dubitabit quispiam quum hic morbus propter internam putredinis contrahit similitudinem prompte recipiatur, quomobrem difficulter expellatur uideatur. n. rationi consentaneum esse, ubi quippiam sic recipitur modo id præter naturam infit, ut cito recipitur, ita cito amoueri debere. dices propter dictam similitudinem nimis esse nobis familiarem: ideoq; postquã contractus est, uix a nobis expelli posse. Sed cur morbilli, uariolæq; non aequè difficulter expelluntur? siquidem utrorumq; idem est principium: ij tamen intra .14. dies plerumq; sanantur, ille uero non nisi longo post tẽpore, aut forte nõquã. An ab ipso putredinis prin. quod intus est nõ euenit, ut uidelicet hæc uel illa affectio plus, minusue duret. Prin. n. unum idemq; apud omnes est, sed a morbi specie, quæ ab hoc prin. unã cum aere, loco, & uicũ (ut antediximus) gignitur quippe alimentum quod fetus ab utero matris haurit & morborum ex natura necessitate contagiosorum principium esse statuitur: prout magis minusue fluidum est, ita eosdem nunc tenaciores atq; diuturniores, nunc faciliores & breuiores reddit; quinetiam ex facilibus breuibusq; ubi solidius duriusq; fuerit firmiores & prolixiores: proinde morbillos uariolæue, quamquam inter leues & ueloces qui ex natura necessitate contagiofi sunt, censentur: probabile tamẽ est in Hispanijs siccoribus aliquotò minus breues quàm in Italia esse ubi magis fluida propter humiditatem sunt in matrum uteris alimenta: nisi forte circumfusi aeris calor illos æq; acceleret: cõtra uero morbum gallicum & elephantiasim

quia in locis multo aridioribus primum oritur, & ibidem durius atque solidius maternũ alimentum quod fetus ab utero capit, existit; uerisimile est non solum apud nos, sed etiam in locis proprijs stabiliore, atque longiore esse, & alibi magis, alibi minus pro huius alimentum duritie & soliditate; ita ut uariolæ, morbilliq; faciles & breues, ij uerotenaces & diuturni naturales sint. Quocirca non putredinis Innate similitudo longitudinem gallico morbo præbebit, sed alimentum tenax & firmum quod a matris utero fetus trahens, in se conuertit, & huic morbo se obnoxium reddit.

Sed adhuc restat dubitatio; cur inquam in nobis diuturnior, quàm in Indis est? nostrum enim alimentum quod, a matre primum accipimus quum mollius, atque liquidius sit, huius contagionem minus tenaciter seruare deberet; an ab impulsore ab aere a loco & a uicũ genere (uicũ appello non hunc tantum, qui cibo, & potione constat; uerum etiam qui omnibus alijs, ut ocio, exercitatione, balneo, uenere, somno, uigilijs, & huiusmodi) id prouenit, impulsor. n. specie morbi gallici referes, qui natura sua longus est, eadẽ longitudine si quem inquinauerit, afficit: Aer uero calidior qualis in Indorum est morbum hũc natura sua ad exteriora repente, magis ad cutim trahit & uelocius finit: at nos nũc calidus, nũc frigidus illũ intro impingit, neq; secundũ eius naturam foras erũpere permittit. quamobrem sæpius intro repellens diutius detinet, eadem loci ratio esse uidetur, siquidem propter uariũ illius situm, iidem morbi multum inter se differunt, non enim æquales uires sunt ad Septentrionem siti & uergens ad Austrum, neq; eius qui Solem exorientem, & qui euadem occidentem spectat; neque si aquas in medio uel circum extrema forniatur, & aut palustres mollesq; aut duras, & ex montibus prolabentes & scarurientes ex petris, aut fassis & crudas; neq; item si terra nuda sit; & aquis careat, aut denia & aquosa, uel concaua & æstuosa; uel alta & frigida, & hæc simul tum in parte aliqua, tum in toto. Vnde uerisimile est, quantum aer ad hũc morbum citius arcendum in India occidentali confert, tantum ferè locum ipsum ualere, & in Europa, ut eidem cõtrarius est, ita perpetuò repugnando, & nequãquam hætenus uincendo, in causa esse quod in longius protrahatur. Victus quoque eundem in Europa in longum producit, quoniam ij qui per coitum infecti sunt, coire non desunt; unde in reciduas recordatione per coitum acquisita rei crebrius incidunt, accedit uini usus; quo passim & intemperanter utimur, ut enim id morbis qui a calore excitantur, qualis est gallicus, obesse solet; ita quotidie & immodice propter hominum intemperantiam epotum, hunc eundem

eundem quotidie irritans, in longum protrahit. Accedit & expletio frequens ab alimentorum commoditate, quibus Indos superamus, quotidie ferè nobis contingens, & multa alia, vtpote dulces fructus, salitæ carnes, de quibus tertio libro loquemur, quæ omnia putredinè innatam postquam in nobis excitata est, aut fouent, aut augent. Ideoq; in India occidentali minus tenax quàm in Europa est morbus iste, quippe illic aer, locus, & uictus naturam ab eius longa contumacia defendunt: hic uero propter eorum priuatam in singulis hominibus imbecillitatem, & si nunc (ut proxime animaduertimus) defendere incipiunt, antehac tamè defendere non potuerunt. ut mirum non sit si olim quoque in nostris oris aut lethalis, aut longissimus fuerit, nunc uero mitior, & in aliis quibus breuior esse incipiat. longo. n. temporis tractu cum loco, aerè, & uictu uis eius sensim retunditur, & (ut infra dicetur) non solum mitius atque breuius affliget nostra corpora, sed etiam forte penitus affligere desinet. Ergo quod Gallicus morbus in Europa diutius duret, & difficilius expellatur, causa non est innata putredinis cum illo affinitas, sed aer, locus, qui quum per se huic morbo repugnèt (quod patet quia per se in Europa fieri non solet) atque illo imbecilliores seorsim in singulis hominibus huc usquam sint: dum huic perpetuò reluctantur, quia nondum uincere possunt, perpetuò irritant, & continent. & si nihil uertat (ut ante dictum est) & postea quoque dicetur) aliquando breuiorem fore, & forte desitutum esse.

Qua de causa hic morbus suapte natura non interimitur aliquem, sed tota uita interdum exercet.

Cap. XIII.

Hic satis quoque constare potest, ex hoc morbo quemq; nò interire, uelut in India occidua còpertum est, & iam apud nos experientia ipsa quotidie comprobatur: quia enim illius principium quodam modo secundum naturam nobis inest, non erit hic morbus natura nostre omnino contrarius, sed ut partim secundum naturam, partim præter est, ita partim aduersabitur, partim non ad modum obert: adeo ut naturæ quidem possit officere, sed non perniciem posse afferre. ex naturæ nãq; necessitate, quæ cum hominis uita est, oritur: quod si aliquando mortem attulisset uis est: id non suapte natura, sed ex accidente utpote ex uolenta malaque curatione factum est. Sed quod tota uita permaneat, id neque necessarium est, neq; ab hoc morbo, sed aliunde contingit: nam ut in Hispaniis nouis ab eo ægri penitus iudicantur: ita quoque in nostris oris euenire par est, nunc præsertim quum & minus serus sit,

& auxiliis adhibitis facile obediat.

Cæterum huiusce durationis & si plures causam antecedenti capite dicte sunt, tres tamen potissimæ uidentur: quarum una est mala curatio, quæ tantum abest ut malum tollat, ut sæpe numero magis irritet, ac mortem interdum oppetere cogat: Altera est (ut proxime quoque diximus) in continentia: quippe, qui & dum curantur & dum curati sunt, plerumque non cessant uenere nti: quam uti uel cum muliere immunda exercet, sæpe recidat, oportet. Hinc sponsi, & sponsæ intra primum annum, ubi cõiunguntur, scabie frequenti afficiuntur. Namque calor qui ex mutuo, arctiq; corporum contactu (ut priore lib. significauimus) oritur, ob reciprocum inter corpora motum (præsertim si alterum infectum fuerit) Internam eiuſdem putredinem ad agendum mouet: ad agendum, inquam, tale, quale corpus est, quod aptum est pati, & qualis ipse calor est, qui ex infecto corpore prodit. Quocirca mirum nò est magis lædi ab hoc malo eos, qui intemperanter coeunt, quàm qui se penitus continent, & si nihilominus ij, quàm illi iam infecti fuerint, quoties. n. uenere utuntur, toties à calore quem uenus sepius mota mouet id principium ad agendum excitatur ut passim uidere licet in his, qui hoc malo inquinati, sed a pustulis rubris iam liberi, dum rursum coeunt, rursus eisdem pustulis corripiuntur. hæque tum accedunt, tum recedant; prout coitus frequens, rarsus est. id quod etiam non parum confert ut in Indijs occiduis malum id mitius existat. non solum. n. quia locus, uictus, aer hanc eundem leuiunt, sed quia hominem eius cœli (ut audio) per id tempus quo infecti sunt, uenere abstinent, qui ergo hæc uenere inficiuntur, ubi deinceps coire non desinunt, sibi id malum continenter magis imprimunt. ita ut non nisi difficillime ab ipsis expelli queat. atque hæc de se cunda causa quam obrem hic morbus tam diu duret. Tertia est tum prima morbi gallici origo, hic. n. ab Indorum alimento primam oritur, a quo ut magis uitiat quam morbilli, uariolæ; à nostro, ita ubi nos tãgit propter eiuſdem soliditatem, magis pertinaciter nobis hæret: tum naturæ nostræ imbecillitas; quæ unacum aere, loco, & uictu huic malo aduersatur. quippe hæc (ut proxime declarauimus) non subito potest id ipsum euertere. contra quam morbillos, ac uariolas in Europa licet ab eodè putredine pendeant, ut. n. illud facile uincere, abolereq; possit, longo egeret temporis spatio, quo id malum per uaria corpora subies miteſcere, & aeri, & uictui, & loco assuescere solet. Hactenus quam obrem hic morbus homines per se non interficiat, & cur tam diu in uno & eodem perseueret.

Ab aere, uictu, & loco putredinis fomitem, qui in nobis est, preparari, ut in diuersas morborum species prodeat, morbumque gallicum aliquando desuturum. Cap. XIII.

NEQVE mirum alicui uideatur, quod Aer, locus, & uictus id putredinis feminarium, quod nobis insitum est, in uarias morborum species immutet, & alicubi hos morbos arceat, atque prohibeat: & alicubi creet, alicubi creatos deinde penitus tollat. Quamquam. n. unum idemque in singulis hominibus putredinis principium est, ratione tamen aeris, uictus, & loci id uariatur: ut etiam femina locorum, & temporum mutationibus. Quoadmodum Hip. lib. de aere, & locis scriptum reliquit, immutatur, diuersaque fiunt. Ut asperi homines in locis asperis, lenes in lenibus gignuntur, atque adeo ut in Indijs occiduis aer, locus, & uictus faciant, ut ab hoc princ. morbus gallicus, qui illic bughæ uocatur, procreetur. In Egypto elephantiasis, in Europa morbilli, uariolæq;. Cuius rei non leue testimoniū est, quod in quibusdam Africæ locis aliqui hoc morbo grauius affecti, quasi desperata salute, quod ibidem accerrime affigerentur, in Numidiā egressi (ut nouarum Hispaniarum scriptores prohibent) sola aeris, & loci, & uictus ratione, absq; ullis alijs præsijs omnino incolumes euaserunt. Quocirca sperandum felicioribus annis ex diutina loci, aeris, & uictus colluctatione tandem quasi alteram Numidiā huic malo Europam esse futurā. Atq; id, aut hinc exultat, tanquam aliena occupans loca, aut omnino in morbos naturæ regionis peculiare euasurum, quemadmodum. n. ex diuersis animalibus (ut de animalium generatione. 2. docet Arist.) primi partus similes communi generi utriusq; speciei edantur, deinde ad feminæ speciem redeunt: sicut etiam femina peregrina, terræ, ubi sunt, naturas fortiuntur, ita malum id temporis diuturnitate ad loci, aeris, & uictus conditionem tanquam ad terræ naturam redibit in morbos uidelicet conuersum, qui in Europa uel peculiariter, uel Hæ passim ubiq; oriri solent hoc; autem uel ex eo facile constat, quod ætate naturam ex ferriam imansuetum factum est, quasi iam discessurum; itaq; dubitandum non est quin & aer, uictus, locusq; dictam putredinē in uarios morbos abire faciant, & morbus gallicus in Europa aliquando tandem sit estinguendus.

Licet morbilli, uariolæq; ab eadem causa gignantur a qua & morbus gallicus: non tamen oportere, ut illi tam sepe redeant, neq; tandiu persistant, neq; ex coitu tam sepe reuertantur, quam morbus gallicus. Cap. XV.

Ex his facile cognoscere licet (ut primo libro differuimus) & si eadem cōmunis causa est tum morbillorum, atq; uariolarum, tum morbi gallici, cur ij tamen non æque frequenter reuertantur, atq; morbus gallicus? cur tam breui discedant? ac ex coitu non tam sepe procreentur? non enim ita frequenter in his malis coire contingit, ut in morbo gallico: neq; item adeo uitiatum in nobis est alimentum, a quo uariolæ, atq; morbilli oriuntur; ut illud a quo morbus gallicus primum nascitur. Quod ut in Indijs nouis unde primo migravit solidius, firmitusq; est ob loci aeris, & uictus rationem; ita eum quem creat morbum in alienis oris, uel omnino contrarium, atq; lætalem, uel magis pertinacem, cōtumacemq; per aliquod tempus reddit. His accedit quod morbus gallicus in nostris oris ex contagione ipsa gignitur, ita ut quoties occasio inquinandi datur, quæ nimirum sepe datur; toties quoq; gigni possit: hi autē morbi uariolæ, inquam, & morbilli, quia mutuis atq; arctus ille contactus, qui ad contagionem inferendam requiritur, in his (ut priore lib. admonebamus) maxime uitatur, sepius sponte naturæ, quam ex contagione nascuntur; uerò ubi ad cutim multa materia desertur putris: Id quod maxime usuuenit, ubi uel multo alimento corpus repleretur (quemadmodum ibidem dicebamus) uel circumfusum aer nimis calidus, frigidusq; existit. Illud enim foras trahit; id firmat in cute materiam. Ideoq; temporum ratione potissimum ætate, & hyeme nascuntur, magisq; ubi altera nimis calida, altera nimis frigida extiterit. Ita que omissa ea subtilitate, quæ hos in alios atq; alios morbos per contagionem immutari cōtendit, ubi semel, bis, ter uel sepe sponte apparuerint. Si forte expletio, quæ eos potissimū efficit, adhuc adlit: non amplius reuertuntur, aut quoniam illa per aliam uiam (id quod non raro post euenit) euacuatur: aut uasa ipsa (quum nō amplius extēdi queūt) p̄cipue post iuuetutē rūpuntur: aut innatus calor propter copiam extinguitur: & homo utroq; modo perit: neque tempus aliud relinquunt, quo illis in posterum sepe corripit possit, ad docendū quod morbilli, atq; uariolæ non æque redeant, non tandiu perseuerent, non adeo frequenter ex coitu gignantur atq; morbus gallicus: hæc dicta sint.

An iccirco pestis Europam, & præcipue Italiam hac ætate minus sepe infestet, quia morbus gallicus pro ea grassetur; an etiam morbo gallico profugato, ut forsitan profugabitur, tunc ipsa nō minus quam antehac, postea redibit. Cap. VI.

RELIQUVM est explicemus cur hoc morbo uniuersam Europam præcipue uero Italiam

Italiam iam obfidente peftis per eam (ut ali-
 quibus uidetur) non æque frequenter atq; an-
 tea græfetur, ac fi graflatur non ad eo læua est
 adeoq; contumax ut prius erat. Neq; id fan-
 e à ratione alienum eft quærere: quum ante hac
 nigefimo quinto quoque. anno ad fumum
 (nam fæpius decimo quinto) in Hætruria, in
 Umbria in Latio erūpere foleret. Iam uerò fe-
 ptimus & trigefimus agit, nufquam tamen
 horum locorum illa fentitur, licet interim tū
 Senis, tum Florentiæ bella fæpe fuerint: tum in
 tota Hætruria penuriæ frequentes, quas ante
 hac peftis læua fequi folebat: cæterum ante-
 quam id dicere aggrediamur, non inutile fue-
 rit fcire peftis genus quod ad præfens negotiū
 attinet, duplex eſſe: Alterum ab hac putredine,
 quæ homini inſita eſt, ſicuti ali os contagio-
 ſos morbos, qui ex naturæ neceſſitate crean-
 tur, oriri: Alterum ab alijs cauſis, ut puta ab in-
 feſta aqua, à tritico à carnibus, & huiusmodi
 corruptis. hoc ab illo diſſerre, quòd non promiſ-
 cuè omnes homines afficit, ſed eos potifſi-
 mum, qui eadem corruptam aquam biberint,
 aut eandem cibum corruptum ederint, hoc in
 peregrinas gentes tranſlatum ubi homines ſi-
 militer affectū non ſunt: ut paucos inſicit, ita
 citò aboletur. Illud ubicunq; ſuſcitur repen-
 te inquinat alios, atq; omnes promiſcuè quos-
 cunq; tetigerit: nec æque citò in paucos deſi-
 nit: quoniam in omnibus eadem communis
 inuenitur cauſa, quàm innatam putredinem
 appellamus. Interim ubi uiget, ſi uerbi cauſa
 in Europa: alij morbi qui naturæ neceſſitate ex
 contagione ſequuntur: ut puta morbilli, uario-
 læu'e, aut rari, aut nulli gignuntur. Præterea
 quum primū oritur adeo immane eſt, ut ni-
 hil immanius: licet deinde ſenſim deſerueat,
 neq; id alicui admirationem afferat: quòd quū
 ab interna putredine, quàm aliquo modo ſe-
 cundum naturam (ut ante diximus) ſe ſe ha-
 bet, oriatur; minus ſeuum, minusq; pernicio-
 ſum eſſe deberet; tum ferè nemini parcat, &
 penè unumquemq; interimat. Nam & uariolæ
 in Indijs occiduis (ut dictum eſt) ubi primū
 ortæ ſunt lethales omnes fuerunt, & morbus
 gallicus, ut memoriæ proditum eſt intra initia
 ubique ſerus quidem, ſed alicubi paſſim letha-
 lis extitit, neq; omnes, quum ſenſim deſeruet,
 ſimili modo, ſimiliq; mali ſpecie ſemper &
 ubiq; inſicit, ſed uarie tum hos tum illos pro-
 ut peculiariſ uictus, locus, aer, regio, ſubiecti
 aptitudo, inquinamenti uis, mos & mora fe-
 rant, ita ut ſæpe qui ab inquinato leuiter con-
 tactus fuerit, leui affectione laboret, qui graui-
 ter, graui: & qui per id tempus ubi tangitur fe-
 bri aptus eſt, ſæpe febri afficiatur; qui articulo
 rum dolori, plerunq; in hunc eundem incidat
 qui taſi in taſim, qui pruriti in prurium,
 qui ſurdi rati, in ſurditatem, & non in aliam af-
 fectum, & ſimilia: quoniam in omne ferè mor-
 borum genus (ut notum eſt) paſſim immuta-
 tur. Neq; item omnes ubi primū apparet &
 niget, ſimili mali ſpecie ſemper inſiciat oportet,
 ſed uarie tam hoc, tum alio tempore pro-
 ut præſens atq; communis, non inquam præ-
 teritus, & particulatis uictus, aer, & locus per-
 mittunt: quum non omni tempore idem ui-
 ctus, idem cœli ſtatus, idem locus ſit, ſed pro-
 pter diluuiam maximam, propter æſtus intolerabi-
 les, propter ſiccitates eximias, propter no-
 uas uiuendi inſtitutiones, inſignem mutatio-
 nem recipiant: qua diu perfeuerante uetus pu-
 tredio ut apud nos in morbillis uariolæ u-
 nunc uertitur, ita poſt in aliud morbi genus
 migrare poteſt: id quòd & propter nouitatē,
 & propter naturam noſtrā (ut ante monui-
 mus) inbecillitatem, in principio quidem per-
 nicioſe inſicere, atq; interimere, & peſtis uicē
 ſubire nihil uetat, ſed poſtea paulatim non
 unius morbi ſpeciem, ſed aliam atq; aliam in-
 duens, in morbum aliquem Europam familia-
 rem deſinere neceſſe eſt, ita ut ſi omnino ſupe-
 retur, ad morbillos & uariolas redeat: ſi ſu-
 peret, aliud morbi genus quòd deinde ſalu-
 bre ſit & minime pernicioſum inducat. Sicut
 antequam morbilli & uariolam apparerent, ei
 malo quòd eas attalit contigiffe putandum eſt;
 Ita; ſi nemo ferè iam eſt (ut in principio hu-
 ius operis dicebatur) qui gallicum morbum
 uno uel altero modo nō ſentiat ac ſi mater in-
 ſectum filium tanget, ſoror fratrem, medicus
 ægrum, amicus amicum, etiam ſi ſe diligenter
 cuſtodiant: propter tamen innatæ putredinis
 familiaritatem non poſſint modo quòdam nō
 inſici, ita ut huic ſi non ſemper grauis aliquis
 præter naturam affectus, ſaltem leuis: ut puta
 huic pruritus, illi tuſis, alij uiriligo, alij auris
 tinnitus & omnino aliquis ei ſimilis quem gal-
 lica labes gignere conſueuit, uſu ueniat. Verū
 mile eſt hac noſtra ætate qua morbus gallicus
 uniuerſam ferè Europam, ſed Italiam præſer-
 tim exercet, ipſius peſtis quæ ex naturæ neceſ-
 ſitate creatur ſeminarium in morbum gallicū
 exhauriri, atq; conſumi: ut hoc morbo perfe-
 uerante, nihil ferè huic peſti gignendæ relin-
 quatur: quaſi omne eius uitium in illum trans-
 fundatur contra quàm ante huius noui morbi
 aduentum eueniſſe cognouimus, & poſt eius
 diſceſſum (ut proximè admonuimus) futurū
 eſſe ſuſpicamur. tali. n. putredine in nobis ſem-
 per exiſtente, neq; amplius in morbi gallici
 generationem affecta, ut alij morbi ex naturæ
 neceſſitate contagioſi gigni poſſunt: ita. n.
 inuicem ſe ſe habent, ut quum alter ceſſet, ſuc-
 cedat alter. Nihilominus tamen ſcire licet pe-
 ſtis alterum genus quòd non ab internis, ſed
 ab externis primū oritur, non prohiberi
 quin

quin hoc morbo perseverante gigni queat: E quoties res ipsa, quæ foris in corpus ingreditur, ita se habeat, ut genus illud ad sui generationem requirit. Sic in Indijs occiduis (ut audio) pestis genus est, quod Indos tantum inficit, ac interimit: nostrates vero & si cum eisdem sine discrimine uersantur nihil offendit. Non. n. id ab interno putredinis seminario (siquidem omnes indiscriminatim offenderet) sed a uictu provenit & a uictu inquam qui per id tempus aptus non est, ut in natam putredinē excitet nam alio uictu Indi, alio Europei in eisdem locis utuntur. Iam cuiq; notum esse putredine Europam: morbo gallico passim nūc exercente pestis hanc nostram gratem maxime uero in Italia minus infestet: atq; utrum, ubi hic recesserit, tum illa in eius locum aliquādo succēssura sit: simulq; pestis genus aliud ab interna putredine, aliud ab alijs causis oriri. quod si aliter antiquissimi medici partiti sunt: scilicet tum morbum, tum febrem in id genus quod ab aere & in illud quod a uictu nascitur, proinde pestē haud secus quā a uictu uel ab aere gigni: nemo tamen hanc nostram diuisionē statim repudiet: sed si eam diligenter attenderit, non temere dictum intelliget, absq; aeris, aut uictus primario uitio, pestem etiam ab internis oriri, posse.

Quod in morbo gallico Hepar necessario non sit prima sedes affecta. & utrum si qua pars ex internis priuatim afficeretur, potius caput quā iecur affecti deberet. Cap. XV 11.

SPRIMA SEDES AFFECTA SIT, PERSCRUTEMUR, QUAM. n. quicumque de gallico morbo hætenus scripserunt, & affectæ sedis meminerunt, omnes uno ore locum affectum id esse statuunt, quia tamen multi proprio arbitratu sic dicunt: aliqui rationes quidem afferunt, sed obscuras, atq; admodum friuolas: abs re non est nunc id ipsum inquirere, sed si præfati fuerim, primam sedem affectam modo appellari qua læsa malum omne, quod curari debet hinc oritur. Rationes itaq; quibus id suadere nituntur hæ sunt. Morbus omnis Galeno auctore per se lædit actionē. morbus unus unam partem requirit quā lædit, morbus gallicus unus est morbus, actio quā per se lædit, illa est quæ naturalis nūcupatur: huius actionis hepar, est prin. Morbi igitur gallici prima priniceps; sedes hepar erit. Illud probat, qm naturali actione nutrimentum atrahitur, retinetur, concoquitur, apponitur, assimilatur, & quicquid excrementi est excernitur: In hoc autem morbo primum grauius corporis, & torpido quadam apparet, color item niger, pallidus, albidus, morti similis, excrementa in par-

ticulis omnibus retinentur immunde gummitiones, tubercula, pilorum defluuia, sanguis a sua natura immutatus. Quippe natura in his aut crudum non coquit, aut concoctum non apponit, aut excrementum per conuenientes uias non expellit: quo fit ut naturalis actio a morbo gallico semper lædatur. Alij rursum quoniam inter ea quæ gallicam luem sequuntur, unum tantummodo symptoma est, quod illum perpetuò comitatur: alia. n. non semper sed aliquando comparent. Id autem exustio est, ut ulcera in pœne, in ore, in uulua, ut pilorum defluuia, ut gonorrhæa, & urine mordaces ostendant. nulla uerò alia corporis pars est, quæ id efficere possit quā iecur, Quippe quod humorum officina est, a quo tanquam a fonte scaturiunt. Iecur igitur erit gallici morbi principalis sedes. Alij sic argumentantur, fere nunquam sine pustulis gallicus morbus nascitur, pustule a uitiato sanguine oriuntur, sanguinis autor hepar est, Præterea plerumq; ortum in pœne ulcus bubo in sanguine sequitur, qui locus (ut dicunt) hepatis emunctorius existit: Quocirca morbi gallici potissima sedes hepar erit, id etiam facile probari posse uidebitur consideranti id quod nos supra scripsimus, nimirum quod uitiosum alimentum in utero susceptum huius mali causa sit: deinde quod per umbilicum ad hepar intro primum feratur, sicut. n. prima sedes quæ id recipit, hepar est, ita quoq; læsionis, quæ ab eo fit, primus locus hepar erit. Nisi aliud sit dicere, iecur primo accipere uitiatum alimentum, quod morbi gallici causa est, subinde ab eodem infici, aliud uero primam gallici morbi sedem hepar esse. Namq; umbilici uena quæ intus quoque post ortum in nobis remanet priusquam hepar, recipit, & inficitur, nemo tamen eam esse primam sedem contēdet: prius etiam os uenenosam potionem recipit, & eadem inficitur: non tamen prima ueneni sedes os semper est, sed interdum uentriculus iecur cor, sequitur ergo prius forsā esse quoad tempus, & ordinem inficientis alimenti, non autē prius quoad uim, & inquinamētum noui mali. Quāquam etiam non inepte quis respondeat alimentum humani fetus in utero non ab hepate tantum, sed aliunde quoq; in corpus distribui: Verū hoc ne contentiones innumeras exsuscitemus, de industria prætermittamus. quia tamen aliquis adhuc urgere posset, asserens in fetu ipso primum omnium hepar creari, atque in hoc præparari sanguinem ad aliorum membrorum nutritionem, proinde maiorem ibi moram trahere & hepar inquinamento quum illud excitatur, magis promptum quā reliqua membra reddere, id eoq; primam morbi gallici sedem esse. Huic rursū dicatur: quum sanguis elaboratus in hepate matris

matris ad fetum alendum delegetur: nō opus illi amplius esse quod in fetus hepate in sanguinis naturam permutetur. iam. n. sanguis ipse est, & omnino quoniam sanguis in hepate matris probe conficitur, illius noua regeneratione fetum in utero non indigere, sed sola nimirum mutatione, qua sicut in matris corpore nutriendis eius membris dedicatur, ita fetui toti & generando & alendo & augendo subuenit: adde quod asserere quoque licet, ex sanguine matris omnia fetus membra constare, simulatque generatur: nō autem hepar multo ante fieri, quo deinde sanguis in illo gignatur ad aliorum membrorum nutritionem sed simul & hepar & reliquas partes pro ut cuiusque natura postulat, ex hoc sanguine fieri, nutriri, & auferere, id suadere tum quod aliqui singulas partes simul fieri tradiderint, sed has intra initia magis apparere quam illas, quia per id tempus hæ plus alimenti, atque citius fumunt quam illa: tum quod fetus in utero paratum habeat alimentum, quæadmodum & planta: quæ sicut hepate non eguit, ita neque fetum huius causa in utero egere. Hæc responsa sint ei, qui probare conatur quod hepar prima morbi gallici sedes existat: quoniam primo recipit alimentum uitiatum, quo fetus in utero nutritur, & quoniam in eo primum permutatur ad usum reliquorum membrorum, sed ad alia argumenta trāseamus: illi ergo seipos fallunt, quum assumunt, ac si compertum esset, morbum unum unam affectam sedem priuatim habere, Gal. n. cui soli credunt, aliis quibus morbis illam auferit: quando inquit 2. de differ. febr. cap. ultimo. quæ circuitum non habent, in his nulla est corporis pars quæ præcipue sit affecta. Præterea potest interperies tum calida uel frigida, tum sicca uel humida in toto corpore præter naturam creati, nulla parte peculiariter affecta. sed id nihilominus concedatur. quomodo probabunt quod hepar naturalis actionis sit principium? nonne in plantis hæc actio similiter est? in quibus nec hepar, nec hepatis aliquid proportionem respiciens inuenitur? Verum id quoque detur: quoniam patio naturalis actio a morbo gallico lesa esse dicetur? ubi eum sola surditas, aut sola cæcitas, aut sola uigilia (ut 1. lib. narrauimus) & nihil aliud, sequitur, Quæ nam indicatio curandi hepatis hinc oritur? sicut ubi unguento ex argento uiuo, aut suffimento ex cinnabari hic morbus curatur: quæ nā hepatis magis quam aliorum membrorum ratio habetur? Deinde si iecur principaliter læsum esse oportet, quia natura male coquit: tum in omni febre putrida, quia coctio lesa est (id. n. ostendit putredo) hepar similiter affectum esse: quum tamē gallicus a quo ne latum quidem unguen discedere uolunt, in hac lienem, in illa uentriculū:

A in alia iecur affici 1. ad Glauc. admoneat. Quo item pacto grauitas corporis atque torpedo ipse ciatim hepar affectum magis quam cerebrum quo læso plerumque uisuenire solent significabunt? Neque color niger, neque pallidus, neque mortui similis, signa hepatis læsi magis sunt, quam doloris capitis, aut uentriculi, aut cuiusuis alterius membri, aut uigiliæ aut melancholiæ, & huiusmodi: sicut etiam neque in ipsis particulis excrementa superuacua & destillationes, atque gumitiones, neque item sanguis immutatus quippe qui ut hepate mutato mutatur, ita etiā hoc illæso, sed alijs partibus offensus, aut dolore aliquo uehementer infestatis perturbatur, atque corrumpitur. In summa signa hæc, quoniam alijs præter naturam affectionibus communia sunt, per hæc eadem non arte stari affectum iecur licet, sed suspicari: attestari uero liceret si orto penis ulcere priuatim in hypocondrio dextro sub quo manet hepar ad septum usque transuersum circa spurias costas, aut calor insignis, aut dolor, aut mordicatio, aut tumor, aut tensio, aut grauitas, aut quid tale sentiretur. Quippe horum quibusdam, uel omnibus apparentibus, tum alia, quæ prius dicta sunt tæquam in syndromem euntia fidem facerent: sed quum gallico morbo præsentem, illorum nullum necessario adfit, ex illis quod hepar primaria morbi gallici sedes necessario sit, colligi non potest. Eadem ratio est contra eos qui proprium gallici morbi symptoma exustionem esse uolunt, atque hanc ab hepate tantum nasci, ideoque hepar eius affectionis primum locum esse, contra item illos qui tum a pustulis, tum a bubone argumentantur: hæc. n. omnia aliunde quam ab hepate oriri possunt: sed nisi talibus indicijs, qualia nunc recensuimus hepar offensum esse ante nouerimus, neque ab illo se creati testabuntur. neque illud simul affectum esse certo indicabit. Quippe exustio alimentis uitiatis gigni potest, hepate nihilominus recte se habente, hoc est hepate sanguinem uitiatum generante non sua quidem, sed alimenti quod sumitur culpa: ac si quis saluta sæpius comederet, pustulasque percutem exurentes pateretur. Curandi indicatio esset non hepar (ut dicitur) alterare, nisi ex accidenti: sed saluta ipsa remouere. Præterea quod prohibet bonum sanguinem ad cutem delatum in ipsa cute (nihil consentiente hepate) putrescere? quemadmodum inflammationem ex optimo sanguine (ut ad Glauc. 2. Gallicus docet) ortam suppurarem? Nonne in eo quod puerorum lactumem uocant sanguis in capite, & non in hepate corrumpitur? Neque pustule iecur affectum priuatim ostendunt. si quidē Gallicus passim omnibus corporis partibus peculiarem nutriēdi uim inesse statuat. Quocirca ubi forte uis ista errat, potest alicubi

bi succus aliquis putrescere, ut in furunculis, qui in manibus, & alibi nascitur, experimur, nihil hepate prorfus patiente. Neque perspicuum est quod supponit, hepar sanguinis fontem esse, licet, n. Gal. id affirmet: cōttarium tamen antiquissimi uiri tum Hip. tum Arist. tradiderunt: Quippe qui cor esse uolunt. Neque item ubi pœnis ulcusculis laborat, si bubon in inguine gignatur propterea secur affectum esse declarat. plerumq; n. ex humore, qui per pœnis ulcus ante purgabatur, ad inguem retrocedente bubon creati pōt: ut uidemus etiā ulcusculo pedem infestante, mox humori qui per ipsum purgabatur itinere clauso, talem in inguine abscessum gigni: quemadmodum succo qui in morfu aspidis relinquitur, foras non extracto, reliquum corpus intumescere. nam quod dicunt in destillationibus, aut articulo- rum doloribus hepatis calore uapores caput petere, deinde humores, qui in capite sunt ab eodem liquefieri, & destillationem ipsam ori- ri. id ex arbitratu, & nihil quidem medice di- cunt: siquidem in Medicina (ut docet Hip.) nul- lam aliam certitudinem inuenies quā cor- poris sensum. At hi nullum indicium sensui notum ostendunt, nisi euentum ipsum qui nō magis ab hepate, quā ab alijs partibus nasci potest. Huc pertinet quod hic morbus in Eu- ropa plerumq; foris aduenit: urputa ex coitus contagione, aliquo circa pœnem exorto ulce- re: olim uero antequam ille innotesceret, simi- le quoq; ulcus ex coitu gignebatur. uerum id facile, breuiq; tollebatur, & reliquum corpus integrum relinquebat, contra illud, & curatio- ni contumax est, tardeq; submouetur, & cor- pus ipsum subinde inquinat. cur igitur in hoc uolunt hepar principaliter affici, nō autem in illo, quod sexagesimo ab hinc anno nihil mi- nus quam id ex coitu cum meretrice nasceba- tur? cur nunc magis quā prius sedes mali quod in pœne gignitur hepar est? Profecto nō quia diuersa est ulcerum figura, quippe que ea dem plerumque est, non quia locus primus alter est: nam idem quoque cernitur. nec quia id ex contagione oriatur, illud uero nō item: siquidem utrumq; a coitu scdo creatur, & cō- tagio ipsa ut primo lib. ca. ultimo declaratum est, non magis hepar quā caput, aut cor, aut aliud membrorum primo affici significet. Re- spondebit aliquis ex hoc ulcusculo multa alia percussa subinde gigni, id quod hepatis pro- prium esse receptum est: ex illo nullum: prae- terea quod curandi ratio uaria est. Etenim il- la facilis, hæc difficilis, illa uetus, hæc noua, ideoq; morbū hūc ab illo ualde differre ut ue- ro id ita sit, quis tamē crederet uai soli articulo- rum, aut ossium dolores, aut sola cæcitas, sur- ditasue, aut sola sim plex que uigilia, ut nobili Romano accidit, aut alij pter naturā affectus,

E corporis nequaquam mutato sine cutis ulce- ribus sine manifestis erosionibus, sine gum- mitionibus, hominem infestant, quod hepar principalis huius mali sedes iure statuatur? ac licet huius cura noua sit atq; difficilis Quid tamen ad probandum quod eius primaria se- des hepar sit sit? pariter enim morbi noui om- nes, et qui curationi reluctantur, pro loco affe- cto hepar haberent: quod ut uerum non est, ita hepar huius mali sedes neq; necessario ne- que semper erit: quanquam aliquādo esse po- test, ut cæterq; quoq; corporis partes. Etenim sedes affecta uidetur esse, tum quæ primum af- ficitur, tum quæ ita se habet, ut ab ea malum omne subinde procedat: talis in huiusmodi contagiosis non hepar est, non aliquod unū, sed pars illa corporis quæ primum afficitur, & a qua simul omne malum manat: quemadmo- dum in aspidis morfu nemo recte dicet partē hanc corporis magis quā alteram affectam semper esse, si nanq; ferit aurem, auris est, si manum, manus, si pedem, pes, si nasum, nasus, quæcumq; ergo pars corporis icta sit, hæc affe- cta sedes est, & nō perpetuo certa aliqua. quip- pe illa statim amputata non ulterius serpit ma- lum, manente uerò non solum serpit, sed ple- rumq; statim interimit: ita etiā si pœnem gal- licum ulcus, exempli gratia, primum occupet affecta sedes pœnis est, si labra, ut in infantibus lactentibus, labra: si in nutricibus papillas, papillæ: atq; adeo sicut aspidis morfus qui ubi partem aliquam pupugit, tum reliquas om- nes celeriter quidem, sed partem post partem inficit, digitus enim puncto, sedes mali digitus punctus est, a quo malum omne mox per uni- uersum corpus diffunditur: ita ubi gallicum ulcus ex coitu cum impura muliere pœnis ac- cepit, mali sedes pœnis qui primo infectus est, erit: non hepar, non aliud corporis mem- brū. Peter aliquis ubi pœnis omnino curatus est, & iam ab omni malo liber, remanente ad- huc in corpore lue gallica, quanam relinqui- tur in corpore huius mali sedes? huic respon- detur quod ea pars que deinceps primum af- ficitur, mox altera & altera, per partem post partem, ueluti per circuitum; ita ut in multis per aliquod tempus gula sit, in multis nasus in alijs aures, in alijs palatum, pro ut malum firmatur, aut cedit: & omnino ut morbus galli- cus in omne morborum genus qui a putredine oriuntur (quemadmodum antea diximus) cōuertitur, ita nullam in corpore peculiarem sedem sibi præscribit, quum enim illi non uni- cam sibi sedem uindicent, sed alij caput, alij ie- cur, alij lienem, alij uetrem, & alij aliud mem- brum: nerisimile est hunc morbum, et uariam & non omnino certam sedem fortiri, pro ut singuli morbi, in quos pasim immutatur, nō unum affectum locum, sed alij alium atq; aliū sequuntur,

sequuntur, demum si qua pars ex internis partibus priuatim afficeretur, potius caput quam iecur affici debere: exorto enim in pœne propter foedum coitum ulcere, ferè statim illud cernitur dolore aut diffillatione, aut grauitate, aut pulsu tentari, aut calefcere, aut pallere, aut sudare, uariasq; mutationes accipere tanto manifestius quam hepar, quanto minus circa hipochondrium dextrum, sub quo hepar est neq; calor, neq; frigus, neq; tumor, neq; tensio, neq; dolor, neq; grauitas, neq; aliquid huiusmodi tum a medico tum ab ægro per id tempus sentitur, huc accedit quod non leuis consensus inter caput, & pœnem (ut experientia docet) inuenitur: superioribus namq; annis nostra etiam num çtate, quodam magni nominis chirurgo, rem quandam quæ ueluti filum album in pœnis ulcere dextrum uersus hæere uidebatur, uos sella rapiente, statim caput, & collum ægri in dextram partem quam filum erat, reclinatum est, atq; ita octo uel nouem menses permanfit. Ad hæc chirurgus alter ægri cuiusdam præputium gallicis ulcusculis inquinatum, unguento ex hydrargyro semel tantum, & id solum uespere inungens mane faciem illius totam caputq; totum, reliquis partibus integris, excepto pœne, inflatum reperit. Præterea lanio cuiusdam urinæ suppressionem patienti, argentea fistula in uirgam uiolenter immiffa tum sanguine prodeunte statim ceruix ingenti cum dolore conuulsa est, aures obtusa, tēpora; uelut realiqua insigniter comprimente, depressa. Atq; hodie hic Romæ uir quidam nomine Bassianus apud officinam ueterem ubi nummi signabantur, urinæ difficultati ob carnem in uirgæ canali natam obnoxius quando urina forte suppressitur statim uehementissimo frontis dolore afficitur quando autem illa subinde soluitur, statim ab eo uindicatur huic simile est quod Illustrissimo Euandro ex nobilissima comitum familia nuper accidit per hyemen enim scabie quædam laborabat: circa præputium ingenti pruritu afficiebatur, id sæpe apud ignem ambabus manibus uehementer fricabat, sed cum huius immoderate frictionis causa id solum, neq; sanè totum sed summa eius pars, & non alia in græcænam, deinde in sphæcelon intra breue spaciū incidisset, statim surdus effectus est, in faucibus uelut aculeos sensit, deuorare non potuit. Huc pertinet quod caput ex coitu maxime omnium imbecillum red dicitur, quod item & capacissimum, & ueluti cucurbita medica (ut inquit Hip.) uniuerso corporis superstat, ita ut quæ infra sunt facile, ad se trahat. perinde ac tum multo morbosius quam hepar existat, tū pœne affecto longe prius quam hepar afficiatur, plura referre possem, sed hæc satis nunc sint ad docendum quod

caput pudandis ualde consentiat, & quod si pœne gallicum ulcus patiente caput, aut iecur primo semper afficeretur, multo prius caput quam iecur affici deberet, tum propter dicta, tum quia caput in utero potissimum repletur uitiato alimento: a quo morbum hunc oriri probauimus, ut ostendit uocatum lactumen quod paulo post ortum in capitibus puerorum præcipue nascitur. sed re uera neutrum (ut proxime diximus) necessarium est: potest enim prima sedes affecta, hepar esse potest caput, potest lien, potest in mulieribus non nisi uterus, potest in uiris pœnis solus, potest etiam interiorum locorum quilibet primo affici post pœnem post labra, post mamillas: non enim refert unde morbus hic incipiat, se ubi sistat, minimeq; in morbis nullam sibi sedem peculiariter affumentibus (quales sunt ex naturæ necessitate contagiosi (ut primo lib. docuimus) perpetuus esse primus affectionis locus idè potest. Quocirca hepar in morbo gallico neq; semper neq; necessario est prima sedes affecta.

Quod hepar qua calidum non sit morbi gallici sedes: neq; quod hepatis calida frigida uel in temperies sit, morbus gallicus: neq; item quod sit (ut quidam dicit) à tota substantia morbus.

Cap.

XVIII.

TAM multo minus difficile est illos confutare qui primam morbi gallici sedem in iocinore semper statuit pro ut intemperie calida laborat; proinde id quoq; malum intempriem esse calidam si namq; (ut proxime disputauimus) hepar non perpetua est huius mali sedes neq; planè erit pro ut calidum est: quod enim fortè in locis calidis scilicet in Africa (ut qui buisdam placet) magis quam in Germania inueniat. id non prohibet quo minus & calidi & frigidi hepatis homines in his locis æqualiter inquinat, nam omnes ferè quotquot in Africa sunt (ut memorie prodiderunt) siue calidi siue frigidi siue humidi siue siccis, indiscriminata affecti sunt, quemadmodum & si in Germania (ut ab aliis audico) magis feruet, magisque contumax est, quam in Africa (id quod uerisimile est propter aerem, & locum qui sua frigiditate morbum gallicum ab eius naturalis ad cutim impetu phibet, & solida partes inuade re, easq; grauius depasci cogit) similiter tū & calidi, & frigidi hepatis homines lædit. At uero si calida hepatis intemperies id malum esset, aut leuandum naturam, aut præter naturam esset utrouis modo, uel ij soli qui hepate naturaliter calido sunt afficeretur, uel ij sæpius atq; ce lerius, quum tamen neutrum usu ueniat. Præterea non ita promiscue (ut ante ostendimus)

E dimus)

dimus) inficeret omnes siue sanos siue egros E *Quid morbus gallicus sit. Cap. XVIII.*
 tam qui calido quam qui frigido hepate sunt, calidos namq; aut magis aut minus aut citius aut tardius infestaret, & omnino distinctio quædam aperte cerneretur quo ad contagionem huius qui intemperie calida est, & illius, qui frigida. Vt. n. ex corporis partibus hepar quum intemperie calide sit, huius mali sedem esse volunt, ita homines intemperie calida affectos huic malo plus minusve obnoxios esse distinguere deberent, propriaq; signa sensui manifesta, quibus id priuatim cognosceretur, docere, quod quum minime contingat (quum nihil horum seu uulgus seu peritus aliquis quo ad infectum hac usq; docuerit, aut docere secundu F sensum cui soli medicina credit, possit) relinquatur, a vero alienu esse statuere non solu quod hepar sit huius mali sedes, sed etiam quod ubi calida præter naturam intemperie afficitur, & quod intemperies calida sit omnis gallica lues eadem ratio est contra eos qui ad frigidam referunt: siquidem hæc lues (quem admodum uariolæ morbiliq;) singulos homines tam calido quam frigido temperamento præditos indifferenter inficiat. Afferere uero quod sit (ut quidam opinatur) a tota substantia morbus, priua fronte aliquid effatu dignu esse uidetur, in recessu uero nihil ferme aliud, quam quod æq; ignotum sit, ac antequam quid esset, inquirere G perinde. n. hic loquitur atq; ij qui a ppriate occulta aliquid agere asseuerant: quod simile est ac si dicerent ab ignota, id quod nihil est dicere, nihilq; definire. Sed is a Galeno quem maxime omniu sequitur, longissime recedit; quippe ille tria tantum morboru genera statuit quibus hic morbus nequaquam comprehenditur quartum igitur morboru genus ponere, oporteret. Deinde licet auxilia quæda a tota substantia uocentur, & morbus gallicus a ligno guaiaco, a sarza parilla, a chynæ radice curetur, quæ a tota substantia agere creduntur propterea tamen nõ sequitur, ut is quoq; a tota substantia morbus existat, quandoquidẽ tũ H hæc, tum alia huiusmodi his morbis quos hoc genere non complectimur, opitulantur, sicut lupi intestinu colico, magnæ bestię unguis epilopsiæ, mepilorum oscula renu calculis, adde quod non solu his præfidij, sed multis alijs atq; herbis uarijs (ut nouarum Hispaniaru scriptores perhibent) in Indiis occidujs hic morbus sanatur, & in nostris oris interdũ exercitatione multa interdum uaporarij usu si sudor multus citetur, interdum aluum paulatim & sape, & diu ducendo; quæ omnia similiter a tota substantia agere asseuerare pertinacis animi est.

His itaq; cognitis iam satis constat morbum gallicum perinde ac uariolas, morbillos, & elephantiasim, affectionem esse ex naturæ necessitate contagiosam, huiusmodi uero quam liber (ut primo li. docuimus) ortu habere ab alimento in matris utero propter copiam uitiatu, id quæ factum humanum non modo non posse intus inclusa non assumere, sed neque in omnem suam substantiam non conuertere, & nitium planè putredinis esse, quem admodum in ferro rubiginis fomes, simulq; ostensum est, quomodo hæc putredo omnibus ferè hominibus communis, loci tamen & uictus & aeris ratione permutetur in morbos alicui regioni peculiare, ut apud Europã in morbillos, uariolas uero apud Aegyptu in elephantiasim, apud Indos occiduos, in gallicum morbum: ita ut morbus gallicus non in iuria nuncupari possit affectio putris in omnibus corporis partibus ob uitium primi alimentu, conueria in contagiosam, quæ ex naturæ necessitate reperitur apud Indos occiduos, putris enim est, quia in vitam homini putredinem qualis ea est ex qua mensuris putrefactio morbillos ac uariolas alicui aliquando creati uoluerunt, comitatur: & hoc differt a pura intemperie, & ab affectione alia quæ putrida non est: ponitur uero in omnibus corporis partibus, quoniam alimentum uitiatum unde hæc oritur, non potest in uniuersam partem humani substantiam non permutari: quo nomine ab affectione putri, quæ unam tantum partem peculiariter afficit, aperte discernitur. Sed additur ob uitium primi alimenti, quoniam affectio quædam putris in omnes corporis partes diffusa inuenitur ut pestis aliqua quæ licet a uitiatu quoque alimento gignatur, non tamen ab eo quod primum est, & quod in utero ex naturæ necessitate accipitur. At quantum hæcenus Elephantiasim, morbillos, uariolis, & alijs id genus morbis communis est (nã quod ad hæc putredinem attinet, in morbum Aegyptu, Europæ, atq; alijs locis peculiarem æqualiter immutari potest) quia tamen nunc morem, naturamq; eius morbi refert, qui peculiariter Indiã occiduã exercet, id circò dicitur conuersa in eã, quæ apud Indos est ex naturæ necessitate contagiosa, & a reliquis alioru locoru morbis ex naturæ necessitate cõtagiosis distinguitur. Hęc eo confirmatur quod in cõfessio iã est morbu hunc ex Indiis occidujs huc irrepisse, ibiq; talẽ esse: qualis apud Aegyptios Elephantiasim, quales apud nos uariolæ, atque morbilli, semper item calorem quendam corpori superinducere nunc fumidum nunc acrem, nunc foetidum, quæ omnia putredine præ se ferunt. Neque tum putredinis expers est.

est, quum oculos sola uidentis facultate priuat, uel aures, surditate duntaxat afficit.

Nam ulceribus uel in pœne, uel in ore, uel aliubi primū existentibus uel ipsa gonorrhœa aut aliquo huiusmodi malo, quod ex putredine nascitur, præcedere tales affectus oriri solent; atq; his siue perseverantibus, siue etiam adhuc sanitati restitutis, uapores acres putres huius mali causa in corpore ante concitari possunt, & subinde ad oculos, aut aures deferri, & eorum spiritus corrumpere, & uidendi, uel audiendi sensum penitus tollere, quemadmodū quoq; ab inquinato corpore in id quod integrum est pellunt & spiritibus comixti hos eosdem solos, & nihil aliud ledere soleant sum etiā gummitiones, & alij morbi, qui pituitam præferunt ex hoc morbo nascuntur; putris enim calor quemadmodū ignis glaciæ, aut niuæ, humiditatem quæ iam concreta est in corpore liquans, tales affectus generat. Sed fixim dubitabit aliquis cur labe gallica, quum affectio putris esse statuatur, putredo autem nunquam sine colore sit, indifferinatim inficit tam calidos quam frigidissimos nam ut apud mæxicos communi usu receptum est, putrida febris celerius in calido humidior; temperamento gignitur, quam in alio quocunq; proinde magis in calido, quam in frigido. Huic respondeatur non idcirco putridam febrem in corpore calido & humido citius creari, quia illud simpliciter calidum, aut simul calidum & humidum simpliciter sit. calidum enim & cum putredine, & sine putredine reperitur. Ideo Hip. lib. de ueteri medicina, non propter calidum simpliciter homines (inquit) febricitant, neq; hoc est simpliciter affectionis causa, sed est & amarum & calidum, idem & calidum & acidum & salum ac calidum & alia infinita. Sed qui calido & humido temperamento sunt, maxime omnium putredinis morbis sunt expositi, propterea quod per ipsam sanitatem putredinis non nihil habent, uelati tum ex sudoribus cōiungere licet qui grauius his olent, tum uero ex urinis, deiectione atq; etiam ipsa expiratione, etenim qualis est hircorum, talis est & talium naturarum temperies, ideoq; prompta est ex qualibet occasione tum alijs ex putredine morbis, tum uero febribus corripit. Ergo non propter temperamentū simpliciter calidum putrida febris celerius gignitur in his quam in alijs, sed quia temperamentum calidum & humidum putredo quædam comitatur, frigidum uero non similiter, quocirca Sicuti putrida febris non in quolibet calido temperamento, sed in eo quod putredinis aliquid contraxit, facile creatur: ita licet morbus gallicus affectio putris esse dicatur, a qualibet tamen putredine non oritur, sed ab ea tantum quam proxime diximus: nec qualiscumq; calor huiusmodi putredinis calor est sed qualis ab

illa requiri gigni; solet, ita ut non, febris tertianæ, non quartanæ calor hanc putredinē (ut etiā primō libro retulimus) excitet, sed is qui ab eadem in omnibus corporis partibus existente manat, non autem quo ab homine quouis modo uel febricitante uel apud ignem nimis calefacto. Itaq; interroganti cur morbus gallicus indifferinatim gignitur tam in calido, quam in frigido temperamento, quamuis affectio putris existat: respondendum quia cum quocunq; calore non facile coniungitur, sed cum eo potissimum, qui à simile putredine cuius ipse est, oritur. Hinc aliqui quorum frigidius est, temperamentum, citius inficiuntur, quia plus inuita putredinis habent: & aliqui natura calidi, tardius: quia minus: ita etiam alijs, ut plus minusue alimenti putris in utero contraxerunt, uariolas, morbillos, morbum gallicum elephantasim, & alios, id genus morbos, magis minusue patiuntur.

Cur aliqui lue gallica infecti pinguescere uidentur dein in pilorum desuuium incidunt, & nigri eorum oculi in albidum permittantur. Cap. XX.

Hinc pustule per totum corpus & cum ulcere & sine ulcere, ignes lacti, gangrenæ, & alia putredinis uitia: hinc fluxiones, gummitiones, articularum dolores: nam licet ab alijs causis quam a putredine gigni queant, quia tamen hac præcedente cum hoc morbo gignantur, æquum est ut magis hinc quam aliunde gignantur. hinc aliqui morbo gallico affecti pinguescere præter consuetudinem uidentur, & horū oculi ex nigris cæsijs, & ex cæsijs albi fiunt pilij: dealbantur, omnes enim succi qui in corpore sunt, interna putredine quæ iam sopita erat in uniuersum excitata, & ad secundum actum deducta, quū permittantur si naturā huius permutationi (ut solet) intersit, in album colorem in primis uertuntur, quemadmodum ubi sanguis natura adhuc agere suppuratur, album colorem primo indipicitur, & in pus conuertitur, quod dicunt album, læne & equale: quem admodum etiam aquæ foueis contentæ ubi putrescunt, primum albide, deinde pro ut plus minusue a natura recedunt flauæ, uirides, ac nigæ cernuntur. Itaq; uniuersa hominis substantia in putredinem, ut sic loquar, secundi actus abeunte, morboq; gallico mitiore iam existente & natura nostra huic eidem ad resistendum non æque debili atq; ab initio, sed quasi robusta, totius substantiæ putrescentis color (quia putredo mitis est, & natura concedens) albidus sit, atque oculi similiter, aut coejijs ut alias ab alba pituita, ita ab huiusmodi putredine albi redduntur, corpus uero totum impedio magis tumescit, ita ut maxime pinguescere existimetur: tum quia forte per id tem-

pus nimio plenum alimēto est: tum quia iam actu secundo putre totum efficitur, putredo uero quęlibet acrimoniā quādam prę se fert: quę carnosum corpus intra initia tangēs tanquam urtica mordicat, & in tumorem attollit. Adde quod ut totum putre sit, ita magis calefcit, calefcens uero, utpote, primum tenuioribus facis succis, maiorem locum requirit, & uniuersum corpus tumeſcit, nec ignoro & ab alba piruita, & ab alimento quod primo albū a natura fit per uniuersum corpus attracto posse corpus ipsum tum pinguelcere, tum albeſcere, sed quod ad presens negotium attinet, ab huiusmodi putredine (ut retulimus) hęc duo provenire censendum, quę quum sine calore non sit, his qui morbum gallicū intemperiem ualidam esse uolūt, cōcedamus ita esse, hoc est calidā, non simpliciter quidē ut opinantur, sed prout a putredine homini inſita gignitur.

Quum hic morbus extenuet uir uictu extenuante tollatur. Cap. XX I.

Ex his quoq; non difficile est nosse cur hic morbus quum uehementer extenuante tamen uictu maxime indigeat: quandoquidem a crassiore fouetur & crescit, quippe uerisimile est ab extenuante magis augeri debere quam minui: ei namq; quod suapte natura extenuat si alterum extenuans addideris multo magis extenuet, oportet: nisi extenuandi modus alius sit in hoc atq; in illo, siquidem morbus extenuat quia putredinem in toto corpore suscitans non permittit illud (ut par est) nutriri: quo fit ut gratileſcat, ac emarceſcat, uictus uero qui extenuat, humiditatem subtrahens quę putredini materiam subministrat, ut morbi causam minuit, ita uires ipsas aduget. Hęc pertinet, quod uictus qui in hoc morbo dari solet hoc est, cibis exiguis: quo minor est, eo magis amplā medicamento uia permittit, quę in uniuersum corpus efferri debet, alioqui si copiosus esset tum ualde obſtaret quominus illud efferretur, tum rei uitiatę cōmissus & in illius substantiam immutatus uictu ipsū geminaret. Ad hoc accedit totius corporis trāspiratio amplior atq; facilior, quę sicuti iustu extenuantem, & cibum exiguum sequi solet, ita his quę in corpore sunt, passim putrefcere incipientibus, uias aperiens atq; amplificans, perſtatū prebet, & refrigerantē perſpiratę calorem alienum qui nouę putredinis author est, foras expingit hęc dicta iufficiant dubitanti cur morbo huic extenuanti, uictus etiam extenuans conducatur.

De signis Morbi gallici, quando sponte natura gigni potest, & quando ex contagione iam gignitur. Cap. XX II.

TAM, ut opinor, ex his quę non eleganter dilucidę tamen & ut nobis uideretur, uerē di-

xi-mus, satis constat, quid morbus gallicus sit, utrum nouus an antiquus, quę illius causa, cur omnes homines inſiciat, cur tam facile contrahatur, cur tam difficile expellatur, cur etiam, quod ad ipsum attinet, non interimat, & alia multa quę breuitatis causa nunc omittimus. Proximam est non ignorare, quoniā hic morbus nunc sponte naturę, hoc est sine ulla contagionis suspitione, quę propinqua sit, aut manifesta, quemadmodum morbilli, uariolę, ac elephantiās, nunc ex contagione palam gigni solet cognosci sponte naturę oriri, ubi cōtagiū nullum uel in proximioribus parentibus, uel in ipsis iam natis eiusdem morbi precesserit: manifesta uerō repletionis adſunt indicia, quę quum in corporis totius putredine feratur, hanc eandem excitat, atq; ex actu (ut dicunt) primo in secundū, & iuxta impulsoris naturam in morbi speciem ex necessitate contagioſi deducit. ſcire autē licet huius repletionis signum esse, ubi crescunt nimis tum pili tum ungues, simulq; plenum cernitur corpus, minimeq; tabeſcere, (tabidis enim ungues, piliq; alia ex causa crescere uidentur) item si corpore nequaquā extenuato uel oculorum rubor uel tuſſis adeſt, si facies plenior, si caput graue, aut dolens, si urinę crassę albidę, si calor præter morem est auctus, si nullius contagionis est suspicio. Hęc omnia uel plurima morbū hunc, ubi iam est, sponte naturę gigni significant. Sed ex contagione creati iustum est quū hęc ipsa non affuerint, uel si etiam affuerint, aliquid tamen quod manifeste inquinari, antecesserit, subſequantur uerō ulcera uel in pœne, ut in adultis uel in ore, ut in lactentibus, uel in papillis ut in nutricibus, uel in utero ut in aliis mulieribus; deinde bubones, in inguinibus, pustulę mori fructus figuram imitantes, dolores inguili, sterni, articulorum, dentium, gonorrhœa mēstrua alba, lassitudines totius corporis graues calores interdum a lumbis incipientes, mox in uentriculum ad thoracem, aut scapulas in caput usq; ascendentes, febres diuturnę, sed paruę, destillationes, tuſſes, tubercula dura, inflationes, extenuationes, impinguationes, pruritus per totum corpus, ac pustule sæpe rubetę in toto carnis genere sensus ac si corpus uniuersum urtica pingeretur, tuſſeq; minutim cederetur, crepitus uentris prætor cōsuetudinē, ructusq; crebri, atq; spiritus per os cum calore moleſto prodiens, & nonnunquam male olēs, neq; non & dentium malū inexplicabile, quippe qui nunc astringi, nunc laxari, nunc puerire, nunc torporē, nunc ex alueolis extra prorūpere. nunc intro subire sentiuntur: præterea oculorum aut aurium perturbationes sed inſuetę uox rauca, perseverans, cum faciei pallore non consuetopustulę sicca aspera præsertim in fronte cam frustra uel alba, uel pallida, uel liuida, uel

vel nigra uel ex his mista: pilorū itē defluvia, & alij præter naturā effectus, modo longi sint, & communibus antiquorum curationibus cōtumaces, nam & olim antequam lues hæc innotesceret, ex coitu cum meretrice cum ulcera in pœne, tum bubones, & gonorrhææ creabantur, sed hæc non magno negotio curabantur. Deniq; ubi contagij suspicio est, morbo autem nature suæ impetum retinente (id quod ex inquinante cognosci potest) semper hominif propter timorem aut dolorem aut uacuationem aut aliquam aliam causam extenuetur, prius bene appetit, pulchrior ac longeplenior quàm pro consuetudine fieri uidetur, postea non appetens fit, & tristior atq; gracilior: quippe hic morbus (ut ante diximus) naturaliter ad extima prorumpit, sæpe etiam numero liquefacit, liquesciens uerò primum replet, subinde sensim extenuat. Illud quoq; non leue indicium est, cum contagij notis, & curandi consumacia, & tarditate tandem id malum ubi de cocti gurgaji, de quo proxime loquimur, retunditur, aut superatur, si perpetuo calidior quàm natura patitur, æger appareat, si a coitu a luctu, a lætatione, tam diuore facie fiat idq; periret, si ulceribus ortis in pœne, in utero, in pupillis, in labijs, aut si nullo apparente ulcere, modo cum inquinato consuetudo intercesserit, uir, mulier, puer, diutino capitis dolore, aut longa uigilia consiciuntur: si præcipue manuum uolæ, pedumque plantæ calidiores præter naturam redduntur, si has eisdem rubor inficit, si pruritus priuatim infiat, si ueluti rhagadia, & apofirmata, hoc est rima, desquamationesq; in eisdē oriuntur, si in capite aut pueri aut uirij aut mulieres ceu-voea tū lactumen generetur, pediculi uerò neutiq; subsint: hoc. n. signo distingui quidā arbitrantur ab eo qd sine lue gallica est, in hoc. n. pediculos tubesse, in isto minime. quin etiā si morbus gallicus insit subinde pediculi multi oriuntur, morbum hunc cito, & omnino exulaturū esse significari. Id quod eo minus est negligendum, quo magis scriptores nouarum Inciarum affirmant nostrates in his locis sine pediculis potissimum esse, & quod transacta diametro edirecto insularum (ut dicit) Azorum, ubi pioxis nautica differentiam ostendit insignem eorundem statuum, quibus, in Europam nauigatur, tum pediculi qui in nauibus ad Indias occidentuas tendentibus (mirabile dictū) statim euanescent. In Europam uerò deinde redeuntibus ad eundem locum, ac si naues præstolarentur, statim apparent, tanquā Europa pediculorum ferace existente, India uero occidentali uel minime uel parum admodum, sed quoniam aliqui non scriptis quidem, sed uoce mihi retulerunt, non minus ibi quàm hic pediculos haberi, satis sit nunc id solum admonuisse qd

A si pediculi ibi quoq; sint, non admittatur, sinō sint non temere negligatur, & si nihil prohibet quod cum pediculis quoq; hic morbus sit præsertim quum aliqui apud nos illū in phthirial. m. degenerasse scriptum reliquerint. Sed nihil ultra querendū est, ubi contagionis suspicio præcesserit, umbilicus uerò præter consuetudinem exulceratur; quippe uerisimile est eā partem, ad quā in nostro corpore terminatur umbilici funiculus, quo (tanquam caudice in planta) uitiatum alimentum in utero continetur, subinde a fetu haeritur, aut primo aut facile inquinari. Hæc simul omnia uel plurima morbum gallicum ex contagione ortum esse nobis ostendunt. Quidam addunt urinas flauas lucidas contenta habentes ueluti fabulosa uel arenosa, uel etiam frustulosa, & instar scopuli cuiusdam scissi dirupta, & inæqualia, sic enim dicunt. Quidam incipientis morbi signa esse uolunt, totius corporis lassitudinem, metum præter rationem, grauitatem membrorum omnium, præsertim a somno, torporem segnitiam dolorem (ut dicunt) uagnum paruū dolorem item capitis modo accedentem, modo recedentem, faciei colorem immutatam, deflorescentem, gonorrhæam, sub oculis huiusmodi circulum, nisi forte hic illis qui nimium coiecerunt, occidat: soporem interruptū, in ulceribus cariem. Iam uero progressi atq; firmati, pustulas in uniuerso corpore duras, graues tū in capite, tum in barba interdum cū crusta, interdū sine hac, modo cū pure, modo absque illo, callosa in pudendis ulcera, aut in eisdem curatis callos, columelle, mollitiem, laciitatem: absq; perspicua desillatione rucedinem: tonfillas tumentes, palati, dentiumq; corruptionē dolores firmos, molestos, qui inter octauā horam, & noctem potissimum exacerbantur, osium absq; ulcere apparente corruptiones gūmitiones, & quas proxime diximus, manū, & pedum asperitates aurium tinnitus ferè incurabiles asthma, quod nbi acciderit, insanabiles quoque esse putant.

Qui cum inquinatis consuescetes, aut uix, aut tarde in morbum gallicum incidunt, & qui cito.

Cap.

X X I I I.

CAETERVM in primis ignorare nō oportet si quis ab Indijs occiduis procul abfit & hac lue infectos omnino fugiat, hunc minime omnium huic morbo fore obnoxium.

Neque solum expedire cum infectis non uersari. Sed etiam neque cum his qui cum aliis infectis uersantur consuescere, licet enim nondum ipsi palam infecti sint, adhuc tamen sibi huiusmodi contrahere labē, & retinere uitij, atq; alios inficere possunt: sicut feles & canes, ubi pestilentia grassatur, peste nequa afficiuntur, alio, tamen nimirū hoies ipsos afficiuntur.

Alio qui si in his locis assidue quis degat, si cū inquinatis uel hic uel alibi temere uersetur si non frugaliter, sed incontinenter uiuat, non leue periculum est, ne in hunc morbum incidat. De his ergo qui cum inquinatis confuescunt, scire licet, eos qui natura sua graciles sunt, alioqui bene sani, & parum comedunt, parumq; bibunt, utpote qui modice fluentibus mensuris (ut pregnantibus aliquibus accidit) utero gestati fuerint, quemadmodum minus habent innatae putredinis, ita uix, aut tarde hoc morbo corripi.

Tales quoque esse qui post multos partus postremo nascuntur, utpote matribus maxime ante purgatis.

Sic hi qui se laboribus perpetuo dedunt, & facile, saepeque sudant, aut uix aut tarde inficiuntur.

Aequae se habent, qui minus libidinosi sunt, minusq; frequentant uenerem.

Qui glande detecta dura, & neluti callosa sunt, ut enim haec in coitu minus ulcera sortitur, ita per hanc partem homo difficilius inficitur.

Et qui dum coeunt parum comprimunt sese, minusq; caloris inter coeundum mouent, ut qui ieiuni sunt, atq; turgentes sed parum ad modum, concupiscunt, hi enim & celerius concumbunt, & fere sine contactu semen eieciunt (qui enim frequenter adeunt infectas interdū minus incidunt in hanc luem, tura propter alias causas, tum quia multi seminis sunt, parūque morantur ut semen emittant, ita ut minime calefiant.)

Vix etiam aut tarde inquinantur, qui uescam, aluum, ceterasq; expellendi uias pro sua natura apertas habent.

Qui uacuationem aliquam uel praeter naturam, utputa hemorrhodijum, crebro patiuntur.

Qui nihil lactiminis habuerint, atq; his simul nascuntibus, nihil aut parum purgamenti mater eiecit, sanaque remansit: quippe qui parum uitiatu succi in utero contraxerunt.

Qui per uariolas, aut morbillos, aut lactimen copiose, facile, citiq; se expargarūt, quia si interna putredine iam effecta.

Neq; non in regione frigida quia contra suam naturam impetam mouetur, postquam contracta est contagio, tardius quam in calida apparere proinde tarde quoque inficere uideri.

Mulieres item quae non amant, & quae nihil concupiscunt, & quae in coitu parum incalescunt, uix aut tarde infici solent, quid dixi tarde, imo plerūq; nunquam inficiuntur, ut quamplurimis quae inuita sine ulla libidine, praecipue legis cum suis uiris inquinatis coibant, euenisse cognouimus.

Tardius quoq; mulieres non pregnantēs

E. quam pregnantēs inficiuntur.

Et omnino donec menstrua fluunt per haec tempora, id est per omnem aetatem in qua fluunt aut uix, aut tarde inficiuntur, ac si aegrotent non aegrotare uidentur.

Quin etiam ignorandum non est, siue mares siue foeminae, qui decocto guaiaci curati sunt, idq; post curationem non semel tantum sed saepius per dies x. aut xiiij. sumpserunt, tanquam circulatoris lapide, aduersus serpentum morsus, epoto, si rursus cum infectis coeant, se curos magis esse, quam qui nunquam aegrotarint, neque unquam tali praesidio usi fuerint.

F. Veriq; simile est si quis huic decocto aut alii cui huiusmodi abortu primo assuescat, aut uix aut tarde inficit.

Senes item tardius quam iuuenes, & hos quam pueros inquinari; quo enim proximo res ortui sumus, eo promptior est ad agendum interna putredo, Hi ergo omnes tam mares quam foeminae si cum inquinatis uersentur, aut uix aut tarde inquinantur, uel inquinati leuius ut plurimum offendantur.

Contra uero cito inficiuntur, qui in pueritia multum lactiminis, quod & curationi parum obediuerit, & diu durauerit, & sui non nihil adhuc reliquerit, sortiti sunt: utpote qui plus uitiatu succi in utero contraxerint.

G. Qui nec uariolas, nec morbillos adhuc experti sunt.

Quibus urinae albae praeter consuetudinem saepe uidentur: ut enim haec repletionem significant, ita suspicionem faciunt, ne homo data occasione in hunc morbum prompte incurrat.

Quemadmodum si plenior, & speciosior, & calidior quam consueuerit factus est.

Qui uentri indulgent, quotidieq; se cibo potiq; explent.

Qui libidinosi sunt, quia ob libidinem maxime commouentur, calore oborto citius inficiuntur: uidemus enim uxorem, & maritum, alioqui mundissimos, primo anno saepe scabiosos euadere, quia per id tempus praeter amorem se in coitu nimium comprimunt, talis enim coitus humores ad extrema mouet, uaporemq; putrem ad cutim: ideoq; coeuntium corpora fatent, & calent.

Qui glandem praeruptio fere semper obdusam habent, atq; hanc mollem, teneramque facile enim per coitum ulceratur, & inquinamentum in se excipit.

Promptius etiam accipitur inquinamentum si uacuatio aliqua uel naturalis uel consueta supprimatur.

Si alius naturaliter astricta sit, si exercitatio praetermittatur.

Si mulieri menses subfidant, aut ex rubris in albos

in albos vertantur. Si iterum gerat.

Si puer sit, citius quam iuuenis; & iuuenis citius quam senex (ut proxime inuimus) inficitur.

Frater item a fratre, parens a filio, filij a parente, Italus ab Italo, Hispanus ab Hispano, denique quicumque aut cognationis aut loci aut uictus speciem aliquam communem habent, alter ab altero facilius inquinatur, quam qui nou habent.

Hactenus de his qui facile inquinantur, ubi cum inquinatis consuecunt.

De gallici morbi magnitudine, atque de infectis qui grauius, & qui leuius afficiantur.

Cap.

X X I I I. B

NEO VE silentio pretereundum est initium esse malum quod cum pilorum defluuio reperitur grauius autem si ad ossa, si ad internam repar. Et in regione calida, quoniam secundum naturam suam impetum ad cutim fertur minus sequere, in frigida uero, quoniam contra suam naturam ad interna migrare cogitur, magis. Mitius quoque si tubercula que uariolis, aut rubores qui morbillis respondeant, per cutim exoriantur; significari enim a morbis qui apud nos ex natura necessitate contagiosi sunt, non admodum recedere.

Minus etiam scire si dolores cum tumoribus quam sine his se cum afferat, ac multo melius si tumores fuerint molles quam duri.

Et omnino qui pustulas habet minus egrotare, qui gummitiones aut articularum dolores, magis.

Adhuc grauius se habere senes quam iuuenes, & hos magis quam pueros: Tum quia ut magis naturale est nuper natis quam ueteribus proeuctis corripit uariolis, morbillis uero, ita & morbo gallico (quod autem magis naturale est, id minus infestare solet) tum quia quicumque morbi senibus contingunt longi qualis est gallicus morbus, hi magna ex parte (ut aph. 2. inquit Hipp.) comitantur ad mortem.

Neque non uerisimile est eos grauius ladi, nisi si forte multo parcius uicissent, quos & si cum infectis consuecunt, minus tamen facile inquinari diximus. Contra uero eos leuius, praesertim si moderate uiuant, qui prompte inficiuntur, ut enim illic uehementiore causa, hic autem leniore ad morbum excitandum opus est, ita illic morbum, validiorem, hic imbecillioiorem excitari necesse est.

Proinde grauius affici qui lactiminis multum in pueritia passi sunt, & adhuc ultra hanc etatem aliquid retinent.

Sed leuius affigi qui frugaliter uiuunt.

Qui continuis laboribus dediti, quotidie uentrem sudant.

Qui a uenere abhorrent.

Quibus omnes expulsionum uis tum aperte sunt tum in dies quam plurima excrementa redduntur.

Quorum matres a partu exigua purgamenta habuerunt, & sana remanserunt, & his nihil lacriminis post partum exiuit.

Quos uariolae, aut morbilli multo antepiosissime purgarunt.

Neque dubitandum est quin hi grauius egrotent, qui inquinantur nulla alia precedente contagionis nota quam quod cum inquinatis uersati sint: utpote filij qui cum parentibus infectis dormiuerunt: suscepto enim per spiritum morbo, ut ille per uniuersum corpus repente migrat diu lateret & se non prodit ita hic pertinacius inharet, & se per partem aliquam non euacuans, grauius affligit.

Denique malum id in muliere grauidam grauius esse quam in ea quae non grauida.

Et in hac multo grauius si menstrua non fluant quam si abunde fluant.

Ex infectis qui facilius, difficilisque curentur.

Cap.

X X I V.

ANTE omnia nosse oportet morbum hunc, quia natura sua longus est, quam penitus infedit difficiliorem esse curatu quo autem recentior est, eo faciliorem.

Neque una tantum curatione ut funditus tollatur, indigere: sed eadem aut similis bis terne, aut quater, stans quibusdam temporibus repetita.

Atque ethicam (ut dicunt) febrem, tabem ex pulmonis ulcere, marasimum, & alios huiusmodi incurabiles affectus, a morbo gallico genitos, minus esse incurabiles.

Quin etiam surdos, caecos, comitialesque, nisi prius omnia quae morbum gallicum arcere solent, consumpta sint, maiore curandi spe esse quam qui aliunde sic affecti sunt.

Facilius item qui cum pilorum defluuio inquinati sunt, quam qui cum gummitionibus, & articularum doloribus, nisi urina multa crassa facta sequatur.

Facilius quoque illos qui tuberculis quae uariolas, aut cum ruboribus qui morbillos imitantur affecti sunt.

Ac eos qui post infectum nunquam coeunt, facilius curari quam qui nihil minus libidinantur. Ideoque in Numidia forsam quia mulieres (ut nouarum Hispaniarum scriptores tradiderunt) cum alienis uiris non consuecunt, hi qui gallico morbo affecti quasi desperata salute aliunde illuc se contulerunt, liberati sunt: quanquam & locum & aerem & uictum illis quoque uel maxime profuisse nequaquam negauerim.

Facilius etiam eos qui extrinsecus leuiter tacta

tacta cuti inficiuntur, nisi deinde frequens idē E
contactus fiat.

Difficilius uero senes quam iuuenes & iuue-
nes quam pueros curari.

De morbi gallici more. Cap. XXXI.

PORRO morbus hic fallax & subdolosus est:
nam inquinatis si subinde non augetur,
aut si se non prodit: nulla securitas est: & si nā
quē per aliquod tempus nihil graue alioqui
pati uidentur, suspecta tamen bona sua habe-
re debent: paulatim enim conficitur corpus
deinde, sicut in morsu canis rabidi post duos
uel tres uel quatuor uel multo plures menses, F
interdum post annum exactum (ut r. commē-
tario in primum prorhet Galeno placet) ue-
nenum subito apparet.

Hic etiam quo sepius coeunt, eo magis re-
erudescit hic morbus: ex hoc enim siquē pu-
stulæ ante recefferint, illico reuertuntur.

Sed si quis ab inquinamento, a pustulis, at-
que ab alijs huius morbi affectionibus breui
liberatus fuerit, adhuc tamen propter causæ
cognitionem in idem relabi solet, nisi enim
deinceps parcissime comedat bibatq; nisi si-
mul exerceatur, & uenere penitus abstineat:
ob seminarium sepe in utero existens, & in actu
secundo nunc positum, facile recidit.

Ut mirum non sit ubi semel hic morbus in-
uasit, eum frequentius reuertantur.

Hinc qui alias ob coitum hoc morbo labo-
rarunt: & tādē sanati sūt si deinde uel cū inqna-
ta uel cū mūda muliere immoderate coeāt: recor-
datione per coitū ante suscepti mali, in idem
uno uel altero modo prompte incurrunt.

Neq; nos lateat in ambiente (ut dicunt) ca-
lido quoniam ad cutim attractio fit, morbum
hunc & secundam naturæ suæ impetum crea-
ri, & simul ad exteriora prorumpere solere:
In frigido autem quia intro repellitur, contra
suæ naturæ motum retrouerti, & solidas cor-
poris partes sepius depasci.

Frequentius etiam in regione calida quam
frigida apparere: hic enim circumfusus aer ne
morbus ad cutim extendatur, prohibet, (nam
intro pellit) illic uero & ad cutim trahit & ean-
dem circa retinet. qui quum sponte sua huc
quod; feratur: sepius quod; appareat, oportet.

Cæterum scire licet, morbum hunc nō bre-
uem, sed longum esse.

Atq; hominem mille quidē modis torque-
re, sed sua pte natura neminem interimere.

*De quarundam rerum prædictione que gallicum
morbum huius, alteriusue modi consequuntur.*

Cap. XXXII.

NEQUE silentio transeundum est, qui an-
tequam inquinarentur parte aliqua labo-

rabant, his postquam inquinati sunt morbum
uel in eam partem tantum uel maxime abire.

Hinc nonnullos fieri cæcos, nonnullos sur-
dos, & nihil aliud.

Hinc etiam qui podagra laborabant, post
gallicum inquinamētum molestius torqueri.

Qui gonorrhæa primum orta inficiuntur,
magis obnoxios distillationibus doloribus et
gummitionibus esse quam qui ulceribus pri-
mum ortis in pene, in labijs, in ano, in uulua:
illic enim a liquatione quæ toti corpori com-
munis est: hic a carnis erosione quæ partem re-
spicit, morbus incipit.

Quibus oculi intro in cerebrum retrahi se-
ntiuntur, & collum dolet neq; facile uerti potest,
his articulo rens dolores instare.

Quibus præter cōsuetudinem pluribus die-
bus aluus astringitur deinde orto pruritu, ca-
ro tota tumescit, scabiosas pustulas per totū
corpus creati.

At eos quibus pennis ulcere sanato callus
quidam ueluti clauis caput, & quibus ceu ner-
uus durus per pudendum extensus in lōgam
relinquitur, ut ab hac uel per hæc signa non-
dum liberati uidentur, ita in recid. uis sepius
incurrere.

Sed qui medicamento quod peculiarem hu-
morem (ut opinantur) educit, aduersus hunc
morbum nimis frequenter purgantur, hos se-
pe in colli conuulsionem incidere, non raro
in oculorum uehementem cauitatem, & cum
dolore intro retractionem, nonnunquam in
comitalem & interdum in mortem: alia enim
materia quam ea quæ peccat, foras exeunte, in-
terna uero putredine quæ in actum secundum
prodijt, prout in hoc eodem actu est remanen-
te, corporis partes liquari simul, atq; ad expul-
sionem irritari conuenit: quæ quum expelle-
re id quod eas stimulat, nequeant: propter me-
dicamenti autem uim asidue liquentur dum
id quod infecat, expellere, & id quod ex eis li-
quatur, retinere conantur, tum una conuelli
probabile est.

H Verum si homo plenior, atque coloratior
quam solet, factus est si pruritus, & subinde pu-
stulæ in capite, in supercilij, in palpebris. in
mento, & in reliquo corpore nascantur: si pili
aridi duri, rectiq; præter consuetudinem sen-
tiantur, si tum oculi nigri quidem ad cæsum,
reliqui uero ad album mutantur, cum palpe-
brarum circuli factis rubris, & omnino cum
quadam ceu noua totius corporis metamor-
phosi in id quod est plenius in primo uergen-
te, pilorum desuuium fore significatur.

Sed ut is qui ulcerata pene, aut aliquam alia
corporis parte primum inquinatus, pilo-
rum desuuium uereri debet: ita qui nullo ac-
cepto ulcere, articulorum doloribus aut gum-
mitionibus afficitur, a pilorum desuuium uin-
dicari

dicari solet, illic in corrodens humor ad cutim hic ad interna repit.

Quemadmodum autem vere ex terra herbarum floresque nascuntur, ita hoc morbo iuxta suam naturam imperum infestante, pustulae in corpore per id tempus pullulare solent.

Et qui vere primum inquinantur, quia subsequens aetas secundum morbum in petum ad cutim ut plurimum trahit, in pustulis circa cutim crebrius infestantur.

Sed qui autumno primum inficiuntur, quoniam accedente hieme morbus ad interiora contra propriam morbi naturam saepe repellitur: doloribus, & gummitionibus plerumque afficiuntur.

Scireque licet raro morbum hunc tolli, quin aliquid in corpore relinquat: scilicet uel ulcus in ano, in uulua, in ore, uel hemorrhoidas, uel coxendicem, uel distillationem, aut tussim, & huiusmodi: atque id postquam apparuit tanto magis tutum esse, quanto periculosior ante fuerit morbus.

Neque terreri quis debet si epilepsia, aut melancholia, aut asthma, aut alio fere incurabili morbo ante affectus, postea labe gallica inquinetur: licet enim illa per se curationem non recipiatur, possunt tamen hac labe contracta, quia uniuersa hominis natura innoquatur, recipere.

Sed quicumque nota aliquam ab hoc morbo relicta, ut puta ulcus aut gummitionem, aut quid aliud patiuntur: deinde hac praeter rationem amota in alium morbum incidunt, scire licet hos omnes & diutius quam, per hunc

morbum alias consueverint egrotare, & raro absque aliquo aduersus morbum gallicum auxilio curari.

Interim memoria perpetuo tenendum est, si cui cutis huius morbi causa ulceribus scateat, aduenientibus morbillis aut uariolis, aut utrisque; per propinqua tamen interualla castim tota sponte sua mundari, morbumque omnem quasi diuinitus aboleri quum enim gallicae labe uariolae, morbilliue contingunt, signum est eam, & mitigare, & naturam nostram concedere.

Sed qui uulnus aliquod acceperunt, & qui ulcus aliquod patiuntur: si gallica lue ante infecti fuerint, illos quidem tardius ab his uindicare, hos uero uix posse.

Neque ignorandum est senes hoc morbo magis periclitari quam iuuenes, & hos magis quam pueros, ac eos magis qui difficulter inquinantur.

Demum si forte propter continua nostrorum hominum cum Indis occidentis commercia, rursum seruire incipiat, nihil impedire quominus ceu malum uocatum sancti lazari paucos tantum affligat, & in secessum aliquem relegatur: sin quemadmodum hac nostra aetate experimur continue magis mitigare perferret, futurum esse ut uel omnino ex nostris oris exulet, uel in morbum aliquem Europae cognatum, sensim uertatur, & similiter euascat.

Hac de morbi gallici tam praesentis quam futuri signis, de magnitudine, de facilitate ad curandum, atque difficultate, de more, & de praecognitione quorundam quae illi superueniunt.

FINIS LIBRI

SECUNDI.

DE MORBO GALLICO

ALEXANDRI TRAIANI PETRONII

PHILOSOPHI, AC MEDICI PRAECLARISSIMI,

LIBER TERTIVS.

Quid inspiciendum sit, evitare curareque morbum gallicum uolenti, & quid potissimum sit praescribendum. Cap. I.

Quisquam de morbi gallici causis tum communibus tum proprijs ac de eiusdem signis satis abunde scripsimus similib; iam patet quid illis sit, non ex hypothesis, ut alij hactenus fecisse uidentur, qui potius quid non esset, quam quid esset ostenderunt, reliquum est dicere, quomodo uitari queat, si nondum est, & quomodo curari si iam est. Quanquam igitur hic morbus (ut diximus) hominem ipsum non interimit, quia tamen plerunq; grauiter affligit, milleq; modis excruciat optimum quidem esset hunc eundem omnino prohibere, ne oriretur, aut ubi ortus est, penitus abolere, aut si id non licet, saltem maxime mitigare. Primum & in Indijs occiduis unde huc inuectus est, & hic, modo mutus, & artus inquinamento praesente contactus accidat, caeteris alijs concurrere tibus fieri nequaquam potest: alterum aliquando, sed non sepe: Tertium utrobique; & quam laepissime de tertio tanquam faciliore prout tamen nostrum hemispherium infestat, nos potissimum loquimur. Sed cum hoc si quis primum & secundum respicere uoluerit non ineruditam utriusque; assequendi ratione adipsetur quum interea etiam de utroque; sermo aliquis fiet. In uniuersum uero dicendum minui id malum, & reddi mitius, uictu, loco, aereq; mutatis proportione praesertim ad Indiam occidentalem, unde primum ad nos penetrauit habita, ut quemadmodum illis neq; carnibus (ut quidam dicunt) neq; uino utuntur, ita hic infecti, his utriusque; potissimum abstineant, uincti autem & fere penitus aboleri si absit repletio multa, praesertim quum aemulatur eam que in utero fetum inficeret: si contagionis occasio caueatur, & omnino si calor qui uitium primi alimenti excitat, prohibeatur: Prohibeatur autem si non modo calor omnis qui peculiariter dictam putredinem moueat non excitetur, sed si ne ullus alius quidem praeter naturam oriatur, praesertim si neq; mutus neq; artus inter duo corpora contactus fiat: si ui-

tium primi alimenti naturaliter se habeat: naturaliter se habeat, si (ut diximus) contagionis occasio auferatur, & omnis expletio euitetur, maxime uero sanguinis sanguinis inquam eius totius succi qui in uenis est, non autem primum sanguinis ab alijs distincti, quam a sanguine menstruo, qui ex omnibus humoribus conflatur, primum nobis alimentum suppeditetur. hoc enim aucto morbi qui ex natura necessitate contagiosi uocantur sponte quidem gignuntur, sed iuxta loci aeris, & uictus rationem differentes: inquinato autem, tales quoque morbi quale uitium est (ut diximus) in pulforis qui sopitam intus putredinem excitat. Repletio procal abert, si ea praecipue que multum sanguinem gignunt, quis uictet, quae uero minuunt, sequatur: si parum comedat parumq; bibat, si maxime per exteriora, hoc est per cutim, ad quam primi alimenti uitium (ut i. lib. ostensum est) naturaliter fertur, freques euacuatio fiat, haecque; uel sensilis, ut sudores prouocando, uel insensilis, scilicet per hanc resoluendo, modo utraque; naturam non excedat. Ad haec, ubi opus est, si ueng sectio adhibeatur, si solite tam sanguinis, tum aliorum succorum, atque; excrementorum expulsiões ubi suppressae sint, aperiantur: si amaris quibusdam (ut infra dicemus) aut etiam his que lentore leui tenuiq; affricione participant, non modo assuecant quippe quae ut minus aluat, ita praesertim si liquida fuerint (ut etiam explicatur) per uniuersum corpus diffusa, sopitam in eo putredinem, sed subinde excitatam temperant, abstergunt atque; repurgant. Calor praue minime mouebitur si corpus undique; transpirabile, atque; permeabile reddatur, ita ut consuetuata euacuationes omnes pro more succedant, si Solis, aut cuiusuis alterius ardori sese homo temere non committat, si salitis, si aromaticis, si rebus facile putrescentibus si multis ac frequentibus frictionibus, ac exercitijs (nisi utilitas aliqua manifeste sentiat) abstineat. Ideoque; nemo uere ri debet multa ac frequenti exercitatione uti, siquidem hac expurgatur aeger: Comperit enim non paucos hoc uero auxilio curatos fuisse. quanto igitur per motum, magis expurgatur corpus, tanto facilius calor transpirat: tantumque;

tantumque abest ut putredo augeatur, ut omnino consumatur. Ceterum quomodo id intelligendum sit quod Hip. epidemiorum sexto sectione 5. scriptum reliquit, ulcera nascuntur, si quis impurgatus, laboret: alterius est negocij illud nequaquam silebo quod multi morbo gallico affecti, dum ualde exercentur siue laborant, non impurgati fiunt, sed plane purgati: id enim euenit, quia insita putredo (ut supra diximus) natura sua ad cutim fertur: exercitatio uero licet in impuris ulcera moueat, simul tamen uitiosos succos qui intus existunt secundum putredinis impetum ad cutim mouet, & internas partes ab illis liberat: denique postquam in cute omnia firmata sunt, iam puriore reddito intus corpore, frequenti iterum citato motu, ulcera quæ forsan in cute nata sunt, dissipataque resoluunt. Hoc igitur modo iuuat, non profecto quod ulcera primo nunquam suscitent sed ubi illa suscitatur internas partes expurgat, subinde postquam nihil intus uitiosum relinquatur, quod foris est, tandem exicat, exoluit & finit: ita ut non semel sed sæpius peragenda sit, nam una tantum irritare, frequens uero sanare potest. Hęc igitur paucis exceptis obseruanda sunt prout singulos homines ea putredo per omne tempus promiscue afficit ut uero in alios morbos pro loci, aeris, & uictus ratione mutatur, ut puta in morbis, in elephantiasim, in morbum gallicum tum hæc generatim tum alia speciatim & prospicienda & facienda sunt, prout horum cuique magis idonea fuerint. In presentibus quomodo in morbum gallicum conuersa curetur (ut propositum est) potissimum differemus: quæquam ex hoc etiam aliorum morborum in quos illa degenerat, cognitionem atque curationem quis facile poterit, tum habere tum exequi. quo ad uero quis ab hoc morbo (ut dicitur) præseruari possit, partim hoc capit, partim secundo lib. cap. de his qui illum euitare possunt, dictum est, partim etiam sexto libro, ubi de medicata quadam tala, siquidem huic credere dignum est, & partim ubi de penis aniululæ & papillarum ulceribus agitur, dicitur.

Vbi morbus gallicus inuasi, non longo post tempore sed statim ab initio studendum esse eum auferre, neque cunctandum, & quæ sint communes eius curandi indicationes. Cap. II.

NVNC QUIA communis hæc putredo quam a uitio primi alimenti in nobis necessario fieri diximus, in gallicum morbum degenerans ab Indijs occidentis huc inuectum contagione sola nos plerumque inficit, & morbos uarios in nobis parit prout loci, aeris, uictus, & subiecti ratio postulat. In primis si fieri potest studendum est ut hæc affectos om-

nino fugiamus, sin minus, prospiciendum ante omnia, ne morbus hic ubi incipit, augeatur depascaturque corpus nostrum sed statim ei per ea quæ illum expellunt, occurrendum: *ἕρχω* τὰ γὰρ ἴσται πάλυ λαι οὐ ἵ τελευ τῆν hinc iudico quoque *ἔν τῶν μεν ἔλκει τὰ μακροφρονέ νῶν* unde autor de locis in homine, morbos (inquit) a principio curare oportet, & hb. de morbo sacro tū in hoc morbo tum in reliquis omnibus non augere morbos, sed festinare ut ipsos exteramus, id quod aduersissimum est morbo exhibendo, non quod amicum & familiare quocirca illi audiendi non sunt, qui suadet miseris ægris ut sinant morbum hunc sponte sua per sua tempora (ut dicitur) serpere, deinde auxilia quæ illum expellat, adhibere: postquam enim expers est, nostrum corpus obsedisse, id quod ab initio intra 40. dies ut plurimum innotescit: uanum est in aliud tempus præsidia quæ illum sanare possunt differre. Profecto si morbus esset suapte natura cocillis et qui sponte sua superari solet: id certe expectandum sedulo esset: sed cum neque huiusmodi sit, neque sponte sua sine præsidij tolli cõsueuerit, committendum non sit quo minus ab initio submo ueri tentetur: ne in longius spatium tractus, & robustior fiat & curationi minus obediatur. Hi ergo neque id quod ueteres iubent sequuntur (Hip. enim in choantibus inquit morbis siquid uidetur mouendum moue) neque morborum tempora cognoscunt: siquidem hæc non sensu qui rei medicæ index est, sed sua quadam opinione ducti, tanquam ex arbitratu distingunt statuuntque in quibusdam tale augmentum talemque uigorem, in quibus sensus ipse nunquam experitur, nec intelligunt sese longissime a medicina recedere, quippe quæ nullam aliam certitudinem habet quam corporis sensum. Itaque horum opinione tanquam inutili explorata, festinemus ad ea quæ morbum hunc tam cito expellere solent, quam celeriter adhibentur. Sūt uero hæc tum quæcumque de communi morbo proxime recensimus, tum alia quedam peculiaria, quæ mox enarrabimus. Nam præter id quid morbus gallicus per omne tempus omnes promiscue inficit, quia tamen semper cum putredine infestat, his quæ putredinem arcent semper utendum. Quia etiam sæpius liquat, distillationemque mouet, ea quæ cogunt quæque distillationem sistunt, sæpius admouenda sunt et quia per omnes corporis partes, primum mali seminariū dispergitur per has omnes auxilia ipsa ferri debent: quod ut fiat, hæc eadem non solida, sed liquida esse oportet, quæ uide licet facile per corpus uniuersum diffundatur, & non crassa sed tenui substantia consistat. Tandem quia omnes (ut proxime diximus) promiscue inficit, & putredo cuius causa sit hoc inquit nam et tum, modo cum sanguineis aut melacholicis,

licis, modo cum pituitosis aut biliosis inueni-
tur, & prout cum his est ita pituitosum sangui-
neumue inquinat: si inquinamentum in cor-
pore pituitosum sit pituitæ rationem magis habe-
re quàm aliorum humorum: si in sanguineo,
sanguinis, & reliquorum oportet. & quia mor-
bus hic sua sponte ad cutim fertur: ubi sic se ha-
bet, is qui curatur in aere calido qualis est In-
diæ occidua ubi mitior est & unde huc accessit
collocari debet. Ad summum curandi indica-
tiones tum cõmunes, tum proprias nobis rursu
in memoriam reuocãtibz, conuenit calorem
qui uitium primi alimenti ad agendum excitat
temperare. Repletionem si qua inest, minuere:
causam tum putredinis tum liquatõnis amo-
uere, deniq; per uniuersum corpus quia totu
affectu est, talia omnia distribuere. caloris tol-
lendi gratia uel moderaris, uel certe refrigerã-
tibz uti. liquatõnem his quæ sistunt, cohibere,
putredinem quia nunc uacuationem nunc
alterationem indicat, uacuare, ubi omnino
aliena est a natura, neq; ulla fieri ratione po-
test ut suæ naturæ gratiam recipiat, alteraræ ue-
rò ubi substantia in qua est, integra remanere
poteat. Tandem huiusmodi omnia & liquidis
& tenuibus, & his quæ facile per totum ferri
possunt (quia totam illis eger) admiscere.

*Vnde petenda sint auxilia quæ morbum gallicum
submouent, utrum ab ipsa ratione uel ab expe-
riencia, uel ab utriusque. Cap. III.*

HÆC quidem facilia, & dictu, & cognitu
sunt: sed quæ sine quibus ea perficiamus,
intelligere difficile est: Nam si hos sequamur
qui natura rei (ut dicunt) supposita quam sæ-
pius imaginantur quàm quod ita sit, sæpius an-
tipicabimus ratione dicere sic esse: antequam
ita fieri uideamus; proinde quod non est, esse:
& quod est, non esse: sæpius asseremus. Hinc qui-
dam sine iudicio sine experimento præcipiunt
nullo pacto adhibendum senibus esse guaiaci
decoctum: indicatione (ut dicunt) sumpta & à
senem & à guaiaci temperamento: utrumque
enim siccani esse ponunt, mox senem ab hoc
decocto siccani nimium, & omnino grauiter
lædi contendunt, quum tamen plurius faciendus
sit morbus, maiorisq; æstimanda experientia,
quam ista horum indicatio, quæ re uera indica-
tio non est siquidem hæc (ut lib. de opt. sect. ad
Traſybulum ca. xi. Gal. docet) iuuantis cõpre-
hensio est simul cum comprehensione nocen-
tis adueniens sine obseruatione, aut ratiocini-
o, non profecto quod ad eam experientia uel
ratiocinium afferri non possit, sed quod adeo
clara est, ut neq; hoc neq; indigeat: hæc autem
qua isti nunc utuntur, præter id quod utroque
eget, ualde obscura est, & inanis, quippe his tunc
experimenta tum sensum cui soli medicina cõ-

E fidit, negligentibus, nudas uero curandi indica-
tiones solum probantibus, tantum abest ut ue-
ram curationem inueniant, ut plerumq; aduer-
sam omnino rei cui mederi student, postea ex-
periantur quum multo magis præstaret primu
expertis his quæ sanant deinde rationari, quo-
modo iudicentur talia esse, quàm his abiq; sen-
su per solam rationem indicatis ad illorum ex-
perientiam deuenire. Vbi enim neq; monstrã-
te sensu, neq; uiso experimento aliquid faciun-
dum cogitamus: ratio quæ id suadet, æque est
atq; pictura rei alicuius quæ hæctenus neque à
pictore, neq; ab aliquo unquam uisa fuit, quo-
circa utrum sit an non sit, iudicari non potest:

F Talis itaq; est ea ratio quæ ante sensum & ante
experimentum inuenta est, ut enim rem cuius
est experiri teneat, & hanc non esse sepe repe-
rit, ita eandem sepe non esse contra quàm an-
te affirmaret, fateri cogitur. quandoquidem si
res illa quàm successuram putat, negetur esse,
sensum non habeat cui inniti queat. Cæterum
si res post hanc rationem aliquando sequatur,
id non à ratione, sed à casu plerumq; contingit,
quippe quum similem rationem sæpius non se-
qui quàm sequi soleat. Itaq; hac non continen-
te utrum utendi modum qui medico necessa-
rius est, sed leuem aliquam & inanem persua-
sionem nam postquam per eam inuenta res est

G non solum alter, sed ne inuentor quidem ead-
dem recte uti nouit, utpote quæ ita se habeat
ad usum ac si citra rationem hæc inuenta esset:
Nam dicere quod neq; fortuna neq; casu sit,
quia secundum inuentoris propositum reper-
ta est: uerisimile quidem uideretur, sed quando
inuentoris propositum non est artis ratio: non
secundum artis intencionem erit: quum adhuc
utendi modo egeat quo duce dum res inuenta
rursus in usum uenit, fallere nõ possit, alia enim
est artis ratio, alia professoris. sed hæc alias.

Porro est his qui huiusmodi rationem secuti
uolunt quale quantumq; sit auxilium sumi ci-
tra experientiam citraq; sensum, a, morbo a,
H morbi causa, ab ægri intemperie, a, uirtibus, sed
quod nam sit hoc tale quod nam hoc tantum,
neque morbus neque morbi causa neque item
ægri intemperies, neque uirtus unquam mon-
stra; Nam & Gal. quasi ueritate coactus 2.
τοχάτα τῶν νόσων cap. i. uniuersum, inquit, cura-
tionis scopum singularum affectionum ratio-
nos docet at uero materiarum facultates experien-
tia ipsa demonstrat, quippe sex, aut. quinq; pro-
positis. 5. ptisanã, pane loto iusculo gallinaceo
lætuca, boragine quorum unum, quodq; tale
tantumq; ponatur, quale quantumq; opus est,
neq; opus est, neq; morbus, neq; morbi causa,
neq; aliud prædictorum indicabit lætucam et
se magis dandam quàm panem lotum: ptisanã
quàm boraginem: nisi enim aliquid in sensum
cadat, cui, si forsã hæc indicatio negetur, inni

ti possis, inanis est omnis huiusmodi ratio. Itaque licet auxilia, & qualia & quanta esse debent, inuenta sint, ut tamen recte habeant atque ipsi respondeant operi uel ipsa prius in sensum cadere oportet & experientia plane cognita atque prospecta esse: Id quod artis principium est: aut hæc eadem iam explorata in quibusdam malis, per similitudinem, ad aliorum usum conuertere, quod ipsius est coniectura. Ergo cum ex dictis facile patere possit quale quantumque esse debeat auxilium quod huic malo subueniat. Id solum restat, ut quodnam potissimum eligendum sit, ab experientia (ut proxime diximus) accipiamus: deinde nuda ratione (de qua nunc loquuti sumus) ommissa, & inuenta ea quæ utendi modum ostendit, distinguamus artis ne sit an coniectura an neutrius hoc est an experientia aut opinionis. Neque enim inter initia ab huiusmodi nudis indicationibus, seu ueris opinionibus credendum est in Indijs occiduis profectam esse huius mali medicinam. sed ab experimentis, ægrorum enim qui sine medicis erant alios propter auiditatem primis diebus protinus cibum sumpsisse, alios propter fastidium abstinuisse, leuatumque magis eorum morbum esse qui abstinerant, Itemque alios in hoc malo decoctum Guaiaci potasse, alios noluisse: optime deinde his celsisse qui id acceperint: hæc, similiaque quum quotidie acciderent diligentes homines notasse, quæ plerumque melius responderent: deinde ægrotantibus ea præcipere cœpisse, sic medicinam huius mali ortam, subinde aliorum salute aliorum interitu perniciosam discernentem a salutaribus. Itaque, repertis iam huius mali remedijs de illorum rationibus quæ utendi modum ostendunt, & rectum a non recto distinguunt, disserere nos decet: nec post nudam rationem (ut ante diximus) medicinam huius mali inuenire: sed post inuentam medicinam, inquirere rationem, non inanem quidem sed utilem, hoc est quæ utendi modum cum experientia coniungat, ut intelligamus quando secundum artem, quando secundum coniecturam, & quando iuxta horum neutrum curatio fiat. sic enim neque nos illa decipiet, neque alios temere decipiemus: quod præcipue in omni opera quæ medicus præstat, semper est obseruandum, ne histronis aut circulatoris dictum factumque subeat.

De his quæ præmitti debent ante usum decocti ex Guaiaco aut sarza parilla aut chynarum radice, et utrum uena sectio his præmittenda sit, atque huic utrum clyster aut alui lenitio. Cap. IIII.

[Ncipiemus ergo, ab his quæ hæcenus fre-

quenti usu recepta sunt: hæc quinque potissimum habentur, decoctum ligni Guaiaci quod aliqui lignum sanctum, aliqui alterum ab hoc esse dicunt, decoctum sarzæ parillæ, decoctum radicis chynarum, unctio ex argento uiuo, sifimentum ex cinnabari: simul & iam explicare tentabimus quis nã sit horum adhibendorum modus, quæ occasio; quæ ite ea præcedere quæ subsequi debeant: & quæ uniuersum corpus, & quæ partem aliquam sanare possint; deinde ad alia descendemus quæ ab aliis quotidie passim inueniuntur, de aliquibus inquirentes, quæ ad artem, quæ ad coniecturam, & quæ ad neutrum, hoc est quæ ad solam experientiam, aut ad nudam rationem referantur. ante uero quam ad Guaiaci, sarzæ parillæ, & radicis chynarum, & aliorum huiusmodi decoctum deueniatur, plerique omnes, si æger uel parum uel nihil egerit: mane præmissis clystere quem communem appellant, & subinde reddito, sanguinem ex uena iecoraria statim mittunt ad v. aut vi. usque uncias: postea uespere ad tres quatuorue. Nos ubi sanguis mittendus est (nisi affectio in thorace sit, quæ uentre repleto crescere, inanito minui solet) si æger parum aut nihil egerit, semper clysterem statim ante sanguinis missionem infundere, sepe inutile, non raro noxium esse ducimus: ut enim hunc, morbo aliquo medicamentum purgans flagitante bis terue prius quam medicamentum exhibeatur, iterare conducit (quoniam interdum eius subiens rationem ne medicamento deinde opus sit, efficit) ita prius quam sanguis mittatur, hunc eundem adhibere tantum abest ut proficit, ut sepe numero nocet: tum quia non æque sanguinis mittendi ac purgantis medicamenti uicem subire solet: tum quia aliquibus uel in admittendo uel in remittendo, animus deficit: aliquibus uomitus cietur: aliquibus corporis turbatio non leuis D excipitur; aliquibus litis si qua subest, auget; Os amarum euadit, spiritus densior redditur: quæ omnia uel singula ubi contingunt, pessimum est illico sanguinem mittere, simulque contrarias (ut infra dicitur) euacuationes moliri. Probant id omnino faciendum esse, ne sanguine misso, uenæ de uentre succum qui cum stercore est, attrahant: ac si clystere quæ ante subito adhibent, stercore omne cum quo talis succus est, certo sciant foras emitte; cum tamen post copiosam sanguinis missionem (ut meth. 9. cap. 4. Gale. asserit) alius sponte moueri solet, contraque id foras statim ecerni: quod illi a uenis introtrahi tantopere formidant; Si enim copiosa facta sanguinis missione cum alius sponte educatur, uenæ, a stercore nihil attrahant:

quo magis hæc parca fuerit, eo minus at-
trahant, æquum est; talis uero ponitur hæc
de qua loquimur, quocirca huius causâ cli-
sterem non solum non adeo celeriter, sed
ne præmittere quidē oportebit; Aut enim
uenæ sectio tanta sit quanta opus est, aut mi-
nus, aut magis: hoc postremum quia incōue-
niens est, ex se ipso retellitur. reliqua nihil
cogunt, siue enim quanta opus est, siue mi-
nus quam utile sit: nunquam trahent. huc
accedit quod natura sæpenuero nulla præ-
cedente noua alium deiectione, sanguine
de naribus fluente hominem sanat: hanc
uero recte agentem medicus imitetur, oportet.
Sed hic potissimum si eiusdem rationes
sequamur uel contra naturam uel contra suâ
intentionem conatur ubi clisterem uenæ se-
ctioni statim præmittit. nam ante ad interna
trahit (ut ille putat) postea statim ad exter-
na, ducit. Alij pridie quam sanguinem mit-
tant leniendum esse uentrem casia (ut di-
cunt) fistula, uel diacatholico, uel aliquo hu-
iusmodi (ut infra scribetur) quod lenitiuum
appellatur, censent: exhibentque ex horum
aliquo, huic onc. j. illi drag. x. aut onc. j. s.
alij tertio ante die id faciunt: ac eo die quo
sanguis mittendus est, si æger parum aut ni-
hil deiecerit, nihilominus clysterem quoque;
ante iniiciunt: utriusque eadem ratione repre-
hendi possunt: aut enim sperant hac alui (ut
dicunt) lenitionem sanguinis missionē pro-
hiberi, aut non: si sperant, cur postea sangui-
nem semper mittunt: si non sperant: cur ho-
minem frequētī deiectione uexant, debileque;
reddunt priusquam huic sanguinem mittat?
Ceterum illud haud quaquam negauerim,
ubi sanguinis missione opus est, æger uero
uel, a, stercore grauitatem in imo uentre sen-
serit, uel cōsuetudinem mutarit, ut puta qui
singulis diebus semel, bisue solebat deiecere
Iā triduo quatriduo ue, aut nihil, aut semel
tantum deiecerit, tum sicuti ualde noxium
est clysterem, mox simul uenæ sectionem ad-
hibere, ita non inutile est, aut pridie quam
uenæ sectio fiat, aut certe eodē die, sed hūc
mane illam uespere, aut hunc uespere, & illā
sequenti mane administrare: quo symptoma
tibus his quæ retulimus subortis, spatium de-
retur ægro ut ante sanguinis missionem quie-
scat atque reficiatur aut si tempus & spatium
minime datur, fatius est id quod magis ur-
get scilicet uenæ sectionem, de in debito in-
terposito tempore clysterem adhibere, ut
antiquos imitari qui non statim ante uenæ se-
ctionem, sed postea clysterem iniiciebant.
Hip. namque auctorum 4. circa initium: præci-
puum (inquit) in his propositum est impri-
mum sanguinem mittere, deinde clysterem
exhibere, & paulo inferius sanguinem detra-

here oportet, utque copiosior sit purgatio, si
dolor fuerit acutus ad animi defectionē du-
cere, postea clysterem exhibere. ac 3. de mor-
bis cū sic habuerit primum sanguinem de ca-
pite mittito undecunq; tibi nihil fuerit, &
post sanguinis missionem raso capite refrige-
rantia ipsi adhibeto, & si alius non subeat, in-
fufum per clysterem immittito. Sic Aetæus
lib. x. cap. 18. de cura arquati. A uenæ inquisio-
ne (inquit) etiam commode clyster admitti-
tur, qui propter stercoreum euacuationē spi-
randi facilitatem inducit, intestinaque irritan-
do, ac mordendo humores ad cutis superfi-
ciem delatos (ad ipsa retrahit & reuellit. Hæc
de clystere dicta sufficiant, an uidelicet ante
uenæ sectionem infundi, atque obiter an alui
appellata lenitio uenæ sectionem precedere
debeat. Clysteres igitur quos adhibent ex
his constant.

Rec. foliorum malue }
Altheæ } an. m. j.
Violarum }
Mercurialis }

Bulliant in aqua. s. a. postea sume huius de-
cocti lib. j

olei uiolaceæ onc. iijj.
Casia recens extractæ onc. j
salis communis dra. ij

Alij loco casia imponunt ex lenitiuis quæ
proxime dicemus aut tantundem, aut paulo
minus.

Aliqui clysterem quem communem appel-
lant iniiciunt qui habet.

foliorum malue } an. m. j.
Violarum }

Fiat decoctum in aqua communi, huius
accipe lib. j. uel onc. xvj

Casia, ut dicunt, tractæ }
Mellis despumati } an. onc. j
sachari rub. }
olei comutis onc. iijj
salis dra. ij

Aliqui loco dicti decocti imponunt iaculū
pulli, aut ueruesis pari pondere.

Quidam si nihil aliud impediatur, clysterē
magis probat quem Hip. mitissimum ad
hominis naturam appellat qui constat.

ex uini albi optimi. onc. viijj.
olei communis }
mellis detracati } an. onc. iijj.
salis parum. }

Lenitiua uero ex his asfruntur, nempe ex
diacatholici dra. x. sicut boli cum hostia, aut
sacharo, aut penidijs, mox paulo ante pran-
dium, aut sicuti diximus, deuoerunt.

Item Casia recens extractæ onc. j
specierum (ut dicunt) hieræ c. leni dra. ij
Item electarij de sabesten onc. j
aut diapruni non solutiui dra. x.

Aut:

Aut infusionis (ut dicunt) senæ, aut epithymi **A**
mi onc. iii.

Aut infusionis aquæ casei mesuræ onc. iiii.

aut decocti Capil. Ven. onc. iiii.

Aut syrapi de polypodio onc. iiii.

Aquæ lupulorum onc. i.

His & huiusmodi statu anni frigido potif
fimum utuntur: Infrascriptis uerò licet etiã
in aliis temporibus, maxime tamen appe
tente æstate, & iam constante habet autem
Tripheræ perficæ dra. vi.

Aut castiæ recens extractæ dra. x.

Aut eiusdem castiæ, & manna calabræ an.
dra. vi. iulapio uiolacæo liquata manna .

Aut castiæ recens extractæ dra. vi.

Pulpæ tamarindorum onc. semis

Aut electari lenitui dra. x.

Aut syrapi rosacei sol. onc. iiii.

Aquæ capil. Ven. onc. i.

Aut syrapi uiolacæi sol. onc. v.

Aquæ Violacæ onc. i.

Siqui ægroti bolos renunt, potius uero
potare uolunt: his quædam horum præbent
aucta paulo plus (ut dicitur) dosi, hoc est ad
ditis dra. ii. aut iiii. liquata tamen iuscule ali
quo, aut sero caprino, aut decocto quod uo
cant cordiale commune aut decocto folio
rum senæ uel Cap. Ven. uel epithymi, aut lu
pulorum, & similibus.

Hætenus de clisteribus, & lenitiuis ante
uenesectionem adhibendis, ac utrum præ
mitti debeant necne, & quomodo.

*De sanguine aduersus morbum gallicum mitten
do. Cap. V.*

Singulis uerò, qui gallica lue affecti sunt
sanguinem mitti debere, id sanè non mi
nus noxium est quàm temerarium, & ab arte
alienum; quid enim confert ei uenam secare
qui moderate uiuit, qui singulas excretionu
uias apertas habet, qui neque multo neque
uictioso sanguine præditus est, si forte in lue
gallicam incidet? quinimmo huic nisi re
cens, aliquis uehemens; dolor subortus est,
id decoctum aut aliquid huiusmodi citra
hoc auxilium statim adhiberi potest, dices,
ut corpus extenuetur conferre: Et si homo
uictus rationi quæ subtrahit, obedit, tanto
tutius est in hoc statu sanguinis missione ab
stinere, quanto hæc nimis cito extenuat, illa
uerò magis lente, quod enim paulatim fit
(ut inquit) Hip. id tutum est, præsertim ubi
ab extremo ad extremum transitus fit. hinc
quidam nulla præcedente sanguinis missione
solis laboribus atq; sudoribus sanantur. Sic
etiam in Indiis occiduis (ut quidam perhi
bent) ubi quis hoc morbo inquinatus est, nul
la alia præmissa uacuatione: sed solo uictu te

nui urens, statim ad id decoctum deuenit, in
tegreq; sanatur. quod idcirco fit, quoniam
nò in sanguine, sed in alia re (ut primo libro
docuimus) dictæ labis feminarium existit:
quippe quod nò sanguinis missione, sed ex
piatione ita dicam, et temperamento putri
di innati, de quo etiã ibi loquuti sumus, tolli
tur, aut cohibetur: omitto quòd si quis ante
quam incideret in hanc luem ualde imbecil
lis, aut postquàm incidit, multo debilior factus
esset, nemo sanæ mentis huic sanguinè mit
tet, uerum si quandoq; mitti debet, his qui
dem, qui suapte natura parum comedunt ac
bibunt sanguinis parum subtrahere expedit,
his uerò qui hoc morbo contracto, nihil fe
rè deinde potant eduntq; , nihil: uix enim
hi reficiunt, & si quid erratum est, præcipi
tes aguntur in mortem. Et ubi fructu uel
aut rerum cito putrescentium sanguis au
ctus est, in his tuto mittitur: atque illico mit
ti debet, alioqui si cunctaberis: totus anteq
uacuaueris, celeriter inquinabitur: & mor
bus longe maior infensiorq; reddetur. Tuto
et mittitur, ubi quis pluribus diebus nimium
comedit, aut bibit: aut nimium se exercuerit,
subinde plenior & speciosior factus inquina
mentum cõceperit. Vbi uacuatio aliqua san
guinis suppressa sit, neq; ulla alia sit inde se
cuta. Vbi bene spirantibus pulmonibus ue
næ ampliores plenioresq; cernuntur. Idq; nò
solum ante huiusmodi decoctum, sed etiam
ubi sumitur: si forsitan ita quoq; uenis conti
gerit, faciendum. Vbi quis sanguinis missio
ni assuetus fuerit: præsertim si in locis mariti
mis ac austrinis ueretur: crassus enim horu
locorum aer sæpius inspiratus, uenas, simul
ac arterias replet, & intus existens non sinit
huiusmodi decoctum ubi forbetur, intro su
bire. Quibus melancholicis horum plurima
aut aliqua apparuerint, sanguis quidem mit
ti potest, sed minime omnium. Pituitosis
paulo uberius, ed biliosis amplius: sangui
neis amplissime: uerum ut his postremis lo
ge uberior sanguinis missio conuenit, ita nò
semel tota, sed bis terne paulatim absoluen
da est, nò enim eos imitari decet, qui ab Hip.
perperam extorquent, in aliquibus missio
nè sanguinis copiosissima, & ad animi usque
defectionem perutilè esse; quippe hæc (ut in
commentariis in Hip. aphorismos, deo an
nuente, dicemus) & periculosissima est, &
ab arte aliena, & contra ipsum Hip. Potest
igitur in morbo gallico ante usum huius, uel
illius decocti uena secari, potest quando su
mittitur: potest etiam nunquam.

Serapia quæ purgationem pro morbo gallico antecedunt, quo tempore adhibenda sint.
Cap. VI.

Sed ad propositum reuertamur. Vbi sanguinem miserunt, sequenti die in aurora serapia ægrotis exhibetur, melancholicis quidem quæ melancholiam respiciunt, pituitosis quæ pituitam, biliosis quæ bilem, sanguineis quæ sanguinem. In aurora forsitan iuxta illud Gal. acut. 3. 34. non porrigendum oximeli nisi cremor concoctus fuerit, qui si coctus fuerit licet tum nocte tum appetente die ante forbitionem sumere. Sed ut nihil tā aduersum est secundæ ualitudini quam matutino tempore præter consuetudinem interrupto somno potare ita si egri noctu semper uigilarunt, & in aurora quod tempus natura sua leuissimum est, dormire cœperunt, molestum simul atq; perniciosum est serapium tunc illis præbere; molestum quidem quoniam importune ex somno excitantur, perniciosum uero quia uentriculus (ut acut. 2. inquit Hip.) grauiter ferre solet tum cibos tum potiones, quamuis si apte natura uitio careant si præter consuetudinem ingerantur. Sed cōtra si per id tēpus quo quiescere dormireq; solēt propter sitim nec quiescant neq; dormiant, Tantum abest ut serapium his in aurora uigilantibus exhibitum obsit ut mirifice pro sitim enim moderatur & sæpe somnum conciliat. Cœterum: si dormitur, id tamen propinare necesse sit, propinandum est, uel antequā appetat aurora, si probe concoxerint, uel postquam dormierint, modo prius cibos nō capiunt quam ab assumpto serapio quarta uel quinta præterierit hora.

Qua hora medicamentum purgās pro morbo gallico exhibendum sit. Cap. VII.

Atq; hæc de serapijs quando propinari debent. His uero ter, quinque sexiesue prout cuiq; libet assumptis medicamentum purgans pleriq; omnes in aurora præbent, decepti quod huic semper eadem quæ serapijs, hora cōueniat; cōtra quos præter ea quæ de his proxime diximus multa alia in mediū adduci licet; Nā serapia non ita ut purgantia medicamenta turbant, ideoq; minus lædunt in aurora pota, quam illa. hæc enim hominē a somno prohibent, coctionemq; impediunt, quæ somno finiri debet. Hinc qui in aurora medicamentum purgans potant, toto die fel si stupidi, tristes, plerumq; cernuntur: & apud Galenum, cui soli credunt, quæ sit hora

præbēdi medicamenti non inuenitur: sed id tantum 7. methodi cap. 11. ut edum hoc tempore, & pituitam eremore est qui primus a, balneo sumetur, nam medicamentum ipsum (loquitur uero de hiera prica) solito purgantium medicamentorum tempore dabitur. ac etiam methodi 14. cap. 8. uisus mihi est uisitatis mihi pilulis quæ ex aloë scamonia, & colocynthis constant, uesperi datis purgandus, & 7. κατὰ τόπου. Cap. ultimo Andromachem qui mane, & uesperi catapotia exhibebat, minime damnauit: ita ut mane, & uesperi Gal. auctore medicamentum purgans præberi possit; quodnam uero id tempus priuatim sit forte ueluti notum ætate sua non explicauit, & dubium nobis reliquit, nisi uelis secundo de alimentis cap. de prunis id ipsum de cidiſſe, quum inquit, cocta in melicrato in quo plusculum sit mellis, aluum admodum deiciunt, etiam si quis sola ipsa sumpserit, & multo magis si post ipsa melicratum sumpserit. per se cum autem est quod ad aluum deiciendū confert post sumpta ipsa uinum dulce adhibere, temporisq; aliquid interponere, non autem statim post prædere, atq; etiam id omnibus quæ aluum deiciunt commune memoria est tenendum. Sed hic de uocato lenitio (ut omnes uno ore consentiunt) non autem de medicamēto purgante loquitur uerū quia plurimi in aurora illud exhibent: aliqui tamen paulo ante cibum, præcipue uero id quod lenitium uocant, aliqui post coenam, ut puta catapotia, id est pilulas, & alii auster: non leuis ad huc ambiguitas est, quando potissimum exhiberi deat: de quo nūc si paulo prolixius loquemur lector id rāto benignius ferat, quanto minus clare est ab alijs explicatum. Sane Paulus Aegineta ut plurimum quidem ieiuno, interdum ei qui cibum assumpsit, exhibet: libro enim 7. cap. 6. summam (inquit) in omni purgatione efficaci medicamentum homini quem certa prius uirtus ratione alueris ieiuno & ei qui probo concoxerit, trades: ac eiusdem libri cap. 4. scribit bilem flauam optime educit aloes denarius cū melicrato matutino tempore exhibitus: nā qui uespere eam propinant uel post cibum, lædunt: quoniam alimentū distrahit corruptetque: sed lib. 1. cap. 43. de his quæ secunda ualitudie aluum molliunt aloë quoq; a cœna (inquit) quæ triuncerum magnitudinē æquet identidem assumere expedit: neq; sibi (ut quidam putant) in hac re cōtro uersus est: illic enim de ipsa bile purganda, hic de aluo mollienda loquitur: aluum enim molliere uolenti, expedit a cibo aloem minima tamē quātitate dare, quippe quæ per pauca existens naturam, utpote quæ segnis est, (alio quo si pro necessitate ageret hoc auxilio nequaquam

quaquam egeret) ad expellendum leuiter ir-
 rirar, non turbat, non corrumpit: atque cibo
 cōmixta, paulo celerius deorsum mouet, de-
 que intestinis foras educit, quemadmodum
 quoq; uocata casfia, si exigua quantitate, ut
 puta ad dra. iij. a coena sumatur, facit: naturā
 irritando, quā felle utitur, quod tanquam
 amarum & infestum hebetem intestinorum
 sensum ad expellendum excitet. Sed bilem
 ducere uolenti, a cibo dare, & noxium, & sa-
 pe perniciosum est; aut enim exigua medica-
 menti portio est, aut tanta quanta ferē dari
 solet: Si exigua uel bilem non ducet, uel pa-
 rum admodum: sin aliter, alimentum distra-
 het atq; corrumpet. Itaq; hic autor, ubi effi-
 cax fuerit medicamentum id ante cibum qui-
 dem dari praecipit: sed ubi ualde debile, te-
 nueq; & forsā amarum, ut fellis uice aluum
 molliat, tūc post cibum dari nihil uerat. Hæc
 igitur sibi inuicem non opponuntur. Auicē-
 na uero 4. 1. cap. 5. tum ei qui leuiter nutri-
 tus, est tum ieiunanti praebet: hoc tamen di-
 scrimine, quod huic semper si nihil obfite-
 rit: illi uerō propter calidam intemperiem,
 & compōnis (ut dicitur) & uentriculi debilita-
 tem aliquanto leuius ante nutritio. Praestat
 eius interpretis uerba subscribere (inquit
 enim) quum medicinam bibere uoluerit ca-
 lida existēs complexionis & debilis compo-
 sitionis & debilis stomachi, erit ei melius ut
 eam bibat postquam prius biberit aliquid
 quod sit sicut aqua hordei, aut succus grana-
 ti aut ut utiliter dicam, cum stomachus susce-
 perit nutriens subtile, & leue: sed qui nō ita
 fuerit, erit ei melius, ut eam ieiunus bibat, &
 paulo inferius, oportet ergo ne medici-
 næ potator comedat uel bibat donec medi-
 cina suam perfecterit operationem, at 2. 2. ter-
 tij tractatu 2. cap. 3. summo mane peculiari-
 ter exhibet: Inquit enim expedit ei qui uult
 sumere medicinam ut summo mane sumat,
 & taret cibum, deinde sumat post tres ho-
 ras decem aureos panis cum uino, & aqua
 pauca. Haec uenit Auicennæ interpret. Ver-
 um Hippocrates medicinam cum alimen-
 to nunc laudare nunc damnare uidetur:
 siquidem in libr. de alimento inquit in ali-
 mento medicina, optimum in alimento
 medicina malum. & acutorum 1. 19. ubi
 clyster, aut medicamentum adhibetur, a
 prisa usque abstinendum iubet; ac si cum me-
 dicamento illam miscere uereatur: uerba eius
 sunt, qui autem in huiusmodi morbis prisa
 ueretur, ne uno quidem die uasa, ut ita di-
 cam, inaniri permittat sed ab usu eius nequa-
 quam desistat, nisi uel propter medicamen-
 tum uel clysterē desistere opus sit, contra ue-
 rō 2. acut. 1. 2. prisa nam post medicamentum
 statim forbendam esse praecipit: cum inquit,

Vbi quis medicamentum ebibit, prisa nam
 protinus forbendam dato, neque insigniter
 minus quam consuetum est, quantitate: Ne-
 que rectum est quod quidam una cum Gal.
 arbitrantur, prisa nam statim dari non ut aliat
 sed ut medicamenti uirtum quod in uentri-
 culi superiori parte relinquatur, abstergat.
 uerba nanque sequentia oppositam offen-
 dunt, ubi legitur *ἐπειὴ κατὰ λόγον ἐστὶ
 μισγυῖ τῆς καΐας οὐ μὴ δίδου εὐφω*
 quon est, etenim iecundum rationem est in
 media purgatione non dare forbitionem: ac
 si uelit sumpto medicamento statim esse for-
 bendam, non ut os uentriculi abstergatur,
 sed ne cogamur propter alimenti defectum
 in media purgatione forbitionem praebere:
 utpote quod nocuum sit. hic igitur medica-
 mentum cum alimento ferē miscet. illic pro-
 hibet. Deniq; ex Gal. tū uesperis, tum alio tē-
 pore medicamentum purgans dari potest, ex
 Paulo ægineta & matutina hora ex paulo an-
 te cibum, ubi quis probe concoxerit. & post
 quoq; cibum. ex Auicenna nisi homo debili
 uentriculo sit & reliqua, nunc summo ma-
 ne, nunc non magis matutina, quam alia ho-
 ra, modo ieiunus sit. Ex Hip. tum potissimum
 cum nutriendi tempus adest, ita ut non sum-
 mo mane, nō matutina hora, sed ea qua æger
 nutrirī solet; quoniam per id tempus et pro-
 be concoxit, & a consuetudine non mutatur
 siquid forbeat aut deuoret: nihil autem re-
 fert paulo prius, posterius uel dare, modo di-
 citi temporis ratio habeatur. Sane si homo si-
 ne alimento diu perdurare posset multo me-
 lius esset nihil dare: sed quoniam illud, ante-
 quam purgatio absoluat, sapius requirit,
 committendum non est quominus intelliga-
 mus. quando ante purgationis finem adhibe-
 ri debeat. Itaq; considerandum an æger ci-
 bis an forbitionibus utatur, si forbitionibus:
 quia hæc parum nutriunt: neque hinc potest
 æger longam inedia mittere: sumpto medica-
 mēto (mō nihil aliud prohibeat) statim forbi-
 tio sumenda est, sin cibis: quia hic qui his uti-
 tur plerūq; ualidus est, & ab his eisdem mul-
 tum nutritur, sumpto medicamēto (nisi ali-
 quid cogat) abstinere potest ad usq; cenam
 quæ tamen solita minor existat quoniam ue-
 triculus propter purgationem inbecillior fa-
 ctus consuetum cibum antequam robustus
 fiat conficere nequit. Ideo Hippo. acutorum
 2. ubi ad purgationis finem deuentum est,
 forbitio, detur minor tamen quam pro con-
 suetudine, sed si quis consuetudine cibi mu-
 tata nimium lædatur: utpote qui alias id ip-
 sum saepe expertus est, si medicamentū quāti-
 tate admodū exiguū sit: nimineq; fastidiat
 ubi illud sumptum est: nihil obstat quo mi-
 nus statim cibus detur, minor tamē quā pro-
 consuetudine,

consuetudine, aut saltem tanta detracta mole, quanta est medicamento quod ingeritur, statim uero post medicamentum forbitionem aut cibum dare prohibemur: si æger illud uel propter copiam, uel propter amaritudinem, uel aliquam aliam nauſeam abhorreat, quomodo enim uentriculus alimētum amplectetur, si renuit? quomodo coquet, si cum medicamento tam moleste fertur quam medicamentum fastidit? quocirca nō recte agunt qui uocata casſia quæ propter copiam, aut colorem alicui nauſeam mouet absorpta paulo post huic comedendum præcipiunt, in quo opere tantum abest ut iuuēt ut mirifice lædant: tentant enim eo tempore nutrire quo uentriculus subuertitur, & alimentum præſens abhorret. respondent quia medicamen leue est, & ueluti alimentum, ne in nutrimentum uertatur cibum super dare: sed si uentriculus (ut ponitur) illud prorsus abhorret, quomodo fiet ut in suum nutrimentum conuertat? quinimo si ubi de quibus minus uidet, ubi modum excedunt (ut lib. de purgatorijs inquit Hip.) purgant, tanto magis uocata casſia dia cathol. & huiusmodi quodlibet purgabit, si ille qui sumit, ab hoc prorsus abhorret: neq; opus erit cibum insuper assumere quo minus in nutrimentum medicamen permuteur. Itaq; non modo soletium (ut dicunt) sed lenitiuum quoq; ubi nauſeam mouerit, alium ducet: quamquam eo sumpto, nullum alimentum statim sumitur. Id circo Hip. acutor. 1. (ut dictum est) pristinam prætermitti uolebat nisi clister aut medicamentum miscere acut. 2. non parum commendat. Cum inquit (græce prius scribam ut & recta interpretatio & uerus orationis sensus teneatur, siquidem huc usq; truncus obſcurus; fuit. *ἴσκει ἢ τὰ ἐν τοῖς εὐφορασι διαδομένω πλάτα ἀνήγει, ὁλοσά μὴ ἀγαθὸ εἶσιν ἐδὲ αὐτὸ πικρότητα ἢ δὲ ἄλλω τινὲ ἀνδρῶν ἢ δὲ πλῆθος ἢ χρόνον ἢ ἐπιβῆν τινὰ, τὴν μὲν πτισάνην ὁκόταν πῖν τὸ γάλακτον, ἐπιπροσέιν αὐτὶ καὶ χρεῖ δὲ δόσιν, μὴ δὲ ἔλαστον ἀξιοσθένου ἢ ὁκόσον εἰς ἡμέρας.* quod est, quoniam & que alium ducunt forbitionibus mixta iuuāt quæcumq; non ualde insuauia existunt, uel propter amaritudinem uel aliam quampiam injucunditatem, uel quantitatem, uel colorem uel suspicionem aliquam, ubi quis medicamentum ebibit, pristinam potius forbendam dato, neq; insigniter minorem quam cōsuetum est quantitate hæcenus Hip. id quod Galenus forſitā imitatus 13. meth. cap. 15 per uentrem (inquit) uacuare si hepatis cauum at ſicitur circo cibis admixto, & urtica, & mer-

curiali, & epithymo & polipodio, omnibus præterea quæ modice alium deiciunt, magisq; in remissionibus tum his ipsis adacius quam ante utendum. Tum uero quæ his sunt ualentiora, partim in pristinana incocōtis. partim tuis, & in tenuissimum puluerem redactis; exhibenda uerò hæc sunt uel ex pristinana, uel ex aqua, ego namque aliquid polipodij in pristinana aliquando in coxi, & nigri ueratri corticem. Hæc Gal. Sed si æger inter purgandum debilior fiat: nihil impedit quominus aliquid in media purgatione sumat, quod tamē leue admodum existat, quo æger & aliquantulum refici, & prætolari quo ad absoluat purgatio, possit. quamquam enim in media purgatione acut. 2. forbitionem detestetur Hip. leue tamen aliquod alimentum capere non est quemadmodum dicere solemus. forbere aut esse, sed hæc ex superabundanti ad propositū redeamus, quod est ubi purgatio fieri debet, qua potissimum hora faciendā sit, an matutina, an meridiana, an uespertina an alia quapiam, itaq; primum ea quæ inducias non patitur, modo per morbum & peregrum liceat nullo tempore non faciendā est, sed quæ tempus eligere cōcedit tum maxime ubi maxime uacans alimentum est uentriculus; quod quum hora sumendi alimenti potissimum contingat, hac hora potissimum faciendā est; alioqui alimentum intus ante inclusum alterius purgationem aut minuit aut prohibet: deinde eo tempore quod huic proximum est, adeo ut ceteris paribus, quanto magis ab hoc abſuerit, tanto minus eligendā sit quocirca tum mane satis completo sōno, tum paulo post, tum ferè statim ante solitū nutriēdi tēpus, tuto dabitur uel uespere autē & si ante cenā similiter exhiberi queat, uerendum tamen est, ne siquid tunc mouerimus, fiat aliquid asperius, ne nox quæ quietē adferre solet, propter purgationis momentum, inferior reddatur. At si finito somno uel paulo post medicamen exhibeatur, nisi tunc homo consuetus sit forbere aut cibum capere, neutrum est super assumere: sed expectandum donec non purgationis finem deuentum sit, alioqui si timor est ne inter purgandum deficiat, ab re non erit accedente hora sumendi alimenti, tunc dare aliquid, sed per quam leue, & quod neque sua copia naturam alio reuocet, neq; imbecillitatem fami prodat. Hinc hora nutriēdi porrigitur, latius est solitum alimentum aliquanto tamen minus quam consuetum est, statim offerre quam postea ubi purgatio fit: quod si forte, quia medicamentum nauſeam mouet, nihil oblatum est, abstinentium penitus quo ad illa perficiatur, alioqui si propter imbecillitatem necessitas urget, latius est consisten-

te iam impetu purgationis, aliquid offerre, quā incremente, latius instante quam incipiente, cum eo tamen ut nulla tempore is qui deficit non sit subtrahendas. Quidā obuiant, nequaquā expedire, statim sumpto medicamento, forbitionem aut cibum aliquem offerre, alterutrum enim, a, medicamento quod raptim una deorsum trahat, prohiberi ne nutriat, subinde impediri medicamenti opus, & auocari naturam ab expellendo: huc accedere quod Gal. 2. de alimentis (ut ante citauimus) sumpto medicamento non statim quidem sed postea prandendum iubet. Contra quos Hip. imprimis est qui medicamēta aluum ducentia forbitionibus mixta, uilia esse nos docet; facilius enim tolerantur, utpote quæ cum alimento non admodum aduersa sint homini atq; aliqua ex parte reficiat uires, quæ ubi solis forbitionibus sustinentur, si nihil detur, illico deficere solent: & (ut ille innuit) a suo opere minus frustrantur, si statim, quam si postea forbitio detur; Cunctari enim, post medicamentum forbere: forbitionem in impetu purgationis offerre, sepe nos cogit: quo tempore & purgationem illa intercipit, & nihil ferè nutrit, utpote quæ uel a natura nimis iam occupata nō tractetur, uel raptim unam cum medicamēto deorsum trahatur. Quod uerò similiter aduersum nos dicunt, sumpto a medicamento si statim alimentum exhibeatur, nutrire non posse, quia repente unam cum medicamento ad inferna rapitur, dicunt ex arbitratu, non ex ratione, neq; experientia: quid enim prohibet re aliqua quæ aluum ducit primo sumpta, mox altera quæ talis non est; quod hæc in uentriculo diutius moretur, illa ferè cito defluat forasq; prodeat. Id quod etiam experientia sæpe numero comprobamus, quum comestis primò ficibus, deinde reliquis cibis qui duriores sunt hora 3. 4. uel 5. post ficus excernimus cæteris iatus usq; ad perfectam elaborationem remanentibus; nisi forte quis se nimis impleuerit, tunc enim propter copiam uel unam cum ficibus uel paulo post alij cibi ferè crudi foras exeunt. Huc accedit, quod ij qui solis forbitionibus utantur, si statim sumpto medicamento pitisanam forbeant, subinde inedia facile ferunt, donec purgatio absolua-tur: si uerò non forbeant, in media purgatione forbere propter imbecillitatem coguntur. Id quod non leue testimonium est ad docendum sumpto medicamento statim epotam pitisanā nutrire. Nec minus dissoluitur quod etiam in medium adducunt, post medicamētam sumpto statim cibo in deiectionibus ipsius cibi recrementa cruda uideri. quippe id fit uel ubi nimias cibis ingestus est, quæ natura propter copiam superare nequit; uel si

is exiguus admodum fuit, medicamentum tamen citius exhibitum est quā antecedens cibus concoctus sit; id quod his qui in aurosumunt medicamentum usu uenire solet: hunc enim in itinere sibi obuiam factū una secum rapit: sed si probe concoctus iam sit, tunc sumpto pharmaco si exiguum alimentum detur nihil horum profecto continget, bona uero nutritio fiet, quia natura semper id quod in uentrem ingerit primum attrahe-re, coquereq; siue dicas retinere, permutare que solet: quo modo enim nisi retineat permutabit? Tale igitur si medicamentum fuerit, statim quidem attrahere alterareq; incipit, sed ubi id sibi inimicum, atq; cōtrarium experitur, non amplius trahit, sed respuit, & foras quoad potest, expellit: sin alimentum, quoniam id amicum familiareq; est, apprimè retinet, & coquere tentat: quod uerò simul possit id expellere, illud retinere atque concoquere: illinc patet: quia nunquam expulsiō in nobis fit sine aliqua apud nos ipsos retractione tam ante tum post expulsionem: alioqui dum quotidie distamur dum sudamus, dum mingimus, dū egerimus, minime nutrimur. Et uero quod Gal. 2. de alimēt. precipit, non statim esse prandendum sumptis his quæ aluum ducant: Primum respondere licet Hip. (ut ante dictum est) aliter sensisse, magisq; huic quam illi credendum. Deinde si de uocato lenituo (ut omnes arbitrantur) sermo est, atq; id (ut etiam fatentur) facile transit in nutrimentum, melius esse statim exiguum prandium sumere quam differre: natura enim utrumq; simul alterat, id quod magis familiare est, magis retinebit: medicamentum uerò utpote minus amicum, promptius respuet, & uacuatō subinde sequetur, quæ alioqui (ut putant) impeditur, si tale medicamentum absq; alimento capiatur. Ideoque cur non uident quo magis prandium distertur, eo minorem fore uacuationem, ubi enim uocatum lenituum aliquanto prius ingestum est, certe per id tempus a natura ad nutriendum parabitur, tanquam id quod nutriendo est: itaq; si deinde cibus alius deuoeretur, natura tam cōtrarium, omne. n. alimentum, ut (philosophus inquit) a principio contrarium est, magis renuet, quam istud lenituum, quod iam sibi cepit assimilare; proinde id ipsum in nutrimentum conuertet, & uacuatō duntaxat inchoabitur, aut nulla fiet. Huc pertinet quod natura humana plantæ ritu, non autem cum delectu in internis inquam partibus agit: ubi ergo id quod in alimentum conuerti potest, permutare iam cepit: quoniam huic intenta est: hinc minime auocabitur, si alterum paulo post ingeratur; quum plantæ ipse, & quemcumq; naturaliter

raliter sibi aliquid in nutrimentum assimilât E id quod primum assimilare cœperunt nisi ual de relictetur altero nuper ablato minime re spuunt, quin immo suauitate huius, quod primo sibi assimilant, affecte, alterum alias suauius negligunt, renuuntq;: quum etiam si ad id quod posterius offertur, statim se uerteret primum eas euomere ita dicam id quod ante trahebât, post alterum ad se trahere oportet; id quod tum in alimētis, tum in his que facile possunt esse, contingere naturale non est. quocirca si prandium differatur, contra quam ij opinentur, eueniet: tantū enim ab erit ut lenitium; istud aluum ducat, ut ferē in alimentum mutetur, & uentrem minime moueat sed interim silentio prætermitti non debet quod Alexand. Trallianus alioqui non uulgaris medicus in calce sui, lib. vj. catapota quedam ex helleboro nigro a cibo danda esse præcipit. Id uerò cū alijs quæ narrauimus miscere nolimus, ne legentium animos cōtinuis ambiguitatibus urgeremus: hic uerò subscripsimus, ne omisisse uideremur, quum multo plura sint purgantium medicamentorum tempora, quam medentium capita. Diximus igitur ubi tempus eligenda purgationis datur, quodnam magis sit eligendum. quid Gal. Paulus, Auicenna. Hip. de hoc senserint, quid nos arbitremur, & quæ contra obijciantur quoad uires nostræ potuere, dissoluimus. In quibus enarrandis & si longiores fuimus quam liber iste postulare, fuimus tamen, ne de re tam graui & necessaria hic a nobis ieiune, atq; exiliter ageretur.

Qualia serapia in morbo gallico exhiberi soleant
Cap. VII.

Consequens est primum serapia quæ offerri solent. deinde purgantia medicamenta recensere, Melancholicis itaq; huiusmodi præbent quod constat.

Ex epithymi cretenfis }
folliculorum lenge }
cap. ueneris }
florum boraginis } an. m. j.
Violarum }
roris marini }
melissæ }
radicis centaurei maioris }
polipodij } an. dra. j.
rhabarb. electi }
Succi scabiosæ. onc. iij.
Radices contundunt, deinde .s.a. in aqua quæ satis sit, coquunt, donec cōmidium consumatur, ex hoc decocto accipiunt. onc. iij.

Syr. de epithymo }
de fumo terre compos. } an. onc. j.
Simul miscent (ut dictum est) ante prandium propinant tribus quinq; septē diebus.

Aut Syr. de fumo terræ }
de lupulis } an. onc. s.
de epithymo }
rhodomellis }

Aque fumi terræ }
buglosi } an. dra. vj.
luporum }
melissæ }

Aut syr. de cichor. compos. onc. s.
de epitimo }
de fumo terræ } an. dra. vj.

Aque fumo terræ }
capil. uener. } an. dra. vj.
buglosi }
lupulorum } an. onc. s.
melissæ }

Aut syr. de epithymo }
de fumo terræ simp. } an. onc. j.
Infusi ex folliculis senæ cum passulis, & aniso. onc. iij.
Aut syr. de pomis simpl. } an. dra. vj.
de thymo. }

De calamitha. onc. s.

Aque boraginis }
melissæ } an. onc. j.
luporum }

Aut syr. de pomis cōposit. Mesue, de boragine an. dra. vj.
decocti ex nasturrio, bugloso, scolopendrio grecorum cum aqua communi. s.a. cōfecti. onc. iij.

Aut syr. sapor. }
de scolopendrio arabū } an. dra. vj.
de fumo terræ simpl. } onc. s.
decocti ex calamitha ex rad. rubiæ. tamari }
sci ex boragine cum aqua cōmuni s. a. cō }
fecti onc. iij.

Aut seri caprini lib. j. }
foliorum fumiterre } an. m. semis
lupulorum }
boraginis }
florum fumiterre m. j.

Infundunt 7. horis. deinde leuiter calefaciunt, postea colant. ex hoc accipiunt onc. v. syr. lupulorum onc. j. & subinde propinant.

Aut rad. boraginis }
buglosi } an. onc. ij.
polypodij }
cort. rad. capparum }
cort. rad. tamari sci }

cuscute }
chamedryos } an. m. j.
chamapithyos }
scabiosæ }

folliculorum

folliculorum fenæ
ros. rubearum. } an. dra. s.
florum uiolarum
epithymi dra. iij.
Aquæ scabiofæ
fumiterræ } an. libr. j.
luporum
Seri caprini lib. s.

Verenda, ut dicunt, terunt, & simul omnia nocte infundunt, deinde coquunt ad usq; di midii consumationem, postea colant: colato addunt sacchari albi lib. ij, aceti modicum, & syrupum. s. a. conficiunt ex hoc accipiūt. onc. ij. aut iij.

Aquæ boraginis
luporum } an. onc. j.
fumiterræ
mox potui præbent.
Aut rad. boraginis
buglosi
polipodij } an. onc. ij.
cort. rad. capparum
tamarisci
Cuscute
chamedrios } an. m. j.
camepytios
scabiofæ
Folliculorum fenæ
epithymi
florum uiolarum } an. onc. s.
rosarum
Succi lapathi acuti lib. s.

Coquunt cum aqua scabiofæ, & cum saccharo quod satis sit, syrupum conficiunt: ex hoc quâ tum diximus ex præcedenti syrupo cum aquis prædictis, syrupum alterum parant, & similiter porrigunt:

Aliqui sua quadam opinione quam exquisitissimam esse putant ducti: primo diluendum in bent humoré melancholicum, subinde attenuandum: diluunt uero uidelicet ex syr. de duabus rad. sine aceto syr. bisantino simpl. de pomis simpl. an. drag. vi. decocti ex boragine D glycirrhizâ, bugloflo, capil. ueneris cichorio, endiuiz in aqua cõmmuni confectis onc. iij. triduo quatriduoue aliquid tale propinât. mox alterum quod attenuare dicunt ex syr. defumoter. composito, bisantino composito. syr. fabor an. drag. vi. proxime dicti decocti onc. iij. præbent: Interim elect. exhibet paulo ante cibum ad dragmas usq; duas, quod confat ex sacchari buglossati, boraginati, rosacei an. drag. vi. pulueris scordii drag. ii. succi concreti fonchi. drag. i. specierum ut dicunt diarrhodon abbaris scro. iiii.

Cæterum melancolicis ex cholere (ut dicunt) adustione quidam peculiariter exhibent hæc uidelicet.

A Succendiuz
Lactucæ
boraginis
buglosi
fumiterræ
lupulorum }
omnium defecatorum an. lib. semis
Lactis feminum communium frigidorū
extracti cum aqua simpl. onc. viij.
Foliorum, & feminum portulacæ. ana.
onc. iij.

Iuiubarum } an. n. xv.
prunorum damas.
epithymi. dra. iij.
florum uiolarum. } an. m. ii.
ros. rubearum.
rhabarb. electi, & linteo ligati scro. ii.
Terenda (ut dicitur) terunt, post coquunt usque quo dimidium consumatur, deinde colant. colato addunt sacchari albi lib. ii. aceti modicum: & syrupum. s. a. construunt cuius onc. i. s. ad usque onc. ii. cum onc. iij. aquæ endinæ, aut lupulorū, & similibus potui præbent.

Hæc, & huiusmodi terapia sunt quæ ante usum remediorum generosorum in morbo gallico melancholicis propinari solent.

Cholericis uero hunc in modum exhibent, uidelicet.

C scariolæ.
endiuiz
cichorii
lactucæ
portulacæ
acetosæ
florum uiolarum } an. m. i. s.
Seminum communium frigid. maiorum
onc. i.

rhabar. electi scro. ii.
radicis centaurij maior. onc. semis
spicæ g. iij
feminum papauer. albi. } an. dra. ij. s.
florum nenuphar.
fantal. omnium an. scro. iij.

Contundunt unam rhab. spicam, rad. feirfantal: mox in aque endiuiz fumiter. pul. an. lib. i.
diebus continuis macerant. postea capi aquæ hordei lib. iij.

uini malorum puniceorum. lib. j.
deinde simul omnia præter flores coquunt usq; quo dimidium cõsumatur, & in fine res addunt, postea colant, & exprimunt paulo, mox addunt sacchari onc. viij. & syropos. Z. constitunt.

Aut syr. acetosi simp. } an. dra. vj.
de infusione ros.
Syr. de fumoter. onc. s.

Aquæ endiuiaæ acetosæ supul.	} an. onc. j.	E	calami aromat. zedoaria dictami albi.	} an. scro. ij.
Vnicum syrupum ex his astruunt, dein triduo, quatruiduoue propinant.			hermodactilorum hellebori nigri rhabarb. electi dra. ii.	
Aut syr. de acore citri. de succo cichor. oxyfacchari Syr. uiolati	} an. onc. s.		Spicæ schernanti	} an. scro. s.
Aquæ cichor. portulac. lachuc.	} an. onc. j.		Ex aqua usque ad dimidium coquunt, de- inde colant. colato addunt.	
Aut syr. de duab. rad. cum acetos. onc. j. de lupul. de endiuia	} an. onc. s.		syr. sticados fumi terræ mellis ros.	} an. onc. iij.
Aquæ endiuiaæ Acetos. scolopen. grec.	} an. onc. j.	F	& syr. 7. constituunt, Aut syr. de sticade oximel. compl. uel. rosacei onc. s.	} an. dra. vi.
præsertim cū crassa fuerit bilis, sed si tenuis. syr. de cucurb. de iuc. acetos. nenuphar. onc. j.	} an. onc. s.		Aquæ saluiaæ onc. ii. Lauandulæ Amaraci	} an. onc. s.
Aquæ laticæ uiolac. portul.	} an. onc. j.		Item oximel. simpl. syr. de sticade de prasfio de absinthio	} an. onc. s.
Aut syr. de fumoter. de cichor simpl. de pomi simp.	} an. onc. s.		Aquæ absinthii ruæ melisse onc. i. prasfi onc. s.	} an. dra. vj.
decocti ex aqua cum fumiter. fonchi, & se- minum, atq; cort. citri. onc. iiii.		G	Item syr. de duab. rad. cum aceto onc. i. rhodomel. facchar. once. s.	
Interim aliqui gloria magis studiosi quoti- die mane, & uesperis parum ante cibum ex- hibent elect. pondo. drag. ii. quod habet.			Aquæ apii feniculi	} an. onc. i. s. }
Sacchari rosacei uiolacæ coral. rub. puluer. eboris. femen citri.	} an. onc. iij. }		Item syr. de hyfopo mellis ros. colati syr. de epithymo onc. s.	} an. onc. i. }
Succi concreti ex foncho suc. concreti ex scordio	} an. scro. ij.		Infusionis ex fena onc. iiii.	
Hæc, & talia bilitis pro serapius præbent Pituitosis uerò.		H	Item syr. de epithymo Acetosi simpl. de endiuia	} an. onc. s. }
Aniaraçi saluie origani mentæ absint eupat. fumo ter. bacchar. lauandul calamithæ pulegij thymi fatureia stichados	} an. m. j.		Aquæ fumiter. endiuie scabiosa	} an. onc. i.
			Item præcipue siccituta salta fuerit. rad. apii feniculi petroselini polypodii endiuia buglosi chamedryos calamithæ	} an. onc. ii. }
			Aquæ fumite. lupulorum scabiosa	} an. q. s. ad decoquendū
			Coquunt omnia donec dimidium consumatur; deinde, colant, colato ad- dunt	

Succi sumi ter.
 lapathi acuti } an. on. iij.
 scabiose depuratorum }
 Aceti modicum sacchari q. s. & syrupum
 conficiunt: de quo ab onc. ij. usq; ad onc.
 iiii. modo & more (ut ante dictum est) aegro
 præbent.

Item mel. ros. } an. onc. s.
 oximel simpl. }
 syr. di cichorio onc. j.
 decocti ex aqua cum cichor. betonica fu-
 moter. scordio onc. iij.

Interim aliqui ut se prudentiores osten-
 derent, mane & sero paulo ante cibum exi-
 bent huius elect. dra. ii. quod habet

Sacchar. boraginati } an. onc. j.
 rosacei }
 buglossati }
 mitridatii dra. i.

Interdum huius loco pilulas porrigunt
 pondo dra. s. quas asfrunt ex
 Succo concreti scordii } an. onc. s.
 succo concreti cichorij }
 mitridatii sero. iiii.

Hos syr. & alios huiusmodi exhibere pitui-
 tosis consueuerunt.

Sanguineis uerò ut illorum mores, atq;
 usus non prætermittam, tales uidelicet

Cape rhab. electi dra. ii.
 florum uolarum }
 boraginis } an. m. i.
 buglossi }
 Capil. ueneris }
 lupulorum }
 rad. intibij. }
 hordei onc. s.

Seminum comunium frigidorum maio-
 rum an. dra. ii.

pulpæ tamaridorum } an. dra. s.
 prunorum damas. }
 febestens }

Contundantur hæc omnia leuiter, mace-
 rēturq; ex aqua lupulorum, intibi. fumiter. D
 triduum. deinde bulliant donec aquarum
 dictarum quarta pars consumatur, postea co-
 lentur, & prælo diligenter exprimantur, ex-
 pressionem adde sacchari q. s. mox defæcetur,
 & fiant syrapi ferè septem.

Aut syr. de cichor. comp. } an. onc. s.
 de fumoter. }
 rosacei }

Aquæ lupulorum } an. onc. i.
 intybi. }
 fumoter. }

Aut syr. de succo citri } an. onc. s.
 de fumo terræ }
 de succo intybi }
 de lupul. }

A Aquæ portulacæ } an. onc. s.
 intybi }
 lupulorum } an. onc.
 uolarum }

esto syr. quem admodum diximus
 Aut syr. de capil. uener. } an. onc. i.
 de endiuia }

Infusionis sene onc. iij
 misce pro syr. & c.
 Tot talesq; sunt aduersus gallicum mor-
 bum pro agrorum intemperie syruporum
 modi.

Quidam uerò id ipsum negligententes
 omnibus passim præbent, ut puta.

B oximel. simpl. }
 syr. de fumoter. } an. onc. s.
 mel. ros. colati }

Aquæ fumoter. } an. onc. i.
 scabiosæ }
 cichorii }

uel syr. de lupul. }
 fumo ter. } an. onc. s.
 mel. ros. colati }

Aquæ betonic. } an. onc. j.
 lupul. }

Acetosæ }
 uel oximel. comp. } an. onc. s.
 syr. de fumoter. }

de endiuia }
 C Aquæ acetosæ. } an. onc. j.
 sumiterræ }
 lupul. }

Quidam alij }
 syr. de endiuia } an. onc. s.
 de fumo ter. }

de cichor. }
 Aquæ lupulorum } an. dra. vj.
 cuscute }

boraginis }
 buglossi }
 Aut florum boraginis } an. m. j.
 buglossi }

ualerianæ }
 thymi }
 rad. cichor. } an. dra. semis.
 entybiæ }

Seminum comunium irig. an. dra. ij.
 lupulorum }
 absint. } an. m. j. s.
 cuscute }

camepithyos }

bulliant in lib. viij. aquæ communis usque
 ad dimidij consumptionem, adde sacchari
 lib. j. s. fiat syr. de quo R. onc. ij. aquæ lupul.
 onc. iij.

Aut seminum feniculi } an. onc. j.
 aneti }
 polypodij quer. recent. onc. iij.

Hæc omnia cum aceto quod fatis fit
 per

Per noctem unicam uase aliquo terreo cōti neatur, postea illinc eximantur, mox in lib. iij. aquæ communis coquantur ulque ad dimidij consumptionem, deinde colentur, colato adde.

Succi fumiterr.
succilapathi acuti depurat } an. on. iij.
mellis lib. i. j.

aceti quod remansit ex infusione.

misce, fiat syr de quo cape onc. ij. aquæ decocti ex feniculo onc. iij. misce fiat syr. utatur quemadmodū alijs. præsertim uero ubi materia fuerit crassa, contumax, & diuturnus morbus.

Quidam pustulas respiciunt, quæ si fuerint cum humoribus tenuibus hoc utuntur syrupo, qui constat ex

sy. de fumoter. s.
de endiuia } an. onc. s.
syr. rosacei }

Aquæ lupulorum
endiuiæ } an. onc. i.
Solatri }

Si cum crassis, & caput doleat, aut humeri hoc ualeat ex

mel. rosacei } an. onc. vj.
syr. de stichade }

Aquæ itæ
Trifolij } an. onc. j.
fumiter. }

Itaque hisce syrupis, & alijs huiusmodi ad præparandum corpus quod gallico, morbo affectam est utuntur.

Quidam cum magna putredine morbū gallicum esse opinari, eos potissimū in hac re commendant qui putredinem arcent, simul tamen habita & temperaturam et humorum peccantium, & affectarum partium ratione: illius generis sunt (ut putant) ij qui uel siccant uel abstergunt, uel absque obstructione refrigerant, uel absque multo calore aperiunt: in quorum numerum ascribunt oximel simplex syrupum acetosum simpl. de succo acetosæ, rosaceum, de succo cichorij, de endiuia, de succo ros. de succo limonum, de succo (ut dicunt) arancij, de corticibus citri, de acore citri, oxyssacharum. Ex his modo unum, modo duos, modo tres, quatuorue, ad uncias usque duas ad summū accipiunt, mox ex infra scriptis aquis quas, easdem cum dictis syr. uires ferè habere existimant: unam aut plures, ad uncias usq; cres admiscunt. Id genus est aqua florum mali medicis, florum, citri, aqua distillatitia ex limone, sed huius non plus uncia, distillatitia ex succo citri, simili mensura, quæ proxime distat: aqua ferri, cichorij, mirri, endiuia, aqua rosacea, aqua ex aceto quam poscam aliqui uocant. Ex his igitur syrupus construunt, & si

pars aliqua simul affecta manifeste sit, alios qui eam respiciunt cum suis aquis admiscunt: si enim caput patiat: syr. nemifarum, syr. de stichade, rosaceum, de papauere, de acoro, de succo betonice: aquam betonice, saluia, ruta, maiorana, pulegij calamintha satuirea, serpilli, nenuphar, lactuca, uiolarum, rosarum, sin pulmo thoraxue, syr. de hisopo, de prasio, de calamintha de Glycyrriza, uiolaceum, de capil. Vener. iuiubinum, de papauere aquam hisopi, betonice, scabiose; capil, uener, melissa, urtica, uiolarum; si cort. syr. de acore citri, de succo acetosæ de boragine, de pomis simpl. de pomis comp, aquam melisse, buglosi, boraginis, rorismarini, acetosæ, nenupharis, rosarum, uiolarum;

Si uentriculus. syr. de absint de menta, mel rosaceum, oximel. comp. oximel. scyllit syr. acetos, simpl. rosaceum de granatis ut dicunt, oxyssacharum, aquam absint. mente, scenicul, serpilli, rosarum, uiolarum, solatri, portulacæ, plantaginis culcutæ:

Si iecur; syr. de eupatorio, de absint, de fumoter. de cichor, comp. de endiuia, de succo endiuia, de succo cichorij, acetosum simpl. de granatis, de nenuphar. uiolaceum, aquam absint. eupator. fumiter. endiuia, lactuca, portulacæ, rosacæ, solatri, nenuphar. cichorij:

Si lien. syr. de eupatorio, de epithymo, de calamintha, oximel. comp. syr. acetosum simpl. endiuia, de scolopen. Aquam scolopéd. tamarisci calamintha, nasturtij, lactuca, endiuia.

Sirenes; syr. acetosum simpl. de succo endiuia, de nenuphar, de capil. uener. uiolacum, de Glycyrriza, aquam saxifragiæ, parietaria, pētaphyli, arthemisia urticæ, erucæ, nenupharis, endiuia, portulacæ, latucæ, uirgæ pastoris, plantaginis.

Si mulier. sit, & uterum unam patiat: syr. arthemisia de calamintha, acetosum simpl. aquam arthemisia, saluia, pulegij calamintha ruta capil uener, chamemeli nenuphar, lactuca, endiuia, rosarum cucurbitæ, portulacæ, uirgæ pastoris

ex his igitur, & cum his syrupus ante usum ligni, & reliquorum, quæ retulimus auxiliorum ad præparandum corpus conficiunt, studeant potius agere, ut mihi uideatur, id quod medicis licet quam quod egrotis sit salutare; quasi malint medici uideri quam esse recensui uerò non quod necessarium illorum usum opinarer, sed quo ea quæ ab alijs ad hanc rem scribuntur, non emitterem.

Qualia purgantia medicamenta morbo gallico.

Affectis prabeantur. cap. ix.

Postquam igitur hmoi syrapsos ter quinques speciesve propinauerint, medicamentum purgans qua diximus hora, exhibent. Quidam ut charitate & amore pleni & diligentes reputentur, non nisi uocatis lenitiuis utuntur, qualia ante uenae sectionem ab eisdem exhiberi proxime docuimus. sed qui temperaturas obseruant melancholicis praebeant quale est quod componitur ex

mirabalanorum indorum drac. ii.
florum buglosi
epithymi } an. m. i.
polypodii recentis onc. s.

Contundantur haec primo, deinde sero caprino decem horarum spatio macerentur, mox exprimito. expressioni adde

confect. hamech. } an. dra. ii.
diaphanæ
diacathol. onc. s.
succum fumiter. onc. i.
syr. de epithymo onc. ii. s.

fiat potio &c.

Aliter elect. lenitiui } an. drac. iij.

confect. hamech.
pulueris fenæ dra. i.
succum fumiter. onc. i.
syrupi de bug. onc. iij.

ex aqua fumiterre fiat potio.

Alio modo.

Mirabalanorum ind. dra. i.
epithymi cretenis } an. dra. ii.
rhab. electi

Contundantur haec leniter, deinde die nocteque aqua fumiter. & buglosi macerentur, mox exprimentur, expressio adde.

elect. lenitiui } an. drach. iij.
diacathol.
confect. hamech. dra. ii.
elect. indi. dra. i.
syr. de epithymo. onc. i.

fiat potio.

Vel rad. nigri ueratri recent. dra. iij.

semen dauci
anisi } an. dra. j.
piper.
florum buglosi dra. s.
mulci g. vi.
epithymi scro. ii.

Contundantur leniter, deinde diem & noctem in uini cretici lib. s. macerata uehementer exprimentur, mox.

Cape huius expressi dra. iij.

pil. fumiter.
cochiarum } an. dra. ii. s.
aurearum

Misce sint & excipari permittas, deinde ter,

A quaterue, hoc idem facias admiscendo ex dicto expressio quantum primo diximus, & fiat (ut dicitur) magdaleon: de quo sume. dra. sicut pilula nu. v. cum aqua betonica, capiat ager conuenienti (ut ante dictum est) hora. Sunt & catapotia quae ex praecipitato uocant, & haec in re ad summum extolunt. Fuit uero hunc in modum Cape aquae qua aurum ab argento diuiditur lib. iij. argenti uiui lib. i. s. haec excipiantur uase uitreo, oris angusti colli obtorti undique; argilla praemunito, quod ab altero (ut chymista solet) recipiatur: copages inde uasorum luto figulino diligenter obturentur: deinde subdatur ignis ex carbonibus conflatus, ita ut semper crescat usque quo tota absumpta sit aqua, postea uas illud frangito, in illius fundo residentem placentulam rubeam leniter extrahas, quod album inhærit, proicias, rubeam uero in puluerem redigas. Itaque cape praedicti pulueris onc. ii. maceretur per noctem in aquae plantaginis, & acetosae an. onc. ii. tunc summo mane dictas aquas exhaurito, & nouas alias eodem pondere superinfundito, mox uase testaceo excipiantur, ignique exponantur, interim rudiculis lignea semper agitentur, donec in puluerem penitus redigantur, postea.

Sume huius pulueris
margaritarum } an. g. v.
hiacinthi
elect. conciliatoris
puluer. diamofci } an. scro. s.
diamargarit.

Fiant catapotia. v. cum syr. de pomis, aut de boragine, quae sumuntur hora medicamentorum quae iam dicta est. Haec catapotia non modo melancholicis, sed etiam pituitosis conferre praedicant, breuique gallicos dolores amouere, pituitam & melancholiam tum uocant, tum alui deiectione consumere. Hunc etiam puluerem multa alia commoda praestare, ni mirum si carni putridae inspergatur non solum sanem carnemque deiere, ne tum etiam non difficulter ad cicatricem ulcera deducere, Pestilentiam pauxillo theriacis addito succoque herbae quam cardum benedictum uocant, siue cum electuario de gemmis ante illius confirmationem, mirum in modum superare. Multos etiam fascinatos, lymphaticos, melancholicosue curare, sicut etiam quartana confectos addito saccharo buglosiato, siue theriaca mitridatione pondere granorum quinque, uel. 7. pro arate, & robore affecti corporis: quin et colicis, atque ileosis magnopere pdesse, id quoque

D Pauli Aegineta persuadere, qui lib. 7. inquit sunt qui argentum uiuum comburentes uelut in cinerem redigunt, quae aliis speciebus permixtu colicis, & ileosis potantur exhibuerunt.

hactenus Paulus. Ceterum fascinatīs, lym-
phaticis, melancholicis, & quartanis qui-
busdam (non inquam omnibus) auxilio esse
arbitrandum est, non alia sanè ratione quā
quod nouum ingensq; periculum afferen-
do remouet eam quæ in animis dictorum
hominum hæret imaginatio unde affectus
illi aliquando proueniunt; neq; pestem pel-
lere aliter quam quod maius malum indu-
cendo, minus obcuratur; quippe in peste
datum sæpius interimere, sed non uideri,
quoniam interius non huic pulueri asump-
pto, sed pesti utpote lethali ab idiotis tri-
buitur. Neq; sequitur aliqui tum colicis tum
biliosis Paulo authore propinauerunt, ergo
iuua: potest enim aliquid a quibusdam offer-
ri quod tamen oblatum tantum absit ut pro-
fit ut mirifice noceat. Tandem periculosissi-
mum esse illius usum si intro sumatur proin-
de a recta medendi arte in hunc modum pe-
nitus exterminandum esse: sed foris ulceri-
bus, & aliis huiusmodi adhibitum sæpius
conferre experimenti credendum. sed hoc
infra diligentius. Ad propositum reuertamur.
Præter hæc, purgandi causa melanchol-
icis alia quidam exhibent, uidelicet:

polypod. querc. } an. dra. iij.

epithymi
Senæ onc. j.
hellebori nigri onc. j.

florum boraginis
buglosi
uiolarum } an. dra. ij.

rosarum
Gingiberis
cinamomi
Anisforum } an. dra. s.
amomi

mox infundunt aqua fumiter. q. s. postea ex-
primuntur, presso addunt saccharum quoad
dubcescat, deinde potui dant.

Aut pil. de lapide lazuli, hoc est cyane
dra. j. plus minusue, diuidit in pil. v. cum a
qua fumiter. quas ægro (ut dictū est) præbēt.

Aut pil. de lapide armeno dra. j.
plus minusue,

Aut pil. indarum
fœtidarum maiorū } an. scro. j.
de fumoteræ

de colocyntide mesuæ scro. s.
fiant pil. n. v. cum syr. de epitimo

Aut pil. aggregatiuarum ex inuentione
mesuæ scro. ii.

Aut pil. de helleboro scro. j.
fiant pil. v. cum syr. de fumoter.

Aut pil. de quinq; generibus mirabolo-
rum scro. iij.

fiant pil. v. cum aqua fumiter.

Aut pil. de colocyntide scro. j.

fœtidarum scro. ij.
fiant pil. n. v. cum syr. de epithymo

Aut pil. de turbith
sine quibus } an. scro. ij.

fiant pil. v. cum syr. de fumoter.

Aut diaphæne nicolai
confecti. hamech. } an. dra. ij.
diacathol onc. j.

syr. de fumoter. onc. ii.

Infusionis senz. q. s. fiat potio

Aut hieræ ruffini } an. dra. j. s.

hierasogodij
mirabolanorum Indorum cond. dra. ij.

decocti ex epithymo onc. s.

Aquæ casei, q. s. fiat potio

Propinant quidam purgandi causa præci-
pue humorem melancholicum syr. quæ Au-
gustino Suesano tribuunt ab onc. iij. ad v.
habet ille descriptiones duas: Prima est ex.

mirabolan. omnium an. onc. iij.
rheupont

foliorum senz. } an. onc. i.

epithymi.

polypodij quercini lib. j.

foliorum fumiter. } an. lib. j. s.

lupulorum recent

yuæ arthelicæ onc. j. s.

Glycyrrizæ mundat onc. iij.

florum boraginis
buglosiæ } an. onc. s.
uiolarum

Coquantur omnia. s. a. in aqua communi
donec liquor omnis ad lib. ij. deueniat: tum
coletur, colato adde succi fumiteræ, lupulo-
rum an. lib. j. sacchari optimi. q. s. fiat syr.
odorus ex musci, & ambre modico, quod
tela rara inclusum suspendatur intra uas hu-
iusmodi syr. continens. secunda descriptio
constat ex.

Senæ
epithymi } an. onc. j.
mirabolanorū citrin.

rhapontici
corticum ligni Indi } an. lib. j.

polypodij quercini

Aquæ fontis hæ. xij

bulliant ad dimidium, mox adde pasularū
enucleatarum

florum boraginis
buglosi } an. onc. semis

Violarum

foliorum fumiteræ } an. lib. semis.

lupulorum

Glycyrrizæ mundæ onc. j.

yuæ arthelicæ onc. semis

Coquant. s. a. deinde colent, colati fume li. ij

succi fumiteræ

lupulorū depurati } an. lib. j. s.

sacchari. q. s. fiat syr.

Aliqui syrup. de polypodio nuncupatum A
præbent qui habet

fucci boraginis } an. lib. j.
fucci ros. rubearum }
mirabolan. citrinorum }
chebul. } an. onc. ij. s.
indorum }

dictis succis infundantur, mox leuiter bulliant, & colentur, deinde accipe.

polypodii querc. recent. lib. j.
radicis acori onc. j.
sem. fenicul. drac. ij.

Coquantur. s. a. ex aqua fontis, postea colentur: liquori colato adde sacchar. q. s. & fiat syr. ex hoc exhibet nunc onc. ij. nunc. ij. nunc. iij. ualeat non solum in morbum gallicum (ut putant) sed etiam in dolores articulares, podagricosq;.

Aut fume mirabolan. omnium an. onc. s.

Contundantur modice, mox infundatur aquæ sumiter. lib. vij. ubi ualidius exigis medicamentum, loco aquæ pone succi sumiteræ defecati lib. vij. 24. horarum spatio, adde

folysenæ orient. } an. onc. j.
polypodii }
epithymi }
glycyrrizæ rasæ } an. drach. ij.
gariophyllorum }
sem. citri }

cortic. helleb. nigri onc. s.

Omnia simul bulliant ad lib. iij. ex his accipe onc. vj. syr. de fumo. onc. js. syr. de cortic. citri onc. s. datur quinquies, aut sepries donec corpus, medenti purgarum, uideatur.

Hactenus de purgatoris melacolicorum. Atqui colericis commendant quale est quod habet.

sem. 4. com. frigid. maior. an. drach. ij.
sem. papauer. albi drac. ij.

Contundantur in mortario lapideo, interrim addedo aquæ inrybi & sumiter. an. quantum satis est: deinde compressa colentur, li-

quori misce syr. ros. sol. onc. ij.
elect. ro. meluzæ } an. drac. ij.
diacathol }

fiat potio.

Vel diacathol. onc. s.

elect. de psyllio } an. drach. ij.
confect. hamech. }

Infusum ex rhabar. drach. j.

misce, fiat potio.

Vel syr. ros. sol.

de cichorio comp. } an. onc. j.
mannæ electæ }

elect. lenit. drac. ij.

elect. de suc. ros. drac. js.

rhab. electi in puluerem subtilem redacti drac. s.

spicz, siue cinnamomi g. ij.
Cum decoctio florum, & fructuum cord. fiat potio.

Vel scamonii drac. j.

rhab. elect. } an. drac. s.
mirabol. luteorum }

Infusionis senæ onc. iij. infundantur decem horis, postea exprimantur, liquori expresso adde sacchari modicum: & potionis loco sumatur.

Vel diapruni sol. drac. iij.

Cassia nuper extract. drac. vj.

fiat boli inuoluti hostia, aut saccharo, sumatur ut dictum est.

Vel Tripheræ Perficæ } an. onc. s.
elect. de sebest. }

elect. de succo ros. drac. i. s.

Misce fiant boli.

Aut confect. mannæ ex inuentione mesuz.

Tripheræ sarracenicæ an. drac. iij.

elect. rosarum mesuzæ drac. ii.

Misce fiant boli.

Aut diarob cum rhab. drac. ii. s.

Aut pil. aurearum scrop. iij.

fiat pil. v. ex aqua endiuia.

Aut pil. de rhabar. } an. dra. s.
de hiera gal. }

aggregatarum scro. i.

Fiant pil. v. ex aqua boraginis.

Aut syr. ros. sol. onc. iij.

Aquæ lup. (ubi fuerit nimis defusus) onc. j. s.

Aut syr. niolat. solut onc. v.

Aut rhab. elect. drac. i. s.

cinnamomi } an. g. j.
s. hœnanthi }

Aquæ endiuia onc. ii.

Infundantur nouem horis, post fortiter exprimantur, liquori expresso adde.

mannæ electæ onc. ii.

decoct. cord. q. s.

Aut accipe dicti rhabarbari infusum adde expressi ex pulpa tamarindorum cum aqua cichor. onc. s.

syr. ros. solut. onc. ii.

Aut floris cassiæ } an. dr. v.
diacathol }

fiat boli.

Hæc cholericis offerri solent. Pituitosis uerò.

Capæ rhab. electi drach. ii.

agarici preparati drac. j.

aloes hepat. lotæ dra. i. s.

turbit g. x.

hermodact. g. vj.

gingiber. g. iij.

spicz g. iij.

Hæc simul aquæ saluiz libra macerentur nocte, deinde ad dimidium coquendo consumantur, postea colentur, liquori colato ad-

de oximel. simpl. onc. j.
 Aut rhab. electi }
 Agarici præparati } an. dra. s. }
 turbit albi & gumofi }
 Spicæ g. iij }
 ginger }
 hermodact. } an. scro. j. }
 Contundant leuiter, & aque lauēdulæ aut
 amaraci onc. vj. decem horarū spatio infun
 dant, mox exprimant, liquori expresso adde
 elect. lenitiui onc. s.
 elect. Indi }
 diaphenici } an. dra. j. s. }
 mel ros. dra. vj.
 fiat potio.
 Aut rhab. electi dra. j.
 schoenanti g. v.
 hæc in puluerem redigantur, mox adde
 Agarici præparati scro. ij.
 turbit g. v.
 ginger g. iij.
 aloes lotæ scro. j.
 elect. lenit. dra. ij.
 diaphenic. dra. j.
 Cum saccharo fiant pastilli, siue boli.
 Ex his tribus proxime recensitis, primū
 medicamentū ualidius quidem est, sed diffi
 cilius ob suam amaritudinem sumitur.
 Aut turbith dra. j.
 mirabolan. chebul. dra. j. s.
 Agarici. dra. s.
 ginger. }
 cinamomi } an. g. x. }
 Anisorum. }
 Canphoræ }
 Salis gemmæ }
 Infusionis senæ onc. iij.
 Decem horas commixta simul macerent:
 post exprimantur, & cum modico saccharo
 potui dentur.
 Aut pil. cochiarum scro. iij.
 fiat pil. v. cum oximel. s.
 Aut benedictæ }
 hieræ pieres } an. dra. ij. }
 fiant boli cum saccharo.
 Aut hieralogodij dra. j.
 diaturbith }
 diarob. } an. dra. j. s. }
 fiant boli cum oximel. s.
 Aut pil. alephāginarum }
 aggregatiuarum ma. } an. scro. ij. }
 fiat pil. v. cum oximel. s.
 Aut pil. de agarico }
 cochiarum } an. dra. s. }
 Aggregatiuarū ex inuēctione mesuæ scro. j.
 fiat pil. v. cum oximel. s.
 Aut pil. de hermodact. dra. s.
 foetidarum }
 sine quibus } an. scro. j. }

E fiant pil. v. cum syr. acetofo.
 Aut pil. stomach. primarum mesuæ scro. ij
 pil. de euphorbio scro. j.
 fiat pil. v. cum rodhomelle.
 Aut pil. de serapino ad parali
 assaieret } (sim) } an. scro. j. }
 de sarcocolla }
 fiat pil. v. cum syr. de bifantijs.
 Aut pil. de colocyntide scro. j.
 de turbith. dra. semis
 pil. fiant .iij. cum syr. ros.
 Hęc pituitosis lue gallica affectis medica
 mēta purgātia pleriq; præbēt, sanguineis ue
 ro (ut quatuor temperaturarū numerū ex
 pleant) huiusmodi, quod habet
 electar. lenitiui dra. iij.
 de succo ros. } an. dr. ij. }
 de psyllo }
 syr. ros. solut. onc. i. s.
 Cum decocto florum, & fructuū cord. q. s.
 fiat potio.
 Aut manna electæ onc. ij. (de
 dissolue cū decoct. florū, & fructuū cord. ad
 diacathol. onc. s.
 elect. ros. mes. dra. ij.
 syr. de cichorio comp. onc. j. fiat potio.
 Aut rhab. electi dra. ij.
 spicæ scro. s.
 aque lupul. } an. onc. i. s. }
 endiuicæ }
 uini optimi. onc. s.
 Infundantur per noctem, deinde uehemē
 ter exprimantur, liquori expresso adde
 manna Calabræ onc. j. s.
 syr. ros. sol. onc. ij.
 F Quidam uerō sanguineis tale medicamē
 tum porrigit, non quo sanguinem, sed quo
 alios humores qui in huiusmodi temperatu
 ris redundant, educat quod habet
 pulpe colocyntidis } an. scro. j. }
 scamonij }
 Turbith }
 hellebori nigri } an. scro. s. }
 ginger. }
 cinamomi } an. g. x. }
 camphoræ }
 Anisorum }
 Infusionis senæ onc. iij.
 Infundantur una per x. horas, postea ex
 primantur, expressus liquor addito saccharo
 dulcis fiat. dein potui detur.
 Aut pil. aurearum }
 cochiarum } an. scro. j. }
 de lapide lazuli }
 Fiant pil. v. cum syr. de pomis comp.
 Hęc, & huiusmodi medicamenta purgan
 tia sunt quæ morbo gallico affectis pro tēpe
 raturarū uarietate quidā speciatim exhibēt.
 Quidam uero his neglectis, urpote ni
 mium

miſi curioſis talia generatim præbet, ut puta. **A**

florum uiolar. } an. dra. iij
 boragin. }
 glycyrrhizæ mundatæ } an. dra. ij.
 paſſul. enudeat. }
 prunorum damas. } an. num. v.
 ſebefſten }
 folliculorum ſenæ } an. dra. j
 epithymi }
 Ex aqua communi coquantur s. a. huius
 decocti R. quantum ſatis.
 elect. Indi } an. dra. j
 conſect. hamech }
 elect. lenit. dra. vj
 Miſce, fiat potio, ſumenda ut ante di- **B**
 ctum eſt.
 aut pil. de ſumoter. } an. dra. s
 ſecti darum }
 Fiant pil. v. cum rhodomelle.
 aut glycyrrhizæ mundatæ } an. dra. ij.
 paſſul. enucleat }
 ſebefſten nom. iijj }
 florum boraginis } an. m. s.
 bugloſſi }
 folliculorum ſenæ onc. s.
 pulpæ tamarindorum onc. j.
 Aquæ bugloſſi } an. q. s
 ſumiterræ }
 Coquantur s. a. huius decocti R. onc. ij. **C**
 rhab electi ſcro. iijj
 agar ſcro. ij
 ſpicæ g. ii j
 Infundantur una per octo horas, mox ex
 primantur, liquori expreſſo adde
 elect. lenit. onc. s
 elect. Indi minor. } an. dra. j, s
 conſect. hamech }
 aut foliorum ſenæ onc. j, s
 ſumiterræ onc. j
 ca pil. uener. } an. on. s
 ſcolopend. }
 epithymi } an. dra. vj
 rhymi }
 polypodij onc. iijj
 florum bugloſſi } an. onc. s.
 bor aginis }
 glycyrrhizæ mundatæ dra. iij
 colocynthidis dra. ij
 hellebori nigri dra. j, s
 mirabola. Indorum dra. vj
 prunorum damas. n. xij
 ſebefſten n. x
 Tamarindorum onc. j
 ſucci ſumiterræ lib. j
 Aquæ ſumiterræ q. s
 Coquantur s. a. poſtea exprimantur, hu-
 jus expreſſi R. onc. v. plus minusue
 aut foliorum ſenæ onc. ij
 Aquæ lactis lib. ij. s

Infunde ſimul die nocteq; una, poſtea bul-
 liant s. a. huius decocti R. onc. iijj
 elect. ſuc. roſ. } an. dra. i. s
 conſect. hamech }
 miſce, &c.
 aut turbith. gummoſi } an. on. ij
 hermodact. albi }
 diagridij ſcro. v.
 gengiberis ſcro. ij
 maſſiches ſcro. j.
 ſacchari albi onc. s.
 redigantur in puluerem, huius doſis ſit uſq;
 ad dra. ij.
 aut dia tragachanti } an. onc. ij
 ſucci citioriorum }
 mucilaginis ſemen. carthami }
 hermodactylorum } an. onc. s.
 gingiberis }
 bdelij }
 diagridii dra. iij.
 manna Calabræ } an. onc. i
 ſucci roſ. depurati }
 turbith albi gumoſi }
 Sacchari (ut dicunt) ſini onc. xvi.
 fiat conſectio in forma ſolida, de qua capiât.
 dra. ij.
 aut hieræ ruſſini } an. dra. i
 carathici imperial. }
 turbirh } an. dra. s.
 colocynthidis }
 hermodact. }
 Etulæ pytuſam aliqui uocant ſcro. i.
 maſſiches } an. ſcro. i. s.
 bdellii }
 ſeminum ſeniculi } an. ſemis.
 anethi }
 Fiat puluis, miſceatur cū electario roſ.
 meſur. poſtea Rec. huius dra. i. ſiue ſcro. iiii.
 ſiant pil. v.
 aut mirabolan. citrinorum } an. onc. ii.
 chebulorum }
 Indorum }
 Contndantur, & aquæ ſumiterræ. q. s.
D Infundantur die nocteq; , poſtea ſume
 polypodii } an. dra. iiii.
 folliculorum ſenæ }
 epithymi }
 glycyrrhizæ dra. ii
 gariophilorum dra. i.
 ſeminum citri } ana ſcro. s.
 cinnamomi }
 thymi ſcro. i.
 cortic. helleb. nigri dra. s.
 Aquæ lupulorum lib. iiii.
 bulliant ſimul omnia donec li quor ad lib. ii.
 s. reuertat, ex hec R. on. vi. ſy. de ſuc. roſ. on. s
 Miſce fiat potio, ſumatur alternis die bus
 bis terue, pur purgatione opus erit. Tot ran-
 tiſq;. Tū ſyr. tū purgatoris utuntur ad præ-
 parandum

parandum corpus, antequam decoctum E
guaiaci, aut huiusmodi aliquid affectis lue
gallica præbeant, nos uero neq; hæc om-
nino damnautes neq; necessaria esse cen-
tes, satis esse putamus si communes uias in
hæc re ante purgemus: ne si quid in his præ-
ter naturam forte retineatur, Guaiaco iter
impediat: aut si unquam cum guaiaco intro fera-
tur, ne morbum ipsam geminet: quum enim
ille, ut 2. lib. declarauimus, affectio putris
fit in omnibus corporis partibus existens, me-
dicamento eget quod in omnes corporis
partes conueniat, quodque singulas partes
per eas uias per quas purgari solent, expur-
get; non autem per unam tantum: quum F
hæc quidem per alium; sed illæ per cutim,
aliæ per uesicam, per nares, per os, per ute-
rum, aut aliquam aliam huiusmodi particu-
lam expurgentur, non autem per aluum so-
lam: dicta uero medicamenta, ut neque om-
nes corporis partes attingunt, ita neque per
singulas, sed per aluum solam expurgant:
quo fit ut necessaria propter hunc finem mi-
mimo sint, huc accedit quod huiusmodi me-
dicamenta peculiarem quendam humorẽ
euacuat, morbus uero gallicus (ut diximus)
in aliquo humorum peculiariter non est,
sed in substantia quadam putri, quæ cum sin-
gulis humoribus indiscriminatim inuenit. G
At uero licet aliquid huiusce putredinis ua-
cuare possint, sic tamen, aut altera tantum
uicem exhibita, parum admodum, & ferè
nihil possunt: quum alius modus, alius u-
sus ad hanc putredinem arcendam requira-
tur. Itaque priusquam guaiaci decoctum of-
feratur, expedit quidem eò purgare corpus
quo communes uia, hoc est uentriculus &
intestina, purgentur, reliquum uero deco-
cto sumendo relinquere, nisi forte nimis
redundet humor aliquis, aut quid aliud ur-
geat, tunc enim hæc eadem simul respirare
nihil uetat. Ceterum quia præstat tum uen-
triculum tum intestina, antequam acuen-
tur, mollire syr, aut sorbitione aut potus bi-
duo, triduo, quadriduo, aut etiam plu-
ribus diebus, exhibebimus: qui id ipsum ef-
ficere possunt, qui etiam si corpus interim
pituitosum sit, pituitam respiciatur, sibilio-
sum, bilem, si melancholicum, melanco-
liam; si quid aliud, id ipsum: cum hoc ta-
men, si corpus integrum aliqui sit, neque
superfluitatibus scateat, aut si adeo extenua-
tum est, ut humoris nihil ferè superesse ui-
deatur: omisissis his, atque aliis huiusmodi,
statim ad Guaiaci decoctum transeat. quæ
admodum in India occidua plerunque fieri
legimus, & nos aliquando experti sumus,
Tales itaq; syr, sunt uidelicet.

Syr. de suc. ros.
de suc. acetosæ } an. onc. s.
de acore citri
decocti ex boragine, cichorio, acetosæ. s. a.
in aqua communi, onc. iij.

Hic syr, ferè omnibus communis est qui
lue gallica inquinati sunt.

Aut oxilacchari onc. j.
syr. nenupharini } an. onc. s.
uiolati
Decocti ex endinia, buglosso, lupulo. s. a.
in aqua communi, onc. iij.

Hic iuuenibus præcipuus est
Aut syr. acetosæ sim. } an. dra. vi.
ex infusione ros. }

Decocti ex nenuphare, cicerbita, flori-
bus boraginis, uiolarum. s. a. in aqua com-
muni onc. iij.

Hic & iuuenibus & pueris præsertim:
Aut syr. de cichorio sim. } an. dra. vi.
de lupulis }
de fumoter. s.

Decocti ex fumoter. lupulis cichorio. s. a.
in aqua buglosfi onc. iij.

Hic iuuenibus, & consistentibus maxi-
me conuenit.

Aut oximellis sim. } an. dra. vj
rhodomel }

Decocti ex agrimonia. scupatorum gre-
corum, mellisophilo. buglosso. s. a. in aqua
communi onc. iij.

Hic senioribus magis.
Aut florum buglosfi } an. parum.
boraginis }
uolarum }
ros. rubearum }
lupulorum m. s. }
feri caprini onc. viij

Infundantur tota nocte, deinde leuiter
bulliantur, mox colentur, ex collato Rec.
onc. vj

Hic etiam omnibus competit
Qui talia renunt, possunt horum loco
nel ptisanam potare, uel iusculum aliquod
in quo flores dicti cum hordeo cocti sit. atq;
etiam siue in aurora siue statim ante cibum
tum mane tum uesper, modo tantum cibo
aut potui dematur, quarum ex his additur,
sed si aliquis humor superet, aut membrum
aliquod peculiariter patiat, syrui qui talẽ
humorem aut id membrum respiciant, his
admiscendi sunt. hos itaq; postquam triduo
quadriduo, aut etiam pluribus diebus
æger sumperit, ducenda aliud est purgan-
te medicamento. Huius causa recurren-
dum ad ea quæ paulo superius lenientia pro-
posuimus, hoc addito, si quidem statim an-
te cibum sumantur ut tactum cibo dematur
quantum ex his adicitur.

Aestate quid emoptimus est syr. rosaceus solut. ad onc. v. aut iij ac similiter uolaceus solutius, nullo tempore manna calabra, siue iusculo aliquo liquata mox epota, siue sicut est manducata delicatis, non conuenit, utputa.

Cape manne Calabre onc. iij

Iusculi gallinacei q. s. fiat potio

Aut manne Calabre onc. ij

manducet æger ut diximus

Sunt quedam alia prohis qui omnino abhorrent medicamenta, uel fume foliorum senę orient dra. vj

Anisi. dra. ij

Aque communis plus minusue lib. iij.

Coquantur donec aque lib. j. superfit, deinde colentur, leuiter exprimendo, mox liquori expresso infunde pastularum dulciũ nigrarum lib. s. addendo sacchari albi on. iij aut on. j. s. iterumque coquatur, donec adeo densetur liquor, ut ferè passulę solę superfiat. ex quibus capiat æger on. j. aut on. j. s.

Quidam primo incoquant polypodij quer. onc. vj deinde folia senę, & reliqua ut dictum est aduent, hunc in modum. Rec. polypodij quercini diligenter polito onc. vj aque communis plus minusue lib. iij coquantur s. a. mox adde quoad fol. senę orient. onc. vj anisi dra. ij rursus coquantur quoad aque lib. j. plus minusue superfit, deinde passul. nigrarum dulc. lib. s. infunde, atq; sacchari onc. iij aut j. s. ac iterum bulliatur quoad liquor ferè omnis a passulis abstami uidetur, tum ex his sumat infirmus on. s. aut onc. j. & c.

Aut fumar electuarij nostri quod Alexandrinum uocamus onc. s. plus minusue quod habet polypodij quercini recentis ac mudi onc. iij. foliorum senę orient. radicum altheę recent. & diligenter a medirullio, hoc est interiori bacillo mandatarũ, abras aque extrema pellicula tenui ana onc. ij. anisi dra. ij. coquantur s. a. aqua communi uase terreo quod uitro oblitum sit, excepta: deinde exprimantur, liquori expresso adde pulpę vocati zibibi antea enucleati, & vino cretico

A loti; mox per setaceum transmisi lib. s. sacchari albi onc. ij.

rursus coquatur donec ueniãt ad cydoniati consistentiam.

vel pulueris fol. senę orient dra. ij

puluer. coriandrorũ præ-

parat anisi } an. scro. s.

Sacchari dissoluti cum aqua ros. plus minusue onc. j. fiat confectio ut dicunt in rotulis, capiat æger totam.

Aut pulpę tamarindorum onc. s.

foliorum senę orient dra. ii.

Sebesten num. x

florum boraginis

bloglosfi

uiolarum

fumiter.

maluæ

} an. parum

rosarum ut dicunt incarnatarum præcipue recentium m. j. s.

anisi

coriandrorum præparat. } an: dra. j

Coquantur. s. a. in a. communi donec his expressis liquor omnis in. v. onc. abeat, huic adde syr. ros. fol. onc. j. misce & potui trade.

Aut lapidis lazuli præparat. dra. ij.

nel dra. j. s

margarit.

terra sigill.

terre armenię

ligni aloes

cinamoni

anisi

corcand. preparat.

} an. scro.

} an. g. iij

Sacchari dissoluti aqua rosacea quantum satis sit, fiat confectio (ut dicunt) in rotulis; & totam semel deuoret æger. Hęc uero, licet non modo ducar aluum, sed etiam humores tam melancholicos, tum aductos & crassos placuit tamen inscriuere, quoniam & facile sumitur, & sine molestia purgat, si recte præparatus sit lapis.

D. De syr. igitur, deque his quæ aluum ducere debent: antequam Guaiaci decoctum, aut aliquid ex generosis remediis, quæ retulimus adhibeatur. satis abunde diximus.

DE MORBO GALLICO

ALEXANDRI TRAIANI PETRONII
PHILOSOPHI AC MEDICI PRAECLARISSIMI.

L I F E R Q V A R T V S .

*De ligno contra morbum gallicum eligendo, & de guaiaci de
scriptione, ac uiribus. Cap. I.*

RELIQUVM est imprimis ponere quot modis in vsu ueniat guaiaci decoctum, deinde inquirere utrum a proprietate (ut dicunt) occulta uer, an, a manifestis quibusdam causis, postea quismam dictorum modorum re uera magis expeditus sit & quando conducatur hoc eodem uti, Tandem utrum artis inuentum sit, an coniectura, an neutrius. Sed Interim oportet non ignorare eos, qui negant lignum guaiacum esse lignum sanctum: guaiaci quidem figuram, & specie describere, ligni uero sancti nequaquam: ita ut quale sit hoc quod alterum, a guaiaco esse uoluit: difficile admodum nosse contingat: quum aliqui solum dicant hoc in Insula olim borichè apud India occidentia, nunc uero sancti Ioannis appellata inueniri: Illud uero tum hic, tum in aliis locis, sed præcipue in insula quæ beata uocatur. Aliqui ex tribus ligni generibus, quæ hæcenus ad nos contra morbum gallicum passim feruntur, primum quod densius grauius, crassius, interiore parte nigricantibus, exteriori subpallida, & ueluti lineis quibusdam ad siccum inclinantibus, ac æque distantibus per longum intersecta Guayacum nominant. Alterum cuius exterior pars ad albius magis uergit, neque est tam manifestis lineis distincta, interior uero nigrum quidem colorem ostendit, sed minori orbe quam prius, nullo peculiari nomine insigniunt. Tertiū quod tam intrinsecus quam extrinsecus albicantem colorem præ se fert, exilibusque ualde lineis eius distinguitur longitudo, lignū sanctum peculiariter appellat hoc quoniam odoratius, amariū, atque acrius est, decoctumque ex illo corpulentius ac densius, maiore uel pollere quam cetera, & quo senior, ac uetustior fuerit morbus, eo magis conuenire, præsertim in iuene, ac natura robusta secundum ut uirtute medium est (acrius enim, atque odoratius quam primum existit sed minus quam ultimum) ita

corporibus delicatis, & in quibus malum in ueteratum non est, potissimum conferre. Primum uero cæteris imbecillius, tãquam longe senius, & ueluti truncum reliquorum.

Eligendos aliqui censent ramos potius quam truncum, aliqui contra truncum potius quam ramos, illi quidem si mediæ ætatis arbor extiterit: hi uero si ualde iuuenis: lignum uetus distinguunt cortice crasso, rugoso, trunco magno, minore tum amaritudine, tum acrimonia iuuenescens, insigniori amaritudine atque acrimonia, gracili trunco, & tenui, leuioreque cortice: Vtrūque sit, quoniam hæc non facile est apud nos discernere: ex dictis eligendum semper quod magis recens ad nos fuerit inuectum: & quia singula plerūque biennium, quadriennium uel ante resecta sunt, quam ad nos uehantur, uelque cum tanto temporis intervallo post resectionem magis amittunt parua, quam magna, & cortice denudata quam corticata, ad re non erit magnum lignum sæpius quam paruum eligere, & cortice obducto magis quam decerpto.

At uero nouarum Hispaniarum scriptores sic lignum Guaiacum describunt, arbor est paulo minor nuce, magna eius copia, densaque syluæ in India Occidua, cortex eius maculis quibusdam uariatur uiridibus plus minusque, ac etiam uenetis, hoc est (ut uulgo dicitur) berettinis, folia uelut arbuti, sed ut paulo minora ita magis uiridia, fructus flauus paruus, ac si lupini duo simul iuncti spectarentur, lignum densissimum, robustissimum, & graue admodum, medulla ferè nigra solidissima in uenetam colorem inclians, hinc nouus Poeta Veronensis Oceanus in magno ardenti sub sydere Cancræ Sol ubi se nobis media iam nocte recondit, hæc ignota tenuis, tractu iacet insula longo, Hispaniam gens inuentrix cognomine dixit auri terra ferax. Sed longe ditior una arbore, uoce uocant patrij sermonis hyæum: Ipsa teres, ingensque ingentem uertice ab alto. Diffundit semper uiridem, semperque comantem.

A rbuteis Syuam tollis. Nux parua sed acris
 Dependet ramis, & plurima frõdibus hæret
 Materia idomita è, duro & pene emula ferro
 Robora quæ refinam sudant incesa tenacem
 Dissectæ color haud simplex: in cortice lauri
 Exteriore viret leuor, pars altera pallet
 Buxea, at interior nigro suffusa colore est.
 Inglandè eburnoq; inter qd si inde ruberet,
 Iam poterat uariis æquare coloribus irim
 Hanc gens illa colit, studioq; educere multo
 Nititur, hac late colles, campi que patètes,
 Hac ois uestitur ager, nec sanctius illis
 Est quicquã aut potiore usu. qppe ois in illa
 Spes iacet hanc contra pestem, quæ cœli-
 tus illic, perpetua est.

Hætenus Poeta.

Vires eius aduersus gallicum morbum
 præcipuæ sunt, quamq; non desint qui he-
 ceticis febribus, & tabicis, alijsq; id genus ma-
 lis, quam morbo gallico, expedire prædi-
 cent. sed hæc cõs tabidosq; sanat. qui mor-
 bum gallicum sequuntur, alios verò tantũ
 abest ut iuuat, vt mirifice lædat, quemad-
 modum ex his quæ deinceps scribentur, fa-
 cile innotescet: quum enim extenuet, hu-
 miditatemque absumat, qui fiet, ut morbis
 natura siccis, & humidis ægenis cõueniat. Ita
 que quum homines per Europam gallico
 morbo immaniter afficerentur hoc auxilio
 ex Indijs occiduis, unde morbus gallicus
 ad nos irrepserat, huc inuectõ, statim cœ-
 perit illius sanantia moderari: atq; inde ab eo
 tempore magna ex parte mifescere perspi-
 cuum est lignum Guayacum aduersus hunc
 morbum nobis magnopere opitulari. licet
 quidam de morbo gallico scribentes, id ip-
 sum non leuiter irrideant, sibi que suadeant
 non guayacum sanare, sed dixit quos con-
 tra nihil aliud adducendum quam euentum.
 At uero non omnes quidem, sed eos potis-
 simum curare competunt est, quorum mor-
 bus (ut infra dicitur) ad exteriora prorumpit,
 & cutim exercet; Gummitiones item
 callicas nisi antiquissimæ, & contumacissimæ
 sint, crebro resoluerent, deffillationes cõ-
 pefcere, dolores tum capitis, tum aliorum
 membrorum lenire, ulcera siccare, ad ci-
 catricem deducere, sudorem sæpe mouere,
 stomacho ac commo datum esse, sed utrum
 thoraci, & pulmonibus conferat, nondum
 satis constat, non raro enim officere uisum
 est. postquam eius decocto ulcera remota
 sunt, si adhuc Indies continuetur, summã
 cutim aridam quandoq; reddere, & rursũ
 exulcerare, pruritum intolerabilem nonnũ
 quam excitare, præterea amarum quidem
 esse, sed non insuauem, modice item acre sen-
 tiri modiceq; calefacere, atq; siccare, lentor-
 is cuiusdam simul, ac afriktionis cuiusdam

A particeps esse, odore non inincondum, de-
 nique aqua elixatum uires suas illi magna
 cum hominum utilitate relinquere. Atque
 hæc de ligni contra morbum gallicum ele-
 ctione, & guayaci notis, & uiribus dicta
 sufficiant.

*De ligni contra morbum gallicum propinandi
 modis. Cap. II.*

SANE omnes, præter quosdam empi-
 rios, ubi decoctum huius ligni ministrat,
 suos ægros (ut priores lib. diximus) antea
 purgant: aliquibus etiam, & ferè omnibus;
 nisi quid uehementer impediatur, uenam se-
 cãt, atq; dũ exhibet, octauo uel decimo quo
 que die repurgant, simulq; tenuem uisum
 præscribunt, omnia uerò moderantur pro-
 ut ægri temperamentum, habitudo, ætas,
 morbus, anni tempus, præsens aeris con-
 stitutio, regioq; postulant, de quibus infra
 copiosius. Quidam igitur hunc in modum
 parant. cuiuslibet ligni huius limati, aut te-
 nuiter disseci uncia pondo simplicis aquæ
 admiscet utputa.

Sume aquæ communis lib. xij.

scobis ex dicto ligno lib. j.

uase terreo quod intus uitro delinitum sit
 24. hora super cineres calido diligenter re-
 cta reconde, mox lento igne coque quousq;
 quatuor, aut lex aque lib. supersint, pro-
 ut magis minusue in animo fuerit sicca-
 re, calefacere, extenuare. Id ad men suram
 hanc decoctum finito in eodem uase probe
 tectum, donec sponte refrigeretur, deinde
 colato. ex hoc onc. vi. plus minusue, sed ual-
 de calidum mane & uesperis quatuor horis
 anteq; æger comedat bibere dato. Nunc. 14.
 nunc. 20. nunc 30. nunc 40. dies, ut morbus
 citius tardiusue obediuerit.

Aeger hoc sumpto in cubili iaceat modi-
 ce coopertus, ut quoad fieri potest, sudor
 prouocetur si sudat, tum una aut altera ho-
 ra post abstergetur. ac se cubiculo conti-
 neat quoad calidus est: aut flatus aliquis spi-
 rat: aut frigidus aer infestat.

Deinde quarta hora cibum capiat: hoc
 obseruato ut a prandio ad uespertinam po-
 tationem sex horæ ad minimum intercedat,
 a cœna uero ad matutinam nouem decæque
 per noctem enim, & in cubili absque ulla
 exercitatione concoctio cibi siue absolutio
 longiori tempore indiget, quam interdiu
 extra cubile, atque cum motu: Intra quin-
 que, aut septem dies primo tertiam, mox di-
 midiam cibo partem subtrahat, deinde mul-
 to tenuius alatur ubi uerò ad finem accedit
 tum paulatim augendo alimentum aliquot
 ante diebus ad solitam reuertatur.

Potum die primo, & altero ne repentina E mutatio fiat, solitum bibat.

Postea Rec. dictum lignum quod iam primo coctum est, adde communis aquæ lib. xxiiii. coquatur leuiter quod lib. quatuor plus minusue consumantur. Id quod secundum decoctum uocant, tum inter cibos in potu sumito, nunc quidem uinum modicum miscendo nunc absque uino, sed illud silentio præterire non docet, ne id, sicut multi faciunt temere sine siti, nimis copiose quis bibat: attollitur. n. primo lien, subinde iecur, pulmo quoque frequentiore potu repletur: & obstructio in eisdem ingeneratur. mox postrema partes intumescunt, hydropsque oritur, quocirca moderatus pro siti propotandi consuetudine sit huius secundi decocti potus.

Quidam iam uetere existente morbo, quidam etiam nouo scobi prioris decocti de trahunt onc. iiii. addunt uerò in huius locum corticis eiusdem ligni tantundem, reliqua similiter exequentur, simulque uolunt in eodem cubiculo, ubi æger degit, dictum decoctum fieri debere, quod uapores qui de uaso prodeunt, aërem multo magis oportunum reddant. Ideoq; uasis operculum ita preparandum, ut quam seruet, apte uapores exhalentur.

Reseruandam etiam esse spumam, quæ de coquendo fit, & hac siue pustulas, siue tumores durosue illinendos

Hic modus quo simplicior, eo commo- dior atque comminor est, ut enim decoctum plus minusue bulliendo consumitur: ita sanguineis biliosis, pituitosis, melancholicisq; accommodatur, modo ea quæ dicta sunt sedulo præsentur. sed illud scire decet quod ubi aures tantum, aut oculi tantum (ut quibusdam accidit) a gallico morbo læduntur, præsertim si nimius coitus, aut nimia purgatio præcesserit cæteris partibus aut parum aut nihil ferme offensis suspectus admodum est (ut infra quoq; dicitur) huius decocti usus: quum enim per cutim soleat uiolam materiam euacuare, hanc eandem ad affectam partem ducit, malumq; geminat, eoq; magis, quo illam imbecilliosem reperit, hinc hi cæci, illi surdi penitus euaserunt: Neq; his qui calorem in lumbis, ac manibus habet, nisi ladorem moueat, conuenit. Alij complura incoquunt, quidam quæ tum purgant, tum alterant: quidam quæ solum alterant, ubi enim ad decocti finem deuentum est, subinde colant, mox in id quod colatum est, infundunt,

Senæ vnc. iiii.
polypodii vnc. i. s.

florum boraginis }
buglosi } an. onc. s.
rosarum }
violarum }
gingiberis } an. dra. i.
cinnamomi }

Tum. s. a coquunt, deinde quemadmodum priore utuntur. secundum uerò decoctum pro potu ex eodem ligno quod restitit & ebulliuit, uelut ante quoq; dictum est faciunt. hoc decoctum ubi aluum sensim mouet nisi distillatio in thoracem reparat, & nisi pectus, aut pulmo patiatur, non parum prodest tum doloribus articularum tollendis, tum pilorum defluuio amouendo, tum his qui edaces, bibacesq; sunt, atq; obesei:

Vel senæ vnc. iiii.
polypodii vnc. ij.
rosarum rub. }
florum uiolarum } an. onc. s.
boraginis }
buglosi }
gingiberis } an. dra. j.
cinnamomi }
turbith } an. dra. j.
Hermodactylorum }

Id quoque ubi aluum paulatim ducit. idem prestat quod proxime dictum: sed ubi confertim multumq; mouet magnopere lædit: Guaiacum enim secum citius trahit quam uim suam possit imprimere, neque quod peccat, educit: sed quod sanum est, liquat. his uerò qui ex pulmonibus, aut pectore laborant, nihil magis perniciosum: eadem ratio est aliorum omnium quibus potensia est purgandi uis.

Vel senæ vnc. iij.
polypodij vnc. j.
epithymi } an. onc. s.
thymi }
florum uiolarum }
boraginis } an. dra. ij.
buglosi }
rosarum }
gingiberis } ana scro. j.
cinnamomi }
anisorum }
feniculi } an. dra. j.
mastiches }
gummi arabici }

Id ualde plenis atque humidis confert siue gummitionibus, siue articularum doloribus, siue pustulis laborent: semper ea habita distinctione ne nimis euacuet.

Vel hellebori nigri }
turbith }
ehrmodact } an. vnc. j.
scammonij }
colocyntidis }

Aliqui hæc eadem cum ligno non aqua sed uino infundunt, deinde coquunt, & similiter utuntur. sed hoc postremum absque ulla præparatione præbent, est mos quorundam empiricorum: ualenter alium ducit: nec unquam sanè prodest nisi quum ad extremam extenuationem deducit: quod periculosissimum est; ut enim omnem ferè putredinem morbi gallici absumit, ita summum affert uitæ discrimen; sed eo deterius est si non cum aqua sed cum uino ualentè coquatur: Id enim calefaciendo uel fouet uel auget morbi gallici seminarium; quam putredinem in omnibus corporis partibus esse secundo lib. statuiamus. Adde quod in Indiis occidentis ubi morbus gallicus multo mitior quam hic est, nullus est uini usus, ac si uinum in Europa, nisi consuetudinis gratia modice præbeatur, magis exacerbare quam mitigare morbum hunc possit.

modus alius est uidelicet.

Cape senæ onc. ij.

polipodii

epithymi

mirabolanorum

Indorū

luteorum

chebulorum

agarici

rhab. electi

florum boraginæ

buglosi

rosarum

uiolarum

gingiberis

cinnamomi

gariophyllorum

pastularum onc. i.

an. dra. i.

an. onc. s.

an. dra. vj.

an. dra. iij.

an. dra. i.

Misce, et eodem modo cum ligno siue mero infundantur, siue utrique simul, sed pari portione, deinde coquantur, & potui dentur.

Aliqui addunt saluiam, mentam, libanum, hyssopum, & similia aliqui ne hepar nimis calefaciat, cichorium endiuia, buglosum oxalida, & huiusmodi: est id satis curiosum ualet nihil minus aduersum dolores articulares gummitiones, pustulasque: si cum uino tantum coquatur, eadem ratio est quæ proximè dicti, si cum aliqua uini portione tantum abest ut obsit, ut amenti familiaris citaq; penetrantis ratione per totum corpus promptissime feratur, & mirifice iuuet.

Apud aliquos alius modus est, ualet Rec. ligni guaiaci concisi (ut dictum est) lib. ii. rhab. electi.

rad. centaurij drac. j.

folli uil. senæ m. j.

Schoenanti scrop. s.

Contusa hæc omnia cum lib. xx. uini albi

A odorati, & lib. x. aquæ communis biduum macerentur, inde decocta, quousq; tertium ex liquore superfit, colentur. qui liquor syrui loco præbeatur.

Dein Recip. guaiaci dicti lib. j.

uini albi mediocri lib. xv.

Per diem macerabis ita ut postea bulliendo restent lib. x. subinde infunde aquæ feruentis lib. xv. quæ simul cum uino bulliant quousq; libræ uiginti tantum reliquæ sint, post modum colentur, seruenturq; in potu prandentis cenantisq; affecti. Hoc eque atq; antedictum professorem ostentat, equis tamen uiribus pollet.

B Modus alius olim ualde celebratus.

Recipe ligni guaiaci (ut dictum est) concisi lib. j.

Aquæ simpl. lib. xij.

Infundantur unâ benè tecta per 24. horas, additis carduis uocatis benedictis siue anctis n. iij. aut v. deinde lento simul igne bulliant, inter bulliendum immitte corticis eiusdem ligni onc. iij. bulliant simul omnia quousq; lib. vj. aquæ superfit: postea colentur in id quod colatum est infunde uini albi optimi lib. iij. dein probe tegito, totamque noctem, aut diem ita manere finito: sequenti die in aurora 4. horas ante prandium, & uesperis quatuor horas ante cenam onc. vj. plus minusve calidum potato: ac inter prandendum & cenandum eodem utitor prout sitis magis minusue urgebit.

C Sudorem prouocare, solet, & conferre mulieribus, ac uiris præsertim humidis frigidisque.

uel Rec. dicti ligni lib.

Aquæ simpl. lib. xii.

Simul maneat bene tecta per 24. horas, deinde bulliant quousq; lib. iij. superfit, colato, id quod colatum est rursus super lib. i. dicti ligni ultra eam quæ iam decocta est, infunde quanto calidius simulq; uini albi optimi lib. viii. bene tecta reponere uase aliquo, aut uitreo, aut quod uitro illitum sit, quousque refrigerentur; deinde similiter utitor, nisi maior esset uini copia quam aquæ: tuto sumi posset minus tamè affert periculi quam ubi cum solo uino datur, confert ualde ad uitis, & quibus caput non imbecillum, sed primum est.

Rec. dicti ligni lib. s.

Aquæ communis lib. xx.

Coquantur quousque superfit lib. viii. postea refrigerata colentur, colatis adde sacchari optimi lib. s. mellis despumati onc. iij. Iterum bulliant quousque pars octaua consumatur, de reliquo Rec. onc. v. cape diebus 40. in aurora, & sero (ita enim iubent) post cenam: forte quum sitis adest, non obest, alioqui

alioqui suspectum est hora somni.

Alius modus ualde laudatus, conuenit uero morbo gallico iam inueterato, eius causa sublatam appetentiam, & labefactatas uires excitat, instaurat, & uegetat.

Rec. ligni guayaci recent. } an. lib. i.

corticis eiusdem

Aque betonicæ

hordei

uini albi optimi

lupulorum

Infundantur per 24. horas post bulliant quousque redeant ad libr. xvi. de hoc mane in aurora, et sero 4. horas ante cenam dant onc. vi. aut viii. plus minusæ, & in potu inter cibos pro bibentis arbitrio, nunc 14. nunc 20. nunc 40. dies, prout malum citius tardiusue tollitur.

Sed ille multorum illustrium uirorum experimento probatus est qui habet.

ligni sancti concisi } an. onc. viiii.

corticis eiusdem

Aque lupulorum

betonicæ

hordei

uini albi optimi lib. vj.

Infundantur 24. horas, postea sensim lento igne bulliant quousque super sint lib. xii. de hoc accipe onc. viii. plus minus in aurora ca-

ligni guayaci lib. i.

cortic. eiusdem lib. s.

Aque communis lib. xviii.

Maceretur. s. a. deinde bulliant ad lib. xii. post adde

cardui benedicti.

chamadryos

betonicæ

pentaphylli

radic. pentaphylli onc. i.

Rursum bulliant, quoad super sint lib. vi. simulq; misce uini albi odorati (præter maluaticum sine creticum quod aruifum esse quidam uolunt, & ita mixtum cito corrumpitur) lib. iiii. exhibetur mane, & uesperis syrapi loco, sudorem mouet, aluum fluentem moderatur, confert tussientibus, sanguinem expuentibus, acida ructantibus, cibum non continentibus, dysentericis, hydropibus, urinæ angustis, articulorum doloribus, potissimum uero mulieribus.

Modus alius.

Sumel ligni guayaci. s. a. limati lib. i.

corticis eiusdem lib. s.

Aque lib. xviii.

E Macerentur. s. a. post bulliant lib. xij.

Mox adde roris marini

feniculi

fichados

betonicæ

sem. anisi onc. j.

Rursum bulliant quoad super sint lib. vj. deinde adde uini albi (ut proxime dictum est) lib. iiii.

Eodem modo sumitur quo antecedit decoctum, auxiliatur peculiariter capiti, thoraci, sensus instrumentis omnibus, & renum & uesicæ uitis, sed biliosis periculosum est.

Alius modus habet.

F Ligni guayaci lib. i.

cortic. eiusdem lib. s.

Aque lib. xviii.

Macerentur. s. a. postea bulliant ad lib. xii.

mox adiunge.

rad. inulæ campanæ

aitheæ

ireos siccati

capil. uener

glycyrrhizæ

fichados

Iterum bulliant ad lib. s. tum adde uini albi lib. iiii. similiter (ut ante dictum) accipitur. Priuatim prodest capitis, & neruorum doloribus, renum calculis, urinæ angustis, cruditates coarctet, Inflationes submouet, tussim sedat, denique suspiriosis, sanguinem excreantibus, Iecorariis, lienosis, ictericis, dysentericisque opitulatur. Qui aliquod ex his tribus nunc dictis decoctis exhibet, potus loco tum in prandio, tum in cœna propinant id quod habet.

ligni guayaci lib. iiii.

cort. eiusdem puluerati lib. ii.

capil. uener.

cetrach

florum cord.

foliorum cichor.

radicum buglosi

sacchari albi lib. iiii.

H Excipiunt hæc omnia uase ligneo, mox se perinfundunt uini albi pauciferi lib. cl. triduum bene recta simul macerant, postea colant. Id colatum modo purum, modo commixtum secundo decoctio simplici, quod antea referrebamus, pro potu præbent.

Alius modus.

Rec. mellis crudi lib. iiii.

Succi ex herba uocata primo flore, siue flore cuiusque mensis, a Dioscoride Scorpiuro lib. j.

ligni guayaci (ut dictum est) lib. s.

Aque communis lib. vj.

Infunde simul prius lignum, & aquam 24. horas, postea bulliant quousque & super sint lib.

ijj. mox adde dictum mel, atq; succum, una que aloes lotæ unc. iij. acetii scyllitici unc. ij. arque iterum bulliant quoad substantiam inter iulep, & syr. accipiat. In fine adde cinamomi optimi onc. ij. finito bene cooperata diem, ac noctem ita manere postea huius liquoris potato unc. iijj. plus minusue, & mane ac uesperii quatuor horas ante cibum pluribus diebus prout uidebitur, pituitosis, atq; biliosis auxiliatur, modice purgat.

Alius modus quem nos in plurimis quidem experti sumus. Sed præcipue tū in ill. quodam Florétino, qui ad extremum extenuationis deuenerat, tum in nobili iuvene Peligno qui similiter ob morbi diuturnitatem extenuatus, simul alui fluore nunc flavo nunc porraceo, non nunquam nigro, uehementiq; febre laborabat, neutri propter imbecillitatem summā fuit missus sanguis, neutri purgatio ante adhibita; uterq; feliciter sanatus est. Accipitur itaque capo sine pullus gallinaceus, mox euisceratur deinde repletur scobe dicti ligni, tum in aqua elixatur quousque ad lib. ij. consumatur ex hac unc. vi. plus minusue mane & uesperii, tres quatuorue horas ante cibum calide fumuntur, nūc 30. diebus nunc 40. nunc 60. nunc multo pluribus modo æger in melius proficere uideatur, & si placebit ex eodem pullo pistatum eadem aqua dilutum, statim ante cibum forbere utilissimum est. In hoc statu non uisus ratio tenuis, sed potius quæ renutritoria dicitur, conuenit. Id optimum auxilium est his qui morbo gallico affecti ad extremum extuantur, & summe debilibus.

Quidam decoctum laudant quod hunc habet in modum.

Rec. guayaci limati lib. iijj. cort. eiusdem lib. ij.

Cardui benedicti lib. j. s.

capil. uener.	} lib. j.
scolopend. grecorum	
florum cord.	
foliorum senæ	
facchari albi lib. iijj.	

Excipe hæc omnia cado aliquo ligneo, in quem funde uini albi optimi medietatis, quod tamen tunc ferueat, libras. 150.

Mox diligenter cõtege, triduoq; permittas intacta, deinde per colum linteum distilla donec clarescat, & cado altero adamusim clauso reconde. Id aliorum mensuratum mane uesperiq; 4. horis ante cibum, tum in prandio cœnaq; præbêt, morbo ueterato & in corpore ualde admodum prouecto confert, sed quibus caput naturaliter infir. nū est non parū officit, ac eo magis dānari potest quod ex uino solo sine aqua cõ-

ficitur quidam id non nisi in prandio, & cæna sumendū esse uolunt, ij uero huic anteponūt quoddā suū inuentū quod sic habet.

Rec. prædicta omnia, & in dolium patentis oris cõfunde, & pportione seruata uuas calcatas simul inijce, finito manere donec bulliant, & uinum clarescat, Id in prandio, & cæna pro potu exhibent, mane uerò, & serò 4. horas ante cibum, hoc uidelicet.

Rec. lupulorum.

capil. uener.	} anna unc. iijj.
fumiterræ	
glyrrhizæ	
cætauræ maioris	
polypodij	} an. unc. s.
boraginis	
fem. annisi	
florum cord.	
fantalarū omniū	
cinnamomi	

Aquæ communis lib. xx.

Bulliant s. a. donec tertia pars absumat, postea exprimito, liquori expresso, & adhuc seruati infunde sol. senæ oriēt. lib. ii. uase terreo qd uitro sit oblitū include, ita ut nihil respiret, simulq; in uoluas puluinari aliquo plameo quo diutius feruet feruens, neque ante 24. horas amplius tangito post manibus totū exprime, simulq; cola, tū ad de infusionis rosacæ soluētis lib. vi. sacchari lib. viii. rurlum coque donec pars tertia consumatur & subinde addito rhab. in puluerem crassum redactū uac. j. postea finito bullire quoad iulapij crassitiem acquirat, atq; iterum cola, & clarifica, uasq; ex uitro reconde. Sed si morbus cum multa pituita fuerit, adiuge turbith albi & gummosi un. j. alioqui non opus est. fluuius itaq; decocti Rec. onc. ii. decocti ex guayaco quod appellamus simplex, atq; cõe onc. vi. misce, capiar æger mane & serò 4. horis ante cibū. Id nisi aluū nimis duxerit, admitti pōt frequēs. n. & multa per aluū uacuatō non finit guayaci decocti in corpore manere, quod æque est ac si non præbatur.

Aliqui nūc scobē dicti ligni aque infusā, nūc scobē ipsā solam uocato lābichio excipiūt, mox ad ignē distillāt, ex hoc tū mane, tū uesperii æq; ac primū decoctū præbēt ac et potus scipue illud qd cū aqua distillatur & in prædio & in cœna. Id sane uires exiguas habet, utpote qd distillādo eas ferē oēs amittat, hoc si quis experietur statim intelliget.

Aliqui capiunt.

ligni guayaci concisi unc. iij.	} an. parum
centaurij	
cardui sancti	
dictami	
uini albi lib. iij.	

Infundunt per totam noctem, postea per horam integram leuiter coquunt ex hoc in aurora calido unc. vj. plus minusve 20. 30. 40. diebus cōferre uideretur præbent. Id præcipue sudorem prouocare testantur uini potioribus magis idoneum est, quam alijs.

Deniq; aliqui pueris, speciatim præbent quod habet lib. ligni guaiaci limati. s. a. unc. iiii. aque graminis lib. iiii. Infundunt macerantq; s. a. post coquunt ad lib. ii. mox addunt lacchari modicum. silepesciunt quod syr. loco ad unc. ii. plus minusue propinat. In potu uero exhibet distillatum quod parat hunc in modum. Capiunt guayaci limati unc. ii. aque cōmunis lib. vi. mox balneo (ut uocat Mariæ) distillant.

Porro mixturarum ex guayaco cū alijs cōpositio uariā qdem est. neq; huius ullus modus unus, quū ex simplicibus alia dematur alia adiciantur, iisdeq; seruatis ponderatio mutetur, ita quū facultatū materia non ita multiplex sit, innumerabilia mixturarū genera sunt, quæ comprehendere si possent, tamen esset superuacuum, quocirca contentus his, ero quas proxime recensui, nam si reliquas sequi uelim, in infinitū absque ulla fruge frustra ibit oratio. Plerique enim mixturas ante parant, atque anticipant prius dicere quod hoc aut illud præsent, quam id ipsum experti sint, & ii. in infinitum tendunt quum contra faciendum esset, nimirū mixturam experiri prius quid faciat, deinde illius rationem, uiresque docere, quod minime infinitum est, atqui mixturas ex ratione ipsa componere, propterea uituperandum non est, licet enim has effingere ad aliquid experiendum, sed ab his certum aliquid fieri prius asserere, quam ite comperimus, & temerarium, & periculosum existit, sepe enim enenit ut quis emplastrum ad maturandum abscessum instituat, quod tamen ubi experitur eum longe crudiores reddit & costra, quemadmodū chymistæ fere semper faciunt, qui dum mixturas pro auro efficiendo ex suis rationibus astruunt ubi experiantur, non aurum quidem, sed plumbū, aut æs, aut stannū, aut quid omnino aliud reperiant, Vtinā ii prius nosset an ex mixtura quā animo concipiunt, natum aliquando fuisset aurum, quod ubi compertum esset, tū mixturarum rationē, & uim speculari tentarent non autem mixturarum, rationem quod aurum ex his fieret astruerent priusquam aliquando factum esse uiderent. Profecto si hac aggrederentur nia, ij nec sua spe frustrarentur, nec pauperes euaderent, illi uero nec agris efficerent, nec odio esset, nec uilipenderentur.

Hactenus de guayaci exhibendi modis om-

nes autem hi quia morbus gallicus suapte natura longus est, & sepius recidit, parū præficiant, nisi, longo tempore feruentur, & per interualla quū morbus quiescit dimittantur, & quum ne reuertatur timor est, tum reiterentur, ac ita uicissim iterum atque iterum,

Sed illud præterea oportet non ignorare ubi mane & uesperis ferapiorum loco guayaci decoctū sumitur, siue Aestate, siue hyeme, uere uel autumno, semper calidum sumi debere, quo facilius in uentre præparetur, pomptiusq; per uniuersū corpus (quū uniuersum affectū sit) feratur; purgare uero uel octauo, uel decimo quoq; die (ut multi solent) noxiū esse, quū enim decoctum id, ad exteriora uisiosū humorem transmittat, in contrariū ad interiora medicamentum purgant reuellit, sed aliquo quod ea quæ forte in uentriculo & intestinis retinentur, educat, & aluum leniter molliat, per hæc interualla uti nihil uetat. Id non solum decoctio guayaci, sed sarzæ parillæ, & radici chynarū commune est.

Utrum guayaci decoctum a proprietate occulta uel a manifestis causis agat. Cap. III.

Hec igitur satis sint de modis uarijs decocti Guayaco, atq; de his quæ præcedere debent, antequā propinetur. Reliquū ē utrum a proprietate (ut dicunt) occultā an a manifestis causis agat, explicare, quod enim nō modo partem aliquā corporis, sed totum quoque sanet, adeo notū est ut nulla ferme probatione indigeat. Itaque guayacum lignū ab occulta proprietate in morbum gallicū ualere, nemo est qui hactenus non asseueret, sed quum hæc proprietates siue nature siue facultas sum, ut nunc penitus ignoretur, studiosi uiri officium est, an cognosci possit an uestigare, neque quiescere quoad uel aperte cognoscatur uel si id fieri nequit certe quoad aliquid inueniatur quod aliis animū ab hac negligētia ad diligentiā excitet.

CImprimis igitur oportet non ignorare lignū omne tū guayacum tum sanctum (ut supra quoq; docuimus) amaritudine quadam præditū esse, non uehementi quidem, sed leni nec iniucunda, quæ calorē fere secundū gradus (ut dicunt) non excedit, & acrimoniæ non admodum insigni iuncta est deinde gūmi cuiusdā particeps esse quod aqua liquidum bullas quamplurimas non sine lentore quodam emittit præterea leni quodā astrin genti qualitate pollere, quæ quum sentitur, aut gustatur, nequaquam ex asperat, odore constare nō ingrato, & liquoris commixtum præsertim aquæ per uniuersum corpus prom-

promptissime ferri. Qui ergo per has qualitates, atque per hos modos a guayaco morbum gallicum suscipi dicit, hic causas non ignoras quidem, sed perspicuas asseret: At contra quis obijciat, quod adhuc ab occulta qualitate, non autem manifesta sit ager, quoniam non omnibus, sed aliquibus confert multos enim ab eo ladi cognouimus, & paulis ante liberatos mox eius usu in eandem incidisse, quod si manifesta esset illius actio, eos qui utantur, tam saepe frustraretur. Nec quia amarum, quod potissimum in illo aestimatur, nec item quia gummosum sit, ubi morbum gallicum sanat, sanare, dicendum quoniam & Sarza parilla, & chynarum radix eundem sanat, neutra tamen amara, neutra euidenter gummosa est: nec quia ad exteriora materiam deducit sudore copiosius citato, aut frequentiore totius corporis transpiratione existente, prodesse, Nam unctio ex argento uiuo quamquam tollit hunc morbum, haec tamen tantum abest ut per externa potissimum purget, ut contra materiam intro pellens per aluum interdum, per palatum, atque os saepius euacuet. Denique, si prodest (ut quibusdam placet) quia utriusque materiam euacuet, neque reuertit quomodo eunque euacuet, tum quaecunque euacuant (quod minime cenitur) in hoc affectu iuuarent, Haec & huiusmodi sunt, quae suadent magis ignorari quam sciri, quam obrem guayaci decoctum gallico morbo opituletur, proinde, a qualitate quidem occulta id euacuet, non autem, a manifesta. Quae tamen si diligentius perpendantur non arduum erit, tum an haec recte dicantur, tum an illud sciri possit, intelligere. Nam quod dicitur, non omnibus conferre, non tollit quin a qualitate manifesta quibusdam conferat: pleraque enim sunt, quae non omnibus conferunt, quibus tamen conferant, aperte conferunt: ut uenae sectio, uictus ratio tenuis, aut plena: quod uero multa, quae neque similis temperaturae, neque similis facultatis sunt, lucem gallicam curent, quid prohibet quoniam guayacum manifeste curent ut enim in urbem hac & illa imus uia, ita uarijs ingenijs dissimilibusque remedijs hominem ex egritudine ad sanitatem docimus, quippe illi a tertiana febre nunc uomitus arte factus uindicat, nunc uictus ratio tenuis, nunc sudoris educio, nunc purgatio, nunc uenae sectio, quae tam uaria, tum contraria inter se esse uidentur. Denum licet uacuo purgatio huic morbo conducatur, non tamen quaecunque (ut ponitur) utilis est, sed ea quae ordine quodam & modo quodam, ac numero (ut proxime narrabimus) adhibetur. Ergo quum uictus nihil cogant quominus lucem galli-

cam a manifesta qualitate guayacum sanet: committendum non est ut id quomodo fieri possit, silentio praeteremus, ac ut recte intelligatur, paulo altius, oportet exordiri, & quae tum primo, tum 2. lib. de morbi gallici causis disputauimus, rursum repetere.

Est itaque in corpore nostro (ut ante diximus) uitium ex putredine primi alimenti quod euitari non potuit, id ab ortu naturae ad usque uitae finem semper nobiscum est, generationem quidem sumens ab initio statim ferè ubi satus nutriri incipit perseverantia uero, atque continuatione iuxta alimenti additionem pro sua portione perpetuo recipit, Nimirum ut alimentum corpori additur ita in eius naturam indes adijcitur, tale unumquodque quoniam alit & modo quodam putre est, ad extimas partes impetum naturaliter habet, prout naturaliter ea quae nutriunt, sed utriusque sunt ad cutim (ut 2. lib. docuimus) plerumque distribuuntur. Ex quo incidit putredinem quandam, quam rubiginis fomitis qui in ferro est, comparamus, uniuerso corpori semper inesse, quae quum in actu primo est, nullum homini negotium facere, quum uero ad secundum excitatur, & morbum gallicum, & alios huiusmodi morbos asserre, deinde ab his omnibus singulas corporis partes putredine manifesta magis manifeste affici, cum calore simul & liquatione substantiae uniuersae.

Ex quibus ut satis constat, morbum gallicum sua natura potissimum putrefacere, calorem alienum inducere atque liquare, ita decoctum guayaci, quam obrem illi naxilietur, non difficulter cognosci potest siquidem amarum, & modice acre, ac lentoris, & aequae particeps, atque leniter astringens est, quippe quaecunque amara sunt (ut experientia nouimus) corpus a putredine liberant, abstergunt enim repurgant, & meatus aperiant, atque modice acritudini coniuncta, magis penetrant, adde etiam quae lenta sunt, (ut infra dicitur) abstergunt simul ac purgant: quae frigida, calorem alienum retundunt, ac temperant, quae astringunt liquationi obstant, si deinde una cum his facultatibus per omnes corporis partes diffundantur, omnem in eis putredinem calorem malum atque liquationem facile summovebunt. Haec in guayaci decocto reperiri, ubi non ex uiuo, sed ex sola aqua conficitur, si quis animu aduertat, in proprio fatebitur. Quia non ualde amarum est, & odore non ingratum, ab internis partibus nequaquam respuitur, neque in aluum abire cogitur quae admodum id quod insigniter amarum est neque ite eius lentor (nae exiguus est) impedire potest, quae naeque ualide, non aut tenuiter lenta sunt,

per corpus ferri nequeunt, utpote quę per uentrem promptius descendant; quia etiam moderate acris est, & facile admittitur, & prompte in ima penetrat; huc accedit quod aqua fufum, refrigerandi facultatem ab illa fortitur, quippe quę non solum actum, sed et potestate, contrahit; quidam opinentur, refrigerat. Id patet, quoniam calefacta, & facile, & ceu supapte natura reuertitur frigida: præterea liquidum ex solido factum, accedente sua leui astringendi qualitate uniuersum corpus undequaque subit, & expurgatis partibus nerfsum liquentur, robur inducit; & si uero astrictionis natura est ut meatus occludere præoccupans, uicinamque substantiam ad se contrahens, conspiciantque ijs quę penetrare ualent impedimento existat: At quę adeo infirma est ut in hoc decocto (uincitur enim potius quam uincat) tenues eius particulas præueterere quidem nequit, sed ubi illę altius penetrauerint, in ipsam iam superficiem agere incipit pro uiribus conspiciendo, contrahendo, ac condensando: ex quo sequitur ut quę ingredi meatus anteueterint exiguas corpusculas intro propellantur, & meatibus præclusis foras regredi inhibeantur, quo fit ut leuis astrictio, qualis in hoc decocto reperitur, & ad penetrandum maxime conferat, & membris quę liquefcunt, quoniam aliquantum ea contrahit atque consistat ne rursus diffluant, uim quandam imprimat. Itaq; propter suam amaritudinem, atque lentorem purgandi facultate pollens: propter moderatam uero acrimoniam, & aquę mixturam, & suam tenuem astringendi uim in omnes corporis partes subiens, has omnes abstergere, purgare, temperare, ac roborare, & ab omni putredine calorem, atque liquationem qualis morbi gallici est, uindicare potest, non ab occulta quidem qualitate, ut omnes hæcenus arbitrati sunt, sed a manifesta, quemadmodum ostendere polliciti sumus, nimirum ab amaritudine, a lentore, a moderata acrimonia, ab astringendi uim exigua, & aquę mixtura. Hęc eadem ratione quęcunque modice amara, modiceque acris, & aliquantulum lenta, & odore non ingrata sunt, & quę leuiter astringunt ex aqua communi decocta mox epota uelut in guayaco fit, huic morbo interdum æque atque guayacum profunt; ferè simile est rosismarini, luniperiq; decoctum, quod nuper in usum uenire cœpit. Et qui hæc uia incedit, multa alia tum simplicia tum commixta fortibus robur detrahendo, debilibus addendo, poterit inuenire: quæ non minus quam guayacum siue lignum sanctum huic morbo conducunt. Hęc quod guayacum a manifestis causis in morbum gallicum

ualeat: simulq; quod ex aqua confectum, uti lius fit, & quia quanto per pauciora simplicioraq; tanto expeditior est curatio: ex tot propofitis decoctis id quod ex aqua, & guayaco tantum fit, primo est, eligendum.

De occasione decocti ex guayaco exhibendi.
Cap. IIII.

IAM de illius occasione differamus, si ergo morbus gallicus (uelut ante quoq; dictum est) ita se haberet, ut peciās eius materia maturationem per se reciperet, quā deinde aut natura sponte sua uacuaret, aut ars naturę uicem gerens uacuationis eius defectum suppleret. Quemadmodum tertiana exquisita, uariolę, morbilli, & pleriq; alij huiusmodi affectus se habere solent, non modo unum, sed ualde noxium esset, siue in morbi principio, siue in alio eius tempore, anteuertendo materiam uacuare tentare, priusquā illam natura maturauerit, & ubi maturauerit, priusquā flatum uacuandi tempus quod naturę datur, præterierit, nisi forte ad maturationem ex se cōcitaretur ad modum: In hoc. n. statu si ad exitum properaret, nec tamen exiret, quis adeo rudis est qui ei adminiculum quo foras educeretur, præbere nolle? Respondebis maturationem expectandam esse, sed quomodo maturabitur, id quod naturam refugit, irritat, infestat, & sui expulsionem accelerat: nisi. n. foras expellatur intus remanens aut præsentem morbum geminabit aut alium longè grauiorem inducet, ut enim foras exiens, morbum aut minuit aut tollit, sic intus existens, adhuc tamen gestiens foras erumpere, & medica ope qua interdum ad eruptionem eget, non exci tum, aut morbum, cui finem exciens imponere poterat, certe producet, aut aliquid omnino malum, intus relinquet, si itaque talis esset gallicus morbus, quale prædicti, non alijs præsiq; quæ ope naturę interdum egeret, neq; ite ante illius maturationem (siquidē maturaretur) ægris aliquid exhibere conducere, quod noxiam eius putredinem uacuaret, nisi forte ad uacuationem illa per se properaret, sed quoniam ab his maxime differt, utpote qui ætate nostra maturationem sponte sua nūq; recipiat, sed sicut ascytes, hydrops, cancer, elephântiasis crudus, id est naturæ cum refugiens, magis minusue existat, neque eius maturandi spes aliqua præbeat: stultum est, & omnino inutile, atque perniciosum, hunc eundem naturæ relinquere, maturandum, & postquam maturauerit, uacuandum, quippe quæ per se nunquam eum hæcenus ante maturare, deinde uacuare solita sit: Ergo quum in hoc morbo maturatio sperare non possit, occasio eius uacuandi atque omnino tollendi non mul-

to postquam incepit (ut plerisque placet) **A** sed in eius principio, & in reliquo tempore quâduncunq; sese nobis offeret, erit: nisi aliqua symptomata supervenientia curationem hanc aut illam, quoniam varie curatur, impediuerint: quemadmodum animi defectio, extrema uirium imbecillitas, & huiusmodi: his nanque existentibus, neque cinnabari suffire, neque hydrargyro corpus inungere licet. sed ad rem nostram reuertamur. Quia igitur morbus gallicus suo quouis tempore uacuari potest, decoctum uerò guayaci eundem euacuet, nunc per uescicam, nunc per aluum, nonnunquam per os, crebro per cutem multo aut uapore, aut sudore citato, possitque non ut cinnabaris & hydrargyros tum in uirium imbecillitate, tum in animi defectione (siquidem hæc a gallica lue gignantur) tuto dari præsertim ex iure aliquo (ut ante monuimus) confectum. sensum enim morbi causam summouens, prædicta mala retundit ac superat: ubi morbus hic dudum incepit, & ubi iam progressus est decocti ex guayaco exhibendi, quod ad morbum ipsum attinet, opportunum tempus erit: Ceterum quia frigida anni constitutio eidem ualde aduersatur, non enim finit foras expelli, quod ab hoc præsidio paulatim mouetur, siquis in media hyeme inquinetur, non inutile est hunc si fieri potest, sustinere post hyemem usque ad tepidiorem statum, & in hoc ubi talis fuerit, dictum decoctum exhibere. in aliis uero anni temporibus passim dare: melius tamen est desinente uere, quam incipiente, melius incipiente autumno quam desinente nõ malum æstate media, nisi nimium æstium excitet. alioqui Tempore hiberno quanquam arte in domibus paratur calidus aer: ars tamen in hoc statu minus multo quam natura potest, saepeq; euenit ut ille (dum hi qui eundem calidum seruare student alieni aeris ingressum prohibent) in eodem loco diu clausus, minimeque spirans crassescat, ac putrescat. quocirca mirum non est si interdum in Galliis atque alijs frigidioribus locis guayaci decoctum aut nihil aut sero admodum iuuet, ubi enim frigus adest, quicquid ad cutem uirtute sua decoctum pellit, id intus coercetur, quominus exire queat: quia uerò uitiatum est, internas partes corrodit; hinc pustulae in carne rotundæ, planæ, nigrae, gignuntur, mox ulcera quæ ad ossa usque penetrant, ac si terebra quis carnem illuc usque perforasset. Quando igitur guayaci decoctum propinare conueniat hæc dicta sint, modo illud non prætermiserimus, quod ubi finiti sunt dies quibus sumi debet, rursum purgare cor

A pus (ut plerique nituntur) curiosum est, & minime necessarium: nisi forte aliquid superfluum in primis uasis, utputa in uentriculo, & intestinis interea cumulatum fuerit.

Guayaci decoctum an artis inuentum sit, aut coniectura, aut experientia, aut opinio. Cap. V.

Restat inuestigare an id artis inuentum sit, an coniectura, an neutrius, hoc est an experientie, aut opinio: hæc namq; Multum inter se differunt. Ars enim soli sensui innititur, quippe quæ illud solū ex his quæ sunt, admittit, cui ratio secundū sensum inuenta, statim acquiescit. At experientia eius est quod re uera quidem, & non adumbratim, nec fide inuenitur: adhuc tamen quomodo ita sit aut fiat, ignoratur: sed opinio rei dubiæ semper est, ratione citra sensum affirmata aut negata. Coniectura uero similitudo esse uidetur eius quod ab opinione, aut experientia, aut arte nascitur, quæ in futurum contingens nos dirigit: experientia exemplum est: a magnete ferrum attrahere nanque uera trahitur, sed quomodo trahatur adhuc nescitur. Artis uero: qui purgationis egeni, non sitiunt, ij quum purgantur non quiescunt, priusquã sitiunt: id enim perum esse iam compertum est, & ratio secundum sensum illi astipulatur, sed opinio: specimen est: cum calido hepate frigidū uentriculū plerunq; esse: id nãq; dubiū est, & ratione absq; sensu tale esse censetur. Coniectura, quæ arte imitatur exemplum est, ual de calefactis etsi nondū febricitant, uictū humidum conferre: hoc. n. a similitudine eius quod ex arte dicitur, febricitantibus omnibus uictū humidum conferre, accipitur: Coniectura, quæ experientia: a succino antequã tamẽ expertū sit, sed similitudine eius quod in magnete uisum est, ferrum attrahi: Coniectura quæ ab opinione sumitur est, posito eo quod dicunt calidum hepar, frigidus uentriculus sequitur, deinde asserere pulmones calidos cū frigido corde esse: illud ab experimento quod uerū est hoc a ratione quæ titubat, sumitur. Neq; aliquid prohibet quominus idem nunc coniectura, nunc opinio uocetur, mutato uidelicet respectu: opinio igitur ignorantiam, ars scientiam asserit, opinio errorem, ars certitudinem experientia sæpius quidem certitudinem quam errorem, sed coniectura, quia rem futuram atque contingentem respicit, nunquam sine ambiguitate, nunquam sine fallaciæ suspicionem est, siue ab arte, siue ab experientia, siue ab opinione nascatur.

minus tamen fallax, quæ ab arte quamquæ a , pura experientia oritur ; minus ea quæ ab hac quæ quæ ab opinione: hæc enim omnium maxime fallax. Ex his patet quanto pe re distent, ars, experientia, opinio, coniectura, sed hæc obiter, ad rem nostram reuertamur . uidetur enim omne artis inuētum his tribus egere, nimirū occasione ad illud cognoscendum aut habendum prompta ; experimento quod ubi sit, non fictum, non incertum, sed uerum certumq; sit ; & experientiæ modo, qui nō difficilis intricatus dubiosusque sit, sed facilis, expeditus, securus ; quis enim in artem ascribet, id quod celerius fugit, quam, a nobis cognosci, aut haberi possit? quemadmodum sistole in pulsibus: quis enim hanc uere sentit? quemadmodum est subitam syderationem, ac exolutionem interea prohibere dum repente fiunt: citius enim quam spacium & tempus detur quo illis occurratur, factæ sunt: quis item alchymistarum experimenta pro auro efficiendo artis esse contendat? quæ nunquam uera, sed adumbrata sunt: nullo enim modo aurum unquam reddunt: quis præterea purgandi modum ex rhabarbaro, agarico, scamōnio, & alijs tam simplicibus, quam cōpositis purgatorijs in artem referat? quanquam enim rhab apud aliquem, & quantū & quale oportet, forte semper purgat, atque in experiendo non uanum, non fictum, sed uerum apud eundem perpetuo reperitur, occasionemq; sui experiendi promptā nobis præbet: quia tamen experiendi modus nondum sensui patet, nodum securus est, sed adhuc obscurus, periculosus, difficilis, non artis inuētum est quod bilem purget: sed aut nudæ experientiæ, aut coniecturæ quæ ab hac proficitur: quum apud alios interdum non purget, interdum plusquam oportet, interdum non quale opus est, purget. Quum itaque omne artis inuentum oporteat ut prompte commodeq; inueniatur, ut uerum ac certum, & non fictum, atque incertum sit, & facile, tutoq;, & absque periculo fieri possit: tale uero in morbum gallicum sit guaiaci decoctū; id protedō si singula perpendamus, artis erit inuentum, & non experientiæ nudæ neque opinionis, neque coniecturæ. Vt enim toties in superioribus diximus, gallica lues affectio putris est in singulis corporis partibus, quæ tametsi nunc internas, nunc externas, nunc utraq; male afficit, magis tamen in externas procliuis est, & ad cutim sua sponte potissimum fertur. simplex uerò guaiaci decoctum (ut proxime disputauimus) morbum hunc re uera sanat, Sanat autem quoniam liquida substantia fufum & per omnia means, ea quæ liquefcunt in corpore sua te-

nui astringente facultate compefcit; sanat item, quoniam sua leui amaritudine, leuioreq; lentore, omnem eius putredinem tollit, atque hanc secūdam eiusdem naturam, ac morem per cutim euacuat: Inuentum igitur artis erit, morbum gallicum a guaiaci decocto sanari. ubi illud simplex (ut admodum inuimus) fuerit: hic uerò ad cutim feratur, nulla intus parte peculiariter læsa manente; Quippe occasionem sui experiendi promptam nobis præbet, & ubi quis experitur, ita se habere manifeste cognoscitur, & apud aliquos qui eo utuntur, semper tale esse reperitur, atque modus quo id fieri statuitur, facilis non adumbratus, neque periculosus existit, adeo ut si quis illo recte utatur, nunquam in posterum errare queat. Id quod ipsius artis est. Cæterum ad cutim repere morbum hunc ostendit, si pilorum desuuium, si maculæ, si pustulæ, si pruritus, si ulcera circa cutim oriantur: intus uerò nullam relinqui partem peculiariter læsam, si nullus tumor, nullus dolor, nullum ulcus intra corpus percipiatur, si expulsiōnes omnes tum naturales, tum consueta, pro ægri natura, & consuetudine semper fluxiles sint, denique si ægri corpus bene permeabile, ac trāspirabile sit: decoctum uerò rectè & oportūnè administrari, si neque loci, neq; aeris frigiditas resistat, sed contra calor utriusq; in partem trahat extrinsecam. Si deinde aut caro in tumorem attollatur, aut sudor multus sponte sua citetur (non adiunctis (ut solent) Codicibus, neque circumfuso aere intensius calefacto) si ea quæ ante infestabant, paulatim remittantur, aut summoueantur: æger uerò sensim ad suam naturam reuertatur: sed contra impotente tundari si intra .7. aut .xj. dies neque caro tumescat, neque sudetur, neque æger in melius proficere uideatur. Hactenus utrum artis inuentum sit, quod guaiaci decoctum luem gallicam curet: sed interim prætereū dum non est, egrotis non parum prodesse posse, si uasa ex guaiaco uelut ex tamarisco ad lienosos effingantur, quibus & fercula & potiones accipiant, si puluis ex eodem, quæ aromatum salisue loco utantur, uel in uocata trazeiæ locum addito saccharo fiat. Si uinum aliquod ex eodē ligno factitium quoti die æque atque simplex potent. hæc tria uerò ex rationis similitudine proponi, nondū tamen artis, aut experientiæ inuenta esse, sed coniecturæ, aut forsitan opinionis hucusque: Quidā laudant guaiaci flores saccharo conditos, utpote qui ultra alias commoditates, alium quoque modice ducunt, alij germina tenerissima saccharo similiter condita, alij syrupum ex foliorum eius succo, alij radicē: neque desunt qui quotidie nouas mixturas, nouosq;

nouosque modos ex eodem constituant, a deo cupidus est nouarum rerum humanus animus.

Vinum paratur in hunc modum.

Rec. ligni limati lib. iij.

corticis eiusdem lib. ij.

Cardui benedicti (dicunt aliqui herbam tuream) lib. j. s.

capil. uener.

fcolopend. grecorum } an. lib. j.

florum cordial.

fol. fenę orient.

facchari albi lib. iij.

Excipe uase ligneo amplo, mox uini albi optimi quod tamē ferueat infunde lib. 150. subinde sedulo claude sine triduo ita manere, postea colo laneo quoad probe clarescat transfunde, tum altero uase diligenter claude.

Aut Rec. dicta omnia, mox adde uuarum albarum quantum satis est ad uini albi dari lib. 150. tum simul misce: mox tina aliqua conde quoad unum clarescat, quod ubi factum est, excipiat altero uase diligenter obturato: Vtrumuis ubi guayaci decoctum primum datur, pro secundo præbetur: sed quotidie donec ægritudo durat eodem uti, quia nimis medicamentosum est, periculo non caret. Ideo tutius est hoc modo conficere. Accipe ligni guayaci limati lib. xij.

corticis eiusdem lib. vj.

Vuarum albarum quantum in lib. 4 § 2.

Vini optimi clari liquetur, misce, simul: tina aliqua excipe quoad clarescat, postea dolio aliquo reconde, seruataq; proportionē auge minueue, ac pro ægrorum natura modo corticem deme, modo uinum adde, modo subtrahe. Id & ubi suspicio gallicæ labis est, & ubi iam manifeste labefecit, per omne tempus consueti uini loco potari potest. Hactenus de ligni sancti, siue guayaci notis, uiribus, modis, & usu.

Quomodo nutriendi sint qui decoctum guayaci sumunt. Cap. VII.

Iam qua uictus ratione uti deceat quando potatur explicandum: quia uerò ipsa uictus ratio nō solum cibo & potu perficitur, sed somno, uigilia, motu, quiete, atque animi affectu: onibus, & aere ipso, hæc omnia singularim modo percurreremus: siue igitur hoc, aut illo guayaci exhibendi modo quis utatur, uictus ratione extenuante, nisi imbecillitas aliqua impediatur, semper opus est, hæc. n. (ut 2. lib. docuimus) gallici morbi putredinem prohibet. Itaque nutriendi causa quidam tum in prandio, tum in cœna, præbent panis albi ualde cocti onc. iij. carnis ex galli

na, aut gallinaceo, aut capone, aut perdice, aut turdo, & huiusmodi astæ potius quā elixæ, tantundem: unę passæ onc. ij. Aliqui panis biscocti onc. iij. aut iij. unę passæ onc. ij. Amigdalorum tostatarum onc. j.

Porro unciarum numero neque cibum, neque potum metiri conuenit, quemadmodum, neq; uice una, aut altera, Refert enim qualis morbus sit, quale cœlum, quæ regio, quæ ætas, quod anni tēpus, quæ consuetudo; In morbo qui plus uiriū aufert, si nihil aliud impediatur, plus alimenti quod facile feratur, per corpus plus inquam potus, sorbitionis ue dari debet. Itemq; eo cœlo quod magis digerit, quam eo quod minus; plus etiam in regione hoc est in loco riguo, ubi fluida nutrimenta sunt, quam in loco in aquoso, ubi firma; quippe ptisana ex hordeo leuiore plusquam ea quę ex grauiore præbenda est; plus etiam potus aut sorbitionis puero seruata proportione quam inueni, ætate quā hyeme; ei qui multum potare, sorbere ue cōsueuit, quam ei qui non consueuit; Contra uero edaci plus ubi, hoc est solidi firmitq; nutrimenti, quam potiori, plus item ex locis riguis accepti quam ex inaquosis: plus quoq; cibi hyeme quam ætate, plus iuueni quam puero. sed tum cibū, tum potum, sorbitionem ue sæpius offerre, expedit eo morbo q plus uiriū aufert, quam eo qui minus: sæpius eo cœlo quod magis digerit, quam eo quod minus; sæpius in regione ubi alimenta fluida quam in sicca, ubi firma sunt: sæpius etiam puero quam iuueni: sæpius ætate quā hyeme; sæpius ei qui frequentius esse potare uolet, quam ei qui non solet.

De pane biscocto diphtheren uocant.

Cap. VII.

Biscoctum uerò panem perpetuo præbere suspectum est. Is enim tum astringit, tum siccatur, atque eo peior est quo difficilius quā mediocri concoquitur: quocirca & his qui alio astricta sunt, & quia sua natura nimis ficci, & qui imbecillo uentriculo, & qui sedentariam uitam agunt, noxius est: quod astringat, Celsus est autor qui lib. 2. cap. 29. astringit, (inquit) panis ex siliagine uel similia magis si sine fermento est, magis etiam siustus est, intenditurque uis eius etiam si bis coquitur, quod siccet, & Hippocrates & Galenus suadent: Hippocrates quidē lib. de internis affectibus Hydriopi enim præbet, unde facilē coniectari licet, cæteris alijs ficiore esse: Gal. uero quinto de simp: cap. 9. quam de pane loquens inquit, sed is modice coctus sit oportet, nam qui plurimū coctus est, quodammodo ficiore est: quo. n. magis

magis ab igne exurit: ut 2. de diæta etiam Hipp. innuit eo ficcior est: quod uerò magis ægre coquatur, illinc constare potest, quod idem ex pari mole ponderosior, atque grauior est, sed ut his quos diximus obest, ita illis, qui hac lue affecti, se multum exercent, & uentriculo humido, robusti uel sunt, & qui huic quoque consueuerunt, non parum prodest.

De carna assa.

Cap.

V III.

Edem ratio est assæ carnis: siccat enim magis quam elixa. Hinc Gale. tertio de alimentis cap. 2. quæ assaates (inquit) aut in sartagine frigentes mandunt, ea corpori ficcius dant alimentum, quæ uerò in aqua præcoquant, humidius, ac xj. de simpl. in principio: inter eas carnes quæ salita non sunt, ficcior est, quæ assa est, quam quæ in aqua elixa. Quis ita tim obicit ab Arist. meteor. 4. tosta elixa humidior em ferri sed quum tosta intus humidior, foris ficcior hoc eodem autore fit, contra uerò elixa nimirum intus ficcior foris humidior, maiorque fit (ut experientia nobis ostendit) huius externa humiditas quam illius interna: hinc fit ut multo magis siccat tosta caro quam elixa. Aristote. meteorum 4. de elixis uerba sunt *ἐμπρότερα τὰ ἐξήλα τῶν ὀπτιῶν* id est ficciora elixa quam assa. De assis uero *τὰ ἐκτός ἐμπρότερα τῶν ἐντός, τὰ δ' ἐξήλα τούναντιον.* quod est, foris ficciora quam intus, elixa uerò contra. Itaq; assa caro magis, quam elixa siccat. Simulq; siquis id attédât, calefacit, atq; alui astringit: humiditas enim atque pinguedo, ut 2. de diæta inquit Hipp. per ignem auferatur: quo fit ut quum in uentrem inciderit, humiditatem ex uentre trahat, & oscula uenarum concludat, siccatq; ac calefaciat: quare tráfitus humiditatis sistit: subinde difficiliius coquitur, & propter acrimoniam quæ ab igne acquirit, aridam choleram (ut Hipp. & Gal. acut. 4. innunt) gignit, & ulcera si qua sunt in ore, aut faucibus, irritat. putredinem auget: his qui sicco uentriculo, habitiq; sicco, & non assueti, ac oçiosi sunt: ualde nocet. Confert his quorum uentriculus humidus, alius humida, corpusq; humidum est: atque his qui tali cibo uti consueuerunt; plurimumq; exercentur. In uniuersum uerò si carnem aut propter necessitatem, aut propter consuetudinem (abstinere enim (ut ante diximus) magis expedit) sumere oportet, tutior est elixa quam assa usus: Nihil uerò differt hædi sit aut uitali, aut neruecis, aut gallinæ, aut capri, aut phasiani, & huiusmodi: modo quæ solita est, eligatur, præsertim si magis iucunda fuerit; sed negligendus

non est, qui cothurnices prohibet, utpote quibus ex ueneno fumitur cibus, neque is qui palumbes, neq; item, qui animal Indiarum occidit ibi Iuana uocatur, quoniam (ut nostrarum Hispaniarum scriptores perhibent) eis qui morbo gallico affecti, iam diu liberati sunt, si illud comederint, eundem renouat.

Quod morbo gallico affecti sale omnino abstine
re debeant. Cap. IX.

CAeterum in hac re salubrior erit, si primum ea quæ putredinem mouere possunt, prohibeantur, si ea quæ confecta quidem sunt, sed huic morbo resistunt, admittantur: Si sal quoque (ut multi iubent) omnino præcludatur: licet enim is omnem ferè humiditatem siccando, putredinem a quibusdam corporibus arcere soleat: ubi tamè intro fumitur ab his quæ humida esse oportet, cuiusmodi sunt animalia omnia: tantum abest, ut huiusmodi putredinem tollat, ut eam multo magis foueat: aut enim humiditatem omnem absumit, aut modicam: si omnem, uiuere animal non potest: si modicam, calefaciendo, liquando simul & astringendo, quia humorem retinet, Tum nouam putredinem creat: Tum mordendo latentem irritat: ut experientia in his qui scabie laborat, passim ostendit.

Ut autem sale abstinere conducit, ita salis omnibus siue carnibus, siue piscibus, & si enim salamenta (ut 2. de diæta docet Hipp.) siccant, & attenuant, pleraq; etiam aluum leuiter mouent: sale tamen ualde affecta, salis uires exercent oportet. atque hæc de sale salitisq;.

Sed committendum non est quominus hic sale utatur, qui sale semper uti, consueuit, modo parcius atque frugalius quam aliis alimentis illud admisceat.

Abstinendum etiam acribus, & oleribus, & la
ete, caseo, leguminibus, piscibus, fructibus.
Cap. X.

NEc minus acria fugienda quam quæ salita sunt, Nam & ipsa quoque pungunt, mordent, calefaciunt, & fluorem in affectis partibus conciliant. Exemplo est, porrum, Cæpe, allium, uinum uetustissimum, piper, gingiber, sinapi, & huiusmodi. Sic etiam olera, quibus scunque passim utimur, uitare oportet, alia quidem quoniam acria sunt alia uero quoniam nimis aut sistunt aluum, aut prauè nutriunt, aut quia si multa sumantur, nimis replent, nec sinunt guayaci decoctum ferri per corpus: Sin exigua: nihil ferè nutriunt,

triant, ideoq; imbecillum corpus reddūt, ut A
sufficere curationi non possit. Sed cichora-
cea, & quedam huiusmodi primum elixa,
in sale, oleo, aceto quemadmodum apud
nos in usu est, condita, per quam modice &
perraro capere non admodum lædit. Fugie-
dum quoque lac, caseus, & quæ ex lacte con-
ficiuntur, illud enim in putredinem quam
reperit facile uertitur, & quibus caput do-
let (ut aph. 5. docet Hipp.) inimicum est: qui
uero hæc lue laborant, & capite sepius dolēt,
& eum putredine ferè semper luctantur.
Hic uero cruditate parit, cōcoctionique resi-
stir, atque his qui se potu impleuerunt, qua-
les esse oportet: qui guayaci decoctum po-
rant, non alius cibus (ut etiam Hipp. acut. 4.
commoner) nocentior est. Neque nos tur-
bet, quod Auic. 3. 4. in elephantiasi quam le-
pram uocat, seque putredinis morbo, lac præ-
bendum suadeat, aut enim à malo Dioscori-
dis interprete id forsitan accepit, quod naque
interpres lacti, hoc author serò attribuit:
aut aliam indicationem, quam eam quæ a
putredine sumitur (ut nos aliquando decla-
rauimus) secutus est.

Cauere quin etiam legumina omnia ex-
pedit, omnia enim præter id quod singula
suum habent uitium, flatuosa sunt: quocirca
dolores qui cum tēione morbum gallicum
comitantur, augent, uitiose nutriunt, & im-
becillum corpus reddunt.

Sed qua tum quia flatuosa sunt, ex parua
enim mole (ut 2. de diætâ inquit Hippoc.) in
multam diffunduntur, tum quia ad coirum,
qui in hoc morbo magnopere lædit, homi-
nem irritant, prohibenda esse uidentur; re-
autem uera, nisi uehemens sitis adsit, neque
magna in uentriculo, & uicinis ei partibus pu-
tredo, non temere dari possunt, alunt enim
(ut 2. de diætâ monet Hipp.) & robustū quid
habent, illud quidem quia pullorum sunt
lac, hoc uero quia animalium sunt genera-
tiones.

At pisces nemo ferè est, qui in hoc mor-
bo non damnet, neque id immerito, siqui-
dem (ut multis placet) cito in putredinem
incidunt, siquidem etiam quoniam uel ex
angues, uel exigui sanguinis sunt, ac frigidī,
humidīq; pituitæ gignendę magnam præ-
bent occasionem: illud uniuersum morbum
fouet: hoc diffillationes, diffussiones, arti-
culorum dolores, qui eundem plerunque se-
quantur, auget.

Sic etiam fructus omnes uitandi: horarii
quidem quod in promptu putrescāt, & mul-
tum & uitiosum humidum suggerant. Reli-
qui uero quod unā cum his eo sint deterio-
res quo magis comedere non appetentibus
fuerint. Præsertim in hoc morbo in quo po-

tissimum abstinere conducit quum uerò cu-
tis oculiq; ab hoc morbo facile lædantur, fi-
cus ipsas præsertim siccas peculiariter fuge-
re oportet. hæ enim cutim facile inficiunt,
oculisq; mirum in modum obsunt. pedicu-
los namq; atque suffusiones accerunt. sed si
appetitus omnino desit, nihil prohibet tum
fructum aliquem præcipue uerò coctum, tum
piscem siue salitum, siue asum, siue fructum
ægroantis gratiam, semel, bisue, modice ta-
men offerre.

*De potu in prandio & cæna dum guayaci deco-
ctum sumitur. Cap. X I.*

Hactenus de cibo: de potu autem non ali-
ter dicendum, quam quod antea dictum
est, illud solū memorauerimus, magis o-
portet esse uti solo decocto quam uino; si ta-
men id quoque potandum est, utilius esse al-
bum, ubi id frequens est, quam nigrū, & ubi
nigrum dumtaxat est, quod à nigro magis
recedit: & omnino siue album, siue nigrum,
quod magis consuetum est. Sed id utilius
quod à sexto mense ad integrum usque an-
num quod medię ætatis apud nos nunc esse
uidetur quam ualde uetustum: utilius quod
minus, quam magis odorum, quod paucife-
rum quam uinosum, substantiæ neq; nimis
crassa, neque admodum tenuis, nam ualde
tenue etsi leue est, caput tamen quod in hoc
morbo ferè nunquam non læditur, plerunq;
tentat; quod non dulce sit, non acidum, non
austerum, sed inter hæc medium. Interea si-
lento prætereundum non est, quod aliqui
& esculenta, & poculenta omnia cum guaya-
ci decocto miscent, panem cum hoc effi-
ciunt, carnes elixant, ferula cōstruunt, sub-
inde ægros præbent: hæc enim nisi admo-
dem Inuocanda fuerint, quilibet utiliter su-
mere potest;

*Summa quedam de uictus ratione ad eos qui
guayaco utuntur. Cap. X I I.*

In uniuersum uerò quod ad cibum atti-
net parce comedere quam maxime con-
fert, modo talia, quæ communi usu passim
habetur, & quæ proxime non prohibuimus,
comedantur. sed ne repentina mutatio fiat,
primis diebus ad quartum usque expedit
quartam partem cibo subtrahere, inde ab
hoc ad septimum, tertiam: a 7. ad 14. dimi-
diam, atque ita perseverare quoad eger po-
terit sufferre: sin minus tunc sensum addere
primo, quartam, postea tertiam, postremo
dimidiam: Potum uerò solitum primo die
statim mutare non nunquam inutile: sæpe ta-
men noxium est; sed conducit ei tantum de-
mere,

mere, quantum ex primo decocto, tum mane, tum uesperis forbetur, deinde sensim altero die mane semel, secundum decoctum bibere, uesperis solum, tertio autem quoniam repentina mutatio non aequa in potu, ac in cibo timenda est (ille enim facile, hic difficile superatur) ad secundum in totum transire, atque id absque uino melius quidem, sed si cum uino; tantum huius ad summum miscendum quantum secundi uires non excedat. quum uero cibi parsimonia diligenter seruanda nunc sit, uanum est querere utrum caena quam prandium in hoc morbo uberior esse debeat, nisi quis mane magis quam uesperis, aut contra comedere consuetus sit; ubi enim frugaliter uiuitur, subtracta uidelicet tertia uel dimidia consueti cibi parte; quid differat magis ne prandatur, quam cenetur aut ne tantum mane, quantum uesperis sumatur? exiguus enim utrovis tempore cibus si neque labor, neque dolor sequitur nihil est, quod impediat, quominus facile coquantur, quia tamen nox ipsa canam sequens morbum hunc saepe exacerbatur, in hoc statu, saepius cenandum parcias, quam prandendum,

*De somno, uigiliaque, ac de inanitione, ac exple
tione. Cap. XIII.*

QUOD ad somnum attinet, nihil aliud obstitit, noctu dormiendum, interdum uigilandum, sed si homo a prandio dormire consueuerit, consuetudo seruanda est; potio syrupo si somnus accesserit, mane quidem dormire sinendus est, uesperis autem minime, nisi forte sudet. Interea igitur dum id decoctum sumitur erga cibum, potum, somnum, uigiliam, (ita ut diximus) seipsum praestare oportet, quoad uero corporis purgationem, quidam 7. aut 10. quo. que ex antedictis purgatorijs, prout eis magis opportunum uideatur exhibent. Nos uero si alius astricta sit, aut si parum reddat, nihil magis haecenus opportunum esse cognoimus, quam clysterem singulis diebus mane aut uesperis paulo ante cibum, hyeme quidem ex communi oleo, aestate uero ex uiolaceo, aut rosa ceo ad integram usque libram, huic ratio quoque consentit. Intestina enim stercore uacuuntur, quod ubi redundat, putres eius uapore plusquam par est decoctio guayaci cuius natura est ad cutim ire, ad cutim trahuntur, morbumque geminant, si clyster renuitur, non oberit aloes uel communiter, uel alio quouis modo loti scri. j. statim ante prandium sumere, utque cito liqueat aliquid primi aut secundi decocti super potare; aut si aeger tum clysterem, tum catapotia abhor-

reat, nihil obstat eligere aliquid ex his quae inter aluum mouentia supra retulimus praecipue uero passulas dulces conditas aut electarium Alexandrinum quod ante descripsimus. Quidam ligni guayaci puluerem per id tempus maxime omnium commendant & hunc in modum parant, accipe guayaci diligenter limati ac triti dra. j. s. plus minus uel, decocti ex aniso onc. iij. hac simul miscet, subinde calida propinant quatuor aut quinque horis ante prandium nunc alternis, nunc singulis diebus, prout opus aluum leuiter ducere, eo die quo porrigunt guayaci decoctum mane intermittere iubent, sed utrum id possit quod dicunt aut non, quia periculosum non est cui libet experiri licet.

De motu, & quiete. Cap. XIII.

CVM exiguo quidem cibo non exercendum, sed quietendum magis, non enim solum mala uictus ratio est, ubi quis multum comedit & parum exercetur, sed etiam ubi multum exercetur, & parum comedit. At si quis exerceri maluerit, multa enim exercitatio (ut ante diximus) huic morbo non leuiter prodest: is autem prius cibo, exercetur quanto maxime licebit. Idque ante cibum hora una aut altera, post autem hora 6. uel 7. Terminus sit, quoad carnes tumescant uel sudant, uel parum absunt, quin concidant, tum uero deinceps iterum atque iterum exercendum, si homo post exercitium non laedi, sed aliquanto leuius se habere, alacrioremque fieri senserit.

De animi accidentibus. Cap. XV.

QUVM semper egros securos agere conueniat ut corpore tantum non etiam animo laborent, si qua sunt, quae ubi nunciantur H exasperata eorum animos sunt, optimum est eadem egrotantium notitiam subtrahere, si id fieri non potest sustinere tum post cibum usque ad somni tempus, & quum experrecti sunt, tunc exponere, si qua uero corpus afficiuntur, simulatque animum turbant, quae admodum uenti, aestus, inedia, satietates, uaeuationes, expletiones, prouidere oportet; quoad eius fieri potest, ne contingant: sin euitari nequeunt, moderari ne nimium aucta, nimium laedant. Itaque quum status infensus sunt, expedit se in cubiculo continere, quum aestus vexat, locum refrigerare, aerem saepe mutare, ubi fames uiget, esse, ubi expletio, uacuare, ubi uacuatio, modice replere, ubi satietas, cibum differre, aut in sculum aliquod tantum sumere, ubi pigritia, excitatione, negociari, huc & illic agi, ubi ira, quiescere, statim

re, statim quidem sed partem comedere ac bibere: somnum conciliare ubi metus aut tristitia, uinum liberaliter potare, sæpius plenum quam uacuum esse; quandoq; uti coitit, modo hunc neque labor, neque languor sequatur, & quanquam curæ omnes exiccant, atque hic morbus siccati postulat quia tamen ille humiditatem caloris innati pabulum absumunt, quippe que non alienâ humiditatem; sed propriam exiccant: non solum inutiles huic morbo sunt, sed ultra modum noxiæ: naturam enim a corpore, ad animum euocant: trahuntque: neque fiunt eam corporis instaurationi interesse.

De aere. Cap. XVI.

AER (ut ante docuimus) non frigidus, sed calidus eligendus est, qualis apud Indos habetur, unde primum hic morbus ad nos irrepsit, ut sicut calidi cæli clementia aut aerius conuenientia, mitior existit, ita hic quoque reddatur cui accedit quod ipse sua (ut etiam declarauimus) ad cutim fertur, quantum uero frigidus aer intro contra naturam pollit: tantum calidus secundum naturam extra trahit, est uero aer ipse corpus nostrum perpetuo ambit, ac temper attrahitur, ubi tamen assidue mutatur, & expiratione ipsa & tactu cutis uniuersæ uapores tum qui circa uetim, tum qui in thorace sunt, plerumque absumit, & corpus euacuat, tangens enim atque apprime adhærens, nisi admodum humidus frigidusue sit, ubi sæpius innoatur, simulq; a corpore decedit, ut aqua crebro fluens, lauat, abstergitq;, ita hic uapores corporis secum trahit & purgat; hic pannus laneus situ inquinatus, aeri aperto expositus, situ purgatur, ac ex crasso tenuior redditur, contra si loco aliquo claudatur ubi aer non spiret, præter naturam humectatur, crassescit, situq; primū obducitur, & si postea putrescēdo siccescat adeo quod aer clausus quodāmodo replet, id apertus uacuet. Vnde hic in multis uiuē

Atibus appetitum mouet, ille tollit, hic uegetum, uiuaxq; corpus, ille marcidum torpidumq; facit. Quanquam igitur in hoc morbo parum comedere semper expedit, in aere tamen aperto, quo maior fit, resolutio; eo magis comedere conuenit: in clauso autem, quo minor, eo minus. Itaq; ubi decoctum id sumitur, si se in cubiculo continet æger, cibum quoad eius fieri potest, subtrahere debet, atque hunc qui facilius descendat, eligere, ut eam quæ ab aere ita clausa expletio fit, aliquantulum imminuat. ubi uero Foras quotidie prodit, paulo liberalius esse, & ea præsertim quæ solidiora fuerint, potest, si non alia de causa, certe ut aeris resolutioni sufficiat. Sed illud magnopere attendendum est, primum quod, locus quæ æger inhabitat, in altum editus sit, concameratus quidem superne non ex muro sed ex lignis. Ille enim loci mucorem fouet; hæc contra absumunt. Inferne pauimentus (ut moris est) ex lateribus, qui tamen non testudineo muro, sed tabulis crabibusq; sustineantur, Soli item orienti altera fenestra pateat, altera occidentem aspiciat, qua Sol oriens suis radijs uapores qui in eo clausi sunt, foras propellat, ut hinc inspiratio, illinc exspiratio sequatur, obseruandum etiam quod qui foras exire nolit, hic ubi aer quietus serenusque fuerit, tum apertis fenestris Soli præsertim orienti cubiculum uniuersum indies patefciat, Sol enim loci humiditatem siccat, mucoremq; omnem ferè absumet, tanto autem melius, quanto salubrior est oriens, quæ meridiana, aut occidua; qui uero foras prodit, is a flatu præcipue frigido se diligenter defendat hic enim uitiosos halitus, quos decoctum uis sua deducit ad cutim, quia frigidus est, non sinit extra mitti, sed eos intro repellens, in ipsam cutim impingit: quæ obrem illi hanc circa recentem, urpote aeres, atque mordaces rursus eam, alioqui ante niū datam exulcerant. de uictus ratione quæ guayaci decoctū potantibus conuenit, hæc dicta sint.

FINIS LIBER

QVINTVS:

DE MORBO GALLICO

ALEXANDRI TRAIANI PETRONII
PHILOSOPHI AC MEDICI PRAECLARISSIMI.

LIBER QVINTVS.

De Sarzæ parillæ notis, & electione. Cap. I.

IAM sarzæ parillæ, F atq; radicis china-
rû decocta per eas-
dem rationes, qui-
bus ad Guaiaci pro-
xime vsi sumus exa-
minemus, simulq;
tum unctiõnem ex
argento uiuo, tum
suffimentum ex cinabari similiter expen-
damus: Sed si prius admonuerimus,
quod ut in guaiaci decocto, ita in singulis
his quædam preire quedam subsequi opor-
tet, quo circa ubi uentrè lenire, aut corpus
preparare, purgareue, aut uenâ secare, aut
uictus rationem instituire propositum est,
tum ad ea quæ secundo libro de corporis le-
nitione, de preparatione de purgatione de
uenæ sectione, de cibo, & potu, & reliquis
tradita sunt, recurrendum. His igitur ac si
rursus expressis semus hic positus satis sit pri-
mum horum omnium singillatim notas,
electiones modos, quot & qui magis elige-
di sint, exponere, deinde quanam utendi
occafio postremo utrum artis inuenta sint,
aut experientia, aut neutrius:

A Sarzæ parilla exordietur, aduehitur
quidem hæc ex Lusitania, ac Hispania cite-
riore, illuc (ut putant) ex terris nuper inue-
tis in exiguos fasciculos sarmentorum mo-
re, quibus Romani utuntur, congesta; hu-
ius decoctum substantia est ut plurimum
crassa, colorisq; subrubri, & aquæ ex hor-
deo, aut feri caprini saporem præferre ui-
detur. Est radix longissima, teres, gracilis,
Smilaci asperæ prima fronte non dissimilis
& secundum quosdam ferme eadem. hoc
tamen differens, quod nec æq; spinosa nec
æq; secundum corticem lenis atq; illa est,
sed rugosa secundum longum, & aspera, ni-
si forte uetusitas id prestet, raris quibusdam
articulis instar radicis arundinis, sed longe
minoris, ex quibus exiliores appendices
exerunt distincta, cortice foris interdum al-
bido, interdum sub nigro, sæpius si salua
obliatur subruo ad cinereu, intus uero fe-
re semper albo ad terreum, ubi uetustior
est nõ ægrè frâgitur, fracta uero statim pul-
uerè ceu farinæ. florè reddit intus ligno-

sa, lenta, fractu contumax, circum circa sub
pallida, interius uero nimirum in ipso ex-
quisitè medio maximè alba, minineq; te-
nax, sapore tota imprimis leniter acuto, ac
subamaro sed statim euanescente, quæ si diu
ore teneatur in leuem quendam lètozem
subdulcem ac si triticum manderetur, atq;
in exiguam astrictionem desinit, ille ut ore
sentitur, ita ubi decoquitur in uasis fundo
perspicitur. Hæc licet exigua siue dulcedo,
siue astrictio cognoscitur, & ubi decoctum
gustatur, & ubi radix diu mansa expuitur,
in lingua enim tum aliquid quod lenit, &
ad naturæ statum reducit, tum siccitas quæ
dâ relinquatur, quæ leniter contrahit: quo
fit ut Sarzæ parilla primum quidem acuta
sit ac subamara, deinde uero pauillum len-
ta, subinde simul et astringens, ac (ut quidâ
putant) calida gradus primi, sicca secundi,
eligenda uero quæ magis flexibilis, quæ co-
lore subrubro ad cinereum, & quæ ubi frâ-
gitur farinam, aut puluerem non reddit.

De Sarzæ parillæ modis, ac uiribus. Cap. II.

MODI ex decoctio sarzæ parillæ tot ferme
sunt, quot Guaiaci, immo plures, qui-
dam enim Guayacum illi admiscunt, atq;
ij similiter probabiliore, qui cum aqua, si-
ne uino, sine purgatorijs exhibentur, simi-
liter etiam coquantur, sed non similiter cõ-
ponuntur, ratio enim mensuræ mutatur,
non in potando quidem, sed in disponen-
dis materijs, nam ut ibi pro qualibet guaya-
ci uncia, aquæ libra una ponitur, ita hic pro
sarzæ parillæ uncia una si recens sit, aquæ li-
bre. ij, sin uetusta libræ. ii. Referemus pri-
mo simpliciore atq; communiore mo-
dum, subinde, utrum ab occulta qualitate
agat, postremo utrum artis inuentum sit,
inuestigabimus. Itaq; præmissis alijs: quæ
opportuna sunt, simplicior modus con-
stat ex.

Sarzæ parillæ recentis. unc. ij.

Aquæ communis lib. vj.

Infusa simul, & bene recta 24 horis fer-
uentur, deinde bulliant, quoad lib. ij. aut
ij. super sint, prout magis, minusq; siccare
in animo fuerit, postea colentur: huius co-
lati

lan exhibentur unc. vj. plus, minusue tum in aurora, tum uespere quatuor horis ante cibum, sed semper calide, nunc 14. nunc 20. nunc 24. diebus. neque enim sarzæ parillæ decoctum tot diebus accipitur, quot guaiaci, ut namque id plerumque diebus 40, sic illa non amplius 24. citius enim illius uires à subiecto corpore hebetantur, quam guaiaci, licet enim illa celerius, id nero tardius agat, illa tamen imbecillior, id robustius est, quam obrem uires illa citius amittit, id diutius seruat, sed ad rem naturam. Rursum accipiunt dictam sarzam, addunt aquæ communis lib. viij. paulo post leuiter coquant, id secundum decoctum appellatur potus loco, & in prandio, & in cæna nunc per se solum, nunc modico uino admixtū propinant. In cæteris omnia, quæ de guayaco diximus obseruauit. Hic modus, & communior, & simplicior est, prodest quemadmodum guayaci decoctū omnibus læ gallica inquinatis, sed tantò quam illud tenuiorum partium est, tanto celerius auxiliatur, potissimum uerò his, qui bus caput insigniter dolet, postquam guayaci decoctum ante exhibitum, aut parum, aut nihil contulit. Adde etiam quòd (ut cuidam placet) ulcera, & circa sedem rhagadia, multò celerius, quam decoctum curare, & gummitiones dissolueri consueuit, statim ubi sorbetur, calorem in thoracem, in faciem, in caput mouet, qui tamen si eum non ui, sed spontè sudor sequatur, momento durat; si non sequatur, sæpe intus relinquitur, & sitim accendit, præsertim si circumfusus aer calidus quoque fuerit, alioqui si frigidus sit quia uitiosam materiam per cutim uacuari prohibet, nunc cuti impingit, & pruritus intolerabilem excitat, nunc interius repellit, & interdum capitis grauitatem distillatione in thoracem, & sputa, & tussum, & spirandi difficultatem accersit, interdum quoque uentriculi grauitatem, & nauisam, quia etiam leuium, & subtilium partium est, Ad extrema corporis prompè fertur, & quia simul imbecilles habet uires, humorem, qui illuc repit, à proprio eius impetu non diuertit, sed si ad exitum tendit illum accelerat, si aliò qua exire nequit, ibidem impellit, & minimè discutit, ut pote, quæ suo lento re, atque dulcore non possit humorem, qui in alto insedit, & exitum facilem nõ habet, euacua re, quam obrem, & alrithi di, & podagræ ut plurimum efficit. Quibus thorax, aut uentriculus in firmus est, nisi sudauerint nunquam non obest, quemadmodum, & his, qui tumultuosa præter morem insomnia patiuntur, & his, qui nimium uigilant; & qui capite uelut uim sibi interentes sudare nituntur, nam spiritu ipsos dissoluens sæpe uentis turbationem quandoque insaniam affert, si quando etiam sudorem non mouerit, alui fluorem non raro accersit, quippe illius de-

coctum, triduo, quatruiduo intus retentum postea putrefactum ueluti purgans medicamentum uentrem soluere consueuit, id quod & si quidam uini potu tum in prandio, tum in cæna & hoc decocto sublato se curasse putat, curauit potius quoniam intermisit quam quia uinum potui dederit, atque hic alui fluor quo citius excitatur, eò minus molestus; sed quo tardior est, quia putrefactionem longe maiorem sequitur, eo deterior esse solet, denique sarzæ decoctum si sudorem non mouet, parum inuat; si mouet, apprimè confert; quidam non modo gallicam luem ab eisdem superari tradunt, sed etiam distillatione aliam quam à gallica lue natam à capite in subiectas partes salisam, atque aerem, caneros ite nõdum ulceraros, & omnino tumores omnes curatu difficiles, quia etiam si puluis inquitur ex parti eius portione, & radicem rusci conficiatur deinde 40. diebus ad usque dra. i. cum uino albo suauiter propinetur, strumas cõtumacifimas sum mouet, si radicem rusci loco myrice ponatur, & similiter potui detur lienis tumore sanatur.

Alius modus habet sarzæ parillæ unc. liii.

Corticis ligni guayaci unc. ij.

Aquæ simplicis libr. x.

Vini albi optimi lib. v.

Insundunt per 24. horas, deinde coquant quoad libr. x. super sint, postea colant, ex hoc colato propinant unc. viij. plus, minus calidum mane, & sero 4. horis ante cibum.

Ad hæc accipiunt dictam sarzam, & ligni corticem, addunt aquæ communis, & uini tantundem coquant ad tertie partis decrementum, mox colant, colatum in prandio, & cæna pro potu præbent. Profecto nisi uini mixtura, sicat de guayaco dicebamus, officeret, non inutile esset, ubi uiscera humidiora sunt, conduceret etiam adulto magis quam puero; & uiro magis, quam muliere.

Alius modus, capiunt sarzæ parillæ minutim incisæ unc. ij. passularum unc. liij. senæ unc. liij. aquæ simplicis lib. xij. mixta simul 24. horas seruant, deinde coquant, ad tertie partis usque decrementum, ex hoc exhibent unc. vi. plus, minusue in aurora calidum semel tantum per singulos dies. Hic modus inutilis est quoad sarzæ facultatem, non enim finit illius decoctum in corpore immorari quantum oportet. Quinimocito ducens aluum easdem frangit, & summo uet forte iuuaret, quia sensim purgat, sed id adhunc ambiguum est, & non sarzæ, sed alterius facultate iuuaret; scitenti modus ille qui habet pulueris sarzæ parillæ unc. viij. foliorum lenæ unc. iij. ex hoc unc. i. cū uino aut iustulo aliquo singulis diebus ieiuno præbent corpus immodice uacuat proinde nonne finit sarzam in corpore immorari, & uires suas exercere ita ut liquando

prodest, non farzæ, sed alicuius alterius ope, pro sit hæc de farzæ parillæ modis, ac uiribus.

De occasione propinandi farzæ parillam, & an ab occulta, aut manifesta qualitate proficit. Cap. III.

NUNC quæ nam occasio sit eius exhibendæ, mox utrum ab occulta qualitate (ut omnes existimant) an à manifesta conferat, inquiramus, sanè occasio eadem est, quæ & guayaci, sed ut uiribus est imbecillioribus, ita statim anni magis calidum postulat, & morbum, aut natura sua mitem, aut incipientem, aut declinantem, uel ex toto, uel ex parte. Modo per hæc tempora is quoque imbecillis sit. Ideoque si guayaci decocto morbus deferuit, non inutiliter exhibetur, si pilorum defluuium, si pustule hominem infestent, nulla intus parte peculiariter læsa mirum immodum icuiuit, hæc de occasione. Quod uerò non ab occultis, sed à manifestis causis illius auxilium ueniat, tentandam (quendammodum ubi de guayaci decocto disputabamus) inuestigare. Quia enim gustatu primo statim acuta, & subamara sentitur, atque statim sentiri definit, aque commixta per corpus uniuersum repente distribuitur, præsertim si adhuc etiam calefens bibatur, & calore in thoracem, in faciem, in caput sequente sudore mittet, mox omnem alienum temperabit, deinde leuis astrictionis ope intro magis subiens, & liquationi resistens, ac ob tenuem lentorem subdulcemque substantiam, quicquid illi obstruat fiet (modo non ualde contumax sit) lauabit, absterget, ac uacuabit, cum enim multò remissior, longeque fugacior eius amari ludo sit quàm lentor, & quàm dulcedo, non amaritudine sua, sed dulcedine, ac lentore suo morbi gallici putredinem uacuat, & finiet, dulcedine quidem lauans, lentore autem abstergens, & purgans: dulce enim (ut 5. de simpl. cap. 26. Gal. inquit) concoquit, laxat, rarefacit (ut uerò sect. 23. prob. 40. Arist.) humor dulcis lauare potest, at qui lètor insignis in altum subire, & omnes corporis partes penetrare quidem nequit, densa nanque tenacitas resistit, & obstruit, sic enim à lentore forsitan excretionem retineri Gal. aph. 2. 18. tradidit, sed si exiguus, hoc est tenuis remissusque fuerit, tantum abest ut obstruat, ut abstergat simul, & purget, ut enim primum membris adhaeret, & infigitur ita subinde ab his sensim summo ueri, ac uicelli facile potest; ubi uero tum, quia mistus aque est, tum quia sponte cedit amotioni iam auellitur. tunc, quæ præter naturam in his intederunt, infarctæque sunt, ob suam tenacitatem, qua illis coniungebatur secum trahit, & in

munditijs, ac fordibus libera relinquit, sic forte Dioscor. resinas alnum mollire, pectorisque uitia purgare dicebat, sic etiam Gal. 2. de alimentis, pruna, maluasque uentrem subducere, tum humiditate sua, tum lentore, & lib. 3. partes animalium extremas ob lentorem facilius per aluum deiici. sic Arist. quoque sect. 23. probl. 40. quædam lentore suo purgare, quemadmodum trunculi, & quæcunque mucosa sunt, ut enim de lentore non uehementi, sed remisso dictos auctores nunc loqui probabile est, ita lentorem leuem abstergere, atque purgare, insignè uerò intarcire, atque obstruere asserendum. Quocirca farza parilla quoniam primo acuta est, & subamara, si aqua commisceatur per uniuersum corpus promptissimè fertur, & licet subito desinat tum amare scere, tum acris esse, non tamen penetrare cessat, sed eò penitus subit, quo leuior astrictio (ut antea docuimus) subinde sequitur, & adhuc astringens liquationi, quam morbus gallicus mouet, resistit: subdulcis uero, & lenta remanens sua quidem dulcedine partes ipsas abhis quæ superficie tenus hærent, lacuat, lentore autem, quæ altius infederunt, expurgat. Hinc satis constat unde agar farza parilla, nimirum à manifestis causis, & non occultis, ut omnes hæcenus existimauerunt.

Primum artis inuentum sit quod farzæ decoctum lucem gallicam sanet. Cap. IIII.

RESTAT an artis inuentum sit decidere, id enim contra, tum adduci possunt, quæ aduersus guayacum proximè adducebantur, tum quod debilium uirium existens, ut parum ualere in gallicum morbum, ita minus artis inuentum esse uidebitur: uerum his prætermittis, quæ de guayaco dicebamus, quia farzæ amarior, ac acrimonia statim euanescit quia & si lentor, & dulcedo uterque durat, uterque tamen exiguus est, quia etiam astrictio adeo est obscura, ut non nisi magna eam attentione sentiat: adde quod in eius decoctum duplo plus aquæ miscetur, quam in guayaci; copiosior uero aquæ mixtura, ut illius uires magis dissipat, ita quia debiles sunt, maxime prosternit: hinc sequitur, dicit aliquis, quum eius decoctum gallico morbo prodesse reuera iam expertum sit, huic autem experimento nulla planè ratio astipulari uideatur, non artis, sed puræ, nudæque experientie id inuentum esse. Huic respondendum, farzæ parillam aduersus gallicum quidem morbum pollere, sed non aduersus omnem, sed

sed aduersus eum (ut ante diximas) qui sua natura mitis est, aut incipit aut inclinat, aut si quidem sensus fuerit, aliis tamen remediis attritus, atque subactus adhuc hominem infestat: neque sequi, quia contra uehementem, atque immitem non statim ualet, artis inuentum esse non posse, ualet enim contra mitem, & contra eum, qui ante immanis erat, deinde usu guayaci, atque aliorum remediorum sepius agitatus, atque comminutus, adhuc tamen urget, & guayaco, quia ei natura iam assuevit, non obedit. Hinc forte uini magnam in morbum gallicum habere sarza parilla creditur, utpote, quem guayacum non sanariq; hæc postea sanat; sanat enim immanem, quem guayacum aut quid huiusmodi ante mutauit, mitigauit, atque dissoluit: non sanat uero, si statim contra illum ab initio sumatur. Hæc de eo quod dicitur contra omnem gallicum morbum sarzæ parillæ decoctum non ualere, proinde artis inuentum non esse, quod autem, & eius amaror, & acrimonia citius disperdantur, quam illorum facultate quippiam agere queat, id non prohibet quominus artis inuentum existat, non enim amaritudine, neque item acrimonia luem gallicam superat, nam ut utraque repente sentitur, ita repente refugit sensum, quocirca stultum est asserere, quod per ea agat, per quæ agere sensu percipi nequit, sed agit Lentore, & dulcedine, & astrictione, quæ facultates nunquam in ea non sentiuntur, siue ipsam per se solâ, siue illius decoctum experiamur: sed obiciunt; hæc omnes ad eo exiguæ sunt, ut luem gallicam euertere nullatenus possint. At ij desinant obicere, quoniam iccirco possunt, quia exiguæ sunt, alioqui si ualidæ essent, multo magis impedirêt, quam iuuarent, quia enim morbus gallicus putrefacit, liquat, & præter naturam calefacit, insignis astrictio, amplius lentor, multa dulcedo, hæc quidem quia, putrefacienti cedit, lentor autem & astrictio, quia transpirationem prohibent, & obstruunt, putredinem ipsam ad summum deducunt, deinde calore aucto liquationem ex accidenti geminant; Quanto igitur exilior tum lentor, tum dulcedo, tum astrictio est, tanto magis tale decoctum proficit. Caterum quod aqua copiosior in huius decocto, quam in guayaci, uires eiusdem, quum exiguæ sint magis extenuet, & subinde tollat partim quidem recte, partim uero non recte dicitur, quædam enim mensura in omni decocto est, quam ultra, citràque uires eius, quod decoquitur consistere nequeunt, intra uerò, (ut infra quoque narrabimus) longè lateque patent; non enim unico numero astringuntur, licet itaque nunc copiosior sit aqua, in sarzæ decocto, quam in guayaci, re-

A manet tamen facultas in ipso, & lentoris, & dulcoris, & astrictionis; si quis enim illud ore diu, attenteq; teneat, hæc omnia facile comperiet; neque tamen quicquã prohibet, quin in futurum cum minori aquæ quantitate confectum propinari possit; quemadmodum guayaco euenisse cognouimus. multo enim plus aquæ olim, quam nunc illi miscebant, sed paulatim usu, & experientia eam minuerunt, copiosior igitur aqua sarzæ uires subtrahet, si mensuram excedat, sin minus modo intra mensuram continetur, uel multa, uel exigua sit rectum non est, quod in contrarium asseratur. Ergo cum gallica lues, (ut toties diximus) affectio putris sit, quæ potissimum ulcerat, liquat, & calorem accendit, & in singulis corporis partibus, maxime uero in extremis, existit, sarzæ decoctum substantiæ quidem tenui, hoc est aquæ commixtum in omnes partes promptè subibit, ab amaritudine enim, & acrimonia penetrationis initium primo accipiet, quia uero hæc statim pereunt, à sua leui astrictione (ut proxime declarauimus) finem assequetur, & aquæ præsertim ope calorem omnem temperabit, dulcedine putrescentium partium summa abluet, létore profunda absterget, atque purgabit, astrictione nõ solum penetrationem adiuuante, sed liquationem quoq; cohibente. Quocirca sarzæ decoctum luem quidem gallicam euertet, sed quia debiles sunt eius uires non nisi mitem, aut incipientem, aut declinantem, aut omnino si seua fuerit, postquam aliis remediis ante demissa, deuictaue sit, euertet. quoniam igitur iudices id experiri quis potest (paratum enim fere semper est) expertus autem, reuera ita esse comperiet, & experiendi modus non difficilis, non confusus, non periculosus existit, si nanque sudorem prouocarit, aut cutim in altum extulerit & conferat, ægerq; bene toleret, tutissimus est. His uero tribus conditionibus aliquid esse artis inuentum, (ut proxime ostendimus) astruitur, quod sarzæ decoctum luem gallicam ad extrema naturaliter erumpentem, & mitem aut sequam quidem: sed iam labefactatam depellat: artis erit inuentum. hæcenus de sarza parilla.

De Chyna radice notis, & electione.
Cap. V.

Hæc affertur ex Chyna loco amplissimo, maioribus nostris incognito, iam pridè reperto, nisi forte sinarum regio sit: radix est foris subrubra, arundinis radicum speciem præ se ferens, sed intus suber esse dices, densior tamen est & succo facilior, colore uulgaris acori sed remisso, sapore atque odore (ut aiunt) aromatico: utroque sanè perquam mo-

dico: quippe sapor adeo adumbratus est: ut
 quam radix lentissime manditur, uix sentia-
 tur: quum decocta est, paulo magis: hic subaci-
 do similis in acrem desinens aliquibus esse,
 aliquibus non esse uidetur: aliquibus subama-
 rus: aliquibus qualis in zingibere, aut galan-
 ga, quæ uim suam iam exhalarit; talisq; sem-
 per in dicta radice inueniri. ac licet interdum
 euanescat, statim tamen reuertit, atque differ-
 re ab eo qui in sarza parilla percipitur, quo-
 niam ille subito quidem sentitur; sed post su-
 bito deficit: neque in decoctio unquam appa-
 ret; eoque magis ab illo differre, quo sepius
 hic quam ille linguam pungit, si longo tem-
 pore seorsim mandatur: licet utriusque pun-
 ctio: ueni omnino sit & imbecilla. Aliis uerò
 hæc minime probantur, quinimo apiam, hoc
 est sequelem & inoctoram esse contendunt:
 nam quod aromata oleat, id contingere di-
 cunt, quia cum his ad nos delata corundem
 odorem imbibit, & odorata fit: Vt unque ta-
 men, redarguendi non sunt qui saporem, odo-
 remque in hac radice constituunt: Vterque
 enim non admodum obscure sentitur, ubi
 quis eius decoctum quod ex aqua fit uel pi-
 tuitat uel olfacit. Sed quum aliquibus odor
 eius (ut dicunt) aromaticus sit, aliquibus nul-
 lus: & sapor aliquibus subacris, paucis subaci-
 dus, paucioribus subamarus, neque tam fen-
 sus his admodum asstipuletur: hæc tanquam
 ambigua & tanquam parum proficuentia ad
 id, quod nunc querimus omittamus, quæ eui-
 dentia sunt subscribere conuenit: itaque scire
 licet, quod siue radix ipsa ore teneatur, siue
 eius decoctum gustetur, manifeste sentitur
 & modice siccare, & leuiter asstringere, & in
 eiusdem decoctio Lentorem quandam ualde
 tamen debilem, sepe residere saporem, odo-
 remque decocti ex hordeo, quod apprimè
 sinecerum, & optimè siccum est referre, sed
 hoc distare, quod sapor, odorque huius, mul-
 to gratior est, & quodammodo magis tenuis,
 magisque in linguam sabiens, & ueluti leui-
 ter acutus, præsertim si calidum potetur. Pro-
 batur quæ cænor, quæ magis ponderosa, quæ
 nulla teredine, aut carie, aut odore, saporeve
 malo infecta est, & omnino, quæ recentior est,
 adulteratur terra quadam rubra, cum aqua
 feruifaceta, & obliuata. Quæ notæ sunt radicis
 Chyne, & quam diligenda sit, iam satis est
 dictum.

De Chyne radicis modis, uariisq; .

Modus eius decoquendæ, non æque uari-
 sunt, ac sarza parilla, lignique guayaci:
 sed ut plurimum simplices, ex aqua, & radice
 tantum, ita ut his duobus seruatis sola ponde-

E rû ratio mutetur, forte quia non adhuc apud
 omnes medicos, eque in usu est, atque sarza
 parilla, guayacumque: similiter enim uariè
 misceretur, adeo enim inquietus, atque ambi-
 bitiosus est quorundam medicorum animus,
 ut si nihil aliud, his quæ compertum est rectè
 fieri adicere deberent, quotidie tamen con-
 tentur; non quod ea post melius fieri uideat,
 sed ut ipsi ab aliis melius facere uideantur,
 Quocirca non deerunt qui huius radici, po-
 lypodium, fenam, hermodactylos, turpetum,
 helleborum, cichorium, melissophyllon, bo-
 raginem, & alia huiusmodi adiungere stu-
 deant, quemadmodum nunc aliquos, (ut pro-
 xime dicitur) inceptisse audiuimus: sed ad rē
 nostram. Decoctum quotidie faciendum iu-
 bent quatum uno die sufficiat, alioqui si diu-
 tius seruetur acidum reddi, & ferè citiusquam
 hordei decoctum corrumpi. Modus itaque
 communior, atque simplicior est, si pro qua-
 libet eius, quæ recens est, dragma, cultello
 acuto in tenuissima frustula transferim inci-
 se, simplicis aquæ lib. una, & semis accipia-
 tur, ut puta radicis Chyne recentis. s. a. iuci-
 se unc. j.

Aquæ communis tepescitæ lib. xij.

Infundantur per 24. horas. postea bulliant
 quoad sex libræ superint, deinde colentur,
 ex hoc colato accipiunt unc. vj. plus, minas-
 ue, mane, & uesperis quatuor horis ante cibum,
 & quatuor post eandem, si sitis adsit, atque id
 semper calidum; reliquam in prandio, & cœ-
 na propinant, neque reuert, calidum an frigi-
 dum id fuerit, nisi hyems sit, nam si per id tē-
 pus forte datur, semper expedit calidum esse.
 In hunc modum usque ad dies 24. exhibent
 præmissis uacuationibus, & preparationibus,
 & citius ratione, non modo in cilio, & potu:
 sed in omnibus aliis, quas res non naturales
 appellat instituta (uelut in guayaci decocto.)
 Si quispiam naturaliter alio astricta sit, aliquid
 eidem decocto radicis apii seminiaciam ad-
 dunt, & simul coquant, id, quod utrum rectè
 fiat, nondum satis constat, quum enim apium
 præsertim laxabile, leteris, uesicæ, renumq; do-
 loribus, & urinae scienda potius, quam alio
 ducendæ conferre uideatur, ad hæc magis
 quam ad alium molliendam eiusdem mixtu-
 ra probari potest, si uetusta radix fuerit, con-
 ueniet. Nunc tertiam eius partem addere,
 nunc dimidiam, nunc tantundem, prout ma-
 gis, aut minus antiqua fuerit, non mutata ta-
 men aqua mensura: hoc est pro aqua lib. una
 & semis nunc accipere radicis dictæ drach. j. &
 scrop. j. nunc drach. j. & semis nunc drach. ij.
 quidam seruari iubent, eius frustula, quæ se-
 mel decocta sunt, & sub umbra siccare, dein-
 de finitis. 24. diebus rursum ex eisdem deco-
 ctum per aliquot dies ægroto præberi, deco-

Et huius modum esse, dictæ radicis subum-
bra siccata unc. iij. aquæ simplicis tepida lib.
xij. Infundunt, coquunt, administrant, pro ut
in priori decocto dictum est. Sane aliqui sic
præcipiunt, ut maiorem cautionem, atque di-
ligentiam adhibere videantur, aliqui si non-
dum æger sanatus est, ut hoc residuo cusetur,
aliqui quoniam carius uenit, ut sumptus fugi-
giat, aliqui alia de causa: sed si nouæ copia sit,
non opus est uetere, aut excocta prius. Pro-
positus modus aliorum omnium optimus est:
prodest morbo Gallico inquinatis, dummo-
do his non immanis fuerit; talem enim, uel
guayaci decocto, uel quouis alio auxilio ante
mitigatum esse requirit, quam illum euerte-
re possit. Incipientem igitur morbum galli-
cum, & declinantem, si per hæc tempora mâ-
fuetus est, & eum, qui natura sua mitis est, &
ad cutim prorumpit, potissimum curat. Tan-
to autem præstantius, quam sarzæ decoctum
quanto Chynæ radicis, minus lentoris, atque
astrictiōnis habet, & gratius est, atque suauius
exiccat: quia uero nõ crassarum, sed tenuium
partium est, ubi potatur, præsertim si caleat,
& circumsusus aer calidus sit proptè in uniuersum
corpus distribuit, & sudorè, aut monet,
aut cutim in timorè attollit, postea succus, aut
flatus, qui sub tumore est exhalat, efficit: pod-
agricis, arthritidique secus, quam sarzæ deco-
ctum non parum prodesse solet; quâquam
enim fluente in articulos humore, fieri uix
possit, quin propter uires suas adeo exiguas
cum eodem illuc unâ feratur, quia tamen nõ
impense, sed mo dice siccat, in factum in illis
succum moderatè siccando non indurat qui-
dem: sed minuit, atque resoluit, & quia leui-
ter astringit in affectibus partibus robur con-
tra succorum fluxionem relinquat. Non mi-
nus etiam opitulatur hydropibus, asthmati-
cis, siue anhelosis, ex pituita, uenarum hepa-
tis, & lienis diuturnis obstructiōibus, longæ
apoplexiæ, paralyti ex humorum copia, aut
crasitie, aut lentore, præterea redundantiam
præuorum, & quantumuis uariorum succorū
consumere consuevit uentriculo pituita in se
stato remedio esse, illis quos calculus excru-
ciat mucos absumens efficacis præsidio esse,
fluxiones omnes raro quodam beneficio si-
stere, ulceribus omnibus internis nõ parum
auxiliari; externis si panniculi linei eius deco-
cto infusi superponantur mirummodū pro-
desse, mulieri, quæ propter uteri humiditatē
non concipit genituram conciliare: atqui ta-
bidis non ex pulmonis ulcere, non ex putre-
dine gallici morbi: sed ex calore, qui consu-
mit, & siccat, magnopere nocet, aduersissima
est partibus, quæ ab aliquo communi totius
corporis morbo peculiariter extenuantur, ut
oculo alteri si in morbo Gallico priuatim ex-

tenuetur, ad cecitatem enim deducit. De ui-
ribus Chynæ radicis, & modo communior
eius exhibendæ hæc satis sint. Non desunt (ut
ante diximus) quidam alii modi, ut puta

Cape radicis Chynæ
Sarzæ parilla
Ligni guayaci
Corticis eiusdem

} ana unc. j.

Aquæ simplicis lib. xvj.

Mixta simul seruant 24. horas, deinde co-
quant, quoad tertiæ pars aquæ absumatur,
mox ubi refrigerata sunt colant huius colati
propinant unc. vij. plus, minus uel mane, & se-
ro quatuor horis ante cibum calidum, postea
sumunt dictum lignum, corticem Chynam,
& sarzam, adduntq; aquæ communis lib. xvj.
similiter coquant, atque colant pro potu in
prandio, & cœna. sumitur 40. diebus. hunc
modum efficaciorē esse antedictio uolunt,
uerum nisi quis eum ante quoque expertus
sit, neque id asserere, neque rationem inquirere
quam obrem efficacior existat debet; ne
chymistis similis fiat, qui rem anticipat ima-
ginatione dicere, quasi ita sit, antequam ita
fieri uideant: Interim enim suspicio est ne
chynæ lentor, tum à sarzæ, tum à guayaci len-
tore, siccitas uero, & à guayaco, & ab eiusdem
cortice nimis augeantur, quæ singula magis
sunt impedimento, quam augmento ad ali-
quid efficacius agendum, quod enim aperiri
oportet a geminato obstruitur, quod uero
minus, resoluique id ab aucta siccitate indu-
retur. Alius modus habet.

Radicis chynæ. s. a. incise unc. j.

Aquæ communis } an. lib. vj.

Vini albi optimi. }

Mixta simul seruant 24. horas, deinde co-
quant quoad sex lib. super sint, postea colant,
hoc similiter exhibent atque primum quod
proximè recensuimus, potissimum uero ad
gallicum inueteratum, sed ut uinum in gua-
yaci decocto detestabamur, ita in hoc dam-
nare licet. Hactenus de modis chynæ radicis,
& uiribus.

*Utrum ab occulta proprietate an mani-
festa chynæ radix agat.*

Cap. VII.

Qvod non occulta, sed aperta sit illius fa-
cultas, qua morbum gallicum sanat hinc
quis facile intelliget, quippe morbus hic (ut
iã toties diximus) affectio putris est in orbis
quidem corporis partibus, sed potissimum
extimis, quæ caletacit simul ac liquat; quocir-
ca si chynæ decoctum per totum corpus dese-
ratur, & ad extimas partes delatum, inde pu-
tredinem expurget, liquationem coercet, &
caliditatem contrariam temperet, non ocul

tum: sed manifestum erit, quam obrem agat, quærenti ergo qua ratione id decoctum per totam corpus ferri queat. Respondendum quoniam ex aqua quæ tenuium partium est, constituitur; hæc enim nisi frigiditas obstat, promptissimè subit in corpus omne, quod pernius est, non obstat uero, si decoctum id, & calidum potetur, & aer externus calidus extiterit, hæc adde tum leuem huius radicis astrictionem, quæ (ut ante monuimus) penetrationem accelerat, tum leuissimam eius tenuitatem, & reu leuissimum quoddam acumen, quod, & ubi eius decoctum adhuc calidum est, non obscure sentitur, & ad penetrandum coadiuuat; hoc enim quominus est, eo minus acriter pungit corpus, prohibetque ne in se contractum illi obstitat, & ne eius in reliquum penetrationem impediatur; etenim corpus sensu præditum, ut huic leuissimo acumini, siue acrimoniæ facile concedit, ita hoc ipsum, & totum decoctum in se facile recipit. Adde quòd alii in hac radice uituperant, utpote, quod ualde exiguum sit, hoc ipsum acumen: id illi mirabilem penetrandi facultatem affert. Ideo enim promptè penetrat, quia non ualde, sed exigue acutum est, aliqui si insigniter tale esset, partes ab illo deinceps affectæ dum eandem, utpote molestam nimis niterentur expellere in reliquis promptè ferri non sinerent. Hactenus quare per uniuersum corpus chynæ decoctum distribuatur, ex quo simul etiam constat, quo pacto calorem alienum in morbo Gallico excitatum temperare possit, si enim ex aqua decoctum fiat, tum quia aqua uis est refrigerare, tum quia radix ipsa minus calida est, quam corpus gallica putredine affectum, proportionem minoris inæqualitatis frequenti eius usu calorem omnem, alienum, è corpore pellet. deinde si petas qua de causa liquationem firmabit, & demum ipsam putredinem auferet, non negligas eius astrictionem, etsi leuis est, hæc enim quo leuior, eò facilius per uniuersum corpus ferri medicamentum id, & permittit, & efficit; efficit enim: quia portionem eius, quæ iam progressa est, retro uerti, quoniam illi quodammodo uiam claudit, prohibet: permittit uero: quia non magnopere astringit non enim primo statim contactu superficiem ita condensat, ut meatus occludat, uicinamque substantiam ad se contrahat, atque constipet: sed liquorem ante ingredientem, quasi manus leuiter post impellens, retro mouet in altum. hæc igitur astrictio, ut per totum expenditur, ita singulis corporis partibus robur, ne liquecant inducit pu-

tridinem uero ab hoc eodem summo-ri posse nouerimus, si eius tum lentorem, tum exiccantem si uini diligenter perscrutemur, etenim exiguo eius lentore, putredinis uitia, quæ in superficie sunt, abstergi nemo non asseret, qui ea, quæ de lentore proxime disputauimus, non aspernabitur: tum nanque lentor abstergit, & non obstruit qui exiguus est.

Eius uero modica siccandi uis omnem gallicæ putredinis materiam absumi, si quis non credat, certe animaduertat, quod sicci-tas humidum absumit, humidum uero putredinis est subiectum, hoc igitur summo-to, putredo subsistere nullo modo potest: quia ego siccitas: quæ in chynæ radice per quam modica est (non enim tanta est ut exaspere-ret, siue ut humidum, quod est uehiculum est statim consumat, & interius penetrare non possit) humido aqueo coniuncta ut simul cum eo per totum corpus effertur, ita singulas corporis partes attingit, & earum humido commiscetur, quo ubi deuentum est, tunc humidum quod in corpore est, leuiter exiccans, parte qua ad suam naturam reduci potest, à putredine uindicat, qua uero in naturæ gratiam redire nequit, nihil impedit quo minus ab affectis partibus foras expellatur; quippe illud quatenus putre est, ab ipsdem. quia onerosum, & intensum est, quo ad fieri potest perpetuo reijcitur, ipsa uero: quia propter suam, & lentoris, & siccitatis exiguitatem illis non obnixè inhæret, illud ipsum a natura reliquis chynæ uiribus innixa expelli permittit. Interea uero si decoctum non semel, sed sæpius, (ut moris est) propinetur reliquum sensim exiccant, & ab ipsa putredine tuetur. Nec alicui sit admirationi quod adeo exilis siccitas, adeo grauem putredinem summouere queat, si enim tempus & spatium datum sit, id optime præstat; alioqui siccitas quanto uehementior est, tantò minus per corpus fertur; densa enim nimis ea substantia, cui inest efficitur, & ad penetrandum inepta; adde quod si sicci humido putri commixta ubi fluxilis est, & perexigua, illud foras emitti, si forsitan emittatur, non prohibet, ita si solida firmaque substantia sit: quia tenaciter inhæret, illud contra retinet, firmat, auget. Id quod illos non parum errare demonstrat, qui putridis aliquibus febribus, ea, quæ non leuiter; sed uehementer exiccant, adhibere contendunt. Hi ergo irari desinant, qui nolunt chynæ radicem à manifestis, ut dicitur qualitatis morbo Gallico prodesse posse, siquidem (ut inquirunt) nullas habet, etsi habet, exigua sunt,

sunt, nam iccirco ut ostendimus potest, quoniam illę exiguę sunt:

Itaque chynę radix aquę commixta, tum aquę tenuitate tū sua leui acrimonia, & astrictione per uniuersum corpus facillē fertur, & robur partibus ne liquecant relinquit, mox aquę eiusdem frigiditate, & sua remissa in calore natura calidum, quod gallici morbi putredo excitat, obtundit, ob exiguum uero lentorem, & modicam siccitatem, putredinem omnem absumit, denique gallicum morbum, qui putris affectus est in omnibus corporis partibus, & calescit simul ac liquat non occultē, (ut putant) sed manifeste propulsat, tanto autem hęc omnia promptius, faciliusque efficit, quanto suauis est eius decoctum reliquis omnibus, quę in gallicum morbum sumuntur.

*De occasione exhibendi chynę decoctum,
& an sit artis inuentum quod
luem gallicam curen.* Cap.

VIII.

QVI debiles huius medicamenti uires esse cognoscit; eius exhibendi occasione quoad morbum tunc statuet, ubi morbus, uel suaapte natura debilis est, uel ex inmani in anserus factus est, aut cum incipit aut decedit, modo per hęc tempora mitis existat, & omnino ubi sua sponte ad exteriora prorumpit, & ulceribus scætet, quo ad uero ægotantem, ubi is aut naturaliter, aut ex accidenti, imbecillus est, ubi facile sudat, ubi puer, aut senex est. quoad loca, ubi regio calida est, & non frigida. iccirco uilius in Italia, quam Germania, utilius in Hispaniis, quam in Italia, quoad tempora, ubi constitutio calida fuerit, ut puta uere, & æstate: sed efficacius æstate, mox uere, minus efficax autumno, minimē omnium hyeme. Hęc de occasione, quę omnia si quis diligenter speculetur non ineptē asseret, artis inuentum esse, quod chynę decoctum luem gallicam sanat. Id enim in promptu se nobis offert, uerumque, & non fictum esse comperitur, & absque periculo, & absque difficultate fieri potest quę tria (ut supra diximus) in omni artis inueno maxime requiruntur, ut enim tale sit occasione ad ignoscendum, faciendumue commoda indiget, experimento, quod uerum, & non fictum sit, & experiendi modo non dif-

A ficili, non periculoso, sed facili, atque securo facile igitur atque securum id experimentum erit, si in morbo, qui mitis sit, & ad cutim potissimum tendat, exhibeatur, si in anni constitutione calida, si sudorem ubi datur in facile moleat, si deinde conferat, & eger facillē solet, cognoscetur uero, & tuto & facillē fieri posse, si exiguam illius acrimoniam, astrictionem, lentorem, & modicam siccitatem, una cum aquę mixtura (sicut proximē declarauimus) considerauerimus, de chynę radice, & sarzę parillę, & igni guayaci decoctis ista sufficiant.

Cur postquam guayaci, aut sarzę parillę, aut chynę decoctio quis a gallicis pustulis liberatus est, si adhuc horum aliquid potare non desinat in peiores pustulas, aut in pruritus incidat. Cap.

IX.

SED interim non importunum est explicare postquam guayaci, aut sarzę parillę, aut radice chynę decoctum a pustulis hominem uendicari, si ulterius potetur, cur pustulas deteriores, aut pruritus molestos iterum excitet. Nam respondere quod homo postquam sanatus est, & si decocto utitur non tamen eque accurate, ut antea utitur, uanum ad modum est, quia eadem uictus ratio ad amufim seruata, nihil minus idem contingit, uanum quoque quod nimium calescat, quomodo enim presentes pustulas, quę intensiorem calorem preferunt, quam quum ablata, summoueret, quomodo ad quadragesimum usque diem epotum priore calore iam temperato iunaret? quibus accedit quod licet calor quidam in guayaci decocto sentiat, tamen in sarzę parillę, & radice chynę, aut nullus, aut multo minor sentitur, neque etiam recte dici uidetur, id euenire, quia hic morbus naturaliter sepe recidit, proinde si redditus eius renouetur, siquidem tandem sumi decoctum posset, quandiu tandem omnis huiusmodi reditus consumeretur. Id quod hecenus minimē usu uenit, an probabilius est adipsum accedere, quoniam decoctum materias ad cutim ducit, quippe quod postquam in hoc singulari corpore ita ducere consuetum, est quandiu deinde

deinde sumitur, semper ad cutim ducit, sana E
to igitur homine, & cōsumpro succo qui per
id tempus in carne pustulas excitabat, & ex-
pulsioni aptus erat, quum nihil huius nunc
relinquatur, alia excrementa, superflua-
iē, quæ in corpore sunt (bonos nanque, &
minimè redundantes succos partes pro nu-
trimento sibi quoad possunt, obnixè retinēt)
pro sua consuetudine ad cutim præcipuè mo-
uet, horum uerò: quia plurimam per uesi-
cam, plurima per aluum, aliqua per os, aut
nares uacuari naturaliter solent, nunc uerò,
& ui huius decocti, & contra suam naturam
ad carnem, & demum ad cutim pelluntur, ne-
cesse, est, in his particulis hæc eadem remo-
rari, atque diutius, & magis retineri, quàm ua-
cuari, propulsioni enim ad cutim maximè re-
luctantur, quoniam igitur quæ pellantur, plu-
rima quidem excrementa sunt, & illa plerun-
que salia. Hæc acris, quedam nec excremen-
ta, nectalia sunt, sed propter sporam in loco
alieno, utputa in carne uel in cute uitiuntur
subiecti autem natura in putredinem procli-
uis est, oportet, hæc farzæ omnia huc delata cor-
rumpi, subinde putrescere, & in pustulas aut
pruritus conuerti in pustulas quidem si tum
plura, tum crasiora fuerint: in pruritus si pau-
ciora simul & tenuiora: deinde sensim uacua-
ri, & uicissim regenerari donec decoctum sor-
betur, quo tandem dimisso tanquam remota
causa interdum penitus abolentur interdum
remanent atque perdurat, quoniam conti-
nuo decocti usu ad cutim natura tum excre-
menta, tum superflua mittere consuevit, co-
gnosci uero pustulas, aut pruritus in hoc casu
futuros, quod ubi decoctum potatur, tunc mi-
cro iuxta, atque deiectione, & reliquæ expulsi-
ones naturales minuuntur, corpusque nutrij
desinit, cognosci etiam ea de causa quam du-
ximus id contingere exemplo eius, qui ductu
à scabie liberatus, utitur aut hypocausto, aut
exercitio quod omnino non purgat, scabie
enim rursus repletur. Sic ergo responsum fit,
quamobrem guayaci decoctum, aut farzæ,
aut chynæ pustulas, ubi non sunt, quandoque
mouet.

*Cur minus aquæ guayaco quàm farzæ parilla.
& chynæ radici admisceri soleat.*
Cap. X.

Quum uero minus aquæ (ut ex dictis pa-
ter) guayaco, quàm farzæ parillæ, & radi-
ci chynæ admisceri consuetum sit iusta nunc
oritur dubitatio, cur ita usuenerit? quippe
illud robustius, hæc imbecillior, a pluri autem

aqua dissolui uires eius, quod imbecillius pro-
babile est, quemadmodum in guayaco quo-
tidie experimur, copiosiore nanque aqua cō-
mixta, decoctum, ut debilius, & minus ama-
rum redditur: minore autem, & grauius, &
amarius: Quidam arbitrantur plus aquæ o-
pus esse, uerbi causa farzæ parillæ, quia tenu-
rum est partim, uini enim eius in maiorem a-
quæ copiam promptius fundi, quàm guayaci,
quod crasiorum est deinde si minor aqua im-
miseretur multo potentiorum euadere, quã
ferri possit, uerum id neque sensu cognosci-
tur (non enim magis acuta, magisque amara
est cum exigua mixta sit aqua) neque experi-
mento probatur, quoniam si ea similiter uti-
mur nihil magis agit, dicunt alij propter eius
lentorem id fieri, quod lentor cum minor a-
qua non aque penetrare, atque cum copioso-
re possit; quippe cum copiosiore attenuari,
cum minori crassescere, & magis obstræ-
re, quam abstergere, & expurgare, sed huic
quoque neque sensus, neque experimentum
astipulatur, Quidam respondet, farzæ parillæ
plus aquæ misceri: quia minus aquæ, turbidius
reddit illius decoctum, at id nontanti est,
quanti est omittere id, quod utile
esse debet, sanitatis enim causa longe tur-
bidiora potamus: præterea guayaci deco-
ctum turbidius est proligni uncia una, si a-
quæ libra una, quàm si libræ duæ imponatur
Nunc tamen magis est in usu pro unc. j. lib. j.
quàm lib. ij. Ad hæc decoctum radici chyna-
rum plus, minusue aquæ miscetas sapius cla-
rum est, quàm turbidum, tamen hac tempe-
state semper pluri aquæ miscetur, quàm far-
zæ, & quàm guayaci decoctum. An quemad-
modum guayacum cum primum in usum
uenit diuersis aquæ & scobis mensuris com-
ponebatur, ita & farzæ parilla, & chynarum
radix nunc componuntur, quidam enim pro
ligni unc. i. lib. i. aquæ ponebant, ut qui pro
lib. ij. & semis lib. xxx. Quidam libr. j. & unc.
ij. ut ij, qui pro lib. i. ligni lib. xv. aquæ infun-
dunt, Aliqui pro unc. i. unc. viij. ut qui pro li.
i. & semis lib. xij. aut qui pro li. ij. lib. xvj. Ali-
qui pro unc. j. lib. ij. & semis ut qui pro li. s. li.
xv. Aliqui pro unc. i. lib. j. & unc. ij. ut qui pro
lib. i. lib. xiiij. Aliqui pro unc. i. libr. j. & unc.
iiij. ut qui pro lib. j. lib. xvi. Atque alij aliter
pro ut cuique uisum est, miscuerunt. Quinim-
mò cum ab initio carius constaret, tum pau-
per quidam lib. i. guayaci, & eadem fere de-
cies cocta (ut literis proditum est) à morbo
gallico se penitus uindicauit, denique tot
uaria ex guayaco decocta sunt, quot uarii
sunt medentium uultus. Itaq; scire licet gua-
yacum, farzæ parillam, & chynæ radicem cum
aqua potissimum coqui, non ut illarum uires
obtunda-

obscure, aut crassitiam attenuemus, aut excrementa, sicut & alia huiusmodi discutiamus, temperemus, sed ea precipue ratione, ut earum facultas dum elixantur in aquam absumpta per totum corpus facile ferri queat, alioqui lignosa, & dura intra suam substantiam contenta nullatenus per corpus ferretur, hoc posito tantam aquae portione eorum portioni miscere conuenit, quanta eorum facultatem absumere, retinereq; ualeat, haec mixturae ratio, non exquisitis numeris terminari, non adamusim fieri, sed longè lateq; patere potest, modo medicamenti uires in te contrahat, atque retineat, pro farzæ igitur unc. j. potest aquæ lib. j. misceri, possunt duæ, possunt tres; sic etiam pro chynæ radice unc.

A j. possunt aquæ libr. viij. possunt sex, possunt quatuor, possunt duæ, potest una, sed quia quæ aquæ lib. viij. radice chynæ unc. j. suas uires feruat, nihil prohibet quo minus hoc, an illo modo utamur. Ut uero plus aquæ ab initio, quam postea guayaco immisceretur in causa fuit, tum eius inesperienza, tum egestas, succedente, deinde tempore, ubi uilius usendi, & melius probari cœpit, tum minus aquæ admisceri quoque cœptum est; Ita farzæ parile, & radice chynarum in posterum continet; si posthac uidelicet uiliori pretio ueneatur, & maiori experientia probetur, Interrogant ergo quapropter plus aquæ farzæ parilæ, & radice chynarum quam guayaco nunc miscemus, hac responsa fiat.

FINIS LIBER QVINTVS.

[Faint, mostly illegible text in the left column, likely bleed-through from the reverse side of the page.]

[Faint, mostly illegible text in the right column, likely bleed-through from the reverse side of the page.]

DE MORBO GALLICO

ALEXANDRI TRAIANI PETRONII,

PHILOSOPHI AC MEDICI PRAECLARISSIMI,

LIBER SEXTVS.

De Argenti uiui notis & uiribus. Cap. 1.

QUVM deligno guaiaco, sarza parilla, radice chynarum, & generatim & speciatim, satis abunde disputauerimus sequuntur unguentum ex argento uiuo, & suffimentum ex cinnabari, quippe hæc quidem curant morbum gallicum, non minus quam singula prædicta, sed sæpe cum tanta segnitie, tantoque cum periculo, ut ægri dum curantur malint se se non incerpisse, quam curatos esse. Inuentum est unguentum id, quoniam morbus gallicus sepe numero multis, & contumacibus ulceribus scætet, ad quæ unguentum ex argento uiuo apud quosdam in usu fuit, ut illud aduersus scabiem, quo manu palmæ inunguntur apud Mesuëz. de Antidotis uidere licet. Suffimentum uero fortè repertum est ex coniectura, quod interdum morbus gallicus nimio sudore consumatur; ut enim suffimentum ex cinnabari inspirando attractum, intro potissimum penetrat, & subinde sudorem unam cum sputo mouet, ita morbum hunc sanare posse iudicarunt. Quamquam aliqui dicunt à curationis similitudine quam posteriores in malam scabiem, & in malum mortuum appellatum scripserunt, utrunque sumptum fuisse, siquidem utrunque in ea curatione describant, sed hæc obiter.

Suffimentum argento etiam uiuo sicut unguentum constat; Est enim cinnabaris alia quidem antiquorum, alium recentiorum. Illa Dioscoridi uires habet quales hæmatites neque uenenum est, hæc & uenenum & duplex existit, nimirum fossilis & artificialis. Altera fit ex sulphure & argento uiuo. Altera lapis est ruber non admodum durus, sed (ut quidam dicit) ualde grauis. Interdum adeo refertus argento uiuo ut sua sponte id stillet. Itaque quum utrunque tum unguentum tum suffimentum argento uiuo conficitur, atque huius causa (ut notissimum est) ille, qui his utitur, sæpe quidem sanetur, sed non leuiter periclitetur, inquirendum maxime est, quamobrem

id ita contingat, sed si prius recensuerimus quasdam argenti uiui notas & uires, deinde quantum eligendum sit in mixturis componendis, & quot eiusdem mixturæ.

Argentum uiuum ἄργυρον Græci uocant, notius, est quæ quoad describi debeat, quippe candidum est argento per quam simile: unde forsitan argentum est appellatum, stare loco nescit, micat, tremittque, & suo pondere huc atque illuc facile fertur, unam hanc rationem in eo fortassis contemplati ueteres Romani, rei alioqui sensus experti, uitæ sensam tribuerunt, uiuum uocantes, græci è diuerso non motum sed fluidum eius habitum admirati, ὑδραργυρον quasi aquosum argentum nominauerunt. Qui morbos atque horum causas ad calidum, frigidum, humidum & siccum potissimum referunt, alij calidum, alij frigidum esse statuerunt. Auicenna enim 2. canone frigidum quidem & humidum 2. gradus. Sed Aetius lib. 1. & multi alij calidum, sanè hi quia corrodit, extenuat, penetrat, & morbos calidos creat, ut puta febres putridas atque ulcera. Illi uero quoniam fluidum & tactu semper frigidum est, quoniam morbos frigidos nimirum comitiales, paralyticum, apoplexiam gignit, quoniam ponderosissimum est, quia calorem maxime fugit, quia ferè nunquam ita igitur quominus ad suam naturam reuertitur possit, quia si in uasculum uini plenum astate iniiciatur aut extrinsecus, & subitas, & circum circa fundatur, usum ipsum quam maxime refrigerat. Addunt quod Arist. methor.

4.43. ἄργυρον χυτὸν argentum uiuum interpretatur, aqua esse dicit, si enim aquam est, frigidum & humidum esset, ut cunque tamè sit, quia nimis à sensu, remotum est asserere quod sua frigiditate, caliditate uero ea possit, quæ ab ipso fieri perspicuntur, quum alij quæ eiusdem ferè frigoris calorificæ reperiantur, quæ tamen ea minime præstare queunt, alio mentem uertere oportet, quo intelligamus unde nam argenti uiui huiusmodi uires nascuntur, præsertim hæc quæ morbum gallicum arcent, sudore nonnunquam percussim fluente, nonnunquam uapore nimio per eandem exhalante, sæpe per os multa pueri materia

teria manente. raro per aluum, rarissime per ueficam. sed hæc paulò inferius. Nunc quædam ueluti supposita, ut causas facultatum eius facilius inueſtigemus, de eodem ſubſcribamus. Itaque ſcire licet argentum uiuum potum (ut lib. v. author eſt Dioſcor) lætale eſſe pondere ſuo interanea diſrumpens, ut plenius lib. 33. cap. 6. uenenum rerum omnium eſſe, ut Gal. Epidem 6. com. 6. deleteria eſſe, & nunquã homini proficere, quum inquit ea de cauſa mihi plura medicamenta non uocare mortifera medici uidentur, quod ipſorum temporibus quibuſdam utilitas neceſſaria ſit, ea uerò appellare deleteria, id eſt pernicioſa quæ nullo unquam tempore, neque ægrotis hominibus, neque ualentibus opeiri ſerunt; neque enim aconitum, neque argẽtum uiuum, neque argenti ſpuma, neque marinus lepus in corpus accepta ullum nobis afferunt emolumentum, ut 4. de ſimpl. cap. 19. per eroſionem interimere, quando, ignita itaq; ferrum, lapisque, calce, cinereque ſunt craſſiora, multoque magis quã ſauilla, adhæc quoque & calidiora, ſed ferro lapidique ignito ea, quæ per eroſionem interimunt medicamenta ſimilia ſunt, quæ a corporis nimirum calore hæc perducuntur uelut chalcitis, myſi, hori, ad hæc arſenicum, hydrargyros, lithargyros, & alia innumera; craſſarum enim ſunt partium id genus omnia, ac poteſtate calida, ac proinde temporis ſpatio accenſa per eam, quæ eſt in animante mutationem, non aliter quam lapis, ferrumque ignitum uentrem tum exulcerant, tum exerunt, quum ſcilicet in corpus diſtribui præ grauitate haud poſſint. Hactenus gal. licet nouo de ſimpl. nullum argenti uiui ſe ſeſſicæ periculum aſſerat, neque quod interimat ſi deuoeretur, neque ubi foris admotum ſit. ſed ut Paul. lib. 7. inquit, & mortiferum uenenum eſt, & exuſtum colicis, ac ileoſis bibendum præbetur, his uerbis argentum uiuum haud ita multum momenti in re medica præſtat, quum ſit lethale uenenum, ſunt tamen qui id comburentes ueluti in cinerem redigunt, quæ in alijs ſpeciebus permixtum colicis & ileoſis putandum exhibuerunt: ut uerò Aetius lib. 1. in principio ſcribit, ardorem inuehit, & ulcerat, quum aut, chalcitis, myſi, atramentum ſutorium, æris ſquama, hori, & adhæc pictoriam armeniacam, & argentum uiuum, mille quæ huiusmodi aſtringentia, ſimul ac mordicantia, utranque qualitatem occurrentibus corporibus imprimunt, incomperum tamen relinquunt uerum ob aſtrictionem ardor ille inuetratur, an ob ærimoniam; nam ſi hæc medicamenta intra corpus ſumantur quum erarſorum partium ſint, ac uirtute calidiora, traſmutatione interim facta ſenſim igneſcunt, ut in morem candentis ferri, aut lapidis ulcerent, incendantque uentriculi partes, ita ut ob inſtam grauitatem ne dige-

ri quidem poſſint. ut Auic. 2. lib. tradit eſt frigidum (quemadmodum diximus) & humidum in ſecundo, ſublimatum eſt ſtypticum, quod ex eo extinctum eſt, medicamen eſt pediculorum, & leadinum, cum oleo ræxtinetum ualet ſcabiei, aut cum medicinis ſcabiei, & ulceribus malis, eius uapor facit accidere paralyſim, & tremorem, & ſpaſmat membra, ſeu inducit tetanum in membris, ſumus eius deſtruit auditum, & ſumus eius facit accidere fetorem oris quum tranſit per ipſum, ſumus eius deſtruit uifum, ſublimatum eſt interficiens propter uehementem incisionem, & ipſum interficit mures & ex fumo eius fugiunt animalia uenenofa, & ſerpentes. huiusque Auic. Omitto ſi ſeci, quæ lentorem, aut denſitatem habet, commiſceatur, quia tum hæc, tum illud ſuæ continuitatis tenax eſt, hæc quidem quia denſa uel lenta, uel utrumque ſimul eſt; illud uerò quia denſum eſt, adeo alterum ab altero unã contineri, ut dum illud aliquò penetrat, hanc quoque ſecum uehat; hæc uerò illud retrahat, atque refrænet ne in ſumum euaneſcat, niſi magna ignis uiolentia aliò abire, & a conſortio penitus diſcedere cogat uelut ijs, qui uafa ænea, uel argentea inaurant, uſu uenit. Omitto item ſi ſtamno, argentovẽ (ut dicunt) parte aliqua perforato iniiciatur breui momento per illa means utrunque dirumpere. Si tum eorundem, tum auri & æris laminas propter eximiam ſuarum partium tenuitatem intro penitus ſubeat, ſi adeo tenuiter atterat, ut quum illa ſibi ipſis amplius conſtare & firma ſubſtantia eſſe non poſſint, ex ſolidis mollia, & terè quale ipſum eſt, talia efficiat. ſi ceteris metallis præterquam auro, quia grauius his eſt, ſemper ſubſit, ſi ignem fugiat, ut pote quod a calore qui terræ inteſtinus eſt, ſolum ſit quantum fundi naturaliter poterat; aut quia maxime aqueum ſit, ſi perinde ac aqua a calore prius in ſumum uertatur, quã craſſetur. ſi non congeletur a frigore quoniam calor. qui illud ſudit, ſemper ineſt, ſemperque fouet. ſi frigidum graue, & album ſit ueluti uocatum ſublimatum; ſi uiuum refrigeret quemadmodum ſalnitrum; ſi ſuper tabulam planam diſfluens propter ſuarum partium, quæ ſibi inuicem obnixè incumbunt coherentiam, non ut alij liquores ſolent, eam humeſcet. Alterum illud non oportet ignorare argentum uiuum, ut aliqui putant uermes interimere, ſi ad ſcrop. i. aut ſcrop. ij. aut ad unciã uſque dimidiam, integramve præteretur, aut ſi extinctum prius, mox multo minore copia ut puta uſque ad grana quinque commixtum ſaccharo roſaceo, aut medullæ acidæ citri conditæ deglutatur adhæc apud coriitienſes huius non extincti ſcrop. j. partientibus, quo facilius pariant potui dari apud corſos & pro uermibus & pro uentris

uentris doloribus passim plus minusue præberi, ignem maxime fugere, adeo ut si eidem uase aliquo uel clauso uel aperto contentum exponatur, tum magnopere stridere, titillare, salire, alio quasi furentur erumpere, tandem in uaporem insensibilem uersum, ex hominum oculis abire, & euanescere, sed si in loco ubi, id conringit, plantæ atque arbores fuerint, easdem quædòq; interimere, si homines, interdum aliquos sudos, aliquos tremulos, aliquos festos, lassos, inualidos aliquos paralyti, aut alio huiusmodi malo affectos reddere. In tenuissimas partes, & in ærē ipsum præoptissime solui, rursum in seipsum facile redire, ac coagulari, nisi calor aliquis obstat, aut partes in locum amplissimum dissolutæ repagulum non reperiant quo se collidant, & retrouertæ in unum coeant: sed si calor absit, & locus undique ita septus sit, ut partes nimium & mobiles & tenues dum aliò irruere contendunt ad ipsum tanquam ad obicem se collidant mox collisæ seipsas retropellant, tum terè statim in idem quod ante erat reuerti. Id quod uidere licet tum quando quis ungitur, si tæla super ipsum extendatur, parte n. qua ægrum respicit, granulis argenti uiui, quæ milio similia sunt, ferè tota obducitur, tum in eorum corporibus qui prius unguento ex argento uiuo curati longo post tempore uitam obierunt, quippe in eorum capitibus, in humeris, in cubitis, & in aliis corporis partibus, tum in carne, tum in ossibus argentum uiuum manifeste inuenitur, quin etiam adhuc uiuentibus ulcere aliquo nouo. u. g. in tibiis factò per ulcus ipsum argentum uiuum exire, & quod mirum est, quædam, qui ter duntaxat secundum brachia unctus fuerat, per aliquot dies pondus & angustiam in uentriculo sensisse, deinde, quum latrinæ semel insideret, argenti uiui pateram ferè uomuisse, ut multi adhuc & testati sunt, & literis prodiderunt. Neque silentio præterire nos decet, id quod nobis nuper uidisse contigit. Antonius enim Bergerius nobilis gallus hoc anno a Christo nato 1565 mense Maio hic Romæ primum decies, quater deinde triduo interposito, ter unguento ex argento uiuo unctus, nihil per os effectum dignum eiiciebat, huic non dentes commoti, non gingiuarum tumefactæ, neque corrosæ, non palatum inflatum, non fauces exulceratæ, valde copiose & crebro sudabat, in uentriculo grauitatem quandam atque nauisum sentiebat, posttridua quam unguendi finis factus est, nouis iunij atque deinceps per aliquot dies quotidie cum urina quando spumosa erat, bullulas argento uiuo obductas, & quod mirum est superinatantes, has quidem milio maiores, has uero minores reddebat. cognoscebatur argentum uiuum esse tum colore, tum agilitate, tum partium in se coherentia, atque pertinacia, colorem enim ar-

genti uiui cuilibet uel idiolarum seorsum ab aliis bullulis quæ in eadem spuma referebant, & quæ urinam extra in superiorem matulæ partem trahabantur, eidem adherentes deorsum integræ relabebantur, neque propterea nisi obnixè præmererent atque concuterentur, dirumpebantur. Interrogantibus cur in fundum non peterent, Respondebamus quoniam illius partes tenuissimæ erant, ita ut bullas ipsas non intus replerent, sed tantum superficiè tenus oblinirent, proinde tales tamquam intus uacuas propter aerem retentum supernatare. quando autem argentum uiuum sine alterius mixtura in bullas rotundas diuiditur, semper descendere, quoniam illæ intus quoque grauidae sunt, & minime inanēs. Huic assipulari, quod cerneremus, ubi urina sine spuma fuerat, tales bullas non apparere. Sed illud postremo dubium omne dissoluit, quod aureus nummus ab illis albo colore inficeretur. Adde quod hodie undecimo iunij, quum pituitam ualde uiscidam magno cum labore uomuisset, similes quoque bullas reperimus, sed multo minores, in easque nummum aureum collidentes, extrema parte qua tangebamus albedine adubraturum esse perpeximus. Hanc uero historiam recensui, non modo ad ostendendum quod argentum uiuum ubi repagulum offendit, ad se redeat, sed etiã quod post unctiõnem in corpore nostro relinquatur, & quod cum urina effundi, & uomitu reici, & forsitan ubi magna per sputum expurgatio sequitur cum sputo excerni possit, quod & si nemo ante hac perquisiuit, accidisse putandum est, quia nūquam hæctenus id a quoq; animaduersum fuit. sed ad rem nostram reuertamur. Præterea scire licet argentum uiuum suapte natura densari, atque coagmentari, ex accidenti autem utputa calore extrinsecus agitante, dissolui, & in uaporem atque spiritum uerti. Quandiu dissolutum est, tandiu semper oberrare, uagari, neque unquam quiescere, ubi ad se rediit, atque coactum est, nisi extrinsecus agitetur in seiplo manere, minimeque mouere, proinde naturaliter quidem condensari, ex accidenti autem resolui atque attenuare, ubi uerò dissoluitur tum quicquid ei obuiam sit, quod densitatem, aut lentorem habeat & fusile sit, quale est id, quod in corpore nostro uel abinnato calido, uel ab alieno densatur, aut lentescit, crassescit, agitatur, attenuatur, aut disseccare, & secum propter suarum partium coherentiam, si aliò migret, illuc trahere, & facile mobile, atque liquidum propter suam cum illo misturam, quia perpetuò ferè mouetur, reddere quemadmodum auri, plumbi, stanni, argenti, & æris laminas atterit simul ac liquat nec diu scernere utile sit an inutile, modo id ab eo dissolui possit, proinde sæpe liquefacere succos qui concreti sunt in carne, qui in uenis at-

tenuare,

nuare, qui in arterijs multo subtiliores redde-
re qui ex densatis rarefacti ut in amplio-
rem molem extenduntur ita maiorem quoque lo-
cum requirunt quemadmodum liquata gla-
cies, Vnde mirum non sit nisi uacuatio aliqua
repete sequatur, unctio ex hydrargyro corpo-
re si tum longe plenus factum si uena & arte-
rie tumida supra modum appareant, si inter-
dum rupto aliquo uase sanguis per os, aut na-
res, aut anum, aut uescicam erumpat. Vt uero
in minimas partes dissoluitur, minimeq; qui
escit ita corpus meatus non recta subiens
ut foras exeat, sed intus hac illac, sursum deor-
sum se insinuans & aberrans, atq; illorum uol-
tatem dissipans, illa eadem densata constricta
que rarefacere atq; laxare hinc quendam qui
antequam morbo gallico afficeretur, altero
oculo cecus erat suffusione densissima uul-
gus cataractam uocat oculum occupate, huius au-
xilium & a morbo gallico & a suffusione quod
maxime mirum est, liberum euasisse: rursum
quia ubi dissolutum est tum in idem quale prius
erat quoad fieri potest, reuertitur, rarefacta la-
xataq; quibus commixtum est, interdum de-
sare atq; confringere. Ideoq; aliquibus qui
gummitiones adhuc experti non sunt, ubi ca-
lor quoad egerdam eget, citra modum inter-
uendum excitare, interdum excitare, ali-
quibus contra ubi moderatas fuerit, gummi-
tiones ex densatis succis preexistentes appri-
me liquare dissoluere que mox liquatas inde
succos atque dissolutos sibiq; commixtos pro-
pter partium coherentiam secum ducere, & quan-
doq; ad fauces protrudere, eodem (ut infra di-
cetur) extincto & in unguentum redacto, ti-
bibus, citra genas & brachia, citra cubita, unctis
triduo, quadriduone, aut paulo pluribus die-
bus aegram sepe & facie & reliquo corpore
nisi uacuatio aliqua sitam sequatur, aliquatulum
intumescere, deinde detumescere, inter-
rim dentes alioqui firmissimos moueri, dole-
re gingiuas, inflari, erodi uniuersam corporis
scabiem autem, ulcera fere omnia diuturna
sanari, pruritus in festissimum tolli: sed si pa-
ralysis aliqua praeserit, augetur; dolores in car-
nibus, in articularibus, in ossibus (ut dicunt) minui,
tollere; correptos gallico morbo nunc omni-
no curari, nunc in meliorem statum reduci;
sed sepe tanto cum labore tantoque cum uita
discrimine, ut interea mallent agra perire,
quam ita curari cepisse; plerumq; enim in hoc
casu tanta corrupta fecunditas; materia copia
per os prodit, ut agra nec quiescere sinat, nec
dormire, nec portare, nec esse, nec aliud sane
operare, quam propere strangulari aut suffocari,
lienosus magnopere obesse, horum aliquos ad
hydropem deducere, dissolutis enim fere luc-
is omnibus tam bonis, quam malis, qui tum in car-

ne tum in alijs solidis particulis insunt, atq; ma-
gis attenuatis ijs, qui per uenas, & forte per ar-
terias errant, sero per quam liquido corpus re-
dundare oportet, subinde lienem, uelut aqua
nimia, pota, eodem repleri, & intumescere. Si
praeterea corpus hoc unguento, ut dictum est,
inungatur saepe carnes primum mutari, atq;
rubere, deinde uacuatio (sed per os potissimum)
sequente, minui, pallere, extenuari:
Interdum vehementis febris moueri, inter-
dum sanguinem per os aut anum, aut uescicam
ut diximus, exire, interdum mortem, interdum
longam aegritudinem sequi. De argenti uiui
notis, & uiribus hac satis.

*Utrum a qualitate, ut dicunt, occulta, an manife-
sta unguentum argenti uiui curet gallicum mor-
bum.* Cap. II.

His positis opportunum est inuestigare
Utrum ab occultis causis, (ut fere omnes
arbitratur,) an a manifestis agat, quod n. gum-
mitiones, quod humores, qui nutrimenti lo-
co sunt tum in capite tum in carne liquefaciat
nemo est qui ambigat; sed quamobrem id co-
tingat, adhuc incipiti est; nam (praeter illa
quae de ipsius caliditate frigiditate proxime
differuimus) eo quod calidum sit id prestare,
uale dubium est, quum neq; calidum (ut ita
dicam) actu sit, neq; si manu, aut ore teneatur
neq; si integrum deuoretur, calefaciat; adde
quod grauissimum est, & nunquam non con-
densari appetit: utrumq; non calidi sed frigidi
est. Praeterea si gummitiones (ut quibusdam pla-
cet) a frigido calidum experiente, succi uero
qui proxime nutriendi sunt, a calido humidum
resolvente densantur, & illi quidem a calido,
hi uero a frigido, humidum solui liquari que so-
lent; quum utraq; argentum uiuum dissoluat,
& liquet: id uel calidum frigidumq; simul erit
(quod plerumq; absurdum est) uel non calore
frigoreue haec peraget, contra uero si frigidum
est quum modice liquidum sit, cur ab igne non
magis liquatur? aut cur a frigore non magis
densatur? quo item modo tam celeriter aurum,
plumbum, argentum atterit simul, & liquat,
& multa huiusmodi? An prout nostri corpo-
ris gummitiones, & humores, & alia id genus
immutat, principium quidem ab alieno calo-
re adipiscitur mox in exhalationem conuersum
attenuat, atterit, atq; liquat quecumq; ab eo
liquari possunt, a calore n. quia illum magno-
pere fugit, dissipatur, dissipatur, & in aere,
spirituq; vertitur, tale factum (quum sibi
semper cohaerere studeat) quippe quod nun-
quam adeo tenuatur, & (ut dicunt) sublimatur
dissoluiturq; quin ad se ipsum quoad fieri po-
test reuertatur ea, que densata sunt, non autem
omnino, siccata sed que potestate humida
sunt, & liquari facile queunt, undiqueque
permeant,

permeans, agitans, attenuans, seq; illis commiscens, fluida quale ipsum est reddit & secū quocunq; uocetur, propter partium inuicem coherentiam (nisi calor aliquis uehemens cōfortium separet) trahit, quemadmodum ubi aurum in tenuia frustula diuisum tēgit, primum enim atterit, & (ut dicunt) deuorat, subinde liquidum reddit, & secum quocunq; traducitur (nisi calor aliquis impediatur) uehit. Mouet igitur sudorem, mouet per os tantum succorum copiam, quia primum attenuat, mox liquat, attenuat quidem tā, quia in tenuissimas partes prompte diuiditur, & a calore uel extrinseco, uel nostro diuisum, per corpus uniuersum fertur, tum quia naturaliter in motu fere semper est, semperque eius pars (ut aquis currentibus accidit) altera alteram pellit, ita si aliquo altera penetrat, altera subinde magis premit, et sua tenuitate hinc inde subiens, particulatq; subiecti corporis inuicē comminuens attenuat, aut atterit, liquat uero non calefaciendo, non refrigerando, sed postquam rem, ipsam in minima uertit, præsertim si illa fustis fuerit adiuncta sua liquida substantia, fluidam sicut aqua calcem, farinamue reddit. Quod enim nec qua calefacit, nec qua frige facit, necessario liquet, ostendunt astringentia, quæ frigida esse statuuntur & exprimendo non autem frigefaciendo liquefaciunt, ostendit aqua, quæ siue frigida siue calida fuerit, calcem liquidam efficit, ostendit & ignis & sol ipse qui calorem manifeste inducendo liquant, argentum uero uiuum dum liquat neq; manifeste calefacit neque frigefacit, nisi forsitan ex accidenti. quod item nec qua calefacit, frige facit in tenuissimas partes necessario soluitur, exemplo est tum aqua, tum aqua uitæ nūcupata, hæc enim calefacit, illa frige facit, utraque uero tenuium partium est, & in tenuissimas partes, ac etiam in uaporem conuertitur. Porro ut id frigidum esse secundum Auicēnā, & alios, qui eum sectantur, probari potest, ita calidum ijs, qui a calore in terræ uisceribus liquidum remansisse censent, concedere licet, sed non qua frige facit, nec qua calefacit, hæc & multa huiusmodi in nostris corporibus agere, sed quatenus cum sua frigiditate, uel caliditate, ab alieno calido recalcifacit in tenuissimas partes diuiditur, subinde rē ipsam, cui commiscetur, attenuat, aut atterit, & si illa fustilis est super eadem effusum, ueluti super ritā calcem aqua: fluidum gignit. Hactenus quod argentum uiuum a manifestis causis, & nō ab occultis agat.

Sanē hæc potest, quoniam a se nulla (ut plerimi chymista hactenus experti sunt) omnino corrumpitur, præterq̄ quod tenue magis, minusue efficitur: si n. (ut aiunt) præcipitetur aut

sublimetur, ad tempus latet: deinde reuiscit & si nihil prohibet quominus perpetuo duret: Vt enim quandoq; incepit, ita quandoq; desinat, oportet, ubi igitur a calido in exhalationem uertitur idem ipsam est tanq̄ insuperabile, sed tenuissimum euadēs, & caloris uim penitus fugiens si in corpus quod ei obuiam fit, ingrediatur: congregitur uero quam sæpissime (constat id ubi luto chymico uasis oblitio undequaq; inclusum igne opposito profilit foras, nihil sui intus relicto) totum in uniuersū quoad fieri potest, subuertit: quod, si fusile est, fundit; si dissipabile, dissipat, liquat igitur quæcunq; concreta, sed potestate in promptu fluida sunt: dissipat quæ coadunata quidem manent, sed tenuiora sunt quam liquari queant. illa sunt ueluti gummitiones non omnino duratæ, siccataque, & succi qui iam iam nutrituri sunt: hæc uero ceu spiritus, qui animæ deseruiunt, siue sentienti, siue mouenti, siue nutriti; hos enim dissipatio sæpius quam humores liquando, nunc surdidat, nunc tremorem, nunc paralysem, nūc alios huiusmodi affectus nunc mortem accersit. quippe illius exhalatio non quemadmodum, aquæ aut sulphuris est: aqua enim licet tenuium partium sit, eius tamen uapor non facile intromeat; quoniam sepe frigiditas sæpe humiditas impedimēto est, illa ingressum prohibet, hæc quia facile cedit: retrogressum accelerat: idcirco sæpe foris, raro intus humectat. Sulphur in exhalationem conuersum sæpius quidem intro subit, sed interdum propter partium infirmitatem repellitur; interdum ingreditur quidem, sed a corpore permutatur, ac temperatur. atqui argentum uiuum ut natura sua fere insuperabile est, ita, & illius exhalatio: hæc igitur. Vbi per corpus aberrat, ab eodem non permutatur, non temperatur, sed contra permutat & euerit; neq; facile cedit, ut aquæ uapor; neq; infirma est, ut sulphuris fumus: sed contra & constans est & toruere resistit. Sed statim queres, quom argentum uiuum suapte natura semper ad se ipsum redeat, & in se constringatur, cur, hæc quæ dissipat, aut liquat non magis coadunat? Respondetur quemadmodum ignis similia congregat, dissimilia segregat, ita id congregat seipsum, reliqua, quoad potest, euerit. quæ si fusilia sunt fusa relinquit; sin aliter se habeat, aliter finit. Ita ergo expositum sit, quomodo possit argentum uiuum propter causas, quas attulimus, agere.

Causæ quædam & morborum, & Symptomatum, quæ argenti uiui unctionem sequuntur Ca. III.

His Ita se habētibus mirum non sit, si ex Hargēto uiuo (ut moris est) uncto corpore carnes

carnes in tumorem attolluntur, si uenæ, & arteri magnopere tumentæ, si sanguis aliquibus e pectore per os, aliquibus, ex intestinis per aluum redditur, non solum n. (ut putant) quia corrodit, id facit, sed potissimum quia quæ concreta sunt ab eodem liquantur, & multo ampliores exigunt locum, quam antequam liquarentur. Hæc igitur uenas nimium extendentia frangunt, & sanguinè (ut diximus) mouent sæpius uerò de capite per palatum & fauces, deinde per os tanta fit expurgatio, quoniam ubi argentum uiuum a calore in exhalationem uertitur, ab eodè sursum in caput ferri potissimum cogitur quemadmodum fumis est uaporibus omnibus eleuante calore, contingere solet, tunc enim simul quicquid ferè in infernis partibus attenuauit, & liquecit huic impetum ascendendi sursum imprimat, & quia eidem commixtum est, propter suarum partium inuicem coherentium secum rapit; Accedit capitis situs, figuraque tanquam enim cucurbita medica superstat, & implexus anfractusque tum uenarum, tum arteriarum multiplices quos habet, per quos ubi succi in caput ascenderunt, retro uerri non facile possunt, alioqui homo erecto capite tandiu manere, quam manere omnino requireret, quo circa quæcumq; ab infernis sursum mouetur ad se cumulatum attrahunt retinet, & eisdem repletur, nam & si per alias partes eleuati tum uapores, tum succi oberrare queunt, quia tamen ulterius ascendere concupiscunt, ut potest calore eos perpetuo agitante nullus uero locus datur, quam caput uelterior, neq; ullus quæ caput, qui facilius retineat, hos & in capite firmari, & eisdem, caput repleri necesse est, postquam uero huc deuenierunt, quia propter argenti uiui mixturam sibi inuicem coherere nituntur grauesq; sunt, non ut alij ex herbis & radicibus uapores omnino in sudorem uertuntur, sed (nisi forte calor aliquis immodicus uehementer exagitet, & foras expellat) intus morantur, & se coercent, ita ut deinceps putrefacti per palatum, & os foras prodeant, quare licet argentum uiuum per cubita, per tibias quibus solum extrinsecus adhibetur, primum transeat, postea uero in caput repat, quia tamen priusquam reliqua membra, repletur caput, quod uero prius repletur id prius quoque expurgari decet præsertim si capacissimum & maximum est, quale id ipsum, iccirco prius & potius de capite, quæ aliunde purgatio fit, quod quid. n. alibi mouet, id fere totum hæc exhalatio caloris epe sursum in caput pellit, & caput sua sponte apprime trahit, retinet, & obstructioni primum deinde putrefactione obnoxium reddit, tum pp copiam, quæ sibi ipsi uias claudit, tum pp situm, & faucium, palati, linguæ, & nasum exiccatione, quæ primis diebus unguendo

nasci solet fonte uero copię sufficit, quia materia non confertim tota in illud fertur, sed paulatim per partem (ut dicunt) post partem. Vlcerantur uero tum gingiuarum, tum palatum non profecto, quod argentum uiuum in corpore nostro naturaliter humido, per se rodatur, nam ex accidenti (ut proxime dicitur) id facit, sed quoniam multa in capite coaceruata materia, sibi ipsi propter sui copiam, uias obstruit, & replet maxime palatum, & gingiuas quod patet ex tumore qui has partes circumstat, unde quia transpirare, ut par est non potest calet, & subinde putrescit. Itaque putrefacta iam quæ aliena existens a superioribus partibus ad inferiores protruditur tumentesque; gingiuas tum palato magis replet, citiusque; corrodit, quemadmodum pituita in capite redundans, facta salua, gingiuas & palatum exulcerat. iccirco non statim unctio adhibita gingiuarum ulcerantur sed aliquanto post & crebro primum dentes mouentur, aut dolent, deinde gingiuarum roduntur, quasi non omni quidem succo mordaci prius existente, sed propter obstructionem, postea putrefacto sequantur in gingiuis ulcerata, licet his accedit gallici succi uiuosi natura cum sano tamè etiam corpori talis unctio adhibita æque moueat dentes ac gingiuas ulcerat, non gallico morbo sed putrefactioni unctio sequenti talis exulceratio referri debet accepta. Sed si accidat quod uenæ nimium repleta, quoniam succus quem continent tenuior factus ampliores locum requiritur antequam per os materia fluat a copia rumpuntur, ut per os expurgatio fiat, non est necesse, ita neque si per pauca sunt quæ intrus ab unguento liquantur, neque item si multa sunt, talis, ac tanta per os uacuatio sequetur, ubi forte aliqui morbi communes grassantur, nonnunquam in eos materię impetus uertitur, ut puta si dysenteria est in dysenteriam, si diarria in diarriam, & huiusmodi, ubi uidelicet per id tempus unctio adhibetur, quod uerò postquam unctio adhibita est, interdum sera, interdum nulla uacuatio sequatur, id partim a subiecto corpore partim ab argenti uiui administratione prouenit: a subiecto quidem, quia ficos aut per pauca aut solidiores, quam ut liquari possint, habet ab argenti uiui administratione, quoniam aut minus quam satis admiscetur unguento, aut inepte extinctum est, aut calor qui ipsam mouet imbecillior est quam quod penetrare faciat, hic autem est tum circumsus aeris, tum subiecti corporis, calor. n. argento uiuo penetratione potissimum præbet, adeo ut siquid illi natura sua calidum admisceretur nihil fere uelocius nihil efficacius penetraret, quemadmodum ubi sal ammoniacus unde sulmatum (ut uocatur) fit aut sulphur unde cinnabaris aut aqua ex uitriolo, & lumine roche salnitro (ut dicitur) confecta unde

uocatur precipitatum; hæc enim calore nostro primū mutationis initium accipientia mox impendio magis, & corpus nostrum, & argentum uiuum cui commixta sunt, recalcasciunt, tum id ab intensione calore commotum, & intro magis penetrat, & reliqua simul quibus admixtum est, secum ducit, ideo sal ammoniacus, sulphur atramentum sutorium argento uiuo commixta ut magis penetrant in corpus nostrum, ita magis obesse, & corrodere, ulcerareque possunt, quā per se sola, alioqui ubi argentum uiuum his quæ frigefaciunt (quemadmodum ceruse, & pompholygi admiscetur) quia calor indigum est haud æque ad penetrandam efficacis est. At illud silentio præteriri nõ ceber, quod & si post unctiones (un ante diximus) a humano corpore intus relinquatur: propterea tamen ubi ad se redierit, & alicubi firmum permanferit, non magis obesse, quā plumbum, ubi forte in aliquo hominis membro retinetur; ut enim id nihil permutat, ita nec illud, non tanta copia in singulis partibus est, ut suo pòdere eas disrumperet, mox hominem necare possit, id suadere licet, si quia ceu plumbum natura liquidum esse videtur. Ideoq; ex plumbo plus eius quā ex alio metallo (ut quidā dicunt) extrahitur, tum quia si manu, si ore diutissime teneatur, nihil obest, sed hoc differt, quod ubi mortuus aliquis solito uehementior fit, aut igni nimio se exposuerit homo, ut accidit in hyeme, & omnino ubi plus quā par est incaluerit, tum calore nimis multo citato argentum uiuum, alioqui quod ad ipsum atinet quietens agitur, at tenuatur, in exhalationem parte aliqua uertitur, & hac illac per corpus errat, & pro corporis habitudine huic febrem acutam, illi tumorem, alicui costendicis dolorem, aut aliquem alium affectum mouet. Hinc quidam qui alias uncti fuerunt per singulos menses febre adeo molesta corripitur ut parum absit, quin moriantur, alioqui sæpe afficiuntur russi, quidam quibusdā a terribilibus, sanguinem ore reddunt, quidam dysenteria, quidam coxendicis dolore infestantur, quos si interrogaueris, statim inuenies calorem nimium passos fuisse. De causis igit morborum tum symptomatum, quæ argenti uiui unctione sequuntur hæc dicta sufficiant.

*Cur unctio ex argento uiuo non inducat paraly-
sim, tremorem, apoplexium & huiusmodi, & ue-
ro qui supplectilia aenea uel argentea in au-
rant ab argento uiuo salia patientur. Ca. IIII.*

INTERIM illud omittendū non est, quod plerisque omnibus & nuac & antehæc non leue negocium facit nimirū qui fieri possit quod unguentū ex argento uiuo paralytim tremorem apoplexium, furdiditatem & huiusmodi non inducat, quum tamen (ut ex dictis præfer-

tim Auicenna patet) argenti uiui uapor fumusue tum isthæc, tum multa huiusmodi effere soleat, huic accedit experientia ipsa, siquidem ij, qui supplectilia tum argentea, tum aenea inaurant, (inaurant uero cum argento uiuo) aliqui tremuli tum uoce, tum corpore, aliqui paralyti affecti, aliqui fardi quotidie cernuntur. Id facile dissoluitur si in memoriam reuocauerimus, quod argentum uiuum ualde quidem refugit calorem, sed maxime omnium ignem, & quod a calido in tenuissimas partes, nepe in fumum sæpe inuisibilem uertitur, in longe uero tenuiorem atque ficiorem, a calido sicco, ut puta ab igne, quā a calido humido; deinde quod quanto tenuior ficiore eius uapor, sumusque fuerit, tanto magis efficaciter spiritus ipsos, qui animæ deseruiunt, dissipat. Ut enim ij membris insiti sunt eidemque; obnixè in herent, ita huius uapor fumusue genitus ab igne, multo maxime tenuissimus, atque ficiissimus in membrorum intima subit, & uolentia sua spiritus insitos interdum dissipat, interdum destruit. Illinc tremores nascuntur, hinc paralytis, hinc apoplexia, nunc curabilis, nunc incurabilis, pro ut magis minusue dissipati sunt spiritus, quippe ij, qui inaurant, ignem argento uiuo supponunt & ab hoc illud extreme attenuatur, at qui unguentum ad ignem quidem plerunque unguentum. Sed non ignis, sicut ibi, unguento subest, quo fit ut neque illud amplissime soluat, neque extreme attenuet, neque admodum ficiet. Summa itaque est argenti uiuum affert paralytim, tremorem, epilepsiam, apoplexiam furdiditatem istis, qui inaurant, quoniam ab igne ad eum attenuatur ficiaturque, ut spiritus corpori ingentitas dissoluere detrahereue possit, nõ affert istis, qui unguentum quā nõ æque his, atque illis in tenuissimas partes diuiditur & exiccatur, cum humidis in utroque oleosis miscet, neque igni æque ac ibi supponitur, quocirca si sanis, nõ aut ægris (id quod oēs admiratur) abest, id non euenit (ut quidā putant) quia peculiare fit illi ægris opitulari, & sanis officere, sed quia illius usus apud sanos alius est quā apud ægros, quod ei modo eodē utriusque uterent, utriusque similiter læderetur, at uero si nonnulli quod unguentum subinde tremore aut paralyti aut epilepsia corripit, id euenit quia cum ualde ficiis argenti uiui commiscet, ut puta cum cinabari, cum sublimato, & huiusmodi unde mirum nõ sit, si ij, qui ficiissimis ex cinabari untunt his affectibus magis obnoxij sunt, quā qui unguentum argenti uiui in ficiissimū cum reficca est, & igni subijcitur, a quo ipsū ut quāto maxime extenuari potest, extenuatur ita deinde tenuissimū, & ficiissimū factū, spiritus nobis innatos euertit, dissipat, atque dissoluit. Hactenus de eo quod argentum uiuum sanis obest & nõ ægris, quodque eius unctio ægris tremorem,

aut paralyſim epilepſiam ue non afferat. iam ad modos, uſu ſq; heius unguenti ueniamus.

De modis, & uiribus unguenti ex argento uiuo.

Cap. V.

Hunus, ſed perquam uariuſ modus eſt: ple-
riq; multis illud admilcent, ut eius uirtuſ corri-
gant, proinde qui ne uenenum ſit timet, illi
theriacam, mithridatiuue addunt quine ni-
miam calefaciat, neue corrodat, refrigerana
ut puta lythargyrom ceruſamue, qui ne refri-
geret, caſeſcientia uidelicet thuſ, aut myr-
riſham, deniq; alij alia prout cuiq; ceſſiſſe, aut
ceſſurum eſſe uidetur. Profecto hi ſi intelli-
gerent illud agere (ut ante dictum eſt) tum quia
in tenuiſſimas partes proſtre diuiditur, tum
quia quicquid ei occurrat natura ſuſile, fundit
& liquat, tot tantiq; mixturis nequaquam inſi-
ſteret. Si, n. diligenter extingatur ſimulq; ali-
cui rei comiſceatur, que non dura ſiccaq; ut
lignuſ ſed mollis facileq; ſuſilis, ut pinguedo
nec ſuida tenuiſq; ut aqua, ſed conſtans craſ-
ſaq; ut butyruſ, ſic nulla plane alia mixtura in-
digebit, quippe ſi nenuſ eſt ea ferme ratio-
ne eſt (omitto poduſ) qua in tenuiſſimas par-
tes a calore diuifum, & in exhalatione couer-
ſum, aut nimiuſ liquat, aut diſſipat ea, que con-
ſtare debet: ſed theriaca, & mithridatiuſ calo-
re, qui minor aliquando requiritur, angit, quo
paſto magis laedit q; iungat. At uero ſi corro-
dit, hoc eſt ſi noſtri corporis particulas putre
faciedo exureduſ exedit (na alio modo ro-
dit duſ attenuare attere ue dicitur) illud in
hoſe noſ per ſe facit. ſi. n. noſ uiaſ quibus conti-
netur, neq; ueſtriculuſ, neq; oſ ubi integruſ ali-
quando deuoratur (ut ante diximus) corrodit
certe ubi poſt unctioſe in corpore (ut anato-
me ſa notuſ fecit) reſiſquitur, partes quibus in-
haeret, perpetuo roderet id quod minime ui-
detur, ſed quod penitus noſ rodatur, abſurduſ eſt
rodit. n. corpus noſtruſ ſi cuſ re ualde ſicca, aut
ualde calida, ut puta cuſ ſale ammoniaco, cum
ſulphure, cuſ alumine, cuſ atramento ſutorio iu-
gitur, quinimo illoruſ facultate loge magis au-
get, tanq; id quod ad penetraduſ maxime coſe-
rat; ueruſ ubi ſine rodentibus, ſine uehemeter
ſiccantibus calefacientibus ue fuerit, noſ rodit. i.
putrefaciedo, exuredo ue noſ exedit, quia illud
ſine in maiores partes coadunatuſ, ſiue in mi-
nimas diuiſuſ niſi aliquid ſui generis, ut auruſ,
plumbuſ, ſtanuſ, argentuſ ei occurrat, aut niſi cuſ ali-
quo ſuſili ualde ſicco calido erodeteue, ut pu-
ta cuſ ſale ammoniaco atramento ſutorio, auri-
pigmento miſceatur; ſemper ſibi ipſi coheret,
& p ſingulas partes obruta, rotundaq; acie con-
ſtaſ, obuiuſ ſibi corpus in minima terere pu-
treſcere, exurereue non pot, que admoduſ q

qua (na & aqueuſ illud eſt) quippe que cuſ ali-
mine cuſ arſenico, cuſ ſublimato inuſta corro-
dat, ſola uero humectat, mollit, refrigerat, ac-
cedit & humor qui in hoſe naturaliter eſt, qu-
nunquam ſine aliqua in craſſitie, ſentoreue
reperitur, tale uero unuſq; q; tm abeſt, ut ar-
getuſ excitet ad rodenduſ aliquid, ut eius im-
petuſ copeſcat, retineat, extinguat. Ceteruſ p ſe
ſoluſ rodit, hoc eſt arſerit, puluerat, & (ut di-
cut) auruſ deuorat, plumbuſ, ſtanuſ, argentuſ quoniaſ
haec & ſubſtancia ſolida ſunt que atteri pot, noſ
aut ſuida, que noſ pot, & poteſtate talia, quale
illud actuſ eſt, exiſtencia cuſ illo ſe ſe miſceri noſ
prohibet. Ideoq; lignuſ ſiccus, & uitruſ, & alia
eiuſmodi ab eodeſ non reduntur, quia licet ab
B alio atteratur, ab illo tamē pp ſubſtantie diſſi-
militudine, ut penetrari nequeunt, ita nec ſe
in uice aggrediuntur, neq; ſe mutuoſ permu-
tat. Contra que ea, que in noſtro corpore ſunt
ſuida, n. & corpuſceta, arg; atq; illud exiſtencia
ab eodeſ penetrari, iuxta ac attenuari queunt.

Porro arborē, tacto circa caudice forami-
ne, ſubinde intro ſuſum interimit noſ rodendo
quideſ, ſed ſiccando, quippe quod per caudiceſ
ſe diſfundet, & ſuo podere deorſum redens,
non ſinit alimētuſ in ſuperiori trahi, & ſe ſe in-
tra magis premens in radiceſ uſq; fertur, &
arborali prohibet contra uero poſt unctio-
neſ p hominiſ oſſa oberrat ea non q; ſiccant,
non q; alimētuſ illiſ impedit, quoniaſ hec di-
uiſa ſunt, non continua, non fixa loco, noſ im-
mobilia, non ab ima tantum parte nutrimentuſ
trahentia ſicut arbor. Quuſ igitur hinc inde
C hac illac, ſurſum deorſumq; moueatur, quatuſ
lythargyros deorſum ſuo pondere incubit,
tantum illa ſuo motu impediunt, repellunt, &
alio uertunt, quibus accedit humoris quali-
tas, qua ueluti totum corpus (ut proxime dixi-
mus) atſicitur, ita & oſſa atſiciuntur. Quod ſi
quadoq; poſt argentuſ uiui uſum aliquoruſ oſſa
putreſcunt atque roduntur, pot id quideſ (citra
gallice labiſ utiuſ) ab argento uiuo contingere,
ſed quia. ſ. uel cuſ iſſ, que putrefaciunt urontq;
miſcetur, uel igniſ dum a ger ungitur, nimis
immoderatus eſt, utpote qui propter ſua ui-
olentia cogat argentum uiuum in oſtium me-
dullas abire, quo poſtquaſ ingreſſum eſt ali-
mentum prohibet, & oſſa ſicut arborem ſic-
cat. aut innatum calorem illiſ auferit, & perni-
cioſam putredinem excitat, itaq; ſi corrodit, ſe-
peſius ex accidenti quam per ſe corrodet, ſi
uidelicet ea, que id praſtare ſolent, illi inun-
gatur, ut auripigmentum, atramentum ſuto-
rium, erugo. hec. n. ab illo in altum ducuntur,
& quato celerius (ut inira quoq; dicitur) tan-
to inſenſius corroduſ, ulcerantq; ; quocirca
magnaſ eius eroſionem timere ſi nihil tale il-
li miſceatur, potius eſt ipſum impedire
quam

quam eius vitium aliquod corrigere, & si enim ubi ex solo argento vino, & axungia unctio adhibetur, tum scularum & fauces & gingivae exulcerantur: id tamen non ab illo, sed ab humoribus, qui in aegri corpore putrescunt (ut ante diximus) contingit, & quia nec impedit se frigidat, neque impedit, calefacit, vanum est huius frigoris, aut caloris, adeo curiosum esse, sicut scribam, igitur modum simpliciorum atque commodiorum, reliquos referam non quo necessarios, utiliores esse putem, sed ne illos omisisse videar. At illud imprimis scire licet, omne quod ex argento vino unguentum conficitur, ad omnem quidem morbum gallicum auferendum valere, praesertim vero ad eum qui non ad exteriora sed ad interiora ut puta ad ossa, maxime reperit. Ulcera omnia praecipue circa cutim celeriter exiccare sanareque; valere item tum ad mitem, tum ad saeuum, & ad nouum, & ad veterem, sed quoniam efficitur cacisimum est, & nonnunquam sine magno timore haec tenus adhibetur in usu potissimum esse contra veterem atque contumacem, qui alijs auxilijs non obedit, & postquam haec omnia iam consumata sunt gummitiones tum recentes, tum leues si in carne fuerint facile tollere, si in osse non facile, & antiquas atque praeduras in carne quidem difficile, in osse autem nunquam haec tenus esse, pilorum desquamum antequam inceperit prohibere, & postquam inceperit sistere succum enim omnem vitiosum qui ad cutim prorumpit, & pilos erodit ad interna trahere, & alio auocare, lippi tudinemque; ex morbo gallico natam & alijs auxilijs rebellem plerumque; sanare oculorum hydropicram (suffusionem Latini uocant, vulgares floceum) ut alias discussi quemadmodum experti sumus, ita in futurum discutere posse atque haec sunt illius utilitates. Nocumenta uero (nisi statim, aut sudorem, aut urinam, aut deiectionem, aut sputum, aut aliquam aliam uacuationem moueat, aut ante motum simul foueat) eum qui ungitur primis diebus carne & facie plerumque; inflari, rubere, sicut eidem caput turbari, attonitum fieri, corpus dissolui, laxari, uires deficere, deinde gingiuas tumescere, putrescere, dentes moueri, linguam in tumorem attolli & interdum una cum labris nigrescere, quandoque delirium aut tremorem accedere; postremo tantam materiam copiam cum tanta foeditate per os exire, ut non solum asistetes, sed et mulieres quandoque illam abhorreat, denique ad extremam extenuationem deducere: sed tum maxime huiusmodi symptomata creantur, quum ille qui ungitur ulceribus quam plurimis scaturit, & ab eisdem quamprimum uendicatur, his enim propter argentum uinum citius in se siccat, humorem omnem in corpore retropel-

lit, qui una cum argento uino pererrans nisi uel aliud ante pegerit, in caput (ut diximus) ascendit & huiusmodi symptomata parit: neque ignorandum est magnopere obesse quibus alius perpetuo fluit, & quibus nimis attracta est, & quibus angustum pectus, aut spirandi angustia & quibus defillatio a capite in thorace & ualde imbecillis, & quibus uena nimium plena sunt, & corpus omnino plenum & quibus nimis extenuati & quibus obesitas angustiae ualde sunt uenae & sanguinem extusissentibus: ut pote quod uenas frangat. Minus uero nocere, si quis in ano fistula, aut alibi patiat (per hanc enim saepe uacuari materiam, quae turgenti similibus facta est) Minus etiam robustis, & ualidis, magis uero macilentis, & debilibus. Inter ea uero ubi aeger ungitur, si circumfusi aeris calor qui ab igne fit, ultra modum existat, ea parere mala, quae diximus; si citraliquare quidem humores in partibus inunctis, sed saepe hos in eisdem relinquere, qui gummitiones quae minime inerant accelerare, & subinde ossa corrumpere, putrefacere & carie afficere solent; imbecillis enim calor motum argenti uini hebetat, & humorum qui ab eodem mouentur expurgationem, impedit; quare illi intus relictis nunc durefcunt & in gummitiones uertuntur, nunc putrescunt, & carnem & ossa corrumpunt. Huius igitur unctiois noumenta & haec et talia sunt. Modus uero quidam est, uidelicet Accipe argenti uini lib. 5.

butyri aut axungiae.

expurgate q. s.

ad spissandum, & argentum uinum extinguedum, hic modus quanto expeditior est, tanto magis est alijs preponendis: In reliquis argentum uinum in primis extinguunt, aliqui cum hominis ieiuni salua diu agitando fere decem pluribus diebus, aliqui cum succo citronali seu citrij, aliqui cum salua, aliqui cum lentore limacum cum oleo amygdalino, cum rosaceo, cum axungia, cum butyro, cum sulphure, & alij aliter, modus igitur alius.

accipe argenti uini unc. iij.

sublimati. q. j.

rhodomellis. unc. 5.

deinde diu agita, mox adde butyri. unc. j.

Hic modus quo pauciora continet, quam sequentes, eo probabilia est, sed quo plura quam proxime dictus, eo inferior est quam ille, aut.

sume argenti uini extrincti.

lytargirij aurei uel

argentei

butyri

sublimati

unc. j.

Misce, talis modus frequens est apud quosdam, communem tamen quam proxime diximus censuram subit.

DE MORBO GALLICO. LIBER. V.

117

Aut cape argenti uiui. unci. iij.
 Styracis liquidi } an. un. s.
 Theriaca }
 misce fiat unguentum.
 Aut fume axungie liquate lib. j.
 Vnguenti Agrippæ
 Marciaton }
 olei laurini } anna unci. iij.
 Terebenthini
 mercurij. i. arg. uiui
 extincti unci. vj.
 sublimati dram. ij.

Modus hic non est negligendus, nisi sublimatum, cum his calidis cutim exurat, rubesciat, in tumorem atollat. sic enim agentum citra cutim ut plurimum retinetur, parum in tro-

penetrat; totusq; suū minime absoluit. aut.
 Accipe axungie liquate lib. i.
 Butyri recentis lib. s.
 olei laurini unci. iij.
 vulpini }
 hyperici } anna unci. v.
 terebenthini }
 styracis liquidi, loti, cum
 aqua chamæmeli & uino cretico.
 unci. ii.
 olei de sulphure unci. s.
 cinnabaris unci. i. s.
 argenti uiui extincti unci. vi.
 sublimati dram. i.
 ceræ q. s.

Eadem ratio huius est & precedentis, propter cinnabarium, & sublimatum.

Aut fume salis ammoniaci dram. i.
 Baccharum lauri unci. i.
 Aquæ vitæ unci. i. s.
 Thuris }
 lithargyri } an. dram. ij.
 Argenti uiui extincti dram. iij.
 Axungie porcine recent. q. s.
 Aut cape argenti uiui extincti
 marchesitæ argentæ } ann. partes
 sulphuris uiui } æquales
 thuris
 lithargyri

Terantur, atque omnia cum acerrimo aceto, reponantur die uno ac nocte, deinde siccantur, accursum terantur addendo olei ro. q. s. fiat unguentum. Aut accipe cinnabaris, picis græcæ an. dram. i.
 succi alij unci. i.
 axungie porcine unci. ij.
 arg. uiui extincti }
 salis communis } an. un. s.

Terantur super lapidem pro unguento, Aut fume vulgaris calami aromatis, radicis mente }
 radicis cedoarie } an. un. s.

baccharum lauri unci. ij.
 argenti uiui dram. iij.
 ol. laurini }
 rutacei } an. q. s.

misce pro unguento.
 Aut cape cerulæ }
 lithargyri } an. unci. s.
 sang. draconis }
 myrrhæ } an. dram. ii.
 mastiches }
 thuris }
 camphoræ dram. i.
 arg. uiui dram. iij.
 axungie porcine }
 ol. laurini } an. unci. s.
 communis }

misce pro unguento.
 ex his quinque modis proxime dictis, primus, tertius, quartus, & quintus pro qualibet unctione singularim consumari possunt: secundus, qualem alij, qui scripti sunt & scribentur, mensuram habent, talem habeto. Singuli uero iuxta id quod ab initio adnotauimus culpa non uacant. Aut cape axungie colatz lib. i. s.

ol. terebenthini }
 mastichini } an. un. i. s.
 laurini }
 nardini }
 styracis liquidi }
 cerati oxicrorei } an. unci. ii. s.
 mastiches }
 thuris } an. un. i.
 myrrhæ }
 lithargyri aurei un. v.
 cinnabaris unci. i.
 rad. inulæ uino albo unci. iij.
 bullitarum unci. s.
 camphoræ unci. s.
 ceræ albæ un. i. s.
 arg. uiui extincti un. viii.

Fiat unguentum.
 Id quale sit ex proxime dictis facile cognosci potest. olim, sieger ualidus erat, totum eius corpus, præter uentriculum, hoc ungebant, sin imbecillis: braccia tantum, & cruro.

Aut fume rad. ebuli }
 hederæ }
 dictami } an. ma. i.
 gentianæ }
 inulæ }
 brionis }
 hermodact. }

Contundantur hæc omnia leuiter, & ex uino cretici lib. xii. ad tertie partis decrementum coquantur, subinde adde.

Amaraci
 baccharis
 chamameli
 ablynthij
 hyperici
 laudulæ
 oregani
 Thymi
 nepitæ
 pulegij
 calaminthæ

Iterum ferueant ad dimidij decremētum,
 mox adde forum roris marini
 primulæ ueris
 saluæ

Deinde modico temporis interuallo bul-
 liant, postea colentur, preloq; exprimantur,
 & huic expresso.

Adde ol. rosæ
 chamamelini
 hypericini
 costini
 terebenthini
 resinæ pineæ

Bulliant ad perfectam uini consumptio-
 nem, interim quum ab igne remouentur.

indantur croci
 cinnamomi
 calami arom.
 ligni aloes
 tryracis ca'an. it.
 ladani
 benzuin
 cinnabaris
 arg. uiui extincti
 sublimati
 aruinæ porcinz
 ceræ q.s.

Hic artificem magnopere ostentat: Nocet
 iis, qui uehementer calidi sunt, & qui cum ca-
 lore alieno luem gallicam patiuntur, & qui
 carne tenera mollique sunt, & tanquam spon-
 gia ad recipiendum prompta, sublimatum e-
 nim & cinnabaris accedentibus aliis ualde ca-
 lescentibus (ut proxime diximus) cutim fe-
 re exurunt, & argenti uiui actionem sapius
 remorantur, ut mirum non sit si absque
 his multo melius, quam cum his interdum
 agat.

Alius modus. Accipe butyri
 Axungia nec ueteris
 nec nouæ
 Theriacæ x. annorum
 Mithridatij
 argenti uiui
 lithargyri aurei
 salis communis

Fiat unguentum s.a. Alii addunt

cinnabaris un.c.s.
 massiches } an. dram. v.
 colophonie }
 ol. laurini q.s.

Lithargyros, theriaca, mithridatium (ut an-
 te diximus) superflua sunt, de cinnabari, uide
 quæ proxime scripsimus, de reliquis reprehē-
 di non potest. Alius modus.

Accipe axungia liquata. lib. i.
 pingued. gallinæ un. iij.
 ol. liliorum alb. un. i.s.
 arg. uiui un. v. plus, minusue
 pul. thuris
 olibani
 massiches
 saluæ
 stichados
 lithargyrij
 cerussa
 aquæ uitæ un. ij.

Inprimis argentum uiuum cum axungia
 in mortario lapideo, extinguitur; mox adde
 reliqua, continue agitando donec ad argenti
 spissitudinem deueniant, deinde duobus die-
 bus plus minusue quo fermententur, dimit-
 tito: postea uitior. Si multa mixtura con argē-
 to uiuo reprehensione careret, hæc certe care-
 ret, non enim æger periclitatur, quod illius fa-
 cultas intra cutim remoretur (sicut in proxi-
 me dicto) neque quod intro subire non pos-
 sit, nam quantum lithargyros, & cerusa refrig-
 erant, tantum & multo plus reliqua tempe-
 rant.

Aut sume axungia a suis membranis.
 purgata, & absq; ignæ colata lib. ii.
 argenti uiui lib. i.
 olibani un. iij.
 cerussa un. ii.
 lithargyri un. i.

Fiat unguentum, extincto prius argento ui-
 uo cum axungia.

Hic modus quo simplicior quam proxime
 dictus, eò probabilior est.

Aut capias axungia purgatæ (ut dictū est)
 lib. s.
 Pinguedinis anatis. un. iij.
 gallinæ un. ii.
 ol. rosacei } an. un. i.
 liliorū alb. }
 arg. uiui un. v.
 lithargyri aurei } an. un. i.
 olibani }
 myrrhæ un. s.

Addunt gallinæ, aut anatis, aut anferis pin-
 guedinem, quando cum morbo gallico mul-
 ti adfunt tumores, quum tamen argentum ui-
 uum axungie duntaxat bene mixtam, illos si
 apti sint detumescere, omnino resoluat, ad-
 dunt

dunt etiam si dolores adsint, oleum liliorum alb. terebenthina, & baccharum lauri quum ta men argentum uiuum defensionem soluen- do, dolorem summoueat.

Alius modus.

Accipe axungie liquatae lib. i. s.
 argenti uiui un. viii.
 ol. laurini un. i.
 Theriacae }
 mastiches } an. unc. i.
 thuris }
 myrrhae }
 succi fumarum un. i. s.
 lithargyri } an. unc. ii.
 ceruise }

Misce, fiat unguentum.

de hac mixtura satis ante disputauimus.

Alius modus. Sumas axungie colatae un. iiii.
 argenti uiui un. ii.
 thuris un. i.
 ol. de iunipero un. x.
 aqua uitae un. i.

Misce, fiat unguentum.

Oleum iuniperi forte miscet, quoniam id contra dentium, & neruorum, & articulo- rum, ac totius corporis dolores, a frigido pro ueniens potissimum ualere putatur, id quod si cum hoc unguento praestaret, optimum factu esset illi commiscere: uerum id experientia declarabit, si quidem id oleum cum argen- to uiuo experiri multum periculum, quod ad ipsam attinet afferre potest, reliqua quantum commixta profint, ex proxime dictis facile sci- re licet.

Alius modus.

Capias axungie colatae }
 Pingued. gallinae } an. lib. s.
 anatis }
 olei liliorum alb. }
 rosacei } an. un. i.
 laurini }
 thuris }
 mastiches } an. unc. s.
 mirrhæ }
 saluie } an. dra. vij.
 stichados }
 lithargyri aurei un. i.
 unguenti Dialtheae un. ii.
 argenti uiui un. v.
 aqua uitae un. i.

Misce, fiat unguentum.

Valere dicunt ubi tumores antiqui sunt, & praeduri, neque solum solitas corporis partes esse tum inungendas, sed etiam eas, quae tumoribus affectae sunt.

Alius modus pro diuitibus (ut dicunt) & aequae ualens atque praedictus.

Accipias maseris }
 cinnamomi } ann. un. s.
 garioflorum }
 granorum paradisi dra. iiii.
 rosarum rubearum } an. dra. v.
 corticum citri }
 nuces moschatae un. iiii.

Contundantur omnia, & in aqua com- muni per diem infundantur, postea impone axungie porcine ueteris lib. v. deinde bulliat quoad aqua consumatur.

mox cape dictae axungie lib. ii.
 argenti uiui un. vii.
 thuris un. ii.
 ceruise } an. un. i. s.
 lithargyri }
 stichados } an. un. s.
 mirrhæ }

Misce in mortario lapideo semper agitan- do, in fine adde moschi resoluti in oleo rosa ceo scop. s. fiat unguentum. Id ut precio- sius est, ita minus necessarium, non enim ali- ter diuites, aliter pauperes curare oportet ea- dem namque apud omnes est medicina: sed si quis uti uelit, impediri non debet: minus enim laedetur, quam si multis ex supradictis utatur.

Aut argenti uiui saluie succo extincti.

unc. iiii.
 ol. ueteris un. iiii.
 ol. thuris (ut autem sicut oleum mastichinum) un. ij.
 ol. mastichini un. i.
 pingued. porcinae un. ii. s.
 ol. laurini un. i. s.
 cere uirginis un. ii.
 dialtheae un. i.
 thuris }
 mastiches } anna. un. i.
 sagapeni un. i. s.

Fiat unguentum secund. ar. in fine adden- do argentum uiuum.

Id utilius est, atque tutius quam proxime dictum.

Alius modus.

sume argenti uiui saluie succo extincti un. v. plus minusue.
 Axungie porcinae colatae un. xiiii.
 pingued. gallinae un. ii.
 ol. iuniperi un. i.
 thuris }
 saluie } anna. dra. vii.
 lithargyri }
 ceruise }

Misce, fiat unguentum s. a.

Aut axungie porcinae }
 urinae } an. un. iiii.
 pingued. gallinae }
 ol. li.

ol. liliorum alborum } an. un. ij.
 ol. laurini }
 arg. viui extincti un. vi.
 Pinguedines non liquentur, sed extractis
 pelliculis in mortario diligentissime teran-
 tur, deinde argentum viuum iam extinctum
 sensim admisceatur.
 post adde puluerem thuris,
 mastiches }
 myrrha }
 ammoniaci } an. un. s.
 styracis }
 saluiz }
 floechados }
 lythargyrij }
 cerussa }

Fiat unguentum.
 Aut butyri diligenter loti un. iiii.
 arg. viui succo saluiz extincti un. ii.
 succi limonum un. vi.
 sublimati g. i.
 cerussa un. i.
 lithargyri un. s.

Fiat unguentum
 Ex dictis uidere licet quantum hi modi
 ualeant, sunt uero non spernendi. & si qui a-
 lii his similes, in usum admitti possunt.
 Alius modus.

Cape axungia porcine depurata & sine sale
 lib. i.

argenti viui succo saluiz extincti. un. iiii.
 olei antiqui un. iiii.
 olei thuris un. ii.
 olei mastichini un. i.
 ol. laurini un. i. s.
 fecis operis apiarij un. ii.
 dialthez un. i.
 thuris } an. un. i.
 mastiches }
 serapini un. i. s.

secundum artem fiat unguentum.
 Mox pro pituita, & bilis rum atra, tum flaue
 redundantia uariant, tanta cum subtilitate,
 ut non solum legentes, sed seipos sepe la-
 teant, porro unguentum id quo minus ha-
 bet argenti viui, eo minus efficax est, in cate-
 ris non magis dampnandum qua reliqua per
 quam multis commixta.

Alius modus
 Assume axungia porcine colatz. lib. i.
 ol. chamamelini }
 anethini } an. un. i.
 mastichini }
 laurini }
 styracis liquidi dra. x.
 radicum inule } an. un. iiii.
 ebuli }

Schoenanthi } an. parum
 Stichudis }
 euphorbij un. s.
 Vini odorati lib. j. s.
 Omnia simul bulliant quoad uinum absu-
 matur, deinde exprimatur, expressioni adde.
 lithargyrijs aurei un. vij.

thuris }
 mastiches } an. un. vj.
 terebenthinae clarz un. j.
 argenti viui cum salua extincti un. iiii.
 cerz, albz }
 Refine pinea } an. un. j. s.
 fiat unguentum. v. ar.

Mediocrates vires habet, tum multę mixtu-
 ra, tum euphorbij reprehendi potest, il-
 lius quidem quoniam argētum viuum (ut an-
 te monuimus) paucioribus eget, huius uero
 quoniam id nimis calefaciendo, cutim adeo
 exurit, ut argenti viui penetrationem circa cu-
 tim remoretur, & impediat, quemadmodum
 de sublimati, & cinnabaris cum illo mixtura
 paulo ante docuimus.

Alius modus
 Cape axungia porcine liquata un. vj.
 (alij un. iij.
 Sed tunc nimis uehemens unguentum fit)
 Argenti viui un. iiii.
 Styracis liquidi } an. un. s.
 theriaca }

miscē, fiat unguentum. s. ar.
 id efficacius est proxime dicto parumque
 distat ab eo quod omni censura nactat, quoad
 mixtura conditionem.

Aut fume axungia porcine purgata un. v.
 olei laurini }
 Argenti viui extincti } an. un. ij.
 cerz munde }
 thuris albi }
 mastiches }
 salis communis un. viij.
 succi plantaginis }
 fumi terre } an. un. ij.

fiat unguentum secundum ar.

Alius modus
 accipe unguenti aragon un. vj.
 butyri recentis.
 bene loti un. iiii.
 axungia suilla un. ij.
 argenti viui un. iiii.
 Mastiches }
 Colophonie } an. un. s.
 Camphore }
 gummi arabici }
 ol. laurini }
 myrrha }
 styracis } an. un. vj.
 bdelij }
 misce,

misce, fiat unguentum s. ar.

Hoc utuntur in temporibus mediis, & teporaturis neq; calidis, neq; frigidis. Vbi uehementius illud efficere uolunt, pro un. iiii. argenti uiui, sex imponunt.

Aut. Cape unguenti aragon un. vi.
 axungia suilla aqua }
 rosacea lota } an. un. iiii.
 butyri eadē aqua loti }
 camphoræ un. s.
 bdedij }
 styracis } ann. dram. iiii.
 myrrhæ }
 olei nenupharini un. iiii.
 mastiches }
 gummi arabici } an. dram. ii.
 colophoniz }

misce, fiat unguentum s. a.

Hoc uero per æstatem, & ad calidam temperamentum utuntur.

At per hyemem, & ad frigidum temperamentum infrascripto, uidelicet.

Sume ung. Aragon un. viii.
 butyri loti cum aqua saluiz }
 pinguedinis equinz } an. un. iiii.
 ol. laurini un. v.
 mirrhæ }
 aloes } an. un. i.
 croci }
 styracis }
 bdeli }
 mastiches un. i. s.
 mithrida }
 theriace } an. un. s.
 arg. uiui un. iiii.
 petrolæ un. iiii.
 sulphuris un. ii.

misce, fiat s. ar. unguentum.

Interdum uehementius conficiunt addentes pro un. iiii. argenti uiui un. vi. interdum imbecillius, ut puta pro un. iiii. un. ii. aut iii. admonentque per æstatem nunquam plus argenti uiui quam un. iiii. imponendum, quādoquidem ob æstatis calorem uires nimium resoluantur.

Aut accipias,
 ol. Chamæmelini }
 anethini } an. dra. ii.
 laurini }
 irini }
 rosacei }
 terebenthinz un. i.
 axungia suilla recentis lib. s.
 lithargyri aurei }
 cerussa } an. dram. ii.
 sublimati pul. }

Bulliant simul, quum ab igne remouentur adde cineris uitis.

thuris }
 mastiches } an. un. s.

A Omnia simul misceantur, ad unguenti formam, conficiantur postea cape argenti uiui extincti un. iiii.

styracis liquidi un. i.
 Misce omnia simul in mortario, diligenter persentur quoad probe simul mixta fuerint, & in unguenti formam redacta.

Hac unctione quidam indifferenter utuntur tam in calidis, quam frigidis naturis, tam æstate, quam hyeme, & mediis temporibus. Haftenus de uariis ex argento uiuo unguentorum modis aduersus gallicum morbum, quibus adeo uariè medici utuntur ut, magis quid sibi quisque persuaserit, appareat, quam quid euidenter compererit.

De usu unguentorum ex argento uiuo.

Cap. VI.

V S v s horum ita se habet, omnes postquam præparatum, & uacuum corpus est (quemadmodum 3. lib. docuimus) unguentum apud ignem quoad fieri potest uehementissimum, quo unguentum magis intro penetraret equippe quum argentum uiuum (ut diximus) maxime refugiat ignem, quo hic uehementior est, eo magis illius motum accelerare uideretur, & copiosorem efficere purgationem; quo autem debilior, eò magis tardare, & purgationem, aut prohibere, aut minuere, quidam uero ante cibum tribus ad minimum horis, tum mane, tum uesperis à genibus ad usq; pedes, & à cubitis ad usq; manus uniuersas unguunt, quidam mane tantum, sed ab humeris ad extrema manuum; & a coxis ad pedum ultima, quidam dumtaxat tertia post cænam hora primum à pedibus ad genua, subinde à cubitis ad manus, ac si uirtus fortis, & morbus uehementis fuerit, inguina etiam unguunt, & ilij ossa, & scapularum articulos: quidam imitati mesuem, qui unguentum pro scabie quod argentum uiuum recipit, describens, manuum palmas unguendas, & non alia membra iubet, has easdem, & pedum plantas ad magnum ignem dumtaxat unguunt. Omnes uero ne principale membrum aliquod unguatur, præcipiunt. Quod Aul. 4. primi. ca. i. & 7. 4. à medicamentis fortibus, quale est unguentum ex argento uiuo in membris principalibus temperandum esse iubeat, ex ijs tamen aliqui; si caput aut thorax gummitiones patiantur, nihilominus has partes inungunt: scrotum uero ne unguatur admonesciunt, quod subinde acri pruritu afficiatur, & pelle exuatur. Tantum uero unguenti singulis uicibus adhibent, quantum argenti uiui dra. i.

aut

aut dram. ii. & ad summum dram. iij. ablu-
 mat: his enim præscribunt. debile, mediocre
 ualidum; unctiōe adhibita quidam fascijs
 uncta membra innoluunt: quidam stupa can-
 nabina; mox hominem in cubile calidū clau-
 so cubiculo locant tectam undiq; pannis la-
 neis aut pellibus: forte, ut extrinsecus magis
 calefacto corpore promptius ad interna fera-
 tur unguentum; sed ipsi dicunt, ut sudorem
 ciant: idque per horam integram, dein per
 alteram tegmenta paulatim minuunt, & su-
 dorem abstergant; tertia quiescere sinunt;
 his transactis cibant, non autem sicuti de li-
 gno guaiaco fumendo dicebatur, sed longe
 alter: exhibent enim semper aut gallinæ car-
 nes, aut phasian; aut perdicis, aut autum nō
 aquatillum, aut legdi, aut utuli, non assas qui-
 dem sed elixas; si deuorare nequeunt, pin-
 sunt, & uocatum pitatum ex eisdem confici-
 unt, subinde propinant: dant, & oua, præ-
 bent uinum ualidum album optimum, sæ-
 pius absque aqua: in summa id maxime stu-
 dent, ut æger, & optime & liberaliter nutria-
 tur: magnopere enim timent ne uires eius
 ab unctiōe nimium resoluantur. quidam
 per uer duntaxat unguunt, alii & per uer, &
 per alia tempora, modo que dicta sunt ser-
 uentur, per hyemem calido cubiculo donec
 unctio absoluitur, ægrum continent: per æ-
 statem temperato per autumnum, & uer ad
 calidum inclinante. quidam unguunt quoti-
 die nisi quid impediatur adaque nonum diē.
 Interdum usque ad duodecimum: rum quic-
 quid euenit ulterius non procedunt. neque
 permittunt interim linthea, camillasue mu-
 tari, sed usque ad unctiōis finem eadē que
 ab initio teneri præcipiunt. Quidam quoad
 dentes doleant, & materia per os aut per al-
 uum aut per cutim accedere sudore satis exi-
 re cernatur, simulque dolores, gummitio-
 nes, ulcera, & reliqua remittantur: neque die-
 rum numero, sed his apparentibus unctiōni
 terminum præfigunt, adeo ut si quindecim
 diebus, aut pluribus adhibita unctiōe ni-
 hil mutatum sit, sistendum non esse uelint
 priuquam antedicta appareant; nisi forte
 uirtutis defectio contingat, aliqui, si alius
 præsentis unctiōis astringatur: mane ante illā
 præsentis scrop. i. pil. Alexandro attributarū
 que habent.

helleboni nigri	} an. dram. i.
turbith	
scammonii	
agarici	} an. dram. s.
rhabarb.	
epithymi	

E	felis gemme	} an. scrop. s.
	maistiches	
	aniforum	
	cinnamomi	
	gingiberis	

Milce, & cum syrupo ros. quem solutium
 appellat, fiat massa, ex qua cape, quod dictum
 est. Admonent ij non utendum esse forti vn-
 ctione ultra nonum diem, mediocri ultra de-
 cimū, imbecilla ultra duodecimum. Secun-
 do tertioque die ægrum, qui nuper infestus
 est, deterius habere, quarto dolores remitti,
 ulcerum crustas minui, dentes dolere, gingi-
 uas ulcerari: qui uerò iam diu inquinatus est
 ad sextum usque diem grauius infestari: po-
 stea pristinæ sanitati materia per quam mul-
 ta per os plerunq; manante ferè omne resti-
 tuti, finita (ut dictum est) unctiōe: insituito
 huius gratia balneo, corpus, præcipue uerò
 uncta membra, lauant; lauant uero mane an-
 te prandium diebus minimum tribus nunc
 quotidie nunc alterno quoque die: lauacra
 quisque fingit, prout sibi uideatur, horum ali-
 qua idonea proxime dicentur optima sunt
 ex fursure, maluis althææ radice, semine lini,
 fœni græci, & huiusmodi. Hæc de usu unguen-
 ti ex argento uiuo pro ut alii tradiderunt, ut
 uerò is redarguendus non est, qui nono die
 rum numero unctiōem præscribit, (non. n.
 dies aliquis unctiōis terminus, sed, ut arbi-
 tror, plerunq; intra hos dies gallici morbi
 materia per os, aut per alias uias expurga-
 tur) ita tutum non est, si post duodecimum
 nihil mutatum sit usque ad uicesimum, & tri-
 cesimum, & ultra inungere, & materia exi-
 tum expectare.

De occasione administrandi unguenti ex argen-
 to uiuo. Casj. V. II.

VI id efficacissimum esse uident, pu-
 rantque pro eius usu nihil referre, qua-
 lis morbus sit, quale corpus, quale cœlum,
 que ætas, quod tempus anni, nullam sanè in
 eo administrando, modo præparatum sit (ut
 diximus) corpus, occasionem respiciunt: qui
 dam uerò in anni temporibus eam tantum
 statuunt, alij enim uere magis quam alio tem-
 pore illud prodesse credunt, alij hyeme, alij
 circa ueris initia. Porro si morbus iuxta sæ-
 naturæ impetum (ut 2. lib. declarauimus) ad
 exteriora prorumpat, leuis an grauis fuerit
 importunum est aduersus eum cum hoc un-
 guento pugnare; quippe quod ad interiora
 uiolenter pellit, ille uerò ad exteriora spon-
 te meat. In muliere quoque si membra pro cō-
 ditione sua sortiatur, & in puero, et in senē, &
 in hominē succi pleno tutum nō est, ut enim
 mulier

mulier per menstrua purgari, ita illud contra sursum ad caput repere, & superflua ducere solet & ut puer tenera substantia consistat, ita illud hanc nimium liquefacie atque dissolvit, & senex ut paucos spiritus habet, ita id illos prompte destruit, & succi plenus ut distillatione citata grauer offenditur, sic id & bona & mala, quae sunt in corpore liquefaciens, & in caput pellens aut trahens infensissimam distillationem excitaro. Ex anni temporibus aetas non modo contraria est quoniam ad externa reuocatur, illud uero ad interna uergit, sed etiam quia magna per os uacuatione sequente necesse est hominem difficulter nutrir, ualde debilitari, & mortis discrimen subire, & haec eo magis contingere quo regio calidior fuerit, huc accedit, quod per estatem hominem calorem extrinsecum si augeatur, pati nequit. Id uero nisi calor tum loci tum circumfusi aeris auctus sit, aere in corpus subit, & aere tum sputum, tum alias uacuationes mouet. Nunquam uero non periculosum est uel eo nomine, quod materiam uere omnem ad caput coarctat, subinde confertim per os ducit cum tanta foeditate, inquietudine, labore, desperatione, ut mors quilibet per id tempus eligenda magis esset. Sed res admonet ut quando sit huius praesidij exhibendi occasio, explicemus. iam enim potius quando non sit, quam quando sit, ostendisse uidemur. Huius igitur ad ministrandi occasio tum erit cum morbus contra suam naturam impetum (ut 2. libr. diximus) ad interna feratur, & carnes iuxta ac ossa depascunt. omneque aliud curationis genus effugit, neque, decocto guayaci ligni, neque Sarzæ parillæ, neque chynæ radice obedit. Sanus est enim tandem id anceps auxilium experiri, quam nullum, & si namque, certa fiducia non est, dubia tamen spes certa desperatione potior existit.

Maiores uero fiducia est si fistula uel in ano uel in alia corporis parte fuerit, si aegrotus de capite, in uentriculum subinde per alium distillationem paulatim & modice prodire solet, utrolibet enim modo magna materiam portio, quae per os cum tanta molestia excerni debebat, per haec loca euacuetur: adeo ut aeger minus multo periclitetur. Minus etiam periculi subest, si dum unctio fit, nulla fatis adsit, statimque expuere, uel egerere egrotus incipiat si dum os & palatum, & fauces incale-

scunt, siccantur, sitisque ingens oritur, tunc adhibitis idoneis remedijs haec partes facile humectentur, & sitis extinguatur, acceleratur enim per os paulatim euacuatio, & ne confertim & cum periculo prodeat, impeditur, ac licet mulieribus, securum non sit, minus tamen hic officit quae copiosa menstrua habere solent quam quae pauca aut nulla, minus tamen his tum uiris, quibus latiores sunt meatus ex pulsonij, ut uescicæ, alui, palati, narium, & huiusmodi, quibus ulcera magna sunt intus & foris quam quibus integra uide quaque curis est. Interdum enim per uterum, interdum per alias uias ubi ualde reseratae sunt, interdum per magna ulcera, imminens uacuationis periculum summo uentur, utpote materia quae in os magno cum impetu, & summo cum uitae discrimine irruptura fuerat, aliunde diminuta, subinde modice istrumpat. Magis etiam a periculo aberit, si semel interdum, & mane tantum (ut diximus) unctio fiat, cum hac obseruatione, ut quum primum os ualde siccat aut ualde incalefcere una tum spiritu ceperit, tum remoueat, si uacuatione iuxta succedat, sin minus, rursum triduo, quadraduoue adhibeatur sed si postea uacuatione succedat aut non succedat ab unctioe cessemus si interea aurum ore (ut quidam laudant) teneatur, argentum enim uinum illuc ferri dicunt, & intus in corpore nequaquam relinquit. Quoad uero anni tempus, circa ueris initia, opportunissimum est, si enim hoc medicamento nimis inanitur aeger, si uehementer extenuatur, si ualde imbecillis sit, iuuuissima constitutio sequitur, quae tum in scaurando, tum replendo, & roborando, maxime omnium idonea est, cetera tempora magis suspecta sunt, aetas quidem quia nimium resouit, Autumnus quoniam extenuatis, nimiumque inanitis obest eadem quoque hyemis ratio est.

In regione quoque frigida, quia in hac morbus gallicus ad interna frequentius quam ad externa migrat frequentior est illius occasio, quam in calida, illic enim circumfusus aer ad interna morbum pellit, hinc ad externa trahit, & licet euacuatio quae ad interna ducit qualis ista est quae ab argento uiuo gignitur huic morbo naturalis, non sit, quia tamen hic in locis frigidis intro ferri solet; non contra, sed secundum morbi impetum illa nunc fiet, id igitur unguentum experiri magis conducet in Germania, quam in Hispanijs, magis in callijs quam

in Italia, magis in Gallia cisalpina, quam in magna crecia.

Utrum artis inuentum sit, quod unguentum ex argento uiuo morbum Gallicum tollat. Cap. VIII.

SARTIS de occasione metuoque ne quis nisi inuium putet; deinceps dicamus, utrum artis inuentum sit quod unguentum ex hydrargyro luem Gallicam sanat. Profecto si artis inuentum occasione commoda, experimento certo, & experiendi ratione facili constituitur. Tale quidem alicui sine controversia esse uidebitur. Id namque in prompta se offert nobis; passim enim inuenitur, neque momento dureret, quod autem certe, & non fallaciter sanat, testantur meretriculae; quod uero facili sit eius experiendi ratio illuc constat, quia & facile paratur, & sine difficultate adhibetur aegrotis, licet etiam hinc suaderi, quia ubi semel interdiu, praesertim mane ante prandium, administratur, tunc medicus meriri uires eius facile potest; & quom os incallescere sitim moueri, & spiritum calidum sentiri perceperit, sistere: & os interim paulatim humectare, ne propter sitim retineatur ea, quae per os sit euacuat, si haec sequatur, potest non amplius ungeri; si minus rursum potest ungeri donec illa sensum succedat & minime laedet id quod ipsius artis est. Praeterea si ars ab experientis differt, quod haec cum ratione illa secundum rationem fiat uero (ut proxime docuimus), notum est quam obrem unguentum ex argento uiuo luem gallicam caret. Id certe artis, & non solius experientie inuentum erit; quam enim iam satis constat, quod agat, agat uero non (ut inquit) occulte, sed quoniam argentum uiuum a calore (ut ante quoque differui mus) in tenuissimas partes diuiditur, & natura fluidum est, & semper sibi ipsi cohaerere nititur, ratio experientiae conuincta erit; ubi uero haec ambo simul coeunt, ars ipsa constituitur. Artis igitur inuentum hoc esse uidebitur & non ut ante haec solius experientiae. Sed contra quis ibi, negabitque artis inuentum esse quoniam difficilis est eius experiendi ratio: quippe non solum quod facile pareretur, facileque a medico administraretur huic satis est, sed etiam necesse est quod facilis directio sit ad eius effectum circa sanitatem, hoc est quod uerus artifex id ipsum facile dirigere in opus co-

gnouerit, sic enim ars ab experientia distinguitur; experientia enim ut de praeteritis certa est, de futuris autem anceps, ita experimentum omne, utpote unguentum ex argento uiuo quod haec Gallicam sanat, ex praeteritorum obseruatione tale quidem esse affirmat; sed unum in futurum quoque id certo posuit, ambigit, utpote quae illius uires probe non intelligat; uerum ars, quia rationis est particeps, quae nos ad expediendum dirigit, ipsius experimenti uires dirigere cognoscat, oportet. Cognoscit uero secundum sensum (sensui enim potissimum inheret) cognitio autem, quae sensu habetur facilis atque euidentis est; facillius igitur atque euidentis ratio quoque sit, quae nos ad experiendum unguentum ex argento uiuo dirigit oportet. itaque si artis inuentum est, uerus medicus id ipsum facile dirigere in opus intelliget; quinque illud administrabit, minime titubabit, recte an non recte administraretur. Sed eum haec nemo, de aegrotis cui unguentum, hoc adhibet, secutus sit; inuentum artis profecto non erit, spes enim eius saepe frustratur, & magno cum periculo saepe curatur aliquis quem medicus huius operis curandum susceperat, & contra facile, sanatur quem difficulter euasurum timebat: neque id euitare in tanta uarietate corporum adhuc potuit. deinde medicum facile metiri posse illius uires, si quem admodum prompte dicitur ita prompte succederet, uerum quidem esset, sed quia longe secius euenit, quam dicitur, ideo nihil est quod in medium assertur eo quod illud facile moderari potest medicus; nam praeter alia si dum ungitur aegrum, uehementi igni exponat, saepe argentum uiuum dissipatur & sudore immo citato in fumum uertitur, exitque de corpore priusquam proficiat, id quod te la linea supra aegrum dum ungitur, extensa facile monstrat, granula enim argenti uiui frequentia sub illa cernuntur, aut si interius penetrat propter uim ignis inimicam, in ossibus inculcatur, atque hinc amplius amoueri non potest & mala, quae ante diximus, assert, sin exiguo igne utatur, carnes tantum attingit, & aut parum admodum, aut nihil iuuat, neque sequitur actus inuentum esse, quoniam experimentum (ut monuimus) est certum, & eadem ratio consentit, ac si ratio quaelibet una cum experimento artis inuentum constitueret, plane constitueret, si ratio esset quae recte agere seu fauere doceret, quippe non omnis ratio est artis ratio, quae enim scientiam parit, scientiae est non artis, quae opinio-

ne n. opinionis est nō artis, quæ coniecturam, coniecturæ est, non artis, sed quæ nos in opus recte dirigit, hæc artis est, antedicta uero ratio non in opus, quidem dirigit, sed in animum, causam operis inducit, docetque non agere, nec facere, sed agendi, faciendique causam explicat: proinde non rem facere, sed scire nos monet non enim satis est ad artis inuentum constituendum, id quod proponitur, quoniam a calore in tenuissima minuitur, ac natura fluidum est, & sibi ipsi semper in nititur, ideo liquare, dissipare uel, sed etiam nosse oportet secundum id ipsum, gallicam luem facile, expedite, recteque curare; Sic enim artificiosum esset; quod quum minime contingat, inuentum artis ferme non erit. Huc accedit quod uite discrimen sæpius affert, id quod ab arte omnino alienum est, sæpius etiam ad extremam uacuationem deducit, sæpius plurimum & repente simul euacuat; Vtrunq; (ut inquit Hip.) fallax est, quod autem fallax quatenus tale, artem extra penitus est.

Præterea medicus in faciendis euacuationibus naturam aliquo modo imitatur, nunquā uero natura per os euacuat quemadmodum id unguentum ubi luem gallicam sanat. In hoc igitur opere ut medicus naturam nullo pacto sequitur, ita secundum artem nequaquam ager.

Ad hæc Auicenna inquit, caue ducas uacuationem super membra principalia, euacuatio, quæ hoc auxilio habetur per hæc eadem fit, maxime utriusque cauenda erit. sic etiam fen. 7. quarti can. longa, inquit, illud in quo ponitur argentum uiuum extinctum quantum poteris a partibus stomachi, & membrorum nobilissimum, licet enim foris talibus membris non adhibeatur, intus tamen ut per eorum aliqua in caput transeat, necesse est.

Adde quod Hip. inquit, si uacuatio, qualis fieri debet, fiat, confert, & bene toleratur. id uero præsidium & quandoque confert, nunquam tamen bene toleratur, nō igitur uacuat quale oportet, nec est a quali oportet. proinde non artis inuentum, sed antisfolius experientiæ, aut coniecturæ erit.

Quomodo unguentum ex hydragyro minus periculose adhibeatur.
Cap. V IIII.

CAETERVM arti quodammodo propinquum erit, si uerbi causa mulieribus & uiris administratur quibus uenæ latiores, sed minus plene, & quibus expulsiuum uite satis aperta sunt, quibus intus & foris ulcera magna

quibus fistulæ, quibus ad intima morbus repit, & iam ossa depascitur, quibus nullū aliud auxilium relinquitur, his uero si absque fistulis, absque ulceribus sunt cutim pluribus in locis aut exulcerando, aut ferro candenti, aut cauterio (ut dicunt) potenciali, aut uicatorio in brachijs, in tibijs, tribus aut quatuor, aut pluribus, ut moris est: si semel interdiu maneat tantum ante prandium (ut exposuimus) unctio fiat, idque triduo, aut quatrinduo amplius, quousque os siccari, calefcereque una cum spiritu sentiatur, subinde aut uacuatio succedat aut ager in melius proficiat, Si eo tempore quo calorem externum, ubi augetur, facile ferimus, præsertim autem uere adhibeatur, alio

qui per aestatem, quia calor exterior difficulter fertur, sæpe frustra fit: Si neque ultra nouem dies, & ad summum quatuordecim unctio prorogetur: uiterius enim & si quandoque sanitas sequitur, magno tamen cum periculo sequi solet: si quum ingens sitis, uehementis siccitas in ore gignitur, sæpe sæpius, & sensim unct. j. aquæ hordei aut decocti ex adiantho, ex melisso phyllo, ex boragine, & gallinacis ex carnibus leuibus, & huiusmodi, egro propinetur, hieme calidum, æstate semitrigidum, id enim & si nullius fere momentū esse uidetur tanti tamen est, ut impedimētum omne summozeat, quod siccitas atque sitis inducit, quominus moderata purgatio subsequatur: Palatum enim & fauces & reliquas oris partes paulatim humectans, meatus omnes qui propter siccitatem expurgandæ materiæ ineptierant, aptissimos reddit, & purgationem (quæ alioqui propter sitim atque siccitatem diutius quam par est, retinetur & subinde nimis repente cum magno uite periculo prorumpit) citius incipere & moderatius succedere facit. At uero qui putat tantam humoris copiam quæ ad os magna, cum molestia, magnoque cum uite discrimine fertur, prohiberi posse, si uidelicet sensim ad aluum trahatur, ut antequam fluere incipiat, natura per leues purgationes singulis diebus affuescat, hæc eandem per aluum euacuare, existimat quidem id quod salutare esset, modo succederet, sed utrum succedat necne, ualde dubium est.

D enim tunc uacuatio per os quoque sequatur, periculum est ne frequentibus purgationibus æger ante nimis debilitatus sufficere possit. Si uero non sequatur, periculum est ne alui fluore uiolento utpote humoribus fere omnibus confertim ad aluum irruentibus, repente deficiat, aliter enim contingit ubi medicus naturam ad aluum mouendam suis medicamentis frequenter irritat, aliter ubi natura sponte sua humorem illuc (ut paulo

ante docuimus) mittit, & subinde sensim enacuat. Hæc ferè prout unguento ex argento uiuo uti expedit attendenda esse consulimus, his proximum est prout non expedit de hoc eodem loqui. Quippe quum adeo uiosèrum, adeoque periculosum sit, In uniuersum nulli expedire uidetur: magis uero noxiu esse peroris, & ualde senibus quam uiris, magis puellis quæ nondum menses experte sunt, quam quæ iam experte sunt: magis ætate quam hieme, magis autumno quam uere, magis ubi cum pilorum deluuiio morbus est, quam ubi absque hoc: magis ubi ad exteriora quam ubi ad interiora, & usque ad ossa reperit: obesse præterea cõsuevit his, quibus alius perpetuo aut nimis fluida, aut nimis affricta est: quibus a capite in thoracè fluxio excitatur, quibus angustia uenarum, quibus erysipelata sæpe contingunt, quibus hydrops, inflat: sanguinem expuetibus, ualde rubicundis, succi plenis, obesis, ad extremum extenuatis imbecillis, lienosis, difficulter minguentibus: denique tanta est eius inconstantia, ut nunquam omnino exactè administrari possit, quum enim nimio eius usu nocere times, parum proficis, quum eo quod satis sit, lunare cupis, sæpe numero ualde ledis, adeo difficile est illius uires metiri, & rectum ab eo quod non est rectum in illo discernere. Dictum est igitur quibus magis minusæ periculosum sit unguentum ex argento uiuo.

Quomodo sit his malis, quæ unctionem argenti uui sequi solent, occurrendum, primumque de capitis, fauceque tumore, ac rubedine, deque oris faucium, & spirationis tum calore tum siccitate, ac obiter de faucium ac lingua inflatione.
Cap. X.

DE INCEPS mala quæ id sequi solent corrigere anteuertendum talia sunt capitis & faciei tumor ac rubedo, siccitas calorque oris, palati, faucium, spiritus; affricta alius; dolor, ardorque gutturis, & linguæ; simulque lingue inflatio, dentium item motus, nigredo; gingiuarum, faucium & palati ulcera, incoope uirū imbecillitas; nigritia: uacuatō per os importuna, ubi impedimentum, alium fluor, dysenteria, sanguinis sputum argentum uiuū intra corpus retentum, his omnibus facile occurretur, sit ea quæ alijs priora sunt ubi apparent, statim prohibere tentemus: hæc sunt capitis facieque tumor, ac rubedo, deinde oris, palati, faucium & spiritus calor, ac siccitas: sanè id assequemur, si tum unctio, unde motus initium hæc omnia sortiuntur, uno die aut altero

intermittatur; si ne sit quidem cessent, tum penitus interdicator; interim neque capiti, neque faciei quicquam adhibendum, sed sputum omni ingenio, cura, diligentia prouocandum, sic enim primo tumor, subinde rubedo tollitur prouocandū uero non his quæ acria sunt (hæc enim licet sputa uel quadam eliciant, ubi tamè oris caliditati applicantur, ab eoque molliuntur, & feruescunt ipsum uicissim recalescunt atque accendunt) sed humectantibus, & leuiter refrigerantibus: quippe quæ oris, palati, & faucium siccitatem, atque calorem temperantia, meatus (ut paulo ante docuimus) aperiunt, & sputum mouent, neque his confertim & semel utendum sed paulatim & sæpius, quo simul spirationis calorem atque siccitatem morderemur, sic enim sensim in pulmones per quas epiglottis, ubi clauditur, rimulas, relinquit, deicēdēt. Alioqui si confertim & semel adhiberentur, aliquantisper conferrent; sed calorem subinde magis accenderent. sin confertim & sæpius, innatum calorem prope extinguerent, potus enim copiosus semel absumptus, non semper, sed ad tempus iuuat (nam repere sitis ipsa reuertitur) si rursus exhibeatur, similiter quidem iuuat, sed quia crebro humectari refrigerari que affectio postulat, nō potest autem tanta copia frequenter ferri (ei enim natura succumbit) sæpe & parum humectare, refrigerareque in hoc affectu expediet, ut quod semel auxilij paruitas præstare nequit, id assidua eius exhibitio restituat, sic in siti quæ pulmones sequitur antiqui faciēdum præcipiebant, ut in pleuritide, peripneumonia, & huiusmodi huius potus mensura esto, unc. j. plus minusue, & hyeme quidem calidus ætate seu frigideus, quo promptius penetret porrigatur, alioqui si ualde frigidus existat, tantum abest ut sputum euocet, ut potius astringat, quemadmodum Hippo. de aqua frigida auct. 3. nos admonet. idoneum igitur tunc erit (sicut paulo ante diximus) aquæ hordei unc. j. paulatim & sæpe propinare, id quoque genus est decoctum ex adiantho, ex oxalide, boragine, circhorio, trifolio, melissa, ex nostilagine, ex glycyrruza, ex passulis, ex prunis damascenis, ex uocatis sebestem, ex tamarindis, & huiusmodi pierique, addito saccharo, & absque hoc si imbecillitatem uererit ceperimus expediet decoctum tantum dare, ex carnisbus leuibibus, ut puta ex vitulo, hœdo, capo, galina, quod tamen aquosum sit, non autem (ut dicitur) consumatum (tale. n. calorem accendit, & sitim inducit) in prandio & cœna pisanam ex hordeo, cum aliquo dictorum iusciplo, & modico saccharo ad uncias usque septem, plus minusue præbere, aut si hanc eger abhorreat,

reat, eius loco in sculum robustius ex dictis carnibus, in quo herbarū, & rerū aliarū quas modo recensuimus, ad os humentandum aliquid incoquatur, accibus solidis interim abstinendum, & quoad sitis, & calor ficcus urget, ab ouis, quippe quæ ab igneo calore dure scunt, & ventriculo grauius inhaerent, & per corpus nequaquam distribuuntur.

Sed si uenæ propter eam quæ ab argēto uiuo in humoribus liquatio fit, nimis (vt ante diximus) repleantur, & vnde quæq; simul obstruantur, ita ut & plenitudine obsidente, & inflatis faucibus inflataq; lingua non possit ex pectata per os uacuatio sequi, tum internam cubiti uenam, aut semel, aut iterum secare conueniet minus tamen quam per uires ficeat; satis est enim locum duntaxat aperuisse, & spiramentum copie alioquin obstruenti præstitisse: quo subinde uacuatio citius quidem, sed moderate sequatur, ut namq; harpagio aqua pleno, superiore foramine clauo nequit per inferiores meatus adhuc apertos aqua ipsa redundans, grauanisq; prodire, illo autem referato, tota per eisdem subinde sensim cadit, ita uenis unde quaque repletis succus qui eas distendit, & obstruit, inde exire non potest: sed postquam aut uenæ sectione, aut alio quouis ingério quantitas diminuitur, tum spiratio quæ ab illa impediatur, aliqua ex parte restituitur, & tanquam supremo harpagij foramine ad aperto, per alias uenarum partes uacuatio succedit: quæ quum in hoc statu ad os maxime reparat, per os uacuatio non impetuosa, sed moderata sequetur.

At si per id tempus lubrica sit aluus, cohibenda non est, nisi modum excedat, sin astricta molliri debet; utriusq; proxime docebitur. Neq; dubitandum quin uix quisquam qui non immodice unget, sed per hæc mature his malis occurrit, grauius ægroret, his enim ingenijs anticipante per os uacuatione, & sputum paulatim mouente oris, spiritusq; calor ardens aufertur, ceteraque symptomata cessant, neque deinde his aliter quam dictum est, consulere oportet.

Rursum de gutturis & lingua tumore, inflammatione dolore de aluo astricta, uerumq; de faciei & colli rubedine, atque calore.
Cap. X.

SINE per hæc quidem mouetur sputum, neq; oris, & spiritus ardor extinguitur, grauis metus, sine certa tamen desperatione iubeat, indicareq; decet, necessarijs periclitatis

in difficili rem esse, ne si forte uicisionis professor uictus malo fuerit, uel ignorasse, uel fessellisse uideatur neq; committendum est quominus succedentibus malis opitulemur, hæc sunt (quæ paulo ante retulimus) gutturis & linguæ tumor, & reliqua, si ergo gutturis & linguæ inflammatio urgent, & suffocatio imminet; licet antequam æger ungeretur, uena secata satis fuerit, rursum tamen quam primum secare, expedit, modo uires omnino lapsæ non sint. secare uero internam cubiti pro corporis, & ætatis, & naturæ, & regionis, & anni constitutionis, & quotidianæ instaurationis ratione. Id enim nisi malum penitus mortiferum sit, sepe liberat, aliud curationis genus absque hoc uix unquam sanitatem restituit, qui nãq; gal. 14. methodi cap. de prætumida lingua curanda imitatis, pilulis quæ ex aloe, scammonia & colocyotide constant, citra sanguinis missionem uespere purgant: tantum abest, ut profint, ut si tussis, & spiratio difficilis adsit, uel mirifice obsint, uel mortem repentinam accerant. Si aluus astricta sit, leuibus chysteribus quotidie ante cibum semel saltem mollienda est, ut puta.

Cap. olei uiolaci lib. j. plus minusue, aut olei rosacei tantundem.

Aut pitæna hordaceæ cum iure gallinaceo aut ueruecino pingui, si debilis fuerit æger: simminus cum aqua ipsa hordei lib. i.

Sacchari rub. unc. ij. cum uitellis ouorum duobus fiat clister.

Aut Rec. elect. lenitiuū unc. j. ciisteris communis .q. s. Quidam disteri communi non hieræ compositæ, nunc benedictæ unc. j. addunt: quidam purgant, dando pilulas, aut electaria purgantia, qualia lib. iij. recensuimus, sed diligenter cauendum est, ne sputo facile prodeunte, neue spirationi difficili, tussique urgente, hæc exhibeantur. Medicameta enim purgantia, tum quia sepe sitim inducunt, tum quia deorsum trahunt, læpius, sputum cohibet, quare tutius est, sputo facile prodeunte, & his presentibus symptomatibus, nimirum tussis, & spiratione difficili, aluum clisteribus molliere, quam purgatoria exhibere.

Interim quoque mitigandus dolor gutturis & linguæ, simulque faciei, & colli rubedo, calorque temperandus. Id fiet extrinsecus unctis facie & collo uel rosaceo, tum oleo, tum unguento, uel eo quod Galeni in frigidans non cant. Interim unguento ex ceruſa, ex hydrargyro subtilissime super tela linea tenui & uetere extenso. Intrinsicus uero aqua hordei, hyeme quide calida, ætate semifrígida fauces, linguam & os sepe abluere, foneque expedit, peculiariter uero linguæ tumore (ut Galenus. 14. methodi c. 8. docet) sic coluere

colluere iuuat si ardor intus in ore magis infret. vino penitus astinere (hoc enim per id tepus nihil molestius est) deinde nunc succo lactuce (vt dictum est) os totum oblinere, nunc succo cucurbitæ, nunc cucumeris, nunc portulacæ. Sin dolor uehementius urgeat, oleum amigd. dul. recens, aut ius pingue, aut lac caprinum, aut ouillam, aut bubulum ex quo butyrum extractū non sit, calidum tamē ore uersare, ubi hæc minus uināt, butyrum quod præstantissimum ad dolorem hunc mitigandum esse putant, ore tenere, his non conferentibus cucurbitulas tum scapulis, cum natibus sine scarificatione, quod ita, ut quibusdā uideatur, attrahunt sæpe apponere. ceterus uerò hæc facere, quatenus dolor ita sedetur vt ne somnū, quietem, coctionem, & alia impediatur, siquidē optima illius est curatio, quæ illius causam, nē pe humorum in caput influxum, sum moueat. hæc tenes quomodo succurrendam sit dolori, iuxta atq; ardori faucium, palati, gingiuarū, lingue, & priuatim lingue tumori, & colli, facietq; rubori molesto.

De motu dentium, de nigredine de lentore circa illos. Cap. X I I.

Si dentes ualde moueantur, his uero utamur, quæ pleriq; ad humorē qui mali causa est coercendum laudant, talia enim astringentia esse uolunt, nos illum in dentium alueolis magis impingemus, mox impactum iuxta obseruamus, putrediniq; obnoxium maxime reddemus, neq; solus dentium motus negotium faciet, sed putredo simul atq; corrosio, quocirca melius est dictum humore, qui dentes mouet alio auocare, aut per ipsas gingiuas sinere prodire foras quam intus in dentium præsepulis constringere, atque retinere: Non tamen omittamus quod aliqui ad dentes firmados, in hoc casu scriptū reliquerunt, vt si quando ne penitus deciderint periclitentur, his auxilijs subuenire quis possit.

Videlicet Accipe sol. plātag. sol. myrthi } an. par. equales
 Sordei }
 Coquatur. s. a in aqua communi, hoc decoctio tanquam minus periculoso frequenter abluantur.

aut Rec. gallarū maturarū cōbustarū. }
 cyperī }
 balanstij }
 granorum myrthi }
 granorum lentici }
 mirabolanorū citrinorū enuceatorū }
 Hordei adusti } a. d. se.

lachrymæ draconis. dr. ij. s.
 ros. rub. siccarum dr. j.
 mastiches dr. j. s.
 cinnamomi scrop. s.
 sacchari optimi unc. j. s.

fiat puluis subtilissimus, quo gingiuæ leniter & sæpe fricentur, Puluis hic quoad neque ualde repellat, neque succum in dentium alueolis retineat, tuto achiberi potest.

Dixi de motu dentium quid faciendum, sed si nigrescant, & lentore circum circa afficiantur, hoc vtendum iubent,

Accipe spumæ maris }
 salis adusti }
 salis gemmæ }
 vtriusque piperis } an. dr. j.
 cineris ostracorū }
 cineris rad. canæ }
 aristolochiz }
 yreos }
 hordei adusti }
 gipfi adusti }
 cyperi }
 ros. rub. sic. }

Carbonis rad. roris marini dr. ij.
 mastiches dr. iij.
 spica scro. j.
 Sacchari rub. unc. j. s.

fiat puluis subtilissimus quo dentes sæpius fricentur.

De gingiuarum palati, & faucium ulceribus prout ab unctione ex argento uino, cum unguetis gignuntur. Cap. X I I I.

Iam de gingiuarum, & faucium, & palati ulceribus sermo sequitur, si hæc nimis molesta siant, non inutile est materiz ad os impetum aliquo modo remorari. Id assequemur si tam membra prius inuncta lauemus, & ab unguento expurgemus, tum ori gargarismata in situamus quæ modice refrigerant, ac astringant. Itaque aliqui in hunc modum abstergunt a membris unguetum. Accipe succi abinthij, & albuminum ouorum an. q. s. misce, ungantur membra que prius uncta fuerunt non semel sed sæpius, ante tamen abstergendo quam secundo ungantur, aliqui hunc in modum lauant.

Rec. pholiorum abinthij }
 saluiz }
 roris marini } an. m. ij.
 florum cāmhemali }
 rosarum }

stachados

stichados
fchenantri
sanfuci
calamintha
origani

manip.s.

Recip. ros. rubearum
uiolarum
cap. uener.
floru nenupharis
floru chamemeli
myrtillorum
nucum cuprisi
balauftiorum
meli loti
baccharz

an. ma. ij.

an. ma. ii.

an. ma. i.

Nuces cupressi aliquantulum contusas
nume. x.

mellis lib. j.
falís un ij.
aluminis rocche dra. x.
lixiiij communis. q. s. vini odori
parum.

Misce bulliant ad tertia partis decremen-
tum, hoc decocto his interdum lauentur ante
solum membra prius uncta, trahendo sem-
per ad extrema: Putant enim prohiberi ne
succi tam facile sursum ferantur ad caput, &
membra roborari ne in posterum alios suc-
cos recipiant.

aut recip. saluaz
roris marini } an. partes equales

Coquantur. s. a. in aqua communi: deinde
lauentur dicta membra similiter.

Aut rec. uini albi uinosi lib. ij.
rosac. rub. siccarum. ma. iij.

Fiat. s. a. decoctum: quo pariter lauari post
ut, deinde excitentur diligenter, post lotio-
nem & noua interula hac uoce camissiam se-
cundum quosdam significamus, & lintheis
nouis & mundis utantur.

Interim, si neque imbecillitas, neque alui
fluor, neque astrictio nimia obstet, balneari
hunc in modum possunt.

Accipe saluaz

mentz
roris marini
ros. rubearum
florum chamemeli
stichados
meli loti
foliorum lauri
rutz
pulegii
calamintha
hyssopi
arthemisciz
abinthii
iuz

an. ma. iij.

Misce bulliant in aqua. q. s. Aeger tum
hyeme; tum mediis temporibus laeacrum
huius decocti ingrediatur, & finito unctio-
nis tempore, & ante quoque si ante fuerit
immodica per os uacuatio, tunc optime la-
uetur, neque refert plures herbas inmiscere,
aut pauciores.

Aestate sequentibus herbis balneum con-
struatur.

Misce, bulliant in aqua. s. a. subinde aeger
hoc decocto lauetur postquam fuerit bene
lotus: ungatur oleo uocato de rosetis totus:
aut oleo nuncupato de floribus citranguli, &
in cubile ducatur: lectus uero sit albis, & re-
centibus lintheis, ac odoratis stratus, & aeger
alba recenti nitida, & odora interula induat-
ur, his duobus postremis balneis possumus
uti dum haec instant mala, sed potissimum
dum homo sanitati restitutus est.

Cum haec aguntur, & cum acta sunt, ori su-
bueniunt hoc modo.

Rec. hordei mundi
rosarum } an. ma. i.
rhu. obfioru
aquaz ferri lib. vi.

Bulliant simul omnia quoad tertia tan-
tum pars superfit, deinde colato, mox ad-
de:

Syr. rosacei un. iij.
mollis rosacei un. ii.
aluminis rocche dra. x.

Iterum bulliant, sed leuiter, mox ore acci-
pe, & uersa qua ter, & quinquies inter-
diu.

Aut rec. aquaz plantaginis
uiolarum } an. lib. i.
folatri
sacchari rosacei lib. s.

Bulliant leuiter, deinde colentur, postea
gargariza, aserunt uero tum id decoctum
tum proxime dictum mundare, lauare, & re-
frigerare, primum tamen siccare gingiuaru
putredinem prohibere, & putrefactam car-
nem aliquantulum auferre.

Aut iume hordei. ma. i.
rad. buglosii
florum uiolarum } an. m. s.
passularum dol.
sem. citoniorum dra. i.

Decoquantur in aqua. s. a. addito modico
uilep uiolaceo, subinde os lauetur, aliqui lau-
dant intra os uersandum esse continue fru-
stum auri, aut aluminis rocche, illud ad se tra-
here argentum uiuum, id coaceruatam pitui
tam expurgare, & affectas partes corrobora-
re. Aliqui quum uehementer calent, ardent-
que tum gingiuarum tum palatum, timeturque

ne immodice ulcerentur, tenendum ore per integrum diem præcipiunt quod ha bet.

aquæ hordei lib.iii.
acetii acerrimi lib.s.

Misce, quod si ulcera prohiberi non possunt, ubi facta sunt, gargarizandum iubent diuque, noctuque, modo lac bubulum, modo mel rosaceum.

Aut aquæ hordei lib.i.s.
diamori un.i.s.
syr. uiolacei un.s.

Id gargarisina extingueret caliditatem, & locum affectum corroborare prædicant.

Aut sume aquæ plantaginis lib.i.
mellis rosæ un.iii.

Misce, & æger similiter gargarizet.

Aut aquæ buglosii } an. un. x.
uiolarum }
endiuiæ }
sacchari optimi un. xv.

Fiat iulep, quo sæpe os abluatur.

Aut aquæ intybi lib.ii.
syr. rosæ un.ii.

Misce, abluatur similiter.

Aut diâ nucum un. ii.
aquæ solatri } an. lib. s.
uiolaceæ }

aquæ plantaginis lib.i.

Aut cytini. i. florum mali } an. ma. s.
punici }
florû & foliorû ligustri }

ros. rub. sic. ma. i.

Coquantur in aqua hordei. s. a. subinde colentur, huius colati cape. lib. i. rhodomellis saccharini. un. i.

Misce, lauato dentes, & gingiuas.

Aut rec. aquæ lactucæ. } an. lib. i.
plantaginis }

syr. rosacei. un. ii. misce. & c.
un. s.

Aut rec. boli armeni un. s.

Succi laureolæ, quam plantaginis spetiem quandam esse uolunt, lib. i.

Misce abluatur os.

Quidam ad cohibendum ex ore fluxum laudant ore quam frigidam teneri, aut aquâ solatri.

Hæc dicta sunt ad oris ulcera, & gingiuarum quantum attinet ad materiz quæ illuc reptit renulsiõnem, & quandam repercussionem.

Quantum uerò ad mundificationem.

Accipe foliorum oliuastri } an. m. i.
summitatum rubi }

lentium } en. ma. i. s.
ros. rubearû }

sumach. ma. i.

fol. plantaginis ma. i.

uini rubri austri lib. i. s.

Bulliant simul, quoad tertia pars uini decrescat, deinde colentur, colato adde.

mellis rosacei un. ii.
diamori un. iii.

Aluminis rochæ prius usti, & contriti. un. i.

aristolochiæ } an. dram. ii.
radicum ireos }

maftiches un. i.

nucis moschatæ parum

Cariophilorum nu. iiii.

Terenda terantur, iterum bulliant, fiat gargarizatio.

Aut recip. aquæ plantaginis lib. i.
mellis rosacei un. iij.

Similiter gargarizetur.

Aut recip. hordei } an. m. i.
ros. rub. }
myrtillorum }

saluæ }

foliorum oliuarû }

Bulliant in uino. q. s. deinde colentur, ex hoc colato accipe lib. ii. oximellis simpl. un. ii. aut huius loco oximellis scylitici un. ii. misce, fiat gargarizatio.

Aut rec. decocti ex ligno guaiaco lib. i.
rhodomellis un. i.

misce, fiat gargarizatio.

Sin contumacia fuerint ulcera, unguento ægyptiaco oblinenda sunt, deinde aliquo dictorum decoctorum lauanda.

postremo ad illorû consolidationem postquam mundata sunt, conteret id quod habet.

aquæ plantaginis lib. i.
summitatum rubi } a. m. s.
foliorum oliuarû siluestrium }

caudæ equinæ lib. i. s.

aquæ hordei un. ii.

licii communis un. iiii.

mellis rosæ dram. vi.

aluminis rochæ dram. vi.

Bulliant omnia simul donec dimidium superferat, & gargarizetur. De ulceribus oris, gingiuarum palati, faucium, prout unctiõnem ex hydrargyro sequuntur satis diximus, prout uerò morbum gallicum peculiariter, paulo inferius dicemus.

De syncope, & uirium imbecillitate.

Cap. XIII.

Nunc quia syncope, uiriumque imbecillitas huic unctiõni interdum accidunt utrisque; consulere tentemus.

plerique; huius causa electaria quædam exhibent, & cordi epithemata adhibent hunc in modum.

Accipe

Accipe sacchari (ut dicunt) }
 buglossati }
 boraginati } an. un. i. A
 uiolacci }
 rolacei }
 pagmentorum de generis. dra. i. s.
 margaritarum preparatarum.
 dram. s.

Cum syr. de pomis, miscent, deinde hu-
 ius tantillum egrotanti saepius offerunt. Ali-
 quando etiam uini uinosi odorati modicum
 cum panis offula prebent.

Aut sacchari rolacei } an. un. ii.
 boraginati }
 laticantis amanforis } an. dra. i. s.
 diamofci dulcis }
 theriacæ magnæ } dra. i. B
 boli armenæ }
 terre sigillatæ } an. scro. i.

Miscetur cum syr. de cortic. citri, & electa-
 rium astruunt, quod nucis auellanae magni-
 tudine parum ante cibum mane & sero por-
 rigunt, presertim hyeme & autumno, sed æsta-
 te id quod habet.

sacchari ros. } an. un. iiii.
 sacchari barag. }
 laticantis amanforis } an. dra. i.
 diamefci dulcis }
 camphoræ } dra. s.
 santalorum rub. } an. scro. i.
 santalorum luteorū } C

Syr. de acore citri. q. s. ad electarii consi-
 stentia: Dant etiam mixturam quæ conse-
 ctio in rotulis appellatur: habet uerò pulpe
 caponum, uel phasianorum. un. vi.

nudeorum pineorū }
 pictachiorum } an. un. iiii.
 amigd. dul. }
 cinnamomi } dr. s.
 zinziberis } an. scro. s.
 caryophyllorum }
 mosci } g. i.

Sacchari dissoluti in aqua melissophylli.
 q. s. misce fiat mixtura solida in frustula & semi
 uaccia pondere singulatim diuisa e quibus
 unum mane, & sero ante cibum ægro porri-
 gunt.

Hæc in syncope, & uirium imbecillitate
 per os intrinsecus exhibent, extrinsecus ue-
 ro cordi epithema cum panniculis lineis tep-
 pidum mane, & sero, ter quaterue ante cibū
 adhibent: quod habet.

aquæ rosac. }
 uiolac. }
 buglossi } an. un. i.
 boraginis }
 melissophyll. }
 acetosi }

aceti ros. }
 vini punicatorum } an. un. s.
 pulueris cord. temperati, dram. i.
 croci } scro. i.

Aut aquæ buglosi }
 borag. } an. un. v.
 melissophil. }
 aquæ rosacæ } un. iij.
 uini albi odori } unc. j. s.

Speciesium (ut dicunt) cordial temperat.
 dram. ij.

croci } scro. s.
 Aliqui accipiūt aquæ rosacæ }
 melissæ } a. un. ii.
 florum citranguli }
 gallig moschatæ } an. scro. ij.
 cortic. citri }
 garyophilorum } an. dram. j.
 cinnamomi. }
 aceti } unc. j.
 mosci } an. g. ij.
 ambracani }
 croci } g. iij.

Hæc omnia simul misceant deinde lin-
 theum in eis tepidis madefaciant, & supra
 cordis regionem extendunt. Idque potissi-
 mum autumno et hyeme uere, sed æstate, su-
 mant.

Aquæ rosacæ }
 boraginis } an. unc. iiii.
 florum citranguli }
 speciesium (ut dicunt) triū sandalorū } a. un. s.
 succi limonis }
 Succiflorum nenupharis } dram. ii.
 aceti } un. ii.
 mosci } an. gr. i.
 ambracani }
 croci } gr. iiii.

Postquam ter quaterne mane & sero ante
 cibum (ut diximus) cor his epithematibus
 foverint, tum locum leuiter exsiccat nō ab-
 stergendo quidem, sed tela aliqua antiqua
 qua mollior est, & citius exiccat, palpando
 carnem: mox autumno hyeme & uere, cor
 simul unguentum linimento (ut dicunt) molli
 quod habet.

Olei florum citranguli } un. iiii.
 boli armenæ } an. dra. i.
 terre sigillatæ }
 theriacæ } un. s.
 cere modicum.

Sed æstate subtrahunt prædicto linimento
 theriacam, addunt uerò santalorum rubeo-
 rum & lateorum an. dram. ii.

Sic alii huic syncope & huic uirium im-
 becillitati subueniunt, Nos uerò si a copia gi-
 gnantur; uacuationes, reuulsione, & purga-
 tiones, quas proxime retulimus, faciendas ef-

se ducimus: si ab eo quod æger propter materiam per os expurgationem diu comedere, bibereque nequiuit, aut ab eo quod nimium expurgatus fuerit, quia vires ob inanitionem debiles euaserunt, utendum esse tum his modo dictis, tum aliis huiusmodi, & odoribus præsertim, & sorbitionibus & potibus, citra cibos tamen, siquidem solida substantia confitent, & parum, & sæpe: citra cibos quidem quia hos adeo imbecillæ vires conficere non possunt: parum uero, quia multa non ferunt: sæpe autem, quia quum egenæ sint, multa exigunt.

Sane odores inter ea quæ corpus nostrum nutrire possunt a medicis recententur: unde Hip. epidem. 6. tabella octaua, odores oblectant, offendunt, impleunt, & placant: ac libro de alimento, quicumque celeri adiectione indigent, humidum remedium recuperandis uiribus optimum est, ubi autem adhuc ociose, per odoratum. odores uero eligantur quicumque ægris iucundi sint, non ingrati: ut puta si febris absit, oleum ex cinnamomo, ex gariophyllis, ex amiso, ex feniculo, dulci, ex ligno aloes, ex nucis moscata, balsamum, & uariæ uocata, quinta essentia, siue aquæ siue olea quæ alchymistarum curiositas ex accidenti adinuenit, unguendo tempora, nares, cor, & pulsus manuum, atque pedum: si febris urgeat, horum loco, eligendum oleum rosaceum, uiolaceum, oleum ex santalis, acetum rosaceum, aqua rosacea, cucumis, pepo, ubi habetur odoratus, quippe qui (ut lib. 2. inuit Dio.) sol factu suo defectus animæ restituit; Commune tum febricitantibus, tum febre carentibus est oleum ex floribus mali medici; sunt & multa alia, in quibus eo minus immo rarior decet, quo magis ad extrema deuentum est, ubi animam odore reficere opus est, quanquam enim apud Laertium legitur Democritum odore panis salidi uitam triduo duxisse, & apud Plinij ad extremos Indiarum fines ab oriente circa fontem cæcis astomorum gentem halitu tantum uiuere, & odore quem naribus trahunt, nihil minus: quæ mortem ille post triduum euitare nequiuit: hi uero si uiuunt, odoribus inspiratis naturaliter uiuunt, nostrum autem nullus sic uiuit. Ab odoribus animæ defectionem insignem instaurari sperandum non est, nisi sorbitiones, & potus, & alia plura simul adhibeantur, & iuuent, sorbitiones uero danda: ex carnis, pistarum nunc uocant, ex prisana hordei, ex ouis ex pane cum iusculo capri, gallinæ & similibus, per has enim pauca ex sortibus multa aqua permiscentes, fortium robur, temperatura, & coctura detrahimus: quo fit ut & facilius fumanent, & facilius conco-

quantur, potus uero sunt iura tum hædi uetuli, gallinæ, capri, phasiani, & huiusmodi, tum uina uinosa, alba, placide odora, quibus tamen dum propinantur, & assuetus sit æger, minime febricitet, Nec importunum est, iniectione clystere, ex iure pingui dictarum carniuum, & uitellis duum ouorum, & saccharo rubro tueri vires: hæc uero de syncope, & uirium imbecillitate.

De uigilijs. Cap. XV.

VIGILIAE summois causis a quibus gignuntur, una summoientur, gignuntur uero a siti, a fame, a letore, a metu, a tristitia, a multa cogitatione, a dolore a, frequenti uacuatione, ab insigni, tum calore, tum siccitate, & huiusmodi; sed quia interdum ipse quoque per se vires deiciunt, morbum uero augent, committendum non est, quominus, & ipsæ aliquando curentur, sanè curabuntur, si fricationes leues pedum & citra genua suauiter administrantur, si nares, temporaque non senel, sed sæpius (præsertim à cena) unguantur oleo uiolaceo, aut nenupharino, aut piperis, aut mandragoræ, aut de ranis, aut unguento quod populeon dicitur, aut ex his commixto, aut unguento quod habet.

cinnamomi	} an. scro.s.
croci	
opii	
olei ros. q.s.	

potest etiam pomum odorari, & eodem fricari tempora quod sic habet.

accipe opii	} an. dram.i.
croci	
cortic. mandragoræ	
ceræ albæ	dram.ii.

Misce. s. a.

potest item spongia adhiberi hoc instructa decocto quod est.

Accipe cortic. cap. papauer	} an. ma.s.
cortic. radic. mandragoræ	
foliorum hyosicami	
lenticulæ palustris	
salicis	
foliatæ	
florum uolarum	} an. m.ii.
nymphææ	
comarum anethi ros. rub.	

Coquantur. s. a. in aqua lactucæ, in quo decocto madefaciat spongia, ut dictum est. potest caput hoc decocto irrigari.

Accipe

accipe foliorum nenupharis
 cap. papaueris
 foliorum apii
 mente
 semen lactuce
 hyoficiami

an. q. s.

Coquantur in aqua communi, & caput irrigetur. Aut emplastrum ex his una cum oleo rotaceo capiti imponatur.

Si cum magna siccitate uigilia est: expedit rasum prius caput, lacte mulieris irrigare sin hoc haberi nequit, uel asinno, uel caprino, uel bubulo, aut eo decocto quod proxime dictum est, hyeme quidem calido, aestate autem frigido, aut hoc quod est.

Rec. succi lactuce

portulacæ

semper uiui

hyoficiami

folatri

farina fabarum

hordei

opiæ sextam unius partis

olei rosaceo

olei mandragoræ

an. partes duas

an. partem mediam

an. partes duas

Mucilaginis semina psyllij partes. iii.

Coquantur simul usque quo pulsus forma adipiscantur, postea refrigerentur, mox capi ai applicentur.

Si caliditas quoque substat.

Accipe rasuræ (ut dicunt) cucurbitæ.

un. s.

succi semper uiui

portulacæ

lactucæ.

an. un. ii.

Mucilaginis (ut aiunt) ex psyllis semine in aqua folatri madetacto extractæ un. i. s. olei rosa. quantum satis uidebitur.

Misce, fiat. s. a. unguentum, quo dera sum caput, & tempora illinatur.

Aut rac. olei ros. un. v.

aceti ros. un. i.

Misce hoc in fusis telæ lineæ panniculis caput saepe humectetur, ac refrigeretur: oxorrhodinon uocant.

pregstant idem satis commode lactis concreti frustra tum capiti, tum fronte super imposita: hæc & huiusmodi extrinsecus adhibere licet, intrinsecus uerò tutum est, semina papaueris albi pinsere, mox aqua communi diluere, miscereque, deinde tela aliqua percolare, colatum olla indere, leniter coquere, rum flos quidam albidus qualis confectio castæo ex serpo. rursus calidissimo, supernabit.

hunc cochleari excipe, patinæ adusque seminienciam impone, tritum saccharum sapere asperge, & agrotanti a coena dato. Aut diacodij (ut dicunt) sine speciebus in tabulis, un. s. a coena post unam, aut duas horas præbeto: aut syr. de papauere un. s. ad usque un. i. & ubi stitit urget, aqua lactucæ un. ii. addiro. sunt & alia pleraque, ut puta pilule de cynoglossa usque ad g. xij. post coenam hora somni deuoratz; & philon. rom. & elect. quod Nicolai requies uocatur, & cetera quæ opiata nuncupantur, uerum hæc tum quia minus secuta sunt, tum quia forte longiores fuimus. quam huius uigiliæ cura requireret, omitamus.

De importuna nimisque molesta per os uacuatione, de cibi impedimento, de alui fluor: disenteria. Cap.

TEMPUS est ut nimis & importune per os uacuationi occurramus. hanc quidam astringentibus gargarizationibus accere tentant, sed id tamen nisi modice fiat, periculosissimum est: si enim ubi magno cum impetu ad os fertur, tñ retinetur, necesse est, quia retrocedere non potest, aut in ore geminari malum: aut aliud multo grauius subortiri: iubent igitur accipiendum esse terræ armeniz dram. ii. succi plantaginis, quam lanceolæ uocant, lib. s. deinde his una mixtis os abluendum, aut succi folatri lib. i. aut diamoron, aut dianucum. un. i.

aquæ plantaginis

aquæ rosarum

aut uini malorum puniceorum

rhodomellis

aquæ myrti

folatri

an. lib. s.

un. iiii.

an. un. viij.

Interea uerò non inutile est portionem irruentis materiæ quoad fieri potest, in uentriculum trahere, & per aluū euacuare. Ideo que si æger deglutire bolos potest; præbere castiæ recenter extractæ unc. s. aut dram. vi. paulo ante cibum, aut si deuorare nequit, aqua hordei, aut aliqua huiusmodi eandem statim diluere, & statim ne diu fermentescens, nimis magnam molem acquirat, potui dare: idem præstabit manna Calabræ un. ij. iusculo aliquo dilata, diacatholici un. i. syr. de polypodio un. ij. s. & similia, quæ tercio lib. inter, lenientia uentrem numerauimus, satis de eo quod agendum sit multa & infesta materia per os fluente, sequitur de cibi impedimento: id nō aliter moderari quis potest, quam eorum usu: que corpus alere iuxta ac celeriter facileq; possunt; talia sunt sorbitiones, ac potus. Itaq; si febris absit, & æger uino assuetus sit, uini pipodi potus ma-

gnopere iuuabit. iuscula uocata consumata, succus ex ossibus, carnibusque prius asis, aut elixis expressus, mox saccharo & succo citri aut uuae acerbæ similis que conditus, oua item forbillia nisi quis Galenum pinus mordicus obseruet; utpote qui oua methodi 12. cap. 6. non admodum prompte per corpus distillare inuauat. Si febris adurissimum ex gallina primum cum refrigerantibus quibusdam herbis elixa, pitana hordei iusculo aliquo diluta & saccharo condita; amyllum ex hordeo cum iure aliquo similiter. Cæterum sit aut non sit febris; nunquam officit, clystere ex eisdem intestina replere: ferè enim tueri aires solet, in hoc quoque statu his utendum quæ ad collapsas uires proxime docuimus, quomodo igitur, ubi quis unctus deuo rare nequit, ei succurrendum sit, hætenus dicendum est. uerum, Alui fluor si modicus fuerit (ut ante monuimus) sisti non debet; si immodicus, compescendus est; quia uerò talis potissimum gignitur, quod materia que per os vacuari debebat, in uentriculum repit, mox in intestina, deinde per alium secedit, huius cohibendi nec leue, nec inutile auxilium est, per os ipsum hanc eandem quoad fieri potest, retrahere, ad id faciet hoc decoctum.

- Accipe caricarum } an. unc. s.
- passularum } an. unc. s.
- sebesten }
- Bulliant in aqua s. a. postea melle rosaceo addito, abluatur os, hyeme quidem calide, æstate autem tepide.
- Item accipe syr. de gly. } an. dra. vi.
- cirriza }
- de hyssopo }
- syr. violacei un. s.
- aquæ hordei ualde excocti. lib. ii.
- vetere similiter.
- Interim non parum proderit si staphisagria semen per os uersetur, aut thapsie radicis cortex, aut apophlegmatismus hunc in modum compositus.
- Accipe piperis albi dr. i. s.
- pyretri scr. ii.
- hytopi } an. dram. i.
- origani }
- finapi dr. ii.
- zinziberis dra. i.
- mastiches dra. i. s.
- Trita excipiantur succo betæ, aut melle, formentur mansiles pastilli, e quibus u nus pro tice teneatur ore.
- Aut rec. maceris dra. i.
- uuae taminie } an. dra. i. s.
- cubebærum }
- cortic. rad. cappar. scr. ii.

- radicis acori } an. dra. s.
- nucis moschate }
- Trita excipiantur mastiche, pistillo calido adhibito, singanturque; pastilli mansiles.
- Aut recip. cubebærum: dra. i. s.
- piperis albi dra. i.
- uuarum passularum detractis uinaceis. dram. ii.
- staphisagria } an. dram. i.
- pyretri }
- sinapi }

Contusis singulis, excipiat in plures partes diuisa panniculis linei & fiant sacculi māducatiles: licet autem usum acrium medicamentorum ad materiam per os euacuandã paulo ante reprobauerimus, nunc contra commendemus, nobis tamen ipsis nequam opponimur, quippe illic ne calefens os nimium calefacerent prohibebamus, hic ne materia ex ore in alium ruat, adhibemus; acria enim os, palatum, & fauces calfacientia mordicantiaque ut materiam circa os remouerant ubi illuc ruit, ita si ad alium prorumpat, ab alio reuocant, & per exitum parant. At que hæc satis sunt de alui fluore, prout materia, quæ prope fluxura est ab intestinis, ad os reuocari potest: quæ uerò iam per intestina fuit hæc penitus quidem cohibenda non est (recenta enim dysenteriam excitat) sed modice continenda est ne æger ea nimium & frequenter fluente fatigetur, uigiliis consumatur, uiribusque deficiat. Ergo clysteribus, qui partim astringendi, partim abstergendi facultatem habent utendum, qui etiam si fieri potest, uires ipsas foueant, utputa.

- Rec. feri caprini, aut uisculi gallinæ, aut peruecini lib. i.
- uitellos ouorum duos un. iiii.
- olei ros. un. iiii.
- rhodomellis un. ii.
- Misce fiat clyster ante cibum non semel, sed bis singulis diebus. Interim uires roborandæ sunt usu similis consuetique alimentis, decocto item berberis, aut rhu obloniorum, aut aqua ferri: uinum ubi potatur, diluendum.
- Hætenus de alui fluore, sed si dysenteria superuenerit: ubi sine febre est, sine uariis deiectionibus, sine hepatis aut hypochondrij, aut uentris inflammatione, sine multo dolore, neque cibos intercipit, neque sitim inducit, relinquenda natura est: quippe quæ sanguine, & ramentis egestis 7. aut 14. aut 20. aut 40. aut intra hæc tempora desinere solet; talis enim etiam eos qui prius sunt in corporibus, morbos sanat, antiquiores quidem longiori tempore, recentiores autem

autem breuiore: **C**eterum dolor, potissimū mitigandus est: reliqua, ne nostra nimis prolixa reddatur oratio, nunc præteribimus mitigabitur ergo si tum mane, tum uesper, aut saltem mane quatuor horis ante cibum poterit serum caprinum, aut prisana hordacea, aut lac ad un. usque octo, plus minusue, si ferrum candens in his ante sæpius extinguitur, non parum proderit, si oua tremula ante coenam prandiūq; torbeantur, contaret etiam quoad fieri potest conquescere (si quidem omnis agitatio exulcerat, in dysenteria uerò intus intestina exulcerantur) iunuerum uentrem oleo rosaceo, aut myrtino inungere, ex inferioribus partibus tepidum infundere cytherem, aliquem ex his, quos proxime recensimus, uel prisana cremorè uel lac, uel oleum rosaceum, uel cum rosaceo butyrum aqua ferri lotum, uel cum myrtino, album crudum ex ouis, uel aquam, in qua lini semen decoctum sit, & nunc addere quorum uitellos cum aqua in qua rosæ decoctæ sint, aut plantaginis succum, aut unguentum rosaceum, nunc serum hircinum liquatum, nunc medullam ceruinam: hæc enim dolorem leuant, & mitiora ulcera efficiunt, maximeque utilia sunt si cibi quoque secutum fastidium est. Quomodo sit dysentericis occurrendum diximus.

De sanguinis spūto & de argento uiuo post unctionem retento. Cap. X. V. II.

SEQVITVR sanguinis spūtum, id antequam fiat auxiliis pugnare anticipando ne fiat, optimum est; si quidem ubi iam apparuit, curatio rarò iuuat, & sæpe frustra fit, si igitur imminet (quod cognoscitur ex grauitate tum thoracis tum scapularum, ex difficili denasque expiratione, ex tussis quæ prius non erat, ex tussis cupidine **xxxv**; græce dicitur) non cauetandum mittere sanguinem, non semel quidem sed sæpius, biduo triduoque per interualla tamen, singillatim uero ad unciam usque unam, aut duas: sin sanguis eruperit, ut maximum periculum affert, ita ubi multus est statim astringentibus, & refrigerantibus (ut putat Hip.) curare oportet, & si uidetur, sanguinem per interualla reuellendo parum & sæpe mittere, mittendus, sed ubi modicus est, non admodum astringere, neque sanguinem adeo curiose mittere expediat iuuat uerò uti saccharo rosaceo, aqua ferri, & lactis potu quatragesima: diebus uere & autumno triennium, quatrienniumue, neque eam facile is morbus quum inuenerauerit, quincitur, balneum utriusque alie

num est, summo opere confert statim intra initia brachij & tibis prout moris est, cauteria quatuor si corpus ulceribus non scateat, accipere, per quæ argentiuiui spiritus exhalat, affuecatq; ubi aliàs agitatur, corpus, non ad thoracem aut pulmonem decumbere, & sanguinis spūtu rursus accersere, sed per eadem partes quæ ulceratae sunt, foras exire, id quod etiam omnibus, quicumque unguento exhydrargyro oblinuntur, commune est, ut. n. illud intus exiens (quemadmodum ante diximus) ubi magno motu corpus concutitur, attenuatur, & in spiritum uertitur, morbūq; aliquem si foras exitum non forsitur, intus remanens excitas, ita per ulcera circa cutim iter apertum reperies, sæpe profilit foras, & morbosum affectum quem gignere aptum est, secum rapit, liberumque corpus crebro relinquit, sed ad id ad argentum inquam uiuum in corpore post unctionem retentum, nõ parum confert, si post unctione, æger nunquam igni se exponat, & subinde perfectis atq; confirmatis uiribus multum, & frequenter pluribus diebus exerceatur & sudet, sic qui speculana faciunt, argento autè uiuo citra ignem utuntur, experti sunt illud, e manibus, & e reliquo corpore foras excipi, & mala quæ peregrinet, auferri. Vnde coniectura quadam assequi possumus, quemadmodum illis multa & crebra exercitatio prodest, ita his qui uncti sunt, rationis similitudine opulari posse, hæc de argento uiuo post unctionem intra corpus retento, de sanguinis spūto, & de symptomatibus aliis quæ dictam unctionem ex argento uiuo sequi solet.

De suffimento ex cinnabari, ac de sulphure & cinnabari. Cap. X. V. III.

SUFFIMENTVM ex cinnabari unde occasionee accepterit in huius sexti libri principio dictū est, nimirum quia sudorem plurimum ab eo moueri uerisimile est: morbus uero gallicus multis exercitijs, ac sudoribus multis plerunq; cõsumitur, aut quia posterior res in morbum gallico simile tale remediū administrare consueuerunt, cinnabaris, de qua loquimur, conficitur ex sulphure, & argento uiuo, facta (ut dicant) igne supposito sublimatione, habet igitur tum argenti uiui, tum sulphuris, tum suas quasdam potestates, de argento uiuo satis ante dictum est, De sulphure scire licet (ut Gal. nono de simplicibus admonet) trahendi uim illud possidere, esseque temperamenti calidi, atque essentia tenuis, abstergere, pforas, lichenas, lepras, & omnes id genus affectus abique, ut in profundum repellat, quum abia multa,

medicamenta quæ illos curant, mistam habeant potentiam, nempe ut digerant pariter, & repercutiant; ut autem Diosc. lib. v. calesfacere, discutere, celerime maturare, corpori in persum sudores compescere, sanguinis profusum prohibere, grauitati aurium per fistulam subeunte eius uapore in aures, mederi, suffita ueteriosis prodesse, & multa alia commoda prestare. Sed adeo diuersa eius natura redditur ex argenti uiui mixtura ut nisi quid id sæpius experiatur, uix unquam credat; quippe quod sua tenui substantia, & calore tum suo, tum ignis in cinnabarim conuertitur; quæ deinde propter argentum uiuum tenuis factum in intima penetrat, & omnia permeat, propter sulphur, uero, calefacit atque celerius penetrat, sed propter utrumque simul rodit, ulcerat, uenenum est, suffocat, uapore suo gingiuas putrefacit, dentes, interdum cadere facit, asthma mouet, tusim, hydropem, marasimum, epilepsiam, apoplexiam, paralytim; sed maxime, omnium sudorem, quoniam ad interiora peruadens, quæcumque obtuia sunt, quoad potest calefacit, & impetum suo prorsum pellit; quæ quomodo intro reperire nequeant, siquidem ab eius uapore internus locus omnis ferè obfidetur, atque calefcit, ad extrema prorumpere, per cutim & in sudorem euadere, cogantur. illud quoque silentio prætereundum, non est, suffimentum ex cinnabari (ut omnes uno ore consentiunt) aque atque unguentum, ex argento uiuo, morbum gallicum arcere; omni ferè materia partim per os ipsam spuito, partim per totum corpus, sudore deducta, sed differre quod multo periculosius quam illud existat; quod animi defectionem dum adhibetur frequentius inducat, & quod is qui suffimento usus est, multo sæpius quam qui unguento, recidat, scireque licet principibus membris, præsertim cerebro, & cordi potissimum aduersari, anhelosis, & his qui tabe consumpti sunt, & acuta febre affecti & nalde imbecillis exciosisissimum esse; proinde nisi morbo iam inueterato, & ferè desperata salute, uiribus tamen constantibus, nunquam administrari debere. Hactenus de sulphure, & ipsa cinnabari, qua nunc utimur, ac de suffimento.

De modis suffimentorum ex cinnabari, & de eorum uisum. Cap. XVIIII.

SUFFIMENTA ex eodem hunc in modum parantur.

- sume cinnabaris un.iii.
- mirrhæ } an. unc.i.
- thuris }

- aloes hepaticæ } an. dra.iii.
- sandarachæ }
- styracis calamitæ }
- benzuini laserpitii uocant.

- Misce, fiat puluis crassus, adhibetur singulis uicibus ad un. i. & scrop. i.
- aut sume cinnabaris un.iii.
 - mirrhæ } an. unc.i.
 - thuris }
 - ladani }
 - aloes }

Contundantur in puluerem cum styrace liquido, subigantur, inde fiant trochisci glandis magnitudine, qui singuli suo tempore singillatim prunis subditi colliquefiant. ad ministrantur ad un. i. dram. i. scrop. i. plus minusue singulis uicibus.

- aut cinnabaris un.ii.
- thuris } an. dram. i. s.
- styracis liquidi }

Misce: quinta huius portio pro uice adhiberi debet.

- aut cinnabaris dram. v.
- theriacæ dram. ii.
- cortic. citri } an. un. i.
- mali apii }

Compone simul, pro singulis uicibus, in hominibus robustis.

- aut cinnabaris un.iii.
 - ligni guayaci oleosi limati lib. s.
- Fiant trochisci cum styrace liquida pro v. aut vi. uicibus.

- aut cinnabaris un. s.
- mirrhæ } an. dram. i.
- thuris }
- styracis dram. s. & c.
- aut cinnabaris un. i.
- mirrhæ } an. dram. ii.
- xyloaloes }
- ladani }
- thuris }
- gallie moschate scr. ii.
- theriacæ scr. i.

quæ melissæ, uel styracis liquidi q. s. fiant trochisci.

- aut cinnabaris un. s.
- benzuini, aut ladani un. i. s.
- theriacæ dram. s.
- doronici } an. dram. i.
- tormentillæ }
- dictamni }
- corticum citri un. ii.
- poma acida nu. iii.

Terenda terantur, & pinfenda pinfantur, dein tria uasa seorsum accipito, prunis plena, super uno cinnabarim, super altero cortices uitri, & poma, in tertio reliqua

qua ponito, ita ut tria suffimenta in unum postea coeant, id suffimentum pro delicatis (ut dicant) instituant, tam curiosum uero negotium adhibent, potius ut uideantur, quam ut prodesse putent.

Aut cape santalorum omnium }
 thuris } an. un.s.
 ligni aloes }
 mirrhæ }
 cinnabaris } an. un.i.
 auripigmenti }
 Misce pro sex uicibus plus minusue.

Aut aloes }
 thuris } an. dram. iij.
 belzuini }
 camphoræ }
 galliæ moschatæ } dra. i.
 ligni aloes } dra. ii.
 cinnabaris }
 auripigmenti } an. un. i.
 marchesitæ }
 reæ }

Misce pro sex uicibus similiter, putant hunc puluerem ualidiorē esse, sed nihilo magis si diligenter experiaris, ualere uidebitur.

Aut Rec. cinnabaris un. ii. s.
 auripigmenti }
 cadinæ argenteæ } an. dram. iij.
 thuris }
 aloes }
 mirrhæ } an. un. s.
 styracis calamitæ }
 ladani }

Misce, & in puluerem crassum redige; est id (ut dicant) alius dictis potentius. At pro delicatis sume.

cinnabaris un. ii.
 auripigmenti dram. ii.
 dictami albi }
 tormētillæ frestaphili }
 lon aliqui uocant } a. un. senis
 gentianæ }
 Been albi & rubei }
 angelicæ }
 sem. citri }
 acetosæ } an. dram. ii.
 ceymi }
 doronici }
 cinnamomi }
 gariophyllorū }
 calami aromati } an. scrop. ii.
 tici }
 croci }
 thuris }
 sandaracæ } an. dra. s.
 styracis calamitæ }

ligni aloes un. s.
 Redigantur in puluerem, uel cum theriacis formentur trochisci.

Aut rec. cinnabaris un. s.
 thuris dra. ii. fiat puluis.
 Aut sume cinnabaris un. vi.
 auripigmenti un. ij.
 thuris }
 mirrhæ } an. un. s.
 sandal. rubrorum }
 fiat puluis
 Aut cape cinnabaris un. iij.
 auripigmenti un. i.
 marchesitæ un. s.
 thuris }
 mirrhæ } an. un. s.
 ligni aloes }
 hat puluis

Aut reci. cinnabaris un. ii. s.
 thuris }
 mirrhæ } an. un. s.
 belzuini }
 galliæ moschatæ } dra. i. s.
 theriacæ } un. s.

Aquæ melissæ, uel styracis liquidi. q. s. fiat trochisci.

Aut rec. cinnabaris un. ii. s.
 thuris }
 styracis liquidi } an. un. i.
 fiat puluis
 Aut R. cinnabaris un. iij.
 mastiches }
 gummi arabici } an. dra. iij.
 colophonis }
 styracis calamitæ }
 antimonii dram. ii. fiat puluis.

Tot & tales sunt ex cinnabari suffimentorum modi. Hos aliqui pro temperaturarum uarietate uariare, plura detrahendo addenque, uolunt. id ubi faciunt nō certe quo quicquam prodesse putent, faciunt, sed quo diuigentiores esse uideantur, profecto. n. melancholicus natura uel biliosus uel sanguineus æger sit, nihil sanè refert hoc an illo suffimenti modo utatur, nisi ipsius cinnabaris copia, & adinuatrationis tum tempus tum numerus uarietur, refert. n. quantum, quoties, & quando adhibetur, alioqui pro temperaturarū diuersitate (nisi quod proprium alicui sit) nulla secundum sensum mutatio perspicietur, quippe idē utendi modus iuuat. læditne tū imbecilles tū robustos, tū mares tū feminas, & oīo cuiuscunq; sint temperature.

Omnes uerō pro singulis uicibus nō excedūt unciam neq; minus semiuncia ministrat. Plures semel duntaxat intra quatuor, & uiginti horas suffunt, alioqui bis, sed magis semel, quam bis expedit, ne bis

eger præter alia prava symptomata, animi defectione singulis diebus periclitetur.

Omnes etiam ita sequuntur triena quadriduena, & ad nonum, decimum, ac decimum quartum diem, quia etiam donec spiritum appareat, sicut in unguine argenti uiui.

Sed magna inter eos discordia est, utrum ieiuno, aut ei quicquid aliquid sumperit, adhiberi debeat. hi quia uenenatum est aliquid ante sumendum esse, quod uires ruatur, sua dent, illi ne nutrimentum nouum intus existens, suffimenti ingressum prohibeat aut corrumperet, inuile esse prædicant aliquid ante porrigere uenenum autem omne moderatum esse in ipsa mixtura ex qua suffimentum conficitur. Qui nutrire prius uolunt quam suffimen atrahatur, duabus aut tribus horis ante suffitionem præbent, oua quo forbilia, simulque uini albi optimi potum aliquem, aut ex eodem uino panis modicum, aut traxer ex margaritis nuncupatae uel aromati rosacei dram. ii. uel facchari rosacei unci. subinde haustum magnū aduque semilibram, & amplius ex iure capri, aut gallinae, & similibus: uera secta rectius dicat, quia remedium ualde periculosum est difficile est decidere. Ieiunus enim plenusue suffitus, si subinde pereat, quemadmodum propter suffimentum, ita propterea quod ieiunus, aut plenus suffiebat, mortem obuisse asseuerare licet, si euadat, ut quia suffitus est, sic quia ieiunus, aut plenus suffiebat, euasisse probari potest; Ceterum eos qui ieiunium facile ferunt forte minus laudet ieiunos suffire, qui uero nullatenus ferunt paulo ante suffitionem modice nutrire, uerum id totum experientia relinquendum, ubi non semel suffiendum est, sed sæpius; si quis enim ieiunus suffitionem ferre non potest, plenus uero potest, & si quis contra plenus non possit, ieiunus possit, ille ante nutritus, hic ieiunus deinceps suffiatur. Præparare uero corpus antequam eger suffimento exponatur. oportet: quemadmodum de usu unguenti ex argento uiuo dictum est; similiter etiam dum suffitur, postea nutrire, & symptomatibus quæ contingunt, eisdem ingenis occurrere, præmissa itaque (ut diximus) iuniuersi corporis præparatione, papilionem siue conopium ab humo in altum erigunt, atque ita constituunt, ut eger inclusus non aliunde quam intus spirare possit, & si forte suffatum pati nequit, ut tunc caput commode exerere (toto corpore circa caput intus remanente) statim ualeat, deinde ægrum penitus nudant, ut suffimenti uis sin-

gulas corporis partes attingat, & conopio includant: si robustus est intus stare permittunt, si minus, super scamno perforato, ut quam maxime nudum sit corpus & suffitionem in uniuersum recipiat, sedentem locant mox intra tibias uale terreo posito excepta pruna, super illam alicuius ex dictis suffimentis unciam unam aut semis imponunt, tumentque ægrum quoad sudare ceperit, nisi quid mali accidat, subinde in lecto collocant, singulis multis tegunt, quo magis excitetur sudor; id horæ unius spatio, feruant, postea paulatim tegmenta remouent, sudoremque abstergunt, ubi uero articularum motus propter sudorem concitatus, quieuerit, & spiratio, ad suam naturam redierit, tum nutriunt: Quidam absque papillione sufficiunt, hunc in modum, canulam itameam in summo angustam quanta ore teneri queat, in imo amplam quanta nidorem totum suffimatis amplectatur ad instar infundibuli aptant, tum eger procubili, uel alibi sedens, angustiore partem ore capit, & strictis labris uaporem trahit, hoc interdum cessans quod respiret, interim digito, aut alia re foramen quod ore tenebat, claudit, ne uapor omnis exhalet: recreato spiritu, mox ad idem reuertitur, atque ita uicissim donec sudare ceperit, deinde cætera quæ post suffitionem aliis præcepimus, exequuntur, sed hic modus, ut temerarius est, ita summe perniciosus, sed ille omnium damnandus est, quo eger ieiunus, siue rectus siue sedens in cubiculo tamè angusto & bene clauso, sed sine conopio suffimentum ore aperto trahit, idque non tanto tempore, quantum alii iubent, sed multo minori, & ferè centesima horæ particula, & cætera, sicut in aliis, facit.

De occasione administrandi suffimenti ex cinnabari. Cap. XX.

Occasio eius adhibendi est quoad morbum quidem, ubi ille intus, & in cute grauiter affligit: quia enim interna depascitur, confert ut unguentum ex argento uiuo, uitiosum enim succum per spiritum educit, qua uero fortis infestatur, iungat sudore eius ope per cutim manante. Profecto autem nunquam adhiberi debet, nisi morbus mueterauerit, & (approxime diximus) nisi cibi nulla spes ab aliis auxiliis offertur, & terè disperata salus est, & ubi propter assiduos labores eger uiuat, an pereat, nihil æstimat, in hoc discrimine latius est id ipsum experiri, quam nihil, alioqui nullo pacto experiendum, & enim aliquando fanitatem

fenitatem restituet, ita non raro mortem uel subito uel nouo aliquo inducto morbo eadem accersit. Quoad anni tēpus; quoniam sudore accito sanare uidetur, oportet unior aetas quam aliud tempus esse putabitur, ut enim estate naturaliter sudamus, ita si natura coniungatur ars, magis sudabimus; sed illud obstat, quod calor qui sudorem mouet, labefactat, confunditque habitum corporis, atque etiam laxiorem, quam conueniat, eundem reddit adde, quod intimum calorem foras educit, diminuitque ita ut calido aestatis celo quod indies uires nostras exoluit hyems resistere non possit. Autumnus uero quia corpus aestatis calore ante debilitatum excipit, deinde suffocatione impendio magis afflictum gelida hyemis constitutio sequitur, ualde suspectus est. Sed huius auxilii occasionem penitus reiecit; quod hyeme naturaliter non sudemus, quod iam humores hoc tēpore magis concreti magisque coacti quam alio sint quare minus dissolui quam in sudorem uertantur, possunt quod si forte sudemus tum circumfusi aeris frigus succos in cutim impinget, tum humor exteraus qui per hyemem redundat, se expeditius nostris corporibus inseret, quam laxiora iam foramina propter sudationem arte factam fatiantur: quo fit, ut quo plus sudant, eo magis repleantur & minime uacuentur. An igitur tempus magis oportuū uer erit; non ab eius inquam initio, sed finem uersus, sequitur enim estas his qui sudore egent, maxime omnium aetas; quippe siquid relictum erit, quod uere sudor arte motus non hauserit, facile poterit si sponte fit aestate, consumere, aut si uere malum omne sudor absumpsit, aestas tamen debile corpus excipiens, calore suo minus offendet, quā autumnus, atque hyems frigore. Quoad artem, in iuuenta minus in tempestiue quam in pueritia uel senectute adhibetur; quoad corporis habitum, & quedam alia, minus obest habitui mediocri quā pleno, aut gracili; minus gracili & natura robusto quam pleno, & natura imbecilli, minus his qui firmo tum capite tum pectore sunt, quam; qui infirmo, minus mulieri cui menses proxime fluxerunt, quam cui dudum instant; quo ad regionem, minus in regione calida quā frigida nocet, minus in sicca quam in humida: licet enim in humida sudor facilius prouocetur, facilius tamen aperis per sudationem meatibus corpus repletur, haecenus de occasione administrandi suffimenti ex cinnabari.

Verum a causis manifestis agit suffimentum ex cinnabari, & utrum sit artis inuentum.
Cap. XXI.

CUR sudorem moueat, cur sputum, cur gingiuas ulceret, denique cur morbum gallicum sanet, si quis ea quae de argento uiuo differuimus, perscrutetur, facile intelliget quippe sudorem mouet, sicut alii quoque suffitus, sed sputum excitat, non ideo quia per uapores in caput repit, nam & alii suffitus, qui absque argento uiuo, absque cinnabari, absque uocato tum sublimato, tum praecipitato, absque nimio naturali, absque auripigmento, & similibus componuntur, in caput repunt, non tamen sputum mouent, neque gingiuas erodit, quoniam argentum uiuum ex quo cinnabaris gignitur sua natura ulceret, siquidē (ut ante diximus) ex accidenti; non autem per se ulcerat: nam si manu, si ore diu teneatur, non modo, non ulcerat, sed ne calefacit quidem; sed sputum mouet eisdem causis quibus argentum uiuum, ex quo uel arte paratur, uel natura constat. Verum gingiuas ulcerat tum quia (ut supra narrauimus) multa materia illius usui in capite collecta putrescit, subinde adiacentes partes corrodit, tum quia cum se sicca, & calida iungitur, morbum uerò gallicum curat, & quia sudorem mouet; is enim sudore, multo & crebro consumi solet, & quia argentum uiuum, ex quo constituitur, facultatem habet (ut supra monuimus) sic ut morbum sanandi: nimirum quia calidæ rei ope in tenuissimas partes diuiditur, & concretos succos qui attenuari possunt attenuat, seque illis commiscens, quoniam substantia fluida, & fluidos facit, & loco cui molesti sunt, quoniam agente calore, perpetuo mouetur, secum alio eripit, atque compingit. his enim de causis gummitiones liquat, ulcera siccata, distillationes finit, ex quibus non obscurum est, quod, a causis cognitis & non incognitis suffimentum ex cinnabari morbum gallicum tollat.

Vtrum uerò id quoque inuentum artis sit ex his quae diximus de unguento argenti uiui, constare omnibus potest, licet enim experimentum sit uerum, & non fictum, quippe quod aliquando morbum gallicum reuera sanat; est tamen adeo periculosum, ut arte dignum nulla ratione fieri possit, tantoque periculosius quam unguentum est, quanto argentum uiuum magis exitiosum est ubi igne supposito (ut ante diximus) in usum uenit, & rei calidæ, siccæque; utpote sulphuri commiscetur.

De alijs auxilijs aduersus gallicum morbum, & de candelis ex minio naturali, & de ceratis ex argento uiuo. Cap. XXXI.

HACTENVS de quinque auxilijs que in uniuersum arcere morbum gallicum existimantur, nimirum de ligno guayaco, de sarza parilla, de radice chynarum, de unguento argenti uiui, ac de suffimento ex cinabari. Sunt quedam alia huiusmodi, est candela que ex minio naturali, & cera conficitur, hæc accenditur, & uaporem ab incensa inspirat æger admouent quoque ulceribus, ut puta in tibijs, in brachijs, in capite, ut suffituo illa exiccet, & sanet, adhibetur etiã ulceribus intra os, intra anũ excepto uapore per infundibulum: similis est suffimento, sed sub diuersa specie, sunt & cerata aliqua, ex argento uiuo constructa; sunt & panniculi linei aqua sublimati, de qua loquimur, infusi, brachijs, & tibijs, uelut unguentum ex argento uiuo applicati, est adhuc pilula ex præcipitato, que deglutita solet id malum ex toto tollere. Singula præter pilulam æque preparari, & nutrir corpus exigunt, atque unguentum quod diximus est suffimentum; neque non per tot etiam uices, ac dies administrari per quot illa. Candelam aliqui hæc in modum astruunt.

Sume minij naturalis un. viij.
styracis liquidi }
mirrhæ } an. un. ij. s.
thuris }
ladani un. i. s.
cere q. s.

Fiant candelæ nouem, ex quibus unam singulis uicibus suffitus loco adhibent, miscetur interdum præcipitatum, aliquando cinabarim, nunc sublimatum, & singillatim & simul, sed (ut arbitror) commentum quoddam est professoris, qui mauult uideri quam esse: quippe uerisimile non est, quod huius ope magis speret proficere, quam usu unguentum ex argento uiuo, aut suffimento ex cinabari.

Cerati formula quedam hæc est.
Accipe pinguedinis porcinæ colatæ } an. libr. i. s.
argenti uiui extincti }

Misce in simul in mortario, mox adde thuris in puluerem }
redacti } an. un. i. s.
lithargyri }
ceræ q. s.

Diligenter in dicto mortario unã omnia misceantur, deinde.

Recip. serapini } an. un. i. viij.
ammoniacy }
resinæ pini } an. unc. x.
terebenthinæ }

Dissoluantur in aqua ardenti, ad ignem continue agitur ubi uerò refrigerationi proxima sunt, adde superscriptum unguentum ante factum, simul etiam perpetuo agitando donec probe misceantur, postea iunge ceræ albæ unc. iij. ac rursum lithargyri in puluerem redacti dram. v. & s. a. fiat ceratum quod extensum in pannis lineis, aut in corio, ut moris est, super omnibus articulis ponito, dein tertio quoque die remoueto, rursum apponendo, quoad nouem, aut 14. dies absoluantur: aut donec sputum per os prodire incipiat, aut gingiuarum tumor insignis apparere. Id præterea ceratum ualere tradit, ad summouendos dolores gallicos, ad resoluedas gummitiones, ad ulcera sananda, ad generandam in his carnem, & eadem concolidanda, demum super omnes iuncturas positum, in uniuersum tollere morbum gallicum, administratum eo modo quo dictum est; potentius uerò reddi si plus argenti uiui addatur, ut puta libra media, aut libra una.

Aliud ceratum.

Recip. olei camamelii }
anethini } an. unc. ii.
dispicæ }
de lilio }
olei de croco un. i.
pinguedinis porcinæ colatæ, lib. i.
euphorbii dra. v.
thuris dra. x.
pinguedinis uiperæ un. ii. s.
ranas uiuentes num. vi.
lubricorum uino lotorũ, un. iii. s.
succum radicum ebulli } an. un. ii.
schemanthi }
stœchados } an. manip. i.
matricariæ }
uini odoriferi lib. ii.

D Bulliant simul omnia quoad uinum consumatur, subinde colentur, colato adde lithargyri aurei lib. i.
terebenthinæ claræ un. ii.
ceræ albæ q. s.

Eiat ceratum, in sine addendo styracis liquidi un. i. s. mox ab igne auferatur, baculo nihil minus agitando. adiunge argenti uiui salua extincti un. iij. diligenterque misce. Ceratum id affirmant securius esse quam unguentum, & magno opere prodesse tum doloribus tum ulceribus auferendis.

Aut

Aut Rec. pinguedinis porcinae colatae lib. j.
argenti vini extincti unc. viij.
styracis } an. unc. j.
cheriacae }

Cerae & resinae pini an. q. s. misce fiat ceratum.

Aut Rec. argenti uini extincti unc. iij.
pinguedinis anseris unc. vj.
gummi arabici }
mastiches } an. dra. ij.
colophoniz }
camphore } dra. j.
mucilaginis pūssillij } unc. j.
olei ros. omphacini }
ceræ } an. q. s.
resinae }

Mis. fiat ceratum: Id precipue in calidis temperaturis putant administrari debere. At in frigidis hoc infra scriptum scilicet. Rec. proxime dictae omnia praeter camphoram mucillaginem pūssillij, oleum ros. omphacinum, adde uero styracis liquidi, styracis calamitae an. dra. ij. olei laurini. q. s. misce fiat ceratum, ut dictū est. Id quod & uehementius, & mediocrius, & imbecillius reddi potest plus minusue argenti uini adiungendo detrahendoue, utputa si uehementius, argenti uini unc. vj. si medio cre unc. iij. si imbecillius unc. ij. horū quodlibet (ut ante monitum est) supra nouum sint heum, aut corium extendant, quatuor digitis latum & longum, quantum membra ambire queant, itaque supra, vtrumque talū, utrumque genu, utraque coxedicem, utrumque carpum, utrumque cubitum, vtrumque humerū ponunt, denique super omnia membra.

Aut Rec. empl. de pelle arietina unc. iij.
empl. triapharmaci, ad ignē cōfecti } a. un. ij.
diachylon maioris }
resinae pineae unc. ij.

Liquēfiant ad ignem, ubi refrigerari cōperint, in misce argenti uini extincti unc. v. cinnabaris un. ij. sublimati unc. ij.

Fiat ceratum quod lintheolis exceptum tribus citra genua, & brachiis citra cubitos, donec sponte sege gari uideantur applicata manere permittantur, uerum vsus horum valde fallax est, raroque ad sanitatem deducit.

De aqua sublimati, & de catapotis ex precipitato Cap. XXXIII.

Aqua sublimati variis modis paratur, hanc pro thesauro habent artifices, neminem docere uolunt, quae tamen eo est perniciosior, quo magis argentū uiuū in sublimato adiunctum est rei corrodenti, pestilentiuse enim (ut ante diximus) euadit, nec aqua sua frigida humida teue quicquam ueneni

huius moderatur quinimo quia liquatur in illa, causam praebet et penetrandi magis, & magis efficiendi, ideoque membra, quibus applicatur, exulcerat, sputum mouet & aluum & sanguinem, sed interdum cum periculo tam proclui ad mortem, ut nihil quidem promptius. Modus communior hic est,

Rec. sublimati dra. viij. plus minusue, nam aliqui accipiunt pro qualibet aquae libra sublimati unc. s. & interdum unc. j. coque simul diligenter postea cola, si opus fuerit deinde panniculis lineis hoc decocto usque ad libram semis per singulas uices infusus calide in uoluantur singula membra nunc bis, nunc semel in die, ut de ceratis est dictum. catapotia ex precipitato sunt, utputa.

fume precipitati g. V. plus minus margaritarum prep.
hia cynthorum prap. }
terre sigillata } an. g. iij.
boli armenii orient. }
sp̄rum diamofci dulci g. iij.

Fiant pil. iij. cum rhodomelle, capiat æger in aurora, seque in lecto contineat, ad minus per horas quinque.

Aut Rec. precipitati unc. ij.
Aqua plantag. } an. unc. ij.
acetose }

Simul una nocte maneant sicilli testaceo excepta, mane aquas ex hauri, subinde earundē tantundem infunde, mox ad ignem rudicula semper agita quousque in puluerem reuertantur postea R. huius pulueris g. V. sp̄rum diamofci dulcis, dia margarit. elect. conciliatoris an. scr. s. margaritarum preparatarum, hyacinthi prep. an. g. V. fiant catapotia n. V. cum syr. de pomis, ante diluclum sumantur, inde cubili se contineat æger ad minimum horis quinque, hæc & pituitam & atram bilem uomitu & alui deiectione uacuare & morbū gallicum penitus abolere dicitur, ego quidem non semel, sed bis terue ab his uidi cōuulsionem moueri cum sudore frigido, quae diem integram uexabat ægotum, tanto cū periculo, ut parum abeslet quin satis cederet. Ceterum ut ante quoque diximus hæc quidam adeo extollunt ut nihil supra, neque solum gallico morbo prodesse, doloreque ab illo nato omnino sum mouere putat, sed uaria quoque morborū genera mirabiliter curare, quin etiam huius precipitati puluere sorditiam, carnemque putridam ab ulceribus, si super eisdem aspergatur, aptissime deleri, & hæc eadem ad cicatricem deduci, quod nos non improbamus, sed usque ad g. V. septemue plus minusue deuoretur, pauxillo thieriacis addito, succoque uincis herba, carduum benedictum uocant, sine elect. de geminis, pestulentiā

tiam omnem ante illius confirmationem ar-
 cere ad coli & ilei dolores magnopere ualere
 denique lymphaticos, melancholicos, item
 fascinationis: quartanae affectos sanare, ni
 si sit quod hi ex animo plerumque laborant,
 utpote qui uel ex metu in quartanas incide-
 rint, uel aliquid sibi in animo fixerint quod
 aut lymphationis aut melancholiae, aut fasci-
 nationis speciem incusserit: ubi ergo precipi-
 tatum sumperunt, maximos eisdem affert la-
 bores, coguntur enim, summa cum molestia
 tum uomere tum egerere: propter eius uio-
 lentiam sentiunt seipfos strangulari, oculos e,
 sua sede prorumpere, uentriculus atque inte-
 stina inflari, discindi, lacerari, deniq: mortem
 ipsam in propinquo esse tanto demum orto
 uitę discrimine, aliud cogitare incipiunt, uete-
 rem opinationem unde malorum principium
 fuit, mutant, subinde nouo metu priorem ex-
 cutiunt, & ut ab hoc priore se liberos reddūt
 ita quoque ab his malis quę ab eodem pende-
 bant, uindicantur, non profecto quod præci-
 pitatum atram bilem quam omnes horum af-
 fectuum causam statuunt, peculiariter ducat:
 Sed quod intolerabili, quam egris infert, mo-
 lestia eos causę morborum quos patiuntur co-
 git obliuisci, & aliud imaginari quam sint uer-
 bi gratia se gallum aut doliuum aut fungum ef-
 se, uerū hæc ex precipitatio catapotia, & aqua
 ex sublimato, & sulfimentum ex cinnabari &
 ex candela scripti: non profecto quod alicui
 administrari debere putem. Sed ne omisitse
 uidear.

*De quibusdam alijs qua uniuersum gallicum mor-
 bum si mouere possunt, ut puta de aqua sal-
 sa factitia, de uno factitio, de roris-
 marini, iuniperi, pini, buxi,
 et similibus de coccois.*

C. XXIII.

Sunt uero alia præsidia quę multo secu-
 rius, & non minus quam predicta uniuersum
 gallicum morbum sum mouere dicuntur
 utputa decoctum roris marini, absinthij Radi-
 cum tamarices cum passulis, iuniperi, pini, bu-
 xi, & similibus, & etiam arboris quę iunipero
 similis est apud africanos medicos cōtra mor-
 bum gallicum iam pridem inuenta, est & ui-
 num factitium, & aqua salsa factitia, quę ex rei
 natura (ut dicunt) inuenta, possit in horum
 numerum acris. hęc habet aquę purę lib. j.
 salis communis dra. j. plus minusue: ita enim
 temperari debet ut neque mordeat, neque ad
 modum astringat, neque insigniter calefaciat
 neque liquet, bullire simul & aqua & talē salē
 prius oportet, deinde colari, quia ergo sal om-
 nis (ut Dios, inquit) astringit, extertit, repur-

gar, dissicit, reprimat, extenuat, exedentia ul-
 cera compescit, magnum momentum ad fa-
 lutem in morbo gallico habere posse uidetur
 si quis aquam hanc, tum mane tum uesperis si-
 cut guayaci decoctum ad lib. s. aut unc. viij.
 potarit: ut. n. leuissimam hęc astruccionem, ita
 tenui simul, ac fluida substantia constans, per
 corpus uniuersum facile ferri potest, ac sua
 falsedine suauiter mordente illud ex purgare,
 iuxta ac a putredine uindicare, facultate le-
 niter astrictoria partes omnes roborare,
 frigiditate quam aqua naturaliter obtinet, ca-
 lorem omnem moderari, denique ulcera om-
 nia ad sanitatem deducere, cunctasque mor-
 bi gallici curandi indicationes absoluere, nec
 obstat id quod de salis nocuentis primo li.
 dicebamus, nam si cum cibus accipiatur, & in-
 tus ea quę ui sua mouet, remoretur, iadere
 quidem potest sed si medicamenti uicem su-
 biens, illa eadem foras educat, tantum abest
 ut obstat, ut mirifice proficit: uerum id quidem
 ratio (ut uidemus) nobis dicitur, sed utrum ita
 futurum sit, nec ne quemadmodum illa polli-
 cetur: experienti relinquendum est, ne id an-
 tequam fieri nouerimus futurum esse temere
 affirmemus, nunc igitur factis sit tantum in-
 nuisse.

Vinum factitium habet foliorum, & follicu-
 lorum senę an. lib. ij.
 polypodij unc. v. j.
 Miraldanorum omnium an. unc. j.
 agarici } an. unc. j. s.
 rhabarberi }
 macis } an. unc. s.
 mastiches }
 gummi arabici } an. dra. ii. j.
 ligni aloes }
 sumiterrę } an. un. ij.
 epithymi }
 corticum hellebori nigri unc. ij. s.
 zinziberis dra. v.

uini albi optimi, q. s. terenda. s. a. terantur, si-
 mulque intusa 24. horis seruetur, deinde his
 adde florum boragin. buglosii, rosarū flo. ma-
 licitri coriandrorum preparatorum un. ij. pa-
 sularum lib. ij.

H Omnia simul modice bulliant, postea co-
 lentur, huius colati sume unc. vj. uane hora
 purgantium medicamentorū, quam supra de
 clarauimus, præcipue uero quarta quintaue
 ante prandium, sæpe. 14. sæpius 20 diebus, de
 inde per plures quoque dies: sumat æger cę-
 dem hora huius elect. dr. i. s. quod habet.

sacchari buglos }
 sati }
 rosacei } an. unc. iij.
 boraginati }
 uiolati }

succu

DE MORBO GALLICO LIBER VI.

143

fucci scorij concreti }
 fucci cichorij cōcreti } an. un. j.
 Mitridatii } dra. ij
 spērum diar rho }
 don abbat. }
 fpecierum trian } an. dra. j. s.
 sandal. }
 syr. ros. recentis. q. s.

Id uinum, atque electarium a quibusdam magnopere probatur, sed imaginatione potius inuentum est, quia experientia aut arte, interea uero taceam an dixerim, aquam nostram quam nos scilicet successu experti sumus non fat scio: hæc enim præter alia commoda priuatim habet quod incipiens pilorum defluuium sistit, futurum prohibet, quod satis est si semel duntaxat ad uncias ulque sex, plus minusue singulis diebus usque ad 20. aut 30. aut 40. horis quatuor ante prandium poterit, quod neque actiones consuetas tunc impedit, quod neque cibum potumue præscriptum requirit, Ceterum huius descriptionem hic modo non afferimus, tamen præfens opus in immensum augeatur, tum quia proprium opusculum illi dicamus, quod deo annuente proxime edemus, sed ad rem nostram.

Itaque decoctum rotifmarini habet foliorum rotifmarini pugillos. vj.
 Aquæ communis lib. vj.

Coquantur ad dimidium, de quo Rec. un. vj. plus minusue; pota calidè mane, & sero quatuor horis ante cibum uiginti diebus aut 30. aut 40.

Victus ratio in cibo, potu, aere, motu, quiete, expectatione in anitione & in reliquis. talis esto qualis ubi decoctum guayaci sumitur: in prandio, etiam & cæna potari potest: sed si non poterit, nihil minus prodest. Pro uocat sudorem, pruritum arcet, neque parum confert si morbus gallicus ad exteriora prorupat nec ossa nec in alto carnes depascatur, agit uero non occulte ut dicant, sed ea ratione quâ ubi decoctum guayaci examinabamus recensuimus.

Abfinthij decoctum aliquando propter amaritudinem plus aquæ requirit, sed ut plurimum similiter conficitur, ac præter id quod gallicum morbum summouere solet; concoctiones adiuvat, suffatis felle opitulatur, urina aut, purgat quæ in stomacho, & alio biliosa hærent, putredinem prohibet.

Radicum myricæ cum passulis decoctum nemo adhuc quod sciam in hoc morbo expertus est, in horum numerum ascripsi tum quia serapio ex alchanzî sententia duas mulieres lepra, id est elephantiasis affectas eo potio sanatas fuisse tradit, tum quia id rationis similitudine

quis facile transferre ad morbum gallicum potest; uias passis priuatim possunt. componendum uero est coniectura sumpta ab aliis decoctis quæ ex tamariionis radice cum aqua passim parantur, & æque atque illa non femel sed sæpius propinandum.

Luniperi decoctum

Accipe foliorum iuniperi maioris minoris ue parum admodum refert purg. vj.

fructus eiusdem nn. xij.

Aquæ communis lib. xij.

Coquantur ad octo libras, hoc est quod octo super sint, huius decocti accipe libram. s. plus minusue, pota mane & uesperum quatuor horis ante cibum calide, reliquum in prandio & cæna, nisi molestum admodum sit, in potu sume. Cætera ut in decocto guayaci seruanda sunt, sed cauenda sunt Dioscorides inuinit, ligniamenta, hænta enim lathalia sūt, id & propter suam amaritudinem, & astrictionem atque acrimoniam, quæ singula in eo ad lenitatem accedunt, fere æque ac decoctum guayaci prodesse solet, urinam ut, crassa extenuat, stomacho accommodatum est ad pectoris uitia, tussim, ad inflammationes, ad tormina facit.

Pini decoctum

Rec. foliorum pini pug. iiij.

corticis eiusdem }
 dem. } an. unc. iiij.

nucis eiusdem }
 nucis eiusdem }
 Aquæ communis lib. xij.

In uim dantur xii. horis subinde bulliant ad lib. sex. id sumatur quemadmodum iuniperi decoctum, aliqui corticis loco ligni scobem ponunt, sed cortex præstantior est. Urinam peculiariter ducit, uulnerum inflammationes lenit, confert iecinerosi. uetustis tussibus, his qui in phthisim labuntur, dentium doloribus, alui fluoribus, & alceribus tum in ternis tum externis morbo autem gallico non minus quam quoduis prædictorum. Buxi decoctum.

licet aliqui nullum buxi in medicina usum esse tradiderint, præterquam quod folio tantum cum materiei scobina ex lixiuo capillū ruffet, nihil minus quia non pauco aserunt eius decocto multos a morbo gallico liberatos esse, ut inuentum nouum est simul & non strare aduerfus morbum nouum, ita silentio præteriri non decet.

Itaque sume buxi limati incisi lib. s.

Aquæ communis lib. vj.

Infundantur 24. horis, deinde bulliant ad duas libras, ex his Rec. unc. vi. plus minusue mane, in aurora, & uesperum quatuor horis ante cænam calide, Præterea sume scobis eiusdem unc. iii.

Aquæ

Aque communis lib. viii.
 Statim bulliant ad libr. viii. seruentur pro
 potu in prandio & cœna.
 Id sane decoctum uerisimile est ab aliis quæ
 fitum esse, potius emulacione decocti ex li-
 gno guayaco quam animo magis proficien-
 di ubi guayacu haberi possit, recessui tamē nō
 quod ualde admodū efficax illud esse putē,
 sed ne quod a me prætermisum esset temere
 accusarer. Cœ autem his omnibus, hoc est
 decocto rorismarini abinthii peri, pini, buxi,
 est, si sudor sequatur, prodesse, si minus inu-
 tilia esse.

De uaporationibus absque cinnabari.
 Cap. XXV.

PRÆTER hæc nō pauca quoque sunt quæ
 sudorem ualde prouocando similiter iu-
 uant, utputa uaporationes quædam, rerum
 aliarum quam cinnabaris, exercitatio ipsa,
 balneum,

uaporatio arida.
 Accipe stiracis
 mirrhæ
 thuris
 mastiches
 ladani
 maceris
 nucis molchatæ
 cortic. nucis pi-
 neorum
 cupressi

an. dra. ii.

scr. i.

unc. s.

an. unc. i.

fiant trochisci. s. a cum styraceliquido, e qui
 bus an. s. plus minusue singulis diebus in u-
 sum ueniat quemadmodum de suffimento ex
 cinnabari locuti sumus, præparato scilicet æ-
 gro & intra conopium siue papilionem lo-
 cato.

Aut Recip. ligni
 aloes
 nucis mosca-
 tæ.
 cinnamomi
 gariophylorum
 belzuini

an. scr. i.

unc. i.

unc. s.

styracis liquidi.
 Fiant trochisci, qui similiter usui sint.

Aut Rec. hisopi
 saluiz
 iuz
 rorismarini
 foliorum lauri
 pulegii
 calaminthæ
 carduibenedicti
 amaraci
 arthemisiz,

q. s.

rutæ
 polii montani
 mille folii
 Calendulæ (cal-
 cham esse qui-
 dām uolunt)
 femen, carthami
 hoc est enici
 anisi
 ammios
 feniculi
 sisilis uulgo si-
 ler montanū
 carui (carum di-
 cunt)
 cumini
 zinziberis

an. m. i.

Fiat puluis e, quo unc. i. plus minusue in
 suffimenti uicem accipiatur.

Aut Rec. ligni guayaci limati. unc. iii. plus
 minusue sēm super pruna spargito, suffitōq;
 singulis diebus quemadmodum de suffimen-
 to ex cinnabari locuti sumus.

Vaporatio humida habet fursuris panni-
 culo in clusi lib. x.

calamithæ
 saluiz
 maioranæ
 rorismarini
 betonicæ
 hysopti
 prasii
 florum camhæ
 meli

an. m. i.

Aque communis. q. s.

Vna bulliant, subinde simul cum uase in-
 tra papillio tum admittantur, suffiatur æger
 una aut altera hora. Interim lapides mola-
 res accensi in eadem aqua extinguntur, quo
 calor ipse foueatur.

Sed licet hæc suffimēta quoque sint, & sicut
 ex cinnabari suffimenta admittuntur inter
 ea tamen quæ ex cinnabari constituuntur nō
 recensimus, quoniam ab eis maxime diffe-
 runt, nam ut illa experientia inuenta sunt ita
 hæc opinionis, quippe quæ morbum gallicū
 tollere ratione quidem arbitramur, sed re ip-
 sa nondum experti sumus, secus quam ex cin-
 nabari suffimenta, quæ notum est eum mor-
 bum aliquando summouere, neque aliqua su-
 spitio est quominus id possint. Ceterum quæ-
 dam uaporationes sunt sine cinnabaris mix-
 tura quæ non ad opinionem, sed experien-
 tiam pertinent, utpote quibus adhibitis galli-
 cus morbus manifeste interdum curetur, & si
 enim aliā præcesserant contra illū administra-
 ta, dubitatio tamen aliqua non oritur quin ab
 his, & non ab illis sublatus fuerit, huiusmodi
 est

est egrum dolio magno excipere, intus circū circa ardenti arena excafacere quoad sudor insignis prouocetur, aut arenę loco lapides malos ignitos imponere) atque interim in eodem acetum accerrimum leniter inspargere. Talis uaporatio nonnullos gallico affectos re uera sanauit, sicut et iam multæ uaporationes (ut dicunt) naturales ubi e terra profusus calidus aer adificio includitur quemadmodum in Italię plerisque locis ubi aquę naturaliter calidæ scaturiunt, hinc mulier quędam fornaria filium gallico morbo infectum conspiciens, fere de illius salute desperans, tum propter morbi seuitiam tum propter, paupertatis onus, sudore nimio citato morbum gallicam summouere tentauit, hunc enim in furno prius diligenter calafacto, subinde panis amotis, capite tantum foris prominente, locauit, adeoque sudare fecit ut unico die morbus consumptus sic, & sanus e, furno filius exiuerit, hinc etiam quidam e grege mendicabulorum qui lue uenerea scatebat, aliquot diebus uniuersum corpus equino fimo obruit ut tantum esset, qua respiraret, erant stercus stabularium equino lotio sæpius perfusum, quodque iam computruerat, effecit ille hæc arte ut totum uirus exprimeret, addidit aliquoties enchrison ex axungia laryngæ & hydrargyro, nec alia uitę lex seruata est præter eam quam mantica afferebat, atque his re medicis curatus est. Preparatio autem cura, modo, tempore, & uictu utendum est, tum in hortum in proxime dictis, uelut in his, quę ex cinnabari constant utendum præcepimus, Cæterum hæc uaporationes conueniunt his qui pilorum deluua patiuntur, non quo pilos decidere prohibeant nisi forte sudorem & cumulatim & celeriter moueant, sed quo causam quę pilos erodit, celeriter auferant, & quibus ulcera circa cutim scitent, & quibus gallica lues ad exteriora prorumpit, sed non interiora depascit, in his enim humor qui intus nocet, per corpus digeri ad cutim naturaliter prosperat natura igitur & medico simul conuenientibus ad extra pellendum, ut id, quia naturale est, his præsidij adhibitis facile assequimur, ita morbum ipsum cito summouemus, præsertim si in locis calidis circa finem ueris, & æstatis initia adhibeantur.

De exercitatione uehementi quæ gallicum morbum superare solet Cap. XXVI.

SED magnopere cauendum est, ne quis exercitationem quæ morbi gallici curandi causa instituitur, in loco frigido aggrediatur, neque anni constitutione frigida, neque flantibus uentis, sæpe enim sudore cedente circun-

fusus aer intro in corpus subit, meatus spirar, superflua quæ alioqui ob motum uacuabatur intro pellit, compingit, firmat, malumque geminat. In hac etiam illud maxime attendendum est, si conserat leuiterque feratur: alioquin continuanda non est. Neque uerendum si primum ulcera forsan augeantur, aut plurima pululent (antea namque monuimus quomodo morbus gallicus, ubi ad cutim repit, exercitatione uti potissimum expedit) quippe humor qui intus obest in hoc statu per cutim digerendus est: id uero commode præstat exercitatio uehemens & frequens, & multa: quæ tamen si primum ulcera sulcitat, post tamen eadem dissipat: hæc semper antecedere cibum debet: huius generis sunt ludari, fodere, equum agitare, aut quid tale: ad hæc arima, pila, cursus, ambulatio, atque hæc non utique plana commodior est, siquidem melius ascensus, & descensus cum quadam uarietate corpus, moueat, melior autem est sub Dio quàm in porticu, melior si caput patitur in sole quàm in umbra: melior in umbra, quam parietes aut uiridarium efficiunt, quam quæ tecto subest, melior recta quàm flexuosa: neque hic audiendi sunt qui sudore aut certe lassitudine quæ citra fatigationem fit, finiunt quantum aliquis exerceri debeat, in hoc enim statu nisi & frequenter, & copiose sudor excitetur, a nuihil, aut parum prodest, sæpeque uitiatos succos ad cutim pelles, subinde nequaquam excutiens, magnam pilorum de fluuio ansam porrigit, & deoque debilibus, quia id ipsum ferre non possunt, inutilis est, robustis mirifice conserit: Tam uero uehemens, tam & iam frequens esto quam maxime sustineri potest, eodemque die si uires patiuntur, bis terue, quaterue ubertim sudare subinde toties tepesfactis linteis singula membra paulatim detergere, & sanationem accelerat, & corpus excitat, & robur firmat, ubi sudor omnis finitus est, calor omnis sedatus & arterię conquiesuerunt, idoneus cibo æger est, sed ubi huc uentum est, nunquam utilis est nimia satietas, sæpe etiam inutilis nimia abstinentia sæpe siquain intemperantia subest, tutior est in potione, quam D in esca. hæcenus de exercitatione.

De balneis, tum naturalibus, tum artificiosis. Cap. XXVII.

AT balnei duplex modus est: interdum enim ex pluribus rebus arte cum aqua mixtis componitur. Interdum ex aquis naturaliter calidis tantum astringitur, utrumque si fluxio adhuc ægrum sollicitat, molestissimum est articulos laxat, cutim in tumorem attollit humores liquat, subinde dolores geminat, eius

eius enim calor humorem ad loca ad quæ flue-
re solet ducit, ac trahit, uerum ubi fluxio fir-
mata est; neutrum inutile est, quippe dolores
lenis, humorem qui ad articulos fluxit, ibiq;
infarctus est, resoluit: sed quoniam cognosce-
re difficile est, ubi dolor adest, an fluxio cessa-
rit, balnea uero, ut dolores mitigent potissi-
mum petuntur; nõ nisi periculosus est in hoc
statu illorum usus: Cæterum quia in indicis,
occiduis non pauci qui hac lue infecti sunt, se
naturalibus balneis statim committunt atque
(ut audio) cito feliciter quæ sanantur, ab re nõ
est inuestigare utrum aliquibus gallica lue af-
fectis balnea quemadmodũ ibi ita hic in Eu-
ropa conueniant, sanè uidemus eos qui sine
ulceribus, sine pustulis sine pilorum defluuio
sunt, si balneentur, grauissime lædi, qui uero
his affecti sunt, sæpius iuari, ergo illos offen-
di uerisimile est, quia morbum contra eius
impetum balnea mouent, quippe qui ubi si-
ne ulceribus, & sine aliis huiusmodi oritur,
morem fortitur, contra quidem naturam suã
sed ex aliquo accidenti ut ad interna reparat,
in hac itaque contrarietate dum ille intro fer-
tur, & balneum foras trahit dolores excitari,
tumores augeri, morbum denique exacerba-
ri necesse est, hos uero iuari quia quum mor-
bus (ut toties diximus) sponte sua ad exteriora
feratur, simulque balnea illuc ducant, fieri
non potest, quin uitiosi humores celerius ua-
cuentur, & sanitas citius atque facilius se qua-
tur, his uidelicet duobus una coniunctis, nem-
pe natura foras ad cutim expellente, balneo
aut attrahente, quocirca si balneũ obest his o-
besti quorũ morbus ad interna meat, utpote q̃
sine aliquo insigni cutis affectu, sine ulceribus
sine pustulis aminguntur, tales præcipue sunt
qui alius doloribus cute penitus integra pas-
sim cruciantur, si uero prodest, his maxime
prodest qui circa cutim tum ulceribus tum pu-
stulis scateant, Atqui balnea magis eligenda
sunt, quæ naturalia nuncupantur, quam quæ
arte fiunt, licet enim, ars in aliquibus na-
turam imitetur, in aliquibus superet, in his ta-
men non modo naturam non superare, sed
ne parem quidem ei se prestare hæcenus po-
tuit, sed quoniam ætate nostra nonnulli tenta-
rent hoc aggredi, id est artificioso balneo uti,
reteram id ipsum, nõ quo quis uti debeat sed
ne quod aliquis maxime oportunum esse pu-
tarit, id me temere omisisse redarguat, huius-
modi est quod recipit.

florum camhemali-
meliloti
Semen. anethi } an. m. ii.
scenu græci
lini
anis

fol. Absinthii }
mentę }
pulegij }
calaminthæ }
abrotani }
iuræ } an. m. j.
herbæ paralyfis }
chamæpithyos }
chamedryos }
tumiterra }
lapathi acuti }
rosarum rubea- }
rum }
schoenanthi }

Bulliant omnia in aqua. q. s. ad ægrum bal-
neandum, deinde colentur, & stricte preman-
tur, colato adde salis & aluminis an. un. iiii. sul-
phuris uiui unc. ii. rursum una bulliant, subin-
de colentur, colatum balnei loco in usum ue-
niat, mane ante prandium, seruat tempore,
& modo, & conditione, & uictum, & præpara-
tione corporis quæ supra de unguenti ex ar-
gento uiuo, & suffimenti ex cinnabari admi-
nistracione admonuimus. Id tamen (ut dixi)
commentitium est, & si experiaris, aut parum
respondebit, aut nimium lædet. Verum inter
naturalia illud omnibus anteponendum est,
quod perpetuo calidum existit, ut procliue
humorem ad cutim ipsam magis ducat, ac tra-
hat, quod sorditiem & faniem, siue ichorem
abstergit simul & siccat, ut ulceribus apte me-
deatur, quod non uehementer astringit, ne
ea quæ ad cutim fluunt, in eandem magis im-
pingat, quod non oleosum admodum est, ne
ulcera foueat simul ac augeat, quamobrem
tum alaminosum, tum bituminosum ine-
ptum est illud enim ubi alum en maxime præ-
dominatur, exciccando constipat, id nimium
emollit, alterutrum uero aliis modice comixtũ
haud æque inutile est, maxime uero omniũ
eligendum est id quod sulphure, salece con-
stat, sed primo sulphureũ, secundo salsum, atq;
rationis similitudine mare ipsum, ubi calue-
rit, quippe sulphur ut calefacit ita et discutit,
& celerrime maturat, ut lepras, itemq; impe-
tigines tereberinthina resina exceptum sanat
ex aceto autem utiligines tollit, & cum nitro
confricatum pruritus in toto corpore sedat,
ita balneo, sulfum potest morbum gallicũ qui
ad cutim sponte repit, & hanc inficit, summo
uere, atq; penitus finire. Rursũ quia sales om-
nes multiplicem uim habent, si aqua naturali-
ter fusi, balnei uicem subeant, nihil fere minus
quam sulphur gallicam luem quæ cutim ulce-
ribus, pustulis, maculisque exercet, amouebit
astringunt enim exterunt, repurgant, di-
siccant, reprimunt, extenuant, & crusta
urendo

urendo inducunt, solo magis & minus inter se differentes, ex edentia fiunt, miscentur & his quæ ad exterendas cutis asperitates & scabiei conficiuntur, tollunt præterea carnis excrecentias omnes alias, talesque ijdem saccis inditi, impostique dolores læniunt pruriginis seuant, ex oleo & aceto usque ad sudorem apud ignem inuncti, impetigines quoque lepras itidem, & scabies, neque non sacros ignes, & ulcera quos herpetas dicunt, ex aceto aut hyssopo imposti compescunt, adeo ut quum sales tot uirtutibus præditi sint; quot tere ad gallici morbi curationem requirimus, facile possunt hoc morbo affectis auxiliari. Sed non oportet ignorare quod ut balnea naturalia his profunt, ita eorundem frequens & copiosa non ut de aquæ salis potu proxime differebamus, sed quemadmodum nostra ætate urantur periculosissima est, quæ enim putredo gallica in totum corpus effusa fit, & solidas, fluidasque partes omnino corruerit, illa uero epota uiolenter atque confertim euacuent, omnes quidem humores, & quæcunque fluida sunt, utputa ducta sicilia tere penitus expurgant, sed malum in neruis, in musculis, in ossibus in his quæ solida substantia constant, quia firmius hæret, & non nisi longo temporis spatio tolli potest, relinquunt, quo fit ut repentinè atque immo dica uacuatione imbecillam reditum corpus ante opprimatur ab eo quod relicta est, quam adeo uelociter instaurari queat, huic accedit quod contra morbi impetum mouent, quod quanto celerius, atque uehementius faciunt, tanto magis illius curationem impediunt. Hæc de balneis, an his utendum & qualibus, quantum uero, & quomodo, & quando ex his quæ proxime diximus facile intelligi potest, sed illud negligendum non est, quod balnea tum sulphurea, tum salia per initia quidem utenti statim molesta fieri solent, post uero perseveranti ualde proficua, simulque scire licet hæc eadem neque experientia neque artis adhuc inuenta esse, proinde his ipsis non omnino fidendum, sed partim opinionis esse, partim coniecturæ, sicut tamen ab eo quod in Indiis occiduis experientia probatum est. Id quod legentem admonere uolui ne nostris uerbis confusus deciperetur, ratus forsitan hæc experimenta esse quam sint coniecturæ.

De balneis ex brutorum sanguine aduersus gallicum morbum, de mixturis ex serpentibus nigris, & uiperis de sulphuris oleo, de Theriacae distillatione, de cænobitulis. Cap. XXXIII.

I genus quoque est si quis balnea ex san-

guine boum, aut ueruecæ, aut aliorum animalium nuper occisorum instituat, imergatque in his adhuc calentibus eos qui gallica scabie, lepræ conficiuntur, similitudine sumpta tum ab eo quod Plin. libr. 26. capit. primo ubi de elephantia loquens inquit Aegypti peculiare id malum, & quum in Reges incidisset populis funebre, quippe in balneis solia temperabantur humano sanguine ad medicinam eam, tum a ratione suadente, quæ morbus gallicus a sanguinis uitio quod ab utero matris contrahitur ortum habeat, sanguine circa cutis ulcera unde quaque fuso non humano quidem (ne impietatis accusaremur, licet hic forsâ efficacior esset) sed brutorum uirus ulcerum omne ab eodem propter naturæ communitatem in se hauriri, trahi, & demum absumi. Sed id una cum aliis malis (ut dixi) non experientia, non arte, sed tantum opinione, aut coniectura constat. Quidam plura remedia instituerunt, quæ uniuersum morbum gallicum (ut ipsi pollicentur) mirabiliter sanant. Sed horum quædam periculosa sunt quemadmodum sola uictus ratio tenuis aut purgatio frequens in longum tempus protrahit illam uirium defectionem hæc improba, distillationem, aut conuulsionem, aut tremorè, utraque talem accerere solet & si aliqui sulphure per plures menses ad usque tres, quatuor uel dragmas quotidie bis epoto (ut quidam perhibet) a doloribus, ulceribus denique ab omni labe gallica liberati sunt, alioqui uero deorata resina terebenthina, siue oleo (ut dicunt) abietino, & aliqui hac potione quæ constat ex aloes optimæ unc. s. mellis lib. s. aquæ communis libr. v. coquant enim hæc simul omnia donec quarta pars absumatur: subinde calide ad unc. vi. in aurora potant, per multos uidelicet menses & ter in hebdomada nonnulli puluera radice quæ uocatur mecohazan a loco in Indiis nouis unde hæc affertur, sic appellata ad dra ii. cum uino albo pluribus diebus hora purgantium medicamentorum potato, a lue gallica se uindicasse narratur est radix alba in frustula quædam diuisa, gustui primum insipida, sed si diu ore uersetur, non nihil acre perquam tamen tenuiter & obscure pungens relinquit, dicunt sine molestia aluum ducere. Sed si forte multum ducat, tunc iusculo aliquo absorpto statim cessare ad inueteratum gallicum morbum maxime ualere, sed hæc obiter, illud interim non sileam quod aliquos ego uiderim, a frequentibus per medicamenta purgantia uacuatione in ea symptomata quæ retulimus, succidisse, aliquos uero ab his quæ proxime recensita sunt, curatos fuisse experimentis credam, nã ea quæ alui placide dicunt, neque

uim aliquam nature incutiunt, id posse quis neget? si frequenter & sensim exhibeantur, morbus uero quum aegrotum medico tempus & spatium ad id praestandum relinquat, quaedam uero sunt eiusmodi ut non nisi longo spatio temporis singulari diligentia, attentissima cura effici possint, & ubi perfecta sunt aut dubium & incertum exitum habeant, aut siquid adiuuenti afferant, id non tanto labore & impensa dignum esse uideatur, quare ne frustra scribendi labore susceperimus, ea omnia consulo praetermittimus, quemadmodum etiam eam quae tum quatuor serpentibus (ut dicunt) logis & nigris, ea quae cum quatuor uiperis conficiunt, quid enim his opus est, quum longe plura parentur quae tum minus abhorremus, tum multo securior esse cognoscimus, quam istas ex serpentibus nigris, & ex uiperis mixturas? quum etiam uipere quarum esu ut elephantiasim tolli putant, ita magis gallicum morbum, utpote leuiorem, hanc plane minime tollant: haec enim comest ut praecipit, suo quidem exitiali ueneno cutim uniuersam in tumorem attollant, mox illa undequaque pungentes, id quod in eadem tubero sum, ulcerosumque & uelut ostracorum tegmen est foras expungere cogunt, subinde cutis munda integra sana similis cernitur, sed non multo post ad pristinam sorditiem illa reuertitur, sursumque morbus qui cessasse uidebatur, recidit, & saepe deterior euadit. Ceterum qui id audire nolit, sed aliter sentientibus credere malit, is primum experiatur, deinde uentrum illi an ego recte sentiant uidelicet. Quidam oleum de sulphure mirum in modum extollunt is ad scro. j. aut ij. tresue cum aqua melide unc. iij. mane diluculo per multos dies potetur: addunt si ad guttas sex aut septem cum aqua tamarisci, aut capiti uener. unc. iij. unica hebdomada sumatur, uentriculi & intestinorum dolores ex materia flatulenta sedare, lienis uitia corrigere, uuluae malis & urine difficultatibus succurrere, quin etiam ex tribus aut quatuor guttis cum absinthij distillatio lumbricos pellere, praeterea contra scabiem, imperiginem, lichenem strumasque si illinatur ualere, doloribus podagricis frigidis magnopere opitulari, quidam distillatum ex theriaca huic anteponunt, praebet autem in aurora per complures dies ad unc. i. aut ij. aut iij. prout plus minusue theriacae cum aliis in hac distillatione misceuerunt. Sed id commentitium est, quippe quod imaginatione quidem inuentum est, sed huiusque compertum nunquam. Aliqui quum sola pustulae urgent has eadem quinto aut septimo quoque die

multis admodum cucurbitulis foras extrahere nituntur, id quod purgato prius corpore futurum malum in putialis fit, positum est, nec utile.

Examen tele cuiusdam medicatae, & suffiminis cuiusdam priuatim pro euertanda gallica sive. Cap. XXVIIII.

QUIDAM ne ab infecta muliere in laem istam quis incidat, magnopere laudat statim post coitum priapo loco, aut urina aut aqua tepida, aut aliqua re huiusmodi, lineam telam glandi adhibere, medicamentum quodam imbutam quod ficcare, & omne uitium foras extrahere, dissoluereque pollicetur, quinimo alii inuunt quod si quis quatuor quinqueue horis antequam foedam mulierem ineat hac tela glandem tegat, hunc ab omni periculo liberum fere. Id quod & si ad locum, ubi de uocata praeseruatione sermo fit, delegari debuissent, quia tamen mixtam obtinet curationis & praeseruationis speciem, magis placuit hic ipsum subscribere, habet uero in hunc modum.

Re. radices en-	
tiana	
aristolochie	} an. dra. j.
lo	
ga	
rotunda	
fantalorum al-	} an. scr. ii.
borum	
rubiorum	
ligni aloes	
coralliorum ru-	} an. dra. s.
biorum	
spodii ex ebore	
cornu cerui usti	
foliorum scor-	
dii	
fonchi	} an. m. i.
betonicae	
scabiosae	
tormentulle (quin-	} m. i. s.
q; foliū dicunt)	
ros. rub.	
uini albi uinofi	lib. i. s.
Aque fonchi	} an. lib. ii.
scabiosae	
ligni guayaci limati	unc. ii.

In fuso guayaci. 24. horas cum dictis aquis & uino, subinde adduntur, cetera, simulque bulliunt, mox uehementer exprimuntur, in hac expressione adhuc turbida existente tela linea pura tenuis per integram noctem maceratur, deinde ad umbram ficcatur, & rursus altera, & tertiam noctem similiter maceratur, & postea ficcatur, ex hac fiunt frustula ad glandis

glandis mensuram, & usui seruantur, ut nar-
rauimus, aliud simile traditur, quod ha-
bet.

Radici aristolochie rotunda	} an.dra.ii.
gentiana distami albi	
scordii	} an.unc.i.s.
torichi	
ruta	
ligni aloes	} an.dra.i.
santalorum omnium	
semen citri	} an.dra. s.
rhabarbari	
tormentille	
hyperici	
mithridatij	dra.ij.
guayaci limati	unc.ii.
uni albi uinosi	} an.lib.i.s.
opt.	
aquea onchi	

Conficiuntur simili modo tela linea, de-
inde in usum ueniat. Hæc ille tamquam infi-
gnia, & præcipua medicamenta tum ad præ-
cauendum ne quis per coitum in luem galli-
cam incidat, tum postquam coierit si in-
quinamētū suscipio est, ad prohibendum ne
inquinamētum sequatur his adungit quod
si quis post coitum iam primum in puden-
do sentiat, tunc signum esse contra hæc labis,
sed efficacissimum illi remedium esse, si ta-
glans tum præputium ter aut quater iur-
tiatur super pruna spatio puluere qui con-
stat.

ex ros. rub.	} an.scr.i.s.
ab sint.	
santal. rub.	} an.scro.ii.
belluini	
camphoræ	
thuris	
aloes	} dra.i.s.
mirrhæ	
cinnabaris	dra.i.
præcipitati	} scrop.i.s.
Aut ros. rub.	
ab sint.	} an.scrop.i.
sandarac. rub.	
belluini	
camphoræ	} an.scrop.i.
thuris	
cinnabaris	scr.ii.

Iste puluis potentior est priore usui est eo
modo quo dictum est, sed utrum hæc ita sine
nece, sola experientia docere potest. Au-
thor se feliciter cum successu mille expertum

A esse asserit, sed rectius scripsisset sibi ita usum
fuisse, differt enim maxime, alterum ab alte-
ro, uerisimile namque est, æque hos qui glan-
dæ hac tela & ante & post coitum obdixerunt
non incurrisse in morbum gallicum, ac eos
qui sine ulla huiusmodi cautela cum scædis
mulieribus rem habuerunt, minime tamen
infecti sunt, proinde illos nihilo magis usu
huius telæ a morbo gallico se vindicasse quã
si non usi fuissent nam ubi sola suspitio est ne
que pruritus, neque ullum ulcusculum,
neque tuberculum adhuc in pene natum
cernitur, quid magis præstitisse hæc tela ui-
debitur quam si non adhibita fuisset? quip-
pe neganti quod illa iuuet, quomodo quis
id persuadebit? nisi enim ex his qui scædas
B inierunt omnes, aut plerique circa glandem
infricerentur, sed qui hæc tela, aut aliquo hu-
iusmodi præsidio usi sunt, ij soli a glandis
ulceribus, & ab alijs id genus malis se uindi-
carent; quis illud crederet? neque refert quod
ille millies (ut scribit) hoc feliciter expertus
sit, potuit enim triduo, quatruiduo, & uno
atque altero mense latere malum, sed coniu-
cto tempore longe post (ut sepe solet) appa-
rere, ita ut quod in præsens tempus accidit,
ille, mordicus obseruarit, sed quod in futu-
rum ferebatur, id aut neglexerit, aut mini-
me animaduertit, sicut etiam id quod in
huius telæ testimonium adducit si postquam
glandi apposita est remoueat, inueniri sa-
nuosam (ut dicit) & citrino aut pallido aut
C iubnigro colore infectam, nã & alii qui post
coitum cum mulieribus probis & mundis ist
glandi telam aliquam, uel simplicem appo-
suerint, tale aliquid in ipsa tela reperiunt, id
quod quilibet experiri facile potest. Præte-
rea si tam uehementer trahit (ut author di-
cit) sicut post coitum uenenum illatum foras
extrahet, ita ante illum, nam ante quoque
adhiberi quidam illius auditores asserunt,
humores ad glandem confertim trahet, ean-
demque labi suscipiendæ promptionem red-
debi, quod si quis non credit, experiatur in
homine bene sano omnis gallicæ suspitionis
expertæ, uidebit enim post telæ amotionem
glandem a, sua natura mutari, & ma-
D li alicuius speciem præ se ferre. Huc ac-
cedit quia glans statim post coitum, & ualde
tumida, & non solum spiritu, sed etiam hu-
more propter motum & attritionem re-
ferta, simulque insigniter calida est, huic
igitur si aliquid, quod ualenter attrahat, at-
que calidum sit quale id ipsum ponitur de
quo disseritur, addatur, humoream colle-
ctam qui alioqui sponte dissipari poterat, re-
morabitur, nouum alium accerset, & malum
quod forte substitisset, excitabit, adhuc

aut glans præputiumve ex coitu fædo aliqua labii gallicæ contraxit. aut non si non profectio huiusmodi tela nihil omnino proficiunt, si contraxit, id vero nunquam sine aliquo ardore, prurituve contingit, ut ulcera quæ sequuntur palam faciunt, quæ ratione siue qua fortuna aliquis festus, ubi digna est in glande (quemadmodum in hoc casu) ardoris, pruritufue suspicio, statim per patientem locum, nempe per glandem ipsam, tam uehementer attrahere audebit? neutrum enim sine fluxione oriri solet, longissime uero a parte quæ fluxione incipit, quod redundat, reuellers nequaquam ad eam trahere conuenit, neque eo confugere licet quod nulla fluxio. tum in glande concitetur, quo enim modo inflammationis periculum in propinquo esset, si nihil prorsus illuc efflueret? adde quod læsionem in glande naturæ sentiens, eam ceu noxiam conatur expellere, hanc igitur eiecere dum properat, fluxionem in particulam concitet nisi omnino siccum sit corpus, necesse est, quum enim suis primis conatibus nihil profectiue hementius aggressa quod infestat, expellere sanguinis aliquid & spiritus ex superpositis partibus in afflictam simul exprimis, si quis igitur id quod ualide attrahit, quale suum medicamentum de quo agitur aut esse putant, parucule in quam humor irruit, adhibeat, quis non uidet, quod fluxionem gemit, in aliumque augeat, forsitan existimabit quemadmodum in aspidis canis que rabidi morfu expedit astrictam partem ita in incidere, & simul ore, aut sanguisugis, aut cucurbitalis sugere, demum omne uenenam extra trahere, ita in labiis gallicæ iniquamento parucule alicui, utputa glandi, illato licere tale quid insigniter attrahens statim adhibere, ut uirus omne absorbeat, forasque trahat, sed longe differt alterum ab altero, primū quia licet tum ad hanc tum ad illam partem humor confluat, ad hanc, tamen quia præfens incumbit uitæ periculum, utilius est attrahere, quam sine uenenam quod alioqui subito mortiferum est intro subire, ad illā uero tanto periculiosius est, quanto minus instat uitæ discrimen si intro reperere permittatur, & quanto maius est, si attrahentibus irriteretur quippe quæ fere uelut oculus, perspicacis ientus existens, irruente ad illam humore, & medicamento attrahente, mirifice lædatur, oportet, deinde quamuis tum hæc tum illa humoribus irruentibus iuxta atque attractis magnopere instetur, hæc tamen incisionibus atque suctionibus detumescit, & hiat. Illa uero per ista remedia, de quibus nunc differitur, tantum abest ut minua-

tur, ut multo magis in tumorem eleuata turgeat, & in aliquam gangranam, aut sphacelum proclius, intempertiam mortem, cuius nullus arte metus erat, minetur, & afferat, quod uero ad puluerem attinet, sibi author suadet hanc tum propter aliam, tum præcipue propter cinnabariam, & præcipitatum omne uinum e corpore foras attrahere, quam tamen si quis diligenter ea quæ nos de argento uiuo, atque de his utriusque hoc lib. docuimus, considerauerit, hic facile intelliget utrumque potius intro pelle re quam foras educere, quod patet quia per hæc auxilia curatis, pudendorum ulceribus, sæpe bubones in inguinibus oriuntur, aliquando dentes dolent, & gingiuarum intantur, & sputa mouentur, quasi uitiato succo qui per ea ulcera extra manabat, ad partes intro repulso, neque aliquis obiciat, quod siccet & ad cicatricem ulcera utrumque deducit id circo attrahere, & humorem omnem consumere, quippe siccet fateor, atque trahit, quia siccantia quedam argento uiuo iunguntur, ubi cinnabaris præcipitatumue paratur, adeo ut cinnabaris quoad quidem sulphur cum quo gignitur, atque præcipitatum quoad calcantum, alumen, & salnitrum, cum quibus creatur, uere siccabit, sed quoad argentum uiuum, ex quo utrumque potissimum constat, quia (ut quinto libr. docuimus) a, calore intro subire in corpus cogitur, & subinde humores, obuios intro rapit, alio modo quam attrahendo siccet atque consumit, quam uero maior uis argenti uiui in utroque sit quam cæterorum, utrumque materiam multo minus foras euocabit, quam intro rapiet, huc pertinet quod sustimenta propter suarum, partium tenuitatem maxime omnium, in corpus subeant, quocirca huiusmodi iustus uitiatum succum intro magis impingent quam foras extrahent. Tam uero cur hic author, hæc sua tam admirabili methodo talem, aliquid non excogitauit pro miseris quoque, mulieribus, præferrim his quæ meretrices, aut erant, aut futare faerant, nam hæc postquam a coitu semen reddidissent, & se laudissent, quid prohibebat, quominus prædictio suffitu, quam uiri uterentur, & si uero tela his nihil proficere, uidebatur, similitudinis tamen ratione docere poterat, quod non idem decoctum, quo tela illa imbatitur per uterinos clysteres *μυρρὸν χυται* græcis dicuntur aut per aliquem passum sibi in uuluum funderent, aut imponeret bistertue prout necessum erat atque enim uel id insufum uel pessus mulieri atque tela uiro prodesse poterat, quo igitur factum ductus

ductus mulieres prætermisit, de solis uiris meminuit, an ut hos eisdem magis animaret ad morbum gallicum capeendum, quam ab illo defenderet? aut potius ut seipsum ostentaret & portentosam scientiæ suæ laudem in hominum animis excitaret? nam quominus hæc pro mulieribus, quarum rationem si nihil aliud saltem parem ne uiri ab illis inficerentur in hac re habere oportebat, excogitauit, eo magis futilia commentitiaque esse uidentur, adeo si quis dictam telam, aut puluerem, uelceribus penem occupantibus experiri uelit urrum uis læpe uanum, & inutile, non raro noxium inueniet, & non ad artem, non ad experientiam, sed ad meram opinionem referri debere cognoscet, quemadmodum etiã sitatim post coitum gossipio, aut tela aliqua simplici, & munda uniuersam glandem integere, utpote quod siccitate & puritate sua uenenum omne ad se rapiat.

Simile quoque est, si quis imminenti, magisque mali timore perterritus, & nuda ratione absque experientia ductus arbitraretur ad euitandam gallicam labem sum opere conducere Tale ulculculum sitatim fugere, aut cucurbitula apposita, aut hirundine, aut aliquo alio huiusmodi quod similiter traheret, & uitium omnem foras auelleret, si locus inlaretur, sensim incidere, atque illinc sanguinem effluere face-

re neque id semel bisue, sed sæpius, neque uerendum si tum suctum, tum hirundinem, aut cucurbitulam magnus humoris ad læsam partem confluxus sequeretur, quippe quum quãto magis illuc aliquid ferretur, perque affectum locum transfiret, & hinc foras abiret, tanto maiorem expurgationem succedere & inquinamentum quod humori alioqui non dum infectio obuiam fieret, extra repelli. Atque hæc primo, secundo uel die antequam cõtagio per corpus migraret adhibita prodesse post uero si tententur graniter officere, sed quia sola ratione suadente afferuntur, experientia uero neque adhuc cognita neque firmata sunt. Tãquã figmenta quedam simul cum ista tela medicata derelinquamus obstat enim similiter affectæ partis sensus perspicax a que fere atque ipsius oculi, obstat eiusdem partis substantia spongiosa, quæ uaporem, succum uel acquisitum & facile imbibit, & diuiciliter derelinquit: obstat humoris ad patientem locum attractio, & quod adeo cruciari partem primo læsam in hoc casu non expedit. quum alioqui mortis sicut in aspidis canisue rabidi morlu, metus non sit. Quum igitur morbus gallicus nunc totum corpus pasim, nunc aliquam eius partem priuatim exerceat, ac satis abunde docuerimus ea quæ totam respiciunt, tempus est ad ea quæ partem, accedere & operi finem imponere.

F I N I S L I B R I S E X T I .

DE MORBO GALLICO

ALEXANDRI TRAIANI PETRONII,

PHILOSOPHI, AC MEDICI PRAECLARISSIMI,

LIBER SEPTIMVS.

De penis, ani, Vuluae, Labiorum, & papillarum Vlceribus curandis. Cap. I.

PARTIVM nostri corporis aliquæ antequam gallicus morbus totum corpus obfideat, inficiuntur, aliquæ & postquam penitus obsedit, & postquam curatio per ea quæ proxime retinimus adhibita, est nihil minus infectæ remanent, aliquæ una cum toto priuatim infectæ quidem sunt, sed ex his, quædam quando totum curatur, propriam quorundam curationem requirunt, quædam cum totius curatione simul curantur, has igitur sub eo quod de totius cura dictum est, relinqueamus, ceteras in præsentem percurrere operæ præteritum est, & primo earum affectus, quæ primo afficiuntur, mox illarum quæ tamen totius medicationi consentiunt, peculiarem tamen etiam exigunt, postremo aliarum quæ post totius curationem, adhuc tamen affectæ restant, Primi affectus, sunt velut ulcera in pene, in vulua, in ano, quæ coitu contrahuntur; in labiis quæ tum sicut, tum osculo, in mammillis quæ nutricibus inquinatos infantes lactantibus usu venire solent, præputii tumor, callus, tuberculum durum, Verruca, caruncula adnatæ peni, ano, Vuluae, gonorrhæe faucium & oris ulcera, bubones in inguinibus; Secundi utputa ulcera in capite, in facie, pilorum defluvia, dentium atque unguium casus, oculorum obscuritas, aurium hebetudo puritus, in perigo scabies lepræ similis, dolores intolerabiles, postremi videlicet ulcera in faucibus, in tonsillis, in ano, in aliis corporis partibus inueterata, interdum etiam contumax gonorrhæa, rhagadia, aposymataque, id est rimæ defquamationesque, atque calli in manibus, in pedibus in præputio, in utero in labiis, in papillis; gummitiones quoque præduræ, ueteres, pertinaces, quæ communibus medicamentis non cesserunt, ossium corruptiones, ulcerum uestigia in facie, quæ turpitudinem afferunt.

Itaque ulcusculum in pene, quod etiam cariosum uocant, quia sæpius carie quadam obducitur quidam trifariam diuidunt, nempe in benignum, sæuum, & pessimum, Benigni signa

tradunt pustulas primum candidas & paruas non maiores ferme quam panici semen, postea his ruptis ulcusculum etiam rotundum, cui in medio punctum, candidum inest intro subiens, taleque esse interdum simplex, interdum duplex, interdum totam glandis coronam, ueluti linea quadam cingens cum exiguo dolore, uel nullo, & cum leui pruritu: seu uero appellant ubi rotundum est, modice profundum absque puncto illo, quod album in alterius medio est, sed liquor eidem adest, & labra leuiter attolluntur, paonicio, ut dicunt infecta colore; Pessimum uero minime rotundum, uariis tum figuris, tum coloribus affectum, callosis labijs, magnam molestiam serpens; sed quia hoc ita diuide re, secundum sensum difficile est, potiusque ratione quadam imaginaria dici uideatur, quæ quod ita esse distincte cognosci possit, melius est id ipsum partiri bisariam, hunc in modum, Aut non serpit aut non serpit non seruit ubi firmum in parte hæret, neque alibi in corpore quicquam eius naturam referens gignitur, neque antiquum est id quod quadraginta diebus peruenit indicatur, his enim præteritis latenter serpsisse per totum est suspicandum ob eum qui in nobis est, partis ad totum, & totius ad partem patendi consensus, serpere uero dicitur, aut ubi subiectam partem exeat, circumstantem uero corrumpit, ideoque non modo a quibusdam appellatur, aut ubi permanente quidem ipso, in alia tamen corporis parte, malum quid ei simile nascitur, aut ueluti diximus, ubi iam inueteratum est. Curatione igitur ubi serpit, aliam, & ubi non serpit, aliam requirit, perpetuo tamen, tum in hoc, tum in illo memoria tenendum est, infecta particula, nisi quæ citissime succurreris Totum celerrime subinde infici, ergo quamprimum receptum est, eidem, non cum stantem est occurrendum, quia uero malum id (ut posuimus) per contagionem extrinsecus aduenit quemadmodum in alpibus, rabidique canis morsu iudicatio est uenenum extrahere foras, atque oio prohibere ne intro subeat ita quoque in hoc ratio suadet inducendum inquinamentum, quo ad fieri potest, extra mouere, ab impetu penetrandi reuocare, ab illius sede foras penitus

tus pessere: id fiet si quum primum sentitur, tum statim ipsum colem, medicamento aliquo prohibente ne uirus per illum in reliquum corpus subeat, foueris, quale est, si acerrum & aquam rosaceam, uel aquam ferri uel plantaginis, uel communem, pari mensura, si terram armeniam, aut sinopicam, aceto rosaceo dilutam, aut aliquid huiusmodi acceperis, mox lintheo infuso, totum colem citra tamen ulceratam partem, inuolueris; simul etiam si statim abstergentibus, atque laxantibus modo tamen aliquantum caleant, locus affectus sedulo lauetur. Neque Galenum obiciat qui ad calcem libri quinti de medendi methodo, relaxantia in penis ulceribus tantopere damnat, ualde siccantia tam maxime laudat, ille enim cicatricem inducere, nos contra uicium apertum esse uolumus; neque item quod per patientem locum instante fluxione, astrahere tentemus, non enim hoc pacto humorem qui ad affectam partem fuit ad eandem prouocamus, sed hanc ipsam superficiem tenus leniter abstergentes iuxta atque laxantes transpirationi, cuius op. uirus exhalare foras queat promptiorem reddimus, abstergentibus ergo utimur ut induta foras ities, auellatur, laxantibus uero, ut ulcus hiet, quo receptum inquinamentum expiret, sed calentibus (ut dicunt) actu non potestare, ac etiam moderatè, non insigniter, ut uis ipsa remedium per uniuersum affectum locum promptius feratur, tale erit hydromel ex multa aqua, tam simplicis, tum ordeacea, ite n. sola hordeacea, decoctum radicis maluz, althez, semen lini, fœnu greci, foliorum maluz, tum simul, tum seorsum, & similia. Interim quoque ualde expedit panniculos lineos, siue linthea siue linamenta dictorum aliquo infusa, mox expressa, uel sicca si patitur, ulcusculo imponere, & rursus ulcusculum uicissim lauare, eodemque die non semel, bis, serue, sed multo sepius hæc facere, & in summa subito, crebroq; ea quæ modicè exahurire (quicquid impressum in carne est possunt, adhibere. Ventrem autem clystere aut potione, aut bolo aut catapocio, lenire, cibum potumq; aliquantum subtrahere, & ab aliis abstinere, quæ (ut tertio libro docuimus) in morbo gallico fugienda sunt. Hæc facere conuenit, ubi labis gallicæ suspitio est alioqui ulcusculis, qualia priusquam hic morbus innotesceret, apparebāt nihil utilius quæ ea quæ siccant, & cicatricem celeriter inducunt, adhibere, eorum sylvæ copiosissima est, quæ si gallicis ulceribus statim adhibueris, prauæ illorum qualitati, non modo niam ualde migravit exireq; potest, præcludes, sed

eam intro multò magis compingit; cæterum id, & si rectè dictum esse uideretur, nos tamen latere non decet, quod ipsius coniecturæ sit, non autem experientia, quod si experientia quoq; esse uelimus, hanc planè incertam hæcenus esse fateri debemus, quippe cū hac adhibita curatione, si gallica lues in toto corpore non sentitur, potest quis tamè asserere ulcusculum illud tale esse, quale anteq̃ morbus gallicus in nostras oras inueheretur, accidere solebat; proinde labè per totum corpus non reliquisse, non quod curatio prohibuerit, sed quia non inerat. Verum ubi nō solum aliqua penis ulcera, sed multo plura, & ferè omnia, quæ hac diligètia tractauerimus, labè gallicæ deinceps secutā minimè fuisse nouerimus tū id non modo experientia certæ, sed artis simul esse affirmare licebit, ut potè quod unā cū experientia certā, & non adumbrata rationè sensui consentaneam fortiretur, hoc admonuisse uolui, quoniā in eo multos labi, errare, & decipi reperio; plerunq; enim putant mali alicuius curandi artē se habere, cū ne nudam quidem experientia habeant; quid dixi experientia, ne ipsam quidem coniecturā, sed solā opinionē, id quod si animaduertent, atq; passim distinguerent, neq; egros neq; seipos, tam sepe fallerent, ut de illa re medica, proximo libro disputatum est, sed hæc obiter. Ex his autem intelligi potest ab his medicis tanta ulcera in principio perperam curari, qui statim lauanda præcipiunt uirina aut uino, aut aqua rosacea, aut rosarum decocto, aut infuso ex pompholige, aut aqua plantaginis, & similibus, aut aloë curant, aut uiridi aris usto, & loto, aut præcipitato, aut unguento ex pompholige, ex cerussa, ex argento uiuo, ex cinnabari, & huiusmodi, quippe dum ficcare aut crustas aut cicatricem inducere illico tentant, prohibent uirus extrinsecus receptam ne extrinsecus exhalet, quod quia neq; ibidem subsistere, neq; foras progredi potest, retro quasi ruina quadā ad interiora reuoluitur, & uniuersum corpus corrumpit, & inficit tam & si minus peccant, qui unguento ex pompholige, aut aliquo huiusmodi utuntur, quæ qui præcipitato, aut cinnabari, aut sublimate, hinc tamè repente in bones in inguinibus nascuntur capitis dolores intolerabiles, & alia innumera mala, quæ uel euitare, uel anteuertere medicus primo secundoue die (ut diximus) occurrens facile potest.

Atque ut per id tempus abstergere laxareq; ulcuscula huiusmodi, & uicissim panniculos, aut filamenta eisdem apponere, ac remouere, & mutare iugiter debemus, ita si præterea nihil serpent, in eadem curandi

di specie ad quadragesimum usque diem
 persistere, nisi forte uitari non possit: quin
 antea sponte sua sanentur. Postea si reli-
 quum corpus integrum sit, tutum est ad con-
 sueta redire, uerum si dum ista fiunt, serpere
 tamen ulcus nō desinit, aliā certē curationē
 requirit, sed maximē omniū animaduertēdū
 est, ut quoad fieri pōt, apertū sit, donec mor-
 bus reliquum corpus exercet ut locus unde
 primum iter fuit morbo ad ingressum æque
 pateat ad egressum, id quod eō utilius erit,
 quo magis certum impediēt, siquidē iniqui-
 tati (ut secundo libro docuimus) quātō mi-
 nus coeunt, tantō minus læduntur, itaq; si sta-
 bile quidem fuerit, sed quadragesima dies ab
 eo unde primum incepit, præterierint, si de-
 nique palam serpit, firmare quidem ipsum
 ante uacuato, aut molliō (ut tertio libro do-
 cuimus) corpore oportet, sed ita ut adhuc a-
 pèrtum, ob rationes quas proximè diximus,
 seruetur, & precipuè quoad totius curatio,
 uel decocto guayaci, uel farzæ parillæ, aut ali-
 quo dīctorum auxiliorum administratur,
 quæ totum & intus & in cute uitium finiat,
 Sed quoniā quæ firmant ferè omnia humidi-
 tatem absumunt, astringunt, siccant, pericu-
 lumque est ne inquinamentum, clausa uia,
 per quam receptum est, intro compellant, ab-
 re non erit simul atque sistere ulcus delibe-
 rauerimus, atque si forsā ipsum omnino sa-
 nare contigerit, cutim in utroque humero,
 & utraque tibia (ut moris est) inūctione, seu
 canterio (ut dicunt) actuali perforare, qua la-
 bes ipsa si fortè intrō compingatur, per alias
 cutis partes exhalare queat. Deinde quæ hæ-
 tētus experientia comprobauit particule
 primum affectū adhibere, hæc tamen obser-
 uatione ut ne mordicent, & ne dolorem in-
 cutiant, ideoq; humida (ut dicunt) acū quip-
 pe quæ dolorem minus irritant, eligēda ma-
 gis sunt quam arida; & unguenta magis quā
 pulueres, licet quidam hos magis laudent ubi
 ulcus profundum non est, sed ubi profun-
 dum est, pulueribus unguenta præponunt,
 referam tamen tum hæc tum illa; Potes igitur
 inter prima sumere aquæ marinæ quan-
 tum sufficit, & calida ulcus eluere, quippe ma-
 re (ut libro de humorum usu narrat Hippo-
 crates) pruriginosus, & qui ab acribus hu-
 moribus, uellicantur prodest, ut & lauent &
 foueant ex calido, qui uerò non assueti sunt
 aliquantum læduntur; Verum ad ulcera &
 & ambusta & desquamata, & quæcunque ta-
 lia, contrarium est, aptum est autem puris,
 bonum est & ad attenuandum, & ad piscato-
 rum ulcera, hæc enim ne que suppurantur, ni-
 si uellices, & ad ulcera cuniculosa, & depa-
 sientia proferendo sedat & fistit, uelut sal,

salugo, nitrū, omnia aut hæc si quis parū uta-
 tur, irritat, si excellēt, bona sunt, melius aut
 est calidum ad plurima, Hæc Hippocrates,
 potes accipere decoctū oxalidis (acetosam
 uocant) & eo similiter eluere, ut eniu Dio-
 scoride autore pruriginis tollit, & lepras ac
 impetiginis, scabiosque unguis sanat, ita
 gallico ulceri auxiliatur. Aut huius loco acci-
 pe aquam ferri, quæ non semel, bis, terue, (ut
 multi solent) extincto ferro fiat, sed toties
 quoad ferri saporem referat, acidumq; sa-
 piat, hæc præter id quod adstringit, siccaturque
 simul etiā extenuat ac erodit, patet quia lie-
 nem coeret, & minuit, id quod animadu-
 sum est in his animalibus quæ apud fabros
 ferrarios educata exiguos lienes habent, ac
 erosionis causa non ferrum quidem est, sed
 quæ illi insita est rubigo, quæ licet in eo saepe
 non uideatur, semper tamen intus latitat, &
 uires suas exercet, ut ostendit euentus. Hinc
 quidam ex posterioribus rubiginem astrin-
 gere sicut atramentum sutorium tradit, sed
 rodere minus illo, tanquam ipsa quoque ro-
 dat, hinc olim utebantur ad scabritias geua-
 rum, pustulasque totius corporis cum cera,
 & oleo myrteo. Item ad scabiem, parony-
 chia digitorum, & pterygia in lintheolis, at-
 que sic thelephum proditur sanasse Achilles,
 quippe qui rubiginem gladio decutiens de-
 pingitur. Quidam summopere laudant a-
 quam quæ dum acuitur ferramenta de cote
 cadit, fortasse moti uerbis Dioscoridis li-
 bro quinto scribentis, inungitur contra capil-
 lorum desuua quas alopecias dicunt, explet
 que eas quod confricato in naxia cote ferra-
 mento detritum fuerit, Virginum mammas
 augeri idem prohibet, bibitū, cum aceto ad
 minuendos lienes, & comitialibus prodest,
 hæc ille, quidam calcis aquam his omnibus
 anteponunt, utpote cuius ope ulcerum dol-
 or cesset, tumor desideat, sordities mūdetur
 hycor siccetur. Alij scobiosæ decoctum, sac-
 cumue anteponunt omnibus, sed ii potius
 opinionē, quam experientia, aut arte duci ui-
 dentur.

Accipe quoq;
 ligni Guayaci,
 limati an. unc. j. s.
 Corticis eiusdē
 diligenter tritu-
 Aquæ plantaginis lib. ii.
 Rosacæ lib. i.

Infundantur (ut supra dictum est) subinde
 bulliant ad lib. j. hoc decoctum non colato,
 immo quoties uti uolueris, semper agitato,
 quo rerum bullitarum facultas magis confer-
 uetur, id quod in ceteris quoque decoctis,
 quæ proximè referemus, sedulo animadu-
 tendum

tenacum est, mundat, siccat, & cicatricem inducit, modo ulcus neque malignum sit, neque raro administratur, sed quia nos, ut paulo ante monuimus, cicatrice obduci ulcus non nisi tardè laudamus: ubi id apparuerit, rù hoc auxilium auferre expedit, & panniculis aut filamentis, urendum tantisper, dum tolerari potest, & totius inquinamenti metus recedit, quod etiam in reliquis, quæ dicemus, perpetuò seruandum est.

Aut accipe ros. rub. }
 balauftiorum } an. unc. s.
 terræ armeniz }
 aquarum proximè dictarum q. s.
 Fiat decoctum, porisissimum siccat.

Aut fume tutiæ preparatæ un. s.
 aluminis rocchæ. dr. ii.
 sacchari albi. dra. i.

Cum similibus aquis unâ coquantur, & in hisum ueniat, huius eadem sunt facultates: sed præterea superfluum carnem leuiter erodit.

Aut accipe uiridis eris usti, dein aqua rosacea loti. dr. iii. s.
 pompholygis (tutiæ dicitur) preparatæ dram. i. s.
 aquæ plantaginis q. s.

Hac mixtura tepidè infunde panniculos, mox ulceri appone, superfluum carnem erodit, calorem alienum retundit, modicè siccat.

Aut cape aquæ plantaginis lib. i. s.
 salis ammoniaci un. i.
 uiridis æris dr. ii.
 tutiæ dra. i.
 sacchari optimi un. s.

Misce simul, & uasè auri calchi excipe, triduum agitando; mox hac mixtura, panniculòs, siue filamenta madefacito, & ulceri apponito.

Aut fume aluminis rochè unc. i. plus minusue.

Aut aquæ plantaginis lib. i.
 aquæ rosarum } an. un. ii.
 uini albi }

aluminis rocchæ unc. s.
 syr. rosacei un. i.
 floris æris. dram. ii. plus minusue.

potenter exiccat.

Aut accipe aloes hepaticæ } an. dra. i.
 tutiæ preparatæ }
 uiridis æris usti dra. s.
 camphoræ scro. i.
 sacchari albi un. s.

aquæ plantaginis }
 tag. } an. q. s. ad formâ collyrii.
 rosaceæ }

Siccat & erodit absque multa mordicatione.

Aut fume tutiæ cum uiridis æris usti } an. dra. ii.
 aquæ plantaginis. un. ii.

Misce, simul bulliant, & utere, ut de aliis dictum est; mundat, & cicatricem inducit, atque ubi magis glutinare siue consolidare in animo est.

Accipiunt tutiæ eiusdem dra. ii.
 uiridis æris usti. dra. s.

Sin magis mundare. }
 uiridis æris usti. dr. iii.
 tutiæ preparatæ cum uino albo. dram. i.

uini albi optimi un. s.
 aquæ plantaginis un. i. s.

Hæc simul coquant, mox eisdem eluant ulcus, agitato semper prius uasè, quo continetur, panniculosque, aut filamenta infundunt; & ulceri adhibent; Hæc quidam, & nihil aliud aduersus uirgæ ulcera commendant.

Aut accipe granorum }
 myrthi }
 rosarum rub. } an. ma. i.
 corticam mali puni }
 ci, idest mali granati. }

Vini albi q. s. bulliant ad tertiam partem, postea colentur, colato eluatur ulcus, mox unguentum proximè scribendum tenuissimò lintheo extensum apponatur, quod est.

Accipe unguenti albi un. iii.
 aloes hepaticæ dra. i.
 tutiæ preparatæ un. iii.
 camphoræ g. vi.
 aluminis usti dram. i. s.
 uiridis æris dra. i.
 olei ros. un. s.

at in mortario plumbeo fiat unguentum.

Hæc duo, modo dicto administrata magnam uim obtinent abstergendi, erodendi & siccandi, sunt quoque mista, & non aspera.

Aut fume tutiæ preparatæ } an. dr. i.
 aluminis rocchæ }
 uiridis æris usti }

Bulliant cum uino albo, si calor timetur, cum aqua plantaginis, post, ulcus hoc decocto elue, deinde infra scripto unguento inunge, quod est.

Accipe unguenti ægyptiaci dra. i.
pinguedinis anseris dra. iii.
argenti uiui extincti dra. ii.
Fiat unguentum s.a. quod, ut in ulcere fa-
cilius denneatur, lintheolum cerusa cocta
delinitum superpone.

Horum alterum propter tutiam, siquidē
(ut cuidam placet) uera cadmia est, duobus
aliis simplicibus consentientibus, astringen-
di uim habet, concaua explet (ut Dioscori-
des dixit) sordida purgat, siccatur, crustas ignis
modo obducit, carniū excrecentias reprimi-
t, malefica ulcem ad cicatricem perducit.
Alteram & quia dolorem mouet, & quia la-
bem gallicam ulcusculo exceptam propter
argenti uiui mixturam ad interna pellit,
quod patet, quia pene solum inuncto spu-
tum non raro excitat, ualde periculosum est
recensui uerò, non quod eo utendum esse
uelim, sed ne quis, dum eo utitur, auxilii spe-
cie deciperetur.

His denique non conferentibus.

Sume præcipitati dr. ii.
aquæ plantaginis un. ii.
Simul agita leniter, calefacito, subinde
his calefcentibus ulcus elue, & infusus panni-
culos, aut filamenta superpone, id carnem su-
perfluam absque multa molestia corrodit,
ulcus apprimè mundat, nec inflammationē,
neque dolorem effactu dignum mouet, nisi
quis immodicè utatur, & penè aliorum om-
nium optimum est. Quidam puluere solo
utuntur, quidam illius mordicationem ueri-
ti cū unguento rosaceo, aut axungia lota, aut
butyro loto commiscunt, quæcunque specie
adhibeatur, mirum in modum quoad ulcus
attinet, prodesse solet.

Unguenta præter illa, quæ proximè retuli-
mus, sunt alia pleraque, ut puta.

Accipe olei antiqui lib. i.
cerusse per fecerniculum purgatae, ut dicunt cribellatae un. iiii. s.
cera citrinæ q. s.

Fiat unguentum, id quidam ad rauim ul-
que magnificat, principum medicamen ap-
pellat, neque solum ulcera uirga, sed etiam
aliorum membrorum curare, & quam maxi-
mè ad cicatricem perducere.

Est unguentum de cerusa tum coctum, tum
crudum, quod calorem retundit, ulcus durū
mollit, tumidum extenuat, leniter præterea
excrecentia reprimi.

Unguentum de cerusa nuncupatum ad phle-
gma salum, ualentiores uires habet, quam
duo alia nunc dicta.

Est unguentum de calce receti lota, addi-
to rosaceo oleo, leniter enim erodit, mollit,
abstergit, et ad cicatricem perducit.

Unguentum Diapopsoligos, refrigerat, &
abstergit, siccatur, replet, & cicatrizat, possunt
præterea multa, quæ supra narrata sunt, &
quæ mox de pulueribus narrabimus, oleo &
cera excipi, & unguentorum uicem subire,
præsertim ubi intentio est, ut altius pene-
trent. Quocirca quidam præcipitati dram. i.
cum unguenti rosacei dra. i. excipiunt, & ad-
ministrant, sicut aliqui unguentum ex argen-
to uiuo, sed utrunque tutum quidem est ad
ulcus sanandum, sed ualde periculosum ad
inquinamentum a toto remouendum, uim
enim gallicam quæ dudum in toribus est, ce-
leriter intro pellit hinc quidam uncto pene-
ferè statim, nimirum citius integra nocte, ui-
si sunt & facie & capite tumuisse, ubi tamen
ualde contumax est malum, quidam hoc u-
tuntur unguento, quod habet, axungia por-
cinæ colata un. ii.

thuris } an. dram. i.
aloes }
argenti uiui extincti dra. ii.

Si contumacius fuerit ægyptiaco ungue-
to succare tentant. Ex pulueribus sunt utpu-
ta præcipitatum dictum myrthi folia, & in sa-
rinam trita, mox inspersa, semen anethi u-
stum, id quod etiam antiquis ulceribus pri-
uatum confert.

Item rosar. rub. }
balauftiorum } an. dram. i.
tergarmeniz }

Fiat puluis subtilissimus, qui super ulcus
inspergatur, eiusdem facultatis, cuius est de-
coctum ex eisdem, quod proximè recensui-
mus.

Aut accipe aluminis rochæ. dra. i.
aloes dram. s.

Fiat puluis subtilissimus, putredinem ar-
cet, carniū excrecentias absumit, siccatur, de-
mum ulcera si agere permittatur, ad cicatri-
cem perducit.

aut cape tutiæ præparatæ }
cū aqua plantaginis }
antimonii } an. unc. s.
plumbi usti }
li thargyri auri }
cerusse }

Simul omnia benè trita laentur terque,
quaterque aqua rosacea, subinde ad umbram
siccantur, post adde.

tachymæ draconis } an. dr. ii. s.
aloes hepaticæ }
larici ligni dra. iii.

ex omnibus unā fiat puluis tenuissimus
qui deinde inspergatur ulceri inflammatio-
nem ardet, calorem retundit, carniū ex-
crecentias reprimi, leniter erodit, & pro-
pter aloem exulceratis genitalibus priua-
tum

tim medetur, siccat, & ad citricacē perducit, si frequenter utaris.

Aut accipe pulueris barbæ syluanæ plantaginem.

aquaticam dicunt un.l.
myrrhē } an. dram.ii.
thuris }
osfis sepiz. dra.i.

iat puluis tenuissimus, quo aspergatur ulcus, mirabilis hunc esse quidam prædicat. Aliqui lauant primò ulcus, subinde puluerem inspergant hoc modo.

accipe foliorum roris marini an. ma.s.
foliorum chamemeli
uini albi q.s.

Bulliant simul postea colentur, colato ad de uini granatorum an.ii. mellis ros. an.s. lauetur ulcus deinde puluis hic super aspergatur.

accipe litargyri auræ cerussæ an. dram.i.
iteos }
turtia }
nucum cupressi }
Fiat puluis, ut dictum est, cui potest addi thuris an. dram.i.
mastiche }
mirra }
Aut fume cinerem seminum anethi an. dram.i.
squamæ aris præparatæ }
rate }

lintheolo, quod madefactum sit decocto guayaci, nunc cum aqua simplici, nunc addita plantaginis aqua, nunc rosacea, nunc uino albo austero excipe, & ulceri appone, reprimendi, & extenuandi, siccandi que vires habet, serpentina ulcera sistit, carnem superfluam exest, & ad cicatricem perducit.

Aut cape squamæ aris aloes hepaticæ an. dram.i.
turtiæ præparatæ }

Similiter lintheolo madefacto, excipe, mox appone: id priori similes vires habet, & præterea genitalibus exulceratis medetur. Sunt etiam pulueres non pauci, ad pœnis ulcera, quos Galenus quinto de medendi methodo sic scribit. Medicamen, quod ex papyracea charta combusta sit, hoc scilicet nobis usitatum, id genus ulcerum sanat, sicuti etiam anethum usum simili modo inspersum. Itemque cucurbita siccat, atque usita ad eundem modum. Alia præterea multa ex his, quæ uehementer, sicut illa, siccant, si qua uerò eiusmodi ulcerum sine madore sunt, ac recentia, iis sola aloë salutare medi-

camen est. inspergitur autem sicca: sed in tenuissimum seu pollinem redacta. Hęc uera etiam, quæ in sede consistunt, sicca ulcero probe percurat. similitimam huic uim habet, & cadmia uino elota, & sicca, ab hac quoque non longè abest argenti spuma, litargyros græcè dicta. Deinceps uerò molibdena sequitur omnibus uerò tum minus inferens doloris, tum nullo minus efficac pompholyx est, si humidiora sunt ipse per se pini cortex, itemque lapis, hamatites uocatus, idoneus est. Quod, si profunditas quedam ipsis addit, ubi exiccata fuerint, dictorum alicui tantulum manne admiscendum est, quantum sit ad carnem signendam satis. Hactenus Galenus licet. n. ut supra quoque diximus, hæc tradat eo animo, ut dicta ulcera ad cicatricem perducatur, nos uerò contra aperta teneri iubeamus, qui tamen his utitur, potest per interualla uti, & nunc apponere, nunc subtrahere, ita quidem, & ulcus mundum, siccumque seruetur, sed nihilominus hiet, ut labes in totum fortè non dum tusa, possit illinc exire, unde primum ingressa est.

laudant nonnulli herbas, quæ a Dioscoride, secundum umbilici ueueris genus uocatur, huius solia nunc integra, nunc aliquantum contusa pœnis ulceri adhibent. Nonnulli clymenon similiter administrent. Alii matriluam, quæ multis periclymenon est. Nonnulli oleum uitrioli nunc sincerum, sed perquam exiguum gospitalium enim in filiolum mitate adaptant, mox in eo parcissimè intingunt, nunc illud alius temperant, postea similitur faciunt, uehementer astringit, ualde corrodit, serpentina ulcera compescit, malefica in itatum benigniorem deducit. Alii oleo ex tartaro, aut ex tritico, aut ex uitellis ouorum utuntur. Hactenus de his, quæ ad ulcera pœnis ex gallica lue passim inueniuntur, in quibus curandis illud me repetere non piget, quod aperta seruentur quam maximè possunt, & quo ad uulnerum corpus in tuto sit, nisi forte aliò malū se uerterit, ut puta ad anum, ad fauces, aut ad aliquam aliam particulam eisdem ferè uti licet ad ulcera, quæ priusquam lue gallica totum corpus oblesum sit, uel in papillis, uel utero, uel ano, aut labiis recipiantur.

ubi præputium intumuerit, & glandem præter naturam clauerit, quid agendum. Cap. II.

QUIA uerò cum his ulceribus coles adeo intumescere solet, ut reduci summa cutis fere nullo modo possit, licet institutum nostrum excedere uideatur, ab re tamen non erit

yaci dandum calido madefactis, & affecto loco impositis, aut spuma eiusdem guayaci inuncta tentare attenuare, & digere nihil obest, sicut etiam uerrucas, adnatasque carunculas, thymos quidam uocant, tum ano, tum pœni, tum uulua, aut ferro candenti aut forcipe amouere incisione facta, sanguinem nisi animi defectio sequatur, sinere astitim exire, hoc postea suppresso, squamæ æris preparatæ puluerem exiguum particulæ inspergere, aut aquæ aluminis cum sublimate guttulam infundere: Verum si incidere non conceditur, discutere, & omnino siccare, primum quidem hoc auxilio, quod habet ammoniaci preparati cum aceto unc. i. aſæ fetidæ dra. i. calchanthi uſti, & roborati scrop. ii. ex hac mixtura modicam portionem super uerrucam imponere, & quotidie mutare, & nouam eiusdem mixturæ particulam indere, continereque se a fricatione quâ interim ualde prurire solet. Verum, si glans intumescat, tum hoc medicamentum amouere, & unguetum ex cerussa per id tempus adhibere. Sin per illud non curetur, ad caustica, quæ recensetibus, deuenire, inter quæ potissimum est (ut cuidam placet) quod habet arsenici cristallini, & aurei preparatorum an. dra. ii. plus minusue, sit puluis, deinde ex hoc quantum specilli acumen salua intinctum capere potest accipitur, ita ut minime huius pulueris portio sumatur, alioqui tumorem magnum excitat, & subinde totum exedit, specilli itaq; acumine sic affecto uerrucam tangere iubent mox supra medicamentum, aut gossypium siccum, aut lineum panniculum addere, nam unica uice, & sine dolore (ut ferunt) uerrucam exedit. Preparatur arsenicum cristallum hunc in modum, arsenicum supra marmor teritur, mox uale excipitur, & acetum superfunditur, ita ut supernatet, deinde soli æstui exponitur, donec acetum exiccetur, idque ter repetitur, postea tribus aut quatuor uicibus maceratur, aqua pura, simili modo preparatur aureum, quidam præterea utantur oleo (ut dicunt) ex ligno cornu arboris, quidam oleo sulphuris, quidam oleo uitrioli, quidam aqua parutoris, qua argentum ab auro separatur.

De gonorrhœa curatione qua morbi gallici nuntia est, deque saucium, & oris ulceribus. Cap. IIII.

VB I quis inquinatam iniit, subinde in gonorrhœam incidit, magna suspicio est, ne lues gallica contracta sit, quæ tanto periculo fior est (ut secundo libro docuimus) quan-

to gonorrhœa diuturnior, quum enim calore per coitum excitato, semen intus firmum existens, curant & fluat, tum si calor gallicæ labis accedat, eam partem unde semen potissimum emanat, sua qualitate primum inficit, & quia feminis liquefactione intercedente inquinat, iuxta primum patiendi modum hanc eandem liquefactioni obnoxiam reddit, subinde fluorem cōtinuat. Huc pertinet quod qui per coitum in feminis fluoré, magis quam in pœnis ulcera, & quam in bubones incurrit, hic in eum naturâ procliuor est, quâ alii, & coeundi cupidior, quâ illi, qui quum quotidie ac sæpius id naturaliter imaginetur, & cogitet: frequenti recordatione rei unde fluor ortus est, ac si coitus quotidie renouaretur, sere perpetuò semen emittit, quo fit, ut diuturnus deinceps, feminis fluor subiequatur, & tanto difficilior sit curato, quanto magis, in liquefaciendi consuetudinem pars ipsa deducitur, sufficit uerò in tempus adeò prolixum, quia quicquid ex alimentis naturæ instituto ad feminis generationem, aut ex corporis substantia, symptomatis alicuius causa ad eam partem delegatur, ut sensim in feminis naturam uertitur, ita sensim in profluuium abit. Differt hæc gonorrhœa ab illa, quæ uel ex feminis copia, uel acrimonia, uel nimia coeundi cogitatione, uel aliis causis gignitur, quo circa, ne quis miretur, si aliam exigit curationem, differentiæ notas quidam conatur asserere, quod uidelicet gallica in principio absque ingenti tum ardore, tum pruritu sit, quod canalis ferè statim in altera exulceratur, in hac non item, quod hæc diuturna sit, illa uerò non, nisi ex catarrho contingat, & illam corporis consumptio, præsertim ubi copiosa fuerit, sequatur, hanc uerò minus, quod hæc breui temporis spatio, siue molestia semel coeundo creatur, ac si altera non similiter fiat. Postremò quod hæc localibus medicamentis non cedat, altera uerò per testium, & renum infusionionem, per epota medicamenta facilius uincatur. Sed quoniam gonorrhœa, quæ non gallica est, nihil mirus quam gallica plerunque, sine acri ardore prurituue oritur, non raro diuturna est, neque ubi feminis copia gignitur, corpus absumere conuenit, & interdum ex improuiso nascitur, interdum quoque aliis medicamentis non obedit. hæc signa relinquamus illis, qui cum his se benè scire putant, nos uero gallicæ gonorrhœæ notam dicimus, si post consuetudinem cū inquinata muliere nata est, deinde postulat, aut articularū, capitisque dolores, aut alia symptomata, quæ gallico morbo peculiariter esse uidentur, secuta sunt. Primis igitur diebus

tum abstergentis, tum laxantia, quemadmodum in ulcusculorum cura proxime diximus, ac etiam modicè refrigerantia, in potione, ciboque sumere oportet, deinde ad quadragesimum usque, si per id tempus affectio nimè serpere uideatur (inditio enim tunc erit, quod neque ulcuscula, neque dolores, neque alia morbi gallici, signa post apparent) abstergentia quidem, ut potè quæ infectam labem omnem adimere, & hinc diuertere, illac prohibere, & foras educere possint, laxantia uero, ne malefica infectio intus constringatur, quippe quæ partem affectam uelut hiantem reddentia, uirus ipsum facilius extra prodire permittant. Refrigerantia quoque, ut his calor acquisitus obtundatur, ac temperetur, inter ea uero quæ communiter mandustur, proderit malua, beta, lupulus, asparagus, atriplex, amigdala, cicer albu, peponu semina, Viola ptisana hordei, quippe hæc abstergent iuxta, ac laxabunt, item cichoracea omnia, borrago, lactuca, rumicos omnes, siquidem refrigerabunt, neque admodum astrigent, inter potiones uinum album dulce pauciferum, lactis ferum, hydromel, decoctum antedictorum decoctum radicis hibisci glycyrrhiza tenuis graeci, seminum lini, aqua hordei: ex officina medica saccharum uiolaceum, castia fistula, syrupus uiolaceus, syrupus glycyrrhizæ, manna Calabra, pruna Damascena, & similia, interim quoque tum præputium, tum glandem abstergentibus, ac laxantibus modo quo supra de colicis ulceribus diximus in dies lauare expedit, ne femine forsân ibi remanente ulcera subinde gignantur, abstinereque a sale, a salis, a motu nimio, ab aromatibus, denique ab omnibus calefacientibus & mordicantibus, & ab omni ueneris non solum usu, sed etiam imaginatione, quippe hæc tantæ est energia, in his quæ ab illa dependent, quemadmodum est coitus, ut nemo non sit expertus, eam solum ad feminis profusionem sufficere, & profectò (ut proxime docuimus) potissima diuturnitatis eius causa hæc ipsa est, quæ quoad persistit, purges corpus, temperes, optima uicibus ratione regas, nihil proficis, quid quod nos haud rarè uidimus plerosque diuturna gonorrhoea uexatos ritè quin etiam omnibus adhibitis curari prorsus nõ potuisse, ubi uerò mutatis locis longius equitarint, in ipsa equitatione, quæ alias mouere semen solet, liberatos omnino fuisse. id quod non equitatio præstitit, non loci mutatio, sed metis & eius obliuio, quod coitum irritabat: sic etiam alii, quia in exilium missi sunt, alii quia in carcerem detrusi, aut grauiore ani-

mi cogitatione affecti sunt, ab antiquissima gonorrhoea se uendicarunt, ita ut mirum nõ sit, si uiris uel postquam incepit nunquam cocuntibus, diuturna tamen illa contingat, eadem quoque ratio, in quibusdam mulieribus est, sed hæc obiter. Vt uero ratione, & uia procedat ista curatio, ubi sitis abest, aut hyems est, accipe floris castiæ un.ii. plus minusue fiant boli cum penidiis aut saccharo, capiat æger mane & sero statim, (ut tertio libro disputauimus) ante cibum singulis diebus, ad quadragesimum usque, nisi uentriculus interim perturbetur, aut lues per totum sparsa sentiat, exigua eius quantitas magis prodest quàm multa, quippe hæc, quia sua copia plurimum turbat, per alium precipue fertur, illa quia sic substrata minus infestat, unã cum alimentis, in uenas subit, deinde per renes & uesicam, quos abstergere, laxareque oportet, transit. Aut accipe manna Calabræ un.s. aut syrupi uiolacei un.ii. aut syrupi glycyrrhizæ tandem, aut sacchari uiolacei un.s. aut unc. i. sumat æger mane & sero ante cibum ut docuimus, si sitis ad sit, aut estas fuerit, melius est largis portionibus, quàm bolis, aut exiguis potibus uti. Accipe igitur ptisanæ hordeaceæ libr. s. plus minusue, sacchari albi vn.s. misce, sumat æger in aurora, si per id tempus situerit, uigilique fuerit, subinde, si somnus accedat, permittendus est. aut cape feri caprini, uel bubuli, uel ouini unc. viii. plus minusue, aut alicuius ex dictis decoctis tantundem, similiterque potet, ac etiam tum ante prandium tum ante cenam ubi sitis affuerit, iterum agendum, si alius astricta sit, clysteribus ex oleo uiolaceo aut rosaceo aut communi ad unam usque libram singulis, aut alternis diebus, ante prandium mollienda est, interrim præputium, & glandem intus forisque præficijs, quæ narrauimus, adhibitis identidem lauandum, ab omni commercio, quod uenerem excitare potest, abstinendum, & omne aliud animo uersandum, syrupumque, cui titulus est de agno casto, a nobis huius causa institutum, pro ut moris est fumen dum, qui hunc habet in modum.

Accipe seminum endiuizæ	} an. dra.ii.
lactuca	
portulacæ	
cucurbitæ	
melonis	} dra.i.
seminum psillii	
florum nenupharis	} an. ma.s.
foliorum mentæ	
seminum rutæ	} an. dra.s.
cannabis	
	feminum

feminum agnicasti un.iiii.
 aquæ coriandri } a. partes æquales. A
 decocti sctiū }

Bulliant s.a. postea colentur, ex hoc colato, accipe lib. i. succi limonum un. ii. sacchari q. s. misce fiat syrupus, neque ab re erit post huius syrupi usum, accipere camphoræ grana v. plus minusve, charabæ vulgaris scrop. i. aquæ nymphææ unc.iii. deinde singulis diebus usque ad decimum quartum, ante prandium tertia quartæve hora ieiuno propinare, atque interim renes, pectinem, & testes, & camphoræ quoque scrop. i. mucilaginis seminis psillii, aut succi uuy acerbæ aut succi solatri un.ii. illinere non solum enim gomorrhæam, sed etiam alba menstrua tollere consueverunt, si per hæc nihil proficitur, sed pustulæ, dolores, uigiliæ multæ, aut alia gallici signa comparuerint, iam morbus firmatus est, & ad communia præsidia, quæ totum corpus curant, recurrendum. satis de gomorrhæa, prout gallicum morbum antecedit, sequuntur facium, & oris ulcera, hæc quidem nisi magnæ molestiæ sint, nisi sermone aut deglutionem impediunt, curanda non sunt, priusquam ea præsidia, quæ totum curant administrata fuerint, quippe quæ una cum toto sepe sanari solent, neque tanquam frontis & faciei ulcera ne uideantur ab aliis propter turpitudinem, quam afferunt, curari desiderant, Ceterum, quia nonnulli hæc eadem sine impedimento sint, siue non sint, per iniuria quoque curare uolunt, committendum nõ est, quo minus horum curacionem referamus, & si nos satis esse arbitremur. illa, quæ admodum iuuent, iubent igitur huc in modum, utputa.

Sume aquæ plantaginis lib. iiii.
 ligni guayaci unc. ii.
 corticis eiusdem un. i.

Infundantur, & bulliant s.a. postea colentur, colato (quod tamen calidum adhuc sit) æger, suum os & fauces abluat, id abstergere ulcera & siccare, & ad cicatricem deducere solet.

aut sume decocti ex }
 guayaco } an. lib. s.
 lactis recentis }

Misce, & similiter utere, habet enim ferè eandem facultates, quas prædictum, superat, uerò, ubi eum dolore ulcera sunt.

Aut accipe lentis decoctum ex aqua cisternæ q. s. os & fauces ægrotantis simili modo lauentur, id ulcera quoque repurgat, inflammationes lenit, magnique sinibus prodest, præsertim cum malicocco, siccisque ro-

sis, & admixto melle confectum.

Aut cape diamori un. ii.
 aceti rosati unc. i.
 aquæ plantaginis lib. i.

Misce, gargarizet æger, facit id potissimum ad ea, quæ pascendo serpunt, & tonsillarum inflammationes, pruritus lenit reprimat in fauces destillationes, maleficis dolosisque ulceribus prodest, & his, quæ ad elephantiam, qualis quoque est morbus gallicus, accedunt.

Aut cape rosarum rub. }
 balausiorum } an. dra. ii.
 terræ armenie }
 acaciæ }
 Hypocistidis }
 aquæ plantaginis lib. i. s.
 aceti un. ii.

Bulliant ad libram unam pro gargarismate, maiore in tum astringendi, tum siccandi est, quam proxime dictum.

Aut accipe florum quatuor cordialium. an. pug. i.

sebesten } an. num. x.
 iuiubas }
 passularum enucleatarum un. i.
 aquæ pluuiæ } an. lib. i. s.
 plantaginis }

Bulliant s.a. deinde colentur, colato adde floris castiæ un. s.

rhodomellis saccharini } an. un. i.
 diamori }

Misce pro gargarismate, tenuem in ulceribus distillationem ad mediocritatem perducit, ardorem retundit, asperitatem, lenit sorditionem abstergit, modicè refrigerat, iuxta atque astringit.

Aut accipe fructus tamaricis }
 calicum, id est, copularum uocatarum glandiū } an. unc. s.
 rosarum rub. }
 baccarum myrti, }
 hordei pugil. i. }
 foliorum rubi } an. ma. i. s.
 oliuæ }

aquæ pluuiæ lib. ii. s.
 uini albi odorati lib. s.

Bulliat s.a. deinde colentur, colato adde. aceti scyllitici unc. i. s.
 oxymel. scylliti un. ii.
 rhodomellis un. ii.

Misce pro gargarismate, siccet, astringit, sordida repurgat ulcera, si cum his crassi succi sint, attenuat, si insidiis incidit.

Aut accipe florum, & foliorum ligustrini an. m. i.
 rosarum rub. man. s.
 aquæ hordei lib. ii.

Coquantur s. a. deinde adde rhodomel-
lis un. ii. pro gargarinate, ad oris ulcera &
fauces ualde efficaci est, & mirabiliter iuuat
re solet.

Aut cape rosarum rub.
baccarum myrthi
cynoglossi
bislingue (hippo-
glossum dicunt)
plantaginis
balaustiorum
gallarum
aluminis rochæ
aque plantaginis

Bulliant ad tertie partis consumptionem,
deinde colajcolato adde, syrapi acerofi, uel
diamori, aut mellis rosacei un. iij. postea te-
pidè gargarizetur, resoluit quin etiam tumo-
res, materie desluxum prohibet, sanie exic-
cat, pus abstergit, & cicatricem inducit.

Aut cape aluminis li-
quidi
aluminis scissillis
terrae armenie
aque plantaginis
Bulliant s. a. mox adde
aceti acerri
oxy mel. comp.

Misce, id æger subinde gargarizet, destil-
lationem enim reprimat, ulcera repurgat,
exedentia compeicit, carniū excrescen-
tias absumit, & oris ulceribus speciatim me-
detur.

Aut fume rosarum rub.
balaustiorum
baccarum myrthi
berberis
gallas
myrrhæ
aluminis rochæ
antimonii
aque plantaginis in qua
ferrum extinctū sit
uini aufteri

Coquantur s. a. hoc decocto abluantur ul-
cera non solum in faucibus, sed alibi, id ual-
de quidem astringit, sed ulcerum forditiem
abstergit, carnem excrescentem absumit,
siccat, opplet, ad cicatricem perducit. Vbi di-
ctæ gargarizationes non profuerint, ab re nõ
erit, si particulæ sensus ferat, pulueribus uti,
ut puta.

Sume titia preparate
terre sigillatæ
acaciæ
corall. rub.

lachrymæ draconis, cinna-
barim bioscoridis et
se uolunt.
thuris
feminū plantaginis
baccarum myrthi

an. scro. i.

Fiat puluis, qui intra cannulam receptus
insuffletur in ulcera, siccat hic, & actu (ut di-
cunt) & potestate carniū excrescentiss coer-
cet, concava explet, & cicatricem inducit.

Aut accipe puluerem herbæ uocatæ mor-
fus gallinæ, quæ anagallis à quibusdam nun-
cupatur q. s. cannula similiter excipe, mox in
ulcera insuffla, leniendi uim habet, inflam-
mationes arcet, quæ pascendo serpunt, cõ-
hibet.

Aut accipe urticæ tenellæ summitates, fiat
puluis, insuffletur, ut de alio diximus, aut
similiter adhibe fabinæ puluerem, ille ma-
lesicis etiam ulceribus, & concrecentibus,
atque fordidis prodest, hic ea, quæ pascen-
do serpunt, sistit, inflammationes lenit, for-
des abstergit.

Aut cape aluminis saccharini.
lachrymæ draconis
balaustiorum

Fiat puluis, qui pari modo in usum ue-
niat.

Aut cape aluminis rochæ a dusti
terrae armenie
Similiter utere, ualde enim efficacis est.

Aut accipe rhodomellis
syrupi ros.
aluminis rochæ
uiridis aris
uini albi optimi

Bulliant simul, deinde summitas filii li-
gnei aut ferrei gossipio, aut lana, aut aliquo
simili inuoluta, mox hoc decocto intincta, tã-
gat ulcera, & proximè dictus puluis super-
spargatur, ulcus hoc pacto facile siccat, & ff
qua caro superest, eroditur, & ad sanita-
tē ducitur, si puluis fortasse ulcera exa-
speret, succus eorum, quæ recentius eorum
inquam quæ succosa sunt, illitus conferet.
quemadmodum si acceperis succi cucurbitæ
uel oxalidis un. ii. rhodomellis un. i. coque
donec ad linimenti consistentiam coeant:
mox ulcera illine. Ulceribus in ore puerorū
potissimū auxiliatur. Aut adhibe rosè q. ex
cortice mali medici expressi prodit, ulcera
n. leuia & lata, quæ difficulter sanantur, curare
consequitur. Conferet. et oleo ex ligno corni ar-
boris extracto, pposita ulcera inungere, id. n.

(ut quidam asserunt) non modo facium, & oris ulcera, sed etiam uesticæ sanant, neque non uerrucas, & porros uocatos amouet.

Sed hæc ut dixi per initia conducunt, postquam uerò malum inuoluit, & alia non contulerunt, ad alia recurrendum, quæ paulo infra dicemus.

De bubonis cura, qui gallicum morbum antecedit. Cap. V.

TUMOR in inguine præsertim in eius glandulis bubo uocatus solet lucem gallicam præcedere, aut statim antequam aliud malum in corpore cernantur, aut postquam uiciscula penis chyrurgorum curiositate nimis properè sanata sunt, aut postquam gonorrhœa intempèstiuè suppressa est; quocumque modo contingat, non repercutientibus, neque refrigerantibus, contra quam alii tumores, eget, sed relaxantibus, & mollientibus, & modicè aut maturantibus, aut resoluentibus: adhuc etiam modo quodam attrahentibus; ut assilgens humor ex profundo ad cutim celerius aduocetur, præsertim ubi periculum est, sicut in hoc statu, ne intus oberrans totum corpus contaminet. At uerò cum uehementi impetu fluxus illabitur, nihil nos curiosius attrahentes, rem ipsam naturæ permittere oportet; si enim auxilium aliquod humores ex alto ad cutim attrahens admouerimus, uehementis dolor apprehendit: unde, & uigiliae fiunt, & febres succedunt, ac uires exoluantur, mitigare itaque tunc & non humorum influxui opitulari conuenit per cataplasmatum maximè lenientium usum, uelut est quod ex frumenti aut hordei, aut seminis lini farina, cum aqua mulsâ aut fœnu græci, aut althææ, aut chamæmelorum decoctio coquitur, & quæcumque ad hoc, quod moderate humectam habent caliditatem, perquam mitigare dolores ualent, etiam influentes humores concoquere possunt, ac suppurare; alioqui, si lentus sit fluxus, tum neque uehementer quidem, sed moderate attrahere expedit, ne uim naturæ inferentes alium etiam humorem, quam eum, qui peccat, ad locum repere cogamus.

Sed interim diligenter animaduertendū est utrum purgare, aut uenam secare conducatur, quippe multi hac ætate utrunque acriter prohibent, ne succus, qui utiliter ad inguinem modo fertur, adhibita sanguinis missione aut purgatione aliò perperam reuocetur;

quin etiam nullam uictus rationem seruandam esse suadent, sed omnia quibus populus utitur, indifferenter commedendum atque bibendum, ut hæc uictus confusio corpus repleat, & impetum uitriofii succi ad inguen acceleret. Atqui talia temere admitenda non sunt, sanè indiscriminata uiuere & passim omnia comedere bibereque, quid aliud est quam ægrotanti homini morbum ipsum geminare? si enim talis uictus replet, replebit uerò uitiose, qui fiet quin uitiosus succus augeatur? si bubonis augmentum festinabit, quomodo sine maximis doloribus id contingeret? quomodo uniuersi corporis recrementa, quæ nunc plurima sunt illuc se non prouent? & diuturnum aut difficilem curatu morbum non parient? Igitur quoad uictum salubrius erit, aliquibus se legibus obligare & ab his abstinerere, quæ (ut tertio libro diximus) morbum gallicum augere solent, & his, quæ illum retundunt, aut summovent uti, ac modicè tum bibere tum esse, continere se a coitu, a multo motu communes expulsionum uias secundum naturam apertas conseruare, & reliqua, quod uerò uenæ sectionem & purgationem, si tanta copia repit ad inguen, quantæ tumoris maturationem tardet, aut impediat, utpotè quæ propter dolores perpetuos (unde uigiliae molestissimæ nascuntur) non sinat coctioni naturam incumbere, tunc quis adeo uecors est, qui alterutrum, aut utrunque, prout opus erit, non approbet? leuata namque, quæ corpus nostrum regit, natura, exonerataque eo, quo uelut sarcina premebatur, haud egrè, quod reliquum est, tractabitur & uincet, itaque sui muneris haud oblita, bubonem subinde facile coquet, quem antea graui onere impedita coquere non poterat. Sin fluor exiguus est, neque dolor, neque calor membri, in quo tumor est, urget, tum nil prohibet quominus, & uenæ sectionem, & purgationem adhibeamus. Ad has igitur dubitationes, ita responsum sit. Alterum illud oportet non ignorare in ancipiti adhuc esse, utrum hic tumor aperiri debeat immaturus an secus, qui maturationem expectandam esse nolunt, his rationibus dicuntur, utile est in hoc statu materiam fluere ad locum; crudi incisio dolorem magis mouet, quam maturi, ob dolorem uerò materia magis attrahitur, immaturi ergo sectio utilior erit. Ideoque Archigenes Galeno tertio *libro de morbis* capite secundo, referente, de parotide loquens, ad chyrurgiam inquit perueniendum est & crudi abcessus sectionem, optimum enim in his, ut

quàm celerrimè fluxio foras euellatur, hæc arehigènes. præterea si maturationem moraberis, tumor est erosionis futuræ, per inguina uerò iuxta glandulas multi nerui extenduntur, periculum ergo erit, ne aliquis neruus erodatur. Huc accedit quod cutis, quæ inguina tegit, ut extrinsecus hebetis est sensus, ita extrinsecus sit uerisimile est, quod circa prius iam geniti acrimoniam non admodum sentiens, diutius quàm par sit illud intra se tolerabit. Deinde non solum erosionis, sed etiam fistulæ metus imminet. Quid quòd pure diutius retento bubo sæpe solet intus recrudescere, ac indurescere, & tum resolutioni tum non maturationi repugnare, & sectionem difficilium ferre. Tandem Hippocrates libello de fistulis, tuberculum in ano natum, quam crissimè secandum esse iubet, priusquam suppuretur, ita enim ait, ergo rationis similitudine, bubo crudus, & non maturus incidendus erit. Contra uero experientia est, quæ maturum incidendo magis prodesse uidetur. Galenus quoque sexto de locis hoc idem fecitatur quam capite quinto inquit, nonnullis tumor in extrema ilium parte excitatur ueluti uiris quoque eodem in loco nonnunquam oriri solet, qui ubi suppuratus aliquando fuerit, secari debet, hæc Galenus. Præterea in inguine, ut etiam aduersarij fatentur, quamplurimi subsunt nerui, ut uero Celsus libro septimo capite secundo docet, inter neruos ultima expectanda maturitas est, quæ cutim extequet, eique pus iungat, quo propius reperitur, ubi non solum maturitatem in bubone præstolari debemus, sed etiam ultimam, ac perfectam, ita ut neque sub crudum incidere liceat. Huc pertinet quod si cur nerui, sic glandulæ multæ in inguinibus subsunt, ubi uerò tumor est crudus, potest glandula cuti proxima adherere, quæ tumore tunc inciso, simul etiam incidi facile poterit, quod maximum malum est, licet ignari chyrgici hoc negligant, glandulas enim (ut libro de articulis propè principium docet Hippocrates) simul apprehendere non oportet, neque ea, quæ glandulis sunt interiora, magnum enim afferunt periculum, sunt enim neruis maximi momenti uicina, hæc Hippocrates. Quamobrem magis tutum uidetur maturum incidere, quàm crudum, aut subcrudum, ut etiam libro de medico innuit, quem inquit, tuberculum inæqualiter se habens exæquare oportet, similiterque totum in suum iacere, & neque prius diducere, neque sinere, ut sponte rumpatur: Nam ad eos, qui dicunt crudos inudere utilius esse, quæ do-

lor incisione concitatus attractum inuat. respondere licet multo pluracitra dolorem & securiora iugenia esse, quæ id præstare queunt, quare non oportere dolorem mouere, ut attractus fiat deinde si maturus oportune incidatur, ita, ut in longum sectio ubi conuenit, non protrahatur, neque rofionem, neque fistulam, neque nouam cruditatem, neque duritiem formidandam esse, neque tuberculi in ano similitudinem ad id, quod in inguine oritur, quadrare, quippe illud ubi rectum intestinum attingit, si tunc suppuret, fistulam affert, quod eo suppurato, intestinum subinde facile perforetur, id uerò nullum attingit membrum, quod, quum suppurat, æque facile in fistulam incurrat. Vtrum maturus, an crudus bubo, secari debeat, sic disputatum sit. Sed committendum non est, quo minus illius curam particulatim subscribamus. Quando igitur gallica labes suspitio fuerit, nisi membri calor, inflammatio, dolor impediatur.

accipe pinguedinem gallinæ q.s. cum lana succida appone mollit, & maturat.

Aut sume butyri }
cespy } an. un.s.

olei liliacei aut chamæmeli quantum sufficit, misce: ungetur sepe locus, subinde lana succida superponatur. mollit maturat, leniter resoluit.

Aut cape farinæ triticeæ q.s. in oleo & aqua bulliant, quoad cataplasma fiat, ut secundo ad clauonem Galenus ait, mox apponatur: id enim suppuratorium est.

aut accipe foliorum }
maluæ } an. ma.i.
althææ }
floru chamæmeli }
radicis althææ. } unc. i.

Contusa bulliant in aqua, donec inconfitentiam iustam coeant, mox adiectis olei chamæmeli unc. i. liliacei un. ii. bulliant rursus fugatorq; emplastrum, leniter maturat, laxat, discutit.

Aut sume radicem althææ } lib. i.
farinæ tritici } un. ii.
ficuum siccarum in aqua coctum. } un. i.s.
farinæ seminum lini. } un. i.
pinguedinis gallinæ }
ueteris } an. un. ii.
pinguedinis porcine }

Misce, & cum decocto radicem althææ, & caricarum fiat s.a. emplastrum. Id si quæ durities inæquales ad sunt, leniter discutendo, exequat, bubonemque mollit, & maturat.

Aut cepearum lilii al-
bi coctarum }
Melis optimi }
radicum althææ }
fermenti } an. q. s.

Fiat s. a. emplastrum, hoc enim eadē pro-
xime dicto facultatis habet, ualidiusque at-
trahit extra.

Aut si tarde maturetur, cape Diachy-
lon magni (ut dicunt) Mesuz un. ii. adde am-
moniaci, bdellij, sagapeni an. dra. iii. piague-
dinis gallinæ parum.

Aut sume radicem althææ unc. j. s.
foliorum maluz }
Violarum } an. m. i.
feminum lini }
fenugraci } an. m. i. s.

Contusa bulliat in aqua, deinde colentur
colato adde farinæ tritici, hordei an. m. ii. co-
quantur donec in consistentiā iustam coe-
ant, tunc ad utellos ouorum excoctos tres,
olei ex ligno guayaco, aut ex ligno iuniperi
aut nardini simplicis q. s. misce simul omnia
denuo bulliant, & in formetur emplastrum,
laxat, maturat, trahit, dissicit, dolorem le-
nit.

Aut Accipe ligni sancti limati s. a. li. s.
Corticis eiusdem un. iiii.
Macilaginis feminis }
lini }
fenugraci }
succo radicem althææ } an. unc. s.
farinæ fabarum }
orobi } an. unc. iij.

Decocti ex guayaco, ex olii eiusdem an. q.
s. bulliant simul donec in emplastri formam
redigantur, mollit, trahit, discutit, inflamma-
tionē mitigat, leniter maturat, & affectū par-
tem a maligna putredine uindicat, si calor ali-
quis circa membrum excitetur, conducit
his oleum rosaceum adicere, tantisper dum
calor urget, ubi nero cessarit, auferre, fini-
mia sanguinis, aut aliorum humorum copia
maturationem, remoretur, non minus ex-
pedit (ut ante diximus) uenam secare iuxta
rectitudinem membri patietis in cubito aut
purgationem adhibere.

Aliqui talia adhibent, uidelicet
Accipe Maluz }
Violarum }
florum chama- } an. m. i.
meli }
Meliloti }
farinæ hordei } unc. vj.

Cum oleo anygdalazum dulcium, & ro-
faceo propter inflammationem conficiunt
cataplasma, & triquo quatuor uoce apponit
si bubo deinde foras non prodit, ut prodire

deberet, alterum adhibent, quod habet.

A Accipe Maluz }
florum chama- }
meli }
stachados } an. m. i.
Meliloti }
Rutæ }
Hyfopi }
althææ }
fenugraci } an. m. s.
feminum lini }

Bulliant in aqua deinde pinfentur, & adde
farinæ orobi unc. vi.
olei liliorum alborum q. s.
misce, fiat cataplasma

Si adhuc hæret, nec extra se exierit nec mol-
lescit, tertium experiuntur quod constat.

B ex althææ }
radicum lilio- }
rum alborum }
radicum Indis } an. m. i.
foliorum urticæ }
maluz }

Bulliant in aqua s. a. postea pinfentur
mox adiuge gal-
bani } an. dra. ii.
bdellii }
Myrrhæ }
fermenti } dra. i.
Stercoris colum binj } unc. s.

C misce cum oleo trino, fiat cataplasma, qd'
supra bubonem ponunt, stercus columbinū
adduat, quo cutis attenuetur, & fatiscat. In-
terdum emplastra et synapi horum loco ap-
ponunt, quo partem rubicundiorē calidiorē
remque reddant, & mareriam extrinsecus
trahant, mox cataplasma ex farinæ, oleo, &
aqua, quod proxime recentissimus, adhi-
bent.

Alii malagmatibus (ut dicant) utitur, eius
modi est.

accipe foliorum maluz }
uæ }
Brancæ Ursinæ (accu- } an. m. i.
thum uocant) }
Violarum }
Radicum brionie recentis } unc. ii.
Butbos liliorum duos }

D In aqua bulliant, deinde trantur, mox
fetofo cribro, incernantur, & adde
axungie porcine solate } unc. ii.
Butyri recentis } unc. s.
olei liuacii }
Hyperici } an. unc. i. s.
Violaceti }
farinæ fenugraci } unc. vi.

misce, addito iure corum, quæ bullierunt,
quod satis fit, ad tum calidis, tum frigidis ab-
lucibus

scesibus prodesse prædicant,

At si bubo duri usculus sit, eiusmodi ap-
ponendum censent, utpote.

Accipe radicem altheæ un. ii.

radicem brionis recentis un. i. s.

Bulbos liliorum tres m. s.

chalidonia un. ii.

Bulliant in aqua, deinde terantur, & in cer-
niculo fetoso cribrentur, post adde

axungie porcinæ } an. unc. ij.

olei liliacei } an. unc. ij.

Butyri recentis } an. unc. ij.

Alii sub prunis cocti un. i. s.

fermenti un. iiii. s.

farinæ tritici } an. un. iiii.

scenugreci } an. un. iiii.

feminum lini } an. un. iiii.

Ammoniaco aceto liquati un. iiii.
misce fiat emplastrum, apponatur ut di-
ctum est.

Alii utuntur eo quod habet

mucilaginis altheæ } an. unc. vi.

scenugreci } an. unc. vi.

feminum lini } an. unc. vi.

fermenti } an. unc. vi.

axungie gallinæ } an. un. iiii.

radicum liliorum al- } an. un. iiii.

borum sub prunis co- } an. un. iiii.

ctorum } an. un. iiii.

ficuum siccarum pinguium diligenter

tritatum un. ii. G

misce simul omnia, fiat emplastrum, matura-

rat etiam duros bubones, & extra educit

Aut accipe radicem

liliorum alborum } an. unc. vi.

altheæ } an. unc. vi.

Bulliant in aqua communi, deinde subtiler

pinfentur, mox addi

farinæ scenugreci } an. unc. ii. s.

ci } an. unc. ii. s.

feminum lini } an. unc. ii. s.

Tritici } an. unc. ii. s.

Cum decocto prædicto fiat emplastrum

s. a. in sine addendo

pinguedinis gal- } an. unc. ii.

linæ } an. unc. ii.

Porcinæ } an. unc. ii.

Butyri recentis } an. unc. ii.

Aut accipe radicem altheæ un. c. vi.

Bulliant in aqua, deinde per incernicu-

lum fetosum trahantur, mox adde

axungie porcinæ colate tantundem,

Et fiat emplastrum; maturat, & resoluat.

Idem præstat Diachylon magnum, item

unguentum mollitium siue de mucilagini-

bis, quippe quod maturat, & resoluat.

Aut accipe radicis Brionis elixatæ, & per
incerniculum fetosum extractæ axungie por-
cinæ colatæ an. partes æquales misce, fiat em-
plastrum. id maxime omnium extollunt, &
mature, & resolvere mirabiliter prædicant.

Hactenus de præfidiis, quæ bubonem lo-
ras educunt & suppurare faciunt, si pus igitur
maturuit raro incidere conuenit, nisi festina
re curantis præsidij imbecillitas cogat, fabis-
que est, cataplasmate efficere, ut per se pus
aperiatur, id quod non est finire, ut sponte
rumpatur, ne forte quis nos capiat, sed age-
re, nam ferem sine molesta cicatrice potest
esse id locus, qui expertus terrum non est, il-
lud præstare potest utputa,

accipe radicis Narcissi, (uulgarem tribu-
lum aliqui uocant) aqua mullâ bullitæ, & li-
quesactæ un. iiii.

olei trini q. s. misce s. a. deinde loco af-

fecto impone

Aut accipe feminum } an. par. eqq.

lini } an. par. eqq.

stercoris columbini } an. par. eqq.

fermenti } an. par. eqq.

Misce cum sapone liquido aut mucilage

feminis synapi.

Aut sume cineris cochlearum terre-

stium un. i.

fermenti un. s.

croci scr. s.

Misce cum sapone molli,

Aut cape turbith ex monte sancti angeli
(Thapsiam esse uolunt) un. i.

olei ueteris } an. unc. iiii.

uini optimi } an. unc. iiii.

Bulliant ad uini consumptionem, hoc oleo

tangatur locus aperiendus.

Aut mollis radicis ex harundine libr. s. Bul-

liat in aqua mullâ, deinde teratur, si opus

erit, mellis modicum addendo,

Aut tantundem dictæ radicis cum pice sic

ca, & sorditie alueorum apum, alii como-

lira, alij pissoceron uocant an. q. s. fiat empla-

strum.

Aut radicis aristolochiæ rotundæ, siue lon-

gæ lib. s. mellis q. s. fiat emplastrum s. a.

Aut propolis } 2. partes æquales

picis siccæ } 2. partes æquales

fiat emplastrum s. a.

Aut ceræ } an. unc. i.

Resinæ } an. unc. i.

Butyri } an. unc. i.

picis sine } an. unc. i. s.

mellis } an. unc. i. s.

floris aris dra. ii.

Visi q. s.

Aut ammoniaci un. vi.

ceræ un. iiii.

Tereben-

Terebentina }
 sulphuris uiui } an.unc.iii.
 salis nitri }
 aut medulla grano-
 rum xili siue gossipii,
 bombacium dicunt
 nucis rancide
 fermenti } an.parum.
 caulium coctorum
 caparum coctarum
 synapi
 fimi columbini

Fiat emplastrum, uelociter enim aperire
 pus dicunt,

aut mellis ana
 cardini } an.partes æqua.
 pices humide }

misce ad ignem imponunt per medium
 diem, subinde locum rumpere dicunt.

aut aluminis
 cathini } an partes æqua.
 calcis uiuæ

Pone in aqua ad proportionem dictorum
 lex qui alteram, bulliant simul, deinde colen-
 tur, colatum uase aeneo excipe, rursus coque
 quoad in salis consistentiam coeat postea Ac
 cipe huius salis unc. iiii. salis ammoniaci un-
 i. misce tum mucilage sine seminum nasturtii
 addito modico mellis anacardini, & utere.

Aut fume Cantharides q.s. terantur subti-
 liter, interim infillitur oleum antiquum, &
 sensim igne leui traictetur donec totum fiat
 unum, deinde teratur sicut Vnguetum, mox
 adde nõ nihil anacardini, stercoris passerum
 anatis, & uocatis falconis.

Hæc sunt auxilia que bubones suppuratos
 aliosque tumores aperire queunt, sunt & a-
 lia quædam ualidiora quidem, sed minus se-
 cura, quippe antequam apponatur, defende-
 te, ut dicitur, medicamento locum circum
 circa ualari requirunt, ne amplius quam ani-
 mus sit, rodant, cum parit lancinent, atque la-
 cessant, primum itaque signato loco quantus
 aperiri debet, circa reliquum tale unguentum
 extendatur quod est.

accipe terræ ar
 menie }
 sanguinis dra- } an.unc.s.
 conis }
 Acacie }
 Vnguenti plumbei } unc.i.
 Albuminis ouo- }
 rum } an.q.s.
 Aceti }
 Camphoræ parum
 Stupa excipe, & adhibe

A Aut chimoleæ }
 Terre armenie }
 sanguinis dra- } an.unc.s.
 conis }

Acacie }
 camphoræ } scro. s.
 albuminis oui } an.q.s.
 Aceti }

Aut unguenti de cerula cocti } q.s.
 aut olei rosa-
 cei odorati co-
 pleti } an.unc.i.s.

olei rosacei omphacini
 Albuminis triu }
 ouorum } an.unc.s.
 succi laqueæ
 Plantaginis

Misce stupa excipe, circum circa pone
 aut olei rosacei un.i.s.

Myrtini } unc.s.
 ceræ albæ } unc.i.
 Terre armenie } unc.s.

sanguinis dra-
 conis } an dra.i.s.
 Terræ sigillatæ

Misce fiat unguentum } s.a.
 aut olei rosacei } unc.ii.
 terræ armenie } unc.i.

Aceti } dra.i.
 misce } s.a.

Aut succi solatri } unc.iiii.
 succi plantaginis } un.ii.

Aceti parum
 misce & utere.

Aut aquæ ros. } unc.iii.
 Aceti } unc.s.

misce.

Hoc administrato, tunc aliquid horum ad
 hibere licet, quod cauterium potentiale nõ-
 cupant, utputa.

accipe sublimati scr. iiii. plus minusue
 opij. iiii

unguenti populei } dr.i.s.
 lapidis hæmat. g. V.

misce } s.a.
 Aut sublimati } dra. iij.

opij. V.
 lapidis hæmatitis scro. s.

misce, si minus rosionem sentiri uolueris,
 dupla opii dosim ad eam, quæ sublimati, o-
 portet uero hæc, & similia ubi commixta
 sunt, nõn illico adhibere, sed duobus tribus-
 ue, aut pluribus mensibus ante miscuisse, &
 parata seruare, neque plusquam sex horarum
 spacio super loco relinquere, ubi autem re-
 mouentur, statim butyrum aut axungia por-
 cinam quoad crusta cadat, imponere, & su-
 per inlicere caulis folia aut cineris lignorum
 ficus

ficus, aut uitis lib. x. aqua fontis lib. xxx. bulliat ad tertia adde calcis uiua paulo minus, quam ab hoc decocto extingui possit, ita ut decoctum siue aqua deinde aliquatulum supernatet hebdomada una sic finito quotidie tamen semel agitando, deinde cola: Colato adde aluminis roechæ, uocati Tartari an. un. vi. siue rursum hebdomada altera simul esse, postea iterum cola; mox huius colati, Accipe lib. i. aqua cum qua fit sapo uocata la magistra, siue capitelli lib. s. (cognoscitur id idoneum esse, si frustum in eo supernatet) excipe æneo uase ad ignem, donec ad melis consistetiam redigantur. Id mirabile cauterium esse testantur.

Aut accipe dicti lixiui siue capitelli lib. s.

Vitrioli romani dra. i. s. F
opii scro. i.

Bulliant una præter opium, ubi spissantur, opium adde & sensim ab igne remoue & utere.

aut accipe ly- }
thargyri }
lapidis hæmati } an. dra. ii.
tis }

Vitrioli roma- }
ni }

Argenti sublimati dr. ii. s.

Misce, sed id ualidissimum est, & amputanda carni, quam uocant obstracosam, summè idoneum, simile quoque est, quod habet

Argenti sublimati dr. ii. s. G

Vnguenti populei, uel dialtheæ dra. i. misce.

Aut cape succi cyclaminis unc. i. s.

lixini prædicti unc. iiii.

Vitrioli romani un. iiii.

Aqua cuius ui aurum ab argento separatur unc. i.

salis nitri dra. ii. s.

opii dra. i.

Omnia ad ignem modo proxime dicto simul coquantur.

Aut accipe calcis uiuæ lib. ii.

salis ammoniaci }
ci } an. libr. s.

Vitrioli roma- }
ni }

Cineris surculo }
rum fabarum }
nucum cum suis } an. lib. iiii.
corticibus re- }
centibus }

Omnia pmsentur cum dicto lixiuo, addita etiam pari portione si haberi potest, succi corticum nucum, postea uase terreo excipe cuius fundus foraminibus scateat ueluti uas quod ἀπὸ γῆς greci uocant, sub hoc alterum,

quod integro fundo sit & recipiat pone, post accipe tantum fixiui, saponis quantum undequaque per commixta prædicta penetrare possit, & in alterum uas effluere ad dimidiâ saltem libram, cui adde uitrioli romani dr. i. Bulliant in uase æneo donec spissentur. Id uero mirabilissimum & potentissimum ad aperendum cæcæ sent.

aut accipe calcis }
uiuæ } an partes æqua.
Cineris ex ramis }
ficis uernæ }

Subigatur cum succo corticum uiridiam nucum, excipiantur olla, quæ in fundo hiet, uel uti harpagium, mox aliud uas signinum absque foraminibus, quod recipiat, illi subiciatur, subinde in ollam quæ recipitur infunde lixiuum saponis, plus duplo quam cinis & calx, simul id igitur quod effluet per foramina sume, & coque donec solidescat, & utere.

Quidam asserbat super folio uasis perforati faciendum esse primo fragulum ex paleis tritis, subinde ex cinere ramorum ficu syluestrium mense maio propter lac quod habet per id tempus, deinde rursum ex paleis postea ex puluere calcis uiuæ, mox iterum ex paleis, atque ita uicissim ex cinere, paleis, & calce, quoad uas ipsum impleatur, tum aqua calidam, tantam quantam cineris, & calci scopia requirit, ter quaterne superfundendam, post hanc eandem lambichio distillandam, primum enim exire aquam, sed intus relinqui terreum quiddam, quod pro cauterio (ut dicant) potentiali, optimum omnium esse predicabat. Id tamen adhuc incomperitum est, nisi forte aqua loco lixiuium saponis accipiedum esset.

aut accipe uitrioli romani un. ii.

arsenici unc. i. s.

sublimati unc. s.

Cantharidum tritarum dra. ii.

succi uitis albe unc. vi.

Omnia diligenter simul misce, lambichio distillantur, exhibit liquor uelut oleum, huius igitur gutta una, aut altera, aut tertia tanget locum.

Quidam iubebat mense maio sumi debere cineres omnium tithij mallorum, deinde cinerem arboris ficus ad hæc calcem uiuam, sal alchaly, postea misceri, & lambichio destillari, destillatum rursum coqui, referebat enim id mellis colorem acquirere, solidescere, & sonare, seu uitrum, idemque egregium esse cauterium.

Omnia uero hæc postquam confecta sunt uase uitreo, aut quod uitro oblitum est, diligenter clausa seruari debent, ne transpirent, alioqui

eliqui vires amittunt sed quæ sublimato constant, magis periculosa sunt, cætera minus; omnium autem facillimum & securissimum & efficacissimum est, quod ita fit, Sume lixivii saponis, quod & capitellū & la magistra dicitur, incoque vase aliquo æneo, quoad solidescat, & utere.

Huius loco licet oleum vitrioli quod non minus efficax est, adhibere, Id aliqui hunc in modum parant.

Accipe vitrioli Romani unci. xxx.
salis nitri
Aluminis rocchæ } an. unc. iiii.

In puluerem redigantur, subinde misce, post, ut dicitur, calcinentur, tandem chymistarum more sublimentur & oleum extrahatur.

aut Cape salis nitri
Aluminis rocchæ } an. lib. ij.
Vitrioli Romani

Extrahatur aqua chymistarum more, quæ Aurum ab argento separare, quoque dicunt.

aut Vitrioli Romani } an. lib. i.
Aluminis rocchæ }
salis nitri } lib. i. s.

Similiter fiat aqua, quæ etiam aqua separas aurum uocatur, utraque locum affectum corrodit, & aperit.

Tot uero tantæque potentiale (ut dicunt) cauteria scripsi, quoniam a multis multa desiderantur, ex his enim quisque potest quod magis arduet eligere; non quo necessaria esse arbitret talis nanque est vnum aut alterum. Sed ad propositum redeamus, si ergo per hæc remedia bubo sponte aperiri nequit sed secare, iam maturum, oportet, candenti ferro quo ad fieri potest, summo tenus aperiri debet, cuius hæc gratia est quod exigua plaga diutius ad pus euocandum patet, parua quæ postea cicatrix fit; At si nerui iuxta sunt, ignis alienus est, ne uel distendantur si, uel membrum debilitent. Sin scalpellum absque igne necessarium est, id agendum est si plures sinus sunt, ut quam minime & quam paucissimæ plagæ sint, cum eo tamen ut necessitati succurramus, & in modo & in numero, nam maiores sinus, latius, interdum etiam duabus, aut pluribus lineis incidendi sunt, dandaque, opera, ut imus sinus exitum habeat, ne quis humor intus subsidat, qui proxima & adhuc sana rodendo siquet, ac licet pleuraque rectam plagam desiderent, bubones tamen obliquam magis exigunt, per transfuersum uidelicet ducta longitudine, non autem secundum cruris aut corporis rectitudinem. Quippe ita ubi crus insectimus, naturaliter tibi ipsi cubi applicatur, contra uero

dehiscit, quo pacto myrti folii figuram hæc incisio non requirit, pure effuso in inguinibus linamento, quod intus locum ampliet, opus non est, cætera eadem faciendæ sunt, quæ alii in aliis tumoribus primum supputaris, deinde apertis, facere solent; modo illud admonuerimus, operepretium fore. Bubonem apertum ad quadragesimum usque diem sustinere. Sed si mali moris esse uideatur, statim ad communia prædia, quæ totum corpus curant, accedere.

De Pustulis, & Ulceribus Capitis & faciei
Cap. VI.

HÆC de Bubonis, antequam morbus gallicus manifeste oriantur, curatione, deque primis affectibus, qui gallicam luem antecedere consueuerunt. Sequitur de secundis, inter quos capitis, & faciei ulcera sunt pilorum defluuia, dolores infelli, hæc quidem adhibita curatione summouerj solent, sed si facile non cedant, peculiariter curari desiderant, uerum ulcera, pilorumque defluuia, nõ quod aliter curari nequeant, curæ alterius egent, sed quia turpitudinem afferunt. Dolores quia interdum morbum augent uiresque deiciunt, propriam curationem requirunt. Exordiemur igitur ab ulceribus capitis, & faciei, reliqua deinceps persequemur. In his itaque prohibere oportet: ne succus ad faciem caputque feratur, deinde fores eidem claudere, ne silenti exitus pateat, eum uero succum, qui iam impactus est, resolueret, dissipare, consumere. Primum ergo corpus uniuersum, (ut tertio libro docuimus) enuacuat conducit, ut si succus retrocedat, illi intus aliquis relinquatur locus, deinde singulis, alteriusque diebus reuulsiõnis causa sensim ducere aluum, postea partem affectam, quoad fieri potest, expurgare, abstergere, siccare, & curi uelut propria obducere; Sic. n. quicquid impactum est, submouebitur, & humori foras erumpere uolenti, ianua obstruetur. Hæc iudicationes circa partem lesam exequemur si pustulas primo spuma decocti ex guayaco aut succo herbæ, quam alii uerrucariam, alii heliotropium alii scorpiõnem uocant, si hæc non profunt, præcipitato cum unguento rosæ mesuræ mixto, aut unguento ex pari portione olei scorpionum, pinguedinis gallinæ ueteris, & læui hircinij; his non cõferentibus, mirum esse prædicant, oleum uiperarum, Quod ita fit, accipiunt duas uiperas iuuenes, (mares aut foeminae sint, nil refert) in frustra fecant, excipiunt uase nitreo oris angustis deinde super fundunt commune oleum quatum

tum satis uidetur, & folibus canicularibus exponunt id acerrimi odoris esse, & nim acutissimam habere, simulque, ne pili cadant prohibere denique, si id non proficiat, inungunt quidem hoc eodem oleo pustulas, sed subinde hac aqua madefaciunt, quæ habet aquæ plantaginis, rosaceæ an. libr. i. Aluminis rocchæ, argenti sublimati an. dr. ii. tritis, terendis, omnia simul coquunt, deinde triduo, quadriduone relinquunt, quoad aluminis, sublimati reliquæ, in inum repant, postea extra sunt aquam limpidsimam, qua utuntur nunc simplici, nunc cum aqua ros. aut folani, aut plantaginis.

Quidam sumunt succi lacuæ } an. unc. ii.
Plantaginis }
Infrigidantis Galeni unci. i.
albumina duorum ouorum }
sublimati optimi triti dra. i.
In mortario plumbi linimentū conficiunt postea illinunt.

Quidam uero capiunt }
aluminis rocchæ } an. dra. iii.
salis gemmæ }
lixiiii lib. i.
Aque ros. un. iiii.

Coquunt simul omnia ad lixiuii tertie partis consumptionem, deinde utuntur; interdum etiam nonnihil æruginis addunt, pro ut magis siccare uolunt;

Quidam aquæ vitæ }
succu mali Medici } an. unc. i.
acidi }

sublimati sero. ii.
Simul miscent, atque agitant deinde facta (ut dicunt) residua, sumunt huius aquæ dra. ii.

Aque rosaceæ un. s. plus minusue & illinunt.

Idque non solum pustulas delere, sed etiã excrecentes carnes erodere solet, si per hæc nihil protecerimus, nõ parum ualet, id quod constat ex axungie colatæ lib. ii.

argenti uiui extincti lib. i.
lythargiri unci. iiii.
ceruffæ unci. ii.
Thuris un. i.

Fiat unguentum .s.a. id quod, & si supra quoque libro sexto recensimus, quia tamẽ his pustulis peculiariter prodest, repetere nequaquam piguit, hoc igitur singulæ pustulæ, nisi gingiuaruarum, orisque læsio sequatur, mane & sero, ante cibum singillatim ungantur.

Aut sume aquæ }
ardentis } an. un. vi.
aque rosaceæ }

sublimati dra. ii.
E Bulliant læto igne, quoad sublimatum dissoluatur, tum uas uitreo, aut aliquo huiusmodi serua, subinde hoc eodem singulas pustulas tangito, solet illas apprime delere.

Aut accipe sublimati dra. i.
aque ardentis }
aque rosaceæ } an. unc. iiii.

Bulliant igne lento, &c.
Aut accipe sublimati }
Viridis æris } an. dra. i.

Aluminis rocchæ dr. s.
aque maris }
rosaceæ } an. unc. iij.

Bulliant ad quartæ partis consumptionem, F subinde colentur, colato adde aque segregatis aurum ab argento unci. i. misce & utere.

Aut succi limonum }
aque plantaginis } an. unc. i.
solani }

Tartari ex uino rubro }
Mastiche } an. dra. i.
Thuris }

sublimati grana. iiii.
misce .s. a. deinde gossipio infuso ulcera illinc.

Aut succi sambuci }
olei rosacei } an. unc. vi.

Valde Bulliant, postea colato, mox adde G salis dra. ii.
ceruffæ unci. i. s.
Camphoræ scr. s.

Fiat unguentum .s. a. id puero nobili ulcera gallica contumacia bellè curauit.

Aut folia cardui, afininũ, plebs nostra uocat, emplastri modo appone, sæpe enim contulisse uisa sunt, præterea fricare crustas ipsas aut rumicũ radicibus integrũ diem atque noctem aceto acerrimo infusis, aut fuligine, & sale lintheo aliquo exceptis, mox eodem aceto humectatis non parum prodest.

Aut accipe lixiuii saponis capitellum, siue la magistra uocant unci. iiii.
aque rosaceæ unci. ii.

salis ammoniaci }
aluminis rocchæ } an. dra. ii.

Bulliant lento igne similiter utere.
Aut aque maris }
aque rosaceæ } an. unc. iiii.
sublimati }

Viridis æris } an. unc. i. s.
Bulliant ad partis quartæ consumptionem. Hoc decocto pustulæ bis quotidie tangantur.

Aut aque rosaceæ unci. vi.
arsenici albi sero. i. s.
salis

Salis ammoniaci } an. scr. iiii.
 salis gemmæ }
 aluminis rocchæ } scr. ii. A

infrigidantis cal. un.i.
 albumina duum ouorum.

Sublimati bene triti grana v. plus minusue, post in mortario plumbi ducunt, & unguentum parant, id ulcera exiccat, uerrucas etiam delet,

Fiat ut proximè diximus.

Aut argenti uiui. dra. iiii.
 immittatur in ouum crudum, tacto prius foramine, mox eodem clauso, deinde sub cinere, & in aqua coque, quoad induretur, postea hinc excipe, dictum argentum uiuum.

Sublimati. dra. i.
 aluminis rocchæ. dr. ii.

Misce simul pistillo ligneo in mortario lapideo semper agitando, subinde nonnihil aquæ rosacæ, aut uiolacæ, aut cucurbitæ cõmiscendo, atq; id mane tantum fiat per multos tamen dies, quotidie, donec ceu nix albefcat: mox id totum uase uitreo aliquo excipe, tum super infunde aquæ pluuiæ claræ lib. ii. deinde lento igne ad dimidium coque postea depone, & quiescere permitte donec id quod corpulentum est, in fundo residet, & abiecta aqua tantumdem aquæ super adde, idemque facito ut ante factum est, postremo diligenter colato, id quidem nõ modo pustulas sanat, sed etiam cutim crassam attenuat, squamosam tergit, nigram dealbat, pustularum uestigia emendat.

Aut accipe aquæ segregantis aurum ab argento. dram. ii.

Aquæ rosacæ un. i. plus minusue.

Prout alterius aquæ acrimonia intensior remissiorue fuerit, misce & utere.

Id quoque non solum pustulis exterioribus remouendis confert, sed etiam interioribus, si eo tangantur, & ulceribus oris, palatis, gulae uirgæ, uulnæ, modo illud obseruetur ne inflammationem auertat.

Aur cape sumach, (rhus obsoniorum dicitur)

fructus tamaricis } an. dra. i.
 thuris }
 malthiches }

tartari ex uino rubro. dr. ii. s.
 cerussa. dr. ii.

sublimati. grana. iiii. Aut huius loco.
 aluminis rocchæ dra. i. s.

aquæ plantaginis } an. unc. i. s.
 rosacæ }

succi limonum maioram un. i.

Bulliant simul lento igne, excepta uase quod nitro sit oblitum ad quartæ partis consumptionem, clarificetur, ut dicunt s. a. mox coletur.

Aut succi lactucæ } an. unc. ii.
 plantaginis }

Aut aluminis rocchæ } an. dra. iiii.
 salis gemmæ }
 sublimati } dra. i.
 salis ammoniaci } dra. ii.
 lixiuii } lib. i.
 aquæ ros. un. iiii.

coquant quo ad tertia pars consumetur, addunt interdum uiridis æris modicum.

B Aut succi uerrucariæ (heliotropium maius & scorpiuron uocant) q. s. delere enim mirabiliter has pustulas tradunt, sicut uerrucas, & thymos, id quod illi tribuit Dioscorides.

Aut accipe albumen unius oui, radícula uehementer agitetur, subinde adde pulueris sublimati grana iij. iterumque agitentur, donec ad unguenti cõsistentiam deueniant, tum pustulas illinito. Triduo enim integrè curare solet.

Non minus his erit oleû tartari, oleû sulphuris, oleû nitrioli, aut aliquid ex his, quæ in canteriorum (ut dicunt) potètialium numerum ascripsimus.

C Interdum si pustulæ mitiores fuerint, iunare solet oleum ex tritico, aut ex ouorum nitellis, sed præcipue oleum ex ligno guayaci, item destillatium ex foliis uitis albæ.

Sed ubi ualdè fixæ duræque fuerint, non parum prodesse consuevit, inunctio ex seuo hedino, aqua simplici sæpius loto, aut pinguedine tum gallinæ, tum capi, & similibus similiter loto aut etiam axungia, sine sale, siccitatem enim humectans & duritiem emolliens, ulceratas cutis particulas, ad cicatricem perducit, qua alioqui propter nimiam ariditatem, a mediocritate quam sanitas requirit, recedentes curari non possunt.

D De pilorum defluuio, & unguium dentiumque casu. Cap. VII.

HACTENVS de pustulis capitis ac faciei. iam ad pilorum defluuium deueniamus, primò admonentes si nihil aliud lædit, quam quod aliquantum deturpat, non purgatoris quidem utendum, ne malum quod spòtè foras ad cutim repit, ad interna

uolenter, trahatur, sed exercitio, & multa sudoris prouocatione uiuandum, at quoniam id quomodo cunque fit, molestissimè ferunt **E** committendum est, quo minus illud prohibere tentemus. Porrò defluuium, de quo nunc agimus, humore corrodente ad cutim delato, potissimum gignitur. Ergo hunc eundem uel antequam sub cute figatur, celeri & copioso sudore, & ui quadam adhibita, subito consumere oportet, per ea remedia, quæ ut supra retulimus, confertim, & repente sudorem elicere possunt. Alioqui si id lentè præsent, succus uitiatus, qui eorum auxilio ad cutim reiiicitur, ibidem longiorem moram trahens, commodius ad erodendos pilos spatium fortitur, sic decocta guayaci, sarzæ parille, radice chynæ, pilorum defluuium **F** quod ante non erat, aliquando mouerunt; quod uerò iam erat, auxerunt, & geminarunt. At si plurimum & repente sudorem excitare humano corpori periculosum, & inimicum esse putatur, humorem tamen, quia secundum morbi naturam fit, in magno uitæ discrimine, non ponet, sed si quis id nimium uereatur, ab se non erit, uitatum hinc succum ad contrarium locum, hoc est ad nectrem, tanquam a toto corporis ambitu ad centrum reuocare, quod quia contra humoris impetum fit, neque semel, neque bis tantum, sed sepius id efficere neque confertim, sed pauatim, ut reuulsio frequens, & exigua, cui eger sufficere possit, in consuetudinem retrouertendi, humorem deducat, hac ratione, tum unctio ex argento uiuo, tum suffitio ex cinnabari, pilorum quidem defluuium prohibet, sed quia confertim purgat, non leuè periculum affert. Exigua uero per aluum purgatio crebro facta, magis tuta est, deinde ubi pruritus adest, quæ repellunt, & quæ humoris acrimoniam temperant, ubi uero minuitur, aut cessat, ea quæ calefaciendo pilos generant, cuti applicare licet, alioqui ubi pruritus insigniter uexat, multa quæ pilos curare solent, non modo inutilia, sed ualde noxia sunt, quippe quæ magna ex parte calefaciendo attrahunt, proinde pruritus, qui hominem infestat, gemiant, & cutim uitiato succo replent. **H** Cæterum ualde ambiguum est, & serè fallax, id quod dicitur, tantum uidelicet spem esse regenerandi pilos, quantum frictione adhibita cutis rubescit, inquit enim primum quidem capillos nouacula tollere oportet, deinde affectam cutim, per lintheolum, neque asperum, neque molle nimis, conficere, ac uidere ad quantum ruborem per huiusmodi motionem, ac conficationem peruenit. Hoc e-

nim tibi ex usu ad spem curationis est futurum; namque si per exiguas detractiones rubescat, moderatam affectionem opineris. Si uero per multas, grauiorem præsertim, quum quadam cuticulæ; etiam si multum confices non rubescant, manifestum igitur has omnium difficillimè curari, sicut contra facillimè, quæ facillè rubescunt, quæ uero inter has in medio modo habent, tantum inter se differunt, quantum uel ad pessimas uel moderatissimas accedunt. Hæc illi, Nos uero sæpè uidimus cutim leui frictione rubescere, pilos autem non oriri, ut quibus in aliquibus caluis, & secundum ætatem, & non secundum ætatem experiri potest, atque contra uehementi ac multa frictione cutim difficulter rubescere, nihilo tamen minus pilos facile renasci, ut in his qui ex aliquo morbo extenuati in capillorum defluuium inciderunt. quocirca si quod futuræ spei signum est, illud profecto est, quod neque lucida neque ualde leuis, neque tensa, neque ex toto glabra cutis est, sed contra sub obscura tanquam uapore quodam circa ipsam errante, & aliquantum aspera, & modicè laxa, atque omnino uel sine pruritu, uel cum hoc quidem, sed per quam exiguo, quibus adde quod pili morbo aliquo palam præcedente, non autem per se uelut ex improviso, decidere cœperint, sed ut hæc spem aliquam recuperandi pilos porrigere solent, sic ad eosdem recuperandos assidua rasura, uti experimentum est similiter anceps, quum indies experiamur nouacula uel pilos qui deinde nascuntur, crassiores quidem ac duriore fieri, non autem creati, quippe rasura si pili subsunt propter exiguitatem, uero difficile uidentur, uisu faciles reddat, si non subsunt, non educit, non trahit, non gignit. hinc aliqui posteriores pilos nouacula opera, & tardius, & difficiliter nasci tradiderunt, ne autem uera in hoc affectu id solum utilitatis præstare potest, quod affectam partem medicamentis suscipiendis prompuiorem reddat, sed ut hic nouacula in uniuersum parum prodest, ita sanguinem medicamentis rubificantibus, aut aciculis pungentibus, aut scalpellis scarificantibus, ad partem euocare inutile est. Siquidem non ex sanguine, sed ex alio pili gignantur, & nisi magnam contentionis occasionem, multis præbere uereret, dicerem pilos, in nobis renasci, sicut dentes, sicut ungues, sicut penas in anibus, sicut squamas in piscibus, in his enim omnibus, quiddam ueluti radix, latitat, & alternis decedentis

tis uicem subit. id quod bis terue aut paulo sa-
pius his regenerandis sufficere potest, ultra uero quia intra tot regenerationes, consumitur, non potest, sed ad rem nostram, itaq; interea dum corpus ipsum purgamus, particulæ quæ pilis exiunt, pruritus ante omnia qualis sit considerandus est, deinde seruata humoris qualitate, & purgationis modo ac numero prout hic innuimus, & tertio libro monuimus, si pruritus insignis fuerit, tale præsidium conuenit adhibere, quod est.

seme recremetum lato simile quod è cote dum ferrum atteritur decidit, affecte partium tepidum quotidie bis appone, & quo de sponte sua siccat, finito, ubinde hac lotione uicissim abstergeto.

Accipe radicem cinnamomi } an. unc. iiii.
radicum nymphaeæ }
foliorum, & ramorum }
& fructuum } an. ma. iiii.
myrthi. }

Ambichio excipiantur, mox aqua quæ subinde prodierit, lauetur locus, lauetur item uino albo nigroque, in quo myrthi folia, fructusue bullierint, lauetur etiam pueri urina, lauetur rumicum decocto id enim pruriginem mouere solet illud pruritus compe-
scere, calorem temperare, pilos foras euocare, ideoque Dios. libro quinto, quasi rationis similitudine usus, inungitur contra capillum inquit defluuia, quas alopecias dicunt, expletq; eas quod confricato in naxia cote seramento detritum fuerit.

Aut testudinis sanguinem illine, aut fume cinerem ex radicibus corticibusue harundinis unc. iiii. aceti q. s. misce ad unguenti consistentiam similiter illine, deinde laua ut dictum est.

Aut rumicum betarumue folia emplastri modo impone, aut uinum ex myrtho, aut nymphaeæ radice cum betæ succo, aut marini cancri cinerem tum cancrorum fluuiatilium cinere ex aceto corticum castaneorum cum faba ex aqua emplastri modo. apes siccatas subinde tritas ex oleo myrtheo & cera, aut terram cimoliam cum uino, aut rosaceo, aut omphacino, aut acacia. Hæc in principio, prurigne infestante præcipue adhiberi debent, ut uero illa recedit, sic alia, quæ ab alto euocant, administranda sunt, & primum quidem leuiora, deinde uero uehementiora.

Ut puta nymphaeæ radicem cum pice mixtam impone.

Aut spongiolæ, quæ in mediis spinis cinorrhodina nascitur cinerem cum melle.

Concisa & cum uetere suillo adipe cotta cynoglossi folia.

Capriui aut hircini cornu cinerem cum sale, tumaricis semine, butyro, oleoq; prius tamen capite raso.

Crema tum erinacei terrestris corium cum pice liquida.

Crudum adiantum citra radicem emplastri modo, aut cum ladano, myrtheoue, & lilino oleo, uel hyssopo etiam, addito & uino.

Aut trichomenem, (uulgare polytricum cuidam est) emplastri modo.

Ladanum cum oleo rosaceo, aut anethino, & uino.

Crema tum alcyonium (maris spumam officinarum uocant) ex uino emplastri modo.

In glandium putamen crema tum, tritum que ex uino, oleoue.

Rorismarini decoctum.

oleum ex oleastro.

Nuces auellanas totas crema tas, mox concisas cum axungia, uel urinae adipe.

crema tum leporcini capitis cinerem ex urino adipe, siue aceto.

Amygdalas amaras integra s uitas, & in cinerem uersas.

Apium siluestre.

item abrotani decoctum, aut in aqua, aut in oleo raphani, aut chernæ.

abrotani quoque cinerem ex oleo uerustro.

Deinde quo magis cessarit pruritus admixta, ferruginem ex aceto.

caprinarum unguularum cinerem ex aceto.

Ungularum muli, uel mulæ cinerem ex oleo myrtheo.

Murium (quas muscerdas uocant) tritum simum ex aceto.

caprarum præsertim in montibus argenti simum ex aceto, acetoue mulsio.

Brassicæ folia, eiusdemq; succum cum sale.

Alliorum cinerem cum melle subactum.

Myrtham ex ladano, uino, myrtheoue oleo.

Thus aceto acerrimo confectum.

Ladanum uino, myrthæq; & myrtheo oleo commixtum.

Laserpitii, liquorem (quem belgiana

num uocant) ex uino, additis pipere, & aceto.

Aloen ex uino.

Anferis adipem, uulpis, urfi, hyenæ, pardalis, leonis.

Vipere pinguedinem, eiusdemq; pellem exustam.

Picem liquidam.

Laurinum oleum per se., uel cum cera.

Fel tauri, simumq;.

Mel anacardi.

Vbi uero prurigo penitus defierit expedit adhibere erucz siluestris semen tritum & oleo laurino.

Rhaphanum emplastri modo.

Veratrum utrunque.

Oleum scyllæ.

Oleum de uiperis antefcriptum.

Sinapi fico mixtum subactumque.

Fimum item columbinum.

Cuminum.

Vrticam.

Cepe.

Ciclaminis radicem ex aceto., & mel.

Aphodeli (hastulam regiam uocant) radicis crematæ cinerem sandaracham resina exceptam.

Sulphur.

Staphisagria grana ex oleo.

Nasturtii semen.

Batrachii, hoc est ranunculi folia emplastri modo.

Cepe quinetiam, aut ficuum toliis particulam fricare.

Certharidem item tritam cum pice liquida, prius tamen sale leniter preparata cutem apponere, atque etiam saponem nigrum ut posteriorum quidam exeperti sunt, tapfia succo illinere. Illud uero in his calidioribus ualidiorique præsidiis perpetuo animaduertendum est, quod peccatum infra modum nullum planè afferat detrimentum, supra uero, aliquando exasperat, & ulcerat cutem, atque suscitât inflammationem, quæ ubi contingerint, conducet cum adipibus, tum olea quædam, aut ladanum illinere, adeo quidem ut hæc non solum regenerandis pilis profint, sed aliorum quoque multorum excessum moderentur. At illud oportet non ignorare. armenium lapidem ex uno palpebrarum pilis peculiariter prodesse. Terrestres item cochleas, si quis per earum carnem traicta acu, & mucoso lentore, quem secum acus attulerit, palpebras inuaserit. Gummi (mastiche simile), quod

in imis ramulis condrilla (quam syluestrent endiuam aliqui uocant) tabra magnitudine inuenitur, recentem quoque eiusdem radicem, demensa in eam acu, & palprebris cum humore illo admota. Præterea gypsum. Decoctum spicæ nardi. Alii uero sua quædam propria magis commendaret, quemadmodum est.

E

F

G

H

accipe foliorum fenæ orientalis.

manip. i.

radicis oxylapathi.

f. un. s.

florum rotis marini.

ma. i. s.

Coquant in aqua marina, dein decocto partes affectas lauant, non semel bisue, sed sæpius, Decocto item foenu greci, quod magnopere extollunt, decocto aloes cum uino rubro. Præterea serpentis aut talpæ pinguedine unguent.

Aut. Sume ladani

fucci fructuum myr

an. un. i.

thi

papaueris nigri

spicæ nardi

capell. ueneris

cyperi

corticis pini

sem. Apii.

olei sesamini

myrthei

an. man. i.

an. un. s.

an. lib. i.

Terantur terenda, mox duplici uase bulliant, postea colatur, colato, lauetur affectus locus.

Aut foliorum uiridis absinthii.

manip. i.

cort. auellan. ustarum

un. ii.

Cum oleo myrtheo coquantur, deinde colentur, & locus illinatur. Alii lixiuium excineribus iuniperi, aut pini, aut lentisci, aut laricis, aut myrthi, & similibus conficiunt, mox lauant membra, quibus decidunt pilii. lauant item decocto guayaci, aut abrotani, myrthi, fenæ, radicis cananæ, sapathi, fumiteræ, & simul, & seorsum. subinde unguent hoc pacto uidelicet.

Cape tani mellis cum suis apibus.

unc. iiii.

pingued. uræ

un. ii.

ladani

un. i.

abrotani

un. s.

Misce, diu pistillo ducantur in mortario quo ad unguenti consistentiam deueniant, mox unge bis, terue quotidie.

Aut

DE MORBO GALLICO. LIBER. VII.

171

Aut accipe succi fructuum
myrthi }
succu abrotani } an. unc. ii. A
succu capillorum ve-
neris }
olei felantia } an. un. ii. s.
ladani }
spice } un. s.
Bulliant simul lento igne, donec in un-
guenti consistentiam cocant,
Aut ladani } un. ij.
olei ex abrotano } an. q. s.
mellis optimi }
Fiat unguentum s. a. id ad sydera tollant.
Alii iubent uidelicet.
Accipe rosarum rub. }
foliorum plantagi- }
nis } an. ma. i.
abysynthii }
fructuum myrthi }
balaustiorum }
fructus expressi } num. v.
aluminis rochea }
mastiche } an. un. i.
acatie }
ladani }
mirabolanorum citrinoru. } un. s.
mellis }
acetu } an. lib. ii.
omphacii }
uini rubri } an. lib. iiii. C
lixiiii }
Misce pro lotione. Deinde
sume olei myrthini }
rosacei }
omphacini } an. unc. s.
masticchini }
nardini }
ladani } unc. i.
Misce pro unguento
Alii accipiunt fructuum myrthi partem
unam.
ladani partes duas
salis nitri partes. vi.
olei myrthini q. s.
Fiat unguentum.
Aut capiunt nuces recentes mense iulio
nu. C. contundunt mox admisceat aluminis
scissillis li. iiii. excipiunt uase aliquo, quod ui-
tro oblitum sit, subinde uiginti dies in lo-
co modice humido ponunt, hinc oleum ha-
beri affirmant, quod fluentes pilos compe-
scit.
Aut accipe ladani }
byssopi } a. partes equal.
olei myrthi }
liliini }
P 3 profin,

uini uinofi, & lixiiii } an. q. s.
Misce fiat lauatio.
Aut accipe spumæ maris } un. x.
salis }
sulphuris uini }
gummi e ruta } an. dra. ii.
syuestri }
euphorbil }
feminu staphi- }
sagrie } an. dram. i.
cantharidum }
foecis ex oleo antiquo q. s.
Misce.
Aut accipe sanguifugaru }
nelparum } a. part. æq.
apum }
carnium lymacum }
salis usti. }
Misce post excipe uase, quod citro obli-
tum sit, & fundo perforatum eque atque uas
quod harpagium appellatur, mox die nocte
que alterum integri fundi suppone, a quo il-
lud contineatur, exibat deinde succus quida,
quo partes affecta illinuntur.
Aut accipe ciceris ru- }
bei } an. dra. x.
abrotani }
uentrium canthari- }
dum } an. dra. iiii.
ladani }
auellanorum ustarum } dra. ii.
gallie moschatz } dra. i.
Terantur cum oleo ueteri ad unguenti
consistentiam.
Aut sume cicadarum } dr. vi.
pinguedinis galline } un. i.
pul. sanguifugarum usta- }
rum } an. un. s.
iacertæ uste }
ultridis aris }
pulu. talpe uste }
solearum ustarum } an. dr. i.
setarum porci ustarum }
Mellis q. s. ad unguenti consistentiam.
Aut cape cineris cipilloru hominis. } un. i.
foecis olei ex femine lini. } un. iiii.
mellis depurati } un. iiii.
myrthe } un. is.

Fiat unguentum.
Alii hæc quidem omnibus indiscrimina-
tim, adhiberi posse consilunt, hæc uero spe-
cialim biliosis, illa pituitoris, alia melan-
cholicis, sanguine uero prætermittunt, ac
si hi pilorum destituito nequaquam corripere-
ntur. Sed hæc ficta quadam opinione, non
experientia, non arte distinguunt, quam ea-
que biliosis peculiariter predicant, pituitosis
P 3 profin,

profine, & contra, recensibimus tamen, pro ut ipsi præcipiunt, ne illorum scripta occulta re uelle existimemur.

Itaque inquirunt in unaquaque speciz hoc decocto uti simpliciter solemus.

Accipe lixiuum ex cinere radicum can-
nae q.s.

ladani	un.s.
spinardi	} an. dram.iii.
hyssopi	
acaciae	} an. dram.
terre armeniae	
maftiches	
balauftiorum	} dram.
thuris	

Bulliant s.a. hoc decocto saepe laua partes quibus pili decidunt, permitteque ficcari sponte, magis uero conferre dicunt, si calybs candens in eodem decocto frequenter extingatur.

Interdum raso membro refinam terebenthinam unde quaque illinunt integrum que diem, & noctem ita relinquant, postea hoc decocto lauant.

Sume laxiui ex cannarum cinere.

lib. vi.	
hyssopi	} an. manip. i.
spice nardi	
nasturtii	} dram. i.
asphodeli	
ladani	
mirrhæ	} dram. i.
aloes	

Misce. Bulliant s.a. deinde membrum ab lauat, rursus terebenthina superponatur, postea lauetur, atque ita uicissim, octo nouemq; diebus. Interim tamen ter, aut quater raso membro.

Quandoque uino ualidissimo lauant, superponunt subinde terebenthinae partem unam, thapsia partem quartam simul miscendo, quandoque pro terebenthina, felle tauri no utuntur.

Pauperibus ægri membra prius urina lauant, deinde unguent hoc uidelicet.

Accipe calcis uiuæ lib. i.
olei rosæ. omphacini un. vi.

Misce, & super membro, quod lotum est, extendatur, idque uicissim singulis quatuor, aut quinque horis fiat, dum aut trium dierum spatio, pro ut expedire uidebitur citissimè enim pilos foras euocare pollicentur.

Hæc igitur si, omnibus quibus pili decidunt indifferenter adhibent, priuatim uero biliosus uidelicet.

Sume lixiui ex cannarum radicibus lib. iiii.

adjanthi	} an. man. i.
ladani	
cineris cancroru	
radicis nimphæe	
rosarum syluestrium	
tosorum myrthi	

Misce bulliant ad quartæ partis contumationem, hoc decocto membrum ante laua, deinde inunge sequenti mixtura.

Accipe adipis ursini un. ii.

mirrhæ	} an. scr. i.
ladani	
aloes	} an. scr. i.
copularum uocatarum glandium	
coriticum iuglandis	
crematarum	} an. scr. i.
coriticum auellanarum	
crematarum	

Misce cum oleo ex oleastro, uel omphacino.

His ad biliosos utuntur.

Ad pituitosos uero uidelicet.

Cape lixiui ex radicibus canarum lib. vi.

adjanthi	} an. unc. s.
myrrhæ	
ladani	} an. unc. s.
feminu nasturtii	
aloes	
synapi	} an. unc. s.
radicis asphodeli	
ranunculi	} an. unc. s.
thapsia	
fructum myrthi	} an. unc. s.
hyssopi	
carficum raphani	} an. unc. s.
ferroginis	
laserpitii	

Misce bulliant s.a. coentur, colato membrum lauetur, deinde inungatur hoc uidelicet.

Accipe adipis ursini un. iiii.
fellis taurini un. i.

laserpitii	} an. dra. ii.
sandarachæ	
synapi	} an. dram. i.
myrrhæ	
ladani	
aloes	} an. dram. i.
terebinthinae	

Misce, & super membro, quod lotum est, extendatur, idque uicissim singulis quatuor, aut quinque horis fiat, dum aut trium dierum spatio, pro ut expedire uidebitur citissimè enim pilos foras euocare pollicentur.

Hæc igitur si, omnibus quibus pili decidunt indifferenter adhibent, priuatim uero biliosus uidelicet.

Olei ex oleastro, uel olei omphacini q.s. Misce fiat unguentum, adhibeatur, ut dictum est.

Ad melancholicos uero.

Capelixinii ex cannarum radicibus. li. vi.
 senæ unc. i.
 polypodii dra. ii. A
 iadani }
 myrrha }
 seminum nasturtii }
 corticis raphani } an. dra. iii.
 myrthi fructuum }
 aserpitij }
 radicis asphodeli }
 batrachii }

Bulliant a. deinde coeantur, colato locus affectus abluatur, mox sequenti unguento il linatur, quod est.

Sume A. Japis Vrsini unc. vi.
 therebinthinae un. iiii.
 Felli taurini unc. ii. B
 aserpitii }
 iadani } an. unc. s.
 Aloes }
 Thapsia }
 Synapi }
 radicis asphodeli } an. dra. ii.
 batrachii }
 Gladium quer }
 cus } an. dra. i.
 glandium fagi }
 lapidis armeni dra. i. s.
 olei myrthi unc. iiii.
 olei ex oleastro q. s.

miscet fiat unguentum, quod in usum veniat, ut dictum est.

Quidam affectum locum utpote humore erodente refertum, & priuatim caput ipsum respiciens, nunc per interna apoplegmatismis, nunc per externa lixiuio digerente, & sapone attenuandi dirigendi, & uacuandi uim habente, purgat, pro apoplegmatismo nihil praestantius esse putat, quam ieiunium os intra uertere modo radicem piperi, modo Semen staphis agriae, aut mastiche aut piper aut garyophilorum fructus, his enim copiosissimum sputum citari, & ab affecta capitis cute humorem insitum, si diis placet, attrahere pro lixiuio capit foliorum absinthii, betonicae rorismarini, calaminthae pulegii, abrotani an. pugillum unum, asari dr. i. rosarum m. i. nucis cupressi confusas quatuor interdum agarici dra. ii. hac tonforis lixiuio excipit, postea teruifacit, deinde colat, & hoc caput lauat, saponemque utitur qui constat, ex rosis rubeis aloes, gallarum, corticum granatorum nardi indice, sarcocollae an. unc. i. balaustiorum myrrhae, sandarachae grecorum, spica nardi, an. drag. s. zedoariae communis drag. ii. saponis candidi communis q. s. octo diebus ita caput lauat, post adstringentia adhibet, inter quae praecipua exilumat esse lada-

num oleo myrtheo. & rosaceo omphacino liquatum mane & sero per caput fundere.

Interdum, si per hac astringentia pili non renascantur tum decoctio raphani auris, cum aceto caput irrigat, denique, si nihil horum iuuat, ad suffitus recurrit. Vbi uero pili penitus deciderint, primum caput lauat singulis diebus tonforis lixiuio, in quo pulegium, calamintha, & abrotanum bullierint, siccat enim hac lauatione locum putat, & materiam extra duci ideoque subinde caput ipsum madefacit, primum destillatio ex melle, si id non confert, stillatio ex urina, sin hac minus iuuat, hac aqua que habet,

Vini albi Vinosi & optimi an. lib. i.
 Urinae pueri }
 lactis Vacini }
 Mellis communis crudi lib. s.
 Lambichio excipit, deinde distillat atque hanc praestantissimam esse ait, signendis pilis que tandem si forte non prodeit ad unctio nem refugit, qua adeo extollit, ut unica die ac nocte pilos extra ducat.
 Hac habet.
 Euphorbij dra. ii.
 Thapsie un. s.
 turbith orient. dra. i.
 garyophylorum dr. iiii.
 olei amigd. dulcium lib. i. s.

Tritis teredis, simul oia uaze aliquo uitro excipit, mox in aqua feruente qua uase altero ad ignem calefenti continetur, tribus diebus per interualla coquit, hoc est singulis per horas octo, deinde desinit foces ad imum descendere, & quarto aut quinto, post die, qua omnia ut dictum est, bullierint oleum colligat, & usui seruat, id ualde aere esse tradit proinde non nisi parce & caute unguendum esse, quod si ardor forte sequatur, oleo uiolaceo, aut amigdalorum dulcium, aut lacte ardore mitigat, sed utrum id tanti sit, quanti ille facit, sola experientia probare potest.

Hec sunt aduersus pilorum deluua, que luem gallicam sequuntur comperta tum a nobis, tum ab aliis. Qui uero ab hoc affectu pudoris causa sibi grauisime timet, celeremque curationem requirit, neque dentes infirmos habet, is unguento ex hydrargyro, aut suffimento ex cinnabari, aut contra sudorifico aliquo quemadmodum ante docuimus utesse ab eodem uindicare poterit.

Ad dentes, ungesque decedentes transfemus. ii. quidem eadem causa cadunt, qua & pili ipsi, humore uidelicet erodente ad illos delato, cadunt uero magis prompte, quam reliqua corporis partes, tum quia nouam habent regenerationem, ita, ut quin interdum penitus

penitas expungantur, alio succedente nihil uetet. Tum etiam quia in corpore nostro fere nunquam augeri desinunt, quæ admodum & pilis: sed in his augmentum percipitur, in illis latet, quoniam ubi alij, aut sibi ipsis occurrunt, cedunt, illi restant, atteruntur, consumuntur: tum maxime quia extremis partibus inhaerent, ubi quotidie, sæpeque agitatur, & secum ipsis, aut cum alijs crebro colliduntur, quoniam in augmento, nunquam repugnat, & motu quasi continuo singulis diebus eicitur quicquid in corpore superfluum ad horum loca, ut pote quæ facile recipiunt, perpetuo fertur, quod ubi in totum, multumque est, tam dentes, & ungues, quam pilos corrumpit, dissoluit, expellit. Itaque, si una cum pilorum deluuiio, dentes unguesque, decidunt eisdem curandi rationibus, quas proxime diximus, citra tamen unguentum ex hydrargyro, & sulfimentum ex cinnabari utendum in pilorum deluuium absit, ne cadant, prohiberi possunt communibus auxiliis omentibus, præter illa, quæ ex argento uiuo, uel ex cinnabari conficiuntur, quamquam enim decocta, uel guayaci, uel farzæ parilla, uel radices chinorum suspecta sunt, tanquam periculum sit, ne simul cum morbo ad has partes sponte sua prorumpente, & ipsa ad eandem per se tendentia, multo plus quam conueniat uitæ materiam illuc deducant, & dentium, unguumue casum accelerent sicut aliquando pilorum deluuium geminarum, & quæ admodum, ut sequenti capite dicemus in oculorum, auriumque lesione passim experimur: multi enim aliquo ex his decoctis urentes obsecantur, surdique fiunt. Quia tamen aliqui in his malis illa mirum in modum profuisse testantur, differuntque ab oculorum, & aurium lesione, de qua mox loquimur, quod in his morbi uitium intus retinetur, in illis foras erumpit, differuntque apilorum deluuiio, quod pilis facilius decidunt atque renascuntur, quam dentes, & ungues ab re non erit per hæc quoque decocta curationem tentare, simulque inter dentes abluere. Distillatio ex aqua plantaginis lib. iiii.

Aluminis rochea unci. viij. Id nim habet tum resolucendi, tum repellendi, sed si aceti modicum addideris, ad penetrandum longe ualidius reddes.

Aut sume Vini optimi aliter dicitur lib. i. aluminis rochea unci. i. boli armeniaci unci. s. misce, deinde hoc dentes lana, quod antedicto magis resoluet.

Aut aquæ ardentis lib. l. Boli armeniaci dra. j. Aluminis liquidi unci. s.

Acacis } an. dra. i. s.
thuris }
mastiche }
misce & utete, resoluit uero quam maxime:

Aut accipe aquæ ardentis lib. iij. saluæ }
Yorinaarini } an. m. s.
baccaræ }
Hyssopi }
ros. rub.

Aluminis liquidi un. ii. Die simul, ac nocte uase aliquo bene recta contineantur, postea s. a. distillantur. Hoc distillatio abluantur dentes, id ualde potens est, magnam resolucendi uim habet, atque roborandi, confert etiam ablutio ex myrrha, uino acetoue, & oleo. Item ex aceto scyllitico, ex oleo omphacino ex conditarum oliuarum muria. Vinctio ex succi mali medici acidi unci. i. aluminis rochea unci. s. ad unguenti consistentiam, id lantisci frustulo aliquantum contuso excipitur, & dentes circa circa fricatur, firmat saniem, simul & mudat confert præterea decoctum piceæ cum aceto, corticis tamaricis cum aqua ferti, tubiginis cum uino, mastiche ore lepius detenta, & uersata, Corallium, cornu cerui uisum, & his similia quorum sylvam, in libris quibus de firmandis dentibus caput aliquod inscriptum est, passim inuenies. Hactenus de ea quæ dentibus cadentibus debetur curatio.

Ungues uero quo ad communia æque tractandi sunt, atque dentes speciatim uero hoc decocto abluuntur, quod habet.

myrthi fructuum }
acacis }
balaustrorum }
coralliorum al. } an. dra. ii.
horum }
mastiche }
thuris }
aquæ plantaginis. q. s.

Bulliant s. a. postea digitos, unguesque hoc decocto semihora spatium foue, mox sinimento inunge, quod habet olei myrthini unci. ii.

pinguedinis tarsi un. s.
pice Hispaniæ }
gummi arabici } an. dra. i.
mastiche }

Si aut deciderint, aut scabii perfracti, scissique fuerint, Ceratum aut locis unde ceciderint, aut unguibus ipsis, si adhuc in heret imposito ex.

ceræ nouæ unci. ii.
Resinæ pini } an. q. s.
olei myrthini }

Iuuat etiam, ut iubent, licium uerum, si haberetur: iuuat utraque pix cum pari cere pondere, decoctum feminis cupressi cum acetato, cera uiridis dicta, acetum præcipue calens, quod maxime conducere unguibus leprosis libro de humidorum usu, monet Hippocrates. Item medulla feminis oliuastri cum farina & axungia. Alium cum lumbricis terrestribus modo, alumen aqua liquatum, & calens illitum, caprinum seu cum Arabum sandaracha, & alia pleraque. Sed hæc ab aliis petenda sunt, qui de unguibus asperis, corrosis, atque cadentibus copiose scripserunt.

*De Aurium, atque Oculorum Læsi-
one. Cap. VIII.*

QUITUR aurium hebetudo, & oculorum acies obtusa, quibus satis me fecisse existimauerim, si illud solum admonuerim, nempe gallicum morbum (ut toties docuimus) sua sponte ad cutim deiecti, deinde ubi huius causa aures hebetantur, aut oculi obtunduntur, uitiatos succos ad oculos, atque aures tanquam ad particulas, & læsas, & imbecilles, magis reperere. Ideoque in hoc statu periculosissimum esse illorum præsidiorum usum, quæ materiam ad cutim pellunt ut puta ligni guayaci, sarzæ parillæ, & radicis chynarum; Quippe prauis succis ex morbi natura ad cutim, & oculos, aureque dentibus mox ad dita ditorum remediolorum uis, quæ similiter illuc eosdem mittit non modo geminari malum contingit, sed sæpius in his quidem extremam cœcitatē, in illis uero surditatem creati, ut in plerisque, hæc nostra ætate fieri cognoscimus; uidimus enim quosdam ante guayaci decoctum surdastros quidem esse, sed ubi illud potare ceperint, surdiores fieri, nolentes uero a potu desistere, tandem penitus surdos euasisse. Sic etiam quosdam uisus obcuritate ante guayaci decoctum laborantes, qui postquam, hoc uti tentarunt, licet se deterius uidere perspicerent, adhuc tamen, se liberatum iri sperantes, ulterius progressi in calamitosam, cœcitatē incidunt. Quinimo quidam nobili genere natus, quæ usu radicis chynarum oculo dextro captus esset, rursum per hæc remedia curari uolens, sinistro quoque simul orbatus est. Sed cum aliqui nihilo sere minus affecti, deinde similiter curati, suæ pristinae sanitati de integro restituti sint Committendum non est, quo minus intelligamus, quando his de costis aduersus hæc mala utendum sit & quædo non, siquidem eam malum interfit, Vtrū contingat. Scire itaque licet, interdum oculos ita affici, ut lucæ gallicæ inquinato corpore nul-

la tamen in eis læsio, relinquatur, quam uisus obcuritas, quæ solum ab ægrotante sentitur.

A Interdum citra id, rubore, tumoreque, & lippitudine corripit. Interdum simul cum uisus obcuritate, lippitudine quoque laborare. Vbi ergo integer oculus cernitur, neque aliud in eo uitium apparet, quam quod æger se præter naturam diminutem uidere refert, alioqui si taceret, nec idiota, nec medicus id animaduerteret, tum ab his decoctis omnino abstinendum est, motu enim suo unâ cum morbi impetu ad oculum plus materię illuc impingunt, quam discuti, uacuariue a decocto possit, subinde cœcitatē accelerant, spere que omnem amplius uidendi adimunt quippe morbus in hoc casu licet ad oculum reparer enim tamen non exit foras sicut alias solet, sed intus in eo se coercet. eiusque aciem immutans obscurat, quo autem magis propere, propter guayaci, sarzæ parillæ, aut chynæ decoctum ad oculum fertur, eo magis huius morbi uitium illic inculcatur, & quemadmodum intus in oculo se cohercens, & hinc minime foras prodiens, oculi aciem obscurare cepit, ita impetu accelerato, priusquam suas uires decoctum exercent, illam penitus obscurat & tollit, sic etiam qui suffusionis patiuntur, quum ualde exercentur interdum obtusius uident, exercitatio enim re exagitat, & illuc pellit, minime uero digerit;

B At qui licet cum guayacum potatur, gummitio ipsa in qua intus se continere malum & minime foras erumpere (utin hac oculi obcuritate) uideretur, plerumque dissoluatur, non tamen id perpetuum est, Quippe interdum confertim irruente illuc humore adiuncta guayaci propulsione, tantum abest, ut discutatur, ut multo grandior fiat, sæpius uero discutitur quoniam fluxio illuc materie minor multo est, quæ guayaci resolutio, sed id huic oculi obcuritati nequaquam par est, gummitio enim multo postquam inceptit morbus, & sæpe iam desinente illius ad affectam partem fluxione conspicitur. acies autem obcuritas, & circa morbi principium, & fluxione adhuc perueiente apparere solet, eadem ratio est de auditu hebetudine, aut enim auditio sola læditur, aut hac salua, dolor, tumor inflammatio, sordities saniesue aurem exercet, aut hæc simul cum illis affligitur. Itemque aut prius aut posterius, quocirca propter morbum gallicum obtuso oculo, hebetatoque auditu, si nihil aliud mali in his cernatur, sæper periculosum erit uti guayaci decocto, aut sarzæ parillæ, aut radicis chynarum, quia dum materiam ad exteriora propellunt, eiusdemque motum accelerant, faciunt quod se

sus confertim aboleatur, qui paulatim incipiebat aboleri. Sed si qua in hoc casu sanatio nis spes est, materiam alioqui extra sponte prorumpentem, contraria uia ad interiora, uel frequentibus purgationibus uel unguento ex hydrargyro, uel suffimento ex cinnabari. & huiusmodi (ut ante diximus) reuocare nitendū, & inde per os, aut aliu euacuandū quia melius est contra materiz impetum ire & grauiorem fortasse, diuturnioremque redere morbum, modo non interimere con-sueuerit, qualis hic est, quam illius naturā se qui, celeriusque a morbo gallico hominem uindicare, sed ex audiente furdum, aut ex uide te cecum efficere, uerum ubi acies adhuc sana est, oculus autem & rubet, & tumet lip-pitudine torquetur, tum his decoctis mor-bum sum mouere nihil uetat, ut enim malū se foras prodit, intus uero neque hæret neque se coercet, ita decoctiuis, succos a morbo uitiatos, neque in oculum intro impellet, neque in eodem coaceruabit, quo minus foras ex-trahat, atque dissoluat. Sed si tum acies, tum oculus una læduntur, oportet non ignorare uter prius, an uterque simul, si primum acies deinde oculus, decocta ipsa propter an-tedictas rationes penitus fugienda sunt, sin oculus primū deinde acies quasi hæc oculo & nō hic illi cōsentiat, tūc eque, ac si oculus solus læderetur, per hæc decocta curare licet sed si uterque simul lædatur, aut difficile sit distinguere uter prius satius est ex his aliquid experiri, quam malum auergeri sinere, & si prius enim eo res deuenire solet, ut postquam pe-nitus increuit, nullus alius relinquatur, in melius mutandi locus. Ergo interea non parum expediet aliquid ex propositis decoctis præbere, hæc tamen conditione quod, si non uuet, sed, lædat, statim remoueat, sin contra non lædat quidem, sed paulum iuuat, nequaquam prætermittatur, quia protectus tē-pore expletur. Si uero nec iuuat, nec lædat, non statim condemnentur, quia cum iuuare soleat, si non lædit sperandum est auxiliaturum potius esse quam nociturum. At si forte deinceps obesse uideatur, non cunctandum quam primum id ipsum amouere, quia exi-guum malum, ut remoto eo, quod effecit, facile tollitur ita eodem adhuc efficere permis-so insanabile redditur, quidā oculos & ueng-sectione & purgatione & guayaci decocto & tenui uictus ratione curare contendit, at-que in principio, tum ad repellendum, tū ad mitigandum dolorem, collyrium adhibet quod habet.

Aquæ rosæ }
 plantaginis } an. unc. ii.

tutiæ }
 antimonii } an. dra. i.
 misce, deinde aliud collyrium quod par-tim (ut dicit) repercutit, partim resoluit. id constat.

ex aquæ ros. lib. s.
 tutiæ dra. ii.
 aloes lotæ dra. i. s.

misce, mox aliud quod leniter resoluit,
 ex meliloti }
 scœnugræci } an. unc. s.

aquæ feniculi unc. vi.
 misce & modice simul bulliant.

Rursum aliud ualde resoluens sex aquæ

feniculi }
 rute } an. unc. iiii.

myrrhæ }
 bdellii }

meliloti }
 scœnugræci } an. dra. i.

sarcocollæ }

similiter bulliant & c.

Interdum ante huius usum supra oculos ex duabus spongiis tomentum imponit, quod habet.

maluæ }
 violarum } an. m. i.

meliloti }
 scœnugræci }

Aquæ communis q. s. Vnā bulliant.

rubet quoque tum uenis post auris, tum naribus sanguifugas applicari, & sanguinis copiam educi, neque non etiam occiput scarificari. Sed quia hic nihil quod ad hanc curationem peculiariter, attinet, dicit melius est, ad authores, qui de oculorum læsione communiter scripserunt ægrū delegare, & quem admodum de his, ita de aurium hebetudine sentire. Hactenus de oculorum obscuritate, & aurium hebetudine, quæ morbum gallicum aliquando comitantur, dictum sit.

De Pruritu, Petigine, et scabie, quæ Graecis Lepra dicitur. Cap. IX.

TEMPVS est ad pruritum, petiginem, & pramque accedere, Quum igitur gallica labes putredinis acris particeps sit, atque ad cutim naturaliter prorumpat, ubi huc se proruit, moleste mordicare, & maculas asperas, crustasq; altas inducere solet, hinc pruritus infestus, hinc petigo, & scabies lepre similibus. Ceterum impetiginem non dixi, quoniam uarie admodum a latinis id nomen usurpari uideo. Petigo & latina vox est, & vulgi appellationem magis imitatur, quippe quæ cutis aspreo est gyris obliquis, & rotundis, angustis se parum supra cutim, sed inæqualiter eleuantibus

eleuantibus, sepe rubris, nonnunquam albidis, pallidis, humidis, per corpus serpens, fitque ex his continuatè exulceratio pruriens, exit ex quibusdam sanies exigua & interposito tēpore, squamulæ resoluuntur serpitque in quibusdam cōto, in quibusdam tarde, atque in aliis quidem ex toto desinit. In aliis vero certo tempore anni reuertitur, in aliis nunquātere cessat, sed nunc minuitur, nunc augetur singuli ii affectus crescere consueverunt decocto guayaci, sarzæ parillæ, rad. chynarum (ut ex antedictis colligi potest) intempestiue adhibito, aut ægro uitiosis, atque acribus succis, nimium redundante id cognoscitur si rebus, quæ facile putrescunt, aut suapte natura acribus, aut nimium asis, salisue immodice vescatur. Si ex gallica labe natum est ulcus, in pene, in ore, in ano, & similibus particulis, aut gonorrhœa, aut quid tale, & subinde ij. affectus apparere cœperint, si denique notæ acrium succorum multæ sint. Illud uero si uel hyeme, uel constitutione ualde frigida existente aliquid ex his decoctis præbeat, & recta uictus ratio non seruetur, aeris tamen frigiditas interdum potentior fuerit ad oppugnandum, quam medicamenti facultas ad agendum. Quippe huius ope una cum morbi impetu delati ad cutim humores ob ærem circumfusum frigidum apud eandem retinentur, & minime foras prodeunt, sed impendio magis putrescētēs, insignem pruritum excitant, cutim asperant, ulcerant, crustis obducunt, & impetigo lepræ nascitur. Quo ad curationem, utriusque conuenit, nisi cutis proprium vitium in se contraxerit, caussa a qua singula fieri diximus, amouere, huic quidem purgare corpus, ut libro 3. traditum est, Acris, salis que nutrimenta prohibere gallicum inquinamentum generosis remedijs, quæ recensimus, tollere illi uero decoctum quodcunque illud fuerit, omnino subtrahere, & aerem ex frigido calidum moderatum ue reddere.

Sed si cutis per se infecta est, ita ut integro adhuc reliquo corpore quicquid ad eam delegatur, etiam si optimū sit, eque ac ipsa infecta est, uitiet cutim solam respicere oportet. Si ergo huius inquinamentum pura intemperies esset, hac plane sum mota, malum omne facile tolleretur, sed quoniam a putredine primi alimenti iam pridem in secundum actum (ut & primo, & altero libro docuimus) excitata nascitur, hanc eandem ab hoc actu, quoad fieri potest, retrahere potissimum expedit, quia uerò hic ita se habet ut postquam incepit, non prius agere cesset, quam idonea illius actioni materia deficiat, hanc fere omnem, aut quamplurimam, quæ uel inte-

rim ad cutim fertur, uel in eadem residet, auferre conandum est, illam quidem alio renouando, hanc uerò per ipsam eandem cutim educendo, & quia cutis ipsa longo temporis spatio materia huiusmodi priuari sine graui noxa non potest, necesse est has duas indicationes, nempe alio auocandi, & per patientem locum euacuandi non cunctanter exequi, ut cutis citius inanita, citius corrumpere putrescereque desinat, quam noua materia corruptioni putrescitionique apta, suppeditetur. Itaque ubi ea tantum lesa pruritus insignis, aut dicta petigo, lepræ hominem infestari, festinandum est, ut alimentū, quod quoti die ad cutim ferri solet illuc ferri prohibeatur, partim inedia, partim purgatione per aluū aut uenæ sectione, utra magis cōterre uideatur aut utraq; simul adhibita, nō quo humor malus in reliquo corpore insit sed quo putrefaciendi occasio cutis calido præter naturam affecto, dematur, deinde non cunctandū aut uehementem sudorem citare, aut cutem omnem cucurbitulis, quas cornetulas uocant, & scarificationibus quamplurimis uacuare, aut pustulas, squamulas, bullulas papulas scabies que omnes unctiōne, aut quouis alio exteriorē presidio eximere, ut præsentū sublata putredine, & ea, quæ futura erat, non tarde prohibita neque tempus neque spatium alterius nouæ gingendæ cuti relinquatur, sed quum horum curationem in antedictis sparsim, & ueluti adumbratim tradiderimus, ab re non erit hanc eandem exemplis aliquibus propositis hic perstringere, & tanquam in compendium colligere, itaque postquam uenæ sectione purgatione, & inedia nutrimentum ab ipsa cute satis reuocatum iri uidebitur pruritusque tantum ad sit, eger uero facile sudet sudore ante omnia tentandum est, uitiarum in cute succum foras expurgare. id præstabitur suffitus absque cinnabari, aut uaporationes, aut exercitationes modo, quo in sexto libro docuimus, aut etiam balneum dulcis aquæ omitto (guayaci, sarzæ parillæ, & rad. chynarum decocta, quoniam ab his impoortune adhibitis, id malum procreatum esse nunc ponimus, nō quo putemus non iuuare, si sudorē mouerent, sed quia suspecta sunt cum læserint prius) neque semel ista faciendum, sed sæpius, nempe biduo, tri duo quatri duoue, & mane & uesperī ante cibum quoad ferre potest æger, Verum his non contentibus, ad cucurbitulas, atque scarificationes, sed has & frequentes, & exiguas deniendum, aut si tolerare potest, sale acetoque affecta loca in sole, uel apud ignem ante perfricandum, mox illi, & unctiōne utendum, Vtputa sume foliorum, radicumue lapathi. m. v. aquæ communis

communis q. s. coquantur s. a. postea colentur, tunc triduo quatruiduoque, & mane & uespero ante cibum foliis radicibus se se perfricet aeger, deinde colato adhuc calente lauet. Quidam summo uere laudat Vnguentum ex radice recentis lapathi, folia (ut dicit) habentis rubra, & axungia colata, coactum, quippe lapathum omne rumicem latini uocant, (ut Dioscorides tradit) pruriginem sedat, eiusque radices ut in aceto coctæ, crudæque mox emplastri modo impostæ, lepras, impetiginæ, scabrosque unguet, eodẽ authore sanant ita pruriginem omnes se se summo uere queunt.

Simile est saluæ siluestris, siue in asperis locis nata, decoctum. Vnguentum etiam ex terebinthina, oleo, & melle, de qua Dioscorides scripsit hunc in modum, contra faniam distillantem aures, & naturalium pruriginem ex oleo, & melle inungitur, de illa uero, finit genitalium pruriginem, foliorum ramentorumque saluæ cum uino decoctum si abluatur.

salis quoque ex oleo, & aceto usque ad furdorem, prope ignem inunctum pruriginem sedant.

Sulphur item in toto corpore pruritus cum sale confricatum tollit.

idem præstat argenti scoria per se sola, & cum aliis mista,

Erui farina,

Ciceris,

Lupinorum,

Fœnugræci,

Aqua maris,

Sulphurea,

Corticis nucum recentis,

Aquæ ex calce tum per se sola, tum per panniculos lineos ea madefactos illita:

Interior peponis caro, qua femina conduntur:

Vrina humana,

Calaminthæ montanæ decoctum,

Ficum cum sinapi decoctum.

Origani decoctum.

Lupinorum decoctum.

Cucumeris syluestris decoctum.

Colocynthidos decoctum.

Oleandri decoctum.

Aluminium quorumnis ex aqua decoctum.

Sal ammoniacus cum aceto.

furfur cum aceto.

Fex Vini cum alumine humido.

Alumen rochæ cum pice liquida.

Alumen scissile cum melle inunctum.

succus apij.

ebuli.

Capparis.

Sicla.

maluæ.

Acetosæ.

sambuci.

Oleum ex costo.

Oleum schœnanthi

Pisana hordei cum melle, & sale rosto.

Balneum, quod fit ex decocto foliorum fumiterræ, & florum chamemali, quantum amphoræ italicæ quatuor capiunt, sulphuris quantum chenices duæ, olei communis, quantum sextarii tres, Semen staphisagæ tritum cum auripigmento, & oleo mixtum, id quod non solum pruritus, sed & pediculis, & scabiei non admodum ulceratæ mirum in modum conferre solet.

Sed pruritus, quo pueri afficiuntur, præsertim circa pedes, & a uermiculis, quos pedicillos uocant, sub cute pererrantibus orto, non parum prodest panniculum lineum tenuem, ante tamen cultello ultro, citroque corrasum, quo mollior fiat, & magis adherescat, affectæ parti alligare, mox oui tosti albumen adhuc calidum in frustula quam minima diuisum imponere, & panniculo altero super astringere deinde per horas aliquot finire post enim amotis omnibus interior panniculus pedicillis plenus inueniri consuevit, quod petere quidam affirmant, quia si super ignem excutiat pedicillorum qui utuntur crepitus sentiri solet. Generatim uero sume rosarum alb. un. ii. Aceti acuti modicum pinse simul diligenter, & adde sulphuris albi un. i. misce, deinde hac mistura corpus frica, postero autem die balneo laua.

Apium item tritum, & in balneo super corpus fricatum, & citra balneum non parum prodest, sic etiam apij decoctum cum aceto, oleo ros. & sale.

Lauatio præterea calens, quæ habet

Ros. rub. sic. } an. m. iii.

Hordei

Aluminis rochæ } unc. i. s.

Aquæ quantum satis fit

Oleum item rosac. cum picis liquidæ

modico

Semen staphisagæ tritum cum auripigmento, & oleo mixtum, id quod non solum pruritus, sed etiam pediculis, & scabiei non admodum ulceratæ prodest.

item Accipe succi

solatri

lithargyri

olei rosati

} an. q. s.

Fiat unguentum, id & pruritus, & scabiei simul confert.

Aquæ ualæ, unguentum ex diachylon paruo cum oleo ros. & sale cunctum.

Aut cape terebinthinæ claræ lib.s.
 nitellos ouorum iii.
 olei fefamini unc.iii.
 falis indi dra.iii.
 pulueris rad. inulæ }
 mirrhæ } an.dra.i.
 ligni aloes }
 farcocollæ }
 sandarachæ Arabum }

Fiat linimentum in mortario citra ignem
 mox bulliat lento igne, cum succi Inulæ lib.
 i. donec ille penitus absumatur.

Aut cape succi Inulæ }
 succi lapathi } an.lib.s.
 succi ari }
 consolidæ maioris }

Diffillatitii ex ficibus ficcis unc.iiii. B
 uitellos ouorum viii.
 farinæ fabarum unc.iiii.

Misce fiat linimentum, Quidam & hoc &
 proxime dictum cæteris omnibus antepo-
 nit seque sepius felici cum successu expertu
 fuisse tradit.

Aut cape lithargyri }
 mirrhæ } an.un.s.
 aloes }
 cere dra.ii.
 olei chamemelini unc.iiii.
 aceti parum,

Nisce s.a. fiat unguentum sed multo effi-
 caciùs erit, si dempta cera, & oleo chameme-
 li addas olei laurini unc. iiii. argenti uiui ex-
 trahati unc.s.

Aut fume folioru fu- }
 miterræ uiridis } an.m.i.
 radicum Inulæ }
 olei communis lib.i.
 farinæ scenugreci un.ii.
 sulphuris bene triti unc.s.
 lithargyri }
 mirrhæ } an.dra.iii.
 aloes }
 aceti parum.

Misce fiat unguentum.
 aut accipe olei mastichini unc.ii.
 terebinthinæ unc.i.
 misce, id unguentum mirabile quidam ap-
 pellat.

Aut fume calcis nouies lotæ un.ii.
 lithargyri auri & argenti an.un.ii.i.
 cerusæ unc. ii.s.
 tutiæ dra.ii.
 olei ros. omphacini unc.vi.
 olei ros. completi lib.i.s.
 sepi uituli liquati unc.viii.
 succi plantaginis }
 succi folatri } an.un.iiii.
 succi lactuæ }

Misce fiat unguentum s.a.
 Valet id non modo ad prurimum, sed ad
 ignis ustionem, ad hærisypelas exulceratum
 ad uocatum uolaticam, & ad excoriationes
 a calido natas.

Aut Accipe olei ros. lib.iii.
 unguenti populei }
 unguenti rosacei } an.un.ii.
 pinguedinis gallinæ }
 succi plantaginis }
 succi temper uiui } an.unc.i.
 uini granatorum unc.s.
 aceti ros. dra.ii.
 lithargyri auri & argenti an.un.iiii.
 tutiæ dra.ii.s.
 cerusæ dr.x.
 fiat linimentum s.a.

Citra pruritus inuamentum prodest etiã
 tibiãrum inflammationibus & ulceribus.

item accipe lithar- }
 gyri } an.unc.ii.
 cerusæ lotæ }
 aceti parum.
 olei ros. q.s.

Fiat unguentum ad actio pistillo plumbeo,
 in mortario quoque plumbeo.

Aut fume, unguentum album, cum acri
 aceto, & similiter utere

Aut cape radicem la- }
 pathi recentis } an.unc.i.
 chelidonie recentis }
 aluminis usi an.dra.ii.s.
 falis comunis }

Axungia porcine salite, & raucidæ un.iiii.
 succi plantaginis un.s.

Fiat unguentum s.a.

Sed ubi eo deuentu est ut hõ neq; dormire
 nec ullo mō quiescere possit, abre nõ erit sē-
 sus perspicuam aliquantam obrunderē ut
 inducto torpore tantisper quiescat, dum suc-
 ci acrimoniam, minus sentiat, tunc igitur ex-
 pediet fatiui, erraticie papaueris folia, ua-
 scula que, si recentia fuerint cum aceto tere-
 re, deinde prurientes partes illinere, aut ce-
 ratum aliquod cum opio similiter adhibe-
 re, Vtputa

Sume Diachylon parui mesuræ un.iiii.
 opii dra.iiii.
 styracis liquidi parum
 olei rosacei } an.q.s.
 cere }

Fiat ceratum quod super panniculo ex-
 tentum apponatur loco prurienti.

Cæterum si pruritus pudenda uexat
 fume cerusæ dra.vi.
 sulphuris albi dra.i.
 opii dra.s.
 aceti

- acetum parum unci. i. E
 aut ceruse un. ii.
 sulphuris uiui un. ii.
 staphis agrie dra. i.
 acetum parum
- Fiat unguentum, id uero testiculis præcipue dicatur, ut etiam illud quod habet
- Acacia arabum } an. un. s.
 memithæ }
 Aloes succotrinæ }
 sumach } an. scro. iii.
 salis ammoniaci }
 croci parum }
- Vinea (muscum arborum uocant) ad pondus omnium olei sambucini quantum satis est.
- misce fiat unguentum. s. a. F
 Ano autem & uulue prurienti peculiari-ter prodest id quod constat ex Aluminis rotundi asfi unci. ii.
- Picis unci. i.
 acetum parum
- Panno lineo excipitur, & intus & foris uti liter imponitur.
- Item aliud ex olei seminis lini un. i.
 rofacei unci. s.
 seui uinli dra. iii.
 aluminis rochæ dra. ii.
 uini albi unci. iii.
- Bulliant ad uini usque consumptionem, deinde colentur, colato adde cere albæ dra. iii. s. G
- lithargyri aurei. } an. dra. v.
 argentei }
 plumbi uisti } an. dra. i. s.
 tutiæ }
- In mortario plumbi fiat unguentum. sed si oculi pruriant
 fume aque ros. } an. unci. ii.
 aquæ plantag. }
 succi semperuini dra. iii.
 albumen oui recentis
 tutiæ dra. i.
- misce simul die una ac nocte, subinde cola & oculum, parte qua prurit, illine:
 aut cape aquæ ros. un. ii.
 uini albi unci. i. H
 mirobalanorum citrinarum dr. s.
 simul bulliant, subinde adde
 floris aeris dra. i.
- Dum ab igne remouentur bene testata biduum simul serua, deinde cola, & utere id sane ualde utile esse consuevit.
- Aut accipe butyri recentis dra. ii.
 lardi porcini
 tutiæ præpara- } an. dra. i.
 te }
- In mortario plumbi fiat unguentum.
- Atque hæc de pruritu tum uniuersi corporis, tum quarundam partium, ad quem et faciunt, quæcunque supra de his quæ dolore sedant, narrauimus.
- Petiginem quæ tamquam cute tantum uitiata gignitur, summoneret, & hæc, quæ pruriturum, & alia quædam, ut puta lapathi hortensis succus
- Betæ succus
 Succus ex ligno agrestis oleæ, dum uirtur.
 salua ieiuni hominis, per se, & cum cæphora.
 urina eiusdem.
 peponum carnes. quibus eorum semina conduntur.
 lithen cum aceto.
 Galla cum aceto.
 cicer cum hordei farina, & melle.
 propolis & per se, & cum aceto.
 panis triticeus cum aqua & sale coctus.
 idem aqua salsa infusus.
 item aqua salsa sola.
 aqua sulphurea.
 lixiuum ex fici arboris cinere.
 glutinum cum aceto.
 halcyonium, id est maris spuma.
 pix humida cum pari mirthæ portione
 thus cum oleo ros. & aceto.
 item cum pice, lacte, & aceto.
 uel coctum addito aceto, aut farina fabarum aut puluere costi, aut radicum reos, aut alumine liquido aut alumine scissili, & ruta.
 Belzuinum, quod aliqui laserpitium esse putant, cum aceto, aut pipere, & ruta, rubia cum aceto.
 raphanus cum melle.
 rhabarb. cum aceto illitum.
 capparis folia cum aceto.
 fici lac una cum polæta, uel hordei farina.
 nasturtii semen cum melle.
 sinapi cum aceto.
 allium cum melle.
 scylla cum melle.
 ciclamini succus.
 semen eiusdem & recens, & ficuum cum faba, & melle mixtum.
 sulphur cum aceto.
 lolium cum raphano, & sale.
 loliam cum sulphure uiuo, & aceto.
 rithymali, qui characias dicitur, lac.
 helleborem nigrum cum aceto.
 gummi prunorum cum aceto, præsertim in pueris.
 gummi arabicum cum aceto.
 gummi amygdalæ amaræ cum aceto.
 gummi perfici cum aceto.
 gummi pini
- Styra

Syrax liquidus cum aceto
 oleum ciceris }
 orizæ }
 tritici }
 lupinorum }
 juniperi }
 de ouis }
 de tartaro }
 de serpentibus }
mali medici acor
uocati limonis acor
 citri acor
 mel anacardi
 interdum ubi calor urget
 mucilago psilli
 macilago seminum citoniorum }
 fucus portulacæ }
 fucus lactucæ }
 Papauer rubrum cum , herbaceo nucis }
 cortice.
 Vbi uero asperitas infestat, non ineptum
 est butyro loto aut senu hadino, aut pingue
 dine gallinæ, aut medulla Vituli, & similibus
 exasperatum locum illinere, de quorum usu
 cum lepræ curationem docebimus, diligen
 tius loquemur.
 Petigini uero, præcipue puerorum, ma
 gno auxilio esse solet quod constat ex gummi
 prunorum aut arabici } an.unc.i.
 glutinideft taurocollæ }
 stiracis liquidi } an.parum
 Aceti }
Si cum excoriatione fit
 accipe thuris, Aloes }
 gummi tragacanthi } an.dra.i.
 sulphuris }
 gummi arabici } dr.ii.
 aceti parum }
 aut sume succi oxylapathi }
 succi plantaginis } an.unc.s.
 succi folatri }
 pinguedinis porci- }
 næ colatæ } an.unc.ii.
 Vnguenti populei }
 olei ros. omphacini } an.unc.i.
 olei myrrhini }
 olei de ouis } dra.x.
 lithargyri aurei } an.unc.i.s.
 Argentei }
 tutiæ } unc.s.
 plumbi usi } dr.vi.
 cerusæ } dra.x.
 Argenti uiui extincti } dra.viii.
Fiat lipimentu in mortario marmoreo,
dolorem tollit, & ad cicatricem perducit.
Sed antiquæ petigini non parum confert
quod habet.
 seminis juniperi contriti } unc.i.

Aquæ communis } q.s.
Coq; simul, deinde cola colato adde,
 axungia porcina expurgata } unc.vi.
 resina terebenthina } unc.i.
 sulphuris uiui } unc.ii.
 fiat unguentum s.a.
 Aut farina fabarum }
 lupinorum } an.dra.iii.
 ciceris }
 orizæ }
 gallarum }
 osium myrobala- } an.unc. s.
 norum torrefactoru }
 succi iari } an.q.s.
 mellis }
 misce fiat unguentum s.a.
aut cape lithargyri utriusq;
 stercoris caprarum } an.unc.i.
 zris usi }
 foliorum rutæ }
 agni casti }
 Vitrioli }
 sulphuris uiui } an.dra. iii.
 uiridis zris }
 Aceti } q.s.
Bulliat simul ad unguenti consistentiam.
 aut sulphuris uiui } an.unc.ii.
 auripigmenti rubri }
 succi funi terre. } q.s.
Fiant trochisci, qui postea liquati cum un
guento citrino illinantur. aut affectis locis
panno aspero, aut saluiz foliis, ante diligen
ter fricatis, epithema hoc adhibeto, quod
babet.
 succi oxilapati } unc.i.
 furturis } unc.s.
 aceti scyllini } unc.x.
 aluminis roche } an.dra.i.s.
 floris zris }
 sublimati } dra.s.
 falis gemmæ } scro.i.
Hujc nulla impetigo fere non cedit.
 aut saponis gallici } un.i.s.
 uutri optime triti } dr.vi.
 furturis } dra.iii.
 styracis liquidi } an.dra.ii.
 ladani }
 lithargyri aurei } an.dra. v.
 argentei }
 argenti uiui extincti } unc.s.
 terebenthinæ } an.dr.iii.s.
 olei laurini }
Fiat linimentum id quod breui iuuare
solet.
 aut pinguedinis porcina } an.unc.s.
 olei laurini }
 unguenti ros. } dra.iii.
 auripigmenti } dra.ii.
 sublimati }

sublimati
lythargyri vitriusque } an. dra. v.
ceruſæ
argenti uiui extincti }
floris æris } dra. i. s.

Id efficaciffimum omnium quæ nunc re-
tulimus eſt, ſed huic non eſt impar uiribus,
licet ex paucioribus conſtet id quod ex.

cera
cinnabari
& oleo ros. paratur.

Satis de petigine lepra ſequitur: Quoniã
hanc non aliunde oriri poſſimus, quã a cutē
quæ proprium uitium in ſe ipſam contraxit,
topica remedia quecunq; ab aliis ad illã arcē
dam traduntur, ut eiſe idonea ſunt, ita nimi-
rum approbare debemus, & minime multis
lectore morari, ſed illuc delegare modo eun-
dem admonuerimus. Interdũ lepra affectas
partes adeo aſperas, duras, ſiccaſq; eſſe, ut ſi-
ne ullo humore, omnino cernantur, ut erit ne-
que noua cutē, neq; cicatrice propter extre-
mam ſiccitatem obduci poſſint, quæ alioqui
ſi nihil intrinſecus impedit, ſanitatē quod
ad eas attinet facile adipiſcerentur ſiccum
enim ut de ulceribus inquit, Hippocrates, ſa-
no quidem proximius eſt, & lepra quin etiã
ulcera eſt, ſed extreme ſiccum quia nimis a
mediocritate recedit non ad ſanitatē tēdit
uerum illius metas ultra progreditur, & a ſa-
no multo longius diſtat. Itaque quum hæc
partes ualde aſperæ, duræ ſiccæque fuerint,
tunc eas non amplius ſiccare, ſed contra earum-
dem ſiccitatem modice humectare, duri-
tiem mollire, aſperitatem lenire, & ad tem-
periei mediocritatem ut ſanentur, perducere
expedit, ſic enim propinquæ ſanis ſunt.
Nam licet ulcera omnia, ſicca eſſe oporteat,
non tamen extreme ſed moderate, atq; hoc
paſſo adipēs, pinguedines, medullæ, olea tũ
lepræ, tum ulceribus competunt, id quod ple-
rique medici negligentes, neque hæc expe-
riantur neque ſi quandoque experiantur, eiſe-
dem uti norunt, Vt pote qui cauſa quam ob-
rem iuuent ignorata, neque rectum, neque
non rectum in eorum uſu diſcernunt, ita ut
mirum non ſi ſi nunquam utantur, aut quũ
utantur ſi ſepius officiãnt quã profint ergo
ubi talis fuerit lepra, quia partes in extre-
mã duritiæ, aſperitatis, ſiccitatisque manent,
non parum proderit oleo aliquo loto uel bu-
tyro, aut adipe, aut pinguedine, aut medulla
crebro tenuiterque illinere, ſolo namque hoc
preſidio plerumque ſanantur. Quippe quod
ſiccitatem ſine qua ulcera curari non poſſunt
nimis ultra progreſſam retrorahit, & ad me-
diocritatem quæ ſanitas eſt, ito deducit. Cœ-
terum committendum nõ eſt quo minus di-

camus inter præcipua lepre remedia calcis
quoque unguentum eſſe, id quod & nos ple-
runque experti ſumus, & Hippocrates Epid.
2. ſect. 5. innuit, inquit ad utiliginem & le-
pram, calcem in aqua adhibeto, ut ne exulce-
res, ſcireque licet ex eiſdem ſententia libro
de humorum uſu, Acetum lepra aſuſum
ad calidum ſolem non leuiter auxiliari. De-
nique ſi pruritus petigini, lepre, nihil horum
quæ tum a nobis, tum ab alijs tradita ſunt o-
pituletur, ad Unguentum ex argento uiuo
aut ſuffimentum ex cinnabari recurrendum
licet enim contraria ratione his quæ præcepi-
mus agant, periculoſaque ſint ubi tamẽ hi af-
fectus ualde moleſti ſunt, ſatis eſt pericu-
loſis remedijs pugnare, quam ſe ademptæ
perpetuo affigi aut forte perire. De lepra ſi-
tur iſta ſufficiunt.

De doloribus qui tum Articulis, tum carnem
exercem. Cap. X.

TAM ad dolores qui tum in articulis, tum
in carne ſubſunt tranſeamus, & ſi enim hæc
cauſa oblatione curantur, id quod & purga-
tiones antedictæ & decocta guayaci, ſarza pa-
rille radice chynarum, & unguenta ex hi-
drargyro, & ſuffimenta ex cinnabari, & alia
quæ ſupra reſenſimus præſtare queunt, quia
tamen his interdum aut nihil aut ægre obe-
diunt, topicis uero remedijs leniri ſolent.
Nõ alienum uidetur ea proponere, quæ uel
a nobis, uel ab alijs expertum eſt affectis lo-
cis impoſita, ſiue illita proſuiſſe. Sed ante ſie-
ri uolo ſingula potiſſimum prodeſſe, ubi ſi-
ne ulcere fuerit do'or deinde ex his quædam
iuuare, quia torporē inducunt, proinde nar-
cotica quoq; dici. Quædam uero, quia mate-
riam quæ dolorem mouet, aut leniter reſol-
uunt aut retrocedere faciunt, nunc partem
affectam conſtringendo ne recipiat nunc ma-
teriam ipſam repellendo, idque biſariam, ui-
delicet aut modice refrigerado, aut cõtrarie
rate naturæ in fugã uertendo, quemadmodũ
aliqua tũ amara tũ foetida ſolent; & hæc ano-
dyna communiter appellari, alioqui ea pro-
prie dici quæ tenui ſubſtantia cõſtat & primi
ordinis caſeſcientium ſunt, uel ita tempe-
rata, ut familiaritate elementorum naturæ
partium conſentiant, præterea illa ubi ſer-
uim ualde ſtupidum reddunt, narcotica in-
quam, periculoſam eſſe, neque unquam ap-
plicari debere niſi cum grauis neceſſitas ur-
get, hæc ſecura eſſe, & ubicunque, &
quandocunque adhiberi poſſe. Ante ue-
ro de anodynis, tum de narcoticis dicam,
& quum quædam id genus ſimplicia ſint,
quædam

quædam uero mixta, primū de simplicibus,
deinde de mixtis.

Itaque ex anodynis simplicibus quæ leni-
ter resolunt aut dicas digerunt, discutitue
siue disticiunt, talia sunt

Utputa flores chamæmeli
meliloti
semen lini
scenugraci
anethi
maluæ folia radixque
altheæ radix
axungia porcina
pinguedo gallinæ
anatis
aniseris
butyrum
omnis medulla
omnes resinae, & ex his olea
oleum dulce & fex eius
oleum amid. dulc. & amararum
oleum selaminum
semine lini
seme iuglandibus
seme scenugraci
ex auellanis
ex nucẽ indica
balaninum

Ex ligno guayaco quod non modo pelle-
re dolores sed pustulas amouere, & alia alce-
ra sanare, & gummitiones mollire, dissolue-
reque consuevit.

Oleum iuniperi, id quod etiam ore detẽ-
tum, dentium dolorem lenit, & reliquos do-
lores tum articulorum, tum musculorum cõ-
uulsorios frigiditatem amouendo tollit, pa-
ralytique auxiliatur.

Lana succida cefypus
ladanum
farina fabarum
ciceris
amigd. dulc.
fæccolorum
sesami
furfur
medulla panis calidi
albumen ouij asi adhuc tamen calidũ
emplastri modo,
item uitellus igne duratus.
passarum uuarum pulpa
aqua calens
acetum calens.

Aqua marina parte qua extenuat & repurgat.

Vinum austerum si calecat
Quemadmodũ & aqua ferri, aluminosa,
sulphurea, Bituminosa. Hæc & talia sunt quæ
quum resolunt, dolorem leuant, quæ uero
cum astringunt, huiusmodi sunt.

Vitellus oui crudus illitus, qui licet calo-
re suo amicus naturæ esse uideatur, proinde
hac ratione prodesse, prodest tamen quia illi-
tus, paulo post ficcatur, & affectum locum le-
niter amplectendo constringendoq; roborat.

Sic etiam sanguis humanus, aut Brutus,
Sic alce facit

Albumen oui, quod & si quia frigidum est
repellere materiam potest, magis tamen po-
test quia familiariter constringit partem ubi
ficcatur.

Ita quoque cochlearum carnes crude.
terrestres lumbrici
omnes mucilagines
altheæ radix, quæ alio modo resoluit
terræ omnes lanes, ut armenia lemmis
sed aqua marina, uel sua astringenti
aluminosa

Vinum austerum
acetum
aqua rosacea
Hælsine (parietariam Vocant)
sedũ maus & minus prout astringunt.
coriandrum recens.

uitt. folia.
rubi
oleæ
myrthi & folia & frutus.
plantago.
polygonum, (sanguinalem dicunt) &
mas & tremina.

Rosæ
symphyti radix
Rhu obioniorum
Vocata Berberis
Acatia
licium
crocus, leniter enim astringit.
nucis nucata simplex oleum.

Quæ parte in affectam constringendo do-
lore, tum mouent nunc diximus.

Sequuntur quæ materiam doloris causam
repellunt, & primo quæ refrigerando id a-
gunt, deinde quæ contrarietate naturæ in fu-
gam uertunt, illa sunt utputa

Violarum folia, & flores
nymphææ flores tum albi tum citrini
cucurbitæ & pulpa & cortex.
Harundinis folia, quæ etiam aliquantu-
lum ficcando mulcent.

laetuca (imponantur.
Solanum modo non nimis actũ frigida
acetabulũ siue umbilicus ueneris appel-
latus, hepatica nuncupata, (latus.
oxalis
leus palustris
portulaca
cucumeris pulpa

Citrulli

Peponis

Cidonij

Myrthillorum

Ranae que edendo suat

Farina milii

Hordei

Lac aut humanum, aut brutum illitum, aut balnei modo, liquidum item aut concretum.

Aqua modice frigida, quippe quae si uehementer frigida est, torporem inducit.

Aqua marina parte qua frigida adhibetur,

Sic etiam Vinum cuiusque generis, & acetum non acerrimum.

Aqua rosacea

Succus citrulli, cucumeris, peponis, cydonii myrthillorum, & ante dictorumque succum fortiuntur. Nam & si horum quaedam iuuant astringendo, iuuant tamen omnia refrigerando.

Hae & huiusmodi uis sua modice frigida, dolorem mulcent, aut summovent.

Quae uero naturae contrarietate reprimunt, Talia sunt.

Aloe

Fel omne

Aqua putris fetidaque in foueis terrarum reperta.

Aque in uesticis ulmi aut alterius arboris inuenta, quae pessime omnium olet.

Abinthium quoque ipsum, quippe quod & si quoniam constringendo roborat & retropellit humorem noxium, atque calefaciendo dissoluit, iuuare solet, magis tamen iuuat quoniam amarum est, tanquam id a quo natura nostra passim abhorret. Alioqui non nisi frigido affectu opitularetur. Quum tamen emplastrum ex eo & uino uinoso (ut uulgo receptum est) particulis nuper pereussis calentibus & fluxionem adhuc patientibus, non parum prodesse solet,

Sic aloe quoque iuuat. Nam & si dolorem sedat, quoniam discutiendi & astringendi uis pollet, siquidem ubi cum liquore aliquo miscetur, tum leniter siccatur, & partem cui illi nitur leniter amplectitur, atque constringit, magis tamen sedat, quoniam amaritudine sua naturae nostrae aduersatur, ita ut sanguis quoque illam refugiat, tanquam qui propter dolorem ad affectam partem mouetur eadem parte amaro quodam illita, se statim retro uia cum aliis succis reflectat, dicit aliquis id maxime mirum esse, siquidem ex eo sequatur, quod sanguis & reliqui humores sensu praediti sint, quodque gustus non solum in lingua, sed in aliis quoque locis sit, & osten-

dit non modo in naribus sed alibi, huic respondetur quod sensus ipse brutus maxime est, hic in omni corporis parte (pro ut dicitur) existens ubi quid molestum alicubi sentit, tum illuc se totum proruit, & succum omnem quo ad potest, illuc dirigit non ut obstitit sed ut rem molestam propulset, hinc tumores atque inflammationes gignuntur. Quum igitur in hoc tumultu aliquid illi extrinsecus offertur, quod cum sua molestia, multo interius penetret, tum seipsum, & quos ultra forasque monebat humoris, citra introque quo ad licet statim reuocat, ut enim id quod molestum est expellere nititur, illuc ubi laesio est impetu fertur, ita contra, ubi ab altero forte magis molesto abhorret, se retrahit ac fugit, quo fit ut locus dolens humorum copia extensus atque tumefactus tunc detumescat relaxetur, dolere desinat, sed alter impendio magis instabit, si quis laesum locum scalpello grauius inciat, repellet ne sensum aut naturam alio, an humores illuc magis copingeret. Huic dicendum omnia quae naturae molesta sunt, eam statim alio repellere. Ut enim quae iucundissima sunt naturam ad explicandam se atque ad dulcedinem quam praestant quoque uersus extendendam pronocant, ita contraria ratione ab his quae sunt in iucunda recedit fugitque ad profundum, quominus mirum est ex offendentium contactu, stipari constringi ac durari corpora, teneque eorum meatus cogi ac densari, sed ex his quaedam esse quae ubi corporis locum aliquem attigerint ibidem ut plurimum haerent neque ulterius, nisi ex accidenti progrediuntur, quaedam uero per suos habitus, siue spiritus, longe magis penetrant, & non in summis haerent, sed ad ima repunt, illi esse uulnera percussus, ligamenta stricta, statim enim ab initio succos repellunt, sed paulo post ad se reuocant, haec uero quaecumque penetrabili substantia constant, ut puta quae uel uapore uel odore, uel aliquo alio affectu ingrata sunt ut amara foetida, ignea, nos itaque non de illis sed de his loqui, quippe quae sensui atque natura maxime molesta sunt nam ut dulci, & odorato ferè omnes delectamur ita amarum & fatidum omnino reuimus ubi ergo hac illi exempli gratia sensui se una cum sanguine aut aliis humoribus in partem dolentem conferenti extrinsecus occurrunt, tunc naturae contrarietate, & illum & humores quos inuehit intro repellunt, non quia gutturi aut orifici ingrata sunt, sed quatenus per se infesta, & molesta sensui sunt, sicut etiam ignis uisio quae maxime inimica sensui est sicubi contingat, raro illuc humores sanguine naturae mittit sed contra retro trahit licet. n. quidam ma-

gal nominis in humores uisione, ut puta cauterio (quod alioqui foramine facto illis exitu parat) non retrouertit, sed foras sepe attrahit existimet, quia tamen uis partes, ferè perpetuo sicca redduntur, quod ad uisionem attingit non humores foras attrahi, sed aut alio pelli reuocariue, aut absumi fateatur oportet. Ideoque perrata uel exigua inflammationes uisionem sequuntur, hinc aliqui quibus crus aut brachium penitus abscinditur, ubi candenti ferro sanguis nimis curiose supprimitur, ut plurimum in alui fluorem incidant, saepeque moriantur, nimirum humoribus ferè omnibus, propter summam molestiam sensu a loco qui inuritur, alio reuocatis, sanè refugunt humores non quia sentiant, sed quia ut à sensu doloris particeps promouentur aliquò, ita illinc ubi idem retrocedere cogitur, unà, retrouertuntur, non enim pedire aliqua amara aut fetida imposita humorum retractio fit, quia ibidem gustus aut olfactus fit, sed quia res tam amara tum fetida non modo speciatim gustui, & olfactui, sed etiam naturæ humanæ generatim inimica est, quippeque sicuti planta ab alimento quod ei alienum est, ac iniucundum abhorret atque retrahitur, ita fetidum & amarum fugit, sic humanum sterqus podagricis illitum dolorem lenit, sic gallinaceum, sic aqua illa quæ in ulmi nesfisci inuenitur. Patet igitur amara fetidave dolorem summouere, quia materiam retrouertit cogunt, sed ob id neque humores sentire, neque gustum, neque olfactum alibi quam in suis propriis locis esse, sed illud interea expedit admonuisse, quod & si hæc in numerum eorum quæ anodyna uocantur & secura sunt, ante ascripsimus, talia tamen esse si modicè adhibeantur sin immodicè sine graui periculo non adhiberi, sed iam Narcotica idest stupelaciencia recenseamus; huiusmodi sunt. Aqua insigniter frigida, sic enim podagricis confert, quia (ut inquit Hippocrates) modicus torpor dolorem soluit.

lactuca

Sedum maius, & minus

Solanum, si uidelicet hæc quatuor eximie frigida quoque sint (ut dicitur) actu.

papauer

cicuta

hyosciamus

mandragora

opium.

Expositis simplicibus quæ dolorem mitigant, dicendum est, quemadmodum miscetur, quæ partim ex his, partim ex aliis fiunt. Præcipua sunt cerata quadam ex argento uiuo quæ proximo libro recensimus, uerum

hecubi decoctum guayaci, aut sarza parilla, aut radicis chynarum sumitur, maxime periculosa sunt, ut enim illa uitiatum humorem foras ad cutim propellant, ita hæc contra cute intro mouent. Tuta sunt hæc uidelicet

Oleum chamæmelinum

melliloti

anethinum

sambacinum idest ex uulgari gelsimino.

lininum

leucoinum, idest cheyrinum

sampsychinum

althææ

è lumbricis terrestribus.

è croco

ex hyperico, idest periorata

nulpinum

rinum Ioannis Damasceni

moscatum idest muscelinum

maftichinum

Veruix factitia, quæ liquida dicitur, hæc si cut ignis uisionibus tumoribus, doloribusque hæmorrhoidum priuatim confert, ita dolores gallicos, qui cum magno calore non sint, leniter astringendo, molliendo, resoluendoque sedat.

Hæc quidem potissimum resoluunt, licet eorum aliqua simul astringant.

At uerò refrigerant, & quadam astringunt.

Oleum rosaceum

myrtheum

cydonii

uiolaceum

nympheatum

Populinum

Si hæc non profint, uitellum oui cum oleo rosaceo misce, & illine, quippe id actu calidem dolorum à re frigida, actu uero frigidum a re calida natum lenire consuevit, utilis est & spongiæ mollis magna que, atque ex aqua calida expressæ applicatio, præterea si & hordeum & eruum in aceto ita diluto, ut paulo acidius sit, quam ut quis bibere possit, madefacta perfricta, & seruesfacta atque in sacculos coniecta particulæ affectæ apponantur. si adhuc modum furfur, si etiã fici fomenti quæ ex sale milioque frictis torrefactisque, atque in sacculos conclusis parantur. Non parum confert absinthium, asperso uino super lapidem ignitum emplastri modo, nam & si calefacit, ita ut dolori propter frigidum ortu tantum conferre deberet, quia tamen astringit, & consaritate naturæ quoniam amarum est (ut proxime diximus) uentrem humorem repellit, dolorem seque qua

qui cum calore quoque uexat sum mouere confuevit. aut cape medullę panis albi infusa aqua feruenti mox expressa lib. i. uitellos ouorum trium, olei ros. q. s. misce, utile magis est, si calor aut inflammatio subest.

Aut foliorum maluarum ma. iii.
Bulliant in aqua, deinde cribro fecernantur, adde furfuris in hoc decocto bulliti, & si militer cribro secreti ma. i.

Misce fiat emplastrum, dolorem mitigat, modice refrigerat, & humentem partem leuiter excicat.

Compertum est etiam prodesse, si quis.

foliorum pulegii }
calaminthę } an. ma. i.
saluiz }
rorifinarini }

Coquat in aceto acerrimo aut in lixiuio, acri, aut in uino potenti, deinde colet, colato dum ualde feruet, infundat sacculum fursure dudum calescēto, plenum, atque ita humectatum atque calentem, parti dolenti apponit, id enim modice resoluit, particulam roborat, & dolorem lenit, uerum si calor inflammatione urgeat.

Sume succi plantaginis un. ii.
olei rosacei un. i.
albumina trium ouorum.

Misce, & locum illine,

Aut ouorum recentium uitellos duos. saccari optimi dra. iij. G
olei ros. parum.

Fiat unguentum, quod etiam dolentibus hemorrhoidibus subuenire solet.

Aut accipe foliorum maluarum } an. ma. i.
uiolarum }
umbilici ueneris }
muccilaginis feminum psillii } an. unc. s.
feminum citoniorum }
farinę hordei unc. iij. j.
olei rosa. & uiolacei } an. q. s.

Misce fiat emplastrum s. a. Ad eadem ualet atque prædictum.

Sic & unguentum de lythargyro.

De cernua alba cum camphora de minio de tutia de plumbo rubeum camphoratum.

Aut accipe lythargyri un. i. albumina duum ouorum olei ros. q. s.

Agita simul quo ad linimenti consistentiam ueniat, mox pistillo plumbeo diu du-

cito in mortario plumbeo, subinde infunde succi semper uiui lib. i. ac rursus lento igne bulliant ad succi consumptionem leniter mollit, ac astringit, ualde refrigerat, dolores qui cum calore inflammatione ue sunt, le-

dat. Aut cape foliorum maluarum } an. ma. iii.
plantaginis }

Bulliant in aqua per in cerniculum, cribretur cribrato adde furfuris triti infusi hoc eodem decocto unc. iij.

olei ros. q. s.

Coquantur ad emplastri consistentiam; Modice refrigerat, astringit, partem roborat, non leuiter siccatur, ubi calor adest, & uacuato corpore fluxio adhuc perseverat, tutum est.

Item accipe terrę armenię, uel sigillatę dra. ii.

olei rosacei, & aceti parum.

Misce fiat linimentum, futuram inflammationem prohibet, præsentem lenit.

Aut accipe succi solatri, aut semper uiui lib. i.

aceti parum

Ad eadem ualet ad quę id quod proximè dictum est, sed efficacius est.

Aut accipe farinę senu gręci lib. s. mellis optimi q. s. aceti & olei rosacei } an. parum.

Misce fiat emplastrum s. a. partim retro pellit, partim in summa trahit, simulq; mollit, & disijcit.

Aut sume mucilaginis feminu gręci } an. un. i.
feminum lini }
olei sesamini q. s.

Misce ad mellis consistentiam, deinde illine, mollit, disijcit, & quę in neruis crassiora concreuerunt, discutit.

Aut accipe farinę feminum lini } an. un. i.
hordei }
florrem chamomilę }
meliloti }
saluiz } an. unc. s.
absinthii }
stęchadis }

Vini albi uinofi q. s. tritis teredi s. a. fiat emplastrum, resoluit, doloremq; mitigat, præsertim si materia subest crassa.

Aut florum camomilę } an. unc. s.
stęchados }
hermodactylorum } unc. i.
Olei

Olei chamomellini }
 vini uinofi } an. un.ii. A
 mellis optimi }
 macilaginis femiuu }
 lini } an. unc.i.
 fenugraeci }
 radicam althea }

Misce fiat emplastrum s. a. doloribus iuu-
 enarum spectatum auxiliatur.

Aut furfuris }
 horum chamo- } an. partes equales
 mille }

Cum sapa; & uino dulci bulliant ad em-
 platri consistentiam, modicè calefacit, siccat
 & extenuat, si multus calor urget, noxius est
 eius usus, si mediocris anceps. si nullus aut
 exiguus, utilis. B

Aut cape florum chamo }
 mille }
 meliori } an. ma.i.
 stœcados }
 feminum anethi }
 foliorum saluie }
 absinthii }

Bulliant in uino uinoso albo, subinde spò
 giis infests calide foueatur locus dolens, mo-
 di calefacit, discutit, & extenuat, sed aliquan-
 tum astringit, & reprimat, si calor abât, ma-
 gis proficit.

Aut accipe foliorum maluë m. i. s. C
 farine sem. lini } an. un. s.
 fenugraeci }
 olei chamomelli- } an. dra. vi.
 ni }
 liliorum alborum } un. iiii.
 olei rosacei } un. i. s.
 mucilaginis althea }
 farine hordei. q. s. }

Cum duobus uitellis ouorum fiat empla-
 strum s. a. dolor cum calore fit aut nõ si, pro-
 desse potest.

Aut accipe cere albæ un. iiii.
 olei ros. un. x.

santalorum albo- }
 rum }
 rabrorum } an. dra. ii.
 rosarum rub. }
 myrrhæ }
 thuris }
 mastiches }
 terebanthine } un. ii. s.
 camphoræ } dra. s.

Misce fiat unguentum, nisi calor cum do-
 lore superet, tutum est.

Aut accipe saluie }
 mente }
 rorismarini } an. ma. i.
 stœchados }
 yuz }
 perforatę }

Bulliant in uino albo uinoso s. a. deinde
 colentur, huius colati.

accipe lib. i.
 olei costinil }
 liliorum alborum } an. un. iiii.
 rutacei }

Bulliant ad uini consumptionem, post
 adde

galangę }
 thuris } an. unc. s.
 mastiches }
 therebêthine } un. ii.
 styracis calimithę } un. i.

Cere modicum, misce fiat unguentum li-
 quidum. id potissimum inuat si cum dolori-
 bus tum scyrri, tum creste sint.

Aut fume salis dissoluiti uino albo uinoso
 dra. ii.
 therebenthine } un. iiii.
 olei communis } un. i. s.

Bulliant ad olei consumptionem.

Aut accipe there- }
 bentine } an. partes equales.
 chaibanes }

Misce ad unguenti consistentiam, tum
 hoc, tum antedictum si cũ dolore calor aut
 inflammatio fuerit, noxius est, & magis hoc
 quàm illud.

Aut accipe olei sesamini } an. un. viii.
 amigdal. dulcium }
 Pinguedinis anatis } an. un. ij.
 anseris }
 medallę uaccinę }
 butyri } un. c. iiii.
 uitellos ouorum sex }
 croci } scr. iiii.
 cerę q. s. }

Fiat unguentum, id ferè omnibus dolori-
 bus conuenire putatur.

Aut fume olei camome- }
 lini }
 anethini } an. unc. ii.
 lilini }
 nardini }

olei rosacei }
 samphuchini }
 unguenti agnippę }
 dialthea } an. dra. x.
 pinguedinis gallinę }
 anseris }
 anatis }

Florum rorismarini } an. ma. i. E
 camomellini }
 meliloti }
 iua mofcata }
 calaminthæ }
 matricariæ } an. parum,
 faluie }
 ſtechados }
 ſchenanthi }
 ligni aloes } dr. iiii.
 radicum inu- }
 læ } an. unc. i. s.
 ebulli }
 pinguedinis ui- }
 tulinae } an. unc. iiii.
 uaccinae } F
 uermium terreſtrium uino loto- }
 rum } un. ii. s.

Omnia cum uini albi uinoſi lib. i. Bulliât
 uſque ad uini conſumptionem, & addita ce-
 ra alba, fiat unguentum ſubliquidum adden-
 do etiam ſtyracis liquidi dra. vi.

Sedat antiquum dolorem, præcipue poda-
 gricum, & articulare, & dorſalem.

Aut accipe olei communis dulcis,
 lib. i. s.

olei roſ. odorati } an. libr. i.
 chamæmelini }
 olei de ſpica }
 uulpini } an. un. ii. G
 hyperici }
 anethini } un. i. s.

Florum chamomillæ }
 rorismarini }
 foliorum abſinthii } an. ma. i.

calaminthæ }
 ſchenanthi } ma. s.
 feminum hyperici } ma. i. s.
 Pinguedinis anatis } an. unc. iiii.
 anferis }
 medullæ crurum ui- }
 tulii uaccæ } an. dra. x.

radicum inulæ }
 ebulli } an. un. iiii.

ranas uiuentes } nu. vii. H
 uermium terreſtrium uino loto- }
 rum } un. iiii.
 uini albi uinoſi } lib. v.

Simul manere permittantur diem unum
 ac noctem, deinde lento igne bulliant ad ui-
 ni conſumptionem, poſtea uehementer ex-
 primantur, expreſſo adde therebêthine unc.
 ii. s. croci ſcro. ii. rurſusque leuiter bulliant,
 hinc liquor prodibit, qui non ſolum his do-
 loribus, ſed articularibus & conuulſionibus

mirifice confert, ſi huius unciis tribus cere
 nouæ un. i. s. addideris, ceratum efficies his
 affectibus maxime idoneum, ad hos dolores
 multa alia inuenio, credo autem quo peio-
 res ſunt minusque facile diſcutiuntur, eo plu-
 ra eſſe inuenta, quæ in perſonis uarie reſpon-
 derunt.

Alii præcipiunt.

Accipe medullæ panis lactæ uaccino (ut
 in uſu eſt) maceratæ ſubinde expreſſæ.
 lib. s.

olei camomel. } an. un. i.
 roſacei }
 pinguedinis galli- }
 næ } an. unc. s.
 anatis }
 croci } ſcro. s.

Componunt emplaſtrum ſ. a. id quod e-
 tiam podagræ non parum confert.

Aut feminum hyperici } m. ii.
 florum rorismarini } ma. i.
 butyri recentis } lib. s.

olei roſacei }
 chamæmelini }
 anethini } an. un. ii.
 uiolæci }
 hyperici }
 pinguedines uituli } un. iiii.
 medullæ cruris uaccini } un. ii.
 olei amigd. dulcium } un. i. s.

pinguedinis anatis }
 recentis } an. an. i. s.
 gallinæ }
 aniferis }
 uermium terreſtrium uino loto- }
 rum } un. iiii. s.

vini albi uinoſi } lib. s.

Omnia ſimul coquant ad uini conſum-
 ptionem, deinde colant, colato addunt, cere
 albæ q. s. Hinc unguentum conſtruunt per
 molle, quod etiam conuulſionis doloribus,
 eximie prodeſt

Aut foliorum maluz- }
 uiolarum }
 radicum althææ } an. man. i.
 foliorum eiufdem }
 florum chamomillæ }
 meliloti } an. ma. i. s.

feminum anethi }
 radicum bugloſſi }
 umbilici ueneris } an. ma. ii.
 parietariæ }

Coquantur in aqua communi, poſtea per
 incerniculum cribrentur, mox adde medul-
 læ panis inuſæ & nutritæ in eorundem de-
 cocto lib. i.

Olei chamomel. }
 rosacei } an. unc. ii, A
 anethini }
 pinguedinis anatis }
 anseris } an. un. ii. s.
 gallinæ }
 croci } dra. i.
 uitellos ouorum quatuor.

olei uiolacei li. s.
 pinguedinis anatis }
 gallinæ } an. un. i.
 anseris }
 medullæ bubulæ re- }
 centis }
 ceræ q. s.

Misce fiat emplastrum s. a. materiam resoluendo dolorem mirabiliter sedat.

Aut accipe prædicti decocti q. s.

farinæ hordei }
 fursuris ualde triti } an. lib. s.
 farinæ fabarum }
 pinguedinis anatis } an. un. s. B
 anseris }
 gallinæ }
 olei anethini } an. un. i. s.
 amigdalæ dul. }
 croci } cro. i.

Misce fiat unguentum, Quod etiam peculiariter doloribus matricis, & neruolorum locorum succurrere solet.
 Aut accipe unguenti }
 marciati } an. un. i.
 agrippæ }
 olei laurini }
 moschati, muscellinum uocant. un. s.
 olei de ben, balai- }
 num dicunt } an. unc. i. s.
 olei nardini }
 ceræ q. s.

Misce fiat emplastrum s. a. eadem fere uires priori habet.

Aut sume florum meliloti }
 rosarum rubearum } an. unc. i.
 stœchados }
 foliorum saluiz } an. unc. s.
 absinthii }
 farinæ seminum lini }
 fenugræci } an. un. i. s. C
 hordei }

Fiat unguentum, quod præterea neruis non minus opitulatur, quam aliis dolentibus corporis partibus, quid dixi non minus, immo magis.

Quum medicamenta quæ anodyna dicuntur, tum simplicia tum mixta proposuerim. Narcotica uero simplicia solum. ita ea quæ mixta sunt proponam. Hac multa sunt, sed paucis contentus ero, quoniam unicuique licet eadem uariè miscere, & multiplicè eorundem materiam estendere, expeditum igitur erit.

Oleum ex floribus papaueris
 ex hyosciamo
 mandragoratum
 oleum, in quo uiua torpedo bullierit.
 unguentum populeum
 Aut accipe radicis lili
 feminum hyosciami } an. dra. iii.
 mi }
 ceruffæ } un. i.
 medullæ cerui } an. unc. ii.
 nituli }
 olei antiqui, & ceræ q. s.

Cum uino albo dulci q. s. fiat emplastrum s. a. quod æque ferè ualebit atque id quod proximè dictum est, nisi aliquanto calidius esset, ubi minor calor minorque inflammatio subest, tutius est.

Aut succi radicis ebuli lib. i.
 Pinguedinis gallinæ colatæ.
 unc. viii.

Ad unguentum redigantur, quod præcipuè articularum doloribus prodest.

Aut farinæ hordei }
 fabarum } an. libr. s.
 fursuris ualde triti }
 florum chamæmeli } ma. iii. D
 sapa q. s.

Bulliant ac crassescant.

adde olei rosacei }
 camomellini } an. un. ii.
 anethini }
 pinguedinis anatis } un. i. s.

Et in sine uitellos trium ouorum, misce fiat emplastrum, dolori cui uis ex commixta materia potissimum auxiliatur.

Aut accipe butyri sine sale lib. i.

Fiat unguentum, quod ut leuissimum est ad stupefaciendum, ita tutissimum, cui tamen si opii dram. ii. admiscueris, satis efficax reddes.

Aut impone folia papaueris albi, ex oleo rosaceo, aut nymphæato, aut uiolaceo emplastri modo, quod tutum erit, & lenè.

Item folia mandragoræ emplastri modo quod efficacius eget.

Item folia hyosciami cum aliquanto florû chamæmeli puluere, & aliquo ex dictis oleis. aut phylonium persicum illinè.

Item recens, tum mitridatum, tum theriacam.

Denique opium lacte ouillo, aut muliebri liquetactum.

Aut accipe unguenti ros. } mesuz	} an. unc. s.
populei } de tutia }	
lythargiri argenti } acatię }	} an. dram. i.
fucci solatri q.s.	

Misce in mortario plumbeo diligenter, confert etiam ubi cum ulceribus dolores sunt.

Aut accipe cęrati ros.	un. iiii.
opii	dra. i.
castorei	scr. ij.

Misce.	un. i.
Item unguenti ros.	un. s.
therebenthinę	scrop. i.
opii	grana. iiii.
croci	

Misce.	un. ii.
Aut accipe dialtheę	un. s.
chalbanes	scro. ii.
opii	gr. vi.
croci	

Misce, id grauisimis plerisq; doloribus singulari ope succurrit.

De localibus remedijs ad ulcera faucium inueterata, & quaedam de fistulis.
Cap. XI.

SED quum proposuerim topica pręsidia quę doloribus serę omnibus communia esse consueuerunt, ad ea quoque transibo, quę alijs affectibus, quos paulo superius posuimus appellauimus, prodesse putantur. Exorsus a faucium ulceribus inueteratis, de recentibus enim satis supra dictum est. Sed si prius quędam in uniuersum, tum de his, tum de alijs ulceribus admonuerim. Interdum enim accidit, ut totius morbi gallici (quemadmodum ante diximus) absoluta curatione, nihil minus pars aliqua relinquatur affecta, in quo casu maximę omnium nosse oportet, utrum illa curari debeat nec ne, discernere uerę quę curationem recipit, ab ea quę non recipit, nemo scire potest, nisi tempore, & experimento. Ergo ubi primum id uitium notatum est, imponi debent medicamenta, quę dicemus, si prompte leuatur malum, minuunturque eius malignitatis indicia, procedere curatio potest, si uel protinus uel paulo post irritatum est, scire licet aut immedicabile esse aut medicari non debere remouendaque sunt omnia acria, omniaque uehementia, uel hęc leuiter admodum admonenda; Quum interim plerique nulla ui

quę tollere id malum possent adhibita, sed se uibus tantum medicamentis, quę quasi blędiantur impostis, quominus ad uitiam se necitatem perueniant, non prohibentur.

E Quippe ulcere perpetuõ hiante, uirus omne putredinis uiciatę per ipsum expurgatur, impediturque quominus interiora labe rarum afficiat, siquidem plurimi dum ipsum omnino summouere uoluerunt, eodem sublato uel in morbum aliquem lethalem, uel in gallicum priori longe peiorem inciderunt; itaque ulcera in faucibus relicta si curationi facile obediant, curare oportet, (signu est enim intus grane malum non in esse) sin irritatur & quõ maior uis adhibetur, eo magis, tum quiescere, sed tantisper ea leniter tractare, dum ne fauora fiant agere ualeamus. Quidam igitur a lenissimis inchoandum iubent, deinde sensim ad ualidiora cręseundum. Verum id per initia quidem, & antequam curatio per decocta guayaci aut sarzę parillę aut unguerita ex hydrargyro, aut alia huiusmodi facta sit, tentare conducit, sed postea ubi malum penitus infedit, semper inutile, saepe noxium esse consueuit. id genus multa paulo supra recensuimus, nunc quia malum partem ipsam priuatim obsedit, neque communibus auxilijs cesit, salubrius est uti eo, quod habet alicuius ex antedictis gargarismatibus lib. i. s. Vnguenti apostolorum nn. i. aut unguenti ægyptiaci un. s. & subinde æger gargarizet, sed quoniã mordicat, & exurit, statim lac gargarizare confert, aut oleo amigdalarum dulcium partes feruente inungere.

Aut accipe feminum la- } cruę	} an. unc. s.
endiuię	
portulacę	

Aquę plantaginis lib. i.
Bulliant s. a. postea gargarizet æger, seruo rem enim dictum lenit.

Si hęc non iuuant, neque malum exacerbant, expedit specillo inuoluto, lana aut gossipio, aut spongia deinde aqua ardenti infuso ulcera tangere quotidie, bis, hoc est mane & sero, pituitosis hoc plurimum prodest.

Aut huius loco chalcanti, hoc est uitrioli oleum usurpa.

Item oleum tartari, sulphuris, aut aquam aurum ab argento separantem.

Mixtura etiam quędam, quas capite de faciei & capitis ulceribus narrauimus, idem præstant, breuitatis causa hic silentio prætermittimus.

Aut accipe aquę aurum ab argento fecerentis un. ii.

Aquæ rosaceæ } an. dra.iii.
 hyofciamī }
Misce, tangatur locus ut dixi.
 Aut accipe aquæ saponi unci.ii.
 uitrioli Romani un.s.
 salis ammoniaci dra.i.
Misce & similiter utere, carnem cōsumit
ulcera mundat pustulas uerrucosas ex galli-
ca lue non minus amouet.
 Aut cape aluminis rochæ un.s.
 sacchari electi dra.ii.
 uiridis æris scro.i.
 Aquæ plantaginis } an.un.iiii.
 rolarum. }
Bulliant ad tertie partis consumptionem
subinde cola, & utere.
 Aliqui id uariant hunc in modum.
 Accipe aluminis rochæ dram.ii.
 sacchari electi dram.i.
 uiridis æris scrop. s.
 aquæ plantag. } an. un.iii.
 rosaceæ }
Coquant ad tertie partis consumptionē,
postea utuntur.
 Aut fume aquæ qua aurum ab argento se-
 paratur unci.i.
 aquæ rosaceæ unci.iii.
Misce, & tange ulcera, ut antè diximus.
Hæc aqua uehementior est quàm prox-
ime scripta, præterquam enim quod exiccat,
serpere ulcus prohibet, & fluxionem reprim-
mit.

Aut cape sublimati dram.s.
 camphoræ scr.ii.
 opii scro.i.
 aquæ rosaceæ } an. un.iii.
 plantaginis }
 sacchari unci.s.
Misce, hæc mitior his est, & tutior.
 Aut accipe succi limo- }
 num } an. un.i.
 aquæ plantaginis }
 solani }
 tartari ex uino ru- }
 bro } an. dra. i.
 massiches }
 thuris }
 sublimati grana.iii. }

Misce, deinde gossipio infuso tange ulce-
ra, neque solum his id confert, sed & scabiei
faciei, & furunculis, ut paulo etiam superius
docuimus.

Aut fume lactis tithymali quem paraliū
 uocant unci.i.
 aquæ rosaceæ unci.ii.
 Aut sublimati granum i.
 aluminis rochæ dras.

Aquæ communis ut c.vi.
 Id leuissimum est.
 Aut aquæ fontis lib.iii. in hac laminas æ-
 neas candentes, quatuor, aut quinque plus-
 quam decies exungue, deinde fume huius
 aquæ lib.i.

Aquæ plantaginis } an. un.iii.
 rosaceæ }
 sublimati dra.iii.
 sacchari optimi un.s.

Bulliant quo ad dimidium aquarum con-
sumatur, clarificetur (ut dicunt) oui albumi-
ne, postea similiter utere. Hanc aquam non
solum adhæc ulcera, sed ferè ad omnia alia,
& siccanda consolidada, mirabilem esse præ-
dicant, Quin etiam pus atque ossa putri-
da extrahere, simulque carnem aggene-
rare.

Hæc, & huiusmodi sunt quibus tum ad ul-
cera gutturis, orisque, tum ani & uulue con-
tumacia (ut monuimus) uti licet.

Ad fistulas accedamus, de quibus id solum
nunc dixerim, magis expedire præsertim, si
in ano, aut uulua fuerint, neq; magnam mo-
lestiam afferant eas non curare quam cura-
re, quippe non curate uniuerso morbi gal-
lici uitio apertum exitum seruant, ita ut in-
tus contaminare non possit, curate uero
contraria faciunt, sed si ualde moleste sunt,
tunc ad ea præsidia quæ ab aliis passim tradi-
ta sunt, recurrendum.

De gonorrhœa consumaci.
 Cap. XII.

His ita se habentibus, ordo ipse rerum
 quas proxime proposuimus commo-
 net, ut ad gonorrhœam diuturnam, & aliis
 curationibus rebellem transeamus. Hæc igitur
 si uires imbecilles non reddit, si corpus
 eodem habitu esse finit, quo antequam ori-
 retur, erat, ipsi naturæ relinquenda est,
 sæpe enim hac existente, reliquum cor-
 pus ab interna gallici morbi labe uindica-
 ri consuevit, at si ualde molesta est, utpote
 quæ tum corpus extennet, tum colore ma-

Dlo & *Descriptio.* mingendi difficultate affi-
 ciat, periculumq; sit ne interposito spatio ta-
 be hominem consumat, nō relinqui, sed cu-
 rari debet. Itaq; postquæ neque medicamen-
 tis alium ducentibus, obe diuit, neque per-
 cutim, neque per alias corporis partes eua-
 cuantibus, neque item communiter alteran-
 tibus, sed andem firma pertinacia, infesta
 etiam admoto guayaci decocto, aut sarzæ pa-
 rille, aut unguento ex hydrargyro, & hm oi
 adhuc restiti, aliis ingeniis, aliisq; modis in-
 sistendum

sistendum, quibus hanc eadem summouere possimus, sanè hic affectus bifariam quod ad presens negotium attinet, cōtingit, aut enim E femine uitiatō, & partibus calida intemperie male affectis gignitur, aut omni uitio feminis amoto, & partibus omnibus præter glandulas, quæ *glandulas* dicuntur ad integritatem reductis, nihilominus perseuerat, tanquam semen per ulcera quæ in his glandulis adhuc aperta manent non exire non possit. Vtriusque communia signa, sunt, liquefactio, extenuatio, mingendi difficultas, circa glandem, aut dolor, aut ardor propria uero, illius quidem lumborum calor, dolorue semper, testium sæpe, peringi, & reliqui corporis aliquando, sed huius contra, calor enim dolorue, nec in lumbis nec in testibus, nec in pœne, nec reliquis partibus, nisi forte in perinæo sentitur. Vterque difficulter quidem curatur, sed ille ad alterum comparatus, difficilior, hic facilius. In illo igitur tot ferè curandi indicationes erunt, quot cum eo sunt præter naturam affectiones, hæ uero sunt dolor calorue, liquefactio, extenuatio, mingendi difficultas, in hoc autem & si conuenit occurrere calori aut dolori, qui circa perineum, & liquefactioni, & extenuationi, & urinæ difficultati, potissima tamen curationis indicatio est uel cera ipsa in parastatis sanare, sed ne curandi modus ordoue confundatur, imprimis communes curandi indicationes, deinde proprias exequamur, Modo antea quoque monuerimus, & si multa quæ tum pro uicis ratione in guayaci usu, tum pro gallicæ labis curatione prohibebamus, nunc faciendâ esse consulimus, id tamen haud fieri, ut prius insitutum euertere nelimus, sed postquam omnia rite adhibita penitus non contulerunt quum læs gallica ferè quidem euicta quippiam tamen in parte aliqua malum relinquerit, ut huic malo succurrere ualeamus, quasi solutis habenis, quæ nos ad insitam putredinem perpetuo respiciendam retraherant, alio tanquam desperata priorerandi uia, animum uertere tentemus, oblato igitur corpore, quod per maiora H media, quæ ante retulimus expurgatum sit, & ut sic dicam expiatum, atque suppositis his quæ de gonorrhœa morbum gallicum antecedente proxime monuimus, primum omnium oportebit calorem temperare, dolorem lenire, liquefactionem sistere, extenuationi ad auctum opponere, urinæ difficultati, facilitatem, sed rursus alium crebro ducere, aut urinam prouocare, ut huc fluxus omnis deriuetur, inutile nunc est, tum quia his ingeniis alias non obediuit,

tum quia hæc materiam huiusmodi ad locum affectum sæpius mouent, quam alio diuertant, atque ut id sæpe frustra, quandoque perperam fit, ita ultra dies quadraginta, si malum id per has indicationes non tollatur, scire licet pessimum esse, & nisi aliquo longe deteriori secuto curatum ui non posse. Itaq; calorem temperabunt, iuxta atq; dolorem lenient tum ea quæ intrinsecus sumuntur, ut lactuca, borrago, cicerbita, portulaca, cichoracea omnia, rumices omnes, lac humanum asininum, caprinum, cacumis, pepo, cucurbita, pitana hordeacea, milium, aqua potus, caro hædina, uitulina, gallinacea iunior, tum ea quæ lumbis extrinsecus adhibentur, uidelicet aqua rosacea, oleum rosaceum uioleaceum, nenupharinum, unguentum rosaceum, violaceum. Infrigidans galeni, solanum hyosciamus, unguentum cerulæ: Plumbi lamina perforata lumbis adhaerens, acetum aqua dilutum, sistent liquefactionem, tum hæc eadē quia refrigerant, tum quæ incrassant, & cogunt, sistent item simul, ac extenuationem prohibebunt, quæ tanquam a corporis centro ad ambitum attrahunt, & carnem modo quodam tumefaciunt, incrassant cogunt quæ, lac præcipue caprinum, oua recentia cum albumine, far, oriza, pastilli ex hordeacea, triticeae farina, lagana ad cutem atque ad corporis ambitum trahunt, frequentes moderatæque frictions, Baineæ dulcis aquæ, cucurbitulæ exiguæ, cornetulas uocant, complures toti corpori, præterquam uentri, ante cibum statim admotæ, & statim amotæ, Dropaces per lintea diuisi, & atq; atq; cucurbitulæ appositi, sed raso prius toto corpore si pili impediunt, deinde hora uel dimidia, uel paulo citius tardiusue permiffi inherere, mox ui quadam excerpti, ut hinc tumefactæ carnes succum copiosorem ex uenis trahant uenæ subinde inanitæ a locis ubi liquefactio gignitur, facile uero reddetur urina si ulcera, quæ gonorrhœam hæc in uirga sequuntur, curemus, sanè curabimus, quia interdum ulceribus auctis ceu extuberantibus urina subito supprimitur, si aqua subito, sed sine acrimonia (quoniam uesica acria non tolerat), corrodunt uel extuberationem reprimunt, adhibere nouerimus, deinde si tempus, & spatium detur, ulcera ipsa sensim, sine molestia detergeret, ficcare, & ad cicatricem deducere. Hæc in quacunque huiusmodi gonorrhœa perpetua sunt, nunc ad singularia descendam, ut curandi ratione per hæc inuenta, qualis curatio deinde sit, re ipsa uideatur. Igitur si cui lac familiare est, hic mane quatuor quinque horis ante prædiū sumat: lactis caprini illico

illico multū unc. v. plus minusue, lumbos manu sua ex aqua rosacea, aut aceto aqua multa diluto, quotidie bis terne irriget, Aestate quidem frigida, hyeme autem tepida, sic etiam testes, & alias vicinas partes, si calor obfideat, mox hora una ante prandium, aut cenam uocataz cornetulaz (ut dictum est) admoueantur, subinde amoueantur, aut harum loco dropaces qualis est.

Accipe nuncupataz picaz græcaz.

lib. iiii.

resinz unc. iiii. plus minusue.

Misce ad cerati consistentiam, & utere.

Aut fume cerez

lib. i.

picis aridez

brutiaz

pituynez

frictaz

}
} an. lib. i. s.

Misce, paratur dropax aliis quoque adiunctis, tum ualde calefacientibus, tum exurentibus, ut puta euphorbio, piretro, sulphure, sinapi, cantharide. Sed hi duo sunt nostro negotio magis opportuni, si quis cucurbitulas dropacesq; non admisit in balneum dulcis aque tepidum, nisi frigus, impediatur ducatur, ibi horam aut semihoram moretur quoad caro tumescere cœperit, id ubi apparuerit, tunc statim ne deinde caro concidat, è balneo recedendū. Postquam hæc facta sunt, tantisper differre cibum potumq; oportet, dum calor spiritusue uter concitatus est, coquiescat, tum ex his proposuimus, aut similibus, aliquid comedendum, bibendaque aqua, si uentriculus patitur, sin minus vinum pauciferum, uel quam maximè dilutum. sed tantum prandio subtrahendum, quantum ex lacte adicitur, Interim uitare oportet cruditates, omnia infantia; omnia acrida, nihil ex his assumere, quæ cum aromatis, aut multo sale condiuntur, non spectare, neque legere ea quæ rei ueneræ usum in memoriam reuocare possunt, non supinum obdormire, sapius quiescere, quam moueri, hoc autem pacto ad quadragesimum usque diem, nisi antea cessarit procedere, modo tamen conferat, facileque feratur. Sed eos in hoc casu imitari non decet, qui adeo commendant, rutam, mentam, calaminthem, nepitam, polium, matrifyluz, periclymenon uocant, tum semen, tum folia, anethum, semen saphisagræ, uocatas cubebas, caseum salitum ueterem unâ cum sapa, succum petroleini cum nuce muschata, & oui albumine; Catapotia ex caphoracum cinnamomo, quæ alias ualde prodes-

se solent, ut etiam thuris masculi grana iiii. aut iiii. cum ouis recetibus duobus aut granum unum sumptum, mane & sero ante cibum, tribus diebus aut quinque, aut aloes dram. s. cum ouo per dies uiginti, & multa huiusmodi, siue mandantur, siue cum aliquibus liquoribus bibantur. Hæc enim extenuatum corpus multo plus siccant, & in tabem magis procliuè reddunt. Verum hi negligendi non sunt, qui pro aqua communi, aquam in qua ferrum sapius extinctum sit, præbent, qui decoctum radice halicacabiz, ex communi aqua aut decoctum lentis, aut seminum lactuce, aut portulacæ, aut canabis, aut Violæ, aut nymphæz, aut gallicæ immaturæ, aut salicis, uel florum tum salicis tum populi, qui limonis, aut meli punici succum unâ cum Iulep rosaceo, & aqua prout moris est commistum, qui charabæ succum, padanum uocant, cum aliquo ex dictis liquoribus serop. ii. propinant, qui rasuræ eboris dram. i. cum ouo recenti, aut tantundem mandibulæ inferioris, expisce lapo in puluerem redactæ, qui ex floribus uocataz primulæ ueris cum saccharo mixturam conficiunt, deinde pluribus diebus unâ. i. plus minusue ieiuno præbent, aut albumen oui recens cum aqua rosacea septem diebus, qui frusta panis albi in oui albumine primum undique madefaciunt, deinde siccant, mox in puluerem redigunt, postea huius unâ. semis plus minusue cum modico saccharo, & iure gallinæ duobus mensibus in aurora potui dant, qui cortices ouorum simul, & corallia rubra æquali portione accipiunt, mox cum aqua rosacea super lapide porphiride diligenter atterunt, deinde huisc pulueris dra. i.

pulueris iuli, id est lanuginis coryli
thuris } an. dra. s.
specierum diadragan
thi trigidi }
olei amigdaru dulcium recentium }
butyri recetis utrius } an. unâ. i.
que loti cum aqua rosacea }

sacchari q. s.

Postea uocataz saoneam mediocri consistentiæ s. a. conficiunt, & ex hac unâ. s. plus minusue compluribus diebus ieiuno exhibent, qui etiam ter aut quinquies per interualla tamen floris castiæ un. i.

Elect. diasebesten conciliatoris dr. i.

R. 2 Pulueris

Pulueris coralliorum rub. }
 terra armenia orientalis } an. scrop. i. E
 corticum duorum }

Miscent, & boli, prout in usu est, ieiunanti prae-
 bent. qui pulueris uiolarum albarum scrop. i.

Cum ouo nouem aut undecim diebus, qui pulueris ex interiore cortice iuglandis, qui crucis figuram emulatur scrop. s. cum ouo uiginti, aut quadraginta diebus.

Qui terebenthina, cum aqua ros. lota un. i. s. bis terue per interualla tamen, id enim aliquibus ferè statim gonorrhoeam coer-
 cuit. F

Qui pulueris foliorum mori scrop. i. aut cristalli subtilissime triu. dram. i.

cum aq. plantaginis un. iiii. s. & sacchari unc. s.

Pluribus diebus ieiuno propinant, qui la-
 tis ouini un. iiii.

Pilorum leporis ustorum diligenter subinde tritorum dram. ii.

Mane & uespero duabus horis ante cibum per aliquot dies porrigunt.

Qui succum uocati limonis ad un. vi. ieiuno uentriculo semel & ad summum ter prae-
 bent, quam primum enim gonorrhoeam omnem extinguat dicunt. G

Quidam uero hæc administrant, ut pu-
 ta.

farina fabarum libr. ii.
 olei nymphæati parum.
 aqua communis q. s.

Emplastrum modo testibus imponunt, prae-
 fertim ubi iunior fuerit æger.

Aut cicutam una cum semine, emplastrum modo.

Aut hyosciami succo pudenda, testes lum-
 bosq; illinunt.

Aut annulum ex ferro quoquis occisus fuerit constructum, egrotantis digito immit-
 tunt, diuque ferre iubent, quod se quoque sapius expertos esse iurant, sed id nisi uene-
 ris cogitatio feminis fluorem moueat, ri-
 diculum est, quippe æger annulum crebro in-
 spiciens, occisi hominis recordatione sæpe terretur, & subinde ueneris obliuisci-
 tur.

Aut pudenda & testes inungunt, unguen-
 to quod hunc in modum contruunt.

Accipiunt enim sem. hyo-
 scyami } an. un. i. s.
 mandragoræ }

opii scro. i. s.
 olei de papauere q. s.
 Coquant s. a. in duplici uase, deinde colant
 colato ceram miscent q. s. postea hoc & pu-
 denda & testes inungunt.

Aut santalorum alborum & rubeorum.
 an. scrop. i.

foliorum menta } an. unc. s.
 florum uiolarum }

thuris } an. unc. i.
 mastiches }

succi plantaginis } an. un. viiij
 uini optimi }

Subinde miscent, mox lintheis infusis, ac
 semifrigidis, lumbos testes, & alias uicinas
 partes illinunt.

Aut sumunt farina glandium lib. s.
 aceti parum.

Albumina ouorum tria, aut qua-
 tuor excipiunt stupa, & prae dictis locis im-
 ponunt.

Aut fuliginem cum aceto emplastrum modo
 ad has partes.

Aut unguenti rosacei
 refrigerantis galc- } an. unc. i.
 ni }

olei uiolacei un. s.
 pulueris rosarum ru- }

bearum } an. dra. i.
 santalorum citrine- }

rum }

spodii } gra. v.
 camphoræ }

aceti ros. parum

Miscent, & adhibent similiter.
 Aut terra armenia

figillate } an. dra. ii.
 sanguinis Draconis }

coralliorum rubeorum }

rosarum rubearum }

electri }

spodii }

santali citrini }

acatiæ } an. unc. s.
 thuris }

mastiches }

piceis naualis } an. un. i. s.
 colophonie }

terebenthine } an. unc. i.
 cera }

rob. myrthini un. ii.

Emplastrum modo his locis imponunt, sed
 his nisi calor insignis infit facile prodesse po-
 test; aut gummi tragacanthæ dissoluti,
 in aqua rosacea q. s. postea ducti in mor-
 tario plumbeo s. a. donec ad unguenti con-
 sistentiam coeat, interim lactis muliebris
 aliquantum

aliquantulum addēdo, mox inungere lum-
bos, & perineum & testes.

Præstantissimum est ut id quidam exper-
tus affirmat.

Quidam uiridem mentam quo minus ca-
lescat, siccetque cum aceto comedendam
iubent.

Item herbam quæ in hæturia presura di-
citur, cardui speciem esse putant.

Aut solanum, id enim, ut ex auctore de di-
ca frige facit, & semen in somnis effundere
non permittit, ita tum in somno tum in uigi-
lia illud retinebit.

Item accipiunt feminum salicis dr. vii.
calaminthe dr. vi.
sem. uiticis alb. dra. v.
rutæ dra. iiii.
sem. cicutæ dram. ii.

cum aqua rosacea in pastillos digerunt,
deinde ex his dram. s. plus minusue cum po-
scæ unc. iiii. quatuor horis aut quinque ante
prandium singulis diebus, ad uigilium us-
que propinant.

Aut sem. portulacæ dra. i.
mentæ siccæ } an. dr. s.
coriandrorum præ-
paratorum }
rasuræ eboris } an. scrop. i.
sem. agni casti }
aquæ piantaginis un. viii. C

Coquunt s. a. postea uehementer expri-
munt, expresseo addunt syrupi de menta un.
i. s. peinde (ut proxime dictum est) propi-
nant.

Aut sem. lactucæ dr. iiii. s.
agni casti dr. i.
rutæ dra. s.

Terunt cum aceto, subinde sacchari rosa-
cei un. i. s. admiscēt, ex hac mixtura un. s. i-
uno similiter præbent.

Aut balaustiorum } an. dram. iiii.
feme. portula- }
cæ }
anethi } an. dram. ii.
rutæ }
arnoglosi }

Hæc omnia in puluerem redigunt, postea
ex hoc accipiunt. dra. s.

syr. myrthini un. i.
aquæ rutæ un. iiii. s.

Deinde simul miscēt, & uiginti diebus
in aurora loco antedictorum præbent.

Quidam magis opere commendant.

radicum ireos }
foliorum métæ }
calaminthes }
silymbrii } an. scrop. i.
lapidis hama- }
titi }
sem. portula- }
cæ }
agni casti }
sacchari candi rosacei. un. iiii. s.

Conficiunt puluerem, ex hoc dram. i. iti-
dem porrigunt. At licet incrasset, quia tamē
nimis siccet, suspicione non caret.

Hactenus communiter quidem de utraq;
gonorrhæa, quæ morbum gallicum sequi-
tur, sed præcipue, & proprie de altera eius
specie, quæ curationi contumax est. de altera
uero quæ non adeo reluctatur, quia cura-
tis ulceribus glandulas parastatas exercenti-
bus summouetur, ubi sequenti capite de his
prout mingendi difficultatem creant, scribe-
tur, dixisse sat erit.

*De mingendi difficultate ex ulceribus, & carun-
culis natis circa uesticæ osculum, & uirgæ
canalem, & de uirinae suppressione.
Cap. X I I I.*

S V M M O T A ergo gonorrhæa, quæ mor-
bum gallicum sequitur, non difficile est
mingendi difficultatem curare, quæ ab ulce-
ribus tum in collo uesticæ, tum in canali uir-
gæ, propter gonorrhæam primum obortis
creatur, sed quoniam hæc temper cum ar-
dore est, non nunquam uero cum uirinae sup-
pressionem; de utrisque quidem agendum,
sed primum de uirinae suppressione, quonia
id malum, & grauius est, & eius curatio al-
terius docet curationem. Interim antea sci-
re uolo, in huiusmodi curationibus, ma-
xime fugienda esse tum medicamenta ual-
de acria, tum ea quæ dolorem uehementer
mouent, siquidem ut prognost. 2 Hipp. ues-
sicæ dolores ualidam necandi uim obtinent,
& ut Cel. lib. 7. ca. 26. Iga uestica, neruorum
distentiones cum periculo mortis excitat,
neque modice acria corrodentiaue diu per-
ferenda esse, longo enim continue horum
usu uestica læditur, excitatque inflama-
tiones mortiferas, adeo ut quidam inte-
rea dum curarentur, quum uestica nimis diu
continenter pateretur, paulo post è uita di-
fcescerint.

Urina igitur non redditur quod ad præ-
sens negotium attinet, aut quia eius itinere
fordities aliqua ulceru intus se opposuit, aut
quia

quia horum carunculae intus auctae uiam illi obferunt, utranque sepe usu uenire solet, nam quemadmodum ex bono sanguine caro inculpata gignitur, sic ex faecis ulceru nitiois, aut aliquid in globuli modum nascitur, aut spongiosa quadam caro crescit, & meatum urinae opplet. Commune utriusque est tum foris aut emplastrum aut illitus modo, tum intus per os, ut quibusdam placet, aut per oricularium clysterem, id quod mingendi uiam intercludit, quoad fieri potest laxare, leniter abstergere, expurgare, & dolerem si quis est urgens, mitigare. Perfecto autem interea dum urina retinetur, ea quae urinam mouent, propinare, ualde periculosum est, metus est enim ne quo magis mouent, eo magis inculcent, obstruatque, mingendi uiam subinde uesciam multo citius distendant, & dolores uehementissimos excitent.

Nihilominus tamen quoniam aliqui non obscura fama ita faciendum iubent, committendum non est quo minus hic quaedam ab eisdem inuenta subscribamus. Propinant igitur ad id quod uirgae canalem inter sapit, expurgandum, destillatum ex corticibus fabarum lib. s. aut destillatum ex pulpa, & cortice limonum, auranciorum uel tantumdem, aut destillatum ex floribus sambuci, destillatum ex siliquis, carbas uulgis uocat lib. s. aut uulpini sanguinis recentis, & adhuc calentis macerata uulpe lib. s.

Aur leporis combusti	dra. i.	G
aquae cetrach	un. iiii.	
Aur stercoreis pulumbini albi.		
dram. i.		
uini albi	unc. v.	
Aur pulueris mandibulae inferioris		
piscis lupi	dra. i.	
aquae graminis	un. v.	
Aur stercoreis columbini terrestris		
non albi	dram. i.	
urinae pueri	lib. s.	
Aur armoraciae decocti, aut cicerum		
nigrorum decocti	lib. s.	
aut lumbricorum terrestrium exicatorum pulueris	dram. i.	
decocti ex anetho	lib. s.	H
Aur foliorum urticae	} an. manip. i.	
maluae		
radicum petroselinii		un. s.
cinnamomi		scro. s.
aquae communis q. s.		

Coquant s. a. deinde huius decocti lib. s. praebent, triduo aut quadriduo, aut iusculi

gallinae castratiuae, in quo folia maluae elixa fuerint lib. s.

butyri un. s.
Hoc auxilium tutius est, quam antedicta sicut etiam terebenthinae, cum albumine qui, sensim adeo diligenter agitata, ut uelut oleum bibi possit unc. ii. denique omnia, quibus ad lapidem frangendum ad urinamque ducendam utuntur, huc uertunt, & similiter propinant ieiunis, nunc semel, nunc saepius, quae cum innumera ferre sint, ne legentem iradio efficeremus, de industria praetermisimus, sed si talibus utendum est nullum praestantius (ut opinor) est quam id quod nos primo quidem ad lapidem atterendum, deinde uero ad urinam prouocandam inuenimus, habet autem hinc in modum.

Sume argenti uini diligenter extincti, (alio qui ducit alium, & ad urinae uias minime fertur) dram. ii.

Terebenthinae in aqua maluae coctae un. i. Misce deinde ex hoc seropi. i. & mane, & uespere deuorandum ante cibum praebere. Non leuiter etiam prodest uermes multipedas, *dreus* graeci uocant, uino albo incoquere, deinde huius decocti lib. s. accipere, atque addere puluerem aliorum id genus uermium dram. i. mox ieiuno in potu dare. Nos enim haud raro experti sumus. Sed his omis sis scire licet, quod eorum quae laxare, abstergere, & dolorem mitigare queunt non exigua sylua est in his quae ad penis ulcera laxanda, & abstergenda, & ad gonorrhoeam curandam, & ad dolores leniendos ante docuimus. Priuatim uero dolorem mitigabit ex hyoscyami semine, & oui albumine cum modico aceto emplastrum pecini, & renibus appositum. Praeterea quidam sumunt, foliorum maluae man. i.

Radicum altheae	} an. unc. iiii.
apii	
feniculi	
feminum lini	} an. unc. i.
fenugraeci	
florum chamaemeli	} an. pug. i.
melilori	
pulegii	
origani	

caricarum ping. unc. i. s.

Coquant

DE MORBO GALlico LIBER. VII.

401

Coquant omnia simul in aqua communis ad radicem usque dissolutionem, deinde per stini perinaso, & pudendis fomenti modo tum per se, tum per spongiam adhibent. Hæc laxant, abstergunt, iuxta ac asperiant, sicutque suo dolorem leniunt.

Aut accipe unguenti
 Dialtheæ }
 agrippæ } an.unc.i.
 calsipi }
 butyri }
 olei amigd.dul. }
 liliorum alb. } an.unc.ii.
 chamhemelini }
 ammoniaci } unc.i.s.
 succi apii }
 chamæ asfes } an.unc.iii.
 mucilaginis al- }
 theæ } an.unc.ii.
 fenugræci }

Peruent simul usque ad succorum consumptionem, postea pinguitudo excolata in unguentum cogatur, addito cere momento, quo deinde antedictæ partes illinantur, mox fasciis cum lana succida amittantur, easdem cum predicto facultates habet sed longe ualidiores.

Aut foliorum porri siccatorem m.iii.
 helines, parietariam dicunt, m.i.s.
 mellis & uini } an.q.s. emplastri mō.
 albi }
 aut radicem altheæ } unc.iiii.
 radicem raphani } lib.s.
 foliorum caulium }
 parietariæ } an.m.i.
 feniculi mari- }
 ni crithmum et } an.ra.s.
 se uolunt }
 olei anethini }
 chamhemelini } an.unc.ii.
 pinguedinis }
 cuniculi }
 butyri } unc.iii.
 farinæ cicorum }
 fenugræci } an.q.s.

Fiat emplastrum s.a. quo similiter utendum est, id præstantissimum urinæ mouendæ prædicant.

Aut balneum adhibeatur, quod habet.
 radicem altheæ }
 raphani } an.lib.i.
 radicem brusci }
 petroseni } an.m.s.
 asparagi }
 curmi }
 feniculi dul. } an.unc.i.
 ameos. }

mellis lib.i.&s.
 feminis lini } an.unc.iii.
 fenugræci }
 fem.anethi }
 florū chamhæ- }
 meli } an.m.i.
 meliloti }
 foliorum mar- }
 rubii }
 parietariæ }
 caulium nigrorum } an.m.i.s.
 Vini albi optimi } lib.xii.
 aque q.s.

Coquant coniectertia pars aquæ consumatur, mox aut spongiis infusis irrigant pubem & uirgam, & perineum, aut has omnes partes huic decocto immergant.

Aut cape oesypi
 butyri } an.unc.i.
 olei amigd.dul. }

miscæ, sabinde similiter illine.

Aut cuniculi animalis pinguedine cui quidam magnopere confidunt, pubem & uirgam & perineum illine, mox eiusdem animalis pellem super impone, aut oleo petroleo (saxi dicunt) aut scorpionum similiter inunge, ac intra uirgam iniice, aut huius loco collyrium tale.

fume radicū altheæ }
 feminum lini } an.dra.ii.
 fenugræci }

Aquæ communis libr. s. plus minusue. Simul bulliant ad unc. iiii. postea colentur, colato adde olei amigdalæ dulcissimæ unc.i.

miscæ, & tepide per siphonem iniicito.

Si hæc nihil profint, nondum quidem sustineri debet, sed citò remoueri. Acutius enim hic acutus est, in acuto enim breue curandi spatium datur, intra quod si quid non statim prodest reicere statim oportet alioqui æger extinguitur. Tunc igitur aut tenero malue apiiue cauliculo, aut candela ex forti quodam filo, atque cera cui non nihil terebinthinæ inditum sit, ne sliquo præsertim hyeme intus in uesica meatuue frangatur collata, mox oleo amigdalæ dukium aut scorpionum illita, tentandum de medio tollere congeriem recrementorum, quæ canalè obstruunt intro uidelicet ea impellendo, aut in uesicâ retrusa digregentur, mox interim dispersa, urinam prodire sinant, & seorsim dissipata, paulatim profiliant foras. Quia uero non in uiris tantummodo, sed in feminis quoque caules huiusmodi, aut candelæ necessarie sūt candelæ ut omni corpori ampliori minoriue sufficiant, non pauca sed multæ tum ad marcs tum ad feminas medico habendæ sunt.

ex uirilibus maxima decem & quinta; sit digitorum, media duodecim, minima nouem, E ex mulieribus maior nouē, minor sex, quę tamē incuruari facile possint & neq; nimis plenę, neq; nimis tenues existāt, sed si neq; cauliculi, neq; cādela in uesicā penetrare queunt, aut si penetrant, his tamen remotis aut urinae nihil, aut parum exit, scire licet (omissa renum contemplatione) & solo pœnis canali & uesicę osculo considerato, carunculā unā aut plures longe potius quā ulcerū sorditię urinae iter claudere, quod ubi contingit cunctandum non est ea remedia adhibere, quę carunculam, intus ungentum summouent, sane illa quidem excidenda est, sed cū id gladio fieri non possit, corrodenibus medicamentis, quę tamen exiguę sint acrimonię, quo citius fieri potest, extenuanda est, alioquin interim fistula ardet ea, syringa uulgo dicitur, carunculam uiolente superare uelle, & uesicam intro peringere, atque inde urinam foras haurire, tam graue periculum ex hac uiolentia dolor excitatus affert, ut uel sanguinis fluore terribilis, uel febris acuta, uel mors intempesiua saepe sequatur, ergo ubi caruncule sedes comperta est, tum cādelam ceręam infra scripto emplastro (ut dicemus) illitam, statim in canalem immittere oportet, interiusque premere, quo ad sine multa molestia feratur, deinde si nec dolor, nec quid aliud impediatur, sinere trium quatuor quinque horarum spatio, consuevit enim caruncula ipsa quoniam plerumque spongiosa est, ab hoc auxilio, & cito lquescenti, & corrodī, & attenuari id quod habet.

terebinthine cocta	dr.ii.
piceis liquide	dra.vi.
precipitati	scro.iiii.
plus minusue.	

Fiat emplastrum, postea cādelam ea parte qua putas, carunculam peringere, subiecta cera in eius locum, & in eundem modū hoc emplastro inuolue, tanta uero quantitate, quantum existimaueris carunculam ab illo contactum iri, aut si cādelam non patiar, licebit per oricularium clysterem misce re precipitati scro. i. plus minusue cum aqua hordei unc. ii. aut iii. id ut maxime presentaneum est, ita minime omnium quę hactenus ego nouerim, dolorem inducit, celeriter enim carunculam serpere prohibet, iuxta ac liquefacit, extenuat, erodit, siccatur, ad cicatricem deducit & dolorem quidem aliquem mouet sed admodum tolerabilem, si precipitatum recte paratur. Parabitur autem si cum auro, (ut proxime dicemus) aut alio simili constructur, absque rebus acribus & corrodenibus, contra quam multi expensis pat-

centes & lucri cupidi nunc faciunt, & antehac omnes quia non aliter nouerant, faciebant. Nam (ut proximo libro declarauimus) argentum uiuum ex quo precipitatum omne fit rei calidę & erodenti coniunctam, hęc eandem uehementius, & celerius penetrare facit, quod ubi euenit maiore in dolorem ab illa excitari necesse est, quam ubi lentius & debilius subit, sed si auro mixtum deinde uel ignis in precipitatum uertatur, id solum ferre habet, quod quia puluis est, impendio magis humido ulcere adheret, commodiusque unguentis commisceatur & quia ignem leuiter expertum est, ignis modo leuiter crustā inducit. Cetera fere omnia uelut argentum uiuum agit, id quod quia ubi partem aliquā nostri corporis tangit (quemadmodum exposuimus) humores alio fugat, aut secum intro penitus uenit, dolorem fere omnē, qui propter humorum fluxionem illic creati solent, prohibet hinc est quod precipitatum cuiusdam illustriusimo, in cauo eius manus ulcere & non alibi positum, paulo post gingiuas tumescit, dentes commouit, & saliuam putrē quamplurimam tanquam ex ulcere huc pro pulsam, per os confertim euacuauit, quo circa ulceratę parti impositam, non modo dolorem futurum nō excitabit, sed presentem aut minuet, aut forte tollet, succos uidelicet alio trahens pellensue, pretere a carunculam adauctam extenuabit, consumet, ulcus crusta obducet, & tandem ad cicatricem perducat. Placet uero tum eius quod in usu passim habetur, tum eius quod apud quosdam, quia si thesaurus nunc inuentum est, id quod nos maxime omnium probamus, ex exempla quędam perstringere, ut intelligatur quantum alterum ab altero differat, & utrum illud dolorem uehementem excitare id tollere possit. Sed antea oportet nō ignorare, quod hactenus nemo nouit ex solo argento uiuo sine alicuius alterius mixtura precipitatum efficere, semper enim aliquid cum illo miscet, cuius ope firmatur atque coercetur, ne igni expositum in uaporem, in aerem, & uelut in nihilum dissoluatur. Tale communiter quidem apud omnes habetur ex argento uiuo cum aqua qua utrum ab argento diuiditur, nunc aqua fortis, nunc aqua partitoris, nuncupatur. Proprię uerō & uelut a secretis apud quosdam inuenitur ex argento uiuo cū auro ipso argentoue in tenuissima tolla diuiso, apud quosdam uero (ut audio) ex argento uiuo cum puluere exiateribus coctis. Aqua dicta a quibusdam in hunc modum paratur.

Sunt aut Aluminae roche	un. xvi.
utrioli Romani	lib. ii.
salis nitri	lib. i.

Excipiunt

Excipiunt uase uitreo colli obrorti oris angusti undique sigilla præmunito alchymiarum more, max. quæ extrahunt.

- Alii Aluminis rochez un. viiij.
- uitrioli Romani lib. i.
- salis nitri lib. s.
- Alii salis nitri } an. lib. ii.
- aluminis rochez } an. lib. ii.
- uitrioli Romani } an. lib. i.
- Alii uitrioli Romani } an. lib. i.
- aluminis rochez } lib. i. s.
- salis nitri } lib. i. s.
- Alii auripigmē } an. unc. ii.
- ti citrini } an. unc. ii.
- floris aris } lib. i. s.
- salis nitri } lib. i. s.
- aluminis rochez lib. ii.
- uitrioli Romani lib. iij.

Communis uero præcipitati exemplum sic habet

Sumunt aquæ fortis, primo loco dicæ lib. iij.

Argentii uiui lib. i. s.

Itis mixtis alchymistarum more puluere rubrum in uasis fundo relictum, præcipitatum uocant, sed id non potest dolorem non mouere, cum tanta aquæ fortis copia miscetur, quæ ex acris, & rodentibus rotæ consistit.

- Alii argenti uiui } an. lib. i.
- aque fortis primo } an. lib. i.
- loco secundo } an. lib. i.
- do loco tertio } an. lib. i.

Deinde præcipitatum similiter parant, id dolorem propter huius aquæ mixturam non potest non excitare, minus tamen excitat quam antedictam.

- Alii aquæ fortis ultimo loco recensita lib. i. s.
- argenti uiui lib. i.

Mox eodem modo præcipitatum efficiunt sed id eo magis dolorem incutiet, quo plures tum acris, tum rodentibus: quam priora miscetur.

Illud uero fere doloris est expers, quod hunc habet in modum, sumunt argenti uiui per caninam pellem, ut fieri solet, sæpius transcolati & defæcati un. c. viij. aut lib. i.

foliorum auri aut argenti unc. i.

Tum diligenter miscent, post uase uitreo excipiunt, deinde alchymistarum more cætera faciunt, quoad præcipitatum assequantur, id certe nisi adulterium sit, dolorem effatu dignum uix unquam afferet, quippe quum nihil illi inmixtum sit, quod dat ulcera uero

potissimum sanat (ut dixi) quoniam humores ab eisdem alio per interna pellit, aut retrahit, quemadmodum in unctiōe argenti uiui, quotidie experimur, æque etiam doloris quasi expers erit, quodcumque aliud sine acibus & corrodentibus confectum, atque id ipsum quod narrauimus, at si uerum est, (ut a quibusdam accipio) ex solo ipso argento uiuo, absque ulla alia mixtura confici potest, id profecto & omnibus ante poni debet, & minime omnium dolore afficiet. Neque nos deterreat, quod iidem dicunt id egere longissimo temporis spatio, ut puta decem pluriusq; mensium & summatim cura tum diligentia, hoc enim quo minus paretur, impedire quidem potest, sed ubi paratum est, quin magis quam alia proficit, non potest. Probus etiam medicus, ea que in medicina optima sunt, procurare debet, quæ si longum tempus requirunt, prouidentia prius adhibita si bi comparare, ut quum offeratur occasio, tum se prudentem, utpote qui futura prospiciat, tum artem abundantem, & minime macam esse, unde ægris salus & professoris existimatio speratur ostendere possit, de eo igitur quod præcipitatum modo dolorem avertit, modo parum & fere nihil avertit, deque præcipuo auxilio, quod urine suppressionem ex carunculis auertit ubi breue spatium est prohibet, hæc satis sint, alii uero aduersus id malum multa peculiariter inuenerunt. Aliqui enim.

Sumunt olei amigdalorum dulcium. unc. i.

- ceræ albæ scr. iij.
- ceruse lotæ } an. scr. ii.
- præcipitati } an. scr. ii.

Unguentum ex his efficiunt, deinde candelam inuagunt, & in canalem immittunt, si præcipitatum quod ei admiscetur tale est quale uulgus usurpat, nulla ratione admittendum est, sin quale nos diximus innocuum erit, & doloris exors, & salutare.

- Alii sumunt minii Naturalis unc. s.
- ceræ parum
- mellis albi cocti q. s.

subinde ceratum construunt. Alii loco minii naturalis cinnabarim facti tiam ponunt, utrunque tamen, ubi dolores insignes non moueat, experiri licet, quem admodum etiam (si eger patitur) per fistulam argenteam, aut cannulam in uirgæ canallem immissam suffimenta omnia ex cinnabari quæ supra recensuimus.

Aliqui oleo uitrioli carunculam tangunt, sed id dolorem insignem mouet, & sæpe inflammationem malumq; gemit, sic etiam lædit,

lædit, oleum aut tartari, aut sulphuris & huiusmodi. Tale quoque est quod hunc in modum parant.

Accipiunt enim Aë-
ruginis }
auripigmenti } an. dra. ii.
calcithidis. i. Vitrioli }
aluminis roche }

Perfundant aceto acerrimo, mox inter duos lapides marmoreos sub sole diebus octo accuratissime terunt, & in pulverem redigunt, hoc est sub sole quotidie perfundunt siccant, terunt, donec partium summa tenuitate acquisita omnem fere acrimoniâ & mordacitatem amiserint, postea sumunt.

huius pulve-
ris } an. unc. ii.
lithargyri }
olei rosacei } unc. iiii.

Subinde diligenter miscent, donec in emplastro consistentiâ coeant, mox candelæ paratam (ut diximus) hoc inuoluunt & uirgæ canalem immittunt. Id sub nomine Philippi ex Hispania ulteriore, qui nostra ætate complures ab hoc malo uindicabit, a multis celebratur, utrum reuera sit, id quo ille utebatur nemo certe nouit.

Aliqui capiunt }
aruginis usæ } an. dra. s.
antimonii usæ }
præcipitati } scro. i. G
emplastro Diachylon } q. s.

Ad commiscendum, deinde candelæ (ut dictum est) indunt.

Aliqui aluminis usæ, q. s. candelæ circa summam partem admiscunt, id cuiusdam qui ob id solum experimentum in magno prætio apud nos habetur esse dicunt, quam uero alumina omnia exterant, quæ claritati oculorum offi-
ciunt, palpebrarum carnosâ uitiâ, aliâsq; carni-
um excrescentias absumant, exedentia cõ-
pescant, mirum non est si tum uirgæ, tum ue-
ficæ quæ oculis fere pares sunt, quoad sensus
perspicaciam tantopere opitulentur aliqui il-
lud esse asserunt, quod habet.

unguenti resini }
unguenti apo- } an. dra. i.
stolorum }

Unguenti Aegyptiaci dra. s. plus minusue prout dolorem magis minusue mouet.

Aliqui oleo amygdalarum dulcium, candelam prius unguunt, mox in uirgæ canalem immittunt, ut carnem adnatam macerent, & aliquantum ante putrefaciât, Sic enim dicunt.

Postea capiunt unguenti Diapompho-
ligos unc. i.

squamæ aris usæ ac lotæ dra. ii.
plus minusue

miscent, candelæ adiciunt, & similiter utitur, huic mixturæ uis est moderatè refrigera-
re, mollire, corrodere, extenuare, & car-
nium excrescentias compescere, tempus ta-
men & spatium aliquod ad auxiliandum re-
quirit.

Aliqui sumunt puluerem foliorum sa-
binæ,
aut radicem Hellebori nigri dr. ii.
Diachylon magni dra. i.

Hac mixtura candelam signata parte in-
uoluunt, mox canali indunt. Vtrunque an id
prester quod pollicetur, suspectum est quem
admodum & illud quod recipit,

antimonii cremati dra. i.
corticis cucurbitæ usæ scr. i.
mellis excocti cerati q. s.
cerati modo.

Vis enim huic propter antimonium quid-
dem inest carnicum excrescentias compe-
scere, & ulcera ad cicatricem perducere, sed
ubi malum celeritatem requirit, aut parum
aut nihil prodesse potest.

Quemadmodum puluis proxime scribē-
dus, quem tantopere prædicant, si in uirgam
iniiciatur, aut per caruculam insufflatus, aut
cum liquore aliquo mixtus, dicunt enim ro-
dere carnem absque ullo dolore tutioremq;
esse, quam præcipitatum, fieri uero ex fece
mellis distillati, aut ex melle (ut ferunt) calci-
nato. Tale quoque est quoad agendi tempus
quod habet huius pulueris unc. i.

stercoris canis unc. ii.
tartari ex uino albo dr. s.
sacchari optimi dra. i.
aluminis roche }

usæ } an. scro. iiii.
tutiæ }
ceræ uiridis } an. unc. vi.
mellis rosacei }

fucci folio-
rû oliuæ } an. q. s. ad linimētū
fucci folio-
rum plan-
tag. }

H liquidissimum, ut facile possit in uirgam
iniici, diximus de præfidis quæ Urinæ sup-
pressionem ab ulcerum uirgæ uescicæque ca-
runculis ortam summouere queunt, ad uri-
næ ardorem accedamus.

De urinae Ardore Ca. XIII.

L I C E T itaq; ardor urinæ multis de cau-
sis gignatur, in hoc tamen casu, uel quia
ulcera carne nuda sunt, & minime callosa,
uel

uel quia carne aliqua noua super crescente per picatorem sensum sortiuntur, gigni solet, utrosis modo contingat. Indicatio est se sum ipsum si nimius ardor infestat, ante omnia leniter obtundere, deinde carnem auctam diminueri, nudam cicatrice obducere quibus si sordities saniesque coniuncta fuerit abstergere simul atque siccare sensum modice hebetabit, lac ipsum & epotum (ut ante diximus) & per oricularium clystera iniectum, lac item seminum peponis, cucumeris, citrulli, cucurbitæ cum aqua hordei.

Aut sume mucilaginis seminum psyllii unci. s.
decocti lactucæ unci. v.
syrupi uiolacei unci. i.

Aut albumina duum triumue ouorum recentium,

sacchari Violacei, quod candum uocant unci. s.

decocti glycirizæ unci. vi. aut

syrupi Nenupharini unci. i. s.

decocti radicum altheæ un. v.

gummi tragacanthæ dr. s. aut

syr. de papauere un. i. s.

lactis Asinini un. vi. aut

trochiscorum alche chengi scr. ii.

decocti florum uiolarum un. vi.

syr. de iucubis un. s. aut

Sume quatuor seminum frigidorum maiorum an. ua. s.

mundatorum an. ua. s.

gummi arabici } an. dra. i. s.

tragacanthæ } an. dra. ii.

seminum portulacæ } an. dra. ii.

seminum papaueris } an. dra. ii.

albi } an. dra. ii.

santalorum rubeorum dra. i. s.

seminum Hyolciami albi dra. i.

Fiant trochisci cum mucilagine seminum psyllii, deinde distorum trochiscorum dra. i.

syr. de succo cucurbitæ un. s.

decocti radicum Nimphææ albæ unci. v.

Hæc omnia tum seorsum, tum inuicem commixta simul mane in aurora per plures dies propinari possunt, & per oricularium clysterem quotidie sepius iniici, modo tamē calida iniiciantur. Quidam iniiciunt oleum rosaceum.

oleum Nymphetum

oleum e semine cucumeris

citrulli

peponis

e semine lactucæ

oleum uiolaceum.

Item lapidis hamatis diligenter triti unci. s.

lactis muliebris unci. ii.
Deinde decocti ex floribus aut semine Hyolciami albi un. ii.
syr rosacei unci. s.
postea oleum ex papauere
oleum mandragoræ, & tandem decocti capitum
papaueris albi lib. s.
amylī cra. i.
succū glycirizæ unci. s.
opij scro. i.

Horum quoque uice accipere quedam licet, ex his quæ paulo superius, ad dolores mitigandos conscripsimus, cum quibus de urine ardore finem nunc faciemus.

De ulcerum uessicæ, & uirgæ Canalis curatione Cap. XV.

Est uero indicationes quæ abstergendum & siccandum suadebant, nunc oportunitate est persequi, ubi de ulcerum curatione compe diarius sermo fit. Quippe hæc remota gonorrhœa, sublata urine suppressione, lenito ardore nihil aliud nobis indicant, quam sordiditatem abstergere debere sanicem qui succus tenuior est, siccare carnem præter naturam auferre, demum ad cicatricem perducere. Neque aliud peculiare postulant ulcera illa, quibus præsentibus gonorrhœam alioqui per se facile curabilem, perseverare dicebamus, de quorum quoque curatione nos proxime scripturos esse promissimus, verum & horum & reliquorum curam absolue mus, si his quæ aduersus carnis extuberationem quæ in his ulceribus oritur, proposuimus, moderare utamur. & deinceps cætera, quæ ad horum conglutinationem, faciunt, persequamur.

Præter hæc uero quidam iniiciunt Viridis eris dra. i.
aquæ feniculi unci. viii.
aut aquæ plantaginis lib. i. s.
salis ammoniaci dr. iii.
uiridis æris dra. ii.
turtiæ dra. i.

Hæc mixta simul per integram diem, ac noctem uas ex aurichalco continent, subinde administrant.

aut aquæ plantaginis lib. i.
aluminis rochæ unci. s.
aut aloes hepaticæ dra. i.
turtiæ præparatæ dra. ii.
Aeruginis uitz dra. i. s.
sacchari unci. s.
camphoræ scro. s.
aquæ plantaginis & rosacæ } an. lib. s.

Hoc

Hoc auxilium apud aliquos in frequenti usu est, & saepe iuuat.

Aut unguenti apostolorum siue emplaftri quod isis epigoni dicitur q.s. deinde candelam parte qua ulcus tangere debet, illinunt, mox uirgæ immittunt, subinde decoctum iniiciunt, quod habet.

Radicis centaurei maioris	un. i.
glicirizæ	unc. i. s.
passularum	} an. m. s.
hordei	
mellis despumati	unc. ii.
aquæ cisternæ	q. s.
postremo & hoc quod constat	
ex aquæ limacû	} an. unc. iii.
aquæ maluæ	
aquæ filiquæ	
aquæ poliuorû	
fabarum	

Vicissim uero imponunt, sed primo candelam, secundo centaurei decoctum, Tertio limacum maluè filiquæ sabaque aquarû mixturam conferunt hæc duo ut opinantur, potissimum ulceribus glutinandis, sicut etiam ubi sumunt.

corticum granatorû	} an. unc. s.
balaustrorum	
mirthillorum	
foliorum plâtaginis	} an. m. s.
florum chamemeli	
rosarum	
radicum symphiti	} an. unc. i.
petrei	
tormentillæ, pentaphillon quidam uocant	
thuris	} an. dra. s.
mastiches	
aloes	
pulpæ tamarin dorum	
aquæ ros. uini nigri	} an. q. s.

Coquunt s. a. postea decoctum pro more iniiciunt, cætera quæ detergant siccant & ad cicatricem perducunt, ab aliis authoribus petenda sunt qui uolumina his refertissima reliquerunt.

De Rhagadijs, & apophymatis, siue fissuris rimis, & desquamationibus manuum pedum, labiorum, papillarum, præputij, uulue. Ca. XVI.

S A T I S De cura ulcerum, & uesicæ, & canalis uirgæ. Sequuntur apolyrmata, rhagadique (fissuras rimas & desquamationes uocant) manuum, pedum, labiorum, papillarum, præputij, uulue.

Hæc omnia tanquam impressa nota morbus gallicus discedens reliquisse uidetur, perinde ac in ea decubitus, siue abscessum fecerit ut Apoplexia in paralysim, aut comitialis in alicuius particulæ tremorem, aut conuulsionem, adeo ut alia signa querere, Vtrû gallica sint, uanum existat, licet quidam ex eo uelit gallica esse, quod ceptum & aliorum esu, statim recrudescant, grauioraque fiant, ac si reliqua huiusmodi, quæ aliunde quam a lue gallica nascuntur acrium ciborum usu nequaquam exacerbarentur. Si ergo hæc ipsa penitus tollere tentauerimus, sepe numero usu uenit, quod succus uitiatum qui per eadem expurgatur intro reuertens per uniuersum corpus lue gallicam, innouet, sicuti sublata nota quam comitialis reliquit statim ille redire consuevit. Verum si hæc eadem aut ualde molesta, aut nimium turpia fuerint ita ut omnino curationem requirant, purgare corpus iterum atque iterum, prout tertio libro docuimus, & antequam curentur, & dum curantur, & postquam curata sunt, oportet, alioqui aut reuertuntur, aut malum intus multo grauius excitant, quamquam enim exigue affectus esse uidentur, potestate tamen uehementissimi existunt sed ut id facilius euitetur, conducet purgato corpore antequam alia remedia moliamur, cucurbitulas seu uocatus cornetulas uolis manuum & plantis pedum affectis adhibere, mox scarificare & rursum per easdem attrahere, ut omnis prauus humor qui in particula resedit, foras euocetur id quod per sanguifugas etiam & alia huiusmodi facere conueniet. Ad manus igitur & pedes, & similitudinis ratione ad reliquas corporis partes, quæ sic afficiuntur multa quidem inuenio, sed credo quo peius id malum est, minusque facile uincitur eo plura esse tentata quæ in personis uarie responderunt. ualent uero ea omnia, quæ ad ulcera faucium & penis & pustulas, tum faciei tum capitis recensuimus plurimum quoque ualet.

oleum tritici
oleum ex vitellis ouorum
oleum (ut dicunt) ex tartaro

Tum per se, tum mixtum, neque non præcipitatum, & aloë ipsa præsertim si ulceratio carne aliqua super excrecente affuerit item acetose decoctum.

Aqua fabrorum terrariorum, quo magis & nigra & turbida est.

Aqua quæ decidit ex cute qua cultelli acutur, & enses sabulum quod in figulinis uasis aquam tiberinam Romæ continentibus inuenitur.

aquæ maris.

Prodest item præcipue ubi pruritus abest decoctum id quod habet hordei ma. iii.

rosarum rub. siccarum m. i. s. A
Alumiuis rochæ unc. i. plus minusve.
aquæ communis q. s.

Deinde coquantur s. a.
Hæc uerò singula profunt illita, sed aliqua etiam suffitu.

Quidam suffimentis tantum utuntur, quorum aliqui sumunt.

Phaseolorum } an. partes equal.
fabinæ }
aquæ q. s.

Vnâ coquant, deinde pluribus diebus affectas partes suffiunt, id enim securissimum est, & multis profuit.

Idem terè est celebratissimum illud testimonio nobilissimæ meretricis, quod habet.

phaseolorum lib. ii.
fabinæ man. ii.
aquæ quod satis sit.

aliqui accipiunt galangæ } an. unc. s.
gariophyllorum }
piperis }

Fructus cupressi contusos, tres quatuorue, aceto acerrimo simul omnia coquant, postea suffiunt.

Nonnulli capiunt foliorum }
caulium } an. man. i.
urticæ }
radicum inulæ unc. i. C

simul coquant, & postea suffiunt, deinde pannis lineis exiccant, mox alteri suffumini subiiciunt, in quo sunt.

zinziberis } an. unc. i.
gariophyllorum }
arsenicæ }

foliorum hederæ } an. man. s.
thymi }
epithymi }

Aquæ communis quod satis sit, ita uerò per plures dies mane & sero ante cibum quotidie experiuntur.

Quidam ex ligno lentisci suffimentum adhibent. Quidam ex hyosciami semine, sed id tum præcipue ubi usu aliorum medicamentorum manus, aut pedes inflammatione aliqua infestantur.

Quidam solearum retrimenta capiunt ad libras usque tres.

ueruecis caput unum.
radicum altheæ libr. i.
foliorum maluz ma. v.

aque q. s.
Coquant simul omnia quo ad caput dissoluitur, postea pluribus diebus hoc decocto affectas partes suffiunt, & hoc eodè subinde

lauant sed hæc ubi malum uel sua natura leue est, uel incipit, uel ubi multis, & uariis medicamentis attritum, & fere densitum est, prodeste solent, sequentia, & ubi validum, & ubi debile malum est, passim auxiliatur, maioris tamen & minoris facultatis, ratione inter se differentia.

Id genus est quod habet
foliorum maluz
tumiterra } an. m. s.
Helues (parietaria dicitur) }
radicum altheæ } an. un. iiii.
symphyti utriusque }

aque communis q. s.
Primū coquant, postea partes affectas his calidis lauāt, deinde unguento illinūt, quod habet.

albumina daum ouorum
aluminis usti dra. s.
sæui hircini unc. s.
sublimati scro. ii.

Si præterea mordicatio, uel inflammatio aliqua sequatur, rum butyro recenti, & loto dictas partes identidem unguunt.

Aut sumunt foliorum oxyapatni m. ii.
maluz m. i.
radicum altheæ } an. unc. i.
sapatni }

aque hordei lib. iiii.

Hoc decocto similiter fouet, deinde sublimati dra. i. succi limonis unc. ii. uase quod uitro oblitum sit, excipiunt, super cineres calidos locant, quoad succus exiccet, secundo & tertio & quarto idem faciunt postremo sublimatum idem similiter terunt, admiscetque aquæ ros. moschatæ unc. iiii. itidemque parat, donec omnis aqua absumatur, quibus actis sublimatum rursus terunt, mox addunt

olei amigdarum dulcium }
olei rosacei } an. unc. i.
ceræ albæ }

Butyri recentis } an. unc. s.
sæui hircini }
cerusæ lotæ } an. dra. i. s.
lythargyri loti }

Mox hoc unguento illinunt, aut eo quod habet trochiscorum Andronis dra. ii.

unguenti ros. Mesua q. s.
aut alio quod constat ex }
squamæ eris preparatæ } an. dra. i. s.
squamæ ferri preparatæ }

lythargyri } an. unc. s.
cerusæ }
olei myrthini } an. unc. iiii.
rosacei }

coralli albi }
terre armenicæ orientalis } an. scro. i.
lapidis hæmatitis }

cerusæ gallarum }
S Olei

Olei mirthini, ut ne dureſcat q s.
Eſt etiam proficiens in his, malis poſt di-
ſtam lauationem membra illinere unguen- E
to quod ex his conſtat.

olei roſ. } an. unc. iiii.
cera }
ſeui hircini un. i.
ſucci rapi, aut napi un. vi.

Bulliant ad unguenti conſiſtentiam, id ue-
ro non ſolum his prodeſt, ſed ulceribus om-
nibus, quæ frigida hyems, tum in his particu-
lis, tum in reliqua cute uel in calcaneo moue-
re ſolet.

Quidam mane & ueſperi ante cibum ma-
nus pedes diu fouet hoc decocto quod ha-
bet.

foliorum maluarum }
violarum } an. ma. ii.
radicum lapathi }
radicum altheæ }
ueruecis caput unum
aquæ quod ſatis ſit

Coquit quo ad caput diſſoluatur, ſubinde
utitur, poſtea ut manus fouit & molliuit, ita
ſingulis quoque uicibus tum ungit hoc un-
guento quod habet.

olei amygdalarum dulcium }
roſacei } an. unc. i.
axungie porcinæ colatæ }
ceruſæ }
hydrargyri extracti } an. dra. s.
ceræ albæ un. i.

Si calli non cedant, ubi prædicto decocto
aliquantulum molliſi fuerint, aut nouacula
radit, aut tela aſpera fricat, ita ut ſanguis co-
pioſus prodeat, tum aqua ex alumine & ſu-
blimato ſupra deſcripta tangit, ubi ſiccatur
trochiſco Andronis, diluto cum uino mali pu-
nici uel ſyrupo mirthyno illinit.

Si hæc non iuuant coquit hordeum quoad
rumpatur, mox lapathi folia addit, ſacculo in-
cludit utraque deinde ſuper hunc ualde ca-
lentem, uolas manuum, plantaſque pedum H
ponit & touet, poſtea illinit unguento quod
habet.

olei roſacei completi } an. unc. i.
butyri recentis }
ceruſæ dra. ii.
terebenthinæ lotæ un. i.

Sublimati ſupra marmor pictorium molli-
ti, & ſucco limonum loti ſcro. ii.

Sed ſi ægrotantes incidere uelint, tum ſo-
les, ex hoc cerato conſiciant, & pedibus ſup-
ponunt, conſtat id ex

ammoniaco præpara- }
ti } an. dra. vi.
chalbanes }
thuris }
maſtiches } an. dra. s.
aloes }
ceruſæ }
pinguedinis uſi }
taſſi } an. unc. i.
ſuis }
terebenthinæ } an. unc.
refinæ pini }

olei roſ. completi an. ii.
auripigmenti }
calchanti } an. dr. ii. s.
aluminis roſæ }
argenti uini extincti un. i.
ceræ q. s.

Si hæc non profint, ſuſſitione utitur, ſed
primum mollire tentat prædicto decocto, po-
ſtea ſapone nigro, quod callos art enuet, &
diſſoluat fricans inungit, & una hora poſt li-
xiuo abluit, ſubinde ſuſſimentam adhibet,
quo ſermè omne liberari reſtat.

id conſtat ex cinna- }
baris }
auripigmenti } an. unc. i.
ſandarachæ græco- }
rum }
præcipitati un. s.
ligni aloes }
gummi iuniperi }
ſtyracis ſicci } an. dra. ii.
belzuini }
myrrhæ }
thuris }

Poſt hunc ſuſſitum affectis partibus andro-
nis, trochiſcum, aut ceratum nunc proxime
deſcriptum imponit.

Expeditius ad eadem quidam putat, ſi
quis primum lauatione utatur quæ habet.

Radicum altheæ } an. un. i.
maluarum }
foliorum maluarum } an. ma. i.
violarum }
ſeui arietini lib. s.

Decocti ex capite caſtrati q s. de-
inde panno aſpero diligenter exiccet poſtea
aquarem aliqua ex his, quas cum ſublima-
to conſici tradidimus, ſingula uleuſcula pri-
uatim tangat, atque ita pluribus diebus a-
gat.

poſtea uero ſumat.

caulium ueterum ma. ii.
auripigmenti tenuiter triti un. ii.
pinguedinis equinæ lib. s.
aquæ comitunis q. s.

Coquat

Coquat, & interea horum uapore calenti A
affectas partes madescat, post cuius usum
linimento inungat, quod habet
olei sesamini, aut amygdalarum dulc.
lib. s.

polypodii quercini recentis per fecer-
niculum
tribrati unc. ii. s. coquat & colet, colato
addat

lithargyri aurei }
antimonii } ana unc. s.
plumbi usti }
ceruffa }
turtis preparate }
fucci radice }
oxylapathi } ana unc. i.
cheliclonia }

Ad unguenti consistentiam redigat, cui
si sublimati grana, v. aut vii. adiunxerit mul-
to potentius erit edder.

Prodest etiam linimentum quod fit ex

lithargyri }
ceruffa lore } ana unc. i. s.
olei rosacei } unc. ii.
aceti acerrimi } q. s.
in mortario plumbi conficitur.
item aliud ex radicibus
lapathi } an. un. i.
chelidonia }

aluminis usti }
salis communis } ana dr. ii. s.

axungie porcine salite & rancide
unc. iiii.

fucci plantaginis q. s.

Valensque ad idem est, sed apud ignem,
ut intro subeat illud, quod constat ex axun-
gie porcine antiqua expurgate unc. iii.

tartari }
thuris } ana unc. s.

argenti uiui diligenter extincti unc. ii.

fucci ablinthii q. s.

Auraxingia eiusdem unc. iiii.

aceti acerrimi unc. ii. s.

argenti uiui extincti unc. ii.

Aur saur castra }
ti } ana drac. ii.

medullae bouis }
fucci salite } unc. i. s.

argenti uiui extincti unc. ii.

thuris drac. vi.

Aliqui manus pedesque mane & uespero
ante cibum dimittit hora fouent decocto,
quod habet.

foliorum maluae }
gularum } ana m. i.

caulium }
radicis althee } unc. i. s.

pinguedinis hir }
ci } ana unc. i.
anseris }
feminum lini } ana unc. s.
scenu greci }
aque quod fati fit

Deinde tela leni exiccant, mox aspera ual
de fricant, & unguunt linimento, quod habet

pinguedinis anse }
ris } ana unc. i.
axungie suille }

Argenti uiui diligenter extincti un. s.
multiches }
gummi arabici } ana scr. s.
colophonie }

olei laurini quod fati fit

aut saponis uocari fini unc. iiii.

argenti uiui extincti unc. s.

sublimati drac. i.

Sed quoniam argentum uiuum deturpat,
magis eligunt id quod ex

saponis unc. i.

sublimati scr. i.

interdum etiam }
hoc quod fit ex }
oleo amigdalae }
dulcium } ana un. iiii.

olei liliorum al-
borum }

polypodii triti unc. ii.

radicum althee unc. i.

Coquant in aqua, deinde colat, mox addat.

lithargyri aurei }
plumbi usti }
turtis preparate }
antimonii } ana drac. iiii.

ceruffa }
Alcyonii }
fucci radicum althee }
rumicis } ana unc. i.

chelidonia }

Postea diligenter comiscant, adiungendo
sublimati grana. xv. ad unguenti consisten-
tiam. tradunt preterea hoc linimento, si ma-
nus & alia sic affecta membra inungatur, ab
omnibus rimis & desquamationibus, & callis
mirabiliter uindicari, uerum ubi nocte un-
ctionem tulerint lauari debere hoc decocto.

ex aq. cisterne lib. iiii.

uini albi libr. ii.

rosarum rub. }
capillorum ueneris } ana unc. s.

aluminis roche }

Coquant ad libras duas, & subinde lauant.

Denique plerique experti sunt atque id felici cum
succesu quod constat ex gummi persici, aceti
acerrimi liquati ꝑ. i. s. sulphuris uiui ꝑ. s. suc-
ci cepae q. sufficit ad unguenti consistentiam.

Haecenus de auxiliis aduersus desquamations, atque alperitates, siue in manibus siue in pedibus siue in aliis corporis partibus sunt. priuatim uero ad cimas labiorum, & papillarum quaedam alia inuenta sunt, quale est, quod fit ex olei amigdal. dulcium unc. i. s.

zinziberis scrup. i.
camphoræ scrup. s.
ceræ rubræ q. s.

Quidam senu hedino tenuiter unguunt, subinde puluerem aut florum geniste, aut aluminis rochæ utri inpergunt, sed hic per aliquod tempus non leui afficit dolore. Non in iucundum est unguentum quod habet

Myrrhæ drac. s.
lithargyri unc. s.
gariophylorum scrup. i.
mellis, & olei rosacei q. s.
aut quod constat ex
myrrhæ drac. i.
zinziberis scrup. i.
lithargyri drac. s.

ceræ uirginis } ana q. s.
olei cōmunis }
mellis com- }
munis }

neque minus ualet quod habet
succu solani horrentis uac. iiii.
aquæ rosaceæ
succu semper ui } ana unc. i.
ui }

Hoc sepiissime illinunt, postremo aqua hordei lauant.

Alii inungunt oleo quod circa ferreum patrum, super quo mola mouetur inuenitur, deinde ceram rubram imponunt. Id quoque genus est eadem affectas partes sorditie aurium illinere, aut lateribus calefactis, mox te la linea inuolutis ante suffire, postea

ceræ rubræ } ana drac. ii.
olei rosacei }

capa incoquere, mox extractio liquore inugete.

aut decocto foliorum oliuæ
plantaginis, &
florum rosarum

Primo lauare papillas aut labra, deinde pannis lineis exiccare, mox inungere hoc quod habet

Virellos duum onorum recentium
ceræ nouæ dra. ii.
olei rosacei unc. s.
turtia preparata cum aqua ros. dr. i. s.

Alii decocto aluminis rochæ ex aqua cōmuni prius lauant, deinde illinunt unguento quod habet

olei nucum unc. i.

saui hadini } ana q. s.
ceræ uirginis }
Præcipue uero ad papillas utuntur
aut fucci planta }
ginis } ana unc. i. s.
succu solani }
turtia preparata unc. s.
lithargyri loti dr. ii. s.
ceræ parum.

in mortario plumbi ad unguenti consistetiam redigunt, & subinde utuntur.

Quidam quoque in manuum rimis, & de squamationibus speciatim docet prius lauare, deinde fricare manus hoc modo.

capiant radicem } ana unc. i.
althææ }
malææ }
furfuris man. i.
aluminis rochæ dra. ii.
aquæ communis q. s.
Atque hoc decocto lauant, postea sumunt
farinæ lupinorum } ana unc. ii.
fabarum }
hordei }
tartari unc. i. s.
radicis ireos unc. s.

Puluerem conficiunt, quo postquam lauerint, fricant, interdum pluribus diebus, mane & sero unguento illinunt, & post illitum siccari permittunt, quod habet

gummi persici unc. ii.
uiridis æris unc. s.
succu lapathi parum.

Postquam siccatum est, lauant destillatione, in quo sunt
lactis lib. iiii.
medullæ panis calidi lib. i.
aquæ cucurbitæ lib. ii.

Ex his uero licet aliqua priuatim ad manuum, papillarumue affectus instituantur, sunt tamen singula quoque, & aliis ut puta pedibus & labris & peni, & ano, & nuluq; utilia, prout quisque uti nouerit, quo circa quemadmodum ad unam, aut duas harum partium dicta remedia scripsimus, ita ad omnes & singulas scripta esse putandum.

De gummositatibus contumacibus.

Cap. XVII.

Si tepus est ad gūmitiones trāsire, quæ relinquuntur tanquā immedicabiles, post usū singulorum

frangulorum auxiliorum, quæ totum corpus a gallica lue vindicare consueverunt. Itaque gummitio postquam magnis auxiliis, quæ totum corpus curant, non obediit, consideranda est primum doleat an non, si non dolet, quia superna cutis, nisi admodum laxa sit ut in bronchocœle tumorem ualde extēdi poteritque prohibet, & interdum retrouerti, sponteque minui, aut omnino consumi cogit, satius est eam qualis est ferre quam aliis curationibus irritare, nisi forte aut uehementer impediatur, aut insignem deformitatem afferat, quippe cum ante tanta cum diligentia studio, & cura tolli nequiuert, inditium est labis gallicæ uitium adhuc intus inesse, & illuc ferri quidem, sed subsistere, quia cutis dura, aut aliquid tale obstat, deinde cum aut in carne aut in osse sit, tum in hac, tum in illo erit, aut re aliena super accedente, aut non aliena sed simili, ut patet illic quidem carne sola adaucta, hic etiā osse, accidit enim per sepe sicut caro naturalis præter naturam augetur, ita hos naturale præter naturam exacerescere quemadmodum cuiusdam nobilis Romanæ exemplo hac nostra ætate testari licet, ut rous igitur nō contingat postquam celebratissimis præsidis minime paruit, & difficile & periculosum est illam summouere, loco namque aperto, siquidem res aliena subest, ut antequam aperiretur, quiescebat, ita diuino tumore quasi referatis foribus, mirum in modum exagitur, materiaque altera exeunte, & altera quæ intus turgebat, illuc inuicem prorumpente malum ipsum geminatur, multoque deterius redditur, hinc carnea gummitione dissecta, ulcera latiora, ossia uero, caries ampliata aut quid tale, in utraque pertinax ad curationem rebellio.

Sin res similis subest quia natura huius uoti nunc est, ut carnē aut os in ea parte augeat quo magis curas, eo magis excitas quiescentem, & ad augendum irritas adde quod ubi secueris, quum natura forte ab auctione desistere potuisset, membrana exteriorē, aut huiusmodi aliquo ampliatiōni resistente, nunc illa incisa, nihil prohibebit: quominus in maiorem atque peiorem molem se extendat, Vnde ulcera immedicabilia, & teredines insanabiles, atque hæc quod reliquæ gummitiones quoad fieri potest curari non debeant.

Sed si dolor ingēs, aut deformitas, aut impedimentum ad aliqua necessaria urgeat, primo diligenter animaduertendum est, ut an requæ gummitio curetur & dum curatur, & postquam curata est, corpus ipsum sapius expurgetur, ut ipsa frequens per alium eua-

cuatio, gallicam labem, quæ alioqui intus obest, in consuetudinem hinc discedendi, & per alium exeundi deducatur, deinde ceratis quibusdam quæ ex argento uiuo (ut ante retulimus) constant tētandum gummitionem dissoluere, aut exteriorē cutim sinapismo aut aliquo huiusmodi auxilio, quod ex alto ad superficiem extrahat, (rubificans aut uescicatorium nostri uocant) inductis pustulis ex ulcerare, uel cruento calore suffundere. Interdum enim id ab imo ad extimum euocato succo magnopere prodesse solet, tale nunc fit ex unguento resino, & sublimato, nunc ex fermento cum cantharidibus, & modico tum croco, tum aceto, quibus si non obedit tum quidē aperire licet, non cauterio (ut dicunt) potenciali, materiam enim quæ quiescit commouere, & quæ in malignitate prociuis est, in hanc eādem impellere solet, sed ferro candenti quod naturæ aut morbi impetum (quemadmodum de igne supra docuimus) coerceat, & retrocedere cogat, postea sicut in aliis huiusmodi malis præceptum est facere. Quidam uero altheæ radicem in aqua ardenti (sic enim uocatur) macerat, & hoc medicamento talis gummitiones illinit, ut discutiat, id quod & mollit, & discutit, nunc emplastrum particulæ imponit. Quod habet.

olei laurini	}	an. unc. i.
massichini		
chamæmeli	}	an. dra. i. s.
ni		
ammonia	}	an. dra. i. s.
sagapeni		
bāillis	}	dra. i.
mirrhæ		
terebenthinæ	}	dra. ii.
ceræ		
		q. s.

Nunc scorpionis oleum cum oleo amygdalarum amararum commistum, nunc antiquissimam aliquam pinguedinem gallinacæam, aut suillan, nunc medullam externa salita, torret enim os super craticula, onox ex osse tosto medullam eripit, nunc galeni medicamentum quod x. de simpl. ad tophos in articulis, instituit crure sullo lasso decoctio, casum ueterem & aerem & decoctio maceratur, & prope in mortario, subigendo miscendoque, his gummitionibus imponit, nam sicut huius medicamenti usu quotidie citra dolorem (ut ibi galenus inquit) tophorum particulæ rupta sponte sua cute abiq; incisione uel delictet effluxere, ita gummitionibus accidere opinatur, postremo ad oleum, uiperianam quæ supra descripsimus cicutina hircino aqua portione mista se cōfert de cura gummitionē

quæ post usum magnorum auxiliorum, utpote maxime contumaces supersunt, sic dictum sit.

De corruptis ossibus. Cap. XV IIII.

CORRUPTVM os tum quod his gum-
mitionibus subesse solet, tum quod nul-
lis remedijs generatim adhibitis cessit, pri-
mo fere pingue sit, deinde uel nigrum, uel
cariosum, qualia supernatis grauibus ulceri-
bus, aut fistulis, hisque uel longa uetustate, uel
eniam cancro occupatis eueniunt. Oportet
autem, modo locus apertus sit, ante omnia
os nudare ulcere magis exciso, & si latius
eius uitium est, quam ulcus fuit, carnem sub-
secare, donec integrum os undique pateat, **F**
tum id, quod pingue est, semel iterumue sa-
tis est admoto ferramento adurere, ut ex eo
statu secedat, aut eradere, donec iam aliquid
ruoris ostendatur, quæ integrius nota est
periculosum uero apud quosdam est adure-
re craneum, uertebra; costas & spongiosa
ossa, sed reliqua sine graui noxa etiam ulque
ad medullam licet finis quoque radendi adu-
rendique est, quum uel ad album os, uel ad
solidum uentum est, albo enim finiri ex ni-
gritie uitium, soliditate quadam ex carie ma-
nifestum est, denique quod totum uitiatum
est, totum eximendum est, quale est cubiti,
radii, tibiae, & id genus aliorum, femoris ta- **G**
men, capitis, aut coxæ, aut uertebrae alicuius
minime si inferior pars integra est, eatenus
quod corruptum est, excidi debet. Neque
audiendi sunt, qui osse nudato diem tertium
expectant, ut tunc excidant, ante inflamma-
tionem enim tutius omnia tractantur. Itaque
quantum fieri potest eodem momento, &
cutis incidenda est & os detegendum, & om-
ni uitio liberandum est, sed os quoque rasu
totum leuandum est, ut sine noxa postea ca-
ro curisue increseat, quæ aspero osi innascens,
non sanitatem, sed nonos dolores mouet.
Hæc uero quamuis maxime conueniunt ca-
piti, tamè cæteris quoque ossibus communia
sunt, ut ubicunque idem incidet, siue caries, **H**
siue nigrities, eodem remedio sit utendum.
Quidam medicamentis os extrahere teatât
sed hæc cuiuscunque sortis existant, neque
cariem, neque nigritiem per se auferunt, qui-
nimo inducunt, quippe quæ os innato cali-
do prinantia, id amplius aut nigrum aut ca-
riolam reddunt, sed eatenus iuant, quate-
nus, quod ante uitiatum est, ne id quod circi-
num atque integrum est, sua qualitate ulte-
rius uiciet, prohibent: prohibet uero, quia in
tegrum os alia uitii specie, quæ ea, quæ alterum af-

ficitur corrupendo, faciunt ut obnixè ad-
hereat integro quo sit, ut uitiatum ab inte-
gro exinij facile possit. Iuuât etiam quia ubi
os neque radere, neque utere licet, nihil ue-
ro aliud mali habet quam quod denudatum
est, & ab alio osse amoueri debet. Vbi enim
huiusmodi medicamentis exangue factum
est, & nutriendi facultate priuatum, tum faci-
le ab altero osse discedit. Iuuant præterea,
quia ossis discessum accelerât, quem alioqui
natura in longum tempus differre cõsuevit, multo
enim citius & sanguinem siccant ex osse, &
nutriendi uia illi adimunt, quod uero citis-
sime resiccatum, ac testaceum factum est, ex
hoc factio celeriter dimittitur ab alio osse,
quod sanguinolentum, ac uiuum existit, &
quum exangue & siccum sit, a sanguinolento,
& uiuo sponte discedit. Itaque omnia id ge-
nus medicamenta innatum ossis calidum ex-
tinguunt, sed aliqua (ut quidam uolunt) ex-
treme refrigerando, ut papauerum omnis
materia, Hyosciami folia, semenque mandra-
goræ radix, & huiusmodi, aliqua ualde calefa-
ciendo, siccandoue. Hæc (ut arbitror) ratione
potius, quam experimento comperta sunt,
alioqui superficiei tenus calidum extinguere
quidem possunt, sed ubi in altè subire oportet
sua frigiditate, sibi ipsis uiam præcludere
uerisimile est. Communiter uero omnes fere
laudant radicem peucedani. Tridis commu-
nis Aristolochiæ tum longè tum rotundæ,
opopanacis radicem, & succu, radicem quo-
que gladioli, Bryoniæ, asphodeli hastulam re-
giam dicunt, radicem maioris, & minoris
dracunculi, betonicæ folia recentia, deinde
contusa, uermium terrestrium cinerem, ad
hæc sagapeni uulgaris lachrimam, aris-
squamam exustam, æroginem, oleum
feruens, sulphur ignitum, iulphuris oleum
uitrioli calchantum uocant, sed palma eu-
phorbio tribuitur, tantæ enim est efficacitæ,
quum os si imponitur ut carnem etiam, quæ
circum circa est, nisi ceratò aliquo, aut ali-
qua tela præmuniatur, penitus corrumpat, &
urat. Præter hæc simplicia sunt, pleraque
uare mixta, quæ similiter ossis extrahendi
facultates habere dicuntur, utputa ficus a-
cerba, cum papaueris folijs, & papaueris
folia cū ficus folijs emplastri modo, os si imposi-
ta, item cinis uermium terrestrium, cum
melle crodo. Bryoniæ radix cum uino, ra-
dix maioris minorisue dracunculi cum a-
xungia.

Aut fame

Radicis yreos syluestris, partem
unam.

Floris nerbenæ partes tres.

radicum

Radicum centaurii maioris partem
i. s.
Cum melle fiat emplastrum, quod etiam
dolorem mitigare putatur.

Aut cape.

radicum ireos sylue-
stris } an. dra. i.
aristolochiæ }
Centaurii maioris } dra. ii.
corticis pini }

Fiat pulvis, qui super corruptum sparga-
tur, post etiam in unguenti speciem cum
melle confici, & usui esse, sed hæc debi-
lia sunt; validiora creduntur. Videli-
cet.

Aegyptiacum, aut quod habet.

aristolochiam
ireos radicem
myrrham
aloe
opopanacis corticem
pumicem adustum
æris scoriâ.

Pini cortices. Id enim mirabile esse affir-
mat Avicenna, ad ossa desquamanda, & car-
nem regenerandam.

Aut aquam ex alumine, & sublimato su-
pra descriptam, in os infunde; quam præ-
clarissimam esse prædicant, eo quod valde
siccat, carnem non absumat, neque dolorem
inferat.

Aut aquam ultimo loco ad ulcera faucium
contumacia recensitam.

Aut sume.

Pulveris peucedan-
ni }
aristolochiæ rotun- } an. dra. s.
dæ }
opopanacis }
euphorbii }
terebinthinæ } unc. s.
olei liliorum alba-
rum }
cera } an. q. s.

Hæc simul ad ignem coquant, donec cera
ti consistentiam adipiscantur, deinde ossi af-
fecto imponunt.

Aliqui cum melle rosaceo
Chalcantho adusto, seu, vocantur in im-
tum parant, & tenui specillo excipiunt, & af-

fectum os tangunt.

Similiter utuntur aqua, quæ aurum ab
argento separat, partitionis aqua uoca-
ta.

Quidam pulverem commendant qui
habet.

aristolochiæ rotun-
dæ } an. dra. i.
sarcollæ }
aloes }

Aluminis liquidi dr. ii.
argenti sublimati scrop. i.

Item aluminis liquid dra. ii.
cerussæ dram. i.

euphorbii }
argenti sublima- } an. scr. i.
ti }

Præterea præcipitati dram. ii.

chalcantli u- }
sti } an. dra. iij.
sulphuris vivi }

Ex his tribus pulveribus, primus & secun-
dus, in osse capitis periculosi sunt: Ceterum nihil præstantius ad ossa remouenda,
ubi corrupta sunt, quam aut radere, aut u-
rere. His enim duobus modis antiqui ma-
ximè credidisse videntur, & ut experientia
quotidiana declarat, præcipui sunt.

De palati osse amoto, vel amouendo.

Cap. XVIII.

HACTENUS de osse corrupto, quod
amoveri debet, sed si palati os, vel amo-
tum sit, vel amouendum fuerit, peculiarem
quandam diligentiam requirit, si enim spon-
te cadat, vel arte tollatur, impedita locutio
sequitur, simulque natus in turpem homi-
nis deformitatem subsidet. Nam (ut epid.
& sect. i. inquit Hipp.) quibuscumque os a
palato recessit, his medius natus subsidet.

Itaque si hoc ceciderit, deformitatem ars
recuperare non potest, sermone uero im-
pedimentum potest, non semper quidem,
sed aliquando, ubi uidelicet natus in pala-
to foramen, aut gossipio, aut cera, vel au-
ro, vel alio quouis ingenio, commode re-
pleri iuxta naturalis concammerationis for-
mam licet, si foramen carne subnaicente re-
pletur, neque palati naturalis figura permuta-
tatur neque spiratio, neque uox impeditur
cicatrix prohibenda non est, sed propriis ad
id

id rem edis, quæ omnibus nota sunt, infestendum, ut inducatur. Sed si caro extra modum crecat, ne ad cicatricem perducatur diligentius agere oportet, alioqui impedimentum multo molestius redderetur, oleo igitur uetrioli, aut sulphuris, aut aliquo alio huiusmodi tale crementum minuere conuenit, si deinde ita decreuerit, ut a naturali figura palatû recesserit, mutûq; fuerit, tû medicamentû aliquod farcoticû adhibere, expedit, quod ad moderatam magnitudinem palatum deducat, quale est, quod ex guaya ci decocto, ex mirrha, & thure constat, hoc enim intra os ipsam sæpe uersum, gingendæ carnis magnam uim habet. Sicut etiam si ceratum aliquod particulæ apponatur, quale est, quod habet gummi, quod uocant.

clemi	} an. un. s.
fuccini, quod chara- be Arabibus est	
Resinz pini colatæ	un. i.
massiches	} an. dram. i.
thuris	
cerz & olei communis	} an. q. s.

atque ita uicissim modo crescentem carnem erodentibus medicamentis amouere, modo farconicis decrecentem augere, prout opus uidebitur. Hæc ergo faciendæ sunt ubi os palati amotum fuerit, sed si nondum quidem amotum est, propter ulceris tamen prauitatem fieri non potest, quin cadat, nihil præstantius, nihil utilius, quam palatum exurere, ignis enim subter illatus, propterea quod omnes corporis partes (ut ante monuimus) ab illo dum urit, penitus abhorrent, palati interseptum supra pellet, & propter siccitatem, quam inducit, firmabit, ita ut nasus, non omnino concidat, caruitatem uero deinde natam, propter uocem explere, prout præcipimus enitendum, neque palatum quia spongiosum sit, exurere uereamur. Nam & Hipp. 2. de morbis tumorem in palato exurendum esse iubet. Vtram uero ferro candenti, aut fungis, (quemadmodum antiqui faciebant) tum palatum, tum alia ossa exurere conueniat, & si parum interesse uideatur. Illud tamen non prætermiserim quod Hippocr. siue quis alius antiquus author libro de locis in homine utere inquit oportet, carnosa quidem ferro, ossa uero, & neruosa fungis.

De maculis pustularum reliquis.
Cap. XX.

IAM uero satis omnibus quæ polliciti fuimus fecisse uidebimur, si maculas quæ curatis pustulis relinquuntur delere, (quemadmodum promissimus) doceamus, licet enim ut quidam arbitrantur tum has pustulas priuatim curare, tum harum notas amouere, penè ineptiæ sint, quia tamen eripi cura cultus sui nemini potest, absurdum non erit, de hac re nunc aliqua scribere, præsertim quum ad medicinam quoque id negotium (si principem medicorum omnium Hippocratem sequamur) pertineat, quippe qui libro de præceptionibus, laudabile est, inquit, agrorum quidem curam gere re gratia sanitatis, sanorum uero curam suscipere, ea gratia ut sine morbis degant, sed & sanorum cura habenda est, gratia boni, ac decori ornatus, Hæc Hippocrates. Hinc libro de medico præcipit, ut ui deat quo bono colore, & bona ac carnosâ corporis habitudine præditus sit, iuxta existentem in ipso naturam. Maculæ igitur, ut in uniuersum dixerim aut cum calore, rubedine & mordicatione quadam sunt, aut sine his. Recentibus plerumque præurientes calidæ rubraque sentiuntur, ad has igitur idoneum est, quod habet.

Cerussa lotæ	} an. dram. ii.
amyli	
fariæ fabarum	
cicerum	
phaseolorum	
gummi traganthæ	

Lactis mulieris q. s. ad unguenti consentiam.

Aut cerussæ	} an. unc. i.
lithargyri argenti	

Succi unæ acerbæ, aut succi limonis q. s.

Rubedinem peculiariter aufert.

Aut pulueris tenuissimi ex corticibus ouorum dra. iii.

succi unæ acerbæ, aut limonis q. s. ad commiscendum.

Aut

DE MORBO GALLICO LIBER VII. 215

Aut cristalli ueri & }
 usti, & ut dicunt cal- }
 cinati } an. q. s.
 succi fructuum fraga- }
 riarum }
 aut cerussę lotę aqua }
 florum fabę } an. unc. s.
 gummi tragacanthę }
 lactis mulieris } q. s.
 aut olei ex feminibus }
 persicorum }
 olei ex semine cucur- }
 bitę } an. unc. i.
 aut aquę cisternę } lib. i.
 aceti rosacei } unc. i.
Ant succi unę acerbę recentis, aut medul- B
 lę peponis q. s.
 Prodest item pitifanę succus, aut beta. Ad
 hęc omni candidum, quod, ut cuidam antiqui
 fimo placuit, & faciem ornat, & solares appel-
 latas maculas tollit, Viperę exuium cum a-
 ceto uinoso tritum, & illitum, quod etiam im-
 petigines extrahit, ut Runicis syluestris rad-
 dix similiter trita & illita. Pręterea lithargy-
 rus, cum aceto unguenti modo, denique cal-
 cis extinctę aqua, quę etiam si pruritus adfic-
 iunare solet.
 Aut fume aceti } lib. i.
 lithargyri argentei } lib. s.
 Bulliant, deinde per pannum laneum
 coentur.
 Rursum aquę rosaceę } unc. iiii.
 salis gemmę } unc. i.
 boracis } unc. s.
 camphorę } scrup. iiii.
 Hęc etiam simul bulliant, ac similiter co-
 lentur, postea prior aqua, quę ex aceto, & li-
 thargyro constat, filtro excepta, super poste-
 riorem guttatim instilletur, emergit enim ue-
 luti lac, quod appellatur uirgineum. id non
 solum refrigerat, ac repercutit, sed etiam ero-
 dit. quamobrem uocato panno faciei con-
 fert. sed si neque calor, neque pruritus, neque
 robor subfit, adhibere licebit.
 utputa farinę }
 lupinorum }
 fellis caprę } an. partes æqual.
 succi limonis }
 aluminis fac- }
 charini }

A Unguento confecto, quod etiam uoca-
 tos pannos delet.
 aut aluminis rochę usti } drac. ii.
 albumen unius oui recentis }
 Aut lacertas uirides uiuas, oleo incoque-
 re ad tertiam partem, subinde colare, & addi-
 ta cera alba in unguentum redigere.
 Aut raphanum qui in Gallia reperitur em-
 platri modo, cicatricem enim sicut tapfia
 tollit.
 Aut aquam in uescis ulceris repertam illi-
 nere, sed hęc ualde fetet.
 Aut aquam ex nucibus pineis distillatam,
 quam peculiariter quidam ad faciei ruborę
 usurpare solent.
 aut camphorę }
 sulphuris uini } ana drac. i.
 turis preparatę }
 thuris albi } ana unc. s.
 cerussę }
 aquę rosaceę } q. s.
 Vase uitreo excipere, mox quindecim die-
 bus soli exponere, postea faciem, & alias par-
 tes lagare.
 aut aquę rosa- }
 cę } ana unc. viii.
 succi limonis }
 sublimati } drach. ii.
**Abumina quatuor ouorum prius diligen-
 ter agitata.**
C Vase uitreo similiter excipere, octo die-
 bus soli exponere, quotidie simul agitare, id
 non solum his maculis amouendis confert,
 sed uestigijs uariolarum, & morbillorũ, præ-
 fertim ubi admodum densa crassaque cutis
 fuerit.
 Aliqui oleo ex tartaro: Aliqui ex sulphu-
 re inungunt.
 Aliqui accipiunt radices uirides chelido-
 nii maioris, cum sulphure contundunt, & un-
 gunt, nigredinem enim auferre dicunt.
 Idem præstat cucumeris syluestris puluis
 cum melle, maxime uero omnium laudatur
 unguentum citrium, quod Nicolao ascribi-
 tur.
D Sed ne omnia nimis ad uiuum uelle rese-
 care uideamur, satis sit hęc pauca indicasse,
 qui plura desiderauerit, illorum uolumina re-
 uoluat, qui de his ad omne macularũ genus
 ex professo scripserunt.

REGISTRVM.

* A z Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Kk Ll Mm Na Oo Pp Qq Rr.

A B C D E F G H I K L M N O P Q R S.

Omnes sunt terniones, præter * Qq & R r. duerniones.

V E N E T I I S,

M D L X V I I.

